Kifuliiru

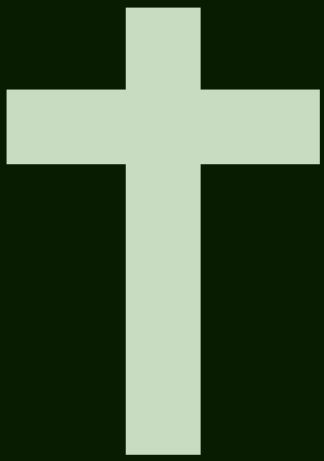

Fuliiru: Ibibiriya: Igambo lya Rurema mu ndeto ye'kifuliiru (Bible)

Kifuliiru

Fuliiru: Ibibiriya: Igambo lya Rurema mu ndeto ye'kifuliiru (Bible)

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Fuliiru

Contributor: SIL International (in Africa)

All rights reserved.

2025-05-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 2 May 2025 from source files dated 2 May 2025
871cddeb-c358-58e1-a46a-1b6006a51f3b

Contents

Mataayo 1
Mariko 70
Luka 114
Yohana 187
Mikolezi 240
Barumi 309
1 Bakorindo 340
2 Bakorindo 369
Bagalatiya 388
Bahefeso 399
Bafiripi 409
Bakolosaayi 416
1 Batesaloniki 423
2 Batesaloniki 430
1 Timoteyo 434
2 Timoteyo 443
Tiito 449
Firimooni 453
Baheburaniya 455
Yakobo 478
1 Peturu 486
2 Peturu 495
1 Yohana 501
2 Yohana 509
3 Yohana 511
Yuda 513
Bwigule 516
Zaburi 549

Imyazi Miija ya Yesu nga kwo ikayandikwa na Mataayo

Indangiriro

Yiki kitaabo kya Mataayo, kiyandikiirwi Abayahudi. Ubugira kingi, kiri mu yerekana imiziizi ya mu Kihango kya Keera, mu kudeta kwokuno: «Yago gooshi, íbikatuma gagakoleka, gira lirya igambo likoleke, lyo Nahano âli mali gwanwa adeta ku njira yo'muleevi wage kwokuno.»

Yiki kitaabo, kiyerekiini kwo Yesu ali Mwigiriza Mukulu úhangwirwi ukuyerekana umugeeza muhyahya gwe'maaja za'Bayahudi. Ku mugani, ubugira kingi mu Mataayo 5, Yesu ali mu deta: «Mukayuvwa kwo bashokuluza ba keera bakabwirwa… Haliko, niehe namùbwiraga…» (5.21; 5.27; 5.31; 5.33; 5.38; 5.43). Kwokwo, Yesu âli loziizi kwa'bandu baage bakizi tuula bwija ukuhima balya ábâli tuuziri mwi'dako lye'Kihango kya Keera.

Amigirizo mingi ga Yesu, gayandisirwi mu miteeko itaanu mihamu (mu bigaajo 5–7; 10; 13; 18; 24–25). Ngiisi kyanya, gali mu yuta kwokuno: «Galya migirizo ga Yesu, iri akayusa ukugadeta…»

Mataayo ali mu yerekana ngiisi kwo bashokuluza ba Yesu bakalyoka (a) mwi'kondo lya Hiburahimu (ye daata wa'Bayuda), (b) na mwi'kondo lya Dahudi (ye mwami mukulu wa baami ba'Bahisiraheeri). Âli kizi deta na kwo Yesu ali «Mwana wa Dahudi.»

Abagoma ba Yesu, bâli riiri Abafarisaayo, na'bigiriza be'maaja. Yabo bagoma, Mataayo ali mu shembuula bweneene kwo bali babi (lola Mataayo 5.20; 9.11, 34; 12.2; 23.2-3; 27.62). Ali mu deta kwo bali «balyalya, banali birongoozi mbumi, banali mijoka, na bahwija…».

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Mataayo 1.22-23: «Yago gooshi, íbikatuma gagakoleka kwokwo, gira lirya igambo likolekage, lyo Nahano âli mali gwanwa adeta ku njira yo'muleevi wage, kwokuno: "Loli! Umunyere, kundu atazi menyana no'mushosi, haliko agaheeka inda, anabute umwana wo'butabana! No'yo mwana, bagamúyinika iziina Manweri, umugeeza gwalyo: Tutuliinwi na Rurema."»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ngiisi kwo Yesu akayija mu kihugo (1–2)
b) Yesu atondeera umukolwa gwage i Galilaaya (3–14.12)
c) Yesu akola mu bihugo bye'butambi (14.13–17.20)
d) Imikolwa ye'mbeka ya Yesu i Galilaaya (17.22–18)
e) Yesu agendi kola i Buyuda ne'Pereya (19–20)
f) Iyinga lyo Yesu akayusa mwo'mukolwa gwage (21–27)
g) Yesu azuuka mu bafwiri, analungika indumwa zaage (28)

Ikondo lyo Kirisito akalyoka mwo
(Luka 3.23-38)

1 Yesu Kirisito, bashokuluza baage bo baaba: Yenyene, âli riiri wa mwi'kondo lya mwami Dahudi. Dahudi naye, âli riiri wa mwi'kondo lya Hiburahimu.

2 Hiburahimu akabuta Hisake.
Hisake naye, anabuta Yakobo.
Yakobo naye, anabuta Yuda na beene wabo.
3 Yuda naye, anabuta Pereesi na Zeera ku Tamaari.
Pereesi naye, anabuta Hesirooni.
Hesirooni naye, anabuta Haraamu.
4 Haraamu naye, anabuta Haminadabu.
Haminadabu naye, anabuta Nasooni.
Nasooni naye, anabuta Salumooni.
5 Salumooni naye, anabuta Bowazi ku Rahabu.
Bowazi naye, anabuta Hobedi ku Ruuti.
Hobedi naye, anabuta Yese.
6 Yese naye, anabuta mwami Dahudi.
Dahudi naye, anabuta Sulumaani ku muka Huriya.*
7 Sulumaani naye, anabuta Rehobwamu.
Rehobwamu naye, anabuta Habiya.
Habiya naye, anabuta Hasa.
8 Hasa naye, anabuta Yehoshafaati.
Yehoshafaati naye, anabuta Yoramu.
Yoramu naye, anabuta Huziya.
9 Huziya naye, anabuta Yotamu.
Yotamu naye, anabuta Ahaazi.
Ahaazi naye, anabuta Hezekiya.
10 Hezekiya naye, anabuta Manaasi.
Manaasi naye, anabuta Hamooni.
Hamooni naye, anabuta Yosiya.
11 Yosiya naye, anabuta Yekoniya na beene wabo, ku kyanya kya'Bahisiraheeri bakagwatwa imbira, no'kutwalwa mu kihugo kye'Babeeri.
12 Ne'kyanya bakaba keera batwalwa yo,
uyo Yekoniya naye, anabuta Shalityeri.
Shalityeri naye, anabuta Zurubaberi.
13 Zurubaberi naye, anabuta Abihudi.
Abihudi naye, anabuta Heryakimu.
Heryakimu naye, anabuta Hazoori.
14 Hazoori naye, anabuta Saadoki.
Saadoki naye, anabuta Hakimu.
Hakimu naye, anabuta Herihudi.
15 Herihudi naye, anabuta Heryazaari.
Heryazaari naye, anabuta Matani.
Matani naye, anabuta Yakobo.
16 Yakobo naye, anabuta Yusefu, yiba Maryamu.
No'yo Maryamu, ye kabuta Yesu, úli mu buuzibwa Masiya.

17 Kwokwo, ukulyokera ku'yo Hiburahimu halinde ukuhisa ku mwami Dahudi, hâli riiri ibibusi ikumi na bina. No'kulyokera ku'yo Dahudi halinde ku kyanya Abahisiraheeri bakatwalwa imbohe i Babeeri, hâli riiri ibindi bibusi ikumi na bina. No'kulyokera ku yukwo

* **1:6 1.6** *muka Huriya* iziina lyage ye Batisheeba.

kutwalwa i Babeeri halinde ukuhisa ku kubutwa kwa Masiya,† hâli riiri ibindi bibusi ikumi na bina kwakundi.

Ukubutwa kwa Yesu Kirisito
(Luka 2.1-7)

18 Ikyanya Yesu Kirisito akayiji butwa, bikaba kwokuno: Nyina Maryamu âli fundisirwi na Yusefu. Halikago, ikyanya Yusefu atâli zaazi múhisa, uyo Maryamu anayiji boneka kwo akola ne'nda. Ne'yo nda, akagiheeka ku njira yo'Mutima Mweru.

19 Uyo Yusefu, âli riiri mundu mwija imbere lya Rurema, atanalooza kwo abonie Maryamu ishoni imbere lya'bandu,‡ kyanatuma agashungika kwo agamúlahira ku bumbishwa.

20 Yago magambo, ikyanya Yusefu akaba akiri mu gayitoneesa kwo, anahulukirwa kwo no'muganda wa Nahano mu kati ke'birooto. Ulya muganda anamúbwira: «E Yusefu, Mwana wa mwami Dahudi, utayobohe ukuhisa Maryamu. Iyo nda, akagiheeka ku njira yo'Mutima Mweru.

21 Agagibuta mwo'mwana wo'butabana. No'yo mwana, ukamúyinike iziina Yesu, mukuba ye gaakiza abandu baage mu byaha byabo.»

22 Yago gooshi, íbikatuma gagakoleka kwokwo, gira lirya igambo likolekage lyo Nahano âli mali gwanwa adeta ku njira yo'muleevi wage kwokuno:

23 «Loli! Umunyere, kundu atazi menyana no'mushosi, haliko agaheeka inda, anabute umwana wo'butabana! No'yo mwana, bagamúyinika iziina Manweri,§ umugeeza gwalyo: Tutuliinwi na Rurema.»

24 Iri Yusefu akasisimuka, anagira nga kwo'muganda wa Nahano amúbwira, anahisa Maryamu.

25 Halikago, atakamúgwejera, halinde ku kyanya akabuta umwana. Ne'ri akaba keera amúbuta, Yusefu anamúyinika iziina Yesu.

2

Abanabwenge be'ndonde bayiji yikumba Yesu

1 Yukwo kubutwa kwa Yesu, kwâli riiri mu kaaya ke'Betereheemu, mu poroveesi ye'Buyahudi, ku kyanya mwami Heroode âli twaziri. Ku yikyo kyanya, mu kaaya ke'Yerusaleemu mwanahulukira abanabwenge be'ndonde, ábâli lyosiri uluhande lwe'sheere.

2 Yabo bahinga, banayiji buuza: «Umwana úkabutwa kwo agaaba mwami wa'Bayahudi, alyagagi hayi? Si keera tukabona ngiisi kwe'ndonde yage ikatunduuka uluhande lwe'sheere. Na buno twayija, gira tuyiji múyikumba.»

3 Mwami Heroode, mbu ayuvwe kwokwo, anayami jwangarara, kuguma na'bandu booshi be'Yerusaleemu.

4 Kyanatuma agakuumania abakulu ba'bagingi booshi, na'bigiriza booshi be'maaja, anababuuza: «Ulya Masiya, akwaniini abutwe hayi?»

---

† **1:17 1.17** Iziina Kirisito liri lye'kigiriki. Na mu kiheburaniya: Masiya. ‡ **1:19 1.19** Ukukulikirana ne'migeeza ye'kiheburaniya, ngiisi úwaheekera inda ha kaaya, âli agavurumikwa amabuye, halinde anafwe. § **1:23 1.23** Hisaaya 7.14.

5 Nabo, ti: «E mwami, umuleevi akagwanwa atubwira kwo
Lukiza agabutirwa i Betereheemu, mu poroveesi ye'Buyahudi. Ee!
Akayandika mu Mandiko Meeru kwokuno:
6 “Na naawe, e Betereheemu, mu poroveesi ye'Buyahudi!
Mu matwali gaayo gooshi, utali we toohiri, kiri ne'hiniini.
Ee! Mu mwawe mwo mugalyokaga umutwali,
agaanaba ye mungere wa'bandu baani, Abahisiraheeri.*”»
7 Uyo Heroode, iri akayuvwa kwokwo, anatumira yabo banabwenge
be'ndonde ku bumbishwa, gira bamúmenyeese ulusiku lwo bakatee
bona kwi'yo ndonde.
8 Ha nyuma, anabatuma i Betereheemu, anababwira: «Ngahwe!
Mugendi gahirizagya bwija, halinde mumenye ngiisi ho'yo mwana
ali! Na mango mwamúbona, munayiji mmenyeesa duba, gira naani
ngagendi múyikumba.»
9 Yabo banabwenge be'ndonde, iri bakayuvwa ngiisi kwo mwami
ababwira, banashokola injira. Irya ndonde yanakizi genda imbere
lyabo, yanayimanga hi'gulu lya ho'yo mwana âli riiri.
10 Irya ndonde, mbu bashubi gibona, banashambaala ngana-ngana!
11 Balya banabwenge be'ndonde banayingira mu nyumba. Ne'ri
bakabonaga ulya mwana, ali kuguma na nyina Maryamu, banafukama
imbere lyage, banamúyikumba. Ha nyuma, banabohoola amafumba,
banatengula umwana inooro, no'mubadu, na'manemane.
12 Yabo banabwenge, Rurema anabakengula mu birooto kwo bataki
galukire imunda Heroode, kyanatuma mu kutaaha, bagalenga mu
gindi-gindi njira.

Yesu agendi bishwa i Miisiri

13 Yabo banabwenge be'ndonde, iri bakaba keera bagenda, umu-
ganda wa Nahano anahulukira ku Yusefu mu birooto, anamúbwira:
«E Yusefu, vyuka duba. Uyabiire umwana na nyina, unabapumukane
i Miisiri. Munabeere yeyo, halinde ukuhisa ku kyanya ngayiji kubwira.
Mukuba, uyu mwana, Heroode akola agayiji múhiiva, gira amúyite.»
14 Mu bwobwo bushigi, Yusefu anavyuka, anayami yabiira umwana
na nyina, anabatibitana iyo munda i Miisiri.
15 Anabeera yeyo munda i Miisiri, halinde ukuhisa ku kyanya
mwami Heroode akashaaja. Kwokwo, kwo lirya igambo likakoleka,
lyo Nahano âli mali gwanwa adeta ku njira yo'muleevi kwokuno:
«Umwana wani, n'gamúhamagala kwo alyokage i Miisiri.†»

Abaana bo'butabana be'Betereheemu bayitwa

16 Mwami Heroode, iri akabona kwa'banabwenge be'ndonde
bamúteba, anakayuka bweneene. Anayami kyula kwa'baana
bo'butabana booshi be'Betereheemu bayitwe, kuguma na'ba mu tundi
twaya twa ha butambi, ukulyokera ku tulenge, halinde ukuhisa ku
baana be'myaka ibiri. Yukwo, kukakulikirana na kirya kyanya kyo
akabuliriza ku banabwenge be'ndonde.
17 Kwokwo, kwo lirya igambo likakoleka, lyo'muleevi Yeremiya âli
mali gwanwa adeta kwokuno:
18 «Mu kaaya ke'Rama, mwanayuvwikana ikimombo, no'luhanga!
Ee! Laheeri ye gweti úgalirira abaana baage ku kimombo!

---

* **2:6 2.6** Mika 5.2. † **2:15 2.15** Hosheya 11.1.

Atanaloziizi kwo hagire úgamúholeeza, bwo batakiri ho.‡»

Yusefu na Maryamu bagalukana umwana Yesu

19 Iri hakazinda, mwami Heroode anashaaja. Ne'kyanya Yusefu âli ki
riiri i Miisiri, umuganda wa Nahano anashubi múhulukira mu birooto
kwokuno:
20 «E Yusefu, vyuka. Uyabiire umwana na nyina, unabagalukane mu
kihugo kye'Hisiraheeri. Mukuba, balya ábâli kizi gira mbu bamúyite,
keera bafwa.»
21 Kwokwo, Yusefu anavyuka, anabayabiira bombi, anabagalukana
mu kihugo kye'Hisiraheeri.
22 Halikago, iri akayuvwa kwo Harikelayo ye wayima mu Buyahudi
ahandu ha yishe Heroode, anayoboha ukugenda yo. Uyo Yusefu,
ikyanya akashubi kengulwa mu birooto, anashaaga yaho, anagenda
mu poroveesi ye'Galilaaya,
23 anagendi tuula mu kaaya ke'Nazareeti. Kwokwo, kwo lirya
igambo likakoleka, lya'baleevi bâli mali gwanwa badeta kwokuno:
«Agakizi buuzibwa Munazareeti.»

3

Amigirizo ga Yohana wo'kubatiiza
(Mariko 1.1-8; Luka 3.1-18; Yohana 1.19-28)

1 Ku yikyo kyanya, mwi'shamba lye'Buyahudi, mwanayiji hulukira
Yohana wo'kubatiiza. Ulya Yohana, anakizi bwira abandu kwokuno:
2 «Ubwami bwa mwi'gulu, keera bwayegerera. Aaho! Mutwikirage
ku byaha biinyu.»
3 Ye yolya Yohana, umuleevi Hisaaya âli mali gwanwa ayandika
hi'gulu lyage mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Yuvwagwi! Umundu úli mwi'shamba, agweti agayiberekania kwi'zu
lihamu, ti:
“Mushongaanize Nahano injira!
Ee! Ngiisi ho agakizi lenga, mumúgololere ho.*”»
4 Uyo Yohana, ibyambalwa byage bikalukwa mu bwoya
bwe'ngamiya.† Anâli kizi yishweka umukaba mu kibuno. Ne'byokulya
byage, âli kizi lya inzige no'buuki.
5 Uyo Yohana, abandu bingi banakizi músholoolokera. Bâli lyosiri
i Yerusaleemu, na mu poroveesi yoshi ye'Buyahudi, na mu mbande
zooshi zo'lwiji Yorodaani.
6 Banakizi múhikira, iri banayilega ibyaha byabo. Yohana anakizi
babatiiza mu lwiji Yorodaani.
7 Ulya Yohana, iri akabona ngiisi kwa Bafarisaayona'Basadukaayo
bagweti bagamúyijira ku bwingi, mbu ababatiize, anakizi bakanukira
kwokuno: «Haliibwi! Si muli baana bo'mujoka! Nyandagi
úwamùkengula kwo mutibite uburaakari bwa Rurema, halinde bu-
tamùtibukire kwo?
8 Mukizi tuula ku njira íyerekiini kwo keera mwatwikira ku byaha
biinyu.

---

‡ **2:18 2.18** Yeremiya 31.15. * **3:3 3.3** Hisaaya 40.3. † **3:4 3.4** Yibyo byambalwa byo Yohana wo'kubatiiza âli kizi yambala, byâli riiri nga birya bya Hiriya. 2 Baami 1.8.

9 Mutanakizi bwirana, mbu: “Twehe, shokuluza witu ye Hiburahimu.” Namùbwira, kwo Rurema ashobwiri ukulyokeza Hiburahimu abaana, kiri na mu yaga mabuye!
10 Ibiti bikoli banguliirwi isheenyo. Na ngiisi kiti íkitagatongeka kwe'bitumbwe biija, kigaakubwa, kinaduulikwe mu muliro.
11 «Ikyanya mugweti mugatwikira ku byaha biinyu, ndi mu mùbatiiza ku miiji. Si ha nyuma lyani, hagaki yija úmbimiri imisi bweneene. Ndanakwiriiri kiri no'kumúhogola ibiraato. Yehe, ye gamùbatiiza ku Mutima Mweru, na ku muliro.
12 Akoli fumbiiti ulwibo, gira ayeruule ibyula mu ngano. Iyo ngano, agagikumaniza mu kihinda kyage. Si ibyula byohe, agabiduulika mu muliro, úgutanâye zime.»

Yohana abatiiza Yesu
(Mariko 1.9-11; Luka 3.21-22)

13 Ku yikyo kyanya, Yesu analyoka i Galilaaya, anayijira Yohana ha lwiji Yorodaani, gira Yohana amúbatiize.
14 Haliko, Yohana anagira mbu alahire, anamúbwira: «Si we kwaniini ukumbatiiza. Aaho! Kuti kwo we wanyijiraga, mbu ngubatiize?»
15 Yesu anamúshuvya: «Tee leke kwokwo. Si bitukwiriiri tukizi gira byoshi íbikwaniini imbere lya Rurema.» Yohana anayaga, anamúbatiiza.
16 Iri Yesu akabatiizibwa, analyoka mu lwiji. Lyeryo, igulu lyanayami yanuulwa, anabona Umutima gwa Rurema gugweti gugamújookera kwo ngi'humba.
17 Mwomwo mwi'gulu, mwanalyoka izu, lyanadeta kwokuno: «Uyu, ye Mwana wani mukundwa! Ye mu nzimiisa.»

4

Yesu agezibwa
(Mariko 1.12-13; Luka 4.1-13)

1 Umutima Mweru gwanarongoora Yesu agende mwi'shamba, gira Shetaani amúgeze.
2 Yesu anamala mwe'siku makumi gana, ubushigi ni'zuuba, agweti agayishalisa. Ha nyuma, ishali lyanamúyandabusa.
3 Ikyanya Shetaani akayiji múgeza, anamúbwira: «Ewe! Iri wangaba uli Mwana wa Rurema, ubwirage yaga mabuye gahinduke mikate!»
4 Yesu anamúshuvya: «Si mu Mandiko Meeru, biri biyandike kwokuno: “Bitali byo'mundu ali mu lya naaho, byo bitumiri ali mu ba mugumaana. Si angalama naaho, mu kukizi yuvwa amagambo ágalyosiri imwa Rurema!*”»
5 Ha nyuma, Shetaani anatwala Yesu mu kaaya kataluule ke'Yerusaleemu, anamúyimangika áhayinamusiri bweneene ku nyumba ya Rurema.
6 Anashubi múbwira: «Iri wangaba uli Mwana wa Rurema, simbukira haashi! Si mu Mandiko Meeru, biri biyandike na kwokuno:
“Rurema agabwira abaganda baage, bakusame,
gira amagulu gaawe gatayitimbe ku mabuye!†”»

* **4:4 4.4** Bukengeeze 8.3. † **4:6 4.6** Zaburi 91.11-12.

7 Yesu anamúshuvya: «Si mwomwo mu Mandiko Meeru, biri
biyandike na kwokuno: “Utakizi geza Rurema Nahamwinyu!‡”»
8 Ha nyuma, Shetaani anamútwala ku kanywangi-nywangi
ko'mugazi, anamúyereka amaami ga mu mahanga gooshi,
no'bulangashane bwago.
9 Anamúbwira: «Yibi byoshi, iri wanganvukamira no'kunyikumba,
ngakuheereza byo.»
10 Yesu anamúshuvya: «E Shetaani, njagiraga yaha! Si mu
Mandiko Meeru, biri biyandike na kwokuno: “Ukizi yikumba Rurema
Nahamwinyu, anabe yehe naaho, ye ugakizi kolera.§”»
11 Iri hakatama, Shetaani anayigendera. Ne'kyanya Yesu âli ki sigiiri
yaho, abaganda ba Rurema, banayiji múkuya-kuya.

Yesu atondeera imikolwa yage i Galilaaya
(Mariko 1.14-15; Luka 4.14-15)

12 Iri Yesu akayuvwa kwo Yohana wo'kubatiiza keera alashwa
mu nyumba ye'mbohe, anashaaga yaho mwi'shamba, anagalukira i
Galilaaya.
13 Kundu kwokwo, atanaki beera mu kaaya ke'Nazareeti, haliko,
anagendi beera mu ke'Kaperinahumu. (I Kaperinahumu, yâli riiri
ku butambi bwe'nyaaja ye'Galilaaya, uluhande lwe'poroveesi ya
Zabulooni, na lwe'ya Nafutaali.)
14 Bikaba kwokwo, gira lirya igambo likolekage, lyo'muleevi Hisaaya
âli mali gwanwa adeta kwokuno:
15 «Ikihugo kya Zabulooni, ne'kya Nafutaali,
biri ku njira yo'kugenda iwa nyaaja, i kajabo ko'lwiji Yorodaani.
Iyo munda i Galilaaya, hatuuziri abandu be'gindi milala.
16 Yabo bandu, kundu bâli tuuziri mu kihulu,
haliko bakoli tundukiirwi no'mulengeerwe muhamu.
Kundu bâli tuuziri mu kihulu kyo'lufu, si buno bakolaga mu
mulengeerwe.*»
17 Ukulyokera ku yikyo kyanya, Yesu anatondeera ukuyigiriza
abandu: «Ubwami bwa mwi'gulu, keera bwayegerera. Aaho!
Mutwikirage ku byaha biinyu.»

Yesu atoola abigirizibwa baage
(Mariko 1.16-20; Luka 5.1-11)

18 Ikyanya Yesu âli kizi lenga ku ngombe ye'nyaaja ye'Galilaaya,
anabona abadubi babiri: Simooni (ye wâli kizi buuzibwa Peturu), na
mwene wabo wa Handereya. Yabo bombi, bâli gweti bagaaduba ifwi.
19 Yesu anababwira: «Mungulikire! Ngola ngamùgira mube badubi
ba'bandu.»
20 Lyeryo, banayami siga injenga zaabo, banamúkulikira.
21 Iri Yesu akayegera ha mbere hiniini, anabona abandi babiri:
Yakobo, na mwene wabo wa Yohana. Bâli riiri mu bwato kuguma
na yishe Zebedaayo, bagweti bagashoboola injenga zaabo. Nabo
kwakundi, Yesu anabahamagala.
22 Lyeryo, banayami siga yishe mu bwato, banakulikira Yesu.

---

‡ **4:7 4.7** Bukengeeze 6.16. § **4:10 4.10** Bukengeeze 6.13. * **4:16 4.15-16** Hisaaya 9.1-2.

Yesu ayigiriza abandu, anakiza abalwazi
(Luka 6.17-19)

23 Yesu anakizi genda agalenga mu poroveesi yoshi ye'Galilaaya.
Anakizi yingira mu nyumba ze'mihumaanano za'Bayahudi, iri
anamenyeesa mwa'bandu Imyazi Miija yo'bwami bwa mwi'gulu.
Na'bandu ba ngiisi malwazi, na'ba ngiisi bukaholwe, anakizi bakiza.
24 Umwazi hi'gulu lya Yesu, gwanalumbuuka mu kihugo kyoshi
kye'Siriya, kyanatuma abandu bagakizi múleetera abalwazi booshi
ba ngiisi malwazi. Mu kati kaabo, baguma bâli lyaniirwi bweneene!
Abandi, bâli bambwirwi ne'bisigo. Na'bandi bâli riiri no'bufukunyi.
Na'bandi bâli zingamiri. Yabo booshi, Yesu anakizi bakiza.
25 Kwokwo, abandu bingi bweneene banakizi músholololokera. Bâli
lyosiri i Galilaaya, ne'Dekapooli, ne'Yerusaleemu, ne'Buyahudi, kiri
ne'kajabo ko'lwiji Yorodaani.

5

Yesu ayigiriza ku mugazi
(Luka 6.20-23)

1 Iri Yesu akabona ngiisi kwa'bandu bingi bagweti
bagamúshololokera, anazamuukira ku mugazi. Ne'ri akabwatala,
abigirizibwa baage banamúyijira.
2 Anatondeera ukubayigiriza kwokuno:
3 «Bahiriirwi, ábali mu yimenya kwo bali bakeni ku byo'mutima!
Boohe, bo beene ubwami bwa mwi'gulu.
4 Bahiriirwi, ábagweti bagajengeerwa!
Boohe, Rurema agabaholeeza.
5 Bahiriirwi, ábali batuudu!
Boohe, bagahaabwa ikihugo.
6 Bahiriirwi, ábali no'mwena ne'nyoota ku bikwaniini imbere lya
Rurema!
Boohe, Rurema agaki bayigusa.
7 Bahiriirwi, ábagweti bagakejererana!
Boohe, Rurema agabakejeerera.
8 Bahiriirwi, ábali no'mutima úguyeruusiri!
Boohe, bagaabona Rurema.
9 Bahiriirwi, ábagweti baganywaniisania!
Boohe, Rurema agababwira kwo bali baana baage.
10 Bahiriirwi, ábagweti bagalibuzibwa, mbu bwo bali mu gira
íbikwaniini!
Boohe, ubwami bwa mwi'gulu, buli bwe'mwabo.
11 «Mwehe muhiriirwi, ku kyanya abandu bagakizi mùdeta bu-
ligo hi'gulu lyani, banabe bagweti bagamùlibuza. Ee! Ikyanya
bagamùbeeshera ku magambo ga kwingi-kwingi,
12 mukizi shambaala! Munakizi shagaluka. Mukuba, mu-
gaaba mukoli bikiirwi imbembo mbamu mwi'gulu. Kiri na'baleevi
ábakatanga imbere liinyu, kwokwo kwa'bandu bâli kizi balibuza.»

Umuunyu no'mulengeerwe
(Mariko 9.50; Luka 14.34-35)

13 «Mwe mulyagagi muunyu mu kihugo. Haliko, iri umuunyu
gwangaba keera gwaginiinuka, ndaabyo kandi íbyangaki shubi gu-
nuniisa. Umuunyu mwene yugwo, ndaakiko kamaro ko guki hiiti. Si
gukola gwa kuyonerwa imbuga, abandu banakizi gufina kwo.
14 «Mwe mulyagagi mulengeerwe mu kihugo. Ikyanya bali mu
yubaka akaaya kwi'rango, katangabishama!
15 Batanali mu yasa itara, mbu banalitumbikire kwe'kitiri. Si bali
mu libiika ku kiterekero, lyo likizi molekera booshi ábali mu nyumba.
16 «Kwokwo, na niinyu, mukizi ba mulengeerwe mu bandu.
Imikolezi yinyu miija, ikizi bamoleka mwo, halinde lyo bagibona,
banakizi huuza Yisho úli mwi'gulu.»

Amigirizo hi'gulu lye'maaja za Musa

17 «Mutakizi tona kwo n'gayija mbu lyo njaaza Imaaja za Musa,
kandi iri íbikayandikwa na'baleevi, nanga! Ukuyija kwani, kutali mbu
lyo mbihongola, haliko hi'gulu lyo'kubikwiza.
18 Namùbwira ukuli, kwe'kyanya igulu ne'kihugo bikiri ho, ndaahyo
hifwabe higuma hya mu yizo Maaja íhigahodoka, kiri ne'hilabike
hyazo, byoshi íbiziri mwo, bítazi koleka.
19 «Yizo Maaja, iri umundu angagayiriza uluniini lwazo, anayigirize
abandi kwo nabo balugayirize, yehe agaharuurwa kwo ye muniini
mu bwami bwa mwi'gulu. Haliko, iri angakizi zisimbaha, anayigirize
abandi kwo nabo bazisimbahe, yeki agaharuurwa kwo ye mukulu mu
bwami bwa mwi'gulu.
20 «Namùbwiraga, kwo ngiisi byo mugweti mugaagira, iri bitangak-
wanana imbere lya Rurema ukuhima ibya Bafarisaayo, ne'bya bigiriza
be'maaja, mutâye yingire mu bwami bwa mwi'gulu, kiri ne'hiniini!»

Yesu ayigiriza hi'gulu lyo'bute
(Luka 12.57-59)

21 «Mukayuvwa kwo bashokuluza ba keera bakabwirwa kwokuno:
"Utakizi yitana".* Ne'ri umundu angaba keera ayita uwabo, akwiriiri
ahanwe.
22 Haliko, niehe namùbwiraga, kwe'ri umundu angagwatwa no'bute
hi'gulu lya mwene wabo, akwiriiri atwirwe ulubaaja. Ne'ri angaduka
mwene wabo kwo ali kafwa-busha, akwiriiri akozibwe na'bakulu
be'kihugo. Ne'ri angaduka mwene wabo kwo ali muhwija, akwiriiri
alashwe mu muliro gwe'nakwere!
23 «Ku yukwo, iri wangaba ugweti ugatanga ituulo ha katanda,
unakengeere kwo uhubiiri mwene winyu,
24 utee lisiga imbere lyako, ugendi yuvwanwa no'lya mwene winyu.
Ha nyuma, ukabuli yiji litanga.
25 «Umulezi wawe, ikyanya aki gweti agakutwala iwa kutwirwa
ulubaaja, bwangaba bwija uyami nywana mwe naye. Buzira kwokwo,
hali ikyanya angakubiika imbere lyo'mutwi we'maaja. Naye anakubi-
ike kwo'mupolesi, gira akufunde mu nyumba ye'mbohe.
26 Nakubwiraga ukuli, kwo utagashaaga mwo, útazi liha
ulufwaranga luzinda lwo'mwenda gwawe!»

Yesu ayigiriza hi'gulu lyo'busambani

27 «Mukayuvwa mu maaja kwo mutakizi sambana.†

---

* **5:21 5.21** Kulyoka 20.13. † **5:27 5.27** Kulyoka 20.14.

28 Haliko, niehe namùbwiraga, kwe'ri mundu angaloleekeza
umukazi mu kumúyifwija, agaaba keera amúshuleha mu mutima
gwage.
29 «Isu lyawe lye'lulyo, iri lyangakuhubiisa, ulijobole, unalikabu-
lire! Bwangabiiri bwija, kiguma kya mu birumbu byawe kiteereke,
ha'magala gaawe gooshi gangalashirwi i nakwere.
30 «No'kuboko kwawe kwe'lulyo, iri kwangakuhubiisa, ukutole,
unakukabulire! Bwangabiiri bwija, kiguma kya mu birumbu byawe
kiteereke, ha'magala gaawe gooshi gangalashirwi i nakwere.»

Yesu alahira kwo tutakizi yimula umukazi
(Mataayo 19.9; Mariko 10.11-12; Luka 16.18)

31 «Mukayuvwa mu maaja kwe'ri umundu angalooza ukuyimula
mukaage, amúheereze amaruba go'kumúlahira.‡
32 Haliko, niehe namùbwiraga kwe'ri umundu angayimula
mukaage, atanamúgwata ku bushule, agaaba amúgira abe
musambani. Ne'ri umundu angayanga umukazi keera úkayimulwa
na yiba, iri naye asambana.»

Yesu ayigiriza kwo tutakizi biika indahiro

33 «Mukayuvwa kwo bashokuluza ba keera bakabwirwa kwe'kyanya
mugabiika indahiro imbere lya Nahano, mutagire mbu mushubi giyita!
Si ngiisi byo mukamúlagaania, mukizi bigira.
34 «Haliko, niehe namùbwiraga kwo hatagire indahiro yoshi yo
mugabiika, kuba kwi'gulu, bwo kyo kitumbi kya Rurema,
35 kandi iri kuba ku kihugo, bwo kyo Rurema ali mu laaviza kwo,
kandi iri kuba ku kaaya ke'Yerusaleemu, bwo ko kaaya ko'Mwami
Mukulu.
36 Mutanakizi biika indahiro yo'kusinguliisa amatwe giinyu. Si
mutashobwiri ukuhindula kiri ne'hidende hyo'mushaku gwinyu hibe
hivwi, kandi iri hibe hiiru.
37 Iri mwangayemeera igambo, muliyemeere naaho. Ne'ri mwan-
galinana, mulinane naaho. Ngiisi byo mwangayushuulaga ku yibyo,
iri bilyosiri imwo'lya mubi Shetaani.»

Yesu ayigiriza kwo tutakizi yihoola
(Luka 6.29-30)

38 «Mukayuvwa mu maaja na kwo bikadetwa: "Isu kwi'su, ne'liino
ku liino.§"
39 «Haliko, niehe namùbwiraga, kwo iri mwangagwana umundu
mubi, mutamúhange. Uyo mubi, iri angakumota mwi'tama lye'lulyo,
umúhindulire ne'lindi.
40 Ne'ri angakulega, mbu lyo akuyabiira isimiisi yawe, umúleke
ayabiire ni'kooti.
41 Ne'ri angakuhambaaza kwo ubetule umuteekerwa gwage halinde
ku kilomeetere kiguma, unaguhise ku bibiri.
42 Ne'ri angakuhuuna ikindu, uyami múheereza kyo. Ne'ri anga-
looza kwo umúkaabe, utamúlahirire.»

Yesu ayigiriza kwo tukizi kunda abagoma
(Luka 6.27-28, 32-36)

‡ **5:31 5.31** Bukengeeze 24.1. § **5:38 5.38** Kulyoka 21.24; Balaawi 24.20; Bukengeeze 19.21.

43 «Mukayuvwa mu maaja kwo bikadetwa: “Ukizi kunda umutuu-
lani wawe.* Si abagoma boohe, mukizi bashomba.”
44 Haliko, niehe namùbwiraga, kwo mukizi kunda kiri na'bagoma
biinyu. Ikyanya bagamùlibuza, mukizi bahuunira imwa Rurema.
45 Kwokwo, lyo mugaaba muli baana ba Rurema úli mwi'gulu.
Ee! Yehe, agweti agatwisa izuuba ku bandu biija, kiri na ku bandu
babi kwakundi. Anagweti aganiesa invula ku bakwaniini, kiri na ku
batakwaniini!
46 «Aaho! Iri mwangakizi kundaga ábamùkuuziri naaho, mugalonga
mbembo nyiki? Si kiri na'babuguza nabo, bagweti bagakunda
ábababakuuziri!
47 Ne'ri mwangalamusa beene winyu naaho, mugaaba mwagira biki
ukuhima abandi? Si kiri na'bapagaani nabo, bali mu lamusa beene
wabo, ti: “Musingo!”
48 Kwokwo, mukizi ba mutungiini, nga kwo Yisho úli mwi'gulu, naye
atungiini.»

6

Yesu ayigiriza ngiisi kwo tugakizi haana

1 «Mulolage bwija! Ikyanya mugakizi gira imikolezi miija, kutakizi
ba mu kuyiyeneneka! Iri mwangakizi yiyeneneka naaho, ndaakiyo
mbembo yo mugalonga imwa Yisho úli mwi'gulu.
2 «Ku yukwo, ikyanya mugakizi tabaala abakeni, mutakizi dihiriza
ibibuga imbere liinyu mu kuyiyerekana. Kwokwo, kwa'balyalya
bagweti bagaagira mu nyumba zaabo ze'mihumaanano, kiri na mu
njira, mbu lya'bandu bakizi bahuuza. Namùbwira ukuli, kwe'mbembo
zaabo, keera bazilonga.
3 «Haliko wehe, ikyanya ugakizi tabaala abakeni, ukuboko kwawe
kwe'lumosho, kutakizi menya byo'kuboko kwawe kwe'lulyo kwagira!
4 Ukutabaalana kwinyu, kukizi ba ku bumbishwa. Kwokwo, lyo
Yisho agakuhemba. Mukuba, ngiisi byo mugweti mugaagira ku
bumbishwa, abibwini-bwini.»

Yesu ayigiriza ngiisi kwo tugahuuna Rurema
(Luka 11.2-4)

5 «Ikyanya mugakizi huuna Rurema, mutakizi ba nga balyalya!
Si boohe, ku kyanya bali mu huuna Rurema mu nyumba za-
abo ze'mihumaanano, bagweti bagamúhuuna naaho, mu kukizi
yiyeneneka. Kwokwo, kwo bali mu gira, kiri na mu mashangaaniza.
Namùbwira ukuli, kwe'mbembo zaabo, keera bazilonga.
6 «Haliko wehe, ikyanya ugakizi huuna Rurema, utee yingira mu
kisiika, unayigale ulwivi, unahuune Yisho, kundu atali mu boneka.
Kwoki, lyo Yisho agakuhemba. Mukuba, ngiisi byo mugweti mugaagira
mu bumbishwa, abibwini-bwini.
7 «Ne'kyanya mugakizi huuna Rurema, mutakizi lomboojera.
Kwokwo, kwa'bapagaani bagweti bagaagira. Si batoniri kwo Rurema
agabayuvwa hi'gulu lya'magambo gaabo mingi-mingi.
8 «Si mwehe, mutakizi bayigira kwo'mugani. Yisho ayamiri akoli yiji
íbimùgooziri, kiri na ku kyanya mutazi múhuuna byo.
9 Mwehe, mukwiriiri mukizi huuna Rurema kwokuno:

* **5:43 5.43** Balaawi 19.18.

“E Daata úli mwi'gulu!
Iziina lyawe, likizi haabwa ulushaagwa.
10 No'bwami bwawe, buyije!
Ngiisi byo uloziizi, bibe byo bigakizi koleka
hano mu kihugo, nga kwo biri mu koleka mwi'gulu.
11 Unatuheereze ibyo tugaalya zeene.
12 Unakizi tukoga amahube giitu,
nga kwo nyiitu tuli mu koga ábali mu tuhubira.
13 Utanakizi leka mbu tugezibwe,
haliko, ukizi tukiza mu byo'lya Mubi.
[Mukuba, we mwene ubwami, no'bukalage, no'bulangashane, halinde imyaka ne'myakuula!
Bikizi ba kwokwo!]”»
14 Yesu anashubi deta: «Iri mwangakizi koga abiinyu ku mahube gaabo, na niinyu, Yisho úli mwi'gulu agamùkoga.
15 Halikago, iri mutangakizi koga yabo biinyu, iri na niinyu, Yisho úli mwi'gulu atagaki mùkoga.»

Yesu ayigiriza ngiisi kwo tugayishalisa

16 «Ikyanya mugakizi yishalisa, mutakizi zizibala, nga kwa'balyalya bagweti bagaagira! Si boohe, bali mu funyaaza amalanga gaabo, mbu lyo bayerekana kwo bakoli yishalisiizi. Namùbwira ukuli, kwe'mbembo zaabo, keera bazilonga.
17 «Halikago wehe, ikyanya ugakizi yishalisa, ukizi leeza amiiji i malanga, unakizi nayishiiga amavuta mwi'twe.
18 Kwokwo, lya'bandu batamenya kwo ugweti ugayishalisa. Yisho, kundu utamúbwini, abe ye gaamenya naaho! Kwokwo, lyo agakuhemba, bwo yehe, abwini-bwini íbigweti bigaagirwa mu bumbishwa.»

Yesu ayigiriza kwo tutayihege ku bugale
(Luka 12.33-34; 11.34-36; 16.13)

19 «Mutakizi yibiikira ibihinda hano mu kihugo. Si inyeeje ne'ngishi biri mu shereeza. Na'bazimba bagweti bagatula inyumba no'kuzimba.
20 Haliko, mukizi yibiikira ibihinda mwi'gulu. Mukuba, haaho, he'nyeeje ne'ngishi bitali mu shereeza, na'bazimba batashobwiri ukutula.
21 Ngiisi ho mubikiiri ibihinda biinyu, ho na haaho, he'mitima yinyu iri kwakundi.
22 «Amasu gaawe li'tara lya'magala. Ne'kyanya gali mu ba gakiri magumaana, amagala gaawe gooshi gali mu ba gaki yijwiri mwo'mulengeerwe.
23 «Haliko, yago masu gaawe, iri gangaba gakoli fwiri, iri amagala gaawe gooshi gakoli yidisiri mwe'kihulu. Ee! Iri umulengeerwe gwawe gwangabiiri gukola kihulu, iri unakola mu kihulu kya namudidi!
24 «Ndaaye mundu úshobwiri ukukolera banahamwabo babiri! Iri angakunda nahamwabo muguma, anakizi yitanga imwage, iri agashomba uwabo no'kukizi múgayiriza. Bitaziziri kwo mukizi kolera Rurema, mbu munashubi kizi kolera ne'fwaranga!»

Yesu ayigiriza kwo tutakizi gerania
(Luka 12.22-31)

25 «Ku yukwo namùbwiraga, kwo mutakizi ki gerania hi'gulu
lyo'burambe bwinyu, mbu biki byo mugaalya, kandi iri biki byo
mugaanywa, kandi iri biki byo mugayambala. Si uburambe bwonyene,
bwo buli na'kamaro ukuhima ibyokulya! Na'magala kwakundi, go gali
na'kamaro ukuhima ibyambalwa!
26 «Mulolere ku tunyuni, kwo tuli mu balala mu kyanyaanya. Si
tutali mu byala, tutanali mu yimbula. Ndaanabyo bihinda byo tugweti.
Kundu kwokwo, Yisho úli mwi'gulu, ali mu tuliisa. Aaho! Mwehe, ka
mutali mwe muli na'kamaro bweneene ukuhima utunyuni?
27 «Mu kati kiinyu, nyandagi úwangayiyushuulira kiri ne'kihe
kiguma ku bulamu bwage, ku njira yo'kuyigeraniza? Si ndaaye!
28 «Na kituma kiki muki gweti mugagerania ku byo mugayambala?
Mulolere ku twaso twa mu kishuka, ngiisi kwo tuli mu kula. Si tutali
mu himbuka, tutanali mu yihangira ibyambalwa.
29 Kundu kwokwo, namùbwiraga kwo kiri na mwami Sulumaani,
kundu âli tuuziri mu bulangashane bwa'kahebuuza, haliko, atakayil-
imbiisa nga kaguma kaatwo!
30 «Kwokwo, kwo Rurema ali mu limbiisa ibyasi bya mu kishuka.
Yibyo byasi, zeene biri ho. Na kusheezi, binakabulwe mu muliro.
Aahago! Ka itali yo haahe kwo na niinyu agakizi mùyambika. Si
ubwemeere bwinyu, buki niihiri bweneene!
31 «Kwokwo, mutakizi ki gerania, mbu: “Biki byo tugaalya”, kandi
iri “Biki byo tugaanywa”, kandi iri “Biki byo tugayambala”.
32 Yibyo byoshi, abapagaani bo bagweti bagabilooza. Haliko mwehe,
Yisho úli mwi'gulu, ayiji-yiji kwo bimùgooziri.
33 «Mwehe, mukizi hahaliraga ubwami bwa Rurema, munakizi gira
íbikwaniini imbere lyage, lyo mugayushuulirwa yibyo bindi byoshi.
34 Mutakizi ki gerania ku bya kusheezi. Si ibya kusheezi bigayig-
eraniza byonyene. Ngiisi lusiku, luhiiti agaalwo-gaalwo magoorwa!»

7

Yesu ayigiriza kwo tutakizi twirana imaaja
(Luka 6.37-38, 41-42)

1 «Mutakizi ki twirana imaaja, gira lyo niinyu, mutayiji zitwirwa!
2 Ngiisi kwo mugweti mugatwirana imaaja, kwo na niinyu mugayiji
zitwirwa. Na ngiisi lugero lwo mugweti mugagerera kwa'bandi, lwo
na niinyu mugayiji gererwa kwo.
3 «Aahago! Kituma kiki ugweti ugahenekera ihidookozi íhiri mwi'su
lyo'winyu, utanali mu twaza ihibango íhiri mu lye'mwawe?
4 Na kutagi kwo wangabwira uyo winyu: “Leka ngudokoole ihi-
dookozi íhiri mwi'su lyawe!” Na wenyene, mu lye'mwawe, muli
ihibango?
5 Si ulyagagi mulyalya! Utee shaaza ihibango íhiri mwi'su lwawe, lyo
ugaabona bwija ngiisi kwo ugadokoola ihidookozi íhiri mu lyo'winyu!
6 «Ngiisi íbikoli talwirwi imwa Rurema, mutakizi bitobera utubwa!
Ne'mbembe ziinyu, mutakizi zikabula ingulube. Si yizo ngulube,
zigazikandagira naaho. Na ha nyuma, kiri na mwenyene zi-
namùjanganule.»

«Muhuune, munashakule, munayiguze.»
(Luka 11.9-13)

7 «Mukizi huuna Rurema, lyo muhaabwa! Munakizi shakula, lyo
mulonga. Munakizi yiguza, lyo muyigulirwa.
8 Umundu, iri angahuuna, agahaabwa. Ne'ri angashakula, agalonga.
Ne'ri angayiguza, agayigulirwa.
9 «Nyandagi yishe wo'mwana mu kati kiinyu, yo'mwana wage
angahuuna umukate, anamúheereze ibuye? Si ndaaye!
10 Kandi iri amúhuuna ulufwi, anamúheereze umujoka?
11 Kundu mulyagagi babi, haliko muyiji ukukizi heereza abaana
biinyu ibindu biija. Aaho! Ka itali yo haahe kwe'ri mwangahuuna
amiija imwa Yisho úli mwi'gulu, kwo agamùheereza go!
12 «Mukizi girira abandi, nga kwo niinyu muloziizi bakizi mùgirira.
Yiri igambo, lyo lishwesiri byoshi íbiri biyandike mu maaja za Musa,
na mu bitaabo bya'baleevi.»

Umulyango gwa'kafyenge, na úguyajabusiri
(Luka 13.24)

13 «Mukizi yingira mu mulyango gwa'kafyenge. Mukuba,
umulyango úguloziri i nakwere, gwohe guyajabusiri. Ne'njira
yo'kugenda yo, ali namuhirye. Na ábali mu gilenga mwo, bali katundu.
14 «Halikago, umulyango úguloziri iwa bulamu, gwohe guli
gwa'kafyenge. Ne'njira yo'kugenda yo, ifindiini. Na ábali mu gilenga
mwo, bakeehiri.»

Ikiti kiri mu menyerwa ku bitumbwe byakyo
(Luka 6.43-44)

15 «Mukizi yilanga na'baleevi be'bibeesha! Ikyanya bagweti
bagamùyijira, bali mu ba nga bibuzi. Haliko mu mitima yabo, iri
mirunga.
16 «Yabo baleevi, mugakizi bamenyera ku bitumbwe byabo!
Aaho! Ka'bandu bali mu yimbula ibitumbwe bye'mizabibu ku biti
bye'migenge? Nanga! Batanali mu yimbula ibitumbwe bye'mitiini ku
biti bye'mihanda-njovu.
17 «Kwokwo, ngiisi kiti kiija, kiri mu tongeka kwe'bitumbwe biija.
Na ngiisi kiti kibi, kiri mu tongeka kwe'bitumbwe bibi.
18 Ndaakyo kiti kiija, íkyangatongeka kwe'bitumbwe bibi.
Ndaanakyo kiti kibi, íkyangatongeka kwe'bitumbwe biija.
19 Ngiisi kiti íkitali mu tongeka kwe'bitumbwe biija, kiri mu kubwa,
kinalashwe mu muliro!
20 «Kiri na yabo baleevi be'bibeesha, mugakizi bamenyera ku
bitumbwe byabo!»

«Mwehe, ndazindi mùmenya!»
(Luka 13.25-27)

21 «Abandu bingi bagweti bagambwira: “E Nahano! E Nahano!”
Kundu kwokwo, batali booshi ábagayingira mu bwami bwa mwi'gulu.
Ábagayingira naaho, bali baabalya ábagweti bagaagira byo Daata úli
mwi'gulu aloziizi.
22 «Ku lusiku úlwâye yije, abandu bingi bagambwira: “E Na-
hano! E Nahano! Ka kutali kwi'ziina lyawe, kwo twâli kizi tanga

mwo'buleevi! Twanakizi likoleesa, mu kuyimula ibisigo, no'kukizi gira
mwe'bitangaaza bingi!”
23 Kundu bagaadeta kwokwo, haliko ngabayagagaza kwokuno:
“Mwehe, ndazindi mùmenya! Njagiragi yaha, mwe banakuhambwa!”

Ukuyubakira ku lwala, na ku mushenyu
(Luka 6.47-49)

24 «Yaga magambo gaani, ikyanya umundu ali mu ba agayuvwiti, an-
abe agasimbahiri, ali mu ba ngo'mwitegeereza úkayubakira inyumba
yage ku lwala.
25 Invula yanania, ne'migezi yanagolomba, ne'kihuhuuta, byanay-
ifuka kwi'yo nyumba. Kundu kwokwo, itanayihongoleka haashi,
mukuba yâli dediiri ku lutaliro.
26 «Halikago, iri umundu angaba ali mu yuvwa amagambo gaani,
atanakizi gasimbaha, ali mu ba ngo'muhwija úkayubakira inyumba
yage ku mushenyu.
27 Ikyanya invula ikania, imigezi yanagolomba, ne'kihuhuuta,
byanayifuka kwi'yo nyumba. Haaho, yanayami yihongoleka haashi.»
28 Yago migirizo ga Yesu, iri akayusa ukugadeta, balya bandu booshi
banasoomerwa ngana.
29 Mukuba, âli kizi bayigiriza ku bushobozi. Gatâli riiri nga
ga'bigiriza baabo be'maaja.

8

Yesu akiza umunamubembe
(Mariko 1.40-45; Luka 5.12-16)

1 Iri Yesu akaba akola mu manuka ku mugazi, abandu bingi bâli kizi
músholoolokera.
2 Haaho, anayijirwa no'munamubembe muguma. Uyo muna-
mubembe anafukama imbere lyage, anamúbwira: «E Nahano, iri
wangalooza, wangangiza.»
3 Ulya munamubembe, Yesu anagolola ukuboko mu kumúhuma kwo,
anamúbwira: «Ndoziizi! Ubaagage mugumaana!» Lyeryo, gulya
mubembe, shululu!
4 Uyo mundu, Yesu anamúkomeereza kwokuno: «Hatagire umundu
yeshi ye ugabwira kwo wakizibwa! Si ugendi yiyerekana naaho
imwo'mugingi, unatange ni'tuulo lyo'kuyerekana kwo keera wakira,
nga kwo'lubaaja lwa Musa ludesiri! Kwokwo, lya'bandu booshi
bamenya kwo keera wakira.*»

Yesu akiza umukozi ku bwemeere bwa Nahamwabo
(Luka 7.1-10)

5 Iri Yesu akaba akola mu yingira mu kaaya ke'Kaperinahumu,
anahulukirwa kwo no'mukulu muguma wa'basirikaani. Uyo mukulu,
anayiji tabaaza Yesu, ti:
6 «E Nahano, umukozi wani akoli zingamiri, anakola mu libuuka
bweneene.»
7 Yesu anamúshuvya: «Ngayiji múkiza.»
8 Uyo mukulu, ti: «Nanga, e Nahano! Si ndakwiriiri kwo
wangayingira mu mwani. Udetage igambo naaho, no'mukozi wani
agayami kira.

* **8:4 8.4** Balaawi 13.45-46; 14.1-31.

9 Mukuba, naani, ndi mwi'dako lya'bakulu. Na mbiiti abasirikaani
mwi'dako lyani. Ndi mu bwira muguma: “Genda!” naye anayami
genda. Na mbwire ugundi: “Yija!” naye anayami yija. No'muja wani,
ngiisi kwo ndi mu múbwira, kwo anali mu gira.»
10 Galya magambo, iri Yesu akagayuvwa, anasoomerwa bwe-
neene! Yabo ábâli múkulikiiri, anababwira: «Namùbwiraga, kwo
mu Bahisiraheeri booshi, ndazindi bona umundu úbiisiri Rurema
kwo'bwemeere ngo'yu.
11 «Namùbwira kwa'bandu bingi bagalyoka uluhande lwe'sheere,
na lwe'muga. Banayiji yingira mu bwami bwa mwi'gulu, banabwatale
ha byokulya, kuguma na Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo.
12 Halikago, ábakashungikwa kwo babe ba mu bwami, boohe,
bagavugumulwa imbuga mu kihulu namudidi! Banakizi bululukira
mwo, iri banashya amiino.»
13 Kwokwo, ulya mukulu, Yesu anamúbwira: «Gendaga! Ngiisi
kwo'bwemeere bwawe buli, kube kwo bigaaba!» Ku kyekirya kyanya,
uyo mukozi wage anayami kira.

Yesu akiza abalwazi bingi
(Mariko 1.29-34; Luka 4.38-41)

14 Yesu anayingira mu mwa Peturu, anagwana mwo navyala Peturu
alambamiri ku ngingo, akoli shushiirwi.
15 Ikyanya Yesu akabona kwokwo, anamúgwatira ku kuboko.
Lyeryo, lirya ishuushira lyanayami kanguuka. Uyo nyaama anavyuka,
anatondeera ukumúkolera ibyokulya.
16 Iri hakaba kakola kabigingwe, banaleetera Yesu abandu bingi
ábâli bambwirwi ne'bisigo. Birya bisigo, anakizi biyimula mu kudeta
igambo naaho. Na ngiisi ábâli lwaziri, anakizi bakiza.
17 Ikyanya Yesu akagira kwokwo, lyo akakwiza lirya igambo,
lyo'muleevi Hisaaya âli mali gwanwa adeta kwokuno: «Akayabiira
amalwazi giitu, anagabetula.†»

Yesu ahanuula ábaloziizi ukumúkulikira
(Luka 9.57-62)

18 Iri Yesu akabona kwa'bandu bingi bakoli músokaniini, anabwira
abigirizibwa baage kwo bajabuke inyaaja.
19 Mwigiriza muguma we'maaja anayegeera Yesu, anamúbwira: «E
Mwigiriza, naani, ngiisi ho ugakizi genda, ngakizi kukulikira.»
20 Yesu anamúshuvya: «Banyambwe, bali ne'myobo. No'tunyuni,
tuli mu ba ne'ngisha. Halikago, Umwana wo'Mundu yehe, atahiiti kiri
ho angalambika itwe lyage!»
21 Ugundi mwigirizibwa wa Yesu, naye ti: «E Nahano, umbanguule
ndee gendi ziika daata.»
22 Yesu anamúbwira: «Uleke abafwiri babe bo bagaziika abafwiri
baabo. Haliko wehe, ukizi ngulikira!»

Yesu ahoohya ikihuhuuta ne'midunda
(Mariko 4.35-41; Luka 8.22-25)

23 Yesu anashonera mu bwato. Na'bigirizibwa baage banamúgwana
mwo.

† **8:17 8.17** Hisaaya 53.4.

24 Yabo booshi, iri bakahika mu nyaaja, mwanayami tuza ikihuhuuta
kikayu. Yubwo bwato, bwanakizi sookwa-sookwa ne'midunda. Kundu
kwokwo, Yesu âli huniiri naaho.
25 Balya bigirizibwa baage banayiji músisimula, banamúbwira: «E
maashi Nahamwitu, utukizagye. Si tukola tugaholobera!»
26 Na wa naye, ti: «Kituma kiki mukoli yobohiri? Si ubwemeere
bwinyu, bukiri buniini!» Haaho anayimuka, anakanukira kirya
kihuhuuta, ne'rya nyaaja, byanayami ba, shwaa!
27 Balya bigirizibwa, mbu babone kwokwo, banasoomerwa bwe-
neene, banabuuzania: «Mundu muki uno? Si kiri ne'kihuhuuta
ne'nyaaja bigweti bigamúsimbaha!»

Yesu akiza abasire babiri
(Mariko 5.1-20; Luka 8.26-39)

28 Iri Yesu akaba keera ajabuka inyaaja, anahika mu kihugo
kya'Bageraasi. Anagwanana abandu babiri ábababambwirwi ne'bisigo,
bashaaziri mu maherero.‡ Yabo basire, bâli riiri balangi bweneene!
Ndaanaye mundu úwâli shobwiri ukulenga iyo munda bali.
29 Yabo basire, banabanda akashiba, ti: «E Mwana wa Rurema, biki
byo utuloziizi kwo? Ka wayiji tuyogogoza, ne'kihe kitanahika?»
30 Na ha mbere lya yaho, hâli ragiiri ulukuuli lwe'ngulube.
31 Kwokwo, birya bisigo byanayinginga Yesu, ti: «Iri ugatuyimula,
utuhanguule tugendi yingira mu luliira lukuuli lwe'ngulube.»
32 Na wa naye, ti: «Gendi!» Kwokwo, birya bisigo byanalyoka mu
balya bombi, byanagendi yifunda mu yizo ngulube. Lulya lukuuli
lwoshi lwanayami gendi yilasha mu nyaaja. Lwanaherera mwo.
33 Abangere baazo, ti yee! Banatibitira i kaaya. Na ngiisi íbyakoleka
ku yabo basire, banagendi bimenyeesa abaabo.
34 Yabo bandu booshi ba mu kaaya, banagumuukira imunda Yesu.
Ne'ri bakamúbona, banamúyinginga bweneene kwo ashaagage mu
kihugo kyabo, ayigendere!

9

Yesu akiza umundu úzingamiri
(Mariko 2.1-12; Luka 5.17-26)

1 Yesu anashonera mu bwato. Ne'kyanya akaba keera ajabuka
inyaaja, anagalukira mu kaaya ke'mwabo.
2 Haaho, hanayija abandu, banamúleetera uluzingo, lugwejiiri ku
kyajo. Iri Yesu akabona ngiisi kwo bamúbiisiri kwo'bwemeere,
anabwira lulya luzingo kwokuno: «E mwana wani, ukanie umutima.
Ibyaha byawe, keera byakogwa.»
3 Abigiriza be'maaja, iri bakayuvwa kwokwo, baguma banatondeera
ukuyidodomba, ti: «Si uyu mundu agweti agaadeta íbitali nga byo
imbere lya Rurema!»
4 Iyo mitono yabo mibi, Yesu anayami gimenya, kyanatuma agababu-
uza: «Kituma kiki mugweti mugaatona amabi mu mitima yinyu?
5 Aaho! Lihi írivwarusiri? Ka kumúbwira: “Ibyaha byawe keera
byakogwa!”, kandi iri kumúbwira: “Yimukaga, ugende!”?

‡ **8:28 8.28** Abandu be'yo munda, mu kuziika abafwiri, bâli kizi bafundeereza mu nyaala.

6 Ndoziizi mumenye bwija kwo'Mwana wo'Mundu agweti kiri
no'bushobozi bwo'kukizi koga ibyaha mu kihugo.»
Haaho, Yesu anabwira lulya luzingo: «Yimukaga, uyabiire ikyajo
kyawe, utaahe.»
7 Lyeryo, ulya mundu, anayami yimuka, anataaha.
8 Balya booshi, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa ngana!
Banayivuga Rurema, bwo akaheereza abandu ubushobozi mwene
yubwo.

Yesu abwira Mataayo kwo akizi múkulikira
(Mariko 2.13-17; Luka 5.27-32)

9 Iri Yesu akaba akola mu lyoka yaho, anagwanana umubuguza
muguma, iziina lyage Mataayo. Uyo Mataayo, âli bwatiiri mu nyumba
yo âli kizi buguliza mwo. Yesu anamúbwira: «E Mataayo, ungulikire.»
Mataayo anayami yimuka, anamúkulikira.
10 Uyo Mataayo, Yesu anagendi lya imwage. Na mwomwo mu
nyumba, mwanayingira ababuguza bingi, na'bandi banabyaha, ban-
abwatala kuguma na Yesu na'bigirizibwa baage.
11 Abafarisaayo, mbu babonage kwokwo, banabwira balya bigiriz-
ibwa, ti: «Maki gano! Si mugweti mugashangiira ibyokulya kuguma
na'babuguza, na'bandi banabyaha!»
12 Iri Yesu akayuvwa kwokwo, anababwira: «Abagumaana batali
mu ba ni'goorwa lyo'kubukwa. Si abalwazi, booki bo balihiiti!
13 Mutee gendi yiga umugeeza gwa yaga Mandiko Meeru: "Byo
ndoziizi, kutali kutangirwa ituulo. Si ndoziizi mukizi yuvwirana
indengeerwa.*" Kwokwo naani, íbitumiri n'gayija, kutali mbu lyo
mbamagala ábayibwini kwo bakwaniini imbere lya Rurema. Si
n'gayija, gira mbamagale abanabyaha.»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kuyishalisa
(Mariko 2.18-22; Luka 5.33-39)

14 Abigirizibwa ba Yohana banayijira Yesu, banamúbwira: «Twe
na'Bafarisaayo, tugweti tugayishalisa. Aahago! Kituma kiki abigiriz-
ibwa be'mwawe boohe, bagenderiiri naaho ukukizi lya?»
15 Yesu anabashuvya: «Kutagi kwo ábakalaalikwa bangajengeerwa,
banaki ririinwi na nahamwabo wo'buhya? Haliko, mu siku ízigayija,
nahano wo'buhya agalyosibwa mu kati kaabo. Mu yizo siku lyoki,
bagayishalisa!»
16 Yesu anashubi deta: «Ndaaye mundu úwangayabiira ikitubiko
íkitazi funyaala, mbu anakihangire ku mulondo mukuluukulu. Si
kirya kitubiko, yaho kyahangirwa, kigahalandamula. Na yaho áhakoli
huziri, hanalandamuke ingingwe.
17 «Na kwakundi, batali mu biikira amaavu ge'kishogwe mu ndaha
ze'mbu njaaja. Iri bangagira kwokwo, galya maavu gagapwamuula
zirya ndaha, ganayoneke. Kiri na yizo ndaha, nazo zinashereere.
Si amaavu ge'kishogwe, gali mu tindikirwa mu ndaha ze'mbu ízikiri
mbyahya, halinde lyo byombi bibeera bwija!»

Yesu akiza umukazi, aholoolola no'munyere
(Mariko 5.21-43; Luka 8.40-56)

---

* **9:13 9.13** Hosheya 6.6.

18 Ikyanya Yesu akaba akiri mu deta kwokwo, hanahulukira umut-
wali muguma, anafukama imbere lyage, anamúbwira: «Munyere
wani, afwa bwobuno. Kundu kwokwo, ugendi múbiika kwa'maboko,
lyo ashubi ba mugumaana.»
19 Yesu na'bigirizibwa baage, banagenda bamúkulikiiri.
20 Na mu kati kaabo, mwâli riiri umukazi úwâli mali hisa imyaka
ikumi ni'biri ali no'bulwazi bwo'mududu. Uyo mukazi anayija luto-
luto ha nyuma lya Yesu, anahuma kwi'kano lyo'mulondo gwage.
21 Mukuba, akayisaliza, ti: «Iri nangahuma naaho ku mulondo
gwage, ngaakira.»
22 Ikyanya akaguhumaga kwo, e! Yesu anakebaanuka. Ne'ri akabona
uyo mukazi, anamúbwira: «E munyere wani, ukanie umutima. Bwo
umbiisiri kwo'bwemeere, kyo kyatuma wakira.» Lyeryo, ulya mukazi
anayami kira.
23 Ikyanya Yesu akahika ha mwo'yo mutwali, anagwanana abandu
bingi bweneene, bayishumasiri yaho. Bâli gweti bagaalira ku ki-
mombo! Na'bandi bâli kizi lasa imiteera-teera!
24 Yesu anababwira: «Shaagi! Uyu munyere atafwiri. Si ahuniiri
naaho!» Yabo bandu, mbu bayuvwe kwokwo, banamúshekeereza, ti
shoshoo!
25 Kundu kwokwo, banahuluka booshi. Yesu anayingira mu kisiika,
anagwatira uyo munyere ku kuboko. Lyeryo, ulya munyere anayami
vyuka.
26 Iri Yesu akagiraga kwokwo, umwazi gwage gwanayami lumbuuka
mu kirya kihugo kyoshi.

Yesu ahumuula imbumi zibiri

27 Iri Yesu akaba akola mu lyoka yaho, anakulikirwa ne'mbumi
zibiri. Yizo mbumi, zanayamiza-yamiza, ti: «E Mwana wa mwami
Dahudi, utukejeerere, maashi!»
28 Ne'kyanya Yesu akaba keera ayingiraga mu nyumba, yizo mbumi
zanamúyijira. Kwokwo, anazibuuza: «Yiryo igambo, ka muyemiiri
kwo njobwiri ukuligira?» Nazo, ti: «E Nahano, tuyemiiri.»
29 Zirya mbumi, Yesu anazihuma ku masu, anazibwira: «Ngiisi
kwo'bwemeere bwinyu buli, kube kwo bigakoleka!»
30 Lyeryo, amasu gaazo ganayami humuuka, hwaa!
Yesu anabakomeereza, ti: «Yiri igambo, hatagire mundu yeshi ye
mugalimenyeesa!»
31 Kundu kwokwo, banagenda bagalumbiisa umwazi hi'gulu lyage
hooshi mu kihugo.

Yesu akiza ikimeme

32 Iri bakaba bakola mu lyoka yaho, Yesu analeeterwa umundu
muguma úwâli bambwirwi ne'kisigo kyo'kumemya.
33 Kirya kisigo, Yesu anakiyimula mu kati kaage, halinde uyo mundu
anatondeera ukushubi deta.
Abandu ábâli yiguziri yaho, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa
ngana, banadeta: «E balya, mu kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri,
mutazindi boneka igambo mwene yiri!»
34 Haliko, Abafarisaayo banakuuma, ti: «Si agweti agayimula ibisigo
ku bushobozi bwo'mukulu wabyo!»

Abakozi baki keehiri

35 Yesu anakizi genda agalenga mu twaya tuhamu twoshi, kiri na mu
twaya twe'bishoola. Anakizi yingira mu nyumba ze'mihumaanano, iri
anamenyeesa abandu hi'gulu lye'Myazi Miija yo'bwami bwa mwi'gulu.
Na ngiisi balwazi bo âli kizi gwana, anakizi bakiza.
36 Balya bandu booshi, iri Yesu akababona, anabayuvwirwa in-
dengeerwa bweneene. Mukuba, bâli kizi hahazibwa, banabe babuziri
wo'kubatabaala, nga bibuzi bizira mungere.
37 Yesu anabwira abigirizibwa baage: «Indalo keera yayera bwe-
neene, haliko abimbuzi baki keehiri.
38 Aaho! Muhuunage mwene mimbu, atume abakozi mu ndalo
yage!»

10

Yesu atuma indumwa zaage ikumi na zibiri
(Mariko 3.13-19; 6.7-13; Luka 6.12-16; 9.1-6)

1 Yesu anahamagala indumwa zaage ikumi na zibiri, anaziheereza
ubushobozi bwo'kukizi yimula ibisigo, banakize na ngiisi malwazi.
2 Na'maziina gaabo, uwa mbere ye Simooni (anali mu buuzibwa
Peturu,) na mwene wabo wa Handereya, na Yakobo mugala Zebe-
daayo, na mwene wabo wa Yohana,
3 na Firipo, na Batoromaayo, na Tomaasi, na Mataayo umubuguza,
na Yakobo mugala Halufaayo, na Tadaayo,
4 na Simooni ulya Zeloote, na Yuda Hisikaryote, ulya úkayiji tanga
Yesu mu bagoma.
5 Yabo ikumi na babiri, Yesu anababwira kwokuno: «Mutakizi genda
mu bandu be'gindi milala, kandi iri mu twaya twa'Basamariya.
6 Si mukizi genda naaho mu Bahisiraheeri. Mukuba, bo bali nga
bibuzi íbiteresiri.
7 Ne'kyanya mugakizi balenga mwo, munababwire: “Ubwami bwa
mwi'gulu, keera bwayegerera!”
8 Ngiisi ábalwaziri, munabakize! Na'bafwiri, mubaholoolole.
Na'banamubembe, munabakize. Na ábababambwirwi ne'bisigo,
munabiyimule. Mukahaabwa ku busha. Kwokwo na niinyu, mukizi
haana ku busha!
9 «Hatagire byo mugatwala, ziba nooro kandi iri harija, kandi iri
miringa.
10 Mutanakizi yitwaza uludaha, kandi iri kyambalwa kya kabiri,
kandi iri bindi biraato, kandi iri ngoni. Mukuba, umukozi akwiriiri
akizi haabwa íbimúgooziri.
11 «Ngiisi kaaya ko mugayingira mwo, kaba kahamu kandi iri kani-
ini, muloozagye mwo'mundu úkwaniini. Munashumbike mwomwo
mu mwage, halinde ukuhisa ku kyanya mugakalyoka mwo.
12 Ikyanya mugayingira mu nyumba, munalamuse, ti: “Mube
no'mutuula!”
13 Yabo bandu, iri bangamùyegereza, munaleke umutuula gwinyu
gubabeere mwo. Haliko, iri batangamùyegereza, gugamùgalukira.
14 «Abandu be'yo munda, iri batangamùyegereza, kandi iri
kumùyuvwiriza, mu kulyoka yaho, munabugumule kiri no'lukungu
úluli ku magulu giinyu, bube bumasi kwo mushuba ha mwabo!

15 Namùbwira ukuli, kwo ku lusiku lwo'kutwa kwe'maaja, kiri
ne'kihano kye'Soodoma na kye'Gomora, kitagaaba kikayu, nge'kya
yako kaaya!»

Ngiisi kwa'bandu bagalibuzibwa hi'gulu lya Yesu
(Mariko 13.9-13; Luka 21.12-17)

16 «Lolagi! Namùtuma nga bibuzi mu mirunga. Ku yukwo, mukizi
ba benge nga mujoka, munabe batuudu nga mahumba.
17 Mukizi yilanga na'bandu. Bagakizi mùtanga mu naama za'bakulu,
banamùhimbulire mu nyumba zaabo ze'mihumaanano.
18 Banamùtwale imbere lya baguvuruneeri hi'gulu lyani, kiri
ne'mbere lya'baami. Kwokwo, lyo mulonga ukundangira ubumasi
imbere lyabo, ne'mbere lya ábatali Bayahudi kwakundi.
19 «Ikyanya mugatwalwa mu bakulu baabo, mutakizi gerania, mbu
biki byo mugaadeta, kandi iri kuti kwo mugabideta. Ku kyekyo kihe,
lyo mugahaabwa ngiisi go mugaadeta.
20 Mukuba, mutali mwe mugaadeta. Si Umutima gwa Yisho, gwo
gugamùdeta mwo.
21 «Ku yikyo kyanya, umundu agayitiisa mwene wabo. Na yishe
wo'mwana, anayitiise umwana wage. Abaana nabo, bagayihindulira
ababusi baabo, banabayitiise.
22 Abandu booshi, banakizi mùshomba hi'gulu li'ziina lyani. Kundu
kwokwo, iri umundu angahebera halinde ukuheza, agakizibwa.
23 «Ikyanya bagamùlibuza mu kaaya kaguma, munatibitire mu
kandi! Namùbwira ukuli, kwo mutagaamala ukulenga mu twaya
twoshi twa'Bahisiraheeri, Umwana wo'Mundu átazi yija.
24 «Umwigirizibwa atakuliiri umwigiriza wage. Kiri no'mukozi,
atakuliiri nahamwabo.
25 Ku yukwo, umwigirizibwa akwiriiri akizi tuuza, akabe
ngo'mwigiriza wage. No'mukozi naye, atuuzagye, anabe nga
nahamwabo. Umukulu we'nyumba, keera akashokoorwa kwo ali
Berizebuuli. Aaho! Ka itali yo haahe ku bandu ba mu nyumba yage!»

Hatagire mundu ye mugakizi yoboha
(Luka 12.2-9)

26 «Yabo bandu, hatagire ye mugakizi yoboha! Ngiisi íbibwikiirwi,
bigaki bwikuulwa. Na ngiisi íbibishamiri, bigaki bishuulwa.
27 Ngiisi byo ngweti ngamùbwirira mu kihulu, mukizi bidetera mu
mulengeerwe. Na ngiisi byo mukayuvwa mu buhwehwe, mubidetere
ku katwe ke'nyumba, mu kuyiberekaania.
28 «Mutakizi yoboha ábagweti bagayita amagala, batanashobwiri
ukuyita umutima. Si ukuyoboha kwinyu, kukizi ba ku Rurema, bwo
yehe ashobwiri ukushereeza amagala no'mutima kuguma, byombi
binalashwe i nakwere!
29-31 «Ko'tulembe-rembe tubiri tutali mu guliisibwa ku hingoro-
ngoro higuma naaho? Kundu kwokwo, ndaahyo higuma hyatwo
íhyangatibukira haashi, Yisho átazi yemeera. Na mwehe, mwe
mulyagagi na'kamaro bweneene ukuhima utulembe-rembe! Kiri
no'mushaku ku matwe giinyu, guli muharuure. Ku yukwo, mutakizi
ki yoboha.
32 «Umundu, iri anganyemeera imbere lya'bandu, naani
ngamúyemeera imbere lya Daata úli mwi'gulu.

33 Halikago, iri anganyiyogookola imbere lya'bandu, na naani,
ngamúyiyogookola imbere lya Daata úli mwi'gulu.»

Yesu ali mu tuma abandu bagayihandulana kwo
(Luka 12.51-53; 14.26-27)

34 «Ka mutoniri kwo n'gayija mu kihugo, mbu lyo ngileeta
mwo'mutuula? Nanga! Gulya mutuula, gutali gwo n'gayijira. Si
íbitumiri n'gayija naaho, gira ngileete mwe'ngooti!
35 Ee! N'gayija, gira ndeeranie umwana na yishe, no'munyere na
nyina, no'mwali-kazi na navyala.
36 Abagoma bo'mundu, banabe bali baabalya ba mu nyumba yage.*
37 «Umundu, iri angaba akuuziri yishe, kandi iri nyina, ukuhima
kwo anguuziri, yehe atakwaniini kwo abe we'mwani. Ne'ri angaba
akuuziri mugala wage, kandi iri munyere wage, ukuhima kwo
anguuziri, yehe naye, atakwaniini kwo abe we'mwani.
38 «Ndaaye úwangaba we'mwani, átazi betula ikibambo kyage,
anakizi ngulikira!
39 Umundu, iri angalooza ukukiza itwe lyage, ye galiteera. Haliko,
iri angaliteera hi'gulu lyani, lyoki agalikiza.»

Imbembo za ábagayegereza abigirizibwa ba Yesu
(Mariko 9.41)

40 «Umundu, iri angamùyegereza, iri nie ayegereza. Ne'ri an-
ganyegereza, iri ayegereza no'lya úkanduma.
41 Ee! Umundu, iri angayegerezagya umuleevi, mbu bwo ali
muleevi, agahembwa ngo'muleevi. Ne'kyanya agayegereza umundu
úkwaniini imbere lya Rurema mbu bwo akwaniini, naye agahembwa
nga úkwaniini.
42 «Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angabona muguma wa mu
yaba baniini, anamúheereze amagoloovi, mbu bwo ali mwigirizibwa
wani, yehe atagabulirwa ne'mbembo, kiri ne'hiniini!»

11

Yohana wo'kubatiiza atuma indumwa imunda Yesu
(Luka 7.18-35)

1 Iri Yesu akayusa ukubwira abigirizibwa baage ikumi na babiri
ngiisi kwo bakwiriiri ukugira, analyoka yaho, anagenda agalenga mu
twaya twe'Galilaaya, iri anayigiriza abandu Igambo lya Rurema.
2 Ikyanya Yohana wo'kubatiiza âli koli shwesirwi mu nyumba
ye'mbohe, anayuvwa ngiisi kwo Kirisito ali mu gira. Kwokwo,
anatuma baguma mu bigirizibwa baage, gira bagendi buuza Yesu
kwokuno:
3 «Ka we yolya Masiya úwâli úgayija, kandi iri tulindirire ugundi?»
4 Yesu anabashuvya: «Mugendi menyeesa Yohana ngiisi byo mway-
ibonera, na ngiisi byo mwayiyuvwirwa.
5 Ábashuba mbumi, bakola mu bona. Na ábashuba tundende,
bakola mu genda. Na ábashuba no'mubembe, keera bakizibwa. Na
ábashuba babitwitwi, bakola mu yuvwa. Kiri na ábatákoli fwiri,
bagweti bagazuulwa. Na'bakeni, bagweti bagamenyeesibwa Imyazi
Miija.

---

* **10:36 10.35-36** Mika 7.6.

6 Aahago! Ahiriirwi ngiisi útagaaba ne'migangaanwe hi'gulu lyani!»
7 Yabo bigirizibwa ba Yohana, ikyanya bakaba bakola mu lyoka
yaho, Yesu analola ku yabo bandu, anatondeera ukudeta hi'gulu lya
Yohana kwokuno: «Bikagi byo mwâli kizi gendi loleera mwi'shamba?
Ki'sanga íryâli kizi hunga-hunga ne'mbuusi? Nanga!
8 Aaho! Biki byo mwâli kizi gendi loleera? Ka mundu úyambiiti
imirondo yo'mulimbo? Nanga! Si ngiisi ábayambiiti imirondo mwene
yo, bali mu ba batuuziri mu tujumiro!
9 Aaho! Bikagi, byo mwâli kizi gendi loleera? Ka muleevi? Ee!
Namùbwira kwo ali muleevi! Bitanali byebyo naaho.
10 Ye yolya ye biyandisirwi hi'gulu lyage mu Mandiko Meeru
kwokuno:
“Ngalungika indumwa yani imbere lyawe,
gira igwanwe yakushongaaniza injira.*”»
11 Yesu anashubi deta: «Namùbwira ukuli, kwo mu booshi
ábakabutwa, ndaaye úkuliiri Yohana wo'kubatiiza. Kundu kwokwo,
ngiisi útoohiri mu bwami bwa mwi'gulu, yeki ye múkuliiri!
12 «Ukulyokera ku siku za Yohana wo'kubatiiza halinde zeene, ub-
wami bwa mwi'gulu, buki genderiiri ku bushobozi. Na'banabushobozi
bagweti bagaagira mbu babuyabiire ku misi.
13 «Íbiyandike mu maaja za Musa, na mu bitaabo byoshi bya'baleevi,
byâli gweti bigakizi tanga ubuleevi, halinde ukuhisa ku kyanya kya
Yohana.
14 Ne'ri mwangabiyemeera, Yohana ye yolya Hiriya, úwâli desirwi
kwo âye yije.
15 Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe!
16 «Bikagi byo nangashushaania na'bandu ba yiki kibusi? Si bali nga
baana ábabwatiiri mu kaguliro, banagweti bagashomborozania, ti:
17 “Si tukamùlakiza umuteera-teera, mutanakina!
Ne'kyanya tukamùyimbira ulwimbo lwa'maganya, mutanalira.”
18 Ikyanya Yohana akayija, atâli kizi lya, atanâli kizi nywa. Abandu
banakizi múgamba kwo abambwirwi ne'kisigo!
19 Si Umwana wo'Mundu yehe, ikyanya akayija, anakizi lya no'kunywa,
banakizi deta: “Lolagi! Si ali ruhogeza, anali ruganywa, anali mwira
wa'babuguza, na'bandi banabyaha!” Kundu kwokwo, ikyanya abandu
bali mwo'bwitegeereze, lyo bali mu yerekana kwo bo bakwaniini.»

Yesu azimula hi'gulu lyo'twaya útukamúlahira
(Luka 10.13-15)

20 Yesu anatondeera ukuzimulira utwaya two âli kizi gira
mwe'bitangaaza bingi. Mukuba, abandu baamwo batakatwikira ku
byaha byabo. Anadeta:
21 «Yayewe imwawe, e kaaya ke'Koraziine! Yayewe ne'mwawe, e
kaaya ke'Betesahida! Birya bitangaaza byo nâli kizi gira imwinyu,
íngibigirire mu kaaya ke'Tiiro na mu ke'Sidooni, nga bandu be'yo
munda keera bakayambala ubusanganira, banayishiige no'munyota-
kiiko, mu kuyerekana kwo keera batwikira ku byaha byabo.
22 Namùbwiraga kwo ku lusiku lwo'kutwa kwe'maaja, kiri
ne'kihano kya'bandu be'Tiiro na'be'Sidooni, kitagaaba kikayu nga
kye'mwinyu!

* **11:10 11.10** Malaki 3.1.

23 «Na naawe, we kaaya ke'Kaperinahumu! Ka utoniri kwo
ugakuzibwa halinde mwi'gulu? Aahabi! Si ukola ugalindimulirwa
i kuzimu! Mukuba, ibitangaaza íbikagirwa imwinyu, bíkigirwe mu
bandu ba mu kaaya ke'Soodoma, nga keera bakatwikira ku byaha
byabo! Nga na kalya kaaya kaabo kakiri ho, halinde zeene.
24 Namùbwiraga, kwo ku lusiku lwo'kutwa kwe'maaja, kiri
ne'kihano kye'Soodoma, kitagaaba kikayu nga kye'mwinyu!»

Tugende imwa Yesu, gira atuluhuule
(Luka 10.21-22)

25 Ku yikyo kyanya, Yesu anashubi deta: «E Daata, ngweti
ngakuyivuga bweneene, bwo we Nahano wa mwi'gulu na hano mu
kihugo. Yaga magambo, ukagabisha abanabwenge na ábasomiri,
wanagabishuulira abagunda.
26 E Daata! Kwokwo, kwo ukasiima.
27 «Daata, keera akanzikiiriza byoshi. Ndaaye úyiji Umwana, átali
Daata yenyene. Ndaanaye úyiji Daata, átali Umwana, na ngiisi yo'lya
Mwana aloziizi ukumúyereka.
28 «Muyijage imwani mweshi, mwe mukoli zidohiirwi, munakoli
luhiri! Naani ngamùluhuula.
29 Mukizi betulira ku ngata yani, na mbe nie mugakizi yigira kwo.
Kwokwo, lye'mitima yinyu ilonga ukuluhuuka. Mukuba, ndi mu
nogerana, na ndi mutuudu.
30 Ingata yani, iri ndembu. No'muteekerwa gwani, guli mwangu.»

12

Yesu ye Nahano wo'lusiku lwe'Sabaato
(Mariko 2.23-28; Luka 6.1-5)

1 Lusiku luguma lwe'Sabaato, Yesu âli gweti agalenga mu ndalo
ze'ngano. Na bwa'bigirizibwa baage bâli koli shalisiri, kyanatuma
bagakizi genda bagazihulumula, iri banazilya.
2 Abafarisaayo, mbu babonage kwokwo, banabwira Yesu: «Kituma
kiki abigirizibwa baawe bagweti bagaagira íbitahangwirwi ku lusiku
lwe'Sabaato?»
3 Yesu anabashuvya: «Ka mutazindi soma ngiisi kwo Dahudi akagira,
ku kyanya âli koli shalisiri kuguma na'baabo?
4 Si akayingira mu nyumba ya Rurema, anayabiira imikate íyâli
mali taluulwa imwa Rurema, anagilya kuguma na yabo baabo. Banali
bagingi naaho, bo bâli hangwirwi ukukizi gilya!
5 «Na kwakundi, ka mutazi soma mu maaja za Musa? Si abagingi,
ikyanya bali mu yingira mu nyumba ya Rurema ku lusiku lwe'Sabaato,
lyo bali mu hubira imaaja zaalwo. Kundu kwokwo, batali mu
haruurirwa kwo bagira ikyaha.
6 Na hano, namùbwira kwo hali úkuliiri iyo nyumba ya Rurema!
7 «Mu Mandiko Meeru, muyandisirwi kwokuno: “Byo ndoziizi, ku-
tali kutangirwa ituulo. Si ndoziizi mukizi yuvwirana indengeerwa!*”
Yaga magambo, múki menye umugeeza gwago, mutashuba mugaatwa
ulubaaja lwa yaba ábatahiiti amahube.
8 Kwokwo, ulusiku lwe'Sabaato, Umwana wo'Mundu, ye Nahano wa
lwo!»

* **12:7 12.7** Hosheya 6.6.

Yesu akiza umundu ku lusiku lwe'Sabaato
(Mariko 3.1-6; Luka 6.6-11)

9 Yesu analyoka yaho, anagendi yingira mu nyumba
ye'mihumaanano ya'Bayahudi.
10 Anagwana mwo'mundu muguma, úwâli niaziri ukuboko. Mwâli
riiri na'bandu ábâli loziizi ukulega Yesu. Kwokwo, banamúbuuza:
«Ewe! Ko'lusiku lwe'Sabaato, ulubaaja lutuhangwiri kwo tukize
umundu?»
11 Yesu anabashuvya: «Ku lusiku lwe'Sabaato, nga muguma winyu
angalokerwa ne'kibuzi mu kishimo, ka atangakilyosa mwo?
12 Aahago! Si umundu ye riiri na'kamaro bweneene ukuhima
ikibuzi! Ku yukwo, ulubaaja lutuhangwiri kwo tukizi gira amiija ku
lusiku lwe'Sabaato.»
13 Haaho, Yesu anabwira ulya mundu úwâli niaziri ukuboko: «Lam-
buula ukuboko kwawe!» Uyo mundu, mbu akulambuule, kwanayami
kira! Kwanaba ngo'kwabo.
14 Balya Bafarisaayo, iri bakabona ngiisi kwo Yesu agira, banalyoka
yaho, banagendi gira igambi lyo'kumúyita.

Yesu ye mukozi úkatoolwa na Rurema

15 Yiryo igambi lya'Bayahudi, Yesu âli liyiji, kyanatuma agalyoka
yaho. Ku yikyo kyanya, abandu bingi bweneene bâli kizi genda
bamúkulikiiri. Na ngiisi ábâli lwaziri mu kati kaabo, anakizi bakiza.
16 Kundu kwokwo, anabakanukira, kwo hatagire úgamúmenyeesa
mu bandu.
17 Bikaba kwokwo, gira lirya igambo likoleke, lyo'muleevi Hisaaya
âli mali gwanwa adeta kwokuno:
18 «Lolagi! Uyu, keera n'gamútoola, anali ye mukozi wani mukundwa!
Agweti aganzimiisa bweneene!
Ngamúbiika mwo'mutima gwani,
halinde amenyeese ibinyamahanga ngiisi íbikwaniini imbere
lyani.
19 Atagakizi haliira, ataganakizi yamiza.
Ndaanaye úgayuvwa izu lyage mu njira.
20 Isanga írikoli gingiiri, atagalidongoola.
Ni'tara, iri lyangaba likoli fwifwitiiri, atagalizimya.
Agayihangaana, halinde íbikwaniini bibe byo bigaahima.
21 Abapagaani booshi, bagakizi múbiika kwo'mulangaaliro.†»

Yesu adukwa kwo ali mukozi wa Berizebuuli
(Mariko 3.20-30; Luka 11.14-23)

22 Abandu banaleetera Yesu umundu úwâli bambwirwi ne'kisigo.
Uyo mundu âli humiri amasu, anâli memiri. Iri Yesu akamúbona,
anamúkiza. Kwokwo, kwo akalonga ukushubi bona, na ukushubi deta.
23 Ikyanya Yesu akamúkiza, abandu booshi banasoomerwa ngana,
banadeta: «E balya, uyu, ka atangaba ye Mwana wa Dahudi, ulya
Masiya?»
24 Abafarisaayo, mbu bayuvwagwe kwokwo, banakuuma, ti: «Uyu
mundu, ikyanya agweti agayimula ibisigo, si kuli mu ba naaho ku njira
yo'mukulu wabyo, Berizebuuli!»

---

† **12:21 12.18-21** Hisaaya 42.1-4.

25 Yago magambo go bâli kizi tona, Yesu âli koli gayiji, kyanatuma
agababwira kwokuno: «Abandu bo'bwami buguma, iri bangayihan-
dulana kwo, iri yubwo bwami bugaasiba. Kiri na'bandu ba'kaaya
kaguma, kandi iri be'nyumba nguma, iri bangayihandulana kwo, iri
iyo nyumba itagaki sikama.
26 «Aahago! Kiri na Shetaani kwakundi, iri angayihaga yenyene,
kuti kwo'bwami bwage bwangaki yimanga?
27 Yibyo bisigo, íngibe ndi mu biyimula ku njira ya Berizebuuli,
abaana biinyu nabo bali mu biyimula ku bushobozi bwa nyandi?
Aaho! Kwokwo, bo bagamùyagiisa kwo mwahuba ku ngiisi byo
mwandega kwo.
28 Haliko, iri nangaba ngweti ngayimula ibisigo ku njira yo'Mutima
gwa Rurema, iri ubwami bwage keera bwamùhikira!
29 «Ndaaye mundu úwangayifunda mu nyumba ye'kihagange,
anakishahule ibindu, átazi kikona. Haliko, ámali kikona, lyoki
angashahula íbiri mwo!
30 «Umundu, iri angaba atali uluhande lwani, iri ali mugoma wani.
Ne'ri angaba atali mu kuumania kuguma na naani, iri ali mu shaabula.
31 «Namùbwiraga kwa'bandu bangakogwa ngiisi bitusi, na ngiisi
bindi byaha. Haliko, iri umundu angatuka Umutima Mweru, lyoki
atâye kogwe.
32 Na kundu umundu angatuka Umwana wo'Mundu, angakogwa.
Haliko, iri angatuka Umutima Mweru, lyoki atâye kogwe, kuba ku kino
kyanya, kandi iri ku kyanya íkyâye yije.»

Abandu bali mu menyerwa ku bitumbwe byabo
(Luka 6.43-45)

33 «Iri wangaba uli ne'kiti kiija, ne'bitumbwe nabyo bigaaba biija.
Kandi iri wangaba uli ne'kiti kibi, ne'bitumbwe nabyo, bigaaba bibi.
Ee! Ngiisi kiti, kiri mu menyerwa ku bitumbwe byakyo.
34 «Si mwehe muli baana bo'mujoka! Aahago! Bwo muli babi, kuti
kwo mwangadeta amagambo miija? Si amagambo go'mundu agweti
agaadeta, gali mu lyoka mu biyijuliiri mu mutima gwage!
35 «Umundu mwija, ali mu hulusa amiija ku masingule mu mutima
gwage. Umundu mubi naye, ali mu hulusa amabi mwomwo-mwomwo.
36 Namùbwiraga, kwe'kyanya abandu bagatwirwa imaaja, bagabu-
uzibwa hi'gulu lya ngiisi igambo lyo bâli kizi fwolomboka kwo.
37 Amagambo gaabo boonyene, go gagaatuma bagaahanwa, kandi iri
ukukira.»

Yesu ahuunwa ikyereso
(Mariko 8.11-12; Luka 11.29-32)

38 Baguma mu Bafarisaayo, na mu bigiriza be'maaja, banabwira
Yesu: «E Mwigiriza, twakuhuuna ikyereso kye'kitangaaza.»
39 Yesu anabashuvya: «Mwe bandu ba kino kibusi, mukoli bi-
huusiri, mutanatwaziizi ibya Rurema. Kundu mugweti mugahuuna
ikyereso kye'kitangaaza, si ndaakyo mugayerekwa, kítali kyekirya
kye'mwo'muleevi Yona naaho.
40 Mukuba, nga kwokulya Yona akamala isiku zishatu, ubushigi
ni'zuuba, ali mu nda yo'lya bitaatalwe wo'lufwi,‡ kwokwo kwo'Mwana

‡ **12:40 12.40** Yona 2.1.

wo'Mundu naye, agaamala isiku zishatu, ubushigi ni'zuuba, ali mu kuzimu.
41 «Ku lusiku lwa'bandu bâye twirwe kwe'maaja, abandu be'Ninaawi nabo bagayimuka, banahaniise abandu ba kino kibusi. Mukuba, balya bandu be'Ninaawi, ikyanya Yona akababwira Igambo lya Rurema, banayami twikira ku byaha byabo. Munamenyage kwo buno, hali úkuliiri Yona!
42 «Ku lusiku lwa'bandu bâye twirwe kwe'maaja, mwami-kazi we'luhande lwe'kisaka, naye agayimuka, anahaniise abandu ba kino kibusi. Mukuba, akalyokerera mu mahanga ga hala, gira ayiji yuvwa amagambo go'bwitegeereze bwe'mwa Sulumaani. Munamenyage kwo buno, hali úkuliiri Sulumaani!

Ukugaluka kwe'kisigo
(Luka 11.24-26)
43 «Hali ikyanya ikisigo kiri mu shaaga mu mundu, kinagende kigazumba-zumba mwi'shamba, mu kulooza ho kigaluhuukira. Ne'kyanya kiri mu habula,
44 kinadete: "Aahago! Ngagalukira mu yerya nyumba yani yo n'galyoka mwo!" Ne'kyanya kiri mu shubi gihika mwo, kinagwane ikiri maata, inakola mbiize, inakola ndimbiise bwija.
45 «Lyeryo, kirya kisigo kinagendi leeta ibyabo bisigo birinda, íbibihuusiri ukukihima. Byoshi binayami yifunda mu'lya mundu, binamútuule mwo. Kwokwo, ubuzinda, ulya mundu anakalaalirwe bweneene, ukuhima kwo atákalaliirwi ubwa mbere. Kwo na kwokwo kwo bigaaba, na mu bandu ba kino kibusi, bwo bakoli bihuusiri bweneene!»

Banyandi beene wabo Yesu?
(Mariko 3.31-35; Luka 8.19-21)
46 Ikyanya Yesu akaba akiri mu ganuuza yabo bandu bingi, beene wabo na nyina, banaba bakoli yimaaziri ha mbuga, banamútumira.
47 Mundu muguma anamúbwira: «Nyoko na beene winyu, bakoli yimaaziri ha mbuga, bakubuuza.»
48 Yesu anamúshuvya: «Nyandi maawe? Na banyandi beene witu?»
49 Lyeryo, anashonga ukuboko imunda abigirizibwa baage anadeta: «Mu baabano, mwo mulyagagi maawe, mwo munali beene witu!
50 Ee! Iri umundu angaba agweti agaagira ubulooze bwa Daata úli mwi'gulu, yoyo ye mwene witu, ye na mwali wani, ye na maawe!»

13

Umugani gwo'mubibi
(Mariko 4.1-9; Luka 8.4-8)
1 Ku lwolwo lusiku, Yesu anahuluka mwi'yo nyumba, anagendi bwatala ku butambi bwe'nyaaja.
2 Abandu bingi bweneene, banamúshololokera. Kyanatuma agashonera mu bwato, anabubwatala mwo. Yabo bandu, banasigala bayimaaziri kwi'buga.
3 Yesu anabayigiriza amagambo mingi mu kubatwa imigani kwokuno: «Yuvwagwi! Hâli riiri umuhiizi muguma, úkagendi biba imbuto zaage.

4 Ulya muhiizi, iri akaba akola mu zibiba, imbuto nguma zanakizi
twa mu njira. Utunyuni, twanayiji zirya.
5-6 «Izindi mbuto, zanatwa mu lushegebwe, áhazira luvu lwingi,
zanayami mera duba. Haliko, bwo'luvu lwâli riiri luniini, imizi yazo
itâli yisiri. Ne'kyanya izuuba likadaruura, zanayami bogama.
7 «Izindi mbuto, zanatwa mu migenge. Ne'kyanya ikakula, yanazish-
weshweteza.
8 «Izindi mbuto, zanatwa mu luvu lwija. Ne'kyanya zikayera, nguma
zanakizi yimbulwa kwe'ndete igana-igana. Ne'zindi, kwa makumi
galindatu-galindatu. Ne'zindi, kwa makumi gashatu-gashatu.
9 Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe!»

Íbikatuma Yesu agakizi twa imigani
(Mariko 4.10-12; Luka 8.9-10)

10 Abigirizibwa ba Yesu, banayiji múbuuza: «Ikyanya uli mu yigiriza
bandu, kituma kiki ugweti ugabatwa imigani?»
11 Yesu, anabashuvya: «Ngiisi íbyâli bishamiri mu bwami bwa
mwi'gulu, mwehe keera mukabimenyeesibwa. Haliko abandi, boohe,
batakalonga ukubimenya.
12 Iri umundu angaba akoli hiiti ikindu, ye gayushuulirwa kwe'bindi,
halinde biluguuke. Haliko, iri angaba ndaakyo ahiiti, kiri na hyo
atákoli hiiti, agahinyugutulwa!
13 «Kyo kitumiri ngweti ngabatwa imigani. Kundu bagweti
bagaalola, haliko batabwini. Na kundu bagweti bagayuvwiriza, haliko
batayuvwiti, batanali mu sobanukirwa.
14 Imwabo, lirya igambo lyo'muleevi Hisaaya keera likakoleka, nga
kwo akalitanga kwokuno:
"Ukuyuvwa, mugakizi yuvwa. Haliko, mutâye sobanukirwe!
Ukulola, mugakizi lola. Haliko mutâye bone!
15 Yaba bandu, keera bakayumuusa imitima yabo.
Banakoli ba babitwitwi, banakoli ba bandabona.
Nga bitangabiiri kwokwo, amasu gaabo gangabwini.
Na'matwiri gaabo, gangayuvwiti.
Ne'mitima yabo, yangasobanukiirwi, halinde bangangalukiiri, na
mbakize.*"
16 «Halikago mwehe, mwe mukoli hiriirwi! Mukuba, amasu giinyu,
gabwini. Na'matwiri giinyu, gayuvwiti.
17 Namùbwira ukuli, kwo yibyo mukoli bwini, abaleevi bingi,
na ábakwaniini imbere lya Rurema, bâli kizi yifwija ukubibona,
batanabibona. Kiri na byo mukola mu yuvwa, bâli kizi yifwija
ukubiyuvwa, bitanaziga.

Yesu alimbuula umugani gwo'mubibi
(Mariko 4.13-20; Luka 8.11-15)

18 «Gulya mugani gwo'mubibi, umugeeza gwagwo, gwo gwogu:
19 Imbuto nguma, ikyanya zikatwa ku butambi bwe'njira, biyerekiini
umugani gwo'mundu úli mu yuvwa Igambo lyo'bwami bwa Rurema.
Halikago, atanasobanukirwe nalyo. Ulya mubi Shetaani anayiji
lijobola mu mutima gwage.

---

* **13:15 13.14-15** Hisaaya 6.9-10.

20 «Zirya zindi ízikatwa mu lushegebwe, biyerekiini umugani
gwo'mundu úli mu yuvwa Igambo lya Rurema, analiyakiire ku
bushambaale.
21 Haliko, ali mu ba nga mbuto ízitayisiizi imizi, kinatume yiryo
igambo litali mu múyama mwo. Ikyanya ali mu longa amakuba, kandi
iri kulibuzibwa hi'gulu lyalyo, anayami lijanda.
22 «Zirya zindi ízikatwa mu migenge, biyerekiini umugani
gwo'mundu úli mu yuvwa Igambo lya Rurema. Haliko, ikyanya ali mu
hahalira amagoorwa gaage, anabe atebwa no'bugale, kinatume lirya
igambo ligamúshweshwetera mwo, litanabe ne'bitumbwe.
23 «Zirya zindi, ízikatwa mu luvu lwija, biyerekiini umugani
gwo'mundu úli mu yuvwa Igambo lya Rurema, anasobanukirwe nalyo,
halinde linatongeke mu kati kaage. Na íbiri mu yimbulwa, binabe
ubugira igana-igana, kandi iri makumi galindatu-galindatu, kandi iri
makumi gashatu-gashatu.»

Umugani gwe'kishuka

24 Yesu, anatwa ugundi mugani kwokuno: «Ubwami bwa mwi'gulu,
twangabuyerekana ku mugani gwo'mundu úkabyala imbuto nyiija mu
ndalo yage.
25 Halikago, ikyanya abandu booshi bakaba bakoli huniiri, umugoma
anayiji byala ikishuka mu ngano, anayigendera.
26 «Iyo ngano, ikyanya ikamera, yanatondeera ukuheeka. Haliko,
ikishuka nakyo kyanakula.
27 Abakozi ba mwene indalo, banayiji múbuuza: “E nahamwitu! Ka
itali imbuto nyiija yo ukabyala mu ndalo yawe? Aaho! Kirya kishuka
nakyo, kyalyokaga hayi?”
28 «Anabashuvya: “Umugoma, ye wagira kwokwo!” Nabo, ti:
“Aaho! Ka uloziizi tuyami gendi kirandura?”
29 «Naye, ti: “Nanga! Iri mwangakirandura, hali ikyanya mwangak-
engeera mwakirandulira mwe'ngano.
30 Mulekage byoshi bikulire kuguma, halinde ukuhisa ku kyanya
kyo'kuyimbula. Haaho, lyo ngabwira abimbuzi, ti: Mutee kuumania
ikishuka, munakishweke biiro-biiro, gira kigendi lashwa mu muliro.
Haliko ingano, zoohe, muzikumanize mu kihinda kyani.”»

Umugani gwe'hibuto hye'haradaali, na gwe'saama
(Mariko 4.30-34; Luka 13.18-21)

31 Yesu anabatwa ugundi mugani kwokuno: «Ubwami bwa
mwi'gulu, bulyagagi nga hibuto hye'haradaali, hyo'mundu akayabiira,
anagendi hibyala mu ndalo yage.
32 Yihyo hibuto, hyo hiri hiniini ukuhima izindi zooshi ízíri mu
byalwa. Kundu kwokwo, ikyanya hiri mu ba keera hyabyalwa,
hinakule, hiri mu yiji ba mbuto mbamu ukuhima izindi zooshi za mu
ndalo. Kinayiji ba kiti, halinde utunyuni tunakizi yiji yubaka ingisha
mu matavi gaakyo.»
33 Yesu anashubi twa ugundi mugani, ti: «Ubwami bwa mwi'gulu,
bushushiini ne'saama yo'mukazi akayabiira, anagendi gifusha mu
bitiri bishatu byo'mushyano. Irya saama yanaguhemeesa gwoshi.»

34 Yabo bandu, bâli riiri bingi bweneene. Ne'kyanya Yesu akababwira yibyo byoshi, âli kizi koleesa imigani. Ndaanalyo igambo lyo akababwira, buzira kugikoleesa.
35 Kwokwo, kwo lirya igambo likakoleka, lyo'muleevi âli mali gwanwa adeta kwokuno:
«Mu kudeta, ngakizi koleesa imigani.
Ee! Na mbabwire íbyâli bishamiri ukulyokera he'kihugo kikabumbirwa.†»

Yesu alimbuula umugani gwe'kishuka

36 Ha nyuma, Yesu anasiga balya booshi, anayingira mu nyumba. Abigirizibwa baage, banayiji múbwira: «E Mwigiriza, gulya mugani gwe'kishuka íkyâli riiri mu ndalo, utulimbuulire gwo.»
37 Yesu, anabashuvya: «Ulya úkabyala imbuto nyiija, ali Mwana wo'Mundu.
38 Ne'rya ndalo, kiri kihugo. Na zirya mbuto nyiija, bali bandu ba mu bwami bwa Rurema. Na kirya kishuka, bali bandu bo'lya Mubi Shetaani.
39 No'lya mugoma úkayiji kibyala, ali Shetaani yenyene. Na kulya kuyimbula, ye'mberuuka ye'kihugo. Na balya bimbuzi, bali baganda ba Rurema.
40 Aaho! Nga kwe'kishuka kiri mu randurwa, kinalashwe mu muliro, kwokwo kwo bigaaba na ku mberuuka ye'kihugo.
41 «Mukuba, Umwana wo'Mundu agatuma abaganda baage, banashaaze mu bwami bwage ngiisi ábagweti bagahubiisania, na banangora-mabi booshi.
42 Yabo baganda, banabalashe mu kiberekaana kyo'muliro! Munali mwo bagakizi bululukira, iri banashya amiino.
43 Haliko, ngiisi ábakwaniini imbere lya Daata, boohe, bagakizi langashana mu bwami bwage ngi'zuuba. Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe!

Imigani ye'bindu bye'kishingo kihamu

44 «Ubwami bwa mwi'gulu, buli nga kindu kye'kishingo kihamu bweneene, íkyâli bishamiri mu ndalo. Ne'kyanya umundu akakihulukira kwo, ti yee! Anashambaala bweneene! Lyeryo, anashubi kibisha mwomwo mwi'yo ndalo, anatee gendi guliisa byoshi byo âli gweti, anayiji gigula.
45 «Na kwakundi, ubwami bwa mwi'gulu, twangabuyerekana ku mugani gwo'mudandaza muguma, úwâli kizi genda agalooza imbembe ze'kishingo.
46 Ne'kyanya akabona uluhembe lwe'kishingo kihamu bweneene, ti yee! Anagendi guliisa byoshi byo âli gweti, anayiji lugula.

Umugani hi'gulu lyo'kulondoola ifwi

47 «Na kwakundi, ubwami bwa mwi'gulu, buli ngo'lushenga lwo bakakabula mu nyaaja, lwanakuumania ngiisi mulala gwe'fwi.
48 Ne'kyanya lukaba keera lwayijula, banalubwegera kwi'buga. Haaho, banabwatala, banakumaniza ifwi nyiija mu bisamba. Halikago, ifwi mbi, zoohe, banazikabulira.

---

† **13:35 13.35** Zaburi 78.2.

49 «Kwokwo, kwo bigaaba na ku mberuuka ye'kihugo. Abaganda,
bagayiji londoola abandu babi mu bakwaniini imbere lya Rurema.
50 Balya babi, banabalashe mu kiberekaana kyo'muliro! Munali
mwo bagakizi bululukira, iri banashya amiino.»

Amigirizo mahyahya, na'ga keera

51 Yesu anabuuza abigirizibwa baage kwokuno: «Yaga gooshi, ka
mukoli gasobanukiirwi?» Nabo, ti: «Ee! Tusobanukiirwi!»
52 Naye, ti: «Kwo na kwokwo, ngiisi mwigiriza we'maaja úkoli ba
mwigirizibwa wa mu bwami bwa mwi'gulu, ali nga mwene inyumba.
Mu bihinda byage, ali mu hulusa ibindu bihyahya, kiri ne'bya keera.»

Yesu agayirizibwa imwabo
(Mariko 6.1-6; Luka 4.16-30)

53 Iyo migani yoshi, iri Yesu akayusa ukugitwa, analyoka yaho,
54 anataahira imwabo, anatondeera ukuyigiriza abandu mu nyumba
yabo ye'mihumaanano.
Balya bandu, iri bakamúyuvwa, banasoomerwa ngana, banabuuza-
nia: «Uyu mundu, hayagi ho akalyosa yubu bwitegeereze? Na kuti
kwo agweti agaagira yibi bitangaaza?
55 Ka atali ye mwana wo'lya mubaaji we'biti? Na nyina, ka atali ye
Maryamu? Na beene wabo, ka atali Yakobo, na Yusefu, na Simooni, na
Yuda?
56 Na baali baage booshi, ka tutatuliinwi hano? Aaho! Uyu mundu,
hayagi akashaaza yibi byoshi?»
57 Kwokwo, banamúbona buligo.
Kundu kwokwo, Yesu anababwira: «Umuleevi, atali mu bula
ulushaagwa, mútali mu kaaya kaabo, na mu mwage!»
58 Bwo yabo bandu batakamúbiika kwo'bwemeere, kyanatuma
atagaki gira ye'bitangaaza bingi-bingi.

14

Heroode ayita Yohana wo'kubatiiza
(Mariko 6.14-29; Luka 9.7-9)

1 Ku yikyo kyanya, umutwali Heroode naye anayuvwa ngiisi
kwa'bandu bakola mu deta hi'gulu lya Yesu.
2 Kyanatuma agabwira abalemberezi baage, ti: «Ulya mundu, nyiiji
kwo ali Yohana wo'kubatiiza! Ee! Ye wazuuka mu bafwiri, kyo
kitumiri ali mwo'bushobozi bwo'kukizi gira ibitangaaza.»
3 Mukuba, uyo Heroode âli mali gwanwa agwatiisa Yohana,
anamúlasha mu nyumba ye'mbohe. Akagira kwokwo hi'gulu lya
Herodiya, muka mwene wabo wa Firipo.
4 Mukuba, Yohana âli gweti agabwiririra Heroode kwokuno: «Uyo
Herodiya, si utahangwirwi ne'maaja kwo umúyange!»
5 Kwokwo, Heroode analooza ukuyita Yohana. Haliko, âli yobohiri
abandu, bwo bâli bwini kwo Yohana ali muleevi.
6 Ulusiku lukulu lwo'kukengeera ukubutwa kwa Heroode,
lwanahika. Haaho Herodiya, munyere wage, anayiji kina imbere
lya'balaalike. Yukwo kukina kwage, kwanasimiisa Heroode ngana-
ngana,
7 anayami múlagaania ku ndahiro kwo ngiisi byoshi byo
agamúhuuna, agamúheereza byo.

8 Uyo munyere anatee gendi hanuusa nyina. Ne'kyanya akaba keera
amúhanuula, anayiji bwira Heroode, ti: «E mwami, umbiikire itwe
lya Yohana wo'kubatiiza ku sahaani.»
9 Ulya mwami, mbu ayuvwe kwokwo, anashenguka bweneene.
Haliko, âli mali gwanwa abiika indahiro imbere lya ábalaalike,
atanaki ba na kundi kwo agaagira.
10 Kwokwo, anakyula kwo Yohana agendi singulwa itwe mu nyumba
ye'mbohe.
11 Iri bakaba keera bamúsingula lyo, banalileeta ku sahaani,
banalifumbadika ulya munyere. Naye analiheereza nyina.
12 Ha nyuma, abigirizibwa ba Yohana banayiji yabiira ikimbiri-
mbiri, banagendi kiziika. Yibyo byoshi, ikyanya bikakoleka, banagendi
bimenyeesa Yesu.

Yesu ayigusa abandu bihumbi bitaanu
(Mariko 6.30-44; Luka 9.10-17; Yohana 6.1-14)

13 Yiryo ibala, iri Yesu akayuvwa hi'gulu lyalyo, anayingira mu
bwato, analyoka yaho, gira agende áhayiheriiri. Kundu kwokwo,
abandu banayuvwa ngiisi kwo agenda, banalyoka mu twaya, gira
bamúgwane imunda agenda.
14 Iri Yesu akashonooka mu bwato, anagwana kandi abandu bingi
bweneene, anabayuvwirwa indengeerwa. Ne'ri akabona abalwazi mu
kati kaabo, anakizi bakiza booshi.
15 Iri hakaba kakola kabigingwe, abigirizibwa baage banayiji
múbwira: «Hano tuli, muli mu kishuka, keera twanayirirwa. Aaho!
Uhanguulage yaba bandu booshi bagende mu twaya, gira bagendi gula
byo bagaalya.»
16 Yesu anabashuvya: «Nanga! Batakwiriiri ukugenda. Mwehe,
mubaheereze byo bagaalya!»
17 Nabo, ti: «Twehe, tuhiiti imikate itaanu naaho, ne'fwi zibiri.»
18 Yesu naye, ti: «Mubindeetere hano.»
19 Haaho, anabwira abandu kwo babwatale ku bweyo, anayabiira
irya mikate itaanu, na zirya fwi zombi. Analegamira mwi'gulu,
anatanga kongwa imwa Rurema. Ne'ri akabikoojola-koojola, anabi-
heereza abigirizibwa baage. Nabo banabigabulira abandu.
20 Balya booshi, banalya bweneene, halinde banadadaarwa.
Ikyanya abigirizibwa bakakuumania imisigala, yanayijuza ingega
ikumi na zibiri, nywe!
21 Na balya bandu, ngiisi kwo bakalya, bâli hisiri abashosi nga
bihumbi bitaanu, buzira kuharuura abakazi na'baana.

Yesu atondagira hi'gulu lye'nyaaja
(Mariko 6.45-52; Yohana 6.15-21)

22 Yesu anabwira abigirizibwa baage kwo bashonere mu bwato,
gira bagwanwe i kajabo ke'nyaaja. Yehe, anasigala agweti agaseezera
abandu.
23 Ne'ri akaba keera abaseezera, anazamuukira ku mugazi
áhayiheriiri, gira agendi huunira ho Rurema. Ubushigi
bwanamúgwatira yo.
24 Iri abigirizibwa ba Yesu bakahikaga i buziba, bulya bwato
bwanakizi yehuulwa-yehuulwa ne'mbuusi wa vuu, vuu! Ne'midunda
yâli kizi bupukula-pukula.

25 Ne'ri hakaba ku mbazi, Yesu anayijaga imunda bali, agweti
agatondagira hi'gulu lye'nyaaja.
26 Balya bigirizibwa baage, mbu bamúbone kwo agweti agagitonda-
gira kwo, banahuumirwa, banayidehereza ku nduulu: «Yee! Kishu
kiriira!»
27 Haliko, Yesu anababwira: «Mukanie umutima! Ndi niehe. Muleke
ukuyoboha.»
28 Peturu anamúshuvya: «E Nahamwitu, iri wangaba uli wehe,
umbwire naani nyije ngweti ngatondagira ku miiji.»
29 Naye, ti: «Yija!» Kwokwo, Peturu anashonooka mu bwato, anayija
imunda Yesu agweti agatondagira ku miiji.
30 Haliko, mbu abonage ngiisi kwe'rya mbuusi igweti igahuusa,
anayoboha, anatondeera ukuholobera. Anayamiza ti: «E Nahamwitu,
ungize, maashi!»
31 Yesu anayami golola ukuboko, anamúgwata, anamúbwira: «E
Peturu, kituma kiki wajuba? Si ubwemeere bwawe buli buniini!»
32 Iri Yesu na Peturu bakaba keera bashonera mu bwato, irya mbuusi
yanayami hooha, shee!
33 Balya bigirizibwa ba Yesu ábâli riiri mu bwato, banamúyikumba,
iri banadeta: «Biri ukuli! Uli Mwana wa Rurema!»

Yesu akiza abalwazi
(Mariko 6.53-56)

34 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba keera bajabuka inyaaja,
banahika mu kihugo kye'Genezareeti.
35 Abandu be'yo munda, iri bakamenya kwo Yesu, banatumiraga
abalwazi ba mu mbande zooshi, banamúleetera bo.
36 Balya balwazi, banamúyinginga kwo abahanguule bakizi huma
naaho kwi'kano lyo'mulondo gwage. Na ngiisi ábakalihuma kwo,
banayami kizibwa.

15

Imigeeza íkabiikwa na'bandu
(Mariko 7.1-13)

1 Abafarisaayo banalyoka i Yerusaleemu, kuguma na'bigiriza
be'maaja, banayiji buuza Yesu.
2 «Aahago! Kituma kiki abigirizibwa baawe bagweti bagahubira
imigeeza yo tukasigirwa na bashokuluza biitu? Si ku kyanya
kyo'kulya, boohe, batagweti bagakaraba amaboko!»
3 Yesu anabashuvya: «Na niinyu, kituma kiki mugweti mugahubira
imaaja za Rurema, mbu lyo mukulikiriza imigeeza ye'mwinyu?
4 Si Rurema akadeta: "Ukizi simbaha yisho na nyoko!*" Anashubi
deta: "Umundu, iri angaduka yishe, kandi iri nyina, akwiriiri ayitwe.†"
5 «Kundu kwokwo, mwehe mugweti mugaadeta kwo'mundu ahang-
wirwi abwire yishe, kandi iri nyina, ti: "Ibindu byo nangakutabiiri
mwo, keera nabitanga imwa Rurema!"
6 «Aahago! Ikyanya mugweti mugayemeera kwo'mundu akizi
kulikiriza imigeeza yinyu, lyo muli mu ba mwadeta kwo agayirize
yishe! Kwokwo, kwo mugweti mugalahira Igambo lya Rurema.

---

* **15:4 15.4** Kulyoka 20.12; Bukengeeze 5.16. † **15:4 15.4** Kulyoka 21.17; Balaawi 20.9.

7 Haliko muli balyalya! Hisaaya akadeta ukuli, mu kutanga ubuleevi
hi'gulu liinyu kwokuno:
8 “Yaba bandu, bagweti baganzimbaha ku tunwa naaho.
Si imitima yabo, ikoli yisuuziri hala!
9 Ukunyikumba kwabo, kulyagagi kwa busha!
Ne'mihango yo bagweti bagayigiriza, ikabiikwa naaho
na'bandu.[‡]”»

Íbiri mu yulubaza abandu
(Mariko 7.14-23)

10 Yesu anashubi hamagala yabo bandu, anababwira: «Muyuvwirize
bwija, lyo musobanukirwa!
11 Ndaaye mundu úwangayiyulubaza, mbu bwo ayingiza ikindu
kirebe mu kanwa kaage. Halikago, ukuyiyulubaza kwage, kuli mu ba
naaho ku biri mu kahuluka mwo!»
12 Haaho, abigirizibwa baage banayiji múbwira: «Yibi byo ugweti
ugadeta, ka utayiji kwo byayagaza Abafarisaayo?»
13 Na wa naye, ti: «Ngiisi mbuto ítakabyalwa na Daata wa mwi'gulu,
igaki shikulwa.
14 Ku yukwo, yabo Bafarisaayo, mutakizi batwaza! Si biri birongoozi
íbihumiri! Imbumi, iri yangarongoora iyabo, si zombi zigatibukira mu
kishimo!»
15 Peturu anamúbwira: «Yugwo mugani, utulimbuulire gwo.»
16 Yesu anamúshuvya: «Ka kiri na niinyu muki kubisirwi?
17 Ka mutayiji kwo ngiisi íbiri mu yingira mu kanwa, biri mu yikira
mu nda, bikabuli lyoka mu magala?
18 «Halikago, ngiisi bya'bandu bagweti bagaadeta, byohe biri mu
lyoka mu mutima, byo binali mu bayulubaza.
19 Mu mutima gwo'mundu, mwo muli mu lyoka imitono
mibi, no'bwitani, no'bushule, no'bweruzi, no'buzimba, ne'bibeesha,
no'lugamba.
20 Byebyo, byo biri mu yulubazania! Si atangayulubazibwa, mbu
bwo alya buzira kukaraba.»

Yesu akiriza Mukaanani-kazi umwana
(Mariko 7.24-30)

21 Yesu analyoka yaho, anagenda mu mbande ze'Tiiro na ze'Sidooni.
22 Ne'yo munda, anahulukirwa kwo no'Mukaanani-kazi muguma
we'yo munda. Uyo mukazi, anayamiza: «E Nahano, Mwana wa
Dahudi, ungejeerere. Munyere wani, agweti agalibuzibwa bweneene
ne'kisigo.»
23 Haliko Yesu, ndaalyo igambo lyo akamúshuvya. Ha nyuma,
abigirizibwa baage banayiji múbwira: «Uyimulage uyu mukazi.
Mukuba agweti agabanda-banda ulubi inyuma liitu.»
24 Naye, ti: «N'galungikwa mu Bahisiraheeri naaho, bwo bakoli
teeresiri nga bibuzi.»
25 Uyo mukazi anayiji fukama imbere lyage, anamúyinginga: «E
Nahano, undabaale maashi!»
26 Yesu, ti: «Bitakwiriiri ukuyabiira ibyokulya bya'baana, mbu
bikabulwe utubwa!»

---

‡ **15:9 15.8-9** Hisaaya 29.13.

27 Ulya mukazi, ti: «E Nahano, biri kwokwo. Haliko, kiri no'tubwa
tuli mu kizi lya ku biri mu tibuka ku tushasha twa basheebuja!»
28 Yesu anamúshuvya: «E mukazi, ubwemeere bwawe, buli
bwa'kahebuuza! Ngiisi kwo uloziizi, kube kwo bigaaba.» Ku kyekyo-
kyekyo kyanya, ulya munyere wage anayami kira.

Yesu akiza abalwazi bingi

29 Yesu analyoka yaho, anagenda agalenga ku ngombe ye'nyaaja
ye'Galilaaya. Ha nyuma, anateramira áhali umugazi, anabwatala.
30 Abandu bingi bweneene banamúshololokera, banamúleetera
ibirema, ne'mbumi, no'tundende, ne'bimeme, na'bandi balwazi bingi.
Yabo booshi, ikyanya bâli kizi biikwa mu magulu ga Yesu, anakizi
bakiza.
31 Balya bandu booshi, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa
ngana! Mukuba, birya bimeme byâli kola mu deta. Ne'birema
no'tundende, bâli kola mu genda bagolosiri. Ne'mbumi, zâli kola mu
bona. Kyanatuma bagakizi yivuga Rurema wa'Bahisiraheeri.

Yesu ayigusa abandu bihumbi bina
(Mariko 8.1-10)

32 Yesu anahamagala abigirizibwa baage, anababwira: «Yaba bandu
booshi, nabayuvwirwa indengeerwa. Si keera bamala isiku zishatu
tuliriinwi, batanahiiti byo bagaalya. Ndaloziizi ukubaseezera, ba-
nakoli shalisiri. Hali ikyanya ishali lyangakengeera lyabaholeza mu
njira!»
33 Yabo bigirizibwa baage, ti: «Aahago! Mu lino ishamba lya
tema-ndime, hayi ho twangalyosa ibyokulya byo'kuyigusa yaba bandu
booshi kwoku?»
34 Yesu naye, ti: «Muhiitagi imikate inga?» Nabo, ti: «Tuhiiti imikate
irinda, ne'bisara-ngege bigerwa naaho.»
35 Yabo bandu booshi, Yesu anababwira kwo babwatale haashi.
36 Anayabiira irya mikate irinda, na birya bisara-ngege. Ne'ri
akatanga kongwa imwa Rurema, anabikoojola-koojola, anabiheereza
abigirizibwa baage. Ne'ri bakabiyabiira, banabagabulira byo.
37 Balya booshi, banalya bweneene, halinde banadadaarwa.
Balya bigirizibwa baage, ikyanya bakakuumania imisigala, yanayi-
juza ingega zirinda, nywe!
38 Na ábakalya, bâli riiri mwa'bashosi bihumbi bina, buzira
kuharuura abakazi na'baana.
39 Iri Yesu akaba keera abaseezera, anashonera mu bwato, anagenda
mu mbande ze'Magadaani.

16

Yesu ahuunwa ikyereso
(Mariko 8.11-13; Luka 12.54-56)

1 Abafarisaayona'Basadukaayo, banashubi yijira Yesu, banamúgeza,
mu kumúhuuna ikyereso kye'kitangaaza ukulyoka mwi'gulu.
2 Yesu anabashuvya: «Ku kyanya kya'kabigingwe, muli mu deta:
“Bwi'gulu liri kwo'mugushe, kusheezi bugaakya bwija.”
3 Haliko, ku kyanya kya shesheezi, muli mu deta: “Igulu likola
kwo'mugushe, linakoli yulubiiri. Aaho! Zeene, invula igaania!”

«Ikyanya muli mu bona íbiri kwi'gulu, muli mu yami sobanukirwa
na íbigaaba. Kundu kwokwo, mutagweti mugasobanukirwa
ne'byereso bya mu zino siku!
4 Mwe bandu ba kino kibusi, mukoli bihuusiri, mutanatwaziizi
ibya Rurema. Kundu mugweti mugahuuna ikyereso, si ndaakyo
mugayerekwa, kítali kyekirya kye'mwa Yona naaho!» Iri Yesu akayusa
ukudeta kwokwo, anasiga booshi, anayigendera.

Isaama ya'Bafarisaayo, ne'ya'Basadukaayo
(Mariko 8.14-21)

5 Ikyanya abigirizibwa ba Yesu bakajabuka inyaaja, banayibagira
ukutwala imikate.
6 Ha nyuma, Yesu anabakengula: «Mukizi yilanga ne'saama
ya'Bafarisaayo, ne'ya'Basadukaayo.»
7 Yabo bigirizibwa, banatondeera ukuganuuzania, ti: «Íbitumiri
adeta kwoku, bwo ndaayo mikate twaleeta.»
8 Yibyo bakadetaga, Yesu anabimenya, kyanatuma agababwira:
«Si ubwemeere bwinyu, buli buniini! Kituma kiki muki gweti
mugaganuuzania mbu mutahiiti imikate?
9 Si mutazi sobanukirwa! Ka mutaki kengiiri ngiisi kwo balya bandu
bihumbi bitaanu bakayiguta kwi'rya mikate itaanu naaho? Aaho!
Ikyanya mukakuumania imisigala, ikayijuza ingega zinga?
10 Na balya bandu bihumbi bina nabo, ka mutaki kengiiri ngiisi
kwo bakayiguta kwe'rya mikate irinda naaho? Nabo kwakundi,
mukakuumania imisigala ngega zinga?
11 «Aaho! Yibyo nadeta, kutagi mutangamenya kwo bitali hi'gulu
lyo'mukate? Kwokwo, mukizi yilanga ne'saama ya'Bafarisaayo,
ne'ya'Basadukaayo!»
12 Leero, abigirizibwa baage banasobanukirwa kwo yago
magambo gaage, kutali kudeta mbu bakizi yilanga ne'saama
yo'kuheemya imikate. Si bakizi yilanga na'migirizo ga'Bafarisaayo,
na'ga'Basadukaayo.

Peturu adeta kwo Yesu ye Mwana wa Rurema
(Mariko 8.27-30; Luka 9.18-21)

13 Ikyanya Yesu akagenda mu mbande ze'Kahisariya Firipi, anabu-
uzagya abigirizibwa baage: «Aaho! Abandu bali mu deta kwo'Mwana
wo'Mundu ali nyandi?»
14 Nabo, ti: «Baguma bali mu deta kwo uli Yohana wo'kubatiiza.
Na'bandi, kwo we Hiriya. Na'bandi, kwo uli Yeremiya, kandi iri
muguma wa mu baleevi.»
15 Yesu anashubi babuuza: «Halikago mwehe, mugweti mugaadeta
kwo ndi nyandi?»
16 Simooni Peturu anamúshuvya: «Wehe, we ulya Masiya! Unali
mwana wa Rurema úli mugumaana!»
17 Yesu anamúbwira: «E Simooni mugala Yona, uhiriirwi! Yaga
magambo, atali umundu úwakuyigulira go, si Daata úli mwi'gulu.
18 Nakubwiraga kwo we Peturu.* Na ku yiri ibuye, kwo ngayubakira
ishengero lyani! Na lirya ishengero, Narufu atanâye lisinde!

* **16:18 16.18** *Peturu* umugeeza gwi'ziina lyage: ibuye.

19 «Ngakuheereza inyiguzo zo'bwami bwa mwi'gulu. Ngiisi byo
ugalahiza hano mu kihugo, iri byalahizibwa na mwi'gulu. Na ngiisi
byo ugahanguula hano mu kihugo, iri byahanguulwa na mwi'gulu.»
20 Haaho, Yesu anakengula abigirizibwa baage kwo hatagire mundu
ye bagabwira kwo ye Masiya.

Yesu adeta kwo agaafwa, anazuuke
(Mariko 8.31–9.1; Luka 9.22-27)

21 Ukulyokera ku yikyo kyanya, Yesu anatondeera ukumenyeesa
abigirizibwa baage ku bweranyange kwo bimúkwiriiri agende
i Yerusaleemu. Analonge ya'malibu mingi imwa'bashaaja,
ne'mwa'bakulu ba'bagingi, ne'mwa'bigiriza be'maaja, halinde
anayitwe. Halikago, ku lusiku úlugira izishatu, anazuuke.
22 Peturu anamúhengukana, anatondeera ukumúkanukira, ti: «E
Nahamwitu, yaga gooshi, Rurema akubulize go! Gatâye kube kwo.»
23 Yesu anakebaanuka, anamúbwira: «E Shetaani, njaaga ha
butambi! Si ulyagagi kisiitazo imwani. Si ho wangayitoneesa ku bya
Rurema, ugweti ugayitoneesa ku bya'bandu naaho!»
24 Yesu anabwira abigirizibwa baage: «Umundu, iri angalooza
ukungulikira, akwiriiri ayilahire yenyene. Ee! Abetule ikibambo
kyage, abuli ngulikira.
25 «Umundu, iri angalooza ukukiza itwe lyage, ye galiteera. Haliko,
iri angaliteera hi'gulu lyani, lyoki agalikiza.
26 Umundu, iri angalonga íbiri mu kihugo byoshi, anayiteere
yenyene, bikagi byo agaaba ayunguka? Na biki byo angatanga, lyo
ayikiza? Si ndaabyo!
27 «Umwana wo'Mundu âye yije mu bulangashane bwa Yishe, ali
kuguma na'baganda baage, anahembe ngiisi mundu, ukukulikirana
na íbyâli kizi kola.
28 Namùbwira ukuli, kwo mu yaba ábayimaaziri hano, baguma
batagaafwa, bátazi bona Umwana wo'Mundu agweti agayija mu
bwami bwage.»

17

Yesu ahinduka ikikebe
(Mariko 9.2-13; Luka 9.28-36)

1 Iri hakalenga isiku ndatu, Yesu anayabiira Peturu, na Yakobo, na
Yohana mwene wabo Yakobo, anabateramana ku kanywangi-nywangi
ko'mugazi, áhayiheriiri.
2 Ne'ri bakaba keera bahika, Yesu anayami hinduka ikikebe imbere
lyabo. Amalanga gaage, ganalangashana ngi'zuuba. Ne'mirondo yage,
yanaba myeru pepeepe nga mulengeerwe.
3 Lyeryo, banabona Musa na Hiriya bagweti bagaganuuza Yesu.
4 Kwokwo, Peturu anahababa, ti: «E Nahamwitu, buli bwija bwo
tuli hano. Aaho! Iri wangalooza, nangayubaka he'bitunda bishatu:
kiguma kye'mwawe, ne'kindi kye'mwa Musa, ne'kindi kye'mwa
Hiriya.»
5 Iri Peturu akaba akiri mu deta, hi'gulu lyabo, hanahulukira
ikibungu, kyanabazinga. Kyâli riiri pee! Mu kirya kibungu, mwanahu-
luka izu, lyanadeta kwokuno: «Uyu, ye Mwana wani mukundwa! Ye
mu nzimiisa. Aaho! Mukizi múyuvwiriza!»

6 Balya bigirizibwa ba Yesu, mbu bayuvwagwe kwokwo, banahu-
umirwa, banagwa buubi.
7 Yesu anabayegeera, anabahuma kwo, anababwira: «Muyimukage,
mutayobohe!»
8 Iri bakalabagania amasu, banabona Yesu akoli sigiiri yenyene.
9 Ikyanya bakaba bakola mu manuka ku mugazi, Yesu an-
abakomeereza, ti: «Yibi byo mwabona, hatagire ye mugabibwira,
halinde ukuhisa ku kyanya Umwana wo'Mundu agaaba keera azuulwa
mu bafwiri!»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kuyija kwa Hiriya

10 Abigirizibwa ba Yesu, banamúbuuza, ti: «Kituma kiki abigiriza
be'maaja bali mu deta kwo Hiriya akwiriiri atee yija?»
11 Yesu, anabashuvya: «Biri ukuli kwo Hiriya akwiriiri atee yija,
agwanwe ategeka ibindu byoshi.
12 Namùbwiraga, kwo Hiriya keera akayija. Haliko, abandu
batanamúmenya, banamúgira nga ngiisi kwo bâli loziizi. Kiri
no'Mwana wo'Mundu naye, bagakizi múlibuza kwakundi.»
13 Lyeryo, abigirizibwa ba Yesu banalonga ukumenya kwo'yo ye
ashuba mu baganuulira, ali Yohana wo'kubatiiza.

Yesu ayimula ikisigo kyo'bufukunyi mu mwana
(Mariko 9.14-29; Luka 9.37-43a)

14 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakagalukira áhali yabo bandu
bingi, mundu muguma anayiji fukama imbere lyage,
15 iri anamúbwira: «E Nahano, umwana wani alwaziri ubufukunyi.
Umúkejeerere maashi, bwo bumúkalaliiri bweneene, halinde ali mu
yitumbika mu muliro, kiri na mu miiji.
16 N'gamúleetera abigirizibwa baawe, gira bamúkize, shoobe!»
17 Yesu anabashuvya: «Mwe bandu ba kino kibusi, si mutabiisiri
Rurema kwo'bwemeere, munakoli bihuusiri! Aahago! Tugayamanwa
halinde mangoki? Nganakizi mùgooyera, halinde mangoki? Ndeeteri
uyo mwana!»
18 Ikyanya bakamúleetera ye, Yesu anakanukira ikisigo íkyâli múliiri
mwo. Kirya kisigo, kyanamúshaaga mwo, anayami kira.
19 Ha nyuma, abigirizibwa ba Yesu banamúyijira áhayiheriiri,
banamúbuuza: «Kirya kisigo, kituma kiki tutahasha ukukiyimula?»
20 Anashuvya, ti: «Ubwemeere bwinyu buki ryagagi buniini.
Namùbwira ukuli, kundu ubwemeere bwinyu bwangaba buli buniini
nga hibuto hye'haradaali, mwangabwira yugu mugazi: “Shaaga yaha,
ugende haliira!” nagwo gunahagende! Hatanabe ikindu kyoshi
íkitangamùzigira. [
21 Kuguma na yibyo, ikisigo mwene yiki, kitangayimulwa, kútali ku
njira yo'kuhuuna Rurema, no'kuyishalisa.]»

Yesu ashubi deta kwo agaafwa, anazuuke
(Mariko 9.30-32; Luka 9.43b-45)

22 Ikyanya Yesu âli riiri kuguma na'bigirizibwa baage i Galilaaya,
anababwira: «Umwana wo'Mundu agatangwa mu maboko ga'bandu,
23 banamúyite. Kundu kwokwo, ku lusiku úlugira izishatu,
agazuuka.» Abigirizibwa baage, iri bakayuvwa kwokwo, bana-
jengeerwa bweneene!

Ukutanga ikitoolo hi'gulu lye'nyumba ya Rurema

24 Ikyanya Yesu na'bigirizibwa baage bakaba keera bahika i Kaperinahumu, Peturu anayijirwa na ábâli kizi genda bagatangiisa ikitoolo kye'fwaranga zibiri-zibiri,* gira zigendi kola mu nyumba ya Rurema. Yabo bandu, banamúbuuzagya: «Umwigiriza winyu naye, ka atagweti agatanga ikitoolo kya mu nyumba ya Rurema?»

25 Peturu anabashuvya: «Ee! Ali mu kitanga.»

Ikyanya Peturu akayingira mu nyumba, Yesu anaba ye gatangi múdesa, ti: «E Simooni, kuti kwo ubwini? Abaami ba mu kino kihugo, ikyanya bali mu tangiisa ikitoolo, ka bali mu tangiisa abandu baabo, kandi iri ibinyamahanga?»

26 Peturu, ti: «Bali mu tangiisa ibinyamahanga naaho.»

Yesu anamúbwira: «Kwokwo, abandu bo'bwami, batali mu tanga ikitoolo.

27 Kundu kwokwo, yaba bandu, tutaloziizi kwo tukizi bayagaza. Ku yukwo, utwalage igera iwa nyaaja, unalobe. Na ngiisi fwi yo ugatangi shibula, ugiyayule akanwa. Ugaabona mwe'kingorongoro íkigavuujwa mwe'darakima zina. Kirya kingorongoro, ubaheereze kyo, ku kitoolo kye'mwani, na kye'mwawe.»

18

Nyandi úkuliiri abaabo?
(Mariko 9.33-37; Luka 9.46-48)

1 Ku yikyo kyanya, abigirizibwa ba Yesu banamúyijira, banamúbuuza: «Mu bwami bwa mwi'gulu, nyandi úkuliiri abaabo?»

2 Yesu anahamagala umwana mwanuke, anamúyimangika ha kati kaabo.

3 Anababwira: «Namùbwira ukuli, iri mutangahinduka, munabe nga baana baanuke, mutâye yingire mu bwami bwa mwi'gulu!

4 Haliko, iri umundu angayibiika haashi, anabe ngo'yu mwana mwanuke, lyoki ye gaaba mukulu mu yubwo bwami.

5 Na kwakundi, iri angayegereza umwana mwanuke úli ngo'yu kwi'ziina lyani, iri nie ayegereza.»

Amigirizo hi'gulu lyo'kuhubiisania
(Mariko 9.42-48; Luka 17.1-2)

6 «Yaba baniini, bakoli nyemiiri. Aaho! Ho'mundu angahubiisagya muguma wabo, byangamúberiiri bwija ashwekerwe ulushyo mwi'gosi, anaholobezibwe mu kalingi ke'nyaaja.

7 Yayewe imwe'kihugo, hi'gulu lya íbigweti bigahubiisania! Ukuba ho, bigaaba ho. Halikago, yayewe imwo'mundu ye bigahuluka kwo!

8 «Ukuboko kwawe, kandi iri ukugulu kwawe, iri kwangakuhubiisa, ukutole, unakukabulire! Byangakuberiiri bwija ulonge ukuyingira ho ugaalama uli kirema, ho wangaba na'maboko gombi, kandi iri magulu gombi, unakabulwe mu muliro gwe'myaka ne'myakuula!

9 «Ni'su lyawe kwakundi, iri lyangakuhubiisa, ulijobole, unalikabulire! Byangakuberiiri bwija uyingire ho ugaalama uli ni'su

* **17:24 17.24** Ngiisi mushosi mu Bayahudi, ku ngiisi mwaka âli kizi tangiisibwa ifwaranga zibiri-zibiri ze'darakima zo'kukola mu nyumba ya Rurema. Yizo fwaranga zâli riiri za kuhemba umukozi ku siku zibiri.

liguma naaho, ho wangaba na'masu gombi, unalashwe mu muliro gwe'nakwere!»

Umugani gwe'kibuzi íkyâli teeresiri
(Luka 15.3-7)

10 «Yabo baniini, hatagirage muguma wabo ye mugagayiriza!
Namùbwira kwa'baganda baabo bayamiri mwi'gulu, bali imbere lya
Daata. [
11 Na íbitumiri Umwana wo'Mundu akayija, gira ayiji kiza
ábateeresiri.]
12 «Aahago! Kuti mubwini? Umundu, iri angaba ali ne'bibuzi igana,
kiguma kinateereke, ka atangatee siga yibyo makumi galimwenda na
mwenda ku mugazi, gira agendi looza kirya kiguma íkyateereka?
13 «Namùbwira ukuli, kwo kirya kibuzi, mango akibona, agakisham-
baalira bweneene, ukuhima kwo ayamiri ali mu shambaalira yibyo
bibuzi makumi galimwenda na mwenda íbitashubi teeresiri.
14 Kwo na kwokwo, na balya baniini, Daata úli mwi'gulu ataloziizi
kwo hagire kiri no'muguma wabo úgateereka.»

Íbikwaniini mu kuyerekeza úwakuhubira

15 «Mwene winyu, iri angakuhubira, ugendi múyerekeza, muli mwe
naye naaho. Ne'ri angakuyuvwa, iri mugashubi yijibana.
16 «Haliko, iri atangakuyuvwa, ugendi leeta ugundi mundu
muguma, kandi iri babiri, gira lyo ngiisi igambo litangirwe ubumasi
bwa'bandu babiri, kandi iri bashatu.*
17 «Yabo nabo, iri atangabayuvwa, unagendi bwira ishengero. Ne'ri
atangayuvwa kiri ni'shengero, munakizi múharuura nga mubuguza,
kandi iri gundi mupagaani.»

Ubushobozi bwo'kushweka no'kushwekuula

18 «Namùbwira ukuli, kwo ngiisi byo mugalahiza hano mu kihugo,
iri byalahizibwa na mwi'gulu. Na ngiisi byo mugahanguula mu kihugo,
iri byahanguulwa na mwi'gulu.
19 «Namùbwiraga kandi, kwo mu kati kiinyu hano mu kihugo,
iri babiri bangayemerezania ku byo bagahuuna Daata wa mwi'gulu,
agabagirira byo.
20 Ngiisi ha'bandu babiri, kandi iri bashatu bagakizi ba bakumaniri
kwi'ziina lyani, naani haaho ngakizi beera mu kati kaabo.»

Umugani gwo'mundu útakakogana

21 Peturu anayijira Yesu, anamúbuuza: «E Nahamwitu, mwene witu,
iri angakizi mbubira, ngwiriiri nimúkoge ubugira kanga? Ka halinde
ubugira kalinda?»
22 Yesu anamúshuvya: «Nanga! Nakubwira kwo katali yako kalinda
naaho. Si yako kalinda ubugira makumi galinda!
23 «Ubwami bwa mwi'gulu, twangabuyerekana ku mugani
gwo'mwami muguma, úkalooza kwa'bakozi baage bamúmenyeese
umuharuuro gwe'bindu byage.
24 Uyo mwami, iri akatondeera ukubahamagala, muguma analeetwa
imbere lyage. Âli múliiri mu mwenda gwe'fwaranga ízangagula
ibinoono bye'ngaavu.†

* **18:16 18.16** Bukengeeze 19.15. † **18:24 18.24** Mu kigiriki, bihumbi ikumi bye'talanda.

25 «Uyo mukozi, iri akagiraga mbu aguyishule, anayabirwa lwoshi-
lwoshi. Kyanatuma ulya nahamwabo agaadeta kwo aguliisibwe,
kuguma na mukaage, na'baana baage, na ngiisi bindu byo âli gweti,
halinde lyo'mwenda guyishulwa.
26 «Uyo mukozi, anafukama, anamúyigonga, ti: “E maashi na-
hamwitu! Unyigenderere! Ngakuyishula ibindu byawe byoshi.”
27 Ulya nahamwabo, anamúyuvwirwa indengeerwa, anamúhebera
umwenda gwoshi, anamúhanguula kwo agende.
28 «Ulya mukozi, mbu ahulukage, anahumaanana no'wabo mukozi,
úwâli múliiri mu mwenda gwe'fwaranga ízangagula ingaavu nguma
naaho.‡ Anayami mútakamira, anamúbwira: “Nyishula ibindu
byani!”
29 «Uyo wabo mukozi, anafukama imbere lyage, anamúyigonga, ti:
“Unyigenderere maashi! Ngakuyishula ibindu byawe.”
30 Kundu kwokwo, ulya wabo analahira, anagendi múshwekeesa
mu nyumba ye'mbohe, anabeere mwomwo, halinde ukuhisa ku
kyanya agayishula.
31 «Abaabo bakozi, iri bakabonaga íbyakoleka, banagarwa, bana-
gendi menyeesa byoshi imwa nahamwabo.
32 «Nahamwabo, mbu ayuvwe kwokwo, anatumira uyo mukozi,
anamúbwira: “Si uli mukozi mubi! Ikyanya ukanyigonga kwo
ngukejeerere ku mwenda gwani, nanakuhebera gwo lwoshi!
33 Aahago! Ka naawe utashubi kwiriiri ukukejeerera uwinyu
mukozi, nga kwo naani ndámali kukejeerera?”
34 «Ulya nahamwabo, anayishoza, anadeta kwo'lya mukozi mubi
alashwe mu nyumba ye'mbohe, anabeere mwomwo, halinde ukuhisa
ku kyanya agayishula ibindu byoshi.»
35 Yesu anashubi deta: «Na niinyu, kwokwo kwo Daata úli mwi'gulu
agamùgira, iri ngiisi muguma winyu atangakizi koga mwene wabo ku
mutima gwage gwoshi.»

19

Hatagire úgayimula mukaage
(Mariko 10.1-12)

1 Ikyanya Yesu akayusa ukudeta kwokwo, analyoka i Galilaaya,
anagenda mu poroveesi ye'Buyahudi, i kajabo ko'lwiji Yorodaani.
2 Abandu bingi bweneene, bâli kizi genda bamúkulikiiri. Na mu kati
kaabo, ngiisi ábâli lwaziri, anakizi bakiza.
3 Abafarisaayo baguma banamúyijira, banagira mbu bamútebe, ti:
«Ko'mundu ahangwirwi ne'maaja kwo ayimule mukaage ku ngiisi
igambo?»
4 Yesu anabashuvya: «Aaho! Ka mutazi soma mu Mandiko Meeru
kwa'bandu ku ndondeko, Rurema akababumba mushosi no'mukazi?*
5 Anashubi deta: “Yibyo, byo bitumiri umushosi agaasiga yishe na
nyina, anayibiike ku mukaage. Na bombi banabe bakola magala
maguma.†”

‡ **18:28 18.28** Mu kigiriki, dinaari igana. * **19:4 19.4** Ndondeko 1.27. † **19:5 19.5** Ndondeko 2.24.

6 Ee! Bali mu ba bataki ryagagi babiri, si bakola muguma! Ku
yukwo, ngiisi bo Rurema keera akabiika kuguma, hataki gire umundu
úgashubi bahandula!»
7 Yabo Bafarisaayo, banashubi buuza: «Aaho! Kituma kikagi
Musa akahanguula umushosi kwo angaheereza mukaage amaruba
go'kumúlahira, abuli múyimula?»
8 Yesu anabashuvya: «Íbikatuma Musa agamùhanguula kwo mukizi
yimula bakiinyu, bwo mwâli kizi yumya imitima yinyu. Haliko, kutali
kwo byâli riiri ku ndondeko.
9 Namùbwira kwe'ri umundu angayimula mukaage, buzira
kumúgwata ku bushule, anagendi yanga ugundi, iri ashuleha.»
10 Abigirizibwa baage, ti: «Iri byangabiiri biri kwokwo
imwo'mushosi na mukaage, kiziga ukutayanga, kwo kukulu!»
11 Yesu anabashuvya: «Yiri igambo, batali abandu booshi
ábangalihasha, si ngiisi naaho bo Rurema ali mu shoboleesa.
12 Bandu baguma batashobwiri ukuyanga, bwo bakabutwa kwokwo.
Abandi, batali mu yanga, bwo bakatungulwa. Kiri na'bandi, batali
mu yanga hi'gulu lyo'bwami bwa mwi'gulu. Aaho! Ngiisi úshobwiri
ukuyakiira yiri igambo, aliyakiirage!»

Yesu agashaanira abaana baanuke
(Mariko 10.13-16; Luka 18.15-17)

13 Abandu banaleetera Yesu abaana baanuke, gira ababiike
kwa'maboko, anabahuunire imwa Rurema. Abigirizibwa baage, mbu
babonage kwokwo, banabakuumira, ti: «Shaagi!»
14 Kundu kwokwo, Yesu anababwira, ti: «Yabo baana baanuke,
mubaleke banyijire, mutanakizi bahangirira. Si ngiisi ábali mu ba nga
yaba, boohe bo beene ubwami bwa mwi'gulu!»
15 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, anabiika yabo baana
kwa'maboko, anabagashaanira. Ha nyuma, anayigendera.

Umugale muguma ayiji hanuusa Yesu
(Mariko 10.17-31; Luka 18.18-30)

16 Musore muguma, gwanayijiraga Yesu, gwanamúbuuza: «E Mwi-
giriza, ngwiriiri ngire biija biki, halinde lyo ndonga ukulama imyaka
ne'myakuula?»
17 Yesu anagushuvya: «Kituma kiki wambuuza hi'gulu lye'biri biija?
Si ndaaye mwija, átali Rurema naaho! Iri wangalooza ukuyingira ho
ugaalama, ukizi simbaha imaaja zaage.»
18 Yugwo musore, ti: «Imaaja zihi?» Yesu, ti: «Utakizi yitana!
Utanakizi shuleha. Utanakizi zimba. Utanakizi besherana.
19 Unakizi simbaha yisho na nyoko.‡ Unakizi kunda umutuulani
wawe, nga kwo uyikuuziri wenyene.§»
20 Yugwo musore, ti: «E waliha, yizo maaja zooshi, nyamiri ngweti
ngazisimbaha. Aaho! Biki byo ngi buziri?»
21 Yesu, ti: «Iri wangalooza ukutungaana lwoshi, ugendi guliisa ngiisi
byo ugweti. Ne'byo ugabilonga kwo, ubigabulire abakeni. Kwokwo,
lyo ugaaba ukoli bikiirwi ikihinda mwi'gulu! Ee! Lyoki, ukabuli yiji
ngulikira.»

‡ **19:19 19.19** Kulyoka 20.12-16; Bukengeeze 5.16-20. § **19:19 19.19** Balaawi 19.18.

22 Gulya musore, mbu guyuvwe kwokwo, gwanalyoka yaho gukoli
jengiirwi. Mukuba, gwâli gweti ibindu bingi bweneene.
23 Yesu anabwira abigirizibwa baage kwokuno: «Namùbwiraga,
kwo'mugale ukuyingira mu bwami bwa mwi'gulu, biri bikayu bwe-
neene.
24 Umugale, ho angayingira mu bwami bwa Rurema, bivwarusiri
imwe'ngamiya ukusheshera mu butule bwe'nanda.»
25 Yago magambo, ganasoomeza abigirizibwa bweneene, banadeta:
«Aaho! Nyandagi úwangaki kizibwa?»
26 Yesu anabalola kwo, anababwira: «Lirya igambo, imwa'bandu
litangaziga. Haliko imwa Rurema, byoshi biziziri!»
27 Peturu anamúbwira: «Lolaga! Keera tukasiga byoshi,
twanakukulikira. Aaho! Biki byo tugalonga?»
28 Yesu anabashuvya: «Namùbwira ukuli, kwe'kyanya ibindu
byoshi bigaaba bikola bihyahya, no'Mwana wo'Mundu anabe ab-
watiiri ku kitumbi kyage kyo'bulangashane, lyo na niinyu mugaaba
mukoli bwatiiri ku bitumbi ikumi na bibiri. Mugakizi twa imaaja
za'Bahisiraheeri, kwo iri milala ikumi ni'biri!
29 «Umundu, iri angaba asiga inyumba hi'gulu lyani, kandi iri asiga
beene wabo, kandi iri baali baage, kandi iri yishe, kandi iri nyina,
kandi iri baana baage, kandi iri ndalo, uyo, ku ngiisi byo akasiga,
agayakiira ubugira kali igana. Na ha nyuma, analonge ukulama
imyaka ne'myakuula!
30 Abingi, kundu baki ryagagi ba mbere buno, bagayiji ba be'nyuma.
Na ábakiri be'nyuma buno, bagayiji ba be'mbere.»

20

Umugani gwo'kuhembwa kwa'bakozi

1 Yesu anashubi deta: «Ubwami bwa mwi'gulu, twangabuyerekana
ku mugani gwa mwene indalo ye'mizabibu. Uyo mundu, akahuluka
shesheezi kare-kare, gira agendi biika abakozi mu ndalo yage.
2 Anayemeera kwo agahemba ngiisi muguma wabo ulufwaranga
luguma-luguma lwe'dinaari* ku mulege-rege, anabuli batuma mu
ndalo.
3 «Iri hakaba ku musasa, anashubi huluka, anabona abandu banan-
gariiri mu kaguliro,
4 anababwira: “Na niinyu, mugendi kola mu ndalo yani!
Ngamùhemba ngiisi íbimùkwaniini.”
5 Kwokwo, nabo, banagenda. Ne'ri hakaba kakola kalenge-renge,
anashubi hulukaga, mu kuyohereza abandi bandu mu ndalo yage.
Anagira kwokwo-kwokwo, na ku kyanya izuuba lyâli mali hengama.
6 «Ne'ri hakaba kakola kabigingwe, anashubi huluka, anabona
abandi bayimaaziri, anababuuza: “Kituma kikagi mwashiiba munan-
gariiri yaha?”
7 Nabo, ti: “Ndaaye úwatubiika mu mukolwa.” Anababwira: “Na
niinyu, mugendi kola mu ndalo yani!”
8 «Iri hakaba kakola kahuuna-huuna, mwene indalo anabwira
umwimangizi we'mikolwa yage, ti: “Ufulusagye abakozi! Na mu
kubahemba, utondeerere ku bazinda, unayukize ku bataazi.”

* **20:2 20.2** *ulufwaranga luguma-luguma lwe'dinaari* lwâli riiri lwa kuhemba umukozi ku mulege-rege.

9 «Balya bakozi ábakatumwa mu ndalo kabigingwe, banayija. Ngiisi
muguma wabo, anahembwa ulufwaranga luguma-luguma lwe'dinaari.
10 «Balya ábakazinduka mu ndalo, iri nabo bakayijaga, banaba
no'mulangaaliro kwo boohe, bagahaabwa ibye'ngingwe. Haliko nabo
kwakundi, ngiisi muguma wabo, anahembwa lwolwo lufwaranga
luguma-luguma lwe'dinaari.
11 «Mbu baziyakiirage, e! Banatondeera ukulukumbira mwene
indalo, ti:
12 "Yaba wazindi biika mu mukolwa, si bakola kihe kiguma naaho!
Wanatuyumaania imbembo, twe twashiiba tugweti tugahimbuka ku
kirugu-rugu ki'zuuba!"
13 «Ulya mwene indalo anashuvya muguma wabo, ti: "E mwira!
Ndakugunga. Si twalagaana kwo ugakolera ulufwaranga luguma
lwe'dinaari!
14 Yabiira ulufwaranga lwawe yulu, ugende! Yibi nakuhemba,
nasiima kwo bibe byo ngahemba no'yu ye nabiika ubuzinda.
15 Aaho! Ka ndahangwirwi ukukoleesa ibindu byani nga ngiisi
kwo ndoziizi? Kandi, ka wagwatwa no'bulire, bwo ngweti ngahaana
bweneene?"»
16 Yesu anashubi deta: «Abingi ábaki ryagagi be'nyuma, bagayiji ba
be'mbere. Na ábakiri ba mbere, bagayiji ba be'nyuma.»

Yesu adeta ubwa kashatu ngiisi kwo agaafwa
(Mariko 10.32-34; Luka 18.31-34)

17 Ikyanya Yesu akaba akola mu njira yo'kuzamuukira i
Yerusaleemu, anahengukana balya bigirizibwa baage ikumi na babiri,
anababwira:
18 «Lolagi! Tukola mu zamuukira i Yerusaleemu. Ne'yo munda,
Umwana wo'Mundu agatangwa mu bakulu ba'bagingi, na mu bigiriza
be'maaja. Bagamútwira ulubaaja lwo'kuyitwa,
19 babuli mútanga mu bapagaani. Yabo bapagaani, bagamútyoza,
banamúkubule ingoni, babuli múyitira ku kibambo. Kundu kwokwo,
ku lusiku úlugira izishatu, agazuuka.»

Bagala Zebedaayo baloogezibwa ubukulu
(Mariko 10.35-45)

20 Muka Zebedaayo, anayija na bagala baage, anayiji fukama imbere
lya Yesu, gira amútabaaze.
21 Yesu anamúbuuza: «E maawe, biki byo uloziizi?» Naye, ti:
«E waliha, yaba baana baani kwo bali bombi, udete kwo babe bo
bagabwatala ha butambi lyawe mu bwami bwawe, muguma uluhande
lwe'lulyo, no'gundi lwe'lumosho.»
22 Yesu anashuvya: «Yibi byo mugweti mugambuuna, mutabiyiji!
Aaho! Ka mugaahasha ukunywa ku rusoozo lwa'malibu lwo nganywera kwo?» Nabo, ti: «Ee! Tugaahasha!»
23 Yesu anababwira: «Lulya rusoozo, ukulunywera kwo, mugalunywera kwo! Haliko, ukubwataza abandu uluhande lwani lwe'lulyo,
kandi iri ulwe'lumosho, ndali nie gakyula. Si ngiisi ábagabwatazibwa
ho, Daata keera akagwanwa abategeka.»
24 Abaabo bigirizibwa ikumi, mbu bayuvwagwe ngiisi kwo bagala
Zebedaayo bahuuna Yesu, banabona buligo bweneene!

25 Yesu, anabahamagala booshi kuguma, anababwira: «Muyiji kwo
mu bapagaani, abatwali bagweti bagakambalirana, banali mu twirana
imaaja ku kanyaaro.
26 Haliko mwehe, kutabe kwo bigaaba imwinyu! Si mu kati kiinyu, iri
umundu angalooza kwo abe mukulu, akwiriiri akizi ba mukozi winyu.
27 Ne'ri angalooza ukuba uwa mbere, akizi ba muja winyu.
28 Kiri no'Mwana wo'Mundu naye, ukuyija kwage, kutâli mbu lyo
akizi kolerwa. Si akayija, gira lyo akizi kolerana, akanayitange ayitwe,
halinde aguluule abandu bingi.»

Yesu ahumuula imbumi zibiri
(Mariko 10.46-52; Luka 18.35-43)

29 Yesu na'bigirizibwa baage, banalyoka mu kaaya ke'Yeriko.
Abandu bingi bweneene, banagenda bamúkulikiiri.
30 Na ku butambi bwe'njira, kwâli bwatiiri imbumi zibiri. Yizo
mbumi, mbu ziyuvwe kwo Yesu ye kola mu lenga, zanakizi yiberekaa-
nia kwi'zu, ti: «E Nahano, Mwana wa mwami Dahudi, utukejeerere,
maashi!»
31 Yizo mbumi, abandu banazikanukira kwo zihulike. Haliko
zanakaviiriza ukuyamiza bukayu, ti: «E Nahano, Mwana wa Dahudi,
utukejeerere, maashi!»
32 Yesu anayimanga, anazihamagala. Ne'ri zikayijaga, anazibuuza:
«Biki byo muloziizi nimùgirire?»
33 Nazo, ti: «E Nahano, tuloziizi amasu giitu gahumuulwe.»
34 Yesu mbu ayuvwagwe kwokwo, anaziyuvwirwa indengeerwa,
anazihuma ku masu. Lyeryo, amasu gaazo ganayami humuuka, hwaa!
Zanagenda zikulikiiri Yesu.

21

Abandu bashambaalira Yesu ku kisegengo
(Mariko 11.1-11; Luka 19.28-40; Yohana 12.12-19)

1 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba keera bayegerera
i Yerusaleemu, banahika mu kaaya ke'Betefaage, ku Mugazi
gwe'Mizehituuni. Yesu anatuma babiri baabo,
2 anababwira: «Mugende mu kaliira kaaya ákali imbere liinyu.
Mugagwana mwo punda no'mwana wage, bali bashweke. Yabo
bapunda, mubashwekuule, munabandeetere!
3 Ne'ri umundu angamùbuuza hi'gulu lyabo, munamúshuvye,
ti: “Nahamwitu akola ni'goorwa lyabo.” Lyeryo, uyo mundu
agamùheereza bo.»
4 Yibyo byoshi, kwokwo kwo bikanaba, gira lirya igambo likolekage,
lyo'muleevi âli mali gwanwa adeta kwokuno:
5 «Mubwire abandu ba mu kaaya ke'Sayuni:
“Lolagi! Mwami winyu ali mutuudu,
agweti agamùyijira ashoniri ku punda.
No'yo punda, akiri mwanuke.*”»
6 Yabo bigirizibwa ba Yesu bombi, banagendi gira nga ngiisi kwo
bakabwirwa.
7 Ne'ri bakamúleetera uyo punda, kuguma no'mwana wage, ban-
abayaja kwe'mirondo. Yesu anabwatala hi'gulu lyayo.

* **21:5 21.5** Zakariya 9.9.

8 Iri Yesu akaba akola mu genda, abandu bingi bweneene banakizi
yaja imirondo yabo mu njira. Na'bandi, banakizi vuna amatavi ge'biti,
banakizi gayaja haashi.
9 Balya bandu booshi, bâli gweti bagakunga Yesu imbere ne'nyuma,
iri banabanda akabuuli, mu kumúyikumba kwokuno:
«Awi yiyi yiyi! Umwana wa mwami Dahudi, akizi huuzibwa!
Anakizi gashaanirwa, bwo ayija kwi'ziina lya Nahano!†
Ee! Akizi huuzibwa, bwo ali hi'gulu lya byoshi!»
10 Iri Yesu akaba keera ayingira i Yerusaleemu, akaaya kooshi kanaba
mwa'kamburugu. Abandu banakizi buuzania: «Nyandagi uyu?»
11 Yabo bandu ábâli shololokiiri yaho, banashuvya: «Uyu ye Yesu.
Ali muleevi we'Nazareeti, mu poroveesi ye'Galilaaya.»

Yesu ayimula abadandaza mu nyumba ya Rurema
(Mariko 11.15-19; Luka 19.45-48; Yohana 2.13-22)

12 Yesu anayingira mu bululi bwe'nyumba ya Rurema. Ne'ri
akagwanaga abandu bagweti bagadandaliza mwo, na ábâli kizi
gula, anatondeera ukubayimula! Anasandaaza utushasha twa ábâli
kizi kaburania ifwaranga, kiri ne'bitumbi bya ábâli kizi dandaza
amahumba.
13 Balya booshi, anababwira kwokuno: «Biyandisirwi mu Mandiko
Meeru: "Inyumba yani, igakizi buuzibwa nyumba ya'mahuuno.‡" Si
mwehe, keera mwagihindula kabisho ka'banyazi!»
14 Yaho mu nyumba ya Rurema, Yesu anayijirwa ne'mbumi,
ne'birema. Ne'kyanya bakamúyijiraga, anabakiza.
15 Ikyanya Yesu âli gweti agaagira ibitangaaza mu nyumba ya
Rurema, abaana banakizi banda akabuuli, ti: «Awi yiyi yiyi! Umwana
wa Dahudi, ahuuzibwe!» Yago miivuge, ikyanya abakulu ba'bagingi
bakagayuvwa, bali kuguma na'bigiriza be'maaja, banagarwa bwe-
neene.
16 Banabuuza Yesu: «Ka utayuvwiti ngiisi kwo yaba baana bagweti
bagaadeta?»
Yesu anabashuvya: «Ee ma! Mbayuvwiti. Na niinyu, ka mutazindi
soma mu Mandiko Meeru áhayandisirwi kwokuno:
"Keera wayigiriza abaana baanuke, no'tulenge,
ngiisi kwo bagakuyivuga§"?»
17 Yabo bakulu, Yesu anabasiga yaho, anagendi laala mu kaaya
ke'Betaniya.

Yesu adaaka ikiti kyo'mutiini
(Mariko 11.12-14, 20-24)

18 Iri bukakya, ku kyanya Yesu âli kola mu galukira i Yerusaleemu,
anashalika.
19 Na ku butambi bwe'njira, anabona ikiti kyo'mutiini. Haliko, iri
akakiyegeera, ndaabyo byo akakigwana kwo, ha nyuma lye'bihunda
naaho. Kirya kiti, Yesu anakibwira: «E kiti, hataki gire ibitumbwe byo
wâye ki tongeke.» Lyeryo, kirya kiti kyanayami yumaguka.
20 Balya bigirizibwa ba Yesu, mbu babonage kwokwo, bana-
soomerwa bweneene, banamúbuuza: «Kuti kwo yiki kiti kyo'mutiini
kyayami yuma kwoku?»

---

† **21:9 21.9** Zaburi 118.26. ‡ **21:13 21.13** Hisaaya 56.7. § **21:16 21.16** Zaburi 8.2.

21 Yesu anabashuvya: «Namùbwira ukuli, kwe'ri mwangabiika
Rurema kwo'bwemeere, mutanabe ne'mbuzi-mbuzi, na niinyu mwan-
gakizi gira nga kwoku nagira ku yiki kiti kyo'mutiini. Kiri na yugu
mugazi kwakundi, iri mwangagubwiraga, ti: "Ugendi yihongoleka mu
nyaaja", gugayami yidulumbika mwo!
22 Ee ma! Iri mwangabiika Rurema kwo'bwemeere, ngiisi byo
mugamúhuuna, agamùheereza byo!»

Yesu abuuzibwa hi'gulu lyo'buhanguulwe
(Mariko 11.27-33; Luka 20.1-8)

23 Yesu, anashubi yingira mu nyumba ya Rurema. Ne'kyanya
akaba akola mu yigiriza mwa'bandu, hanayija abakulu ba'bagingi,
na'bashaaja ba'Bayahudi, banamúbuuza: «Ewe! Bino byo ugweti
ugaagira, wabigira ku buhanguule buki? Nyandagi úkakuheereza
bwo?»
24 Yabo bakulu, Yesu anabashuvya: «Naani, namu mùbuuza igambo
liguma. Iri mwanganjuvya, naani ngamùmenyeesa ubuhanguule bwo
ndi mu gira mwo yibi.
25 Aaho! Kulya kubatiiza kwa Yohana, ka kukalyoka mwi'gulu, kandi
iri mu bandu?»
Balya bakulu banahanuusania: «E balya, iri twangashuvya kwo
kukalyoka mwi'gulu, agatubuuza: "Aahago! Kituma kiki mu-
takamúyemeera?"
26 Ne'ri twangashuvya kwo mu bandu, twangakengeera twayanga
ulubaaja. Mukuba, yaba booshi, bali na'kasiisa kwo Yohana âli riiri
muleevi.»
27 Kyanatuma bagashuvya, ti: «Tutayiji.» Yesu naye, ti: «Naani,
ubuhanguule bwo ngweti ngaagira mwo yibi, ndagamùmenyeesa
bwo.»

Umugani gwo'mwana mutengu, na úkasimbaha

28 Yesu anashubi deta kwokuno: «Kuti mutoniri? Hâli riiri mushosi
muguma úwâli riiri na bagala babiri. Uyo mushosi, anagendi bwira
ifula: "E mwana wani! Zeene, ugendi shiiba ugaakola mu ndalo
ye'mizabibu."
29 Iyo fula, yanatee lahira. Haliko ha nyuma, yanayishungula,
yanagendi kola.
30 «Ha nyuma, yishe anagendi bwira mulumuna wage gaago-gaago
magambo. Uyo wa kabiri, anadeta: "E waliha! Ngagenda!" Haliko
yehe, atanagenda.
31 «Aahago! Mu yaba bombi, nyandi úkagira ngiisi kwo yishe
aloziizi?» Nabo, ti: «Irya fula.» Yesu anababwira: «Namùbwira ukuli,
kwa'babuguza, na'bashule, bo bagweti bagayingira mu bwami bwa
Rurema imbere liinyu.
32 Mukuba, ikyanya Yohana akamùyijira, gira ayiji mùyereka
íbikwaniini imbere lya Rurema, mutanamúyemeera. Halikago,
ababuguza na'bashule, boohe, bakamúyemeera! Yibyo byoshi, kundu
mwâli koli bibwini, haliko mutanatwikira ku byaha biinyu, mbu
mumúyemeere.»

Umugani gwa'bahiizi babi
(Mariko 12.1-12; Luka 20.9-19)

33 Yesu anashubi babwira kwokuno: «Muyuvwirize ugundi mugani.
Hâli riiri mundu muguma úkabyala indalo yage mwe'mizabibu. Uyo
mundu, anagizungulusa ikyogo, anagihumba mwe'kishimo kyo'kukizi
kandira mwo, anagiyubaka na mwe'kitunda kya'balaazi íkishuumiri.
Ha nyuma, anagitiiza abahiizi, anabalamira i mahanga.
34 «Isiku zo'kuyimbula, iri zikahika, anatuma abakozi baage imunda
yabo bahiizi, gira bagendi múleetera ugwage mutuli.
35 Haliko, yabo bahiizi banabagwata. Muguma, banamúlimbagula.
No'gundi, banamúyita. Ugundi naye, banamúvurumika amabuye.
36 «Uyo mwene indalo anashubi batumira abandi bakozi. Boohe, bâli
riiri bingi ukuhima balya bo atátumiri. Yabo bandi nabo, banabagirira
buligo, nga kwokulya bakagira aba mbere.
37 «Iri hakatama, ulya mwene indalo anabatumira mugala
wage yenyene, iri anayidesa: “Uyu, ye mugala wani. Yeki,
bagamúsimbaha!”
38 «Halikago, balya bahiizi mbu balangiize ulya mwana, banahwe-
hwetezania: “Si uliira, ye gahyana ibindu bya yishe! Aaho! Mugire
tumúyite, gira tukabe twe tugabisigala mwo!”
39 Ulya mwana, banamúfyedekania, banamútwala inyuma
lye'ndalo, banamúyita.»
40 Yesu anababuuza: «Aahago! Balya bahiizi, ikyanya mwene indalo
agabalamuka, kuti kwo agabagira?»
41 Na wa nabo, ti: «Balya banakuhambwa, agabayogogoza, anabuli
bayita! Ne'yo ndalo yage, anagitiize abandi bahiizi, gira bakakizi
múheereza ugwage mutuli ku kyanya kyagwo.»
42 Yesu anashubi babwira: «Ka mutazindi soma mu Mandiko Meeru,
áhayandisirwi kwokuno:
“Ibuye lya'buubasi bakalahira,
lyeryo lyo ligweti ligakania akagongo ko'lutaliro.
Nahano, ye kagira kwokwo,
kunali kwa'kahebuuza imwitu!*”
43 «Namùbwiraga, kwo'bwami bwa Rurema, mugabuyabiirwa,
bunahaabwe abandi ábagayerekana ibitumbwe byabwo. [
44 Na lirya ibuye, iri umundu angaligwa kwo, agavunika buhoojo-
hoojo. Ne'ri lyangamútibukira kwo, ligamúhotamya.]»
45 Iyo migani, ikyanya Yesu akagitwira abandu, Abafarisaayo
na'bakulu ba'bagingi banagiyuvwa, banayami menya kwo bo bag-
itwibwa.
46 Kyanatuma bagalooza ubulyo bwo'kuyami múgwata. Haliko,
bâli yobohiri, bwo yabo bandu bâli bingi, banâli bwini Yesu kwo ali
muleevi.

22

Umugani gwa ábakagayiriza umulaali
(Luka 14.15-24)

1 Yesu anatwira abandu igindi migani kwokuno:
2 «Ubwami bwa mwi'gulu, twangabuyerekana ku mugani
gwo'mwami muguma, úkategekera umugala ubuhya.

* **21:42 21.42** Zaburi 118.22-23.

3 Uyo mwami anatuma abakozi baage imwa ábakalaalikwa, bagendi
babwira kwo bayijage ku buhya. Haliko yabo balaalikwa, ikyanya
bakayuvwa, banatenguha.
4 «Uyo mwami anatuma abandi bakozi, ti: “Yabo bo n'galaalika,
mugendi babwira: Lolagi, maashi! Keera nabaaga ishuuli zaani, kiri
ne'nyana ízidehiri! Buno, byoshi bikola ibiringiini. Aaho! Muyijage
ku buhya!”
5 «Kundu kwokwo, balya balaalikwa batanatwaza. Muguma,
anayigendera iwa ndalo yage, no'gundi iwa kudandaza.
6 Ábâli sigiiri, banagwata yabo bakozi baage, banabafutiiriza, babuli
bayita.
7 «Ulya mwami, mbu abonage kwokwo, anashavura bweneene,
anayami tuma abasirikaani baage, bagendi minika balya biitani,
banajigiivye na'kaaya kaabo.
8 «Ha nyuma, mwami anabwira abakozi baage: “Ibyokulya
byo'buhya, bikola nganda-nganda. Si balya bo n'galaalika, batâli
kwaniini kwo babuyije kwo.
9 Aaho! Mulunguule mu mashangaaniza! Na ngiisi bo mugagwana
mwo, mubabwire kwo bayijage.”
10 «Balya bakozi, banagenda mu njira. Na ngiisi bo bakakizi gwana
mwo, ababi na'biija, banakizi baleeta, halinde iyo nyumba yo'buhya
yanayijula.
11 «Ulya mwami anayingiraga mu nyumba, gira abone ábakayiji
shambaalira ubuhya. Haaho, anabona mwo'mundu muguma,
útayambiiti imirondo yo'buhya,
12 anamúbuuza: “E mwira! Kuti wayingira muno, utanayambi-
iti imirondo yo'buhya?” Uyo mundu anatibaalirwa, anabula byo
agaadeta.
13 «Ulya mwami anabwira abakozi baage: “Uyu mundu, mumúkone
amagulu na'maboko, munamúvugumule ha mbuga mu kihulu! Agak-
izi bululuka, iri anakizi shya amiino.”
14 «Kwokwo, ábakalaalikwa, balyagagi bingi. Haliko ábakatoolwa,
boohe, bali bagerwa naaho.»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kurambulira imwa Kahisaari
(Mariko 12.13-17; Luka 20.20-26)

15 Yabo Bafarisaayo, banashaaga yaho, banagendi yiga ngiisi kwo
bangagwakiza Yesu ku byo agaadeta.
16 Banamútumira abigirizibwa baabo, kuguma na'bandu ba
mwi'banga lya Heroode, banagira mbu bayiji mútata, ti: «E Mwigiriza,
tuyiji kwo uli mundu wo'kuli, na kwo uli mu yigiriza ibya Rurema mu
kati ko'kuli. Ndaanaye mundu ye uyobohiri, utanagweti ugakangwa
no'bukulu bwo'mundu yeshi.
17 Aahago! Utubwire ngiisi kwo ubwini. Ka tukwiriiri tukizi
rambulira imwa Kahisaari, kandi iri nanga?»
18 Balya Bafarisaayo, Yesu anayami menya kwo baloziizi
ukumúhendereza. Kyanatuma agabashuvya: «Si mulyagagi balyalya!
Aaho! Kituma kiki mugweti mugandenga mwo?
19 Nyereki ulufwaranga lwo muli mu tanga ku murambu.» Iri
bakamúleetera lwo,
20 anababuuza: «Iyi njusho íri kwo, na yiri iziina, biri bya nyandi?»

21 Nabo, ti: «Biri bye'mwa Kahisaari.»
Yesu ti: «Aahago! Mukizi heereza Kahisaari ibye'mwage. Na
Rurema naye, mukizi múheereza ibye'mwage.»
22 Yabo bakulu, iri bakayuvwa ngiisi kwo Yesu abashuvya, bana-
soomerwa bweneene! Banamúsiga yaho, banayigendera.

Ikibuuzo hi'gulu lyo'buzuule
(Mariko 12.18-27; Luka 20.27-40)

23 Ku lwolwo lusiku, Abasadukaayo baguma banayijira Yesu. (Bo bâli
kizi lahira kwo abafwiri batagazuuka.) Banamúbuuza:
24 «E Mwigiriza, Musa akasiga atubwira kwo iri umundu angafwa,
anasige mukaage átanamúbuta kwo, bikwiriiri mulumuna wage
amúhyane, gira abutire uyo mukulu wage abaana.
25 «Aahago! Mu kati kiitu, mwâli riiri batabana balinda
ábabutanwa. Ifula yanayanga umukazi, yanafwa ítamúbuta kwo.
Mulumuna wage úgamúlonda, anamúhyana, naye anafwa.
26 Byanaba kwokwo-kwokwo na ku wa kashatu, halinde ukuhisa ku
wa kalinda.
27 «Ne'ri hakazinda, uyo mukazi naye, anafwa.
28 Aahago! Ku lusiku lwa'bandu bâye zuuke kwo, ulya mukazi
agaaba muka nyandi? Si balya bashosi kwo bâli riiri balinda, booshi
bakamúyanga!»
29 Yesu anabashuvya: «Si mudorongiiri bweneene! Mutayiji íbiri
biyandike mu Mandiko Meeru, mutanayiji ngiisi kwo'bushobozi bwa
Rurema buli.
30 Balya bafwiri, ikyanya bagazuuka, batagaki yanga kandi iri
kuyangwa. Bagaaba bakola nga baganda ba mwi'gulu!
31 «Na hi'gulu lyo'kuzuuka kwa abafwiri, ka mutazindi soma ngiisi
byo Rurema akamùbwira kwokuno:
32 "Nie Rurema wa Hiburahimu, na wa Hisake, na wa Yakobo.*"
Kwokwo, Rurema atalyagagi Rurema wa'bafwiri. Si ali Rurema
wa'bagumaana!»
33 Balya bandu, iri bakayuvwa ngiisi kwo Yesu abayigiriza, bana-
soomerwa ngana!

Ulubaaja úlukuliiri izaabo
(Mariko 12.28-34; Luka 10.25-28)

34 Yabo Bafarisaayo, iri bakayuvwa ngiisi kwo Yesu keera ayamulula
Abasadukaayo, banakuumana kuguma.
35 Muguma wabo wo'kubulanira abandu, anayiji tata Yesu, ti:
36 «E Mwigiriza, mu maaja zooshi, luhagi úlukuliiri izaabo?»
37 Yesu anamúshuvya: «"Ukizi kunda Rurema Nahamwinyu ku
mutima gwawe gwoshi, na ku nzaliro zaawe zooshi, na ku bwenge
bwawe bwoshi.†"
38 Yulu lubaaja, lwo lwa mbere, lunali lwo lukuliiri izaabo zooshi.
39 Na úlugalulonda, lulushushiri: "Ukizi kunda umutuulani wawe,
nga kwo uyikuuziri wenyene.‡"
40 Yizi maaja zombi, zo zishwesiri byoshi íbiri biyandike mu maaja
za Musa, kiri na mu bitaabo bya'baleevi.»

---

* **22:32 22.32** Kulyoka 3.6. † **22:37 22.37** Bukengeeze 6.5. ‡ **22:39 22.39** Balaawi 19.18.

Yesu afindikira Abafarisaayo ifindo
(Mariko 12.35-37; Luka 20.41-44)

41 Yabo Bafarisaayo, iri bakaba baki kumaniri yaho, Yesu anababuuza:
42 «Kutagi mubwini hi'gulu lya Masiya? Agalyoka mwi'kondo lya nyandi?» Nabo, ti: «Agalyoka mwi'kondo lya mwami Dahudi.»
43 Yesu anababwira: «Aaho! Kutagi kwo Dahudi angaki deta kwo Masiya ali Nahamwabo! Si Dahudi, mu kurongoorwa no'Mutima Mweru, akadeta kwokuno:
44 “Nahano akabwira Nahamwitu:
Ubwatalage uluhande lwani lwe'lulyo,
halinde mbiike abagoma baawe mwi'dako lya'magulu gaawe!§”
45 Kwoku, Dahudi akadeta kwo'lya Masiya ye Nahamwabo. Aaho! Kutagi kwo'yo Masiya angashubi lyoka mwi'kondo lyage?»
46 Yikyo kibuuzo, ikyanya Yesu akakibuuza, ndaaye úkashobola ukukishuvya. Ukulyokera ku yulwo lusiku, ndaaye úkashubi gira mbu amúbuuze ibibuuzo.

23

Yesu ayoboola abigiriza be'maaja, na'Bafarisaayo
(Mariko 12.38-40; Luka 11.39-44, 46-52; 20.45-47)

1 Yesu analola ku bigirizibwa baage, na'bandi bandu bingi, anababwira kwokuno:
2 «Abigiriza be'maaja na'Bafarisaayo, bo babiisirwi hi'gulu lyo'kukizi sobanulira abandu Imaaja za Musa.
3 Ku yukwo, ngiisi byo bagakizi mùbwira, mukizi bisimbaha! Halikago, ngiisi byo bali mu gira, mutakolwe mbu mukizi biyigira kwo'mugani! Si byo bagweti bagaadeta, bitali byo bali mu gira.
4 Bali mu lulungira abandu imiteekerwa mizito, banababetuze yo. Si boonyene, batagweti bagagihisa kiri na kwo'munwe!
5 «Ngiisi byo bagweti bagaagira, biri mu ba naaho hi'gulu lyo'kuyiyeneneka. Ikyanya bali mu yambala utujumba* two'kubiika mwa'Mandiko Meeru, bali mu tuyajabula. Ne'mirembeezo† ye'mirondo yabo nayo, bali mu gijolobola.
6 «Ku siku ngulu, basiimiri bweneene ukukizi yigangaaza ku bitumbi bye'mbere. Banagweti bagakizi biyigangaaza kwo, na mu nyumba zaabo ze'mihumaanano.
7 Banasiimiri bweneene ukulamusibwa no'lushaagwa mu tuguliro. Ni'ziina lyo bali mu siima ukulamusibwa mwo “E mwigiriza!”
8 «Haliko mwehe, mutayemeere kwo mukizi lamusibwa “Musingo, e Mwigiriza!” Si muhiitagi Mwigiriza muguma naaho. Na mweshi, muli mwe baguma.
9 Hatanagire mundu hano mu kihugo, ye mugakizi lamusa “Musingo, e daata!” Si muhiiti Yisho muguma naaho, ulya wa mwi'gulu.
10 Mutanayemeere kwo mukizi lamusibwa “Musingo, e Nahamwitu!” Si muhiiti Nahano muguma naaho, ye Masiya.

---

§ **22:44 22.44** Zaburi 110.1. * **23:5 23.5** *tujumba* Abayahudi bâli kizi tubiika mwe'miziizi miguma yi'Gambo lya Rurema, banatuyambale ha malanga, na ku maboko. † **23:5 23.5** *mirembeezo*Abayahudi bâli kizi gihangira ku matwe ge'mirondo yabo, kibe kyereso kyo'kuyerekana kwo bali bataluule imwa Rurema.

11 «Umundu, iri angaba ali mukulu mu kati kiinyu, akizi yigira abe
mukozi winyu.
12 Mukuba, umundu, iri angayikuza, agabiikwa haashi. Haliko, iri
angayibiika haashi, lyoki lyo agakuzibwa.
13 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja na'Bafarisaayo! Si
mulyagagi balyalya! Umulyango gwo'kuyingira mu bwami bwa
mwi'gulu, mugweti mugaguyigalira abandu! Mwenyene, mutali mu
buyingira mwo. Ne'kyanya abandi bagweti bagaagira mbu bayingire
mwo, muli mu bahangirira.
[
14 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja na'Bafarisaayo! Si
mulyagagi balyalya! Mugweti mugakizi nyaga inyumba za bana-
mufwiri. Na ha nyuma munakizi huuna Rurema ulundatwika, mu
kuyiyeneneka. Ku yukwo, mwe mugahanirizibwa ingingwe.]
15 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja na'Bafarisaayo! Si
mulyagagi balyalya! Mugweti mugakizi kundagula mu bihugo
bye'mahanga, kiri na mu nyaaja, halinde lyo mulonga umundu
muguma úgayemeera ibanga liinyu. Ne'kyanya muli mu ba keera
mwamúlonga, muli mu múgira akwanane ubugira kabiri kiinyu
ukulashwa mu muliro gwe'myaka ne'myakuula!
16 «Yayewe imwinyu! Si mulyagagi birongoozi íbihumiri! Muli mu
deta, ti: "Umundu, iri angabiika indahiro ku nyumba ya Rurema, iyo
ndahiro, iri ndaayo! Haliko, iri angagibiika ku nooro ígiri kwo, lyoki
iri akwiriiri ukugira byo akalagaania."
17 Nanga, maashi! Si muli bahwija, munahumiri! Aaho! Biki
íbikuliiri ibyabo? Ke'yo nooro íri ku nyumba ya Rurema, kandi iri
inyumba yonyene? Si irya nyumba, ye tumiri iyo nooro ikola ndaluule!
18 «Munali mu deta, ti: "Iri umundu angabiika indahiro ku
katanda ko'kutangira kwi'tuulo, iyo iri ndaayo! Haliko, iri angagibiika
kwi'tuulo lyonyene, lyoki akwiriiri ukugira byo akalagaania."
19 Si mulyagagi imbumi! Aaho! Biki íbikuliiri ibyabo? Ka lirya
ituulo, kandi iri akatanda ko liri kwo? Si yako katanda ko katumiri
yiryo ituulo likola litaluule!
20 Ku yukwo, ikyanya umundu ali mu biika indahiro ku katanda
ko'kutangira kwi'tuulo, iri keera agibiika na ku byoshi íbikali kwo.
21 «Kwo na kwokwo, ikyanya umundu ali mu biika indahiro ku
nyumba ya Rurema, iri keera agibiika na ku Rurema yenyene, bwo
atuuziri mwo.
22 Ne'kyanya umundu ali mu gibiika kwi'gulu, iri keera agibiika na
ku kitumbi kya Rurema, kiri na ku Rurema yenyene, bwo akibwatiiri
kwo.
23 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja na'Bafarisaayo! Si muli
balyalya! Mugweti mugatangira Rurema ihihande higuma hi'kumi
hyo'tulungo, munajandagire íbiri na'kamaro mu Maaja, ngo'kukizi
gira íbikwaniini imbere lyage, no'kukizi kejererana, no'kukizi ba
bemeera. Yibyo, byo mushubi kwiriiri ukukizi gira, buzira kuleka
ukumútangira na ku yutwo tuniini.
24 E birongoozi íbihumiri! Si muli mu shongoola ihituuku mu
magoloovi, munagweti mugaganywera mwe'ngamiya!
25 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja na'Bafarisaayo!
Si mulyagagi balyalya! Mugweti mugakizi shukiiriza inyuma

lyo'rusoozo, ne'nyuma lye'sahaani. Haliko munda liinyu, muyijwiri
byo mugweti muganyaga hi'gulu lya'mahuku giinyu.
26 E Bafarisaayo! Si muhumiri! Mutee yeruusa munda lyo'rusoozo,
lye'mugongo nayo iba nyeeru!

27 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja na'Bafarisaayo! Si
mulyagagi balyalya! Muli nga shinda íziri njiige kwo'luhemba.
Imbuga, zibuyahiri. Si munda lyazo, muyijwiri imigongolo, na
íbigweti bigahooka!

28 «Kwokwo, kwo biri mu ba ne'mwinyu. Mu masu ga'bandu, muli
mu boneka nga mukwaniini imbere lya Rurema. Haliko, munda liinyu,
muyijwiri ubulyalya, na ngiisi gandi mabi.

29 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja na'Bafarisaayo! Si
mulyagagi balyalya! Mugweti mugakizi yubaka ishinda za'baleevi,
ne'za'bandi bandu ábâli kwaniini imbere lya Rurema, munali mu
zilimbiisa.
30 Munali mu deta, ti: "Bashokuluza biitu, ikyanya bâli kizi yona
imiko ya'baleevi, nga twâli kola ho, tutâli riiri tugabayibiika kwo!"
31 Si mu kudeta kwokwo, keera mwayiyerekana kwo muli baana ba
ábâli kizi yita abaleevi!
32 Kwokwo, yibyo byo bashokuluza biinyu bakatondeera, mugen-
derere ukubimaliiriza!
33 «Si mulyagagi mijoka, baana be'bihoma! Kutagi kwo mugafuuka,
halinde mutalashwe i nakwere?
34 Mumenye bwija kwo ngamùtumira abaleevi, na'bitegeereza,
na'bigiriza. Baguma baabo, mugabahimbulira mu nyumba ziinyu
ze'mihumaanano. Munabe mugweti mugabalandiriza mu ngiisi kaaya.
Na'bandi, munabayite mu kubabambira ku bibambo.

35 «Abandu bingi, kundu bakayitirwa imbalanga, umuko gwabo,
mwe mugagubuuzibwa. Ee! Mugagubuuzibwa, kutondeerera ku gwa
Habeeri, ulya úwâli kwaniini imbere lya Rurema, halinde ukuhisa ku
gwa Zakariya mugala Barakiya, ulya mukayitira ha kati ke'nyumba ya
Rurema, na'katanda ko'kutangira kwa'matuulo.‡
36 Namùbwira ukuli, kwo yibyo byoshi, abandu ba kino kibusi, bo
bagabuuzibwa hi'gulu lyabyo!»

Yesu ajengeerwa hi'gulu lye'Yerusaleemu
(Luka 13.34-35)

37 «E Yerusaleemu, e Yerusaleemu! Si we gweti ugayita abaleevi! Ee
ma! Ngiisi ábali mu tumwa imwawe, uli mu balasha amabuye. Nâli
loziizi ukukuumania abandu baawe, nga kwe'ngoko iri mu vumbeera
ibyanagoko byayo. Haliko mutanalooza!
38 Aahago! Mumenye bwija, kwe'nyumba yinyu, ikola igaasigwa
mushaka!
39 Namùbwiraga, kwo mutagaki shubi mbona, mútazi deta: "Ulya
úwayija kwi'ziina lya Nahano, agashaanirwe!§"»

‡ **23:35 23.35** Mu Mandiko Meeru ga'Bayahudi, uyo úkayitwa ubwa mbere, âli Habeeri. Na úkayitwa ubuzinda, âli umuleevi Zakariya. Ndondeko 4.2; 2 Kutondobola 24.20-22. § **23:39 23.39** Zaburi 118.26.

24

Yesu amenyeesa kwe'nyumba ya Rurema igahongolwa
(Mariko 13.1-2; Luka 21.5-6)

1 Iri Yesu akaba akola mu huluka mu nyumba ya Rurema, abigirizibwa baage banamúyijira, gira bamúyereke inyubako ndebe, ízâli riiri
ha butambi lyayo.
2 Yesu anababwira: «Namùbwira ukuli, kwo yibi byoshi byo mubwini hano, byoshi, bigahongolerwa haashi. Ndaalyo ibuye írigasigala
ku lyabo.»

Ibyereso bye'siku ze'mberuuka
(Mariko 13.3-13; Luka 21.7-19)

3 Yesu âli koli bwatiiri ku Mugazi gwe'Mizehituuni, áhayiheriiri. Abigirizibwa baage banamúyijira, banamúbuuza: «E waliha, utubwirage! Yibyo byoshi bigakoleka mangoki? Ne'kyereso kiki,
íkigayerekana kwo ikola mberuuka ye'kihugo, na kwo ukola ugayija?»
4 Yesu anabashuvya: «Mukizi ba masu! Hatagire mundu yeshi úgamùteba!
5 Si hagayija abandu bingi kwi'ziina lyani, banakizi deta: “Nie yolya Masiya!” Balya bandu, bagaateba abandu bingi.
6 Mugakizi yuvwa imyazi ya'mazibo, no'lunganga lwago. Kundu kwokwo, mutakizi hemuka! Yibyo byoshi, bikwiriiri bitee ba. Haliko itagaaba yo mberuuka.
7 «Ikihugo kiguma kigagendi teera ikindi. No'bwami buguma bugagendi teera ubundi. Ibihugo biguma bigateerwa no'mwena. Ne'misisi igakizi bilenga mwo.
8 Yibyo byoshi, bigaaba nga ndondeko yo'mukero!
9 «Mu zirya siku, mugashombwa na'bandu be'milala yoshi hi'gulu li'ziina lyani. Bagamùtanga, gira mulibuzibwe bweneene, halinde
munayitwe.
10 Ku yikyo kyanya, abandu bingi bagajandagirira ubwemeere bwabo, banakizi shombana, no'kukizi songerana.
11 Hanakizi hulukira abaleevi bingi be'bibeesha, banatebe abandu bingi.
12 Na bwa'mabi gagaaba galuguuka bweneene, urukundo lwa'bandu bingi lugafwifwitira.
13 «Kundu kwokwo, iri umundu angakizi hebera halinde ukuheza, agakizibwa.
14 Imyazi Miija yo'bwami bwa mwi'gulu, igatee menyeesibwa mu bandu be'milala yoshi, bube bumasi imwabo, imberuuka ikabuli ba.

Isiku ze'mberuuka
(Mariko 13.14-23; Luka 21.20-24)

15 «Ku yikyo kyanya, mugaabona Ibala lyo'Kushereeza* likoli yimaaziri Ahandu Heeru. Yiryo ibala, lyo lyerirya írikagwanwa lyadetwa no'muleevi Danyeri. (Umundu, ikyanya agaasoma yaga magambo, agasobanukirwe!)
16 Haaho, abandu ábali i Buyahudi, batibitirage mu migazi!
17 Umundu, iri angaba ashoniri ku nyumba, atashonooke mbu ayabiire mwe'kindu.

---

* **24:15 24.15** Danyeri 9.27; 11.31; 12.11.

18 Ne'ri angaba ali mu ndalo, atagalukire ho asiga ikooti lyage.
19 «Mu yizo siku, agaaba yayewe imwa'bakazi ábagaaba bali ne'nda,
ne'mwa'baviire, ábagaaba bakiri mu yoza!
20 Yukwo kutibita kwinyu, muhuunage Rurema kwo kutabe ku
kyanya kye'mbeho, kandi iri ku lusiku lwe'Sabaato!
21 «Yizo siku zigaaba za kahenabwera. Amalibu mwene yago,
gatazindi ba ho, ukulyokera he'kihugo kikabumbirwa halinde zeene!
Gatanâye ki shubi ba ho!
22 Yizo siku, nga Rurema atangazinihiziizi kwo, nga ndaaye
mundu úwangaki kiziibwi! Haliko, Rurema agaziniihya kwo, hi'gulu
lya'bandu bo âli mali gwanwa atoola.
23 «Hali ikyanya umundu angamùbwira: “Lolagi! Masiya yono
hano!” kandi iri “Langiizi! Yoliira haliira!” Umundu mwene uyo,
mutamúyemeere.
24 Hagahulukira abandu baguma, banayidete kwo boohe, bo Ba-
masiya.
«Hagahulukira na'baleevi be'bibeesha. Yabo banabibeesha, bagak-
izi yerekana ibyereso bihamu bye'bitangaaza, mbu lyo bateba kiri na
ábâli mali gwanwa batoolwa na Rurema, nga byangaziziri.
25 Yuvwagwi! Yibyo byoshi, keera nagwanwa namùmenyeesa byo!
26 «Ku yukwo, iri umundu angamùbwira: “Langiizi! Akola
mwi'shamba!” hatagirage úgagenda yo. Kandi iri angamùbwira:
“Lolagi! Akola hano mu kisiika!” mutamúyemeere.
27 Umwana wo'mundu, ikyanya agayija, agayami rasuka nga
kiryamu, lya! Kiri mu lyamuza uluhande lwe'sheere, kinayami boneka
imuga.
28 Biri nga kwo'mugani gudesiri: “Ngiisi áhali umutumba, ho
banyunda bagweti bagahuutira.”

Íbigaaba, mu kuyija kwo'Mwana wo'Mundu
(Mariko 13.24-27; Luka 21.25-28)

29 «Yizo siku za kahenabwera, mango zamala,
izuuba ligayami yidika mwe'kihulu, no'mwezi gutagaki tanguula.
Kiri ne'ndonde zigakizi tibuka!
Ee! Íbiri kwi'gulu byoshi bigajugumbana.†
30 «Haaho, ikyereso kyo'Mwana wo'Mundu, kigaboneka kwi'gulu.
Abandu be'milala yoshi, banatondeeze ukubululuka. Bagaabona
Umwana wo'Mundu, agweti agayija mu bibungu, mu kati ko'bukalage,
na mu bulangashane bwingi!
31 Ikibuga kigadihirizibwa. Haaho, lyo agaatuma abaganda baage,
bagende mu mbande zooshi, gira bagende bagweti bagakuumania
abatoolwa baage, ukulyokera ku mbeka ye'kihugo, halinde ukuhisa
ku mbeka yi'gulu.

Umugani gwe'kiti kyo'mutiini
(Mariko 13.28-31; Luka 21.29-33)

32 «Muyigirage ku kiti kyo'mutiini! Ikyanya ibitombo biri mu
mina, ne'byasi binadohe, lyo muli mu menya kwa'mahona-nvula keera
gayegerera.

† **24:29 24.29** Hisaaya 13.10; 34.4.

33 Kwo na kwokwo, yibyo byoshi, mango mwabibona, lyo mugaa-
menya kwe'kihe kikola hoofi bweneene!
34 «Namùbwira ukuli, kwo yiki kibusi kitagaahera, yibyo byoshi
bítazi koleka.
35 Igulu ne'kihugo, bigaahera. Haliko amagambo gaani, goohe gatâye
here!

Ulusiku lwe'mberuuka, Rurema naaho ye luyiji
(Mariko 13.32-37; Luka 17.26-30, 34-36)

36 «Yibyo byoshi, ulusiku lwo bigakoleka kwo, ne'kihe kyabyo,
ndaaye úbiyiji, ha nyuma lya Daata naaho. Kiri abaganda ba mwi'gulu,
no'Mwana wage yenyene, batabiyiji.
37 Nga kwo byâli riiri mu siku za Nuhu, kwokwo kwo bigaanaba, na
mu kuyija kwo'Mwana wo'Mundu.
38 «Ikyanya umwijulire gutâli zaazi hikaga, abandu bâli kizi lya
no'kunywa. Banâli kizi yanga no'kuyangwa, halinde ukuhisa ku lusiku
lwo Nuhu akayingira mu'lya nangungubanga wa'mashuba.
39 Ngiisi íbyâli kola bigakoleka, batâli biyiji. Gulya mwijulire
gwanayiji babindikira booshi.
«Kwokwo, kwo bigaaba, na mu kuyija kwo'Mwana wo'Mundu.
40 Abandu babiri, bagaaba bakola mu ndalo. Muguma, agatwalwa.
No'wabo, anasigwe.
41 Abakazi babiri, bagaaba bali mu huulira haguma. Muguma,
agatwalwa. No'wabo, anasigwe.
42 «Ku yukwo, mukizi ba masu! Mukuba, lulya lusiku lwo
Nahamwinyu agayija kwo, mutaluyiji.
43 Mumenye bwija, mwene inyumba, ákimenye ikihe kyo'muzimba
agayija kwo, nga akalaliira inyumba yage, itayiji tulwa.
44 Kwokwo, na niinyu, mukizi yama muyiteganwiri! Mukuba,
Umwana wo'Mundu agayija ku kyanya mutalangaliiri.

Umugani gwo'mukozi mwemeera, na útali mwemeera
(Luka 12.41-48)

45 «Nyandagi mukozi úli mwemeera, anali mwitegeereza? Umukozi
mwene uyo, ye nahamwabo agabiika abe ye gayimangira abaabo,
anabe ye gakizi baheereza ibyokulya ku kyanya íkikwaniini.
46 Ikyanya nahamwabo agabalamuka, iri angagwana ulya mukozi
wage aki gweti agaagira kwokwo, iri uyo mukozi agaaba ahiriirwi!
47 Namùbwira ukuli, kwo'lya nahamwabo agamúbiika, abe ye
gayimangira ibindu byage byoshi.
48 «Haliko, tudetage ngo'yo mukozi wage angaba ali mubi,
anayigambe: “Si Nahamwitu, keera atindaga bweneene!”
49 Ulya mukozi, anatondeere ukulimbagula abaabo bakozi. Anakizi
lya no'kunywa kuguma na'balalwe, iri anayifunda mu bitalaalwe.
50 «Uyo nahamwabo mu kugaluka, agayija ku lusiku, na ku kihe ulya
mukozi atalangaliiri.
51 Anamútenge-tenge, anamúlashe i nakwere kuguma na'balyalya.
Na yaho, banakizi bululuka, iri banashya amiino!

25

Umugani gwa'banyere ikumi

1 «Ku lulya lusiku, ubwami bwa mwi'gulu, twangabuyerekana ku
mugani gwa'banyere ikumi. Yabo banyere, bakayabiira amatara
gaabo, banagendi tegeera nahano wo'buhya.
2 Abataanu baabo, bâli riiri bitegeereza. Si abandi bataanu, bâli riiri
bahwija.
3 Yabo bahwija, bakatwala amatara gaabo, halikago banaleka
ukutwala ne'bindi bitoro ha butambi.
4 Yabo bitegeereza, boohe, bakatwala amatara, kuguma ne'bindi
bitoro mu malengo.
5 «Uyo nahano wo'buhya, ikyanya akatinda, yabo banyere booshi
banalembwa ni'ro, banahunira.
6 Ne'ri ubushigi bukaba bukola ha kati, abandu banayiberekaania
kwi'zu, ti: "Langiizi! Nahano wo'buhya, yoliira! Mugirage tugendi
músanganira!"
7 Yabo banyere booshi banayami vyuka, banayasa amatara gaabo.
8 «Balya bahwija banabwira abitegeereza: "Amatara giitu, gakola
mu zimuuka. Mutuheereze ku bitoro!"
9 Nabo, ti: "Nanga! Yibi bitoro tuhiiti, bitangatukwira tweshi!
Mugende ho bali mu bidandaliza, gira mugendi gula ibye'mwinyu."
10 «Balya bahwija, ikyanya bakaba bakiri mu genda iwa kugula
ibitoro, ehee! Ulya nahano wo'buhya anahikaga. Yabo banyere
bataanu ábâli riiri ibiringiini, banayami yingira mu buhya, kuguma
no'yo nahano wabwo. Ulwivi, lwanahamikwa, wa paa!
11 «Ha nyuma, balya bahwija nabo banayijaga, banadeta, ti: "E
nahano! E nahano! Utuyigulire, maashi!"
12 Haliko, anabashuvya: "Namùbwira ukuli, ndamùyiji!"»
13 Yesu anashubi deta: «Ku yukwo, mukizi ba masu! Mukuba,
ulusiku lwo ngagalukira kwo, ne'kihe kyalwo, mutabiyiji.

Umugani hi'gulu lyo'bukozi
(Luka 19.11-27)

14 «Ubwami bwa mwi'gulu, twangabuyerekana na ku mugani
gwo'mundu úwâli kola agabalama. Ikyanya atâli zaazi genda,
anatumira abakozi baage, anabasikiiriza ibindu.
15 «Umukozi muguma, anamúheereza indaha zitaanu ze'nooro.*
Ugundi, anamúheereza indaha zibiri. No'gundi, anamúheereza
uludaha luguma. Uyo nahamwabo, mu kugira kwokwo, akakulikira
ubushobozi bwa ngiisi mukozi wage. Ha nyuma, anabalama.
16 «Uyo mukozi úkahaabwa indaha zitaanu ze'nooro, anazitwala
iwa budandaza, anayiji yunguka izindi zitaanu.
17 No'yo úkahaabwa indaha zibiri ze'nooro, naye anazitwala iwa
budandaza, anayiji yunguka izindi zibiri.
18 Haliko, uyo úkahaabwa uludaha luguma, yehe anagendi
luhumbira i kuzimu, analubisha yo.
19 «Isiku, iri zikalengerana, uyo nahamwabo anabalamuka, anatu-
mira yabo bakozi baage, gira bamúmenyeese umuharuuro gwe'bindu
byage.

---

* **25:15 25.15** Ngiisi ludaha lwâli riiri mwe'talanda nguma. Yanâli riiri yo'kugula ingaavu zitaanu.

20 Ulya mukozi úkahaabwa indaha zitaanu ze'nooro, analeeta na
yizo zindi zitaanu, anamúbwira ti: “E nahamwitu! Ukanzikiiriza zino
ndaha zaawe zitaanu. Lola! Keera zayunguka zino zindi zitaanu.”
21 «Uyo nahamwabo, ti: “Uli mukozi mwija, unali mwemeera!
Ukagira bwija ngana. Bwo ukaba mwemeera ku biniini, namu kubiika
ube mwimangizi we'bindu bingi. Uyijage, tushambaalire kuguma!”
22 «Ulya mukozi úkahaabwa indaha zibiri ze'nooro, naye anayija,
ti: “E nahamwitu! Ukanzikiiriza zino ndaha zibiri. Lolaga! Keera
zayunguka zino zindi zibiri.”
23 «Uyo nahamwabo, ti: “Uli mukozi mwija, unali mwemeera!
Ukagira bwija ngana. Bwo ukaba mwemeera ku biniini, namu kubiika
ube mwimangizi we'bindu bingi. Uyijage, tushambaalire kuguma!”
24 «Ulya mukozi úkahaabwa lulya ludaha luguma, iri akayijaga,
anadeta, ti: “E Nahamwitu! Nyiji kwo uli munakadali. Ugweti ugakizi
yimbula ho utakabyala! Unali mu kuumania ho utakabiba.
25 Aaho! Nanayoboha, nanagendi bisha uludaha lwawe mu kuzimu.
Ala! Uludaha lwawe, lwolu!”
26 «Ulya nahamwabo anamúshuvya: “Ewe! Si ulyagagi kafwa-busha
ka mukozi, unali mufuulwa! Ka uyiji kwo ngweti ngayimbula ho
ndakabyala, na kwo ndi mu kuumania ho ndakabiba?
27 Aaho! Kituma kiki utakambiikira ibindu byani mwi'benge, gira
mango ngaluka, ngayiji biyabiira, kuguma no'bunguke bwabyo?”
28 Anabwira abandi bakozi: “Mumúnyugutule yulu ludaha, mu-
naluheereze uyu úhiiti ikumi!”
29 «Iri umundu angaba akoli hiiti ikindu, ye gayushuulirwa
kwe'bindi, halinde biluguuke! Haliko, iri angaba ndaakyo ahiiti, kiri
na hyo atákoli hiiti, agahinyugutulwa.
30 «Aahago! Uyu nakuhambwa, mumúlashe imbuga mu kihulu
namudidi! Haaho, ha'bandu bagakizi bululukira, iri banashya amiino.

Ngiisi kwo Rurema âye twe imaaja

31 «Ikyanya Umwana wo'Mundu agayijaga mu bulangashane bwage,
kuguma na'baganda baage booshi, haaho lyo agabwatala ku kitumbi
kyage kye'kyami, mu kati ko'bulangashane bwa mwi'gulu.
32 Ne'mbere lyage, hagakumanibwa abandu be'milala yoshi. Yabo
booshi, agabahandula, nga kwo'mungere ali mu handula imbene mu
bibuzi.
33 Ibibuzi, agabibiika uluhande lwage lwe'lulyo. Si imbene, zoohe,
agazibiika ulwe'lumosho.
34 «Ngiisi ábali uluhande lwage lwe'lulyo, agababwira: “Yijagi!
Daata amùgashaniiri! Muyakiire ubwami bwo mukategekerwa
ukulyokera he'kihugo kikabumbirwa.
35 Mukuba, nâli shalisiri, mwanambeereza byo ngaalya. Nanâli
nyotiirwi, mwanambeereza byo ngaanywa. Ne'kyanya nâli riiri
mundamenywa mu kati kiinyu, mwananyegereza.
36 Nanâli buliirwi ne'byambalwa, mwanabimbeereza. Ne'kyanya
nâli lwaziri, mwanayiji ndola. Ne'kyanya nâli riiri mu nyumba
ye'mbohe, mwanayiji ndanduula.”
37 «Lyeryo, balya bandu ábakwaniini imbere lyage, bagamúshuvya:
“E Nahamwitu! Kyanya kihi kyo tukakubona ushalisiri,

twanakuheereza byo ugaalya? Kandi iri wâli nyotiirwi, twanakuheereza byo ugaanywa?
38 Na kyanya kihi kyo tukakuyegereza, tutanakuyiji? Kandi, wâli buziri ibyambalwa, twanakuheereza byo?
39 Na kyanya kihi kyo tukakubona ulwaziri, kandi iri ushwesirwi, twanayiji kulola?”
40 «Uyo mwami, ti: “Namùbwira ukuli, ngiisi byo mukagirira umuniini wa mu yaba beene witu, ali nie mukabigirira.”
41 «Haliko, ngiisi ábagaaba bali uluhande lwe'lumosho, boohe, agababwira kwokuno: “Munjaagirage hano! Mukuba mukoli daasirwi! Mugende mu muliro gwe'myaka ne'myakuula, gulya úgukabiikirwa Shetaani na'baganda baage.
42 «“Mukuba, nâli shalisiri, mutanambeereza byo ngaalya. Nanâli nyotiirwi, mutanambeereza byo ngaanywa.
43 Nâli riiri mundamenywa mu kati kiinyu, mutananyegereza mu nyumba. Ne'kyanya n'gabula byo ngayambala, mutanabimbeereza. Ne'kyanya nâli lwaziri, kandi iri nâli riiri mu nyumba ye'mbohe, mutanayiji ndola.”
44 «Balya bandu, bagamúshuvya: “E Nahano, maashi! Kyanya kihi kyo wâli shalisiri, kandi iri wâli nyotiirwi, kandi iri wâli riiri mundamenywa mu kati kiitu, kandi iri wâli buziri ibyambalwa, kandi iri wâli lwaziri, kandi iri wâli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe, tutanayiji kutabaala?”
45 Naye, ti: “Namùbwira ukuli, ngiisi byo mutakagirira umuniini wa mu yaba, ali nie mutakabigirira.”
46 «Lyeryo, balya bandu bagayami shaazibwa yaho, banagendi hanwa ikihano kye'myaka ne'myakuula! Haliko, balya ábakwaniini imbere lyage, boohe, bagayingira ho bagaalama imyaka ne'myakuula.»

26

Igambi lyo'kuyita Yesu
(Mariko 14.1-2; Luka 22.1-2; Yohana 11.45-53)
1 Yago magambo gooshi, iri Yesu akayusa ukugadeta, anabwira abigirizibwa baage:
2 «Muyiji kwe'nyuma lye'siku zibiri, tukola tugaaba no'lusiku lukulu lwe'Pasaka. Haaho, lyo'Mwana wo'Mundu agatangwa, anayitirwe ku kibambo.»
3 Ku kyekyo kyanya, abakulu ba'bagingi, na'bashaaja ba'Bayahudi, bâli koli kumaniri mu nyumba yo'mugingi mukulu Kayafa.
4 Balya bakulu booshi, banagira igambi lyo'kuyongolola Yesu, gira bakamúyite.
5 Haliko, banadeta: «Yukwo kumúyita, kutabe ku siku ngulu ze'Pasaka, hatayiji ba akamburugu mu bandu.»

Yesu ayonerwa kwa'malaasi
(Mariko 14.3-9; Yohana 12.1-8)
6 Ikyanya Yesu âli kola mu kaaya ke'Betaniya, anayingira mu mwa Simooni, umunamubembe.
7 Ne'ri akaba akoli bwatiiri ha byokulya, mukazi muguma anamúyijira, ali na'malaasi ge'kishingo kikayu bweneene. Yago

malaasi gâli biisirwi mu njebe íkabaajwa mwi'buye liija lye'halibasita.
Yago malaasi, anakizi gafukumulira Yesu mwi'twe.
8 Abigirizibwa baage, mbu babone kwokwo, banagarwa bweneene,
ti: «Yaga malaasi, kituma kiki agayonoona kwoku?
9 Si tushuba tugagaguliisa ifwaranga nyingi, zinahaabwe abakeni!»
10 Iyo midodombo yabo, Yesu anayami gimenya, anababwira
kwokuno: «Uyu mukazi, kituma kiki mumúsuuziizi? Si yibi byo
angirira, binzimisiizi bweneene!
11 Balya bakeni, si muyamiinwi isiku zooshi. Haliko niehe, tutagaya-
manwa.
12 Yaga malaasi, ikyanya agayonera ku magala gaani, lyo andingika-
nia ku lusiku lwo ngaziikwa kwo.
13 «Namùbwira ukuli, kwo yiri igambo lyo angirira, ligakizi detwa
mu mahanga gooshi, ngiisi he'Myazi Miija igakizi menyeesibwa,
halinde anakizi kengeerwa.»

Yuda Hisikaryote ayihindulira Yesu
(Mariko 14.10-11; Luka 22.3-6)

14 Yuda Hisikaryote, kundu âli riiri muguma wa mu bigirizibwa ba
Yesu ikumi na babiri, haliko anagendera abakulu ba'bagingi,
15 anababuuza: «Ulya Yesu, biki byo mwangambeereza, halinde
nimútange imwinyu?» Banayami múheereza ibingorongoro makumi
gashatu.
16 No'kulyokera ku kirya kyanya, Yuda anatondeera ukulooza ubulyo
bwo angabatangira mwo Yesu.

Akashasha ka Nahano
(Mariko 14.12-26; Luka 22.7-23; Yohana 13.21-30; 1 Bakorindo 11.23-25)

17 Ulusiku lwa mbere lwa mu siku ngulu ze'mikate mizira saama,
abigirizibwa ba Yesu banamúyijira, banamúbuuza, ti: «Hayi ho
uloziizi tugendi kukolera ibyokulya bye'Pasaka?»
18 Anabashuvya: «Mugende mu kaaya,* imwo'mundu mulebe,
munamúbwire: "Umwigiriza atutuma, ti: Ikyanya n'gashungikirwa,
keera kyayegerera! Ku yukwo, ngaliira ibyokulya bye'Pasaka mu
mwawe, kuguma na'bigirizibwa baani."»
19 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, abigirizibwa baage banagendi
gira ngiisi kwo akababwira, banalingaania ibyokulya bye'Pasaka.
20 Iri kakaba kakola kabigingwe, Yesu anabwatala ha byokulya,
na'bigirizibwa baage ikumi na babiri.
21 Ne'kyanya bakaba bakola mu lya, anababwira: «Namùbwira
ukuli, kwo muguma winyu, ye gandanga mu bagoma!»
22 Balya bigirizibwa baage, ikyanya akadeta kwokwo, bana-
jengeerwa bweneene! Banatondeera ukumúbuuza muguma-muguma:
«E nahamwitu, ka niehe?»
23 Anabashuvya: «Ngiisi ye twatwegeza kuguma, ye gandanga mu
bagoma.
24 Umwana wo'Mundu, agagendi yitwa, nga kwo biri biyandike mu
Mandiko Meeru hi'gulu lyage. Kundu kwokwo, ulya úgamútanga mu
bagoma, ali yayewe imwage! Uyo mundu, byangamúberiiri bwija, nga
atangabusirwi!»

---

* **26:18 26.18** Yako kaaya, iri Yerusaleemu.

25 Haaho Yuda, ulya úkayiji tanga Yesu mu bagoma, naye anabuuza:
«E Mwigiriza, ka niehe?» Yesu anamúshuvya: «Si wenyene keera
wadeta!»
26 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba bakola mu lya, anayabiira
umukate. Ne'ri akatanga kongwa imwa Rurema, anagugabaanula, an-
abaheereza gwo, anababwira kwokuno: «Yugu mukate, muguyabiire,
munagulye! Galyagagi magala gaani.»
27 Anayabiira no'rusoozo lwe'divaayi. Ne'ri akatanga kongwa imwa
Rurema, anabaheereza lwo, anababwira: «Munywe mweshi!
28 Yibi, guli muko gwani. Gugayoneka hi'gulu lya'bandu bingi, mu
kukwiza ikihango, halinde balonge ukukogwa ibyaha byabo.
29 Namùbwira, kwo ndagaki shubi nywa idivaayi, halinde ukuhisa
ku lusiku lwo tugaginywa buhyahya tweshi mu bwami bwa Daata.»
30 Haaho, banayimba ulwimbo lwo'kuyivuga Rurema.† Ne'ri baka-
lyoka yaho, banagenda ku Mugazi gwe'Mizehituuni.

Yesu amenyeesa kwo Peturu agamúyiyogookola
(Mariko 14.27-31; Luka 22.31-34; Yohana 13.36-38)

31 Yesu anabwira abigirizibwa baage, ti: «Mu bwobuno bushigi bwa
zeene, mweshi muganjandirira. Mukuba, biyandisirwi mu Mandiko
Meeru kwokuno:
“Ngayita umungere we'bibuzi.
Yibyo bibuzi, binayami shaabuka.‡”
32 «Kundu kwokwo, ngazuuka mu bafwiri, ninamùtange i
Galilaaya.»
33 Peturu anamúbwira: «Kundu abandi booshi bangakujandirira,
haliko niehe, ndâye kujandirire!»
34 Yesu anamúshuvya: «Nakubwira ukuli, mu bwobuno bushigi
bwa zeene, uluhazi lútazi bika, ugaaba keera wanyiyogookola ubugira
kashatu!»
35 Peturu, anakitwa, ti: «Kundu kwangaba kuyitirwa kuguma, haliko
niehe ndâye kuyiyogookole!» Balya baabo bigirizibwa, nabo banadeta
kwokwo-kwokwo.

Yesu ahuuna Rurema i Getesemaane
(Mariko 14.32-42; Luka 2.39-46)

36 Yesu na'bigirizibwa baage, banagenda áhali mu buuzibwa Gete-
semaane, anababwira: «Sigalagi hano! Niehe, ngagenda haliira, gira
ngendi huunira ho Rurema.»
37 Yesu anatwala Peturu, na bagala Zebedaayo bombi, anatondeera
ukujengeerwa, anaba akoli shengusiri bweneene!
38 Yabo bashatu, anababwira: «Guno mwizingeerwe úgukoli ny-
ijwiri mwo, gugahambiri nyita! Sigali hano, mulaliire kuguma na
naani.»
39 Yesu, anashegera ha mbere hiniini, anagwa buubi, halinde
amalanga ganahika haashi, anatondeera ukuhuuna Rurema kwokuno:
«E Daata, luno rusoozo lwa'malibu, maashi, iri byangaziga, ulunjaag-
ize! Kundu kwokwo, ngiisi byo uloziizi, bibe byo bigakoleka. Si bitabe
byo ndoziizi!»

---

† **26:30 26.30** Abayahudi, ikyanya bâli kizi yusa ukulya ibyokulya bye'Pasaka, bâli kizi yimba Izaburi 115-118. ‡ **26:31 26.31** Zakariya 13.7.

40 Yesu, mbu agalukage, anagwana yabo bigirizibwa baage keera
bahunira. Yesu anabwira Peturu: «Ka mwayabirwa ukulaliira kuguma
na naani, kiri ne'kihe kiguma?
41 Leero, mulaliirage mu kuhuuna Rurema, mutayiji kengeera
mwahimwa na'magezo! Umutima, guloziizi! Si amagala, goohe gali
mu ba mu bukaholwe!»
42 Yesu anashubi basiga, anagendi huuna Rurema ubwa kabiri, ti:
«E Daata, luno rusoozo, luyijwiragi amalibu. Kundu bitangaziga kwo
gashaazibwe buzira kuganywa, haliko ngiisi byo uloziizi, bibe byo
bigakoleka!»
43 Ne'ri akashubi galukira áhali abigirizibwa baage, anagwana kandi
keera bahunira. Mukuba, iro lyâli kola lingi mu masu gaabo.
44 Kwokwo, anashubi basiga, anagendi huuna Rurema ubwa
kashatu, mu kudeta gaago-gaago magambo.
45 Ne'ri akagalukira ho bali, anababwira: «Ka muki gweti mu-
galuhuukira mwi'ro? Lolagi! Ikihe keera kyahika. Umwana
wo'Mundu akola agatangwa mu maboko ga'banabyaha.
46 Vyukagi, tugende! Ulya wo'kundanga mu bagoma, yoliira akola
hoofi!»

Yesu agwatwa
(Mariko 14.43-50; Luka 22.47-53; Yohana 18.3-12)

47 Iri Yesu akaba akiri mu deta, lyeryo ngana anahulukirwa kwo na
Yuda, muguma wa mu yabo bigirizibwa baage ikumi na babiri. Yuda,
âli riiri kuguma na'bandu bingi ábafumbiiti ingooti na'mahiri. Yabo
booshi, bâli tumirwi na'bakulu ba'bagingi, na'bashaaja ba'Bayahudi.
48 Yuda, âli mali gwanwa abamenyeesa ikyereso kyo agabasongera
mwo Yesu, mu kubabwira: «Ngiisi ye nganyunyuguta, iri ye yehe.
Munamúgwatage!»
49 Kwokwo, Yuda anayami yegeera Yesu, anamúbwira: «E Rabi,
nalamusa!» Anamúnyunyuguta.
50 Yesu anamúshuvya: «E mwira wani, ngiisi byo wayijira, ubigi-
rage!» Lyeryo, balya bandu banayami gugumira Yesu, banamúkona.
51 Haaho-haaho, muguma wa mu bigirizibwa ba Yesu, anayami
yomola ingooti, anagibaajika umukozi wo'mukulu wa'bagingi,
yanamútola ukutwiri.
52 Halikago, Yesu anamúbwira: «Yomeka ingooti yawe mu kyubati!
Abandu, iri bangayitana ku ngooti, nabo ye mu bayita!
53 Ka mutayiji kwo nangatabaziizi Daata, anayami ndumira aba-
ganda baage ingingwe ye'binoono ikumi na bibiri?§
54 Haliko, iri angabandumiiri, kuti kwo íbiyandike mu Mandiko
Meeru byangaki kolesiri? Si bidesiri kwo yibi byoshi bikwaniini
bikoleke kwoku!»
55 Haaho, Yesu anabwira balya bandu booshi: «Kituma kiki mwany-
ijira ne'ngooti na'mahiri, mbu lyo mumbirigisha nga kwo muli mu
birigisha umunyazi! Aaho! Ngiisi lusiku, njuba mu shiiba ngayigiriza
abandu mu nyumba ya Rurema, mutanangwata!
56 Haliko, byakoleka kwoku, gira lyo byoshi bikoleka, nga ngiisi
kwa'baleevi bâli mali gwanwa babiyandika.» Yesu, mbu adete

§ **26:53 26.53** Yibyo binoono ikumi na bibiri byâli riiri mwa'basirikaani nga bihumbi makumi galinda na bibiri.

kwokwo, balya bigirizibwa baage booshi, banapuumuka, banayami músiga.

Yesu imbere lye'naama ya'bakulu ba'Bayahudi
(Mariko 14.53-65; Luka 22.54-55, 63-71; Yohana 18.13-14, 19-24)

57 Ikyanya bakagwata Yesu, banatee mútwala imwa Kayafa, umukulu wa'bagingi. Na yaho, hâli koli kumaniri abigiriza be'maaja, na'bashaaja ba'Bayahudi.
58 Peturu anaba akulikiiri Yesu luto-luto, halinde naye anayingira mu lubuga lwa ha mwo'yo mugingi mukulu. Ne'ri akaluyingira mwo, anabwatala kuguma na'balaliizi, gira abone ngiisi kwa'magambo ga Yesu gagaamala.
59 Yabo bakulu ba'bagingi, kuguma na'bandi bakulu booshi ba'Bayahudi, bâli gweti bagalooza utumasi twe'bibeesha, gira balonge ubulyo bwo'kuyitiisa mwo Yesu.
60 Kyanatuma bagaleeta abandu bingi bo'kumúbangaaniza. Kundu kwokwo, batanalonga igambo íryangamúyitiisa.

Iri hakatama, abandu babiri banayiji deta:
61 «Uyu mundu, akadeta: “Njobwiri ukuhongola inyumba ya Rurema. Na ha nyuma lye'siku zishatu, na mbe keera nashubi giyijuza!”»
62 Haaho, ulya mukulu wa'bagingi anayimuka, anabuuza Yesu: «Yutu tumasi, si tugweti tugakulegeereza. Aahago! Ka ndaalyo igambo lyo wangatushuvya?»
63 Haliko, Yesu, atanamúyakula.

Ulya mugingi mukulu anashubi múbuuza: «Nakubwira kwi'ziina lya Rurema úli mugumaana! Utubwire mu kushiikiza, iri wangaba we ulya Masiya, Umwana wa Rurema.»
64 Yesu anamúshuvya: «Si wenyene keera wadeta! Namùbwira mweshi kwo mukola mugaabona Umwana wo'Mundu, abwatiiri uluhande lwe'lulyo lwa Rurema wo'bushobozi bwoshi! Munamúbone agweti agayija mu bibungu mwi'gulu.»
65 Ulya mukulu wa'bagingi, anayama agadaatula imirondo yage, wa lala-lala! Anadeta: «Tundi tumasi tukagi two twangaki looza? Si keera adeta íbitali nga byo imbere lya Rurema. Na mwenyene keera mwabiyiyuvwirwa!
66 Aaho! Kutagi kwo mukoli bwini?» Banashuvya: «Akwaniini ayitwe!»
67 Balya bandu banatondeera ukutwira Yesu amate i malanga, banakizi mútitimba ibifune. Na'bandi, banakizi múhatuula imbi.
68 Banamúnaakira, ti: «Ka we Masiya? Aaho! Utangage ubuleevi! Nyandi úwakushulika?»

Peturu ayiyogookola Yesu
(Mariko 14.66-72; Luka 22.56-62; Yohana 18.15-18, 25-27)

69 Peturu âli ki bwatiiri ha mbuga mu lubuga. Haaho, hanayija mukozi muguma munyere, anamúbwira: «Na naawe, ushuba kuguma na Yesu we'Galilaaya!»
70 Peturu, analahira imbere lyabo, ti: «Yibi byo udesiri, ndabiyiji!»

71 Lyeryo, anashaaga yaho, anagenda ha mulyango gwo'luzitiro.
Ugundi mukozi munyere, mbu amúbone, anadeta: «Uyu mundu
ashuba kuguma na Yesu we'Nazareeti!»
72 Peturu anakitwa, anakimanika: «Uyo mundu, ndamúyiji.»
73 Ha nyuma hiniini, balya ábâli yimaaziri yaho, banayegeera
Peturu, banamúbwira: «Ku kasiisa, uli muguma wabo. Si ukudeta
kwawe, kwakubishuula!»
74 Peturu anashubi kitwa mu kudeta: «Iri nabeesha, ndaakwe! Uyu
mundu, ndamúyiji!» Haaho-haaho, uluhazi lwanabika!
75 Peturu anayami kengeera galya magambo go Yesu âli mali gwanwa
amúbwira: «Uluhazi lútazi bika, ugaaba keera wanyiyogookola
ubugira kashatu.» Lyeryo, anayami pumukira imbuga, anatondeera
ukubululuka.

27

Yesu imbere lya guvuruneeri Pilaato
(Mariko 15.1; Luka 23.1-2; Yohana 18.28-32)

1 Iri hakaba shesheezi kare-kare, abakulu booshi ba'bagingi, kuguma
na'bashaaja ba'Bayahudi, banagiraga inaama, banatwa uluhango kwo
Yesu ayitwe.
2 Kyanatuma bagamúkona, banamútwala imunda guvuruneeri
Pilaato, banamúsikiiriza ye.

Yuda ayimanika
(Mikolezi 1.18-19)

3 Yuda, âli mali tanga Yesu mu bagoma. Ne'kyanya akabonaga kwo
Yesu keera atwirwa ulubaaja kwo ayitwe, anayishuhiza. Anayabiira
birya bingorongoro makumi gashatu íbikatulwa mu harija, anabit-
walira balya bakulu ba'bagingi, na'bashaaja ba'Bayahudi.
4 Anababwira: «Yoo! Keera nagira ikyaha! Nayoneesa umuko
gwo'mundu muzira buhube.» Banamúshuvya: «Yibi, bitaki tuloziri!
We bikoli loziri.»
5 Yuda anayami shahika birya bingorongoro mu nyumba ya Rurema,
anakuuduka, anayami gendi yimanika.
6 Yibyo bingorongoro, abakulu ba'bagingi banabitoola, banadeta:
«Yizi fwaranga, keera zayoneesa umuko. No'lubaaja lutaki tuhangwiri
kwo tuzibiike mu mbiikiro ya mu nyumba ya Rurema.»
7 Kwokwo, banatwa uluhango kwo bazigule mwi'tongo lyo'mubuuvi,
habe ho bagakizi ziikira ibinyamahanga.
8 Kyo kitumiri liri mu buuzibwa Itongo lyo'Muko halinde zeene.
9 Kwokwo, kwo lirya igambo likakoleka, lyo'muleevi Yeremiya âli
mali gwanwa adetaga kwokuno: «Bakayabiira ibingorongoro makumi
gashatu íbikatulwa mu harija. Ye'mbuli ya'Bahisiraheeri bakashingira
itwe lyage.
10 Banazigula mwi'tongo lyo'mubuuvi, nga kwo Nahano akamb-
wira.*»

Pilaato ahanguula kwo Yesu ayitwe
(Mariko 15.2-15; Luka 23.2-3, 18-25; Yohana 18.29–19.16)

* **27:10 27.9-10** Zakariya 11.12-13; Yeremiya 19.1-13; 32.6-9.

11 Ikyanya Yesu âli koli yimaaziri imbere lya guvuruneeri Pilaato,
Pilaato anamúbuuza: «Aahago! Ka we mwami wa'Bayahudi?» Yesu
anamúshuvya: «Si wenyene keera wadeta!»
12 Haaho, balya bakulu ba'bagingi, na'bashaaja ba'Bayahudi, bana-
tondeera ukulegeereza Yesu. Kundu kwokwo, atanabayakula.
13 Kyanatuma guvuruneeri Pilaato agamúbuuza: «Aaho! Yago
gooshi go bagweti bagakulegeereza kwo, ka utagayuvwiti?»
14 Haliko Yesu, ndaalyo igambo lyo akamúyakula, kyanatuma
guvuruneeri agasoomerwa bweneene!
15 Ku ngiisi lusiku lukulu lwe'Pasaka, guvuruneeri âli kizi ba
no'mugeeza gwo'kushwekuulira abandu mundu muguma ye bahuuna.
16 Na ku yikyo kyanya, hâli shwesirwi mundu muguma, iziina lyage
ye Baraba. Uyo Baraba, âli yijikiini kwo ali nakuhambwa.
17 Ikyanya abandu bakaba bakoli kumaniri ha nyumba ya Pilaato,
anababuuza: «Aaho! Nyandi, ye muloziizi nimùshwekuulire? Ka
Baraba? Kandi iri Yesu, ulya úli mu buuzibwa Masiya?»
18 Na íbikatuma agabuuza kwokwo, bwo âli yiji kwo bakatanga Yesu
imwage hi'gulu lyo'luugi.
19 Ikyanya Pilaato âli ki bwatiiri ku kitumbi kyage kyo'kutwira
kwe'maaja, mukaage anamútumira indumwa, ti: «Uyo mundu, buno
bushigi, nalibuuka bweneene ku birooto byo naloota hi'gulu lyage!
Aaho! Bwo alyagagi muzira buhube, hatagire igambo lyoshi lyo
ugaagira hi'gulu lyage!»
20 Abakulu ba'bagingi, na'bashaaja ba'Bayahudi, banashimya yabo
bandu kwo bahuune Baraba abe ye bagashwekuulirwa. Na Yesu abe
ye gayitwa.
21 Guvuruneeri Pilaato, anashubi babuuza: «Mu yaba bombi,
nyandagi ye muloziizi nimùshwekuulire?» Nabo, ti: «Baraba!»
22 Pilaato anashubi babuuza: «Kwokwo, uyu Yesu, úli mu buuzibwa
Masiya, nimúgire kuti?» Booshi kuguma, ti: «Ayitirwe ku kibambo!»
23 Pilaato anashubi babuuza: «Aahago! Mabi maki go akagira?»
Haliko, banakaviiriza ukuyamiza: «Ayitirwe ku kibambo, maashi!»
24 Pilaato anabonaga kwo ndaabyo agira, anabona na kwa'bandu
bakola bagaleeta akamburugu mu kaaya, kyanatuma agayabiira amiiji,
anakaraba amaboko imbere lya booshi, iri anadeta: «Umuko gwo'yu
mundu, gutagaki ba kwi'twe lyani. Si mwe mugagubuuzibwa!»
25 Balya booshi, ti: «Umuko gwage, gukizi ba ku matwe giitu, kiri na
ku ga'baana biitu!»
26 Kwokwo, Pilaato anashwekuula Baraba, anakyula kwo Yesu
ahimbulwe. Ne'ri bakamúhimbula, anamútanga, kwo agendi yitirwa
ku kibambo.

Abasirikaani bashekeereza Yesu
(Mariko 15.16-20; Yohana 19.2-3)

27 Abasirikaani ba guvuruneeri banatee twalaga Yesu mu nyumba
yabo mbamu, banagendi múkumaniza abaabo booshi.
28 Banakatuula Yesu imirondo, banamúyambika ikanju lye'kituku-
tuku.
29 Banagonya-gonya ne'mishuugi, lube lushembe, banamúyambika
yo kwi'twe, banamúfumbasa no'mulonge mu kuboko kwe'lulyo.

Banakizi fukama imbere lyage, iri banamúshekeereza, ti: «E mwami
wa'Bayahudi, twakulamusa!»
30 Banakizi mútwira na kwa'mate. Ha nyuma, banamúyabiira gulya
mulonge, banakizi múhuula gwo mwi'twe.
31 Ne'ri bakayusa ukumúshekeereza, banamúhogola ikanju, ba-
nashubi múyambika ibyambalwa byage, babuli mútwala ho baga-
gendi múyitira ku kibambo.

Yesu abambwa
(Mariko 15.21-32; Luka 23.26-43; Yohana 19.17-27)

32 Yabo basirikaani, iri bakaba bakola mu lyoka yaho, banagwanana
na mundu muguma wa mu kaaya ke'Kureene, iziina lyage ye Simooni,
banamúbetuza ikibambo kya Yesu.
33 Ha nyuma, banahika áhali mu buuzibwa Goligota (umugeeza
gwaho: Ha Kahanga.)
34 Banagira mbu baherezagye Yesu amaavu mafushe mwe'nduza.
Haliko, iri akagalabula, anagalahira.
35 Haahago, banamúbamba ku kibambo. Ne'byambalwa byage,
banabitaara, mu kubigaba.†
36 Banabwatala yaho, gira bamúloleere.
37 Na hi'gulu li'twe lyage, banabiikaga ha'magambo go akalegwa kwo
kwokuno: «Uyu ye Yesu, Mwami wa'Bayahudi.»
38 Hâli riiri na'banyazi babiri, banabambwa ha butambi lyage,
muguma uluhande lwe'lulyo, no'gundi ulwe'lumosho.
39 Abo'kulenga yaho, banakizi mútukiiriza, iri banashagania am-
atwe gaabo.
40 Banakizi múbwira: «Shoshoo! Ka utali we shuba ugahongola
inyumba ya Rurema, na ha nyuma lye'siku zishatu, unabe keera kandi
wagiyijuza? Aaho! Iri wangaba uli Mwana wa Rurema, uyikizagye!
Uyishonoole ku kibambo!»
41 Kwo na kwokwo, abakulu ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja,
kuguma na'bashaaja ba'Bayahudi, nabo banamúshekeereza, ti:
42 «Yuuhu! Ashubaga mu kiza abandi. Si yenyene atashobwiri
ukuyikiza! Ka atali ye mwami wa'Bahisiraheeri? Aaho! Ayishonoolage
ku kibambo, lyo na nyiitu tukamúyemeere!
43 Si agweti agayihega ku Rurema, anashuba mu deta kwo ali Mwana
wage! Leka uyo Rurema wage amúkize buno, iri angaba amúsiimiri!»
44 Yabo banyazi ábakababambwa ha butambi lya Yesu, nabo banakizi
múshekeereza.

Yesu afwa
(Mariko 15.33-41; Luka 23.44-49; Yohana 19.28-30)

45 Iri hakaba bikola bihe ndatu bya mwi'zuuba, ubwire bwanayidika
mu kihugo kyoshi, halinde ukuhisa ku bihe mwenda.
46 Ne'ri hakaba nga ku bihe mwenda, Yesu anayamiza kwi'zu lihamu
kwokuno: «Helohi! Helohi! Lama sabakitani?» Umugeeza gwago, «E
Rurema wani, e Rurema wani! Kituma kiki wanjandirira?‡»
47 Baguma mu bâli yimaaziri yaho, iri bakayuvwa kwokwo, ba-
nadeta: «Agweti agahamagala Hiriya.»

---

† **27:35 27.35** Zaburi 22.18. ‡ **27:46 27.46** Zaburi 22.1.

48 Muguma wabo anayami tibita, analeeta ikinyuka, anakijabika mu
maavu go'lukalishi, anakitunga ku mulonge, anagira mbu aganywese
Yesu.
49 Haliko, abandi banadeta: «Hafe! Leka tulole iri Hiriya agayiji
múkiza!»
50 Yesu anashubi yamiza kwi'zu lihamu, umutima gwanayami
deruuka!
51 Mu nyumba ya Rurema, mwâli manisirwi umulondo, úgwâli
giziri ikisiika. Lyeryo, gulya mulondo gwanayami lalaanuka mwo
kubiri, ukulyokera hi'gulu halinde haashi. Na kwakundi, ikihugo
kyanajugumba. Kiri na'mabuye, ganabereka.
52-53 Ishinda nazo, zanayanuuka! Abandu ba Rurema bingi, kundu
bâli mali fwa, banaziikwa mu shinda, haliko banashubi ba bagu-
maana, banazilyoka mwo. Ne'kyanya Yesu naye akaba keera azuuka,
banayingira mu Yerusaleemu, akaaya kataluule, banahulukira ku
bandu bingi.
54 Balya basirikaani, bâli gweti bagalanga Yesu, kuguma na na-
hamwabo. Mbu babonage ngiisi kwe'kihugo kyajugumba, babona
ne'bindi byoshi íbikakoleka, banayoboha bweneene, banadeta
kwokuno: «Ku kasiisa, uyu mundu ashuba Mwana wa Rurema!»
55 Na yaho, hâli riiri bakazi bingi. Yabo bakazi, bâli yisuuziri hala
hiniini, bagweti bagalangiiza. Yabo bakazi, bo bakayija bakulikiiri
Yesu ukulyoka i Galilaaya, bo banâli kizi múkolera.
56 Mu kati kaabo, mwâli riiri Maryamu we'Magadala, na Maryamu
nyina wa Yakobo na Yusefu, na nyina wa bagala Zebedaayo.

Yesu aziikwa
(Mariko 15.42-47; Luka 23.50-56; Yohana 19.38-42)

57 Iri hakaba kakola kabigingwe, hanayijaga mwigirizibwa muguma
wa Yesu, iziina lyage ye Yusefu, umugale wa mu kaaya ke'Harimateya.
58 Uyo Yusefu, anagendaga imwa Pilaato, anamúhuuna kwo
ahaabwe ikirunda kya Yesu. Ne'ri Pilaato akayemeera,
59 Yusefu anagendi yabiira ikirunda, anakizingira-zingira
kwo'mulondo mweru.
60 Ha nyuma, anakilambika mu shinda yage mbyahya. Mukuba, âli
mali gwanwa agibajiisa mu lwala. Na ha mulyango gwe'yo shinda,
anaseeneka ha'kabururunge ki'buye, abuli lyoka yaho.
61 Ku yikyo kyanya, Maryamu we'Magadala, no'yo gundi Maryamu,
bâli bwatiiri hoofi lye'shinda.

Ishinda ya Yesu yalaliirwa

62 Yulwo lusiku lwo'kuyitegaanura kwo, lwanalenga. Ne'ri bukakya,
abakulu ba'bagingi, na'Bafarisaayo, banakuumana imwa Pilaato,
63 banamúbwira: «E Nahano, irya ngalagaaja, twakengeera
kwe'kyanya yâli ki riiri ngumaana, ikadeta: “Ngayitwa. Haliko, ku
lusiku úlugira izishatu, ngazuuka!”
64 «Aaho! Ukyulage kwe'yo shinda ikanibwe, halinde ukuhisa
ku lusiku úlugira izishatu. Kwokwo, lya'bigirizibwa baage batayiji
múzimba, banagendi bwira abandu kwo azuuka mu bafwiri. Yubwo
butebani buzinda, bwo bwangaba bubi ukuhima bulya bwa mbere!»
65 Pilaato anashuvya: «Mutwalage yaba basirikaani iwa shinda!
Bagendi gilanga nga ngiisi kwo bashobwiri.»

66 Kwokwo, balya basirikaani banagendaga iwe'yo shinda, banagikania, mu kunaniiriza lirya ibuye kwe'nungu. Banasiga ho baguma, gira bagilaliire.

28

Yesu azuuka mu bafwiri
(Mariko 16.1-10; Luka 24.1-12; Yohana 20.1-10)

1 Yulwo lusiku lwe'Sabaato, lwanalenga. Ne'ri bukakya ku lukula lwo'lusiku lwi'yinga, Maryamu we'Magadala, kuguma no'lya gundi Maryamu, banagendi tanduula ishinda ya Yesu.
2 Lyeryo mu kihugo, mwanalenga umusisi muhamu bweneene. Mwi'gulu, mwanashonooka umuganda wa Nahano, anayegeera iyo shinda, anahirikira lirya ibuye ha butambi, analibwatala kwo.
3 Uyo muganda âli langashiini bweneene nga mulavyo. Ne'byambalwa byage, byâli riiri byeru pepeepe, nga lugungu.
4 Yabo balaliizi, iri bakamúbonaga, banatondeera ukujuguma, banaba nga abafwiri.
5 Uyo muganda, anababwira kwokuno: «Mutayobohe! Ulya Yesu ye bakayitira ku kibambo, nyiji kwo mwayiji múlooza.
6 Kundu kwokwo, atakiri hano! Keera azuuka, nga kwo âli mali gwanwa adeta. Muyiji lola ho batámúlambisiri!
7 Mukwabadukire imwa'bigirizibwa baage, munababwire, ti: “Yesu, keera azuuka mu bafwiri, anagwanwa i Galilaaya. Ee! Yeyo munda, yo mugamúbonera.” Aaho! Keera namùbwira. Muyuvwagwe bwija!»
8 Lyeryo, balya bakazi bombi banayami lyoka ha shinda, bakola ne'kyoba. Na kwakundi, bâli koli shambiiri bweneene. Banatibitira imunda abigirizibwa ba Yesu, gira bagendi bamenyeesa byoshi.
9 Haahago, Yesu yenyene anabahulukira kwo, anabalamusa: «Musingo!» Banamúyegeera, banamúgwata ku shando, iri banamúyikumba.
10 Yesu anababwira: «Mutayobohe! Mugendi bwira beene witu kwo bangwane i Galilaaya. Yeyo munda, yo bagambonera.»

Abalaliizi be'shinda babeesha

11 Ku kyanya yabo bakazi bakaba bakiri mu gendaga, baguma ba mu balaliizi, banayami lyoka yaho, banagenda mu kaaya ke'Yerusaleemu. Yibyo íbikakoleka, yabo balaliizi banagendi biganuulira abakulu ba'bagingi.
12 Balya bakulu banagira inaama, kuguma na'bashaaja ba'Bayahudi. Ne'ri bakagilyoka mwo, banagendi tulira abasirikaani ifwaranga nyingi,
13 banababwira: «Mudetage, ti: “Bushigi, ku kyanya tutákoli huniiri, abigirizibwa baage bayiji múzimba.”
14 Yugu mwazi, iri gwangahikira guvuruneeri, twenyene tugamúhoohya. Hatagire íbigamùhahaza!»
15 Ikyanya bakayabiiraga zirya fwaranga, banagendi gira nga ngiisi kwo babwirwa. Yugwo mwazi, gwanalumbuuka mu Bayahudi, gunaki bali mwo, halinde zeene.

Yesu aseezera abigirizibwa baage
(Mariko 16.14-18; Luka 24.36-49; Yohana 20.19-23; Mikolezi 1.6-8)

16 Balya bigirizibwa ba Yesu ikumi na muguma, banagenda i
Galilaaya, banazamuukira ku mugazi, nga kwo Yesu âli mali gwanwa
ababwira.
17 Ne'ri bakamúbona, banamúyikumba. Kundu kwokwo, baguma
baabo banaba bakiri ne'mbuzi-mbuzi.
18 Haaho, Yesu anabayegeera, anababwira kwokuno: «Niehe,
mbaabirwi ubushobozi bwoshi bwa mwi'gulu, na bwa hano mu
kihugo!
19 Ku yukwo, mugendage mu bandu be'milala yoshi, munakizi bagira
babe bigirizibwa baani. Mukizi babatiiza kwi'ziina lya Daata, na
lyo'Mwana, na lyo'Mutima Mweru.
20 Birya byoshi byo keera n'gamùbwira, mubayigirize kwo nabo
bakizi bisimbaha. Munamenyage bwija kwo tuyamiinwi, halinde
ukuhisa ku mberuuka ye'kihugo.»

Imyazi Miija ya Yesu nga kwo ikayandikwa na Mariko

Indangiriro

Yiki kitaabo kya Mariko, abanabumenyi bali mu deta kwo akalyosa amagambo mingi imwa Peturu. Ingingwe, kiyerekiini ngiisi kwo Yesu âli kizi kola bweneene. Ku yukwo, kiri mu tondobola ibitangaaza bingi, kwo biri makumi gabiri.

Ubushobozi bwa Yesu, buli mu boneka mu migirizo gaage, na mu bushobozi bwage hi'gulu lya Shetaani. Yesu yenyene ali mu deta: «Ndi Mwana wo'Mundu, úkayija mu kihugo, gira nyiji kiza abandu mu byaha byabo.»

Ubugira kingi, Mariko yenyene ali mu yerekana ngiisi kwo Yesu âli kizi yiyuvwa mu mutima gwage. Bitanali mu boneka mu Mataayo, kandi iri mu Luka. Ku mugani, Yesu akayuvwa indengeerwa (1.41); akabona buligo bweneene (1.43); anatangaalwa (6.5); anayidungeera (8.12); anaraakara (10.14); anakundana (10.21).

Na kwakundi, Mariko ali mu yerekana ngiisi kwa'bandu be'mbaga yage bakatee gira mbu bamúlahire. Ali mu yerekana na ngiisi kwa'bigirizibwa baage bâli mwo'bukaholwe. Ku mugani, beene wabo bâli toniri kwo asirehiri. Mu Mariko 4.13 batali mu sobanukirwa. Mu Mariko 4.40 batali mwo'bwemeere. Mu Mariko 6.52 batasobanukiirwi, bwo bâli yumiri mu mitima yabo. Mu Mariko 8.18-19 kundu bahiiti amasu, si batali mu bona, na kundu bali na'matwiri, si batali mu yuvwa.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Mariko 11.23-24: «Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angabwira yugu mugazi kwo gugendi yi-hongoleka mu nyaaja, anabe ali no'bwemeere kwo bigakoleka, atanabe ne'mbuzi-mbuzi mu mutima gwage, iri bigamúkolekera! Namùbwiraga kwo ngiisi byo mugahuuna imwa Rurema, mukizi yemeera kwo mugabiyakiira, lyo muganabihaabwa.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ngiisi kwe'mikolwa ya Yesu ikatondeera (1.1-13)
b) Yesu atondeera umukolwa gwage i Galilaaya (1.14–6.29)
c) Yesu alyoka i Galilaaya, anagenda mu mahanga (6.30–9.29)
d) Yesu agalukira i Galilaaya (9.30-50)
e) Yesu agira umukolwa mu Buyuda, ne'Pereya (10.1-52)
d) Iyinga lyo Yesu akayusa kwo'mukolwa gwage (11.1–16.8)
e) Ahulukira ku bigirizibwa baage, abuli twalwa mwi'gulu (16.9-20)

Yohana wo'kubatiiza ashongaaniza Yesu injira
(Mataayo 3.1-11; Luka 3.2-16)

1 Hano, tugweti tugayerekana ngiisi kwe'Myazi Miija ya Yesu Kirisito ikatondeera. Ulya Yesu, ye Mwana wa Rurema.

2 Umuleevi Hisaaya, âli mali gwanwa ayandika hi'gulu lyage mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Ngalungika indumwa yani imbere lyawe,

gira igwanwe yakushongaaniza injira.*
3 Yuvwagwi! Umundu úli mwi'shamba, agweti agayiberekania kwi'zu
lihamu, ti:
“Mushongaanize Nahano injira!
Ngiisi ho agakizi lenga, mumúgololere ho.†”»
4 Irya indumwa, ye wâli riiri Yohana wo'kubatiiza. Âli tuuziri
mwi'shamba lya tema-ndime lye'Buyahudi, anakizi bwira abandu
kwokuno: «Mutwikirage ku byaha biinyu, munabatiizibwe, halinde
lyo Rurema amùkoga.»
5 Uyo Yohana, abandu bingi bweneene bâli kizi músholoolokera
ukulyoka i Yerusaleemu, kiri na hooshi mu poroveesi ye'Buyahudi.
Banakizi múhikira, iri banayilega ibyaha byabo. Yohana anakizi
babatiiza mu lwiji Yorodaani.
6 Uyo Yohana, ibyambalwa byage bikalukwa mu bwoya
bwe'ngamiya, anâli kizi yishweka umukaba mu kibuno. Ne'byokulya
byage, âli kizi lya inzige no'buuki.
7 Âli kizi menyeesa abandu kwokuno: «Ha nyuma lyani, hagaki yija
úmbimiri imisi. Ndanakwiriiri kiri no'kuyinama imbere lyage, mbu
njwekuule imigozi ye'biraato byage.
8 Niehe, ngweti ngamùbatiiza ku miiji. Halikago yehe, agakizi
mùbatiiza ku njira yo'Mutima Mweru!»

Yesu, abatiizibwa, anagezibwa
(Mataayo 3.13–4.11; Luka 3.21-22; 4.1-13)

9 Mu yizo siku, Yesu akalyokaga i Nazareeti, mu poroveesi
ye'Galilaaya, anayijira Yohana ha lwiji Yorodaani. Ne'ri akahika ho,
Yohana anamúbatiiza.
10 Ikyanya Yesu akaba akiri mu lyoka mu lwiji, anabona kwi'gulu
lyayami yanuuka. Umutima Mweru gwanamújookera kwo ngi'humba.
11 Mwomwo mwi'gulu, mwanalyoka izu, lyanadeta kwokuno:
«Wehe, we Mwana wani mukundwa! We gweti uganzimiisa.»
12 Buzira kutinda, Umutima Mweru gwanatwalaga Yesu
mwi'shamba.
13 Yesu anamala mwe'siku makumi gana, Shetaani agweti
agamúgeza, anabeera mwomwo kuguma ne'nyamiishwa. Ku yikyo
kyanya, abaganda ba Rurema bâli kizi múkuya-kuya.

Yesu abiika abigirizibwa baguma
(Mataayo 4.12-22; Luka 4.14-15; 5.1-11)

14 Ha nyuma, Yohana analashwa mu nyumba ye'mbohe, kyanatuma
Yesu agagenda i Galilaaya. Ne'kyanya akaba iyo munda, anakizi genda
agamenyeesa abandu Imyazi Miija ya Rurema,
15 iri anababwira kwokuno: «Ikyanya, keera kyahika! Ee! Ubwami
bwa Rurema, keera bwayegerera. Kwokwo, mutwikirage ku byaha
biinyu, munayemeere Imyazi Miija!»
16 Ikyanya Yesu âli kizi lenga ku ngombe ye'nyaaja ye'Galilaaya,
anabona abadubi babiri, Simooni, na mwene wabo wa Handereya.
Yabo bombi, bâli gweti bagaaduba ifwi.
17 Yesu anababwira: «Mungulikire! Ngola ngamùgira mube badubi
ba'bandu!»

---

* **1:2 1.2** Malaki 3.1. † **1:3 1.3** Hisaaya 40.3.

18 Lyeryo, banayami siga injenga zaabo, banamúkulikira.
19-20 Iri Yesu akayegera ha mbere hiniini, anabona abandi babiri:
Yakobo, na mwene wabo wa Yohana, bagala Zebedaayo. Yabo bombi,
bâli riiri mu bwato kuguma na yishe Zebedaayo, bagweti bagashoboola
injenga zaabo. Yabo nabo, Yesu anabahamagala. Lyeryo, banayami
siga yishe mu bwato, ali kuguma na'bakozi, banakulikira Yesu.

Yesu ayimula ikisigo mu mundu
(Luka 4.31-37)

21 Yesu na yabo baabo, banayingira mu kaaya ke'Kaperinahumu. Na
ku lusiku lwe'Sabaato, Yesu anayingira mu nyumba ye'mihumaanano
ya'Bayahudi, anatondeera ukuyigiriza mwa'bandu.
22 Galya migirizo gaage, iri bakagayuvwa, ganabasoomeza bwe-
neene! Mukuba, âli gweti agabayigiriza ku bushobozi, si amagambo
gaage gatâli riiri nga ga'bigiriza baabo be'maaja.
23 Mwi'yo nyumba ye'mihumaanano, mwâli riiri mundu muguma
úwâli bambwirwi ne'kisigo. Uyo musire, anayiberekaania kwi'zu
lihamu, ti:
24 «E Yesu we'Nazareeti, bikagi byo utuloziizi kwo? Ka wayija, gira
lyo utushereeza? Nguyiji, kwo we yolya Mutaluule wa Rurema!»
25 Yikyo kisigo, Yesu anakikanukira, ti: «Hafe! Shaaga mu'yu
mundu!»
26 Kirya kisigo, mbu kiyuvwagwe kwokwo, kyanayami mútukumula,
kyanamúlyoka mwo kigweti kigayamuluka.
27 Balya bandu booshi, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa
bweneene, banabuuzania, ti: «E balya, biki yibi? Yaga migirizo
galyagagi mahyahya, ganali mwo'bushobozi! Kiri ne'bisigo, ali mu
bihamuliza, binayami músimbaha!»
28 Umwazi gwa Yesu, gwanayami lumbuuka mu poroveesi yoshi
ye'Galilaaya.

Yesu akiza abalwazi bingi
(Mataayo 8.14-17; Luka 4.38-41)

29 Yesu anahuluka mwi'yo nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi,
ali kuguma na Yakobo na Yohana, banayingira mu nyumba ya Simooni,
na Handereya.
30 Ne'kyanya âli kolaga mwo, anabwirwa kwo navyala Simooni
alambamiri ku ngingo, akoli shushiirwi.
31 Yesu anamúyegeera, anamúgwatira ku kuboko, anamúvyula. Ly-
eryo, lirya ishuushira lyanayami kanguuka. Uyo nyaama anatondeera
ukubakolera ibyokulya.
32 Iri izuuba likaba keera lyasooka, banaleetera Yesu abalwazi
booshi, kiri na booshi ábâli bambwirwi ne'bisigo.
33 Abandu booshi ba mu kaaya, banazinga ha mulyango gwe'yo
nyumba.
34 Balya balwazi booshi, Yesu anabakiza amalwazi gaabo ga kwingi-
kwingi. Ne'bisigo íbyâli babambwiri, anakizi biyimula. Yibyo bisigo,
bwo byâli múyiji, kyanatuma agabilahiza kwo bitadete.

Yesu ayigiriza abandu i Galilaaya
(Luka 4.42-44)

35 Iri hakaba shesheezi kare-kare, bútazi tejuukana, Yesu anavyuka,
anahuluka mu nyumba, anagendi huuna Rurema áhayiheriiri.
36 Simooni na'baabo banagenda bagamúlooza.
37 Ne'ri bakamúbona, banamúbwira: «Si abandu booshi, bagweti
bagakulooza!»
38 Yesu anabashuvya: «Tugendage mu tundi twaya twe'no munda,
gira abandu baatwo nabo, ngendi bayigiriza Igambo lya Rurema.
Mukuba, byebyo, byo n'gayijira.»
39 Kwokwo, Yesu anakizi genda agalenga mu poroveesi
yoshi ye'Galilaaya, anakizi yigiriza abandu mu nyumba zaabo
ze'mihumaanano. Na ábâli bambwirwi ne'bisigo, anakizi biyimula.

Yesu akiza umunamubembe
(Mataayo 8.1-4; Luka 5.12-16)

40 Yesu anayijirwa no'munamubembe muguma. Uyo munamube-
mbe anafukama imbere lyage, anamúyinginga, ti: «Iri wangalooza,
wangangiza.»
41 Ulya mulwazi, Yesu anamúyuvwirwa indengeerwa. Kwokwo,
anagolola ukuboko mu kumúhuma kwo, anamúbwira: «Ndoziizi!
Ubaagage mugumaana!»
42 Lyeryo, gulya mubembe, shululu!
43 Ne'ri Yesu akamúhanguula kwo ayigendere, anamúkomeereza,
ti:
44 «Hatagire umundu yeshi ye ugabwira kwo wakizibwa! Si ugendi
yiyerekana naaho imwo'mugingi, unatange ni'tuulo lyo'kuyerekana
kwo keera wakira, nga kwo'lubaaja lwa Musa ludesiri.»
45 Kundu Yesu akamúkomereza kwokwo, haliko ulya mundu an-
agenda agatyabiriza ululimi, mu kubwira abandu ngiisi kwo Yesu
akamúkiza. Kyanatuma Yesu atagaki shobola ukuyingira mu kaaya
ku bweranyange, anagendi beera inyuma lyako áhayiheriiri. Abandu
banakizi shololokera yaho bali.

2

Yesu akiza umundu úzingamiri
(Mataayo 9.1-8; Luka 5.17-26)

1 Iri hakalenga isiku ngerwa, Yesu anashubi galukira mu kaaya
ke'Kaperinahumu. Ne'ri abandu bakayuvwa kwo akola mu nyumba,
2 banayiji gishololokera mwo. Yabo bandu, banafindana mwo
bweneene, halinde hatanaki boneka ho'gundi mundu angabeera, kiri
na ha mulyango. Yabo booshi, Yesu âli gweti agabayigiriza Igambo lya
Rurema.
3 Haaho, hanayija abandu bana, babetwiri umundu úzingamiri.
4 Uyo mulwazi, yabo bandu banagira mbu bamúleete imbere
lya Yesu, haliko batanashobola. Mukuba, abandu bâli koli findiini
bweneene! Kyanatuma bagatula ku katwe,* mu kutungaania áhali
Yesu. Banashonoolera ho'yo wabo, agwejiiri ku kyajo.
5 Iri Yesu akabonaga ngiisi kwo bamúbiisiri kwo'bwemeere, anab-
wira lulya luzingo kwokuno: «E mwana wani, ibyaha byawe, keera
byakogwa.»

---

* **2:4 2.4** Abayahudi baguma bâli kizi vimba inyumba zaabo mu kutambika amatavi hi'gulu, banagabaraate kwe'nzizi, no'kugahoma kwo'bulongo.

6 Na yaho, hâli bwatiiri abigiriza baguma be'maaja. Yabo bigiriza,
banatondeera ukuyibuuza mu mitima yabo, ti:
7 «Kituma kikagi uyu mundu agweti agaadeta íbitali nga byo imbere
lya Rurema? Si ndaaye úshobwiri ukukoga ibyaha, átali Rurema
yenyene!»
8 Iyo mitono yabo mibi, Yesu anayami gimenya, kyanatuma agababu-
uza: «Kituma kiki mugweti mugaatona kwoku?
9 Aaho! Lihi írivwarusiri ukubwira yulu luzingo? Ka kumúbwira:
"Ibyaha byawe, keera byakogwa", kandi iri kumúbwira: "Yimukaga,
uyabiire ikyajo kyawe, ugende"?
10 Ndoziizi mumenye bwija kwo'Mwana wo'Mundu agweti kiri
no'bushobozi bwo'kukizi koga ibyaha hano mu kihugo.» Haaho, Yesu
anabwira lulya luzingo:
11 «Nakubwira, uyimuke! Uyabiire ikyajo kyawe, utaahe!»
12 Lyeryo, ulya mundu wa guru! Anayabiira ikyajo kyage imbere lya
yabo booshi, anahulukira imbuga.
Balya booshi, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa ngana! Ba-
nayivuga Rurema, ti: «E balya, igambo mwene yiri, tutazindi libona!»

Yesu abwira Laawi kwo amúkulikire
(Mataayo 9.9-13; Luka 5.27-32)

13 Yesu anashubi manukira iwa nyaaja. Ne'kyanya abandu
bakasholoolokera ho ali, anatondeera ukubayigiriza booshi.
14 Ne'ri akaba akola mu genda, anabona Laawi mugala Halufaayo,
abwatiiri mu nyumba yo âli kizi buguliza mwo. Yesu anamúbwira: «E
Laawi, ungulikire!» Ulya Laawi anayami yimuka, anamúkulikira.
15 Uyo Laawi, Yesu anagendi lya imwage. Na mwomwo mu
nyumba, mwâli bwatiiri ababuguza bingi, na'bandi banabyaha, bag-
weti bagashangiira ibyokulya kuguma na Yesu na'bigirizibwa baage.
Mukuba, abingi baabo, bâli kizi múkulikira.
16 Mu bigiriza be'maaja, baguma bâli riiri ba mwi'banga
lya'Bafarisaayo. Mbu babonage kwo Yesu agweti agaalya kuguma
na'babuguza na'bandi banabyaha, banabwira abigirizibwa baage:
«Maki gano! Si mugweti mugashangiira ibyokulya kuguma
na'babuguza, na'bandi banabyaha!»
17 Iri Yesu akayuvwa kwokwo, anababwira: «Abagumaana batali
mu ba ni'goorwa lyo'kubukwa. Si abalwazi, booki bo balihiiti!
Íbitumiri n'gayija, kutali mbu lyo mbamagala ábayibwini kwo bak-
waniini imbere lya Rurema. Si n'gayija, gira mbamagale abanabyaha.»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kuyishalisa
(Mataayo 9.14-17; Luka 5.33-39)

18 Abigirizibwa ba Yohana, na'Bafarisaayo, bâli kizi yishalisa. Lusiku
luguma, abandu banayijira Yesu, banamúbuuza, ti: «Abigirizibwa ba
Yohana, na ba'Bafarisaayo, bagweti bagayishalisa. Aahago! Kituma
kiki abe'mwawe, boohe, bagenderiiri naaho ukukizi lya?»
19 Yesu anabashuvya: «Kutagi kwo ábalaalikwa bangayishalisa,
banakiri kuguma na nahamwabo wo'buhya? Ku kyanya baki ririinwi,
bitangaziga kwo bayishalise.
20 Halikago, mu siku ízigayija, nahano wo'buhya agalyosibwa mu
kati kaabo. Mu yizo siku, lyoki bagayishalisa!

21 «Ndaaye mundu, úwangayabiira ikitubiko íkitazi funyaala, mbu
anakihangire ku mulondo mukuluukulu. Mukuba, iri angagira
kwokwo, kirya kitubiko kyo'mulondo muhyahya, kigadaatula yaho
kyahangirwa ku mukuluukulu. Na yaho áhakoli huziri, hanalan-
damuke ingingwe.
22 «Na kwakundi, ndaaye mundu, úwangabiikira amaavu
ge'kishogwe mu ndaha ze'mbu nguluukulu. Iri angagira kwokwo,
galya maavu gagapwamuula zirya ndaha, ganafwe ubusha. Na yizo
ndaha, nazo zinashereere. Si amaavu ge'kishogwe, gali mu tindikirwa
mu ndaha ze'mbu ízikiri mbyahya!»

Yesu ye Nahano wo'lusiku lwe'Sabaato
(Mataayo 12.1-8; Luka 6.1-5)

23 Lusiku luguma lwe'Sabaato, Yesu âli gweti agalenga mu ndalo
ze'ngano. Abigirizibwa baage banakizi genda bagazihulumula.
24 Abafarisaayo, mbu babonage kwokwo, banabwira Yesu: «Kituma
kiki abigirizibwa baawe bagweti bagaagira íbitahangwirwi ku lusiku
lwe'Sabaato?»
25 Yesu anabashuvya: «Ka mutazindi soma ngiisi kwo Dahudi
akagira, ku kyanya âli koli shalisiri kuguma na'baabo.
26 Si ku kyanya Habyataari âli riiri mukulu wa'bagingi, Dahudi
akayingira mu nyumba ya Rurema, anayabiira imikate íyâli mali
taluulwa imwa Rurema, anagilya. Anaheereza na kwo yabo baabo.
Banali bagingi naaho, bo bâli hangwirwi ukukizi gilya![†]»
27 Yesu anashubi babwira: «Ulusiku lwe'Sabaato, lukagirwa hi'gulu
lya'bandu. Si abandu, batakabumbwa hi'gulu lyalwo.
28 Kwokwo, ulusiku lwe'Sabaato, Umwana wo'Mundu, ye Nahano wa
lwo!»

3

Yesu akiza umundu ku lusiku lwe'Sabaato
(Mataayo 12.9-14; Luka 6.6-11)

1 Ulundi lusiku, Yesu anayingira mu nyumba ye'mihumaanano
ya'Bayahudi, anagwana mwo'mundu úwâli niaziri ukuboko.
2 Abagoma ba Yesu, bâli gweti bagamúgandiiza, gira babone iri
agamúkiza ku lusiku lwe'Sabaato. Mukuba, bâli loziizi igambo lyo
bangamúlegera kwo.
3 Uyo mundu, Yesu anamúbwira ti: «Yimuka! Uyimangage yaha ha
kati.»
4 Ne'ri akayija, Yesu anababuuza: «Aahago! Ku lusiku lwe'Sabaato,
biki bye'maaja zituhangwiri ukukizi gira? Ka'miija, kandi iri amabi?
Ka zituhangwiri kwo tukizi lukizania kwo, kandi iri tukizi luyitana
kwo?» Balya bandu, banayihulikira!
5 Yesu, anabaleeza-leeza mwa'masu, anajengeerwa bweneene, bwo
bâli yumusiizi imitima yabo. Ulya mundu, Yesu anamúbwira:
«Lambuula ukuboko kwawe!» Ne'ri akakulambuula, kwanayami kira!
6 Balya Bafarisaayo, iri bakabona kwokwo, banalyoka yaho, bana-
gendi gira igambi na'bandu ba Heroode, lyo'kuyita Yesu.

Abandu bingi basholoolokera áhali Yesu

---

† **2:26 2.26** Balaawi 24.5-9.

7 Yesu analyoka yaho, na'bigirizibwa baage, banashubi genda iwa
nyaaja. Abandu bingi bweneene banakizi genda bamúkulikiiri. Yabo
booshi, bâli lyosiri i Galilaaya,
8 ne'Buyahudi, ne'Yerusaleemu, ne'Hidumeya, ne'kajabo ko'lwiji
Yorodaani, na mu mbande ze'Tiiro na mu ze'Sidooni. Na íbikatuma
bagamúyijira, bwo bâli yuvwiti hi'gulu lye'bitangaaza byoshi byo âli
kizi gira.
9 Yesu anabwira abigirizibwa baage kwo bagwanwe bamúbiikira
ubwato hoofi, lya'bandu batamúfindirize.
10 Mukuba, âli mali kiza abandu bingi. Na'balwazi âli gweti
bagakubirira mbu nabo bamúhume kwo.
11 Kiri na ábâli bambwirwi ne'bisigo, ikyanya bakabona Yesu,
banayibulaga imbere lyage. Birya bisigo byanakizi yamiza, ti: «Si we
Mwana wa Rurema!»
12 Kundu kwokwo, Yesu anabikanukira, kwo hatagire
íkigamúmenyeesa mu bandu.

Yesu atoola indumwa ikumi na zibiri
(Mataayo 10.1-4; Luka 6.12-16)

13 Yesu anazamuukira ku mugazi, anahamagala ngiisi bo âli loziizi.
Ne'ri bakamúyijira,
14 anabiika ikumi na babiri, anabayinika iziina Ndumwa. Yizo
ndumwa, anazibwira kwo bakizi gendanwa. Anazituma, gira zikizi
gendi menyeesa Imyazi Miija.
15 Anaziheereza no'bushobozi bwo'kukizi yimula mwe'bisigo.
16 Zirya ndumwa ikumi na zibiri, zo zeezi: Simooni (ye Yesu
akayinika iziina lya Peturu),
17 na Yakobo, na Yohana. (Yabo bombi bâli riiri bagala Zebedaayo,
banali bo Yesu akayinika iziina Bowanerige, kuli kudeta Baana
be'mikungulo.)
18 Anabiika na Handereya, na Firipo, na Batoromaayo, na Mataayo,
na Tomaasi, na Yakobo mugala Halufaayo, na Tadaayo, na Simooni
úwâli kizi buuzibwa Zeloote,
19 na Yuda Hisikaryote, ulya úkayiji tanga Yesu mu bagoma.

Beene wabo Yesu bamúgayiriza

20 Ha nyuma, Yesu na'bigirizibwa baage banayingira mu nyumba,
banagwana mwa'bandu bingi bweneene, halinde batanalonga kiri
no'bulyo bwo'kulya.
21 Beene wabo Yesu, mbu bayuvwagwe kwokwo, banadeta, ti:
«Ehee! Si akoli sirehiri!» Kyanatuma bagagenda imunda ali, gira
bagendi múyabiira.

Yesu ashembwa kwo abambwirwi ne'bisigo
(Mataayo 12.22-32; Luka 11.14-23; 12.10)

22 Abigiriza be'maaja, banalyoka i Yerusaleemu, banayiji deta: «Si
Yesu abambwirwi no'mukulu we'bisigo, Berizebuuli! Kunali ku njira
yage, kwo agweti agayimula mwe'byabo.»
23 Balya bigiriza be'maaja, Yesu anabahamagala. Ne'ri bakahikaga,
anabatwa imigani kwokuno: «Kutagi kwo Shetaani angayiyimula?
24 Abandu bo'bwami buguma, iri bangayihandulana kwo, iri yubwo
bwami bugaasiba.

25 Kiri na'bandu be'nyumba nguma, iri bangayihandulana kwo, iri
iyo nyumba itagaki sikama.
26 «Aahago! Kiri na Shetaani kwakundi, iri angayiha, naye
kwakundi atangasikama. No'lwage, lunabe keera lwahika.
27 Ndaaye mundu, úwangayifunda mu nyumba ye'kihagange, anak-
ishahule ibindu, átazi kikona. Haliko, ámali kikona, lyoki angashahula
íbiri mwo!
28 «Namùbwira ukuli, kwa'bandu bangakogwa ngiisi bitusi, na ngiisi
bindi byaha byoshi.
29 Haliko, iri angatuka Umutima Mweru, lyoki atâye kogwe! Si
agaaba agira ikyaha kyo'kuyama ho imyaka ne'myakuula!»
30 Na íbikatuma Yesu agaadeta kwokwo, bwo bakadeta kwo ali
mwe'kisigo.

Banyandi beene wabo Yesu?
(Mataayo 12.46-50; Luka 8.19-21)

31 Beene wabo Yesu, na nyina, banayija imunda ali. Ne'kyanya
bakaba baki yimaaziri ha mbuga, banamútumira.
32 Na yumwo Yesu âli riiri, mwâli bwatiiri abandu bingi
bamúfindiriziizi. Yabo bandu banamúbwira: «Nyoko, na beene
winyu, bakoli yimaaziri ha mbuga, bakubuuza.»
33 Yesu anabashuvya: «Nyandi maawe? Na banyandi beene witu?»
34 Balya bandu, Yesu anabaleeza-leeza mwa'masu, anadeta
kwokuno: «Mu baabano, mwo mulyagagi maawe, mwo munali na
beene witu!
35 Ee! Iri umundu angaba agweti agaagira byo Rurema aloziizi, yoyo
ye mwene witu, ye na mwali wani, ye na maawe.»

4

Umugani gwo'mubibi
(Mataayo 13.1-9; Luka 8.4-8)

1 Yesu anashubi genda iwa nyaaja. Ne'ri akaba akola kwi'buga,
anatondeera ukushubi yigiriza abandu. Abandu bingi bweneene, ba-
namúshololokera. Kyanatuma agashonera mu bwato, anabubwatala
mwo, anashegera hiniini mu nyaaja. Na'bandu banasigala bayimaaziri
kwi'buga.
2 Yesu anabayigiriza amagambo mingi mu kubatwira imigani.
Na mu yago migirizo, anababwira kwokuno:
3 «Yuvwagwi! Hâli riiri umuhiizi muguma, úkagendi biba imbuto
zaage.
4 Ulya muhiizi, iri akaba akola mu zibiba, imbuto nguma zanakizi
twa mu njira. Utunyuni twanayiji zirya.
5-6 «Izindi mbuto, zanatwa mu lushegebwe, áhazira luvu lwingi,
zanayami mera duba. Haliko, bwo'luvu lwâli riiri luniini, imizi yazo,
itâli yisiri. Ne'kyanya izuuba likadaruura, zanayami bogama.
7 «Izindi mbuto, zanatwa mu migenge. Ikyanya ikakula, yanazish-
weshweteza, zitanaki ba kwe'mimbu.
8 «Izindi mbuto, zanatwa mu luvu lwija. Ne'kyanya zikayera, nguma
zanakizi yimbulwa kwe'ndete makumi gashatu-gashatu. Ne'zindi, kwa
makumi galindatu-galindatu. Ne'zindi, kwi'gana-igana.
9 Ngiisi úhiiti amatwiri go'kuyuvwa, ayuvwe!»

Íbikatuma Yesu agakizi twa imigani
(Mataayo 13.10-17; Luka 8.9-10)

10 Iri Yesu akaba akola yenyene, abigirizibwa baage ikumi na babiri,
kuguma na'bandi bo bâli ririinwi, banayiji múbuuza hi'gulu lye'yo
migani.
11 Anabashuvya, ti: «Ngiisi íbyâli bishamiri mu bwami bwa Rurema,
mwehe keera mukabimenyeesibwa. Haliko, abe mbuga boohe, ngweti
ngababwira byo ku migani, gira:
12 "Ukulola, bagakizi lola. Haliko, batâye bone!
Ukuyuvwa, bagakizi yuvwa. Haliko, batâye sobanukirwe!
Nga bitangabiiri kwokwo,
bangagalukiiri Rurema, banakogwe!*"»

Yesu alimbuula umugani gwo'mubibi
(Mataayo 13.18-23; Luka 8.11-15)

13 Ha nyuma, Yesu anababuuza: «Ka mutashobwiri ukusobanukirwa
na yugu mugani? Aaho! Kutagi kwo mugaki sobanukirwa ne'gindi
yoshi?
14 Yizo mbuto, liri Igambo lya Rurema.
15 Zirya mbuto ízikatwa ku butambi bwe'njira, biyerekiini umugani
gwa ábali mu yuvwa Igambo lya Rurema. Haaho-haaho, Shetaani
anayiji lijobola mu mitima yabo.
16 «Zirya zindi ízikatwa mu lushegebwe, ziyerekiini umugani gwa
ábali mu yuvwa Igambo lya Rurema, banaliyakiire ku bushambaale.
17 Haliko, bali mu ba nga mbuto ízitayisiizi imizi, kinatume yiryo
igambo litali mu bayama mwo. Ikyanya bali mu longa amakuba, kandi
iri kulibuzibwa hi'gulu lyalyo, banayami lijanda.
18 «Zirya zindi ízikatwa mu migenge, biyerekiini umugani gwa ábali
mu yuvwa Igambo lya Rurema.
19 Haliko, ikyanya bali mu hahalira amagoorwa gaabo, banabe bali
mu tebwa no'bugale, banali mu mirwa na'mifwije, kinatume lirya
igambo ligabashweshwetera mwo, litanabe ne'bitumbwe.
20 «Zirya mbuto ízikatwa mu luvu lwija zoohe, biyerekiini umugani
gwa ábali mu yuvwa Igambo lya Rurema, banaliyemeere, halinde
linatongeke mu kati kaabo. Na íbiri mu yimbulwa, binabe ubugira
makumi gashatu-gashatu, kandi iri makumi galindatu-galindatu, kandi
iri igana-igana.»

Umugani gwi'tara
(Luka 8.16-18)

21 Yesu anashubi babwira kwokuno: «Ko'mundu angayasa itara,
analitumbikire kwe'kitiri, kandi iri alifunda mu ngologooshi? Nanga!
Si ali mu libiika ku kiterekero!
22 «Kwo na kwokwo, ngiisi íbiki bishamiri, bigaki yerekanwa ku
bweranyange. Na kundu biki bwikiirwi, bigaki biikwa ha bweruula.
23 Umundu, iri angaba ahiiti amatwiri go'kuyuvwa, ayuvwe!»
24 Yesu anashubi babwira: «Ibyo muli mu yuvwa, mubiyuvwirize
bwija! Mukuba, ngiisi lugero lwo mugweti mugagerera kwa'bandi,
lwo na niinyu mugayiji gererwa kwo, kiri ne'ngingwe yalwo!

---

* **4:12 4.12** Hisaaya 6.9-10.

25 «Na kwakundi, iri umundu angaba akoli hiiti ikindu, ye gayushu-
ulirwa kwe'bindi. Haliko, iri angaba ndaakyo ahiiti, kiri na hyo atákoli
hiiti, agahinyugutulwa!»

Umugani gwo'kumera kwe'mbuto

26 Yesu anashubi deta: «Ubwami bwa Rurema, twangabuyerekana
ku mugani gwo'muhiizi úkagendi biba imbuto.
27 Zirya mbuto, zanamera, zanakizi kula úbwakya-úbwayira, kuba
ku kyanya ali mu ba ahuniiri, kandi iri avyusiri. Na íbiri mu zimeza,
no'kuzikuza kwokwo, atabiyiji.
28 Uluvu lwonyene, lwo luli mu zimeza, halinde zinashinge.
Ne'kyanya ziri mu ba keera zakula, zinaleete akashala, imihuli ibuli
ba.
29 Ne'kyanya ziri mu ba keera zayeraga, anagendi zigesha. Ee! Kiri
mu ba kikola kyanya kyo'kuziyimbula.»

Umugani gwe'hibuto hye'haradaali
(Mataayo 13.31-32, 34; Luka 13.8-19)

30 Yesu anabuuza kwokuno: «Ubwami bwa Rurema, buli kuti?
Twangabushushaania na biki?
31 Yubwo bwami, bulyagagi nga hibuto hye'haradaali. Yihyo hibuto,
hyo hiri hiniini ukuhima izindi zooshi íziri mu byalwa.
32 Kundu kwokwo, ikyanya hiri mu ba keera hyabyalwa, hinakule,
hiri mu yiji ba mbuto mbamu ukuhima izindi zooshi za mu ndalo.
Amatavi gaahyo ganayajabuke, halinde utunyuni tunakizi yiji twa mu
kimbehwa kyago.»
33 Yesu, anayushuula igindi migani mingi mwene iyo. Kwokwo,
kwo akayigiriza abandu Igambo lya Rurema, nga kwo bâli shobwiri
ukulisobanukirwa.
34 Ndaanalyo igambo lyo akababwira, buzira kukoleesa imigani.
Haliko, ikyanya bâli kizi ba bayiheriiri, lyoki lyo âli kizi basobanulira
byoshi.

Yesu ahoohya ikihuhuuta ne'midunda
(Mataayo 8.23-27; Luka 8.22-25)

35 Lwolwo lusiku, iri kakaba kakola kabigingwe, Yesu anabwira
abigirizibwa baage kwo: «Tujabukage inyaaja!»
36 Kwokwo, banasiga yabo bandu booshi, banagwana Yesu mu
bwato, banagenda bakulikiirwi na'gandi maato.
37 Mwi'yo nyaaja, mwanayami tuza ikihuhuuta kikayu. Yubwo
bwato, bwanakizi sookwa-sookwa ne'midunda, halinde bwanaham-
biri yijula mwa'miiji.
38 Kundu kwokwo, Yesu âli huniiri mwi'twe lye'nyuma, abiisiri itwe
lyage ku mushego. Balya bigirizibwa baage, banayiji músisimula,
banamúbwira: «E maashi mwigiriza, ka utabwinagi kindu bwo
twamu kamira muno!»
39 Yesu anavyuka. Ne'ri akabona kirya kihuhuuta, anakikanukira.
Kiri ne'rya nyaaja nayo, anagibwira kwokuno: «Hulika! Uhoge!»
Lyeryo, umunyerere gwanatoola.
40 Yesu anabuuza abigirizibwa baage, ti: «Kituma kiki mukoli
yobohiri kwoku? Ka mutabiisiri Rurema kwo'bwemeere?»

41 Na íbikatuma agababwira kwokwo, bwo bâli koli somiirwi
bweneene! Banabuuzania: «Mundu muki uno? Si kiri ne'kihuhuuta
ne'nyaaja, bigweti bigamúsimbaha!»

5

Yesu akiza umusire we'Geraasi
(Mataayo 8.28-34; Luka 8.26-39)

1 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba keera bajabuka inyaaja,
banahika mu kihugo kya'Bageraasi.
2 Ne'ri Yesu akashonooka mu bwato, anagwanana no'musire
muguma, úshaaziri mu maherero.
3 Munali mwomwo, mwo âli tuuziri. Ndaaye mundu úwâli shobwiri
ukumúshweka, kiri ne'minyororo.
4 Mukuba, kundu bâli kizi giraga mbu bamúshweke ne'minyororo,
ne'mirinda, batanahasha. Birya byoshi, âli kizi bitwisa. Ndaanaye
mundu úwâli shobwiri ukumúvindagaza.
5 Uyo mundu, âli yamiri ubushigi ni'zuuba agweti agakeya-keya mu
maherero, kiri na mu migazi, anakizi banda-banda akashiba. Anakizi
yibejanga-bejanga na'mabuye.
6 Ulya musire, mbu alangiize Yesu ku hala, anayami tibitira imunda
ali, anafukama imbere lyage.
7-8 Yesu anayami deta: «E kisigo, shaagaga mu'yu mundu!» Ulya
musire, anayamiza, ti: «E Yesu, Mwana wa Rurema úli hi'gulu lya
byoshi! Bikagi byo undoziizi kwo? Ukitwe kwi'ziina lya Rurema, kwo
utaganyogogoza!»
9 Yesu anamúbuuza: «Iziina lyawe, we nyandi?» Umusire, ti: «Iziina
lyani, nie Binoono. Ee! Tulyagagi bingi bweneene.»
10 Birya bisigo byanamúyinginga bweneene, kwo atabiyimule mu
yikyo kihugo.
11 Na yaho ku higangazi, hâli ragiiri ulukuuli lwe'ngulube.
12 Kwokwo, yibyo bisigo, byanayinginga Yesu: «Utuhanguule
tugendi yifunda mu ziriira ngulube. Mube mwo ugatutuma.»
13 Ne'ri akabihanguula, byanalyoka mu'lya mundu, byanagendi
ziyifunda mwo. Lulya lukuuli lwoshi lwa nayami gendi yilasha mu
nyaaja. Lwanakamira mwo. No'muharuuro gwazo, gwâli hisiri nga
bihumbi bibiri.
14 Abangere baazo, ti yee! Banatibitira i kaaya, kiri na mu mbingiro,
banagendi menyeesa abandu ngiisi íbyakoleka. Kyanatuma abandu
bagagumukira imunda Yesu, gira nabo bagendi biyibonera.
15 Ne'ri bakahika áhali Yesu, banagwana ulya mundu keera
alyosibwa mwe'bisigo. Âli koli bwatiiri yaho, ayambiiti, anakola
mugumaana. Balya bandu, mbu babonage kwokwo, banagwatwa
ne'kyoba.
16 Balya ábakayibonera ngiisi íbyakoleka ku'yo musire na ku yizo
ngulube, banabaganuulira byo.
17 Yabo bandu, banayinginga Yesu bweneene kwo ashaagage mu
kihugo kyabo!
18 Ne'ri akaba akola mu shonera mu bwato, uyo mundu úshubi
sirehiri, anamúyinginga kwo bagendanwe.

19 Haliko, Yesu ti: «Nanga! Ugalukire i kaaya! Ugendi ganuulira
beene winyu ngiisi kwo Nahano akukejeerera, na ngiisi kwo aku-
girira.»
20 Ulya mundu, analyoka yaho, anagenda agaganuulira abandu ba
mu mbande ze'Dekapooli ngiisi kwo Yesu amúgirira. Balya bandu
booshi, ikyanya bakayuvwa, banasoomerwa!

Yesu akiza umukazi, anaholoolola no'munyere
(Mataayo 9.18-26; Luka 8.40-56)

21 Yesu anashubi yingira mu bwato. Ne'ri akaba keera kandi ajabuka
inyaaja, abandu bingi bweneene banasholoolokera ho ali kwi'buga.
22 Hanayijaga mundu muguma, iziina lyage ye Yahiro, wa mu bakulu
be'nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi. Uyo Yahiro, iri akabonaga
Yesu, anafukama imbere lyage,
23 anamúyinginga bweneene, ti: «Munyere wani, akola bu fwa.
Uyiji múbiika kwa'maboko, gira alonge ukukira, anashubi ba mugu-
maana!»
24 Kwokwo, Yesu na Yahiro banagendanwa. Yabo bandu booshi,
banagenda bashoshiiri Yesu, iri banamúfindiriza.
25 Na mu kati kaabo, mwâli riiri umukazi, úwâli mali hisa imyaka
ikumi ni'biri ali no'bulwazi bwo'mududu.
26 Uyo mukazi âli gweti agalibuuka bweneene! Anakizi bukwa
na'bafumu bingi-bingi. Na kundu âli mali mala ibindu byage byoshi,
atanakira. Si ubulwazi bwanakavya ukumúkalaalira ukuhima ubwa
mbere.
27 Uyo mukazi âli mali gwanwa ayuvwa hi'gulu lya Yesu, kyanatuma
agagenda ali mu sheshera mu bandu. Ne'ri akahika ha nyuma lyage,
anahuma ku mulondo gwage.
28 Mukuba, akayisaliza, ti: «Iri nangahuma naaho ku mulondo
gwage, ngaakira.»
29 Kwokwo, mbu aguhumage kwo, gulya mududu gwage gwanayami
kama! Ulya mukazi anayiyuvwa mu magala gaage, kwo keera akira
lwoshi.
30 Yesu anayiyuvwa kwe'misi yamúlyoka mwo, kyanatuma agake-
baanuka, anabuuza abandu: «Nyandi úwambuma ku byambalwa?»
31 Abigirizibwa baage, banamúshuvya: «E maashi mwigiriza, si
wenyene ubwini ngiisi kwo yaba bandu bagweti bagakuyisiriita-siriita
kwo! Aaho! Kutagi ukiri mu tubuuza: “Nyandi úwambuma kwo?”»
32 Kundu kwokwo, Yesu anabaleeza-leeza mwa'masu, gira abone
ngiisi úwamúhuma kwo.
33 Ulya mukazi âli yiji ngiisi byo akizibwa, kyanatuma agayiji
fukama imbere lya Yesu, akoli jugumiri mu kati ke'kyoba. Ngiisi
íbikamúkoleka kwo, anayami múbwira byo ku bweranyange.
34 Yesu anamúbwira: «E munyere wani, bwo umbiisiri
kwo'bwemeere, kyo kyatuma wakira. Ugendage no'mutuula! Galya
malibu gataki shubi kugalukira.»
35 Iri Yesu akaba akiri mu deta, hanayija abandu ukulyoka imwo'yo
mukulu Yahiro, banamúbwira: «E waliha! Munyere wawe, keera
afwa. Utaki tami luhya umwigiriza!»
36 Ikyanya bakayiji bwira Yahiro kwokwo, Yesu atanatwaza,
anamúbwira: «Utayobohe! Ubiike Rurema kwo'bwemeere naaho.»

37 Yesu anakumiira yabo bandu kwo hatagirage gundi mundu ye
bagagendanwa, átali Peturu, na Yakobo, na Yohana mwene wabo no'yo
Yakobo.
38 Ne'ri bakahika ha mwo'yo mukulu Yahiro, banagwana abandu
bakola mu bululuka.
39 Yesu anayingira mu nyumba, anababwira: «Biki byo mugweti
mugabululukira? Uyu mwana atafwiri. Si ahuniiri naaho!»
40 Yabo bandu, banamúshekeereza, ti shoshoo! Yabo booshi, Yesu
anabahulukiza imbuga, anasigala na yishe wo'yo munyere, na nyina,
kuguma na'bigirizibwa baage bo bâli ririinwi. Ne'ri akayingira mu
kisiika kyo'lya mwana âli riiri mwo,
41 anamúgwatira ku kuboko, anamúbwira: «Talita kumu!»,
umugeeza gwago: «E munyere, vyuka!»
42 Lyeryo, ulya munyere anayami vyuka, anatondeera ukugenda.
Balya bandu, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa bweneene!
(No'yo munyere âli kola ne'myaka ikumi ni'biri.)
43 Ikyanya Yesu akamúvyula, anabakomeereza kwo hatagirage
mundu ye bagabibwira. Abuli deta kwo'yo munyere ahaabwe byo
agaalya.

6

Yesu agayirizibwa imwabo
(Mataayo 13.53-58; Luka 4.16-30)

1 Yesu analyoka yaho, anataahira imwabo kuguma na'bigirizibwa
baage.
2 Na ku lusiku lwe'Sabaato, anatondeera ukuyigiriza abandu mu
nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi. Ne'ri bakamúyuvwa, abingi
baabo banasoomerwa!
Yabo bandu banabuuzania, ti: «E balya, yibi byoshi, hayi ho
akabilyosa? Na yubu bwitegeereze bwo ahaabirwi, buli bukagi? Kiri
na yibi bitangaaza, agweti agabigira ku njira nyiki?
3 Aahago! Ka atali ulya mubaaji we'biti? Na nyina, ka atali ye
Maryamu? Na beene wabo, ka atali Yakobo, na Yose, na Yuda, na
Simooni? Na baali baage, ka tutatuliinwi hano?» Yabo bandu, ehee!
Banayuvwa buligo hi'gulu lyage.
4 Kundu kwokwo, Yesu anababwira: «Umuleevi atali mu bula
ulushaagwa, mútali mu kaaya kaabo, na mu beene wabo, na mu
mwage!»
5 Yesu atanaki shobola ukukizi gira ibitangaaza yaho imwabo,
ha nyuma lyo'kukiza abalwazi bagerwa ku njira yo'kubabiika
kwa'maboko.
6 Anasoomerwa ngana, bwo bâli lahiiri ukumúbiika kwo'bwemeere.

Yesu atuma indumwa zaage ikumi na zibiri
(Mataayo 10.5-15; Luka 9.1-6)

Yesu anakizi genda agalenga mu twaya, iri anayigiriza abandu.
7 Anahamagala indumwa zaage kwo ziri ikumi na zibiri, gira azitume
zibiri-zibiri, anaziheereza ubushobozi bwo'kukizi yimula ibisigo.
8 Anazibwira kwokuno: «Hatagirage kindu kyo mugatwala ku
lugeezi lwinyu, guba mukate, kandi iri ludaha. Mutanakizi shwekera
ifwaranga mu kibuno. Mukizi genda mufumbiiti ingoni naaho,

9 iri munayambiiti ne'biraato. Mutanakizi yitwaza ikyambalwa kya
kabiri.
10 Ikyanya mugahikaga mu nyumba ndebe, mukizi beera mwomwo,
halinde ukuhisa ku lusiku lwo mugalyoka yaho.
11 «Abandu ba'handu halebe, iri bangalahira ukumùyegereza,
kandi iri kumùyuvwiriza, mu kulyoka yaho, munabugumule kiri
no'lukungu úluli ku magulu giinyu. Bube bumasi kwo mushuba ha
mwabo!»
12 Kwokwo, yizo ndumwa za Yesu zanalyoka yaho, zanakizi genda
zigayigiriza abandu kwo batwikire ku byaha byabo.
13 Zanagwana abandu bingi babambwirwi ne'bisigo, zanakizi biy-
imula. Na'balwazi bingi kwakundi, zanakizi bakiza, mu kubashiiga
amavuta.

Heroode ayita Yohana wo'kubatiiza
(Mataayo 14.1-12; Luka 9.7-9)

14 Umwazi gwa Yesu, gwanalumbuuka bweneene mu bandu. Kiri na
mwami Heroode naye anaguyuvwa. Bandu baguma, banakizi deta: «E
balya, Yohana wo'kubatiiza, ye wazuuka mu bafwiri! Kyo kitumiri ali
no'bushobozi bwo'kukizi gira ibitangaaza.»
15 Abandi nabo, ti: «Nanga! Ye Hiriya.» Na'bandi, ti: «Alyagagi
muguma wa mu baleevi ba keera.»
16 Iri mwami Heroode akayuvwa kwokwo, naye anadeta: «Ulya
Yohana, kundu n'gamúsingula itwe, haliko akola mugumaana kandi!»
17 Mukuba, uyo Heroode yenyene âli mali gwanwa agwatiisa Yohana,
anamúlasha mu nyumba ye'mbohe. Akagira kwokwo hi'gulu lya
Herodiya. Mukuba, kundu Herodiya âli ryagagi muka mwene wabo
wa Firipo, haliko uyo Heroode anayiji múyanga.
18 Kyanatuma Yohana agabwiririra Heroode, ti: «E maashi mwami!
Si imaaja zitakuhangwiri kwo uhulusagye muka mwene winyu, mbu
umúyange!»
19 Yiryo igambo, lyanatuma uyo Herodiya agajinikira Yohana,
analooza ukumúyita, haliko, atanalonga ubulyo.
20 Na kwakundi, uyo Heroode âli yobohiri Yohana, anakizi múlanga,
bwo âli yiji kwo Yohana ali mundu mwija, anakwaniini imbere lya
Rurema. Ee! Uyo Heroode, âli kizi siima ukuyuvwiriza amagambo ga
Yohana, kundu gâli kizi múteera ulushunguti.
21 Iri hakatama, Herodiya analonga ubulyo. Ulusiku lwo'kukengeera
ukubutwa kwa Heroode, iri lukahikaga, Heroode anagira ulusiku
lukulu, analaalika abatwali, kuguma na'bakulu ba'basirikaani,
na'bandi bakulu be'Galilaaya.
22 Uyo Herodiya, munyere wage anayingira, anatondeera ukukina.
Yukwo kukina kwage, kwanasimiisa mwami Heroode ngana-ngana,
kiri na yabo baabo. Mwami anayami múbwira: «Umbwire ngiisi byo
uloziizi! Ngakuheereza byo!»
23 Heroode anashubiza, mu kushiikiza, ti: «Nakitwa! Ngiisi byoshi
byo ugambuuna, ngakuheereza byo, kundu kwangahisa ku luhande
lwo'bwami bwani.»
24 Ulya munyere anatee huluka, anagendi buuza nyina ti: «E
maawe, mbuunage biki?» Lyeryo nyina, ti: «Uhuune itwe lya Yohana
wo'kubatiiza!»

25 Ulya munyere, anayami galukira imunda mwami, anamúbwira:
«E mwami, bwobuno, ndoziizi umbiikire itwe lya Yohana wo'kubatiiza
ku sahaani!»
26 Ulya mwami, mbu ayuvwagwe kwokwo, anashenguka bweneene!
Haliko, atanalooza ukumúlahirira, bwo âli mali gwanwa abiika
indahiro imbere lya'balaalike.
27 Kwokwo, anayami tuma umusirikaani, anamúbwira kwo agendi
múleetera itwe lya Yohana. Uyo musirikaani, anagenda mu nyumba
ye'mbohe. Ne'ri akasingula Yohana itwe,
28 analileeta ku sahaani, analifumbadika ulya munyere. Naye,
analiheereza nyina.
29 Abigirizibwa ba Yohana, iri bakayuvwa kwokwo, banayiji yabiira
ikimbiri-mbiri, banagendi kilambika mu shinda.

Yesu ayigusa abandu bihumbi bitaanu
(Mataayo 14.13-21; Luka 9.10-17; Yohana 6.1-14)

30 Indumwa za Yesu, iri zikagalukira imunda ali, zanamúganuulira
ngiisi byo zâli kizi kola, na ngiisi kwo zâli kizi yigiriza abandu.
31 Haaho-haaho, abandu bingi banayijira Yesu mihiza-mihiza,
halinde Yesu ne'ndumwa zaage, batanalonga kiri ne'kyanya kyo'kulya.
Kyanatuma agazibwira: «Tugendage áhayiheriiri, gira lyo mulonga
ukuluhuuka hiniini!»
32 Kwokwo, banagendaga no'bwato áhayiheriiri.
33 Kundu kwokwo, abandu bingi banababona, banayami bamenya.
Kwokwo, abandu ba mu twaya twoshi, banagumuukira ho bâli kizi
genda, banagwanwa yo.
34 Iri Yesu akashonooka mu bwato, anashubi gwana abandu bingi
bweneene! Yabo booshi, anabayuvwirwa indengeerwa. Mukuba, bâli
buziri wo'kubatabaala, nga bibuzi bizira mungere.
35 Ne'ri bukaba keera bwayira, abigirizibwa baage banayiji
múbwira: «Hano tuli, mulyagagi mu kishuka, keera twanayirirwa.
36 Aaho! Uhanguulage yaba bandu bagende mu bishoola, kiri na mu
tundi twaya twe'no munda, gira bagendi gula byo bagaalya.»
37 Yesu anabashuvya: «Nanga! Mwehe, mubaheereze byo
bagaalya!» Nabo, ti: «Si ibyokulya byo'kuyigusa yaba booshi,
byangayabiira ifwaranga íziri tiita, nga magana gabiri ge'dinaari!*
Aaho! Ka uloziizi tuyabiire ifwaranga nyingi mwene yizo, gira tugendi
basumira byo bagaalya?»
38 Yesu naye, ti: «Mugweti mikate inga? Mutee gendi lola.» Ne'ri
bakaba keera bamenya, banayiji múbwira: «Tuhiiti mikate itaanu,
ne'fwi zibiri.»
39 Yesu anadeta kwo babwataze yabo bandu ndeeko-ndeeko, ku
bweyo bubishi.
40 Kwokwo, banabwatala, baguma indeeko ya'bandu igana-igana,
na'bandi indeeko ya'bandu makumi gataanu-gataanu.
41 Yesu anayabiira irya mikate itaanu, na zirya fwi zombi,
analegamira mwi'gulu, anadeta kongwa imwa Rurema. Ne'ri
akakoojola-koojola irya mikate, anagiheereza indumwa zaage, gira
zigigabulire yabo bandu. Na yizo fwi kwakundi, banazigabulira bo.

---

* **6:37 6.37** *magana gabiri ge'dinaari:* Zâli riiri fwaranga zo'kuhemba umukozi nga ku myezi munaana.

42 Balya booshi, banalya bweneene, halinde banadadaarwa!
43 Ikyanya abigirizibwa bakakuumania imisigala ye'mikate ne'fwi,
yanayijuza ingega ikumi na zibiri, nywe!
44 Na'bashosi ábakalya iyo mikate, bâli hisiri bihumbi bitaanu.

Yesu atondagira hi'gulu lye'nyaaja
(Mataayo 14.22-33; Yohana 6.15-21)

45 Haaho, Yesu anabwira abigirizibwa baage kwo bashonere mu
bwato, gira bagwanwe i kajabo ke'nyaaja, mu kaaya ke'Betesahida.
Yehe, anasigala agweti agaseezera abandu.
46 Ne'ri akayusa ukubaseezera, anazamuukira ku mugazi, gira
agendi huunira ho Rurema.
47 Ubushigi bwanagwata, yabo bigirizibwa baage banaba bakola i
buziba. Naye, anaba akiri i bulambo yenyene.
48 Yabo bigirizibwa, anabona ngiisi kwo bagweti bagahimbuka mu
kushooja. Mukuba, imbuusi yâli gweti igabahangirira bweneene. Ne'ri
hakaba ku mbazi, Yesu anayijaga imunda bali, agweti agatondagira
hi'gulu lye'nyaaja, analoozi bahinjuka.
49-50 Balya bigirizibwa, mbu bamúbonage kwo akola mu tondagira
ku nyaaja, banahuumirwa, banayami yidehereza ku nduulu, ti: «Yee!
Kishu kiriira!» Haliko, anayami babwira: «Mukanie umutima. Ndi
niehe! Muleke ukuyoboha.»
51 Ne'ri akashonera mu bwato, irya mbuusi yanayami hooha! Balya
bigirizibwa banasoomerwa bweneene!
52 Mukuba, imitima yabo yâli kubisirwi, batanâli sobanukiirwi
ne'kisoomeza íkikakoleka kwi'yo mikate.

Yesu akiza abalwazi be'Genezareeti
(Mataayo 14.34-36)

53 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba keera bajabuka inyaaja,
banahika mu kihugo kye'Genezareeti, banakululira ubwato bwabo ku
ngombe, banabushweka.
54 Ne'ri bakabushonooka mwo, abandu banayami menyaga kwo
Yesu.
55 Kyanatuma bagatibitira mu mbande zooshi, gira bagendi
múleetera abalwazi.
Na mu ngiisi twaya two bâli kizi yuvwa kwo akola mwo, banakizi
múleetera abalwazi, bali ku byajo byabo.
56 Na ngiisi ho âli kizi lenga, muba mu twaya tuhamu, kandi iri
mu tuniini, kiri na mu bishoola, banakizi biika abalwazi baabo mu
tuguliro, gira akizi bakiza. Balya balwazi, banamúyinginga kwo
abahanguule bakizi huma naaho kwi'kano lyo'mulondo gwage. Na
ngiisi ábakalihuma kwo, banayami kizibwa.

7

Imigeeza íkabiikwa na'bandu naaho
(Mataayo 15.1-9)

1 Abafarisaayo, na'bigiriza baguma be'maaja, banalyoka i
Yerusaleemu, banayiji kuumana áhali Yesu.
2 Banabonaga kwo baguma ba mu bigirizibwa baage bakalunguula
bagaalya, buzira kutee yikaraba amaboko.

3 (Yabo Bafarisaayo, kuguma na'bandi Bayahudi booshi, batali
mu lya, bátazi yikaraba amaboko. Yibyo, bikulikiriini ne'migeeza
yo'kuyiyeruusa yo bakasigirwa na bashokuluza baabo.
4 Kiri ne'kyanya bali mu lyoka mu tuguliro, batali mu lya, bátazi
yikaraba. Bali mu kulikiriza ne'gindi migeeza mingi-mingi, nga
kushukiiriza inzoozo, no'tubindi, ne'birugu íbikatulwa mu miringa.)
5 Balya Bafarisaayo, kuguma na'bigiriza be'maaja, banayiji buuza
Yesu: «Kituma kikagi abigirizibwa baawe, batasimbahiri imigeeza yo
tukasigirwa na bashokuluza biitu? Si bagweti bagaalya ibyokulya,
na'maboko gaki yulubiiri!»
6 Yesu anabashuvya: «Si mulyagagi balyalya! Hisaaya akadeta ukuli,
mu kutanga ubuleevi hi'gulu liinyu, kwokuno:
"Yaba bandu, bagweti baganzimbaha ku tunwa naaho.
Si imitima yabo, ikoli yisuuziri hala!
7 Ukunyikumba kwabo, kulyagagi kwa busha!
Ne'mihango yo bagweti bagayigiriza, ikabiikwa naaho na'bandu.*"
8 «Mwehe, si muli mu janda imaaja za Rurema, mbu lyo mukulikiriza imigeeza yo mukasigirwa na'bandu!
9 Ee! Mulyagagi beeshu bweneene, mu kujanda ize'mwage, mbu lyo
mukulikiriza iye'mwinyu!
10 «Mukuba, Musa akadeta: "Ukizi simbaha yisho na nyoko.†"
Anashubi deta: "Umundu, iri angaduka yishe kandi iri nyina, akwiriiri
ayitwe.‡"
11 Kundu kwokwo mwehe, mugweti mugaadeta kwo'mundu ahangwirwi abwire yishe, kandi iri nyina, ti: "Ibindu byo nangakutabiiri
mwo, bikola Koribaani. (Kuli kudeta kwo keera byataluulwa imwa
Rurema)".
12 «Kwokwo, kwo mugweti mugalahiza umundu kwo atakizi tabaala
yishe, kandi iri nyina.
13 Iyo migeeza yo mukasigirwa na'bandu, ikyanya muli mu gikulikiriza, lyo mugaaba mugweti mugahongola igambo lya Rurema!
Halyagagi na'gandi mabi mingi mwene yago go muli mu gira.»

Íbiri mu yulubaza abandu
(Mataayo 15.10-20)

14 Ha nyuma, Yesu anashubi hamagala yabo bandu, anababwira:
«Mweshi, munyuvwirize bwija, lyo musobanukirwa!
15 Ndaaye mundu úwangayiyulubaza, mbu bwo ayingiza ikindu
kirebe mu magala gaage. Halikago, ukuyiyulubaza kwage, kuli mu
ba naaho ku biri mu múhuluka mwo. [
16 Umundu, iri angaba ahiiti amatwiri go'kuyuvwa, ayuvwe!]»
17 Haaho yabo booshi, Yesu anabasiga, anayingira mu nyumba.
Yugwo mugani, abigirizibwa baage banamúbuuza hi'gulu lyagwo.
18 Yesu, anabashuvya: «Ka kiri na niinyu muki kubisirwi? Ka
mutayiji kwo ndaakyo kindu íkyangayulubaza umundu ku njira
yo'kumúyingira mwo?
19 Si ngiisi íbiri mu yingira mu kanwa, biri mu yikira mu
nda, bikabuli lyoka mu magala, bitanalenge mu mutima gwage!»

---

* **7:7 7.7** Hisaaya 29.13. † **7:10 7.10** Kulyoka 20.12; 21.17; Balaawi 20.9; Bukengeeze 5.16.
‡ **7:10 7.10** Kulyoka 21.17; Balaawi 20.9.

(Mu kudeta kwokwo, lyo Yesu akayerekana kwo ndaabyo byokulya íbyangayulubaza umundu.)
20 Yesu anashubi deta: «Ngiisi íbiri mu huluka mu mundu, byohe
byo biri mu múyulubaza!
21 Ee! Mu mutima gwo'mundu, mwo muli mu huluka imitono mibi,
no'bweruzi, no'buzimba, no'bwitani,
22 no'bushule, no'kuziga ibindu, ne'nzigo, no'bulyalya, ne'bihigo,
no'luugi, no'lugamba, no'bwikangaate, ne'bimbalambala.
23 Byebyo, byo biri mu huluka mu mutima gwo'mundu, byo
binamúyulubaziizi!»

Yesu akiza umunyere úbambwirwi ne'kisigo
(Mataayo 15.21-28)

24 Yesu analyoka yaho, anagenda mu mbande ze'Tiiro. Iri akahik-
aga yo, anayingira mu nyumba, analooza ukubisha kwo ali mwo,
bitanashoboka.
25 Mukazi muguma anayuvwa umwazi hi'gulu lyage. Na
bwo'munyere wage âli bambwirwi ne'kisigo, kyanatuma agayiji
fukama imbere lya Yesu,
26 anamúyinginga, ti: «E waliha, unyimulire ikisigo mu munyere
wani.» No'yo mukazi, âli riiri Mugiriki-kazi úkabutirwa mu kihugo
kye'Siriya Foyiniki.
27 Yesu anamúshuvya: «Utee leka abaana bayigute! Bitakwiriiri
ukuyabiira ibyokulya bya'baana, mbu bikabulwe utubwa!»
28 Ulya mukazi, ti: «E Nahano, biri kwokwo. Haliko, kiri no'tubwa
tuli mu kizi lya ku bya'baana batibula ku kashasha!»
29 Yesu anamúshuvya: «Bwo washuvya kwokwo, nakuhangu-
ula ugendage. Ikisigo íkishubi bambwiri munyere wawe, keera
kyamúshaaga mwo!»
30 Uyo mukazi, anataaha, anayiji gwana munyere wage agwejiiri ku
ngingo, keera ikisigo kyamúshaaga mwo.

Yesu akiza ikimeme, íkifwiri amatwiri

31 Yesu analyoka mu mbande ze'Tiiro, analenga mu kaaya
ke'Sidooni, mu kugenda iwa nyaaja ye'Galilaaya mu poroveesi
ye'Dekapooli.
32 Ne'yo munda, abandu banamúleetera umundu úfwiri amatwiri,
anâli riiri wa kikukumizi. Yabo bandu, banayinginga Yesu kwo
amúbiike kwa'maboko.
33 Uyo mundu, Yesu anatee múshaaza mu yabo baabo. Ha
nyuma, anamúbiika iminwe mu matwiri. Na kandi, anatwira amate,
anamúhuma ku lulimi.
34 Haaho, analegamira mwi'gulu, anagongeera kwi'zu lihamu, anab-
wira ulya mundu: «Hefata!» (kuli kudeta: Yiguka!)
35 Lyeryo, ulya mundu, amatwiri gaage ganayami zibuuka! No'lulimi
lwage, lwanayami gobooka, anatondeera ukudeta bwija.
36 Yesu, iri akayusa ukumúkiza, anakomeereza abandu kwo hatagire
mundu ye bagabibwira. Kundu kwokwo, balya bandu banagenderera
ukulumbiisa imikolezi yage mu bandu.
37 Balya bandu, banasoomerwa ngana, banakizi deta: «Uyu mundu,
ngiisi byo agweti agaagira, ali mu bigira bwija! Kiri na'bafwiri
amatwiri, agweti agabazibuula go! Ne'bimeme, bikola mu deta.»

8

Yesu ayigusa abandu bihumbi bina
(Mataayo 15.32-39)

1 Mu yizo siku, abandu bingi bweneene banashubi shololokera áhali
Yesu. Yabo bandu bâli buziri byo bagaalya, kyanatuma agahamagala
abigirizibwa baage, anababwira:
2 «Yaba bandu booshi, keera bamala isiku zishatu tuliriinwi,
batanahiiti byo bagaalya. Nabayuvwirwa indengeerwa,
3 ndanaloziizi ukubaseezera, banakoli shalisiri. Mukuba, baguma
baabo bakalyoka hala. Hali ikyanya ishali lyangakengeera lyabaholeza
mu njira.»
4 Yabo bigirizibwa baage, ti: «Mu lino ishamba lya tema-ndime, hayi
ho'mundu angalyosa imikate ígayigusa yaba booshi?»
5 Yesu anababuuza: «Muhiitagi imikate inga?» Nabo, ti: «Tuhiiti
imikate irinda.»
6 Yabo bandu booshi, Yesu anababwira kwo babwatale haashi.
Irya mikate, anagiyabiira. Ne'ri akatanga kongwa imwa Rurema,
anagikoojola-koojola, anagiheereza abigirizibwa baage, gira bagigab-
ulire abandu. Ne'ri bakabiyabiira, banabagabulira byo.
7 Bâli hiiti ne'bisara-ngege bigerwa. Yesu anashubi tanga kongwa
imwa Rurema hi'gulu lyazo. Nazo, anashubi deta kwo bazigabulire
abandu.
8 Yabo booshi, banalya bweneene, halinde banadadaarwa. Balya bi-
girizibwa baage, ikyanya bakakuumania imisigala, yanayijuza ingega
zirinda, nywe!
9 Na ábakalya, bâli riiri nga bihumbi bina.
Iri Yesu akaba keera abaseezera,
10 anayami shonera mu bwato, kuguma na'bigirizibwa baage,
banagenda mu mbande ze'Dalimanuta.

Yesu ahuunwa ikyereso
(Mataayo 16.1-4)

11 Abafarisaayo banayijira Yesu, banamúgeza, mu kumúhuuna
ikyereso kye'kitangaaza ukulyoka mwi'gulu.
12 Yesu anakungumira i mutima bweneene, anadeta kwokuno:
«Mwe bandu ba kino kibusi, kituma kiki mugweti mugalooza ikyereso
kye'kitangaaza? Namùbwira ukuli, kwo ndaakyo mugayerekwa!»
13 Iri Yesu akadeta kwokwo, anabasiga, anashubi shonera mu bwato,
anajabuka inyaaja.

Isaama ya'Bafarisaayo ne'ya Heroode
(Mataayo 16.5-12)

14 Abigirizibwa ba Yesu, ikyanya bâli riiri mu bwato, bâli hiiti mukate
muguma naaho. Mukuba, bakayibagira ukutwala igindi.
15 Yesu anabakengula kwokuno: «Mukizi yilanga ne'saama
ya'Bafarisaayo, ne'ya Heroode.»
16 Yabo bigirizibwa, banatondeera ukuganuuzania, ti: «Íbitumiri
adeta kwoku, bwo ndaayo mikate tuhiiti.»
17 Yibyo badeta, Yesu anabimenya, kyanatuma agababwira: «Kituma
kiki muki gweti mugaganuuzania kwo mutahiiti imikate? Ka mutazi
menya? Ka mutanazi sobanukirwa? Si muyumusiizi imitima yinyu!

18-19 Amasu go muhiiti, gatali mu bona! Na'matwiri giinyu, gatali mu yuvwa.
«Ikyanya n'gakoojola irya mikate itaanu, ikayigusa abandu bihumbi bitaanu. Ne'kyanya mukakuumania imisigala, ka muki kengiiri ikayijuza ingega zinga?» Nabo, ti: «Ikayijuza ingega ikumi na zibiri.»
20 Anashubi babuuza: «Na balya bandu bihumbi bina nabo, ka mutaki kengiiri ngiisi kwo bakayiguta kwe'rya mikate irinda naaho? Mu yabo kwakundi, mukakuumania imisigala ngega zinga?» Nabo, ti: «Ikayijuza ingega zirinda.»
21 Yesu anababuuza: «Aahago! Ka halinde buno mutazi sobanukirwa?»

Yesu akiza imbumi mu kaaya ke'Betesahida

22 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakahika mu kaaya ke'Betesahida, abandu banamúleetera imbumi, banamúyinginga kwo agihume kwo.
23 Iyo mbumi, Yesu anagigwatira ku kuboko, anagihengukana inyuma lya'kaaya. Ne'ri Yesu akagitwira amate ku masu, anabuli gibiika kwa'maboko, anagibuuza: «Ka hali kindu kyo wabona?»
24 Irya mbumi, yanayinamula amasu, yanadeta: «Ngoli bwini abandu. Si babonesiri nga biti íbigweti bigagenda.»
25 Yesu anashubi gihuma ku masu. Leero, yanalangiiza bweneene, yanahumuuka, yanabona ibindu byoshi ku bweranyange.
26 Yesu anamúbwira: «Ulunguulage imwawe! Utaki lenge mu kaaya.»

Peturu adeta kwo Yesu ye Kirisito
(Mataayo 16.13-20; Luka 9.18-21)

27 Yesu analyoka yaho na'bigirizibwa baage, anagenda agalenga mu twaya twa mu mbande ze'Kahisariya Firipi. Ne'kyanya bakaba bakiri mu njira, anababuuza: «Aaho! Abandu bagweti bagaadeta kwo ndi nyandi?»
28 Banamúshuvya: «Baguma, bali mu deta kwo we Yohana wo'kubatiiza. Na'bandi, kwo we Hiriya. Na'bandi, kwo uli muguma wa mu baleevi.»
29 Yesu anashubi babuuza: «Halikago mwehe, mugweti mugaadeta kwo ndi nyandi?» Peturu, anamúshuvya: «Wehe, we ulya Masiya!»
30 Haaho, Yesu anabakomeereza kwo hatagire mundu ye bagamenyeesa hi'gulu lyage.

Yesu adeta ngiisi kwo agaafwa, anazuuke
(Mataayo 16.21-28; Luka 9.22-27)

31 Yesu anatondeera ukuyigiriza abigirizibwa baage kwokuno: «Umwana wo'mundu, akwiriiri akizi libuzibwa ku njira nyingi. Agalahirwa na'bashaaja ba'Bayahudi, na'bakulu ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja, anayitwe. Halikago, ku lusiku úlugira izishatu, anazuuke.»
32 Ikyanya Yesu akabwira abigirizibwa baage kwokwo, leero kwâli kola ku bweranyange. Kwokwo, Peturu anamúhengukana, anatondeera ukumúkanukira.
33 Haliko, Yesu anakebaanuka, analola ku bigirizibwa baage, anakanukira Peturu kwokuno: «E Shetaani, njaaga ha butambi! Si ho wangayitoneesa ku bya Rurema, ugweti ugayitoneesa ku bya'bandu naaho!»

34 Yesu anahamagala yabo bandu booshi, kuguma na'bigirizibwa
baage, anababwira kwokuno: «Umundu, iri angalooza ukungulikira,
akwiriiri ayilahire yenyene. Ee! Abetulage ikibambo kyage, abuli
ngulikira.
35 «Umundu, iri angalooza ukukiza itwe lyage, ye galiteera. Haliko,
iri angaliteera hi'gulu lyani, na hi'gulu lye'Myazi Miija, lyoki agalikiza.
36 «Umundu, iri angalongaga íbiri mu kihugo byoshi, anayiteere
yenyene, bikagi byo agaaba ayunguka?
37 Na biki byo angatanga, lyo ayikiza? Si ndaabyo!
38 «Abandu ba kino kibusi kibi, batatwaziizi Rurema! Aaho!
Umundu, ikyanya agaaba ali imbere lyabo, anafwagage ishoni hi'gulu
lyani, na hi'gulu lya'magambo gaani, uyo, yo'Mwana wo'Mundu naye
agazifwira ku kyanya âye yije mu bulangashane bwa Yishe, ali kuguma
na'baganda baage bataluule!»

9

1 Yesu anashubi bwira abandu: «Namùbwira ukuli, kwo mu bandu
ábayimaaziri hano, baguma baabo batagaafwa, bátazi bona ubwami
bwa Rurema kwo bugweti bugayija mu kati ko'bukalage!»

Yesu ahinduka ikikebe
(Mataayo 17.1-13; Luka 9.28-36)

2 Iri hakalenga isiku ndatu, Yesu anayabiira Peturu, na Yakobo,
na Yohana, anabateramana ku kanywangi-nywangi ko'mugazi,
áhayiheriiri. Ne'ri bakaba keera bahika, Yesu anayami hinduka
ikikebe imbere lyabo.
3 Imirondo yage, yanaba myeru pepeepe, yanalangashana bwe-
neene! Ndaanaye mundu hano mu kihugo úwangafula imirondo, mbu
inabe myeru mwene kwokwo!
4 Lyeryo, hanayami boneka abashosi babiri, Musa na Hiriya, bâli
gweti bagamúganuuza.
5-6 Peturu na'baabo banayoboha bweneene, banabula byo
bagaadeta. Kwokwo, Peturu anahababa, ti: «E Rabi, buli bwija bwo
tuli hano. Aaho! Tuyubakage he'bitunda bishatu, kiguma kye'mwawe,
ne'kindi kye'mwa Musa, ne'kindi kye'mwa Hiriya.»
7 Haaho hi'gulu lyabo, hanahulukira ikibungu, kyanabazinga. Na
mu kirya kibungu, mwanahuluka izu, lyanadeta kwokuno: «Uyu, ye
Mwana wani mukundwa! Mukizi múyuvwiriza!»
8 Yabo bigirizibwa, mbu balabaganie amasu, banabona Yesu akoli
sigiiri yenyene.
9 Ne'ri bakaba bakola mu manuka ku mugazi, Yesu anabakomeereza,
ti: «Yibi byo mwabona, hatagire mundu ye mugabibwira, halinde
ukuhisa ku kyanya Umwana wo'Mundu agaaba keera azuulwa mu
bafwiri.»
10 Yibyo byoshi, banabimira. Kundu kwokwo, banabuuzania: «E
balya, yukwo kuzuuka mu bafwiri, kuli kudetaga kuti?»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kuyija kwa Hiriya

11 Yabo bigirizibwa ba Yesu, banatondeera ukumúbuuza, ti: «Kituma kiki abigiriza be'maaja bali mu deta kwo Hiriya* akwaniini atee yija?»
12 Yesu anabashuvya: «Biri ukuli kwo Hiriya akwiriiri atee yija, agwanwe ategeka ibindu byoshi. Kuguma na yibyo, kituma kiki biyandisirwi kwo'Mwana wo'Mundu akwaniini akizi longa amalibu mingi, anakizi gayirizibwa bweneene?
13 «Namùbwiraga, kwo Hiriya keera akayija! Na keera bakamúgira nga ngiisi kwo bâli loziizi, nga kwo byâli mali gwanwa byayandikwa mu Mandiko Meeru hi'gulu lyage.»

Yesu ayimula ikisigo kyo'kumemania
(Mataayo 17.14-21; Luka 9.37-43a)

14 Yesu na yabo bigirizibwa bashatu, iri bakamanukira áhali yabo baabo, banabona abandu bingi bweneene babazungulusiri, bagweti bagahambanwa na'bigiriza be'maaja.
15 Balya bandu booshi, iri bakabonaga kwo Yesu, banasoomerwa bweneene! Banatibitira imunda ali, gira bagendi músanganira.
16 Yesu anababuuza: «Aaho! Biki byo mushuba mu hambanwa kwo?»
17 Mu yabo bandu, muguma anamúshuvya: «E Mwigiriza, nakuleetera umwana wani, bwo abambwirwi ne'kisigo kyo'kumúmemya.
18 Na ku kyanya kigweti kigamútukumula, kiri mu múnyanyaga haashi. Umwana anakizi tutumuka ifulo mu kanwa, iri anashya amiino, anayumirire. Keera nahuuna abigirizibwa baawe kwo bakiyimule, haliko batashobola.»
19 Yesu anashuvya: «Mwe bandu ba kino kibusi, si mutabiisiri Rurema kwo'bwemeere! Aahago! Tugayamanwa halinde mangoki? Nganakizi mùgooyera halinde mangoki? Ndeeteri uyo mwana!»
20 Ne'ri bakamúleetera ye, kirya kisigo kyabonaga Yesu. Lyeryo, kyanatukumula umwana, anayitimba haashi. Anakizi balandukabalanduka, iri anatutumuka ifulo mu kanwa.
21 Yesu anabuuza yishe wo'mwana: «Uyu mwana, akaba kwoku ukulyokera lihi?» Naye, ti: «Ukulyokera ubwanuke bwage.
22 Ubugira kingi, kigweti kigamútumbika mu muliro, kiri na mu miiji, gira kimúyite. Kwokwo, utuyuvwirwe indengeerwa! Ututabaale, maashi, iri wangashobola!»
23 Yesu, ti: «Kituma kikagi wambuuza iri nangashobola? Si iri umundu angabiika Rurema kwo'bwemeere, byoshi biri mu múzigira!»
24 Uyo yishe anayami yiberekaania kwi'zu, ti: «Mbiisiri Rurema kwo'bwemeere, haliko buki niihiri. Undabaale, buyushuuke maashi!»
25 Yesu, mbu abonage kwa'bandu bingi bakola mu guumukira yaho, anakanukira kirya kisigo kwokuno: «E kisigo kyo'kumemya, na kyo'kuziba amatwiri! Nakubwira, ushaagage mu'yu mwana! Utanaki shubi múgalukira mwo!»

---

* **9:11 9.11** *Hiriya* âli riiri muleevi wa keera mu Bayahudi. Bâli langaliiri kwo agagaluka, anategaanure abandu hi'gulu lyo'kuyija kwa Lukiza wabo. Uyo ye Yesu adeta hano, ye Yohana wo'kubatiiza.

26 Kirya kisigo, kyanayamuluka, kyanatukumula uyo mwana bweneene, kyabuli múshaaga mwo. Uyo mwana, anaba nga akoli fwiri, kyanatuma abandu bingi bagaadeta kwo keera afwa.
27 Haliko, Yesu anamúgwatira ku kuboko, anamúvyula. Uyo mwana, anayimuka.
28 Iri Yesu akaba keera ayingira mu nyumba, abigirizibwa baage banamúbuuza mu kahwehwe: «Kirya kisigo, kituma kiki tutahasha ukukiyimula?»
29 Anabashuvya: «Ikisigo mwene kirya, kiri mu yimulwa naaho ku njira yo'kuhuuna Rurema.»

Yesu ashubi deta ngiisi kwo agaafwa, anazuuke
(Mataayo 17.22-23; Luka 9.43b-45)

30 Yesu na'bigirizibwa baage, banalyoka yaho, banagenda bagalenga mu mbande ze'Galilaaya. Yesu atâli loziizi kwo hagire umundu úgaamenya ho bali,
31 bwo âli gweti agayigiriza abigirizibwa baage. Kyanatuma agababwira: «Umwana wo'Mundu, agatangwa mu maboko ga'bandu, banamúyite. Kundu kwokwo, ku lusiku úlugira izishatu, agazuuka!»
32 Yibyo byo Yesu akababwira, batanabisobanukirwa, banayoboha ukumúbuuza.

Nyandi úkuliiri abaabo?
(Mataayo 18.1-5; Luka 9.46-48)

33 Yesu na'bigirizibwa baage, banayija mu kaaya ke'Kaperinahumu. Ne'kyanya akaba akola mu nyumba, anashubi babuuza: «Ikyanya mushuba mu njira, biki byo mushuba mu hambanwa kwo?»
34 Yabo booshi, banahulika! Mukuba, ku kyanya bâli ki riiri mu njira, bâli gweti bagahambanwa mbu nyandi mu kati kaabo úkuliiri abaabo.
35 Yesu anabwatala, anabakuumania kwo bali ikumi na babiri, anababwira: «Umundu, iri angalooza kwo abe wa mbere, akwiriiri abe we'nyuma, anabe ye mukozi wa booshi!»
36 Yesu, anayabiira umwana mwanuke, anamúyimangika ha kati kaabo. Uyo mwana, anamúbegeta, iri anababwira:
37 «Umundu, iri angayegereza umwana mwanuke úli ngo'yu kwi'ziina lyani, iri nie ayegereza. Ne'kyanya anyegereza, iri ndali niehe naaho nie ayegereza. Si ayegereza kiri na Daata, ulya úkanduma.»

«Ngiisi útali mu tuhangirira, iri ali uluhande lwitu.»
(Luka 9.49-50)

38 Yohana anabwira Yesu: «E Mwigiriza, tukabona mundu muguma, agweti agayimula ibisigo kwi'ziina lyawe, twanamúlahiza, bwo atali muguma witu.»
39 Yesu anashuvya: «Nanga! Mutaki shubi múbuza! Iri umundu angaba keera agira ikitangaaza kwi'ziina lyani, atangaki shubi ndeta buligo.
40 Ee! Umundu, iri angaba atali mu tuhangirira, iri ali uluhande lwitu.
41 Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angamùheereza urusoozo lwa'magoloovi, mbu bwo muli bandu ba Kirisito, yehe atagaabula imbembo, kiri ne'hiniini!

Amigirizo hi'gulu lyo'kuhubiisania
(Mataayo 18.6-9; Luka 17.1-2)

42 «Yaba baniini, bakoli nyemiiri. Kwokwo, ho'mundu angahubi-
isagya muguma wabo, byangamúberiiri bwija ashwekerwe ulushyo
mwi'gosi, anatibulirwe mu nyaaja.
43 «Ukuboko kwawe, iri kwangakuhubiisa, ukutole! Byangakuberiiri
bwija ulonge ukuyingira ho ugaalama uli kirema, ho wangabiiri
na'maboko gombi, unakabulwe i nakwere! Ee! Umuliro gwayo, gutâye
hote! [
44 Ne'mivuuzi yayo itali mu fwa!]
45 «No'kugulu kwawe kwakundi, iri kwangakuhubiisa, ukutole!
Byangakuberiiri bwija ulonge ukuyingira ho ugaalama uli kirema, ho
wangabiiri na'magulu gombi, unakabulwe i nakwere! [
46 Ee! Imivuuzi yayo itali mu fwa! No'muliro, gutâye hote.]
47 «Ni'su lyawe kwakundi, iri lyangakuhubiisa, ulijobole! Byangaku-
beriiri bwija uyingire mu bwami bwa Rurema uli ni'su liguma, ho
wangabiiri na'masu gombi, unalashwe i nakwere!
48 Ee! Imivuuzi yayo itali mu fwa! No'muliro, gutâye hote.†»
49 «Ngiisi mundu agaaba nga alungwa kwo'muunyu, mu kuleezibwa
mu muliro.‡
50 «Umuunyu, kiri kindu kiija. Halikago, iri gwangaba keera
gwaginiinuka, ndaabyo kandi íbyangaki shubi gununiisa! Kwokwo,
na niinyu, mukizi ba nga muunyu úguki nuniri, halinde munakizi ba
no'mutuula mu kati kiinyu.»

10

Hatagirage úgayimula mukaage
(Mataayo 19.1-12; Luka 16.18)

1 Yesu analyoka yaho, anagenda mu mbande ze'Buyahudi, i kajabo
ko'lwiji Yorodaani. Abandu bingi bweneene, banamúshololokera
yaho. Anashubi bayigiriza, nga kwo âli komiiri.
2 Abafarisaayo baguma, banamúyijira, banagira mbu bamútebe, ti:
«Ko'mundu ahangwirwi ne'maaja, kwo ayimule mukaage?»
3 Yesu anabashuvya: «Biki byo Musa ayandisiri mu maaja?»
4 Nabo, ti: «Musa akahanguula umushosi, kwo angayandika
amaruba go'kulahira mukaage, abuli múyimula.»
5 Yesu anabashuvya: «Íbikatuma Musa agamùyandikira kwokwo,
bwo mwâli kizi yumya imitima yinyu.
6 Haliko, ikyanya Rurema akabumba byoshi ku ndondeko, abandu,
akababumba mushosi no'mukazi.*
7 Kyo kitumiri umushosi agaasiga yishe na nyina, anayibiike ku
mukaage.
8 Yabo bombi banabe bakola magala maguma.† Ee! Bali mu ba bataki
ryagagi babiri, si bakola muguma!
9 Ku yukwo, ngiisi bo Rurema keera akabiika kuguma, hataki gire
umundu úgashubi bahandula!»

---

† **9:48 9.48** Hisaaya 66.24. ‡ **9:49 9.49** Ikyanya Abahisiraheeri bâli kizi tangira Rurema amatuulo ge'byokulya, bâli kizi gayeruusa ku njira yo'kugalunga umuunyu. Balaawi 2.13.

* **10:6 10.6** Ndondeko 1.27. † **10:8 10.8** Ndondeko 2.24.

10 Yiryo igambo, iri Yesu na'bigirizibwa baage bakaba bakola mu
nyumba kandi, banamúbuuza hi'gulu lyalyo.
11 Yesu anabashuvya: «Umundu, iri angayimulaga mukaage,
anayange ugundi mukazi, iri asambana.
12 Ne'ri umukazi angahuluka imwa yiba, anagendi yangwa no'gundi
mushosi, iri naye asambana.»

Yesu agashaanira abaana baanuke
(Mataayo 19.13-15; Luka 18.15-17)

13 Abandu banaleetera Yesu abaana baanuke, gira ababiike
kwa'maboko. Abigirizibwa baage, mbu babonage kwokwo, banabaku-
umira: «Shaagi!»
14 Yesu, mbu abonage kwokwo, anayagalwa, anababwira kwokuno:
«Yabo baana baanuke, mubaleke banyijire, mutanakizi bahangirira. Si
ngiisi ábali mu ba nga yaba, boohe bo beene ubwami bwa Rurema.
15 Namùbwira ukuli, iri umundu atangayakiira ubwami bwa
Rurema nga mwana mwanuke, atâye buyingire mwo!»
16 Kwokwo, balya baana, Yesu anababegeta, anababiika
kwa'maboko, iri anabagashaanira.

Mugale muguma ayiji hanuusa Yesu
(Mataayo 19.16-30; Luka 18.18-30)

17 Iri Yesu akaba akola mu lyoka yaho, mundu muguma anatibitira
ho ali, anafukama imbere lyage, anamúbuuza: «E Mwigiriza mwija,
biki byo ngwiriiri ukugira, halinde lyo ndonga ukulama imyaka
ne'myakuula?»
18 Yesu anamúshuvya: «Kituma kikagi wadeta kwo ndi mwija? Si
ndaaye mwija, átali Rurema naaho!
19 Si uyiji-yiji ngiisi kwe'maaja zidesiri: "Utakizi yitana. Utanakizi
shuleha. Utanakizi zimba. Utanakizi besherana. Utanakizi gungana.
Ukizi simbaha yisho na nyoko.‡"»
20 Uyo mundu, ti: «E mwigiriza, yizo maaja zooshi, nyamiri ngweti
ngazisimbaha ukulyokera ubwanuke bwani.»
21 Yesu analola ku'yo mundu mu kati ko'rukundo, anamúshuvya:
«Haki ryagagi igambo liguma lyo uki buziri. Ngiisi byo ugweti byoshi,
utee gendi biguliisa. Na íbyo ugabilonga kwo, unabigabulire abakeni.
Kwokwo, lyo ugaaba ukoli bikiirwi ikihinda mwi'gulu! Lyoki, ukabuli
yiji ngulikira.»
22 Ulya mundu, mbu ayuvwagwe kwokwo, anazizibala, analyoka
yaho akoli jengiirwi. Mukuba, âli riiri mugale bweneene.
23 Yesu analeeza-leeza amasu mu balya bigirizibwa baage, anabab-
wira: «Umugale, ukuyingira mu bwami bwa Rurema, biri bikayu
bweneene!»
24 Yago magambo ga Yesu, ganasoomeza abigirizibwa, kyanatuma
agashubi babwira: «E baana baani, biri bikayu bweneene ukuyingira
mu bwami bwa Rurema.
25 Umugale, ho angayingira mu bwami bwa Rurema, bivwarusiri
imwe'ngamiya ukusheshera mu butule bwe'nanda!»

‡ **10:19 10.19** Kulyoka 20.12-16; Bukengeeze 5.16-20.

26 Balya bigirizibwa baage, mbu bayuvwagwe kwokwo, banakaviiriza ukusoomerwa, banabwirana, ti: «Aaho! Nyandagi úwangaki kizibwa?»
27 Yesu anabalola kwo, anabashuvya: «Lirya igambo, imwa'bandu, litangaziga. Haliko, Rurema alishobwiri. Mukuba imwage yehe, byoshi biziziri!»
28 Peturu anamúbwira: «Lolaga! Twehe, keera tukasiga byoshi, twanakukulikira.»
29 Yesu anamúshuvya: «Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angaba keera akasiga inyumba hi'gulu lyani, na hi'gulu lye'Myazi Miija, kandi iri asiga beene wabo, kandi iri baali baage, kandi iri nyina, kandi iri yishe, kandi iri abaana baage, kandi iri indalo,
30 uyo, ku kyanya akiri hano mu kihugo, agabiyakiira ubugira kali igana (inyumba, na beene wabo, na baali baage, na banyina, na'baana, ne'ndalo.) Na kwakundi, agalonga na'malibu. Na ku kyanya íkyâye yije, analongage ukulama imyaka ne'myakuula.
31 «Abandu bingi, kundu baki ryagagi ba mbere, haliko bagayiji ba be'nyuma. Na ábakiri be'nyuma buno, bagayiji ba ba mbere.»

Yesu amenyeesa ubwa kashatu kwo agaafwa, anazuuke
(Mataayo 20.17-19; Luka 18.31-34)

32 Yesu anashokola injira yo'kuzamuukira i Yerusaleemu. Abigirizibwa baage bâli koli somiirwi. Na'bandi bakulikizi, bâli yobohiri. Yesu anashubi hengukana balya bigirizibwa baage ikumi na babiri, anatondeera ukubamenyeesa íbigamúkoleka kwo, ti:
33 «Lolagi! Tukola mu zamuukira i Yerusaleemu. Ne'yo munda, Umwana wo'Mundu agatangwa mu bakulu ba'bagingi, na mu bigiriza be'maaja. Bagamútwira ulubaaja lwo'kuyitwa, babuli mútanga mu bapagaani.
34 Yabo bapagaani, bagamútyoza, iri banamútwira amate, banamúkubule ingoni, babuli múyita. Kundu kwokwo, ku lusiku úlugira izishatu, agazuuka!»

Yakobo na Yohana, bayiloogeza ubukulu
(Mataayo 20.20-28)

35 Ha nyuma, Yakobo na Yohana, bagala Zebedaayo, banayijira Yesu, banamúbwira: «E Mwigiriza, tuloziizi utugirire ngiisi byo tugakuhuuna.»
36 Anababuuza: «Bikagi byo muloziizi nimùgirire?»
37 Nabo, ti: «Ikyanya ugaaba mu bulangashane bwawe, utuhanguule tukabwatalanwe, muguma uluhande lwe'lulyo, no'gundi lwe'lumosho.»
38 Yesu anabashuvya: «Yibi byo mugweti mugambuuna, mutabiyiji! Aaho! Ka mwangahasha ukunywa ku rusoozo lwa'malibu lwo nganywera kwo? Ka mwanganabatiizibwa mu bubatiizo§ bwo ngabatiizibwa mwo?»
39 Nabo, ti: «Ee! Tugaahasha!»
Yesu anababwira: «Lulya rusoozo lwa'malibu lwo nganywera kwo, niinyu mugalunywera kwo. No'bubatiizo bwo ngola ngabatiizibwa, niinyu mugabubatiizibwa mwo.

§ **10:38 10.38** Yubwo bubatiizo, gali malibu go Yesu akayiji longa ku kibambo.

40 Halikago, ukubwataza abandu uluhande lwani lwe'lulyo, kandi
iri ulwe'lumosho, ndali nie gakyula. Si ngiisi ábagahabwatala, keera
bakahategekerwa.»
41 Abaabo bigirizibwa ikumi, mbu bayuvwagwe ngiisi kwo bagala
Zebedaayo bahuuna Yesu, banabona buligo bweneene!
42 Yesu anabahamagala booshi kuguma, anababwira: «Muyiji kwo
mu bapagaani, abatwali bagweti bagakambalirana. Na'bakulu baabo,
bali mu bakoleesa ku kahaati.
43 «Haliko mwehe, kutabe kwo bigaaba imwinyu! Si mu kati kiinyu,
iri umundu angalooza kwo abe mukulu, akwiriiri akizi ba mukozi
winyu.
44 Ne'ri angalooza ukuba uwa mbere, akizi ba muja wa booshi.
45 Kiri no'Mwana wo'Mundu, ukuyija kwage, kutâli mbu lyo akizi
kolerwa. Si akayija, gira akizi kolerana, akanayitange ayitwe, halinde
aguluule abandu bingi.»

Yesu ahumuula Baritimaayo
(Mataayo 20.29-34; Luka 18.35-43)

46 Yesu na'bigirizibwa baage, banahika mu kaaya ke'Yeriko. Ne'ri
bakaba bakola mu kalyoka mwo, abandu bingi bweneene banagenda
bamúkulikiiri. Na ku butambi bwe'njira, kwâli bwatiiri imbumi
nguma íyâli gweti igahuuna-huuna ibindu, iziina lyayo Baritimaayo
(kuli kudeta: mwana wa Timaayo).
47 Uyo Baritimaayo, mbu ayuvwagwe kwo Yesu we'Nazareeti,
anayiberekaania kwi'zu, ti: «E Yesu, Mwana wa mwami Dahudi!
Ungejeerere, maashi!»
48 Uyo Baritimaayo, abandu bingi banamúkanukira kwo ahulike.
Halikago, anakaviiriza ukuyamiza kwi'zu lihamu, ti: «E Mwana wa
Dahudi, ungejeerere maashi!»
49 Yesu anayimanga, anadeta: «Mumúhamagale!» Kwokwo,
banamúhamagala, banamúbwira: «Agweti agakubuuza. Aaho!
Yimukaga, unashagaluke!»
50 Irya mbumi, yanayami kabulira ikooti lyayo, yanayija áhali Yesu.
51 Yesu anagibuuza: «Biki byo uloziizi ngugirire?» Nayo, ti: «E Rabi,
ndoziizi amasu gaani gahumuulwe.»
52 Yesu anamúbwira: «Utaahage. Bwo ubiisiri Rurema
kwo'bwemeere, keera wakizibwa.» Lyeryo ulya Baritimaayo, amasu
gaage ganayami humuuka, hwaa! Anagenda mu wi'yo njira, akulikiiri
Yesu.

11

Abandu bashambaalira Yesu ku kisegengo
(Mataayo 21.1-11; Luka 19.28-40; Yohana 12.12-19)

1 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba keera bayegerera i
Yerusaleemu, banahika mu kaaya ke'Betefaage, na mu ke'Betaniya, ku
Mugazi gwe'Mizehituuni. Yesu anatuma babiri baabo,
2 anababwira: «Mugende mu kaliira kaaya ákali imbere li-
inyu. Mugagwana mwo'mwana wa punda, ashwesirwi. Ndaanaye
mundu úzindi múshonera kwo. Uyo punda, mumúshwekuule,
munamúndeetere.

3 Ne'ri umundu angamùbuuza: “Kituma kiki mugweti
mugamúshwekuula?” Munamúshuvye, ti: “Nahamwitu, akola
ni'goorwa lyage, aganashubi múgalula duba.”»
4 Yabo bigirizibwa, banagendi gwana uyo mwana wa punda mu
njira, ashwekiirwi ha mulyango, banamúshwekuula.
5 Mu bâli yimaaziri yaho, baguma banababuuza: «Kituma kiki
mugweti mugashwekuula uyo mwana wa punda?»
6 Banashuvya nga ngiisi kwo Yesu âli mali gwanwa ababwira.
Kwokwo, banabaleka bamútwale.
7 Uyo punda, iri bakaba keera bamúhisa áhali Yesu, banatee múyaja
kwe'mirondo yabo, Yesu anabuli bwatala kwo.
8 Iri Yesu akaba akola mu genda, abandu bingi banakizi genda
bagayaja imirondo yabo mu njira. Na'bandi, banakizi vuna amatavi
mu ndalo, banakizi gayaja haashi.
9 Balya bandu, bâli gweti bagakunga Yesu imbere ne'nyuma, iri
banabanda akabuuli mu kumúyimbira kwokuno:
«Awi yiyi yiyi! Rurema ahuuzibwe!
Bwo wayija kwi'ziina lya Nahano, akugashaanire!*»
10 «Ubwami bwa shokuluza witu Dahudi bugweti bugayija!
Aaho! Rurema akizi bugashaanira!»
«Rurema akizi huuzibwa, bwo ali hi'gulu lya byoshi!»
11 Iri Yesu akaba keera ayingira mu kaaya ke'Yerusaleemu, anagendi
yingira mu nyumba ya Rurema, analeeza-leeza amasu mu byoshi íbiri
mwo. Na mukuba kâli kola kabigingwe, kyanatuma agalyoka yaho,
anatee genda mu kaaya ke'Betaniya, kuguma na'bigirizibwa baage
ikumi na babiri.

Yesu adaaka ikiti kyo'mutiini
(Mataayo 21.18-19)

12 Iri bukakya, ku kyanya Yesu na'bigirizibwa baage bâli kola mu
lyoka i Betaniya, anashalika.
13 Ne'ri akalangiiza ikiti kyo'mutiini ku hala kidohiri, anakiyegeera,
gira alole iri angakigwana kwe'bitumbwe. Haliko, iri akakiyegeera,
ndaabyo byo akakigwana kwo, ha nyuma lye'bihunda naaho. Mukuba,
kitâli riiri kyo kyanya kye'mitiini ukutongeka.
14 Kirya kiti, Yesu anakibwira: «E kiti! Hataki gire umundu úwâye
shubi lya ku bitumbwe byawe!» Yibyo byo Yesu akadeta, abigirizibwa
baage banabiyuvwa.

Yesu ayimula abadandaza mu nyumba ya Rurema
(Mataayo 21.12-17; Luka 19.45-48; Yohana 2.13-22)

15 Iri Yesu akahika mu kaaya ke'Yerusaleemu, anayingira mu
bululi bwe'nyumba ya Rurema. Ne'ri akagwana abandu bagweti
bagadandaliza mwo, na ábâli kizi gula, anatondeera ukubayimula
booshi. Anasandaaza utushasha twa ábâli kizi kaburania ifwaranga,
kiri ne'bitumbi bya ábâli kizi dandaza amahumba.
16 Atanahanguula kwo hagire mundu úgaki shubi leeza mwe'kindu,
17 anabakomeereza ti: «Si biyandisirwi mu Mandiko Meeru
kwokuno:
“Inyumba yani, igakizi buuzibwa nyumba ya'mahuuno

* **11:9 11.9** Zaburi 118.25-26.

imwa'bandu be'milala yoshi.†”
Si mwehe, keera mwagihindula kabisho ka'banyazi!‡»
18 Abakulu ba'bagingi na'bigiriza be'maaja, mbu bayuvwagwe ngiisi
kwo Yesu adeta, arara-rara! Banalooza ubulyo bwo'kumúyita. Haliko,
bâli múyobohiri, mukuba ikyanya âli gweti agayigiriza abandu, booshi
banakizi soomerwa ngana.
19 Ne'ri kakaba kakola kabigingwe, Yesu na'bigirizibwa baage
banagendi laala ha nyuma lya'kaaya.

Ukuhuuna Rurema ku bwemeere
(Mataayo 21.20-22)

20 Iri bukakya shesheezi, Yesu na'bigirizibwa baage banalenga ha
kirya kiti kyo'mutiini. Yikyo kiti, banagwana keera kyayuma, halinde
ukuhisa ku mizi.
21 Peturu, anakengeera ngiisi kwo Yesu akakidaaka, anamúbwira:
«E Rabi, lolaga! Kirya kiti kyo'mutiini, keera kyayuma lwoshi.»
22 Yesu anashuvya: «Mukizi biika Rurema kwo'bwemeere!
23 Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angabwira yugu mugazi
kwo gugendi yihongoleka mu nyaaja, anabe ali no'bwemeere
kwo bigakoleka, atanabe ne'mbuzi-mbuzi mu mutima gwage, iri
bigamúkolekera!
24 Namùbwira kwo ngiisi byo mugahuuna imwa Rurema, mukizi
yemeera kwo mugabiyakiira, lyo muganabihaabwa.
25 «Ikyanya mugaaba muyimaaziri mu kuhuuna Rurema, hanabe
hali umundu úmùhubiiri, mutee múkoga. Kwokwo lyo niinyu, Yisho
úli mwi'gulu, agamùkoga amahube giinyu. [
26 Mukuba, iri mutangakogana, na niinyu, Yisho úli mwi'gulu atagaki
koga ibyaha biinyu.]»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'buhanguule bwa Yesu
(Mataayo 21.23-27; Luka 20.1-8)

27 Yesu na'bigirizibwa baage, banashubi yingira mu kaaya
ke'Yerusaleemu. Ne'ri akaba akola mu lenga ha nyumba ya Rurema,
abakulu ba'bagingi banamúyijira. Bâli riiri kuguma na'bigiriza
be'maaja, na'bashaaja ba'Bayahudi. Kwokwo, banamúbuuza:
28 «Bino ugweti ugaagira, wabigira ku buhanguule buki? Nyandi,
úkakuheereza bwo?»
29 Yesu anabashuvya: «Naani, namu mùbuuza igambo liguma. Iri
mwanganjuvya, naani ngamùmenyeesa ubuhanguule bwo ndi mu
gira mwo yibi.
30 Aahago! Kulya kubatiiza kwa Yohana, ka kukalyoka mwi'gulu,
kandi iri mu bandu? Munjuvye!»
31 Balya bakulu banahanuusania: «Iri twangashuvya kwo kukalyoka
mwi'gulu, agatubuuza: “Aahago! Kituma kiki mutakamúyemeera?”
32 Ne'ri twangashuvya kwo mu bandu, bigatukayira!» (Bakadeta
kwokwo, bwo bâli yobohiri abandu. Mukuba, yaba booshi bâli
na'kasiisa kwo Yohana âli riiri muleevi.)
33 Kyanatuma bagashuvya, ti: «Tutayiji.» Yesu naye, ti: «Naani,
ubuhanguule bwo ngweti ngaagira mwo yibi, ndagamùmenyeesa
bwo.»

---

† **11:17 11.17** Hisaaya 56.7. ‡ **11:17 11.17** Yeremiya 7.11.

12

Umugani gwa'bahiizi babi
(Mataayo 21.33-46; Luka 20.9-19)

1 Yesu anatondeera ukudeta na yabo bandu ku njira ye'migani,
anababwira kwokuno: «Hâli riiri umundu muguma úkabyala in-
dalo yage mwe'mizabibu. Uyo mundu, anagizungulusa ikyogo,
anagihumba mwe'kishimo kyo'kukizi kandira mwo, anagiyubaka na
mwe'kitunda kya'balaazi íkishuumiri. Ha nyuma, anagitiiza abahiizi,
anabalamira i mahanga.
2 «Isiku zo'kuyimbula, iri zikahikaga, uyo mwene indalo anatuma
umukozi imunda abahiizi, gira agendi bahuuna ugwage mutuli.
3 Haliko, yabo bahiizi banamúgwata, banamúlimbagula, ba-
namúgalula maboko mamaata.
4 «Uyo mwene indalo anashubi batumira ugundi mukozi. Uyo gundi
naye, banamúbeza uluguma mwi'twe. Banamúgira buligo bweneene.
5 «Ha nyuma, anashubi batumira ugundi. Uyo yehe, banayami
múyita. Anagenderera ukukizi batumira abakozi bingi. Baguma
baabo, banabalimbagula. Na'bandi, banabayita.
6 «Iri hakatama, anaba âli koli sigiriini mugala wage naaho, anâli
múkuuziri bweneene! Kwokwo, anamútuma, iri anadeta: "Uyu
mugala wani, yeki bagamúsimbaha!"
7 «Halikago, balya bahiizi mbu balangiize ulya mwana, banahwe-
hwetezania: "Si uliira, ye gahyana ibindu bya yishe. Aahago! Mugire
tumúyite, gira tukabe twe tugabisigala mwo!"
8 Ulya mwana, banamúfyedekania, banamúyita, banavugumula
ikirunda inyuma lye'ndalo!
9 «Aahago! Balya bahiizi, kuti kwo'yo mwene indalo agabagira? Si
agayami bayita. Ne'yo ndalo, anagiheereze abandi.
10 «Ka mutazindi soma mu Mandiko Meeru áhayandisirwi kwokuno:
"Ibuye lya'buubasi bakalahira,
lyeryo, lyo ligweti ligakania akagongo ko'lutaliro!
11 Nahano ye kagira kwokwo,
kunali kwa'kahebuuza imwitu.*"»
12 Gulya mugani, ikyanya Yesu akagutwira yabo bakulu, banayami
menya kwo agutwa hi'gulu lyabo. Kyanatuma bagalooza ubulyo
bwo'kuyami múgwata. Haliko, bâli yobohiri, bwo yabo bandu bâli
bingi, banatee músiga, banayigendera.

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kurambulira imwa Kahisaari
(Mataayo 22.15-22; Luka 20.20-26)

13 Abakulu ba'Bayahudi, banatumira Yesu baguma ba mu Ba-
farisaayo, na'ba mwi'banga lya Heroode, gira bamúgwakize ku
magambo gaage.
14 Banayiji múbuuza: «E Mwigiriza, tuyiji kwo uli mundu wo'kuli,
na kwo uli mu yigiriza ibya Rurema mu kati ko'kuli. Ndaanaye mundu
ye uyobohiri, utanagweti ugakangwa no'bukulu bwa'bandu. Aahago!
Ka tukwiriiri tukizi rambulira imwa Kahisaari, kandi iri nanga?
15 Yugwo murambu, ka tukwiriiri tukizi gutanga?»

---

* **12:11 12.10-11** Zaburi 118.22-23.

Balya Bayahudi, Yesu anayami menya ubulyalya bwabo. Kyanatuma
agabashuvya: «Kituma kiki mugweti mugandenga mwo? Ndeeteri
ulufwaranga lwe'dinaari, ndulole.»
16 Ne'ri bakamúleetera lwo, anababuuza: «Iyi njusho íri kwo, na
yiri iziina, biri bya nyandi?» Nabo, ti: «Biri bye'mwa Kahisaari.»
17 Yesu naye, ti: «Aahago! Mukizi heereza Kahisaari ibye'mwage.
Na Rurema naye, mukizi múheereza ibye'mwage!» Balya bakulu, iri
bakayuvwa ngiisi kwo Yesu abashuvya, banasoomerwa ngana!

Ikibuuzo hi'gulu lyo'buzuule
(Mataayo 22.23-33; Luka 20.27-40)

18 Abasadukaayo baguma banayijira Yesu. (Bo bâli kizi lahira kwo
abafwiri batagazuuka.) Banamúbwira:
19 «E Mwigiriza, Musa akasiga atuyandikira ulubaaja, kwe'ri
umundu angafwa, anasige umukazi átamúbuta kwo, bikwiriiri mu-
lumuna wage amúhyane, gira abutire mukulu wage abaana.
20 «Aahago! Hâli riiri batabana balinda ábabutanwa. Ifula
yanayanga umukazi. Haliko, yanafwa, ítamúbuta kwo.
21 Mulumuna wage úgamúlonda, anamúhyana. Naye anafwa,
buzira kumúbuta kwo. Ha nyuma, uwa kashatu naye anamúhyana.
Byanashubi ba kwokwo-kwokwo,
22 halinde ku wa kalinda. Yabo batabana kwo bâli riiri balinda,
booshi bakamúhyana, haliko ndaaye úkamúbuta kwo.
«Ne'ri hakazinda, uyo mukazi naye anafwa.
23 Aahago! Ku lusiku lwa'bandu bâye zuuke kwo, ulya mukazi
agaaba muka nyandi? Si balya bashosi kwo bâli riiri balinda, booshi
bakamúyanga!»
24 Yesu anabashuvya: «Si mudorongiiri bweneene! Mutayiji íbiri
biyandike mu Mandiko Meeru, mutanayiji ngiisi kwo'bushobozi bwa
Rurema buli.
25 Abafwiri, ikyanya bagazuuka, batagaki yanga kandi iri kuyangwa.
Si bagaaba bakola nga baganda ba mwi'gulu!
26 «Kiri na Musa akamenyeesa kwa'bafwiri bagazuuka. Mukuba,
ikyanya akayandika hi'gulu lya kirya kishungu-shungu, anayandika
kwo Rurema akamúbwira kwokuno: "Nie Rurema wa Hiburahimu,
na wa Hisake, na wa Yakobo.[†]"
27 Kwokwo, Rurema atalyagagi Rurema wa'bafwiri. Si ali Rurema
wa'bagumaana! Ku yukwo, muhubiri bweneene!»

Ulubaaja úlukuliiri izaabo
(Mataayo 22.34-40; Luka 10.25-28)

28 Ikyanya Yesu âli gweti agaganuula na yabo bandu, umwigiriza
muguma we'maaja, anayuvwa kwo abashuvya bwija. Kyanatuma
agamúbuuza: «Aaho! Mu maaja zooshi, luhi ulwa mbere?»
29 Yesu anamúshuvya: «Ulwa mbere, lwo lwolu: "E Bahisiraheeri!
Muyuvwagwe! Nahano, Rurema witu ali muguma naaho, ndaanaye
gundi.
30 Kwokwo, ukizi múkunda ku mutima gwawe gwoshi, na ku nzaliro
zaawe zooshi, na ku bwenge bwawe bwoshi, na ku misi yawe yoshi![‡]"

---

† **12:26 12.26** Kulyoka 3.6. ‡ **12:30 12.29-30** Bukengeeze 6.4-5.

31 No'lubaaja úlugalulonda, lwo lwolu: “Ukizi kunda no'mutuulani
wawe, nga kwo uyikuuziri wenyene!” Yizi maaja zombi, ndaalwo
lundi úluzikuliiri!§»
32 Uyo mwigiriza we'maaja, anamúshuvya: «E mwigiriza, washuvya
bwija! Wanadeta ukuli kwo hali Nahano, Rurema muguma naaho, na
kwo ndaaye gundi, átali yehe.
33 Ee! Umundu akwiriiri akizi kunda Rurema ku mutima gwage
gwoshi, na ku bwenge bwage bwoshi, na ku misi yage yoshi.
Anakwiriiri akizi kunda no'mutuulani wage, nga kwo ayikuuziri
yenyene. Umundu, iri angaba ali mu gira kwokwo, lyo ahimiri
úwatanga amatuulo go'kusiriiza, na'gandi matuulo gooshi.»
34 Yesu, mbu ayuvwagwe ngiisi kwo amúshuvya ku bwitegeereze,
anamúbwira: «Utali hala no'bwami bwa Rurema.» Ukulyokera
ku kirya kyanya, ndaaye mundu úkashubi gira mbu abuuze Yesu
ikibuuzo.

Yesu afindikira abandu ifindo
(Mataayo 22.41-46; Luka 20.41-44)

35 Ikyanya Yesu akaba akiri mu yigiriza abandu mu nyumba
ya Rurema, anababuuza kwokuno: «Kutagi kwa'bigiriza be'maaja
bagweti bagaadeta kwo'lya Masiya ali Mwana wa mwami Dahudi?
36 Si Dahudi yenyene, mu kurongoorwa no'Mutima Mweru, akadeta
kwokuno:
“Nahano, akabwira Nahamwitu:
Ubwatalage uluhande lwani lwe'lulyo,
halinde mbiike abagoma baawe mwi'dako lya'magulu gaawe.”
37 «Kwoku, Dahudi yenyene akadeta kwo'lya Masiya ye Na-
hamwabo. Aaho! Kutagi kwo'yo Masiya angaki lyoka mwi'kondo
lyage?»

Yesu ayoboola abigiriza be'maaja
(Mataayo 23.1-36; Luka 20.45-47)

Yabo bandu, bingi banakizi siima ukumúyuvwiriza.
38 Ne'ri akaba akiri mu bayigiriza, anababwira kwokuno: «Muk-
izi yilangaga na'bigiriza be'maaja. Si basiimiri bweneene ukukizi
genda bayambiiti amakanju go'kuyoleka-yoleka, banasiimiri ukukizi
lamusibwa no'lushaagwa mu tuguliro.
39 Banagweti bagakizi yigangaaza ku bitumbi bye'mbere mu nyumba
ze'mihumaanano, na ku siku ngulu.
40 «Kundu kwokwo, baabalya bigiriza be'maaja bo bagweti
baganyaga inyumba za banamufwiri! Na ha nyuma, banagendi huuna
Rurema ulundatwika mu kuyiyeneneka imbere lya'bandu. Abandu
mwene yabo, bo Rurema agahaniiriza ingingwe!»

Ituulo lya namufwiri
(Luka 21.1-4)

41 Yaho mu nyumba ya Rurema, Yesu anabwatala ha butambi
lye'mbiikiro, anakizi lola ngiisi kwa'bandu bagweti bagalokeza
mwe'fwaranga. Abagale bingi, bâli gweti bagalokeza mwe'fwaranga
katundu.

---

§ **12:31 12.31** Balaawi 19.18.

42 Ha nyuma, hanayijaga namufwiri úkekeriiri. Uyo na-
mufwiri, analokeza mwo'tungoro-ngoro tubiri twe'miringa,* útwâli
riiri ne'kishingo kininiini bweneene!
43 Iri Yesu akabona kwokwo, anahamagala abigirizibwa baage, an-
ababwira: «Namùbwira ukuli, kwo'yu namufwiri, kundu akekeriiri,
haliko ye watanga ibindu bingi ukuhima yaba booshi.
44 Mukuba, boohe, amatuulo go batanga, gasaaguka ku kanyamwala
ke'bindu byabo. Haliko yehe, ayami kunangulira mwo byoshi
íbyangamútabiiri mu bukeni bwage.»

13

Yesu amenyeesa kwe'nyumba ya Rurema igahongolwa
(Mataayo 24.1-2; Luka 21.5-6)

1 Iri Yesu akalyoka mu nyumba ya Rurema, muguma wa mu
bigirizibwa baage anamúbwira: «E Mwigiriza, lolaga! Uluubako
lwa'kahebuuza, yulu! Lola banangungubanga ba'mabuye ágaluli
kwo!»
2 Yesu anamúshuvya: «Ka mubwinagi yulu luubako lwa'kahebuuza?
Si ndaalyo ibuye írigasigala ku lyabo. Si gooshi gagahongolerwa
haashi.»

Ibyereso bye'siku ze'mberuuka
(Mataayo 24.3-14; Luka 21.7-19)

3 Yesu âli koli bwatiiri ku Mugazi gwe'Mizehituuni áhayiheriiri,
uluhande lwo'kulangiiza iwa nyumba ya Rurema. Haaho Peturu, na
Yakobo, na Yohana, na Handereya, banamúyijira, banamúbuuza:
4 «E waliha, yibyo byoshi, utubwirage bigakoleka mangoki?
Ne'kyereso kiki, íkigayerekana kwo bikola bu koleka?»
5 Yesu anatondeera ukubabwira kwokuno: «Mukizi ba masu!
Hatagire mundu yeshi úgamùteba!
6 Si hagayija abandu bingi kwi'ziina lyani, banakizi deta: “Nie yolya
Masiya!” Balya bandu, bagaateba abandu bingi.
7 «Ku yikyo kyanya, mugakizi yuvwa imyazi ya'mazibo, no'lunganga
lwago. Kundu kwokwo, mutakizi hemuka! Yibyo byoshi, bikwiriiri
bitee ba. Haliko itagaaba yo mberuuka.
8 Ikihugo kiguma kigagendi teera ikindi. No'bwami buguma
bugagendi teera ubundi. Ibihugo biguma, bigateerwa no'mwena.
Ne'misisi, igakizi bilenga mwo. Yibyo byoshi, bigaaba nga ndondeko
yo'mukero.
9 «Ku yikyo kyanya, mukakizi ba masu! Mugakizi tangwa mu naama
za'bakulu. Munakizi himbulirwa mu nyumba ze'mihumaanano.
Muganayimanga imbere lya baguvuruneeri hi'gulu lyani, ne'mbere
lya'baami. Kwokwo, lyo mulonga ukundangira ubumasi imbere lyabo.
10 Ee! Bikwiriiri Imyazi Miija itee menyeesibwa mu mahanga gooshi.
11 «Ikyanya bagamùgwata, banamùtwale mu batwi be'maaja,
mutakizi genda mugagerania mbu biki byo mugaadeta! Si ku kyekyo
kihe, lyo mugahaabwa ngiisi go mugaadeta. Mutali mwe mugaadeta,
si Umutima Mweru, gwo gugamùdeta mwo.

---

* **12:42 12.42** *tungoro-ngoro tubiri twe'miringa* two twâli riiri ne'kishingo kiniini ku fwaranga zooshi ze'yo munda.

12 «Umundu, agayitiisa mwene wabo. Na yishe wo'mwana, anayitiise umwana wage. Abaana nabo, bagayihindulira ababusi baabo, banabayitiise.
13 Abandu booshi, bagakizi mùshomba hi'gulu li'ziina lyani. Kundu kwokwo, iri umundu angakizi hebera halinde ukuheza, agakizibwa.»

Isiku ze'mberuuka
(Mataayo 24.15-28; Luka 21.20-24)

14 «Ku yikyo kyanya, mugaabona Ibala lyo'kushereeza* likoli yimaaziri ho litangayimangiiri. (Umundu, ikyanya agaasoma yaga magambo, agasobanukirwe.) Haaho, abandu ábali i Buyahudi, bakatibitire mu migazi.
15 Umundu, iri angaba ashoniri ku nyumba, atashonooke, mbu ayabiire mwe'kindu.
16 Ne'ri angaba ali mu ndalo, atagalukire ho asiga ikooti lyage.
17 «Mu yizo siku, agaaba yayewe imwa'bakazi ábagaaba bali ne'nda, ne'mwa'baviire ábagaaba bakiri mu yoza!
18 Yibyo byoshi, mukizi huuna Rurema kwo bitabe ku kyanya kye'mbeho!
19 Yizo siku zigaaba za kahenabwera. Amalibu mwene yago, gatazindi ba ho, ukulyokera ho Rurema akabumbira ikihugo halinde zeene, gatanâye ki shubi ba ho!
20 Yizo siku, nga Nahano atangazinihiziizi kwo, nga ndaaye mundu úwangaki kiziibwi. Haliko, akaziniihya kwo, hi'gulu lya'bandu bo âli mali gwanwa atoola.
21 «Ku yikyo kyanya, iri umundu angamùbwira: “Lolagi! Ulya Masiya yono hano!”, kandi iri “Langiizi! Yoliira haliira!”. Umundu mwene uyo, mutamúyemeere!
22 Hagahulukira abandu, banayidete kwo boohe, bo Bamasiya. Hagahulukira na'baleevi be'bibeesha. Balya, bagakizi yerekana ibyereso bye'kitangaaza, mbu lyo bateba kiri na ábâli mali gwanwa batoolwa na Rurema, nga byangaziziri.
23 Yuvwagwi! Yibyo, keera nagwanwa namùmenyeesa byo!»

Ibigaaba mu kuyija kwo'Mwana wo'Mundu
(Mataayo 24.29-31; Luka 21.25-28)

24 «Mu yizo siku, ha nyuma lye'kyanya kya'kahenabwera,
izuuba ligayami yidika mwe'kihulu.
No'mwezi gutagaki tanguula.
25 Kiri ne'ndonde zigakizi tibuka!
Ee! Íbiri kwi'gulu, byoshi bigajugumbana.†
26 «Haaho, lya'bandu bagabona Umwana wo'Mundu agweti agayija mu bibungu, mu kati ko'bukalage, na mu bulangashane bwingi.
27 Agaatuma abaganda baage, bagende mu mbande zooshi, gira bagende bagweti bagakuumania abatoolwa baage, ukulyokera ku mbeka ye'kihugo, halinde ukuhisa ku mbeka yi'gulu.

Umugani gwe'kiti kyo'mutiini
(Mataayo 24.32-35; Luka 21.29-33)

---

* **13:14 13.14** Danyeri 9.27; 11.31; 12.11. † **13:25 13.24-25** Hisaaya 13.10; 34.4.

28 «Muyigire ku kiti kyo'mutiini! Ikyanya ibitombo biri mu mina,
ne'byasi binadohe, lyo muli mu menya kwa'mahona-nvula keera
gayegerera.
29 Kwo na kwokwo, yibyo byoshi, mango mwabibona, lyo mugaa-
menya kwe'kihe kikola hoofi bweneene!
30 Namùbwira ukuli, kwo yiki kibusi kitagaahera, yibyo byoshi bítazi
koleka.
31 Igulu ne'kihugo, bigaahera. Haliko, amagambo gaani, goohe
gatâye here!

Ulusiku lwe'mberuuka, Rurema naaho ye luyiji
(Mataayo 24.36-44)

32 «Yibyo byoshi, ulusiku lwo bigakoleka kwo, ne'kihe kyabyo,
ndaaye úbiyiji, ha nyuma lya Daata naaho. Kiri abaganda ba mwi'gulu,
no'Mwana wage yenyene, batabiyiji!
33 Na bwo mutayiji ulusiku lwabyo, mukizi ba masu!
34 «Yibyo, twangabiyerekana ku mugani gwo'mundu úkola
úgabalama. Ikyanya átazi genda, anasiga abiika ngiisi mukozi mu
gwage mukolwa, anabwire no'mulaliizi wo'mulyango kwo akizi ba
masu.
35 «Kwokwo, na niinyu, mukizi ba masu! Mukuba, mutayiji ikyanya
mwene inyumba agagaluka kwo, kaba kabigingwe, kandi iri ha kati
ko'bushigi, kandi iri ku mbazi, kandi iri ku mutwezi.
36 Ku kyanya agayiji mùtubiira, atamùgwane mukoli huniiri!
37 Yibi namùbwiraga, nabwira na'bandi booshi, kwo mukizi ba
masu!»

14

Igambi lyo'kuyita Yesu
(Mataayo 26.1-5; Luka 22.1-2; Yohana 11.45-53)

1 Hâli koli sigiiri isiku zibiri imbere lye'siku ngulu ze'Pasaka, na
ze'mikate mizira saama. Abakulu ba'bagingi, kuguma na'bigiriza
be'maaja, bâli gweti bagalooza ubulyo bwo'kuyongolola mwo Yesu,
gira bakamúyite.
2 Haliko, banadeta: «Yukwo kumúyita, kutabaagage ku siku ngulu
ze'Pasaka, gira hatayiji ba akamburugu mu bandu.»

Yesu ayonerwa kwa'malaasi
(Mataayo 26.6-13; Yohana 12.1-8)

3 Ikyanya Yesu âli kola mu kaaya ke'Betaniya, anayingira mu mwa
Simooni, umunamubembe. Ne'ri akaba akoli bwatiiri ha byokulya,
mukazi muguma anamúyijira, ali na'malaasi ágakayengwa mu nar-
ido muguuhya. Yago malaasi gâli riiri ge'kishingo kikayu bweneene,
ganâli biisirwi mu njebe íkabaajwa mwi'buye liija lye'halibasita. Uyo
mukazi anakizi gafukumulira Yesu mwi'twe.
4 Bandu baguma, mbu babonage kwokwo, banagarwa bweneene, ti:
«Yaga malaasi, kituma kiki agayonoona kwoku?
5 Si tushuba tugagaguliisa ku dinaari ingingwe ya magana gashatu,
zinahaabwe abakeni!» Balya bandu, banatondeera ukumúkanukira
bweneene!

6 Yesu anababwira kwokuno: «Uyu mukazi, kituma kiki mugweti
mugamúsuuza? Mumúleke maashi! Si yibi byo angirira, bisimisiizi
bweneene!
7 Balya bakeni, muyamiinwi isiku zooshi, mwanganabatabaala ngiisi
kyanya muloziizi. Haliko niehe, tutagayamanwa.
8 «Yaga malaasi, ikyanya agayonera ku magala gaani, agira nga kwo
ashobwiri, lyo andingikania ku lusiku lwo ngaziikwa kwo.
9 Namùbwira ukuli, kwo yiri igambo lyo angirira, ligakizi detwa mu
mahanga gooshi, ngiisi he'Myazi Miija igakizi menyeesibwa, halinde
anakizi kengeerwa.»

Yuda Hisikaryote ayihindulira Yesu
(Mataayo 26.14-16; Luka 22.3-6)

10 Yuda Hisikaryote, kundu âli riiri muguma wa mu bigirizibwa
ba Yesu ikumi na babiri, haliko anagendera abakulu ba'bagingi, gira
agendi tanga Yesu imwabo.
11 Yabo bakulu, iri bakayuvwa ngiisi kwo akoli shungisiri, banasham-
baala bweneene, banamúlagaania kwo bagamúbulika ifwaranga.
Kwokwo, anatondeera ukulooza ubulyo bwo angabatangira mwo Yesu.

Akashasha ka Nahano
(Mataayo 26.17-30; Luka 22.7-23; Yohana 13.21-30; 1 Bakorindo 11.23-25)

12 Ulusiku lwo'kutondeera isiku ngulu ze'mikate mizira saama,
lwanahika. (Lwo lusiku lwe'byanabuzi bye'Pasaka bikwiriiri
bibaagwe.) Abigirizibwa ba Yesu, banamúbuuza: «E waliha, hayi ho
uloziizi tugendi kukolera ibyokulya bye'Pasaka?»
13 Yesu anatuma babiri baabo, iri anababwira: «Mugendage mu
kaaya.* Mugahumaanana no'mushosi muguma abetwiri akabindi
ka'miiji, munamúkulikire.
14 Na ngiisi nyumba yo agayingira mwo, munabwire mwene iyo
nyumba, ti: "Umwigiriza abuuza, mbu hayi ulululi buli, bwo ngaliira
mwe'byokulya bye'Pasaka kuguma na'bigirizibwa baani."
15 «Haaho, agamùtwala mu nyumba íri hi'gulu lye'yabo,
anamùyereke mwo'bululi buhamu. Muganagwana ibirugu byoshi
bikola mwo. Ne'bindi byoshi binabe bikola ibiringiini. Mwomwo,
mwo mugatukolera ibyokulya bye'Pasaka.»
16 Yabo bigirizibwa bombi banagendi yingira mu kaaya, banagwana
byoshi biri nga kwo Yesu ababwira, banatondeera ukulingaania
ibyokulya bye'Pasaka.
17 Iri hakaba kakola kabigingwe, Yesu anayija yaho, ali kuguma
na'bigirizibwa baage ikumi na babiri.
18 Ne'ri bakaba bakoli bwatiiri ha byokulya, anababwira:
«Namùbwira ukuli, kwo kundu tugweti tugashangiira ibyokulya,
haliko muguma winyu agandanga mu bagoma.»
19 Iri Yesu akadeta kwokwo, balya bigirizibwa baage banajengeerwa
bweneene! Banatondeera ukumúbuuza muguma-muguma: «Ka
niehe?»
20 Yesu anabashuvya: «Uyo mundu ali muguma wa mu bigirizibwa
baani ikumi na babiri, anali ye tugatwegeza kuguma.

---

* **14:13 14.13** *kaaya* Yerusaleemu.

21 Umwana wo'Mundu, agagendi yitwa, nga kwo biri biyandike mu
Mandiko Meeru hi'gulu lyage. Kundu kwokwo, ulya úgamútanga mu
bagoma, ali yayewe imwage! Uyo mundu, byangamúberiiri bwija, nga
atangabusirwi!»
22 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba bakola mu lya, anayabiira
umukate. Ne'ri akatanga kongwa imwa Rurema, anagugabaanula, an-
abaheereza gwo, anababwira kwokuno: «Muyabiire yugu! Galyagagi
magala gaani.»
23 Anayabiira no'rusoozo lwe'divaayi. Ne'ri akatanga kongwa imwa
Rurema, anabaheereza lwo. Ngiisi muguma wabo, analunywera kwo.
24 Yesu anababwira: «Iyi divaayi, gulyagagi muko gwani. Gugay-
oneka hi'gulu lya'bandu bingi, mu kukwiza ikihango kihyahya.
25 Namùbwira ukuli, kwo ndagaki shubi nywa idivaayi, halinde
ukuhisa ku lusiku lwo ngashubi ginywa buhyahya mu bwami bwa
Rurema.»
26 Haaho, banayimba ulwimbo lwo'kuyivuga Rurema.
Ne'ri bakalyoka yaho, banagenda ku Mugazi gwe'Mizehituuni.

Yesu amenyeesa kwo Peturu agamúyiyogookola
(Mataayo 26.31-35; Luka 22.31-34; Yohana 13.36-38)

27 Yesu anabwira abigirizibwa baage, ti: «Mweshi, muganjandirira.
Mukuba, biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
“Ngayita umungere we'bibuzi.
Yibyo bibuzi, binayami shaabuka.[†]”
28 Kundu kwokwo, ngazuuka mu bafwiri, ninamùtange i Galilaaya.»
29 Peturu, anamúbwira: «Kundu abandi booshi bangakujandirira,
haliko niehe, ndâye kujandirire!»
30 Yesu anamúshuvya: «Nakubwira ukuli, mu bwobuno bushigi
bwa zeene, uluhazi lútazi bika ubugira kabiri, ugaaba keera wanyiyo-
gookola ubugira kashatu!»
31 Peturu anakitwa: «Nanga! Kundu kwangaba kuyitirwa kuguma,
niehe ndâye kuyiyogookole!» Balya baabo bigirizibwa nabo, booshi
banadeta kwokwo-kwokwo.

Yesu ahuuna Rurema i Getesemaane
(Mataayo 26.36-46; Luka 22.39-46)

32 Yesu na'bigirizibwa baage, banagenda áhali mu buuzibwa Getese-
maane. Haaho, anababwira: «Sigalagi hano! Niehe, ngagenda haliira,
gira ngendi huunira ho Rurema.»
33 Yesu anatwalaga Peturu, na Yakobo, na Yohana. Umutima gwage,
gwanahanama ngana, anashenguka.
34 Yesu anababwira: «Guno mwizingeerwe úgukoli nyijwiri mwo,
gugahambiri nyita! Sigali hano, mulaliire kuguma na naani.»
35 Yesu anashegera ha mbere hiniini, anagwa buubi, anatondeera
ukuhuuna Rurema kwe'ri byangaziga, ibya yikyo kihe bimúlengage.
36 Anadeta kwokuno: «Aba![‡] E Daata! Byoshi, biri mu kuzigira.
Luno rusoozo lwa'malibu, maashi, ulunjaagize! Kundu kwokwo, ngiisi
byo uloziizi, bibe byo bigakoleka. Si bitabe byo ndoziizi!»

[†] **14:27 14.27** Zakariya 13.7. [‡] **14:36 14.36** *Aba* umugeeza gwalyo: daata.

37 Yesu, mbu agalukage, anagwana abigirizibwa baage keera bahunira. Anabwira Peturu: «E Simooni, ka wahunira? Ka wayabirwa ukulaliira, kiri ne'kihe kiguma?
38 Leero, mulaliirage mu kuhuuna Rurema, mutayiji kengeera mwahimwa na'magezo! Umutima, guloziizi. Si amagala, goohe gali mu ba mu bukaholwe.»
39 Yesu anashubi gendi huuna Rurema, mu kudeta gaago-gaago magambo.
40 Ne'ri akashubi galukira áhali balya bigirizibwa baage, anagwana kandi keera bahunira. Mukuba, iro lyâli kola lingi mu masu gaabo. Batanamenya ngiisi kwo bagamúshuvya.
41 Ne'ri Yesu akashubi bagalukira ubwa kashatu, anababwira: «Ka muki gweti mugaluhuukira mwi'ro? Muleke kwokwo! Ikihe, keera kyahika. Umwana wo'Mundu, akola agatangwa mu maboko ga'banabyaha.
42 Vyukagi, tugende! Loli! Ulya wo'kundanga, yoliira akola hoofi!»

Yesu agwatwa
(Mataayo 26.47-56; Luka 22.47-53; Yohana 18.3-12)

43 Iri Yesu akaba akiri mu deta, lyeryo ngana anahulukirwa kwo na Yuda, muguma wa mu bigirizibwa baage ikumi na babiri. Uyo Yuda, âli reesiri abandu bingi, banâli fumbiiti ingooti na'mahiri. Yabo booshi, bâli tumirwi na'bakulu ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja, na'bashaaja ba'Bayahudi.
44 Yuda, âli mali gwanwa abamenyeesa ikyereso kyo agabasongera mwo Yesu, mu kubabwira: «Ngiisi ye nganyunyuguta, iri ye yehe. Aaho! Mumúgwatage, munagende mumúgweteriiri!»
45 Kwokwo, Yuda anayami yegeera Yesu, anamúbwira: «E Rabi!» Anamúnyunyuguta.
46 Lyeryo ngana, balya bandu banayami gugumira Yesu, banamúkona.
47 Mu yabo bandu, muguma anayomola ingooti yage, anagibaajika umukozi wo'mukulu wa'bagingi, yanamútola ukutwiri.
48 Yesu anababwira: «Kituma kiki mwanyijira ne'ngooti na'mahiri, mbu lyo mumbirigisha, nga kwo muli mu birigisha umunyazi?
49 Si ngiisi lusiku, tushuba mu shiibanwa mu nyumba ya Rurema, mutanangwata! Kundu kwokwo, ngiisi íbyâli mali gwanwa byayandikwa mu Mandiko Meeru, bikwiriiri bikoleke.»
50 Yesu, mbu adetage kwokwo, abigirizibwa baage booshi banapuumuka, banayami músiga.
51 Umusore muguma, gwanakulikira Yesu guyambiiti ulubega lwa'kalikopo naaho. Ne'kyanya balya bandu bakagugwata,
52 gwanabasigira lwo, gwanapuumuka bukondwe.

Yesu imbere lya'bakulu ba'Bayahudi
(Mataayo 26.57-68; Luka 22.54-55, 63-71; Yohana 18.13-14, 19-24)

53 Yabo bandu, banatwala Yesu imwo'mukulu wa'bagingi. Hâli koli kumaniri abaabo bagingi booshi, na'bigiriza be'maaja, na'bashaaja ba'Bayahudi.
54 Peturu anaba akulikiiri Yesu luto-luto, halinde anayingira mu lubuga lwa ha mwo'mukulu wa'bagingi. Anabwatala kuguma na'balaliizi, anakizi kaluuka umuliro.

55 Yabo bakulu ba'bagingi, kuguma na'bandi bakulu booshi
ba'Bayahudi, bâli gweti bagalooza utumasi útwangadeta igambo
lyo'kuyitiisa mwo Yesu, batanatulonga.
56 Tulya tumasi, kundu twâli twingi, twanaba tugweti
tugamúbangaaniza, haliko ubumasi bwatwo, butanaba bwo buguma.
57 Iri hakatama, baguma baabo banayimuka, banabangaaniza Yesu,
ti:
58 «Tukayiyuvwirwa kwo akadeta: “Iyi nyumba ya Rurema,
íkayubakwa na'maboko ga'bandu, ngagihongola. Na ha nyuma
lye'siku zishatu, na mbe keera nashubi yijuza igindi ítayubakwa
na'maboko gaabo.”»
59 Yutwo tumasi, kundu tukabangaaniza Yesu kwokwo, haliko
ubumasi bwatwo butanaba bwo buguma.
60 Mwi'yo naama, ulya mukulu wa'bagingi anayimuka, anabuuza
Yesu: «Keera bakulegeereza. Aahago! Ka ndaalyo igambo lyo
wangatushuvya?»
61 Haliko Yesu, atanamúyakula.
Ulya mugingi mukulu anashubi múbuuzagya: «Ka we ulya Masiya,
Mwana wa Rurema wo'bugashaane?»
62 Yesu anashuvya: «Nie yehe! Muganabona Umwana wo'Mundu
abwatiiri uluhande lwe'lulyo lwa Rurema wo'bushobozi bwoshi!
Munamúbone agweti agayija mu bibungu mwi'gulu.»
63 Ulya mugingi mukulu, anayami daatula imirondo yage, wa la-la!
Anadetaga, ti: «Tundi tumasi tuki two twangaki looza?
64 Si mwenyene keera mwayiyuvwirwa ngiisi kwo adeta íbitali nga
byo imbere lya Rurema! Aaho! Kutagi kwo mukoli bwini?» Yabo
booshi, banatwa ulubaaja kwo Yesu akwaniini ayitwe.
65 Mu balya bakulu, baguma banatondeera ukutwira Yesu amate,
banamúbwikira amalanga no'kukizi mútitimba ibifune. Abalaliizi
nabo, banamútitimba byebyo bifune, iri banamúbwira: «Utangage
ubuleevi! Nyandi úwakushulika?»

Peturu ayiyogookola Yesu
(Mataayo 26.69-75; Luka 22.56-62; Yohana 18.15-18, 25-27)

66 Peturu âli ki riiri mu lubuga lwo'butwali, mwi'dako lye'nyumba.
Haaho, hanayija munyere muguma wa mu bakozi bo'mugingi mukulu.
67 Uyo munyere, mbu abone Peturu agweti agakaluuka umuliro,
anamúyitegeereza, anamúbwira: «Na naawe, ushuba kuguma no'lya
Munazareeti Yesu!»
68 Peturu analahira, ti: «Yibyo byo ugweti ugaadeta, ndabiyiji.
Ndanasobanukiirwi nabyo.» Lyeryo, anashaaga yaho, anagenda ha
mulyango gwo'luzitiro. Uluhazi lwanabika.
69 Ulya munyere, mbu ashubi bonaga Peturu ha mulyango, anabwira
abaloleezi, ti: «Uyu mundu alyagagi muguma wabo!»
70 Haliko, Peturu anashubi lahira.
Ha nyuma hiniini, balya baloleezi nabo banabwira Peturu: «Ku
kasiisa uli muguma wabo. Si uli Mugalilaaya!»
71 Peturu anakitwa, ti: «Iri nabeesha, ndaakwe! Uyu mundu ye
mugweti mugaadeta, ndamúyiji!»
72 Haaho-haaho, uluhazi lwanabika ubwa kabiri. Peturu anayami
kengeera galya magambo go Yesu âli mali gwanwa amúbwira ti:

«Uluhazi lútazi bika ubugira kabiri, ugaaba keera wanyiyogookola ubugira kashatu.» Peturu, anayami tulikira mu malira.

15

Pilaato ahanguula kwo Yesu ayitwe
(Mataayo 27.1-2, 11-26; Luka 23.1-5, 13-25; Yohana 18.28–19.16)

1 Iri hakaba shesheezi kare-kare, yabo bakulu ba'bagingi banagira inaama, bali kuguma na'bigiriza be'maaja, na'bashaaja booshi ba'Bayahudi. Ne'ri bakaba keera bafundika igambo, banashweka Yesu, banamútwala imunda Pilaato, banamúsikiiriza ye.
2 Pilaato, anamúbuuza: «Aahago! Ka we mwami wa'Bayahudi?» Yesu, anamúshuvya: «Si wenyene keera wadeta!»
3 Lyeryo, balya bakulu ba'bagingi, banayami tondeera ukulegeereza Yesu ku magambo mingi-mingi.
4 Pilaato anashubi múbwira: «Si bagweti bagakulegeereza ku yaga gooshi! Aahago! Ka ndaabyo ugashuvya?»
5 Haliko, Yesu atanamúyakula, kyanatuma Pilaato agasoomerwa bweneene!
6 Ku ngiisi lusiku lukulu lwe'Pasaka, Pilaato âli kizi ba no'mugeeza gwo'kushwekuulira abandu mundu muguma ye bahuuna.
7 Na mu nyumba ye'mbohe, mwâli shwesirwi umundu muguma, iziina lyage ye Baraba. Mwâli shwesirwi na'bandi bahuni hi'gulu lyo'kuyitana.
8 Haaho-haaho, abandu bingi banazamuukira imunda Pilaato, banamúhuuna kwo abashwekuulire mushweke muguma, ukukulikirana no'mugeeza gwage.
9 Anababuuza: «Ka muloziizi nimùshwekuulire mwami wa'Bayahudi?»
10 Na íbikatuma agabuuza kwokwo, bwo âli yiji kwa'bakulu ba'bagingi bakaleeta Yesu imwage hi'gulu lyo'luugi.
11 Balya bakulu ba'bagingi, banashimya bandu, kwo bahuune Baraba, abe ye bagashwekuulirwa.
12 Pilaato anashubi babuuza: «Kwokwo, uyu mundu ye mugweti mugaadeta kwo ali mwami wa'Bayahudi, nimúgirage kuti?»
13 Booshi kuguma, banashuvya kwi'zu lihamu: «Umúyitire ku kibambo!»
14 Pilaato, anababuuza kandi: «Aahago! Mabi maki go akagira?» Banakaviiriza ukuyamiza: «Umúyitire ku kibambo, maashi!»
15 Na mukuba Pilaato âli loziizi ukubasimiisa, kyanatuma agabashwekuulira Baraba, anakyula kwo Yesu ahimbulwe. Ha nyuma, anamútanga agendi yitirwa ku kibambo.

Abasirikaani bashekeereza Yesu
(Mataayo 27.27-31; Yohana 19.2-3)

16 Abasirikaani banatwala Yesu mu nyumba yabo mbamu, banahamagala abaabo booshi kwo bayijage.
17 Balya basirikaani, banayambika Yesu ikanju lye'kituku-tuku, banagonya-gonya ne'mishuugi lube lushembe, banamúyambika yo.
18 Banatondeera ukumúshekeereza: «Yuuhu! E mwami wa'Bayahudi! Twakulamusa!»

19 Yabo basirikaani, banakizi múhuula-huula umulonge mwi'twe.
Banakizi mútwira na kwa'mate. Banakizi fukama imbere lyage, mu
kuyigira nga bagweti bagamúyikumba.
20 Ne'ri bakayusa ukumúshekeereza, banamúhogola ikanju
lye'kituku-tuku, banashubi múyambika ibyambalwa byage. Babuli
mútwala ho bagagendi múyitira ku kibambo.

Yesu abambwa ku kibambo
(Mataayo 27.32-44; Luka 23.26-43; Yohana 19.17-27)

21 Yabo basirikaani, banagwanana na mundu muguma úgweti
úgalyoka mu mbingiro, iziina lyage ye Simooni, banamúbetuza
ikibambo kya Yesu. (Simooni âli wa mu kaaya ke'Kureene. Ye wanâli
riiri yishe wa Halegizandere na Rufu.)
22 Yabo booshi, banatwala Yesu áhali mu buuzibwa Goligota,
umugeeza gwaho: Ha kahanga.
23 Banagira mbu bamúheereze amaavu mafushe mwe'manemane,
haliko anagalahira.
24 Haahago, banabamba Yesu ku kibambo. Ne'ri bakamúbamba,
banataara imirondo yage, mu kugigaba, lyo bamenya byo ngiisi
muguma wabo agatwala.
25 Ikyanya bakabamba Yesu ku kibambo, byâli riiri bihe bishatu bya
shesheezi.
26 Na'karataasi ko'kumenyeesa ngiisi byo Yesu alegwa kwo, kâli
yandisirwi kwokuno: «Mwami wa'Bayahudi.»
27 Abanyazi babiri, bakabambwa ha butambi lya Yesu, muguma
uluhande lwe'lulyo, no'gundi lwe'lumosho. [
28 Kwokwo, kwi'gambo likakoleka, íryâli mali gwanwa lyayandikwa
mu Mandiko Meeru kwokuno: «Akaharuurirwa mu banangora-
mabi.»]
29 Abandu, ikyanya bâli kizi lengaga yaho, banakizi tuka Yesu, iri
banashagania amatwe gaabo, banakizi múbwira: «Shoshoo! Ka utali
we shuba ugahongola inyumba ya Rurema. Na ha nyuma lye'siku
zishatu, unabe keera kandi wagiyijuza?
30 Aaho! Uyikizagye wenyene, mu kuyishonoola ku kibambo!»
31 Abakulu ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja, nabo banakizi she-
keereza Yesu mu kubuuzania: «Yuhuu! Uyu mundu, kundu ashuba
mu kiza abandi, si yenyene atashobwiri ukuyikiza!
32 Ka alyagagi ye ulya Masiya, mwami wa'Bahisiraheeri? Aaho!
Leka ayishonoolage ku kibambo, gira tuyibonere! Nyiitu, tukabuli
múyemeera.» Balya banyazi ábakababambwa ha butambi lya Yesu,
nabo banakizi múshekeereza!

Yesu afwa
(Mataayo 27.45-56; Luka 23.44-49; Yohana 19.28-30)

33 Iri hakaba bikola bihe ndatu bya mwi'zuuba, ubwire bwanayidika
mu kihugo kyoshi, halinde ukuhisa ku bihe mwenda.
34 Ne'ri hakaba ku bihe mwenda, Yesu anayamiza kwi'zu lihamu
kwokuno: «Helohi! Helohi! Lama sabakitani?» Umugeeza gwago: «E
Rurema wani, e Rurema wani! Kituma kiki wanjandirira?*»

* **15:34 15.34** Zaburi 22.1.

35 Baguma mu bâli yimaaziri yaho, iri bakayuvwa kwokwo, ba-
nadeta: «Yuvwi! Agweti agahamagala Hiriya.»
36 Muguma wabo anayami tibita, anajabika ikinyuka mu maavu
go'lukalishi, anakitunga ku mulonge, anagira mbu aganywese Yesu.
Uyo mundu, anadeta: «Lekaga tulole, iri Hiriya agayiji múshonoola.»
37 Yesu, anayamiza kwi'zu lihamu, umutima gwanayami deruuka.
38 Mu nyumba ya Rurema, mwâli manisirwi umulondo, úgwâli giziri
ikisiika. Lyeryo, gulya mulondo gwanayami lalaanuka mwo kubiri,
ukulyokera hi'gulu halinde haashi.
39 Umukulu wa'basirikaani âli yimaaziri imbere lya Yesu. Ne'ri
akabonaga ngiisi kwo Yesu afwa, anadeta, ti: «Ku kasiisa, uyu mundu
ashuba Mwana wa Rurema!»
40 Na yaho, hâli riiri bakazi baguma. Bâli yisuuziri hala hiniini, bag-
weti bagalangiiza. Mu kati kaabo, mwâli riiri Maryamu we'Magadala,
na Saloomi, na Maryamu nyina wage Yakobo, na wa Yose.
41 Yabo bakazi, bo bâli kizi kulikira Yesu ku kyanya âli ki riiri i
Galilaaya. Bo banâli kizi múkolera. Hâli riiri na'bandi bakazi bingi,
bo bakazamuukanwa mu kugenda i Yerusaleemu.

Yesu aziikwa
(Mataayo 27.57-61; Luka 23.50-56; Yohana 19.38-42)

42 Lwâli kola lusiku lwo'kuyitegaanura kwo, imbere lyo'lusiku
lwe'Sabaato. Ne'ri kakaba kakola kabigingwe,
43 hanayija umundu wa mu kaaya ke'Harimateya, iziina lyage
ye Yusefu. Uyo Yusefu, âli riiri munalushaagwa wa mu bakulu
ba'Bayahudi, anâli rindiriiri kwo'bwami bwa Rurema bugayija. Uyo
Yusefu anakania umutima, anagendaga imunda Pilaato, anamúhuuna
kwo ahaabwe ikirunda kya Yesu.†
44 Pilaato, mbu ayuvwe kwo Yesu keera afwa, anagangaanwa,
anatumira umukulu wa'basirikaani, amúbuuze iri byangaba biri
kwokwo.
45 Ne'ri akayemeera, Pilaato anahanguula Yusefu kwo agendi yabiira
ikirunda.
46 Uyo Yusefu, anatee gendi gula umulondo. Ha nyuma,
anabuli gendi shonoola ikirunda ku kibambo, anakizingira-zingira
kwo'mulondo, anakilambika mu shinda íkabaajwa mu lwala. Na ha
mulyango gwe'yo shinda, anaseeneka ha'kabururunge ki'buye.
47 Ku yikyo kyanya, Maryamu we'Magadala, na Maryamu nyina wa
Yose, banayibonera ngiisi he'kirunda kyalambikwa.

16

Yesu azuuka
(Mataayo 28.1-8; Luka 24.1-12; Yohana 20.1-10)

1 Yulwo lusiku lwe'Sabaato, iri lukaba keera lwalenga, Maryamu
we'Magadala, na Maryamu nyina wa Yakobo, na Saloomi, banagendi
gula amalaasi, gira bakagashangire ku kirunda kya Yesu.
2 Ne'ri hakaba ku lukula lwo'lusiku lwi'yinga, yabo bakazi ba-
nashokola injira yo'kugenda iwa iyo shinda.

† **15:43 15.43** Ulusiku lwo'kuluhuuka lwa'Bayahudi lwâli kizi tondeera ulwa kataanu, ku kyanya izuuba liri mu sooka. Na mukuba yabo Bayahudi batâli hangwirwi ukukola ku lusiku lwo'kuluhuuka, kyanatuma Yusefu agaaba ne'ngungu yo'kuyami shaaza ikirunda kya Yesu ku kibambo.

3 Iri bakaba bakiri mu njira, banabuuzania: «Lirya ibuye
íriseenesirwi ha mulyango gwe'shinda, nyandagi úgatushaagiza
lyo?»
4 Na íbikatuma bagabuuza kwokwo, bwo lyâli riiri lihamu bwe-
neene. Halikago, mbu bayinamule amasu, banabona kwo keera
lyahirikirwa ha butambi!
5 Ne'ri bakayingiraga mwi'yo shinda, banagwana mwo'musore
muguma guyambiiti ikanju lyeru, gubwatiiri uluhande lwe'lulyo. Yabo
bombi, mbu bamúbonage, banakanguka.
6 Gulya musore, gwanababwira kwokuno: «Mutakanguke, maashi!
Mugweti mugalooza Yesu we'Nazareeti, ye bayitira ku kibambo.
Si atakiri hano, haliko keera azuuka! Muyilolere mwenyene ho
batámúlambisiri.
7 Aaho! Mugendi bwira abigirizibwa baage, kuguma na Peturu, kwo
keera agwanwa i Galilaaya. Ne'yo munda, yo mugamúbonera, nga
kwo âli mali gwanwa amùbwira.»
8 Balya bakazi banayami huluka mu shinda ku mulindi. Mukuba,
bâli koli gangaanirwi bweneene, iri banajuguma ku kyoba. Na bwo
bâli koli yobohiri, kyanatuma ngiisi byo bakabona, ndaaye mundu ye
bakabibwira.

Yesu ahulukira ku Maryamu we'Magadala
(Mataayo 28.9-10; Yohana 20.11-18)

[
9 Iri Yesu akaba keera azuuka shesheezi kare-kare ku lusiku
lwi'yinga, anatangi hulukira ku Maryamu we'Magadala, ulya ye
akayimula mwe'bisigo birinda.
10 Maryamu anagendi menyeesa abakulikizi ba Yesu, ku kyanya bâli
ki gweti bagamúlirira ku mwizingeerwe.
11 Ne'ri bakayuvwa umwazi kwo akola mugumaana, na kwo
Maryamu keera amúbona, batanagutwaza.

Yesu ahulukira ku bandi babiri
(Luka 24.13-35)

12 Ha nyuma, ikyanya babiri ba mu bigirizibwa ba Yesu bâli gweti
bagagenda mu mbingiro, Yesu yenyene anabahulukira kwo. Haliko,
injusho yage yâli kola gindi-gindi.
13 Yabo bombi, iri bakamenya kwo yehe, banagendi menyeesa
abaabo. Kundu kwokwo, yabo baabo, batanabayemeera.

Yesu ahulukira ku bigirizibwa baage ikumi na muguma
(Mataayo 28.16-20; Luka 24.36-49; Yohana 20.19-23; Mikolezi 1.6-8)

14 Mu kuheza, Yesu anahulukira ku bigirizibwa baage ikumi na
muguma, ku kyanya bâli bwatiiri ha byokulya. Anabakanukira, bwo
batâli biisiri Rurema kwo'bwemeere, banabe bayumusiizi imitima
yabo. Mukuba, kundu abandi bâli mali yibonera ngiisi kwo akazuuka
mu bafwiri, haliko boohe, bakalahira mbu Yesu atazuusiri mwo.
15 Yesu anabwira abigirizibwa baage kwokuno: «Mugendage mu
mahanga gooshi, iri munamenyeesa abandu booshi Imyazi Miija!
16 Yabo bandu, iri batangagiyemeera, bagatwirwa ulubaaja kwo
bahanwe. Haliko, ngiisi ábagagiyemeera, banabatiizibwe, boohe,
bagakizibwa.

17 «Na ábagayemeera Imyazi Miija, bagakizi yerekana yibi byereso.
Bagakizi yimula ibisigo mu bandu kwi'ziina lyani. Banakizi deta ku
zindi-zindi ndeto.
18 Na kundu bangagwata imijoka, kandi iri kunywa kolobwe,
ndaakwo bagaaba. Ne'kyanya bagakizi biikaga amaboko ku balwazi,
yabo balwazi banakizi kira.»

Yesu alengezibwa mu kugenda mwi'gulu
(Luka 24.50-53; Mikolezi 1.9-11)

19 Nahano Yesu, iri akayusa ukubwira abigirizibwa baage kwokwo,
analengezibwa ukugenda mwi'gulu, anagendi bwatala uluhande
lwe'lulyo lwa Rurema.
20 Balya bigirizibwa baage, banakizi genda bagalenga ngiisi handu,
banakizi menyeesa abandu Imyazi Miija. Nahano Yesu, âli gweti
agabakola mwo, anakizi yerekana kwa'magambo gaabo gali go'kuli,
mu kukizi bayerekana mwe'bitangaaza.]

Imyazi Miija ya Yesu nga kwo ikayandikwa na Luka

Indangiriro

Yiki kitaabo kya Luka, kiyerekiini ngiisi kwo Yesu âli kuuziri abakazi, na'baana, na'bakeni. Na kwakundi, Luka ali mu yerekana ngiisi kwo'Mutima Mweru guli mu kola mu kati ka Yesu, ukulyokekera ku ndondeko ye'kitaabo, halinde na ku mbeka.

Luka ali mu yandika ku yage njira kwokuno:

- Ayerekiini ngiisi kwo Yesu akabutwa, kiri no'mwazi gwo'busore bwage.
- Ayerekiini bweneene ngiisi kwo ali mu kiza abandu.
- Ali mu deta ngiisi kyanya hi'gulu lya'bakazi.
- Ayerekiini ngiisi kwo akejeeriiri abanabyaha bweneene.
- Ayerekiini Umutima Mweru, ku ndondeko ye'kitaabo halinde ukuyusa.
- Ayerekiini imigani mingi-mingi.
- Aloziizi ukudeta hi'gulu lyo'kuhuuza Rurema.
- Ayerekiini ngiisi kwo Yesu âli kizi yibonesa ku kyanya âli mali zuuka mu bafwiri.

Mu kitaabo kya Luka, muli imigani ikumi na munaana ítali mu boneka ahandi mu Bibiriya. Ku mugani, hali Umusamariya Mwija (10.25-37), ne'bibuzi íbiteresiri (15.4-7), no'mwana úkagendi teereka mu byaha (15.11-32).

Ku luhande lwa'bakazi, ali mu deta hi'gulu lya Maryamu na Ruzabeeti (1–2). Na mu Luka 8.1-3, tubwini ngiisi kwa'bakazi bâli kizi mútabaala ku magoorwa gaage. Anali mu menyeesa ngiisi kwo bakamúkulikira ku kyanya akatwalwa ho agayitirwa ku kibambo (23.49). Luka yenyene ayerekiini ngiisi kwo Yesu akatee yibonesa imwo'mukazi, ku kyanya âli mali zuuka mu bafwiri (24.1-10).

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Luka 10.36-37: «Iri Yesu akayusa yugwo mugani, anabuuza ulya mwigiriza we'maaja kwokuno: “Aahago! Mu kati ka yabo bashatu, nyandi ye wabona, umutuulani wo'yo úkabirigishwa na'banyazi?” Naye, ti: “Ulya úkamúyuvwirwa indengeerwa.” Yesu anamúbwira: “Aaho! Genda, naawe ukizi gira kwokwo!”»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ukubutwa kwa Yohana, no'kwa Yesu (1.1–2.52)
b) Rurema abiika Yesu mu mukolwa gwage (3.1–4.13)
c) Yesu atee kola i Galilaaya (4.14–9.9)
d) Ajabuka inyaaja, mu kugenda i Kahisariya Firipi (9.10-50)
e) Yesu akola mu Buyuda, ne'Pereya (9.51–18.34)
f) Yesu ahumuula imbumi (18.35-43)
g) Umwazi gwa Zakaayo, no'mugani gwa'bakozi balebe (19.1-27)
h) Iyinga lyo Yesu akayusa mwo'mukolwa gwage (19.28–23.56)
i) Yesu azuuka mu bafwiri (24.1-12)
j) Yesu ashubi yiyerekana, anatwalwa mwi'gulu (24.13-53)

Indangiriro

1 E munalushaagwa Tehofilo, Rurema keera akakoleesa imikolezi
yage mu kati kiitu. Na'bandu bingi keera bakagira umwete
gwo'kuyandika hi'gulu lyayo.
2 Ee! Boonyene bo bakatangi giyibonera, banakizi gimenyeesania.
Na nyiitu, keera banatumenyeesa hi'gulu lyayo.
3 Kiri na naani kwakundi, keera n'gagibuliriza bwija, nga kwo
yâli kizi koleka ukulyokera ku ndondeko. Nanabona kwo buli bwija
nguyandikire yo ku bwitonde.
4 Kwokwo, galya magambo go keera ukayigirizibwa, ukizi ba
na'kasiisa hi'gulu lyago.

Umuganda ahulukira Zakariya

5 Ku kyanya Heroode âli riiri mwami we'Buyahudi, hâli riiri
umugingi muguma, iziina lyage ye Zakariya, wa mu bagingi be'mwa
Habiya. Mukaage Ruzabeeti naye, âli riiri wa mwi'kondo lyo'mugingi
Harooni.
6 Bombi, bâli kwaniini imbere lya Nahano Rurema, banâli simbahiri
imaaja zaage zooshi, iri banakizi gira ngiisi kwo akababwira.
7 Kundu kwokwo, ndaaye mwana ye bâli gweti. Mukuba, Ruzabeeti
âli gumbiri. Na bombi, bâli kola bashaaja kongotwe.
8 Lusiku luguma, Zakariya âli kola mu gira umukolwa gwage
gwo'bugingi imbere lya Rurema. Mukuba, kyo kyâli kola kyanya
kye'kiso kyage.
9 No'kukulikirana ne'migeeza ya'bagingi, abaabo banataara ikibare,
kyanagwata Zakariya kwo ye gayingira mu nyumba ya Nahano, abe
ye gayokya mwo'mubadu.
10 Ne'kyanya âli gweti agaguyokya, ha mbuga hâli kumaniri abandu
bingi, bagweti bagahuuna Rurema.
11 Masaasa atabukwa, ulya Zakariya, umuganda wa Nahano anayami
múhulukira kwo! Uyo muganda, âli yimaaziri uluhande lwe'lulyo
lwa'katanda ko'kuyokera kwo'mubadu.
12 Zakariya, mbu amúbonage, anakanguka, anayoboha bweneene!
13 Haliko, uyo muganda anamúbwira, ti: «E Zakariya, utay-
obohe! Galya magambo go ukahuuna Rurema, keera agayuvwa.
Mukaawe Ruzabeeti, agakubutira umwana wo'butabana. No'yo
mwana, ukamúyinike iziina Yohana.
14 Uyo mwana, agakizi mùshambaaza, halinde munakizi ba
na'malega. Kiri na'bandi bingi, yukwo kubutwa kwage, kugabasham-
baaza ngana.
15 Uyo Yohana, agaaba mukulu imbere lya Nahano. Atakizi nywa
idivaayi, kandi iri ikindi kilalusa kyoshi! Mukuba, ukulyokera
ukubutwa kwage, agaaba ayijuziibwi mwo'Mutima Mweru.
16 «Ulya Yohana, agagalulira Abahisiraheeri bingi imunda Rurema
Nahamwabo.
17 Umutima gwage, no'bushobozi bwage, bigaaba nge'bya Hiriya.
Agayija imbere lya Nahano, gira agwanwe amúteganulira abandu. Ee!
Aganywaniisa abaana na bayishe. Kiri na ábatasimbahiri Rurema,
agabagira bakizi ba bitegeereza, nga'bandi ábakoli kwaniini imbere
lyage.»

18 Zakariya, ti: «Yibi byoshi, kutagi kwo ngaamenya kwo biri
byo'kuli? Si twe na mukaanie, tukola bashaaja kongotwe.»
19 Ulya muganda anamúshuvya: «Niehe, nie Gabulyeri! Nie nyamiri
nyimaaziri imbere lya Rurema. Iyi myazi miija, Rurema ye kaginduma
imwawe, gira nyiji kumenyeesa yo.
20 Halikago, bwo utagiyemeera, ukola ugaaba kimeme. Utagaahasha
ukudeta, halinde ukuhisa ku kyanya igakoleka. Ee! Ukukoleka,
igakoleka ku kyanya kyayo!»
21 Yabo bandu, bâli gweti bagalindirira kwo Zakariya agahuluka
mu nyumba ya Rurema. Ne'ri bakabona kwo atinda mwo, banagan-
gaanwa.
22 Iri hakatama, anagihuluka mwo, haliko atanaki shobola
ukubadesa, anatondeera ukukizi bayereka na'maboko. Banayami
menya kwo akagibona mwa'mabone. Anagenderera ukuba kimeme.
23 Isiku zaage zo'kukola mwo, iri zikamala, anataaha.
24 Uyo Zakariya, mukaage Ruzabeeti anaheeka inda, anamala imyezi
itaanu abishamiri, anadeta, ti:
25 «Bino byoshi, Nahano ye wabingirira! Leero naani angengeera,
ananjaaza ishoni mu bandu!»

Umuganda ahulukira Maryamu

26 Iyo nda ya Ruzabeeti, ikyanya ikahisagya imyezi ndatu, Rurema
anatuma yoyo muganda Gabulyeri i Nazareeti, mu poroveesi
ye'Galilaaya.
27 Gabulyeri, akatumwa kwo agendi ganuuza munyere muguma,
iziina lyage Maryamu. Âli koli fundisirwi na Yusefu, wa mwi'kondo
lya mwami Dahudi.
28 Uyo muganda Gabulyeri, anayiji múbwira kwokuno: «E
Maryamu, nakulamusa! We gashaniirwi bweneene. Nahano, muyami-
inwi.»
29 Maryamu, mbu ayuvwagwe kwokwo, umutima gwage gwana-
jwangarara, anayibuuza: «Musingo muki yugu?»
30 Uyo muganda anashubi múbwira: «E Maryamu, utayobohe!
Rurema akoli kugashaaniri bweneene.
31 Lolaga! Ukola ugaheeka inda! Unagibute mwo'mwana
wo'butabana, ukamúyinike iziina Yesu.
32 «Uyo Yesu, agaaba mutwali, anakizi buuzibwa Mwana wa Rurema
úli hi'gulu lya byoshi. Nahano Rurema anamúyimike ku kitumbi
kyo'mwami Dahudi, shokuluza wage.
33 Anabe ye mwami wa beene Yakobo, halinde imyaka ne'myakuula!
Yubwo bwami bwage, butanâye sibe.»
34 Maryamu, ti: «Kutagi yibi bigaaba, ndanazi gwejerwa
no'mushosi?»
35 Ulya muganda, anamúshuvya: «Rurema, ye riiri hi'gulu lya
byoshi! Kwokwo, Umutima gwage Mweru, gugakushonookera, gun-
abeere hi'gulu lyawe nga kimbehwa. Ulya mwana ye ugaabuta, agaaba
mutaluule, anakizi buuzibwa kwo ali Mwana wa Rurema.
36 Kiri na muvyala wawe wa Ruzabeeti, naye akola ne'nda ye'myezi
ndatu. Iyo nda, agilonga, kundu akola mugiikulu, anashuba mu detwa
kwo ali ngumba.
37 Imwa Rurema, ndaabyo íbitangaziga!»

38 Ulya Maryamu, ti: «Ndyagagi mukozi wa Nahano. Ngiisi kwo
wadeta, kube kwo bigaaba!» Lyeryo, umuganda anayigendera.

Maryamu agendi lamusa Ruzabeeti

39 Mu zeezo siku, Maryamu anayami gira ulugeezi lwo'kugenda
imwa Ruzabeeti, mu kaaya kaguma ka mu migazi ye'Buyahudi.
40 Ne'ri akayingiraga imwa Zakariya, analamusa Ruzabeeti.
41 Uyo Ruzabeeti, mbu ayuvwagwe umusingo gwa Maryamu,
umwana anashabira mu nda yage. Lyeryo, Ruzabeeti anayijuzibwa
mwo'Mutima Mweru,
42 anayami detaga kwi'zu lihamu kwokuno: «E Maryamu, mu
bakazi booshi, wehe, we gashaniirwi! No'mwana ye ugaabuta, naye
agashaniirwi!
43 Aaho! Niehe ndi nyandi, halinde nyina wa Nahamwitu ayiji
ndamusa?
44 Ikyanya nayuvwa umusingo gwawe, umwana ayami shabira ku
bushambaale mu nda yani.
45 Ulyagagi muhiirwa bweneene! Mukuba, ikyanya Nahano
akakuheereza umuhango, wanayemeera kwo gugakoleka!»

Ulwimbo lwa Maryamu

46 Maryamu anadeta kwokuno:
«Umutima gwani, gugweti gugayivuga Nahano!
47 Gugweti gugashambaalira Rurema, Lukiza wani.
48 Mukuba, kundu ndyagagi mugunda, haliko angengeera, nie mukozi
wage.
No'kulyokera buno, abandu be'bibusi byoshi, bagakizi ndeta kwo ndi
muhiirwa.
49 Rurema wo'bushobozi bwoshi, keera angirira amagambo
ga'kahebuuza.
Iziina lyage, liryagagi litaluule!
50 Ikyanya abandu bali mu ba bamúsimbahiri,
ayamiri ali mu bakejeerera, halinde ibibusi byabo byoshi.
51 Haliko balya banabwiheemye, boohe,
anakoleesa ubushobozi bwa'kahebuuza mu kubashaabula.
52 Kundu abatwali bagweti bagatwala ku bushobozi bwingi,
ali mu batungulula ku bitumbi byabo.
Haliko abatuudu, boohe, keera akabakuza.
53 Abanamwena nabo, keera akabayigusa ne'biija.
Si abagale, boohe, akabayimula maboko mamaata.
54 Keera akatabaala umukozi wage Hisiraheeri,
anakengeera ukukizi kejeerera
55 Hiburahimu na'bandu booshi ba mwi'kondo lyage, halinde imyaka
ne'myakuula!
Ee! Ngiisi kwo âli mali gwanwa alagaania bashokuluza biitu, kwokwo
kwo binali.»
56 Maryamu anatee mala nga myezi ishatu ali yaho imwa Ruzabeeti,
abuli taaha.

Yohana wo'kubatiiza abutwa

57 Uyo Ruzabeeti, iri isiku zaage zo'kubuta zikahika, anabuta
umwana mutabana.

58 Abatuulani baage, na beene wabo, banayuvwa ngiisi kwo Nahano
akamúbonera ulukogo, banayiji shambaalira kuguma!
59 Ulya mwana, iri akahisagya isiku munaana abusirwi, banayiji
mútenguula, banagira mbu bamúyinike iziina lya yishe Zakariya.
60 Halikago, nyina analahira, ti: «Uyu mwana agayinikwa iziina
Yohana.»
61 Banamúshuvya: «Si mu beene wabo, ndaaye úyinisirwi yiri
iziina!»
62 Yabo bandu banabuuzagya yishe, mu kumúyereka na'maboko,
gira abamenyeese iziina lyo aloziizi ukuyinika mugala wage.
63 Ulya Zakariya, anabahuuna ikibahwa, anakiyandika kwo
kwokuno: «Iziina lyage, ye Yohana!» Yabo booshi, mbu babonage
kwokwo, banasoomerwa ngana!
64 Lyeryo ngana, uyo Zakariya, ululimi lwage lwanayami gobooka,
anatondeera ukushubi deta, iri anayivuga Rurema.
65 Abatuulani booshi, iri bakayuvwa kwokwo, banasoomerwa!
Yugwo mwazi, gwanalumbuuka bweneene mu migazi yoshi
ye'Buyahudi.
66 Uyo mwana, ubushobozi bwa Nahano, bwâli múliiri mwo.
Ikyanya abandu bâli kizi yuvwa hi'gulu lyage, banayibuuza: «Uyu
mwana agaaba mundu muki?»

Ulwimbo lwa Zakariya

67 Zakariya, yishe wo'yo mwana, anayijuzibwa mwo'Mutima Mweru,
anatangaga ubuleevi kwokuno:
68 «Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, akizi huuzibwa!
Mukuba, keera ayiji tanduula abandu baage, anabaguluula.
69 Atuyimangikira Lukiza wo'bushobozi wa mwi'kondo lyo'mukozi
wage mwami Dahudi.
70 Biri nga kwo âli mali gwanwa adeta yaho keera ku njira ya'baleevi
baage beruuka.
71 Mukuba, akatulagaania kwo agatukiza mu bagoma biitu,
na mu maboko ga ngiisi ábatushombiri.
72 Akanadeta na kwo agakizi kejeerera bashokuluza biitu,
iri anakengeera ikihango kyage kyeru.
73 Âli mali gwanwa abiikira shokuluza witu Hiburahimu indahiro
74 kwo agatuguluula mu maboko ga'bagoma biitu,
halinde tunakizi múkolera buzira kyoba.
75 Isiku ziitu zooshi, tugaaba bandu biija,
tunabe tuli mu gira íbikwaniini imbere lyage.
76 Na naawe, e mwana wani! Ugakizi detwa kwo uli muleevi wa
Rurema úli hi'gulu lya byoshi!
Ee! Ugagwanwa imbere lya Nahano, gira ukizi múlingaaniza injira,
77 unamenyeese abandu baage ngiisi kwo bangakogwa ibyaha byabo,
halinde banakizibwe.
78 Rurema witu atuyuvwitiiri indengeerwa bweneene!
Ku lukogo lwage luhamu, agatutunduukira ukulyoka mwi'gulu.
79 Ee! Kundu twangaba tutuuziri mu kihulu,
tunabe tutundamiri mu kimbehwa kyo'lufu, haliko agatutanguulira,
anaturongoore, halinde tukizi lenga mu njira zo'mutuula.»

80 Uyo mwana Yohana, anakizi kula, iri anakana mu mutima
gwage. Anagendi tuula mwi'shamba, halinde ukuhisa ku kyanya kyo
akahulukira ku Bahisiraheeri.

2

Yesu abutwa
(Mataayo 1.18-25)

1 Mu yizo siku, umwami mukulu wa'Barumi Kahisaari Hagusito,
anakyula kwa'bandu booshi ba mu bihugo byage bagendi yiyandikiisa.
2 Yukwo kuyiyandikiisa, kwo kwâli riiri kwa mbere, kukanaba ku
kyanya Kureniyo âli riiri guvuruneeri we'Siriya.
3 Kyanatuma abandu booshi bagagendi yiyandikiisa, ngiisi mundu
mu kaaya ke'mwabo.
4 Yusefu naye, akalyokaga mu kaaya ke'Nazareeti, mu poroveesi
ye'Galilaaya, anazamuukira i Buyahudi, mu kaaya ke'Betereheemu.
Mukuba, i Betereheemu, ko kaaya ka mwami Dahudi. Na Yusefu, âli
riiri wa mwi'kondo lyage.
5 Ku yikyo kyanya, Yusefu anagendi yiyandikiisa kuguma na
Maryamu, bwo âli koli múfundisiri. Na Maryamu, âli kola ne'nda.
6 Ikyanya bâli ki riiri yaho i Betereheemu, uyo Maryamu, ikyanya
kyage kyo'kubuta kyanahika,
7 anabuta umwana mutabana we'fula, anamúbungira mu mirondo,
anamúgwejeza mu muvuli. Mukuba, yaho i Betereheemu, bakabula
ho bagahanda mu nyumba za'bageezi.

Abaganda bahulukira abangere

8 Mu ndagiriro ze'Betereheemu, mwâli riiri abangere, bali mu laliira
ibitugwa byabo bushigi.
9 Masaasa atabukwa, yabo bangere banayami hulukirwa kwo
no'muganda muguma wa Nahano! Ubulangashane bwa Nahano,
bwanabatanguulira imbande zooshi, banayoboha bweneene.
10 Ulya muganda, anababwira kwokuno: «Mutayobohe! Nayiji
mùmenyeesa imyazi miija, ígashambaaza bweneene abandu booshi.
11 Ee! Zeene buno mu kano kaaya ka mwami Dahudi, keera Lukiza
abutwa hi'gulu liinyu. Uyo Lukiza, alyagagi ye Nahano ulya Masiya!
12 Na'kalangikizo ko mugamúmenyera kwo, ko kaaka: mugagwana
umwana wa'kalenge abungiirwi mu mirondo, anagwejeziibwi mu
muvuli.»
13 Ulya muganda, lyeryo ha butambi lyage, hanahulukiraga ibinoono
bya'baabo baganda ukulyoka mwi'gulu. Kwo bali booshi, banakizi
yivuga Rurema kwokuno:
14 «Rurema úli mwi'gulu akizi huuzibwa!
Kiri na mu kihugo, umutuula gukizi ba mwo, imwa'bandu bo
asiimiri!»
15 Yabo baganda, iri bakaba keera bagalukira mwi'gulu, yabo
bangere banabwirana, ti: «Tugendage i Betereheemu. Yibi byo
Nahano ayiji tumenyeesa, tugendi biyibonera.»
16 Ne'ri bakahikaga i Betereheemu, banagwana Yusefu, na Maryamu,
no'yo mwana wa'kalenge, agwejiiri mu muvuli.
17 Ne'ri bakamúbonaga, banamenyeesa ngiisi byo'yo muganda
ababwira hi'gulu lyage.

18 Ne'ri abandu bakayuvwa hi'gulu lyabyo, banasoomerwa bweneene!
19 Birya byoshi, Maryamu anabisingula mu mutima gwage, anakizi biyitoneesa kwo.
20 Ha nyuma, yabo bangere banagalukira iwa bitugwa byabo, bagweti bagayivuga Rurema. Banamúhuuza ku byoshi byo bakayiyuvwirwa, na ku byoshi byo bakayibonera. Mukuba, ngiisi kwo bakabwirwa, kwo bakanabigwana.

Yesu atangwa imwa Rurema

21 Ulya mwana, iri akahisagya isiku munaana abusirwi, banamútenguula, banamúyinika iziina Yesu. Mukuba, li'ziina lyo'lya muganda akagwanwa amúyinika, ku kyanya nyina atâli zaazi heeka inda.
22 Ulusiku lwanahikaga lwo Yusefu na Maryamu bagagendi yiyeruusa kwo, nga kwo bidesirwi mu maaja za Musa. Kwokwo, banatwala umwana Yesu i Yerusaleemu, gira bamútange imwa Nahano.*
23 Mukuba, ulubaaja lwa Nahano ludesiri: «Abaana biinyu be'fula bo'butabana, mukizi batanga imwa Nahano, gira bataluulwe imwage.»
24 Banatanga na lirya tuulo lyo'kuyiyeruusa íridesirwi kwokuno mu maaja za Nahano: «Mukizi tanga ituulo lya'mahumba gabiri, kandi iri lye'byananyuni bibiri bye'ngunde.†»
25 Haaho i Yerusaleemu, hâli tuuziri mundu muguma, iziina lyage ye Simyoni. Uyo Simyoni, âli kwaniini imbere lya Rurema, anâli músimbahiri. Anâli gweti agalindirira ukubona ngiisi kwa'Bahisiraheeri bagaguluulwa. Uyo Simyoni, Umutima Mweru gwâli mútuuziri mwo,
26 gwanâli mali múmenyeesa kwo atagaafwa, átazi bona ngiisi kwo Nahano agaatuma Masiya.
27 Ikyanya ababusi ba Yesu bakamútwalaga mu nyumba ya Rurema, gira bagire nga kwe'Maaja zidesiri, uyo Simyoni naye, Umutima Mweru gwanamúrongoora kwo ayingire mwo.
28 Ne'ri akahikaga áhali Yesu, anamútengetera, iri anayivuga Rurema kwokuno:
29 «E Nahano, we mutwali wa byoshi! Naani, ndi mukozi wawe.
Aaho! Wangakoli mbanguula, nvwagage mu kati ko'mutuula,
nga kwo ukagwanwa wambwira.
30 Mukuba, keera nayibonera ubukize bwawe,
31 bunali bwo ukategaanura imbere lya'bandu booshi.
32 Yubwo bukize guli mulengeerwe gwo'kuyerekana injira yawe mu batali Bayahudi,
halinde abandu baawe Abahisiraheeri bagingikwe.»
33 Galya magambo go Simyoni akadeta hi'gulu lyo'yo mwana, ganasoomeza bweneene yishe na nyina!
34 Haaho, Simyoni anabagashaanira, anabwira Maryamu kwokuno: «Lolaga! Uyu mwana, ashungisirwi kwo agagwisa Abahisiraheeri bingi. Na'bandi bingi kwakundi, anabakuze. Uyu mwana, Rurema amútumiri, abaagage kyereso imwawe. Kundu kwokwo, abandu bingi bagakizi múlahira.

---

* **2:22 2.22-23** Kulyoka 13.2, 12. † **2:24 2.24** Balaawi 12.8.

35 Íbishubi bishamiri mu mitima yabo, bigabishuulwa ku bwer-
anyange. Na naawe mu mutima gwawe, ugalyanirwa bweneene nga
úwayomekwa mwe'ngooti.»
36 Mwomwo mu nyumba ya Rurema, mwâli riiri no'muleevi
mugiikulu, iziina lyage Hana, munyere Fanweri wa mu mulala gwa
Hasheeri. Uyo Hana, bakatuulanwa na yiba imyaka irinda naaho, yiba
anafwa.
37 Anasigala akola namufwiri, halinde anahisa imyaka makumi
galimunaana ni'na. Âli kizi beera mwomwo mu nyumba ya Rurema,
agweti agamúhuuna úbwakya-úbwayira, mu kati ko'kuyishalisa.
38 Ku kyekyo kyanya, uyo Haana naye anabayegeera, anaton-
deera ukuyivuga Rurema, iri anamenyeesa abandu hi'gulu lyo'yo
mwana. Mukuba, bâli langaliiri kwo Rurema akola agaguluula abandu
be'Yerusaleemu.
39 Yusefu na Maryamu, iri bakakoleesa byoshi bye'maaja za Nahano
ziloziizi, banataahira imwabo i Nazareeti, mu poroveesi ye'Galilaaya.
40 Uyo mwana Yesu anakizi kula, iri anasikama, anayijuzibwa
mwo'bwitegeereze. Na Rurema anakizi múgashaanira.

Umwana Yesu mu nyumba ya Rurema

41 Ababusi ba Yesu, bâli kizi zamuukira i Yerusaleemu ngiisi mwaka,
gira bagendi shambaalira isiku ngulu ze'Pasaka.
42 Ne'ri Yesu akahisa imyaka ikumi ni'biri, banamúzamuukana yo,
ukukulikirana no'mugeeza gwabo.
43 Yizo siku ngulu, iri zikaba keera zamala, ababusi baage ba-
nashokola injira yo'kutaaha. Si yehe, anayisigaza, bátanamenya.
44 Bâli toniri naaho kwo ali kuguma na'baabo.
Ne'ri bakaba keera bamala ulusiku lwoshi bali mu njira, banaton-
deera ukumúloogeza mu beene wabo, kiri na mu biira.
45 Iri bakamúbula, banayami galukira i Yerusaleemu, gira bagendi
múloogeza yo.
46 Banamala isiku zishatu bagweti bagamúlooza.
Iri hakatamaga, banagwana Yesu mu nyumba ya Rurema, abwatiiri
ha kati ka'bigiriza, agweti agabayuvwiriza, iri anababuuza ibibuuzo.
47 Balya bandu booshi, ikyanya bakayuvwa ngiisi kwo agweti
agaadeta, banasoomerwa ngana. Mukuba, ikyanya akabashuvya, âli
kizi koleesa amagambo ku bwitegeereze.
48 Balya babusi baage, mbu bamúbonage, banatibaalirwa! Nyina
anatondeera ukumúkanukira, ti: «E maashi mwana wani, kituma
kikagi watulibuza kwoku? Si twe na yisho, ikyanya tushuba mu
kulooza, tutákola no'luhahalizi bweneene!»
49 Yesu, anamúshuvya: «E maawe, biki ushuba mu ndoogeza? Ka
mutayiji kwo bishubi ngwiriiri njiibe mu nyumba ya Daata?»
50 Lirya ishuvyo lya Yesu, ababusi baage batanalisobanukirwa.
51 Ha nyuma, Yesu, ababusi baage banamútaahana i Nazareeti,
anakizi basimbaha. Birya byoshi íbikakoleka, nyina âli kizi bisingula
mu mutima gwage.
52 Yesu anagenderera ukukizi kula, iri anayushuuka
mwo'bwitegeereze, anakizi simiisa Rurema na'bandu.

3

Amigirizo ga Yohana wo'kubatiiza
(Mataayo 3.1-12; Mariko 1.1-8; Yohana 1.19-28)

1 Kahisaari Tiberyo, âli kola ne'myaka ikumi ni'taanu atwaziri.
Pondyo Pilaato naye, âli riiri guvuruneeri we'Buyahudi. Heroode naye,
ye wâli twaziri i Galilaaya. Firipo naye, mwene wabo uyo Heroode, ye
wâli twaziri ikihugo kye'Tureya, na kye'Tarakoniti. Lusaanya naye, ye
wâli twaziri ikihugo kye'Habireene.
2 Na Hanaasi, kuguma na Kayafa, bo bâli riiri bakulu ba'bagingi.
Ku yikyo kyanya, igambo lya Rurema lyanahikira Yohana mugala
Zakariya, mwi'shamba.
3 Uyo Yohana, âli kizi lenga ha butambi lyo'lwiji Yorodaani hooshi,
anakizi bwira abandu kwokuno: «Mutwikirage ku byaha biinyu,
munabatiizibwe, halinde lyo Rurema amùkoga.»
4 Yolya Yohana, umuleevi Hisaaya âli mali gwanwa ayandika hi'gulu
lyage mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Yuvwagwi! Umundu úli mwi'shamba, agweti agayiberekania kwi'zu
lihamu, ti:
“Mushongaanize Nahano injira!
Ee! Ngiisi ho agakizi lenga, mumúgololere ho.
5 Ngiisi kabanda, kakizi fulirwa!
Na ngiisi mugazi, na ngiisi higangazi, bimanulwe.
Injira ízihengamiri, zihengamulwe.
Na ngiisi áhali ibihomogolo, hasimaanibwe.
6 Abandu booshi banabonage ngiisi kwo Rurema agabakiza.*”»
7 Uyo Yohana, abandu banakizi músholololokera, gira ababatiize.
Kundu kwokwo, anakizi bakanukira, ti: «Haliibwi! Si muli baana
bo'mujoka! Nyandagi úwamùkengula kwo mutibite uburaakari bwa
Rurema, halinde butamùtibukire kwo?
8 E maashi, mukizi tuula ku njira íyerekiini kwo keera mwatwikira
ku byaha biinyu! Mutanakizi bwirana, mbu: “Twehe, shokuluza witu,
ye Hiburahimu!” Namùbwira kwo Rurema ashobwiri ukulyokeza
Hiburahimu abaana, kiri na mu yaga mabuye!
9 «Ibiti bikoli banguliirwi isheenyo. Na ngiisi kiti íkitagatongeka
kwe'bitumbwe biija, kigaakubwa, kinaduulikwe mu muliro!»
10 Yabo bandu booshi, banabuuza Yohana: «Aaho! Tugirage kuti?»
11 Anabashuvya: «Umundu, iri angaba ahiiti ibyambalwa bibiri,
ahaane kiguma imwa útakihiiti! Na úhiiti ibyokulya, naye abishangi-
ire no'wabo.»
12 Ababuguza nabo, banayijira Yohana, gira ababatiize, ba-
namúbuuza: «E mwigiriza, na nyiitu, tugirage kuti?»
13 Naye, ti: «Ikyanya mugakizi buguza, mutakizi ki gungana!»
14 Abasirikaani nabo, banamúbuuza: «Na nyiitu, tugirage kuti?»
Naye, ti: «Kiri na niinyu, hatagire mundu ye muganyaga ibindu byage,
kandi iri ukumúbangaaniza! Haliko, mukizi tuugiza imitima yinyu ku
bihembo biinyu.»
15 Ulya Yohana, abandu booshi bâli riiri no'mulangaaliro kwo ngeeka
ye ulya Masiya. Banâli gweti bagayibuuza hi'gulu lyage.

---

* **3:6 3.4-6** Hisaaya 40.3-5.

16 Haliko, Yohana yenyene anababwiririra, ti: «Niehe, ngweti
ngamùbatiiza ku miiji naaho. Si hagaki yija úmbimiri imisi.
Ndanakwiriiri kiri no'kushwekuula imigozi ye'biraato byage. Yehe, ye
gamùbatiiza ku Mutima Mweru, na ku muliro!
17 Akoli fumbiiti ulwibo, gira ayeruule ibyula mu ngano. Irya ngano,
agagikumaniza mu kihinda kyage. Si ibyula byohe, agabiduulika mu
muliro, gutanâye zime.»
18 Yohana anagenderera ukuhanuula yabo bandu ku gandi magambo
mingi, iri anabamenyeesa Imyazi Miija ya Rurema.
19 Ha nyuma, Yohana anakanukira umutwali Heroode, bwo'yo
Heroode akahulusa Herodiya, muka mwene wabo, anamúyanga.
Yohana, anamúkanukira na ku gandi mabi gooshi go âli kizi gira.
20 Ne'ri hakazinda, Heroode anakaviiriza ku mabi gaage, mu kulasha
Yohana mu nyumba ye'mbohe.

Yesu abatiizibwa
(Mataayo 3.13-17; Mariko 1.9-11)

21 Yabo bandu booshi, ikyanya bâli kizi batiizibwa, Yesu naye anayiji
batiizibwa. Ne'kyanya âli ki gweti agahuuna Rurema, igulu lyanayami
yanuuka!
22 Umutima Mweru, gwanamújookera kwo ngi'humba. Mwomwo
mwi'gulu, mwanalyoka izu, lyanadeta kwokuno: «Wehe, we mwana
wani mukundwa! We gweti uganzimiisa!»

Ikondo lyo Kirisito akalyoka mwo
(Mataayo 1.1-17)

23 Yesu, ikyanya akatondeera imikolwa yage, âli kola ne'myaka nga
makumi gashatu. Abandu bâli toniri kwo ali mugala Yusefu.
Yusefu naye, âli riiri mugala Heeri.
24 Heeri naye, âli riiri mugala Mataati.
Mataati naye, âli riiri mugala Laawi.
Laawi naye, âli riiri mugala Mereki.
Mereki naye, âli riiri mugala Yanayi.
Yanayi naye, âli riiri mugala Yusefu.
25 Yusefu naye, âli riiri mugala Matatiya.
Matatiya naye, âli riiri mugala Hamoosi.
Hamoosi naye, âli riiri mugala Nahumu.
Nahumu naye, âli riiri mugala Hesiri.
Hesiri naye, âli riiri mugala Nagayi.
26 Nagayi naye, âli riiri mugala Mati.
Mati naye, âli riiri mugala Matatiya.
Matatiya naye, âli riiri mugala Semeyi.
Semeyi naye, âli riiri mugala Yoseki.
Yoseki naye, âli riiri mugala Yuda.
27 Yuda naye, âli riiri mugala Yonana.
Yonana naye, âli riiri mugala Resa.
Resa naye, âli riiri mugala Zurubaberi.
Zurubaberi naye, âli riiri mugala Shalityeri.
Shalityeri naye, âli riiri mugala Neeri.
28 Neeri naye, âli riiri mugala Mereki.
Mereki naye, âli riiri mugala Hadi.

Hadi naye, âli riiri mugala Kosamu.
Kosamu naye, âli riiri mugala Herimadamu.
Herimadamu naye, âli riiri mugala Heeri.
29 Heeri naye, âli riiri mugala Yoshwa.
Yoshwa naye, âli riiri mugala Heryezeeri.
Heryezeeri naye, âli riiri mugala Yorimu.
Yorimu naye, âli riiri mugala Mataati.
Mataati naye, âli riiri mugala Laawi.
30 Laawi naye, âli riiri mugala Simyoni.
Simyoni naye, âli riiri mugala Yuda.
Yuda naye, âli riiri mugala Yusefu.
Yusefu naye, âli riiri mugala Yonamu.
Yonamu naye, âli riiri mugala Heryakimu.
31 Heryakimu naye, âli riiri mugala Mereya.
Mereya naye, âli riiri mugala Mena.
Mena naye, âli riiri mugala Mataata.
Mataata naye, âli riiri mugala Natani.
Natani naye, âli riiri mugala Dahudi.
32 Dahudi naye, âli riiri mugala Yese.
Yese naye, âli riiri mugala Hobedi.
Hobedi naye, âli riiri mugala Bowazi
Bowazi naye, âli riiri mugala Salumooni.
Salumooni naye, âli riiri mugala Nasooni.
33 Nasooni naye, âli riiri mugala Haminadabu.
Haminadabu naye, âli riiri mugala Hadimini.
Hadimini naye, âli riiri mugala Harini.
Harini naye, âli riiri mugala Hesirooni.
Hesirooni naye, âli riiri mugala Pereesi.
Pereesi naye, âli riiri mugala Yuda.
34 Yuda naye, âli riiri mugala Yakobo.
Yakobo naye, âli riiri mugala Hisake.
Hisake naye, âli riiri mugala Hiburahimu.
Hiburahimu naye, âli riiri mugula Teera.
Teera naye, âli riiri mugala Nahoori.
35 Nahoori naye, âli riiri mugala Serugi.
Serugi naye, âli riiri mugala Reehu.
Reehu naye, âli riiri mugala Peregi.
Peregi naye, âli riiri mugala Hebeeri.
Hebeeri naye, âli riiri mugala Sheela.
36 Sheela naye, âli riiri mugala Kahinani.
Kahinani naye, âli riiri mugala Harifakisadi.
Harifakisadi naye, âli riiri mugala Sheemu.
Sheemu naye, âli riiri mugala Nuhu.
Nuhu naye, âli riiri mugala Laameke.
37 Laameke naye, âli riiri mugala Metuseela.
Metuseela naye, âli riiri mugala Hinoki.
Hinoki naye, âli riiri mugala Yareedi.
Yareedi naye, âli riiri mugala Mahalaleeri.
Mahalaleeri naye, âli riiri mugala Kahinani.
38 Kahinani naye, âli riiri mugala Hinoshi.

Hinoshi naye, âli riiri mugala Seeti.
Seeti naye, âli riiri mugala Hadamu.
Hadamu naye, âli riiri mugala Rurema.

4

Yesu agezibwa
(Mataayo 4.1-11; Mariko 1.12-13)

1 Yesu analyokaga ha lwiji Yorodaani, ayijwiri mwo'Mutima Mweru.
Gwogwo Mutima, gwanamúrongoora halinde mwi'shamba,
2 anamala mwe'siku makumi gana, Shetaani agweti agamúgeza. Na
mu yizo siku zooshi, ndaabyo byo âli kizi lya. Ne'ri akaba keera
azimala, ishali lyanamúyandabusa.
3 Kwokwo, Shetaani anamúbwira: «Iri wangaba uli Mwana wa
Rurema, ubwirage yiri ibuye lihinduke mukate!»
4 Yesu anamúshuvya: «Si mu Mandiko Meeru, biri biyandike
kwokuno: "Bitali byo'mundu ali mu lya naaho, byo bitumiri ali mu
ba mugumaana.*"»
5 Ha nyuma, Shetaani anatwala Yesu áhayinamusiri bweneene,
anayami múyereka amaami ga'mahanga gooshi kinaliguma.
6 Anashubi múbwira: «Yibi byoshi, nangakuheereza byo, ube
mutwali wabyo, halinde unakizi gingikwa bweneene. Ee! Nie
bihaabirwi, nanganabiheereza ngiisi ye ndoziizi!
7 Yibi byoshi, iri wanganyikumba, ngakuheereza byo.»
8 Yesu anamúshuvya: «Si mu Mandiko Meeru, biri biyandike
kwokuno: "Ukizi yikumba Rurema Nahamwinyu, anabe yehe naaho
ye ugakizi kolera!†"»
9 Ha nyuma, Shetaani anatwalaga Yesu i Yerusaleemu,
anamúyimangika áhayinamusiri bweneene ku nyumba ya Rurema,
anamúbwira: «Iri wangaba uli Mwana wa Rurema, simbukira haashi!
10 Si mu Mandiko Meeru, biri biyandike kwokuno:
"Rurema agabwira abaganda baage, bakizi kulanga,
11 banakusame, gira amagulu gaawe gatayitimbe ku mabuye.‡"»
12 Yesu anamúshuvya: «Si mu Mandiko Meeru, biri biyandike na
kwokuno: "Utakizi geza Rurema Nahamwinyu!§"»
13 Shetaani, iri akaba keera ayusa ukuleeza Yesu mu yago magezo
gooshi, anatee músiga, halinde ku kyanya agalonga ubundi bulyo.

Yesu agayirizibwa imwabo
(Mataayo 4.12-17; 13.52-58; Mariko 1.14-15; 6.1-6)

14 Yesu anagalukira i Galilaaya, akola mwo'bushobozi bwo'Mutima
Mweru. Umwazi hi'gulu lyage, gwanalumbuuka mu kihugo kyoshi.
15 Anatondeera ukugenda agayigiriza abandu mu nyumba zaabo
ze'mihumaanano. Na ngiisi ábakamúyuvwa, banakizi múhuuza
bweneene.
16 Ha nyuma, Yesu anataahira i Nazareeti, ko kaaya ko
akalererwa mwo. Na ku lusiku lwe'Sabaato, anayingira mu nyumba
ye'mihumaanano ya'Bayahudi, nga kwo âli komiiri. Anayimuka, gira
asome Igambo lya Rurema.

---

* **4:4 4.4** Bukengeeze 8.3. † **4:8 4.8** Bukengeeze 6.13. ‡ **4:11 4.11** Zaburi 91.11-12.
§ **4:12 4.12** Bukengeeze 6.16.

17 Ne'ri akahaabwa ikitaabo kibungirize kyo'muleevi Hisaaya, anakibunguula, anahulukira áhayandisirwi kwokuno:
18 «Umutima gwa Nahano, gundi mwo!
Keera akandoola kwo ngizi menyeesa abakeni Imyazi Miija.
Akanduma ne'mwa'bashweke,
mbamenyeese kwo bagashwekuulwa.
Akananduma ne'mbumi, nzimenyeese kwo zigahumuulwa.
Na ábakandamiirwi kwakundi, mbaguluule.
19 Ninamenyeese abandu umwaka gwo Nahano agababonera ulukogo.*»
20 Yikyo kitaabo, Yesu anashubi kibunga, anakigalulira umukozi, anabwatala. Abandu booshi ba mwi'yo nyumba, banamútungira.
21 Haaho, anababwira: «Yaga Mandiko Meeru go mwayuvwa, zeene lyo gakolekaga mu kati kiinyu!»
22 Yago magambo go'bugashaane, ikyanya Yesu âli kizi gadeta, balya bandu booshi banamúhuuza, iri banasoomerwa! Banatondeera ukubuuzania: «Emwe! Uyu, ka atali ye yolya mugala Yusefu?»
23 Yesu anababwira: «Ku kasiisa, mugandwira yugu mugani: "E mufumu, uyikizagye wenyene. Na byoshi byo twayuvwa wagira mu kaaya ke'Kaperinahumu, ubigirage na hano mu kaaya ke'mwinyu!"
24 Namùbwira ukuli, kwo ndaaye muleevi úgweti úgayemeerwa mu kaaya kaabo!
25 «Ku kyanya kyo'muleevi Hiriya, mu kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri, invula ikamala imyaka ishatu ne'myezi ndatu ihangamiri. Umwena mukayu, gwanakiteera. Mumenyage bwija kwo ku yikyo kyanya, mwâli riiri banamufwiri bingi mu kihugo kyabo.
26 Kundu kwokwo, ndaaye muguma wabo ye Hiriya akatumwa kwo. Si akatumwa naaho imwa namufwiri muguma wa mu kaaya ke'Sarepeta, mu mahanga ge'Sidooni!
27 «Na ku kyanya kyo'muleevi Hirisha kwakundi, mu kihugo kye'Hisiraheeri, mwâli riiri abanamubembe bingi. Kundu kwokwo, ndaaye muguma wabo ye akakiza. Akakiza Namaani naaho, umundu wa mu mahanga ge'Siriya!»
28 Balya bandu booshi, mbu bayuvwagwe ngiisi kwo Yesu adeta, banashavura bweneene! Na kundu bâli kumaniri mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi,
29 haliko, banayami yimuka, banagenda bagweti bagamútumikira, halinde ha membo íyâli ha nyuma lya'kaaya, gira bamúsindikire.
30 Kundu kwokwo, Yesu anabalenga mwo, anayigendera.

Yesu ayimula ikisigo mu mundu
(Mariko 1.21-28)

31 Ha nyuma, Yesu anamanukira mu kaaya ke'Kaperinahumu, mu poroveesi ye'Galilaaya. Na ku lusiku lwe'Sabaato, anayingira mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, anatondeera ukuyigiriza mwa'bandu.
32 Galya migirizo gaage, ganabasoomeza ngana, bwo âli gweti agabayigiriza ku bushobozi.

---

* **4:19 4.18-19** Hisaaya 61.1-2.

33 Mwi'yo nyumba ye'mihumaanano, mwâli riiri mundu muguma
úwâli bambwirwi ne'kisigo. Yikyo kisigo, kyanayideehereza ku
nduulu, ti:
34 «E Yesu we'Nazareeti, biki byo utuloziizi kwo? Ka wayija, gira lyo
utushereeza? Nguyiji, kwo we yolya Mutaluule wa Rurema!»
35 Kirya kisigo, Yesu anakikanukira, ti: «Hafe! Shaaga mu'yu
mundu!» Lyeryo, kyanatimba ulya mundu haashi imbere lya booshi,
kyabuli múshaaga mwo, buzira kumúkomeeresa.
36 Balya booshi, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa bweneene,
banabuuzania, ti: «Bikagi yibi? Yaga migirizo gali mahyahya, ganali
mwo'bushobozi! Kiri ne'bisigo, agweti agabihamuliza, binayami
músimbaha!»
37 Umwazi gwa Yesu, gwanayami lumbuuka bweneene mu poroveesi
yoshi ye'Galilaaya.

Yesu akiza abalwazi bingi
(Mataayo 8.14-17; Mariko 1.29-34)

38 Yesu anahuluka mwi'yo nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi,
anayingira mu mwa Simooni, anagwana mwo navyala Simooni akoli
shushiirwi. Banahuuna Yesu kwo amúkize.
39 Yesu anayiji yimanga ha butambi lyage, anakanukira ishuushira.
Ne'ri akagira kwokwo, lyanayami kanguuka. Uyo nyaama anayami
vyuka, anatondeera ukubakolera ibyokulya.
40 Iri izuuba likaba likola bu sooka, abandu banaleetera Yesu
abalwazi booshi ba'malwazi ga kwingi-kwingi. Balya booshi, Yesu
anakizi babiika kwa'maboko, mu kubakiza.
41 Hâli riiri na'bandu bingi ábâli bambwirwi ne'bisigo. Na bwo byâli
yiji kwo Yesu ye Masiya, byanakizi yamuluka: «Si ulyagagi Mwana wa
Rurema!» Haliko, Yesu anakizi bikanukira kwo bitashubi deta, anakizi
biyimula.

Yesu ayigiriza abandu i Buyahudi
(Mariko 1.35-39)

42 Iri bukakya shesheezi, Yesu analyokaga yaho, anagenda
áhayiheriiri. Abandu banagenda bagamúlooza. Ne'ri bakamúbona,
banagira mbu bamúhangirire, atabasige.
43 Haliko, Yesu anababwira: «Bingwiriiri ngendage na mu tundi
twaya, gira ngizi genda ngamenyeesa abandu baatwo Imyazi Miija
yo'bwami bwa Rurema. Mukuba, byebyo byo n'gatumwa.»
44 Kwokwo, Yesu anakizi genda agalenga mu poroveesi ye'Buyahudi,
iri anayigiriza abandu mu nyumba zaabo ze'mihumaanano.

5

Yesu abiika abigirizibwa baguma
(Mataayo 4.18-22; Mariko 1.16-20)

1 Lusiku luguma, Yesu âli yimaaziri ku butambi bwe'nyaaja
ye'Galilaaya,* agweti agayigiriza abandu Igambo lya Rurema. Ba-
nakizi múyegeera, gira bamúyuvwe bwija. Ne'ri hakatama, ba-
namúfindiriza.

---

* **5:1 5.1** *inyaaja ye'Galilaaya* irindi iziina lyayo: Inyaaja ye Genezareeti.

2 Yaho ku butambi bwe'nyaaja, Yesu anabona amaato gabiri, gâli
sizirwi na'badubi, bwo bakagendi shoboola injenga zaabo.
3 Anashonera mu bwe'mwa Simooni, anamúhuuna kwo abutundire
hiniini mu nyaaja. Ne'ri akagira kwokwo, Yesu anabubwatala mwo,
anagenderera ukuyigiriza abandu.
4 Ne'ri akayusa ukubayigiriza, anabwira Simooni, ti: «E Simooni,
shoojaga, tugende i buziba. Mugendi tibula ye'njenga ziinyu, mudube
ifwi!»
5 Simooni, ti: «E maashi, nahamwitu, si buno bushigi bwoshi bwakya
tugweti tugahiduukira mu kuduba, ndaanakyo kindu kyo twalonga!
Kundu kwokwo, bwo we wambwira, namu gendi zitibulira mwo.»
6 Kwokwo, Simooni na'baabo, banagendi kabula yizo njenga zaabo
mu nyaaja. Leero, banayita ifwi nyingi bweneene, halinde injenga
zanahambiri bereka.
7 Banayami kema abaabo ábâli riiri mu bundi bwato, gira bayiji
batabaala. Ne'ri bakayija, banayijuza galya maato gombi ifwi, halinde
ganaloozi zika.
8 Simooni, mbu abonage kwokwo, anafukama imbere lya Yesu,
anamúbwira: «E Nahamwitu, ushaage hano ndi! Si ndi munabyaha!»
9 Na íbikatuma Simooni agaadeta kwokwo, mukuba yehe, kuguma
na'baabo booshi, ikyanya bakabona ngiisi kwo bayita yizo fwi nyingi,
banasoomerwa ngana.
10 Yakobo na Yohana, bagala Zebedaayo, bâli kizi dubira kuguma na
Simooni. Nabo, banasoomerwa bweneene!
Yesu anabwira Simooni kwokuno: «E Simooni, utayobohe! Ukulyok-
era buno, ukola ugakizi duba abandu.»
11 Lyeryo, Simooni na balya baabo banayami dubuuka, banasiga
byoshi, banamúkulikira.

Yesu akiza umunamubembe
(Mataayo 8.1-4; Mariko 1.40-45)

12 Ikyanya Yesu âli riiri mu kaaya kaguma, hanayija mundu
muguma úwâli mali birukwa kwo no'mubembe. Uyo mundu, mbu
abonage Yesu, anafukama imbere lyage, anahisa amalanga haashi,
anamúyinginga, ti: «E Nahano, iri wangalooza, wangangiza.»
13 Ulya mundu, Yesu anagolola ukuboko mu kumúhuma kwo,
anamúbwira: «Ndoziizi! Ubaagage mugumaana!» Lyeryo gulya
mubembe, shululu!
14 Uyo mundu, Yesu anamúkomeereza, ti: «Hatagire umundu
yeshi ye ugabwira kwo wakizibwa! Si ugendi yiyerekana naaho
imwo'mugingi, unatange ni'tuulo lyo'kuyerekana kwo keera wakira,
nga kwo'lubaaja lwa Musa ludesiri!»
15 Kundu Yesu akadeta kwokwo, haliko umwazi gwage gwanakavi-
iriza ukulumbuuka mu bandu, kyanatuma abandu bingi bweneene
bagakizi músholololokera. Bâli loziizi ukuyuvwa amigirizo gaage.
Na'malwazi gaabo, ganakizibwe.
16 Kyanatuma Yesu agakizi bayongoloka, anagende áhayiheriiri, gira
agendi huunira ho Rurema.

Yesu akiza umundu úzingamiri
(Mataayo 9.1-8; Mariko 2.1-12)

17 Lusiku luguma, Yesu âli gweti agayigiriza abandu. Na mu kati
kaabo, mwâli bwatiiri Abafarisaayo, kuguma na'bigiriza be'maaja.
Baguma baabo, bâli shaaziri mu ngiisi kaaya ke'Galilaaya. Na'bandi,
bâli shaaziri i Buyahudi, kiri ne'Yerusaleemu. Na bwo Yesu âli riiri
mwo'bushobozi bwa Nahano, anakizi bakiza mwa'balwazi.
18 Haaho, hanayija abashosi, babetwiri umundu úzingamiri, agwe-
jiiri ku kyajo kyage. Banagira mbu bamúyingirane mu nyumba, gira
bamúbiike imbere lya Yesu.
19 Haliko, bitanaziga, bwa'bandu bâli koli findiini bweneene.
Kyanatuma bagamúshonana hi'gulu lye'nyumba, banananuula ku
matibura, banamúshonoolera imbere lya Yesu, agwejiiri ku kyajo
kyage, ha kati ka yabo bandu booshi.
20 Iri Yesu akabonaga ngiisi kwo bamúbiisiri kwo'bwemeere, anab-
wira lulya luzingo kwokuno: «E mwira wani, ibyaha byawe, keera
byakogwa!»
21 Balya bigiriza be'maaja, na'Bafarisaayo, mbu bayuvwagwe
kwokwo, banatondeera ukuyimomoota, ti: «Uyu mushosi ali nga
nyandi? Na kituma kiki agweti agaadeta íbitali nga byo imbere
lya Rurema? Si ndaaye úshobwiri ukukoga ibyaha, átali Rurema
yenyene!»
22 Iyo mitono yabo mibi, Yesu anayami gimenya, kyanatuma
agababuuza: «Kituma kiki mugweti mugaatona kwoku?
23 Aaho! Lihi, írivwarusiri? Ka kumúbwira: "Ibyaha byawe, keera
byakogwa", kandi iri kumúbwira: "Yimukaga, ugende"?
24 Ndoziizi mumenye bwija kwo'Mwana wo'Mundu agweti kiri
no'bushobozi bwo'kukizi koga ibyaha hano mu kihugo.» Haaho Yesu
anabwira lulya luzingo: «Nakubwira, uyimuke! Uyabiire ikyajo
kyawe, utaahe.»
25 Lyeryo, ulya mundu wa guru! Anayami yimuka imbere lyabo,
anayabiira ikyajo kyage, anataaha agweti agayivuga Rurema.
26 Balya booshi, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa ngana,
banagwatwa ne'kyoba. Na kwakundi, banayivuga Rurema kwokuno:
«Emwe! Zeene, twabona amagambo ge'kisoomeza!»

Yesu abwira Laawi kwo amúkulikire
(Mataayo 9.9-13; Mariko 2.13-17)

27 Ha nyuma, Yesu anahuluka mwi'yo nyumba, anabona umubuguza
muguma, iziina lyage Laawi, abwatiiri mu nyumba yo âli kizi buguliza
mwo. Yesu anamúbwira: «E Laawi, ungulikire!»
28 Lyeryo, Laawi anayami yimuka, anasiga byoshi, anagenda
amúkulikiiri.
29 Uyo Laawi anagirira Yesu ulusiku lukulu mu mwage. Mwomwo,
mwâli kuumaniri ababuguza bingi, na'bandi bandu, bâli gweti
bagashangiira ibyokulya.
30 Balya Bafarisaayo, na'bigiriza baabo be'maaja, banagendi yi-
dodombera abigirizibwa ba Yesu, ti: «Maki gano! Si mugweti
mugashangiira ibyokulya kuguma na'babuguza, na'bandi banabyaha!
Munagweti muganyweranwa.»
31 Yesu anabashuvya: «Abagumaana batali mu ba ni'goorwa
lyo'kubukwa. Si abalwazi booki, bo balihiiti!

32 Íbitumiri n'gayija, kutali mbu lyo mbamagala ábayibwini kwo
bakwaniini imbere lya Rurema. Si n'gayija, gira mbamagale aban-
abyaha, batwikire ku byaha byabo.»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kuyishalisa
(Mataayo 9.14-17; Mariko 2.18-22)

33 Abandu banabwira Yesu: «Abigirizibwa ba Yohana, ikyanya
bagweti bagahuuna Rurema, bali mu yishalisa. Kiri na'bigirizibwa
ba'Bafarisaayo nabo, bayamiri bali mu gira kwokwo. Si abe'mwawe,
boohe, bagweti bagaalya naaho, no'kunywa!»
34 Yesu anabashuvya: «Ka mwangashalisa ábalaalikwa, banakiri
kuguma na nahamwabo wo'buhya? Nanga!
35 Halikago, mu siku ízigayija, uyo nahano wo'buhya agalyosibwa
mu kati kaabo. Mu yizo siku lyoki, bagayishalisa!»
36 Yesu anashubi deta: «Ndaaye mundu úwangakera ikitubiko ku
mulondo muhyahya, mbu anakihangire ku mulondo mukuluukulu. Iri
angagira kwokwo, angakengeera ashereeza yugwo muhyahya. Kiri na
yikyo kitubiko, kitaganywana no'mulondo mukuluukulu.
37 «Na kwakundi, ndaaye mundu úwangabiikira amaavu
ge'kishogwe mu ndaha ze'mbu nguluukulu. Iri angagira kwokwo,
galya maavu gagapwamuula zirya ndaha, ganayoneke. Kiri na zirya
ndaha, nazo zinashereere.
38 Si amaavu ge'kishogwe, gali mu tindikirwa mu ndaha ze'mbu
ízikiri mbyahya!
39 «Iri umundu angaba keera anywa amaavu ge'nguliira, atan-
gashubi sara ukunywa ikishogwe. Ali mu deta kwo yago ge'nguliira,
go miija.»

6

Yesu ye Nahano wo'lusiku lwe'Sabaato
(Mataayo 12.1-8; Mariko 2.23-28)

1 Lusiku luguma lwe'Sabaato, Yesu âli gweti agalenga mu ndalo
ze'ngano. Abigirizibwa baage banakizi genda bagazihulumula, ba-
nakizi zivunga, iri banazilya.
2 Abafarisaayo baguma, mbu babonage kwokwo, banabwira Yesu:
«Ewe! Kituma kiki mugweti mugaagira íbitahangwirwi ku lusiku
lwe'Sabaato?»
3 Yabo Bafarisaayo, Yesu anabashuvya: «Ka mutazindi soma ngiisi
kwo Dahudi akagira, ku kyanya âli koli shalisiri kuguma na'baabo?
4 Si akayingira mu nyumba ya Rurema, anayabiira imikate íyâli mali
taluulwa imwa Rurema, anagilya! Anaheereza na kwo yabo baabo.
Banali bagingi naaho, bo bâli hangwirwi ukukizi gilya!»
5 Yesu anashubi babwira: «Ulusiku lwe'Sabaato, Umwana
wo'Mundu, ye Nahano wa lwo!»

Yesu akiza umundu ku lusiku lwe'Sabaato
(Mataayo 12.9-14; Mariko 3.1-6)

6 Ku lundi lusiku lwe'Sabaato, Yesu anayingira mu nyumba
ye'mihumaanano ya'Bayahudi, anatondeera ukuyigiriza mwa'bandu.
Mwomwo, mwâli riiri mundu muguma úwâli niaziri ukuboko
kwe'lulyo.

7 Abafarisaayo, na'bigiriza be'maaja, bâli gweti bagagandiiza, gira
babone iri Yesu agamúkiza ku lusiku lwe'Sabaato. Mukuba, bâli loziizi
igambo lyo bangamúlegera kwo.
8 Yabo booshi, ikyanya bâli gweti bagamúgandiiza, Yesu anayami
menyaga ngiisi kwo batoniri, anabwira uyo mundu, ti: «Yimuka!
Uyimange yaha ha kati.» Kwokwo, anayimanga ha kati kaabo.
9 Haaho, Yesu anababuuza: «Aahago! Ku lusiku lwe'Sabaato, biki
bye'maaja zituhangwiri ukukizi gira? Ka'miija, kandi iri amabi? Ka
zituhangwiri kwo tukizi lukizania kwo, kandi iri tukizi luyitana kwo?»
10 Yesu anabaleeza mwa'masu, abuli múbwira: «Lambuula ukuboko
kwawe!» Ulya mundu, mbu akulambuulage, kwanayami kira!
11 Balya Bafarisaayo, iri bakabona ngiisi kwo Yesu agira, arara-rara!
Banagendi gira igambi lyo'kumúyita.

Yesu atoola indumwa ikumi na zibiri
(Mataayo 10.1-4; Mariko 3.13-19)

12 Mu yizo siku, Yesu anagenda ku mugazi, gira agendi huunira ho
Rurema. Bwanakya aki gweti agamúhuuna.
13 Ne'ri hakaba shesheezi, anahamagala abigirizibwa baage, an-
abatoola mwi'kumi na babiri, anabayinika iziina Ndumwa. Zirya
ndumwa, zo zeezi:
14 Simooni (ye Yesu akayinika iziina Peturu) na Handereya mwene
wabo Simooni, na Yakobo, na Yohana, na Firipo, na Batoromaayo,
15 na Mataayo, na Tomaasi, na Yakobo mugala Halufaayo, na Simooni
(úwâli kizi buuzibwa Zeloote)
16 na Yuda mugala Yakobo, na Yuda Hisikaryote, ulya úkayiji tanga
Yesu mu bagoma.

Yesu akiza abalwazi
(Mataayo 4.23-25)

17 Yesu, anamanuka ku mugazi, kuguma na'bigirizibwa baage. Ne'ri
akahikaga áhali indekeera, anatee yimanga, anagwana abigirizibwa
baage bingi bweneene, kuguma na'bandi bandu bingi. Bâli lyosiri mu
kihugo kyoshi kye'Buyahudi, na mu ndekeera ye'kyambu kye'Tiiro na
kye'Sidooni, kiri ne'Yerusaleemu.
18 Balya booshi, íbikatuma bagayija yaho, gira bayiji yuvwiriza Yesu,
banakizibwe amalwazi gaabo. Kiri na ábâli bambwirwi ne'bisigo,
nabo anakizi bakiza.
19 Yabo bandu booshi, bâli loziizi kwo bahumage naaho ku Yesu.
Mukuba, imisi yâli kizi múlyoka mwo, yanakizi bakiza booshi.

Amigirizo hi'gulu lyo'buhiirwa, na hi'gulu lyo'buhanya
(Mataayo 5.1-12)

20 Yesu, analola ku bigirizibwa baage, anababwira kwokuno:
«Muhiriirwi, mwe bakeni!
Mwe beene ubwami bwa Rurema.
21 Muhiriirwi, mwe muli no'mwena buno!
Mugaki yiguta.
Muhiriirwi, mwe mugweti mugaalira buno!
Mugaki sheka.
22 «Bagakizi mùtwa, iri banamùtuka, no'kukizi deta buligo hi'gulu
lya'maziina giinyu. Abandu bagakizi mùshomba hi'gulu lyo'Mwana
wo'Mundu. Kundu kwokwo, muhiriirwi bweneene!

23 Ku yulwo lusiku, mukizi shambaala, iri munatamba. Mumenye
bwija kwo mugaaba mukoli bikiirwi imbembo mbamu mwi'gulu. Kiri
na bashokuluza baabo, kwokwo kwo bâli kizi libuza abaleevi.
24 Haliko mwe bagale, yayewe imwinyu!
Ubwinyu buholeeze, keera mwabulonga.
25 Yayewe imwinyu, mwe muyigusiri buno!
Si mugaki shalika.
Yayewe imwinyu, mwe mugweti mugaasheka buno!
Si mugaki lira ku kimombo.
26 Yayewe imwinyu, ku kyanya abandu booshi bagweti bagamùhuuza!
Si kwokwo kwo bashokuluza baabo bâli kizi girira abaleevi
be'bibeesha.»

Amigirizo hi'gulu lyo'kukunda abagoma
(Mataayo 5.38-48; 7.12)

27 «Mwe mugweti muganyuvwa, namùbwira kwo mukizi kunda
abagoma biinyu! Yabo bagoma, ikyanya bagaaba bamùshombiri,
mukizi batabaala.
28 Ne'kyanya bagaaba bagweti bagamùdaaka, mukizi bagashaanira.
Ne'kyanya bagakizi mùlibuza, mukizi bahuunira imwa Rurema.
29 «Umundu, iri angakumota mwi'tama liguma, umúhindulire
ne'lindi! Ne'ri angakunyaga ikooti lyawe, umúleke ayabiire ne'simiisi.
30 Ne'ri angakuhuuna ikindu, unayami múheereza kyo. Ne'ri
angakunyaga ikindu kyawe, utaki múbuuze kyo.
31 Mukizi girira abandi, nga kwo niinyu muloziizi bakizi mùgirira.
32 «Aaho! Iri mwangakizi kundaga ábamùkuuziri naaho, mugaaba
mwagira amiija maki? Si kiri na'banabyaha, bagweti bagakunda
ábabakuuziri!
33 «Ne'ri mwangatabaala naaho ábali mu mùtabaala, mugaaba
mwagira amiija maki? Si kiri na'banabyaha, bagweti bagaagira
kwokwo!
34 «Ne'ri mwangakaaba naaho, bo mulangaliiri kwo
bagamùkabuula, mugaaba mwagira miija maki? Si kiri na'banabyaha,
bagweti bagakaaba abaabo! Ee! Balangaliiri kwo yabo baabo
bagabakabuula ibindu byabo byoshi.
35 «Halikago mwehe, mukizi kunda kiri na'bagoma biinyu, iri
munakizi batabaala! Munakizi kaabana, buzira kulangaalira kwo
mugakabuulwa. Kwokwo, lyo mugalonga imbembo mbamu, munabe
muli baana ba Rurema úli hi'gulu lya byoshi. Rurema agweti
agatabaala kiri na'bandasiima, na'banakuhambwa.
36 Mukizi kejererana, nga kwo Yisho naye agweti agakejererana.

Amigirizo hi'gulu lyo'kutwirana ulubaaja
(Mataayo 7.1-5)

37 «Mutakizi ki twirana imaaja, gira lyo niinyu mutayiji zitwirwa!
Mutanakizi deta kwa'bandi bahanwe, lyo na niinyu mutayiji hanwa.
Halikago, mukizi kogana, lyo na niinyu muyiji kogwa.
38 «Mukizi haana, lyo niinyu muhaabwa! Ne'byo mugahaabwa,
bigaaba ku lugero lwija. Ee! Lugashaganibwa, lunasindagiirwe,
halinde luyijulire, lunabe lugombe. Ngiisi lugero lwo mugweti
mugagerera kwa'bandi, lwo na niinyu, mugakizi gererwa kwo.»

39 Yesu anabatwira na yugu mugani: «Imbumi, ka yangarongoora
iyabo mbumi? Si zombi zangayihongoleka mu kishimo!
40 «Umwigirizibwa atakuliiri umwigiriza wage. Haliko, iri
umundu angaba keera ayusa ukuyigirizibwa lwoshi, iri akoli yumiini
no'mwigiriza wage.
41 «Aahago! Kituma kiki ugweti ugahenekera ihidookozi íhiri
mwi'su lyo'winyu, utanali mu twaza ihibango íhiri mu lye'mwawe?
42 «Na kutagi kwo wangabwira uyo winyu: "Leka ngudokoole íhiri
mwi'su lyawe!" Na wenyene, mu lye'mwawe, muli ihibango?
«Si uli mulyalya! Utee shaaza ihibango íhiri mwi'su lwawe, lyo
ugaabona bwija ngiisi kwo ugadokoola íhiri mu lyo'winyu!»

Abandu bali mu menyerwa ku mikolezi yabo
(Mataayo 7.16-20; 12.33-35)

43 «Ndaakyo kiti kiija íkyangatongeka kwe'bitumbwe bibi!
Ndaanakyo kiti kibi, íkyangatongeka kwe'bitumbwe biija.
44 Abandu batali mu yimbula ibitumbwe bye'mitiini, ku biti
bye'migenge. Batanali mu yimbula ibitumbwe bye'mizabibu, ku biti
bye'mishuugi. Si ngiisi kiti, kiri mu menyerwa ku bitumbwe byakyo.
45 «Kwokwo, no'mundu mwija, amiija go agweti agaagira, gali mu
lyoka mu miija masingule mu mutima gwage. No'mundu mubi naye,
amabi go ali mu gira, gali mu lyoka mu mabi masingule mu mutima
gwage. Ee! Amagambo go'mundu agweti agaadeta, gali mu lyoka mu
biyijuliiri mu mutima gwage.

Ukuyubakira ku lwala, na ku mushenyu
(Mataayo 7.24-27)

46 «Kituma kikagi mugweti mugambwira: "E Nahano, e Nahano!",
mutanali mu gira byo ndi mu mùbwira?
47 Yaga magambo gaani, iri umundu anganyijira, anagayuvwe, anabe
agasimbahiri, ngamùyereka ngiisi kwo ali.
48 Ali mu ba nga mundu úkalooza ukuyubaka inyumba. Uyo
mundu anatee humba haashi bweneene, halinde anahike ku lwala,
abuli luyubakira kwo'lutaliro. Ne'kyanya ulwiji lukayijula, amiiji
ganayipukula kwi'yo nyumba, puku! Kundu kwokwo, itanashagana,
bwo yâli dediiri.
49 «Halikago, iri umundu angaba ali mu yuvwa amagambo gaani,
atanakizi gasimbaha, ali nga úkayubakira inyumba ku luvu lumaata,
buzira lutaliro. Ne'kyanya imigezi ikagiyifuka kwo, yanayami yihon-
goleka haashi. Yanashereera lwoshi.»

7

Umukozi akizibwa hi'gulu lyo'bwemeere bwa Nahamwabo
(Mataayo 8.5-13)

1 Galya migirizo gooshi, ikyanya Yesu akayusa ukubabwira go,
anagenda mu kaaya ke'Kaperinahumu.
2 Na mwomwo, mwâli riiri mukulu muguma wa'basirikaani, úwâli
hiiti umukozi muguma mukundwa! Si uyo mukozi, âli lwaziri
bweneene, anâli kola bu fwa.

3 Uyo mukulu, iri akayuvwa imyazi hi'gulu lya Yesu, anatuma abashaaja baguma ba'Bayahudi, gira bagendi múbwira kwo ayiji múkiriza umukozi.
4 Ne'ri bakahikaga áhali Yesu, banamúyinginga, ti: «E maashi! Uyo mundu, yiri igambo lyo atutuma, ukwaniini umúgirire lyo!
5 Akuuziri umulala gwitu bweneene, anali ye katuyubakira inyumba yitu ye'mihumaanano.»
6 Iri Yesu akayuvwa kwokwo, banagendanwa. Ne'ri bakayegeera ha mwo'lya mukulu, anatuma abiira baage, kwo bagendi bwira Yesu kwokuno: «E Nahano, we kongwa! Utayisuuze! Bitakwaniini kwo uyingire mu nyumba yani.
7 Kyo kyatuma nabona kwo ndakwaniini ukuyija imunda uli. Udetage igambo naaho, umukozi wani agaakira!
8 «Mukuba, naani, ndi mwi'dako lya'bakulu. Na mbiiti abasirikaani ábali mwi'dako lyani. Ndi mu bwira muguma: “Genda!”, anayami genda. Na mbwire ugundi: “Yija!”, naye anayami yija. No'muja wani, ngiisi kwo ndi mu múbwira, kwo anali mu gira.»
9 Iri Yesu akayuvwa kwokwo, anasoomerwa bweneene! Anakebaanuka, anabwira balya booshi kwokuno: «Namùbwiraga, kwo mu Bahisiraheeri booshi, ndazindi bona umundu úbiisiri Rurema kwo'bwemeere ngo'yu!»
10 Balya bandu ábakatumwa no'yo mukulu, banagalukira imwage, banagwana umukozi keera akira.

Yesu aholoolola umwana úwâli mali fwa

11 Mu zeezo siku, Yesu na'bigirizibwa baage, anagenda mu kaaya ke'Nahini, âli kulikiirwi na'bandu bingi.
12 Ne'ri akayegereraga irembo lya'kaaya, anagwanana ne'kigugu kya'bandu kiri mu hulukana ikirunda kyo'mwana mutabana. Uyo mwana, âli riiri kininga. Na nyina, âli riiri namufwiri.
13 Uyo namufwiri, ikyanya Nahano akamúbona, anamúyuvwirwa indengeerwa, anamúbwira: «E maawe, ulekage ukulira!»
14 Haaho, anayegeera kirya kipoyo kyo bâli betwiri kwe'kirunda. Abandu ábâli kibetwiri, banayimanga. Kirya kipoyo, Yesu anakihuma kwo, anadeta kwokuno: «E mutabana, nakubwira, uvyuke!»
15 Ulya mutabana, kundu atákoli fwiri, haliko anayami vyuka, anatondeera ukushubi deta. Yesu anamúsikiiriza nyina.
16 Balya bandu booshi, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa ngana! Banatondeera ukuyivuga Rurema, ti: «Umuleevi mukulu, ahulukira mu kati kiitu!» Banashubi deta: «Emwe! Rurema, ayiji tabaala abandu baage!»
17 Umwazi gwo'kuholoololwa kwo'yo mwana, gwanalumbuuka mu Buyahudi, kiri na mu gandi mahanga kwakundi.

Yohana wo'kubatiiza atuma indumwa imunda Yesu (Mataayo 11.2-19)

18 Yibyo byoshi byo Yesu âli kizi gira, abigirizibwa ba Yohana banayiji múmenyeesa byo. Kyanatuma agahamagala babiri baabo,
19 anabatuma kwo bagendi buuza Nahano, ti: «Ka we yolya Masiya úwâli úgayija, kandi iri tulindirire gundi?»

20 Yabo bombi, iri bakahika áhali Yesu, banamúbwira: «Yohana
wo'kubatiiza atutuma imwawe, tukubuuze, ti: “Ka we yolya Masiya
úgayija, kandi iri tulindirire gundi?”»
21 Ku kyekyo kyanya, Yesu âli gweti agaakiza abalwazi bingi, anakizi
kiza kiri na ábâli bambwirwi ne'bisigo. Anâli gweti agahumuula
ne'mbumi nyingi.
22 Kyanatuma agabashuvya, ti: «Mugendi menyeesa Yohana ngiisi
byo mwayibonera, na ngiisi byo mwayiyuvwirwa. Ee! Ábashuba
mbumi, bakolaga mu bona! Na ábashuba tundende, bakola mu
genda. Na ábashuba no'mubembe, keera bakizibwa. Na ábashuba
babitwitwi, bakola mu yuvwa. Kiri na ábatákoli fwiri, bagweti
bagaholoololwa. Na'bakeni, bagweti bagamenyeesibwa Imyazi Miija.
23 Aahago! Ahiriirwi ngiisi útagaaba ne'migangaanwe hi'gulu
lyani!»
24 Yizo indumwa za Yohana, iri zikaba keera zalyoka yaho, Yesu
anatondeera ukubwira abandu hi'gulu lya Yohana kwokuno: «Bikagi
byo mwâli kizi gendi loleera mwi'shamba? Ki'sanga íryâli kizi hunga-
hunga ne'mbuusi? Nanga!
25 Aaho! Biki byo mwâli kizi gendi loleera? Ka mundu úyambiiti
imirondo yo'mulimbo? Nanga! Si ngiisi ábayambiiti imirondo mwene
iyo, bali mu ba batuuziri mu tujumiro! Na mwomwo, mwo bali mu
yisimiisa mu kanyabungaka ke'bindu byabo.
26 «Aaho! Bikagi byo mwâli kizi gendi loleera? Ka muleevi? Ee!
Namùbwira kwo ali muleevi! Bitanali byebyo naaho.
27 Uyo Yohana, biri biyandike hi'gulu lyage mu Mandiko Meeru
kwokuno:
“Ngalungika indumwa yani imbere lyawe,
gira igwanwe yakushongaaniza injira.*”»
28 Yesu anashubi deta: «Namùbwira, kwo mu booshi ábakabutwa,
ndaaye úkuliiri Yohana wo'kubatiiza! Kundu kwokwo, útoohiri mu
bwami bwa Rurema, yeki ye múkuliiri!»
29 Yabo booshi, kuguma na'babuguza, iri bakayuvwa ngiisi kwo Yesu
adeta, banayemeera kwo Rurema ali wo'kuli. Mukuba, bo bâli mali
batiizibwa na Yohana.
30 Haliko, Abafarisaayo na'bigiriza be'maaja, boohe, bakalahira
ishungi za Rurema, bakanalahira kwo Yohana atababatiize.
31 Yesu anashubi deta: «Bikagi byo nangashushaania na'bandu ba
yiki kibusi? Kuti kwo bali?
32 Si bali nga baana ábabwatiiri mu kaguliro bagweti bagashom-
borozania, ti:
“Si tukamùlakiza umuteera-teera, mutanakina!
Ne'kyanya tukamùyimbira ulwimbo lwa'maganya, mutanalira!”
33 «Ikyanya Yohana wo'kubatiiza akayija, atâli kizi lya imikate,
atanâli kizi nywa ne'divaayi, mwanakizi múgamba kwo abambwirwi
ne'kisigo!
34 Si Umwana wo'Mundu yehe, ikyanya akayija, anakizi lya imikate,
no'kunywa idivaayi, mwanadeta: “Lolagi! Ali ruhogeza, anali
ruganywa! Anali mwira wa'babuguza, na'bandi banabyaha!”

---

* **7:27 7.27** Malaki 3.1.

35 Kundu kwokwo, iri abandu bangaba bali mwo'bwitegeereze, lyo
bali mu yerekana kwo bo bakwaniini.»

Yesu ayonerwa kwa'malaasi

36 Mufarisaayo muguma, akalaalika Yesu kwo ayiji lya imwage. Ne'ri
Yesu akahika yo, anabwatala ha byokulya.
37 Na mu yako kaaya, mwâli riiri mukazi muguma, úwâli kokobola
ku byaha. Uyo mukazi, iri akayuvwa kwo Yesu ali mu lya imwo'yo
Mufarisaayo, anayija ne'njebe ya'malaasi íkabaajwa mwi'buye liija
lye'halibasita.
38 Uyo mukazi, anayimanga ha nyuma lya Yesu, ha butambi
lya'magulu gaage, anatondeera ukulira. Analovya amagulu ga Yesu
ne'migenge, anakizi gihotola no'mushaku gwage. Anakizi nyunyuguta
amagulu ga Yesu, anagashiiga kwa'malaasi.
39 Ulya Mufarisaayo úkalaalika Yesu, mbu abonage kwokwo, ana-
tona, ti: «Uyu mukazi, si agweti agamúhera-hera. Uyu mundu, nga
angabiiri muleevi, ashuba agaamenya kwo ali kokobola ku byaha!»
40 Uyo Mufarisaayo, Yesu anamúbwira: «E Simooni, ndi ni'gambo
lyo ngakubwira.» Naye, ti: «E Mwigiriza, limbwire!»
Yesu anadeta kwokuno:
41 «Hâli riiri bandu babiri, ábâli riiri mu mwenda gwo'mukaabani
muguma. Muguma, âli kaabiri idinaari† magana gataanu. No'wabo,
âli kaabiri idinaari makumi gataanu naaho.
42 Yabo bombi, iri bakabula ifwaranga zo'kuyishula, uyo
úkabakaaba anabakoga. Aaho! Mu balya bombi, nyandi
úgamúkunda ingingwe?»
43 Simooni, ti: «Natona kwo'yo úkakogwa umwenda muhamu.»
Yesu anamúbwira: «Washuvya bwija.»
44 Haaho, Yesu analolaga ku'yo mukazi, anabwira Simooni kwokuno:
«Ka ubwini uyu mukazi? Ikyanya nayingira muno mu mwawe,
utambeereza amiiji go nangayishuka mwa'magulu. Si yehe, keera
agandovya ne'migenge yage, anagihotola no'mushaku!
45 «Ne'kyanya wandamusa, utannyunyuguta. Haliko yehe, ukulyok-
era ho nayingirira muno, atazi luha ukukizi nnyunyuguta ku magulu!
46 «Utanjiiga amavuta mwi'twe. Haliko yehe, keera anjiiga amalaasi
ku magulu!
47 Ku yukwo, nakubwira. Uyu mukazi, ibyaha byage kwo bishuba
bingi, keera byakogwa, bwo'rukundo lwage lulyagagi lwingi. Haliko,
iri umundu angakogwa ibyaha biniini, uyo ali mu ba no'rukundo
luniini naaho.»
48 Ulya mukazi, Yesu anamúbwira kwokuno: «Ibyaha byawe, keera
byakogwa!»
49 Mwomwo mu mwa Simooni, mwâli riiri abandi balaalike. Mbu
bayuvwagwe kwokwo, banatondeera ukubuuzania, ti: «Nyandagi
uyu? Kuti kwo angayiji koga ibyaha!»
50 Ulya mukazi, Yesu anashubi múbwira: «E maawe, bwo wabiika
Rurema kwo'bwemeere, keera wakizibwa. Ugendage no'mutuula!»

† **7:41 7.41** *idinaari* Ulufwaranga luguma lwe'dinaari lwâli riiri lwo'kuhemba umukozi ku mulege-rege muguma.

8

Abakazi ábâli kizi tabaala Yesu

1 Ha nyuma, Yesu anakizi lenga mu twaya tuhamu, kiri na mu
twaya twe'bishoola, iri anamenyeesa abandu hi'gulu lye'Myazi Miija
yo'bwami bwa Rurema. Ne'kyanya âli kizi genda, âli riiri ne'ndumwa
zaage ikumi na zibiri.
2 Hâli riiri na'bakazi baguma, bo Yesu akakiza amalwazi gaabo,
anabayimula na mwe'bisigo. Mu kati kaabo, mwâli riiri Maryamu
we'Magadala, ye akalyosa mwe'bisigo birinda.
3 Mwâli riiri na Yowana, muka Kuza, ye wâli yimangiiri ibindu bya
Heroode. Mwâli riiri na Suzaana, na'bandi bakazi bingi. Yabo bakazi,
bâli kizi tanga ku bindu byabo, mu kukizi tabaala Yesu na'bigirizibwa
baage.

Umugani gwo'mubibi
(Mataayo 13.1-9; Mariko 4.1-9)

4 Abandu bingi bweneene banalyoka mu twaya twabo, banasholoko-
era áhali Yesu. Iri bakahika, anabatwira umugani kwokuno:
5 «Hâli riiri umuhiizi muguma, úkagendi biba imbuto zaage. Ulya
muhiizi, iri akaba akola mu zibiba, nguma zanakizi twa mu njira,
zanafinwa. Utunyuni twanayiji zirya.
6 «Izindi zanatwa mu lushegebwe. Kundu zikayami mera duba,
haliko zanabula amiiji, zanabogama.
7 «Izindi zanatwa mu migenge. Iyo migenge, ikyanya ikakula,
yanazishweshweteza.
8 «Izindi zanatwa mu luvu lwija. Ne'kyanya zikayera, zanakizi
yimbulwa kwe'ndete igana-igana.» Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo,
anadeta kwi'zu lihamu: «Ngiisi úhiiti amatwiri go'kuyuvwa, ayuvwe!»

Yesu alimbuula umugani gwo'mubibi
(Mataayo 13.10-23; Mariko 4.10-20)

9 Abigirizibwa ba Yesu, banamúbuuza: «E mwigiriza, yugwo
mugani, guloziizi ukudeta kuti?»
10 Anabashuvya: «Íbyâli bishamiri mu bwami bwa Rurema, mwehe
keera mukabimenyeesibwa. Halikago abandi, ngweti ngababwira byo
ku migani. Ku yukwo,
"ukulola, bagakizi lola. Haliko, batâye bone!
Ukuyuvwa, bagakizi yuvwa. Haliko, batâye sobanukirwe.*"
11 «Gulya mugani, umugeeza gwagwo gwo gwogu: Zirya mbuto, liri
Igambo lya Rurema.
12 Zirya mbuto nguma, ikyanya zikatwa ku butambi bwe'njira,
biyerekiini umugani gwa ábali mu yuvwa Igambo lya Rurema. Haaho-
haaho, Shetaani anayiji lijobola mu mitima yabo. Kwokwo, batanaki
liyemeere, batanakizibwe.
13 «Zirya zindi ízikatwa mu lushegebwe, biyerekiini umugani gwa
ábali mu yuvwa Igambo lya Rurema, banaliyakiire ku bushambaale.
Haliko, bali mu ba nga mbuto ízitayisiizi imizi. Ha nyuma hiniini, bali
mu gezibwa, banayami lijanda.
14 «Zirya zindi, ikyanya zikatwa mu migenge, biyerekiini umugani
gwa ábali mu yuvwa Igambo lya Rurema. Haliko, ikyanya bali

* **8:10 8.10** Hisaaya 6.9.

mu gerania, banabe bali mu yiloogeza ubugale, banali mu mirwa
na'mifwije, kinatume lirya igambo ligabashweshwetera mwo, litanabe
ne'bitumbwe.
15 «Zirya zindi, ikyanya zikatwa mu luvu lwija, biyerekiini umugani
gwa ábali mu yuvwa igambo lya Rurema ku mutima mwija, banabe
bashenguusiri. Boohe, bali mu ba balikaniziizi, iri banaliyihangaana
mwo, halinde linatongeke mu kati kaabo.

Byoshi bigamenyeekana ku bweranyange
(Mariko 4.21-25)

16 «Ndaaye úwangayasa itara, mbu analitumbikire kwe'kitiri, kandi
iri alifunda mu ngologooshi. Si ali mu libiika ku kiterekero. Kwokwo,
ikyanya abandu bagayingira, bayami bona ulukereera.
17 «Kwo na kwokwo, ngiisi íbiki bishamiri buno, bigaki yerekanwa
ku bweranyange. Na kundu biki bwikiirwi, bigaki biikwa ha bweruula.
18 «Ngiisi byo mugweti mugayuvwa, mubiyuvwirize bwija! Mukuba,
iri umundu angaba akoli hiiti ikindu, ye gayushuulirwa kwe'bindi.
Haliko, iri angaba ndaakyo ahiiti, kiri na hyo atoniri kwo akoli hiiti,
agahinyugutulwa.»

Banyandi beene wabo Yesu?
(Mataayo 12.46-50; Mariko 3.31-35)

19 Beene wabo Yesu, na nyina, banahika imunda ali, gira bamúbone,
batanashobola ukumúyegeera, bwa'bandu bâli findiini bweneene!
20 Kyanatuma abandu baguma bagabwira Yesu: «Nyoko na beene
winyu, bakoli yimaaziri ha mbuga. Baloziizi ukukubona.»
21 Yesu anabashuvya: «Abandu, iri bangayuvwa Igambo lya Rurema,
banabe bagweti bagaagira nga kwo lidesiri, baabo bo bamaawe, bo na
beene witu!»

Yesu ahoohya ikihuhuuta ne'midunda
(Mataayo 8.23-27; Mariko 4.35-41)

22 Lusiku luguma, Yesu anashonera mu bwato kuguma
na'bigirizibwa baage, anababwira: «Tujabukage inyaaja!» Kwokwo,
banayitundira mu nyaaja.
23 Ne'ri bakaba bakiri mu genda, Yesu anahunira. Yumwo mu
nyaaja, mwanatuza ikihuhuuta kikayu. Yubwo bwato, bwanatondeera
ukuyingira mwa'miiji, halinde bwanahambiri zika.
24 Balya bigirizibwa ba Yesu, banayija ho ali, banamúsisimula,
banamúbwira: «E nahamwitu, e nahamwitu! Tukola tugaakama,
maashi!» Yesu anavyuka. Ne'ri akabona kirya kihuhuuta,
anakikanukira. Anabwira ne'rya midunda, kwo ihoge. Lyeryo,
byanayami hoga, hanaba umunyerere, shwaa!
25 Yesu anabuuza abigirizibwa baage: «Aahago! Ka mutabiisiri
Rurema kwo'bwemeere?» Iri bakayuvwa kwokwo, banayoboha, iri
banasoomerwa! Banabuuzania, ti: «Mundu muki uno? Si agweti
agakanukira kiri ne'kihuhuuta ne'midunda, binayami músimbaha!»

Yesu akiza umusire we'Geraasi
(Mataayo 8.28-34; Mariko 5.1-20)

26 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba keera bajabuka inyaaja
ye'Galilaaya, banahika mu kihugo kya'Bageraasi.

27 Ne'ri Yesu akashonooka mu bwato, anagwanana no'mundu
muguma we'yo munda úwâli bambwirwi ne'bisigo. Uyo musire, atâli
tuuziri i kaaya. Si âli kola isiku nyingi, ali mu maherero, anali
bukondwe.
28-29 Na bwo yikyo kisigo kyâli kizi múbambura, kyanatuma abandu
bagakizi gira mbu bamúlange. Na kundu bâli kizi múshweka iminy-
ororo ne'mirinda, batanashobola. Birya byoshi, âli kizi biduutula!
Yikyo kisigo, kinayami múhabulira mu kishuka.

Uyo mundu, mbu abonage Yesu, Yesu anabwira kirya kisigo kwo
kimúshaage mwo. Lyeryo, kyanabanda akashiba, uyo mundu,
anagwa mu magulu ga Yesu, anamúbwira kwi'zu lihamu, ti: «E Yesu,
Mwana wa Rurema úli hi'gulu lya byoshi! Bikagi byo ndoziizi kwo?
Nakuyinginga, utanyogogoze, maashi!»

30 Yesu anamúbuuza: «Iziina lyawe, we nyandi?» Umusire, ti:
«Iziina lyani, nie Binoono.» Mukuba, ibisigo íbyâli múliiri mwo, byâli
kanyegete.
31 Birya bisigo, byanayinginga Yesu kwo atabiyimule, mbu bigendi
yiholobeka mu kirimbi-rimbi kye'nakwere.

32 Na yaho ku higangazi, hâli ragiiri ulukuuli lwe'ngulube. Kwokwo,
yibyo bisigo byanayinginga Yesu kwo abihanguule bigendi ziyifunda
mwo. Ne'ri akabihanguula,
33 byanalyoka mu'lya mundu, byanagendi yifunda mu lukuuli
lwe'ngulube. Lulya lukuuli lwoshi lwanayami gendi yilasha mu
nyaaja. Lwanakamira mwo.

34 Abangere baazo, ti yee! Banatibitira i kaaya, kiri na mu mbingiro,
banagendi menyeesa abandu ngiisi íbyakoleka.
35 Kyanatuma abandu bagagumukira imunda Yesu, gira nabo
bagendi biyibonera. Ne'ri bakahikaga ho ali, banagwana ulya mundu
keera alyosibwa mwe'bisigo, akoli bwatiiri ha magulu gaage. Akoli
yambiiti, anakola mugumaana. Yabo bandu, ikyanya bakabona
kwokwo, banagwatwa ne'kyoba,
36 banabaganuulira ngiisi kwo'yo musire akizibwa.
37 Balya bandu booshi ba mu kihugo kya'Bageraasi, banagwatwa
ne'kyoba! Banahuuna Yesu kwo ashaagage mu kihugo kyabo.
Kwokwo, anashonera mu bwato, anagaluka.

38 Ulya úshuba musire, anayinginga Yesu kwo bagendanwe. Halik-
ago, anamúgalula, ti:
39 «Ugalukire i kaaya! Ugendi ganuulira abandu ngiisi kwo Rurema
akugirira.» Ulya mundu, analyoka yaho, anagenda agaganuulira
abandu booshi ba mu kaaya ngiisi kwo Yesu amúgirira.

Yesu akiza umukazi, aholoolola no'munyere
(Mataayo 9.18-26; Mariko 5.21-43)

40 Iri Yesu akaba keera agaluka, anagwana abandu bingi bweneene
bakoli múyiteziri, banamúyegereza.
41 Haaho, hanahulukira mundu muguma, iziina lyage ye Yahiro,
umukulu we'nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi.

Uyo Yahiro, anafukama imbere lya Yesu, anamúyinginga kwo ayije
mu mwage.

42 Mukuba, munyere wage we'kininga, âli kola bu fwa. Anâli riiri
we'myaka ikumi ni'biri naaho. Iri Yesu akaba akola mu gendaga yo,
abandu booshi banagenda bagamúfindiriza bweneene.
43 Na mu kati kaabo, mwâli riiri umukazi, úwâli mali hisa imyaka
ikumi ni'biri, ali no'bulwazi bwo'mududu. Na kundu âli mali mala
ibindu byage byoshi ku bafumu, ndaaye úkashobola ukumúkiza.
44 Uyo mukazi anayija luto-luto ha nyuma lya Yesu. Ne'ri akahuma
kwi'kano lyo'mulondo gwa Yesu, lyeryo, gulya mududu gwage
gwanayami kama!
45 Yesu anabuuza: «Nyandi, úwambuma kwo?» Yabo bandu booshi,
bananana kwo ndaaye úwamúhuma kwo. Peturu anabwira Yesu:
«E maashi nahamwitu, si abandu bakoli kufindiriziizi, banagweti
bagakuyisiriita kwo!»
46 Haliko, Yesu anadeta: «Ee! Halyagagi umundu úwambuma kwo!
Nyuvwiti kwe'misi keera yanjaaga mwo.»
47 Ulya mukazi, mbu abone kwo ataki hiiti ubulyo bwo'kuyibisha,
anayija imbere lya Yesu agweti agajuguma, anagwa mu magulu gaage.
Ne'ri akaba akola imbere lya'bandu booshi, anamúbwira íbyatuma
amúhuma kwo, na ngiisi kwo ayami kizibwa.
48 Yesu anamúbwira: «E munyere wani, bwo umbiisiragi
kwo'bwemeere, kyo kyatuma wakira. Ugendage no'mutuula!»
49 Iri Yesu akaba akiri mu deta, hanayija umundu ukulyoka imwo'yo
mukulu Yahiro, anamúbwira: «E waliha, munyere wawe, keera afwa.
Utaki tami luhya umwigiriza!»
50 Iri Yesu akayuvwa kwokwo, anabwira uyo Yahiro: «Utayobohe!
Ubiike Rurema kwo'bwemeere naaho. Munyere wawe agaakira.»
51 Ne'ri Yesu akahika ha mwo'yo Yahiro, atanahanguula kwo habe
ugundi ye bagayingiranwa, átali Peturu, na Yohana, na Yakobo, na
yishe wo'yo munyere, na nyina.
52 Na bwo'yo munyere âli mali fwa, abandu booshi bâli gweti
bagamúlirira ku kimombo. Haliko, Yesu anababwira: «Mulekage
ukulira! Uyu munyere atafwiri. Si ahuniiri naaho!»
53 Yabo bandu, iri bakayuvwa kwokwo, banatondeera
ukumúshekeereza, ti shoshoo! Mukuba, bâli yiji kwo keera afwa.
54 Ulya munyere, Yesu anamúgwatira ku kuboko, anamúbwira: «E
mwana wani, vyuka!»
55 Lyeryo ulya munyere, umutima gwanagaluka, anayami yimuka.
Yesu anababwira kwo bamúheereze byo agaalya.
56 Balya babusi baage, iri bakabona kwokwo, banasoomerwa bwe-
neene! Haliko, Yesu anabakomeereza kwo hatagirage mundu ye
bagabibwira.

9

Yesu atuma indumwa zaage ikumi na zibiri
(Mataayo 10.5-15; Mariko 6.7-13)

1 Yesu anahamagala indumwa zaage ikumi na zibiri, anaziheereza
ubushobozi, anabahanguula kwo bakizi yimula ibisigo, banakize
na'balwazi.
2 Anazituma, gira zikizi genda zigayigiriza abandu hi'gulu lyo'bwami
bwa Rurema, zinabe ziri mu kiza na'balwazi.

3 Yesu anazibwira kwokuno: «Hatagirage kindu kyo mugatwala
ku lugeezi, iba ngoni, kandi iri ludaha, kandi iri mukate, kandi iri
fwaranga, kandi iri kyambalwa kya kabiri.
4 «Ngiisi nyumba yo mugayingira mwo, munabeere mwomwo,
halinde ku lusiku lwo mugalyoka yaho.
5 Ne'ri abandu bangalahira ukumùyegereza, ikyanya mugalyoka
mu yako kaaya kaabo, munabugumule ulukungu úluli ku magulu
giinyu!* Bube bumasi kwo mushuba yaho ha mwabo!»
6 Kwokwo, yizo ndumwa zanakizi genda zigalenga mu twaya, iri
zinamenyeesa abandu Imyazi Miija. Zanakizi kiza abalwazi ba ngiisi
handu.

Heroode agangaanwa hi'gulu lya Yesu
(Mataayo 14.1-12; Mariko 6.14-29)

7 Yibyo byoshi, ikyanya Yesu âli kizi bigira, umutwali Heroode
anabiyuvwa, byanamúgangaana. Mukuba, abandu baguma, bâli
gweti bagaadeta kwo Yohana wo'kubatiiza ye wazuuka mu bafwiri.
8 Abandi, mbu'muleevi Hiriya ye wayija. Na wa'bandi, mbu gundi
wa mu baleevi ba keera ye wazuuka.
9 Haliko, Heroode anadeta: «Si keera n'gasingula Yohana itwe!
Aaho! Nyandagi uyo gundi, ye ngweti ngayuvwa kwe'myazi mwene
iyo?» Kwokwo, Heroode anakizi gira kwo abonaane na Yesu.

Yesu ayigusa abandu bihumbi magana gataanu
(Mataayo 14.13-21; Mariko 6.30-44; Yohana 6.1-14)

10 Indumwa za Yesu, zanagalukira imunda ali, zanamúganuulira
ngiisi byo zikagira. Haaho, anazitwala áhayiheriiri mu kaaya
ke'Betesahida.
11 Ne'ri abandu bakamenya ngiisi kwo agenda, banamúgwana yo.
Anabayegereza bwija, anatondeera ukubaganuulira hi'gulu lyo'bwami
bwa Rurema. Na ngiisi ábâli lwaziri mu kati kaabo, anakizi bakiza.
12 Iri hakaba kakola kabigingwe, abigirizibwa baage ikumi na babiri,
banayiji múbwira: «E mwigiriza, hano tuli, muli mu kishuka. Aaho!
Uhanguule yaba bandu, bagende mu twaya útuli hoofi, kiri na mu
bishoola, gira lyo balonga ho bagahanda, balonge ne'byo bagaalya.»
13 Yesu anabashuvya: «Nanga! Mwehe mubaheereze byo bagaalya!»
Nabo: «Si ndaabyo tuhiiti, ha nyuma lye'mikate itaanu, ne'fwi zibiri
naaho. Ka uloziizi tugendi sumira yaba bandu booshi?»
14 Na mu yabo bandu, mwâli hisiri abashosi nga bihumbi bitaanu.
Yesu anababwira: «Mubwataze yaba bandu ndeeko-ndeeko, nga
ya'bandu makumi gataanu-gataanu.»
15 Ne'ri bakababwataza,
16 Yesu, anayabiira irya mikate itaanu, na zirya fwi zombi,
analegamira mwi'gulu, anadeta kongwa imwa Rurema. Ne'ri
akabikoojola-koojola, anabiheereza abigirizibwa baage, gira nabo
babigabulire abandu.
17 Balya booshi, banalya bweneene, halinde banadadaarwa.
Ne'kyanya abigirizibwa bakakuumania imisigala, yanayijuza ingega
ikumi na zibiri, nywe!

---

* **9:5 9.5** Kubugumula ulukungu úluli ku magulu, kuli kuyerekana kwo babatwikira kwo hi'gulu lyo'buligo bwabo.

Peturu adeta kwo Yesu ye Kirisito
(Mataayo 16.13-28; Mariko 8.27–9.1)

18 Lusiku luguma, ikyanya Yesu âli gweti agahuuna Rurema
áhayiheriiri, anabuuza abigirizibwa baage: «Aaho! Abandu bagweti
bagaadeta kwo ndi nyandi?»
19 Banamúshuvya: «Baguma, bali mu deta kwo we Yohana
wo'kubatiiza. Na'bandi, kwo we Hiriya. Na'bandi, kwo uli muguma
wa mu baleevi ba keera úkazuuka.»
20 Yesu anashubi babuuza: «Haliko mwehe, mugweti mugaadeta
kwo ndi nyandi?» Peturu anamúshuvya: «Wehe we ulya Masiya! Ee
ma! Rurema ye kakutuma.»
21 Haaho, Yesu anabakomeereza kwo hatagire mundu ye bagabwira
kwokwo.
22 Anababwira: «Umwana wo'Mundu, akwiriiri akizi libuzibwa
ku njira nyingi. Agalahirwa na'bashaaja ba'Bayahudi, na'bakulu
ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja, anayitwe. Halikago, ku lusiku
úlugira izishatu, anazuuke.»
23 Ha nyuma, Yesu anabwira booshi kwokuno: «Umundu, iri anga-
looza ukungulikira, akwiriiri ayilahire yenyene. Abetulage ikibambo
kyage ngiisi lusiku, abuli ngulikira.
24 «Umundu, iri angalooza ukukizagya itwe lyage, ye galiteera.
Haliko, iri angaliteera hi'gulu lyani, lyoki agalikiza.
25 Umundu, iri angalonga íbiri mu kihugo byoshi, anayiteere
yenyene, bikagi byo agaaba ayunguka? Si ndaabyo!
26 «Umundu, iri angafwa ishoni hi'gulu lyani, na hi'gulu
lya'magambo gaani, uyo yo'Mwana wo'Mundu naye agazifwira ku
kyanya âye yije mu bulangashane bwage, na mu bwa Yishe, na mu
bwa'baganda baage bataluule.
27 «Namùbwira ukuli, kwo mu yaba bandu ábayimaaziri hano,
baguma batagaafwa, bátazi bona ubwami bwa Rurema!»

Yesu ahinduka ikikebe
(Mataayo 17.1-8; Mariko 9.2-8)

28 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, hanalenga nga siku munaana.
Ha nyuma, anayabiira Peturu, na Yohana, na Yakobo, anabateramana
ku mugazi, gira agendi huunira ho Rurema.
29 Ne'kyanya akaba akola mu múhuuna, lyeryo ngana anayami
hinduka ikikebe! Imirondo yage, yanaba pepeepe, yanalangashana
bweneene!
30 Hanayami bonekaga abashosi babiri mu kati ko'bulangashane,
Musa na Hiriya. Yabo bombi, bâli gweti bagamúganuuza.
31 Banamúbwira ngiisi byo Rurema akamúshungikira, na ngiisi kwo
agagendi fwira i Yerusaleemu.
32 Ku kyekyo kyanya, Peturu na yabo baabo bâli mali lembwa ni'ro,
haliko, iri bakasisimuka, banabona kwo Yesu akola mu bulangashane!
Banabona na yabo bashosi bombi, bakoli yimaaziri ha butambi lyage.
33 Yabo bombi, iri bakaba bakolaga mu músiga, Peturu
anamúbwira: «E Nahamwitu, buli bwija bwo tuli hano. Aaho!
Tuyubakage he'bitunda bishatu: kiguma kye'mwawe, ne'kindi
kye'mwa Musa, ne'kindi kye'mwa Hiriya.» Yibyo byo Peturu âli
desiri, kwâli nga kudaada.

34 Ikyanya Peturu akaba akiri mu deta, hi'gulu lyabo, hanajooka
ikibungu, kyanabazinga. Yabo bigirizibwa, banatondeera ukuyoboha
bweneene!
35 Mu kirya kibungu, mwanahuluka izu, lyanadeta kwokuno: «Uyu
ye Mwana wani. Nie kamútoola. Aaho! Mukizi múyuvwiriza.»
36 Yiryo izu, iri likayusa ukudeta, abigirizibwa ba Yesu banabona
kwo akoli sigiiri yenyene.
Mu yizo siku, yibyo byoshi byo bakabona yaho, ndaaye mundu ye
bakabiganuulira. Si banayihulikira naaho.

Yesu ayimula ikisigo mu mwana
(Mataayo 17.14-18; Mariko 9.14-27)

37 Iri bukakya, Yesu na'baabo banalyokaga ku mugazi, banagwanana
abandu bingi bweneene.
38 Mu kati kaabo, mwâli riiri mundu muguma, anayiberekaania
kwi'zu, ti: «E Mwigiriza, we kongwa! Nakuyinginga undolere uno
mwana wani we'kininga.
39 Ikisigo kiri mu múbambura, iri kinamúyamulula mu
mútukumula. Ni'fulo linakizi mútutumuka mu kanwa. Kigweti
kigamúfuta-futa, kitanali mu múshagirira mwo.
40 Keera n'gayinginga abigirizibwa baawe kwo bakiyimule, ba-
nayabirwa.»
41 Yesu anadeta: «Mwe bandu ba kino kibusi, si mutabiisiri Rurema
kwo'bwemeere, munakoli bihuusiri! Aahago! Tugayamanwa halinde
mangoki? Nganakizi mùgooyera, halinde mangoki? Ndeetera uyo
mwana wawe.»
42 Uyo mwana, mbu abaagage akiri mu yegeera Yesu, lyeryo ngana
kirya kisigo kyanayami múnyanyaga haashi. Kyanamútukumula.
Kundu kwokwo, Yesu anakikanukira, kyanatuma ulya mwana agayami
kira. Yesu anamúgalulira yishe.
43 Balya bandu booshi, mbu babonage ubushobozi bwa Rurema
kwokwo, banasoomerwa bweneene!

Yesu agwanwa adeta hi'gulu lyo'kufwa kwage
(Mataayo 17.22-23; Mariko 9.30-32)

Ikyanya yabo bandu bâli ki somiirwi, hi'gulu lya Yesu, anabwira
abigirizibwa baage kwokuno:
44 «Ngiisi byo namumùbwira, mubiyuvwirize bwija! Umwana
wo'Mundu agatangwa mu maboko ga'bandu.»
45 Yibyo Yesu akababwira, batanabisobanukirwa. Bâli bishirwi
umugeeza gwabyo, banayoboha ukumúbuuza byo.

Nyandi úkuliiri abaabo?
(Mataayo 18.1-5; Mariko 9.33-37)

46 Mu bigirizibwa ba Yesu, mwanayimuka imbamba, mbu nyandi mu
kati kaabo úkuliiri abaabo.
47 Ikyanya bâli gweti bagahambanwa, Yesu anayami menya ngi-
isi byo bâli toniri. Kyanatuma agayabiira umwana mwanuke,
anamúyimangika ha butambi lyage.
48 Anababwira kwokuno: «Umundu, iri angayegereza umwana
mwanuke kwi'ziina lyani, iri nie ayegereza. Ne'ri anganyegereza, iri
ayegereza no'lya úkanduma. Ngiisi útoohiri mu kati kiinyu, yoyo ye
mùkuliiri!»

Ngiisi útali mu tuhangirira, iri ali uluhande lwitu
(Mariko 9.38-40)

49 Yohana anabwira Yesu: «E Mwigiriza, tukabona mundu muguma,
agweti agayimula ibisigo kwi'ziina lyawe. Twanamúlahiza, bwo atali
muguma witu.»
50 Yesu anamúshuvya: «Mutaki shubi múbuza! Iri umundu angaba
atali mu tuhangirira, iri ali uluhande lwitu.»

Abasamariya baguma balahira ukuyegereza Yesu

51 Yesu, ikyanya kyage kyo'kugalukira mwi'gulu kyâli koli yegeriiri.
Kyanatuma agahiga kwo agendage i Yerusaleemu.
52 Anatuma indumwa mu kaaya kaguma ka'Basamariya, gira zig-
wanwe zamúteganulira ngiisi íbigamúgoora.
53 Haliko, yabo bandu be'yo munda banalahira ukumúyegereza,
bwo âli riiri mu njira yo'kugenda i Yerusaleemu.
54 Abigirizibwa baage, Yakobo na Yohana, mbu babonage kwokwo,
banamúbuuza: «E Nahamwitu, ka uloziizi tuhuune umuliro mwi'gulu,
gubatibukire kwo, halinde gubajigiivye?»
55 Yesu anakebaanuka, anabakanukira.
56 Haaho, banagenda mu kandi kaaya.

Yesu ahanuula ábaloziizi ukumúkulikira
(Mataayo 8.19-22)

57 Yesu na yabo baabo, iri bakaba bakiri mu njira, mundu muguma
anamúbwira: «Ngiisi ho ugakizi genda, ngakizi kukulikira!»
58 Yesu anamúshuvya: «Banyambwe, balyagagi ne'myobo.
No'tunyuni, tuli mu ba ne'ngisha. Haliko, Umwana wo'Mundu,
yehe atahiiti kiri na ho angalambika itwe lyage!»
59 Yesu anabwira ugundi mundu: «Ungulikire!» Haliko uyo mundu,
ti: «E Nahano, umbanguule ndee gendi ziika daata.»
60 Yesu anamúshuvya: «Uleke abafwiri babe bo bagaziika abafwiri
baabo. Haliko wehe, ugendi menyeesa abandu hi'gulu lyo'bwami bwa
Rurema.»
61 Ugundi naye, ti: «E Nahano, ngakizi kukulikira. Haliko umbangu-
ule ndee gendi seezera imbaga yani i kaaya.»
62 Yesu anamúshuvya: «Umundu, iri angaba keera atondeera
ukulima, anakebagane, iri ataki kwiriiri ukukola mu bwami bwa
Rurema.»

10

Yesu, atuma abigirizibwa makumi galinda na babiri

1 Ha nyuma, Nahano anatoola abandi bigirizibwa makumi galinda
na babiri. Yabo bandi, anabatuma babiri-babiri, bagwanwe mu ngiisi
kaaya, na mu ngiisi handu, ho âli koli shungisiri kwo agaahika
yenyene.
2 Anababwira kwokuno: «Indalo, keera yayera bweneene, haliko
abimbuzi baki keehiri. Aaho! Muhuunage mwene mimbu, atume
abakozi mu ndalo yage!
3 «Mugendage! Haliko, mumenye bwija kwo ngweti ngamùtuma
nga byanabuzi mu mirunga!

4 Hatagire uludaha lwe'fwaranga lwo mugatwala, kandi iri fumba,
kandi iri biraato! Ne'kyanya mugaaba mukola mu njira, hatagire
mundu ye mugalamusa.
5 «Ikyanya mugayingira mu nyumba, mudete, ti: “Ino nyumba, ikizi
ba mwo'mutuula!”
6 Ne'ri mwangaba muli abandu bo'mutuula, muleke umutu-
ula gwinyu gubabeere mwo. Haliko, iri kwangaba ndaaye, iri
gugamùgalukira.
7 «Mutagende mugalaaluka-laaluka. Si ngiisi nyumba yo mwayin-
gira mwo, mukizi shumbika mwomwo. Munakizi lya no'kukizi nywa
ngiisi byo mugahaabwa mwo. Mukuba, umukozi, akwaniini akizi
hembwa.
8 Ee! Ngiisi kaaya ko mugayingira mwo, banamùyegereze, mukizi
lya ngiisi byo bagamùheereza!
9 Na ngiisi balwazi ábalyagagi mwo, munakizi bakiza. Munabab-
wire kwo'bwami bwa Rurema keera bwabahikira.
10 «Haliko, iri mwangayingira mu kaaya, batanamùyegereze, mu-
lenge mu njira zaako, iri munadeta kwokuno:
11 “Kiri no'lukungu lwa mu kano kaaya kiinyu, twalubugumula,
lutagaki tutumuukira ku magulu giitu. Kundu kwokwo, mumenyage
bwija, kwo'bwami bwa Rurema keera bwayegerera!”
12 Namùbwiraga, kwo ku lusiku lwo'kutwa kwe'maaja, kiri
ne'kihano kye'Soodoma, kitagaaba kikayu, nga kya yako kaaya!»

Yesu azimula hi'gulu lyo'twaya útukamúlahira
(Mataayo 11.20-24)

13 «Yayewe imwawe, e kaaya ke'Koraziine! Yayewe ne'mwawe, e
kaaya ke'Betesahida! Birya bitangaaza byo nâli kizi gira imwinyu,
íngibigirire mu kaaya ke'Tiiro na mu ke'Sidooni, nga bandu be'yo
munda keera bakayambala ubusanganira, banayibwandalike mu
munyota-kiiko, mu kuyerekana kwo keera batwikira ku byaha byabo.
14 Ku yukwo, ku lusiku lwo'kutwa kwe'maaja, kiri ne'kihano
kya'bandu be'Tiiro, na'be'Sidooni, kitagaaba kikayu, nga kye'mwinyu!
15 «Na naawe, we kaaya ke'Kaperinahumu! Ka utoniri kwo
ugakuzibwa halinde mwi'gulu? Aahabi! Si ukola ugalindimulirwa i
kuzimu!»
16 Yesu anashubi bwira abigirizibwa baage: «Umundu, iri
angamùyuvwa, iri nie ayuvwa! Haliko, iri angamùlahira, iri nie
alahira. Ne'kyanya andahiiri, iri alahira kiri no'lya úkanduma.»

Abigirizibwa bagaluka

17 Ha nyuma, yabo bigirizibwa ba Yesu makumi galinda na babiri
banagaluka, bakoli shambiiri, banamúbwira: «E Nahamwitu, kiri
ne'bisigo, ikyanya tuli mu biyimula kwi'ziina lyawe, bikola mu
tusimbaha!»
18 Anabashuvya: «N'gabona kwo Shetaani ashunguluka mwi'gulu
nga mulavyo!
19 Mumenye bwija, kwo keera n'gamùheereza ubushobozi
bwo'kusinda ubugoma. Ee! Mugakizi fina kiri ne'mijoka no'tumini!
Ndaanakyo kindu kyoshi íkigamùkomeeresa.

20 «Kundu kwokwo, ukushambaala kwinyu, kutakizi ba mbu
bwo yibyo bisigo bikoli mùsimbahiri. Haliko, mukizi shambaala,
bwa'maziina giinyu keera gakayandikwa mwi'gulu!»

Yesu ashambaala
(Mataayo 11.25-27; 13.16-17)

21 Ku yikyo kyanya, Yesu anashambaala ngana-ngana mu kati
ko'Mutima Mweru, anadeta kwokuno: «E Daata, ngweti ngakuyivuga
bweneene, bwo we Nahano wa mwi'gulu, na hano mu kihugo. Yaga
magambo, ukagabisha abanabwenge na ábasomiri, wanagabishuulira
abagunda. E daata, kwokwo, kwo ukasiima.
22 «Daata, keera akanzikiiriza byoshi. Ndaaye úyiji Umwana, átali
Daata yenyene. Ndaanaye úyiji Daata, átali Umwana, na ngiisi yo'lya
Mwana aloziizi ukumúyereka.»
23 Lyeryo, Yesu analolaga ku bigirizibwa baage, anababwira mu
buhwehwe, ti: «Muhiriirwi, bwo mukola mu bona yibi!
24 Namùbwiraga, kwo yibyo byo mukoli bwini, abaleevi bingi, kiri
na'baami bingi, bâli kizi yifwija ukubibona, batanabibona. Kiri na byo
mukola mu yuvwa, bâli kizi yifwija ukubiyuvwa, bitanaziga.»

Umugani gwo'Musamariya Mwija

25 Umwigiriza muguma we'maaja anayimuka, gira atate Yesu, ti: «E
Mwigiriza, biki byo ngwiriiri ukugira, halinde lyo ndonga ukulama
imyaka ne'myakuula?»
26 Uyo mwigiriza, Yesu anamúshuvya: «Biki íbiyandisirwi mu
maaja? Na biki byo ubwini byo ziloziizi?»
27 Anamúshuvya: «Ukizi kunda Rurema Nahamwinyu ku mutima
gwawe gwoshi, na ku nzaliro zaawe zooshi, na ku misi yawe yoshi,
na ku bwenge bwawe bwoshi.* Ukizi kunda no'mutuulani wawe, nga
kwo uyikuuziri wenyene.†»
28 Yesu anamúbwira: «Ee! Washuvya bwija! Ukizi giraga kwokwo,
lyo naawe ulonga ukulama.»
29 Ulya mundu, analooza ukuyigira nga ye kwaniini imbere lya
Rurema, kyanatuma agashubi buuza Yesu, ti: «Aahago! Uyo
mutuulani wani, ali nyandi?»
30 Yesu anamúshuvya: «Hâli riiri mundu muguma, úwâli lyosiri
i Yerusaleemu, anamanukira mu kaaya ke'Yeriko. Ne'ri akaba akiri
mu njira, anabirigishwa na'banyazi, banamúhogola ibyambalwa,
banakizi múlimbagula. Banamúsiga yaho, akola nga úfwiri.
31 «Mu yeyo njira, mwanayiji manuka umugingi muguma. Uyo
mugingi, iri akabona uyo mundu, anamúbambala.
32 Kwokwo no'Mulaawi‡ naye, iri akahika yaho, mbu amúbonage,
naye anamúbambala.
33 «Ha nyuma, mwanayija no'Musamariya§ muguma, abalamiri.
Ulya Musamariya, mbu ahike áhali ulya mundu, yoho wee!
Anamúyuvwirwa indengeerwa,

---

* **10:27 10.27** Bukengeeze 6.5. † **10:27 10.27** Balaawi 19.18. ‡ **10:32 10.32** *Mulaawi* Abalaawi bâli riiri bakozi ba Rurema. Bâli kizi kola mu nyumba yage. Yibyo, wangabisoma mu Muharuuro 3. 1-13. § **10:33 10.33** *Musamariya* Abayahudi bâli kizi neena Abasamariya mbu bwo bagweti bagayikumba Rurema ku njira ítali nga yo. Kwokwo, abandu be'yo milala yombi bâli kizi gayirizania.

34 kyanatuma agamúyegeera. Ne'ri akabonaga inguma zaage,
anaziyonera mwe'divaayi na'mavuta, anazishweka bwija. Ha nyuma,
anamúshoneza ku punda wage, anamútwala mu nyumba ya'bageezi,
anamúkuya-kuya.
35 «Iri bukakya, uyo Musamariya anahambuula ibingorongoro bibiri
bye'dinaari,* anabiheereza mwene inyumba, anamúbwira: "Uyu
mundu, umútabaalage! Na ngiisi byo ugaamala bye'ngingwe hi'gulu
lyage, mango ngaluka, ngakugalulira byo."»
36 Iri Yesu akayusa yugwo mugani, anabuuza ulya mwigiriza
we'maaja kwokuno: «Aahago! Mu kati ka yabo bashatu, nyandi ye
wabona, umutuulani wo'yo úkabirigishwa na'banyazi?»
37 Naye, ti: «Ulya úkamúyuvwirwa indengeerwa.» Yesu
anamúbwira: «Aaho! Genda, naawe ukizi gira kwokwo!»

Yesu mu nyumba ya Marita na Maryamu

38 Yesu na'bigirizibwa baage, ikyanya bâli ki riiri mu njira, banahika
mu kaaya kaguma. Ne'ri bakaba bakola mwo, mukazi muguma, iziina
lyage ye Marita, anamúyegereza mu mwage.
39 Uyo Marita, âli riiri na mwene wabo wa Maryamu. No'yo
Maryamu âli bwatiiri ha butambi lya'magulu ga Nahano, agweti
agamúyuvwiriza.
40 Uyo Marita anabona kwe'mikolwa yage iri mingi, na kwo ikola
mu múhahaza bweneene, kyanatuma agagwatwa na kashiiga, anayiji
bwira Yesu, ti: «E Nahamwitu, ka utabwini kindu kwoku mwene witu
anjandira imikolwa nienyene? Umúbwire andabaale, maashi!»
41 Nahano anamúshuvya: «E Marita, e Marita, ugweti ugagerania
ku bingi-bingi, unakola no'lushunguti.
42 Si halyagagi igambo liguma naaho írikwaniini, linali lyo liija.
Lirya igambo, Maryamu ye walitoola, atanâye liyabiirwe!»

11

Amigirizo hi'gulu lyo'kuhuuna Rurema
(Mataayo 6.9-13; 7.7-11)

1 Lusiku luguma, Yesu âli riiri ahandu halebe ali mu huuna Rurema.
Ne'ri akayusa, muguma mu bigirizibwa baage anamúbwira: «E
Nahamwitu, Yohana, keera akayigiriza abigirizibwa baage ukuhuuna
Rurema. Aaho! Na nyiitu, utuyigirize ngiisi kwo tugakizi múhuuna.»
2 Yesu anababwira: «Ikyanya mugakizi huuna Rurema, mukizi deta
kwokuno:
"E Daata, iziina lyawe, likizi haabwa ulushaagwa!
No'bwami bwawe, buyije.
3 Unakizi tuheereza byo tugaalya ku ngiisi lusiku.
4 Unakizi tukoga ibyaha biitu,
nga kwo nyiitu tuli mu koga ábali mu tuhubira.
Utanakizi leka mbu tugezibwe."»
5 Yesu anashubi babwira: «Tudetage nga muguma winyu angagendi
yiguza mwira wage ha kati ko'bushigi, anamúbwire: "E mwira wani,
ungaabage imikate ishatu.

---

* **10:35 10.35** *ibingorongoro bibiri bye'dinaari* zâli riiri zo'kuhemba umukozi ku mirege-rege ibiri.

6 Mukuba, mwira wani akola mu lugeezi, keera anandaalira. Na
buno, ndahiiti byo ngamúzimaana.”
7 «Uyo mwira wage, anamúshuvye: “Ewe! Utanzuuze! Si keera
nayigala, tunakoli gwejiiri na'baana. Ndangaki vyuka, mbu lyo
nguheereza ikindu!”
8 «Namùbwira kwo'yo mundu, kundu atangavyuka no'kuheereza
uwabo umukate, mbu bwo ali mwira wage, haliko agavyuka ngana,
anamúheereze ngiisi íbimúgooziri. Mukuba, uyo wabo, atayoyerera
ukumúyiguza.
9 «Kwokwo, namùbwiraga. Mukizi huuna Rurema, lyo muhaabwa!
Munakizi shakula, lyo mulonga. Munakizi yiguza, lyo muyigulirwa.
10 Umundu, iri angahuuna, agahaabwa. Ne'ri angashakula, aga-
longa. Ne'ri angayiguza, agayigulirwa.
11 «Nyandagi yishe wo'mwana mu kati kiinyu, yo'mwana wage
angahuuna ulufwi, anamúheereze umujoka? Si ndaaye!
12 Kandi iri amúhuuna igi, anamúheereze akamini?
13 «Kwokwo, kundu muli babi, haliko muyiji ukukizi heereza abaana
biinyu ibindu biija. Aahago! Ka itali yo haahe kwe'ri mwangahuuna
Umutima Mweru imwa Yisho úli mwi'gulu, kwo agamùheereza gwo!»

Yesu adukwa kwo ali mu kolera kuguma na Berizebuuli
(Mataayo 12.22-30; Mariko 3.22-27)

14 Lusiku luguma, Yesu akagwana umundu úwâli mwe'kisigo
kyo'kumúmemya. Ne'ri akamúyimulira kyo, anatondeera ukushubi
deta. Abandu ábâli kuumaniri yaho, mbu babonage kwokwo,
banasoomerwa ngana!
15 Haliko, baguma baabo banadeta: «Ehee! Si agweti agayimula
ibisigo ku njira ya Berizebuuli, umukulu wabyo!»
16 Abandi, banageza Yesu, mu kumúhuuna ikyereso kye'kitangaaza
ukulyoka mwi'gulu.
17 Yago magambo go bâli kizi tona, Yesu âli koli gayiji, kyanatuma
agababwira kwokuno: «Abandu bo'bwami buguma, iri bangayihandu-
lana kwo, iri yubwo bwami bugaasiba. Na'bandu be'nyumba nguma,
iri bangayihandulana kwo, iri bagashaabuka.
18 Aahago! Kiri na Shetaani, iri angayihaga yenyene, kuti kwo'bwami
bwage bwangaki yimanga?
«Keera mwadeta kwo ngweti ngayimula ibisigo ku njira ya Berize-
buuli.
19 Íngibe ndi mu biyimula ku njira yage, abaana biinyu nabo,
bali mu biyimula ku bushobozi bwa nyandi? Aaho! Kwokwo, bo
bagamùyagiisa kwo mwahuba ku ngiisi byo mwandega kwo.
20 Halikago, iri nangaba ngweti ngayimula ibisigo ku bushobozi bwa
Rurema, iri ubwami bwage keera bwamùhikira!
21 «Ikishugusha, iri kyangaba kiri mu langa inyumba yakyo, kinabe
kifumbiiti ibilwaniiso, iri ibindu byakyo bitagaahumwa kwo.
22 Haliko, umundu úmúhimiri imisi, iri angayiji múteera,
anamúhime, lyoki, angamúnyaga ibilwaniiso byo ashubi sikamiiri
kwo, anashahule íbiri mu nyumba, anabigabure.
23 «Umundu, iri angaba atali uluhande lwani, iri ali mugoma wani.
Ne'ri angaba atali mu kuumania kuguma na naani, iri ali mu shaabula.

Ukugaluka kwe'kisigo
(Mataayo 12.43-45)

24 «Hali ikyanya ikisigo kiri mu shaaga mu mundu, kinagende
kigazumba-zumba ku luumagu, mu kulooza ho kigaluhuukira.
Ne'kyanya kiri mu habula, kinadete: "Aahago! Ngagalukira mu yerya
nyumba yani yo n'galyoka mwo."
25 «Ne'kyanya kiri mu shubi gihika mwo, kinagwane ikola mbiize,
inakola ndimbiise bwija.
26 Lyeryo, kirya kisigo kinagendi leeta ibyabo bisigo birinda,
íbibihuusiri ukukihima. Byoshi, binayami yifunda mu'lya mundu,
binamútuule mwo. Kwokwo, ubuzinda, ulya mundu anakalaalirwe
bweneene, ukuhima kwo atákalaliirwi ubwa mbere.»

Banyandi ábahiirwa?

27 Iri Yesu akaba akiri mu bwira abandu kwokwo, mukazi muguma
anayitalukiza mu kudeta: «E waliha, ahiriirwi, umukazi úkakubuta,
anakuyoza!»
28 Yesu anamúshuvya: «Nanga! Si bahiriirwi, ngiisi ábagweti
bagayuvwa Igambo lya Rurema, banakizi lisimbaha!»

Abandu bahuuna Yesu ikyereso
(Mataayo 12.38-42)

29 Ikyanya abandu bakakungamira Yesu, anatondeera ukudeta
kwokuno: «Abandu ba kino kibusi, keera babihuuka! Kundu bagweti
bagambuuna ikyereso kye'kitangaaza, si ndaakyo bagayerekwa, kítali
kyekirya kye'mwa Yona.
30 Ee! Nga kwokulya Yona akaba kyereso mu bandu ba mu kaaya
ke'Ninaawi, kwokwo kwo'Mwana wo'Mundu naye, agaaba kyereso mu
bandu ba kino kibusi.
31 «Ku lusiku lwa'bandu bâye twirwe kwe'maaja, mwami-kazi
we'luhande lwe'kisaka naye agayimuka, anahaniise abandu ba kino
kibusi. Mukuba, akalyokerera mu mahanga ga hala, gira ayiji yuvwa
amagambo go'bwitegeereze bwe'mwa Sulumaani. Munamenyage kwo
buno, hali úkuliiri Sulumaani!
32 «Ku lusiku lwa'bandu bâye twirwe kwe'maaja, abandu
be'Ninaawi nabo, bagayimuka, banahaniise abandu ba kino kibusi.
Mukuba, balya bandu be'Ninaawi, ikyanya Yona akababwira igambo
lya Rurema, banayami twikira ku byaha byabo. Munamenyage kwo
buno, hali úkuliiri Yona!

Itara lya'magala
(Mataayo 5.15; 6.22-23)

33 «Ndaaye úwangayasa itara, mbu analifunde áhabishamiri, kandi
iri alitumbikira kwe'kitiri. Si ali mu libiika ku kiterekero. Kwokwo,
ikyanya abandu bagayingira mu nyumba, bayami bona ulukereera
lwalyo.
34 «Amasu giinyu, galyagagi ngi'tara lya'magala. Ne'kyanya gali mu
ba gakiri magumaana, amagala giinyu gooshi gali mu ba gaki yijwiri
mwo'mulengeerwe. Haliko, iri amasu giinyu gangaba gakoli fwiri,
lya'magala giinyu gali mu ba gakoli yijwiri mwe'kihulu.
35 «Ku yukwo, mukizi yilanga bwija, halinde mukizi yijula mwo
gulya mulengeerwe! Si mutabe mwe'kihulu.

36 Amagala giinyu, ikyanya gali mu ba mwo'mulengeerwe, na
buzira kihulu kyoshi, lyo mugamolekerwa lwoshi, nge'kyanya muli mu
molekerwa ni'tara.»

Yesu ayoboola Abafarisaayo
(Mataayo 23.1-36; Mariko 12.38-40)

37 Ikyanya Nahano Yesu akayusa ukudeta kwokwo, Umufarisaayo
muguma anamúlaalika kwo ayiji lya mu mwage. Kwokwo, Yesu
anayingira mwo, anabwatala ha byokulya.
38 Uyo Mufarisaayo, ikyanya akabonaga ngiisi kwo Yesu alunguula
agaalya, buzira kutee karaba, anasoomerwa ngana.
39 Haliko, Nahano anamúbwira kwokuno: «Mwe Bafarisaayo, mug-
weti mugakizi shukiiriza inyuma lyo'rusoozo, ne'nyuma lye'sahaani.
Haliko imitima yinyu, iki yijwiri mwo'bunyazi, na'gandi mabi.
40 Si mulyagagi bahwija! Ikyanya Rurema akabumba i mugongo, ka
atakabumba na mu nda?
41 Aaho! Ngiisi íbiri mu birugu biinyu, mutee kizi tabaala
mwa'bakeni, lyo byoshi bigamùbeera byeru.
42 «Yayewe imwinyu, mwe Bafarisaayo! Mugweti mugatangira
Rurema ihihande higuma hi'kumi hyo'tulungo, ne'shogo nzobeera,
munajandagire ukugira íbikwaniini imbere lyage, no'kumúkunda.
Yibyo, byo mushubi kwiriiri ukukizi gira, buzira kuleka ukumútangira
na ku yutwo tuniini.
43 «Yayewe imwinyu, mwe Bafarisaayo! Si musiimiri bwe-
neene ukukizi yigangaaza ku bitumbi bye'mbere mu nyumba
ze'mihumaanano. Munasiimiri no'kukizi lamusibwa no'lushaagwa
mu tuguliro.
44 Yayewe imwinyu! Muli mu ba nga shinda keera ízabuba. Si
abandu bali mu zifina kwo, buzira kumenya.»
45 Lyeryo, muguma wa mu bigiriza be'maaja, anabwira Yesu: «E
Mwigiriza, ikyanya uli mu detaga yaga magambo, na nyiitu, uli mu ba
keera watutuka!»
46 Yesu anamúshuvya kwokuno: «Na niinyu, mwe bigiriza be'maaja,
yayewe imwinyu! Si muli mu lulungira abandu imiteekerwa mizito.
Na mwenyene, mutagweti mugagihisa kiri na kwo'munwe!
47 «Yayewe imwinyu! Balya baleevi ba keera, bashokuluza biinyu
bo bakabayita! Na mwehe mukoli gweti mugabayubakira ishinda
zo'mulimbo!
48 Kwokwo, kwo mugweti mugayerekana kwo musiimiri ngiisi byo
bashokuluza biinyu bakagira. Mukuba, balya bashokuluza biinyu, bo
bakabayita, na niinyu mwe mugweti mugayubaka ishinda zaabo.
49 «Kyo kikatuma Rurema agaadeta kwokuno ku bwitegeereze
bwage: “Ngabatumira abaleevi ne'ndumwa. Kundu kwokwo, baguma
baabo, bagakizi bayita. Na ábagasigala, banakizi balibuza.”
50 «Ku yukwo, abandu ba kino kibusi bagabuuzibwa hi'gulu
lyo'muko gwa'baleevi booshi ábakayitwa, ukulyokera ku ndondeko
ye'kihugo.
51 Yukwo, kugatondeerera ku muko gwa Habeeri, halinde ukuhisa
ku gwa Zakariya,* ulya úkayitirwa ha kati ke'nyumba ya Rurema,

* **11:51 11.51** Mu Mandiko Meeru ga'Bayahudi, úkayitwa ubwa mbere, âli riiri Habeeri. Na úkayitwa ubuzinda, âli riiri muleevi Zakariya. Ndondeko 4.8; 2 Kutondobola 24.20-22.

na'katanda ko'kutangira kwa'matuulo. Namùbwira ukuli, kwo yibyo
byoshi, abandu ba kino kibusi bo bagabuuzibwa hi'gulu lyabyo!
52 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja! Si mukayima
abandu ulwiguzo lwo'kuyingira ho bangalongera ubumenyi. Mwehe
mwenyene, mutakahayingira. Ne'kyanya abandi bâli kizi gira mbu
bahayingire, mwanabahangirira.»
53 Iri Yesu akalyoka yaho, balya Bafarisaayo, na'bigiriza be'maaja,
bâli koli rakiiri bweneene! Banakizi kulikira Yesu bagweti
bagamúkayira! Banamúbuuza ibibuuzo bingi-bingi,
54 mu kulooza igambo lyo bangamúgwakiza kwo.

12

Amigirizo hi'gulu lyo'bulyalya

1 Ku yikyo kyanya, ibinoono ne'binoono bya'bandu byanashololok-
era áhali Yesu, halinde banafindana bweneene. Yesu anatee bwira
abigirizibwa baage kwokuno: «Mukizi yilanga no'bulyalya bwa
Bafarisaayo! Si bugweti bugashashaata nga saama.
2 «Ngiisi íbibwikiirwi, bigaki bwikuulwa. Na ngiisi íbibishamiri,
bigaki bishuulwa.
3 Ngiisi byo mukadetera mu kihulu, bigaki yuvwikana mu mu-
lengeerwe. Na ngiisi byo mukadeta mu kisiika, bigaki detwa kwi'zu
lihamu hi'gulu lye'nyumba.

Ngiisi úkwiriiri ukuyobohwa
(Mataayo 10.28-31)

4 «E biira baani, mutakizi yoboha ábagweti bagayita amagala!
Ha nyuma lyo'kuyita amagala giinyu, ndaakibyo bindi bashobwiri
ukugira.
5 «Buno, ngamùyerekaga ngiisi ye mukwiriiri ukukizi yoboha. Muk-
izi yoboha Rurema! Mukuba, yehe, alyagagi no'bushobozi bwo'kutee
yita amagala go'mundu, akabuli múlasha i nakwere. Namùbwiraga,
kwo yoyo ye mukwiriiri ukukizi yoboha!
6 «Ko'tulembe-rembe tutaanu tutali mu guliisibwa ku tungoro-ngoro
tubiri naaho? Kundu kwokwo, ndaahyo higuma hyatwo, hyo Rurema
ali mu yibagira.
7 Na mwehe, mwe mulyagagi na'kamaro bweneene ukuhima
utulembe-rembe twingi! Kiri no'mushaku ku matwe giinyu, guli
muharuure. Ku yukwo, mutakizi ki yoboha!

Ukuyemeera Yesu imbere lya'bandu
(Mataayo 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 «Niehe, nie Mwana wo'Mundu, namùbwira, kwe'ri umundu
anganyemeera imbere lya'bandu, naani ngamúyemeera imbere
lya'baganda ba Rurema.
9 Haliko, iri anganyiyogookola imbere lya'bandu, na naani
ngamúyiyogookola imbere lya'baganda ba Rurema.
10 «Umundu, iri angatuka Umwana wo'Mundu, angakogwa. Haliko,
iri angatuka Umutima Mweru, lyoki atâye kogwe!
11 «Ikyanya mugatwalwa mu nyumba ze'mihumaanano, ne'mbere
lya'batwali, ne'mbere lya baguvuruneeri, mbu muyibulanire, mutakizi
gerania, mbu biki byo mugaadeta!

12 Ku kyekyo kihe, lyo'Mutima Mweru gugamùyereka ngiisi byo
mukwiriiri ukudeta.»

Ubuhwija bwo'mugale muguma

13 Mu yabo bandu bingi, muguma anabwira Yesu: «E Mwigiriza,
ubwirage mwene witu, kwo tugabe ibindu byo tukasigirwa.»
14 Yesu anamúshuvya: «Nyandi úkambiika kwo mbe muhambuuzi
mu kati kiinyu, kandi iri mutwi we'maaja ziinyu?»
15 Lyeryo, Yesu anabwira balya bandu: «Mutakizi hemuka, mbu
mulonge ibindu bingi! Tutangadeta kwo'mundu ali mugumaana, mbu
bwo ahiiti ibindu bingi.»
16 Yesu anabatwira umugani kwokuno: «Hâli riiri umugale muguma,
ye'ndalo zaage zâli yeziri bweneene!
17 Uyo mugale, anayibuuza, ti: "Kutagi kwo namu gira? Si ino mimbu
yoshi, ndaki hiiti ho ngagilunda!"
18 «Anayidesa: "Ngoli yiji kwo ngaagira. Namuhongola ibihinda
byani, na nyubake ibihamu. Mwomwo, mukabe mwo ngalunda ino
mimbu yani yoshi, ne'bindi bindu byani.
19 Haaho, lyo ngayidesa mu mutima gwani: Aa! Ukoli yisinguliiri
akanyamwala ke'bindu biija! Bigakuhisa ku myaka mingi. Aaho!
Uvwagarare! Ukizi lya, no'kunywa, iri unashambaala."
20 «Kundu kwokwo, Rurema anayiji múbwira: "Ewe! Ulyagagi
muhwija! Si mu bushigi bwa zeene, lyo ugaafwa! Aahago! Yibyo
bindu byoshi byo wayilundira, bigaaba bye'mwa nyandi?"»
21 Yesu, anayusa, mu kudeta: «Kwokwo, kwo bigaaba, iri umundu
angayilundira ibindu halwage yenyene, atanabe mugale ku bya
Rurema.»

Tutakizi gerania
(Mataayo 6.25-34)

22 Yesu anashubi bwira abigirizibwa baage kwokuno: «Mutakizi ki
gerania hi'gulu lyo'burambe bwinyu, mbu biki byo mugaalya, kandi
iri biki byo mugayambala.
23 Si uburambe bwonyene, bwo buli na'kamaro ukuhima ibyokulya!
Na'magala kwakundi, go gali na'kamaro ukuhima ibyambalwa.
24 «Mulolere ku banamujongo! Si batali mu byala, batanali mu
yimbula. Ndaanabyo bihinda byo bagweti. Kundu kwokwo, Rurema
ali mu baliisa. Aaho! Mwehe, ka mutali mwe muli na'kamaro
bweneene ukuhima utunyuni!
25 «Mu kati kiinyu, nyandagi úwangayiyushuulira kiri ne'kihe
kiguma ku bulamu bwage, ku njira yo'kuyigeraniza? Si ndaaye!
26 Na bwo mutashobwiri ukugira íhiniini nga yihi, kituma kiki muki
gweti mugagerania ku bindi?
27 «Mulolere ku twaso, ngiisi kwo tuli mu kula. Si tutali mu himbuka,
tutanali mu yihangira ibyambalwa. Kundu kwokwo, namùbwiraga
kwo kiri na mwami Sulumaani, kundu âli tuuziri mu bulangashane
bwa'kahebuuza, haliko, atakayilimbiisa nga kaguma kaatwo!
28 «Kwokwo, kwo Rurema ali mu limbiisa ibyasi bya mu kishuka.
Yibyo byasi, zeene biri ho, na kusheezi, binakabulwe mu muliro.
Aahago! Ka itali yo haahe kwo na niinyu, agakizi mùyambika. Si
ubwemeere bwinyu, buki niihiri bweneene!

29 «Kwokwo, mutakizi ki yihahalira ku byo mugaalya, kandi iri ku
byo mugaanywa! Mutanakizi ki gerania.
30 Yibyo byoshi, abapagaani bo bagweti bagabilooza. Haliko mwehe,
Yisho úli mwi'gulu ayiji-yiji kwo bimùgooziri!
31 Kwokwo, mukizi hahalira ubwami bwa Rurema, lyo mugayushu-
ulirwa ne'bindi byoshi.

Ubugale bwa mwi'gulu
(Mataayo 6.19-21)

32 «Mutakizi yoboha, kundu mulyagagi kikembere kiniini. Mukuba,
mwehe, yisho úli mwi'gulu akasiima ukumùheereza ubwami bwage.
33 «Muguliisagye ibindu biinyu! Na byo mugabilonga kwo, munabi-
heereze abakeni. Muyibiikire indaha ízitagahula. Munabe ne'bihinda
mwi'gulu, íbitali mu shereera. Yaho mwi'gulu, ndaaye muzimba
úwangabiyegeera. Ndaanazo nyeeje ízangayiji bifuuha.
34 Ee! Ngiisi ho mubiisiri ibihinda biinyu, ho na haaho he'mitima
yinyu iri.

Mukizi yama muyiteganwiri

35 «Mukizi yama muyiteganwiri! Na'matara giinyu, gakizi yama
gayasiri.
36 Mube nga'bakozi ábayiteganwiri, mu kulindirira nahamwabo
alyoke ku buhya. Mango ayiji yiguza, bakavwaruke ukumúyigulira.
37 «Ikyanya nahano agayija, bahiriirwi, ngiisi bakozi bo agag-
wana baki laliiri! Namùbwira ukuli, agakenyera, anababwataze ha
byokulya, anabahakulire byo.
38 «Yukwo kugaluka kwage, kundu kwangaba kuli ku kyanya kya
kahola-masiga, kandi iri ku mutwezi, balya bakozi bagaaba bahiriirwi,
iri nahamwabo angabagwana bali ibiringiini.
39 «Mumenye bwija, mwene inyumba ákimenye ikihe kyo'muzimba
agayija kwo, nga akayitegaanura, halinde inyumba yage itayiji tulwa.
40 «Kwokwo, na niinyu, mukizi yama muyiteganwiri. Mukuba,
Umwana wo'Mundu agayija ku kyanya mutalangaliiri.»

Umugani gwa'bakozi
(Mataayo 24.45-51)

41 Peturu anabuuza: «E Nahamwitu, ikyanya watwa yugu mugani,
ka guli hi'gulu liitu naaho, kandi iri na hi'gulu lya'bandi booshi?»
42 Nahano anamúshuvya: «Nyandagi mukozi úli mwemeera, anali
mwitegeereza? Umukozi mwene uyo, ye nahamwabo agabiika abe ye
gayimangira abaabo, anabe ye gakizi baheereza ibyokulya ku kyanya
íkikwaniini.
43 «Ikyanya nahamwabo agabalamuka, iri angagwana ulya mukozi
wage aki gweti agaagira kwokwo, iri uyo mukozi agaaba ahiriirwi!
44 Namùbwira ukuli, kwo'lya nahamwabo agamúbiika, abe ye
gayimangira ibindu byage byoshi.
45 «Haliko, tudetage ngo'yo mukozi angayigamba, ti: “Si Nahamwitu,
keera atinda bweneene!” Ulya mukozi, anatondeere ukulimbagula
abaabo bakozi, abashosi na'bakazi. Anakizi lya no'kunywa, halinde
analaluke.

46 «Kwokwo, uyo nahamwabo, mu kugaluka, agayija ku lusiku na
ku kihe ulya mukozi atalangaliiri. Anamútenge-tenge, anamúlashe
mu bapagaani.
47 «Umukozi, iri angaba akoli yiji ubulooze bwa nahamwabo,
atanabugire, agashulikwa ingoni nyingi.
48 «Haliko, iri angagira amabi go'kumúkululira ikihano, anabe
atayiji ngiisi kwo Nahamwabo aloziizi, yehe agakubulwa ingoni
ngerwa naaho.
«Umundu, iri angahaabwa ibingi, ye ganabuuzibwa ibingi. Ne'ri an-
gasikirizibwa akanyamwala, ye gabuuzibwa bye'ngingwe bweneene!

Yesu agaleeta ukuyihandulana kwo
(Mataayo 10.34-36)

49 «N'gayija hano mu kihugo, gira nyiji yasa mwo'muliro. Na
nziimiri bweneene ukubona ngiisi kwo gugayaka!
50 Kiri na nienyene, ngwiriiri ndenge mu bubatiizo. Na ngoli
gweteriirwi, halinde ku kyanya bugaamala!
51 «Ka mutoniri kwo n'gayija mu kihugo, mbu lyo ngileeta
mwo'mutuula? Nanga! Leka nimùbwirage! Íbikatuma ngayija, gira
abandu bayihandulane kwo.
52 Ukulyokera buno, iri inyumba yangaba mwa'bandu bataanu,
abashatu bagayihandula ku babiri. Balya babiri, nabo banayihandule
ku yabo bashatu.
53 Umushosi agayihandula ku mugala wage. No'yo mugala wage,
naye anayihandule ku yishe. Umukazi agayihandula ku munyere
wage. No'yo munyere, anayihandule ku nyina. Umukazi agayihandula
ku mwali-kazi. No'yo mwali-kazi, anayihandule ku navyala.»

Tumenye ibyereso bye'bihe
(Mataayo 16.2-3)

54 Yabo bandu booshi, Yesu anababwira kwokuno: «Ikyanya muli
mu bona kwe'kitu kyateramira uluhande lwe'muga, muli mu yami
deta kwe'nvula ikola igaania. Ha nyuma, inanie.
55 Ne'kyanya muli mu bona kwe'mbuusi yahuluka uluhande
lwe'kisaka, munayami deta kwo igaaba ndugumbo. Kwokwo, inabe
ho.
56 «Si mulyagagi balyalya! Ikyanya muli mu bona íbiri kwi'gulu na
íbiri mu kihugo, munayami menya ngiisi íbigakoleka. Aaho! Kituma
kiki mutali mu sobanukirwa na íbigweti bigakoleka mu zino siku!

Tukizi yuvwikana no'mugoma
(Mataayo 5.25-26)

57 «Mwenyene, mukwaniini mukizi twa ulubaaja ku njira íkwaniini.
58 Umulezi wawe, ikyanya aki gweti agakutwala iwa kutwirwa
ulubaaja, umúyigonge bweneene ku kyanya mukiri mu njira. Buzira
kwokwo, hali ikyanya angakukululira imbere lyo'mutwi we'maaja.
Naye anakubiike kwo'mupolesi, gira akufunde mu nyumba ye'mbohe.
59 Nakubwiraga, kwo utagashaaga mwo, útazi liha ulufwaranga
luzinda lwe'kiiru!»

13

Tutwikire ku byaha!

1 Ku yikyo kyanya, abandu banayiji bwira Yesu ngiisi kwo Pilaato
akayitiisa Abagalilaaya baguma, ku kyanya bâli gweti bagabaaga
ibitugwa byo'kutangwa ituulo imwa Rurema.
2 Yesu anabashuvya: «Yabo Bagalilaaya ábakayitwa, ka mutoniri
kwo bo bâli riiri banabyaha ukuhima abaabo Bagalilaaya booshi?
3 Namùbwiraga, kwo bitali kwokwo! Kiri na niinyu, iri mutan-
gatwikira ku byaha biinyu, mugaki shereezibwa mweshi!
4 «Na kutagi kandi, imwa balya ikumi na munaana? Si baka-
hongokerwa kwo na'kanywangi-nywangi ke'nyumba ye'Silwamu, ba-
nabindikwa? Ka kwokwo mutoniri kwo bo bâli riiri banabyaha
ukuhima abaabo booshi ábatuuziri i Yerusaleemu?
5 Namùbwiraga, kwo bitali kwokwo! Kiri na niinyu, iri mutan-
gatwikira ku byaha biinyu, mugaki shereezibwa mweshi!»

Umugani gwe'kiti íkitakatongeka

6 Yesu anatwira abandu yugu mugani: «Hâli riiri mundu muguma,
úwâli byaziri ikiti kyo'mutiini mu ndalo yage ye'mizabibu. Ha nyuma,
anayiji kilooza kwe'bitumbwe, haliko atanabigwana kwo.
7 Kwokwo, anabwira umulaazi we'ndalo: "Lolaga! Ikola imyaka
ishatu ino, ngweti ngayiji looza ibitumbwe ku yiki kiti kyo'mutiini,
ndaanabyo ndi mu kigwana kwo. Aaho! Ukikubage, gira kitagen-
derere ukugaaza yiri idaho ku busha!"
8 «Halikago, uyo mulaazi anashuvya: "E Nahamwitu, kino kiti, utee
kileka ugundi mwaka muguma naaho. Ngakifuluulira, na ngifukire
hi'jolera.
9 Iri kyangakoli tongeka ku mwaka úgugayija, bwangaba bwija!
Kandi iri nanga, tukabuli kikuba."»

Yesu akiza umukazi ku lusiku lwe'Sabaato

10 Lusiku luguma lwe'Sabaato, Yesu âli riiri mu nyumba
ye'mihumaanano ya'Bayahudi, agweti agayigiriza abandu.
11 Na mwomwo, mwâli riiri mukazi muguma, úwâli kola ne'myaka
ikumi na munaana abambwirwi ne'kisigo kyo'kufumbika. Atanâli ki
shobwiri ukuyinamuka, kiri ne'hiniini.
12 Uyo mukazi, iri Yesu akamúbona, anamúhamagala, anamúbwira:
«E maawe, ubulwazi bwawe, keera bwakira!»
13 Ulya nyaama, Yesu anamúbiika kwa'maboko. Lyeryo, anayami
goloka, anayivuga Rurema.
14 Uyo mukazi, bwo akakizibwa ku lusiku lwe'Sabaato, kyanatuma
umukulu we'yo nyumba agaraakara! Anabwira abandu, ti: «Si mu
ngiisi iyinga, muli isiku ndatu zo'kukola! Aaho! Mu zeezo siku
naaho, mube mwo mugakizi kizibwa mwo. Si kutakizi ba ku lusiku
lwe'Sabaato!»
15 Nahano anamúshuvya: «Si mulyagagi balyalya! Ka ngiisi
muguma winyu atali mu yigulira ingaavu zaage mwi'ruli, kandi iri
punda wage, gira azitwale iwa kushoola, kundu kuli mu ba ku lusiku
lwe'Sabaato?
16 Uyu mukazi, ali wa mwi'kondo lya Hiburahimu, keera anamala
imyaka ikumi na munaana ashwesirwi na Shetaani. Aahago! Ku lusiku
lwe'Sabaato, ka naye atakwiriiri ashwekuulwe?»

17 Yesu, mbu adetage kwokwo, balya bagoma baage booshi, ba-
nayami teteerwa. Haliko, abandi booshi banashambaala, mu kubona
amiiga gooshi go Yesu âli kizi gira.

Umugani gwe'hibuto hye'haradaali, na gwe'saama
(Mataayo 13.31-33; Mariko 4.30-32)

18 Yesu anabuuza kwokuno: «Ubwami bwa Rurema, bulyagagi kuti?
Yubwo bwami, nangabushushaania na biki?
19 Bulyagagi nga hibuto hye'haradaali, hyo'mundu akagendi byala
mu ndalo yage. Yihyo hibuto, hyanakula, hyanayiji ba kiti, halinde
utunyuni twanayiji yubaka ingisha mu matavi gaakyo!»
20 Yesu anashubi deta: «Ubwami bwa Rurema, nangashubi
bushushaania na biki?
21 Bushushiini ne'saama yo'mukazi akayabiira, anagendi gifusha mu
bitiri bishatu byo'mushyano. Irya saama, yanahemeesa umushyano
gwage gwoshi!»

Íbyâye be ku bandu babi
(Mataayo 7.13-14, 21-23)

22 Iri Yesu akaba akola mu njira yo'kugenda i Yerusaleemu, anakizi
genda agalenga mu twaya tuhamu, kiri no'twa mu bishoola, iri anakizi
yigiriza abandu.
23 Ku yikyo kyanya, mundu muguma anamúbuuza: «E Nahano,
ikyanya abandu bagakizibwa, ka bagaaba bagerwa naaho?» Yesu,
anashuvya:
24 «Mukizi gira umwete gwo'kulenga mu mulyango gwa'kafyenge!
Namùbwiraga, kwa'bandu bingi bagaagira mbu bagulenge mwo,
banayabirwe.
25 «Ikyanya mwene inyumba agaaba keera ayimuka, anahamike ul-
wivi, lyo mugaaba mukoli yimaaziri ha kisimba-lyango, munatondeere
ukuyiguza. Mugamúyigonga, ti: “E Nahano, utuyigulire.” Haliko,
agamùshuvya: “Ndamùyiji! Kiri na ho mulyosiri, ndahayiji!”
26 «Haaho, munamúshuvye: “Si twâli kizi shangiira no'kunywa
kuguma! Na mu njira za mu twaya twitu, mwo wâli kizi tuyigiriza.”
27 Haliko, agamùbwira: “Nanga! Si keera namùbwira kwo
ndamùyiji! Ndayiji na ho mukalyoka! Njagiragi yaha, mwe ba-
nakuhambwa!”
28 «Ku yikyo kyanya, mugakizi bululuka, iri munakizi shya amiino.
Mukuba, mugaabona Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo, na'baleevi
booshi, balyagagi mu bwami bwa Rurema. Si mwehe munabe mukoli
yigaliirwi ha mbuga!
29 Abandu bagayija ukulyoka isheere, ne'muga, ne'mbembe,
ne'kisaka, banababwataze ha byokulya mu bwami bwa Rurema.
30 «Munamenye bwija, kundu bandu baguma baki ryagagi
be'nyuma buno, si bagayiji ba, ba mbere. Na kundu abandi bakiri
ba mbere buno, haliko bagayiji ba be'nyuma.»

Yesu ajengeerwa hi'gulu lye'Yerusaleemu
(Mataayo 23.37-39)

31 Ku yikyo kyanya, Abafarisaayo baguma banayiji bwira Yesu:
«Ewe! Ulyokage hano, ugendi beera ahandi! Si Heroode akoli loziizi
ukukuyita!»

32 Yesu, anabashuvya: «Ulya nyambwe, mugendi múbwira
kwokuno: “Lolaga! Zeene na kusheezi, ngi gweti ngayimula ibisigo
mu bandu, na mbakize na'malwazi gaabo. No'lundi, lyo ngaahisa ku
kalimbi kaani.”
33 Kuguma na yibyo, bingwiriiri ngenderere na luno lugeezi lwani
zeene, na kusheezi, no'lundi, halinde mbike i Yerusaleemu. Mukuba,
abaleevi batangafwira ahandi, ítali i Yerusaleemu!
34 «E Yerusaleemu, e Yerusaleemu, si we gweti ugayita abaleevi! Ee
ma! Ngiisi ábali mu tumwa imwawe, uli mu balasha amabuye. Nâli
loziizi ukukuumania abandu baawe, nga kwe'ngoko iri mu vumbeera
ibyanagoko byayo. Haliko mutanalooza.
35 «Aahago! Mumenye bwija kwe'nyumba yinyu, ikola igaasigwa
mushaka! Namùbwiraga, kwo mutagaki shubi mbona, mútazi deta:
“Ulya úwayija kwi'ziina lya Nahano, agashaanirwe!*”»

14

Yesu akiza umulwazi ku lusiku lwe'Sabaato

1 Lusiku luguma lwe'Sabaato, Yesu akayiji lya imwo'mukulu
muguma wa'Bafarisaayo. Ne'kyanya âli riiri mwo, abandu bâli gweti
bagamúgandiiza bweneene!
2 Na yaho imbere lyage, hâli riiri mundu muguma, ya'magala gaage
gâli koli heemiri.
3 Yesu anabuuzagya Abafarisaayo, na'bigiriza be'maaja, ti: «Ku
lusiku lwe'Sabaato, ka tuhangwirwi ne'maaja kwo tukizi kiza?»
4 Balya bakulu, batanamúyakula. Lyeryo ulya mulwazi, Yesu
anamúhuma kwo, anamúkiza, abuli múhanguula kwo ataahage.
5 Yesu anashubi babuuza kwokuno: «Ku lusiku lwe'Sabaato, nga
muguma winyu angalokerwa no'mwana mu kishimo, kandi iri in-
gaavu, ka atangayami múshaaza mwo?»
6 Balya bandu, ikyanya bakayuvwa kwokwo, banateteerwa.

Tutakizi yiloogeza ulushaagwa

7 Yesu iri akabona ngiisi kwo ábalaalike bâli gweti bagakubirira
ukubwatala ku bitumbi bye'mbere, anababwira kwokuno:
8 «Ikyanya ugalaalikwa ku buhya, utahikiri bwatala ku kitumbi
kye'mbere! Mukuba, hali ikyanya bangaba balalisiri úkukuliiri.
9 Na úkamùlaalika, anayiji kubwira: “Ewe! Yimukaga yaha! Uyu
abe ye gahabwatala!” Unagwatwe ne'shoni bweneene, mu kugendi
bwatala inyuma lya'bandi.
10 «Ku yukwo, ikyanya ugakizi laalikwa, utee bwatala ku kitumbi
kye'nyuma. Kwokwo, ulya úkakulaalika, mango ayija, akakubwirage,
ti: “E mwira, uyiji bwatala hano ha mbere! Ho hiija!” Kwokwo, lyo
ugahaabwa ulushaagwa bweneene imbere lya'biinyu balaalike booshi.
11 Ee! Umundu, iri angayikuza, agabiikwa haashi. Haliko, iri
angayibiika haashi, lyoki lyo agakuzibwa.»
12 Haaho, Yesu anabwira úkamúlaalika kwokuno: «Ikyanya ugaa-
gira ibyokulya byo'lusiku lukulu, biba bya mwi'zuuba, kandi iri bya
mu kabigingwe, utagire mbu ulaalike abiira baawe, kandi iri abandu
be'mbaga yawe, kandi iri beene winyu, kandi iri abatuulani baawe,

* **13:35 13.35** Zaburi 118.26.

abagale. Yabo booshi, hali ikyanya bangashubi kulaalika, unabe keera
wagalulirwa ngiisi byo wabaheereza.
13 «Haliko, ikyanya ugaagira ibyokulya byo'lusiku lukulu, ulaalikage
abakeni, ne'birema, no'tundende, ne'mbumi.
14 Kwokwo, lyo ugaaba muhiirwa! Kundu batahiiti byo ban-
gakugalulira, haliko Rurema agakugalulira byo, ku kyanya agazuula
ábakwaniini.»

Umugani gwa ábakatenguha umulaali
(Mataayo 22.1-10)

15 Mundu muguma mu bâli bwatiiri ha byokulya, iri akayuvwa
ngiisi kwo Yesu adeta, anamúbwira: «E mwigiriza, bahiriirwi,
ábagavutaala ha byokulya mu bwami bwa Rurema!»
16 Yesu anamúshuvya: «Hâli riiri mundu muguma, úkategeka
ibyokulya byo'lusiku lukulu, analaalika abandu bingi.
17 Yulwo lusiku, iri lukahikaga, anatuma umukozi wage, agendi
laluula ábalaalike booshi. Uyo mukozi, anababwira: "Muyijage!
Byoshi bikola ibiringiini!"
18 «Yabo balaalike booshi, banakizi múhenduula. Uwa mbere,
anamúbwira: "Keera nagulaga indalo. Binangwiriiri ngendi gitandu-
ula. Nakuyinginga, utambone buligo!"
19 «Ugundi, ti: "Nagula ingaavu ikumi zo'kulima. Na buno, ngola
ngagendi zigera. Nakuyinginga, utambone buligo!"
20 «Ugundi naye, ti: "Keera nahisa umukazi, bitagananzigira kwo
nimúsige."
21 «Uyo mukozi, anagalukira imwo'lya nahamwabo. Yibyo byoshi,
anamúmenyeesa byo. Uyo nahamwabo, anaraakara bweneene,
anabwira ulya mukozi wage: "Ulunguulage mu njira mbamu za mu
kano kaaya, kiri na mu ze'mishodoko. Unakuumanie mwa'bakeni,
ne'birema, ne'mbumi, no'tundende. Yabo booshi, ubaleete!"
22 «Ha nyuma, uyo mukozi anayiji múbwira: "E nahamwitu, birya
byo wanduma, keera nabigira. Kundu kwokwo, mukiri ha'bandi
bangabwatala."
23 Uyo nahamwabo, anamúbwira: "Aaho! Ugende na mu njira za
mu bishoola, na mu za mu mbingiro. Ugendi kuumania abandu,
unabaleete mu nyumba yani, halinde iyijule.
24 Halikago, balya bo n'gatee laalika ku lusiku lwani lukulu,
nakubwira kwo ndaaye kiri no'muguma wabo úgalabula ku byokulya
byalwo!"»

Íbikwaniini mu bagakulikira Yesu
(Mataayo 10.37-38)

25 Yesu âli kulikiirwi ne'binoono bya'bandu. Yabo booshi, anabake-
bagana, anababwira kwokuno:
26 «Kundu umundu aganyijira, halikago atangaba ali mwigirizibwa
wani, átazi shomba yishe, na nyina, na mukaage, na'baana baage, na
beene wabo, na'baali baage, halinde anayishombe na yenyene!
27 Umundu atangaba mwigirizibwa wani, átazi betula ikibambo
kyage, anakizi ngulikira.
28 «Tudete nga muguma winyu angalooza ukuyubaka inyumba
íshuumiri. Aaho! Ka atangatee yika haashi, anatondobole ngiisi byo

agagikoleesa kwo? Kwokwo, lyo alonga ukumenya iri angaba ahiiti
ibindu íbyangagiyijuza.
29 Mukuba, iri angalunguli yubaka ulutaliro, anayabirwe ukuluy-
ijuza kwe'nyumba, ikyanya abandu bagakizi lenga yaho, bagakizi
mútyoza, ti:
30 “Yuuhu! Ka yo miihe! Uyu mundu, akatondeera uluubako, si
lwanamúyabira!”
31 «Tudetage kwakundi, nga baami babiri bangaba bakola
bagaalwa. Muguma wabo anabe ahiiti ibihumbi ikumi naaho
bya'basirikaani, no'wabo, anamúyijire ne'bihumbi makumi gabiri.
Aaho! Uyo wa'basirikaani ibihumbi ikumi, ka atangatee yika haashi,
anayisalize iri agashobola ukugagika?
32 Ne'ri angabonaga kwo bitagaaziga, agayami tuma abatungwa
baage, bagende duba imunda ulya wabo, gira balonge ukuyuvwanwa
ku kyanya akiri hala.
33 «Kwokwo, ne'mwinyu, umundu atangaba ali mwigirizibwa wani,
átazi hala byoshi byo agweti!

Umuunyu muzira kamaro
(Mataayo 5.13; Mariko 9.50)

34 «Umuunyu, kiri kindu kiija. Halikago, iri gwangaba keera
gwaginiinuka, ndaabyo kandi íbyangaki shubi gununiisa.
35 Umuunyu mwene yugwo, gutaki hiiti kamaro mwi'daho, kiri na
mu nagiira. Gukola naaho gwa kuyonwa. Umundu, iri angaba ahiiti
amatwiri go'kuyuvwa, ayuvwe!»

15

Umugani gwe'kibuzi íkyâli teeresiri
(Mataayo 18.12-14)

1 Ababuguza, na'bandi banabyaha, booshi bâli kuumaniri áhali Yesu,
gira bamúyuvwirize.
2 Kyanatuma Abafarisaayo na'bigiriza be'maaja, bagatondeera
ukuyidodomba, ti: «Uyu mundu, si agweti agayegereza abanabyaha!
Banagweti bagashangiira.»
3 Yesu anabatwira yugu mugani kwokuno:
4 «Muguma winyu, iri angaba ali ne'bibuzi igana, kiguma ki-
nateereke, kuti kwo angagira? Ka atangatee siga birya makumi
galimwenda na mwenda i bungere, anagende agalooza kirya kiguma
íkyateereka, halinde akibone?
5 «Kirya kibuzi, ikyanya agaaba keera akibona, agakibetula ha lutugo
ku bushambaale.
6 Anakitaahane, anahamagale abiira baage na'batuulani baage,
anababwire: “E balya, tushambaalire kuguma! Kirya kibuzi kyani
íkishubi teeresiri, keera nakibonaga.”
7 «Namùbwira, kwokwo na mwi'gulu, muli mu ba ubushambaale
bwingi ku kyanya umunabyaha muguma atwikira ku byaha byage,
ukuhima ubushambaale úbutuula ho, hi'gulu lya'bandu biija makumi
galimwenda na mwenda ábataki hiiti igoorwa lyo'kuyilega.

Umugani gwe'kingorongoro íkyâli teeresiri

8 «Tudete ngo'mukazi angaba ahiiti ibingorongoro ikumi,* anateer-
age kiguma. Aaho! Ka atangakongeeza itara, anabiize mu nyumba
mwoshi, angalinguuza bwija, halinde akibone!
9 Ulya mukazi, ikyanya agaaba keera akibona, agahamagala abiira
baage, na'batuulani baage, anababwire: "E balya, tushambaalire
kuguma! Kirya kingorongoro kyani íkishubi teeresiri, keera naki-
bonaga."»
10 Yesu anashubi deta: «Namùbwira, kwokwo kwa'baganda ba
Rurema bali mu ba bashambiiri, ku kyanya umunabyaha muguma
atwika ku byaha byage.»

Umugani gwo'mwana úwâli teeresiri

11 Yesu anashubi deta kwokuno: «Hâli riiri mundu muguma, úwâli
hiiti bagala babiri.
12 Lusiku luguma, umuto anayiji múbwira: "E daata, ibindu byo
ngayiji hyana, umberezagye ulwani luhande!" Uyo yishe, anagabulira
yabo baana baage bombi ibindu byage.
13 «Ha nyuma lye'siku ngerwa, uyo muto anateekeraga ibindu byage
byoshi, anabihabukana i mahanga. Yeyo-yeyo, anagendi bishahuliisa.
Anakizi laluka, iri anakizi yifunda mu bitalaalwe.
14 «Birya bindu byage, iri bikaba keera byamúsirira, umwena
mukayu gwanagunuuza mu kihugo kyoshi, halinde uyo mwana
anayingira ngana mu makuba.
15 Kyanatuma agagendera mundu muguma we'yo munda,
anamúyinginga kwo abe mukozi wage. Uyo mundu, anamútuma
mu ndagiriro ze'ngulube† zaage, gira akizi zitobera.
16 Ne'kyanya âli kizi zitobera, anakizi sara bweneene ukulya ku
byula byo zâli kizi lya. Halikago, ndaaye úkamúhanguula kwo akizi
birya kwo!
17 «Mbu hatame, ulya muto anatumburukwa, anatondeera ukuy-
isaliza, ti: "Abakozi ba daata, si booshi bagweti bagaalya, ne'bindi
binasigale kwo! Haliko niehe, ngola ngafwira hano no'mukubo.
18 Kwokwo, namu galukira imwa daata, ninamúbwire, ti: E daata,
n'gahubira Rurema, na naawe kwakundi.
19 Ndanakwiriiri ukudetwa kwo ndi mugala wawe. Ungirage naaho
mbe muguma wa mu bakozi baawe."
20 «Kwokwo, uyo mwana analyokaga yaho, anagalukira imwa yishe.
Ne'ri akaba akola mu yegeera ha kaaya, yishe anamúlangiiza, yoho
wee! Anamúyuvwirwa indengeerwa. Uyo yishe, anayami tibitira
imunda ali, anamúhoobera, iri anamúnyunyuguta. 21 Uyo mwana,
anabwira yishe: "E daata, n'gahubira Rurema, na naawe kwakundi!
Ndanaki kwiriiri ukudetwa kwo ndi mugala wawe."
22 «Haliko yishe, anabwira abakozi baage: "Mutebuukane lirya
ikanju lyo'mulimbo, munamúyambike lyo! Mumúyambike ne'mbete
ku munwe, mumúyambike ne'biraato.
23 Muleete ne'rya shuuli ídehiri, munagibaage. Tugirage ulusiku
lukulu lwo'kumúshambaalira.

---

* **15:8 15.8** *ibingorongoro ikumi* mu kigiriki: darakima ikumi. Kiguma kyâli kizi hembwa umukozi ku mulege-rege. † **15:15 15.15** Abayahudi bali mu neena bweneene ingulube.

24 «“Mukuba, uyu mwana wani ashubi teeresiri. Haliko yono, keera aboneka. Na kundu atákola nga akoli fwiri, haliko akiri mugumaana.”
Yabo booshi, banatondeera ukushambaalira kuguma.
25 «Ku kyekyo kyanya, mukulu wo'yo mwana âli ki riiri iwa ndalo.
Ne'ri akafulukaga, anayuvwa ha mwabo kwa'bandu bakola mu yimba
no'kukina.
26 Anahamagala muguma mu bakozi baabo, anamúbuuza: “Ewe!
Biki íbiri hano?”
27 «Anamúshuvya: “Mulumuna wawe, keera agaluka. Na bwo akiri
mugumaana, yisho amúbaagira irya shuuli ídehiri.”
28 «Ulya mwana mukulu, anayagalwa bweneene, analahira kwo
atagayingira mu nyumba. Kyanatuma yishe agahuluka, anagendi
múyinginga kwo ayingire.
29 Haliko, anamúshuvya: “Si ikolaga myaka mingi, ngweti ngakukol-
era, ndanazindi kutenguha! Kundu kwokwo, utazindi mbeereza kiri
ne'hyanahene, mbu njambaale kuguma na'biira baani.
30 Si uyu mugala wawe, keera ashahuliisa ibindu byawe mu bushule!
Ne'kyanya ayija, wayami múbaagira ishuuli ídehiri.”
31 «Yishe anamúshuvya: “E mugala wani, wehe, tutuliinwi hano.
Ibindu byoshi byo mbiiti, biri bye'mwawe.
32 Haliko, uyu mulumuna wawe, bitukwiriiri tumúgirire ulusiku
lukulu ku bushambaale. Mukuba, kundu ashubi teeresiri, yono
keera aboneka. Na kundu atákola nga úkoli fwiri, haliko akiri
mugumaana!”»

16

Umugani gwe'ngengya yo'mwimangizi

1 Yesu anabwira abigirizibwa baage kwokuno: «Hâli riiri
mugale muguma, yo'mwimangizi wage akalegwa kwo agweti
agamúshahuliikiza ibindu.
2 Uyo mugale, anamútumira, anamúbwira: “Ewe! Maki gano, go
nguyuvwiti kwo? Unyerekage umuharuuro gwe'bindu byani! Bitaki
ziziri kwo ube mwimangizi wabyo!”
3 «Uyo mwimangizi, anayibuuza, ti: “Kutagi kwo namu gira? Si
nahamwitu keera andyosa mu mukolwa, ndanaki shobwiri ukukizi
humba ibishimo. No'kukizi genda ngahuuna-huuna, byangandeeza
ishoni.
4 Aaho! Ngoli yiji kwo ngaagira, gira ikyanya ngaaba keera nay-
imulwa mu guno mukolwa, lya'bandu bakakizi nyakiira mu nyumba
zaabo!”
5 «Uyo mwimangizi, anatumira ngiisi ábâli riiri mu mwenda gwa
nahamwabo, anabuuza uwa mbere: “Wehe, uli mu mwenda gwe'zinga
imwa Nahamwitu?”
6 Anamúshuvya: “Ndi mu mwenda gwe'ngungulu igana za'mavuta
ge'mizehituuni.” Ulya mwimangizi, anamúbwira: “Kano karataasi,
kayandisirwi kwo'mwenda gwawe. Aaho! Ukayabiirage, unabwatale,
unayami kayandike kwo makumi gataanu.”
7 «Ha nyuma, anabuuza ugundi: “Na naawe, uli mu mwenda gwa
zinga?” Na wa naye, ti: “Masuuzu kihumbi ge'ngano.” Anamúbwira:
“Yabiira kano karataasi kaawe! Unayandike kwo magana galimu-
naana.”

8 «Irya ngengya yo'mwimangizi, nahamwabo anagihuuza ku bulya
bweshu bwayo. Ee! Abandu be'kihugo, bo bali mu ba beeshu
bweneene mu kukoleesa ibindu byabo boonyene kwa boonyene,
ukuhima abandu bo'mulengeerwe.
9 «Namùbwiraga, ibindu bya mu kino kihugo mukizi bikoleesa mu
kugwata mwa'biira! Ikyanya bigaaba keera byamalaga, mukalonge
ukuyegerezibwa mu kaaya ke'myaka ne'myakuula!
10 «Umundu, iri angaba ali mwemeera ku biniini, ye mu ba
mwemeera na ku bingi. Ne'ri angaba ali ngunge ku biniini, ye nali
mu ba ngunge na ku bingi.
11 «Ku yukwo, iri mwangaba mutali bemeera mu kukoleesa ubugale
bwe'kihugo, nyandagi úgamùyemeera ku bugale nirizina?
12 Ne'ri mwangaba mutali bemeera ku bindu byo'gundi, nyandi
úgamùheereza ibindu bya mwenyene?
13 «Ndaaye mukozi úshobwiri ukukolera banahamwabo babiri!
Iri angakunda nahamwabo muguma, anakizi yitanga imwage, iri
agashomba uwabo, no'kukizi múgayiriza. Bitaziziri kwo mukizi
kolera Rurema, mbu munashubi kizi kolera ne'fwaranga!»
14 Abafarisaayo, mbu bayuvwagwe byoshi byo Yesu akadeta, bana-
tondeera ukumúshekeereza, wa yuuhu! Mukuba, boohe, bâli kuuziri
ifwaranga bweneene.
15 Yesu anababwira: «Mwehe, mugweti mugayigira imbere
lya'bandu nga mwe mukwaniini. Kundu kwokwo, Rurema ayiji-yiji
íbiri mu mitima yinyu. Ee! Ngiisi bya'bandu bali mu huuza, byebyo
byo Rurema ali mu negura!»

Amigirizo malebe ga Yesu
(Mataayo 11.12-13; 5.31-32; Mariko 10.11-12)

16 Yesu anashubi deta kwokuno: «Abandu bâli kizi kulikira Imaaja
za Musa, na íbikayandikwa na'baleevi, halinde ukuhisa ku kyanya
kya Yohana. Na ha nyuma, Imyazi Miija yo'bwami bwa Rurema,
yabuli kizi menyeesibwa. Na buno, abandu booshi, bagweti bagalwira
ukubuyingira mwo.
17 Kundu kwokwo, yizo maaja, bivwarusiri kwi'gulu ne'kihugo
byanganyerera, he'hilabike higuma hyazo, hyangahodoka.
18 «Umundu iri angayimula mukaage, anayange ugundi, iri asam-
bana! Ne'ri umundu angayanga umukazi keera úkayimulwa na yiba,
iri naye asambana.

Umugale muguma na Laazaro

19 «Hâli riiri mugale muguma, úwâli kizi yisimiisa mu bindu byage,
anâli kizi yilimbiisa ne'mirondo miija ye'kituku-tuku.
20 «Hâli riiri no'mukeni muguma, iziina lyage ye Laazaro. Uyo
Laazaro, âli kizi biikwa ha mulyango gwo'mugale. Amagala gaage
gooshi, gâli dunduusiri no'luhere,
21 halinde utubwa twanakizi yiji múlamba-lamba. Anâli yamiri
ashalisiri. Ne'kyanya âli kizi bona íbiri mu tibuka ku kashasha ko'yo
mugale, anakizi sara ukubilya kwo.
22 «Mbu hatamage, uyo mukeni Laazaro anafwa. Abaganda
banamútwala mwi'gulu, ha butambi lya Hiburahimu. Uyo mugale
naye anafwa, anaziikwa.

23 «Ulya mugale, iri akaba agweti agalibuukira bweneene i nakwere,
analegamira, anabona Hiburahimu ku hala, na Laazaro ali ha butambi
lyage.
24 Uyo mugale, anaberangira, ti: “E daata Hiburahimu, unyuvwirwe
indengeerwa, maashi! Si ngweti ngalibuukira bweneene mu luno lu-
bigi! Undumirage Laazaro, aleeze umunwe mu miiji, anagandonyeze
ku lulimi, gira luhole.”
25 «Hiburahimu anamúshuvya: “E mwana wani, ukengeere
kwe'kyanya wâli ki tuuziri mu kihugo, kwo we wâli kizi longa ibiija.
No'yo Laazaro, ye wâli kizi longa ibibi. Haliko buno, yehe ye kola mu
holeezibwa hano. Na wehe, we kolaga mu libuuka.
26 «“Ne'ngingwe, ha kati kiitu, hali namweshwe we'membo! Kundu
umundu angalooza ukulyoka ino munda, mbu ajabukire iyo munda,
bitagaaziga. Na ábali iyo munda kwakundi, ndaaye úwangajabukira
hano.”
27-28 «Uyo úshuba mugale, anashubi deta: “E daata, imwitu, iki
ryagagi balumuna baani bataanu. Kwokwo, nakutendeera utumage
yo Laazaro, gira agendi bakengula, batayiji kengeera bangwana hano
i nakwere.”
29 Hiburahimu naye, ti: “Yabo balumuna baawe, bahiiti amagambo
ágakayandikwa na Musa na'baleevi. Bakizi yuvwa gaago!”
30 «Ulya úshuba mugale, ti: “Nanga, maashi daata Hiburahimu!
Si iri bangahikirwa na úwazuuka mu bafwiri, lyoki bangatwikira ku
byaha byabo.”
31 Hiburahimu, naye, ti: “Kutali kwo biri! Balumuna baawe, iri
batangatwazagya íbikayandikwa na Musa na'baleevi, batanganat-
waza kiri na úwazuuka mu bafwiri!”»

17

Tutakizi hubiisania
(Mataayo 18.6-7, 21-22; Mariko 9.42)

1 Yesu anabwira abigirizibwa baage kwokuno: «Ibyo'kuhubiisa
abandu, ukuyija, bigayija. Haliko, yayewe imwo'mundu ye bigahuluka
kwo!
2 Umundu, ho angahubiisagya muguma wa mu yaba baniini,
bwangabiiri bwija ashwekerwe ulushyo mwi'gosi, anatibulirwe mu
nyaaja.
3 Ku yukwo, mukizi yilanga bwija!
«Mwene winyu, iri angakuhubira, umúyerekeze! Ne'ri angatwikira
ku byo akuhubira kwo, umúkoge.
4 Na kundu angakuhubira ubugira kalinda ku lusiku luguma, anakizi
kuhuuna ulukogo ubugira yako kalinda, ugenderere naaho ukukizi
múkoga!»

Tukizi biika Rurema kwo'bwemeere

5 Indumwa za Nahano, zanamúbwira: «E mwigiriza, utuyushuuli-
rage ubwemeere!»
6 Anazishuvya kwokuno: «Kundu ubwemeere bwinyu bwangaba
bulyagagi buniini nga hibuto hye'haradaali, mwangabwiziri yiki
kiti kye'kikuyu kwo kishikuke, kigendi yishinga mu nyaaja, nakyo
kinayami mùsimbaha.

Abakozi ba Yesu, bakwaniini bayibiike haashi

7 «Tudete nga muguma winyu angaba ali no'mukozi úwafuluka mu
ndalo, kandi iri i bungere. Aaho! Ka angayami bwira umukozi wage
kwo alunguule ha byokulya? Nanga!
8 Si agamúbwira: "Utee mbaliza byo ngasheega. Ee! Ukenyere
umulondo, unakizi njumbiriza byo ngaalya, na byo ngaanywa. Ha
nyuma, naawe, ukabuli lya no'kunywa."
9 «Uyo mukozi, ikyanya agaagira byo nahamwabo amúbwira, ka
nahamwabo angamútangira kongwa? Nanga!
10 «Kwokwo, na niinyu, ikyanya mugayusa ukugira byoshi byo
mukabwirwa, mudetage kwokuno: "Twehe, tulyagagi bakozi naaho.
Twakola naaho nga ngiisi kwo bitukwaniini."»

Yesu akiza abanamubembe ikumi

11 Iri Yesu akaba akola mu genda i Yerusaleemu, analenga mu lubibi
lwe'kihugo kye'Samariya, na kye'Galilaaya.
12 Ne'ri akaba akola mu yingira mu kaaya kaguma, anabona
abanamubembe ikumi. Bâli yimaaziri hala,
13 bagweti bagayiberekaania kwi'zu, ti: «E Nahano Yesu, utuyu-
vwirwe indengeerwa!»
14 Yabo banamubembe, Yesu anababanda kwa'masu, anababwira:
«Mugendi yiyerekana mu bagingi!» Balya banamubembe, ikyanya
bakaba bakiri mu njira yo'kugenda yo, banayami kizibwa.
15 Muguma wabo, mbu abonage kwo keera akira, anayami galukira
imunda Yesu, agweti agayivuga Rurema kwi'zu lihamu.
16 Ulya mundu, anahikiri gwa mu magulu ga Yesu, agweti
agamútangira kongwa. No'yo mundu, âli riiri Musamariya.
17 Yesu anashubi deta, ti: «Balya balwazi, ikyanya n'gabakiza, ka
batâli riiri ikumi! Aahago! Hayi, umwenda guli?
18 Ka ndaaye gundi úwagaluka ukuyiji yivuga Rurema, ha nyuma
lya yiki kinyamahanga naaho?»
19 Ulya Musamariya, Yesu anamúbwira: «Bwo wambiika
kwo'bwemeere, keera wakizibwa. Aaho! Yimukaga, utaahe.»

Íbigaaba mu siku ze'mberuuka
(Mataayo 24.23-28, 37-41)

20 Abafarisaayo, banayiji buuza Yesu: «Ubwami bwa Rurema, bugay-
ija mangoki?» Anabashuvya: «Ukuyija kwo'bwami bwa Rurema,
kutali mu boneka ku masu.
21 Abandu batagaadeta: "Lolaga! Bukola hano!", kandi iri: "Langiizi!
Bwobuliira!" Nanga! Ubwami bwa Rurema, buli mu kati kiinyu.»
22 Haaho, Yesu anabwira abigirizibwa baage: «Mu siku ízigayija,
mugayifwija ukubona ulusiku luguma lwa mu siku zo'Mwana
wo'Mundu, mutanalubone.
23 Abandu bagamùbwira: "Langiizi! Yoliira haliira!", kandi iri:
"Lolagi! Yono hano!" Yabo bandu, mutakizi guumukira ho bali!
24 «Umwana wo'Mundu ku lusiku lwage, agayami rasuka nga
kiryamu, lya! Kiri mu lyamuza, kinayami tanguulira imbande zooshi.
25 Kundu kwokwo, uyo Mwana wo'Mundu akwiriiri atee longa
amalibu mingi, analahirwe na'bandu ba kino kibusi.

26 «Nga kwo byâli riiri mu siku za Nuhu, kwokwo kwo bigaanaba,
na mu siku zo'Mwana wo'Mundu.
27 Mukuba, ku kyanya kyo'yo Nuhu, abandu bâli kizi lya no'kunywa.
Banâli kizi yanga no'kuyangwa, halinde ukuhisa ku lusiku lwo Nuhu
akayingira mu'lya nangungubanga wa'mashuba. Haaho, umwijulire
gwanayijaga, gwanababindikira booshi!
28 «Kwokwo, kwo bikaba na mu siku za Luutu. Mukuba, abandu
bâli kizi lya no'kunywa. Banâli kizi gula no'kuguliisa. Banâli kizi byala
imbuto, no'kuyubaka.
29 Halikago, ku lusiku lwo'yo Luutu akashaaga i Soodoma, umuliro
gwe'kibiriiti gwanayami tibuka ukulyoka mwi'gulu, gwanabajigiivya
lwoshi!
30 «Na ku lusiku lwo'Mwana wo'Mundu agayerekanwa kwo,
kwokwo kwo byâye be.
31 Ku yulwo lusiku, umundu iri angaba ashoniri ku nyumba,
atashonooke, mbu lyo bafuusa ibindu byabo! Ne'ri angaba ali mu
ndalo, atagalukire i kaaya.
32 Mukizi kengeera ngiisi kwo muka Luutu akayami fwa!
33 Umundu, iri angalooza ukukiza itwe lyage, agaliteera. Haliko, iri
angaliteera, lyoki agalikiza.
34 «Namùbwira kwo mu bushigi bwa yulwo lusiku, abandu babiri
bagaaba bagwejiiri haguma. Muguma agatwalwa, no'wabo anasigwe.
35 Abakazi babiri bagaaba bali mu huulira haguma. Muguma
agatwalwa, no'wabo anasigwe. [
36 Abashosi babiri, bagaaba bali mu ndalo. Muguma agatwalwa,
no'wabo anasigwe.]»
37 Abigirizibwa ba Yesu, banamúbuuza: «E Nahamwitu, yibyo
byoshi, bigakolekera hayi?» Anabatwira yugu mugani: «Ngiisi áhali
umutumba, ho na haaho banyunda bagweti bagahuutira.»

18

Umugani gwa útakayoyerera ukuhuuna Rurema

1 Yesu anatwira abigirizibwa baage yugu mugani, mu kubayereka
kwo bakwiriiri bakizi huuna Rurema, buzira kuhebuura.
2 Anababwira kwokuno: «Mu kaaya kaguma, mwâli riiri umutwi
we'maaja muguma. Uyo mundu atâli yobohiri Rurema, atanâli
twaziizi ugundi yeshi.
3 «Mu kaako kaaya, mwâli riiri na namufwiri muguma. Uyo
namufwiri, âli mali shya injira hi'gulu lyo'kukizi gendi múyinginga,
ti: “E maashi! Yulu lubaaja lwo mbiiti no'mugoma wani, ulundwire
ku njira íkwaniini!”
4 Uyo mutwi we'maaja, analeeza isiku nyingi agweti agalahira.
«Mbu hatamage, ulya mutwi we'maaja anayisaliza, ti: “Ndayobohiri
Rurema, ndanali mu twaza ugundi mundu yeshi.
5 Kundu kwokwo, uyu namufwiri, mu kukizi nyijira, agweti aganzu-
uza bweneene! Aahago! Leka nimúheereze ukuli kwage, átazi
nduhya!”»
6 Nahano anashubi deta kwokuno: «Ngiisi byo'lya mutwi we'maaja
mubi akadeta, mubiyuvwirize bwija!

7 Kiri na'bandu bo Rurema akatoola, ka itali yo haahe kwo
agabaheereza ukuli kwabo! Si bayamiri bagweti bagamútakira
úbwakya-úbwayira, kwo abatabaale. Aaho! Ka agashubi tindiriza mu
kubatabaala? Nanga!
8 Namùbwiraga, kwo agabaheereza ukuli kwabo duba. Kundu
kwokwo, ikyanya Umwana wo'Mundu agayija mu kihugo, ka agaki
gwana abandu ábabiisiri Rurema kwo'bwemeere?»

Umugani gwo'Mufarisaayo, no'mubuguza

9 Abandu baguma, bâli kizi yibona kwo bo bakwaniini imbere lya
Rurema. Bananegura abandi booshi, kwo bali tufwa-busha. Iri Yesu
akabonaga kwokwo, anabatwira yugu mugani:
10 «Hâli riiri abandu babiri, banazamuukira iwa nyumba ya Rurema,
gira bagendi múhuuna. Muguma, âli riiri Mufarisaayo. No'gundi, âli
riiri mubuguza.
11 «Ulya Mufarisaayo, anayimuka, anatondeera ukuhuuna Rurema,
ti: "E Rurema, ngweti ngakutangira kongwa! Mukuba, ndali mubi
nga'bandi booshi. Ee! Baguma bali mu zimba. Na'bandi ziri ngunge.
Na'bandi bali bashule. Halyagagi kiri no'yu mubuguza.
12 Si niehe, ngweti ngayishalisa kabiri kwi'yinga. Na ku byoshi bwo
ndi mu longa, ngweti ngakutangira ikihande kiguma ki'kumi!"
13 «Ulya mubuguza, yehe anayisunga hala. Atanalooza kiri
no'kuyinamula amasu hi'gulu. Si anayinama mu kati ke'shoni,
anahahala bweneene hi'gulu lye'mikolezi yage mibi, anadeta: "E
Rurema maashi, ndyagagi munabyaha! Ungejeerere, we kongwa!"»
14 Yesu anashubi deta: «Namùbwiraga kwo'lya mubuguza, ikyanya
akataahira i kaaya, ye kagaluka akoli kwaniini imbere lya Rurema. Si
uwabo, nanga! Kwokwo, iri umundu angaba agweti agayikuza, agabi-
ikwa haashi. Haliko, iri angayibiika haashi, lyoki lyo agakuzibwa.»

Yesu agashaanira abaana baanuke
(Mataayo 19.13-15; Mariko 10.13-16)

15 Abandu banaleetera Yesu abaana baanuke, gira ababiike
kwa'maboko. Abigirizibwa baage, mbu babonage kwokwo, banabaku-
umira, ti: «Shaagi!»
16 Kundu kwokwo, Yesu anahamagala balya baana, anadeta: «Yabo
baana baanuke, mubaleke banyijire, mutanakizi bahangirira. Si ngiisi
ábali nga yaba, boohe bo beene ubwami bwa Rurema.
17 Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu atangayakiira ubwami bwa
Rurema nga mwana mwanuke, atâye buyingire mwo!»

Umugale muguma ayiji hanuusa Yesu
(Mataayo 19.16-30; Mariko 10.17-31)

18 Umutwali muguma, akayiji buuza Yesu: «E mwigiriza mwija,
biija biki byo ngwiriiri ukugira, halinde lyo ndonga ukulama imyaka
ne'myakuula?»
19 Yesu anamúshuvya: «Kituma kiki wadeta kwo ndi mwija? Si
ndaaye mwija, átali Rurema naaho!

20 Si uyiji-yiji ngiisi kwe'maaja zidesiri: “Utakizi shuleha! Utanakizi yitana. Utanakizi zimba. Utanakizi banganizania. Ukizi simbaha yisho na nyoko.*”»
21 Uyo mutwali, ti: «E waliha, yizo maaja zooshi, nyamiri ngweti ngazisimbaha ukulyokera ubwanuke bwani.»
22 Yesu, mbu ayuvwagwe kwokwo, anamúshuvya: «Haki ryagagi igambo liguma naaho lyo uki buziri. Ugendi guliisa ngiisi byo ugweti! Ne'byo ugabilonga kwo, unabigabulire abakeni. Kwokwo, lyo ugaaba ukoli yibikiiri ikihinda mwi'gulu, ukabuli yiji ngulikira.»
23 Ulya mutwali, mbu ayuvwagwe kwokwo, anajengeerwa bweneene! Mukuba, âli riiri mugale bweneene.
24 Yesu, iri akabonaga ngiisi kwo agenda, anadeta: «Umugale, ukuyingira mu bwami bwa Rurema, biri bikayu bweneene!
25 Umugale, ho angayingira mu bwami bwa Rurema, bivwarusiri imwe'ngamiya ukusheshera mu butule bwe'nanda!»
26 Abandu, mbu bayuvwagwe kwokwo, banabuuza: «Aaho! Nyandagi, úwangaki kizibwa?»
27 Anabashuvya: «Lirya igambo, imwa'bandu litangaziga. Haliko imwa Rurema, byoshi biziziri!»
28 Peturu anabwira Yesu: «Lolaga! Twehe, keera tukasiga byoshi byo twâli gweti, twanakukulikira.»
29 Yesu anashuvya: «Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angaba asiga inyumba yage hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema, kandi iri asiga mukaage, kandi iri beene wabo, kandi iri babusi baage, kandi iri baana baage,
30 uyo, ku kyanya akiri hano mu kihugo, agayushuulirwa ibye'ngingwe bweneene, ukuhima byo akasiga. Na ha nyuma, analonge ukulama imyaka ne'myakuula!»

Yesu agwanwa ashubi deta hi'gulu lyo'kufwa kwage
(Mataayo 20.17-19; Mariko 10.32-34)

31 Yesu anatwala abigirizibwa baage ikumi na babiri ihwe, anababwira kwokuno: «Lolagi! Tugweti tugazamuukira i Yerusaleemu. Ne'yo munda, yo byoshi bigakoleka ku Mwana wo'Mundu, nga kwa'baleevi bâli mali gwanwa babiyandika hi'gulu lyage.
32 Agatangwa mu bapagaani, banamúshekeereze no'kumútuka, iri banamútwira amate.
33 Banamúkubule ingoni, babuli múyita. Kundu kwokwo, ku lusiku úlugira izishatu, agazuuka.»
34 Yago magambo go Yesu akabwira abigirizibwa baage, batakasobanukirwa nago. Mukuba, bâli bishirwi umugeeza gwago. Batanâli yiji ngiisi byo aloziizi ukudeta.

Yesu ahumuula imbumi i Yeriko
(Mataayo 20.29-34; Mariko 10.46-52)

35 Yesu anayegerera akaaya ke'Yeriko. Na ku butambi bwe'njira, kwâli bwatiiri imbumi nguma, íyâli gweti igahuuna-huuna ibindu.
36 Iyo mbumi, mbu iyuvwe kwa'bandu bakola mu lenga yaho, yanabuuza: «E balya, biki yibyo?»
37 Nabo, ti: «Yesu we'Nazareeti ye kola mu lenga.»

---

* **18:20 18.20** Kulyoka 20.12-16; Bukengeeze 5.16-20.

38 Lyeryo, iyo mbumi yanayiberekaania kwi'zu, ti: «E Yesu, Mwana
wa Mwami Dahudi, ungejeerere, maashi!»
39 Iyo mbumi, iri ikadeta kwokwo, abandu ábâli riiri ha mbere,
banagikanukira kwo ihulike. Haliko, yanakaviiriza ukuyamiza: «E
Mwana wa Dahudi, ungejeerere, maashi!»
40 Yesu anayimanga, anadeta kwi'yo mbumi ireetwe. Ne'ri
ikamúyegeera, anagibuuza:
41 «Biki byo uloziizi ngugirire?» Nayo, ti: «E Nahano, amasu gaani,
gahumuulwe.»
42 Yesu anagibwira kwokuno: «Ushubi bona, bwo ubiisiri Rurema
kwo'bwemeere, keera wakizibwa.»
43 Lyeryo iyo mbumi, amasu gaayo, ganahumuulwa, hwaa! Anayami
bona bwija. Anagenda akulikiiri Yesu, iri anayivuga Rurema. Balya
bandu booshi, mbu babonage kwokwo, nabo banatondeera ukuyivuga
Rurema.

19

Yesu agendi yingira imwa Zakaayo

1 Yesu, anayingira mu kaaya ke'Yeriko, anagenda agakalenga mwo.
2 Mwomwo mu kaaya, mwâli riiri mundu muguma, iziina lyage ye
Zakaayo. Âli riiri muguma wa mu bakulu ba'babuguza, anâli riiri
mugale bweneene.
3 Zakaayo, âli loziizi kwo naye abone ngiisi kwo Yesu ali. Haliko,
atanashobola ukumúbona, bwo âli riiri mwofi, na'bandu bingi bwe-
neene bâli kizi músiika.
4 Kyanatuma agakwabadukira imbere lyabo, anashonera ku kiti
kye'kikuyu, gira alonge ukubona Yesu ku kyanya agalenga yaho.
5 Yesu, iri akahikaga ho, analegamira, anadeta: «E Zakaayo,
shonooka duba! Bingwiriiri tushiibanwe mu mwawe zeene.»
6 Zakaayo, anayami shonooka, anagendi yegereza Yesu mu mwage
ku bushambaale bweneene.
7 Abandu booshi, mbu babonage kwokwo, banatondeera ukuyi-
dodomba, ti: «Yohoo! Si agendi lya imwo'munabyaha!»
8 Zakaayo anayimuka, anamúbwira: «E Nahano, lolaga! Bwobuno,
ngola ngaheereza abakeni uluhande lwe'bindu byani. Ne'ri hangaba
hali mundu ye n'gagunga ibindu byage, ngamúgalulira byo ubugira
kana!»
9 Yesu anamúbwira: «Zeene, lyo'bukize bwayingira mwi'no
nyumba! Ee! Uno mundu, naye ali wa mwi'kondo lya Hiburahimu.
10 Na íbitumiri Umwana wo'Mundu akayija, gira ayiji looza
ábateeresiri, halinde abakize.»

Umugani gwa'bakozi ábakasikirizibwa ifwaranga
(Mataayo 25.14-30)

11 Yesu âli mali yegerera i Yerusaleemu. Ne'kyanya abandu bâli kizi
múyuvwiriza, banayikeeka kwo ngeeka ubwami bwa Rurema bukola
bugayami bayijira haaho-haaho. Kyanatuma agabatwira yugu mugani,
ti:
12 «Hâli riiri mundu muguma, úkabutwa mwi'kondo lye'kyami. Uyo
mundu, âli riiri agabalamira mu kihugo kye'mahanga, gira agendi
yimikwa yo. Na ha nyuma, akabuli galuka.

13 «Uyo mundu, anatumira abakozi ikumi, anaheereza ngiisi
muguma ulufwaranga luguma-luguma.* Yabo bakozi, anababwira:
“Yabiiri! Musigale mugweti mugadandaza yibi bindu, halinde ukuhisa
ku kyanya ngagaluka.”
14 «Uyo mundu, abandu ba mu kihugo kyage bâli múshombiri
bweneene! Kyanatuma bagamúkulikiza kwe'ndumwa, ti: “Uyu
mundu, tutaloziizi kwo abe mwami witu!”
15 Kundu kwokwo, anagendi yimikwa abe mwami. Ne'ri akagaluka,
anatumira yabo bakozi bo akasigira ifwaranga, gira alongage uku-
menya ngiisi kwo bayunguka.
16 «Umukozi wa mbere anayija, anamúbwira: “E Nahamwitu, lulya
lufwaranga lwawe, keera lwayunguka ikumi.”
17 Nahamwabo, ti: “Uli mukozi mwija, wanagira bwija ngana!
Bwo ukaba mwemeera ku biniini, namu kubiika uyimangire utwaya
ikumi.”
18 «Umukozi wa kabiri naye anayija, anadeta: “E Nahamwitu, lulya
lufwaranga lwawe, keera lwayunguka izitaanu.”
19 Nahamwabo, anamúshuvya: “Naawe, namu kubiika uyimangire
utwaya tutaanu.”
20 «Ugundi mukozi, iri akayija, anadeta: “E Nahamwitu, ala!
Ulufwaranga lwawe, lwolu. N'galufundikira ku mulondo, nanalufun-
deereza ho lutangateereka.
21 Si nguyobohiri, bwo uli munakadali. Ugweti ugayabiira byo
utakabiika, unali mu yimbula byo utakabyala.”
22 «Ulya nahamwabo, anamúshuvya: “Ewe, si ulyagagi kafwa-
busha ka mukozi! Buno, ngola ngakutwira ulubaaja, ukukulikirana
na'magambo go wadeta wenyene. Ka uyiji kwo ndi munakadali, na
kwo ngweti ngayabiira byo ndakabiika, na kwo ndi mu yimbula byo
ndakabyala?
23 Aahago! Kituma kiki utakambiikira yulu lufwaranga lwani
mwi'benge,† gira mango ngaluka, ngayiji luyabiira kuguma
no'bunguke bwalwo!”
24 «Lyeryo, ulya nahamwabo anabwira ábâli yimaaziri yaho:
“Mumúnyugutule yulu lufwaranga, munaluheereze uyu úhiiti ikumi.”
25 Na wa nabo, ti: “E nahamwitu, si uyu akoli gweti ikumi!”
26 «Anabashuvya: “Namùbwira, kwe'ri umundu angaba akoli hiiti
ikindu, ye gayushuulirwa kwe'bindi. Haliko, iri angaba ndaakyo ahiiti,
kiri na hyo atákoli hiiti, agahinyugutulwa.
27 «“Aahago! Balya bagoma baani ábakalahira kwo ndayimikwe,
mubaleetage hano! Munayami bayitira haaha imbere lyani!”»

Abandu bashambaalira Yesu ku kisegengo
(Mataayo 21.1-11; Mariko 11.1-11; Yohana 12.12-19)

28 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, anashokola injira
yo'kuteramira i Yerusaleemu.
29 Ne'ri akayegerera akaaya ke'Betefaage, na'ke'Betaniya, ku Mugazi
gwe'Mizehituuni, anatuma babiri ba mu bigirizibwa baage, ti:

---

* **19:13 19.13** *ulufwaranga luguma-luguma* lwo'mukozi âli kizi hembwa ku myezi ishatu.
† **19:23 19.23** *benge* inyumba ya'bandu bingi bali mu biikira mwe'fwaranga, gira bakalonge ubunguke.

30 «Mugende mu kaliira kaaya ákali imbere liinyu. Mugagwana mwo'mwana wa punda ashwesirwi, ndaanaye mundu úzindi múshonera kwo. Uyo punda, mumúshwekuule, munamúndeetere hano!
31 Ne'ri umundu angamùbuuza: “Kituma kiki mugweti mugamúshwekuula?”, munamúshuvye, ti: “Nahamwitu akola ni'goorwa lyage.”»
32 Yabo bigirizibwa, banagendi gwana byoshi biri nga ngiisi kwo âli mali gwanwa ababwira.
33 Ne'ri bakaba bakola mu shwekuula uyo mwana wa punda, beene ye banababuuza: «Kituma kiki mugweti mugashwekuula uyo mwana wa punda?»
34 Banabashuvya: «Nahamwitu akola ni'goorwa lyage.»
35 Uyo mwana wa punda, banamúleetera Yesu, banatee múyaja kwe'mirondo yabo. Yesu anabuli bwatala hi'gulu lyage.
36 Ikyanya Yesu akaba akola mu genda, abandu banakizi genda bagayaja imirondo mu njira.
37 Ne'ri akaba keera ayegeera he'njira idulumusiri ku Mugazi gwe'Mizehituuni, yabo bigirizibwa baage booshi kuguma, bâli kizi múkunga, banatondeera ukubanda akabuuli, mu kuyivuga Rurema ku bushambaale. Mukuba, keera bakabona ibisoomeza byage byoshi, banakizi deta kwi'zu lihamu kwokuno:
38 «Awi yiyi yiyi! Mwami ayija kwi'ziina lya Nahano![‡] Kwokwo, agashaanirwe!
Mwi'gulu, mukizi ba umutuula!
Ee! Rurema akizi huuzibwa, bwo ali hi'gulu lya byoshi!»
39 Mu yabo booshi, mwâli riiri Abafarisaayo, banabwira Yesu: «E maashi, mwigiriza, kanukiraga yaba bigirizibwa baawe, bahulike!»
40 Yesu anabashuvya: «Namùbwira, iri bangahulika, amabuye gagayiberekaania kwi'zu!»

Yesu alirira akaaya ke'Yerusaleemu

41 Yesu anayegerera akaaya ke'Yerusaleemu. Ne'ri akakabandaga kwa'masu, anatondeera ukukalirira,
42 anadeta: «Nga wangamenyiri zeene íbyangakuletiiri umutuula! Haliko buno, amasu gaawe gabibishirwi.
43 «Mu siku ízigayija, abagoma baawe bagakusokanania uluzitiro lukayu, lyo hatagire umundu úgafuushuka.
44 Balya bagoma bagakuhongolera haashi. Ndaanalyo ibuye írigasigala ku lyabo. Kiri na ábakutuuziri mwo, nabo bagabindikwa! Mukuba, ikyanya Rurema akakuleetera ubukize, utakakimenya!»

Yesu ayimula abadandaza mu nyumba ya Rurema
(Mataayo 21.12-17; Mariko 11.15-19; Yohana 2.13-22)

45 Yesu anayingira mu bululi bwe'nyumba ya Rurema. Ne'ri akagwana abandu bagweti bagadandaliza mwo, anatondeera ukubayimula.
46 Anababwira kwokuno: «Si biyandisirwi mu Mandiko Meeru: “Inyumba yani, igaaba nyumba ya'mahuuno![§]” Si mwehe, keera mwagihindula ibe “kabisho ka'banyazi![*]”»

---

‡ **19:38 19.38** Zaburi 118.26. § **19:46 19.46** Hisaaya 56.7. * **19:46 19.46** Yeremiya 7.11.

47 Mu zeezo siku, Yesu âli gweti agayigiriza abandu mu nyumba ya
Rurema. Abakulu ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja, kiri na'batwali, ba-
nashavura bweneene! Bâli gweti bagalooza ubulyo bwo bangamúyita
mwo,
48 haliko batanabubona. Mukuba, abandu booshi bâli teziri Yesu
amatwiri bweneene!

20

Ikibuuzo hi'gulu lyo'buhanguulwe bwa Yesu
(Mataayo 21.23-27; Mariko 11.27-33)

1 Lusiku luguma, Yesu âli riiri mu nyumba ya Rurema, agweti agayi-
giriza abandu hi'gulu lye'Myazi Miija. Haaho, anayijirwa na'bakulu
ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja, kuguma na'bashaaja ba'Bayahudi.
2 Banamúbuuza: «Ewe! Bino ugweti ugaagira, utubwire wabigira
ku buhanguule buki? Nyandi úkakuheereza bwo?»
3 Anabashuvya: «Naani, namu mùbuuza igambo liguma. Mumb-
wirage,
4 iri kulya kubatiiza kwa Yohana kukalyoka imwa Rurema, kandi iri
mu bandu.»
5 Balya bashaaja, banahanuusania: «Iri twangashuvya kwo buka-
lyoka imwa Rurema, agatubuuza: "Aahago! Kituma kiki mu-
takamúyemeera?"
6 Ne'ri twangashuvya kwo bukalyoka mu bandu, iri yaba bandu
bagatulasha amabuye. Mukuba, bali na'kasiisa kwo Yohana âli riiri
muleevi.»
7 Kyanatuma bagashuvya, ti: «Tutayiji.»
8 Yesu naye, ti: «Naani, ubuhanguule bwo ngweti ngaagira mwo
yibi, ndagamùmenyeesa bwo.»

Umugani gwa'bahiizi babi
(Mataayo 21.33-46; Mariko 12.1-12)

9 Yesu anatwira abandu umugani kwokuno: «Hâli riiri mundu
muguma, úkabyala indalo yage mwe'mizabibu. Uyo mundu anagitiiza
abahiizi, anabalamira i mahanga, anamala ye'siku nyingi.
10 «Isiku zo'kuyimbula, iri zikahika, anatuma umukozi imunda
abahiizi, gira bamúheereze ugwage mutuli. Haliko uyo mukozi,
banamúlimbagula, banamúgalula maboko mamaata.
11 «Uyo mwene indalo, anashubi tuma ugundi mukozi. Naye,
banamúlimbagula, banamúgira buligo bweneene, banamúgalula
maboko mamaata.
12 Ha nyuma, anabatumira umukozi wa kashatu. Yehe, ba-
namúkomeeresa, banamúkabula inyuma lye'ndalo.
13 «Iri hakatama, ulya mwene indalo anayidesa: "Kutagi namu
gira? Leero, namu tuma mugala wani ye nguuziri! Ngeeka yeki,
bangamúsimbaha."
14 «Haliko balya bahiizi, mbu balangiize ulya mwana, banahwe-
hwetezania: "Si uliira, ye gahyana ibindu bya yishe. Aahago! Mugire
tumúyite, gira tukabe twe tugabisigala mwo!"
15 Ulya mwana, banamútwala inyuma lye'ndalo, banamúyita.
«Aaho! Balya bahiizi, kuti kwo'yo mwene indalo agabagira?
16 Si agayami bayita! Ne'yo ndalo, anagiheereze abandi.»

Ikyanya bakayuvwa kwokwo, banashubi deta: «Yibyo, bitakolwe
mbu byaba!»
17 Yesu anabalola kwo, anababuuza kwokuno: «Yaga Mandiko
Meeru, galoziizi ukudeta kuti?
“Ibuye lya'buubasi bakalahira,
lyeryo lyo ligweti ligakania akagongo ko'lutaliro.*”
18 Iri umundu angaligwa kwo, agavunika buhoojo-hoojo! Ne'ri
lyangamútibukira kwo, ligamúhotamya.»
19 Yugwo mugani, ikyanya Yesu akagutwa, abigiriza be'maaja,
na'bakulu ba'bagingi, banayami menya kwo bo bagutwibwa. Kyana-
tuma bagalooza ubulyo bwo'kuyami múgwata. Haliko, bâli yobohiri,
bwo yabo bandu bâli bingi.

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kurambulira imwa Kahisaari
(Mataayo 22.15-22; Mariko 12.13-17)

20 Yabo bakulu ba'Bayahudi, banakizi gandiiza Yesu, banamúbiika
na kwe'naazi ízâli gweti zigayihumeeera kwo bali bandu bo'kuli. Zâli
kizi looza ukugwakiza Yesu ku magambo go agaadeta, gira lyo balonga
ukumútanga imwa guvuruneeri.
21 Yizo naazi, zanayiji múbuuza: «E Mwigiriza, ngiisi byo ugweti
ugaadeta, na ngiisi byo uli mu yigiriza, tuyiji kwo bikwaniini. Ee! Uli
mu yigiriza ibya Rurema mu kati ko'kuli, buzira kuyoboha umundu
yeshi.
22 Aahago! Ka tukwiriiri tukizi rambulira imwa Kahisaari, kandi iri
nanga?»
23 Balya Bayahudi, Yesu anayami menyaga ubulyalya bwabo. Kyana-
tuma agabashuvya:
24 «Nyereki ulufwaranga lwe'dinaari. Aaho! Iyi njusho íri kwo, na
yiri iziina, biri bye'mwa nyandi?» Nabo, ti: «Biri bye'mwa Kahisaari.»
25 Yesu naye, ti: «Aahago! Mukizi heereza Kahisaari ibye'mwage!
Na Rurema naye, mukizi múheereza ibye'mwage.»
26 Yabo bandu, ikyanya Yesu akabashuvya kwokwo, banasoomerwa
ngana! Banaba shee! Batanahasha ukumúgwakiza ku byo adeta
imbere lya'bandu.

Ikibuuzo hi'gulu lyo'buzuule
(Mataayo 22.23-33; Mariko 12.18-27)

27 Abasadukaayo baguma, nabo banayijira Yesu. (Bo bâli kizi lahira
kwo abafwiri batagazuuka.) Banabuuza Yesu:
28 «E Mwigiriza, Musa akasiga atuyandikira ulubaaja, kwe'ri
umundu angafwa, anasige mukaage átamúbuta kwo, bikwiriiri mu-
lumuna wage amúhyane, gira abutire mukulu wage abaana.
29 «Aahago! Hâli riiri abatabana balinda ábabutanwa. Ifula
yanayanga umukazi, yanafwa ítamúbuta kwo.
30 Mulumuna wage úgamúlonda, anamúhyana. Naye anafwa,
buzira kumúbuta kwo.
31 Ha nyuma, uwa kashatu naye anamúhyana. Byanashubi ba
kwokwo-kwokwo, halinde ukuhisa ku wa kalinda. Yabo batabana kwo
bâli riiri balinda, booshi bakamúhyana, haliko ndaaye úkamúbuta
kwo.

---

* **20:17 20.17** Zaburi 118.22.

32 Ne'ri hakazinda, uyo mukazi naye anafwa.
33 Aahago! Ku lusiku lwa'bandu bâye zuuke kwo, ulya mukazi
agaaba muka nyandi? Si balya bashosi kwo bâli riiri balinda, booshi
bakamúyanga!»
34 Yesu anashuvya: «Abashosi ba kino kihe, bagweti bagayanga.
Na'bakazi, bali mu yangwa.
35 Halikago, ngiisi ábali mu haruurwa kwo bakwaniini ukuzuulwa
mu bafwiri, banalame ho, yabo batagaki yanga, kandi iri kuyangwa.
36 Bitanazige kwo bashubi fwa. Si bagaaba bakola nga baganda,
banabe baana ba Rurema. Ee! Bagaaba keera bazuulwa.
37 «Kiri na Musa akamenyeesa kwa'bafwiri bagazuuka. Mukuba,
ikyanya akayandika hi'gulu lya kirya kishungu-shungu, Hiburahimu,
na Hisake, na Yakobo bâli mali fwa. Kundu kwokwo, akadeta kwo
Nahano ye Rurema wabo.†
38 Kwokwo, Rurema atalyagagi Rurema wa'bafwiri. Si ali Rurema
wa'bagumaana! Imwage, booshi bakiri ho!»
39 Mu yabo bigiriza be'maaja, baguma banateteerwa, banadeta: «E
Mwigiriza, washuvya bwija!»
40 Ndaanaye úkagira mbu ashubi múbuuza irindi igambo.

Yesu afindikira Abayahudi ifindo
(Mataayo 22.41-46; Mariko 12.35-37)

41 Yabo Bayahudi, Yesu anababuuza, ti: «Kutagi kwo'lya Masiya ali
mu detwa kwo ali Mwana wa mwami Dahudi?
42 Si Dahudi yenyene, mu kitaabo kye'Zaburi, akadeta kwokuno:
“Nahano akabwira Nahamwitu:
Ubwatalage uluhande lwani lwe'lulyo,
43 halinde mbiike abagoma baawe mwi'dako lya'magulu gaawe,
unakizi balaaviza kwo.‡”
44 Kwoku, Dahudi akadeta kwo'lya Masiya ye Nahamwabo. Aaho!
Kutagi kwo'yo Masiya angaki lyoka mwi'kondo lyage?»

Yesu ayoboola abigiriza be'maaja
(Mataayo 23.1-36; Mariko 12.38-40)

45 Ku kyanya abandu bâli gweti bagayuvwiriza Yesu, anabwira
abigirizibwa baage kwokuno:
46 «Mukizi yilangaga na'bigiriza be'maaja! Si basiimiri bweneene
ukukizi genda bayambiiti amakanju go'kuyoleka-yoleka, banasiimiri
ukukizi lamusibwa no'lushaagwa mu tuguliro. Banagweti bagakizi
yigangaaza ku bitumbi bye'mbere mu nyumba ze'mihumaanano, na
ku siku ngulu.
47 «Kundu kwokwo, baabalya bigiriza be'maaja bo bagweti
baganyaga inyumba za banamufwiri! Na ha nyuma, banagendi huuna
Rurema ulundatwika mu kuyiyeneneka imbere lya'bandu. Abandu
mwene yabo, bo Rurema agahaniiriza ingingwe!»

21

Ituulo lya namufwiri
(Mariko 12.41-44)

† **20:37 20.37** Kulyoka 3.6. ‡ **20:43 20.43** Zaburi 110.1.

1 Yesu anayinamula amasu, anabona abagale bagweti bagalokeza
amatuulo gaabo mu mbiikiro ya mu nyumba ya Rurema.
2 Anabona na namufwiri muguma úkekeriiri, alokeza mwo'tungoro-
ngoro tubiri twe'miringa.*
3 Iri Yesu akabona kwokwo, anadeta: «Namùbwira ukuli, kwo'yu
namufwiri, kundu akekeriiri, haliko ye watanga ibindu bingi ukuhima
yaba booshi!
4 Mukuba, boohe, amatuulo go batanga, gasaaguka ku kanyamwala
ke'bindu byabo. Haliko uyu namufwiri yehe, ayami kunangulira mwo
byoshi íbyangamútabiiri mu bukeni bwage.»

Yesu amenyeesa kwe'nyumba ya Rurema igahongolwa
(Mataayo 24.1-2; Mariko 13.1-2)

5 Abandu baguma, bâli gweti bagaadeta ngiisi kwa'mabuye miija
gâli limbisiizi inyumba ya Rurema. Ee! Hâli bindu bingi bweneene
íbikatangwa, gira inyumba yage ibuyahe. Haliko, Yesu anadeta, ti:
6 «Yibi byo mubwini, mu siku ízigayija, byoshi bigahongolerwa
haashi. Ndaalyo ibuye írigasigala ku lyabo.»

Ibyereso bye'siku ze'mberuuka
(Mataayo 24.3-14; Mariko 13.1-13)

7 Abandu, banabuuza Yesu: «E mwigiriza, yibyo, bigakoleka man-
goki? Ne'kyereso kiki, íkigayerekana kwo bikola bu koleka?»
8 Anabashuvya: «Mukizi ba masu! Hatagire mundu yeshi
úgatebwa! Si hagayija abandu bingi kwi'ziina lyani, banakizi deta:
“Nie yolya Masiya!” Banashubi deta: “Yoho wee! Kirya kihe, keera
kyayegerera!” Balya bandu, mutakizi genda mugabakulikira!
9 «Ku yikyo kyanya, mugakizi yuvwa imyazi ya'mazibo, na ye'biteero
bya'bahuni. Kundu kwokwo, mutakizi hemuka! Yibyo byoshi,
bikwiriiri bitee ba. Haliko, itagayami ba yo mberuuka.
10 «Ikihugo kiguma kigagendi teera ikindi. No'bwami buguma,
bugagendi teera ubundi.
11 Hagakizi lenga ne'misisi mihamu bweneene. Ibihugo biguma,
bigateerwa no'mwena, kiri ne'kiija. Na kwi'gulu, kugakoleka ibyereso
bye'kitangaaza. Yibyo byoshi, bigakizi huumira abandu bweneene.
12 «Yago malibu gooshi, ikyanya gatazi koleka, mugagwatwa, mu-
nakizi libuzibwa. Bagakizi mùtwala mu nyumba ze'mihumaanano, na
mu nyumba ze'mbohe. Munatwalwe ne'mbere lya'baami, ne'mbere
lya baguvuruneeri hi'gulu li'ziina lyani.
13 Na mu yukwo kutwalwa kwinyu, lyo mugalonga ukundangira
ubumasi.
14 «Mugwanwe mwahiga kwe'kyanya mugaalegwa, mutagagerania
hi'gulu lya'magambo go mugayibulanira mwo!
15 Nienyene, ngamùheereza ubwitegeereze, kiri na'magambo go
mugaadeta. Kwokwo, lya'bagoma biinyu batalonge ukumùyagiisa,
kandi iri ukumùshona kwo.
16 «Ku yikyo kyanya, mugasongerwa na'babusi biinyu, kiri na beene
winyu, na'bandu be'mbaga ziinyu, na'biira biinyu. Baguma biinyu,
bagayitwa!

---

* **21:2 21.2** *tungoro-ngoro tubiri twe'miringa* two twâli riiri ne'kishingo kiniini ku fwaranga zooshi ze'yo munda.

17 Na ábagasigala, abandu booshi bagakizi bashomba hi'gulu lyani.
18 Kundu kwokwo, ndaahyo kiri ne'hidende higuma hyo'mushaku
gwinyu, íhigateereka.
19 Na ku njira yo'kuhebera kwinyu, kwo mugakizibwa.

Yesu amenyeesa kwe'Yerusaleemu igashereezibwa
(Mataayo 24.15-21; Mariko 13.14-19)

20 «Mango mwabona kwa'kaaya ke'Yerusaleemu kakoli sokaniinwi
na'basirikaani, lyo mugaamenya kwo kakola kagashereezibwa.
21 Ku yikyo kyanya, abandu ábali i Buyahudi, bakatibitire mu migazi!
Na ábali mu kaaya ke'Yerusaleemu, bakayami kapuumuka mwo. Na
ábagaaba bakola mu mbingiro, batakolwe mbu bashubi galukira i
kaaya.
22 «Mukuba, mu yizo siku, abandu bagahanirizibwa, ukukulikirana
na'magambo gooshi ágakagwanwa gayandikwa mu Mandiko Meeru.
23 Mu yizo siku, agaaba yayewe imwa'bakazi ábagaaba bali ne'nda,
ne'mwa'baviire ábagaaba bakiri mu yoza! Haganaba akahenabwera,
bwo Rurema agaaba akola mu haniiriza abandu ku buraakari bwage.
24 «Abandu baguma, bagayomekwa ingooti. Na'bandi, bagagwatwa
imbira, banatwalwe mu mahanga gooshi. Kiri ne'Yerusaleemu
yonyene, ibinyamahanga bigayiji gikandagira, halinde isiku zaabo
zimale.

Íbigaaba mu kuyija kwo'Mwana wo'Mundu
(Mataayo 24.29-31; Mariko 13.24-27)

25 «Hagaaba ibyereso bya kundi-kundi kwi'zuuba, na ku mwezi, kiri
na ku ndonde. Hano mu kihugo, inyaaja zigakundula bweneene, iri
zinakungula. Kinatume abandu bagakizi gangaanwa, banaluluukire.
26 Yago malibu gooshi, ikyanya abandu bagaaba bakoli toniri
hi'gulu lyago, bagaahola hi'gulu lye'kihuumula. Íbiri kwi'gulu byoshi
bigajugumbana.
27 «Haaho, lya'bandu bagaabona Umwana wo'Mundu, agweti agay-
ija mu bibungu, mu kati ko'bukalage, na mu bulangashane bwingi.
28 Yibyo byoshi, mango bikoleka, munayimuke, munalegamire
hi'gulu! Ku kyekyo kyanya, lyo mugaguluulwa.»

Umugani gwe'kiti kyo'mutiini
(Mataayo 24.32-35; Mariko 13.28-31)

29 Yesu anatwira abandu umugani kwokuno: «Muyigire ku kiti
kyo'mutiini, na ku bindi biti byoshi.
30 Ikyanya mubwini kwo bikola mu shoga, lyo muli mu menya
kwa'mahona-nvula keera gayegerera.
31 «Kwo na kwokwo, yibyo byoshi, mango mwabibona, lyo mugaa-
menya kwo'bwami bwa Rurema keera bwayegerera.
32 «Namùbwira ukuli, kwo yiki kibusi kitagaahera, yibyo byoshi
bítazi koleka.
33 Igulu ne'kihugo, bigaahera. Haliko amagambo gaani, goohe gatâye
here!

Mukizi ba masu

34 «Mukizi ba masu! Mutazidoherwe no'bushule, kandi iri indalwe,
kandi iri ingerania. Buzira kwokwo, hali ikyanya ibya yulwo lusiku
byangayiji mùkanga, nga íbyabashwa no'mubashu.

35 Yulwo lusiku, lugahikira abandu ba'mahanga gooshi.
36 «Ku yukwo, mukizi yama muli masu! Yaga malibu gooshi
ágagayija, mukizi huuna Rurema kwo mulonge ukugafuuka mwo.
Kwokwo, lyo mukalonga ukuyimanga imbere lyo'Mwana wo'Mundu.»
37 Mu yizo siku, Yesu anakizi shiiba mu nyumba ya Rurema, agweti
agayigiriza mwa'bandu. Na ku kyanya kya'kabigingwe, anakizi gendi
laala ku Mugazi gwe'Mizehituuni.
38 Abandu booshi, banakizi zinduka yaho mu nyumba ya Rurema,
gira lyo balonga ukumúyuvwiriza.

22

Yuda ayihindulira Yesu
(Mataayo 26.1-5, 14-16; Mariko 14.1-2, 10-11; Yohana 11.45-53)

1 Ulusiku lukulu lwe'mikate mizira saama, lwanayegerera. (Lwo
lunali mu buuzibwa Pasaka.)
2 Abakulu ba'bagingi, kuguma na'bigiriza be'maaja, bâli gweti
bagalooza ubulyo bwo bangayita mwo Yesu. Haliko, bâli yobohiri
kwa'bandu bangagira akamburugu.
3 Haaho, Shetaani anayingiraga mu Yuda, ulya úwâli kizi buuzibwa
Hisikaryote. Na kundu âli riiri muguma wa mu bigirizibwa ba Yesu
ikumi na babiri,
4 haliko, anagenda imwa'bakulu ba'bagingi, na'bakulu ba'balaazi
be'nyumba ya Rurema, anabamenyeesa ngiisi kwo agatanga Yesu
imwabo.
5 Yiryo igambo, lyanabasimiisa bweneene, banamúlagaania kwo
bagamúbulika ifwaranga.
6 Yuda anayemeera, anatondeera ukulooza ubulyo bwo angabayon-
gololera mwo Yesu.

Akashasha ka Nahano
(Mataayo 26.17-30; Mariko 14.12-26; Yohana 13.21-30; 1 Bakorindo 11.23-25)

7 Ulusiku lukulu lwe'mikate mizira saama, lwanahika. (Lwo lusiku
lwe'byanabuzi bye'Pasaka byâli kwiriiri bibaagwe.)
8 Kwokwo, Yesu anatuma Peturu na Yohana, anababwira: «Mugendi
tukolera ibyokulya bye'Pasaka, gira tukayiji birya.»
9 Banamúbuuza: «Hayi ho uloziizi tubikolere?»
10 Naye, ti: «Ikyanya mugayingira i Yerusaleemu, mugahumaanana
no'mushosi úbetwiri akabindi ka'miiji. Munamúkulikire, halinde mu
nyumba yo agayingira mwo.
11 Munabwire mwene iyo nyumba, ti: “Umwigiriza abuuza, mbu
hayi ulululi buli, bwo ngaliira mwe'byokulya bye'Pasaka kuguma
na'bigirizibwa baani.”
12 «Uyo mushosi agamùtwala mu nyumba íri hi'gulu lye'yabo,
anamùyereke mwo'bululi buhamu. Muganagwana ibirugu byoshi
bikola mwo. Mwomwo, mwo mugatukolera ibyokulya bye'Pasaka.»
13 Yabo bigirizibwa bombi, banalyoka yaho, banagwana byoshi
biri nga kwo Yesu ababwira, banatondeera ukulingaania ibyokulya
bye'Pasaka.
14 Ikihe kyo'kulya, iri kikahika, Yesu anabwatala ha byokulya
kuguma ne'ndumwa zaage.

15 Anazibwira: «Yibi byokulya bye'Pasaka, ndákola mu biyidula
bweneene kwo tubishangiire, índazi libuuka!
16 Namùbwiraga, kwo ndagaki shubi lya ibyokulya bye'Pasaka,
byoshi íbikashungikwa mu bwami bwa Rurema, bítazi koleka!»
17 Lyeryo, Yesu anayabiira urusoozo. Ne'ri akatanga kongwa imwa
Rurema, anadeta kwokuno: «Iyi divaayi, mugiyabiirage, muginywe!
18 Namùbwira, kwo ndagaki shubi nywa idivaayi, halinde ukuhisa
ku kyanya ubwami bwa Rurema bugayija.»
19 Yesu anayabiira no'mukate. Ne'ri akashubi tanga kongwa imwa
Rurema, anagugabaanula, anaguheereza indumwa zaage, anazibwira:
«Yugu mukate, muguyabiire! Galyagagi magala gaani, ágagatangwa
hi'gulu liinyu. Mukizi gira kwoku, hi'gulu lyo'kungengeera!»
20 Iri bakayusa ukusheega, Yesu anashubi yabiira urusoozo, anadeta
kwokuno: «Luno rusoozo, lulyagagi lwe'kihango kihyahya. Rurema
agakikwiza mu kuyona umuko gwani hi'gulu liinyu.
21 «Haliko lolagi! Umundu wo'kundanga mu bagoma, tuliriinwi
hano ku kashasha!
22 Umwana wo'Mundu, agagendi yitwa, nga kwo âli mali gwanwa
ashungikirwa. Kundu kwokwo, ulya úgamútangaga mu bagoma, ali
yayewe imwage!»
23 Haaho, zirya ndumwa za Yesu, zanatondeera ukubuuzania, mbu
nyandagi mu kati kaabo úwangagira ibala mwene yiryo.

Amigirizo hi'gulu lyo'bukulu

24 Hanayimuka imbamba mu bigirizibwa ba Yesu, mbu nyandi mu
kati kaabo úkuliiri abaabo.
25 Kyanatuma Yesu agababwira kwokuno: «Mu bapagaani, abaami
bagweti bagakambaalira abandu. Na'bakulu baabo, bagweti bagahu-
uzibwa kwo bo balyagagi bahaanyi.
26 «Haliko mwehe, kutabe kwo bigaaba imwinyu! Si mu kati kiinyu,
iri umundu angaba akuliiri abaabo, akizi ba nga ye toohiri. Ne'ri
umundu angaba atwaziri, akizi ba nga ye mukozi.
27 «Aaho! Nyandi úkuliiri uwabo, ka ubwatiiri ha byokulya, kandi
iri úgweti úgamúleetera byo? Si umukulu, ye gweti úgabwatala
ha byokulya. Kundu kwokwo, niehe mu kati kiinyu, ndi mu ba nga
mukozi.
28 «Mwehe, ikyanya nâli kizi libuuka, mwâli kizi ngunga.
29 Ku yukwo, ngamùyimika mu bwami, nga kwo naani, Daata keera
akanyimika.
30 Mu yubwo bwami bwani, tugakizi shangiira ibyokulya, iri tu-
nanywera kuguma. Mugabwatala ku bitumbi byo'bwami, iri munatwa
imaaja za'Bahisiraheeri, kwo iri milala ikumi ni'biri.»

Yesu amenyeesa kwo Peturu agamúyiyogookola
(Mataayo 26.31-35; Mariko 14.27-31; Yohana 13.36-38)

31 Yesu anadeta, ti: «E Simooni, e Simooni, umenyage bwija kwo
Shetaani akoli hangwirwi kwo amùgeze, nga kwa'bandu bali mu
yeluula ingano.
32 Kundu kwokwo, keera n'gagwanwa nakuhuunira imwa Rurema,
gira utayabirwe mu kumúbiika kwo'bwemeere. Ne'kyanya ugaaba
keera wangalukira, ukakanie abiinyu imitima.»

33 Simooni, ti: «E Nahamwitu, ndi ibiringiini ukugendi shwekwa
kuguma na naawe mu nyumba ye'mbohe. Kiri no'kuyitwa, twangayi-
tirwa kuguma!»
34 Yesu anamúshuvya: «E Peturu, nakubwira kwo'luhazi lútazi bika
zeene, ugaaba keera wanyiyogookola ubugira kashatu.»

Tukizi yibiika ibiringiini

35 Ha nyuma, Yesu anabuuza abigirizibwa baage, ti: «Ikyanya nâli
kizi mùtuma buzira ludaha lwe'fwaranga, na buzira ifumba, na buzira
biraato, ka hali íbikamùgoora?» Banamúshuvya: «Ndaabyo!»
36 Yesu, anashubi babwira: «Leero buno, iri umundu angaba ahiiti
uludaha lwe'fwaranga, kandi iri ifumba, abiyabiire! Ne'ri angaba
abuziri ingooti, aguliise ikooti lyage, gira agigule.
37 Mukuba, biyandisirwi, ti: "Akaharuurirwa kuguma na banangora-
mabi.*" Yago magambo, gakayandikwa hi'gulu lyani. Ee! Gakwiriiri
gangoleke kwo, ganakolaga bu koleka.»
38 Abigirizibwa ba Yesu, banamúbwira: «E Nahamwitu, lolaga!
Hano hali ingooti zibiri.» Naye, ti: «Yizo zishobwiri!»

Yesu ahuuna Rurema i Getesemaane
(Mataayo 26.36-46; Mariko 14.32-42)

39 Yesu analyoka yaho, anagenda ku Mugazi gwe'Mizehituuni, nga
kwo âli komiiri, anâli kulikiirwi na'bigirizibwa baage.
40 Ne'ri akahika ho, anababwira: «Muhuune Rurema, gira mutayiji
yingira mu magezo!»
41 Yesu, anabasiga yaho, anashegera ha mbere hiniini, ho'mundu
angalasha ibuye, anafukama, anahuuna Rurema kwokuno:
42 «E Daata, luno rusoozo lwa'malibu, iri wangalooza, ulunjaagize!
Kundu kwokwo, ngiisi byo uloziizi, bibe byo bigakoleka. Si bitabe byo
ndoziizi!» [
43 Haaho, umuganda ukulyoka mwi'gulu, anamúhulukira kwo,
anamúkania indege.
44 Yesu, âli koli shengusiri bweneene! Kyanatuma agakaviiriza
ukuhuuna Rurema. Ingeeshe yage, yanashusha nga muko, yanakizi
toonyera haashi.]
45 Ne'ri akaheza ukuhuuna Rurema, anayimuka, anagalukira ho
akasiga abigirizibwa baage, anagwana keera bahunira. Mukuba, bâli
kola no'mwizingeerwe.
46 Anababuuza: «Kituma kiki mwahunira? Vyuki, muhuune
Rurema, gira mutayiji yingira mu magezo.»

Yesu agwatwa
(Mataayo 26.47-56; Mariko 14.43-50; Yohana 18.3-11)

47 Iri Yesu akaba akiri mu deta kwokwo, anayijirwa na'bandu bingi.
Bâli rongwirwi na Yuda, kundu âli riiri muguma wa mu bigirizibwa
baage ikumi na babiri. Yuda anayegeera Yesu, gira amúnyunyugute.
48 Yesu anamúbuuza: «E Yuda, ka ugweti ugatanga Umwana
wo'Mundu mu bagoma ku njira yo'kumúnyunyuguta?»
49 Yabo bigirizibwa ba Yesu, mbu babonage íbikola bigakoleka,
banamúbuuza: «E Nahamwitu, ka tubashooshe-shooshe ne'ngooti?»

---

* **22:37 22.37** Hisaaya 53.12.

50 Lyeryo, muguma wabo anayami gibaajika umukozi wo'mukulu
wa'bagingi, yanamútola ukutwiri kwe'lulyo.
51 Yesu anadeta: «Lekagi kwokwo!» Uyo mukozi, Yesu anahuma ku
kutwiri kwage, anamúkiza.
52 Ikyanya abandu bakayiji gwata Yesu, banamútwala imwa'bakulu
ba'bagingi, na'bakulu ba'balaazi be'nyumba ya Rurema, kuguma
na'bashaaja ba'Bayahudi.
Yesu anababuuza, ti: «Kituma kiki mwanyijira ne'ngooti na'mahiri
nga kwo muli mu gendi birigisha umunyazi!
53 Ngiisi lusiku tushuba mu shiibanwa mu nyumba ya Rurema,
mutanangwata! Halikago buno, kikola kihe kiinyu. Ne'mikolezi
ye'kihulu, yo ikoli twaziri.»
54 Yabo bandu, banayami gugumira Yesu, banamútwala halinde mu
nyumba yo'mukulu wa'bagingi. Peturu anabakulikira luto-luto.

Peturu ayiyogookola Yesu
(Mataayo 26.57-58; Mariko 14.53-54, 66-72; Yohana 18.12-18, 25-27)

55 Abandu banatwana umuliro mu lubuga lwe'nyumba, banab-
watala. Peturu naye, anayiji bwatala ha butambi lyabo.
56 Na hi'gulu lyo'lukeera lwo'muliro, kyanatuma umukozi muguma
munyere agamúbona, anamúyitegeereza, anadeta: «Uyu mundu,
naye ashuba kuguma na Yesu!»
57 Haliko, Peturu analahira: «E mukazi, ndamúyiji!»
58 Ha nyuma hiniini, ugundi mundu anabona Peturu, anamúbwira:
«Na naawe, si ulyagagi muguma wabo!» Haliko, anamúshuvya: «E
mushosi, twira haashi, ndali niehe!»
59 Iri hakalenga nga kihe kiguma, ugundi mundu anamúkekereza,
ti: «Ku kasiisa uyu mundu, bashubanwa. Si ali Mugalilaaya!»
60 Haliko, Peturu anashuvya: «E mushosi, yibyo byo ugweti
ugaadeta, ndabiyiji.» Iri akaba akiri mu deta kwokwo, lyeryo ngana
uluhazi lwanabika.
61 Nahano anakebaanuka, anatungira Peturu. Peturu anayami
kengeera galya magambo go Nahano âli mali gwanwa amúbwira:
«Zeene, uluhazi lútazi bika, ugaaba keera wanyiyogookola ubugira
kashatu.»
62 Haaho, Peturu anayami hulukira imbuga, anatondeera ukubulu-
luka.

Yesu ashekerezibwa
(Mataayo 26.67-68; Mariko 14.65)

63 Abashosi ábâli kizi langa Yesu, banakizi múshekeereza, iri
banamúhimbula.
64 Banamúbwikira amasu, iri banamúbwira: «Utangage ubuleevi!
Aaho! Nyandi, úwakushulika?»
65 Banayushuula na'gandi magambo mingi go'kumútukiiriza.

Yesu alegwa imbere lya'bakulu
(Mataayo 26.59-66; Mariko 14.55-64; Yohana 18.19-24)

66 Iri bukatejuukana, abashaaja ba'Bayahudi banagira inaama, bali
kuguma na'bakulu ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja. Ne'ri bakaba
keera balegeereza Yesu,
67 banamúbuuza: «Iri wangaba we yolya Masiya, utubwirage!»
Yesu anashuvya: «Kundu nangamùbwira, mutangayemeera.

68 Na kundu nangamùbuuza igambo, mutanganjuvya.
69 Haliko, ukulyokera buno, Umwana wo'Mundu, agaaba abwatiiri
uluhande lwe'lulyo† lwa Rurema wo'bushobozi bwoshi!»
70 Yabo booshi, banashubi múbuuza: «Ka kwokwo, ulyagagi Mwana
wa Rurema?» Anabashuvya: «Si mwenyene keera mwadeta kwo ndi
ye!»
71 Balya bakulu banayami yamuluka, ti: «Tundi tumasi tuki two
twangaki looza? Si yiri igambo, keera twaliyiyuvwirwa ku kanwa
kaage yenyene!»

23

Yesu alegwa imbere lya Pilaato
(Mataayo 27.1-2, 11-14; Mariko 15.1-5; Yohana 18.28-38)

1 Ha nyuma, abakulu booshi ba'Bayahudi banayimuka, banatwala
Yesu imunda Pilaato.
2 Banatondeera ukumúlegeereza, ti: «Uyu mushosi, twamúgwana
agweti agasherebeza umulala gwitu. Si agweti agalahiza abandu kwo
batakizi ki rambulira imwa Kahisaari, anagweti agayideta kwo ye
Masiya, kwo kudeta kwo ali mwami.»
3 Pilaato anabuuza Yesu: «Ka we mwami wa'Bayahudi?»
Anamúshuvya: «Si wenyene keera wadeta!»
4 Balya bakulu ba'bagingi, kuguma na ábâli yiguziri yaho, Pilaato
anababwira kwokuno: «Uyu mundu, ndaabwo buhube bwoshi bwo
namúbona kwo!»
5 Yabo bandu, banakaviiriza ukudeta: «Si ku migirizo gaage, agweti
agalugiza abandu! Akatondeerera iyo munda i Galilaaya. Na buno,
keera agakwiza kiri na mu kihugo kyoshi kye'Buyahudi.»
6 Iri Pilaato akayuvwa kwokwo, anabuuza iri Yesu ali Mugalilaaya.
7 Ne'ri akamenya kwo ali Mugalilaaya wa mu butwali bwa Heroode,
anamútuma imwage. Mukuba, mu yizo siku, Heroode naye âli kola i
Yerusaleemu.

Heroode abuliriza Yesu

8 Heroode, mbu abonage Yesu, anasiima bweneene. Mukuba, âli
mali yuvwa imyazi hi'gulu lyage. Anâli kola siku nyingi agweti aga-
looza ukumúbona, bwo âli loziizi ukuyibonera yenyene ikitangaaza
kyo Yesu agaagira.
9 Uyo Heroode, anabuliriza Yesu ku magambo mingi-mingi. Haliko,
Yesu atanamúyakula.
10 Abakulu ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja, nabo banakaviiriza
ukulegeereza Yesu.
11 Heroode, na'basirikaani baage, banatondeera ukutyoza
Yesu, no'kumúshekeereza, shoshoo! Banamúyambika imirondo
yo'mulimbo, babuli múgalulira imunda Pilaato.
12 No'kulyokera ku yulwo lusiku, Heroode anayijibana na Pilaato,
kundu ubwa mbere bâli shombiini.

Pilaato ahanguula kwo Yesu ayitwe
(Mataayo 27.15-26; Mariko 15.6-15; Yohana 18.38–19.16)

† **22:69 22.69** Ukubiikwa uluhande lwe'lulyo, kuli kuhaabwa ubushobozi no'lushaagwa.

13 Ha nyuma, Pilaato anakuumania abakulu ba'bagingi, na'batwali
ba'Bayahudi, kuguma na'bandu ba mu kaaya.
14 Anababwira: «Mwandeetera uyu mundu, mbu bwo agweti agahu-
niisa abandu. Aaho! Mumenyage bwija kwo keera namúbuliriza
imbere liinyu. Na ku byoshi byo mwamúlega kwo, ndaabwo buhube
bwoshi bwo namúbona kwo!
15 Kiri na Heroode naye, ndaabwo buhube bwa'múbona kwo. Kyo
kyatuma atugalulira ye. Mumenye bwija kwo ndaalyo igambo lyo'yu
mundu agiziri, íryangatuma agayitwa.
16 Ku yukwo, namu múhimbuliisa, mbulagi múshwekuula.»
[
17 Pilaato, ku ngiisi lusiku lukulu lwe'Pasaka, âli kwiriiri ashweku-
ulire abandu umushweke muguma.]
18 Yabo bandu booshi, banayamiza kiranga, ti: «Uyu mundu,
umúzimiize! Baraba, abe ye ugatushwekuulira!»
19 No'yo Baraba, âli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe hi'gulu
lyo'kuleeta akamburugu mu yako kaaya, na hi'gulu lyo'kuyitana.
20 Pilaato âli loziizi ukushwekuula Yesu, kyanatuma bagashubi
hambanwa.
21 Halikago, banakaviiriza ukuyamiza: «Nanga! Umúyitire ku
kibambo! Umúyitire ku kibambo!»
22 Anashubi babwira ubwa kashatu: «E maashi, mabi makagi go
akagira? Si ndaabyo namúbona kwo, íbyangatuma agayitwa! Ku
yukwo, namu múhimbuliisa, mbuli múshwekuula.»
23 Haliko, balya bandu banakaviiriza ukuyamiza kwo Yesu ay-
itirwe ku kibambo. Ne'ri hakatama, yukwo kuyamiza kwabo
kwanamúyagiisa!
24 Kyanatuma Pilaato agahanguula Abayahudi kwo bagirage ngiisi
kwo bamúhuuna.
25 Anabashwekuulira ulya Baraba, nga kwo bakamúhuuna, kundu
âli shwesirwi hi'gulu lyo'kuleeta akamburugu mu kaaya, na hi'gulu
lyo'kuyitana. Anabaheereza Yesu, kwo bamúgirire ngiisi kwo baloz-
iizi.

Yesu abambwa
(Mataayo 27.32-44; Mariko 15.21-32; Yohana 19.17-27)

26 Iri bakaba bakola mu twala Yesu ho bagagendi múyitira, banag-
wanana no'mundu muguma ashaaziri mu mbingiro, iziina lyage ye
Simooni we'Kureene. Uyo Simooni, banamúgwata, banamúbetuza
ikibambo kya Yesu, anagenda amúkulikiiri, akibetwiri.
27 Abandu bingi bâli kulikiiri Yesu. Mu kati kaabo, mwâli riiri
abakazi, bagweti bagamúlirira ku kimombo.
28 Yesu, anakebaanuka, anababwira kwokuno: «E banyere
be'Yerusaleemu, mutandirire. Haliko, muyilirire mwenyene, mulirire
na'baana biinyu!
29 Mumenyage bwija, kwo mu siku ízigayija, abandu bagatulagula,
ti: “Bahiriirwi, abakazi ábakagumba, batanayoza!”
30 Ku yikyo kyanya:
“Bagabwira imigazi: Mutuhongokere kwo!
Bagabwira no'tugangazi: Mutubindikire!*”

* **23:30 23.30** Hosheya 10.8.

31 Amagambo mwene yaga, iri gangagirika ku kiti kibishi, ku kyumu
kyohe, ka itali yo haahe!»
32 Ku kyanya abasirikaani bakatwala Yesu, bakatwala na'biitani
babiri, gira nabo bagendi bayita.
33 Ne'ri bakahikaga áhali mu buuzibwa Kahanga, banabamba Yesu
ku kibambo. Banabamba na yabo banakuhambwa bombi, muguma
uluhande lwe'lulyo, no'gundi lwe'lumosho.
34 Yesu anadeta: «E Daata, ubakoge! Yibi byo bagweti bagaagira,
batabiyiji.»
Yabo basirikaani, banataara imirondo ya Yesu, mu kugigaba.
35 Abandu, bâli yimaaziri yaho bagweti bagaloleera. Abakulu
ba'Bayahudi, banatondeera ukushekeereza Yesu, ti: «Yuhuu! Si
ashuba mu kiza abandi! Aahago! Ayikizagye yenyene, iri angaba ye
Masiya úkatoolwa na Rurema!»
36 Abasirikaani nabo, banatondeera ukumútyoza, banamúyegeera,
gira bamúheereze amaavu go'lukalishi.
37 Banamúbwira: «Shoshoo! Iri wangaba we mwami wa'Bayahudi,
uyikizagye!»
38 Na hi'gulu lyage, hâli biisirwi ikimenyeeso íkyâli yandisirwi
kwokuno: «Uyu, ye Mwami wa'Bayahudi.»
39 Mu yabo biitani bombi, muguma anatuka Yesu, ti: «Ka utali we
ulya Masiya? Aahago! Uyikizagye! Na nyiitu, utukize!»
40 Haliko, uwabo anamúkanukira, ti: «Ka utayobohiri Rurema? Yiki
kihano kyo twahanwa, kyo na kyekyo kyo'yu mundu ahanwa.
41 Si twehe, twahanwagwa ku njira íkwaniini, ukukulikirana
na'mabi go tukagira. Haliko yehe, ndaago mabi go akagira!»
42 Uyo mwitani, anashubi deta: «E Yesu, ikyanya ugayingira mu
bwami bwawe, ukangengeere, maashi!»
43 Yesu anamúshuvya: «Nakubwira ukuli, kwo zeene tugaaba
twembi mu Paradiizo.»

Yesu afwa
(Mataayo 27.45-56; Mariko 15.33-41; Yohana 19.28-30)

44-45 Iri hakaba bikola nga bihe ndatu bya mwi'zuuba, izuuba
lyanazima, ubwire bwanayidika mu kihugo kyoshi, halinde ukuhisa ku
bihe mwenda. No'mulondo gwo bâli manisiri mu nyumba ya Rurema,
lyeryo, gwanayami lalaanuka mwo kubiri, la-la-la.
46 Yesu, anayamiza kwi'zu lihamu kwokuno: «E Daata, nasikiiriza
umutima gwani mu maboko gaawe!» Ne'ri akayusa ukudeta kwokwo,
umutima gwanayami deruuka.
47 Umukulu wa'basirikaani, mbu abonage kwokwo, anayivuga
Rurema kwokuno: «Ku kasiisa, uyu mundu ashubi kwaniini imbere
lya Rurema!»
48 Abandu booshi ábakayiji loleera, iri bakabona íbyakoleka,
banataaha bagweti bagakomomba mu bifuba byabo hi'gulu
lyo'mwizingeerwe.
49 Booshi ábâli yijiini na Yesu, kuguma na'bakazi ábâli kizi genda
bamúkulikiiri ukulyokera i Galilaaya, bâli yisuuziri hala hiniini. Yibyo
byoshi íbikakoleka, banakizi bilangiiza.

Yesu aziikwa
(Mataayo 27.57-61; Mariko 15.42-47; Yohana 19.38-42)

50-51 Hâli riiri mundu muguma, iziina lyage ye Yusefu, wa mu
kaaya ke'Harimateya, mu poroveesi ye'Buyahudi. Uyo Yusefu, âli
riiri muguma wa mu bakulu ba'Bayahudi. Haliko, atakayemerezania
na'baabo kwi'gambi lyo'kuyitiisa Yesu. Mukuba, âli riiri mundu mwija
úkwaniini imbere lya Rurema. Anâli kizi lindirira kwo'bwami bwa
Rurema bugayija.
52 Kwokwo, Yusefu anagendi huuna Pilaato kwo amúheereze
ikirunda kya Yesu.
53 Ne'ri akayemeera, anagendi kishonoola ku kibambo, anakizingira-
zingira kwo'mulondo, anakilambika mu shinda íkabaajwa mu lwala.
Na mwi'yo shinda, ndaaye gundi mundu úwâli mali ziikwa mwo.
54 Yulwo lusiku, lwâli kola lwo'kuyitegaanura kwo.† No'lusiku
lwe'Sabaato, lwâli kola bu hika.
55 Abakazi ábakayija kuguma na Yesu mu kulyoka i Galilaaya,
banakulikira Yusefu, banayibonera ishinda, na ngiisi kwe'kirunda kya
Yesu kikalambikwa mwo.
56 Ha nyuma, banataahaga, banategaanura amavuta na'malaasi.
Haliko, banatee luhuuka ku lusiku lwe'Sabaato, nga kwe'maaja
zidesiri.

24

Yesu azuuka
(Mataayo 28.1-10; Mariko 16.1-8; Yohana 20.1-10)

1 Iri hakaba ku lukula lwo'lusiku lwi'yinga, yabo bakazi banazinduka
iwa shinda, babetwiri amalaasi go bâli mali tegaanura.
2 Mbu bahikage yo, banagwanana ibuye lihamu íryâli giyigiiri, keera
lyahirikirwa ha butambi.
3 Banayingira mu shinda, haliko batanagwana mwe'kirunda kya
Nahano Yesu.
4 Ne'ri bakaba bakiri mu gangaanwa, lyeryo ngana ha butambi
lyabo, hanayimanga abashosi babiri, bayambiiti ibyambalwa íbigweti
bigalangashana!
5 Yabo bakazi, yayewe! Banayami gwatwa ne'kyoba kingi, banayi-
nama, halinde ukuhisa amalanga haashi.
Balya bashosi, banababwira: «Kituma kiki mugweti mugaloogeza
umugumaana mu bafwiri?
6 Atakiri hano. Si keera azuuka! Mukengeere galya magambo go
akamùbwira kwokuno ku kyanya âli ki riiri i Galilaaya:
7 “Umwana wo'Mundu, akwiriiri atangwe mu maboko
ga'banabyaha, banamúyitire ku kibambo. Kundu kwokwo, ku lusiku
úlugira izishatu, agazuuka.”»
8 Yago magambo ga Yesu, haaho lyo yabo bakazi bakagakengeera.
9 Kwokwo, banalyoka ha shinda. Na ngiisi byo bakabona, banagendi
biganuulira indumwa za Yesu ikumi na nguma, kuguma na'bandi
booshi.

† **23:54 23.54** Yulwo lusiku, lwa'Bayahudi bâli kizi yitegaanura kwo, gira babe ibiringiini ku lusiku lwabo lwe'Sabaato.

10 Yabo bakazi ábakayiji bwira yizo ndumwa kwokwo, âli Maryamu
we'Magadala, na Yowana, na Maryamu nyina wa Yakobo, kuguma
na'bandi bakazi bo bâli ririinwi.
11 Ikyanya bakabwira zirya ndumwa ngiisi íbyakoleka, zanabane-
gura. Zanabibona kwo biri bya busha-busha, zitanabiyemeera.
12 Kundu kwokwo, Peturu anayami yimuka, anatibitira iwa shinda.
Ne'ri akagilingulira mwo, anabona irya mirondo yo bâli ziisiri mwo
Yesu, ikoli lambamiri yonyene. Iri akaba keera abona íbyakoleka,
analyoka yaho, akoli gangaanirwi.

Yesu mu njira yo'kugenda i Hemahu
(Mariko 16.12-13)

13 Ku lwolwo lusiku lwi'yinga, babiri mu bigirizibwa ba Yesu, bâli
riiri mu lugeezi lwo'kugenda mu kaaya ke'Hemahu. Kâli riiri nga ku
bilomeetere ikumi na kiguma ukulyoka i Yerusaleemu.
14 Yabo bombi, bâli kizi genda bagaganuula hi'gulu lya byoshi
íbyakoleka.
15 Ne'ri bakaba bakiri mu biganuulaga, lyeryo Yesu anayami
bayegeera, banagendanwa.
16 Haliko, banaba nga bakubikwa, batanamenya kwo yehe.
17 Yesu anababuuza: «Bikagi byo mugweti mugaganuula?» Yabo
bombi, banayimanga bakoli zizibiiri.
18 Muguma wabo, iziina lyage ye Kiryopa, anashuvya: «Mu bandu
booshi ábatuuziri i Yerusaleemu, ka wehe, naaho, we tamenya
íbyakoleka mwo mu zino siku?»
19 Yesu, ti: «Biki yibyo?»
Banamúshuvya: «Tuli mu ganuula hi'gulu lya íbyakoleka ku Yesu
we'Nazareeti. Abandu booshi, kiri na Rurema, bashubi múbwini kwo
ali muleevi wo'kukola no'kudeta ku bukalage bweneene!
20 Haliko, abakulu ba'bagingi, na'batwali biitu, banamútanga, gira
atwirwe ulubaaja lwo'kuyitwa, banamúyitira ku kibambo.
21 Anali ye tutákoli langaliiri kwo ye gatuguluula, twe Bahisiraheeri.
No'kulyokera ho yibyo byoshi bikakolekera, buno lukolaga lusiku
úlugira izishatu.
22 «Na kwakundi, abakazi baguma mu kati kiitu, keera batukanga!
Mukuba, zeene, batágeeziri ku lukula iwa shinda yage.
23 Banagwana kirya kirunda kitakiri mwo, banayiji tubwira na kwo
babona abaganda mu mabone. Yabo baganda, banababwira kwo Yesu
akola mugumaana.
24 «Haaho, baguma biitu banagenda iwa shinda, banagwana byoshi
biri nga kwa'bakazi batámali tuganuulira. Nabo kwakundi, ndaakyo
kirunda kyo babona.»
25 Yesu anababwira: «Si mulyagagi bahwija! Ne'mitima yinyu, iki
kubisirwi! Ngiisi íbikadetwa na'baleevi, mutabiyemiiri!
26 Aaho! Ulya Masiya atákwiriiri atee lenga mu galya malibu gooshi,
akabuli yingira mu bulangashane bwage!»
27 Haaho, Yesu anabasobanulira ngiisi byoshi íbikayandikwa mu
Mandiko Meeru hi'gulu lyage. Akatondeerera mu bitaabo bya Musa,
halinde na mu bitaabo byoshi bya'baleevi.
28 Ne'ri bakaba keera bayegeera akaaya ko bâli kizi genda mwo, Yesu
anayigira nga agaki genderera no'lugeezi.

29 Haliko, banamúyinginga bweneene, ti: «Tutee beeranwa hano.
Si keera twayirirwa! Ne'kihulu keera kyagwata.» Kwokwo, Yesu
anayingira mu nyumba, gira babeeranwe.
30 Ne'ri bakabwatala ha byokulya, Yesu anayabiira umukate, anadeta
kongwa imwa Rurema, anagugabaanula, anabaheereza gwo.
31 Haaho-haaho, balya bombi banayami kebukwa, banabona kwo
Yesu. Haliko, Yesu anayami nyerera!
32 Yabo bombi, banabuuzania: «Ikyanya Yesu ashuba mu tu-
ganuulira mu njira, anatusobanulira íbiri mu Mandiko Meeru, ka
tutayuvwa nga muliro gukoli yasiri mu mitima yitu?»
33 Ku kyekyo kihe, banayami yimuka, banagalukira i Yerusaleemu,
banagwanana yizo ndumwa za Yesu ikumi na nguma bakumaniri
kuguma na'bandi.
34 Yabo booshi, banabwira yabo bombi, ti: «Biri ukuli kwo Na-
hamwitu azuuka. Keera anahulukira ku Simooni!»
35 Yabo bombi nabo, ti ee! Banaganuulira yabo baabo ngiisi
íbikakoleka mu njira, na ngiisi kwo bakalonga ukumenya Yesu ku
kyanya akabagabanulira umukate.

Yesu ahulukira mu bigirizibwa baage
(Mataayo 28.16-20; Mariko 16.14-18; Yohana 20.19-23; Mikolezi 1.6-8)

36 Yabo bigirizibwa ba Yesu, iri bakaba bakiri mu ganuula, lyeryo
ngana Yesu anayami yimanga ha kati kaabo, anababwira: «Mube
no'mutuula!»
37 Balya bigiriza, ikyanya bakamúbona, banayikeeka kwo kishu.
Kyanatuma bagakanguka, banagwatwa ne'kyoba.
38 Haliko, Yesu anababwira: «Kituma kiki imitima yinyu ikola
lujungwa? Na kituma kiki muki ganganirwi!
39 Mulolage mu maboko gaani na ku magulu, lyo mumenya kwo
niehe! Mumbume kwo, muyibonere mwenyene. Si ikishu kitahiiti
iminyofu, kitanahiiti na'mavuha, nga kwo mumbwini mbihiiti.»
40 Iri Yesu akayusa ukubabwira kwokwo, anabayereka amaboko
na'magulu.
41 Balya bigirizibwa baage, ti: «Yehe!» Banashambaala bweneene!
Na kwakundi, bâli somiirwi, banaba bakola no'bungisi-ngisi. Kwokwo,
Yesu anababuuzagya: «Ka hano hali byo nangalya?»
42 Ne'ri bakamúheereza ikitolo kye'fwi nyokya,
43 anakiyabiira, anakilya imbere lyabo.
44 Balya bigiriza, Yesu anababwira kwokuno: «Yibi, byo byebirya
byo nâli kizi mùbwira ku kyanya nâli ki riiri kuguma na niinyu. Ee!
Byoshi íbiyandisirwi hi'gulu lyani, bikwaniini bikoleke. Biba bya mu
maaja za Musa, kandi iri bya mu bitaabo bya'baleevi, kandi iri bya mu
kitaabo kye'Zaburi.»
45 Haaho, Yesu anabashoboleesa ukusobanukirwa na'Mandiko
Meeru gooshi.
46 Anashubi babwira: «Biyandisirwi kwo'lya Masiya agatee libuz-
ibwa. Halikago, ku lusiku úlugira izishatu, anazuuke mu bafwiri.
47 Abandu be'milala yoshi, ukutondeerera ku be'Yerusaleemu, ba-
nayigirizibwe kwo batwikire ku byaha byabo, halinde bakogwe.
48 Ee! Ngiisi íbyakoleka, mwe mugaaba tumasi twabyo.

49 «Lolagi! Umutima Mweru gwo Daata âli mali gwanwa
amùlagaania, ngola ngamùtumira gwo.* Ku yukwo, mutee lindirira
mu kano kaaya,† halinde ikyanya mugayambikwa ubushobozi uku-
lyoka mwi'gulu.»

Yesu alengezibwa mu kugenda mwi'gulu
(Mariko 16.19-20; Mikolezi 1.9-11)

50 Ha nyuma, Yesu anatwalaga balya bigirizibwa baage hoofi
na'kaaya ke'Betaniya, analengeza amaboko gaage hi'gulu, mu kuba-
gashaanira.
51 Ne'ri akaba akiri mu bagashaanira, haaho anayami basiga,
analengezibwa mu kugenda mwi'gulu.
52 Yabo bigirizibwa, banayikumba Yesu, banabuli galukira i
Yerusaleemu, bakoli shambiiri bweneene!
53 Banakizi shiiba mu nyumba ya Rurema, bagweti bagamúhuuza.

* **24:49 24.49** Yibyo byo Daata akabalagaania, guli Umutima Mweru. Yibyo, wangabisoma mu Mikolezi ye'Ndumwa 1.4-5. † **24:49 24.49** *kano kaaya* Yerusaleemu.

Imyazi Miija ya Yesu nga kwo ikayandikwa na Yohana

Indangiriro

Yiki kitaabo kya Yohana, kiyerekiini ku bweranyange kwo Yesu ye Mwana wa Rurema, anali yi'Gambo lyage. Amandiko ga Yohana, gali mu deta kwago-kwago, ganayerekiini ibitangaaza munaana. Na ha nyuma lya ngiisi kitangaaza, Yohana ali mu yerekana umugeeza gwakyo.

Mu yiki kitaabo, Yesu ali mu yimenyeesa ku yaga magambo galinda: «Niehe nie mulengeerwe gwe'kihugo», na «Niehe nie mungere mwija», na «Niehe nie njira no'bulamu no'kuli», na «Niehe, nie mulyango», na «Niehe, ni'sina lyo'muzabibu», na «Niehe, nie mukate gwo'bulamu», na «Niehe nie njira, na ndi nie kuli, na ndi nie bulamu.»

Mu yiki kitaabo, muli amigirizo galinda: Tukwaniini tubutwe buhyahya (3.1-36); Amiiji ágali mwo'bulamu (4.1-42); Yesu ali Mwana wa Rurema yenyene (5.19-47); Yesu ye Mukate úguli mwo'bulamu (6.22-66); Umutima Mweru gwo guli mu haana ubugumaana (7.1-52); Yesu ye mulengeerwe gwe'kihugo (8.12-59); Yesu ye mungere mwija (10.1-42).

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Yohana 3.3: «Yesu anamúshuvya: "Nakubwira íbiri ukuli, umundu atangayingira mu bwami bwa Rurema, átazi butwa ubwa kabiri."»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro: Yesu yi'Gambo lya Rurema (1.1-18)
b) Yohana wo'kubatiiza, na'bigirizibwa ba mbere (1.19-51, 3.22-36)
c) Yesu ayimula abadandaza mu nyumba ya Rurema (2.12-24)
d) Ibitangaaza birinda byo Yesu akagira:
   - Ikitangaaza kya 1: Ahindula amiiji gayiji ba divaayi (2.1-11)
   - Ikitangaaza kya 2: Akiza umwana wo'mukulu (4.43-54)
   - Ikitangaaza kya 3: Akiza ikirema i Betisaada (5.1-15)
   - Ikitangaaza kya 4: Ayigusa abandu bihumbi bitaanu (6.5-14)
   - Ikitangaaza kya 5: Agenda hi'gulu lya'miiji (6.16-24)
   - Ikitangaaza kya 6: Akiza úkabutwa ali mbumi (9)
   - Ikitangaaza kya 7: Azuula Laazaro (11)
e) Amigirizo ga Yesu (3–10)
f) Yesu atondeera iyinga lyo agayitwa kwo (12–14)
g) Yesu mu njira yo'kugenda i Getesemaane (15–17)
h) Yesu agwatwa, anatwirwa ulubaaja, anayitirwa ku kibambo (18-19)
i) Yesu azuuka mu bafwiri, anayiyerekana imwa'bigirizibwa baage (20)
j) Yesu atabaala abigirizibwa ukuduba ifwi, anagalula Peturu mu mukolwa (21)

Indangiriro

1 Ku ndondeko, Igambo* âli kola ho. Uyo Igambo bâli tuliinwi na
Rurema, anâli ye Rurema yenyene.
2 Ee! Ku ndondeko, bâli yamiinwi.
3 Ibindu byoshi, uyo Igambo ye kabibumba. Ndaanakyo kindu íkiri
ho, kyo atakabumba.
4 Yehe, âli riiri mwo'bugumaana, bwanakizi tanguula mu bandu
booshi.
5 Ee! Bwo âli riiri mulengeerwe, anakizi tanguula mu kihulu.
Ne'kihulu, kitanâye múhime.
6 Uyo mulengeerwe, Rurema akatuma Yohana wo'kubatiiza,
7 gira ayiji múmenyeesa mu bandu booshi, halinde lyo
bamúyemeera.
8 Yohana yenyene, atâli ye mulengeerwe. Akayija naaho, gira ayiji
mútangira ubumasi.
9 Uyo mulengeerwe nirizina, akayija mu kihugo, anatanguulira
abandu booshi.
10 Ikyanya akayija mu kihugo, abandu baamwo batakamúmenya,
anali ye kakibumba.
11 Kundu akayija imwabo, haliko beene wabo batanamúyakiira.
12 Kundu kwokwo, ngiisi ábakamúyakiiraga, banamúbiika
kwo'bwemeere, anabashoboleesa ukuba abaana ba Rurema.
13 Ne'kyanya bakagirwa baana baage, kutakaba ku njira ya'bandu,
kandi iri ku bwifwije bwa'magala, kandi iri ku shungi zo'mundu yeshi.
Si Rurema yenyene, ye kababuta.
14 Ulya Igambo, akayiji ba mundu, anayiji tuula mu kati kiitu.
Twanabona ubulangashane bwage. Mukuba, âli kininga kya Yishe,
anâli yijwiri mwo'bugashaane, no'kuli.
15 Ikyanya Yohana akatanga ubumasi hi'gulu lyage, anayiberekaania
kwi'zu kwokuno: «Uyu, ye yolya nâli mali gwanwa nadeta, kwo
agayija ha nyuma lyani, anali ye nguliiri. Ikyanya ndâli zaazi butwa,
yehe âli koli yamiri ho.»
16 Ulya Igambo, bwo alyagagi mwo'bugashaane, kyo kitumiri tweshi
tugweti tugagashaanirwa.
17 Imaaja, zikatangwa ku njira ya Musa. Haliko yubwo bugashaane
na yukwo kuli, byohe bikayija ku njira ya Yesu Kirisito.
18 Ndaaye mundu úzindi bona Rurema. Kundu kwokwo, ulya
mwana wage we'kininga, ye kayiji tumenyeesa ye, bwo bayamiinwi.

Yohana wo'kubatiiza atangira Yesu ubumasi
(Mataayo 3.1-12; Mariko 1.1-8; Luka 3.1-18)

19 Uyo Yohana akatanga ubumasi ku bweranyange. Mukuba,
ikyanya abakulu ba'Bayahudi be'Yerusaleemu bakamútumira
abagingina'Balaawi, mbu bagendi múbuuza kwo ali nyandi,
20 atanalahira ukubashuvya, si anababwira ku bweranyange, ti:
«Niehe, ndali nie ulya Masiya.»
21 Balya bandu, banashubi múbuuza: «Aaho! Uli nyandagi? Ka we
Hiriya?» Naye, ti: «Ndali nie yehe.» Banashubi múbuuza: «Ka we
ulya gundi muleevi wa Rurema?» Naye, ti: «Nanga!»

---

* **1:1 1.1** *Igambo* Mu kati ki'Gambo, mwo Rurema ali mu bumbira, mwo anali mu kiriza, no'kukizi yerekana mwo'bwitegeereze bwage. (Zaburi 33.6; 9.10; 7.19-20; Migani 8.22-31.) Yiryo Igambo lyage, lyo likanayiji ba mundu mu kati ka Yesu Kirisito. (Yohana 1.14.)

22 Na wa nabo kandi: «Aaho! Uli nyandagi? Wehe wenyene, ugweti ugayideta kuti? Utushuvye, gira lyo nyiitu tulonga igambo lyo tugagendi bwira ábatutuma.»
23 Yohana anabashuvya, mu kukoleesa galya magambo go'muleevi Hisaaya: «Niehe, ngweti ngaadeta kwi'zu lihamu mwi'shamba, ti: “Mugololere Nahano injira!†”»
24 Yabo bandu ábâli tumirwi imwa Yohana, bâli riiri Bafarisaayo.
25 Kyanatuma bagashubi múbwira: «Keera walahira kwo utali we ulya Masiya, na kwo utanali we Hiriya, kandi iri ulya gundi muleevi. Aahago! Kituma kiki uki gweti ugabatiiza abandu?»
26 Yohana, ti: «Niehe, ndi mu batiiza abandu ku miiji. Haliko mu kati kiinyu, mukoli yimaaziri ye mutayiji.
27 Anali ye gayija ha nyuma lyani. Yehe, ndanakwiriiri kiri no'kushwekuula imigozi ye'biraato byage.‡»
28 Ikyanya bakaganuuza Yohana kwokwo, âli gweti agabatiiza abandu mu kaaya ke'Betaniya, ha kajabo ko'lwiji Yorodaani.

Yesu ye Kyanabuzi kya Rurema

29 Iri bukakya, Yohana anabonaga Yesu agweti agamúyijira, anadeta: «Lolagi! Uyu, ye Kyanabuzi kya Rurema. Yehe, ye gashaaza ibyaha mu kihugo.
30 Ye yolya nâli mali gwanwa nadeta kwo agayija ha nyuma lyani, anali ye nguliiri. Ikyanya ndâli zaazi butwa, âli koli yamiri ho.
31 Nienyene, ndâli múyiji. Kundu kwokwo, ye tumiri ngakizi batiiza abandu ku njira ya'miiji, gira akalonge ukuyerekanwa mu Bahisiraheeri.»
32 Yohana anashubi deta hi'gulu lya Yesu kwokuno: «N'gabona Umutima Mweru gugweti gugajooka ngi'humba ukulyoka mwi'gulu, gwanayiji múbeera kwo.
33 Niehe, ndâli ngamúmenya. Haliko, ikyanya Rurema akanduma kwo ngizi batiiza abandu mu miiji, âli mali gwanwa ambwira kwo ngiisi ye ngaabona kwo'Mutima Mweru gwamújookera kwo, gunamúbeere kwo, yoyo, ye gakizi batiiza abandu ku njira yo'Mutima Mweru.
34 «Ee! Birya byoshi, keera nabonaga kwo byamúkoleka kwo. Na buno, ngweti ngamútangira ubumasi kwo ye Mwana wa Rurema.»

Abigirizibwa ba Yesu be'ndondeko

35 Iri bukashubi kya, Yohana âli yimaaziri yaho kandi, na'bigirizibwa baage babiri.
36 Ne'ri akabona Yesu akola mu lenga, anadeta: «Loli! Yoyu, ye Kyanabuzi kya Rurema!»
37 Yabo bombi, mbu bayuvwagwe kwokwo, banayami kulikira Yesu.
38 Yabo bombi, Yesu anakebaanuka, anabona kwo bakoli múkulikiiri, anababuuza: «Biki byo muli mu genda mugalooza?» Nabo, ti: «E Rabi, hayi ho utuuziri?» (No'mugeeza gwa Rabi: Mwigiriza.)
39 Yesu anabashuvya: «Yijagi! Mugaabona.» Kwokwo, banagendi bona ho Yesu âli tuuziri, banayirirwa kuguma. Mukuba, byâli kola nga bihe ikumi bya'kabigingwe.

---

† **1:23 1.23** Hisaaya 40.3. ‡ **1:27 1.27** Abaja bo bâli kizi hogola banahamwabo ibiraato, banagendi bibiika.

40 Yabo bombi, ikyanya bakayuvwa amagambo ga Yohana, banakulikira Yesu. Muguma wabo ye Handereya, mwene wabo Simooni Peturu.
41 Handereya anayami gendi looza mwene wabo wa Simooni, anamúbwira: «Keera twabonaga Masiya» (kuli kudeta Kirisito).
42 Haaho, Handereya anatwala Simooni imunda Yesu. Ne'ri Yesu akamúbona, anamúbwira: «We Simooni mugala Yohana. Halikago, ukola ugakizi buuzibwa Keefa.» (Na yiryo iziina Keefa, mu gindi ndeto, Peturu.§)

Yesu ahamagala Firipo na Natanaheri

43 Iri bukashubi kya, Yesu anashungika kwo agende i Galilaaya. Ne'ri akagwanana yo Firipo, anamúbwira: «Ungulikirage!»
44 (Firipo, âli riiri wa mu kaaya ke'Betesahida, ko na'kaaya ke'mwabo Handereya na Peturu.)
45 Uyo Firipo, anakwabadukira imunda Natanaheri, anamúbwira: «Keera twabonaga ulya mundu úkayandikwa mu maaja za Musa, na mu bitaabo bya'baleevi. Ye Yesu, mwana wa Yusefu, we'Nazareeti.»
46 Natanaheri, anabuuza Firipo ti: «Yako kaaya ke'Nazareeti, bikagi biija íbyangakalyoka mwo?» Firipo, ti: «Yija! Ugamúyibonera.»
47 Uyo Natanaheri, iri Yesu akamúbona agweti agamúyijira, anadeta: «Lolagi! Uyu, ali Muhisiraheeri nirizina. Ndaanabwo bulyalya úbumúli mwo.»
48 Natanaheri anamúbuuza, ti: «Kutagi, kwo wammenya?» Yesu, ti: «Ikyanya Firipo atataazi kuhamagala, ndámali kubona mwi'dako lya kirya kiti kyo'mutiini.»
49 Natanaheri ti: «E Rabi! Ulyagagi Mwana wa Rurema! We na Mwami wa'Bahisiraheeri!»
50 Yesu anamúshuvya: «Ka wayemeera kwokwo, bwo nakubwira kwo ndámali kubona mwi'dako lye'kiti kyo'mutiini? Ugaki bona íbihimiri yibi.»
51 «Namùbwira ukuli, mugaabona kwi'gulu lyayanuuka. Na'baganda ba Rurema banakizi shonookera ku Mwana wo'Mundu, banakizi shubi galukira mwo.»

2

Yesu ahindula amiiji ibe divaayi

1 Iri hakalenga isiku zibiri, hanaba ubuhya i Kana, mu poroveesi ye'Galilaaya. Nyina wa Yesu, âli riiri ho.
2 Na Yesu kuguma na'bigirizibwa baage, nabo bâli bulalisirwi kwo.
3 Iri hakatama, idivaayi yanamala. Kwokwo, nyina wa Yesu anamúbwira: «E mwana wani, si bataki hiiti idivaayi.»
4 Yesu anamúshuvya: «E maawe, biki byo ndoziizi kwo? Si kihe kyani kitazi hika.»
5 Nyina, anabwira abakozi: «Ngiisi byo agamùbwira, munabigire.»
6 Na yaho, hâli teresirwi indango ndatu ízikabaajwa mu mabuye. (Na mu ndango mwene yizo, mwa'Bayahudi bâli kizi biikira amiiji go'kuyiyeruusa mwo, ukukulikirana ne'migeeza yi'banga lyabo. Na

§ **1:42 1.42** *Keefa* liri iziina lya mu kiheburaniya. Na Peturu liri lya mu kigiriki. Na yago maziina kwo gali gombi, gahiiti mugeeza muguma: ibuye.

mu ngiisi ndango, mwâli kizi genda utubindi tuna-tuna, kandi iri
tulindatu-tulindatu.)
7 Yesu, anabwiraga abakozi: «Yizi ndango, muziyijuze amiiji.»
Banaziyijuza bulembe-rembe.
8 Yesu, anashubi babwira: «Yago miiji, mugashamatage kwo,
munagatwalire úyimangiiri ubuhya.» Ne'kyanya bakamútwalira go,
9 galya miiji, gâli mali hinduka divaayi.
Uyo mwimangizi wo'buhya, ikyanya akagalabula kwo, anayuvwa
kwo divaayi. Haliko, atakamenya ho ikalyoka. Balya bakozi naaho,
bo bâli hayiji.
Kwokwo, uyo mwimangizi anatumira umuhya mushosi,
10 anamúbwira: «Abandi booshi, bali mu tee leeta idivaayi nunu.
Ne'kyanya ábalaalike bali mu ba keera banywagaga bweneene, babuli
leeta íshukulusiri. Si wehe, ino nunu, yo waleeta ubuzinda.»
11 Kirya kisoomeza kyo Yesu akagira yaho i Kana, kyo kikaba
kya mbere mu bindi byo akayiji yerekana ha nyuma. Kwokwo,
kwo akayerekana ubulangashane bwage, halinde abigirizibwa baage
banamúyemeera.

Yesu ayimula abadandaza mu nyumba ya Rurema
(Mataayo 21.12-13; Mariko 11.15-17; Luka 19.45-46)

12 Ha nyuma, Yesu anamanukira mu kaaya ke'Kaperinahumu, ali
kuguma na nyina, na beene wabo, na'bigirizibwa baage. Yabo booshi,
banabeera yo siku ngerwa.
13 Ne'kyanya isiku ngulu ze'Pasaka zikayegerera, Yesu anaza-
muukira i Yerusaleemu.
14 Iri akahikaga mu bululi bwe'nyumba ya Rurema, anagwana
abandu bagweti bagadandaliza mwe'ngaavu, ne'bibuzi, na'mahumba.
Na'bandi bâli bwatiiri ha tushasha, bagweti bagakaburania ifwaranga.
15 Iri Yesu akabona kwokwo, anayabiira imigozi, anagiluka
mwo'lukoba, anagenda agweti agayimula balya booshi, kuguma
ne'ngaavu zaabo, ne'bibuzi.
Na ngiisi ábâli gweti bagakaburania ifwaranga, anakizi genda
agahirika utushasha twabo, halinde ifwaranga zooshi zanakizi
mwagukira haashi, mwa!
16 Kiri na ábâli gweti bagadandaliza mwa'mahumba, Yesu anabab-
wira: «Shaazi yaga mahumba yaha! Mutakolwe kwo mwaki gira
inyumba ya Daata kabe kaguliro!»
17 Yabo bigirizibwa baage, iri bakayuvwa kwokwo, banakengeera
ngiisi kwo bidesirwi mu Mandiko Meeru kwokuno: «E Rurema, uluugi
lwo mbiiti hi'gulu lye'nyumba yawe, lugahambiri nyusa.*»
18 Abakulu ba'Bayahudi, iri bakabonaga kwokwo, banayiji
múbuuza: «Ewe! Yibi byoshi byo ugweti ugaagira, kyereso kiki kyo
ugatuyereka, halinde tumenye kwo Rurema akuhangwiri ukubigira.»
19 Yesu anabashuvya: «Iyi nyumba ya Rurema, mutee gihongola. Na
ha nyuma lye'siku zishatu, ngaaba keera nagiyijuza kandi.»
20 Yabo bakulu, ti: «Yehee! Mu kuyijuza iyi nyumba, si ikamala
imyaka makumi gana na ndatu! Aahago! Ka ugagiyijuzagya ku siku
zishatu naaho?»

---

* **2:17 2.17** Zaburi 69.9.

21 Haliko, ikyanya Yesu akadeta yago magambo, gâli loziri ku magala gaage.
22 Ne'kyanya akaba keera azuuka mu bafwiri, lya'bigirizibwa baage bakasobanukirwa kwo âli mali gwanwa agadeta. Haaho, banayemeera íbiyandisirwi mu Mandiko Meeru, banayemeera na'magambo gaage kwakundi.

Yesu ayiji íbiri mu mitima ya'bandu

23 Ikyanya Yesu âli riiri i Yerusaleemu ku siku ngulu ze'Pasaka, anakizi gira ibitangaaza, kyanatuma abandu bingi bagamúyemeera.
24 Kundu kwokwo yabo bandu, Yesu atanabashenguukira, bwo âli yiji ngiisi mundu,
25 atanâli riiri ni'goorwa lyo'kumenyeesibwa hi'gulu lyabo. Ee! Ngiisi íbyâli baliiri mwo, âli biyiji-yiji.

3

Yesu aganuula na Nikodeemu

1 Hâli riiri Mufarisaayo muguma, iziina lyage ye Nikodeemu, wa mu batwali ba'Bayahudi.
2 Bushigi buguma, uyo Nikodeemu anayijira Yesu, anamúbwira: «E Rabi, tuyiji kwo uli mwigiriza úkatumwa na Rurema. Yibi bitangaaza byo ugweti ugaagira, ndaaye úwangahasha ukubigira, Rurema batayamiinwi.»
3 Yesu anamúshuvya: «Nakubwira íbiri ukuli, umundu atangayingira mu bwami bwa Rurema, átazi butwa ubwa kabiri.»
4 Uyo Nikodeemu, ti: «Aaho! Umundu, iri angaba akola mushaaja, kutagi kwo angaki shubi butwa? Ka angaki galukira mu nda ya nyina, gira ashubi butwa?»
5 Yesu anamúshuvya: «Nakubwira ukuli, bitangazigira umundu kwo ayingire mu bwami bwa Rurema, átazi butwa ku njira ya'miiji, na ku yo'Mutima Mweru.
6 Abandu, ikyanya bali mu buta, biri ku bya'magala naaho. Halikago, ibyo'Mutima gwa Rurema byohe, Umutima gwage gwonyene gugweti gugakizi bibuta.
7 «Kundu nakubwira kwo mukwaniini mushubi butwa ubwa kabiri, utasoomerwe.
8 Kiri ne'mbuusi, iri mu huukiza-huukiza ngiisi ho iloziizi. Na kundu wangayuvwa ulushuumo lwayo, haliko utangamenya ho iri mu lyoka, kandi iri ho iri mu genda. Kwokwo, kwo biri, ikyanya umundu ali mu butwa no'Mutima Mweru.»
9 Uyo Nikodeemu, ti: «Yee! Amagambo mwene yaga, kutagi kwo gangaziga?»
10 Yesu anamúshuvya: «Ka uli mwigiriza wa'Bahisiraheeri, utanagayiji?
11 Nakubwiraga ukuli, kwo ngiisi byo tugweti tugaadeta, tubiyiji-yiji. No'bumasi bwitu, tuli mu butanga ku byo tukayibonera. Kundu kwokwo, mutabutwaziizi.
12 «Keera n'gamùbwira hi'gulu lye'bya mu kihugo, mutananyemeera. Aaho! Kutagi kwo mwangaki yemeera, iri nangamùbwira hi'gulu lya íbiri mwi'gulu?

13 Ndaaye mundu úzindi genda mwi'gulu, átali Mwana wo'Mundu.
Ee! Mwomwo, mwo alyosiri.
14 «Nga kwo Musa akamanika kirya kishushanio kyo'mujoka ku
kiti* mwi'shamba, kwo na kwokwo Umwana wo'Mundu naye akwiriiri
amanikwe.
15 Ne'ri umundu angamúbiika kwo'bwemeere, agalonga ukulama
imyaka ne'myakuula.
16 «Rurema akakunda bweneene aba mu kihugo, kyanatuma
agatanga Umwana wage we'kininga. Ulya mwana, iri umundu
angamúbiika kwo'bwemeere, atagaki shereera, haliko âye longe
ukulama imyaka ne'myakuula.
17 «Íbikatuma Rurema agaatuma Umwana wage mu kihugo, kutali
mbu lya'bandu bayiji hanwa. Haliko, akamútuma mwo, gira lyo ayiji
bakiza.
18 «Ee! Iri umundu angabiika Umwana wa Rurema kwo'bwemeere,
atagaki hanwa. Haliko, iri umundu angalahira ukumúyemeera, yehe
iri akoli hanirwi. Mukuba, atakayemeera Umwana we'kininga wa
Rurema.
19 «Na íbigaatuma abandu bagaahanwa, bwo'mulengeerwe gukay-
ija mu kihugo, halikago batanagusiima. Ikihulu, kyanaba kyo bagakizi
siima, bwe'mikolezi yabo yâli riiri mibi.
20 «Umundu, iri angaba agweti agaagira amabi, iri ashombiri
umulengeerwe, atanali mu guyegeera. Mukuba, ayobohiri kwo yago
mabi gaage gagayiji menyeekana ha bweruula.
21 «Haliko, iri umundu angaba agweti agaagira ibyo'kuli, yehe
ye mu yegeera umulengeerwe, gira lye'mikolezi yage iboneke ku
bweranyange kwo iri mu girwa mu kati ka Rurema.»

Yohana wo'kubatiiza atangira Yesu ubumasi

22 Ha nyuma, Yesu anagenda i Buyahudi, na'bigirizibwa baage,
anakizi batiiza ya'bandu, banabeeranwa ye'siku ngerwa.
23 Ku kyekyo kyanya, Yohana naye âli gweti agabatiiza abandu mu
kaaya ke'Hayinoni, hoofi na Salimu, bwo ho hâli riiri amiiji mingi.
Kwokwo, abandu banakizi múyijiraga, gira ababatiize.
24 (Ku yikyo kyanya, Yohana atâli zaazi lashwa mu nyumba
ye'mbohe.)
25 Ku kyekyo kyanya, hanaba ibihaali mu bigirizibwa baguma ba
Yohana no'Muyahudi muguma, hi'gulu lyo'kuyeruusa.
26 Yabo bigirizibwa ba Yohana, banamúyijira, banamúbwira: «E
Rabi! Ulya mundu ye mwâli ririinwi i kajabo ko'lwiji Yorodaani, lolaga
yoyo naye, akoli gweti agabatiiza abandu. Abandu booshi, banakola
mu múkulikira. Kiziga, ye yolya Masiya úkagwana watangira
ubumasi.»
27 Yohana anabashuvya: «Ndaakyo kindu kyo'mundu angayakiira,
átakihaabirwi na Rurema.
28 Mwenyene, mwangandangira ubumasi kwo keera n'gadeta:
"Niehe, ndali nie ulya Masiya. Na íbitumiri n'gatumwa, gira ngwanwe
imbere lyage."

---

* **3:14 3.14** *kishushanio kyo'mujoka* Lusiku luguma yaho keera, Abahisiraheeri ábakakomwa ne'mijoka mwi'shamba bâli kwiriiri bakizi langiiza ku yikyo kishushanio kyo'mujoka íkikatulwa mu miringa, gira lyo bakizibwa. Muharuuro 21.9.

29 «Yiba wo'muhya, ye mu ba mwene ye. Na kashooshole naye,
ali mu ba ayimaaziragi ha butambi lyage, iri anamútega amatwiri.
Ne'kyanya ali mu yuvwa izu lyage, ali mu ba ashambiiri bweneene.
Kwokwo, na naani, ngoli hiiti ubushambaale, bunakoli dimiriiri.
30 Uyo mundu ye mwadeta, ye kwaniini akizi kuzibwa. Haliko niehe,
ngizi biikwa haashi.

Ulya úkalyoka mwi'gulu

31 «Ulya úlyosiri mwi'gulu, ali hi'gulu lya byoshi. Haliko, niehe ndi
wa mwomuno mu kihugo. Ee! Bwo ye lyosiri mwi'gulu, ali hi'gulu lya
byoshi.
32 «Uyo, ngiisi byo akayiboneraga, anabiyiyuvwirwa, byebyo byo
agweti agatubwira. Kundu kwokwo, ndaaye úgweti úgamútwaza.
33 Si umundu, iri angamúyemeera, iri keera ayerekana kwo Rurema
ali wo'kuli.
34 «Yehe, bwo akatumwa na Rurema, agweti agaadeta amagambo
gaage. Mukuba, Rurema agweti agamúheereza Umutima Mweru
buzira kumúgerera.
35 «Daata akuuziri Umwana wage, keera anamúsikiiriza byoshi.
36 Uyo Mwana, iri umundu angamúbiika kwo'bwemeere, agaalama
imyaka ne'myakuula. Halikago, iri angamúlahira, iri atâye lame. Si
yehe, Rurema ayamiri amúrakariiri.»

4

Yesu aganuula no'Musamariya-kazi

1 Abafarisaayo, banayuvwa kwo Yesu ye kola mu longa abigirizibwa
bingi ukuhima Yohana, na kwo agweti agababatiiza.
2 (Kundu kwokwo, atali Yesu yenyene ye wâli kizi babatiiza. Si
abigirizibwa baage, bo bâli kizi babatiiza.)
3 Iri Yesu akayuvwa kwokwo, analyoka i Buyahudi, anashokola injira
yo'kushubi galukira i Galilaaya.
4 Na mu kugalukira yo, âli kwiriiri atee lenga i Samariya,
5 mu kaaya ke'Sukari. (Yako kaaya, kâli riiri hoofi ne'ndalo yo
Yakobo akaheereza umwana wage Yusefu.
6 Na yaho, hâli riiri ikirigo kya Yakobo.) Kâli kola nga kalenge-renge,
na Yesu âli mali jagabuka no'lugeezi, kyanatuma agatee bwatala ha
kirigo.
7-8 Abigirizibwa baage, nabo bâli mali yingira mu kaaya, gira bagendi
gula ibyokulya.
Haaho ha kirigo, hanayija Umusamariya-kazi muguma, úwâli
vwoma. Yesu, mbu amúbonage, anamúbwira: «Umbeereze am-
agoloovi, ninywe.»
9 Uyo mukazi, ti: «Si wehe, uli Muyahudi. Na naani, ndi
Musamariya-kazi. Aaho! Kutagi kwo wangambuuna amagoloovi?»
(Na íbikatuma agabwira Yesu kwokwo, bwa'Bayahudi batâli komeri-
inwi na'Basamariya.)
10 Yesu, anamúshuvya: «Nga wangamenyiri ikigabi kyo Rurema
agweti agahaana, unamenye kwo ndi nyandi, ushuba ugambuuna
amiiji. Naani, na nguheereze amagoloovi ágali mwo'bulamu.»

11 Ulya mukazi, ti: «E Nahamwitu, si ndaakyo kirugu kyo uhiiti,
na yaga miiji galyagagi i kuzimu bweneene. Yago magoloovi ágali
mwo'bulamu, ugagashaaza hayi?
12 Ka we kuliiri shokuluza witu wa Yakobo? Si ye katusigira
yiki kirigo. Âli kizi nywa amiiji gaakyo, kuguma na bagala baage
kwakundi, kiri ne'bitugwa byage.»
13 Yesu anamúshuvya: «Umundu, iri angaba ali mu nywa ku yaga
magoloovi, akiri mu shubi nyooterwa.
14 Halikago, iri angakizi nywa ku magoloovi go ndi mu haana, yehe
atâye kinyooterwe! Galya magoloovi, igaaba ishyoko mu kati kaage,
ganamúleetere ubulamu bwe'myaka ne'myakuula.»
15 Ulya mukazi, ti: «E Nahamwitu, umbeerezagye naani ku yago
magoloovi, gira lyo ndaki shubi nyooterwa. Ndanashubi ba ni'goorwa
lyo'kukizi yiji vwomera hano.»
16 Yesu, ti: «Utee gendi bwira yibalo, munayijanwe hano.»
17 Uyo mukazi, ti: «E waliha, ndaaye yibanie ye mbiiti.»
Yesu anamúbwira: «Mu kudeta kwokwo, wadeta bwija.
18 Si keera ukahulukaga imwa'bashosi bataanu. No'yo ye muliriinwi,
atali ye yibalo. Ee! Yukwo wadeta, kwo binali!»
19 Ulya mukazi, ti: «E Nahamwitu, keera nabonaga kwo uli muleevi.
20 Aaho! Bashokuluza biitu, bâli kizi yikumbira Rurema ku guno
mugazi. Haliko mwe Bayahudi, mudesiri kwo tukwiriiri tukizi gendi
múyikumbira i Yerusaleemu.»
21 Yesu anamúshuvya: «E mukazi, unyemeere kwo mu kyanya
íkigayija, mutagakizi ki yikumbira Daata ku guno mugazi, kandi iri
i Yerusaleemu.
22 «Mwe Basamariya, kundu hali byo mugweti mugayikumba, haliko
mutabiyiji. Si twe Bayahudi, ngiisi byo tugweti tugayikumba, tubiyiji-
yiji. Ubukize bwa Rurema, bulyosiri imwitu.
23 «Kundu kwokwo, mu kyanya íkigayija, na buno keera kyahikaga,
abikumbi nirizina bagakizi yikumbira Daata ku byo'mutima, na mu
kati ko'kuli. Abikumbi mwene yabo, baabo bo Daata aloziizi.
24 Rurema gulyagagi mutima. Ne'ri abandu bangamúyikumba,
bakwiriiri bakizi múyikumbira mu byo'mutima, na mu kati ko'kuli.»
25 Ulya mukazi, ti: «Nyiji kwo Masiya agaki yija, ulya úli mu
buuzibwa Kirisito. Na mango ayija, lyo agatumenyeesa byoshi.»
26 Yesu anamúshuvya: «Nie ngweti ngakuganuuza, nie yehe.»

Abasamariya bingi bayemeera Yesu

27 Haaho-haaho, abigirizibwa ba Yesu banagaluka. Ne'ri bakagwana
Yesu agweti agaganuula no'yo mukazi, banateteerwa. Kundu kwokwo,
ndaaye kiri no'muguma wabo úkamúbuuza mbu biki byo aloziizi,
kandi iri kituma kiki agweti agamúganuuza.
28 Uyo mukazi anasiga akabindi yaho, anayami galukira i kaaya,
anagendi bwira abandu, ti:
29 «Ngiisi byo n'gakola, muyiji lolaga umundu úkabimbwira. Uyu,
ka atangaba ye ulya Masiya?»
30 Balya bandu banayami lyoka mu kaaya, banahuutira imunda Yesu.
31 Ku kyekyo kihe, abigirizibwa baage banamúyinginga, ti: «E Rabi,
utee lya.»

32 Haliko, Yesu anabashuvya: «Ngoli hiiti ibyokulya byo mutayiji.»
33 Iri akadeta kwokwo, banatondeera ukubuuzania, ti: «Nyandagi
keera úwamúleetera ibyokulya?»
34 Yesu anababwira kwokuno: «Ibyokulya byani, kuli kukizi gira
ubulooze bwo úkanduma, halinde nyuse umukolwa gwo akambiika
kwo.
35 «Ka mutali mu deta: “Imyezi ina naaho, imbuto zinayere?” Haliko
niehe, namùbwira kwokuno: Mubandage amasu mu ndalo. Si imbuto
keera zayera, zikola za kuyimbulwa.
36 Bwobuno, umwimbuzi akola mu hembwa. Ee! Agweti agaku-
umania abandu nga mwimbu, gira bakalonge ukulama imyaka
ne'myakuula. Kwokwo, umubyazi no'mwimbuzi bagashambaalira
kuguma.
37 «Muyiji ngiisi kwo bali mu twa umugani, ti: “Muguma, ali mu
byala. No'gundi, ali mu yimbula.” Yugu mugani, guli gwo'kuli.
38 Kwokwo na niinyu, n'gamùtuma mugendi yimbula byo mu-
takakolera. Ee! Abandi, bakagwanwa keera babiyitubanula kwo. Na
mwehe, mwe mukola mu genduukirwa kwi'yo mitubanulo yabo.»
39 Mu kalya kaaya ke'Sukari, Abasamariya bingi banayemeera
Yesu. Mukuba, uyo mukazi akababwira: «Ngiisi byo n'gakola, keera
abimbwira.»
40 Ikyanya Abasamariya bakaba keera bahika áhali Yesu, ba-
namúyinginga kwo babeeranwe. Kwokwo, Yesu anagira ye'siku zibiri.
41 Ne'kyanya âli kizi baganuulira, abingi baabo banamúyemeera.
42 Banabwira uyo mukazi, ti: «Íbyatuma twamúyemeera, kutakiri
naaho ku magambo gaawe. Haliko, twenyene keera twayiyuvwirwa
amagambo gaage. Tunakoli yiji ku kasiisa kwo alyagagi ye Lukiza
we'kihugo.»

Yesu akiza umwana wo'mukulu muguma

43 Iri Yesu akaba keera amala yizo siku zibiri, analyoka yo, anagenda
i Galilaaya.
44 (Mukuba, yenyene âli mali gwanwa adeta kwo ndaalwo
ulushaagwa umuleevi ali mu longa mu kihugo kyabo.)
45 Iri Yesu akaba keera ahika i Galilaaya, abandu be'yo munda
banamúyakiira bwija. Mukuba, nabo, bâli geeziri i Yerusaleemu
kwi'yo Pasaka, banabona byoshi byo âli kizi gira yo.
46 Yesu anashubi galukira i Kana, mu poroveesi ye'Galilaaya, halya
ho akahindula amiiji ibe divaayi. Ne'yo munda, hâli riiri mukulu
muguma we'bwami. No'mwana wage âli koli kalaliirwi no'bulwazi
mu kaaya ke'Kaperinahumu.
47 Uyo mukulu, iri akayuvwa kwo Yesu keera alyoka i Buyahudi,
na kwo akola i Galilaaya, anamúgendera. Anamúyinginga kwo
amanukire i Kaperinahumu, gira agendi múkiriza umwana wage.
Mukuba, uyo mwana, âli kola bu fwa.
48 Yesu anamúshuvya: «Mwehe, mutangayemeera, mútazi bona
ibitangaaza!»
49 Ulya mukulu, ti: «E Nahamwitu, ugirage tuyami manukira yo,
umwana wani átazi fwa.»

50 Yesu anamúshuvya: «Utaahage. Umwana wawe akola mugumaana.» Ikyanya Yesu akadeta kwokwo, ulya mukulu anamúbiika
kwo'bwemeere, analyoka yaho.
51 Ne'ri akaba akiri mu njira, anagwanana na'bakozi baage, ba-
namúbwira: «E waliha, umwana akola mugumaana.»
52 Ulya mukulu, anababuuza: «Umwana akiraga kihe kiki?»
Banamúshuvya: «Ishuushira lyamúshaaga mwo bigingo, ku bihe
birinda bya mwi'zuuba.»
53 Uyo mukulu anayami kengeera kwo kishuba kyekyo kihe kyo
Yesu amúbwira kwo'mwana wage akola mugumaana. Kyanatuma
agayemeera Yesu, kuguma na'bandu booshi ba mu nyumba yage.
54 Yikyo, kyo kikaba kitangaaza kya kabiri kyo Yesu akagira i
Galilaaya, ku kyanya âli lyosiri i Buyahudi.

5

Yesu akiza ikirema hi'benga Betisaada

1 Ha nyuma, Yesu anazamuukira i Yerusaleemu, gira agendi sham-
baalira ulundi lusiku lukulu lwa'Bayahudi.
2 Na yaho, hali ibenga Betisaada. Liri ha Mulyango gwe'Bibuzi,
linazungulusirwi ne'mitanda itaanu.
3 Na mwi'yo mitanda, mwâli kizi lambama abalwazi bingi,
nge'mbumi, no'tundende, na ábâli zingamiri. [Yabo balwazi, bâli kizi
beera yaho, hi'gulu lyo'kulindirira kwa'miiji gagabirinduka.
4 Mukuba, ku kyanya kiguma-kiguma, umuganda wa Rurema âli
kizi shonookera mwo, anagabirindule. Ne'kyanya gâli kizi birinduka,
ngiisi mulwazi úwâli kizi tanga ukugayingira mwo, ye wâli kizi
kizibwa.]
5 Yaho hi'benga, hâli riiri mundu muguma, úwâli kola ne'myaka
makumi gashatu na munaana alwaziri.
6 Uyo mundu, Yesu anamúbona agwejiiri yaho. Na bwo Yesu âli yiji
kwo akola siku nyingi alwaziri, anamúbuuza: «Ka uloziizi ukukira?»
7 Ulya mulwazi, ti: «E Nahamwitu, bitagaaziga. Ikyanya amiiji gali
mu birinduka, ndi mu bula umundu wo'kuganyikiza mwo. Ne'kyanya
ndi mu yihangaana kwo nangagayikira mwo, ugundi mundu anakizi
yami ndanga.»
8 Yesu, ti: «Vyukaga, uyabiire ikyajo kyawe, ugende.»
9 Iri Yesu akadeta kwokwo, ulya mulwazi anayami kira, anayabiira
ikyajo kyage, anatondeera ukugenda. Na yulwo lusiku, lwâli riiri
lwe'Sabaato.
10 Ikyanya Yesu akagira kwokwo, kyanatuma abakulu ba'Bayahudi
bagayiji múbwira: «Ewe! Si zeene lulyagagi lusiku lwe'Sabaato.
No'lubaaja lutakuhangwiri kwo'lubetule kwe'kyajo kyawe.»
11 Uyo mundu, ti: «Úwangiza, ye wambwira kwo nyabiirage ikyajo
kyani, ngende.»
12 Abayahudi, ti: «Ali nga nyandagi, úwakubwira kwokwo?»
13 Haliko, uyo mundu atâli múyiji. Mukuba, hâli riiri abandu bingi,
na Yesu âli mali balyoka mwo.
14 Ha nyuma, ulya mundu, Yesu anamúgwana mu nyumba ya
Rurema, anamúbwira: «Lola! Ukola mugumaana. Utwikirage ku
byaha byawe, utayiji kengeera wakalalirwa ingingwe.»

15 Lyeryo, ulya mundu, anayami lyoka yaho, anagendi bwira abakulu
ba'Bayahudi kwo Yesu ye wamúkiza.
16 Kyanatuma balya Bayahudi bagatondeera ukusuuza Yesu, mbu
bwo âli gweti agaakola imikolwa mwene iyo ku lusiku lwe'Sabaato.
17 Haliko, Yesu anababwira: «Daata ayamiri akiri mu kola, halinde
buno. Na naani kwakundi, ngi genderiiri ukukola.»
18 Iri Yesu akadetaga kwokwo, balya bakulu, arara-rara! Ba-
nahiduukira bweneene kwo bamúyite. Kutâli riiri naaho, mbu bwo
âli kizi hubira ulubaaja lwo'lusiku lwe'Sabaato. Haliko ingingwe, mbu
bwo akayigereera Rurema, mu kudeta kwo Rurema ye Yishe.

Yesu ahiiti ubushobozi bweneene

19 Balya bakulu ba'Bayahudi, Yesu anababwira kwokuno:
«Namùbwira ukuli, kwo'Mwana, ndaabyo byo ashobwiri ukugira
halwage. Agweti agaagira naaho, ngiisi byo abona Yishe ali mu gira.
Ee! Ngiisi byo Yishe agweti agaagira, byebyo byo'Mwana wage naye,
ali mu gira.
20 «Yishe, akuuziri Umwana wage, anali mu múyereka ngiisi byo
agweti agaagira. Aganaki múyereka kiri na íbihimiri yibi, halinde lyo
musoomerwa!
21 Nga kwo Yishe agweti agazuula abafwiri, banabe bagumaana, kwo
na kwokwo Umwana wage naye, agweti agabiika ubugumaana mu
ngiisi ye aloziizi.
22 «Ndaaye mundu ye Yishe ali mu twira ulubaaja. Haliko, keera
abiika Umwana wage, abe ye gakizi zitwa zooshi.
23 Kwokwo, lya'bandu booshi bakizi simbaha Umwana wage, nga
kwo basimbahiri Yishe. Haliko, iri umundu angaba atasimbahiragi
Umwana wage, iri na Yishe, atakiri mu músimbaha. Mukuba, uyo
Yishe ye kamútuma.
24 «Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angaba ali mu yuvwa
amagambo gaani, anayemeerage na Rurema, ulya úkanduma, iri
agaalama imyaka ne'myakuula! Atanâye ki twirwe ulubaaja kwo
ahanwe. Ali mu ba akoli lyosiri mu lufu, anabe akola mugumaana.
25 «Namùbwira ukuli, kwe'kyanya kigayija, keera kyanahika, kya
abafwiri bagayuvwa izu lyo'Mwana wa Rurema. Ne'kyanya bagaliyu-
vwa, bagaalama.
26 «Nga kwo Yishe ye shyoko yo'bulamu, kwo akanagira Umwana
wage naye, abe shyoko yabwo.
27 Anamúheereza no'bushobozi bwo'kukizi twa imaaja, bwo'yo
Mwana ali Mwana wo'Mundu.
28 «Yaga magambo, gatamùsoomeze! Ku kyanya íkigayija, abandu
booshi ábali mu maheero, bagayuvwa izu lyage,
29 banazuuke. Yabo bandu, iri bangaba bâli kizi gira amiija, baga-
longa ubulamu. Haliko, iri bangaba bâli kizi gira amabi, bagaahanwa
ngana-ngana.

Íbiri mu tangira Yesu ubumasi

30 «Niehe, ndaakyo kindu kyo njobwiri ukugira ha lwani. Kiri
ne'kyanya ndi mu twa imaaja, ndi mu zitwa naaho, nga kwo
nabwirwa. Ku yukwo yizo maaja, ndi mu zitwa mu kati ko'kuli.
Ndagweti ngalooza ukugira ubulooze bwani. Si ndi mu looza ukugira
ubulooze bwa Rurema, bwo ye kanduma.

31 «Nga nangabiiri ngweti ngayitangira ubumasi nienyene, bu-
tangabiiri bwo'kuli.
32 Haliko, hali ugundi úgweti úgabundangira. Na nyiji kwo ngiisi
kwo ali mu bundangira, kulyagagi kwo'kuli.
33 «Kiri ne'kyanya mukatuma abandu imwa Yohana, akandangira
ubumasi bwo'kuli.
34 Kutali kudeta kwo ndi ni'goorwa lyo'kutangirwa ubumasi
no'mundu yeshi. Haliko, ngweti ngamùbwira yaga magambo, gira lyo
mulonga ukukizibwa.
35 Yohana, âli riiri ngi'tara íriyasiri. Na ku kyanya kiniini,
mwanayemeera ukushambaalira ulukeera lwage.
36 «Kundu kwokwo, ngi hiiti ubundi bumasi, bunahimiri bulya bwa
Yohana. Daata keera akambiika ku mukolwa, kwo nguyuse. Na
bwo ngweti ngagugira, gwonyene guli mu ndangira ubumasi kwo ye
kanduma.
37 «Na Daata, bwo akanduma, naye ali mu ndangira ubumasi.
Halikago mwehe, mutazindi yuvwa izu lyage, mutanazindi bona ngiisi
kwo ashushiri.
38 Kiri ni'gambo lyage, litamùtuuziri mwo. Mukuba, mutayemiiri,
ulya ye akatuma.
39 «Mushishikiiri bweneene ukukizi gahiriza mu Mandiko
Meeru, bwo mutoniri kwo mwo mugalongera ubulamu bwe'myaka
ne'myakuula. Ganali go gali mu deta hi'gulu lyani!
40 Kundu kwokwo, mutaloziizi ukunyijira, mbu mukalonge ukulama.
41 «Niehe, ndali mu looza mbu nyivugwe na'bandu.
42 Halikago mwehe, nimùyiji bwija. Nyiji kwo mutali mwo'rukundo
lwa Rurema.
43 «Niehe, n'gayija kwi'ziina lya Daata, mutananyakiira. Haliko, iri
umundu angayija kwi'ziina lyage yenyene, yeki mugamúyakiira.
44 Mugweti mugayemerezania ku miivuge giinyu, mutanagweti
mugalooza ukuyivugwa na Rurema yenyene. Aaho! Kutagi kwo
mwangaki yemeera?
45 «Mutakizi tona kwo nie gamùlega imwa Daata. Si Musa ye
gamùlega yo, anali ye mugweti mugayihega kwo!
46 Múki yemeerage Musa, na naani mushuba muganyemeera.
Mukuba, amagambo go akayandika, gadesiri hi'gulu lyani.
47 Na bwo mutayemiiri amagambo gaage, kuti kandi mwangaki
yemeeraga age'mwani?»

6

Yesu ayigusa abandu bihumbi bitaanu
(Mataayo 14.13-21; Mariko 6.30-44; Luka 9.10-17)

1 Ha nyuma, Yesu analyoka yaho, anajabuka inyaaja ye'Galilaaya.
(Iyo nyaaja yo inali mu buuzibwa Nyaaja ye'Tiberiya.)
2 Abandu bingi bweneene, bâli mali bona ngiisi kwo âli kizi kiza
abalwazi ku njira ye'kitangaaza. Kyanatuma bagakizi múshooshera.
3 Yabo booshi, iri bakamúkumanira, Yesu na'bigirizibwa baage,
banazamuukira ku mugazi, banabwatala haashi.
4 (Na ku yikyo kyanya, ulusiku lukulu lwa'Bayahudi lwe'Pasaka,
lwâli kola bu yegerera.)

5 Iri Yesu akalangiiza, anabona ngiisi kwa'bandu bingi bweneene
bakola mu múhuutira. Kyanatuma agabuuza Firipo, ti: «Yaba bandu
bingi, hayi ho tugabagulira imikate, halinde booshi banalye?»
6 Na íbikatuma Yesu agamúbuuza kwokwo, bwo âli loziizi ukuyu-
vwa ngiisi kwo agamúshuvya. Kundu kwokwo, Yesu yenyene âli koli
yiji ngiisi kwo agaagira.
7 Firipo, anamúshuvya: «Kundu twangakola imyezi mingi,* mbu
lyo tulonga ifwaranga zo'kubasumira imikate, si ngiisi muguma wabo
angalonga ihikoojoka naaho!»
8 Ugundi mwigirizibwa wa Yesu, Handereya, mwene wabo Simooni
Peturu, anadeta:
9 «Hano, hali mutabana muguma. Agweti imikate itaanu íkagirwa
mu bulo. Ahiiti ne'fwi zibiri. Haliko, yaba bandu balyagagi binoono
ne'binoono. Aaho! Biki byo byangaki bagirira?»
10 Yesu anamúshuvya: «Yaba bandu, mutee babwira kwo babwatale
haashi!» Na bwo hâli riiri ubweyo bwingi, booshi banabwatala. Na mu
yabo bandu, mwâli hisiri abashosi nga bihumbi bitaanu.
11 Yesu anayabiira irya mikate itaanu, anatanga kongwa imwa
Rurema. Balya booshi, anabagabulira yo. Na zirya fwi zombi
kwakundi, anazigira kwokwo-kwokwo. Ngiisi mundu, anakizi haabwa
nga ngiisi kwo âli loziizi.
12 Yabo bandu booshi, iri bakaba keera badadaarwa, Yesu anabwira
abigirizibwa baage kwo bakuumanie ibikoojoka byoshi íbisigiiri,
hatanagire íbigaafwa ubusha.
13 Birya bikoojoka, ikyanya bakabikuumania, byanayijuza ingega
ikumi na zibiri, nywe!
14 Balya bandu, mbu babonage ngiisi kwo Yesu agira ikitangaaza,
banatondeera ukudeta, ti: «E balya, ku kasiisa, uyu ye yolya Muleevi,
ye tulindiriiri kwo agayija mu kihugo.»
15 Yesu, anayami menya kwo bakoli loziizi ukumúyimika ku misi,
abe mwami wabo. Kyanatuma agalyoka yaho, anagenda yenyene ku
mugazi áhayiheriiri.

Yesu atondagira hi'gulu lye'nyaaja
(Mataayo 14.22-33; Mariko 6.45-52)

16 Iri hakaba kakola kabigingwe, abigirizibwa ba Yesu banashubi
manukira iwa nyaaja.
17 Ne'ri bakashonera mu bwato, banatondeera ukugijabuka, gira
bagende mu kaaya ke'Kaperinahumu. Ikihulu kyâli mali gwata, na
Yesu atâli zaazi bahikiira.
18 Lyeryo, imbuusi ngana yanatondeera ukuhuusa, inyaaja yanakun-
dula bweneene!
19 Abigirizibwa ba Yesu, iri bakashooja nga bilomeetere bitaanu,
kandi iri birindatu, e! Banamúbona agweti agatondagira hi'gulu
lye'nyaaja! Ne'ri akaba keera ayegeera ubwato bwabo, banahuumirwa
ngana!
20 Haliko, Yesu anababwira: «Muleke ukuyoboha. Ndi niehe.»
21 Kwokwo, banayemeera kwo ayingire mu bwato. Lyeryo, banaba
keera bahika ho bâli kizi genda.

---

* **6:7 6.7** *twangakola imyezi mingi*kandi iri: «twangaba na'magana gabiri ge'dinaari». Yizo fwaranga zâli riiri zo'kuhemba umukozi nga ku myezi munaana.

Abandu bagenda bagalooza Yesu

22 Iri bukakya, abandu ábâli sigiiri ku butambi bwe'nyaaja, bâli
kengiiri kwo yaho bali, hashuba ubwato buguma naaho. Banâli
yiji na kwo abigirizibwa ba Yesu bakabushonera mwo boonyene,
banamúsiga.
23 Lyeryo, hanayezeka agandi maato kulyoka i Tiberiya. (Ne'yo
munda, ho balya bandu bingi bakaliira iyo mikate, ikyanya Nahano
akaba keera atanga kongwa imwa Rurema hi'gulu lyayo.)
24 Ikyanya abandu bakamenya kwo Yesu na'bigirizibwa baage
batakiri ho, banashonera mu yago gandi maato, gira bajabukire mu
kaaya ke'Kaperinahumu, bagendi múloogeza yo.

Yesu gwo mukate úguli mwo'bulamu

25 Yabo bandu, iri bakaba keera bagwana Yesu i kajabo ke'nyaaja,
banamúbuuza: «E Rabi, wahika hano mangoki?»
26 Yesu anabashuvya, ti: «Namùbwira ukuli, kundu mugweti
muganjakula, haliko kutali mbu bwo mukabona ibitangaaza. Ehee!
Si íbitumiri mugweti muganjakula, bwo mukalya irya mikate,
mwanadadaarwa!
27 «Mutakizi ki kola hi'gulu lye'byokulya íbiri mu gaga! Ha-
liko, mukizi kola hi'gulu lye'byokulya íbigayama ho. Byebyo, byo
bigamùleetera ubulamu bwe'myaka ne'myakuula. Binali byokulya
byo'Mwana wo'Mundu agamùheereza. No'yo Mwana wo'Mundu,
Rurema Yishe keera akamúbiika kwe'kyereso, mu kuyerekana kwo
amúyemiiri.»
28 Yabo bandu, banabuuza Yesu: «Aaho! Mukolwa muki gwo
tugakizi gira, halinde lyo tukolera Rurema?»
29 Anabashuvya: «Umukolwa gwa Rurema, kuli kuyemeera ulya ye
akatuma.»
30 Nabo, ti: «Aahago! Kitangaaza kiki kyo ugatuyereka, tukabuli
kuyemeera?
31 Bashokuluza biitu, boohe, bâli kizi lya imana mwi'shamba, nga
kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno: "Âli kizi baheereza
umukate ukulyoka mwi'gulu, gira bakizi gulya.[†]"»
32 Yesu anabashuvya: «Namùbwira ukuli, atali Musa ye
kamùheereza umukate ukulyoka mwi'gulu. Si umukate nirizina
úgulyosiri mwi'gulu, Daata ye gweti agamùheereza gwo.
33 Ee! Umukate gwo Rurema ali mu haanaga, ye yolya úkalyoka
mwi'gulu, analeeta ubulamu mu kihugo.»
34 Nabo, ti: «E Nahano, yugwo mukate, ukizi yama uli mu tuheereza
gwo!»
35 Yesu anababwira kwokuno: «Niehe, nie mukate úguli mu
leeterana ubulamu. Umundu, iri angayija imwani, ananyemeere,
atâye ki shalike, atanâye kinyooterwe.
36 «Si mwehe, kundu mumbwini, haliko mutanyemiiri! Biri nga kwo
keera n'gamùbwira.
37 Kundu kwokwo, ngiisi bo Daata agweti agambeereza, bali mu
nyijira. Na naani, ndagabakumuula, kiri ne'hiniini!

---

† **6:31 6.31** Kulyoka 16.4; Zaburi 78.24.

38 «Na íbikatuma n'galyoka mwi'gulu, kutali mbu lyo nyiji gira
ubulooze bwani. Si n'gayija hano, ukugira ubulooze bwa daata.
Mukuba, ye kanduma.
39 No'bulooze bwage, kwo ndateerage kiri no'muguma mu bo
akambeereza. Na ku lusiku lwe'mberuuka, n'ganabazuule.
40 «Ee! Daata ashungisiri kwo ngiisi úgweti úgaalola ku Mwana
wage, anamúyemeere, akalonge ubulamu bwe'myaka ne'myakuula.
Na ku lusiku lwe'mberuuka, ninamúzuule.»
41 Bwo Yesu akadetaga kwo ye mukate gwa mwi'gulu, kyanatuma
Abayahudi bagatondeera ukumúyidodombera,
42 ti: «Uyu mundu, ka atali ye Yesu mugala Yusefu? Si tuyiji yishe!
Tuyiji na nyina! Aaho! Kutagi buno, agweti agaadeta kwo akalyoka
mwi'gulu?»
43 Yesu anababwira kwokuno: «Mulekage ukuyidodomba.
44 Umundu atangayija imwani, Daata átazi múleeta yo. Daata ye
kanduma. Ne'ri umundu angayija imwani, ngamúzuula ku lusiku
lwe'mberuuka.
45 «Mu bitaabo bya'baleevi, muli muyandike kwokuno: “Balya
booshi, Rurema yenyene ye gabayigiriza.‡” Kwokwo, iri abandu
bagayuvwiriza amagambo ga Daata, banagayige, baabo bo bali mu yija
imwani.
46 «Ndaaye mundu úzindi bona Daata, átali niehe, nie lyosiri
imwage. Ee! Niehe naaho, nie kabona Daata.
47 Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angaba anyemiiri, agaaba akola
no'bulamu bwe'myaka ne'myakuula.
48 «Niehe, nie mukate gwo'bulamu.
49 Bashokuluza biinyu, kundu bâli kizi lya imana mwi'shamba,
haliko bâli kizi fwa.
50 Si umukate gwa mwi'gulu gwohe, iri umundu angagulya, atâye
fwe!
51 «Niehe, nie mukate gwa mwi'gulu, gunali mwo'bulamu. Ne'ri
umundu angagulya kwo, agaalama imyaka ne'myakuula. Yugwo
mukate, gali magala gaani go ngatanga, gira lyo ngiisi ábali mu kihugo,
bakalonge ukulama.»
52 Lyeryo, Abayahudi banatondeera ukuyilongooza, banabuuzania,
ti: «E balya, kuti kwo'yu mundu angatuheereza amagala gaage, mbu
tugalye?»
53 Yesu anabashuvya: «Namùbwira ukuli, iri mutangaalya amagala
go'Mwana wo'Mundu, mutananywe no'muko gwage, iri ndaabwo
bulamu bwo muhiiti.
54 «Halikago, iri umundu angaba agweti agaalya ku magala gaani,
ananywe na ku muko gwani, uyo ye galonga ubulamu bwe'myaka
ne'myakuula! Naani, ninamúzuule ku lusiku lwe'mberuuka.
55 «Amagala gaani, byo byokulya nirizina. No'muko gwani nagwo,
kyo kinywebwa nirizina.
56 Kwokwo, iri umundu angaba agweti agaalya ku magala gaani,
ananywe na ku muko gwani, uyo ye koli nduuziri mwo. Na naani,
ngoli mútuuziri mwo.

‡ **6:45 6.45** Hisaaya 54.13.

57 «Daata úmulamu, ye kanduma! Anali ye tumiri ndamiri. Kwo na
kwokwo, iri umundu angaba agweti agaalya ku magala gaani, yoyo ye
gaalama hi'gulu lyani.
58 Gwogwo, gwo mukate gwa mwi'gulu. Si irya mana yohe,
kundu bashokuluza biinyu bâli kizi gilya mwi'shamba, haliko bâli
genderiiri ukukizi fwa naaho. Si yugu gundi mukate, ikyanya abandu
bagaagulya, boohe bagaalama imyaka ne'myakuula.»
59 Yago magambo, Yesu akagadeta ku kyanya âli gweti agayigiriza
abandu mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi ya mu kaaya
ke'Kaperinahumu.

Abigirizibwa bingi ba Yesu basiga bamújanda

60 Abigirizibwa ba Yesu, iri bakayuvwa kwokwo, abingi baabo
banatondeera ukudeta: «E balya, yaga migirizo gaage, leero gakola
makayu. Nyandagi úwangaki gayemeera?»
61 Yesu anayami menya ngiisi kwa'bigirizibwa baage bâli yi-
dodombiri. Kyanatuma agababuuza kwokuno: «Yaga migirizo, ka
gamùyagaza?
62 Aaho! Kutagi bigaaba, ku kyanya mugaabona Umwana wo'Mundu
agweti agalengezibwa mu kugalukira imunda âli tuuziri?
63 «Amagala gatahiiti akamaro. Si Umutima gwa Rurema gwohe,
gwo gugweti gugabiikana mwo'bulamu. Amagambo go njuba mu
mùbwira, goohe gali mwo'Mutima gwa Rurema, ganali mwo'bulamu.
64 Kundu kwokwo, baguma biinyu batagayemiiri.» (Na íbikatuma
Yesu agaadeta kwokwo, bwo âli koli yiji ukulyokera ku ndondeko ngiisi
ábatamúyemiiri, na ngiisi úgayiji mútanga mu bagoma.)
65 Yesu, anashubi deta: «Yibyo, byo byatuma namùbwira
kwo'mundu atangayija imwani, Daata átazi múshoboleesa.»
66 Ukulyokera ku yikyo kyanya, abigirizibwa baage bingi, banasiga
bamújanda. Batanakizi ki genda bamúshoshiiri.
67 Kyanatuma Yesu agabuuza abigirizibwa baage ikumi na babiri:
«Aaho! Na niinyu, ka mukoli loziizi ukunziga?»
68 Simooni Peturu anamúshuvya: «E Nahamwitu, nyandi gundi ye
twangagendera? Wehe naaho, we hiiti amagambo ágangatuleetera
bulamu bwe'myaka ne'myakuula!
69 Tukuyemiiri, tunayiji kwo we yolya úkataluulwa na Rurema.»
70 Yesu anabashuvya: «Ka ndali nie n'gamùtoola kwo muli ikumi na
babiri? Kundu kwokwo, muguma winyu ali shetaani!»
71 Ikyanya Yesu akadeta kwokwo, kwâli riiri hi'gulu lya Yuda mugala
Simooni Hisikaryote. Mukuba, kundu Yuda âli riiri muguma wa
mu bigirizibwa baage ikumi na babiri, haliko ye kayiji mútanga mu
bagoma.

7

Beene wabo Yesu batamútwaziizi

1 Ha nyuma, Yesu analenga mu poroveesi ye'Galilaaya, anayiyeka
ukushubi genda i Buyahudi, bwa'bakulu ba'Bayahudi bâli loziizi
ukumúyita.
2 Ku yikyo kyanya, isiku ngulu za'Bayahudi ze'bitunda, zâli mali
yegerera.

3 Kwokwo, beene wabo Yesu banamúbwira: «Ulyokage hano!
Ugende i Buyahudi, gira lya'bigirizibwa baawe bakalonge ukukizi bona
ibitangaaza byawe.
4 Ndaaye mundu úloziizi ukumenyeekana, mbu anakizi girira
imikolwa yage mu bumbishwa. Kwokwo, na naawe, bwo uli mu gira
ibitangaaza mwene yibyo, ugendi yiyerekana ku bweranyange mu
bandu booshi ba mu kihugo.»
5 (Na íbikatuma yabo beene wabo Yesu bagamúnaakira kwokwo,
bwo nabo, batâli múyemiiri.)
6 Yesu anabashuvya: «Ikyanya íkingwaniini, kitazi hika. Si mwehe,
ngiisi kyanya kiri mu ba kimùkwaniini!
7 Mwehe, bitangaziga kwa'bandu be'kihugo bamùshombe. Halikago
niehe, bakoli njombiri, bwo ngweti ngayerekana kwe'mikolezi yabo iri
mibi.
8 «Ku yukwo mwehe, mube mwe mugatee zamuukira iyo munda
i Buyahudi, gira mugendi shambaalira ye'siku ngulu. Haliko niehe,
ndagalunguli zamuukira yo. Ikyanya íkingwaniini kitazi hika.»
9 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, anabeera haaho i Galilaaya.

Yesu agenda ku siku ngulu ze'bitunda

10 Kwokwo, beene wabo Yesu banagenda ku zirya siku ngulu. Ha
nyuma, Yesu naye anazamuukira yo. Kundu kwokwo, atakazamuukira
yo ku bweranyange, si akagenda yo ku bumbishwa.
11 Ku yizo siku, abakulu ba'Bayahudi bâli gweti bagalooza-looza, iri
Yesu akola yaho, banakizi buuzania: «E balya, ulya mundu alyagagi
hayi?»
12 Ikyanya abandu bingi bakayiguga yaho, banakizi hwehwetezania
hi'gulu lya Yesu. Baguma, banakizi deta: «Uyo mundu, ali mwija!»
Abandi, ti: «Aahabi! Si agweti agahabura abandu!»
13 Ikyanya bâli kizi deta hi'gulu lya Yesu, ndaaye úwâli kizi bideta
ku bweranyange, bwo bâli yobohiri abakulu ba'Bayahudi.
14 Yizo siku ngulu, iri zikaba zikola ha kati, Yesu anayiji hika mu
nyumba ya Rurema, anatondeera ukuyigiriza abandu.
15 Galya migirizo gaage, ganasoomeza abakulu ba'Bayahudi, banabu-
uzania: «Yaga magambo gooshi, kutagi kwo'yu mundu akagamenya,
atakanalenga ku masomo?»
16 Yesu, anabashuvya: «Yaga magambo go ndi mu mùyigiriza,
gatalyosiri imwani nienyene. Si galyosiri imwa daata, bwo ye
kanduma.
17 Umundu, iri angaba ashungisiri ukugira byo Rurema aloziizi, yoyo
ye gaamenya iri amigirizo gaani galyosiri imwa Rurema, kandi iri gali
ga kuyihalangira.
18 «Umundu, iri angaba ali mu yihalangira amagambo, ali mu
yiloogeza ulushaagwa yenyene. Haliko, iri angalooza kwo'lya
úkamútuma abe ye galonga ulushaagwa, yehe ye mu ba wo'kuli.
Ndaanabwo bulyalya úbumúli mwo.
19 «Mwehe, kundu mukasigirwa imaaja na Musa, haliko ndaaye
kiri no'muguma winyu úzisimbahiri. Aahago! Kituma kiki muloziizi
ukunyita!»
20 Nabo, ti: «Ngeeka usirehiri! Nyandagi úli mu gira mbu akuyite?»

21 Yesu anabashuvya: «N'gagira ikitangaaza kiguma, mweshi
mwanayami soomerwa!
22 Bwo Musa akamùsigira ulubaaja lwo'kutenguula abaana biinyu,
kyo kitumiri mugakizi lukulikira, kundu kwangaba kuli ku lusiku
lwe'Sabaato. (Haliko ku kuli, yulwo lubaaja lutakalyoka imwa Musa.
Si lukalyoka mu bandi bashokuluza biinyu, ábakatanga imbere lyage.)
23 «Kwokwo, hali ikyanya mugweti mugatenguula umwana ku
lusiku lwe'Sabaato, mbu lyo mutahubire imaaja za Musa. Aaho!
Kituma kiki muki gweti mugaganganwa hi'gulu lyani, mbu bwo nakiza
umundu amagala gaage gooshi ku lwolwo lusiku?
24 Ikyanya mugakizi twa imaaja, mutakizi lolaga naaho ku biri mu
boneka ku masu. Si mukizi zitwa ku njira yo'kuli!»

Abandu bayibuuza iri Yesu ye Kirisito

25 Abandu baguma be'Yerusaleemu banatondeera ukubuuzania, ti:
«Uyu mundu, ka atali ye yolya ye baloziizi ukuyita? Aahago! Si
yoyo kandi, agweti agaadeta ha bweruula, ndaanalyo igambo lyo
bamúlahiza kwo!
26 Ka leero yaba bakulu nabo, bakoli bwini kwo ye yolya Masiya?
27 Uyu mundu, twehe tuyiji-yiji ho alyosiri! Si mango ulya Masiya
ayija, ndaaye úgaamenya ho alyosiri.»
28 Ku yikyo kyanya, Yesu âli ki gweti agayigiriza abandu mwomwo
mu nyumba ya Rurema. Lyeryo, anayiberekaania kwi'zu lihamu
kwokuno: «Ha lwinyu kwo munyiji, munayiji ne'munda n'galyoka!
Si ndakayija ha lwani nienyene. Ulya úkanduma, mutamúyiji, anali
wo'kuli.
29 Haliko niehe, nimúyiji. Ee! Ndyosiri imwage, anali ye kanduma.»
30 Ikyanya Yesu akadetaga kwokwo, abandu baguma, arara-rara! Ba-
nagira mbu bamúgwate. Kundu kwokwo, ndaaye mundu úkamúbiika
kwa'maboko. Mukuba, ikihe kyage, kitâli zaazi hika.
31 Kuguma na yibyo, mu balya bandu, abingi baabo bâli koli
múyemiiri, banakizi deta: «E balya, mango ulya Masiya ayija, ka
agakizi yerekana ibitangaaza bingi ukuhima byo'yu mundu?»

Abalaazi batumwa kwo bagendi gwata Yesu

32 Ikyanya abandu bâli kizi hwehwetezania hi'gulu lya Yesu, Aba-
farisaayo banayuvwa, kyanatuma bo na'bakulu ba'bagingi, bagaatuma
abalaliizi kwo bagendi múgwata.
33 Yesu anadeta: «Ngiri na niinyu ku hyanya hiniini, n'gabuli
galukira imwo'lya úkanduma.
34 Kundu muganjakula, haliko mutagaki mbona. Ee! Ngiisi ho
ngaaba, bitagamùzigira kwo muhike ho.»
35 Balya bakulu ba'Bayahudi, banatondeera ukubuuzania: «Hayagi
ho'yu mundu akola agagenda, halinde tutagaki múbona? Ka akola
agagenda mu beene witu ábakashabukira mu Bagiriki, mbu lyo agendi
yigiriza Abagiriki nabo?
36 Biki byo aloziizi ukudeta mbu: “Kundu muganjakula, haliko
mutagaki mbona. Ngiisi ho ngaaba, bitagamùzigira kwo muhike ho”?»

Amagoloovi ágali mwo'bulamu

37 Ulusiku lwo'kuheza yizo siku ngulu, lwanahikaga. Lunali lwo
lusiku lukulu mu zaabo. Kwokwo, Yesu anayimuka, anayiberekaania

kwi'zu lihamu kwokuno: «Umundu, iri angaba anyotiirwi, ayije
imwani, anywe!
38 Umundu, iri anganyemeera, mu nda lyage mugakizi shyoka
amagoloovi go'bulamu, nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru.»
39 Yago magambo ga Yesu, gâli riiri hi'gulu lyo'Mutima Mweru.
Mukuba, ngiisi ábâli koli múyemiiri, bâli kola bagayiji guyakiira.
Haliko, ku kyanya Yesu akagadeta, Umutima Mweru gutâli zaazi
tumwa. Mukuba, Yesu yenyene atâli zaazi kuzibwa.

Abandu bagabulikana hi'gulu lya Yesu

40 Yabo bandu, iri bakayuvwa ngiisi kwo Yesu adeta, baguma baabo
banakizi deta: «Ku kasiisa, uyu mundu ye yolya Muleevi!»
41 Abandi, ti: «Nanga! Uyu mundu, ye yolya Masiya yenyene!»
Abandi, banabuuza: «Aaho! Ko'lya Masiya angalyokaga i Galilaaya?
42 Si biyandisirwi mu Mandiko Meeru, kwo Masiya agalyoka
mwi'kondo lya mwami Dahudi, na mu kaaya kaage ke'Betereheemu!»
43 Yabo bandu, banagabulikana hi'gulu lya Yesu.
44 Baguma baabo, banaloozi gira mbu bamúgwate. Haliko, ndaaye
úkamúbiika kwa'maboko.

Abakulu baguma batayemeera Yesu

45 Ikyanya abalaliizi bakagalukira imunda abakulu ba'bagingi
na'Bafarisaayo, banababuuza: «Kituma kiki mutaleeta Yesu?»
46 Banabashuvya: «Ndaaye úzindi deta ngo'yo mundu!»
47 Yabo Bafarisaayo, ti: «E ma! Ka na niinyu keera amùlyeryega?
48 Si ndaaye kiri no'mutwali muguma, kandi iri Mufarisaayo
muguma, úmúyemiiri!
49 Yaba bandu ábakungamiiri yaha, batayiji bye'maaja za Musa
zidesiri. Si badaasirwi!»
50 Nikodeemu, ulya úkagendera Yesu, anâli riiri muguma wa mu
Bafarisaayo, anabuuza abaabo, ti:
51 «E balya, ke'maaja ziitu zituhangwiri kwo tutwire umundu
ulubaaja kwo ahanwe, tútanazi múbuuza, gira tumenye bwija ngiisi
byo akagira?»
52 Banamúshuvya: «Kazibe! Ka na naawe, uli gundi Mugalilaaya?
Utee gendi soma mu Mandiko Meeru, lyo ugaabona kwo ndaaye
muleevi úzindi lyoka i Galilaaya!» [
53 Iri akadeta kwokwo, yabo booshi banataaha.

8

Yesu akejeerera umukazi mushule

1 Yesu anagenda ku Mugazi gwe'Mizehituuni.
2 Ne'ri bukakya, anashubi genda mu nyumba ya Rurema. Abandu
booshi ábâli riiri yaho, iri bakamúkumanira, anabwatala, anaton-
deera ukubayigiriza.
3 Iri akaba akiri mu deta, hanayija abigiriza be'maaja na'Bafarisaayo,
bagweti bagaleeta mukazi muguma úkagwatwa ku bushule, ba-
namúyimangika imbere lya'bandu.
4 Yabo Bafarisaayo, banabuuzagya Yesu: «E Mwigiriza, uyu mukazi
keera agwatwa ku bushule.

5 Na mu maaja za Musa, mudesirwi kwa'bakazi mwene yaba, tukizi
bayita mu kubalasha amabuye. Aaho! Naawe, wadeta kuti?»
6 Na íbikatuma bagabuuza Yesu kwokwo, bwo bâli loziizi
ukumúgwakiza ku magambo ga'gaadeta, halinde balonge ukumúlega
hi'gulu lyago.
Yesu anayinama, anatondeera ukuyandika haashi no'munwe.
7 Yabo Bafarisaayo, iri bakagenderera ukumúbuuza, anayinamuka,
anababwira: «Mu kati kiinyu, ngiisi umuzira kyaha, abaagage ye
gatangi múlasha ibuye!»
8 Lyeryo, Yesu anashubi yinamaga, anagenderera ukuyandika
haashi.
9 Balya Bafarisaayo, abashaaja mu kati kaabo iri bakayuvwa ngiisi
kwo adeta, banatondeera ukulyoka yaho, muguma-muguma. Na ábâli
sigiiri ho, nabo babuli genda. Uyo mukazi naaho, anaba ye sigiiri yaho,
ayimaaziri imbere lyage.
10 Yesu anayinamuka, anamúbuuza: «E mukazi, ábakulega, balya-
gagi hayi? Ka ndaaye úwaki deta kwo uhanwe?»
11 Ulya mukazi, ti: «E nahano, ndaaye.»
Yesu anamúbwira: «Aaho! Kiri na naani, ndagadeta kwo uhanwe.
Uyigendere. Si ukulyokera buno, utaki shubi yifunda mu byaha.»]

Yesu ye mulengeerwe gwe'kihugo

12 Yesu anashubi bwira abandu: «Niehe, nie mulengeerwe
gwe'kihugo! Umundu, iri angaba angulikiiri, atâye ki gende mu ki-
hulu. Si agaaba akola no'mulengeerwe úguli mu leeta ubugumaana.»
13 Balya Bafarisaayo banashuvya Yesu, ti: «Kazibe! Si ugweti
ugayitangira ubumasi wenyene! Yubu bumasi bwawe, ndaabwo.»
14 Yesu anabashuvya: «Kundu ndi mu yitangira ubumasi nienyene,
haliko bulyagagi bwo'kuli. Ee! Nyiji ho n'galyoka, nyiji na ho
ngagenda. Si mwehe, yaho n'galyoka, na ho ngagenda, mutahayiji.
15 «Mwehe, mugweti mugaatwa imaaja ku bye'kihugo. Haliko niehe,
ndaaye mundu ye ndi mu twira ulubaaja.
16 Na kundu nangaba ndi mu zitwa, kuli mu ba mu kati ko'kuli.
Mukuba, ndali nienyene. Si tuli na Daata, ulya úkanduma.
17 Kiri na mu maaja ziinyu, muyandisirwi kwo'bumasi bwa'bandu
babiri bulyagagi bwo'kuli.
18 Kwokwo, nienyene ndi mu yitangira ubumasi. Na Daata, bwo ye
kanduma, naye agweti agabundangira kwakundi.»
19 Yabo Bafarisaayo, ti: «Uyo Yisho ali hayagi?» Yesu naye ti:
«Mwehe mutanyiji. Kiri na Daata kwakundi, mutamúyiji. Nga
mushubi nyiji, mushuba mugaamenya na Daata.»
20 Ikyanya Yesu akadeta kwokwo, âli ki riiri mu nyumba ya Rurema,
hoofi lye'mbiikiro ya'matuulo. Kundu kwokwo, ndaaye úkamúgwata.
Mukuba, ikihe kyage kitâli zaazi hika.
21 Yesu anashubi babwira: «Ngalyoka hano. Na kundu mugan-
jakula, mutagaki mbona. Si mugasigali fwira mu byaha biinyu! Yaho
ngagenda, mutashobwiri ukuhahika.»
22 Balya bakulu ba'Bayahudi, banabuuzania: «Galya magambo
gaage, mbu tutashobwiri ukuhikaga ho agagenda, ka kwo kudeta kwo
agagendi yiyita?»

23 Yesu, anashubi babwira: «Mwehe, mulyagagi ba hano haashi mu
kihugo. Haliko niehe ndali wamwo, si ndi wa mwi'gulu.
24 Kyo kyatuma namùbwira kwo mugasigali fwira mu byaha biinyu.
Mwomwo mwo mugafwira, iri mutangayemeera kwo Nie Ndi ho.*»
25 Balya bakulu ba'Bayahudi, banabuuza Yesu: «Kwokwo, uli
nyandagi?» Naye, ti: «Ndi yolya nie gweti ngamùbwira ukulyokera
ku ndondeko.
26 Hali amagambo mingi go nangadesiri mu kumùtwira ulubaaja.
Haliko, ndi mu deta naaho ngiisi byo n'gatumwa. No'lya úkanduma,
ali wo'kuli.»
27 Batakamenya kwo Yesu agweti agababwira hi'gulu lya Yishe.
28 Kyanatuma agababwira kwokuno: «Ikyanya mugaaba keera
mwalengeza Umwana wo'Mundu, lyoki lyo mugaamenya kwo nie
yolya nie ndi mu mùbwira. Munamenye na kwo ndaakyo kindu kyo
ndi mu gira ha lwani. Na'magambo go ngweti ngaadeta, ndi mu gadeta
naaho nga ngiisi kwo Daata akaganyigiriza.
29 Yehe ye kanduma, atanazi njanda. Si tuyamiinwi. Naani, nyamiri
ndi mu gira íbigweti bigamúsimiisa.»
30 Ku kyanya Yesu âli kizi deta kwokwo, abandu bingi banamúbiika
kwo'bwemeere.

Abaana ba Hiburahimu, na'be'mwa Shetaani

31 Balya Bayahudi ábâli koli yemiiri Yesu, anababwira: «Iri
mwangakizi simbaha amigirizo gaani, lyo mugaaba bigirizibwa baani
nirizina.
32 Mugaaba mukoli yiji ukuli. Na ku njira yakwo, munashweku-
ulwe.»
33 Yabo Bayahudi, ti: «Twehe tuli ba mwi'kondo lya Hiburahimu,
tutanazindi ba baja ba mundu yeshi! Aahago! Kuti kwo ugweti
ugaadeta kwo twangaki shwekuulwa?»
34 Yesu anabashuvya: «Namùbwira ukuli, iri umundu angaba agweti
agayifunda mu byaha, iri ali muja wabyo.
35 No'muja, atayamiri atuuziri mu nyumba ya sheebuja. Haliko
umwana wa mu nyumba, yeki ayamiri ali mwomwo.
36 Ku yukwo, iri Umwana angamùshwekuula, mugaaba mushwek-
wirwi lwoshi-lwoshi!
37 «Nyiji-nyiji kwo muli ba mwi'kondo lya Hiburahimu. Kundu
kwokwo, mutatwaziizi amigirizo gaani. Si muloziizi ukunyita.
38 «Ngweti ngamùbwira ngiisi byo Daata akanyereka. Na niinyu
kwakundi, mugweti mugaagira ngiisi byo mukayuvwa imwa yisho.»
39 Yabo Bayahudi, ti: «Si Daata, ye Hiburahimu!»
Yesu anabashuvya, ti: «Múkibe muli baana ba Hiburahimu, mwan-
gagiziri nga ngiisi kwo naye âli kizi gira.
40 Haliko buno, keera n'gamùbwira amagambo go'kuli go n'gayuvwa
imwa Rurema, munakoli fitiirwi ukunyita. Si Hiburahimu yehe, atâli
kizi gira kwokwo!
41 Mwehe, yibyo byo muli mu gira, byo na byebyo byo yisho naye
ayamiri ali mu gira.» Yabo Bayahudi nabo, ti: «Twehe, tutali baana
be'mbuga. Si tuhiiti Daata muguma naaho, ye Rurema!»

---

* **8:24 8.24** *Nie Ndi ho* liri iziina liguma mu maziina ga Rurema. Yibyo, wangabisoma mu Kulyoka 3.14.

42 Yesu anabashuvya: «Rurema ákibe ye Yisho, mushuba mugangunda. Si n'galyoka imwage mu kuyija hano. Na bwo ye kanduma, ukuyija kwani hano, kutakaba kwa kuyihalangira.
43 Na íbitumiri mutasobanukiirwi na'magambo gaani, bwo gahimiri ubwenge bwinyu.

44 «Mwehe, yisho ye Shetaani! Ngiisi byo agweti agayifwija, byo na niinyu muloziizi ukugira. Yehe, ayamiri ali mwitani ukulyokera ku ndondeko. Atanagweti agakulikira ukuli, bwo ndaakwo úkumúli mwo. Ikyanya agweti agabeesha, ali mu ba adeta naaho indeto ye'mwabo. Mukuba, ali munabibeesha, anali ye yishe wa banabibeesha.

45 «Haliko niehe, nyamiri ngweti ngaadeta ukuli. Kyo kinatumiri mutagweti muganyemeera!
46 Mu kati kiinyu, ndaaye úwangahasha ukuyerekana kwo ndi mu gira ibyaha! Aahago! Bwo ndi mu deta ibyo'kuli, kituma kiki mutanyemiiri?
47 Abandu ba Rurema, bali mu yuvwiriza amagambo gaage. Si mwehe, mutagatwaziizi, bwo mutali ba mu bandu baage.»

48 Balya Bayahudi, ti: «Ikyanya tukadeta kwo uli Musamariya, na kwo wasireha, si byâli riiri byo'kuli!»

49 Yesu naye ti: «Ndali musire! Si nzimbahiri Daata! Kundu kwokwo, muki ngayiriziizi.
50 Niehe, ndagweti ngayiloogeza ubwivuge, si Rurema ye mu bundoogeza. Leka abe ye gaatwa imaaja.
51 Namùbwira ukuli, iri umundu angayama asimbahiri amagambo gaani, uyo atâye fwe.»

52 Balya Bayahudi, ti: «Leero tukola na'kasiisa kwo wasireha! Si shokuluza witu wa Hiburahimu keera akafwa! Kiri na'baleevi nabo keera bakafwa! Aaho! Kuti kwo wangaki deta kwe'ri umundu angasimbaha amagambo gaawe, atâye fwe!
53 Ka we kuliiri shokuluza witu wa Hiburahimu? Si keera akafwa! Kiri na'baleevi, nabo keera bakafwa! Kwokwo, ugweti ugayigira nga nyandi?»

54 Yesu anabashuvya: «Nga nangayihuziizi nienyene, yukwo kuyihuza kwani kwangabiiri kwa busha. Haliko Daata, ye gweti úganguza, anali ye mugweti mugaadeta kwo ye Rurema winyu!
55 Si mutamúyiji! Haliko niehe nimúyiji! Ne'ri nangadesiri kwo ndamúyiji, iri naaba munabibeesha nga mwehe. Haliko nimúyiji, na nyamiri nzimbahiri amagambo gaage.
56 Shokuluza winyu wa Hiburahimu âli kizi shambaalira ukubona ulusiku lwo'kuyija kwani. Ne'kyanya akaba keera alubona, anashambaala bweneene!»
57 Balya Bayahudi, ti: «Ka keera ukabona Hiburahimu, we tazi hisa kiri ne'myaka makumi gataanu?»

58 Yesu anabashuvya: «Namùbwira ukuli, kwe'kyanya Hiburahimu atâli zaazi butwa, niehe nâli kola ho!»

59 Balya Bayahudi, banayami shavura kandi, banatoola amabuye, gira bamúlashe. Kundu kwokwo, Yesu anayinyovya-nyovya mu bandu, analyoka yaho mu nyumba ya Rurema.

9

Yesu ahumuula imbumi

1 Iri Yesu akaba akola mu lenga yaho, anabona umundu úkabutwa
ali mbumi.
2 Abigirizibwa baage banamúbuuza, ti: «E Rabi, nyandi úkagira
ibyaha, halinde uyu mundu akabutwa ali mbumi? Ka yehe yenyene,
kandi iri ababusi baage?»
3 Yesu anabashuvya: «Íbitumiri uyu mundu ali mbumi, kutali hi'gulu
lye'byaha, biba bye'mwage, kandi iri bya'babusi baage. Halikago, ak-
abutwa ali mbumi, gira lyo'bushobozi bwa Rurema bumúyerekanwa
kwo.
4 «Ku kyanya buki bwini, tukwiriiri tukizi gira imikolwa yo'lya
úkanduma. Mukuba, bukola mu yira. Ne'kyanya bugaaba keera
bwayira lwoshi, ndaaye mundu úgaki shobola ukukola.
5 Haliko, ku kyanya ngiri mu kihugo, ndi mulengeerwe gwakyo.»
6 Yesu, mbu ayusagye ukudeta kwokwo, anatwira amate haashi,
anagatoba mwe'hidaka, anahishiiga ku masu ge'yo mbumi.
7 Anagibwira: «Ugendage ha kirigo kye'Silwamu (kuli kudeta:
úkatumwa), unakarabe ku malanga.» Ulya mundu anagendi karaba.
Ne'ri akaba akola mu taaha, analonga ukubona, hwaa!
8 Abatuulani bo'yo mundu, kiri na'bandi bandu, bâli kizi bona ngiisi
kwo ashuba mu huuna-huuna ibindu, kyanatuma bagabuuzania, ti:
«E balya, uyu mundu, ka atali ye yolya úshuba mu shiiba abwatiiri,
iri anahuuna ibindu?»
9 Baguma baabo, ti: «Ee! Yoyu!» Abandi, ti: «Nanga! Atali yehe. Si
amúbiisiri naaho kwe'kikebe.»
Haaho, ulya mundu úkakizibwa, anayidetaga yenyene kwo ye yehe.
10 Kyanatuma yabo bandu bagamúbuuza, ti: «Aaho! Kuti kwo
wahumuulwa?»
11 Anabashuvya: «Ulya úli mu buuzibwa Yesu atoba ihidaka, anahin-
jiiga ku masu, anambwira kwo ngendage ha kirigo kye'Silwamu, na
ngarabe ku malanga. Kwokwo, nanagenda yo. Ne'ri nakaraba, lyeryo
nanayami bona!»
12 Yabo bandu banamúbuuza: «Uyo mundu, alyagagi hayi?» Na wa
naye, ti: «Ndayiji.»

Abafarisaayo bagaaha uyo úshuba mbumi

13 Uyo mundu, abandu banamútwala imunda Abafarisaayo.
14 No'lusiku lwo Yesu akamúhumuula kwo, lwâli riiri lwe'Sabaato.
15 Kyanatuma balya Bafarisaayo bagamúbuuza: «Kutagi kwo wa-
longa ukubona?» Naye, ti: «Yesu anjiiga ihidaka ku masu. Nanagendi
yikaraba ku malanga. Na buno, ngola mu bona!»
16 Baguma baabo banadeta: «Uyo mundu, si tuyiji-yiji kwo atalyosiri
imwa Rurema. Si agweti agahubira ulubaaja lwe'Sabaato!»
Abandi, ti: «Kutagi kwo angaba ali munabyaha, anakizi yerekana
ibitangaaza mwene yibi?» Balya bandu, banagabulikana.
17 Iri hakatama, Abafarisaayo banabuuza kandi uyo mundu: «We
wahumuulwa, kutagi naawe wadeta hi'gulu lyage?» Naye, ti: «Ali
muleevi.»
18 Yabo Bayahudi, batanayemeera kwo'yo mundu ashuba mbumi, na
kwo keera alonga ukubona. Bakayiji yemeera naaho, ku kyanya

19 bakatumira ababusi baage, banababuuza, ti: «Uyu, ka ye yolya
mugala winyu, ye mudesiri kwo akabutwa ali mbumi? Ne'ri byangaba
kwokwo, kutagi kwo alonga ukubona?»
20 Balya babusi baage, ti: «Tuyemiiri kwo ali mugala witu, tunayiji
kwo akabutwa ali mbumi.
21 Haliko, yuku kuhumuulwa kwage, tutayiji kuti kwaba. Kiri
na úwamúhumuula, tutamúyiji. Mumúbuuze yenyene! Si akola
mushosi, agayidetera!»
22 Na íbikatuma bagashuvya kwokwo, bwo bâli yobohiri abakulu
ba'Bayahudi. Mukuba, Abayahudi bâli mali biika uluhango kwe'ri
umundu angadeta kwo Yesu ye yolya Masiya, agayami twibwa mu
nyumba zaabo ze'mihumaanano.
23 Kyanatuma bagaadeta: «Mumúbuuze yenyene. Si akola mushosi,
agayidetera!»
24 Balya Bafarisaayo banashubi tumiraga uyo mundu,
banamúbwira: «Huuzagya Rurema,* mu kudeta ukuli! Si ulya
mundu ye udesiri kwo akukiza, tuyiji-yiji kwo ali munabyaha!»
25 Ulya mundu, ti: «Iri angaba ali munabyaha, ndayiji. Byo nyiji
naaho, njuba mbumi. Na buno, ngola mu bona!»
26 Banamúbuuza: «Bikagi byo akugirira, mu kukuhumuula?»
27 Ulya mundu, ti: «Si keera namùbwira, mutanayuvwiti! Ka
muloziizi kwo njubi mùbwira gaago-gaago magambo? Ka na niinyu
muloziizi ukuba bigirizibwa baage?»
28 Balya Bafarisaayo, banatondeera ukumúluluukiza ne'bitusi, ti:
«Wehe we mwigirizibwa wo'yo mundu! Si twehe tuli bigirizibwa ba
Musa!
29 No'yo Musa, tuyiji kwo Rurema âli kizi múganuuza. Haliko ulya
mundu, tutayiji kiri ne'munda akalyoka.»
30 Na wa naye, ti: «Kitangaaza kiinyu yikyo! Mbu mutayiji imunda
akalyoka, keera anambumuula!
31 Tuyiji-yiji kwo Rurema atali mu yuvwiriza abanabyaha. Ali mu
yuvwiriza umundu naaho, iri angaba amúsimbahiri, anabe agweti
agaagira byo aloziizi.
32 Aahago! Ukulyokera he'kihugo kikabumbirwa, tutazindi yuvwa
kwo hali úkabutwa ali mbumi, mbu anahumuulwa.
33 Ulya mundu átaki be alyosiri imwa Rurema, ndaakyo kindu kyo
angahashiri.»
34 Balya bakulu ba'Bayahudi, banaraakara bweneene,
banamúbwira: «Hafe! Ka uloziizi ukutuyigiriza, we kabutirwa
mu byaha bya lwoshi!» Lyeryo, banayami múyimula mu nyumba
yabo ye'mihumaanano.

Ukuhuuta kwo'mutima

35 Uyo úshuba mbumi, Yesu anayuvwa kwo keera bamúyimula
mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi. Ne'ri bakahumaanana,
anamúbuuza: «Ka uyemiiri Umwana wo'Mundu?»
36 Naye, ti: «E Nahamwitu, umwana wo'Mundu ali nyandi?
Umúmbwire, gira lyo naani nimúyemeera.»

---

* **9:24 9.24** *Huuzagya Rurema* Yaga magambo, ga'Bayahudi bâli kizi koleesa mu kubeshuuza abandu. Yibyo, wangabisoma na mu Yoshwa 7.19.

37 Yesu anamúshuvya: «Keera wamúbona, anali ye mugweti
mugaganuula mwe naye.»
38 Ulya mundu, naye ti: «E Nahano, nguyemiiri.» Haaho
anamúyikumba.
39 Yesu anadeta: «Íbitumiri n'gayija mu kihugo, hi'gulu lyo'kuyiji twa
imaaja. Kwokwo, ngiisi ábali mu bona, bahinduke imbumi. Ne'mbumi
kwakundi, zibaagage zo zigalonga ukubona.»
40 Abafarisaayo baguma, mbu bayuvwe kwokwo, banamúbuuza:
«Ka kwokwo uloziizi ukudeta kwo nyiitu tuli mbumi?»
41 Yesu anabashuvya, ti: «Múkibe mbumi, mutangabiiri ne'byaha.
Haliko, bwo mudesiri kwo muli mu bona, kyo kitumiri muki ryagagi
ne'byaha!»

10

Yesu ye mungere mwija

1 Yesu anadeta: «Hali ikyanya umundu angaleka ukulenga mu
mulyango gwo'lugo lwe'bibuzi, anashone ku kyogo, mu kulutibukira
mwo. Namùbwira ukuli, kwo'mundu mwene uyo, alyagagi muzimba,
anali munyazi.
2 Haliko, iri umundu angakizi lenga mu mulyango, yehe ye mungere
wo'kuli.
3 Umungere mwene uyo, umulaliizi ali mu múyigulira ulwivi.
«Ikyanya umungere ali mu hamagala ibibuzi byage, biri mu
múmenyera kwi'zu lyage. Anahamagale ngiisi kiguma mwi'ziina
lyakyo, mu kubihulukiza imbuga.
4 Ne'kyanya ali mu ba keera ahulusa ibye'mwage byoshi, anashokole
injira. Nabyo binakizi genda bimúkulikiiri. Mukuba, birya bibuzi biri
mu ba bikoli komiiri izu lyage.
5 Halikago, iri byangaba bitayiji umundu, bitangamúkulikira, kiri
ne'hiniini! Umundu mwene uyo, bitayiji izu lyage, kyo kitumiri biri
mu mútibita.»
6 Yugwo mugani, ikyanya akababwira gwo, batakagusobanukirwa.
7 Kyanatuma agababwira kandi kwokuno: «Namùbwira ukuli, niehe
nie mulyango gwe'bibuzi.
8 Si abandi booshi ábakatanga imbere lyani, boohe, bâli riiri
bazimba na'banyazi. Kyo kikatuma ibibuzi bitâli kizi batwaza.
9 «Niehe nie mulyango. Umundu, iri agayingira ku njira yani,
agakizibwa. Uyo mundu, agaaba nga kibuzi íkiri mu huluka mu lugo,
kinagendi longa ibyokulya mu ndagiriro. Kinashubi yiji yingira.
10 «Haliko, umuzimba yehe, ali mu yija naaho hi'gulu lyo'kuzimba,
na hi'gulu lyo'kushereeza, na hi'gulu lyo'kuyitana. Si niehe n'gayijaga,
gira abandu balonge ubugumaana. Yubwo bugumaana, bunayame
bubadimiriiri mwo!
11 «Niehe, nie mungere mwija. Umungere mwija ali mu ba
ibiringiini ukufwa hi'gulu lye'bibuzi byage.
12 «Halikago, umungere wo'kulola naaho ku mbembo, yehe atali ye
mungere nirizina. Ne'bibuzi, bitali bye'mwage. Ikyanya ali mu bonaga
imirunga igweti igayija, anayami bijandirira, anayipuumukire, halinde
imirunga inabiyilale mwo, inabishaabule.

13 Na íbitumiri uyo mungere we'mbembo ali mu yipuumukira, bwo
agweti agaalola ku mbembo naaho. Si atali mu hahalira ibibuzi
byonyene.
14 «Niehe, nie mungere mwija. Ibibuzi byani, mbiyiji. Nabyo binyiji.
15 Biri nga kwo Daata naye anyiji, na naani nimúyiji. Ibibuzi byani,
ndi mu ba ibiringiini ukufwa hi'gulu lyabyo.
16 «Ngi hiiti ne'bindi bibuzi íbitali bya mu kino kiso. Bingwiriiri
nabyo, ngendi bileeta. Nabyo kwakundi, bigakizi yuvwiriza izu lyani,
halinde byoshi binakumaanibwe mu kiso kiguma. Binabe no'mungere
muguma.
17 «Daata anguuziri. Mukuba, ngola ibiringiini ukufwa, na njubi ba
mugumaana.
18 Ndaaye mundu úwanganyita, si ngweti ngayitanga ha lwani
nienyene. Mbiiti ubushobozi bwo'kuyitanga nyitwe. Mbiiti
no'bushobozi bwo'kushubi ba mugumaana. Yibyo, Daata ye kanduma
kwo mbigire.»
19 Ikyanya Yesu akadeta kwokwo, kyanatuma Abayahudi bagashubi
gabulikana kandi.
20 Abingi baabo banakizi deta: «Hafe! Si kisigo keera
kyamúbambura! Kinakola mu múluluuvya! Aahago! Kituma kiki
muki múteziri amatwiri?»
21 Haliko abandi, ti: «Nanga! Yaga magambo, gatali go'mundu
úbambusiri. Si ikisigo kitangashobola ukuhumuula imbumi.»

Abayahudi balahira Yesu

22 Yaho i Yerusaleemu, ulusiku lukulu lwanahika lwo'kukengeera
ngiisi kwe'nyumba ya Rurema ikashubi yeruusibwa. Kyanâli kola
ikyanya kye'mbeho.
23 Ku yikyo kyanya, Yesu âli kizi lenga ha nyumba ya Rurema, mu
mbarazaani ya Sulumaani.
24 Lyeryo, balya Bayahudi banamúkumanira, banatondeera
ukumúbuuzagya: «Ugakizi tuhanamya imitima, halinde mangoki?
Iri wangaba we Kirisito, utubwirage ku bweranyange!»
25 Yesu anabashuvya: «Si keera n'gamùbwira kwo nie yehe,
mutananyemeera! Kiri ne'bitangaaza byo ngweti ngaagira kwi'ziina
lya Daata, nabyo bigweti bigandangira ubumasi.
26 «Kundu kwokwo, mutanyemiiri. Mukuba, mutali ba mu bibuzi
byani.
27 Ibibuzi byani, mbiyiji-yiji. Biri mu nyuvwiriza, binali mu
ngulikira.
28 Ngweti ngabiheereza ubulamu bwe'myaka ne'myakuula, bitanâye
teereke. Ndaanaye mundu úshobwiri ukubinyugutula.
29 Mukuba, Daata ye kabimbeereza, anali ye kuliiri booshi. Naye
kwakundi, ndaaye úshobwiri ukumúnyugutula byo.
30 Niehe na Daata, tuli muguma.»
31 Lyeryo, balya Bayahudi, arara-rara! Banashubi toola amabuye,
gira bamúlashe go.
32 Haliko anababwira: «Keera n'gagira imikolezi mingi miija imbere
liinyu ku bushobozi bwa Daata. Aahago! Guhagi gwo muloziizi
ukundashira kwa'mabuye?»

33 Banamúshuvya: «Tutagakulasha go mbu bwo uli mu gira
imikolezi miija. Si tugakulasha go, bwo we mundu ngana keera wadeta
íbitali nga byo imbere lya Rurema, mu kumúyigereera.»
34 Yesu anabashuvya: «Si biyandisirwi kwokuno mu maaja ziinyu:
“Nadeta kwo muli bamungu!*” Kwokwo,
35 yabo bandu ábakayakiira Amandiko Meeru, Rurema ababwira
kwo bali bamungu. Tunayiji kwo mu kati kaago, ndaalyo igambo
íryangahotolwa.
36 «Kwokwo, naani, Daata keera akandoola, ananduma mu kihugo.
Aahago! Kituma kiki mukiri mu mbwira kwo nadeta íbitali nga byo
imbere lya Rurema, mbu bwo nadeta kwo ndi Mwana wage?
37 «Iri nangaba ndali mu gira imikolwa ya Daata, mutakolwe mbu
munyemeere!
38 Halikago, bwo ngweti ngagigira, mukwiriiri mugiyemeere, kundu
nienyene mutanyemiiri. Kwokwo, lyo mwangalonga ukusobanukirwa
kwo Daata andi mwo. Na naani, nimúli mwo.»
39 Lyeryo, balya Bayahudi, banashubi shavura bweneene, banagira
kandi mbu bamúgwate. Haliko anabafuushuka.
40 Yesu anashubi galukira i kajabo ko'lwiji Yorodaani, haahalya ho
Yohana âli kizi batiigiza abandu, anabeera ho.
41 Abandu bingi banamúgwana ho, banakizi deta: «Kundu ndaakyo
kyereso kyo Yohana akayerekana, haliko amagambo gooshi go âli kizi
deta hi'gulu lyo'yu mundu, gâli riiri go'kuli.»
42 Abandu bingi be'yo munda, banayemeera Yesu.

11

Laazaro afwa

1-2 Mu kaaya ke'Betaniya, mwâli tuuziri mundu muguma, iziina
lyage Laazaro. (Uyo Laazaro, âli gweti baali baage babiri, Maryamu na
Marita. Uyo Maryamu, ye kayonera amalaasi ku magulu ga Nahano,
anakizi ganywereza no'mushaku gwage.)
Uyo Laazaro, âli koli lwaziri,
3 kyanatuma yabo baali baage bagatumira Yesu indumwa, ti: «E
Nahano, umukundwa wawe akoli lwaziri.»
4 Yesu, mbu ayuvwe kwokwo, anadetaga, ti: «Yubwo bulwazi bwage,
butagamúyita. Si abulongaga naaho, gira lyo Rurema ahuuzibwa. Kiri
no'Mwana wage naye, analonge ukuhuuzibwa ku njira yabwo.»
5 Uyo Laazaro, kuguma na baali baage bombi, Yesu âli bakuuziri
bweneene.
6 Kundu kwokwo, ikyanya akalonga indumwa kwo Laazaro alwaziri,
anatee hisa izindi siku zibiri haaho, buzira kugenda yo.
7 Ha nyuma, anabuli bwira abigirizibwa baage, ti: «Tugalukirage i
Buyahudi.»
8 Na wa nabo, ti: «E Rabi, si mu zeezi siku ízitáki mala, Abayahudi
be'yo munda bashuba mu gira mbu bakuyite mu kukulasha amabuye!
Aahago! Ka ugagendi bayisheegula?»
9 Yesu anabashuvya: «Umulege-rege muguma guli mwe'bihe ikumi
na bibiri. Aaho! Ikyanya umulengeerwe gukiri ho, umundu

* **10:34 10.34** Zaburi 82.6.

angagenda buzira kusiitara, bwo ali mu ba abwinagi ku mulengeerwe
gwe'kihugo.
10 Haliko, ikyanya umundu ali mu genda bushigi, lyoki ali mu siitara,
bwo'mulengeerwe ndaagwo.»
11 Iri Yesu akadeta kwokwo, anashubi babwira: «Mwira witu wa
Laazaro akoli huniiri. Haliko, namu gendi múvyula.»
12 Na wa nabo, ti: «E Nahamwitu, iri angaba ahuniiri naaho, agaki
kira.»
13 Bakashuvya kwokwo, mu kutona kwo Yesu adeta kwo Laazaro
ahunira. Kiziga âli desiri hi'gulu lyo'kufwa kwage!
14 Ubuzinda, anababwira ku bweranyange, ti: «Laazaro keera
afwagaga.
15 Buno, njambiiri hi'gulu liinyu, bwo ndashuba yo ku kyanya afwa.
Kwokwo, lyo mukalonge ukunyemeera. Aaho! Mugire tugende yo!»
16 Tomaasi (úwâli kizi buuzibwa Wi'Hasha) anabwira abaabo bigiriz-
ibwa, ti: «E balya, mugire tugende na Yesu, gira lyo nyiitu tukagendi
fwira kuguma.»

Yesu ye buzuule, ye na bugumaana

17 Iri Yesu akaba keera ayegeera akaaya ke'Betaniya, anagwana
Laazaro keera amala siku zina akola mu shinda.
18 Na bwo yako kaaya kâli riiri nga ku bilomeetere bishatu naaho
ukulyoka i Yerusaleemu,
19 Abayahudi bingi banayija ha mwa Marita na Maryamu, gira
babaholeeze ku kigandaaro kya mushija wabo.
20 Uyo Marita, iri akayuvwa kwo Yesu akola bu yegeera ha mwabo,
anagendi músanganira. Haliko, Maryamu anasigala mu nyumba.
21 Marita, anabwira Yesu: «E Nahano, nga úshubaga hano, nga
mushija wani atafwa.
22 Kundu kwokwo, nyiji kwo kiri na buno, ngiisi byo ugahuuna
Rurema, agakugirira byo.»
23 Yesu anamúshuvya: «Mushija wawe, agazuuka.»
24 Marita, ti: «Nyiji kwo agazuuka, ikyanya abafwiri booshi
bagazuuka ku lusiku lwe'mberuuka.»
25 Yesu anamúbwira: «Niehe nie buzuule, na ndi nie bugumaana.
Umundu, iri angaba anyemiiri, kundu angafwa, haliko agaaba akiri
mugumaana.
26 Ne'ri umundu angaba akiri mugumaana, anabe anyemiiri, atâye
fwe. Aahago! Yago magambo, ka ugayemiiri?»
27 Marita anamúshuvya: «E Nahano, ngayemiiri. Na nyemiiri kwo
uli Mwana wa Rurema. Unali we Masiya, ulya úkadetwa kwo agayija
mu kihugo!»
28 Iri Marita akayusa ukudeta kwokwo, analyoka yaho, anagendi
bwira mwene wabo wa Maryamu mu kahwehwe, ti: «Umwigiriza
akolaga hano, akutumira.»
29 Maryamu, mbu ayuvwe kwokwo, anayami yimuka, gira agende
imunda Yesu.
30 Mukuba, Yesu atâli zaazi yingira mu kaaya, haliko âli ki riiri haaho
Marita akagendi músanganirira.
31 Abayahudi bâli gweti bagaholeeza Maryamu mu nyumba
ye'kigandaaro. Ne'ri bakabona ngiisi kwo ayimuka, no'kuyami

hulukira imbuga, banamúkulikira. Mukuba, bâli toniri kwo agendi
lirira iwa shinda.
32 Maryamu, mbu ahikage áhali Yesu, anayibulaga mu magulu gaage,
anamúbwira: «E Nahamwitu, nga úshuba hano, nga mushija wani
atafwa.»
33 Iri Yesu akabona ngiisi kwo Maryamu agweti agabululuka,
kuguma na'Bayahudi ábâli múherekeziizi, anayuvwa ikifufu bwe-
neene! Umutima gwanashenguka.
34 Anabuuza: «Hayi ho mwamúziika?» Banamúshuvya: «E Nahano,
yija ulole.»
35 Yesu anatondeera ukulira.
36 Kyanatuma yabo Bayahudi bagaadeta: «Mulole ngiisi kwo ashubi
múkuuziri!»
37 Baguma baabo, ti: «Uyu mundu, si keera akahumuula irya
mbumi! Aaho! Ka atangalahiriiri Narufu atatwale Laazaro?»

Yesu azuula Laazaro

38 Yesu, anashubi yuvwa ikifufu bweneene! Anagendaga he'yo
shinda. Yâli baajirwi mu lwala, yanâli kola mbamike ni'buye.
39 Yesu anadeta: «Mushaaze ibuye!» Marita, mwali wa nakufwa,
anamúshuvya: «E maashi Nahamwitu! Keera amala mwo isiku zina.
Si akola mu baya!»
40 Yesu anamúbwira: «Ka ndakubwira kwe'ri wangayemeera
Rurema, ugaabona ubulangashane bwage?»
41 Kwokwo, banashaaza ibuye. Yesu analegamira mwi'gulu, anadeta,
ti: «E Daata, natanga kongwa imwawe, bwo keera wanyuvwa.
42 Nyiji-nyiji kwo uyamiri uli mu nyuvwa. Kundu kwokwo, nadeta
kwokwo hi'gulu lya bano ábanzungulusiri, gira balonge ukuyemeera
kwo we kanduma.»
43 Yesu, mbu ayusagye ukudeta kwokwo, anayiberekaania kwi'zu
lihamu, ti: «E Laazaro, hulukaga!»
44 Lyeryo, ulya Laazaro anahuluka mu shinda, aki zingiirwi mu
mirondo. Kiri na'malanga gaage, gâli ki bungiirwi kwo'mulondo. Yesu,
anababwira: «Mumúzinguule kwe'mirondo, munamúleke agende.»

Igambi lyo'kuyita Yesu
(Mataayo 26.1-5; Mariko 14.1-2; Luka 22.1-2)

45 Abayahudi ábakayija ha mwa Maryamu, iri bakabona ngiisi kwo
Yesu azuula Laazaro, abingi baabo banamúyemeera.
46 Haliko baguma baabo, banayami gendi bwira Abafarisaayo ngiisi
kwo Yesu agira.
47 Kyanatuma abakulu ba'bagingi na'Bafarisaayo bagaagira inaama
kuguma na'bandi bakulu, banabuuzania: «E balya, kutagi kwo
tugaagira? Si uyu mundu agweti agayerekana ibitangaaza bingi.
48 Ne'ri twangamúlekeerera, abandu booshi bagamúyemeera. Hali
ikyanya Abarumi bangakengeera bayiji tushereegeza iyi nyumba ya
Rurema, banabindike no'mulala gwitu.»
49 Mwi'yo naama, mwâli riiri Kayafa, umukulu wa'bagingi ku yugwo
mwaka. Uyo Kayafa, anabwira abaabo kwokuno: «Si mwehe, ndaabyo
muyiji!
50 Ha'bandu booshi bo'mulala gwitu bangayiji bindikwa, bikwiriiri
habe umundu muguma úgafwira booshi.»

51 Lirya igambo lyo Kayafa akadeta, atakalideta halwage yenyene.
Si akalideta mu kutanga ububleevi. Mukuba, ye wâli riiri mukulu
wa'bagingi ku yugwo mwaka. No'mugeeza gwo'buleevi bwage, kwo
Yesu akola agayitwa hi'gulu lyo'mulala gwa'Bayahudi.
52 Kutanali hi'gulu lya'Bayahudi naaho. Haliko na hi'gulu lya'bandi
bandu ba Rurema ba mu gindi milala ábashabukiiri mu mahanga.
Kwokwo, lyo booshi, abakuumania, babe bo baguma.
53 Ukulyokera ku yulwo lusiku, abakulu ba'Bayahudi banashungik-
aga ngiisi kwo bagayita Yesu.
54 Kyanatuma atagaki genda mu Bayahudi ku bweranyange.
Kwokwo, analyoka yaho, anagenda mu kaaya ke'Hifurahimu, hoofi
ni'shamba, anabeera yeyo kuguma na'bigirizibwa baage.
55 Isiku ngulu ze'Pasaka, iri zikayegerera, Abayahudi bingi banaton-
deera ukulyoka mu twaya twabo, banakizi zamuukira i Yerusaleemu,
gira bagwanwe bayiyeruusa.
56 Balya Bayahudi, iri bakaba bakola yaho, banatondeera
ukushakula ho Yesu, banakuumana mu nyumba ya Rurema, iri
banabuuzania, ti: «Ewe! Kutagi mwabona? Ka atagayija ku zino siku
ngulu?»
57 Mu yizo siku, abakulu ba'bagingi na'Bafarisaayo bâli mali bwira
abandu kwo ngiisi úgabonaga ho Yesu ali, ayiji bamenyeesa, gira
bakayami yiji múgwata.

12

Maryamu ayonera Yesu kwa'malaasi
(Mataayo 26.6-13; Mariko 14.3-9)

1 Iri hakaba haki buziri isiku ndatu imbere lye'Pasaka, Yesu
anagalukira mu kaaya ke'Betaniya, anayingira mu mwa Laazaro, ulya
ye akazuula mu bafwiri.
2 Mwomwo, banamúzimaana. Na Marita ye wâli gweti
úgabakolera. Laazaro naye, âli riiri mu bâli bwatiiri mwo.
3 Uyo Maryamu anayabiira injebe, nga ya litiri nguma. Iyo njebe,
yâli riiri mwa'malaasi ge'kishingo kikayu ágakayengwa mu narido
muguuhya. Yago malaasi, Maryamu, anagafukumulira ku magulu ga
Yesu, anakizi ganywereza no'mushaku gwage. Umuhongolo gwago,
gwanayijula mwi'yo nyumba yoshi.
4 Yuda Hisikaryote, kundu âli riiri muguma wa mu bigirizibwa ba
Yesu, haliko ye kayiji mútanga mu bagoma. Haaho Yuda, ti:
5 «Gano malaasi,* si ifwaranga zaago zishuba za kuhemba umukozi
ku mwaka gwoshi! Aahago! Kituma kiki gatagulisibwa, ne'fwaranga
zinahaabwe abakeni?»
6 Na íbikatuma Yuda agaadeta kwokwo, kutali mbu bwo âli hahaliiri
abakeni. Si âli riiri muzimba. Na kundu ye wâli biisirwi kwo ye
mulaazi wo'ludaha, si âli kizi lukomoola kwo.
7 Uyo Yuda, Yesu anamúshuvya, ti: «Uyu mukazi, umúleke! Si
âli shungikiirwi kwo alange yaga malaasi, halinde ku lusiku lwo
ngaziikwa kwo.
8 Abakeni, mugayamanwa. Si niehe, tutagayamanwa!»

---

* **12:5 12.5** *za kuhemba umukozi ku mwaka gwoshi* Mu kigiriki: 300 ge'dinaari.

Igambi lyo'kuyita Laazaro

9 Abayahudi bingi banayuvwa umwazi kwo Yesu akola i Betaniya.
Kwokwo, nabo banagenda yo. Atanâli riiri Yesu naaho ye bâli gendiiri
ukubona. Haliko, bâli loziizi ukubona na Laazaro kwakundi, bwo Yesu
âli mali múzuula mu bafwiri.
10 Balya bakulu ba'bagingi banagira igambi lyo'kuyita na Laazaro
kwakundi.
11 Mukuba, hi'gulu lyage, kyo kikatuma Abayahudi bingi bagaba-
janda, banayemeera Yesu.

Abandu bashambaalira Yesu ku kisegengo
(Mataayo 21.1-11; Mariko 11.1-11; Luka 19.28-40)

12 Iri bukakya, abandu bingi bweneene bâli vyeziri i Yerusaleemu
ku Pasaka, banayuvwa kwo Yesu naye akola mu njira yo'kuyija yo.
13 Kyanatuma yabo bandu bagagendi tema amatavi ge'bigazi. Ba-
nagendi músanganira, iri banabanda akabuuli, mu kumúyivuga
kwokuno:
«Rurema ahuuzibwe! Uyu mundu, bwo ayijaga kwi'ziina lya Nahano,
agashaanirwe!†
Ee! Mwami wa'Bahisiraheeri agashaanirwe!»
14 Iri Yesu akalonga umwana wa punda, anamúbwatala kwo, nga
kwo byâli mali gwanwa byayandikwa hi'gulu lyage kwokuno:
15 «E bandu be'Sayuni, mutayobohe!
Lolagi! Mwami winyu agweti agayija ashoniri ku mwana wa punda.‡»
16 Balya bandu, ikyanya bakayivuga Yesu kwokwo, abigirizibwa
baage batanayami bisobanukirwa. Halikago, ku kyanya Yesu akaba
keera akuzibwa mu bulangashane, lyabuli ba lyo bagakengeera kwo
byâli mali yandikwa hi'gulu lyage. Keera byanakolekera mu masu
gaabo.
17-18 Na íbikatuma yabo booshi bagayiji sanganira Yesu kwokwo,
bwo bâli mali yuvwa hi'gulu lye'kitangaaza kyo akagira, mu kuhama-
gala Laazaro alyoke mu shinda. Yikyo kitangaaza, iri bakakiyibonera,
banagenda bagakilumbiisa mu bandu.
19 Balya Bafarisaayo banabwirizania, ti: «Ngiisi byo twashungika
hi'gulu lyage, ka mutabwinagi kwo bigaafwa ubusha? Lolagi ngiisi
kwa'bandu booshi ba mu kihugo bakola mu genda bamúshoshiiri!»

Yesu agwanwa adeta hi'gulu lyo'kufwa kwage

20 Ikyanya abandu bâli zamukiiri i Yerusaleemu, gira bayikumbe
Rurema ku Pasaka, Abagiriki baguma nabo banayija yo.
21 Yabo Bagiriki banayijira Firipo. (Âli riiri we'Betesahida
mu poroveesi ye'Galilaaya.) Banamúbwira: «E waliha, tuloziizi
tubonaane na Yesu.»
22 Ikyanya Firipo akayuvwa kwokwo, anagendi bwira Handereya.
Yabo bombi, babuli gendi ganuuza Yesu.
23 Yesu anabashuvya: «Ikihe kyo'Mwana wo'Mundu akola agakuz-
ibwa kwo, keera kyahikaga.
24 Namùbwira ukuli, kwo'ludete lwe'ngano, iri lutangatibukira mu
luvu, lunabe nga lwafwa, iri lugayama lulyagagi lwonyene. Haliko, iri
lwangayingira mu luvu, lyoki lugayiji yera kwe'zindi nyingi.

† **12:13 12.13** Zaburi 118.25-26. ‡ **12:15 12.15** Zakariya 9.9.

25 «Umundu, iri angalooza ukukizagya itwe lyage, ye galiteera.
Haliko, iri angalishomba ku kyanya akiri mu kino kihugo, lyoki, iri
alilaaziri. Aganalama, halinde imyaka ne'myakuula!
26 «Umundu, iri angaloozagya ukuba mukozi wani, akwiriiri akizi
ngulikira. Kwokwo, ngiisi ho ngaaba, ho mukozi wani naye agaan-
aba. Uyo mundu, bwo agweti agangolera, Daata agamúheereza
ulushaagwa.
27 «Buno, umutima gwani gukoli hanamiri. Aaho! Ndetage kuti? Ka
mbuune Daata kwo angize mu bya kino kihe? Nanga! Si byebyo byo
n'gayijira!
28 E Daata! Uhuuzagye iziina lyawe!» Lyeryo mwi'gulu, mwanayu-
vwikana izu, lyanadeta: «Keera nalihuuza! Nganaki shubi lihuuza.»
29 Yabo bandu ábâli yimaaziri yaho, iri bakayuvwa kwokwo, baguma
banadeta: «Mukungulo yugwo.» Abandi, ti: «Nanga! Umuganda ye
wamúdesa.»
30 Haliko, Yesu anababwira kwokuno: «Yiri izu, litaba hi'gulu lyani,
si lyaba hi'gulu liinyu!
31 Buno, kikolaga kihe kyo'kutwa imaaja za ábali mu kihugo.
No'mutwali wakyo,§ akola agayimulwa ku butwali bwage.
32 Ikyanya ngalengezibwa mu kino kihugo, lyo ngakumaniza abandu
booshi imwani.»
33 Na íbikatuma Yesu agaadeta kwokwo, gira agwanwe abamenyeesa
ngiisi kwo agaafwa.
34 Yabo bandu, banamúshuvya: «Si tukayigirizibwa mu Mandiko
Meeru kwo'lya Masiya agayama ho imyaka ne'myakuula! Kutagi
kandi kwo wadeta kwo'Mwana wo'Mundu akwiriiri alengezibwe? Uyo
Mwana wo'Mundu, ali nyandagi?»
35 Yesu anashuvya, ti: «Umulengeerwe, muki guhiiti ku hyanya
hininiini naaho. Na bwo muki guhiitagi, mukwiriiri mukizi gugenda
mwo. Kwokwo, lye'kihulu kitamùzinga. Umundu, iri angagenda mu
kihulu, atangabona ho ali mu genda.
36 Aaho! Bwo mukiri no'mulengeerwe, muguyemeere, lyo mulonga
ukuba bandu baagwo.» Iri Yesu akayusa ukubwira abandu kwokwo,
anagendi bayibisha.

Abingi mu Bayahudi batatwaziizi Yesu

37 Kundu Yesu âli mali yerekana ibitangaaza bingi imbere lya'bandu,
halikago batanamúyemeera.
38 Bikaba kwokwo, gira amagambo gakoleke, nga kwo'muleevi
Hisaaya akagwanwa adeta, kwokuno:
«E Nahano, ka batali baabano bandu bo ukayereka ubushobozi
bwawe?
Aahago! Ikyanya tukabamenyeesa galya magambo, nyandagi
úkagayemeera?*»
39 Yibyo, byo bikatuma yabo bandu batagashobola ukuyemeera Yesu,
nga kwo biyandisirwi mu kitaabo kya Hisaaya kwokuno:
40 «Keera n'gabahumaaza amasu, halinde batabonage.
Nanabahutiisa ne'mitima yabo, halinde batakizi sobanukirwa.
Nga bitangabiiri kwokwo, hali ikyanya bangayiji hinduka,

§ **12:31 12.31** *mutwali wakyo* Shetaani. * **12:38 12.38** Hisaaya 53.1.

banabe bandu baani, na mbakize.†»
41 Na íbikatuma Hisaaya agaadeta kwokwo, bwo âli mali gwanwa
abona ubulangashane bwa Yesu, anadeta hi'gulu lyage.
42 Mu bakulu ba'Bayahudi, abingi banayemeera Yesu. Kundu
kwokwo, batanakizi yerekana ku bweranyange kwo bamúyemiiri.
Mukuba, bâli yobohiri kwa Bafarisaayo bagaabatwa mu nyumba
zaabo ze'mihumaanano.
43 Bâli siimiri ukukizi huuzibwa na'bandu, ho bangahuuzibwa na
Rurema.

Abandu bagahanirwa ku magambo ga Yesu

44 Yesu anayiberekaania kwi'zu kwokuno: «Umundu, iri angaba
ambiisiri kwo'bwemeere, ndali nienyene naaho nie ali mu ba ayemiiri.
Si ali mu ba ayemiiri kiri na Rurema, ulya úkanduma.
45 Ee! Ikyanya muli mu mbona, iri mwabona no'lya úkanduma.
46 Niehe n'gayija mu kihugo ndi mulengeerwe gwakyo. Kwokwo, iri
umundu angaba ambiisiri kwo'bwemeere, atâye kituule mu kihulu.
47 «Iri umundu angayuvwa amagambo gaani, haliko atanagasim-
bahe, ndali nie gamútwira ulubaaja. Mukuba, íbitumiri n'gayija mu
kihugo, kutâli riiri hi'gulu lyo'kuhana ábaki tuuziri mwo. Si n'gayija
mwo, hi'gulu lyo'kuyiji bakiza.
48 «Iri umundu agandahiraga, analahire na'magambo gaani,
agatwirwa ulubaaja ku lusiku lwe'mberuuka. Gaago magambo go
n'gadeta, go gagamútwira ulubaaja kwo ahanwe.
49 «Ikyanya ndi mu detaga amagambo, gatali ga kuyihalangira. Si
Daata ye kaganduma kwo ngadete.
50 Na nyiji kwe'maaja zaage ziri mu tuma umundu agaalama imyaka
ne'myakuula. Ku yukwo, ngiisi magambo go ngweti ngaadeta, ndi mu
gadeta naaho, nga kwo Daata akaganduma.»

13

Yesu ashuka abigirizibwa baage amagulu

1 Ulusiku lwe'Pasaka, lwâli kola bu yegerera. Yesu âli yiji kwe'kyanya
keera kyahika, kyo agalyoka mu kihugo, anagalukire imunda Yishe. Na
bwo âli kuuziri abandu baage mu kihugo, anagenderera ukubakunda,
halinde ukuheza.
2 Kyâli kola kihe kya'masheega. Na Shetaani âli mali biika inzaliro
mbi mu mutima gwa Yuda Hisikaryote mugala Simooni, kwo atangage
Yesu mu bagoma.
3 Yesu âli yiji-yiji kwo Yishe keera akamúheereza ubushobozi hi'gulu
lya byoshi. Anâli yiji kwo akalyoka imwa Yishe, na kwo agashubi
galukira yo.
4 Yesu anayimuka ha byokulya, anahogola ibyambalwa íbyâli riiri
hi'gulu lye'byabo, anakenyera umulondo mu kibuno.
5 Anafuka amiiji mu mutanga, anatondeera ukushuka abigirizibwa
baage amagulu, muguma-muguma. Anakizi bahotola amiiji, mu
kukoleesa gulya mulondo gwo âli kenyiiri.
6 Iri Yesu akahika áhali Simooni Peturu, Peturu anamúbwira: «E
maashi Nahamwitu, ka uganjukaga amagulu?»

† **12:40 12.40** Hisaaya 6.10.

7 Yesu anamúshuvya: «Yibi byo ngweti ngaagira, utazi
bisobanukirwa. Haliko ha nyuma, lyo ugabisobanukirwa.»
8 Peturu naye, ti: «Nanga, maashi! Wehe, utâye njuke amagulu, kiri
ne'hiniini!»
Yesu anamúshuvya: «Iri ndangakushuka go, iri ndaayo ngoome yo
tuliinwi.»
9 Ulya Peturu, ti: «E Nahamwitu, gataki baagage amagulu naaho go
uganjuka. Ungarabe na'maboko, kiri ni'twe!»
10 Yesu anashuvya: «Nanga! Ikyanya umundu ali mu ba keera
ayikaraba amagala gooshi, atangaki gakaraba kandi. Si ali mu ba akoli
yeruusiri. Uyu mundu, ali mu shuka amagulu naaho. Kwokwo, na
niinyu, mukoli yeruusiri. Halikago, mutali mweshi.»
11 Na íbikatuma Yesu agaadeta kwo batali booshi ábakoli yeruusiri,
mukuba âli koli yiji ngiisi úgayiji mútanga mu bagoma.
12 Iri Yesu akayusa ukushuka yabo bigirizibwa baage amagulu,
anashubi yambala birya byambalwa byage, anabwatala ho ashuba mu
liira.
Yesu anababuuza kwokuno: «Yibi byo namùgirira, ka
mwabisobanukirwa?
13 Muli mu mbuuza kwo ndi Mwigiriza, na kwo ndi Nahamwinyu,
kunali kwo ndi.
14 «Na kundu nie Nahamwinyu, na ndi Mwigiriza winyu, haliko
keera namùshuka amagulu. Kwokwo, na niinyu, mukwiriiri mukizi
gashukana.
15 Keera namùyerekaga umugani, gira mukizi gukulikira.
16 Namùbwira ukuli, kwo ndaaye mukozi úwangakulira na-
hamwabo. Ndaanaye úwatumwa, úwangakulira úwamútuma.
17 Yago magambo, mukoli gayiji. Aaho! Mugasimbahe, halinde lyo
mukizi gashaanirwa!

Yesu adeta kwo Yuda ye gamútanga mu bagoma
(Mataayo 26.20-25; Mariko 14.17-21; Luka 22.21-23)

18 «Ikyanya ndi mu deta yaga magambo, gatali hi'gulu liinyu
mweshi. Nyiji bwija ngiisi bo n'gatoola. Si lirya igambo likwiriiri
likoleke, íriyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno: "Ulya ye
twashangiira umukate, keera anyihindulira.*"
19 Yibyo byoshi, keera nagwanwa namùbwira byo, ku kyanya bitazi
koleka. Kwokwo, mango bikoleka, lyo mulonga ukuyemeera kwo Nie
Ndi ho.†
20 «Namùbwira ukuli, iri nangatuma umundu, ngiisi
úwangamúyegereza, iri nie ayegereza. Ne'ri anganyegereza, iri
ayegereza no'lya úkanduma.»
21 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, anashenguka, anababwira ku
bweranyange: «Namùbwira ukuli, muguma winyu agandanga mu
bagoma!»
22 Balya bigirizibwa baage, banalolana-lolana kwo, batanamenya
nyandagi ye adeta.
23 Muguma wabo, âli bwatiiri ha butambi lyage (anali ye Yesu âli
kuuziri bweneene).

---

* **13:18 13.18** Zaburi 41.9. † **13:19 13.19** *Nie Ndi ho* liri iziina liguma mu maziina ga Rurema. Kulyoka 3.14.

24 Simooni Peturu anayeheza uyo wabo, anamúbwira: «Umúbuuze,
adetaga hi'gulu lya nyandi!»
25 Ulya wabo, anayihega imunda Yesu, anamúbuuza: «E Na-
hamwitu, nyandi ulya wadeta?»
26 Yesu ti: «Ngiisi ye ngatwegeza ikikoojoka kyo'mukate, ni-
namúfumbadike kyo, iri ye yoyo.» Yesu anadweza ikikoojoka
kyo'mukate, anakifumbadika Yuda Hisikaryote mugala Simooni.
27 Uyo Yuda, mbu akiyakiire, Shetaani anayami múyifunda mwo.
Yesu anamúbwira: «Ngiisi byo ugaagira, ubigirage duba!»
28 Yabo bigirizibwa, kwo bâli riiri ha byokulya, iri bakayuvwa
kwokwo, ndaaye úkasobanukirwa.
29 Baguma baabo, bakatona kwo ngeeka Yesu abwira Yuda kwo
agendi gula íbikwaniini ku lusiku lwe'Pasaka, kandi iri mbu agendi
tabaala abakeni. Mukuba, ye wâli riiri mulaazi wabo wo'ludaha
lwe'fwaranga.
30 Uyo Yuda, mbu ayabiire kirya kikoojoka kyo'mukate, anayami
hulukira imbuga. Bwanâli mali yira.

Ulubaaja luhyahya, kwo tukizi kundana

31 Ikyanya Yuda akaba keera ahulukira imbuga, Yesu anabwira
abigirizibwa baage kwokuno: «Buno, Umwana wo'Mundu akola
agalonga ubulangashane. Rurema naye, akola agabulonga mu kati
ko'yo Mwana.
32 Na bwo Rurema agabulonga mu kati kaage, kyo kitumiri naye,
Rurema agamúheereza bwo, ataganatinda.
33 «E baana baani, ngiri na niinyu ku hyanya hiniini naaho.
Ha nyuma, mugakizi njakula. Haliko namùbwira, nga kwo keera
n'gabwira balya Bayahudi, kwo ngiisi ho ngola ngagenda, mutashob-
wiri ukuhahika.
34 «Namùheerezagya ulubaaja luhyahya, kwo mukizi kundana. Nga
kwo nimùkuuziri, kube kwo na niinyu mugakizi kundana.
35 Ne'ri mwangakizi kundana, lya'bandu booshi bagaamenya kwo
muli bigirizibwa baani.»

Yesu adeta kwo Peturu agamúyiyogookola
(Mataayo 26.31-35; Mariko 14.27-31; Luka 22.31-34)

36 Simooni Peturu anabuuza Yesu: «E Nahamwitu, hayagi ho ukola
ugagenda?» Yesu, anamúshuvya: «Ngiisi ho ngola ngagenda, buno
utashobwiri ukuhangulikira. Si ha nyuma, lyo ugangulikira.»
37 Peturu naye, ti: «E Nahamwitu, kituma kiki ndashobwiri
ukukukulikira buno? Si ngolaga ibiringiini kiri no'kutanga itwe lyani
hi'gulu lyawe!»
38 Yesu anamúshuvya: «Ka ukola ibiringiini ukulitanga hi'gulu
lyani? Nakubwira ukuli, kwo'luhazi lútazi bika, ugaaba keera
wanyiyogookola ubugira kashatu!»

14

Yesu ye njira yo'kugenda imwa Daata

1 «Mutakizi gerania mu mitima yinyu! Mukizi yemeera Rurema, na
naani mukizi nyemeera.

2 Mu nyumba ya Daata mulyagagi ahandu hingi ho'kutuula. Nga
hatangabiiri ho, nangamùbwiziri. Na buno, ngola ngagenda yo, gira
ngendi mùlingaaniza ho mugayiji tuula.
3 Na bwo ngagendi mùlingaaniza ho, ngashubi galuka, gira
nimùtwale iyo munda imwani. Kwokwo, ngiisi ho ngaaba, na niinyu
hakabe ho mugaaba.
4 Ne'yo munda ngola ngagenda, muyiji injira yo'kugenda yo.»
5 Tomaasi, ti: «E Nahamwitu, si iyo munda ugagenda, yonyene
tutagiyiji! Aaho! Kutagi kwo tugaamenya ne'njira yo'kugenda yo?»
6 Yesu anamúshuvya: «Niehe nie njira, na ndi nie kuli, na ndi nie
bulamu. Ndaaye mundu úwangayija imwa Daata, kútali ku njira yani.
7 Nga mwangammenyiri, mwangamenyiri na Daata kwakundi.
No'kulyokera buno, mukoli múyiji, keera mwanamúbona!»
8 Firipo, ti: «E Nahamwitu, utuyerekage Yisho. Kwokwo, lye'mitima
yitu iyika mu nda.»
9 Yesu anamúshuvya: «E Firipo, ka halinde buno utazindi mmenya!
Si tukoli yamiinwi siku nyingi! Umundu, iri angaba keera ambona, iri
keera abona na Daata! Aaho! Kutagi kandi kwo uki gweti ugambwira
kwo nimùyereke Daata?
10 Ka utayemiiri kwo ndi mu Daata, na kwo Daata andi mwo?
«Gano magambo go ndi mu mùbwira, gatali ga kuyihalangira. Si
Daata anduuziri mwo, ye na gweti úgaagira imikolwa yage mu kati
kaani.
11 Bwo namùbwira kwo ndi mu Daata, na Daata andi mwo,
muyemeere! Kandi iri, munyemeerere ku mikolwa yo ndi mu gira.
12 «Namùbwira ukuli, iri umundu angaba ambiisiri kwo'bwemeere,
ngiisi byo ngweti ngaagira, naye agakizi bigira, aganakizi gira na
íbibihimiri. Ngola ngagenda imwa Daata.
13 Ngiisi byo mugakizi huuna kwi'ziina lyani, ngakizi bigira.
Kwokwo, lyo Daata akizi huuzibwa mu kati kaani, nie Mwana wage.
14 Ee! Ngiisi byoshi byo mugakizi mbuuna kwi'ziina lyani, ngakizi
bigira!

Umuhango gwo'kulonga Umutima Mweru

15 «Iri mwangaba munguuziri, mugakizi simbaha ne'maaja zaani.
16 Naani, na mbuunage Daata amùtumire ugundi Mutabaazi, halinde
mukizi yamanwa.
17 Uyo ye Mutima gwo'kuli. Abandu be'kihugo, batangaguyakiira.
Mukuba, batali mu gubona, batanali mu gumenya. Haliko, mwehe
muguyiji, gunamùtuuziri mwo, gwanâye mùyame mwo.
18 «Ndagamùsiga nga fuuvi! Si ngaki shubi galukira imwinyu.
19 Ha nyuma hiniini, ábali mu kihugo batagaki mbona. Haliko
mwehe, mugakizi mbona. Na bwo ndi mulamu, kyo kitumiri na niinyu
mugaalama.
20 Ku yikyo kyanya, lyo mugaamenya bwija kwo ndi mu Daata, na
kwo niinyu mundi mwo, na kwo naani nimùli mwo.
21 «Umundu, iri angaba ayemiiri imaaja zaani, agakizi zisimbaha.
Uyo ye nguuziri. Na bwo anguuziri, Daata naye agamúkunda. Na
naani kwakundi ngamúkunda, na ngizi yiyerekana imwage.»

22 Haaho, Yuda (atali Yuda Hisikaryote) anabuuza Yesu, ti: «E
Nahamwitu, kituma kiki ugayiyerekana imwitu naaho, utaganaki
yiyerekana mu bandu be'kihugo?»
23 Yesu anamúshuvya: «Umundu, iri angaba anguuziri, ali mu
simbaha na'magambo gaani. Daata agamúkunda. Twe na Daata
tugayiji mútuula mwo.
24 «Haliko iri angaba atanguuziri, iri na'migirizo gaani nago,
atagasimbahiri. Gano magambo go ngweti ngamùbwira buno, gatali
ge'mwani. Haliko, galyagagi ge'mwa Daata, ulya úkanduma.
25 «Yago magambo gooshi, namùbwira go, bwo ngiri kuguma na
niinyu.
26 Haliko ha nyuma, Daata agamùtumira Umutima Mweru kwi'ziina
lyani, gira gukizi mùtabaala. Gunakizi mùyigiriza byoshi, iri gunakizi
mùkengeeza ngiisi byo n'gamùbwira.
27 «Namùsigira umutuula. Gulya mutuula, gulyagagi gwe'mwani.
Gutanali ngo'mutuula úgushaaziri mu kihugo. Ku yukwo, mutakizi ki
gerania mu mitima yinyu! Mutanakizi ki yoboha.
28 «Keera mwayuvwa ngiisi kwo namùbwira kwo ngalyoka hano,
na kwo nâye ki mùgalukire. Nga mushubi nguuziri, mushuba
mugashambaala mu kuyuvwa kwo ngola ngagenda imwa Daata.
Mukuba, Daata ye nguliiri.
29 Yaga magambo gooshi, nagwanwa namùbwira go, ku kyanya
gátazi koleka. Kwokwo, mango gakoleka, mukalonge ukumbiika
kwo'bwemeere.
30 «Ndagaki mùbwira agandi magambo mingi-mingi. Mukuba,
umutwali wa kino kihugo akola mu yija. Kundu kwokwo, ndaabwo
bushobozi bwo ahiiti hi'gulu lyani.
31 Abandu ba mu kihugo, bakwaniini bamenye kwo nguuziri Daata,
na kwo ngweti ngaagira ngiisi kwo akanduma. Kwokwo, mugire
tulyokage hano!

15

Yesu yi'sina lyo'muzabibu

1 «Niehe ni'sina nirizina lyo'muzabibu. Na Daata ye muhiizi.
2 Ngiisi itavi írindi kwo, linabe litali mu tongeka, ali mu litemera
haashi. Haliko yiryo itavi, iri lyangaba ligweti ligatongeka, ali mu
lihahuulira, gira lyo litongeke ingingwe!
3 «Kwokwo, na niinyu, mukoli yeruusiri hi'gulu lya'magambo go
n'gamùbwira.
4 Kwokwo, munyame mwo. Na naani ngamùyama mwo. Ee!
Ndaalyo itavi íryangatongeka lyonyene, lítali kwi'sina. Kwokwo, na
niinyu, mutangaba ne'bitumbwe, mútanyamiri mwo.
5 «Niehe ni'sina lyo'muzabibu, na niinyu mwe matavi. Umundu, iri
angaba anyamiri mwo, na naani ninamúyame mwo, iri agatongeka
kwe'bitumbwe bingi.
«Si iri mwanganyihandula kwo, ndaabyo mushobwiri ukugira.
6 Iri umundu atanganyama mwo, agaalashwa imbuga, ngi'tavi
íryakabulirwa, linayume. Amatavi mwene yago, gali mu toolwa,
ganaduulikwe ku muliro, ganasingooke.

7 «Haliko, iri mwanganyama mwo, na'magambo gaani
ganamùyame mwo, mugahuuna ngiisi byo muloziizi, munabihaabwe.
8 Iri mwangakizi tongeka kwe'bitumbwe bingi, lyo Daata agahuuz-
ibwa. Lyo muganayiyerekana kwo mulyagagi bigirizibwa baani.
9 «Nga kwo Daata anguuziri, kwo na niinyu nimùkuuziri. Kwokwo
buno, mukizi yama muli mu rukundo lwani.
10 Ne'ri mwangakizi simbaha imaaja zaani, lyo mugaaba muyamiri
mu rukundo lwani, nga kwo naani nzimbahiri imaaja za Daata, na
nyamiri mu rukundo lwage.
11 Na íbyatuma namùbwira kwokwo, gira ubushambaale bwani
bumùyame mwo, bunamùdimirire mwo.
12 «Ulubaaja lwani lwo lwolu: mukizi kundana, nga kwo naani
n'gamùkunda.
13 Ndaaye mundu úhiitagi urukundo luhamu ukuhima úwayitanga
ayitwe hi'gulu lya'biira baage.
14 Na mwehe, mukola biira baani, iri mwangakizi gira byo ndi mu
mùbwira.
15 «Ndakiri mu mùbuuza bakozi. Mukuba, ikyanya nahamwabo
ali mu gira igambo, umukozi atali mu limenya. Haliko, ngola mu
mùbuuza biira baani. Mukuba, byoshi byo n'gayuvwa imwa Daata,
keera n'gamùmenyeesa byo.
16 Mutali mwe mukandoola. Haliko nie n'gamùtoola. Nanamùtuma
kwo mukizi gendi tongeka kwe'bitumbwe, binayame ho. Kwokwo,
ngiisi byo mugakizi huuna Daata kwi'ziina lyani, agakizi mùheereza
byo.
17 Ulubaaja lwani lwo lwolu: mukizi kundana.

Abigirizibwa ba Yesu bagashombwa

18 «Iri abandu be'kihugo bangamùshomba, mukengeere kwo nie
bakatee shomba.
19 Nga mwangabiiri be'kihugo, abandu baakyo bashuba
bagamùkunda nga beene wabo. Halikago, keera n'gamùtoola mu kati
kaabo, mutanaki bali mwo. Kyo kitumiri bagweti bagamùshomba.
20 «Mukizi kengeera lirya igambo lyo n'gamùbwira, kwo "Ndaaye
mukozi úwangakulira nahamwabo." Nga bangasimbahiri amagambo
gaani, na ge'mwinyu kwakundi, bangagasimbahiri. Halikago, bagweti
bagakizi ndibuza. Kwokwo, na niinyu, bagakizi mùlibuza.
21 «Na íbitumiragi bagakizi mùlibuza, bwo muli bandu baani.
Batayiji Daata, kundu ye kanduma.
22 Ndákibe keera n'gayiji baganuulira, batangabiiri ne'byaha. Ku
yukwo buno, bataki hiiti ubulyo bwo bangayifwongooza mwo.
23 «Umundu, iri angaba anjombiri, iri na Daata kwakundi,
amúshombiri.
24 Ndákibe ndi mu gira ibitangaaza mu kati kaabo íbitazindi girwa
no'gundi mundu, batangabiiri ne'byaha. Haliko buno keera babibona,
banaki gweti bagatushomba, twe na Daata.
25 Na íbitumiri bigaaba kwokwo, gira lirya igambo likolekage,
írikayandikwa mu maaja zaabo, ti: "Bakanjombera ubusha.*"

* **15:25 15.25** Zaburi 35.19; 69.4.

26 «Kundu kwokwo, ngamùtumira Umutabaazi ukulyoka imwa
Daata, gulya Mutima gwo'kuli. Ne'kyanya gugayija, gugakizi ndangira
ubumasi.
27 Kiri na niinyu kwakundi, mugakizi bundangira. Mukuba, mwe
twâli ririinwi ukulyokera ku ndondeko.

16

1 «Yago magambo gooshi, nagwanwa namùbwiraga go, gira mutayiji
habuka.
2 Mukuba, bagakizi mùtwa mu nyumba zaabo ze'mihumaanano.
Na mu siku ízigayija, iri umundu angamùyita, agaatona kwo akolera
Rurema.
3 «Na íbigaatuma bagakizi mùgirira mwene yukwo, bwo batayiji
Daata. Na naani kwakundi, batanyiji.
4 Nagwanwa namùbwira kwokwo, gira mango bikoleka, mukak-
engeere kwo nâli mali gwanwa namùkengula hi'gulu lyabyo.

Umukolwa gwo'Mutima Mweru

«Yaga magambo, ndakamùbwira go ku ndondeko, bwo nâli ki riiri
kuguma na niinyu.
5 Halikago buno, ngola ngagalukiraga imwo'lya úkanduma.
Ndaanaye kiri no'muguma winyu úwambuuza: "Hayi ho ukola
ugagenda?"
6 «Na bwo keera namùbwira kwokwo, mukoli jengiirwi bweneene!
7 Kundu kwokwo, namùbwira íbiri ukuli, kwo yukwo kulyoka
kwani, kugamùgenduukira. Iri ndangamùlyoka mwo, uyo Mutabaazi
atangaki mùyijira. Haliko, mango ngenda, lyo ngamùtumira ye.
8 «Ikyanya agaaba keera amùyijiraga, agayagiisa abandu be'kihugo
hi'gulu lye'byaha, na hi'gulu lya íbikwaniini imbere lya Rurema, na
hi'gulu lyo'kutwirwa ulubaaja.
9 «Agabayagiisa hi'gulu lye'byaha, bwo bakalahira ukunyemeera.
10 Agabayagiisa na hi'gulu lya íbikwaniini imbere lya Rurema, bwo
ngaki genda imwa Daata, mutaganaki shubi mbona.
11 Agabayagiisa na hi'gulu lyo'kutwirwa ulubaaja, bwo'mutwali wa
kino kihugo, keera akatwirwa ulubaaja lwo'kuhanwa.
12 «Nangaki mùbwiziragi amagambo mingi-mingi. Si ku buno,
gangamùluluuvya.
13 Haliko, mango Umutima gwo'Kuli guhikaga, gugakizi mùrongoora
mu kuli kwoshi. Mukuba, gwonyene, gulyagagi gwo'kuli. Gutagaadeta
halwagwo. Si gugakizi deta naaho byo gwabwirwa. Gunakizi
mùmenyeesa íbigayiji ba.
14 «Ne'kyanya gugakizi yabiira amagambo imwani no'kukizi
mùmenyeesa go, lyo gugandeetera ubulangashane.
15 Ibye'mwa Daata byoshi, biri bye'mwani kwakundi. Kyo kyatuma
namùbwira kwo'Mutima Mweru gugakizi yabiira amagambo imwani,
gunakizi mùmenyeesa go.

Umwizingeerwe gugakihinduka mushambaalo

16 «Ha nyuma hiniini, mutagaki mbona. Na ha nyuma hiniini kandi,
mugashubi mbona.»
17 Iri akadeta kwokwo, baguma ba mu bigirizibwa baage banabuuza-
nia, ti: «Galya magambo go atubwira, galyagagi no'mugeeza muki? Si

adeta: “Ha nyuma hiniini, mutagaki mbona. Na ha nyuma hiniini
kandi, mugashubi mbona.” Anadeta kwakundi, kwo akola agagenda
imwa yishe.
18 Yago magambo mbu “ha nyuma hiniini”, kuli kudeta kuti? Mu
yibi byoshi byo adeta, ndaabyo tusobanukiirwi!»
19 Yago magambo, Yesu anayami menya kwa'bigirizibwa baage bâli
loziizi ukumúbuuza hi'gulu lyago, kyanatuma agababuuza kwokuno:
«Ka mukola mu buuzania hi'gulu li'gambo lyo namùbwira, kwo:
“Ha nyuma hiniini, mutagaki mbona. Na ha nyuma hiniini kandi,
mugashubi mbona”?
20 «Namùbwira ukuli, kwo mugaliruuka ku mwizingeerwe. Si
abandu be'kihugo, boohe, bagakizi shambaala. Kundu kwokwo,
yugwo mwizingeerwe gwinyu, gugaki yiji hinduka mushambaalo.
21 «Kiri no'mukazi, ikyanya akola agaabuta, ali mu liibwa
no'mukero, bwe'kyanya kyage kyahikaga. Kundu kwokwo, ikyanya
ali mu ba keera abuta, yugwo mukero, ali mu yami guyibagira, bwo
ali mu ba keera abuta umwana mu kihugo, anabe akola mu yuvwa
amalega naaho.
22 «Kwokwo, na niinyu buno, mukiri no'mwizingeerwe. Halikago ha
nyuma, ngashubi yiji mùbona. Haaho, lyo mugashambaala. Yugwo
mushambaalo gwinyu, ndaaye mundu úwangamùlyokeza gwo.
23 «Ku yulwo lusiku, ndaabyo byo mugakizi ki mbuuna. Namùbwira
íbiri ukuli, kwo ngiisi byo mugakizi huuna Daata kwi'ziina lyani,
agakizi mùheereza byo.
24 Halinde buno, ndaakyo kindu muzindi huuna kwi'ziina lyani.
Kwokwo, mukizi huuna, lyo muhaabwa, halinde lyo'bushambaale
bwinyu bulonge ukudimirira!

Yesu adeta kwo agagalukira imwa Yishe

25 «Yaga magambo go namùbwira, namùbwira go, mu kugafindika.
Haliko ku kyanya íkigayija, ndagaki shubi mùfindikira go. Si ngakizi
mùmenyeesa hi'gulu lya Daata ku bweranyange.
26 «Ku kirya kyanya, mwenyene mugakizi huuna Daata kwi'ziina
lyani. Ndadesiri kwo nie ngakizi ki mùhuunira imwage.
27 Mukuba, Daata yenyene amùkuuziri. Keera mukangunda,
mwanayemeera kwo n'galyoka imwage.
28 Ee! N'galyoka imwa Daata, nanayija mu kihugo. Na buno, ngola
ngakisiga, na njubi galukira imwage.»
29 Iri Yesu akadetaga kwokwo, abigirizibwa baage banamúshuvya:
«Emwe! Leero buno, ukoli gweti ugaadeta ku bweranyange! Utakiri
mu tubwira amagambo mu kugafindika.
30 Keera twamenya kwo uyijagi byoshi, na kwo utali ni'goorwa
lyo'kubuuzibwa-buuzibwa ibibuuzo. Yibyo, byo byatuyemeeza kwo
ukalyoka imwa Rurema.»
31 Yesu anabashuvya: «Ka leero buno mwanyemeera?
32 Lolagi! Ikyanya kikola mu yija, keera kyanahikaga, kyo mukola
mugashaabulwa kwo, munasige mwanjanda nienyene. Ngiisi muguma
winyu, anayitaahire. Kundu kwokwo, ndagasigala nienyene. Mukuba,
Daata tuyamiinwi.

33 «Keera nagwanwa namùbwira kwoku, gira lyo mulonga umutu-
ula mu kati kaani. Mu kihugo, mugakizi longa mwa'malibu. Halikago,
mukizi kania imitima! Mukuba, kino kihugo, keera nakihima.»

17

Yesu ayihuunira imwa Rurema

1 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, analegamira mwi'gulu, anadeta
kwokuno: «E Daata, ikyanya keera kyahika. Uheerezagye Umwana
wawe ubulangashane, gira lyo naawe akuheereza bwo.
2 Keera ukamúheereza ubushobozi hi'gulu lya'bandu booshi.
Kwokwo, ngiisi bandu bo ukamúheereza, akabashoboleese ukulama
imyaka ne'myakuula.
3 «Yubwo bulamu bwe'myaka ne'myakuula, bwo bwobu: baku-
menye, kwo we Rurema nirizina. Bamenye na Yesu Kirisito, ulya ye
ukatuma.
4 Ee! Umukolwa gwo ukanduma kwo ngugire, keera naguyusa.
Kwokwo, naawe wanagulonga mwo'bulangashane hano mu kihugo.
5 «E Daata, buno ungalulire ubulangashane imbere lyawe, bulya
bwo nâli hiiti-hiiti kuguma na naawe, ku kyanya ikihugo kitâli zaazi
bumbwa.

Yesu ahuunira abigirizibwa baage imwa Rurema

6 «E daata, ukanzikiiriza abandu ba mu kihugo, keera nanakumeny-
eesa imwabo. Bâli riiri-riiri bandu baawe, wanabanzikiiriza. Nabo,
banakizi simbaha amagambo gaawe.
7 Kwokwo, byoshi byo ukambeereza, bakoli yiji kwo we kabim-
beereza.
8 Amagambo go ukanduma, go n'ganabamenyeesa. Keera bakana-
gayakiira. Kwokwo, bakoli yiji ku kasiisa kwo n'galyoka imwawe,
banayemiiri na kwo we kanduma.
9 «Yabo bo ukanzikiiriza, buno ngweti ngabahuunira, bwo bali
bandu baawe. Si ndagweti ngahuunira abe kihugo!
10 «Ngiisi byo mbiitagi byoshi, biri bye'mwawe. Ne'byo uhiiti byoshi
kwakundi, biri bye'mwani. Nabo, keera nalonga ubulangashane mu
kati kaabo.
11 «Ndagaki beera hano mu kihugo, si ngola ngagalukira iyo munda
uli. Haliko boohe, bagaki sigala mu kihugo. Ku yukwo, e Daata Mweru!
Ukizi balanga ku bushobozi bwi'ziina lyawe, lirya lyo ukambeereza.
Kwokwo, lyo bagakizi tuula mu kati ko'buguma, nga kwo twembi tuli
muguma.
12 «Ikyanya tushubanwa nabo, njuba mu balanga ku bushobozi
bwi'ziina lyawe, linali lyo ukambeereza. Ndaanaye kiri no'muguma
wabo úkateereka, ha nyuma lyo'lya naaho úwâli mali gwanwa
ashungikwa kwo ali wa kuteereka. Bikaba kwokwo, halinde lyo ngiisi
íbikagwanwa byayandikwa mu Mandiko Meeru, bilonga ukukoleka.
13 «Ngolaga ngagalukira iyo munda uli. Haliko ku kyanya ngiri
mu kihugo, ngi gweti ngaadeta kwoku, gira lyo'bushambaale bwani
bubadimirira mwo.
14 «Ikyanya n'gabaganuulira amagambo gaawe, abandu be'kihugo
banabashomba. Mukuba, abandu baawe, batali be'kihugo, nga
kwokuno naani ndali wakyo.

15 «Amahuuno gaani, gatali mbu ubalyose mu kihugo. Halikago,
nakuhuuna kwo ukizi balanga no'lya mubi.
16 Mukuba, batali be'kihugo, nga kwo naani ndali wakyo.
17 «Ukizi bayeruusa ku njira yo'kuli kwawe. Ee! Igambo lwawe
liryagagi lyo'kuli.
18 Nga kwo ukanduma mu kihugo, kwokwo naani kwo keera
nabatuma mwo.
19 Ngweti ngayitanga imwawe hi'gulu lyabo, gira lyo nabo bakalonge
ukuyitanga imwawe.

Yesu ahuunira na'bandi bandu baage imwa Rurema

20 «E Daata, batali yaba bandu baawe naaho, bo ngweti ngahuunira.
Si ngweti ngahuunira na'bandi ábagaki nyemeera hi'gulu lyo'bumasi
bwo yaba bagandangira.
21 «Kwokwo, e Daata! Nakuhuunaga kwo booshi bakizi tuula
mu buguma, nga kwoku unyamiri mwo, na naani nguyamiri mwo.
Nakuhuuna kwo nabo batuyame mwo, gira lya'bandu be'kihugo
bakalonge ukuyemeera kwo we kanduma.
22 «Bulya bulangashane bwo ukambeereza, keera nabo
n'gabaheereza bwo. Kwokwo, nabo babaagage no'buguma, nga
kwoku twembi tuli muguma.
23 Kwokwo, ngabatuula mwo. Na naawe unanyame mwo. Yubwo
buguma bwabo, nakuhuuna kwo budimirize, halinde lya'bandu
be'kihugo bakalonge ukumenya kwo we kanduma! Bamenye na kwo
ukuuziri yabo bandu baawe, nga kwo naani unguuziri.
24 «E Daata, balya bo ukanzikiiriza, ndoziizi kwo bakabeere kuguma
na naani ngiisi ho ngaaba, halinde lyo babona ubulangashane bwani.
Bunali bwo ukambeereza, bwo ukangunda ku kyanya ikihugo kitâli
zaazi bumbwa.
25 «E Daata, we kwaniini! Abandu be'kihugo, kundu bangaba
batakuyiji, haliko niehe nguyiji. Na yaba bo ukanzikiiriza, bakoli yiji
kwo we kanduma.
26 Mukuba, keera n'gakumenyeesa mu kati kaabo. Nganagenderera
ukukizi kumenyeesa imwabo, halinde yulwo rukundo lwo unguuziri,
nabo lubayame mwo. Na naani nienyene, mbayame mwo.»

18

Yesu agwatwa
(Mataayo 26.47-56; Mariko 14.43-50; Luka 22.47-53)

1 Iri Yesu akayusa ukuhuuna Rurema, analyoka yaho kuguma
na'bigirizibwa baage, banajabuka umusima gwe'Kidorooni, banayami
yingira mu ndalo ye'biti.
2 Haaho, ho Yesu na'bigirizibwa baage bâli kizi gendi kuumana. Na
Yuda, ulya wo'kuyiji tanga Yesu mu bagoma, âli hayiji bwija.
3 Uyo Yuda, abakulu ba'bagingi na'Bafarisaayo bâli mali múheereza
ikiso kya'basirikaani, kuguma na'balaazi. Yabo booshi, anabaleeta
yaho, bayasiizi amatara ne'bimole, bafumbiiti ne'byugi.
4 Yesu âli koli yiji byoshi íbigamúkoleka kwo, kyanatuma balya
basirikaani, agayami bayegeera, anababuuza: «Nyandi ye mugweti
mugalooza?»

5 Yabo bandu, banamúshuvya: «Tugweti tugalooza Yesu
we'Nazareeti.» Yesu anababwira: «Nie yono.» Na Yuda, ulya
wo'kutanga Yesu mu bagoma, âli yimaaziri haaho-haaho kuguma
na'basirikaani.
6 Yesu, mbu abwirage abasirikaani kwo ye yehe, banayami galuka
kifudeete, banagwa haashi.
7 Yesu anashubi babuuza: «Nyandagi ye mugweti mugalooza?»
Banashubi múshuvya: «Tugweti tugalooza Yesu we'Nazareeti.»
8 Anababwira kwokuno: «Si keera namùbwira kwo nie yehe. Na
bwo nie mugweti mugalooza, muleke yaba bayigendere.»
9 Bikaba kwokwo, gira lirya igambo likolekage, lyo Yesu âli mali
gwanwa adeta ti: «Mu ngiisi bo ukanzikiiriza, ndaaye kiri no'muguma
ye n'gateera.*»
10 Lyeryo, Simooni Peturu anayami yomola ingooti, anagibaajika
umukozi wo'mukulu wa'bagingi, yanamútola ukutwiri kwe'lulyo.
No'yo mukozi, iziina lyage ye Maliko.
11 Yesu, anamúbwiraga: «E Peturu, yomeka ingooti yawe mu
kyubati! Si Daata keera akambeerezagya urusoozo lwa'malibu. Aaho!
Ka ndagalunywa?»

Yesu imbere lyo'mukulu Hanaasi

12 Yabo basirikaani, kuguma no'mukulu wabo, kiri na'balaazi
be'nyumba ya Rurema, banavumbeteera Yesu, banamúshweka.
13 Banatee mútwala imwo'mukulu Hanaasi, shevyala Kayafa. Na ku
yugwo mwaka, uyo Kayafa ye wâli riiri mukulu wa'bagingi.
14 Anali ye wâli mali gwanwa ahanuula abakulu ba'Bayahudi kwo
bikwiriiri habe umundu muguma úgafwira abandu booshi.†

Peturu ayiyogookola Yesu
(Mataayo 26.69-70; Mariko 14.66-68; Luka 22.55-57)

15 Simooni Peturu, kuguma no'gundi mwigirizibwa, banagenda
bakulikiiri Yesu. Na mukuba uyo wabo âli yijikiini imwo'mukulu
wa'bagingi, kyanatuma agayami yingira mu lubuga lwage, kuguma na
Yesu.
16 Haliko Peturu yehe, anasigala ayimaaziri ha mbuga ku mulyango,
kyanatuma uyo wabo agashubi galukira ha mbuga. Ne'ri akaba
keera aganuuza umunyere wo'kukizi langa umulyango gwo'luzitiro,
anayingiza Peturu.
17 Ulya munyere anabuuza Peturu, ti: «Ka naawe utali wa mu
bigirizibwa baage?» Peturu, ti: «Nanga! Ndali muguma wabo!»
18 Ku yikyo kyanya, abakozi na'balaazi bâli mali kayula, kyanatuma
bagatwana umuliro, banakizi gukaluuka buyimanga. Peturu naye âli
bayimaaziri mwo, agweti agakaluuka.

Umukulu wa'bagingi abuliriza Yesu
(Mataayo 26.59-66; Mariko 14.55-64; Luka 22.66-71)

19 Uyo mukulu wa'bagingi, anatondeera ukubuliriza Yesu hi'gulu
lya'bigirizibwa baage, na hi'gulu lya ngiisi kwo âli kizi yigiriza.
20 Yesu anamúshuvya: «Njuba mu kizi yigiriza abandu booshi
ku bweranyange mu nyumba ze'mihumaanano, kiri na mu nyumba

* **18:9 18.9** Yohana 6.39. † **18:14 18.14** Yohana 11.49-50.

ya Rurema. Mwomwo, mwa'Bayahudi booshi bali mu kuumana.
Ndaanalyo igambo lyo n'gadetera mu bumbishwa.
21 Aahago! Kituma kiki uki gweti ugambuliriza? Ngiisi ábakayuvwa
amigirizo gaani, bo wangabuziizi. Boohe bo bagayiji bwija.»
22 Yesu mbu adetage kwokwo, umulaazi muguma úwâli yimaaziri ha
butambi lyage, anamúhatuula uluhi, twa! Anamúbuuza: «Ka kwoku
kwo ukwiriiri ukushuvya umukulu wa'bagingi?»
23 Yesu anamúshuvya: «Iri nangaba nadeta buligo, ubuyerekane!
Kandi iri nangaba nadeta bwija, biki byo wambatuulira?»
24 Haaho, Hanaasi anatuma Yesu imwo'mukulu wa'bagingi Kayafa,
aki shwesirwi.

Peturu ashubi yiyogookola Yesu
(Mataayo 26.71-75; Mariko 14.69-72; Luka 22.58-62)

25 Ikyanya Simooni Peturu âli ki yimaaziri yaho, agweti agakaluuka
umuliro, anashubi buuzibwa: «Ka na naawe utali wa mu bigirizibwa
bo'yu mundu?» Peturu analahira: «Nanga, maashi! Ndali muguma
wabo!»
26 Na yaho, hâli yimaaziri no'mukozi muguma wo'mukulu
wa'bagingi. Anâli riiri mwene wabo ulya mundu ye Peturu akatola
ukutwiri. Ulya mukozi, naye anabuuzagya Peturu, ti: «Ka utali we
yolya nabona, mushubanwa mwi'rya ndalo ye'biti?»
27 Peturu anashubi shiikiza. Na lyeryo, uluhazi lwanayami bika.

Yesu imbere lya Pilaato
(Mataayo 27.1-2; Mariko 15.1-5; Luka 23.1-5)

28 Iri bukaba keera bwatejuukana, abakulu ba'Bayahudi banalyosa
Yesu imwa Kayafa, banamútwala mu nyumba yo'butwali ya guvu-
runeeri Pilaato. Kundu kwokwo, Abayahudi boonyene batanayingi-
raga mwi'yo nyumba. Mukuba, batâli loziizi ukuyihemba ikyeye‡
kyo'kubabuza kwo batalye ibyokulya bye'Pasaka.
29 Ku yukwo, Pilaato anabagwanaga ha mbuga, anababuuza: «Biki
byo mugweti mugalega kwo'yu mundu?»
30 Yabo Bayahudi banamúshuvya: «Átaki be ali nangora-mabi,
tutashuba tugamútanga imwawe.»
31 Pilaato anababwira: «Aaho! Mumúyabiire mwenyene, mu-
nagendi mútwira ulubaaja ukukulikirana ne'maaja ziinyu.» Nabo,
ti: «Aahabi! Twehe, tutahangwirwi kwo tutwire umundu ulubaaja
lwo'kuyitwa.»
32 Na íbikatuma bigaaba kwokwo, gira lirya igambo likolekage, lyo
Yesu âli mali gwanwa adeta, írikayerekana ngiisi kwo agaafwa.§
33 Haaho, Pilaato anashubi yingira mwi'rya nyumba yo'butwali, ana-
hamagala Yesu, anamúbuuza: «Aaho! Ka we mwami wa'Bayahudi?»
34 Yesu anamúshuvya: «Ka wadeta kwoku halwawe wenyene, kandi
iri hali bandi ábakumenyeesa hi'gulu lyani?»

‡ **18:28 18.28** *ikyeye* Abayahudi, ikyanya bâli kizi yingira mu nyumba za'bapagaani, iri keera bayishiiga ikyeye. § **18:32 18.32** Abayahudi, mu kuyita abandu babi, bâli kizi balasha amabuye. Si Abarumi bâli kizi babamba ku kibambo. Kwokwo, bwa'Barumi bo bakayita Yesu, lyo akabetula idaaki liitu mu kumanikwa ku kiti. Bukengeeze bwe'Maaja 21.22-23.

35 Pilaato, ti: «Ka ndyagagi Muyahudi? Si balya bandu bo'mulala
gwawe boonyene, na'bakulu biinyu ba'bagingi, bo bakutanga imwani!
Aaho! Bikagi byo wagira?»
36 Yesu anamúshuvya: «Ubwami bwani, butali bwa mu kihugo.
Nga bwangabiiri bwamwo, abakozi baani bashuba bagandwira, gira
ndatangwe mu maboko ga'Bayahudi. Haliko ubwami bwani, butali
bwa hano.»
37 Pilaato anashubi múbuuza: «Aaho! Ka kwo kudeta kwo uli
mwami?»
Yesu, ti: «Si wenyene keera wadeta kwo ndi mwami! Na íbikatuma
n'gabutwa hano mu kihugo, gira ngizi tanga ubumasi hi'gulu lyo'kuli.
Ne'ri umundu angaba ali wo'kuli, ali mu nyuvwiriza.»
38 Pilaato anamúbuuza: «Ewe! Yukwo kuli, biryagagi biki?»

Pilaato ahanguula kwo Yesu ayitwe
(Mataayo 27.15-31; Mariko 15.6-20; Luka 23.13-25)

Pilaato anashubi hulukira ha mbuga, anabwira balya Bayahudi:
«Niehe, ndaalyo igambo lyo nabona ku'yu mundu. Atakwaniini
ukuhanwa.
39 No'kukulikirana no'mugeeza gwinyu, ndi mu mùshwekuulira
mundu muguma ku ngiisi lusiku lwe'Pasaka. Aaho! Ka muloziizi
nimùshwekuulire uyu mwami wa'Bayahudi?»
40 Balya bandu, banayami yamiza, ti: «Nanga! Atali uyo! Utush-
wekuulire Baraba!» No'yo Baraba âli riiri nakuhambwa.

19

1 Pilaato anabwira abasirikaani kwo bayabiire Yesu, bamúhimbule.
2 Kwokwo, banagonya-gonya imishuugi lube lushembe, ba-
namúkangadika yo kwi'twe, banamúyambika ni'kanju lye'kituku-
tuku.
3 Banakizi múyegeera, iri banamúshekeereza, ti: «E mwami
wa'Bayahudi, twakulamusa!» Banakizi mútitimba ibifune.
4 Ha nyuma, Pilaato anashubi hulukira ha mbuga, anabwira balya
Bayahudi kwokuno: «Lolagi! Namùleetera ye hano imbere liinyu.
Kwokwo, mumenyage kwo ndaalyo igambo lyoshi lyo namúbona kwo,
íryangatuma agaahanwa.»
5 Yesu anahulukira ha mbuga aki yambiiti lulya lushembe
lwe'mishuugi, ayambiiti na lirya ikanju lye'kituku-tuku. Pilaato
anabwira yabo bandu: «Lolagi! Umundu winyu, ye yoyu!»
6 Balya bakulu ba'bagingi, na'balaazi, mbu babonage Yesu, banayami
yamiza, ti: «Umúyitire ku kibambo! Umúyitire ku kibambo!»
Pilaato anabashuvya: «Nanga, maashi! Mwenyene mugendi
múyitira ku kibambo! Si niehe, ndaalyo igambo lyo namúbona kwo,
íryangamúhaniisa!»
7 Balya Bayahudi, ti: «Twehe tuhiiti ulubaaja. Na yulwo lubaaja
ludesiri kwo akwiriiri ayitwe. Mukuba, keera ayideta kwo ali Mwana
wa Rurema.»
8 Ikyanya Pilaato akayuvwa kwokwo, anahuumirwa!
9 Anashubi yingira mwi'yo nyumba yo'butwali, anabuuza Yesu:
«Hayi ukalyoka?» Haliko Yesu atanamúyakula.

10 Kwokwo, Pilaato anamúbuuza: «Ka utaganjuvya? Ka utayiji
kwo nie gweti ubushobozi bwo'kukushwekuula, na bwo'kukuyitiisa
ku kibambo?»
11 Yesu anamúshuvya: «Utangaba no'bushobozi hi'gulu lyani,
útakibe wabuhaabwa na Rurema. Ku yukwo, ulya úkandanga
imwawe, ye hiiti ikyaha ukukuhima.»
12 Ukulyokera yaho, Pilaato analooza ubulyo bwoshi bwo angash-
wekuula mwo Yesu. Haliko, balya Bayahudi banakaviiriza ukuyamiza,
ti: «Iri wangashwekuula uyu mundu, iri utakiri mwira wa Kahisaari.
Si ngiisi úwangayigira kwo ye mwami, iri akola mu hagana na
Kahisaari yenyene.»
13 Pilaato, iri akayuvwa kwokwo, anashubi hulukiza Yesu ha mbuga,
anabwatala ku kitumbi kyage kyo'kutwira kwe'maaja. (Hali mu
buuzibwa Hayaje Amabuye. Ni'ziina mu kiheburaniya, Gabata.)
14 Yibyo bikakoleka ku kihe nga kya'kalenge-renge. Lwanâli kola lwo
lusiku lwo'kuyitegaanura kwo, hi'gulu lyo'lusiku lukulu lwe'Pasaka.
Haaho, Pilaato anabwiraga Abayahudi, ti: «Lolagi! Mwami winyu
uno!»
15 Lyeryo, yabo booshi banayitulikania, mu kuyamiza, ti:
«Umúzimiize! Umúzimiize! Umúyitire ku kibambo!»
Pilaato anababuuza: «Ka nimúyitire ku kibambo, anali mwami
winyu?» Abakulu ba'bagingi banamúshuvya: «Ndaaye gundi mwami
ye tugweti, átali Kahisaari naaho!»
16 Iri hakatamaga, Pilaato anabaheereza Yesu, gira agendi yitirwa ku
kibambo.

Yesu abambwa
(Mataayo 27.32-44; Mariko 15.21-32; Luka 23.26-43)

Yabo basirikaani banayabiira Yesu.
17 Na yenyene anagenda abetwiri ikibambo kyage, halinde banahika
áhali mu buuzibwa Kahanga. (Na yiryo iziina mu kiheburaniya,
Goligota.)
18 Iri bakahika yaho, banamúbamba. Hâli na'bandi babiri
ábakabambwa yaho, muguma uluhande lwe'lulyo, no'gundi
lwe'lumosho. Na Yesu âli riiri ha kati kaabo.
19 Pilaato anayandikiisa ikimenyeeso kyo'kugendi manika ku
kibambo kya Yesu, íkidesiri kwokuno: «Yesu we'Nazareeti, Mwami
wa'Bayahudi.»
20 Yikyo kimenyeeso, Abayahudi bingi banakizi lenga bagakisoma.
Mukuba, yaho Yesu akabambirwa, hâli riiri hoofi ne'Yerusaleemu.
Yikyo kimenyeeso, kyâli yandisirwi mu kiheburaniya, na mu kilatiini,*
na mu kigiriki.
21 Balya bakulu ba'bagingi ba'Bayahudi, banagendi bwira Pilaato, ti:
«Utashuba ugayandika mbu: “Mwami wa'Bayahudi”. Si uyandike, ti:
“Uyu mundu ashuba mu yideta kwo ali mwami wa'Bayahudi.”»
22 Pilaato anabashuvya: «Nanga! Ngiisi byo keera nayandikaga, byo
na byebyo!»
23 Abasirikaani, ikyanya bakabamba Yesu ku kibambo, banayabiira
imirondo yage, banagigaba mwe'miteeko ina, gira ngiisi muguma
wabo ayabiire muguma-muguma. Banayabiira ni'kanju lyage. Lyâli

* **19:20 19.20** *kilatiini* indeto ya'Barumi.

lusirwi ukulyokera hi'gulu, halinde ukuhisa ku magulu, buzira
kuhangwa.
24 Yabo basirikaani banasalizania, ti: «Yiri ikanju, tutalibere! Haliko,
tulitaare, gira tumenye úgalitwala.» Bikaba kwokwo, gira lirya
igambo likolekage, íryâli mali gwanwa lyadetwa mu Mandiko Meeru
kwokuno:
«Ibyambalwa byani, bagweti bagabigabaana.
Ikanju lyohe, banalitaara.†»
Kunali kwokwo kwo bakagira.
25 Ha butambi lye'kibambo kya Yesu, hâli yimaaziri nyina, na nyina
wage, na Maryamu muka Kilopa, na Maryamu we'Magadala.
26 Ne'ri Yesu akabonaga nyina ayimaaziri ha butambi lyo'lya
mwigirizibwa ye âli kuuziri bweneene, anamúbwira: «E maawe,
lolaga! Uyu, ye kola mwana wawe.»
27 No'yo mwigirizibwa naye, anamúbwira: «Lolaga! Uyu, ye
kola nyoko.» No'kulyokera ku yulwo lusiku, ulya mwigirizibwa
anamútwala imwage.

Yesu afwa
(Mataayo 27.45-56; Mariko 15.33-41; Luka 23.44-49)

28 Ha nyuma, Yesu anabonaga kwo byoshi keera byakoleka. Kwokwo,
anadeta: «Nanyooterwa!» Na íbikatuma agaadeta kwokwo, gira
igambo likolekage, nga kwo lyâli mali gwanwa lyadetwa mu Mandiko
Meeru.
29 Na yaho hâli riiri ikirugu íkyâli yijwiri mwa'maavu go'lukalishi.
Kwokwo, abasirikaani banagaleeza mwe'kinyuka, banakitunga
kwi'tavi lye'hisopo, banakibiika ku kanwa ka Yesu.
30 Ne'ri akagamiima kwo, anadeta kwokuno: «Byoshi, keera
byayuta!» Lyeryo, anayinika itwe. Umutima gwanaderuuka.

Yesu atumitwa mu lubavu

31 Yulwo lusiku, lwâli kola lusiku lwo'kuyitegaanura kwo, ku lusiku
lwe'Sabaato. Na bwo'lusiku lwe'Sabaato lwo lwâli riiri lukulu ku
zaabo, kyanatuma Abayahudi batagalooza kwe'birunda bibeere-beere
ku bibambo. Ku yukwo, banagendi huuna Pilaato kwo ábabambwa
bayami vunwa amagulu, gira ibirunda byabo biyami shonoolwa ku
bibambo.
32 Kyanatuma abasirikaani bagagenda áhali yabo bombi
ábakabambwa ha butambi lya Yesu, banatee vuna amagulu ga
muguma. Babuli vuna na go'wabo.
33 Haliko, iri bakahika áhali Yesu, banagwana keera afwa. Kyana-
tuma batagaki múvuna amagulu.
34 Kundu kwokwo, muguma wabo anayabiira itumu, anatumita Yesu
mu lubavu. Lyeryo, mwanayami jalabanda umuko na'miiji.
35 Na úkabiyibonera, ye gweti úgabitangira ubumasi. No'bumasi
bwage, buli bwo'kuli. Ali na'kasiisa kaabyo, anagweti agabitangira
ubumasi, gira lyo niinyu mukalonge ukubiyemeera.
36 Bikakoleka kwokwo, gira lirya igambo likolekage, nga kwo lyâli
mali gwanwa lyayandikwa mu Mandiko Meeru kwokuno: «Ndaalyo
ivuha lyage írigavunwa.‡»

---

† **19:24 19.24** Zaburi 22.18. ‡ **19:36 19.36** Kulyoka 12.46; Muharuuro 9.12; Zaburi 34.20.

37 Binayandisirwi mu gandi Mandiko Meeru na kwokuno:
«Ulya ye bakatumita, bagaki múlangiiza.§»

Yesu aziikwa
(Mataayo 27.57-61; Mariko 15.42-47; Luka 23.50-56)

38 Ha nyuma, mundu muguma wa mu kaaya ke'Harimateya, iziina lyage ye Yusefu, anagendi huuna Pilaato, alonge ukuyabiira ikirunda kya Yesu. Uyo Yusefu, âli riiri muguma wa mu bigirizibwa ba Yesu. Si kwâli riiri ku bumbishwa, bwo âli yobohiri abakulu ba'Bayahudi.
Uyo Yusefu, iri Pilaato akaba keera amúyemeerera, anagendi yabiira ikirunda.
39 Ku yikyo kyanya, uyo Yusefu âli riiri kuguma na Nikodeemu, ulya úkayijira Yesu bushigi. Nikodeemu âli betwiri ifumba lyo'mubadu gwe'manemane umufushe mwo'mubadu gwe'huudi. Yiryo ifumba, lyâli hisiri nga bilo makumi gashatu.
40 Balya bombi, banagendi yabiiraga ikirunda kya Yesu, banakizingira-zingira kwo'mulondo, kuguma no'mubadu. Mukuba, kwokwo kwa'Bayahudi bali mu tegaanura ibirunda, mu kubiziika.
41 Yaho Yesu akabambirwa, hâli riiri ha butambi lye'ndalo. Na mwi'yo ndalo, mwâli mubaaje ishinda mbyahya ítâli zaazi ziikwa mwo'mundu.
42 Kwokwo, balya bombi banayami lambika ikirunda kya Yesu mwi'yo shinda, bwo yo yâli riiri hoofi. Yulwo lusiku, lwâli kola bu mala. Lunali lwa'Bayahudi bali mu yitegaanura kwo, ku lusiku lwe'Sabaato.

20

Ishinda ya Yesu ikola maata
(Mataayo 28.1-8; Mariko 16.1-8; Luka 24.1-12)

1 Iri lukaba lukola lusiku lwi'yinga ku himbuza-mbuza, Maryamu we'Magadala anazindukiri genda iwa shinda ya Yesu. Ne'ri akahikaga yo, anagwana lirya ibuye írishubi giyigiiri, keera lyashaazibwa.
2 Kwokwo, Maryamu anayami tibitiraga imunda Simooni Peturu, ne'mwo'lya mwigirizibwa ye Yesu âli kuuziri bweneene! Anababwira: «Kirya kirunda kya Nahamwitu, keera bakishaaza mu shinda. Tu-tanayiji ho bakitwala!»
3 Peturu no'yo wabo, banayami tibitira yo.
4 Uyo wabo anasuula umulindi, anaba ye gatangi hika yo,
5 anayinama. Ne'ri akalingulira mwo, anabona mwe'rya mirondo ikola milambike. Haliko yenyene, atanayingira mwo.
6 Simooni Peturu, mbu ahikage yaho, yehe anayami yitunga mwi'rya shinda. Naye anabona ngiisi kwe'mirondo ikola milambike mwo.
7 Anabona na gulya mulondo gwo bashubi bungiiri Yesu kwi'twe, gukola mugonyere haagwo-haagwo.
8 Haaho, ulya wabo úkatangi hika ho, abuli yingira naye. Ne'ri akabonaga íbiri mwo, anabiika Yesu kwo'bwemeere.
9 (Mukuba, ku yikyo kyanya, abigirizibwa batâli zaazi sobanukirwa na íbiyandisirwi mu Mandiko Meeru, kwo Yesu akwiriiri azuuke mu bafwiri.)
10 Yabo bombi, banabuli taaha.

§ **19:37 19.37** Zakariya 12.10.

Yesu ahulukira ku Maryamu we'Magadala
(Mataayo 28.9-10; Mariko 16.9-11)

11 Ku yikyo kyanya, Maryamu we'Magadala âli yimaaziri ha shinda
ya Yesu, agweti agaalira. Ne'ri akaba aki gweti agaalira, anayinama.
Mbu agilingulire mwo,
12 anabonaga mwa'baganda babiri, bayambiiti imirondo myeru.
Yabo baganda, bâli bwatiiri he'kirunda kya Yesu kishuba kilambike,
muguma uluhande lwe'wi'twe. No'wabo lwe'wa magulu.
13 Balya baganda, banabuuza Maryamu, ti: «E maawe, bikagi byo
ugweti ugalirira?» Naye, ti: «Bashaaza ikirunda kya Nahamwitu hano,
ndanayiji imunda bakitwala.»
14 Maryamu, iri akayusa ukudeta kwokwo, anakebagana, anabonaga
kwo Yesu akoli yimaaziri yaho. Kundu kwokwo, atanamenya kwo
yehe.
15 Yesu anamúbuuza: «E maawe, biki byo ugweti ugalirira? Na
nyandi ye ugweti ugalooza?» Maryamu anatona kwo'yo úwamúbuuza
kwokwo, ye mulaazi we'ndalo, kyanatuma agamúshuvya: «E daata, iri
wangaba we watwala ikirunda kyage, umbwire ngiisi ho wakibiika,
gira ngendi kiyabiira.»
16 Yesu anamúbwira: «E Maryamu!» Lyeryo, Maryamu anake-
baanuka, anamúbwira mu ndeto yabo ye'kiheburaniya kwokuno: «E
Rabuni!» (kuli kudeta: E Mwigiriza!)
17 Yesu anamúbwira: «Utagire mbu umbume kwo! Mukuba, ndazi
galukira mwi'gulu imwa Daata. Haliko, utee gendi bwira beene witu
kwo ngola ngagalukira yo. Uyo Daata, ye na Yisho. Ye Rurema wani,
anali ye Rurema winyu.»
18 Uyo Maryamu anagendi bwira abigirizibwa baage, ti: «Keera
nabona Nahamwitu!» Anabamenyeesa na'magambo go Yesu
akamútuma.

Yesu ahulukira ku bigirizibwa baage
(Mataayo 28.16-20; Mariko 16.14-18; Luka 24.36-49)

19 Iri kakaba kakolaga kabigingwe ka yulwo lusiku lwi'yinga, abig-
irizibwa ba Yesu bâli kuumaniri mu nyumba nguma. Inyiivi zooshi,
zâli kola mbamike. Mukuba, bâli yobohiri abakulu ba'Bayahudi.
Lyeryo ngana, Yesu anayami bahulukira mwo! Anayimanga ha kati
kaabo, anababwira: «Mube no'mutuula!»
20 Mbu adetage kwokwo, anabayereka amaboko gaage, na mu
lubavu. Balya bigirizibwa, iri bakashubi bona Nahamwabo, ba-
nashambaala bweneene.
21 Yesu anashubi babwira: «Mube no'mutuula! Nga kwo Daata
akanduma, kwokwo na niinyu, ngweti ngamùtuma.»
22 Yesu, iri akadetaga kwokwo, anabafuuhira, anababwira:
«Muyakiirage Umutima Mweru!
23 Ngiisi bo mugaakoga ibyaha byabo, iri keera babikogwa. Na ngiisi
bo mutagabikoga, iri bataganabikogwa.»

Yesu ahulukira ku Tomaasi

24 Tomaasi (ulya úwâli kizi buuzibwa Wi'Hasha), âli riiri muguma wa
mu bigirizibwa ikumi na babiri. Haliko, ikyanya Yesu akabahulukira
kwo, atâli riiri kuguma na'baabo.

25 Ne'ri bakamúbwira kwo keera babona Nahamwabo, anakuuma:
«Niehe yibyo, ndagabiyemeera, índazi yibonera invigo mu bigasha
byage, áhakatulwa ne'rya misumaari! Na nziyihumire kwo no'munwe
gwani. Na nyihumire kiri na mu lubavu lwage.»
26 Iri hakalenga isiku munaana, abigirizibwa ba Yesu banashubi
kuumana mwi'yo nyumba. Leero, Tomaasi naye âli riiri kuguma
na'baabo. Ne'nyiivi zâli hamisirwi kandi. Lyeryo kandi, Yesu, anayami
bahulukira mwo, anayimanga ha kati kaabo, anababwira: «Mube
no'mutuula!»
27 Anabwira Tomaasi, ti: «Lola hano mu bigasha byani! Unahumage
mwo no'munwe gwawe. Ugolole no'kuboko, gira uyihumire na mu
lubavu. Utakizi ki hizaanwa! Si unyemeere!»
28 Tomaasi ti: «Uli Nahamwitu! Unali we Rurema wani!»
29 Yesu anamúshuvya: «Bwo ukoli mbwini, ka kyo kyatuma
wanyemeera? Bahiriirwi, ngiisi ábagweti baganyemeera, batanazindi
mbona!»

Akalimbi ka kino kitaabo

30 Halyagagi ibindi bitangaaza bingi byo Yesu akayereka abigiriz-
ibwa baage, haliko bitakayandikwa mu kino kitaabo.
31 Si ngiisi íbikayandikwa mwo, bikayandikwa, gira lyo mulonga
ukuyemeera kwo Yesu ye Masiya, Umwana wa Rurema. Na ku njira
yo'kumúyemeera, munalonge ukulama kwi'ziina lyage.

21

Yesu ahulukira ku bigirizibwa baage iwa nyaaja

1 Ha nyuma, Yesu anashubi hulukira ku bigirizibwa baage, ku
butambi bwe'nyaaja ye'Galilaaya.* Bikakoleka kwokuno:
2 Simooni Peturu âli riiri yaho, kuguma na Tomaasi (úwâli kizi
buuzibwa Wi'Hasha,) na Natanaheri we'Kana, mu Galilaaya. Bagala
Zebedaayo, na'bandi bigirizibwa baage babiri, nabo bâli riiri ho.
3 Ku yikyo kyanya, Simooni Peturu akabwira abaabo, ti: «Ngola
ngagendi duba.» Nabo, ti: «Na nyiitu, tugagendanwa.» Kwokwo, yabo
booshi banagendi shonera mu bwato buguma, banalaala ubushigi
bwoshi bagweti bagaaduba, banagosha.
4 Ne'ri hakaba shesheezi kare-kare, banabona Yesu akoli yimaaziri
ku butambi bwe'nyaaja. Haliko, batanamenya kwo yehe.
5 Yesu anababuuza: «E baana baani, ka ndaazo fwi zo mwayita?»
Banamúshuvya: «Nanga! Twagosha.»
6 Yesu anababwira: «Mukabulage ulushenga lwinyu uluhande
lwe'lulyo, lyo mugayita ifwi.» Ne'ri bakalukabula yo, banayita ifwi
nyingi bweneene, halinde banayabirwa ukukululira ulushenga mu
bwato.
7 Ulya mwigirizibwa ye Yesu âli kuuziri bweneene, anabwira Peturu,
ti: «Nahamwitu uliira!» Simooni Peturu mbu ayuvwagwe kwo
Nahamwabo, anayami yambala umulondo gwage gwa mu kifuba
(mukuba âli guhogwiri), anayidumbika mu nyaaja.
8 Yabo baabo, banayija bamúkulikiiri no'bwato, iri banabwega
ulushenga. Mukuba, lwâli koli yijwiri ifwi, batanâli ki riiri hala
ni'buga. Si bâli kola nga ku meetere igana naaho.

---

* **21:1 21.1** *nyaaja ye'Galilaaya* irindi iziina lyayo, Nyaaja ye'Tiberiya.

9 Ne'ri bakaba keera badubuuka, banagwana ibengesheeshe
lyo'muliro liri kwe'fwi no'mukate.
10 Yesu anababwira: «Mu yizo fwi zo mutáki yita, muzindeetere
kwo.»
11 Simooni Peturu anashubi shonera mu bwato, gira abwegere
ulushenga kwi'buga. Lwanâli yijwiri ifwi mbamu igana na makumi
gataanu na zishatu. Na kundu zâli riiri nyingi bweneene kwokwo,
haliko ulushenga lwabo lutanabereka.
12 Yesu anababwira: «Muyiji yikula.» Ndaanaye kiri no'muguma
wabo úkaki kolwa mbu amúbuuze, kwo we nyandi? Mukuba, bâli
koli yiji kwo Nahamwabo.
13 Kwokwo, Yesu anabayegeera, anayabiira umukate, anabaheereza
gwo, anabaheereza na yizo fwi.
14 Yukwo kuhulukira kwa Yesu ku bigirizibwa baage, kwâli kola kwa
kashatu ukulyokera ho akazuukira mu bafwiri.

Yesu abwira Peturu kwo amúkolere

15 Iri bakayusagya ukuyikula, Yesu anabuuza Simooni Peturu, ti: «E
Simooni mugala Yohana! Ka we nguuziri bweneene ukuhima yaba?[†]»
Naye, ti: «E Nahamwitu, uyiji kwo ngukuuziri.» Yesu, ti: «Ukizi
heereza ibyanabuzi byani byo bigakizi lya.»
16 Yesu anashubi múbuuza: «E Simooni mugala Yohana! Ka
unguuziri?» Naye, ti: «E Nahamwitu, uyiji-yiji kwo ngukuuziri.» Yesu,
ti: «Ukizi langa ibibuzi byani.»
17 Yesu anashubi múbuuza ubwa kashatu: «E Simooni mugala
Yohana! Ka unguuziri?» Peturu anajengeerwa bweneene, bwo Yesu
keera amúbuuza ubugira kashatu: «Ka unguuziri?» Kyanatuma
agamúshuvya, ti: «E Nahamwitu, si uyiji byoshi! Uyiji-yiji kwo
ngukuuziri.»
Yesu anadeta kwokuno: «Ukizi heereza ibibuzi byani byo bigakizi
lya.
18 «Nakubwira ukuli, kwe'kyanya wâli ki riiri musore, wâli kizi
yishweka umukaba wenyene, unagende ngiisi ho uloziizi. Halikago,
mango washaaja, ugagolola amaboko gaawe, ugundi anakuyambike,
anakutwale ho utaloziizi.»
19 Na íbikatuma Yesu agaadeta kwokwo, gira lyo ayerekana ngiisi
kwo Peturu agayitwa, mu kuheereza Rurema ubulangashane. Haaho,
Yesu anamúbwira: «Kwokwo, ungulikire!»

Yesu atwanganula umwazi gwa Yohana

20 Peturu anakebagana, anabona uwabo mwigirizibwa ye Yesu âli
kuuziri bweneene, abakulikiiri. (Uyo wabo ye na yolya úkahengamira
imunda Yesu ku kyanya bâli kizi sheega ibyokulya bye'Pasaka, anali
ye kamúbuuza: «E Nahamwitu, nyandi úgakutanga mu bagoma?»)
21 Kwokwo, iri Peturu akaba keera abona uyo wabo, anabuuza Yesu:
«E Nahamwitu, uyu naye, kuti?»
22 Yesu, ti: «Iri nangalooza kwo'yu ayame ho, halinde ukuhisa ku
kyanya ngashubi galuka, yibyo bitakuloziri. Si wehe, ukizi ngulikira!»
23 Yiryo igambo lyo Yesu akabwira Peturu, lyanatuma umwazi
gugalumbuuka mu baabo bigirizibwa kwo'yo wabo atâye fwe. Kundu
kwokwo, bitali byo Yesu akabwira Peturu. Si akamúbwira naaho: «Iri

[†] **21:15 21.15** Mataayo 26.33.

nangalooza kwo'yu ayame ho, halinde ukuhisa ku kyanya ngashubi galuka, yibyo bitakuloziri.»

Amagambo go'kuyusa

24 Uyo mwigirizibwa, ngiisi íbiyandike hano, ye wabitangira ubumasi. Tunayiji kwo'bumasi bwage buli bwo'kuli.

25 Hakiri na'gandi magambo mingi bweneene go Yesu akagira. Ne'ri gangayandisirwi gooshi mu bitaabo, natona kwo mu kihugo kyoshi, mutangabonesiri he'bitaabo bigalundwa.

Ikitaabo kye'
Mikolezi ye'Ndumwa
Indangiriro

Yiki kitaabo kye'Mikolezi ye'Ndumwa, kikayandikwa na Luka, kinayerekiini ngiisi kwi'shengero likatondeera. Ikyanya Yesu âli mali galukira mwi'gulu, Umutima Mweru gwanayija ku lusiku lukulu lwe'Pendekosite. Haaho, abigirizibwa ba Yesu, banahaabwa ubushobozi buhyahya, banatondeera ukuyigiriza hi'gulu lya Yesu mu kihugo kye'Palesitina, banagenderera halinde i Siriya, ne'Bugiriki, kiri na mu kaaya ke'Rumi.

Abandu bingi bakayemeera Yesu. Na kundu abagoma bâli kizi gira mbu bamúhangirire, haliko ishengero lyage lyanagenderera ukukula ku bushobozi bwo'Mutima Mweru.

Mu yiki kitaabo, tuli mu gwana mwa'migirizo mingi hi'gulu lya Yesu. Muli amigirizo mwenda ágakatangwa na Pahulu (gataanu mu bigaajo 13, 14, 17, 20, 28, na'gandi gana mu kuyibulanira, mu bigaajo 22–26). Muli na'migirizo munaana ga Peturu (mu bigaajo 1, 2, 3, 4, 5, 10, 11, 15). Muli amigirizo maguma-maguma ágakatangwa na Setefaano na Yakobo (mu bigaajo 7 na 15). Mu yago migirizo gooshi, ngiisi maguma gakadetwa kwago-kwago, ukukulikirana na ha'bandu bâli tuuziri.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Mikolezi 26.19-20: «E mwami Hagiripa, ikyanya n'gabona yago mabone ukulyoka mwi'gulu, ndana-gatenguha. Nanayami tondeera ukuyigiriza abandu be'yo munda i Damasiki, kwo batwikirage ku byaha byabo, babe bandu ba Rurema. Banakizi gira imikolezi miija yo'kuyerekana kwo keera babitwikira kwo. Ha nyuma, nanagendi yigiriza gaago-gaago magambo na mu bandu be'Yerusaleemu, na'ba mu poroveesi yoshi ye'Buyahudi, halinde na mu bandu be'gindi milala kwakundi.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ishengero lihyahya i Yerusaleemu na mu Buyahudi (1–7)
b) Ishengero lihyahya i Samariya ne'Damasiki (8–9.31)
c) Ishengero lihyahya i Fonikiya, ne'Kipuro, ne'Handyokiya (9.32–12)
d) Ishengero lyagenderera ukukwira halinde mu kaaya ke'Rumi (13–28)

Indangiriro

1 E Tehofilo, mu kirya kitaabo kyani kya mbere,* n'gayandika mwo ngiisi byo Yesu âli kizi kola, na ngiisi byo âli kizi yigiriza. Bikatondeerera ku ndondeko,

2-3 halinde ukuhisa ku lusiku lwo akalengezibwa mu kugenda mwi'gulu. Ikyanya âli mali lyoka mu lufu, anatee mala isiku makumi gana agweti agayibonesa mu ndumwa zaage, zirya zo akatoola. Anakizi ziyereka ku bweranyange kwo akola mugumaana, iri anakizi ziyigiriza hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema. Ne'kyanya âli

* **1:1 1.1** *ikitaabo kyani kya mbere* ikitaabo kya Luka.

kola agazisiga, anagwanwa azibwira ku njira yo'Mutima Mweru ngiisi
kwo zigaagira.
4 Lusiku luguma, ku kyanya Yesu âli gweti agaalya kuguma
ne'ndumwa zaage, anazikomeereza kwokuno: «Mutalunguli lyoka
i Yerusaleemu! Si mutee lindirira mwomwo, halinde mukahaabwe
kirya kigabi kyo Daata keera akagwanwa amùlagaania. Kinali kyekyo
naani nâli kizi mùganuulira.
5 Mukuba, Yohana âli kizi batiiza abandu ku njira ya'miiji. Haliko,
ha nyuma lye'siku niini, mwehe mukola mugabatiizibwa ku njira
yo'Mutima Mweru!»

Yesu alengezibwa mu kugenda mwi'gulu

6 Ikyanya indumwa za Yesu zikakuumana kuguma naye,
zanamúbuuza: «E Nahamwitu, ka kino kyanya kyo ugagalulira
Abahisiraheeri ubwami bwabo?»
7 Anazishuvya: «Zirya siku, na birya byanya, mutangabimenya. Si
Daata naaho ye kagwanwa abishungika ku bushobozi bwage yenyene.
8 «Kundu kwokwo, Umutima Mweru gugayiji beera hi'gulu liinyu,
halinde munalonge ubushobozi. Munakizi ndangira ubumasi i
Yerusaleemu, na mu poroveesi yoshi ye'Buyahudi, na mu ye'Samariya,
halinde ukuhikiza ku mbeka ye'kihugo.»
9 Yesu mbu ayusagye ukubwira indumwa zaage kwokwo, lyeryo
anayami lengezibwa mu masu gaazo, anagenda mwi'gulu. Ikibungu
kyanamúbisha, halinde zitanashubi múbona.
10 Ku kyanya yizo ndumwa zikaba zikiri mu henekera mu
kyanyaanya, lyeryo ha butambi lyazo, hanayami yimanga abandu
babiri bayambiiti imirondo myeru, pee!
11 Banazibuuza: «E bashosi be'Galilaaya! Kituma kiki muki
yimaaziri hano mugweti mugalangiiza mu kyanyaanya? Yesu,
keera alyosibwa imwinyu mu kugenda mwi'gulu. Na ngiisi kwo
mwamúbona agweti agagenda yo, kwo na kwoku kwo âye shubi
galuke!»

Matiya atoolwa kwo abe ndumwa

12 Ha nyuma, yizo ndumwa za Yesu, zanalyoka ku mugazi
gwe'Mizehituuni, zanagalukira mu kaaya ke'Yerusaleemu. (Kâli riiri
nga ku kilomeetere kiguma ukulyoka ku mugazi.)
13 Ne'ri zikaba keera zayingira mu kaaya, zanagenda mu kisiika kya
mu nyumba íyâli riiri hi'gulu lye'yabo. Mukuba, haaho ho zâli koli
shumbisiri.
Zirya ndumwa za Yesu, zo zeezi. Peturu, na Yohana, na Yakobo,
na Handereya, na Firipo, na Tomaasi, na Batoromaayo, na Mataayo,
na Yakobo mugala Halufaayo, na Simooni Zeloote, na Yuda mugala
Yakobo.
14 Yabo booshi, bâli kizi kuumana hi'gulu lyo'kuhuuna Rurema,
kuguma na Maryamu nyina wa Yesu, na'bandi bakazi, na beene wabo
Yesu kwakundi.
15 Iri hakalenga siku niini, abandu ba Yesu bâli kumaniri kuguma,
bakola nga bandu igana na makumi gabiri. Haaho, Peturu anayimuka
ha kati kaabo,
16 anababwira: «E beene witu, ngiisi íbikayandikwa mu Mandiko
Meeru hi'gulu lya Yuda, byâli kwiriiri bikoleke, birya byo'Mutima

Mweru akadeta ku kanwa ka mwami Dahudi. Mukuba, Yuda ye karongoora abandu, halinde banayiji gwata Yesu.
17 Akagira kwokwo, kundu ashuba muguma witu, tunashuba mu kolera yugu mukolwa kuguma. (
18 Ne'kyanya akaba keera abulikwa ifwaranga, anagendi zigula mwe'ndalo, munali mwomwo mwo akayiji gwa buubi. Ibunda lyanapwamuuka, ne'bya mu nda byoshi, byanamwagukira haashi.
19 Lirya igambo, likamenyeekana mu bandu booshi be'Yerusaleemu. Kyanatuma iyo ndalo, bagagiyinika iziina Hakeledama mu ndeto yabo† umugeeza gwalyo: Indalo yo'Muko).»
20 Peturu anagenderera no'kudeta kwokuno: «Mu kitaabo kye'Zaburi, biyandisirwi kwokuno:
“Inyumba yage, ibaagage mushaka,
hatanabe umundu úgashubi gibeera mwo.‡”
Biyandisirwi na kwokuno:
“Umukolwa gwage guhaabwe ugundi.§”
21-22 Ku yukwo, twe ndumwa za Yesu, tukwaniini tuyushuulwe ugundi mundu muguma. Uyo mundu, abe ye twâli kizi gendanwa, mu kukizi tanga ubumasi kwo Nahamwitu Yesu keera akazuuka mu bafwiri. Anabe âli kizi ba ho, ukulyokera ku kyanya Yohana âli kizi batiiza abandu, halinde ukuhisa ku lusiku lwo Yesu akalyosibwa imwitu mu kugenda mwi'gulu.»
23 Yabo bandu ba Yesu, banadeta amaziina ga'bandu babiri. Muguma, ye wâli riiri Yusefu. (Âli kizi buuzibwa Barisaba, kandi iri Yusito.) No'wa kabiri, ye wâli Matiya.
24 Haaho, banahuuna Rurema, ti: «E Nahano, we yiji-yiji íbiri mu mitima ya'bandu booshi. Aaho! Mu yaba bombi, utuyerekage ngiisi ye watoola,
25 gira agomboole Yuda ku mukolwa gwage gwe'ndumwa. Mukuba, Yuda keera akagusiga, anagenda ngiisi áhamúkwaniini.»
26 Yabo bandu banagirira yabo bombi ikibare, kyanagwata Matiya. Kyanatuma Matiya agabiikwa abe ndumwa, kuguma na zirya zaabo ikumi na nguma.

2

Umutima Mweru gwayija ku Pendekosite

1 Ulusiku lwe'Pendekosite, iri lukahikaga, abandu ba Yesu booshi banakuumana mu nyumba nguma.
2 Ne'ri bakaba bakoli bwatiiri mwo, lyeryo ngana, hanayami yuvwikana ulushuumo ukulyoka hi'gulu. Lwâli riiri nga lwe'kihuhuuta, lwanakwira mwi'yo nyumba yoshi.
3 Lyeryo, hanaboneka íbiri nga mbigi zo'muliro. Yizo mbigi, zanagabulikana, zanabeera ku ngiisi muguma wabo.
4 Balya booshi, banayami yijuzibwa mwo'Mutima Mweru, banatondeera ukudeta ku zindi-zindi ndeto! Mukuba, Umutima Mweru gwo gukabashoboleesa.

---

† **1:19 1.19** *ndeto yabo* kiheburaniya. ‡ **1:20 1.20** Zaburi 69.25. § **1:20 1.20** Zaburi 109.8.

5 Na yaho i Yerusaleemu, hâli riiri Abayahudi ábâli simbahiri
Rurema, ábâli lyosiri mu mahanga gooshi.*
6 Yabo Bayahudi, iri bakayuvwa ngiisi íbigweti bigakoleka, ba-
nayami shololokera yaho. Ne'ri bakahikaga, ngiisi muguma wabo,
anayuvwa kwa'bandu ba Yesu bagweti bagaadeta mu ndeto yage!
Balya bandu, e! Banagangaanwa,
7 iri banasoomerwa, banabwirana, ti: «E balya, yaba bandu, kuti
bagweti bagaadeta kwoku, banali babutirwa be'Galilaaya!
8 Si ngiisi muguma witu ayuvwiti kwo bagweti bagaadeta mu ndeto
yage!
9 «Na mu kati kiitu, baguma balyosiri mu kihugo kya'Bapariti, na
mu kye'Mediya, na mu kye'Helamu. Na'bandi bali ba mu poroveesi
ye'Mezopotamiya, na'ba mu ye'Buyahudi, na'ba mu ye'Kapadokiya,
na'ba mu ye'Pondo, na'ba mu ye'Haziya,
10 na'ba mu ye'Furigiya, na'ba mu ye'Pamufiriya, na'ba mu
ye'Miisiri. Hali na ábalyosiri mu mbande ze'kihugo kye'Libiya íziri
hoofi na'kaaya ke'Kureene.
«Hali na'babalama ábalyosiri mu kaaya ke'Rumi.
11 Baguma baabo, bali Bayahudi bi'sina. Na'bandi, bali ba mu gindi
milala ábakoli yemiiri ibanga liitu lye'Kiyahudi.
«Hali kiri na'Bakereete, na'Baharaabu. Kwo tulyagagi tweshi,
tugweti tugayuvwa kwo bakola mu deta mu ndeto ziitu! Banagweti
bagayivuga Rurema ku mikolezi yage mihamu!»
12 Yabo bandu booshi, bâli ganganirwi, iri banasoomerwa bweneene,
banadeta, ti: «E balya, maki gano?»
13 Baguma baabo, banatondeera ukushekeereza yabo bandu ba Yesu,
mu kudeta kwo keera balaluka.

Peturu ayigiriza abandu hi'gulu lyo'Mutima Mweru

14 Lyeryo, Peturu anayimuka, kuguma ne'zaabo ndumwa kwo
zâli riiri ikumi na nguma. Anatondeera ukubwira abandu kwi'zu
lihamu ti: «E Bayahudi, na niinyu mweshi, mwe mukoli tuuziri
hano i Yerusaleemu, munyuvwirizagye bwija! Yibi byoshi, leka
nimùsobanulire byo!
15 E balya, Kundu mwatona kwo yaba bandu bakoli lalusiri, si kutali
kwokwo. Buno tukiri ku musasa!
16 Haliko, yiri igambo, lyo lyerirya lyo'muleevi Yuheeri âli mali
gwanwa adeta, ti:
17 “Rurema adeta: Mu siku ze'mberuuka,
nâye yonere Umutima gwani ku bandu booshi.
Bagala biinyu na banyere biinyu, bagakizi tanga ubuleevi.
Imisore yinyu, igakizi bona amabone.
Na'bashaaja biinyu, bagakizi loota ibirooto.
18 Mu yizo siku, ngayonera Umutima gwani ku bakozi baani, abashosi
na'bakazi,
halinde nabo, bagakizi tanga ubuleevi.
19 Ngakizi yerekana ibitangaaza ku biri kwi'gulu,
na ngire ibyereso ku biri hano mu kihugo.
Hagaboneka umuko, no'muliro,
halinde ikyusi kinakizi tutumuka ku bwingi.

* **2:5 2.5** Ku yikyo kyanya, Abayahudi bingi bâli shabukiiri mu mahanga.

20 Izuuba ligahinduka kihulu.
No'mwezi gugadukula nga muko.
Yibyo byoshi, byo bigatee koleka, ikyanya ulusiku luhamu
lwo'bulangashane bwa Nahano lutazi hika.
21 Umundu, iri angahuuna ubutabaazi
kwi'ziina lya Nahano, agakizibwa.†”»

22 Peturu anashubi deta: «E bashosi be'Hisiraheeri, munyuvwirize bwija! Rurema, akayerekana kwo agweti agaakola mu kati ka Yesu we'Nazareeti. Mukuba, mu kati ko'lya Yesu, mwo âli kizi yerekana ibitangaaza bya kwingi-kwingi mu kati kiinyu, nga kwo mwenyene muyiji bwija.

23 «Ha nyuma, Yesu anatangwa imwinyu, nga kwo Rurema âli mali gwanwa abimenya-menya, anâli koli bishungisiri. Niinyu, mwanamúyitiisa ku kibambo, ku njira yo'kukoleesa abandu babi.

24 «Na kundu Yesu akaba akola mu libuuka mu lufu, haliko Rurema anamúkiza mwo. Ee! Akamúzuula mu bafwiri. Mukuba, bitangaziziri kwo Narufu angaheza Yesu i kuzimu.

25 «Kiri na mwami Dahudi, âli mali gwanwa adeta hi'gulu lya Yesu kwokuno:
“Nâli mali gwanwa nabona kwo Nahano tuyamiinwi isiku zooshi.
Na bwo ali uluhande lwani lwe'lulyo, ndâye shaganibwe!
26 Ku yukwo, umutima gwani gushagalusiri.
Na'kanwa kaani kakoli shambiiri!
Kiri na'magala gaani, gagatuula mu kati ko'mulangaaliro.
27 Mukuba, utagandekera i kuzimu.
Ee! Nie mutaluule wawe, utagayemeera kwo mbolere yo.
28 Keera ukanyereka injira zo ngalongera mwo'bulamu.
Na bwo tugayamanwa, ngayijuzibwa mwo'bushambaale.‡”»

29 Peturu, anashubi deta: «E beene witu, namùbwira ku bweranyange, kwo shokuluza witu Dahudi keera akafwa, anaziikwa. Ne'shinda yage, ikiri hano halinde zeene.

30 «Kundu kwokwo, Dahudi âli riiri muleevi. Âli yiji kwo Rurema akamúlagaania ku ndahiro, kwo agamúyimikira umundu muguma wa mwi'kondo lyage.

31 Na mukuba Dahudi âli mali gwanwa abona íbigayiji ba, kyo kikatuma agaadeta hi'gulu lyo'kuzuuka kwa Masiya kwo atakalekeererwa i kuzimu! Na'magala gaage gatakabolera yo.§

32 «Uyo Yesu Kirisito, Rurema keera akamúzuula mu bafwiri. Lirya igambo, tweshi twangalitangira ubumasi.

33 Ne'ri akakuzibwa mu kubiikwa uluhande lwe'lulyo lwa Yishe Rurema, anayakiira Umutima Mweru imwage, ukukulikirana no'muhango. Anatuyonera gwo, nga kwoku mukoli bibwini, munabiyuvwiti.

34 «Dahudi yenyene, atali ye kagenda mwi'gulu. Kundu kwokwo, akagwanwa adeta kwokuno:
“Nahano, akabwira Nahamwitu:
Ubwatalage uluhande lwani lwe'lulyo,
35 halinde mbiike abagoma baawe mwi'dako lya'magulu gaawe,

---

† **2:21 2.17-21** Yuheeri 3.1-5. ‡ **2:28 2.25-28** Zaburi 16.8-11. § **2:31 2.31** Zaburi 16.10.

unakizi balaaviza kwo.*”
36 «Ku yukwo, Abahisiraheeri booshi bakwiriiri bamenye bwija, kwo
Rurema keera akagira Yesu abe Nahano, anabe ye ulya Masiya, kundu
mukamúyitiisa ku kibambo.»
37 Yabo Bayahudi, mbu bayuvwagwe yago magambo, ganababababaza
bweneene mu mitima yabo. Kyanatuma bagabuuza Peturu ne'zaabo
ndumwa kwokuno: «E beene witu, kwokwo, tugirage kuti?»
38 Peturu anabashuvya: «Ngiisi muguma winyu, atwikirage ku
byaha byage, anabatiizibwe kwi'ziina lya Yesu Kirisito. Kwokwo, lyo
alonga ukukogwa, anahaabwe Umutima Mweru.
39 Mukuba, umuhango gwo Nahano Rurema witu akatulagaania,
gulyagagi imwinyu. Guli ne'mwa baana biinyu. Guli ne'mwa'bandi
booshi ábali hala, na ngiisi bo agaki hamagala.»
40 Peturu anagenderera no'kubakengula ku gandi magambo mingi,
anabayinginga ti: «Abandu ba kino kibusi, bakoli bihuusiri. Aaho!
Mubayilyose mwo, halinde lyo mukizibwa!»
41 Yago magambo ga Peturu, abandu nga bihumbi bishatu bana-
gayemeera, banabatiizibwa ku lwolwo lusiku. Kwokwo, kwa'bandu
ba Yesu bakayushuuka bweneene.

Abandu ba Yesu bagira ingoome

42 Abandu ba Yesu, bâli fitiirwi bweneene mu ngoome yabo.
Indumwa za Yesu, zâli kizi bayigiriza Igambo lya Rurema. Banâli kizi
koojola umukate kuguma,† iri banahuuna Rurema.
43 Indumwa za Yesu, zâli kizi gira ibitangaaza bingi, halinde booshi
banasoomerwa bweneene!
44 Ikyanya abandu bâli koli yemiiri Yesu, booshi bâli yamiri mwi'yo
ngoome yabo. Kiri ne'bindu byabo, byâli yamiri mu lushangi.
45 Bâli kizi guliisa ibindu byabo. Ne'fwaranga zo bakabilonga kwo,
banakizi zigabaana, ukukulikirana na'magoorwa ga ngiisi muguma
wabo.
46 Abandu ba Yesu, bâli kizi kuumana ngiisi lusiku mu nyumba
ya Rurema. Banâli kizi kuumana na mu nyumba zaabo, hi'gulu
lyo'kukoojola umukate kuguma. Bâli kizi shangiira ibyokulya ku
mitima íshenguusiri mu kati ko'mushambaalo.
47 Banâli kizi yivuga Rurema. Abandu booshi, bâli basiimiri. Na
ngiisi lusiku, Nahano anakizi kiza abandi bandu, halinde umuharuuro
gwa'bandu baage, gwanakizi yushuuka.

3

Peturu akiza uluzingo

1 Lusiku luguma, Peturu na Yohana banagenda iwa nyumba ya
Rurema ku bihe mwenda bya mwi'zuuba, bwo kyâli riiri kihe
kyo'kuhuuna Rurema.
2 Banahumaanana umundu úzingamiri ukulyokera ukubutwa
kwage. Uyo mundu, âli kizi biikwa ha mulyango gwe'nyumba ya
Rurema úguli mu buuzibwa Gubuyahiri. Ne'kyanya abandu bâli kizi
lenga yaho mu kuhika ha nyumba ya Rurema, anakizi bahuuna-huuna
ibindu.

---

* **2:35 2.34-35** Zaburi 110.1. † **2:42 2.42** *koojola umukate kuguma* kwâli kizi girwa ku kyanya kya'Kashasha ka Nahano.

3 Uyo mundu, mbu abonage kwo Peturu na Yohana bakola bu yingira
mu nyumba ya Rurema, anabahuuna ibindu.
4 Peturu na Yohana banamútungira. Peturu anamúbwira: «Ewe!
Utulole kwo!»
5 Anabalola kwo, akola no'mulangaaliro, ti: «Hali byo bagamba!»
6 Haliko, Peturu anamúbwira: «Ndahiiti fwaranga, kandi iri nooro.
Haliko byo ngweti, byo namu kuheereza. Nakubwira kwi'ziina lya
Yesu Kirisito we'Nazareeti, yimuka ugende!»
7 Peturu anamúgwatira ku kuboko kwe'lulyo, anamúyimusa. Ly-
eryo ngana, ibigere-gere byage, kiri ne'shando zaage, byanayami kana.
8 Anayami guruka, anatondeera ukugenda yenyene. Anayingira mu
nyumba ya Rurema kuguma na Peturu na Yohana, agweti agatamba-
tamba, iri anayivuga Rurema.
9 Abandu booshi, banabona ngiisi kwo'yo mundu akola mu genda
na'magulu gaage yenyene, iri anayivuga Rurema.
10 Banayami múmenya kwo ye yolya úshubi bwatiiri, ali mu huuna-
huuna ibindu ha mulyango úguli mu buuzibwa Gubuyahiri. Balya
booshi, iri bakabona íbyamúkoleka kwo, banasoomerwa bweneene!

Peturu amenyeesa abandu hi'gulu lya Yesu

11 Ku yikyo kyanya, uyo mundu âli ki gwasiri ku Peturu na Yohana.
Abandu booshi, bâli soomirwi bweneene, banasholoolokera yaho bali,
áhali mu buuzibwa Mbarazaani ya Sulumaani.
12 Iri Peturu akababona, anababwira: «E bashosi be'Hisiraheeri, yiri
igambo, kituma kiki ligweti ligamùsoomeza? Na kituma kiki mukoli
tuhenekiiri? Tutali twe tushobwiri ukukiza umundu! Kutanali mbu
bwo twe tukwaniini imbere lya Rurema!
13 «Rurema wa bashokuluza biitu, Hiburahimu, na Hisake, na
Yakobo, keera akakuza umukozi wage Yesu. Anali yoyo Yesu ye
mukatanga mu maboko ga'bagoma. Ne'kyanya Pilaato âli mali
shungika kwo agamùshwekuulira ye, mwanalahira.
14 Mwanahuuna kwo'mwitani abe ye mugashwekuulirwa. Kiziga
ulya Yesu, ye wo'kuli, ye na kwaniini imbere lya Rurema.
15 Kundu ye shyoko yo'bulamu, mwanamúyitiisa ku mbalanga.
Haliko, Rurema anamúzuula mu bafwiri. Yiri igambo, tulyagagi
tumasi twalyo.
16 «Kwo na kwokwo, no'yu mundu ye mubwini hano, munamúyiji-
yiji, keera alonga ukuyami kanibwa indege ku njira yo'kubiika
ubwemeere kwi'ziina lya Yesu. Ee! Lyeryo iziina lya Yesu, kuguma
no'kulibiika kwo'bwemeere, kyo kyatuma akola mugumaana, nga kwo
mukoli múbwini mweshi.
17 «Na buno, e beene witu! Yibyo byoshi byo mukagirira Yesu, mwe
na'batwali biinyu, nyiji kwo mukabigiriirira ku buhwija.
18 Na íbikatumaga bigakoleka, gira Rurema akoleese amagambo go
âli mali gwanwa adeta ku njira ya'baleevi baage booshi, kwo Masiya
wage akwaniini alibuzibwe.
19 «Ku yukwo, mutwikirage ku byaha biinyu! Munahinduke bandu
ba Rurema, gira lye'byaha biinyu bihotolwa.
20 Kwokwo, lyo Nahano agakizi mùluhuula, anamùlungikire Yesu.
Yoyo Yesu, ye yolya Masiya ye âli mali gwana amùbiikira.

21 Yesu, akwaniini atee beera mwi'gulu, halinde ukuhisa ku kyanya
Rurema agashubi lingaania ibindu byoshi. Kwokwo, kwo âli mali
gwanwa adeta ukulyokera keera ku njira ya'baleevi baage beeru.
22 «Mukuba, Musa akadeta kwokuno: “Nahano, Rurema winyu
agamùtumira umuleevi úli nga nie, anabe alyosiri mu kati kiinyu.
Na ngiisi magambo go'yo muleevi agamùbwira, mukakizi gatega
amatwiri!
23 Ne'ri mundu atangagatwaza, agatwibwa lwoshi mu bandu ba
Rurema!*”
24 «Ngiisi íbigweti bigakoleka mu zino siku, abaleevi booshi, bâli
mali gwanwa babitangira ubuleevi. Yukwo, kukatondeerera ku
muleevi wage Samweri, halinde ukuhisa ku ngiisi bandi baleevi. Balya
booshi bakagwanwa badeta hi'gulu lyabyo.
25 «Birya byoshi byo Rurema akagwanwa adeta ku njira ya'baleevi,
na niinyu, biryagagi hi'gulu liinyu! Kiri ne'kihango kyo akagira na
bashokuluza biinyu, nakyo kwakundi, kiri hi'gulu liinyu. Mukuba,
Rurema akalagaania Hiburahimu kwokuno: “Ku njira ya'bandu ba
mwi'kondo lyawe, kwa'mahanga gooshi gagalonga ukugashaanirwa.†”
26 «Ikyanya Rurema akazuula umukozi wage Yesu mu bafwiri,
akatee mútuma imwinyu. Mukuba, âli loziizi ukukizi mùgashaanira,
halinde munalongage ukufuushuka mu mabi giinyu.»

4

Abakulu babiika Peturu na Yohana kwe'kikando

1 Peturu na Yohana, iri bakaba baki gweti bagaganuuza yabo
bandu, lyeryo banayami hikirwa na'bagingi, na'Basadukaayo, kuguma
no'mukulu wa'balaazi be'nyumba ya Rurema.
2 Yabo bakulu booshi, bakayija keera bagarwa. Mukuba, Peturu na
Yohana bâli kizi yigiriza abandu kwo abafwiri bagazuuka mu kati ka
Yesu.
3 Yabo bakulu, banagwata Peturu na Yohana. Na mukuba kâli kola
kabigingwe, kyanatuma bagatee balaaza mu nyumba ye'mbohe, kwo
bugaakya.
4 Kundu kwokwo, ikyanya Peturu na Yohana bakabwira yabo
bandu hi'gulu lya Yesu, abingi baabo bakamúyemeera. Umuharuuro
gwa'bashosi ábâli koli yemiiri Yesu, gwanahika nga bihumbi bitaanu.
5 Iri bukakya, abatwali ba'Bayahudi banagira inaama yaho i
Yerusaleemu, bali kuguma na'bashaaja baabo, kiri na'bigiriza baabo
be'maaja.
6 Na mwi'yo naama, mwâli riiri no'mukulu wa'bagingi Hanaasi, na
Kayafa, na Yohana, na Halegizandere, na'bandi beene wabo Hanaasi.
7 Yabo bakulu booshi, banatumira Peturu na Yohana. Ne'ri
bakahika, banabayimangika imbere lyabo, banatondeera ukubabuuza,
ti: «Aaho! Yibyo mwagiraga, mwabigira ku bushobozi buki, na
kwi'ziina lya nyandi?»
8 Uyo Peturu, anaba akoli yijwiri mwo'Mutima Mweru, anabashu-
vya: «E batwali, na niinyu mwe bashaaja!
9 Zeene, tugweti tugabulirizibwa, bwo twatabaala uyu mundu
úshuba kirema, mbu na kutagi kwo akizibwa.

---

* **3:23 3.23** Bukengeeze 18.15, 18, 19. † **3:25 3.25** Ndondeko 22.18; 26.4.

10 «Aaho! Mweshi mumenyage bwija, kuguma na ngiisi bandi
Bahisiraheeri booshi, kwo'yu mundu úyimaaziri imbere liinyu, akola
mugumaana ku bushobozi bwi'ziina lya Yesu Kirisito we'Nazareeti!
Uyo Yesu, ye yolya mukayitira ku kibambo. Kundu kwokwo, Rurema
keera akamúzuula mu bafwiri.
11 Uyo Yesu, ye yolya biyandisirwi hi'gulu lyage, ti:
“Ibuye lyo mukalahira, mwe buubasi,
lyeryo lyo ligweti ligakania akagongo ko'lutaliro.*”
12 «Ndaaye gundi ye twangalongera mwo'bukize. Mu kihugo kyoshi,
ndaalyo lindi iziina lya'bandu bahaabirwi, lyo tukwiriiri ukukizibwa
mwo.»
13 Yabo bakulu, iri bakabona ngiisi kwo Peturu na Yohana bag-
weti bagashuvya ku bukaruuke, banâli bayiji, kwo batakalenga mu
masomo. Kyanatuma bagasoomerwa bweneene, banakengeera kwo
Peturu na Yohana bâli komeriini na Yesu.
14 Yabo bakulu, iri bakabona kwo'yo mushosi keera akizibwa,
anayimaaziri kuguma na Peturu na Yohana, banabula byo bagaadeta.
15 Kyanatuma bagababwira bombi kwo batee lyoka mu naama yabo.
Nabo, banasigala bagahanuusania.
16 Ne'ri bakabashaaga mwo, yabo bakulu banabuuzania: «Aaho!
Yaba bandu, kuti kwo twamu bagira? Si abandu booshi
be'Yerusaleemu, bakoli yiji kwo keera bakola ikitangaaza kihamu,
tutanganakilahira.
17 Ku yukwo, tubabiike kwe'kikando, kwo batwikirage ukukizi
deta lirya iziina lya Yesu mu bandu. Yiki kitangaaza kyo bagira,
kitagenderere no'kukizi balumbuuka mwo.»
18 Ha nyuma, banashubi tumira Peturu na Yohana, banabakaanya,
ti: «Yuvwagwi! Yiryo iziina lya Yesu, mutashubi ki kolwa mbu
mwayigiriza hi'gulu lyalyo! Kiri no'kudeta, hatagire úgashubi lideta!»
19 Peturu na Yohana, banabashuvya: «Mwenyene, mutwe uluhango,
iri bikwaniini imbere lya Rurema kwo mube mwe tugakizi simbaha,
ho twangakizi simbaha Rurema yenyene.
20 Birya byoshi, tukabiyibonera twenyene, no'kubiyiyuvwirwa, bi-
tanganaziziri kwo tuleke ukukizi bideta!»
21-22 Peturu na Yohana, mbu badetage kwokwo, yabo bakulu ba-
nabula byo bagabahanira kwo. Abandu booshi bâli gweti bagayivuga
Rurema, bwo yabo bombi bagira ikitangaaza kyo'kukiza uyo luzingo.
Anâli kola ne'myaka ingingwe ya makumi gana ukulyokera ukubutwa
kwage, azingamiri. Kyanatuma bagashubi biika Peturu na Yohana
kwe'kikando, babuli bahanguula kwo bagende.

Abandu ba Yesu bahuuna Rurema ubutabaazi

23 Peturu na Yohana, iri bakaba keera bashwekuulwa, banagalukira
imunda abaabo. Banabaganuulira byoshi byo babwirwa na'bakulu
ba'bagingi, na'bashaaja ba'Bayahudi.
24 Ne'ri abaabo bakaba keera bayuvwa kwokwo, booshi banahuugiza
kuguma mu kuhuuna Rurema, ti: «E Nahano, we mukulu wa byoshi!
We kabumba igulu, ne'kihugo, ne'nyaaja, na íbibiri mwo byoshi.
25 We kanadeta ku kanwa ka shokuluza witu Dahudi, umukozi wawe,
ku kyanya akadeta ku njira yo'Mutima Mweru kwokuno:

* **4:11 4.11** Zaburi 118.22.

“Kituma kiki ibinyamahanga bigweti bigaraakara?
Kundu biyamiri biri mu gira igambi libi, si liryagagi lya busha!
26 Abaami be'kihugo, kuguma na'batwali baabo, keera bayibiika kuguma,
banakoli yiteganwiri, gira balahire Nahano,
balahire na Masiya wage ye akatoola.†”
27 «Binabonekeriiri kwo kiri na Heroode na Pondyo Pilaato, nabo keera bakakuumana mu kano kaaya, kuguma na'Bahisiraheeri na'bapagaani, gira balahire Yesu. Anali ye mukozi wawe ye ukataluula kwo abe ye Kirisito.
28 «Ngiisi kwo bakagira, byo na byebyo naawe wâli mali gwanwa washungika ukulyokera keera, ku bukalage bwawe, kwo bigaaba.
29 «Na buno, e Nahano! Ulolage ngiisi kwo keera batubiika kwe'kikando! Tunali bakozi baawe. Aaho! Utushoboleese, halinde tulonge ukukizi deta igambo lyawe ku bukaruuke.
30 Unakizi golola ukuboko kwawe mu kukizi kiza abandu. Ukizi yerekana ibisoomeza bya kwingi kwi'ziina lya Yesu, umukozi wawe mweru.»
31 Yabo bandu, mbu bayusagye ukuhuuna Rurema kwokwo, yaho bâli kumaniri, hanajugumba! Balya booshi, banayijuzibwa mwo'Mutima Mweru. Banatondeera ukuyigiriza abandu igambo lya Rurema ku bukaruuke.

Ulushangi lwa'bandu ba Yesu

32 Abemeezi booshi, banaba no'mutima muguma. Ne'nzaliro zaabo, zâli kizi huugiza kuguma. Ndaaye mundu úwâli desiri kwo ali ne'bindu byage bya yenyene. Mukuba, ibindu byabo byoshi, byâli kola bya lushangi.
33 Indumwa za Yesu, zanakizi tanga ubumasi ku bukalage, iri banayerekana kwo Nahano Yesu keera akazuuka mu bafwiri. Na booshi, banakizi gashaanirwa bweneene!
34 Mu kati kaabo, ndaaye úkaniihirwa ne'kindu. Mukuba, ikyanya abandu bâli hiiti amatongo, kandi iri inyumba, bâli kizi biguliisa.
35 Ne'fwaranga zo bakabilonga kwo, banakizi gendi zisikiiriza indumwa za Yesu. Yizo fwaranga, zanakizi gabwa, ukukulikirana ni'goorwa lya ngiisi mundu.
36 Hâli riiri no'Mulaawi muguma, iziina lyage ye Yusefu, mubutirwa wa mu poroveesi ye'Kipuro. Anali ye ndumwa za Yesu zikayinika iziina lya Barinaaba, (kuli kudeta: wo'kukizi kanania umutima).
37 Barinaaba naye, anaguliisa itongo lyage. Ne'fwaranga zo akalilonga kwo, anayiji zisikiiriza indumwa.

5

Ubulyalya bwa Hananiya na Safira

1 Hâli riiri mundu muguma, iziina lyage Hananiya. Yehe, bo na mukaage wa Safira, nabo banaguliisa itongo lyabo.
2 Halikago, ifwaranga zo bakalilonga kwo, yee! Hananiya anazikomoola kwo. Na mukaage akamenya. Na ízikasigala, Hananiya anagendi zisikiiriza indumwa za Yesu.

† **4:26 4.25-26** Zaburi 2.1-2.

3 Uyo Hananiya, ikyanya akahikaga, Peturu anamúbwira: «E
Hananiya, maki gano wagira! Kituma kiki waleka Shetaani ayifunda
mu mutima gwawe? Ikyanya ukasigalana ku fwaranga zo walonga
kwi'tongo lyawe, lyo wabeesha Umutima Mweru yenyene!
4 Ikyanya utazi liguliisa, si bishuba bindu byawe! Kiri ne'kyanya
keera waliguliisa, ushubi hangwirwi ukukoleesa ifwaranga zo wali-
longa kwo, nga kwo utáloziizi! Aahago! Biki íbyakushimya kwo ugire
ibala mwene yiri? Batali bandu bo wabeesha, si wabeesha Rurema
yenyene!»
5 Uyo Hananiya, mbu ayuvwagwe kwokwo, anayami yidikuula
haashi. Anayami fwa. Abandu booshi, iri bakayuvwa ngiisi kwo afwa,
banayoboha bweneene.
6 Hanayija imisore, yanayiji zingira ikirunda kyage mu mirondo.
Yanakihulukana, yanagendi kiziika.
7 Iri hakalenga nge'bihe bishatu, muka Hananiya naye anayingira
mu nyumba, buzira kumenya kwo yiba keera afwa.
8 Peturu, anamúbuuza: «Umbwire! Ifwaranga zo mwaguliisa
kwi'tongo liinyu, ka zooshi zeezi?» Na wa naye, ti: «E waliha, zooshi
zeezo!»
9 Peturu anamúbwira: «Hafe! Kituma kiki mwalagaana mwe na
yibalo kwo mugeze Umutima Mweru gwa Nahano? Lolaga! Ábashubi
ziika yibalo, baabo kandi bakola ha mulyango. Na naawe, bakola
bagakutwala!»
10 Lyeryo ngana, Safira anayitimba mu magulu ga Peturu. Naye
anayami fwa. Irya misore, iri ikashubi yingira, yanagwana Safira
naye keera afwa. Yanahulukana ikirunda kyage, yanagendi kiziika ha
butambi lye'shinda ya yiba.
11 Abandu booshi bi'shengero, kiri na'bandi booshi, ikyanya bakayu-
vwa kwokwo, banagwatwa ne'kyoba kingi.

Indumwa za Yesu zagira ibitangaaza bingi

12 Indumwa za Yesu, zâli gweti zigaagira ibitangaaza bingi mu
bandu. Abandu ba Yesu, booshi banakizi kuumana mu Mbarazaani
ya Sulumaani.*
13 Banakizi huuzibwa bweneene. Kundu kwokwo, mu batâli yemiiri
Yesu, ndaaye úkagira mbu abayibiike mwo.
14 No'muharuuro gwa'bandu ábâli koli yemiiri Nahano, gwanakizi
yushuuka bweneene, mwa'bashosi na'bakazi.
15 Abalwazi bâli kizi tangirizibwa mu njira. Banakizi biikwa ku
ngingo, na ku birago, gira mango Peturu alenga, kiri ne'kizunguza
kyage kikakizi hika ku baguma baabo.
16 Abandu bingi bweneene, banakizi lyoka mu twaya twe'butambi,
banakizi yiji shololokera yaho i Yerusaleemu. Banaleeta abalwazi
baabo, kuguma na ábâli kizi bamburwa ne'bisigo. Balya booshi,
banakizi kizibwa.

Indumwa za Yesu zalibuzibwa

17 Umukulu wa'bagingi, kuguma na'baabo booshi bi'banga
lya'Basadukaayo, banagwatwa no'luugi bweneene hi'gulu
lye'ndumwa za Yesu.

---

* **5:12 5.12** *Mbarazaani ya Sulumaani* yâli riiri ha nyumba ya Rurema.

18 Kyanatuma bagagendi zigwata, banazilasha mu nyumba
ye'mbohe.
19 Halikago bushigi, umuganda wa Nahano anayiji yigula inyiivi
ze'yo nyumba, anazihulukiza ha mbuga, anazibwira:
20 «Mugendi yimanga ha nyumba ya Rurema, munamenyeese
ha'bandu ngiisi kwo bangatuula ku njira mbyahya.»
21 Kwokwo, indumwa za Yesu zanazinduka ha nyumba ya Rurema,
nga kwo zabwirwa, zanatondeera ukuyigiriza ha'bandu.
Ku kyekyo kyanya, uyo mukulu wa'bagingi, kuguma na yabo baabo,
banakuumania abakulu booshi ba'Bayahudi. Banatuma abalaazi iwa
nyumba ye'mbohe, gira bagendi leeta indumwa za Yesu.
22 Haliko, mbu bayingirage mwo, banagwana zirya ndumwa, ndaazo.
Banagalukira imunda abakulu, banababwira:
23 «E banahamwitu, ikyanya twahika ha nyumba ye'mbohe, twag-
wana inyiivi ziri mbamike, na'balaazi bayimaaziri ha butambi lyazo.
Halikago, iri twaziyigula, ndaaye mundu ye twagwana mwo.»
24 Ulya mukulu wa'balaazi, kuguma na yabo bakulu ba'bagingi, mbu
bayuvwe kwokwo, banagangaanwa, banabuuzania: «E balya, maki
gano?»
25 Lyeryo, hanayija mundu muguma, anababwira: «Lolagi! Balya
bandu bo mushubi lashiri mu nyumba ye'mbohe, baabo kandi bakoli
yimaaziri ha nyumba ya Rurema bagweti bagayigiriza ha'bandu.»
26 Lyeryo, umukulu wa'balaazi, kuguma na'balaazi baage, banagendi
zileeta. Haliko, batanayija bagweti bagazitumikira. Mukuba, bâli
yobohiri kwa'bandu bangakoli balasha amabuye.
27 Ne'ri bakaba keera bazihisa mu naama ya'bakulu, uyo mukulu
wa'bagingi anatondeera ukuzibwira:
28 «Si keera tukamùkaanya kwo mutakizi ki yigiriza abandu hi'gulu
li'ziina lyo'lya mundu! Kundu kwokwo, mukiri mu genda mu kano
kaaya kooshi ke'Yerusaleemu, mugweti mugakwiza amigirizo giinyu.
Keera mwanahiga kwo mutubetuze umuko gwage!»
29 Peturu ne'zaabo ndumwa, zanashuvya, ti: «Bitukwiriiri tukizi
simbaha Rurema, ho twangakizi simbaha abandu!
30 Kundu mukayita Yesu ku njira yo'kumúmanika ku kibambo,
halikago Rurema wa bashokuluza biitu anamúzuula.
31 Anamúkuza mu kumúbiika uluhande lwage lwe'lulyo, abe
Mutwali, abe na Lukiza. Kwokwo, lya'Bahisiraheeri baba no'bulyo
bwo'kutwikira ku byaha byabo, banakogwe.
32 Birya byoshi, twenyene tukabiyibonera. Kiri no'Mutima Mweru,
nagwo gugweti gugabitangira ubumasi. Gwogwo Mutima Mweru, gwo
Rurema ali mu heereza ngiisi ábamúsimbahiri.»
33 Yabo bakulu, mbu bayuvwagwe kwokwo, arara-rara! Banalooza
kwo babayite.
34 Mwi'yo naama, mwanayimuka Umufarisaayo muguma, iziina
lyage Gamalyeri. Âli riiri mwigiriza we'Maaja, anâli kizi haabwa
ulushaagwa mu bandu booshi. Anadeta kwe'ndumwa za Yesu zitee
hulusibwa.
35 Iri zikaba keera zahuluka, anabwira abaabo bakulu, ti: «E bashosi
be'Hisiraheeri, yiri igambo lyo mukoli loziizi ukugirira yaba bandu,
muliyitonde kwo!

36 «Ku siku ízikalenga, hakahulukira mundu muguma, iziina lyage
Tehuda. Âli gweti agakizi yihaya kwo ali mugangambale. Na'bandu
nga magana gana banamúyibiika kwo. Haliko, iri hakazinda, anay-
itwa. Na booshi ábâli múkulikiiri, banashaabuka. Ne'byage byoshi,
byanamalira haaho.
37 «Na ku kirya kyanya kya'bandu bakaharuurwa kwo, hanahu-
lukira Umugalilaaya muguma, iziina lyage Yuda. Uyo Yuda, naye
anaba ne'kiso kyage kya'bahuni. Halikago, naye anayitwa. Na ábâli
kizi múkulikira booshi, nabo banashaabuka.
38 «Kwokwo, buno namùbwira, amagambo ga yaba bandu, hatagire
úgagayifunda mwo. Mubaleke! Ishungi zaabo, na ngiisi byo bagweti
bagaagira, iri byangaba bilyosiri mu bandu, bigaafwa ubusha.
39 Haliko, iri byangaba bilyosiri imwa Rurema, mutagaahasha
ukubahangirira. Munayiji kengeera mukola mu hagana na Rurema
yenyene!»
40 Yiryo ihano lya Gamalyeri, abaabo banaliyemeera. Kwokwo,
banashubi tumira yizo ndumwa. Ne'ri zikahikaga, banadeta kwo
zihimbulwe. Ha nyuma, banazikaanya kwo zitashubi ki deta hi'gulu
li'ziina lya Yesu. Babuli zihanguula kwo zitaahe.
41 Yizo ndumwa, zanahuluka mwi'yo naama ya'bakulu, zishambiiri.
Mukuba, Rurema akabona kwo zikwaniini ukugayirizibwa hi'gulu
li'ziina lya Yesu.
42 Zitanatwikira ukukizi menyeesa abandu Imyazi Miija kwo Yesu ye
ulya Masiya. Zanakizi giyigiriza ngiisi lusiku mu nyumba ya Rurema,
kiri na mu nyumba za'bandu.

6

Abatabaazi balinda batoolwa

1 Mu yizo siku, umuharuuro gwa'bigirizibwa ba Yesu gwanagen-
derera ukukizi yushuuka. Halikago mu kati kaabo, mwanavyuka
imidodombo. Ikyanya kyo'kukizi gaba ibyokulya bya ngiisi lusiku,
Abayahudi ábâli kola mu deta indeto ye'kigiriki,* bakabona kwa'baabo
be'Buyahudi bataki gweti bagatwaza abanamufwiri baabo.
2 Yizo ndumwa za Yesu kwo ziri ikumi na zibiri, zanakuumania
abemeezi baabo booshi, zanababwira: «Bitakwaniini kwo tukizi janda
ukuyigiriza Igambo lya Rurema, mbu lyo tukizi shiiba tugagabulira
abandu ibyokulya.
3 «E beene witu, mu kati kiinyu, mutoole mwa'bashosi balinda. Babe
bayijikiini kwo bali mu detwa bwija, banayijwiri mwo'Mutima Mweru,
banabe bitegeereza. Baabo, bo tugabiika ku mukolwa gwo'kukizi gaba
ibyokulya.
4 Kwokwo, lyo nyiitu tukizi yitanga mu kuhuuna Rurema, na mu
kukizi yigiriza abandu Igambo lyage.»
5 Yabo booshi, iri bakayuvwa kwokwo, banasiima. Banatoola
Setefaano, umundu úwâli biisiri Rurema kwo'bwemeere, anâli yijwiri
mwo'Mutima Mweru. Banatoola na Firipo, na Porokoro, na Nikanora,
na Timooni, na Parimena, na Nikolayo we'Handyokiya, úkatee
yemeera ibanga lye'Kiyahudi, anabuli yiji yemeera Yesu.

* **6:1 6.1** *kigiriki* Abayahudi ábâli shabukiiri mu mahanga batâli ki yiji indeto yabo. Si bâli kola mu deta izindi.

6 Yabo bashosi balinda, bo bakatwalwa imbere lye'ndumwa za Yesu.
Zanabahuunira imwa Rurema, mu kubabiika kwa'maboko.
7 Igambo lya Rurema, lyanagenderera no'kukizi kwira mu
bandu. Mu kaaya ke'Yerusaleemu, umuharuuro gwa'bandu ba Yesu,
gwanakizi yushuuka bweneene! Kiri na'bagingi ba'Bayahudi, abingi
baabo nabo banayemeera Yesu.

Setefaano agwatwa

8 Ulya Setefaano, Rurema âli múgashaniiri bweneene, anâli
múyijwizi mwo'bushobozi bwage. Kyanatuma agakizi gira ibitangaaza
bya kahebuuza mu bandu.
9 Halikago, Abayahudi baguma banayiji múhaliiza. Bâli riiri
ba mu nyumba nguma ye'mihumaanano yo bâli kizi buuza In-
yumba ya'Bashwekuule. Baguma baabo, bâli shaaziri i Kureene,
ne'Halegizanderiya. Na'bandi baabo, bâli shaaziri i Kirikiya,
ne'Haziya. Yabo Bayahudi, kundu bâli kizi haliiza Setefaano,
10 haliko anakizi bayumuusa, anakizi deta ku bwitegeereze na ku
bushobozi bwo'Mutima Mweru.
11 Yabo Bayahudi, iri bakabona kwokwo, banabulika bandu baguma,
gira bagendi bangaaniza Setefaano kwo atuka Musa, atuka na Rurema.
12 Yago magambo, ikyanya bakagendi gadeta, ganaraakaza bwe-
neene abashaaja ba'Bayahudi, na'bigiriza be'maaja, kiri na'bagunda.
Yabo booshi, arara-rara! Banagendi birigisha Setefaano, ba-
namúgogombeka mu naama ya'bakulu baabo,
13 banaleeta na mwo tulya tumasi twe'bibeesha.
Yutwo tumasi, twanatondeera ukubangaaniza Setefaano, ti: «Uyu
mundu, atali mu leeza ukutyoza iyi nyumba nyeeru ya Rurema, kiri
ne'maaja za Musa!
14 Keera tukayuvwa ngiisi kwo akadeta kwo Yesu we'Nazareeti aga-
hongola iyi nyumba ya Rurema, anahindule ne'migeeza yo tukasigirwa
na Musa.»
15 Yabo bakulu ba'Bayahudi, ngiisi kwo bâli bwatiiri yaho, banatun-
gira Setefaano. Yee! Banabonaga kwa'malanga gaage gakoli shushiri
nga go'muganda.

7

Setefaano ayibulanira mu naama ya'bakulu

1 Uyo mukulu wa'bagingi, anabuuza Setefaano: «Ewe! Yibi byoshi
byo bakulega kwo, ka kwokwo kwo biri?»
2 Setefaano, anashuvya: «E beene witu na badaata! Munyuvwirize!
Rurema wo'bulangashane, akahulukira ku shokuluza witu wa Hibu-
rahimu mu poroveesi ye'Mezopotamiya, ku kyanya atâli zaazi bungira
i Harani.
3 Rurema anamúbwira: "Ushaagage mu kino kihugo kyawe. Usige
mwo beene winyu, unagende mu kihugo kyo ngakuyereka.*"
4 «Kyanatuma Hiburahimu agabunga mu kihugo kyabo
kye'Bukalidaayo, anagendi tuula i Harani. Ne'ri yishe akaba keera
afwira yo, Rurema anashubi múbungiisa. Anamúleeta mu kino
kihugo kyo niinyu mukoli tuuziri mwo buno.

---

* **7:3 7.3** Ndondeko 12.1.

5 «Kundu kwokwo, mu kino kihugo, Rurema atakaheereza Hi-
burahimu mwi'tongo íryangahisa kiri no'lushando luguma! Si
akamúlagaania naaho kwo kigaaba kiri kye'mwage, kuguma
na'bandu ba mwi'kondo lyage. E balya! Akamúbwira kwokwo, kundu
ndaaye mwana ye Hiburahimu âli gweti.
6 «Rurema anashubi bwira Hiburahimu, ti: “Abandu ba mwi'kondo
lyawe, bâye gendi shumbika mu kihugo kye'mahanga. Ne'yo munda,
bagaagirwa baja, banahise ye'myaka magana gana bagweti bagalibuz-
ibwa bweneene!
7 Haliko yabo basheebuja, ngayiji bahana. Na ha nyuma, abandu
baawe, banalyoke mu galya mahanga, banayiji nyikumbira hano.[†]”
8 «Ha nyuma, Rurema ananywana ikihango na Hiburahimu,
kyanâli kizi koleesibwa ku njira yo'kutenguula. Hiburahimu akayiji
buta Hisake. Ne'ri Hisake akahisa isiku munaana, Hiburahimu
anamútenguula. Uyo Hisake naye, anabuta Yakobo. No'yo Yakobo,
naye anabuta abatabana ikumi na babiri, banali bo bashokuluza biitu.
9 «Yabo bashokuluza biitu, bakagwatwa no'luugi bweneene hi'gulu
lya mwene wabo wa Yusefu! Kyanatuma bagamúguliisa, agendi ba
muja mu mahanga ge'Miisiri. Kundu kwokwo, Rurema bâli yamiinwi,
10 anakizi múkiza mu malibu gaage gooshi. Anamúbiika
mwo'bwitegeereze, halinde Faraho, mwami we'Miisiri, anamúsiima.
Ulya Faraho anamúbiika abe mutwali mukulu mu kihugo kyabo kyoshi
kye'Miisiri, kiri na mu nyumba yage ye'kyami.
11 «Ha nyuma, umwena gwanagunuuza mu kihugo kye'Miisiri, kiri
na mu kihugo kye'Kaanani, halinde abandu banayingira mu makuba
bweneene! Bashokuluza biitu, nabo banabula byo bagaalya.
12 Yakobo, iri akayuvwa kwo mu kihugo kye'Miisiri mukiri ingano,
analungika yo yabo bashokuluza biitu. Yulwo lugeezi lwabo, lwâli riiri
lwa mbere lwo'kuhika yo.
13 «Na ku lugeezi lwa kabiri, Yusefu anayimenyeesa imwabo. Nabo
kwakundi, banamenyeekana imwo'yo mwami we'Miisiri.
14 Yusefu, anatuma indumwa imunda yishe Yakobo, kwo ayije iyo
munda i Miisiri, kuguma ne'mbaga yage yoshi kwo bâli riiri bandu
makumi galinda na bataanu.
15 «Kwokwo, Yakobo anamanukira iyo munda i Miisiri, inali yeyo
munda yo akafwira. Kiri na bashokuluza biitu ábakasigwa, nabo
bakafwira yeyo munda.
16 Ibirunda byabo byanayiji leetwa imwabo mu kaaya ke'Shekemu,
byanagendi ziikwa mu shinda yo Hiburahimu akagula ku fwaranga
ndebe imwa'baana ba Hamoori.
17 «Rurema, iri akaba keera agira kwo âli mali gwanwa alagaania
Hiburahimu, Abahisiraheeri bâli kola kandaharuurwa i Miisiri.
18 «Iri hakatamaga, mwanayima ugundi mwami, útâli yiji Yusefu.
19 Uyo mwami, anakizi lyalyania bashokuluza biitu. Âli gweti
agabatindimaza, mu kukyula kwo bakizi kabulira utulenge twabo
two'butabana, gira bafwe.
20 «Ku kyekyo kyanya, Musa naye anabutwa, anâli riiri mwana
mwija ngana! Iri akaba keera alererwa mu mwabo myezi ishatu,

---

† **7:7 7.7** Ndondeko 15.13-14.

21 anagendi biikwa ha mbuga. Muluzi-nyere wo'mwami Faraho,
anayiji mútoola, anagendi lerwa nga mwana wage.
22 Kwokwo, Musa akayigirizibwa amenge gooshi ga'Bamiisiri. Anaba
kikalage mu byo âli kizi deta, na mu byo âli kizi kola.
23 «Ikyanya Musa akaba akola ne'myaka makumi gana, anakumbula
ukubona abaabo Bahisiraheeri.
24 Anagendi gwana Mumiisiri muguma agweti agakomeeresa uwabo
muguma. Lyeryo Musa, anagendi múlwira. Na mu kumúyihoolera,
anamúyita.
25 Âli toniri kwa'baabo bagaamenya kwo Rurema agabakiza ku njira
yage, batanamenya.
26 «Ne'ri bukakya, anahulukira ku Bahisiraheeri babiri ábâli kola mu
lwa, anagira mbu abafunge, ti: "E bashosi, maashi! Si mwe baguma!
Aahago! Kituma kiki mugweti mugakomeresania?"
27 «Halikago, uyo úwâli gweti úgakomeeresa uwabo, anasindikira
Musa, ti: "Nyandi úkakubiika kwo ube mutwali witu, unabe mutwi
we'maaja ziitu?
28 Ka naani uloziizi ukunyita, nga kwo walaala wayita ulya Mumi-
isiri?‡"
29 «Musa, mbu ayuvwagwe kwokwo, anatondeera ukuyoboha,
anayama agapumukira i Midyani. Ne'ri akaba akoli shumbisiri yo,
anabutira ya'baana babiri.
30 Anamala igindi myaka makumi gana atuuziri yo.
«Lusiku luguma, ku kyanya âli riiri mwi'shamba, hoofi no'mugazi
Sinaayi, anahulukirwa kwo no'muganda muguma. Uyo muganda
akaboneka mu kishungu-shungu íkyâli kizi gulumira kwe'mbigi.
31 Musa, mbu agibonage, anasoomerwa ngana! Anagiyegeera luto-
luto, gira agiyitegeereze bwija.
«Lyeryo ngana, anayuvwa izu lya Nahano, lyanadeta kwokuno:
32 "Nie Rurema wa bashokuluza baawe, Hiburahimu, na Hisake,
na Yakobo.§" Musa, mbu ayuvwe kwokwo, analenga mwo'musisi,
anayoboha ukushubi lola mwi'yo ngulumira.
33 «Nahano anashubi múbwira: "Uhogole ibiraato byawe, bwo yaho
uyimaaziri, hali handu hataluule.
34 Niehe, keera nabona ngiisi kwa'bandu baani bagweti bagatindi-
mazibwa i Miisiri. Keera nanayuvwa ne'kigongeero kyabo. Kwoku
nayija ukulyoka mwi'gulu, gira nyiji bakiza mu buja. Na buno, yijaga!
Ngakutuma iyo munda i Miisiri.*"
35 «Yoyo Musa, ye bashokuluza biitu bakalahira mu kumúbwira:
"Nyandagi úkakubiika kwo ube mutwali witu, unabe mutwi we'maaja
ziitu?" Kundu kwokwo, Rurema yenyene ye kamútuma, gira abe ye
mutwali wabo, abe na Lukiza wabo, ukukulikirana na ngiisi kwo'lya
muganda akagwanwa amúbwira mu kishungu-shungu.
36 «Ha nyuma, Musa anabarongoora, mu kubalyosa i Miisiri.
Akahisa imyaka makumi gana, agweti agayerekana ye'bitangaaza
bingi. Anakizi bigira ku Nyaaja Ndukula, kiri na mwi'shamba.
37 «Ulya Musa, anali ye yolya úkabwira Abahisiraheeri, ti: "Rurema
agamùtumira umuleevi úli nga nie, anabe alyosiri mu kati kiinyu.†"

‡ **7:28 7.28** Kulyoka 2.14. § **7:32 7.32** Kulyoka 3.6. * **7:34 7.34** Kulyoka 3.1-10. † **7:37 7.37** Bukengeeze 18.15.

38 Uyo Musa, bâli yamiinwi na bashokuluza biitu mwi'shamba.
Anali ye kaganuulirwa no'muganda ku mugazi Sinaayi. Anayakiira
amagambo ágali mwo'bulamu, anatuleetera go.
39 «Kundu bikaba kwokwo, bashokuluza biitu banalahira mbu
batagamúsimbaha, banayifwija mu mitima yabo mbu bagalukire i
Miisiri.
40 Banabwira Harooni, ti: “Ewe! Utugirire imigisi, ibe ye gakizi
turongoora mu njira. Si uyo Musa yehe, kundu akaturongoora mu
kulyoka mu kihugo kye'Miisiri, tutamenya ngiisi kwo aba!‡”
41 «Mu yizo siku, Abahisiraheeri banagira umugisi úgushushiini
ne'nyana. Banagutangira amatuulo, iri banagushambaalira mu
kugugirira ulusiku lukulu! Kyanâli kindu naaho kyo bakayigirira
na'maboko gaabo.
42 Kyanatuma Rurema, agabarakarira, anabalyoka mwo. Anabaleka
bakizi yikumba indonde, nga kwo biyandisirwi mu kitaabo kya'baleevi
kwokuno:
“E Bahisiraheeri, ikyanya mukahisa imyaka makumi gana muli
mwi'shamba,
ka nie mwâli kizi baagira ibitugwa, mbu lyo mubindangira
amatuulo?
43 Nanga! Si mwâli kizi genda mubetwiri uluheero lwo'muzimu
Moloki!
Mwanâli kizi betulaga ne'ndonde yo'muzimu gwinyu Refani.
Iyo migisi, yo mukayigirira, mbu lyo mugiyikumba.
Ku yukwo, ngamùgwatiisa imbira,
munatwalwe halinde mu mahanga ágali hala ukuhima i
Babeeri.§”»
44 Setefaano anashubi deta: «Iyo munda mwi'shamba, bashokuluza
biitu bâli yamiini na lirya iheema lye'mihumaanano na Rurema.
Likagirwa nga ngiisi kwo Rurema âli mali gwanwa ayereka Musa.
45 «Lyanasigirwa bashokuluza biitu ábâli riiri kuguma na Yoshwa,
ikirongoozi kyabo. Nabo, banaliyingirana mu kihugo kyo bakanyaga
abandu be'gindi milala. (Mukuba, Rurema yenyene akabayimulira bo.)
Lyanabeera mwomwo mu kihugo kyabo, halinde ukuhisa ku kyanya
kya Dahudi.
46 «Ne'kyanya Dahudi akabona kwo Rurema amúsiimiri,
anamúhuuna ti: “E Rurema wa Yakobo! Umbanguule, maashi!
Nguyubakire inyumba.”
47 «Haliko, mugala wage Sulumaani ye kayiji giyubaka.
48 Kundu kwokwo, Rurema ali hi'gulu lya byoshi. Atanatuuziri mu
nyumba íziri mu yubakwa na'bandu, nga kwo'muleevi adesiri ti:
49 “Nahano adesiragi kwokuno:
Igulu, kyo kitumbi kyani kyo'bwami.
Ne'kihugo, kyo ndi mu laaviza mwo.
Aaho! Nyumba nyikagi yo mwangaki nyubakira?
Ka hali ahandu ho nangaluhuukira?
50 Birya byoshi, ka ndali nie kabibumba?*”»
51 Setefaano anagenderera no'kudeta: «Si muli mindagabika! Im-
itima yinyu, kiri na'matwiri giinyu, biri nga bya kipagaani. Muyamiri

‡ **7:40 7.40** Kulyoka 32.1. § **7:43 7.42-43** Hamoosi 5.25-27. * **7:50 7.49-50** Hisaaya 66.1-2.

muli mu gahaasa-haasa ku byo'Mutima Mweru, nga kwo bashokuluza
biinyu nabo bâli kizi gira!
52 Ka hali muleevi ye batakalibuza? Si bâli kizi yita abaleevi, kundu
yabo baleevi bo bâli kizi tanga ubuleevi hi'gulu lyo'kuyija kwo'lya
úkwaniini imbere lya Rurema!
«Uyo úkwaniini, ye na yoyo niinyu, keera mukatanga mu bagoma,
mwanamúyitiisa.
53 Kundu mwe mukaleeterwa Imaaja za Rurema ku njira ya'baganda
baage, haliko mutakazitwaza.»

Setefaano ayitwa

54 Abakulu ba'Bayahudi, mbu bayuvwe amagambo ga Setefaano,
arara-rara! Banatondeera ukushya imihondo hi'gulu lyage.
55 Kundu kwokwo, Setefaano âli yijwiri mwo'Mutima Mweru. Ne'ri
akalegamira hi'gulu, yee! Anabona ubulangashane bwa Rurema, na
Yesu ayimaaziri uluhande lwe'lulyo lwa Rurema.
56 Haaho, anadeta: «Lolagi! Ngoli bwini kwi'gulu lyayiguka!
No'Mwana wo'Mundu ayimaaziri uluhande lwe'lulyo lwa Rurema!»
57 Lyeryo, yabo bakulu ba'Bayahudi banaziba amatwiri gaabo, iri
banayamuluka. Booshi, banayami yadukira ku Setefaano.
58 Banamúhalamulira inyuma lya'kaaya, banatondeera
ukumúvurumika amabuye. Utumasi twa yibyo, twanabiika imirondo
yatwo ha magulu ga musore muguma, iziina lyage Sahuli.
59 Ne'kyanya bakaba baki gweti bagavurumika Setefaano amabuye,
anadeta: «E Nahamwitu Yesu, uyakiire umutima gwani!»
60 Lyeryo, anayifudika haashi, anayamiza na kwokuno: «E Na-
hamwitu, kino kyaha kyabo, utakizi bashumuza kyo.» Mbu ayusagye
ukudeta kwokwo, anayami fwa.

8

1-2 Sahuli naye, âli riiri mu bakayemeera kwo Setefaano ayitwe.
Ha nyuma, abandu ábâli simbahiri Rurema, banagendi múziika.
Ne'kyanya bakamúkengeera mu kigandaaro kyage, banajengeerwa
bweneene.
Ku lwolwo lusiku lwo Setefaano akayitwa kwo, abandu bi'shengero
lye'Yerusaleemu, banatondeera ukulibuzibwa bweneene. Kyanatuma
yabo booshi banashabukira i Buyahudi, ne'Samariya. Indumwa za
Yesu naaho, zo zikasigala i Yerusaleemu.
3 Sahuli naye anatondeera ukunyagaza abandu bi'shengero. Anakizi
genda agayifunda mu nyumba zaabo, iri anahalamula mwa'bashosi
na'bakazi. Ne'kyanya âli kizi bagwata, anakizi gendi balasha mu
nyumba ze'mbohe.

Firipo ayigiriza mu kaaya ke'Samariya

4 Yabo bandu ba Yesu, ikyanya bakashaabuka, banakizi genda
bagamenyeesa Imyazi Miija mu bandu.
5 Firipo naye, anamanukira mu kaaya kaguma ke'Samariya, anaton-
deera ukumenyeesa abandu hi'gulu lya Kirisito.
6 Yabo bandu, iri bakayuvwa amagambo ga Firipo, babona
ne'bitangaaza byo âli gweti agaagira, banakizi mútega amatwiri
bweneene!

7 Mukuba, âli kizi yimula ibisigo mu bandu bingi. Yibyo bisigo,
mu kushaaga, byâli kizi yamuluka. Anakizi kiza ne'birema bingi, kiri
no'tundende twingi kwakundi.
8 Kwokwo, mu yako kaaya, awi yiyi yiyi! Mwanaba umushambaalo
ngana!

Peturu akanukira Simooni munamaleere

9 Yaho mu kaaya ke'Samariya, mwâli riiri umunamaleere muguma,
iziina lyage Simooni. Uyo Simooni, âli mali soomeza abandu booshi
be'yo munda, mu kukizi gira ibya maleere. Anâli gweti agayihaya kwo
ali ndabalalwa.
10 Abandu booshi, abagunda na'batwali, bâli kizi múyuvwiriza, iri
banadeta: «E balya, uyu ye bushobozi bwa'bamungu, úbuli mu detwa
Bushobozi Bukulu!»
11 Na íbikatuma bagakizi múyuvwiriza, bwo âli kola siku nyingi ali
mu basoomeza na'maleere gaage.
12 Haliko, ikyanya Firipo akayiji bamenyeesa Imyazi Miija hi'gulu
lyo'bwami bwa Rurema, na hi'gulu li'ziina lya Yesu Kirisito, banagiye-
meera, abashosi na'bakazi, banabatiizibwa.
13 Simooni naye, anayemeera Yesu, anabatiizibwa, anakizi genda
akulikiiri Firipo. Ne'ri akabonaga ibitangaaza bihamu byo Firipo âli
kizi gira, ehee! Anasoomerwa ngana!
14 Indumwa za Yesu ízâli sigiiri i Yerusaleemu, iri zikayuvwa ngiisi
kwa'bandu be'Samariya nabo keera bakayemeera Igambo lya Rurema,
zanabalungikira Peturu na Yohana.
15 Ne'ri bakahika, banahuunira yabo bandu, gira nabo bayakiire
Umutima Mweru.
16 Mukuba, ndaaye kiri no'muguma wabo úwâli mali guyakiira. Bâli
ki batiziibwi naaho kwi'ziina lya Nahano Yesu.
17 Peturu na Yohana, mbu bababiikage kwa'maboko, lyeryo nabo
banayami yakiira Umutima Mweru!
18 Simooni, mbu abonage ngiisi kwa'bandu keera bayakiira Umutima
Mweru ku njira yo'kubiikwa kwa'maboko, anayami shonga Peturu na
Yohana ifwaranga, anababwira:
19 «Yubu bushobozi, mubumbeereze, gira naani, ngiisi ye ngakizi
biika kwa'maboko, anayami yakiira Umutima Mweru!»
20 Peturu, anamúshuvya: «Hafe! Wehe ne'fwaranga zaawe,
mufwirage ku mbinga! Si utoniri kwo wangagula ikigabi kya Rurema
ku fwaranga!
21 Nanga! Ndaayo ngoome yo uhiiti mu yugu mukolwa gwa Rurema.
Si umutima gwawe guhengamiri bweneene imbere lyage.
22 Aahago! Yubu buligo bwawe, ubutwikire kwo. Unahuune Nahano
ulukogo, gira akukoge ku mitono yawe mibi.
23 Nabona kwo ukiri mwo'luugi! Ne'byaha byawe, bikoli kushwe-
siri.»
24 Simooni naye, ti: «E maashi! Mumbuunire imwa Nahano, gira mu
gano magambo mwadeta, ndayiji gwatwa kiri ne'liguma lyago!»
25 Ikyanya Peturu na Yohana bâli riiri i Samariya, nabo banatanga
ubumasi hi'gulu lya Nahano Yesu, banayigiriza abandu hi'gulu
li'Gambo lyage. Ne'kyanya bakagalukira i Yerusaleemu, banagenda
bagamenyeesa Imyazi Miija na mu tundi twaya twingi twe'yo munda.

Firipo aganuuza umukulu we'Hendyopiya

26 Umuganda wa Nahano, anabwira Firipo ti: «Ushokole injira
íleeziri mwi'shamba, uluhande lwe'kisaka, irya ílyosiri i Yerusaleemu
mu kugenda i Gaza.»
27 Kwokwo, Firipo anayimuka, anashokola njira.
Ne'ri akaba akiri mu njira, banagwanana no'mukulu muguma wa
mu kihugo kye'Hendyopiya úwâli riiri mutungule.* Anali ye wâli
yimangiiri ibindu byoshi bya Kandaake, mwami-kazi we'yo munda.
Uyo mukulu, âli geeziri i Yerusaleemu hi'gulu lyo'kugendi yikumbira
yo Rurema.
28 Âli kola mu taaha, abwatiiri mwi'gaare lyage, agweti agaasoma
mu kitaabo kyo'muleevi Hisaaya.
29 Lyeryo, Umutima Mweru gwanabwira Firipo: «Uduukage yiri
igaare, unalikulikire!»
30 Firipo, analitibita kwo, analiduuka. Ne'ri akayuvwa kwo'yo
mukulu ali mu soma mu kitaabo kyo'muleevi Hisaaya, anamúbuuza:
«Yago magambo go ugweti ugaasoma, ka ugasobanukiirwi?»
31 Anamúshuvya: «Kutagi kwo nangasobanukirwa nago, ndaanaye
mundu wo'kuganzobanulira? Nakuhuuna, ushonerage muno, tub-
watalanwe!»
32 Yago Mandiko Meeru go âli gweti agaasoma, go gaaga:
«Akasholerwa nga kibuzi íkigagendi tongeerwa.
Kundu kwokwo, anahulika naaho,
nga kwe'kyanabuzi kiri mu hulika ku kyanya kiri mu kemwa
ubwoya.
33 Akagayirizibwa mu kunyagwa ukuli kwage.
Ndaanaye mundu úwangaganuula imyazi ye'kibusi kyage,
mukuba uburambe bwage bukagitulwa hano mu kihugo.†»
34 Uyo mukulu, anabwira Firipo: «E waliha, nakuyinginga umbwire.
Yago magambo go'buleevi, galyagagi hi'gulu lya nyandi? Ka hi'gulu
lyage yenyene, kandi iri hi'gulu lyo'gundi?»
35 Lyeryo, Firipo anatondeerera ku gaago magambo ga Hisaaya,
anamúmenyeesa hi'gulu lye'Myazi Miija ya Yesu.
36 Ne'ri bakaba baki genderiiri mu njira, banahika áhali amiiji.
Uyo mukulu anamúbwira: «Kundi kutagi? Amiiji yaga. Aaho! Biki
íbyangaki mbuza kwo ndabatiizibwe?» [
37 Firipo anamúshuvya: «Iri wangayemeera Yesu Kirisito ku mu-
tima gwawe gwoshi, lyo wangabatiizibwa.» Uyo mukulu, ti: «Ee!
Nayemeera kwo Yesu Kirisito ali Mwana wa Rurema.»]
38 Lyeryo, uyo mukulu anadeta kwi'gaare lyage liyimangikwe.
Haaho, yabo bombi banayegeera amiiji. Ne'ri bakagayikira mwo,
Firipo anamúbatiiza.
39 Ikyanya bakalyoka mu miiji, Firipo, Umutima gwa Nahano
gwanamúhunguukana. Uyo mukulu atanaki shubi múbona, anagen-
derera no'lugeezi lwage akoli shambiiri.
40 Firipo anayiji boneka mu kaaya ke'Hazoto. Anagenda agalenga
mu twaya twoshi twe'yo munda, agweti agamenyeesa ye'Myazi Miija,
halinde anahika na mu kaaya ke'Kahisariya.

---

* **8:27 8.27** *mutungule* Mu yizo siku, hali ikyanya abatungule bakabiikwa mu bakulu ba mu tujumiro. † **8:33 8.32-33** Hisaaya 53.7-8.

9

Sahuli akizibwa

1 Mu yizo siku, Sahuli anagenderera ukubiika ikikando mu bigi-
rizibwa ba Nahano. Anababwira kwe'ri bangagenderera ukukulikira
Yesu, agakizi bayita. Kwokwo, anagendera umukulu wa'bagingi,
2 anamúhuuna amaruba go agakizi gendana mu nyumba
ze'mihumaanano ze'Damasiki. Ngiisi bakulikizi ba Yesu bo agakizi
gwanaga mwo, baba bashosi kandi iri bakazi, akizi bashweka,
anabaleete i Yerusaleemu.
3 Iri Sahuli akaba keera alonga amaruba, anashokola injira
yo'kugenda i Damasiki. Haliko, mu kalenge-renge, mbu bayegererage
yo, ulukeera lukayu úlulyosiri mwi'gulu, lwanamúyakira imbande
zooshi, ngaa!
4 Ulya Sahuli anayibumbulika haashi, anayuvwa izu ligweti lig-
amúbuuza, ti: «E Sahuli, e Sahuli! Kituma kiki ugweti ugandibuza?»
5 Sahuli, ti: «E Nahano, we nyandi?» Anamúshuvya: «Nie Yesu, nie
ugweti ugalibuza.
6 Aaho! Yimuka! Yingira mu kaaya. Mwomwo, mwo ugabwirirwa
ngiisi byo ukwiriiri ukugira.»
7 Abandu ábâli balamiinwi na Sahuli, mbu babonage kwokwo,
banajingalala. Mukuba, yiryo izu, nabo bakaliyuvwa. Haliko, umundu
yenyene, ndaaye bakabona.
8 Kwokwo, Sahuli anayinamuka. Ne'ri akazibuula amasu, ndaakyo
kindu kyo akashubi bona! Balya baabo, banagenda bamúgwetiiri ku
kuboko, banamúyingiza mu kaaya ke'Damasiki.
9 Anahisa isiku zishatu átabona, átanalya, átananywa.
10 Ne'yo munda i Damasiki, hâli riiri mwigirizibwa muguma wa Na-
hano, iziina lyage Hananiya. Uyo Hananiya, Nahano anamúhamagala
kwokuno mu mabone: «E Hananiya!» Naye, ti: «E Nahano, ngutezíri
amatwiri.»
11 Nahano anamúbwira: «Ugendage mu nyumba ya Yuda, ku njira
íri mu buuzibwa Ngolole. Unabuuze mwo'mundu wa mu kaaya
ke'Tariso, iziina lyage Sahuli. Na buno, uyo Sahuli agweti agahuuna
Rurema.
12 Keera anabona amabone. Mu kati kaago, abona umundu úli mu
buuzibwa Hananiya ayingira mu nyumba yo ali mwo, anamúbiika
kwa'maboko, gira alonge ukushubi bona.»
13 Hananiya anashuvya: «E maashi Nahano, si bandu bingi keera
bakanganuulira ngiisi kwo'yo Sahuli akanyagaza abandu baawe iyo
munda i Yerusaleemu!
14 Na buno akolaga hano! Anakoli hangwirwi na'bakulu ba'bagingi
kwo ayiji shweka ngiisi ábali mu huuna Rurema kwi'ziina lyawe.»
15 Nahano, ti: «Gendaga naaho! Uyo mundu, nienyene keera
namútoola kwo abe mukozi wani. Agakizi genda ali mu menyeesa
iziina lyani mu batali Bayahudi, na mu baami baabo, kiri na mu
Bayahudi kwakundi.
16 Ngaki múyereka ngiisi kwo agakizi libuuka bweneene hi'gulu
li'ziina lyani.»
17 Uyo Hananiya, mbu ayingirage mu nyumba, anabiika Sahuli
kwa'maboko, anamúbwira: «E mwene witu Sahuli, Nahamwitu Yesu
ye wanduma imwawe, gira ulonge ukushubi bona, unayijuzibwe

mwo'Mutima Mweru. Anali ye yolya úwakuhulukira kwo mu njira,
ku kyanya ushuba mu yija hano.»
18 Lyeryo ngana, yee! Mu masu ga Sahuli, mwanatibuka íbiri nga
magamba. Haaho, anatondeera ukushubi bona. Kwokwo, anayimuka,
anabatiizibwa.
19 Ne'ri akaba keera alya, anashubi kana indege.

Sahuli akolera Yesu i Damasiki

Sahuli, anagira siku ngerwa mu kaaya ke'Damasiki, ali kuguma
na'bigirizibwa ba Yesu.
20 Anayami tondeera ukukizi genda mu nyumba ze'mihumaanano
za'Bayahudi, iri anabayigiriza kwo Yesu ye Mwana wa Rurema.
21 Abandu booshi, iri bakayuvwa amigirizo gaage, banasoomerwa
bweneene, banabuuzania: «E balya, uyu mundu, ka atali ye yolya
úshuba mu genda aganyagaza abandu ba Yesu iriira munda i
Yerusaleemu? Ka bitanali byo byamúleeta hano, gira abururunge
abandu ba Yesu, anabatwale mu bakulu ba'bagingi?»
22 Kundu kwokwo, Sahuli anakaviiriza ukukizi yigiriza abandu
hi'gulu lya Yesu ku bukalage. Anakizi yereka Abayahudi ku bwer-
anyange kwo Yesu ye ulya Masiya, halinde anakizi bayumuusa.
23 Ne'ri hakalenga isiku nyingi, Abayahudi banagira igambi
lyo'kumúyita.
24 Ubushigi ni'zuuba, banakizi yama bagamúyitegeera ku miryango
ya'kaaya, gira bakamúyitire ho. Haliko, yiryo igambi lyo'kumúyita,
analihwehukwa.
25 Kyanatuma abakulikizi baage bagamúhamba mu kitiri bushigi,
banamúleeza mu kaazo ákâli riiri ku luzitiro lwa'kaaya, ba-
namúshonoolera imbuga.

Sahuli agenda i Yerusaleemu

26 Ha nyuma, Sahuli anagenda i Yerusaleemu, anagira mbu ayibiike
ku bigirizibwa ba Yesu. Haliko, booshi banakizi ba makengwa-
makengwa hi'gulu lyage, bwo batâli zaazi yemeera kwo akola muku-
likizi wa Yesu.
27 Kundu kwokwo, Barinaaba yehe anatwala Sahuli imunda in-
dumwa za Yesu. Anaziganuulira ngiisi kwo Sahuli akabona Nahano
mu njira yo'kugenda mu kaaya ke'Damasiki, na ngiisi byo Nahano
akamúbwira. Anazimenyeesa na ngiisi kwo Sahuli akayigiriza abandu
be'yo munda hi'gulu lya Yesu, buzira kyoba.
28 Kwokwo, Sahuli anabeera kuguma ne'ndumwa za Nahano.
Anakizi genda agazunguluka i Yerusaleemu, iri anayigiriza abandu
hi'gulu lya Nahano ku bukaruuke.
29 Yago magambo ga Yesu, anagaganuula na mu Bayahudi baguma
ábâli kola mu deta indeto ye'kigiriki. Haliko banakizi hambanwa.
Ne'ri hakatamaga, nabo banaloozi gira mbu bamúyite.
30 Iri abandu ba Yesu bakamenya kwokwo, banayami múherekeza
halinde mu kaaya ke'Kahisariya. Banamútuma mu kaaya ke'Tariso.*
31 Mu yizo siku, ishengero lyanaba no'mutuula hooshi mu poroveesi
ye'Buyahudi, kiri na mu ye'Galilaaya, na mu ye'Samariya. Abandu
bi'shengero banakizi kanibwa, iri banakizi simbaha Nahano. Umutima

* **9:30 9.30** *Tariso* ye'mwabo Pahulu.

Mweru, gwanakizi batabaala, halinde umuharuuro gwabo gwanakizi yushuuka.

Peturu akiza uluzingo Hayineya

32 Ikyanya Peturu akaba akola mu lenga ngiisi handu, anamanukira
na mu kaaya ke'Luuda, gira agendi lamusa abandu ba Rurema be'yo
munda.
33 Na mu yako kaaya, anagwana mwo'mundu úzingamiri, iziina
lyage Hayineya. Âli kola myaka munaana ali ha ngingo.
34 Peturu anamúbwira: «E Hayineya, Yesu Kirisito keera akukiza.
Vyukaga, uyaje ingingo yawe!» Lyeryo ngana, Hayineya anayami
vyuka.
35 Yabo bandu be'Luuda, na'ba mu muhyahya gwe'Sharooni, mbu
babonage ngiisi kwo Hayineya akizibwa, booshi banayemeera Nahano.

Peturu aholoolola Dorokaasi

36 Mu kaaya ke'Yopa, mwâli riiri mukazi muguma, mwigirizibwa wa
Yesu, iziina lyage Tabita. (Na mu gindi ndeto, yiri iziina liri mu detwa
Dorokaasi.†) Uyo Dorokaasi, âli yamiri ali mu tabaala abakeni. Anâli
kizi gira igindi mikolezi miija.
37 Mu zeezo siku, Dorokaasi anakayirwa no'bulwazi. Ne'ri
hakatama, anafwa. Abandu banakaraba ikirunda, banagendi kilam-
bika mu kisiika kya mu nyumba íyâli riiri hi'gulu lye'yabo.
38 Abigirizibwa be'yo munda, mbu bayuvwe kwo Peturu akola mu
kaaya ke'Luuda, banayami mútumira ya'bandu babiri. (Mukuba, yako
kaaya kâli riiri hoofi ne'Yopa.) Yabo bombi, iri bakahika ha mwa
Peturu, banamúyinginga, ti: «E Peturu, we kongwa! Twakuyinginga,
uyije imwitu buzira kutinda!»
39 Iri Peturu akayuvwa kwokwo, banagendanwa. Ne'ri bakahik-
aga i Yopa, banamútwala mwi'banda lya mu nyumba íri hi'gulu
lye'yabo. Banamufwiri booshi, banamúsokanana, bagweti bagaalira
ku kimombo. Banakizi múyereka amakanju, ne'gindi mirondo yo
Dorokaasi akabahangira, ku kyanya âli ki riiri mugumaana.
40 Yabo booshi, Peturu anababwira: «Hulukiri imbuga!» Anatee
fukama, anahuuna Rurema. Anabuli hindukira imunda yikyo kirunda,
anadeta: «E Tabita, vyukaga!» Iri Peturu akadeta kwokwo, Tabita
analambuula amasu. Ne'ri akabona Peturu, anavyuka, anabwatala!
41 Peturu, anamúgwatira ku kuboko, anamútabaala, gira ayimange
bwija. Anahamagala banamufwiri, na'bandi bandu ba Yesu, ti:
«Muyabiiri!» Anabahikiiriza ye, akola mugumaana!
42 Ikyanya Dorokaasi akakizibwa, umwazi gwanayami lumbuuka mu
kaaya kooshi ke'Yopa. Kyanatuma abandu bingi bagayemeera Nahano.
43 Peturu, anahisa isiku nyingi, atuuziri yaho, ashumbisiri mu
nyumba ya'maziina gaage Simooni, umuhuzi we'mbu.

10

Korineryo atumira Peturu

1 Mu kaaya ke'Kahisariya, mwâli riiri mukulu muguma
wa'basirikaani, iziina lyage Korineryo. Uyo Korineryo, âli yimangiiri
ikiso kya'basirikaani igana, íkyâli kizi buuzibwa Kiso kya'Bahitalyana.

† **9:36 9.36** *Dorokaasi* umugeeza gwalyo: mbongo.

2 Âli riiri mundu wa Rurema, anaba amúsimbahiri, kuguma
na'bandu booshi ba mu nyumba yage. Âli kizi múhuuna ngiisi kyanya,
anâli kizi tabaala abakeni.
3 Lusiku luguma, nga ku bihe mwenda bya mwi'zuuba, Korineryo
anabonaga amabone. Mu kati kaago, anabona kwo'muganda wa
Rurema amúhulukira kwo, anamúbwira: «E Korineryo!»
4 Korineryo anamúhenekera hi'gulu lye'kyoba, anamúbuuza: «E
Nahano, biki?»
Uyo muganda, ti: «Rurema keera ayuvwa amahuuno gaawe,
anabwini na ngiisi kwo uli mu kizi tabaala abakeni. Ee! Yibyo byoshi,
aki bikengiiri mwi'gulu.
5 Ku yukwo buno, utumage abandu mu kaaya ke'Yopa, bagendi leeta
Simooni Peturu.
6 Ashumbisiri imwa mazina gaage Simooni, umuhuzi we'mbu.
Ne'nyumba yage, iri ku butambi bwe'nyaaja.»
7 Uyo muganda, ikyanya akayusa ukubwira Korineryo kwokwo,
anayigendera. Korineryo, anahamagala babiri mu bakozi baage,
kuguma no'mulemberezi wage muguma úwâli simbahiri Rurema.
8 Ne'ri akayusa ukubaganuulira ngiisi íbyakoleka, anabatuma i
Yopa.
9 Iri bukakya, banashokolaga injira. Ne'ri kakaba kakola nga
kalenge-renge, banayegerera i Yopa.

Peturu abona amabone

Ku kyekyo kihe, Peturu anaba keera ashonera hi'gulu lye'nyumba,*
gira agendi huunira ho Rurema.
10 Âli koli shalisiri, anasara bweneene ukulya.
Ne'ri bakaba bakiri mu múkolera ibyokulya, anabonaga amabone.
11 Mu kati kaago, anabona kwi'gulu lyayiguka. Ne'kindu íkiri nga
mulondo muhamu kigwetiirwi ku mitwe yakyo ina, kyanajookera
hano mu kihugo.
12 Na mu nda lyakyo, mwâli riiri ngiisi mulala gwe'nyamiishwa, na
íbiri mu yibulula, kiri no'tunyuni two'kubalala mu kyanyaanya.
13 Peturu anayuvwa izu, lyanamúbwira: «E Peturu, yimuka! Ubaage
yibi, ulye!»
14 Peturu naye, ti: «E Nahamwitu, nanga! Si ndazindi lya ibyokulya
byoshi byo'muziro, kandi iri íbiyulubiiri!»
15 Yiryo izu, lyanashubi múbwira: «Ngiisi byo Rurema keera
ayeruusa, utakizi ki bishembuula kwo biri no'muziro!»
16 Yiryo igambo, iri likaba keera lyakoleka ubugira kashatu, lyeryo
umulondo gwanashubi kululirwa mwi'gulu.
17 Ikyanya Peturu akaba aki gangaanirwi hi'gulu lya'mabone, yabo
bandu ba Korineryo, banaba keera bayerekwa áhali inyumba ya
Simooni, banâli koli yimaaziri ha mulyango gwayo.
18 Banaberangira mu kubuuza: «Ka hano, ho Simooni Peturu
ashumbisiri?»

---

* **10:9 10.9** Abayahudi baguma bâli kizi vimba inyumba zaabo mu kutambika amatavi hi'gulu, banagabaraate kwe'nzizi, no'kugahoma kwo'bulongo. Na yaho ho bâli kizi luhuukira. 1 Samweri 9.25.

19 Ne'kyanya Peturu akaba akiri mu tona hi'gulu lya'mabone,
Umutima Mweru gwanamúbwira: «Yuvwagwa! Ha mbuga, hakola
abandu bashatu, bakuloziizi.
20 Aaho! Ushonooke, munagendanwe buzira kusisiitwa. Mukuba,
niehe nienyene, nie wabatuma.»
21 Iri Peturu akaba keera ashonookera haashi, anabwira yabo bandu,
ti: «Nie yono nie mugweti mugalooza. Aaho! Bikagi byo mugweti
mugandoogeza?»
22 Nabo, ti: «Twatumwa no'mukulu muguma wa'basirikaani, iziina
lyage Korineryo. Uyo Korineryo, agweti agahuuzibwa na'Bayahudi
booshi. Mukuba, asimbahiri Rurema, anali mu gira íbikwaniini
imbere lyage. Na buno, umuganda amúbwira kwo akutumire, gira
akayuvwe ngiisi byo ugamúganuulira.»
23 Peturu anayami bayegereza mu nyumba, anabahandiisa.

Peturu mu nyumba ya Korineryo

Iri bukakya, Peturu na yabo bashatu banalyoka i Yopa, banagenda
baherekeziibwi na'bandu ba Yesu be'yo munda.
24 Ne'ri bukashubi kya, banahika mu kaaya ke'Kahisariya. Banag-
wana Korineryo akoli balindiriiri. Keera akuumania beene wage,
kuguma na'biira baage ba vyuka-ngwejere.
25 Peturu, mbu ahikage ha mwa Korineryo, Korineryo ana-
gendi músanganira. Anafukama imbere lyage, mu kumúheereza
ulushaagwa.
26 Haliko, Peturu anamúyimusa, anamúbwira, ti: «E waliha,
yimuka! Si naani ndi mundu nga we!»
27 Lyeryo, Peturu na Korineryo banayingira mu nyumba bagweti
bagaganuula. Banayiji gwana mukoli kumaniri abandu bingi.
28 Peturu anababwira: «Muyiji-yiji kwo twe Bayahudi tutahang-
wirwi ne'maaja ziitu kwo tukizi komeerana na'bandu be'gindi milala.
Kiri no'kugendi balamusa, tutahangwirwi! Kundu kwokwo, Rurema
keera anyereka kwo hatagire mundu yeshi ye ngakizi ki shembuula
kwo ali ne'kizira, kandi iri kwo ayulubiiri.
29 Kyo kyatuma ikyanya mwandumira, nanayami yija, buzira kusisi-
itwa. Aaho! Bikagi byo mwandumirira?»
30 Korineryo anamúshuvya: «Keera halenga isiku zishatu, uku-
lyokera ho njuba mu huuna Rurema mwi'no nyumba yani, ku kihe
nga kyekino kye'bihe mwenda bya mwi'zuuba. Lyeryo, nanabona
umundu akoli yimaaziri imbere lyani, ayambiiti imirondo ígweti
ígalangashana.
31 «Anambwira: “E Korineryo! Rurema keera ayuvwa amahuuno
gaawe. Anakengiiri ngiisi kwo uli mu tabaala abakeni.
32 Kwokwo, utumire Simooni Peturu. Ashumbisiri i Yopa, imwa
mazina gaage Simooni, umuhuzi we'mbu. Ne'nyumba yage iri ku
butambi bwe'nyaaja.”
33 Kwokwo, nanayami kutumira. Naawe, wagira bwija bwo wayija.
Aahago! Tweshi tukola imbere lya Nahano Rurema, gira tuyuvwe
ngiisi ga'kutekerera.»
34 Peturu anababwira: «Buno, lyo ngi menyaga kwo biri ukuli,
Rurema atali mu gira indoola mu bandu!

35 Si ali mu yemeera abandu ba ngiisi mulala ábamúsimbahiri,
banabe bali mu gira íbikwaniini imbere lyage.
36 Lyeryo igambo, lyo Rurema keera akatumira Abahisiraheeri.
Mukuba, nabo, akabamenyeesa Imyazi Miija kwo bangalonga umu-
tuula mu kati ka Yesu Kirisito. Uyo Yesu, ye na Nahano wa'bandu
booshi.
37 «Mwenyene, muyiji ngiisi íbikakoleka mu kihugo kyoshi
kye'Buyahudi. Bikatondeerera i Galilaaya, ku kyanya Yohana âli mali
yigiriza abandu kwo babatiizibwe.
38 Uyo Yesu we'Nazareeti, Rurema akamútaluula, anamúbiika
mwo'Mutima Mweru, no'bushobozi. Na bwo Rurema bayamiinwi,
kyanatuma agakizi genda ali mu gira amiija mu bandu. Na ngiisi ábâli
gandamiirwi no'bushobozi bwa Shetaani, anakizi bakiza.
39 «Byoshi byo Yesu akagira mu poroveesi ye'Buyahudi,
ne'Yerusaleemu, twâli kizi biyibonera. Ha nyuma, anayitwa ku
njira yo'kubambwa ku bibambo.
40 Haliko, ku lusiku úlugira izishatu, Rurema anamúzuula,
anamúyerekana mu bandu.
41 «Kundu kwokwo, batali booshi ábakamúbona. Si twehe naaho,
twe tukamúbona. Mukuba, twâli mali gwanwa twatoolwa na Rurema
kwo tugaaba tumasi twage. Ku kyanya Yesu akaba keera azuuka mu
bafwiri, twe twâli kizi lyanwa no'kunyweranwa.
42 Anasiga atubwira kwo tukizi menyeesa abandu Imyazi Miija.
Tukizi tanga no'bumasi kwo ye kabiikwa na Rurema, halinde akizi
twa imaaja za'bagumaana, ne'za abafwiri.
43 «Uyo Yesu, abaleevi booshi bâli mali gwanwa badeta hi'gulu lyage,
kwe'ri umundu angamúyemeera, agaakogwa ibyaha ku njira yi'ziina
lyage.»

Ábatali Bayahudi nabo bayakiira Umutima Mweru

44 Peturu mbu abe aki gweti agaadeta kwokwo, lyeryo ngana yabo
booshi, banashonookerwa kwo no'Mutima Mweru.
45 Abemeezi be'Kiyahudi ábâli herekeziizi Peturu, iri bakabonaga
kwo kiri na'bandu be'gindi milala nabo, keera bayonerwa kwo'Mutima
Mweru, banasoomerwa bweneene!
46 Mukuba, bâli yuvwiti ngiisi kwa'bandu be'gindi milala bakola mu
deta ku zindi-zindi ndeto, mu kuhuuza Rurema.
Haaho, Peturu anadeta:
47 «Si yaba bandu nabo keera bayakiira Umutima Mweru, nga
kwokulya nyiitu tukaguyakiira! Aahago! Nyandi úwangaki babuza,
kwo bataki batiizibwe ku njira ya'miiji!»
48 Peturu anadeta kwo Korineryo na'baabo babatiizibwe kwi'ziina
lya Yesu Kirisito. Ha nyuma, banahuuna Peturu kwo batee beeranwa
yaho siku ngerwa.

11

Peturu amenyeesa íbikakoleka mu batali Bayahudi

1 Indumwa za Yesu, na'bandi bandu baage be'yo munda i Buyahudi,
banayiji yuvwa kwo ábatali Bayahudi nabo keera bayakiira igambo
lya Rurema.

2 Kwokwo, ikyanya Peturu akazamuukira i Yerusaleemu, Abayahudi
ábâli koli yemiiri Yesu, banatondeera ukumúlega, ti:
3 «Si ushuba mu yifunda mu nyumba za'bandu be'gindi milala, iri
munashangiira ibyokulya!»
4 Haaho, Peturu anabatondobolera ngiisi íbikakoleka, anababwira:
5 «Lusiku luguma, nâli riiri mu kaaya ke'Yopa. Ne'ri n'gaba
ngweti ngahuuna Rurema, nanabonaga amabone. Na mu kati kaago,
nanabona ikindu íkiri nga mulondo muhamu kigwetiirwi ku mitwe
yakyo ina. Kyâli gweti kigajoolerwa hano mu kihugo, kyanayikira ha
butambi lyani.
6 Ne'ri n'gakiyitegeereza mwo bwija, nanabona muli ngiisi nyami-
ishwa, na íbiri mu yibulula, kiri no'tunyuni two'kubalala mu
kyanyaanya.
7 «Haaho, nanayuvwa izu, lyanambwira: "E Peturu! Yimuka,
ubaage yibi, ulye!"
8 Naani, ti: "E Nahamwitu! Nanga! Si ndaakyo kindu kyoshi
kyo'muziro, kandi iri íkiyulubiiri, íkizindi yingira mu kanwa kaani!"
9 «Lirya izu lyanashubi mbwira: "Ngiisi byo Rurema keera ayeruusa,
utakizi ki bishembuula kwo biri no'muziro!"
10 Yiryo igambo, iri likaba keera lyakoleka ubugira kashatu, yibyo
byoshi byanashubi kululirwa mwi'gulu.
11 «Lyeryo, abandu bashatu be'Kahisariya, banaba bakoli yimaaziri
imbere lye'nyumba yo nâli shumbisiri mwo.
12 Umutima Mweru, gwanambwira kwo tugendanwe, buzira kusisi-
itwa. Kwokwo, twanagenda yo tuli kuguma na yaba biitu balindatu.
«Mbu tuyingire mu nyumba ya Korineryo,
13 anatuganuulira ngiisi kwo akahulukirwa kwo no'muganda mu
mwage, na ngiisi kwo'yo muganda akamúbwira: "Utumire Simooni
Peturu. Akola mu kaaya ke'Yopa.
14 Ye gayiji kubwira amagambo go ugakizibwa mwo, kuguma
na'bandu booshi ba mu nyumba yawe."
15 «Aaho! Iri n'gaba ngi tondiiri ukuganuulira yabo bandu, lyeryo
ngana Umutima Mweru gwanabashonookera kwo, nga kwokulya
nyiitu, gukatushonookera kwo ku ndondeko.
16 Nanakengeera igambo lyo Nahamwitu âli mali gwanwa atubwira:
"Yohana âli gweti agabatiiza abandu ku njira ya'miiji. Haliko mwehe,
mugabatiizibwa ku njira yo'Mutima Mweru!"
17 «E balya, yikyo kigabi kyo Rurema akatuheereza ku kyanya
tukayemeera Nahamwitu Yesu Kirisito, kyo na kyekyo nabo keera aba-
heereza. Aahago! Niehe, nâli riiri nga nyandi, halinde nangahagiini
na Rurema?»
18 Yabo Bayahudi, mbu bayuvwagwe kwokwo, banayeguka, ba-
nayivuga Rurema, ti: «Kiziga Rurema keera aheereza abandu be'gindi
milala nabo ubulyo bwo bangatwikira ku byaha byabo, banalonge
ubulamu!»

Ishengero lye'Handyokiya lyagashaanirwa

19 Ikyanya Setefaano akayitwa, yabo bandu ba Yesu banakizi libuz-
ibwa. Kyanatuma bagashaabuka, banatibitira halinde mu poroveesi
ye'Foyinikiya, na mu ye'Kipuro, na mu kaaya ke'Handyokiya. Ne'yo

munda yoshi, banakizi yigiriza yi'gambo lya Rurema mu Bayahudi naaho.
20 Haliko, mu kaaya ke'Handyokiya, mwanayija abandu ukulyoka mu kihugo kye'Kipuro, na mu kaaya ke'Kureene. Boohe, banatondeera ukumenyeesa Imyazi Miija ya Nahamwitu Yesu, kiri na mu batali Bayahudi kwakundi.
21 Ubushobozi bwa Nahano, bwâli baliiri mwo, halinde abandu bingi banayemeera Nahano, banaba bandu baage.
22 Abandu bi'shengero lye'Yerusaleemu, ikyanya bakayuvwa ngiisi íbikakoleka i Handyokiya, banatuma yo Barinaaba.
23 Ne'ri akaba keera ahika yo, anabona ngiisi kwo Rurema keera agashaanira abandu. Kwokwo, anashambaala bweneene, anababwira booshi kwo bakizi fiitirwa ukugenderera mu kati ka Nahano.
24 Barinaaba, âli riiri mundu mwija, anâli yijwiri mwo'Mutima Mweru, no'bwemeere. Kwokwo, umuharuuro gwa'bandu ba Nahano, gwanayushuuka bweneene!
25 Ha nyuma, Barinaaba anagenda mu kaaya ke'Tariso, gira agendi looza yo Sahuli.
26 Ne'ri akaba keera amúbona, anamúleeta i Handyokiya. Yabo bombi, banamala yo'mwaka gwoshi, bagweti bagakuumana na'bandu bi'shengero. Banakizi yigiriza abandu bingi bweneene hi'gulu lya Yesu. Na yaho i Handyokiya, mwa'bigirizibwa ba Yesu bakatondeerera ukubuuzibwa Bakirisito.
27 Mu zeezo siku i Handyokiya, yanamanukira abaleevi baguma ukulyoka i Yerusaleemu.
28 Muguma wabo, iziina lyage Hagabo. Uyo Hagabo anayimuka, anatanga ubuleevi ku njira yo'Mutima Mweru kwo'mwena mukayu gugateera mu mahanga gooshi. (Kwokwo, kwo bikanaba ku ndwaro ya Kahisaari Kilodyo.)
29 Kyanatuma Abakirisito bagaatwa uluhango, kwo ngiisi muguma wabo akizi tanga ibindu, ukukulikirana na kwo abihiiti, gira bigendi tabaala abaabo Bakirisito be'Buyahudi.
30 Ne'ri bakaba keera babikuumania, banabiheereza Barinaaba na Sahuli, gira bagendi bisikiiriza abashaaja bi'shengero lye'Buyahudi.

12

Peturu afuusibwa mu nyumba ye'mbohe

1 Mu yizo siku, mwami Heroode anatondeera ukulibuza bandu baguma bi'shengero.
2 Anayitiisa Yakobo* mwene wabo Yohana, ne'ngooti.
3 Ne'ri akabonaga kwo asimiisa Abayahudi, anagwatiisa na Peturu. Kyanâli kola kyanya kye'siku ngulu ze'mikate mizira saama.
4 Uyo Heroode, mbu agwatiise Peturu, anamúlasha mu nyumba ye'mbohe, anamúsikiiriza mu biso bina bya'basirikaani bana-bana, gira bakizi múlanga bwija. Âli shungisiri kwe'nyuma lye'Pasaka, lyo agatwira Peturu ulubaaja imbere lya'bandu.

---

* **12:2 12.2** *Yakobo* âli riiri mugala Zebedaayo. Anâli riiri wa mu bigirizibwa ba Yesu kwo bâli riiri ikumi na babiri.

5 Na mu siku Peturu âli koli shwesirwi mwi'yo nyumba
ye'mbohe, abandu bi'shengero, banakizi gira umwete bweneene
gwo'kumúhuunira imwa Rurema.
6 Ubushigi bwo'lusiku lwo Heroode âli kola agatwira kwo Peturu
ulubaaja, Peturu âli ki shwesirwi mu nyumba ye'mbohe, anâli gwejiiri
ha kati ka'basirikaani babiri, anâli shwesirwi ne'minyororo ibiri. Na
ha mulyango gwe'nyumba, hâli biisirwi abandi basirikaani.
7 Ikyanya Peturu akaba aki huniiri mu kisiika, lyeryo ngana,
mwanahulukira umuganda wa Nahano. Yikyo kisiika, kyanayami
tanguula mwo'mulengeerwe. Uyo muganda, anakomomba Peturu
mu lubavu mu kumúsisimula, anamúbwira: «Vyuka duba!» Lyeryo,
iyo minyororo, kundu bâli gishwesiri ku maboko gaage, yanatibukira
haashi.
8 Uyo muganda anamúbwira: «Ewe! Kania umukaba gwawe,
uyambalage ne'biraato!» Ne'ri Peturu akagira kwokwo, anashubi
múbwira: «Uyitumbike ni'kooti lyawe! Ungulikire!»
9 Peturu anamúkulikira, mu kuhuluka mu nyumba ye'mbohe.
Haliko, byoshi íbikakoleka ku njira yo'muganda, Peturu anatona kwo
biryagagi bya'mabone naaho. Kiziga, kwokwo kwo biri!
10 Peturu no'yo muganda, iri bakahinjukaga áhali abalaazi ba mbere,
na áhali aba kabiri, banahika ku lwivi lwe'kyuma lwo'kuyingira mu
kaaya. Yulwo lwivi, lwanabayigukira lwonyene, banahulukira imbuga.
Ne'ri bakaba keera batambuka umutalimbwa muguma, uyo muganda
anayami músiga.
11 Peturu anayami hababuka, anayidesa, ti: «Ngoli yiji ku kasiisa
kwo Nahamwitu ye wandumira umuganda wage. Ee! Âli loziizi
ukungiza mu maboko ga Heroode, na mu byoshi bya'Bayahudi
batákoli langaliiri kwo bagangira.»
12 Peturu, mbu abaagage keera amenya kwokwo, anakwabadukira
ha nyumba ya Maryamu, nyina wa Yohana Mariko. Na mwi'yo
nyumba, mwâli kumaniri abandu bingi, bagweti bagahuuna Rurema.
13 Peturu anayiguza-yiguza ku lwivi lwo'luzitiro lwe'nyumba. Mun-
yere muguma mukozi, iziina lyage Rooda, anayiji yuvwiriza.
14 Uyo Rooda, mbu ayuvwagwe kwo liri izu lya Peturu, anasham-
baala bweneene! Anakwabadukira mu nyumba, buzira kusiga
amúyigulira. Anagendi bwira abaabo: «Peturu, akoli yimaaziri ku
mulyango!»
15 Yabo baabo, ti: «E munyere, ka wasireha?» Kundu kwokwo,
uyo munyere anakaviiriza ukudeta kwo ayuvwa izu lya Peturu.
Kyanatuma bagashubi múbwira: «Ngeeka muganda wage, uyo.»
16 Peturu anagenderera no'kuyiguza. Ne'ri bakaba keera bayigula,
banamúbona, banakanguka bweneene!
17 Peturu, anatee bayeheza no'kuboko kwo bahulike. Anabaganu-
ulira ngiisi kwo Nahano amúhulusa mu nyumba ye'mbohe, anashubi
babwira: «Yiri igambo, mugendi limenyeesa Yakobo na'bandi beene
witu.» Lyeryo, Peturu analyoka yaho, anayami genda ahandi.
18 Iri bukakya, yabo basirikaani banaba mwa'kayaya bweneene,
banabuuzania: «E balya, hayagi Peturu agenda?»
19 Heroode anakyula kwo Peturu aloozibwe. Ne'ri bakamúbula,
anabuliriza yabo balaazi. Haaho abuli kyula kwo bagendi yitwa. Ha

nyuma, analyoka i Buyahudi, anagendi beera siku ngerwa mu kaaya ke'Kahisariya.

Mwami Heroode afwa

20 Heroode, âli mali gwatwa no'bute bweneene, hi'gulu lya'bandu ba mu kaaya ke'Tiiro, na'ba mu ke'Sidooni. Na mukuba yutwo twaya twombi twâli kizi longa ibyokulya ukulyoka mu kihugo kyage, kyanatuma bagamútumira abatungwa. Yabo batungwa, banatee gendi rembereza Bulasito, bwo ye wâli yimangiiri akajumiro. Ha nyuma, babuli genda imwa mwami yenyene, gira bagendi múhuuna umutuula.
21 Banashungika ulusiku lwo'kuganuula. Ne'ri lukahikaga, Heroode anayambala imirondo yage ye'kyami, anagendi bwatala ku kitumbi kyage. Anatondeera ukudeta imbere lya'bandu.
22 Yabo booshi, banayami yamiza, ti: «Litakiri izu lya mundu, yiri! Si leero likola izu lya Rurema yenyene!»
23 Yubwo bwivuge, Heroode atanabuheereza Rurema. Kyanatuma umuganda wa Nahano agayami múlambika kwo'bulwazi bwo'kuliibwa ne'bijoka, anafwa.
24 Igambo lya Rurema, lyanagenderera no'kukwira mu bandu, iri linabakula mwo.
25 Barinaaba na Sahuli, iri bakaba keera bayusa umukolwa gwabo i Yerusaleemu, banayabiira Yohana Mariko, banamúgalukana.

13

Sahuli na Barinaaba babiikwa mu mukolwa

1 Mwi'shengero lya mu kaaya ke'Handyokiya, mwâli riiri abaleevi, na'bigiriza, bo baaba: Barinaaba, na Simyoni Nigeeri, na Lukiyo we'Kureene, na Manaheni (úkalererwa kuguma no'mutwali Heroode), na Sahuli.
2 Yabo booshi, bâli gweti bagayishalisa, iri banayikumba Nahano. Haaho, Umutima Mweru gwanababwira: «Mumbiikirage Barinaaba na Sahuli ku mukolwa gwo keera n'gabahamagalira.»
3 Iri bakayusa ukuyishalisa* no'kuhuuna Rurema, banabiika Barinaaba na Sahuli kwa'maboko, babuli bahanguula kwo bagende.

Herima, umuleevi we'bibeesha

4 Bwo Barinaaba na Sahuli bâli mali tumwa no'Mutima Mweru, banamanukira mu kaaya ke'Selukiya. Banalyoka yaho na'mashuba, banagenda mu kalira Kipuro.
5 Ne'ri bakaba mu kaaya ke'Salami, banakizi genda mu nyumba ze'mihumaanano za'Bayahudi, iri banayigiriza mwi'Gambo lya Rurema. Bâli gendiinwi na Yohana Mariko, umutabaazi wabo.
6 Ne'ri bakaba keera bahulukaana mu kalira kooshi, banahika mu kaaya ke'Pafo. Banagwana mwo'Muyahudi muguma, iziina lyage Bariyesu, úwâli munamaleere. Kundu kwokwo, âli kizi yihunda kwo ali muleevi wa Rurema.
7 Uyo Bariyesu, âli riiri mulemberezi wa guvuruneeri Serugyo Pahulu. No'yo guvuruneeri, âli riiri munabwenge bweneene, kyanatuma agatumira Barinaaba na Sahuli, gira naye alonge ukuyuvwa Igambo lya Rurema.

---

* **13:3 13.3** *ukuyishalisa* kwâli riiri hi'gulu lyo'kuyegerera Rurema.

8 Halikago, ikyanya bakatondeera ukudeta hi'gulu lya Yesu, ulya
munamaleere (ne'rindi iziina lyage Herima, kuli kudeta: muna-
maleere) anakizi bahaliiza. Anagiraga mbu atirike guvuruneeri kwo
atayemeere Yesu.
9 Sahuli (ne'lindi iziina lyage Pahulu†) âli yijwiri mwo'Mutima
Mweru. Anafutulira Herima amasu, anamúbwiririra.
10 «Si ulyagagi mwana wa Shetaani! Unali mugoma wa byoshi
íbikwaniini imbere lya Rurema! Uyamiri uli mu teberezania ku ngiisi
bulyalya. Aaho! Ka utâye twikire ukuvujuuka mu njira za Nahano
ízitungiini?
11 Lolaga buno! Nahano, akola agakuhana, mu kukuhumaaza!
Ugaahisa isiku ndebe, utakiri mu bona umulengeerwe gwi'zuuba.»
Lyeryo ngana, uluuta lwanayami múziba amasu, anaba mu kihulu,
namudidi! Anatondeera ukububuuta-bubuuta, mu kulooza umundu
wo'kumúgwatira ku kuboko, mbu amúrongoore.
12 Ulya guvuruneeri, mbu abonage kwokwo, anayami yemeera
Nahano. Âli koli somiirwi bweneene hi'gulu lya'migirizo go akayuvwa
hi'gulu lyage.

Pahulu amenyeesa abandu be'Pisidiya hi'gulu lya Yesu

13 Pahulu na'baabo, banalyoka yaho i Pafo, banagenda na'mashuba,
halinde i Periga, mu poroveesi ye'Pamufiriya. Halikago, Yohana
Mariko yehe, anabasiga yo, anagalukira i Yerusaleemu.
14 Pahulu na Barinaaba, banalyoka i Periga, banagenderera, halinde
i Handyokiya, mu poroveesi ye'Pisidiya. Na ku lusiku lwe'Sabaato,
banayingira mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, banabwatala.
15 Abandu banatee soma amagambo ga mu maaja za Musa, na'ga mu
bitaabo bya'baleevi. Ha nyuma, abakulu be'yo nyumba, banatuma
umundu áhali Pahulu na Barinaaba, ababwire: «E beene witu, iri
mwangaba muli ni'gambo lyo'kukania yaba bandu imitima, mwan-
galideta.»
16 Pahulu anayimuka, analengeza ukuboko, gira bahulike, anabab-
wira: «E bashosi be'Hisiraheeri, kiri na mwe bandu be'gindi milala
mwe mukoli simbahiri Rurema, munyuvwirize!
17 Rurema wa guno mulala gwitu gwa'Bahisiraheeri, ye katoola
bashokuluza biitu. Ne'kyanya bâli shumbisiri mu kihugo kye'Miisiri,
anabaluza bweneene, halinde banaba kandaharuurwa!
«Ha nyuma, anabalyosa i Miisiri ku bukalage bwage.
18 Anamala imyaka makumi gana agweti agabagooyera
mwi'shamba.
19 Ne'ri akaba keera ashereeza imilala irinda mu kihugo
kye'Kaanani, anabaheereza kyo, kibe kihugo kyabo.
20 Yibyo byoshi, bikakoleka ku myaka nga magana gana na makumi
gataanu.
«Ha nyuma, Rurema anakizi biikira bashokuluza biitu abatwi
be'maaja, halinde ukuhisa ku kyanya kyo'muleevi Samweri.
21 Ne'ri bakahuuna kwo nabo bahaabwe umwami, anabayimikira
Sahuli, mugala Kishi, wa mu mulala gwa Binyamiini. Uyo Sahuli
anahisa imyaka makumi gana ali mwami.

---

† **13:9 13.9** *Sahuli* liri iziina lye'kiheburaniya. No'mugeeza gwalyo: úkahuuna Rurema. Na yiryo iziina Pahulu, lyohe lyâli riiri lye'kirumi. No'mugeeza gwalyo: muniini.

22 «Ne'ri Rurema akaba keera amúshaaza, anayimika Dahudi, abe
ye gaaba mwami wabo. Uyo Dahudi, Rurema anadeta hi'gulu lyage,
ti: “Keera nabona kwo Dahudi, mugala Yese, ye nzimisiizi. Ye ganakizi
gira ngiisi byo ndoziizi.”
23 «Na mwi'kondo lya Dahudi, mwo Rurema akayiji lyokeza
Abahisiraheeri Lukiza Yesu, nga kwo âli mali gwanwa abalagaania.
24 Ikyanya Yesu atâli zaazi tondeera umukolwa gwage, Yohana âli
kizi yigiriza Abahisiraheeri booshi kwo batwikirage ku byaha byabo,
banabatiizibwe.
25 «Uyo Yohana iri akaba akola bu yusa umukolwa gwage, anadeta:
“Mutoniri kwo ndi nyandi? Ndali nie ulya Masiya! Si yehe agaki yija ha
nyuma lyani. Ndanakwaniini kiri no'kushwekuula imigozi ye'biraato
byage!”
26 «E beene witu, mwe bandu ba mwi'kondo lya Hiburahimu,
kuguma na'be'gindi milala, mwe mukoli simbahiri Rurema! Twehe,
twe tukatumirwa imyazi miija yo'bukize.
27 Kundu kwokwo, abandu be'Yerusaleemu, na'batwali baabo,
batakamenya kwo Yesu ye Lukiza, banamútwira ulubaaja
lwo'kuyitwa. Mu kugira kwokwo, lyo bakakoleesa amagambo ágâli
mali gwanwa gayandikwa hi'gulu lyage mu bitaabo bya'baleevi, go
ganali mu somwa ku ngiisi lusiku lwe'Sabaato.
28 «Na kundu abandu be'Yerusaleemu batakalongaga igambo
lyo'kuli lyo'kuyitiisa Yesu, haliko banagendi huuna Pilaato kwo
amúyite.
29 Yibyo byoshi, byâli mali gwanwa byayandikwa hi'gulu lyage.
Ne'ri bakaba keera babikoleesa, banamúshonoola ku kibambo, ba-
namúlambika mu shinda.
30 «Kundu kwokwo, ikyanya Yesu âli kolaga mu bafwiri, Rurema
anamúzuula mwo!
31 Anamala siku nyingi agweti agayiyerekana mu bandu. Yabo
bandu, bo bakazamuukanwa mu kulyoka i Galilaaya, no'kugenda
i Yerusaleemu. Tunali two tumasi twage mu mulala gwitu
gwa'Bahisiraheeri.
32 «Na buno, tugweti tugamùmenyeesa Imyazi Miija. Birya byo
Rurema âli mali gwanwa alagaania bashokuluza biitu,
33 keera byakoleka imwitu, twe baana baabo! Mukuba, Rurema
keera akazuula Yesu, nga kwo biyandisirwi mu Zaburi ya kabiri
kwokuno:
“Wehe, we Mwana wani.
Zeene, lyo naaba yisho.‡”
34 Amagambo ágayerekiini kwo Rurema akazuula Yesu mu bafwiri
gira atabole, go gaaga:
“Imigashani mitaluule yo nâli mali lagaania Dahudi,
yo na yeyo naawe ngakugashaanira kwo.
Yiryo igambo, linali lya'kasiisa.§”
35 Yiryo igambo liyandisirwi na'handi kwokuno:
“Umutaluule wawe, utagayemeera kwo abolere i kuzimu.*”

‡ **13:33 13.33** Zaburi 2.7. § **13:34 13.34** Hisaaya 55.3. * **13:35 13.35** Zaburi 16.10.

36 «Ikyanya Dahudi akaba keera akolaga byoshi byo Rurema âli
múshungikiiri ku kibusi kyage, anafwa. Anaziikwa ha butambi lya
bashokuluza baage, anabola.
37 Halikago, ulya ye Rurema akazuula, yehe ataboziri!
38 «Ku yukwo, e beene witu! Mumenye kwo ku njira ya Yesu, kwo
muli mu menyeesibwa ubulyo bwo'kukogwa mwe'byaha biinyu.
39 Ee! Kuli ku njira yo'kumúbiika kwo'bwemeere naaho, kwo muli
mu longa ukukwanana imbere lya Rurema. Si imaaja za Musa zoohe,
zitâli shobwiri ukugira kwokwo.
40 Ku yukwo, muloleekeze bwija, mutayiji kengeera mwagwatwa
na'magambo ágayandisirwi mu bitaabo bya'baleevi kwokuno:
41 “Mwe mugweti mugashekerezania, mulole bwija!
Musoomerwe, munafwirage ku mbinga.
Mukuba, ngiisi byo ngola mu gira mu zino siku ziinyu,
mutangabiyemiiri kundu umundu angamùsobanuliiri byo.†”»
42 Pahulu na Barinaaba, iri bakahuluka mu nyumba
ye'mihumaanano ya'Bayahudi, abandu banabayinginga kwo
bakashubi galuka ku lundi lusiku lwe'Sabaato, gira bakashubi yiji
baganuulira gaago-gaago magambo.
43 Ne'ri abandu bakaba keera bataaha, Pahulu na Barinaaba banaku-
likirwa na'Bayahudi bingi, kuguma na'bandu be'gindi milala ábâli koli
yemiiri ibanga lye'Kiyahudi. Yabo bombi, banakizi genda bagabakania
imitima, gira bagenderere no'kutuula mu lukogo lwa Rurema.
44 Lulya lundi lusiku lwe'Sabaato, iri lukahika, hoofi abandu booshi
ba mu yako kaaya ke'Handyokiya banayiji yuvwiriza igambo lya
Nahano.
45 Balya Abayahudi, iri bakabonaga ngiisi kwa'bandu bingi bwe-
neene keera basholoolokera yaho, arara-rara! Banatondeera ukukizi
haliiza Pahulu, iri banamútuka.
46 Kundu kwokwo, Pahulu na Barinaaba banabashuvya ku
bukaruuke, ti: «Mwe Bayahudi, igambo lya Rurema lishubi kwiriiri
litee menyeesibwa imwinyu. Haliko, keera mwalilahira, mutanayib-
wini kwo mukwaniini ukulama imyaka ne'myakuula. Aaho! Lolagi!
Tukola tugayigendera mu bandu be'gindi milala.
47 Mukuba, Nahano akatubwira:
“Keera n'gakubiika ube mulengeerwe mu batali Bayahudi,
gira uhise ubukize, halinde ku mbeka ye'kihugo.‡”»
48 Yago magambo, iri ábatali Bayahudi bakagayuvwa, banasham-
baala bweneene, banahuuza Igambo lya Nahano. Na ngiisi ábâli
mali gwanwa bashungikwa kwo bagaalama imyaka ne'myakuula,
banabiika Yesu kwo'bwemeere.
49 Kwokwo, kwi'Gambo lya Nahano likakwira mu yikyo kihugo
kyoshi.
50 Kundu kwokwo, Abayahudi banashimya abakazi bo'lushaagwa
ábâli koli simbahiri Rurema. Banashimya na'bakulu ba mu kaaya,
halinde banatondeera ukulibuza Pahulu na Barinaaba. Ne'ri
hakatama, banabayimula mu poroveesi yabo.
51 Yabo bombi, banababugumulira ulukungu úlwâli tumukiiri ku
magulu gaabo, kabe kalangikizo ko'kubakengula. Babuli genda mu
kaaya ke'Hikonyo.

† **13:41 13.41** Habakuki 1.5. ‡ **13:47 13.47** Hisaaya 49.6.

52 Abigirizibwa ba Yesu be'Handyokiya, bâli shambiiri bweneene,
banayijuzibwa mwo'Mutima Mweru.

14

Abandu be'Hikonyo bagabulikana mwo kubiri

1 Ikyanya Pahulu na Barinaaba bâli riiri mu kaaya ke'Hikonyo,
banayingira mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, nga
kwo'mugeeza gwabo gwâli riiri. Banayigiriza mwa'bandu hi'gulu
lya Yesu ku bukalage, halinde Abayahudi bingi banamúyemeera,
kuguma na'bandi bingi be'gindi milala.
2 Halikago, Abayahudi baguma bâli lahiiri Yesu. Yabo Bayahudi, ba-
natondeera ukushombania ábatali Bayahudi, gira balahire Abakirisito.
3 Kundu kwokwo, Pahulu na Barinaaba banamala siku nyingi
i Hikonyo, bagweti bagabwira abandu ku bukaruuke hi'gulu lya
Nahano, na hi'gulu lyo'lukogo lwage. Rurema, anakizi yerekana
kwa'magambo gaabo gali go'kuli, mu kubaheereza ubushobozi
bwo'kukizi gira mwe'bitangaaza bingi.
4 Abandu ba mu yako kaaya, banagabulikana. Baguma baabo,
banayibiika ku Bayahudi. Na'bandi, banayibiika ku ndumwa za Yesu.
5 Ne'ri hakatama, yabo Bayahudi, kuguma na'bandu be'gindi milala,
kiri na'batwali baabo, banagira igambi lyo'kuyita Pahulu na Bari-
naaba, ku njira yo'kubalasha amabuye.
6 Yabo bombi, iri bakamenyaga kwokwo, banatibitira mu kaaya
ke'Lisitira, na mu ke'Deribe, twa mu poroveesi ye'Likahoniya. Ban-
agenda na mu tundi twaya twe'yo munda,
7 bagweti bagamenyeesa ya'bandu Imyazi Miija ya Yesu.

Pahulu asigwa nga úfwiri i Lisitira

8 Yaho i Lisitira, hâli riiri mundu muguma, úkabutwa ali luzingo,
lutâli kizi tagula, kiri ne'hiniini.
9 Ikyanya Pahulu âli kizi deta, uyo mundu naye âli bwatiiri ho,
agweti agamúyuvwiriza. Pahulu, anamútungira, anabonaga kwo
ahiiti ubwemeere bwa'ngakizibwa mwo.
10 Kyanatuma agaadeta kwi'zu lihamu, ti: «Yimukaga, uyimangire
ku magulu gaawe!»
Lyeryo ngana, uyo mundu anayami yimuka, anatondeera ukugenda
yenyene.
11 Abandu bo bâli ririinwi, bâli bingi. Na mbu babonage ngiisi kwo
Pahulu akiza uyo mundu, banatondeera ukuyamiza mu ndeto yabo
ye'Kilikahoniya, ti: «Yoo! Mizimu ino! Keera yatushonookera mu
njusho ya'bandu!»
12 Banayinika Barinaaba iziina lyo'muzimu gwabo muguma Zehu.
Na Pahulu, banamúyinika iziina lyo'gundi muzimu wabo Herime.*
Mukuba, Pahulu ye wâli kizi deta bweneene.
13 No'yo Zehu, indaaro yage yâli riiri inyuma lya'kaaya.
Umugingi wa Zehu, kiri na'bandi bandu, bâli loziizi ukubaagira
Pahulu na Barinaaba ishuuli, libe ituulo. Kwokwo uyo mugingi,

* **14:12 14.12** Mu mizimu ya'Bagiriki, uyo Zehu ye wâli kuliiri abaabo booshi. No'yo Herime ye wâli riiri indumwa.

anahuluka kwi'rembo lya'kaaya, ali ne'shuuli, afumbiiti ne'njembe ízalukwa mu twaso.
14 Barinaaba na Pahulu, mbu balongage ukuyuvwa kwokwo, ban-
abona buligo. Banayami daatula imirondo yabo, banayitunga mu yabo
bandu, banababwira kwi'zu lihamu, ti:
15 «E bashosi, lekagi maashi, mwe kongwa mwe! Si na nyiitu
tuli bandu nga mwe! Tunali mu mùmenyeesa Imyazi Miija, gira
mutwikire ku magambo mwene yaga ga busha-busha! Munabaagage
bandu ba Rurema úli mugumaana. Si ye kabumba igulu, ne'kihugo,
ne'nyaaja, na íbibiri mwo byoshi.
16 «Yaho keera, akalekeerera abandu be'milala yoshi, bakizi vujuuka
mu ngiisi byo baloziizi.
17 Kundu kwokwo, âli kizi yerekana kwo ali ho, na kwo ali
mwija, mu kukizi mùniekeza invula, halinde mukizi yeza ku kyanya
íkikwaniini, munayigute. Kwokwo, lye'mitima yinyu, iyijuzibwa
mwo'bushambaale.»
18 Kundu Pahulu na Barinaaba bakadeta kwokwo, yuu! Byâli riiri
bikayu ukuhangirira yabo bandu, kwo batabatangire amatuulo.
19 Ha nyuma, hanayija Abayahudi baguma, ábâli lyosiri mu kaaya
ke'Handyokiya, na mu ke'Hikonyo. Balya Bayahudi, banatondeera
ukutirika balya Balisitira. Ne'ri hakatama, banayegukira uluhande
lwabo. Balya booshi, banatondeera ukuvurumika Pahulu amabuye.
Ne'ri bakatona kwo keera afwa, banabululira amagala gaage inyuma
lya'kaaya.
20 Kundu kwokwo, ikyanya abigirizibwa ba Yesu bakayiji sokanana
Pahulu, anavyuka, anagalukira mu kaaya. Ne'ri bukakya, anayami
lyoka yaho, anagenda kuguma na Barinaaba mu kaaya ke'Deribe.

Pahulu na Barinaaba bagalukira imunda ábakabatuma

21 Pahulu na Barinaaba, iri bakaba bakola i Deribe, banamenyeesa
ya'bandu Imyazi Miija ya Yesu, halinde abingi baabo banagiyemeera.
Ha nyuma, banagalukira mu kaaya ke'Lisitira, na mu ke'Hikonyo, na
mu ke'Handyokiya.
22 Ne'yo munda hooshi, banakizi genda bagaakania Abakirisito
imitima. Banababwira kwo bakizi yihangaana mu kuyemeera Yesu.
Banababwira na kwokuno: «E balya, iri twangayingira mu bwami bwa
Rurema, bitukwiriiri tukizi longa amalibu mingi.»
23 Mu ngiisi ishengero, Pahulu na Barinaaba banakizi siga balibiika
mwa'bashaaja. Banabahuunire imwa Nahano, iri banayishalisa,
babuli basikiiriza imwa Nahano. Mukuba, ye bâli koli biisiri
kwo'bwemeere.
24 Ha nyuma, Pahulu na Barinaaba banalenga mu poroveesi
ye'Pisidiya, babuli yingira mu ye'Pamufiriya.
25 Ne'ri bakaba keera bayigiriza igambo lya Rurema mu kaaya
ke'Periga, banamanukira mu ke'Hataliya.
26 Banalyoka yaho na'mashuba, banalindi galukira mu kaaya
ke'Handyokiya. Haaho, ho bakahuunirwa imwa Rurema ku mukolwa,
banaba keera baguyusa.
27 Ne'ri bakaba bakola kandi i Handyokiya, banakuumania abandu
bi'shengero. Banabaganuulira ngiisi kwo Rurema âli kizi kola ku njira

yabo, na ngiisi kwo akayigulira ábatali Bayahudi nabo umulyango gwo'kuyemeera Yesu.
28 Banamala siku nyingi yaho i Handyokiya, bali kuguma na'bigirizibwa ba Yesu.

15

Ukutwa uluhango hi'gulu lya ábatali Bayahudi

1 Abandu baguma, banalyoka i Buyahudi, banamanukira mu kaaya ke'Handyokiya, banatondeera ukuyigiriza Abakirisito, ti: «Iri mwangaba mutatengwirwi ukukulikirana no'mugeeza gwo tukasigirwa na Musa, mutangaki kizibwa!»
2 Yiryo igambo, lyanatumaga Pahulu na Barinaaba na yabo baabo, bagakizi hambanwa. Emwe! Banakizi haliira bweneene!
Yiryo igambo, bwo likakaya, abandu bi'shengero lye'Handyokiya banatwa uluhango kwo baguma baabo bazamuukire i Yerusaleemu kuguma na Pahulu na Barinaaba, gira bagendi hanuusa indumwa za Yesu, na'bashaaja bi'shengero.
3 Ne'ri abandu bi'shengero lye'Handyokiya bakabaseezera, banagenda bagalenga mu poroveesi ye'Foyinikiya, na mu ye'Samariya. Bâli kizi ganuulira ya'bandu ngiisi kwo ábatali Bayahudi nabo keera bayemeera Yesu. Yugwo mwazi, gwanashambaaza bweneene abaabo Bakirisito booshi be'yo munda.
4 Pahulu na'baabo, iri bakahika i Yerusaleemu, indumwa za Yesu zanabayegereza bwija, kuguma na'bashaaja bi'shengero, na'bandi bandu baalyo. Banatondeera ukubaganuulira ngiisi kwo Rurema âli kizi kola ku njira yabo.
5 Halikago, Abakirisito baguma ábâli lyosiri mwi'banga lya'Bafarisaayo, banayimuka, banakuuma, ti: «Si ábatali Bayahudi, nabo bakwiriiri bakizi tenguulwa! Banabwirwe kwo bakizi simbaha ne'zindi maaja zooshi za Musa.»
6 Yiryo igambo, indumwa za Yesu, kiri na'bashaaja bi'shengero, banagira inaama hi'gulu lyalyo.
7 Ne'ri bakaba keera bahisa ikyanya kingi bagweti bagalihambanwa kwo, Peturu anayimuka, anababwira: «E beene witu! Muyiji kwo hakola siku nyingi Rurema andooziri mu kati kiinyu, gira nimenyeese ábatali Bayahudi Imyazi Miija, halinde bamúyemeere.
8 «Rurema, ye yiji ngiisi íbiri mu mitima ya'bandu, keera akanayerekana kwo ábatali Bayahudi nabo, abayemiiri. Mukuba, nabo, akoli bahiiri Umutima Mweru, nga kwokulya nyiitu, keera akatuheereza gwo.
9 Kwokwo, ndaayo ndoola yo Rurema akagira ha kati kiitu na boohe. Si nabo, kulyagagi ku yeyo njira yo'kuyemeera Yesu, kwo ali mu yeruusa imitima yabo.
10 «Aahago! Kituma kiki mukiri mu geza Rurema, mu kubetuza Abakirisito yugu muteekerwa? Si twenyene gutuyabiiri! Kiri na bashokuluza biitu kwakundi, gukabayabira!
11 Twehe, tuyemiiri kwo tuli mu kizibwa ku lukogo lwa Nahamwitu Yesu naaho. Lunali lwolwo lukogo, lwo nabo bali mu kizibwa mwo.»
12 Haaho, abandu booshi ba mwi'yo naama, banahulika, shee! Barinaaba na Pahulu, nabo babuli baganuulira ngiisi kwo Rurema âli

kizi yerekana ibitangaaza bingi ku njira yabo, mu batali Bayahudi.
Ikyanya Barinaaba na Pahulu bakadeta kwokwo, yabo booshi ban-
abayuvwiriza.
13 Ne'ri bakayusa ukudeta, Yakobo naye, ti: «E beene witu,
munyuvwirize!
14 Simooni, keera atuganuulira ngiisi kwo Rurema akahahalira
ábatali Bayahudi nabo, mu kutoola baguma baabo babe mu bandu
baage.
15 Yibyo, byo biguma na íbiyandisirwi mu bitaabo bya'baleevi, ti:
16 “Nahano, adesiri kwokuno:
Ha nyuma, ngagaluka.
Na kundu inyumba ya Dahudi ikahongoka, ngashubi giyubaka.
Iyo nyumba yage, kundu ikoli ba mushaka,
ngashubi gishakuulula.
17 Kwokwo, lya ábatali Bayahudi booshi, bagandooza.
Mukuba, keera n'gahamagala booshi kwo nabo babe bandu baani.
Yaga magambo, niehe nie gweti ngagagira.
18 Ganali go n'gamenyeesa ukulyokera keera.*”»
19 Yakobo, anashubi deta: «Ku yukwo, ábatali Bayahudi, iri
bangahinduka bandu ba Rurema, niehe mbwini kwo tuleke ukukizi
basuuza.
20 Tukwiriiri naaho tubayandikire amaruba go'kubabwira kwo
batakizi ki lya ibyokulya íbyagirwa miziro hi'gulu lye'migisi.
Batanakizi ki sambana. Batanakizi ki lya ne'nyama za íbyanigwa.†
Batanakizi ki lya no'muko.
21 «Mukuba, ukulyokera keera, Imaaja za Musa ziri mu yigirizibwa
mu ngiisi kaaya. Zinali mu somwa mu nyumba ze'mihumaanano
za'Bayahudi ku ngiisi lusiku lwe'Sabaato.»

Amaruba go'kutumwa mu Bakirisito

22 Yizo ndumwa za Yesu, kuguma na'bashaaja bi'shengero,
kiri na'bandi Bakirisito booshi be'Yerusaleemu, banatwa uluhango
kuguma, kwo batoole baguma baabo bagendanwe na Pahulu na
Barinaaba mu kaaya ke'Handyokiya. Mu kati kaabo, banatoola
mwe'birongoozi bibiri. Muguma ye Yuda (âli kizi buuzibwa Barisaba).
No'gundi, ye Siira.
23 Yabo bombi, banatumwa na'maruba, ti: «Twe ndumwa, kuguma
na'bashaaja bi'shengero, twe biinyu Bakirisito, twamùlamusa, mwe
mutali Bayahudi ba mu kaaya ke'Handyokiya, na'ba mu poroveesi
ye'Siriya, na'ba mu ye'Kirikiya.
24 Keera twayuvwa kwo baguma biitu bakayiji mùbwira ibyo
kumùhahaza, halinde imitima yinyu inabe ikoli hanamiri. Kundu
kwokwo, tutali twe tukabatuma.
25 «Kwokwo, twanayemerezania kwo tutoole abandu bo tugaatuma
iyo munda, bayije kuguma na'bakundwa biitu Barinaaba na Pahulu.
26 Yabo bombi, bayitaaziri bweneene mu kukizi kolera Nahamwitu
Yesu Kirisito, kiri na ho bangasiga amatwe gaabo.

---

* **15:18 15.16-18** Hamoosi 9.11-12. † **15:20 15.20** *nyama za íbyanigwa* Abayahudi bali no'lubaaja kwe'kyanya bagayita ibitugwa, bakwiriiri babitongeere, halinde umuko gwabyo guyami yoneka.

27 «Na yabo bandi bo tugweti tugamùtumira, ali Yuda na Siira. Yaga
magambo go twamùyandikira, yabo bombi bo bagaaba tumasi twago.
28 Ee! Byasimiisa Umutima Mweru, na nyiitu kwakundi, kwo hataki
gire igindi miteekerwa yo tugakizi mùbetuza, ha nyuma lya zeezi
maaja naaho.
29 Mutakizi ki lya ibyokulya keera íbyatangwa imwe'migisi! Mu-
tanakizi ki lya no'muko, kandi iri inyama za íbyanigwa. Mutanakizi
ki sambana. Ne'ri mwangakizi simbaha yizi maaja, mugaaba mwagira
bwija. Baaba.»
30 Yabo ábakatumwa, banasigaana na'baabo, banamanukira iyo
munda i Handyokiya. Ne'ri bakahika yo, banakuumania Abakirisito,
banabafumbadika amaruba.
31 Yabo Bakirisito, iri bakaba keera bagaasoma, ganabakania im-
itima, ganabashambaaza.
32 Uyo Yuda, bo na Siira, bâli riiri baleevi. Kyanatuma bagabwira
abaabo Bakirisito amagambo mingi go'kubakania imitima, halinde
banasikama.
33 Ne'ri bakaba baki maziri yo siku ngerwa, Abakirisito banaba-
hanguula kwo bagaluke mu kati ko'mutuula. [
34 Haliko Siira yehe, anabona kwo buli bwija asigale.]
35 Pahulu na Barinaaba, nabo banasigala iyo munda i Handyokiya.
Yabo bombi, kuguma na'bandi bandu bingi, banakizi yigiriza abandu
Igambo lya Nahano.

Pahulu na Barinaaba bayihandulana kwo

36 Iri hakalenga isiku, Pahulu anabwira Barinaaba, ti: «E yaga,
tushubi galukira mu tulya twaya two keera tukayigiriza mwi'Gambo
lya Nahano, gira tukizi tanduula mwo beene witu.»
37 Mu yulwo lugeezi, Barinaaba âli loziizi kwo bagendanwe na
Yohana Mariko.
38 Halikago, Pahulu anabona kwo butali bwija kwo bashubi
mútwala. Mukuba, akasiga abajandirira mu poroveesi ye'Pamufiriya,
ho angagenderiiri ukukizi kola kuguma.
39 Yiryo igambo, lyanatuma bombi bagahaliira bweneene, halinde
banayihandulana kwo. Barinaaba anayabiira Mariko, banagendanwa
na'mashuba, halinde banahika mu kalira Kipuro.
40 Pahulu naye anayabiira Siira. Yabo bombi, iri abaabo Bakirisito
bakaba keera babasikiiriza mu maboko ga Nahano, banalyoka yaho.
41 Banagenda bagalenga mu poroveesi ye'Siriya, na mu ye'Kirikiya,
bagweti bagasikamya mwa'mashengero.

16

Pahulu ayabiira Timoteyo kwo bakizi gendanwa

1 Pahulu, anagenda mu kaaya ke'Deribe, na mu ke'Lisitira. Ne'yo
munda, yâli riiri mwigirizibwa muguma wa Yesu, iziina lyage Timo-
teyo. Nyina, âli riiri Muyahudi-kazi úwâli koli yemiiri Yesu. Haliko,
yishe âli riiri Mugiriki.
2 Timoteyo, âli huziibwi mu Bakirisito be'yo munda i Lisitira,
na'be'Hikonyo.

3 Pahulu, analooza kwo bagendanwe mu lugeezi. Haliko, Abayahudi
booshi be'yo munda bâli yiji kwo yishe ali Mugiriki. Kyanatuma agatee
mútenguula, gira batayagalwe.
4 Ha nyuma, Pahulu na'baabo banalenga mu twaya twe'yo munda.
Banakizi menyeesa Abakirisito zirya maaja ízikabiikwa ne'ndumwa
za Yesu, na'bashaaja bi'shengero be'Yerusaleemu, gira lyo nabo bakizi
zisimbaha.
5 Kwokwo, kwa'mashengero ge'yo munda gakagenderera
no'kusikama mu kuyemeera Yesu. Umuharuuro gwa'Bakirisito,
gwanakizi yushuuka ngiisi lusiku.

Amabone ga Pahulu hi'gulu lya'Bamakedoniya

6 Pahulu na'baabo, banagenda bagalenga mu poroveesi ye'Furigiya,
na mu ye'Galatiya. Mukuba, Umutima Mweru âli mali balahiza kwo
batagendi yigiriza igambo lya Rurema mu ye'Haziya.
7 Ne'ri bakahikaga ku lubibi lwo'kuyingira mu poroveesi ye'Misiya,
banagira mbu basookere mu ye'Bitiniya. Haliko, Umutima gwa Yesu,
gutanabahanguula.
8 Kwokwo, banalungushuka mwi'yo poroveesi ye'Misiya, bana-
manukira mu kaaya ke'Torowa.
9 Bwobwo bushigi, Pahulu anabona amabone. Anabona mu
poroveesi ye'Makedoniya muyimaaziri mundu muguma, agweti
agamúyinginga bweneene, ti: «E waliha, ujabukire ino munda, uyiji
tutabaala.»
10 Yago mabone, ikyanya Pahulu akagabona, lyeryo twanayami
yitegaanura ukugenda iyo munda i Makedoniya. Ee! Twâli bwini kwo
Rurema keera atuhamagala kwo tugendi menyeesa Imyazi Miija, kiri
na mu bandu be'yo munda.

Lidiya ayemeera Yesu

11 Kwokwo, twanalyoka i Torowa na'mashuba, twanayami genda
halinde mu kalira Samotirake. Ne'ri bukakya, twanahika mu kaaya
ke'Nehapoli.
12 No'kulyoka yaho, twanagenda halinde mu kaaya ke'Firipi. (Na
yaho i Firipi, ko kaaya kahamu ka mu poroveesi ye'Makedoniya, kanali
ka'Barumi.) Twanahabeera siku ngerwa.
13 Ku lusiku lwe'Sabaato, twanasooka inyuma lya'kaaya, hoofi
no'lwiji. Mukuba, twâli toniri kwo ho tugagwana abandu bo'kuhuuna
Rurema. Ne'ri tukahikaga ho, twanagwana hakoli kumaniri abakazi.
Kwokwo, nyiitu twanahabwatala, twanatondeera ukubaganuulira
hi'gulu lya Yesu.
14 Na mu bâli kizi tuyuvwiriza, mwâli riiri mukazi muguma
we'Tyatira, iziina lyage Lidiya. Âli riiri mudandaza we'mirondo
miija ye'kituku-tuku, anâli simbahiri Rurema. Ne'kyanya Pahulu
akabamenyeesa Imyazi Miija ya Yesu, Nahano anayigula umutima
gwage, halinde naye anamúyemeera.
15 Uyo Lidiya, ikyanya akaba keera abatiizibwa, kuguma na'bandu
ba mu nyumba yage, anatuyinginga, ti: «E waliha, iri mwangambona
kwo naani ngoli yemiiri Nahano, muyiji handa imwani!» Ne'ri
hakatama, anatuyemeeza.

Pahulu na Siira bafuusibwa mu mbohe

16 Lusiku luguma, iri tukagenda yaho handu ho kuhuunira Rurema,
twanahulukirwa kwo no'munyere muguma, muja. Uyo munyere, âli
riiri mwe'kisigo kyo'kumúshoboleesa ukubona imbuko. Na ku njira
yakyo, banahamwabo bâli kizi yondoola ifwaranga nyingi.

17 Uyo munyere, anakizi tukulikira, twe na Pahulu, iri anayamiza-
yamiza, ti: «Yaba bandu, balyagagi bakozi ba Rurema úli hi'gulu lya
byoshi! Bayiji mùmenyeesa injira yo mwangakizibwa mwo.»
18 Anamala siku nyingi agweti agayamiza-yamiza kwokwo. Iri
hakatama, Pahulu anagarwa, anakebagana uyo munyere, anabwira
ikisigo íkyâli múliiri mwo, ti: «Nakubwira kwi'ziina lya Yesu Kirisito,
shaaga mu'yu munyere!» Lyeryo, kyanayami múshaaga mwo.

19 Banahamwabo bo'yo munyere, iri bakabonaga kwo bataki hiiti
ubulyo bwo'kukizi longa mwe'fwaranga, ehee! Banayami birigisha
Pahulu na Siira, banabakululira ha'batwali bâli kizi twa imaaja.
20 Banabwira abatwali, ti: «Yaba bashosi, bali Bayahudi. Keera
banabiika kano kaaya kiitu mwa'kamburugu bweneene!
21 Si bagweti bagatubwira kwo tukizi kulikiriza imigeeza ye'mwabo.
Ne'maaja ziitu twe Barumi, zitatuhangwiri kwo tugikulikire.»

22 Lyeryo, ikigugu kya'bandu kyanayami bimbira ku Pahulu na Siira.
Yabo batwali, banabahogoleesa ibyambalwa byabo, banadeta kwo
bahimbulwe.
23 Yabo bombi, banabahimbula. Ne'ri bakaba bakola ne'miviivi, ba-
nalashwa mu nyumba ye'mbohe. Abatwali, banakomeereza umulaazi
kwo abalange bwija, batatoloke.
24 Kwokwo, anabafunda mu kisiika kye'kati, anabahagika amagulu
mu bisito bihamu.
25 Ha kati ko'bushigi, Pahulu na Siira bâli gweti bagahuuna Rurema.
Banakizi múyimbira ne'nyimbo zo'kumúyivuga. Abaabo bashweke,
bâli bayuvwiriziizi.

26 Kibande-bande, mu kihugo mwanalenga sizigirye wo'musisi.
Gwanajungubania ulutaliro lwe'rya nyumba. Inyiivi zooshi, zanayami
yiguka. Ne'minyororo íyâli shwesiri abashweke booshi, yanash-
wekuuka.
27 Umulaazi we'yo nyumba, anasisimuka. Ne'ri akabona kwe'nyiivi
zikola nyigule, anayomola ingooti yage, gira ayiyite. Mukuba, âli toniri
kwo abashweke booshi keera batibita.
28 Haliko, Pahulu anayami múyamiira, ti: «Utayiyite, maashi! Si
tweshi tukiri muno!»
29 Uyo mulaazi anadeta kwa'matara galeetwe. Ne'ri gakaleetwa,
anayami yitunga mu nyumba. Anahikiri gwa imbere lya Pahulu na
Siira agweti agalenga mwo'musisi.
30 Ha nyuma, anabahulukiza ha mbuga, anababuuza: «E bana-
hamwitu, ngwiriiri ngirage kuti, halinde ngizibwe?»
31 Nabo, ti: «Uyemeere Nahano Yesu! Kwokwo, lyo ugakizibwa,
kuguma na'bandu ba mu nyumba yawe.»

32 Haaho, Pahulu na Siira banamúyigiriza Igambo lya Nahano,
kuguma na'bandu booshi ba mu nyumba yage.
33 Ku kyekyo kyanya kyo'bushigi, anashuka Pahulu na Siira inguma
zaabo. Anabuli batiizibwa, na beene wage booshi.

34 Ha nyuma, anatwala Pahulu na Siira mu mwage, anabazimaana.
Anashambaala ngana-ngana, kuguma na beene wabo booshi, bwo bâli
koli yemiiri Rurema.
35 Iri bukakya, balya batwali banatuma abalemberezi imwo'yo
mulaliizi, banayiji múbwira: «Balya bandu, ubashwekuulage.»
36 Uyo mulaazi anagendi bwira Pahulu, ti: «Abatwali, keera batuma
kwo nimùshwekuule. Ku yukwo mwangakoli taaha. Mugendage mu
mutuula.»
37 Haliko, Pahulu anababwira: «Si keera batuhimbulira imbere
lya'bandu buzira kutubuulania, tunali Barumi!* Keera banatulasha
na mu nyumba ye'mbohe. Aahago! Ka bakoli loziizi ukutushaaza
mwo ku bumbishwa? Nanga! Muleke boonyene babe bo bagayiji
tushwekuuza!»
38 Yago gooshi, abalemberezi banagendi gaganuulira abatwali. Ne'ri
bakayuvwa kwo Pahulu na Siira bali Barumi, banayoboha.
39 Kyanatuma bagayiji balembereza. Na boonyene, banabahulusa
mu nyumba ye'mbohe, banabayinginga kwo bashaagage mu yako
kaaya kaabo.
40 Pahulu na Siira, iri bakaba keera bahuluka mwi'yo nyumba,
banagenda imwa Lidiya. Banakuumania mwa'baabo Bakirisito, iri
banabakania imitima. Ha nyuma, banalyoka yaho.

17

Abatesaloniki bagira akamburugu

1 Pahulu na Siira, banalenga mu kaaya ke'Hamufipoli, na mu
ke'Hapoloniya, halinde banahika i Tesaloniki. Na yaho, hâli riiri
inyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi.
2 Pahulu anakulikiriza isiku zishatu ze'Sabaato ayingiiri mwi'yo
nyumba, nga kwo'mugeeza gwage gwâli riiri. Anakizi sobanulira
abandu Amandiko Meeru.
3 Anabayereka ku bweranyange kwo Masiya âli kwiriiri atee
libuzibwa, anayitwe. Haliko ha nyuma, anazuuke mu bafwiri.
Pahulu, anashubi babwira: «Uyo Masiya, ye na yolya Yesu ye ngweti
ngamùmenyeesa.»
4 Ikyanya Pahulu akababwira kwokwo, baguma ba mu Bayahudi
banakorwa ni'gambo. Banayemeera Yesu, kuguma na'bandu bingi
be'gindi milala ábâli koli simbahiri Rurema. Kiri na'bakazi bingi
bo'lushaagwa, nabo banamúyemeera. Yabo booshi, banayibiika ku
Pahulu na Siira.
5 Halikago, Abayahudi baguma, banashubi gwatwa no'luugi, arara-
rara! Banagenda mu kaguliro, gira bagendi leeta utupere-pere. Ne'ri
tukaba keera twayilunda yaho, twanatondeera ukugira akamburugu
mu kaaya. Twanalunguula imwa Yasooni, gira tulooze mwo Pahulu
na Siira, tubaleete imbere lya'bandu.
6 Tulya tupere-pere, iri tukababula, twanayami yabiira Yasooni
yenyene, kuguma na'bandi Bakirisito. Twanabakululira imbere
lya'bakulu ba'kaaya, tugweti tugayamiza, ti: «Yaba bandu, si keera
babiika akamburugu mu mahanga gooshi. Na baabano, bakolaga na
hano mu kaaya kiitu!

* **16:37 16.37** Abarumi batâli hangwirwi kwo bahimbule uwabo Murumi.

7 Uyo Yasooni, ye bahandisiizi. Ne'ngingwe, yaba booshi bakoli
gayiriziizi imaaja ízikabiikwa na mwami witu Kahisaari. Banali mu
yihaya kwo bagweti ugundi mwami wabo, mbu ye Yesu.»
8 Yabo bakulu ba'kaaya, kuguma na'bandi bandu, mbu bayuvwagwe
kwokwo, banayami gira ulujongo bweneene!
9 Banatangiisa Yasooni na'baabo ingwati, babuli bahanguula kwo
batee taaha.

Ababeroya bagira ubwitonde

10 Iri bukayira, Abakirisito banayongolosa Pahulu na Siira, banabat-
wala mu kaaya ke'Beroya. Ne'ri bakahika yo, banagendi yingira mu
nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi.
11 Abandu be'yo munda i Beroya, bâli riiri bo'bwitonde ukuhima
abaabo be'Tesaloniki. Kyanatuma ikyanya Pahulu akabaganuulira
Igambo lya Rurema, banaliyakiira ku mwete gwoshi. Banakizi
yitegeereza mu Mandiko Meeru ngiisi lusiku, gira basise amagambo
ga Pahulu, bamenye iri gali go'kuli.
12 Mu kati kaabo, Abayahudi bingi banayemeera Yesu, kuguma
na'bandu bingi be'gindi milala, abashosi na'bakazi bo'lushaagwa.
13 Balya Bayahudi be'Tesaloniki, iri bakamenyaga kwo Pahulu
akola mu yigiriza igambo lya Rurema ne'yo munda i Beroya, yehee!
Banayami genda yo, banashimya abandu bingi be'yo munda, halinde
hanashubi ba akamburugu.
14 Lyeryo, abaabo Bakirisito banayami yabiira Pahulu, banamútwala
halinde ku kyambu. Haliko, Siira na Timoteyo boohe, banasigala i
Beroya.
15 Banaherekeza Pahulu, banamúhisa halinde mu kaaya ke'Hateene.
Ne'kyanya bâli kola bagagaluka, anabatuma babwire Timoteyo na
Siira kwo bamúgwane duba.

Pahulu aganuuza abandu be'Hateene

16 Ikyanya Pahulu âli ki gweti agalindirira Siira na Timoteyo mu
kaaya ke'Hateene, yee! Anagarwa bweneene, mu kubona kwa'kaaya
kooshi kaboziri ne'migisi!
17 Anakizi yingira mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi. Na
ngiisi Bayahudi bo âli kizi gwana mwo, kuguma na'bandu be'gindi
milala ábâli koli simbahiri Rurema, anakizi basobanulira hi'gulu lya
Yesu. Na ngiisi lusiku, ikyanya âli kizi yingira mu tuguliro, anakizi
menyeesa abandu hi'gulu lya Yesu.
18 Abanabumenyi baguma bi'banga lye'kihepikuriyo,* kuguma na
bi'banga lye'kisitohiko,† banatondeera ukuhaliiza Pahulu. Baguma
baabo, banadeta: «Bikagi byo'yu malabi aloziizi ukudeta?» Abandi,
ti: «Byaboneka kwo agweti agadetera imigisi yage ye'mahanga.» Na
íbikatuma bagaadeta kwokwo, bwo Pahulu âli kizi baganuulira hi'gulu
lya Yesu, na hi'gulu lyo'kuzuuka kwa abafwiri.
19 Yabo banabumenyi, banatwalaga Pahulu imbere lye'naama ngulu
ye'Hareyopago. Abakulu be'yo naama banamúbwira: «Yago migirizo

* **17:18 17.18** *bi'banga lye'kihepikuriyo* bâli toniri kwa'kalimbi ka'bandu kuli kukizi yisimiisa.
† **17:18 17.18** *bi'banga lye'kisitohiko* bâli kizi deta kwo ngiisi íbigaaba, iri kwoshi kwokwo, batanâli kizi twaza ku byo'busiime, kandi iri ku byo'bulyanirwe.

mahyahya go ukola mu menyeesa mu bandu, na nyiitu wangatubwira go.
20 Twagayuvwa kwo gakola gandi-gandi, na nyiitu twanganasiima
kwo tusobaanulire go.»
21 (Na íbikatuma bagaadeta kwokwo, bwa'bandu be'yo munda i
Hateene, kuguma ne'binyamahanga íbyâli tuuziri yo, bâli kizi siima
naaho ukuyuvwiriza amagambo mahyahya, iri banakizi gaganuula-
ganuula.)
22 Kwokwo, Pahulu anayimanga mwi'yo naama ngulu, anadeta: «E
bashosi be'Hateene! Keera nabonaga kwo mugweti mugakulikiriza
bweneene ibya mabanga giinyu!
23 Ikyanya njuba mu genda ngalenga mu kano kaaya, nabona ngiisi
byo muli mu yikumba. Nanabonaga kiri na'katanda ko'kutangira
kwa'matuulo, ákayandisirwi kwo yaga magambo: "Imwa úli mu
yikumbwa útayijikiini". Aaho! Uyo ye mugweti mugayikumba buzira
kumúmenya, ye na yoyu ye ngweti ngamùmenyeesa.
24 «Rurema, ali Nahano wi'gulu na we'kihugo. Ye kabumba ikihugo,
na íbikiri mwo byoshi. Atanatuuziri mu ndaaro, kwo iri mu girwa
na'maboko ga'bandu.
25 Ndaanabyo íbiri mu múgoora, mbu abandu bangamúkolera byo.
Si ye mu biika abandu booshi mwo'muuka, halinde babe bagumaana.
Ye na gweti úgabaheereza ne'bindi byoshi.
26 «Mu mundu muguma, mwo Rurema akalyosa imilala yoshi
ya'bandu, gira bakwire mu mahanga gooshi. Anababiikira ne'byanya
byo âli mali gwanwa abatengekera. Anababiikira ne'mbibi za'ho
bagakizi tuula.
27 Na íbikatuma Rurema agaagira kwokwo, gira abandu
bakamúlooze, kundu kwangaba ku njira yo'kumamaata, halinde
banamúbone. Atanali hala na ngiisi muguma witu.
28 Mukuba, ye tumiri tuli ho, tunali bagumaana, tunali mu yisha-
gania. Biri nga kwo baguma ba mu bandisi biinyu keera bakadeta:
"Kiri na nyiitu, tulyagagi baana baage!"
29 «Ku yukwo, bwo tuli baana ba Rurema, tutakwiriiri ukutona kwo
ashushiini ne'migisi íri mu tulwa mu nooro, kandi iri mu harija, kandi
iri imigisi íri mu baajwa mu mabuye. Si yibyo byoshi, biri mu girwa
naaho ku bulenga bwa'bandu.
30 «Yaho keera, ku kyanya abandu bâli kizi gira ibitalaalwe mu
buhwija, Rurema âli kizi yigira nga atabibwini. Halikago buno, akola
mu bwira abandu booshi ba ngiisi handu kwo babitwikire kwo.
31 Mukuba, keera akabiika ulusiku lwo agatwira kwa'bandu booshi
ulubaaja mu kati ko'kuli. Kugaaba ku njira yo'mundu muguma, ye
âli mali gwanwa atoola. Keera akanayereka abandu booshi akasiisa
kaabyo, mu kumúzuula mu bafwiri.»
32 Yabo bakulu, mbu bayuvwe kwo Pahulu akola mu deta
hi'gulu lyo'kuzuuka kwa abafwiri, baguma baabo banatondeera
ukumúhonyoleza, ti yuuhu! Haliko, abandi banamúbwira: «Yiri
igambo, tugaki shubi kuyuvwiriza hi'gulu lyalyo.»
33 Pahulu anahuluka mwi'yo naama.
34 Abandu baguma, banayemeera Yesu, banayibiika ku Pahulu.
Mu kati kaabo, mwâli riiri Dyonisiyo, muguma wa mu naama

ye'Hareyopago. Mwâli riiri no'mukazi muguma, iziina lyage Damaari, kuguma na'bandi bandu kwakundi.

18

Pahulu mu kaaya ke'Korindo

1 Ha nyuma, Pahulu analyoka i Hateene, anagenda mu kaaya
ke'Korindo.
2 Anahumaanana mwo'Muyahudi muguma, iziina lyage Hakila,
mubutirwa we'Pondo. Uyo Hakila, bo na mukaage wa Pirisila, lyo
bâli ki shaaga i Rumi, mu poroveesi ye'Hitaliya. Mukuba, mwami
mukulu Kilodyo âli mali kyula kwa'Bayahudi booshi bayimulwe mwo.
Kwokwo, Pahulu anagendi lamusa Hakila bo na mukaage.
3 Na bwo Pahulu âli kizi gira umukolwa gwo'kuhanga amaheema,
nga kwo nabo bâli kizi gira, kyanatuma agabeera mwomwo mu
mwabo, banakizi kolera kuguma.
4 Ku ngiisi lusiku lwe'Sabaato, Pahulu anakizi yingira mu nyumba
ye'mihumaanano ya'Bayahudi. Anakizi sobaanura mwe'Myazi Miija
ya Yesu mu Bayahudi, kuguma na'bandu be'gindi milala, gira nabo
bamúyemeere.
5 Ha nyuma, Siira na Timoteyo banahika yaho ukulyoka i Make-
doniya. Pahulu anatondeera ukukizi tanga ikyanya kyage kyoshi mu
kukizi yigiriza igambo lya Rurema mu Bayahudi naaho. Âli gweti
agabatangira ubumasi kwo Yesu ye ulya Masiya.
6 Halikago, balya Bayahudi banatondeera ukumúhaliiza, iri ba-
namútukiiriza. Kyanatuma agababugumulira ibyambalwa byage,
bube bumasi imwabo, anababwira: «Umuko gwinyu, gukolaga gu-
gaaba hi'gulu liinyu mwenyene! Niehe, ndaalyo igambo lyo ngaki
buuzibwa hi'gulu lyagwo. No'kulyokera buno, ngolaga ngakizi genda
mu bandu be'gindi milala.»
7 Lyeryo, Pahulu anahuluka mwi'yo nyumba ye'mihumaanano
ya'Bayahudi, anayami yingira mu nyumba íyâli riiri ha butambi lyayo.
Iyo gindi nyumba, yâli riiri ye'mwa Tiito Yusito, umundu úwâli kizi
yikumba Rurema.
8 Haliko, umukulu we'yo nyumba ye'mihumaanano, iziina lyage
ye Kirisipo. Naye, âli yemiiri Nahano, kuguma na'bandu booshi
ba mu nyumba yage. Abandi Bakorindo bingi, ikyanya bakayuvwa
amagambo ga Pahulu, nabo banagayemeera, banabatiizibwa.
9 Mu bushigi buguma, Nahano anabwira Pahulu mu kati ka'mabone,
ti: «Utakizi yoboha mbu uhulike! Nanga! Si ugenderere naaho ukukizi
deta.
10 Mukuba, tuliinwi. Ndaanaye mundu úgayiji kuhuma kwo, mbu
akukomeerese. Mu kano kaaya, mbiitagi abandu bingi.»
11 Kwokwo, Pahulu anamala mwaka muguma ne'kitolo akoli tuuziri
i Korindo, anakizi yigiriza ya'bandu Igambo lya Rurema.
12 Ku kyanya Gaalyo âli twaziri ikihugo kye'Hakaya, Abayahudi
booshi kuguma, banagendi gwata Pahulu, banamúleeta imbere
lya'batwi be'maaja,
13 banadeta: «Uyu mundu, agweti agalyeryega abandu kwo bakizi
yikumba Rurema ku gindi-gindi njira. Ne'yo njira, twehe tutagihang-
wirwi ne'maaja ziitu!»

14 Pahulu, iri akaba akola agaadeta, Gaalyo anabwira Abayahudi, ti:
«Mwe Bayahudi, múkilege uyu mundu ku buhube buhamu, kandi iri
ku mahube go'kugiriirira, lyoki nangamùteziri amatwiri!
15 Haliko, bwo mugweti mugahambanwa ku magambo naaho, na ku
maziina, na ku bye'maaja ziinyu, mugendi bimala mwenyene! Niehe,
mwene yibi, ndagaatwa ulubaaja lwabyo!»
16 Haaho, Gaalyo anakyula kwo bayimulwe imbere lya'batwi
be'maaja.
17 Lyeryo, booshi banayami gugumira Sositeene, umukulu
we'nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, banatondeera
ukumútitimba. Na kundu bâli gweti bamúgire buligo imbere
lya'batwi be'maaja, Gaalyo atanabitwaza.

Pahulu ashubi galukira i Handyokiya

18 Pahulu anashubi gira izindi siku nyingi mu kaaya ke'Korindo.
Ha nyuma, anaseezera abaabo Bakirisito be'yo munda, anagenda
mu ke'Kengereya. Na bwo âli mali gwanwa alagaania Rurema ku
magambo malebe, anaba keera agakoleesa, kyanatuma agayibegeesa
akahala.* Ha nyuma, banashonera mu mashuba, kuguma na Pirisila
na Hakila, banagenda mu poroveesi ye'Siriya.
19 Iri bakahika i Hefeso, Pahulu anasigaana na Pirisila na Hakila.
Yenyene, anagendi yingira mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi,
anabasobanulira mwe'Myazi Miija.
20 Yabo Bayahudi, banahuuna Pahulu kwo ayushuule ku siku zo
ashuba agabeera imwabo. Haliko atanayemeera.
21 Kundu kwokwo, ikyanya akabaseezera, anababwira: «Ngaki
shubi galukira hano, iri Rurema angalooza.» Anabuli lyoka yaho
na'mashuba.
22 Ne'ri Pahulu akaba keera ahika mu kaaya ke'Kahisariya, anat-
eramira i Yerusaleemu, anagendi lamusa yi'shengero. Ha nyuma,
anamanukira mu kaaya ke'Handyokiya.
23 Ne'ri akamala ye'siku ngerwa, anashubi lyoka yaho. Ana-
genda agalenga mu poroveesi ye'Galatiya, na mu ye'Furigiya, agweti
agasikamya ya'Bakirisito booshi.

Hapoolo ayumuusa Abayahudi

24 Ku kyekyo kyanya mu kaaya ke'Hefeso, mwanahika Umuyahudi
muguma, iziina lyage Hapoolo, mubutirwa wa mu kaaya
ke'Halegizanderiya. Uyo Hapoolo, âli koli somiri bweneene, anâli
yiji Amandiko Meeru.
25 Kiri ne'bya Nahano, âli mali biyigirizibwa. Naye kwakundi, âli
kola mu biyigiriza mu bandu ku buhagarusi, na mu kati ko'kuli. Si
ku luhande lwo'bubatiizo, âli ki yiji naaho hi'gulu lyo'bubatiizo bwa
Yohana.
26 Uyo Hapoolo anayingira mu nyumba ye'mihumaanano
ya'Bayahudi, anatondeera ukuyigiriza mwe'Myazi Miija ya Yesu
ku bukaruuke. Pirisila na Hakila, iri bakayuvwa yago migirizo gaage,
banamútwalaga imwabo, banamúyerekeza igambo lya Rurema ku
bwitonde, nga ngiisi kwo liri.

---

* **18:18 18.18** *agayibegeesa akahala* Abayahudi, ikyanya bâli kizi lagaania Rurema igambo lirebe banabe keera balikoleesa, lyo bâli kizi yibegeesa akahala mu kuyerekana kwo keera lyakoleka.

27 Ha nyuma, Hapoolo analooza ukugenda mu poroveesi ye'Hakaya.
Abakirisito be'Hefeso, banamúyemeerera, banayandikira abaabo
Bakirisito be'yo munda amaruba kwo bamúyakiire bwija.
Ne'ri akahikaga yo, anagwana ábâli koli yemiiri Yesu ku lukogo lwa
Rurema, anabatabaala bweneene.
28 Ehee! Ulya Hapoolo âli gweti agayumya Abayahudi imbere
lya'bandu ku buhagarusi. Anakizi koleesa Amandiko Meeru, mu
kubayereka kwo Yesu ye Masiya.

19

Pahulu amenyeesa abandu booshi be'Haziya hi'gulu lya Yesu

1 Ku kyanya Hapoolo âli ki riiri i Korindo, Pahulu naye anakizi lenga
mu twaya twa mu migazi, abuli manukira mu ke'Hefeso. Ne'kyanya
akaba yaho, anahumaanana mwa'bigirizibwa baguma ba Yesu,
2 anababuuza: «Ikyanya mukayemeera Yesu, ka mukayakiira
no'Mutima Mweru?» Nabo, ti: «Nanga! Kiri no'kuyuvwa kwo guba
ho, tutazindi yuvwa!»
3 Anashubi babuuza: «Aahago! Bubatiizo buki bwo mukabatiizibwa
mwo?» Na wa nabo, ti: «Ku bwa Yohana.»
4 Anababwira: «Yohana, ikyanya abandu bakatwikira ku byaha
byabo, anakizi babatiiza. Anababwira kwo ha nyuma lyage, hagaki
yija ugundi, ye Yesu. Ne'kyanya agayija, bakamúyemeere.»
5 Yabo bandu be'Hefeso, iri bakayuvwa kwokwo, nabo banabatiiz-
ibwa kwi'ziina lya Nahano Yesu.
6 Ne'ri Pahulu akaba aki gweti agababiika kwa'maboko, lyeryo ngana
Umutima Mweru gwanayami bashonookera kwo. Banatondeera
ukudeta ku zindi-zindi ndeto, iri banatanga ubuleevi.
7 Yabo bandu, umuharuuro gwabo, gwâli hisiri abashosi ngi'kumi na
babiri.
8 Pahulu, anahisa myezi ishatu ali mu yingira mu nyumba
ye'mihumaanano ya'Bayahudi. Anakizi sobanulira mwa'bandu ku
bukaruuke hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema, gira babuyemeere.
9 Halikago, baguma baabo banayumya imitima yabo. Ikyanya
bakayigirizibwa ibya Yesu, banalahira ukubiyemeera, banatondeera
ukubishemba imbere lya'baabo. Kyanatuma Pahulu agabayilyosa
mwo, anatwala Abakirisito mu nyumba ya Tirano. Mukuba,
mwa'bandu bâli kizi kuumana. Na ngiisi lusiku, anakizi baganuulira
hi'gulu lya Yesu.
10 Pahulu, anahisa imyaka ibiri agweti agamenyeesa abandu hi'gulu
lya Yesu. Kwokwo, kwa'batuulaga booshi ba mu poroveesi ye'Haziya
bakalonga ukuyuvwa Igambo lya Nahano, Abayahudi, kuguma
na'bandu be'gindi milala.

Abaana ba Sikewa bahondwa ne'kisigo

11 Rurema âli kizi gira ibitangaaza bya kahebuuza ku njira ya Pahulu.
12 Kiri ne'bihunika, no'tundi tulondo, ikyanya bâli kizi bihisagya
ku magala gaage, binatwalirwe abalwazi, banayami kira. Ne'bisigo
kwakundi, byâli kizi balyoka mwo.
13 Hâli riiri na'Bayahudi baguma, bâli kizi genda bagayimula ibisigo
mu bandu. Yabo nabo, banatondeera ukukizi koleesa iziina lya

Nahano Yesu, mu kubwira ibisigo, ti: «Kwi'ziina lya Yesu ye Pahulu
agweti agayigiriza, twamùbwira kwo mulyoke mu'yu mundu!»
14 Na mu bâli kizi gira kwokwo, mwâli riiri abaana balinda ba
Sikewa, mukulu muguma wa'bagingi.
15 Lusiku kuguma, iri bakagira mbu bayimulage ikisigo kwokwo,
kyanabashuvya: «Hafe! Nyiji Yesu, nyiji na Pahulu! Haliko mwehe,
mwe banyandi?»
16 Lyeryo ngana, uyo mundu anayami bayaduka, anabahima imisi,
anabahonda-honda. Ehee! Banapuumukira imbuga bakola bukondwe,
banakola ne'nguma!
17 Yibyo íbikakoleka, byanalumbuuka mu Bayahudi be'Hefeso, kiri
na mu bandu be'gindi milala kwakundi. Yabo booshi, banagwatwa
ne'kyoba. Ni'ziina lya Nahano Yesu, lyanakizi huuzibwa.
18 Abandu be'yo munda, iri bakaba bakoli yemiiri Yesu, banayiji
yilega imbere lya'bandu. Mukuba, bâli mali gira amabi ga kwingi-
kwingi.
19 Abingi baabo, bâli kizi gira ibya maleere. Kwokwo, banaleeta
ibitaabo byo bâli kizi gagira mwo, banabiduulika kwo'muliro imbere
lya'bandu booshi. Ne'ri bakaharuura ikishingo kyabyo, banabona kwo
byâli hisiri ifwaranga nyingi bweneene, bihumbi makumi gataanu
ge'darakima.*
20 Kwokwo, kwi'Gambo lya Nahano likakwira mu bandu, lyanakizi
yushuuka mwe'misi.

Akamburugu mu kaaya ke'Hefeso

21 Ha nyuma, Pahulu anashungika kwo agalenga mu poroveesi
ye'Makedoniya, na mu ye'Hakaya, akabuli genda i Yerusaleemu.
Akanadeta, ti: «Ha nyuma lyo'kuhika i Yerusaleemu, bigambuuna kwo
mbike na mu kaaya ke'Rumi.»
22 Kwokwo, anayabiira abandu babiri mu batabaazi baage, Timoteyo
na Herasito, anabatuma kwo bagwanwe iyo munda i Makedoniya.
Yehe, anatee sigala mu poroveesi ye'Haziya.
23 Ku kyekyo kyanya mu kaaya ke'Hefeso, hanaba akamburugu
bweneene hi'gulu lya'bandu ba Yesu.
24 Mwâli riiri mutuzi muguma we'harija, iziina lyage Demeteryo,
úwâli kizi tula imigisi íshushiini ne'mbeero zo'muzimu gwabo
Haritemi. Anâli kizi tundira abaabo banaluganda imikolwa mingi.
25 Lusiku luguma, Demeteryo anakuumania abaabo banaluganda,
kuguma na'bandi bakozi ábâli kizi gira mwene yugwo mukolwa,
anababwira: «E bashosi, muyiji bwija kwo mu yugu mukolwa, mwo
tuli mu yungukira bwija.
26 Haliko buno, keera mwayuvwa, keera mwanabona ngiisi kwo
Pahulu agweti agatirika abandu bingi ba hano i Hefeso, kuguma
na'bandu ba mu mbande zooshi za mu poroveesi ye'Haziya. Agweti
agababwira kwe'migisi itakwiriiri ukuyikumbwa, mbu bwo iri mu
girwa naaho na'maboko ga'bandu.
27 «Kwokwo buno, ngolagi yobohiri kwo guno mukolwa gwitu gukola
gugagayirizibwa. No'luheero lwo'muzimu gwitu mukulu Haritemi,

* **19:19 19.19** *bihumbi makumi gataanu ge'darakima* zâli za kugula ingaavu nga magana gabiri na makumi gataanu.

nayo igayiji kengeera yakenekwa. Kiri na Haritemi yenyene, kundu
ali muzimu mukulu, angayiji tungululwa ku bukulu bwage. Ye na
gweti úgayikumbwa mu poroveesi yoshi ye'Haziya, kiri na mu gandi
mahanga gooshi.»
28 Yago magambo ga Demeteryo, mbu abaabo banaluganda bagayu-
vwe, banayami tondeera ukuyamiza, ti: «Haritemi wa'Bahefeso, ye
mukulu!»
29 Lyeryo, kalya kaaya kooshi ke'Hefeso, kanayijulaga
mwa'kamburugu. Abandu banagendi birigisha abandu babiri
be'Makedoniya, Gaayo na Harisitariko, bwobâli balamiinwi na Pahulu.
Banabayitungana bombi mu nangungubanga we'nyumba yo bâli kizi
kuumana mwo.
30 Pahulu analooza kwo naye agendi yimanga ha kati kaabo. Haliko,
abaabo Bakirisito batanamúhanguula.
31 Kiri na'biira baage baguma ba mu bakulu be'yo munda i Haziya,
nabo banamútumira indumwa yo'kumúyinginga kwo atabayisheeg-
ule.
32 Yabo bandu, kwo bâli kumaniri yaho, banatondeera ukuyogora
bweneene! Ngiisi baguma banakizi yamiza kwabo-kwabo. Abingi
baabo, batâli yiji kiri na íbyabakuumania.
33 Balya Bayahudi banatundira Halegizandere imbere lyabo. Haaho,
bandu baguma banakizi yamiza mu kumúshungula amagambo. Hale-
gizandere, anabayeheza booshi no'kuboko kwo bahulike. Mukuba, âli
loziizi ukuyibulanira imbere lyabo.
34 Haliko, mbu bamenye kwo ali Muyahudi, lyeryo booshi banashubi
tondeera ukuyamiza kiranga, ti: «Haritemi wa'Bahefeso ye mukulu!»
Banamala bihe bibiri, bagweti bagayamiza-yamiza kwokwo.
35 Iri hakazindaga, umwandisi mukulu wa'kaaya anayihangaana,
halinde anabahoohya. Anababwira: «E bashosi be'Hefeso! Mu
mahanga gooshi, nyandi útayiji kwo kano kaaya ko kali mu langa
uluheero lwo'muzimu mukulu Haritemi? Kanali mwo'mugisi gwage,
gulya úgukahona mwi'gulu.
36 Aahago! Mukwiriiri mutuuze. Hatanagire igambo lyo mugaagira
ku ngungu.
37 «Yabo bandu bo mwaleeta hano, ndaakyo kindu kyo bazimba mu
mbeero ziitu. Kiri no'muzimu gwitu Haritemi yenyene, batamútusiri.
38 Tuli na'handu ho'kukizi twira imaaja. Na'batwi be'maaja
bayamiri ho. Haaho, ho Demeteryo na'baabo bakwiriiri bagendi legera
yaba bandu, iri bangaba bali ni'gambo hi'gulu lyabo!
39 Ne'ri mwangaba mukiri ne'bindi bibuuzo, mugendi bitwala mu
mihumaanano íhangwirwi ne'maaja ziitu.
40 «Bino byo twagira zeene, byangakoli tuma tugaalegwa kwo
twagira akamburugu. Ne'ri twangalegwa kwokwo, tutahiiti igambo
lyo twangayifwongooza mwo. Si kano kamburugu, kalyagagi ka
busha!»
41 Uyo mwandisi mukulu, iri akayusa ukubabwira kwokwo, anabab-
wira kwo bataahage.

20

Pahulu mu poroveesi ye'Makedoniya, na mu ye'Bugiriki

1 Yako kamburugu ke'Hefeso, iri kakaba keera kamala, Pahulu
anatumira Abakirisito be'yo munda. Ne'ri akaba keera abakania
imitima, anabaseezera, anagenda mu poroveesi ye'Makedoniya.
2 Anakizi genda agalenga iyo munda, iri anabwira Abakirisito
amagambo mingi go'kubakania imitima. Ha nyuma, anahika na mu
poroveesi ye'Bugiriki,
3 anamala mwe'myezi ishatu.
Ne'kyanya âli kola agagaluka na'mashuba i Siriya, Abayahudi
banashubi gira igambi libi hi'gulu lyage. Kyanatuma agashungika kwo
ashubi lenga yeyo munda i Makedoniya.
4 Ku yikyo kyanya, Pahulu âli balamiinwi na Sopateeri, mugala
Piiro we'Beroya, kuguma na'bandu babiri be'Tesaloniki, Harisitariko
na Sekundo. Hâli riiri na Gaayo we'Deribe, na Timoteyo, kuguma
na'bandu babiri be'Haziya, Tukiko na Torofimo.
5 Yabo booshi, banagwanwa mu kaaya ke'Torowa, banatulindirira
yo.
6 Isiku ngulu ze'mikate mizira saama, iri zikaba keera zamala,
twanalyoka mu kaaya ke'Firipi na'mashuba. Twanagira ulugeezi
lwe'siku zitaanu, halinde twanahika mu ke'Torowa. Ne'yo munda, yo
tukagwana yabo biitu, twanatee beera ho siku zirinda.

Pahulu aholoolola Heyutiko

7 Ulusiku lwi'yinga, iri lukahika, twanakuumana, gira tukoojol-
ere umukate kuguma. Pahulu anatondeera ukuganuulira abandu,
anayidungeera bweneene, halinde ukuhisa ubushigi ha kati. Mukuba,
âli kola agazindukiri lyoka yaho.
8-9 Yaho twâli kumaniri, mwâli riiri mu kisiika kya mu nyumba íyâli
yubakiirwi hi'gulu lye'zindi zibiri. Mwanâli yasiri amatara mingi.
Mu kaazo ke'kisiika, mwâli bwatiiri mutabana muguma, iziina
lyage ye Heyutiko. Na bwo Pahulu âli gweti agadeteereza bweneene,
uyo Heyutiko anatondeera ukuyitumikira hi'gulu li'ro. Ne'ri akaba
akola mwi'ro lya'kahondo-hondo, anatulubuka mu kaazo, anayitimba
haashi. Abandu banagendi mútoola, banagwanana keera afwa.
10 Pahulu naye, anashonooka. Anayubama ku'yo mutabana,
anamúfumbatira. Anabwira abandu, ti: «Mutayobohe! Akola
mugumaana!»
11 Ha nyuma, Pahulu anashubi shonera mu kisiika, anakoojola
umukate, anagulya. Anashubi genderera no'kudeta bweneene,
halinde bwanakya, abuli lyoka yaho.
12 Abandu banayabiira ulya mutabana, banamútwala i kaaya akola
mugumaana. Banaholeezibwa ngana-ngana!

Pahulu aseezera abashaaja be'Hefeso

13 Pahulu anagenda agalenga i bulambo, mu kugenda mu kaaya
ke'Hasoosi. Na nyiitu, twanagenda yo na'mashuba, gira atugwane yo.
Mukuba, ho twâli mali lagaana kwo tugalengi múyabiirira.
14 Ne'kyanya akatugwana yo, twanamúyakiira mu mashuba, twan-
agendanwa mu kaaya ke'Mitireene.
15 Iri bukakya, twanagenderera na'mashuba, twanalenga ku bu-
tambi bwa'kalira Kiyo. Ne'ri bukashubi kya, twanajabukira mu

kalira Samoosi. Ne'ri bukashubi kya kandi, twanahikaga mu kaaya ke'Mireto.
16 Mukuba, Pahulu âli shungisiri kwo atagalenga i Hefeso, gira atayiji kengeera atinda mu poroveesi ye'Haziya. Mukuba, âli kola ne'ngungu yo'kugwanwa ahika i Yerusaleemu, ulusiku lwe'Pendekosite lútazi hika, iri byangaziga.
17 Ne'kyanya Pahulu akaba akola i Mireto, anatumira abashaaja bi'shengero lye'Hefeso.
18 Iri bakahika imunda ali, anababwira: «E balya, muyiji ngiisi kwo nâli tuuziri imwinyu, ukulyokera ku lusiku lwo n'gatee hika hano mu poroveesi ye'Haziya.
19 Na kundu Abayahudi bâli kizi ndibuza, mu kukizi ngirira amagambi mabi, haliko nâli kizi kolera Nahano mu kati ko'butuudu bwoshi, na mu kati ke'migenge.
20 «Ngiisi magambo gooshi ágangamùtabaala, muyiji kwo ndaalyo kiri ne'liguma lyo n'gamùbisha! Halikago, nâli kizi mùyigiriza go ha bweruula, kiri na mu nyumba ziinyu.
21 Nâli kizi bwiririra Abayahudi, kuguma na'bandu be'gindi milala, kwo batwikirage ku byaha byabo, banayemeere Nahamwitu Yesu.
22 «Buno, Umutima Mweru gugweti gugambidika kwo ngende i Yerusaleemu. Yo na munda ngola mu genda, kundu ndayiji íbigagendi mba kwo.
23 Nyiji naaho kwo mu ngiisi kaaya ko ndi mu lenga mwo, Umutima Mweru gugweti guganyereka kwo ngalashwa mu nyumba ye'mbohe, na ngizi longa amakuba.
24 «Kundu nangafwagaga, imwani kitali kindu! Ndoziizi naaho kwo nyuuse umukolwa gwo Nahano Yesu akambiika kwo. Na yugwo mukolwa, kuli kumenyeesa abandu Imyazi Miija kwo bangakizibwa ku lukogo lwa Rurema.
25 «Mweshi, nâli kizi genda ngamùlenga mwo. Nanakizi mùyigiriza hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema. Halikago buno, ngoli yiji kwo mutagaki shubi mbona.
26 Kwokwo buno, namùbwiraga ku bweranyange, iri muguma winyu agateereka, umuko gwage gutagaki ba hi'gulu lyani.
27 Mukuba, ngiisi byo Rurema ashungisiri, nâli kizi mùmenyeesa byo, buzira kusisiitwa.
28 «Mwehe, Umutima Mweru keera gukamùbiika mube bimangizi bi'shengero lya Rurema. Ku yukwo, mukizi yilanga mwenyene. Mukizi langa ni'shengero lyage. Mukuba, yiryo ishengero, Yesu yenyene keera akatanga umuko gwage mu kuliguluula.
29 «Ngoli yiji kwe'kyanya ngaaba keera namùlyoka mwo, abandu balangi nga mirunga bagamùyilala mwo, bataganamùkejeerera!
30 Kiri na mu kati kiinyu mwenyene, mugaki yimuka abandu, banashobanie amagambo go'kuli mu kutirika Abakirisito, gira babakulikire.
31 «Ku yukwo, mukizi ba masu! Mukizi yama mukengiiri kwo n'gamala myaka ishatu ngweti ngahanuula ngiisi muguma winyu, úbwakya-úbwayira, mu kati ke'migenge.
32 «Na buno, namùsikiiriza imwa Rurema, abe ye gakizi mùlanga. Mukizi langwa ni'gambo lyo'lukogo lwage. Ee! Igambo lyage, lyo

lishobwiri ukukizi mùyubaka, halinde mukalonge ku migashani yo abikiiri abataluule baage booshi.
33 «Niehe, ndakayifwija ifwaranga za mundu yeshi, kandi iri inooro zaage, kandi iri ibyambalwa byage.
34 Mwenyene, muyijagi ngiisi kwo nâli kizi yikolera na gano maboko gaani, hi'gulu lya'magoorwa gaani, na hi'gulu lya'magoorwa ga'bo tuliriinwi.
35 «Mu kati ka byoshi, nâli kizi mùyereka kwo tukwiriiri tukizi yitubanula mu kukola. Kwokwo, lyo tulonga byo tugatabaala mwo ábatashobwiri. Mukizi kengeera amagambo go Nahano Yesu yenyene akadeta: “Ngiisi ábagweti bagahaana, bo bahiriirwi, ukuhima ábali mu haabwa.”»
36 Iri Pahulu akayusa ukudeta kwokwo, anafukama kuguma na yabo booshi, anahuuna Rurema.
37 Ha nyuma, booshi banakizi múhoobera, iri banakizi múnyunyuguta mu kati ke'migenge.
38 Na íbikatuma bagajengeerwa, hi'gulu li'gambo lyo akadeta, kwo batagaki shubi múbona. Kwokwo, banamúherekeza, halinde banamúhisa áhali amashuba.

21

Pahulu agenda i Yerusaleemu

1 Iri tukaba keera twaseezerana na'bashaaja be'Hefeso, twanashonera mu mashuba. Twanagenda liguma na liguma, halinde twanahika mu kalira Koosi. Ne'ri bukakya, twanagenda mu kalira Roodo. No'kulyokera yaho, twanagenda kandi, halinde twanahika mu kaaya ke'Patara.
2 Na yaho, twanagwana ha'gandi mashuba go'kujabukira mu poroveesi ye'Foyinikiya. Kwokwo, twanagashonera mwo, twanagenda.
3 Ne'ri tukaba tukola mu langiiza akalira Kipuro, twanakasiga uluhande lwe'kisaka. Twanagenderera, halinde twanahika mu poroveesi ye'Siriya.
Iri tukahika mu kaaya ke'Tiiro, twanashonooka mu mashuba. Mukuba, haaho, ho mashuba gâli riiri gagahambuulira imiteekerwa.
4 Kwokwo, twanagendi bonaana na'Bakirisito be'yo munda, twanamala he'siku zirinda tuhaaziri imwabo. Yabo Bakirisito, banayinginga Pahulu ku njira yo'Mutima Mweru kwo atazamuukire i Yerusaleemu.
5 Kundu kwokwo, iri tukaba keera twamala he'siku zirinda, twanahalyoka. Abakirisito booshi be'yo munda i Tiiro, banatuherekeza, abashosi, na bakaabo, kiri na'baana baabo. Banatutambusa inyuma lya'kaaya, halinde banatuhisa ku kyambu. Twanafukama, twanahuuna Rurema.
6 Ne'ri tukaba keera twaseezerana, twanashubi shonera mu mashuba. Nabo banagalukira i kaaya.
7 Iri tukalyoka i Tiiro, twanagenderera no'lugeezi, halinde twanahika mu kaaya ke'Tolemayi. Twanalamusa mwa beene witu, twanamala yo'lusiku luguma.
8 Ne'ri bukakya, twanalyoka yaho, twanagenda halinde mu kaaya ke'Kahisariya. Twanahanda mu nyumba ya Firipo. Âli riiri mwigiriza

we'Myazi Miija ya Yesu. Anâli riiri muguma wa mu balya batabaazi balinda ábakatoolwa i Yerusaleemu.
9 Firipo, âli gweti banyere bana ábatâli yazirwi. Banâli gweti ikigabi kyo'kukizi tanga ubuleevi.
10 Ne'ri tukaba keera twamala isiku ngerwa i Kahisariya, hanahulukira umuleevi ukulyoka i Buyahudi, iziina lyage Hagabo.
11 Uyo Hagabo, anatuyijira. Anayabiira umukaba gwa Pahulu, anaguyizongeza ku magulu na ku maboko. Anadeta: «Alagi! Umutima Mweru, gwadeta, ti: "Mwene yugu mukaba, kwoku kwa'Bayahudi be'Yerusaleemu bagamúkona. No'buzinda, banamútange mu maboko ga'bandu be'gindi milala."»
12 Mbu tuyuvwe kwokwo, twe na'biitu be'Kahisariya, twanayinginga Pahulu bweneene kwo ataki yisheegule i Yerusaleemu.
13 Haliko anatushuvya, ti: «Kituma kiki mugweti mugalira-lira, halinde munaloozi nvuna umutima! Si ngola ibiringiini ukugendi shwekwa i Yerusaleemu hi'gulu li'ziina lya Nahano Yesu. Kiri no'kuyitwa, ngolaga ibiringiini ukugendi yitirwa yo hi'gulu lyage.»
14 Twanagira mbu tumúyemeeze, analahira. Iri hakatama, twanamúleka ngana, twanadeta: «Ndakundi! Ubulooze bwa Nahano, bubaagage bwo bugakoleka.»
15 Ha nyuma, twanateekera imiteekerwa, twanayiteera mu njira yo'kuzamuukira i Yerusaleemu.
16 Abakirisito baguma be'Kahisariya, banatuherekeza, halinde banatuhisa mu nyumba ya Munasoni. Hanali ho twâli riiri tugahanda. Uyo Munasoni, âli riiri mundu wa mu kalira Kipuro, anâli riiri muguma wa mu Bakirisito be'ndondeko.

Pahulu asimbaha imigeeza ya'Bayahudi

17 Iri tukahikaga i Yerusaleemu, beene witu be'yo munda, banatuyegereza ku bushagaluke.
18 Ne'ri bukakya, twanagenda na Pahulu, mu kugendi lamusa Yakobo. Abandi bashaaja booshi bi'shengero, nabo bâli riiri yaho.
19 Pahulu anabalamusa, anabatondobolera ngiisi byo Rurema akagira mu batali Bayahudi ku njira yage.
20 Iri bakayuvwa kwokwo, banayivuga Rurema, banabwira Pahulu, ti: «E mwene witu, ubwini ngiisi kwe'binoono ne'binoono bya'Bayahudi keera bayemeera Yesu. Yabo booshi, bafitiirwi bweneene mu kukulikiriza Imaaja za Musa.
21 Keera bakanabwirwa kwo uli mu genda ugayigiriza Abayahudi booshi ba mu mahanga kwo batakizi zitwaza. Mbu keera ukabalahiza kwo batakizi ki tenguula abaana baabo, kandi iri ukukizi kulikira igindi migeeza ye'Kiyahudi.
22 Yabo Bayahudi booshi, bakola bagayuvwa kwo ukola hano. Aahago! Kuti kwo tugaagira?
23 «Aaho! Ugirage ngiisi kwo tugakubwira! Hano mu kati kiitu, muli bashosi bana. Keera bakabiika indahiro imbere lya Rurema.
24 Kwokwo, mugendanwe! Munagendi yiyeruusa kuguma. Na ngiisi byo bagahuunwa, ube we gabalihira byo, halinde lyo balonga ukubegwa akahala.* Kwokwo, lya'bandu booshi bagaamenya ku

* **21:24 21.24** *ukubegwa akahala* Mikolezi 18.18.

kasiisa kwo ngiisi byo ushuba mu detwa kwo, bitali byo'kuli. Bamenye
na kwo wenyene uki genderiiri no'kusimbaha Imaaja za Musa.
25 «Na ku luhande lwa ábatali Bayahudi ábakoli yemiiri Yesu, keera
tukabayandikira ngiisi kwo tukatwa uluhango, kwo batakizi ki lya
ibyokulya keera íbyatangwa imwe'migisi. Batanakizi ki lya no'muko,
kandi iri inyama za íbyanigwa. Batanakizi ki sambana.»
26 Iri bukakya, Pahulu anatwala yabo bashosi bana, banagendi
yiyeruusa. Ha nyuma, anagenda ha nyumba ya Rurema, gira
amenyeese ulusiku lwo bagayusa kwo'kuyeruusibwa kwabo, ni'tuulo
linatangwe hi'gulu lya ngiisi muguma wabo.

Pahulu abirigishwa

27 Isiku zirinda zo'kuyiyeruusa, iri zikaba zikola bu mala, Abayahudi
ba mu poroveesi ye'Haziya banabonaga Pahulu ha nyumba ya
Rurema. Ne'ri bakamúbona, banayami múbirigisha, banabiika
akamburugu mu bandu booshi, mu kuyamiza, ti:
28 «E bashosi be'Hisiraheeri, mututabaale, maashi! Uyu umundu
ali mu genda agayigiriza abandu booshi ba ngiisi handu kwo bakizi
tugayiriza. Bakizi gayiriza ne'maaja za Musa, kiri ne'no nyumba
nyeeru ya Rurema. Ye uno kandi, keera ayifunda na ábatali Bayahudi
ha nyumba ya Rurema! Keera ayulubaza hano handu heeru.»
29 Na íbikatuma bakadeta kwokwo, bwo bâli mali gwanwa babona
Pahulu i Yerusaleemu, ali kuguma na Torofimo, umundu we'Hefeso.
Banatona kwo keera ayingiza Torofimo ha nyumba ya Rurema.
30 Kalya kaaya kooshi ke'Yerusaleemu kanayijula mwa'kamburugu.
Abandu banayami gumuukira áhali Pahulu ha nyumba ya Rurema.
Banamúvumbeteera, banamúhalamulira imbuga. Ne'nyiivi zaayo,
zanayami hamikwa.
31 Yabo bandu, banatondeera ukulimbagula Pahulu, gira bamúyite.
Haaho, umwazi gwanahikira umukulu wa'basirikaani be'kirumi
kwa'kaaya kooshi keera kayijula mwa'kamburugu.
32 Uyo mukulu anayami yabiira abasirikaani baage kuguma
na'bimangizi baabo, banatibitira iwa yabo bandu. Balya bandu, mbu
babonage abasirikaani bali kuguma no'mukulu wabo, banayikaania
ukulimbagula Pahulu.
33 Uyo mukulu wa'basirikaani anabayegeera, anayami gwata Pahulu.
Anakyula kwo ashwekwe ne'minyororo ibiri. Ha nyuma, anabuuza:
«Nyandagi uyu? Na biki byo agira?»
34 Balya bandu banatondeera ukuyogora bweneene! Kyanatuma uyo
mukulu atalonga ukumenya íbyaba. Anakyula kwo Pahulu aleetwe
mu luzitiro lwabo lwa'basirikaani.
35 Ne'ri Pahulu akaba akola ku bushonero bwo'luzitiro, abandu
banashubi múkayira bweneene! Kyanatuma abasirikaani
bagamútelula, gira bamúfuuse.
36 Kundu kwokwo, balya bandu banagenda bashoshiiri Pahulu, iri
banayamiza, ti: «Umúzimiizagye, maashi!»

Pahulu ayidetera imbere lya'Bayahudi

37 Ikyanya abasirikaani bâli kola bagayingiza Pahulu mu luzitiro
lwabo, anabuuza umukulu wabo, ti: «Ka nangahanguulwa ngubwire
igambo?»

Na wa naye, ti: «Ka naawe uyiji ukudeta ikigiriki?
38 Ka utali we yolya Mumiisiri úwâli ki leeta ubuhuni, anagendana
abiitani bihumbi bina mwi'shamba?»
39 Pahulu, ti: «Nanga! Ndi Muyahudi, mubutirwa wa mu kaaya
kahamu ke'Tariso, ka mu poroveesi ye'Kirikiya. Nakuyinginga maashi,
umbanguule ndetage na yaba bandu.»
40 Ne'ri akamúhanguula, Pahulu anayimanga ku bushonero,
anayeheza abandu no'kuboko, kwo bahulike. Ne'ri booshi bakaba
keera bahulika, anababwira kwokuno mu ndeto yabo ye'kiheburaniya.

22

1 «E beene witu, na badaata! Munyuvwirize! Ngola ngayidetera
imbere liinyu.»
2 Yabo bandu, iri bakayuvwa kwo Pahulu akola mu baganuulira mu
ndeto yabo ye'kiheburaniya, umunyerere gwanatoola, shee!
Pahulu, anagenderera, ti:
3 «Ndi Muyahudi, mubutirwa we'Tariso, mu poroveesi ye'Kirikiya.
Haliko, n'galererwa haahano i Yerusaleemu. Gamalyeri, ye kanyigiriza
imaaja zooshi zo tukasigirwa na bashokuluza biitu. Nanâli fitiirwi
bweneene ku bya Rurema, nga kwoku niinyu mubifitiirwi kwo zeene.
4 «Na ku luhande lwa'bakulikizi ba Yesu, nâli kizi genda ngabalibuza
bweneene, abashosi na'bakazi. Nanakizi bagwata, na mbalashe mu
nyumba ze'mbohe, halinde baguma baabo, banakizi yitwa.
5 Yibyo namùbwira, kiri no'mukulu wa'bagingi, kuguma na'baabo
bakulu booshi, bangabitangira ubumasi kwo biri byo'kuli.
«Yabo bakulu, bo bakambeereza amaruba go'kutwalira abiitu
Bayahudi ba mu kaaya ke'Damasiki, gira ikyanya ngagenda yo,
n'gagendi shweka mwa'Bakirisito be'yo munda, na mbaleete hano i
Yerusaleemu, gira bayiji hanwa.
6 «Kwokwo, ku kihe íkiri nga kya'kalenge-renge, nanaba keera
nayegeera i Damasiki. Lyeryo ngana, ulukeera lukayu ukulyoka
hi'gulu, ngaa! Lwanayami nyakira bweneene imbande zooshi.
7 Nanayibumbulika haashi, nanayuvwa izu ligweti ligambwira: “E
Sahuli! E Sahuli! Kituma kiki ugweti ugandibuza?”
8 «Nanabuuza: “E Nahano! We nyandi?” Naye, ti: “Nie Yesu
we'Nazareeti! Nie ugweti ugalibuza.”
9 Abiitu bo twâli balamiinwi, banabona yulwo lukeera. Haliko yiryo
izu, batakaliyuvwa.
10 «Kwokwo, nanabuuza: “E Nahano! Kutagi kwo ngaagira?”
Naye, ti: “Yimuka, uyingire mu yaka kaaya ke'Damasiki. Mwomwo,
mwo ugabwirirwa ngiisi mikolwa yo Rurema âli mali gwanwa
akushungikira.”
11 «Ku yikyo kyanya, nanaba ndakiri mu bona, bwo yulwo lukeera
lwâli mali mbumaaza amasu. Kyanatuma abiitu bagangwatira ku
kuboko, bananyingiza mu kaaya.
12 «Na yaho, hâli riiri mundu muguma, iziina lyage Hananiya. Uyo
Hananiya, âli riiri no'mwete bweneene gwo'kukizi simbaha Imaaja
ziitu. Anâli kizi huuzibwa na'Bayahudi booshi be'yo munda kwo ali
mundu mwija.

13 «Uyo Hananiya, anayiji yimanga ha butambi lyani, anambwira:
“E mwene witu Sahuli! Ulonge ukushubi bona!” Lyeryo ngana, amasu
gaani ganahumuuka, nanamúbona.
14 «Haaho, Hananiya anambwira: “Rurema wa bashokuluza biitu,
âli mali gwanwa akutoola. Kwokwo, lyo umenya ngiisi kwo aloziizi.
Unayibonere Ulya úkwaniini imbere lyage, unamúyiyuvwirwe ni'zu
lyage yenyene.
15 Na ngiisi byo wabona na byo wayuvwa, ugakizi genda uli mu
bimenyeesa mu bandu booshi. Ee! Ugaaba kamasi kaage.
16 Na buno, uki rindiriiri biki? Yimuka, ubatiizibwe, unahuune
ubutabaazi imwa Rurema, halinde uyeruusibwe ibyaha byawe.”
17 «Ha nyuma, nanagalukira i Yerusaleemu. Ne'ri n'gaba ngola mu
huuna Rurema mu nyumba yage, nanabona amabone.
18 Mu yago mabone, nanabona Nahano agweti agambwira: “Ugire
ulyokage duba i Yerusaleemu! Ubumasi bwo ugakizi tanga hi'gulu
lyani, abandu ba mu kano kaaya batagabuyemeera.”
19 «Nanashuvya: “E Nahano! Si abandu bayiji-yiji kwo nâli
kizi genda ngalenga mu nyumba ze'mihumaanano za'Bayahudi, mu
kuhiiva ábakuyemiiri! Na ngiisi bo nâli kizi gwana mwo, nanakizi
bashweka, iri na mbalimbaguliisa.
20 Kiri ne'kyanya bakayona umuko gwa'kamasi kaawe Setefaano, na
naani nâli yimaaziri ho, ngweti ngayemeera kwo ayitwe. Ne'mirondo
ya ábakamúyita, nie kagilanga.”
21 «Haaho, Nahano ananjuvya: “Ugende! Mukuba, ngakutuma
ugende mu batali Bayahudi ábatuuziri mu mahanga ga hala.”»
22 Yago magambo gooshi ga Pahulu, abandu bâli kizi gayuvwiriza
bwija. Haliko, ikyanya akadeta yago mazinda, lyeryo banayami
tondeera ukuyamiza, ti: «Uyu mundu, ashaazibwe mu kihugo!
Atakwiriiri ukushubi boneka mwo!»
23 Yabo bandu, banakizi yamiza-yamiza, iri banayehuula imirondo
yabo, wa hwe-hwe! Banakizi tumuula no'lukungu.
24 Lyeryo, uyo mukulu wa'basirikaani, anabwiraga abasirikaani
baage kwo bayingize Pahulu mu luzitiro lwabo, banamúhimbule, gira
lyo ababishuuka íbyatuma bagweti bagamúyamiriza.
25 Ne'kyanya abasirikaani bakaba bakola mu kona Pahulu,
gira bamúhimbule, anabona umukulu wabo ayimaaziri yaho,
anamúbuuza: «Ka muhangwirwi ne'maaja kwo muhimbule Umu-
rumi, átanazi twirwa ulubaaja kwo ahuba?»
26 Uyo mukulu, mbu ayuvwe kwokwo, anagendi bwira nahamwabo:
«E Nahamwitu, ulya mundu, kiziga ali Murumi. Aaho! Kutagi kwo
wamu múgira?»
27 Lyeryo, nahamwabo anakwabadukira áhali Pahulu, anamúbuuza:
«Ewe! Umbwire, iri uli Murumi.» Pahulu anamúshuvya: «Ee! Ndi
Murumi.»
28 Uyo mukulu, anamúbwira: «Niehe, n'galonga ukuba Murumi mu
kutanga akanyamwala ke'bindu.» Pahulu, ti: «Niehe, ndi Murumi
wi'sina.»
29 Yabo basirikaani, kundu bâli kolaga bagahimbula Pahulu, haliko
banayami yikaania. Nahamwabo, anayoboha bweneene, mu kuyuvwa
kwo Pahulu ali Murumi, keera anamúshweka ne'minyororo.

Abakulu ba'Bayahudi bagabulikana hi'gulu lya Yesu

30 Iri bukakya, ulya mukulu wa'basirikaani analooza ukumenya ngiisi bya'Bayahudi bagweti bagaalega kwo Pahulu. Kyanatuma agamúshwekuula, anadeta kwa'bakulu ba'bagingi bakuumane kuguma na'baabo bakulu booshi. Ha nyuma, analeeta Pahulu, anamúyimangika ha kati kaabo.

23

1 Pahulu anatungira yabo bakulu, iri anababwira: «E beene witu, halinde zeene, nyamiri nduuziri bwija imbere lya Rurema. Ndaabyo bihamba byo nyuvwiti mu mutima gwani.»

2 Umukulu wa'bagingi Hananiya, mbu ayuvwagwe kwokwo, anabwira ábâli yimaaziri ha butambi lya Pahulu kwo bamúmotere ku kanwa.

3 Pahulu anabwira Hananiya, ti: «Naawe, Rurema agakuhatuula! Si uli nga kigo kibugiirize kwo'luhemba! Kundu ubwatiiri yaha mbu lyo undwira ulubaaja ukukulikirana ne'maaja, haliko wenyene keera wazihongola mu kudeta kwo nimotwe!»

4 Ábâli yimaaziri ha butambi lya Pahulu, banamúbwira: «Ewe! Ka utafwiri ishoni zo'kutuka umukulu wa'bagingi ba Rurema?»

5 Pahulu anabashuvya: «E beene witu, ndashubi yiji kwo ye mukulu wa'bagingi. Mukuba, biyandisirwi kwokuno: "Utanadaake útwaziri abandu baawe.*"»

6 Mu yabo bakulu, Pahulu âli yiji kwo muli Abasadukaayo, muli na'Bafarisaayo. Kyanatuma agayami yiberekaania kwi'zu lihamu, ti: «E beene witu, niehe ndi Mufarisaayo, umwana wa'Bafarisaayo. Na íbitumiri ngweti ngatwirwa ulubaaja, bwo ndangaliiri kwo abafwiri bagazuuka.»

7 Pahulu mbu adetage kwokwo, hanayami ba imbamba mu Bafarisaayo na'Basadukaayo. Kyanatuma bagagabulikana mwo kubiri.

8 (Mukuba, Abasadukaayo, bali mu lahira kwo'buzuule, ndaabwo. Na'baganda nabo, ndaabo. Kiri ne'bisigo kwakundi, ndaabyo. Haliko, Abafarisaayo boohe, bali mu yemeera kwo byoshi biri ho.)

9 Mu yabo bakulu, mwanaba ulujongo bweneene! Abigiriza baguma be'maaja ba mu Bafarisaayo, banayimuka, banayikuutuza mu kudeta: «Uyu mundu, ndaabwo buligo bwo twamúbona kwo! Ngaba kisigo, kandi iri muganda, byo byamúdesa!»

10 Ehee! Yabo bakulu ba'Bayahudi, banahalizania bweneene, halinde umukulu wa'basirikaani anayoboha kwo bangakoli janganula Pahulu. Kyanatuma agabwira abasirikaani baage kwo bayami yifunda mu yabo Bayahudi ku misi, lyo bafuuse Pahulu. Banashubi mútwala mu luzitiro lwabo.

11 Mu bushigi bwa lwolwo lusiku, Nahano anayiji yimanga ha butambi lya Pahulu, anamúbwira: «Ukanie umutima! Nga kwo keera wandangira ubumasi hano i Yerusaleemu, kwo na kwokwo ukwiriiri ugendi bundangira kiri ne'Rumi.»

Igambi lyo'kuyita Pahulu

---

* **23:5 23.5** Kulyoka 22.28.

12 Iri bukakya shesheezi, Abayahudi banagira igambi libi hi'gulu lya
Pahulu. Banabiikaga indahiro kwo batagaalya, bataganaanywa, bátazi
múyita.
13 Banâli tambusiri abandu makumi gana.
14 Kwokwo, banagendera abakulu ba'bagingi, na'bashaaja
ba'Bayahudi, banababwira: «Keera twakitwa kwo ndaahyo tugaalya,
tútazi yita Pahulu.
15 Ku yukwo buno, mwe na'biinyu bakulu, mugendi huuna umukulu
wa'basirikaani amùleetere Pahulu. Munayigire nga muloziizi uku-
sisa bwija amagambo go alegwa kwo. Na nyiitu, tugagwanwa
tumúyitegiiri mu njira, gira ikyanya agalenga mwo, tukayami múyita,
átazi hika hano.»
16 Yiryo igambi libi lya'Bayahudi, kiziga mwihwa wa Pahulu aliyu-
vwa! Anayami genda mu luzitiro lwa'basirikaani, anagendi lihwehuka
mwizo wage.
17 Haaho, Pahulu anahamagala mukulu muguma wa mu basirikaani,
anamúbwira: «Yugu musore guhiiti igambo lyo gugamùbwira.
Umútwalage imunda nahamwinyu.»
18 Uyo mukulu, ikyanya akamútwala imunda nahamwabo,
anamúbwira: «Ulya mushweke Pahulu, ambamagala, anambuuna
kwo nguleetere yugu musore, mbu guhiiti igambo lyo gugakubwira.»
19 Uyo mukulu wa'basirikaani, anagwatira yugwo musore ku
kuboko, anagutwala ihwe, anagubuuza: «Aaho! Biki byo uloziizi
ukumbwira?»
20 Yugwo musore, gwanamúshuvya: «Ka uyijagi! Abayahudi, keera
bagira igambi kwo bayiji kuhuuna ubaleetere Pahulu kusheezi imbere
lya'bakulu baabo. Bagayiji kuteba kwo baloziizi ukusisa amagambo go
alegwa kwo.
21 Haliko e waliha, utayemeere! Si hali Abayahudi ábatambusiri
makumi gana bakoli yitegiiri Pahulu mu njira, gira ikyanya agalenga
mwo, bakamúyite. Keera banakitwa kwo batagaalya, bataganaanywa,
bátazi múyita. Aaho! Buno, keera bayitegaanura. Bakoli lindiriiri
naaho ubayemeerere.»
22 Yugwo musore, iri gukadeta kwokwo, ulya mukulu wa'basirikaani
anagubwiririza: «Yugu mwazi, hatagirage mundu yeshi yo ugabwira
kwo keera wagumbwehuka!» Abuli guhanguula kwo gugende.

Pahulu atwalwa imwa guvuruneeri Feriki

23 Ha nyuma, uyo mukulu anahamagala abimangizi babiri ábali
mwi'dako lyage, anababwira: «Giri! Mutegaanure abasirikaani
magana gabiri bo'kugenda na'magulu, kuguma na'bandi makumi
galinda bo'kugendera ku fwarasi. Na'bandi magana gabiri bo'kugenda
bafumbiiti amatumu. Yabo booshi, bagalyoka hano ku bihe bishatu
byo'bushigi, gira bagende mu kaaya ke'Kahisariya.
24 Pahulu naye, akahaabwe iyage fwarasi yo agagendera kwo, gira
ahike bwija imwa guvuruneeri Feriki.»
25 Uyo mukulu wa'basirikaani, anayandika na'maruba ágadesiri, ti:
26 «E munalushaagwa guvuruneeri Feriki! Niehe Kilodyo Lusiya,
nakulamusa.

27 Uyu mundu, akagwatwa na'Bayahudi, banagira mbu bamúyite.
Ne'kyanya n'gamenya kwo ali Murumi, nanayami twala abasirikaani
baani imunda ali, nanamúkiza.
28 Nanalooza ukumenya ngiisi bya'Bayahudi bamúlega kwo. Kyana-
tuma ngamúleeta imbere lya'bakulu baabo.
29 «E waliha, ikyanya bakayiji múlega, nanabona kwo bag-
weti bagamúlegera naaho ku bibuuzo íbiri hi'gulu lye'maaja za-
abo. Ndaanalyo igambo lyo badeta íryangatumiri agayitwa, kiri
no'kushwekwa.
30 «Ne'kyanya n'gahwehukwa umwazi kwo hakola igambi libi
hi'gulu lyage, kyanatuma ngayami mútuma iyo munda imwawe. Nan-
abwira abalezi baage kwe'yo munda ibaagage yo bagayiji múlegera.»
31 Kwokwo, abasirikaani banayabiira Pahulu nga kwo bakabwirwa.
Banamútwala mu bwobwo bushigi, halinde mu kaaya ke'Handipatiri.
32 Ne'ri bukakya, abasirikaani bo'kugenda na'magulu banagalukira
mu luzitiro lwabo. Banasiga abaabo bo'kugenda ku fwarasi, babe bo
bagagenderera na Pahulu.
33 Yabo baabo, iri bakahika mu kaaya ke'Kahisariya, banafumbadika
guvuruneeri amaruba, banamúsikiiriza na Pahulu.
34 Ne'ri akayusa ukugasoma, anabuuza: «Uyu mundu, ali wa mu
poroveesi nyiki?» Ne'ri akabwirwa kwo Pahulu ali wa mu poroveesi
ye'Kirikiya,
35 anamúbwira: «Amagambo gaawe, ngagayuvwiriza ku kyanya
abalezi baawe bagaahika.»

Haaho, guvuruneeri anakyula kwo Pahulu alangwe mu nyumba
yo'butwali ye'mwa Heroode.

24

Pahulu alegwa imbere lya guvuruneeri Feriki

1 Iri hakalenga siku zitaanu, umukulu wa'bagingi Hananiya, ana-
manukira mu kaaya ke'Kahisariya, ali kuguma na'bashaaja baguma
ba'Bayahudi, no'mundu muguma wo'kubulanirana, iziina lyage Ter-
ituulo. Yabo booshi, banayiji menyeesa guvuruneeri Feriki amagambo
go bagweti bagalegera kwo Pahulu.
2 Ne'ri Pahulu akaleetwa, Terituulo anatondeera ukudeta: «E
munalushaagwa Feriki, we tumiri tuli mu yama tuli no'mutuula mu
yizi siku zooshi. Na bwo uli mu gwanwa wabona íbihengamiri mu
kino kihugo, uli mu tuhengamulira byo.
3 Biri kwokwo, mu ngiisi handu, na ku ngiisi njira. E waliha! Ku
yibyo byoshi, twakutangira kongwa bweneene!
4 Na buno, ndaloziizi kwo ngushibirize. Kwokwo, nakuyinginga
utuyuvwirize ku bwigenderezi ku magambo giitu magerwa.
5 «Uyu mundu, keera twabonaga kwo ali mudali-daali. Ali mu
kizi genda agaashimya Abayahudi ba mu mahanga gooshi, iri an-
ababiika mwa'kamburugu. Na kwakundi, ali mukulu wa mwi'banga
lye'bibeesha lya'Banazareeti.
6 «Ne'ri akagira mbu ayulubaze kiri ne'nyumba ya Rurema, leero
twanamúgwata. [Twanalooza ukumútwira ulubaaja ukukulikirana
ne'maaja ziitu.

7 Haliko, ulya mukulu wa'basirikaani Lusiya, anayiji tunyugutula ye
ku misi.
8 Anadeta kwa'balezi baage bayiji múlegera ino munda imwawe.]
Ne'kyanya wenyene ugamúbuliriza, lyo ugaamenya akasiisa
ka'magambo gooshi go twamúlega kwo.»
9 Ikyanya Terituulo akadeta kwokwo, abaabo Bayahudi banad-
umeereza, ti, «Ee, kwokwo»!

Pahulu ayibulanira imbere lya guvuruneeri Feriki

10 Uyo guvuruneeri anashonga Pahulu umunwe. Kwokwo, Pahulu
naye anadeta kwokuno: «E waliha, nyiji kwo ukola myaka mingi
ugweti ugaatwa imaaja mu kino kihugo. Kyo kitumiri ngayibulanira
imbere lyawe ku busiime.
11 «Wenyene, wangasisa bwija kwo hatazi lenga ingingwe ye'siku
ikumi na zibiri, ukulyokera ho n'gateramira i Yerusaleemu, hi'gulu
lyo'kugendi yikumbira yo Rurema.
12 Yaba, kundu bagweti bagandegereeza, haliko batakangwana ndi
mu haliira na'bandu, kandi iri kubiika abandu mwa'kamburugu, haba
ha nyumba ya Rurema, kandi iri mu nyumba zaabo ze'mihumaanano,
kandi iri handi hooshi-hooshi mu kaaya.
13 Yaga magambo go bagweti bagandega kwo buno, batangahasha
ukuyerekana kwo gali go'kuli.
14 «Ibyo nayemeera imbere lyawe, kwo ndi mu yikumba Rurema wa
bashokuluza biitu, mu kukulikira Yesu. Biri kwokwo, kundu badesiri
kwo liri ibanga lye'bibeesha. Na kwakundi, ndi mu yama nyemiiri
byoshi íbikulikiriini ne'maaja za Musa, na íbiyandisirwi mu bitaabo
bya'baleevi.
15 «Naani mbiisiri umulangaaliro imwa Rurema, nga kwoku yaba
bandu nabo bagubiisiri yo, kwo Rurema agazuula abafwiri booshi,
ábakwaniini imbere lyage, kiri na'bakozi ba'mabi.
16 Ku yukwo, ndi mu fiitirwa ukukizi gira amiija, hatagire igambo
íryangandeera ibihamba imbere lya Rurema, kandi iri imbere
lya'bandu.
17 «Ikyanya n'gahisa imyaka mingi índahika i Yerusaleemu,
nanashubi galukira yo. Nâli loziizi ukutwala ye'bindu byo'kutabaala
abandu ba mu mulala gwitu ábatashobwiri. Na ndange na'matuulo
imwa Rurema.
18 «Ikyanya yaba bandu bakangwana ndi mu gira kwokwo mu
nyumba ya Rurema, nâli koli yerusiibwi. Ndanâli yingiriini
mwa'bandu bingi-bingi. Ndaanako kamburugu kooshi ko n'gagira
mwo.
19 Si haaho mu nyumba ya Rurema, hâli riiri Abayahudi baguma ba
mu poroveesi ye'Haziya. Yabo, bo bashubi kwiriiri ukuyiji ndega hano
imwawe, nga bangabiiri ni'gambo hi'gulu lyani.
20 «Kiri na yaba hano, badetage ngiisi buligo bwo bakambona kwo,
ku kyanya nâli yimaaziri mu naama yabo.
21 Ngeeka bakabona buligo ku kyanya n'gayiberekaania kwi'zu
lihamu imbere lyabo, ti: “Íbitumiri ngweti ngatwirwa ulubaaja imbere
liinyu zeene, bwo ndangaliiri kwo abafwiri bagazuuka!”»

22 Feriki, âli koli yiji umwazi gwa'Bakirisito. Kyanatuma agabwira
abalezi ba Pahulu, ti: «Yulu lubaaja lwinyu, ngaalutwa ikyanya ulya
mukulu wa'basirikaani Lusiya agamanukira hano.»
23 Haaho, Feriki anabwira umukulu wa'basirikaani, ti: «Ulangage
Pahulu! Si utakizi múshwekeereza bukayu. Na'biira baage, bakizi
hanguulwa kwo bakizi yiji mútabaala ku magoorwa gaage.»

Pahulu imbere lya guvuruneeri Feriki bo na Durusiila

24 Iri hakalenga isiku ngerwa, Feriki anashubi yija bo no'mugoli
Durusiila, umunyere wa'Bayahudi. Haaho, anashubi tumira Pahulu.
Ne'ri Pahulu akahikaga, anatondeera ukubaganuulira injira
ya'bandu bangayemeera mwo Yesu Kirisito.
25 Anagenderera no'kubamenyeesa na ngiisi íbikwaniini imbere lya
Rurema, na ngiisi kwa'bandu bakwiriiri ukukizi yihangirira ku mabi,
na ngiisi kwo Rurema âye twe imaaja za'bandu.
Yago gooshi, iri Feriki akagayuvwa, anatondeera ukuyoboha, an-
abwira Pahulu, ti: «Wangakoli tee genda. Mango ndonga ikyanya,
ngashubi kutumira.»
26 Uyo Feriki, anagenderera no'kukizi tumira Pahulu, gira akizi
múganuuza. Mukuba, âli riiri no'mulangaaliro kwo ngeeka Pahulu
angamútulira.
27 Ne'ri hakalenga myaka ibiri, Feriki anagomboolwa na Porikiyo
Fesito. Na mukuba Feriki âli loziizi ukuyisimiisa imwa'Bayahudi,
kyanatuma agaasiga Pahulu mwomwo mu nyumba ye'mbohe.

25

Pahulu ayibulanira imbere lya guvuruneeri Fesito

1 Iri Fesito akaba aki maziri isiku zishatu naaho mu yikyo kihugo,
anayami lyoka i Kahisariya, anazamuukira i Yerusaleemu.
2 Ne'ri akaba akolaga yaho, abakulu ba'bagingi, na'bandi bakulu
ba'Bayahudi, banayija imunda ali, gira bayiji múmenyeesa ngiisi byo
bagweti bagaalega kwo Pahulu. Banamúyinginga bweneene,
3 kwo abatabaale, ashubi bagalulira Pahulu i Yerusaleemu. Mukuba,
bâli mali gwanwa bagira igambi kandi lyo'kumúyitira mu njira.
4 Fesito, anabashuvya: «Pahulu, agweti agalangwa iyo munda i
Kahisariya. Na naani nienyene, ngola ngagalukira yo.
5 Ku yukwo, mugirage baguma mu bakulu biinyu, tumanukanwe iyo
munda, ibe yo mugamúbuulania. Ne'ri hangaba hali igambo libi lyo
akakola, lyo tulonga ukulimenya.»
6 Fesito anamala izindi isiku íziri nga munaana, kandi iri ikumi,
baliriinwi, abuli shubi galukira i Kahisariya. Ne'ri bukakya, anab-
watala ku kitumbi kyage, anadeta kwo Pahulu aleetwe.
7 Iri Pahulu akahika yaho, anagwana Abayahudi keera bamanukira
yaho ukulyoka i Yerusaleemu. Banayami músokanana, banatondeera
ukumúlega ku mabi mingi-mingi ágatali nga go. Kundu kwokwo,
banayabirwa no'kuyerekana akasiisa kaago.
8 Ha nyuma, Pahulu naye anatondeeraga ukuyibulanira, ti: «Niehe,
ndaalwo lubaaja lwa'Bayahudi lwo n'gahubira. Ndakanahubira
inyumba ya Rurema, kandi iri Kahisaari.»

9 Fesito, âli loziizi kwo ayisimiise imwa'Bayahudi. Kyanatuma agabuuza Pahulu, ti: «Ka wangayemeera ukuzamuukira i
Yerusaleemu, ibe yo ugagendi twirwa luno lubaaja lwawe imbere
lyani?»
10 Pahulu, anamúshuvya: «Yaba batwi be'maaja bakabiikwa na
Kahisaari, na ngoli yimaaziri imbere lyabo. Haahano ho'lubaaja lwani
lukwiriiri ukutwibwa. Wenyene uyiji bwija kwo ndaalyo igambo lyo
n'gahubira kwa'Bayahudi.
11 Íngibe ni'gambo íryangatumiri ngayitwa, ndashuba ngalahira
ukuyitwa. Si yaba Bayahudi, bagweti bagambangaaniza ngana,
ndaanaye mundu úhangwirwi ukumbiika mu maboko gaabo. Ku
yukwo, nahuuna kwo'lubaaja lwani lugendi twibwa na Kahisaari
yenyene!*»
12 Fesito na'bagingi baage, iri bakashola ulubaaja lwa Pahulu,
banabuli múshuvya, ti: «Keera wahuuna kwo'lubaaja lwawe lugendi
twibwa na Kahisaari. Aaho! Ye kolaga úgalutwa!»

Guvuruneeri Fesito ahanuusa mwami Hagiripa

13 Iri hakalenga siku ngerwa, mwami Hagiripa, bo na Berenike,
banayija i Kahisariya, gira bagendi lamusa Fesito.
14 Yabo bombi, banamala yo siku nyingi. Ne'ri bakaba bakiri
iyo munda, Fesito anamenyeesa mwami umwazi gwa Pahulu.
Anamúbwira: «Hano, hali mundu muguma ye Feriki akasiga afunda
mu nyumba ye'mbohe.
15 Ne'kyanya nâli geeziri i Yerusaleemu, abakulu ba'bagingi,
kuguma na'bashaaja ba'Bayahudi, banammenyeesa amagambo go bâli
múleziizi kwo, banambuuna kwo nimúhane.
16 «Nanabashuvya kwo twe Barumi tutakizi hana umundu, átanazi
yibulanira imbere lya'balezi baage.
17 Kwokwo, nanagalukira hano ngola kuguma na'balezi ba Pahulu.
Ne'ri bukakya, ndanaki tindiriza. Nanabwatala ku kitumbi kyani
kyo'kutwira kwe'maaja, nanadeta kwo Pahulu aleetwe.
18 «Ne'ri bakamúleeta, abalezi baage banayimuka, banatondeera
ukumúlega. Haliko, amagambo go bakamúlega kwo, gatâli riiri mabi
bweneene, nga kwo nâli langaliiri.
19 Si bâli gweti bagahambanwa naaho hi'gulu lye'bibuuzo bi'banga
lyabo, na hi'gulu lyo'mundu muguma keera úkafwa, iziina lyage Yesu.
Anali ye Pahulu adesiri kwo akola mugumaana.
20 «Amagambo mwene yago, ndanabona ubulyo bwo'kugasisa mwo
bwija. Kyanatuma n'gabuuza Pahulu iri angayemeera ukugenda i
Yerusaleemu, ibe yo'lubaaja lwage lugagendi twibwa.
21 «Haliko, Pahulu anahuuna kwo atee langwa, halinde ku kyanya
ulubaaja lwage lugagendi twibwa imwa Kahisaari. Nanayemeera kwo
alangwe, halinde ndonge ubulyo bwo'kumútuma yo.»
22 Mwami Hagiripa anabwira Fesito: «Uyo mundu, kiri na naani nangasiima ukumúyiyuvwirwa.» Fesito anamúshuvya: «Ugamúyuvwa
kusheezi.»

Pahulu imbere lya mwami Hagiripa

* **25:11 25.11** Ngiisi úwâli riiri Murumi, âli riiri no'buhanguule bwo'kutwala ulubaaja lwage i Rumi, imbere lya mwami mukulu úwâli kizi buuzibwa Kahisaari.

23 Iri bukakya, Hagiripa bo na Berenike banayija bagweti baganookanooka. Banayingira ha'bakulu bâli kizi yakiirirwa. Bâli kulikiirwi na'bakulu ba'basirikaani, na'bandi bakulu ba mu kaaya.

Ne'ri Fesito akakyula kwo Pahulu aleetwe,

24 anatondeera ukudeta: «E mwami Hagiripa, na niinyu mweshi mwe tuliinwi! Uyu mundu ye mubwini, Abayahudi booshi keera bakamúlega imbere lyani iyo munda i Yerusaleemu. Banamúlega na hano kwakundi, iri banayamiza-yamiza kwo ataki kwiriiri abe ho.

25 «Aahago! Nienyene, ndaalyo igambo lyo n'gamúbona kwo, íryangatumiri agayitwa. Haliko, keera akambuuna kwo'lubaaja lwage lugendi twibwa i Rumi, imwo'mwami witu mukulu. Kyanatuma ngashungika kwo ngamútuma yo.

26 «Kundu kwokwo, ndazi ba ni'gambo lya'kasiisa hi'gulu lyage lyo nangayandikira mwami witu mukulu. Kyo kyatuma namúleeta hano imbere liinyu mweshi. Ne'ngingwe, namúleeta imbere lyawe, e mwami Hagiripa, gira mango tuyusa ukumúbuliriza, lyo ngaaba ni'gambo lyo ngayandika hi'gulu lyage.

27 Mukuba, iri nangatuma umushweke buzira kumenyeesa ngiisi byo alegwa kwo, iri ndaabyo nagira!»

26

Pahulu ayibulanira imbere lya'bakulu

1 Mwami Hagiripa, anabwira Pahulu kwo akoli hangwirwi ukuyidetera. Kwokwo, Pahulu anagolola ukuboko, anatondeera ukudeta kwokuno:

2 «E mwami Hagiripa, zeene nyiyuvwiti kwo ndi no'buhiirwa. Mukuba, nyimaaziri imbere lyawe mu kuyibulanira ku byoshi bya'Bayahudi bagweti bagandega kwo.

3 Na íbyatuma nadeta kwokwo, bwo nyiji bwija imigeeza yoshi ya'Bayahudi, na ngiisi byo bali mu paapana kwo. Ku yukwo, nakuyinginga utee nyuvwiriza ku bwigenderezi!

4 «Abayahudi booshi, bayiji-yiji ngiisi kwo nduuziri, ukulyokera mu bwanuke bwani iyo munda imwitu, halinde ukuhisa ku kyanya nâli tuuziri i Yerusaleemu.

5 Keera halenga imyaka mingi banyiji. Ne'ri bangasiima, boonyene bangandangira ubumasi kwo nâli kizi kulikiriza imigeeza yoshi ya'Bafarisaayo. Ee! Abafarisaayo, bo bagweti bagafiitirwa bweneene ku bya Rurema, ukuhima agandi mabanga giitu gooshi.

6 «Na íbitumiri bagweti bagambuulania zeene, bwo mbiisiri umulangaaliro ku gulya muhango gwo Rurema âli mali gwanwa alagaania bashokuluza biitu.

7 Kiri na'bandu be'milala yitu kwo iri ikumi ni'biri, nabo balangaliiri kwo Rurema agabakwigiza gwogwo muhango. Kyo kitumiri bayamiri bagweti bagamúyikumba úbwakya-úbwayira. Kiziga gwo na gwogwo mulangaaliro, gwa'Bayahudi bagweti bagandegera kwo zeene!

8 E mwami! Kituma kiki mugweti mugalahira kwo Rurema atangazuula abafwiri?

9 «Kiri na naani, nâli bwini kwo bingwiriiri ngoleese injira zooshi, mu kubuza iziina lya Yesu we'Nazareeti.

10 Kwokwo, kwo nâli kizi gira iyo munda i Yerusaleemu. Nâli
kizi lasha abandu baage bingi mu nyumba ze'mbohe, nga kwo nâli
koli hangwirwi na'bakulu ba'bagingi. Ne'kyanya baguma baabo bâli
kizi twirwa ulubaaja lwo'kugendi yitwa, naani nâli riiri mu bâli kizi
batwira lwo.
11 «Nanakizi genda ngabahanira mu nyumba ze'mihumaanano
ya'Bayahudi, gira lyo balahira Yesu. Nâli bajinikiiri bweneene, halinde
nanakizi genda ngabahiiva kiri na mu twaya twe'mahanga.

12 «Lusiku luguma, nâli kolaga mu njira yo'kugendi balibuza kandi
mu kaaya ke'Damasiki, nga kwo nâli koli hangwirwi na'bakulu
ba'bagingi.

13 «E mwami, iri n'gaba ngiri mwi'yo njira, ku kyanya íkiri nga
kya'kalenge-renge, lyeryo ngana, nanayami bona ulukeera lukayu
ukulyoka hi'gulu, ngaa! Lwâli yasiri bweneene ukuhima izuuba!
Lwanatuyakira imbande ziitu zooshi, twe na'biitu bo twâli balamiinwi.

14 «Tweshi twanayami yibumbulika haashi. Haaho, nanayuvwa izu
ligweti ligambwira mu ndeto yitu ye'kiheburaniya, ti: “E Sahuli! E
Sahuli! Kituma kiki ugweti ugandibuza? Si uli nga ngaavu ígweti
ígasiriba urubaare ku rusongo lwe'ngoni ya sheebuja!”

15 «Nanabuuza: “E Nahano! We nyandagi?” Ananjuvya: “Nie Yesu,
nie ugweti ugalibuza.
16 Aaho! Uvyuke, unayinamuke! Nakuhulukira kwo, gira ngubiike
ube mukozi wani, halinde ukizi tanga ubumasi ku byo keera wabona,
na ku ngiisi byo ngaki kuyereka.
17 Ngakizi kukiza mu maboko ga'biinyu Bayahudi, kiri na mu
be'gindi milala kwakundi. Kwokwo, nakutuma imwabo,
18 gira ubazibuule amasu, halinde balyoke mu kihulu, na mu
bushobozi bwa Shetaani. Banayiji tuula mu mulengeerwe gwa
Rurema. Kwokwo, lyo bagaakogwa ibyaha byabo, banabe kuguma
na'bandi booshi keera ábakayeruusibwa ku njira yo'kunyemeera.”

19 «E mwami Hagiripa, ikyanya n'gabona yago mabone ukulyoka
mwi'gulu, ndanagatenguha.
20 Nanayami tondeera ukuyigiriza abandu be'yo munda i Damasiki,
kwo batwikirage ku byaha byabo, babe bandu ba Rurema. Banakizi
gira imikolezi miija yo'kuyerekana kwo keera babitwikira kwo. Ha
nyuma, nanagendi yigiriza gaago-gaago magambo na mu bandu
be'Yerusaleemu, na'ba mu poroveesi yoshi ye'Buyahudi, halinde na
mu bandu be'gindi milala kwakundi.

21 «Byebyo, byo bikatuma Abayahudi bagangwata ku kyanya
bakangwana ha nyumba ya Rurema, banahambiri nyita.
22 Kundu kwokwo, Rurema agweti agandabaala, halinde zeene.
Kyo kitumiri ngoli yimaaziri hano imbere lya'bakulu, ne'mbere
lya'bagunda kwakundi, mu kutanga ubumasi.

«Ndaanago gandi magambo go ndi mu deta, gátali gaagalya ágâli
mali gwanwa gadetwa na'baleevi. Kiri na Musa akadeta kwo gâye be.
23 Ee! Yabo booshi, bâli mali gwanwa badeta kwo'lya Masiya
akwiriiri alibuzibwe. Anabe ye gatangi zuuka mu bafwiri, gira
lyo amenyeesa ubwami bwo'mulengeerwe mu Bayahudi, kiri na mu
bandu be'gindi milala kwakundi.»

24 Ikyanya Pahulu akaba akiri mu yibulanira, Fesito
anamútolerania, mu kuyamiza, ti: «E Pahulu, si keera wasireha!
Ukusoma kwawe kwa bweneene, keera kwakusirehya!»
25 Pahulu anamúshuvya: «E munalushaagwa Fesito, ndali musire, e
waliha! Yaga magambo go ngweti ngaadeta, gali go'kuli, ganayuvwiki-
ini.
26 Kiri na mwami, agayiji-yiji. Na ndi na'kasiisa kwo ndaalyo
kiri ne'liguma lyago írikamúlenga. Mukuba, gatâli kizi girirwa mu
bumbishwa. Kwokwo, nangamúbwira go buzira kusisiitwa.
27 «E mwami Hagiripa, byoshi íbikadetwa na'baleevi, ka ubiyemiiri?
Nyiji bwija kwo ubiyemiiri.»
28 Uyo Hagiripa, ti: «Hafe! Ka utoniri kwo ugayami mbindula mbe
Mukirisito ku kyanya kiniini nga kino?»
29 Na wa Pahulu, ti: «Kuba ku kyanya kiniini, kandi iri ku kila, ndi
mu huuna Rurema hi'gulu lyawe, na hi'gulu lya yaba booshi ábagweti
baganyuvwiriza zeene. Ee! Mubaagage nga kwokuno ndi, haliko
buzira kushwekwa ne'no minyororo.»
30 Haaho, mwami anayimuka, kuguma na guvuruneeri Fesito, na
Berenike, na yabo bandi bo bâli bwataliinwi.
31 Ne'ri bakaba keera balyoka yaho, banaganuuzania, ti: «Uyu
mundu, si ndaalyo igambo lyo ali mu gira, íryangatuma agayitwa,
kandi iri ukushwekwa.»
32 Hagiripa anabwira Fesito, ti: «Uyu mundu, átaki be keera
ahuuna kwo'lubaaja lwage lugendi twibwa imwa Kahisaari, angash-
wekwirwi!»

27

Pahulu atwalwa mu kaaya ke'Rumi

1 Ha nyuma, byanashungikwa kwo tugendage mu poroveesi
ye'Hitaliya na'mashuba. Kyanatuma Pahulu na'bandi bashweke,
bagasikirizibwa imwo'mukulu muguma wa'basirikaani, iziina lyage
Yuliyo. Âli riiri mukulu muguma wa'basirikaani, ábâli kizi kolera
Mwami Mukulu.
2 Twanashonera mu mashuba maguma ge'Hadiramiti. Gâli kizi
genda gagayimanga-yimanga mu byambu bya mu poroveesi ye'Haziya.
Ne'kyanya tukalyoka yaho, twâli kola kuguma na Harisitariko,
we'Tesaloniki, mu poroveesi ye'Makedoniya.
3 Iri bukakya, twanayezeka mu kyambu kya mu kaaya ke'Sidooni.
Na yaho, Yuliyo anagirira Pahulu bwija, mu kumúhanguula kwo
agendi bonaana na'biira baage, gira bakamútabaale ku ngiisi
íbimúgooziri.
4 Ne'ri tukashubi yimuka yaho, twanasooka inyuma lyo akalira
Kipuro, gira tutakayirwe bweneene ne'mbuusi.
5 Twanajabuka inyaaja, mu kulenga ku butambi bwe'kihugo
kye'Kirikiya, na ku bwe'Pamufiriya. Twabuli hika mu kaaya ke'Mira,
mu poroveesi ye'Rikiya.
6 Na yaho, umukulu wa'basirikaani, anagwana ha'mashuba ga
mu kaaya ke'Halegizanderiya, go'kugenda mu poroveesi ye'Hitaliya.
Anatushoneza mwo.

7 Twanamala isiku nyingi mu mashuba, tuli mu genda tugayisindoola
mu kati ka'malibu. Ubuzinda, twanalindi yegeera i Kinido. Haaho, ik-
ihuhuuta kyanatubuza ukulenga ho twâli riiri tugalenga. Kyanatuma
tugasooka inyuma lya'kalira Kereete, uluhande lwe'Salumooni.
8 Twanagenda tugalenga ku ngombe ku ngombe mu kati ka'malibu.
Twanalindi hika áhali mu buuzibwa Byambu Biija, hoofi lye'Laseya.
9 Twâli kola siku nyingi tuli mu lugeezi, halinde kiri no'lusiku lukulu
lwo'kuyishalisa lwanaba keera lwalenga. Byanaboneka kwe'ri twan-
gagenderera no'lugeezi, twangakoli lulongera mwo gobwe-gobwe.
Kyanatuma Pahulu agahanuula abaabo, ti:
10 «E bashosi, keera nabona kwo yulu lugeezi lugatuleetera ibala.
Yaga mashuba, kuguma ne'yi miteekerwa, byoshi bigatikirira mwi'no
nyaaja. Baguma biitu, banakengeere basiga mwa'matwe gaabo.»
11 Yiryo ihano lya Pahulu, umukulu wa'basirikaani anabona kwo liri
ndaalyo. Anasiima amagambo ge'kirongoozi kya'mashuba, na mwene
go.
12 Na kwakundi, yikyo kyambu kyâli kizi hahaza abandu bweneene
ku kyanya kye'mbeho. Kyanatuma abandu bingi mu mashuba
bagaatwa uluhango kwo balyoke yaho, balole iri bangaki hika mu
kyambu kye'Foyiniki, kya mu kalira ke'Kereete, gira habe ho bagatee
beera ku kyanya kye'mbeho. Yikyo kyambu kye'Foyiniki, kishooziri
mu mbande ze'munda izuuba liri mu sookera.

Pahulu na'baabo bahimbuka mu nyaaja

13 Ha nyuma, ihihuusi hiija hyanatondeera ukuhuusa ukulyoka
uluhande lwe'kisaka. Kyanatuma beene mashuba bagaatona kwo
keera balonga ubulyo bwo'kugenderera no'lugeezi lwabo, nga kwo bâli
koli loziizi. Kwokwo, banazamuula inanga ya'mashuba, banayimuka
yaho. Banagenda bagalenga ku ngookolo ku ngookolo ya'kalira
Kereete.
14 Ha nyuma hiniini, mu migazi ya mu yako kalira, mwanayami
huluka ikihuhuuta kikayu bweneene. Yikyo kihuhuuta, kyâli kizi
buuzibwa Ehurakilo.
15 Kirya kihuhuuta, kyanakizi yipukula-pukula ku kibavu
kya'mashuba. Na kundu tukakihagala kwo, kyanatuyumuusa. Ne'ri
hakatama, twanaleka kyatuhunguukana i buziba.
16 Twanasooka inyuma lye'hirira hiniini Kahuda, hyanatukingira
hiniini ku kirya kihuhuuta. Haaho, twanalolaga ku bwato bwo'kukizi
kululwa na'mashuba. Twanakubira mu kubushweka kwe'migozi,
17 gira tubulengereze mu mashuba. Ne'ri tukaba keera twabulen-
gereza mwo, abashooji banasoosa amashuba goonyene kwe'migozi,
gira gatabereke.
Na mukuba bakayoboha kwo hali ikyanya bangagendi hangatiira
mu mushenyu gwa mu kihugo kye'Libiya, kyanatuma bagashonoola
amatanga ga'mashuba, banagaleka gagende kwokwo.
18 Imidunda, yanakizi pukula-pukula ku mashuba. Ne'ri bukakya,
abashooji banatondeera ukukabulira imiteekerwa mu nyaaja.
19 Ne'ri bukashubi kya, banashaaza na'matanga mahamu
ga'mashuba, kuguma ne'nguliro yago. Ehee! Yibyo byoshi,
banabitibulira mu nyaaja na'maboko gaabo boonyene.

20 Hanalenga isiku nyingi izuuba ne'ndonde bítaboneka. Ne'yo
nyaaja iki genderiiri ukukundula-kundula. Twanayihebuura kwo
tutagaki kira.
21 Yabo bashosi, iri bakaba keera bamala siku nyingi mu nyaaja,
bátalya kindu, Pahulu anayimanga ha kati kaabo, anababwira: «E
bashosi, ku kyanya n'gamùhanuula i Kereete kwo tutalunguli lyoka yo,
mwâli kwiriiri munyuvwe. Múki nyuvwe, nge'bindu biinyu bitatikira
kwoku.
22 Kundu kwokwo, namùyinginga kwo mukanie imitima! Mukuba,
ndaaye kiri no'muguma winyu úgashereera. Si yaga mashuba naaho
go gagagendi jajagulika.
23 «Niehe, ndi mundu wa Rurema. Na bwo ndi mukozi wage, zeene
bushigi, umuganda wage ashubi yimaaziri ha butambi lyani,
24 anambwira: "E Pahulu! Utayobohe! Si ushungisirwi kwo
ugagendi yimanga imbere lya Kahisaari. Na kwakundi, umenye bwija
kwo yaba booshi bo mubalamiinwi, Rurema agakukiriza bo ku lukogo
lwage."
25 «Ku yukwo, e bashosi, mukanagye imitima! Ngiisi kwo Rurema
ambwira, nyemiiri kwo bigakoleka ngana.
26 Kundu kwokwo, tugaki gendi seenekwa mu kalira kalebe.»

Pahulu na'baabo bahushwa ne'nyaaja

27 Twanamala isiku ikumi na zina tugweti tugahunguukanwa
ne'kihuhuuta mu nyaaja ye'Hadiriya. Ne'ri hakaba ha kati ko'bushigi
ko'lusiku lwi'kumi na zina, balya bashooji banayiyuvwa kwo ngeeka
keera bayegerera ibuga lirebe.
28 Kyanatuma bagatibulira ulugero mu miiji, banabona kwo'kuhika
haashi, zikiri meetere makumi gana. Ne'ri bakashegera ha mbere
hiniini, banashubi tibulira ulugero mu miiji, banabona kwo'kuhika
haashi, zikola meetere makumi gashatu.
29 Banayoboha kwa'mashuba gangakoli gendi yitumikira ku maala.
Kyanatuma bagayami gayimangika, mu kukabula inanga zina mu miiji
inyuma lyago. Banayifwija kwo bukye duba.
30 Balya bashooji banalooza ukutibita amashuba. Kyanatuma
bagashubi shonoolera ubwato mu miiji, banayigiriisa nga bagakabula
mwe'nanga ze'mbere.
31 Lyeryo, Pahulu anabwira umukulu wa'basirikaani, kuguma
na'basirikaani baage ti: «Yaba bashooji, iri tutangabeeranwa mu gano
mashuba, mutagaki kira!»
32 Kyanatuma abasirikaani bagatola imigozi íyâli gwasiri ubwato.
Banaleka inyaaja ibutwale.
33 Ne'ri bukaba bukola mu tejuukana, Pahulu anabwira abaabo
booshi, kwokuno: «Zeene, keera mwamala isiku ikumi na zina
mugweti mugatulagula, ndaanakyo kindu kyo mushuba mu lya.
34 Aahago! Namùyinginga bweneene mulye, gira lyo mulonga
ubulyo bwo'kukira. Mukuba, ndaaye muguma winyu úgateera, kiri
ne'hidende higuma hyo'mushaku úguli kwi'twe lyage.»
35 Iri Pahulu akayusa ukudeta kwokwo, anayabiira umukate,
anatanga kongwa imwa Rurema imbere lya booshi. Anagukoojola,
anatondeera ukulya.
36 Lyeryo, booshi banakana imitima, nabo banalya.

37 Na tweshi kwo twâli riiri mu mashuba, twâli hisiri bandu magana
gabiri na makumi galinda na ndatu.
38 Yabo booshi, iri bakaba keera bashaluuka, banakabulira ingano
mu nyaaja, gira bashubi yanguhya amashuba.
39 Ne'ri bukakya bwija, abashooji banabona ikoona íriri
kwo'mushenyu. Haliko, batanamenya liri lya mu kihugo kihi.
Banashungika kwo baleke amashuba gagendi yiseeneka mu kati
kaalyo, iri byangaziga.
40 Kwokwo, banashulumula imigozi ye'nanga ízâli tibuliirwi mu
miiji. Banashulumula ne'migozi íyâli shwesiri ibiti byo'kugarongoora.
Babuli shonia ihitanga hye'mbere, gira lye'mbuusi igendi gaseeneka
mwi'koona.
41 Haliko yago mashuba, ikyanya gakashegera ha mbere hiniini,
itwe lyago lye'mbere lyanayami yifunda mu mushenyu gwa mu miiji,
lyanahangatiira mwo. Itwe lyago lye'nyuma, lyanakizi pukulwa-
pukulwa ne'midunda, lyanatondeera ukubereka.
42 Haaho, abasirikaani ábâli riiri mu mashuba, banashungika
kwo bayite abashweke booshi, gira hatagire kiri no'muguma wabo
úgatibita ku njira yo'kuyoga.
43 Haliko, umukulu wabo atanalooza kwo Pahulu ayitwe, kyanatuma
agababuza. Haaho, anadetaga kwo ngiisi ábayiji ukuyoga, babe bo
bagatee yikabula mu miiji, gira bagwanwe bayogoroka.
44 Na ábagasigala, bayabiire imbahwa, kandi iri ibihande
bya'mashuba, bibe byo bagayogorokera kwo. Kwokwo, kwo tweshi
tukayogoroka tuli bagumaana.

28

Pahulu azibatiirwa no'mujoka i Merita

1 Iri tukaba keera twahushwa ne'nyaaja, twabuli menya kwo tukola
mu kalira ke'Merita.
2 Abatuulaga be'yo munda, kundu batâli tuyiji, haliko ba-
natuyegereza bwija ngana, banatutwanira umuliro, banatubwira
tweshi kwo tukaluuke. Mukuba, kyâli kola kyanya kye'mbeho,
ne'nvula yâli kola mu nia.
3 Pahulu anashamata umubega gwe'shaali, anagubiika ku muliro.
Yizo shaali, ikyanya zikaduuta, haaho, mwanayami jalabuka ikiloba.
Yikyo kiloba, kyanazibatiira Pahulu ku kuboko.
4 Balya batuulaga, mbu babonage kwe'kiloba kigweti kigalembeera
ku kuboko kwage, banabwirana, ti: «Uyu Pahulu, kiziga ali mwitani!
Kundu ahushwa ne'yi nyaaja, Rurema uno úkoli gweti úgamúhana.»
5 Lyeryo kirya kiloba, Pahulu anayami kibugumulira mu muliro.
Ndaanakwo kwo akaba.
6 Yabo bandu, banakizi loleera iri Pahulu agaheema, kandi iri
agayidikuula haashi, anayami fwa. Banamala ikyanya kingi bagweti
bagaloleera ngiisi kwo agaaba. Ne'ri bakabona kwo ndaakwo aba,
banatondeera ukudeta kwo ali muguma wa mu byo bali mu yikumba.

Pahulu akiza yishe wo'mukulu we'Merita

7 Yaho tukayogorokera, hâli riiri hoofi li'tongo lyo'mukulu wa'kalira,
iziina lyage Pubulyo. Uyo Pubulyo, anatuyegereza bwija mu mwage,
twanamala mwe'siku zishatu.

8 Ku yikyo kyanya, yishe wa Pubulyo âli lambamiri ku ngingo. Âli
kalaliirwi ni'shuushira, anâli kizi huruza umuko.
Uyo mulwazi, Pahulu, anagendi yingira mwo ali. Ne'ri
akamúhuunira imwa Rurema, anamúbiika kwa'maboko, anamúkiza.
9 Mu kalya kalira, abandi balwazi nabo, kalema ne'ngombo! Ba-
nakizi yija. Yabo booshi, Pahulu anakizi bakiza.
10 Yabo bandu, banakizi tuheereza ulushaagwa ku ngiisi njira. Ne'ri
tukaba tukola tugalyoka na'gandi mashuba, banatutabaala ku ngiisi
magoorwa giitu.

Pahulu ahika mu kaaya ke'Rumi

11 Iri tukaba keera twamala he'myezi ishatu, twanahalyoka
na'mashuba maguma ágâli kola yaho, hi'gulu lyo'kulindira
kwe'kyanya kye'mbeho kigalenga. Yago mashuba, gâli riiri
ge'Halegizanderiya. Ni'ziina lyago Mizimu ya'Mahasha.
12 Ha nyuma, twanahika i Sirakusi. Ne'ri tukahamala isiku zishatu,
twanahalyoka,
13 twanajabukira i Regiyo. Ne'ri bukakya, imbuusi yanatangira
ukuhuusa uluhande lwe'kisaka. Kyanatuma úbugaakya bwa lwolwo
lusiku, tugayami hika i Puteholi.
14 Na yaho, twanagwana mwo beene witu, banatuyinginga kwo tutee
beeranwa isiku zirinda.
Ha nyuma, twanashokola injira yo'kugenda mu kaaya ke'Rumi.
15 Beene witu be'yo munda i Rumi, mbu bayuvwe kwo tukola mu
njira yo'kugenda yo, banayiji tusanganira mu Kaguliro ke'Hapiyo,
na áhali mu buuzibwa Nyumba Zishatu za'bageezi. Pahulu, mbu
ababande kwa'masu, anadeta kongwa imwa Rurema, anakana indege.

Pahulu amenyeesa abandu be'Rumi hi'gulu lya Yesu

16 Iri tukaba keera twahika mu kaaya ke'Rumi, Pahulu ana-
hanguulwa kwo ahandisibwe mu nyumba ya yenyene. Anahaabwa
umusirikaani wo'kukizi múlanga.
17 Iri akamala mwe'siku zishatu, anatumira abakulu ba'Bayahudi
be'yo munda. Ne'ri bakakuumana, Pahulu anababwira: «E beene
witu, ndaaye mundu wo'mulala gwitu ye n'gahubira. Kiri ne'migeeza
yo tukasigirwa na bashokuluza biitu, ndaagwo n'gahubira. Kundu
kwokwo, Abayahudi banambirigisha i Yerusaleemu, banandanga mu
maboko ga'Barumi.
18 Ne'ri Abarumi bakaba keera bambuliriza bwija, banaloozi gira
mbu banjwekuule. Mukuba, ndaabyo byo n'gagira íbyangatumiri
ngayitwa.
19 «Haliko, ikyanya Abayahudi bakalahira kwo ndashwekuulwe,
nanabulaga kwo ngaagira. Kyanatuma ngahuuna kwo'lubaaja lwani
luyiji twibwa ino munda imwa Kahisaari. Yukwo, kutali kudeta kwo
ndoziizi ukuyiji lega yabo beene witu.
20 «Kwokwo, byo bitumiri ngamùtumira, gira tuganuulire kuguma.
Mukuba, igambo lyo njwekiirwi, lyo na lyeryo, lya'biitu Bayahudi
booshi bagweti bagalangaalira.»
21 Yabo bakulu ba'Bayahudi, nabo ti: «Twehe, ndaago maruba go
tukalonga ukulyoka i Buyahudi hi'gulu lyawe. Ndaanaye muguma
witu úkalyoka yo, mbu ayiji kudetera igambo libi.

22 Tugweti tugalindirira naaho ukuyuvwa ngiisi byo utoniri.
Mukuba, yiri ibanga lyo ukulikiiri, tuyiji kwo ligweti ligashembuulwa-
shembuulwa ngiisi handu.»
23 Yabo bakulu, banalagaana na Pahulu ulusiku lwo bagashubi yiji
kuumana kwo, mwi'yo nyumba yo ahaaziri mwo.
Yulwo lusiku, iri lukahika, Abayahudi banayiji kuumana ku bwingi
ukuhima ubwa mbere. Pahulu, anamala umulege-rege gwoshi, agweti
agabamenyeesa ku bwitonde hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema. Na
mukuba âli loziizi kwo nabo bayemeere Yesu, kyanatuma agabayereka
amagambo ágadesiri hi'gulu lya Yesu. Maguma, gayandisirwi mu
maaja za Musa, na'gandi mu bitaabo bya'baleevi.
24 Yago magambo go Pahulu akadeta, baguma baabo bana-
gayemeera. Haliko abandi, banagalahira.
25 Ne'kyanya Pahulu akayushuula kwa'gandi magambo, yabo
Bayahudi banashaabuka, iri banapaapana. Mukuba, akababwira:
«Umutima Mweru gukadeta ukuli, mu kubwira bashokuluza biinyu
kwokuno ku njira yo'muleevi Hisaaya.
26 “Ugendage imwa yaba bandu, unababwire kwokuno:
Ukuyuvwa, mugakizi yuvwa.
Haliko, mutâye sobanukirwe!
Ukulola, mugakizi lola.
Haliko, mutâye bone.
27 Yaba bandu, keera bakayumuusa imitima yabo.
Banakoli ba babitwitwi,
banakoli ba bandabona.
Nga bitangabiiri kwokwo, amasu gaabo gangabwini.
Na'matwiri gaabo, gangayuvwiti.
Ne'mitima yabo, yangasobanukiirwi,
halinde bangangalukiiri, na mbakize.*”»
28 Pahulu anashubi deta: «Aaho! Mumenyage kwo'bukize bwa
Rurema keera bukatwalwa mu bandu be'gindi milala. Boohe, baga-
genderera no'kukizi buyakiira!»
[
29 Iri Pahulu akayusa ukudeta kwokwo, balya Bayahudi banagenda
bagahaliizania bweneene.]
30 Pahulu, anamala myaka ibiri ahaaziri mwi'yo nyumba ya yenyene.
Ne'kyanya abandu bâli kizi múyijira, anakizi bayegereza mwo.
31 Anakizi yigiriza abandu ku bukaruuke hi'gulu lyo'bwami bwa
Rurema, na hi'gulu lya Nahano Yesu Kirisito, buzira kubuzibwa.

* **28:27 28.26-27** Hisaaya 6.9-10.

Amaruba ga Pahulu imwa'
Barumi
Indangiriro

Yaga maruba ga Pahulu, gayerekiini ku bwitonde ngiisi kwe'Myazi Miija ya Yesu iri, halinde abemeezi balonge ukukizi gimenyeesa mu bandi bandu.

Ubwa mbere, gayerekiini ngiisi kwa'bandu booshi bashwesirwi mu byaha. Kundu kwokwo, Rurema ayerekiini injira yo bangakizibwa mwo, mu kubiika Yesu kwo'bwemeere.

Ikyanya tuli mu batiizibwa mu kati ka Yesu, tuli mu yerekana ngiisi kwo tuli mu fwa ku byaha biitu, tunabe bagumaana mu kati kaage. Pahulu atuyeresiri ngiisi kwo twangatuula buhyahya, buzira kushubi shwekwa ne'byaha. Mukuba, Umutima Mweru gwo gukoli tutuuziri mwo. Kwokwo, tukola bahimi ba bweneene, ndaabyo íbyangaki tuhandula no'rukundo lwa Rurema.

Ha nyuma, Pahulu atuyeresiri ngiisi kwa'Bayahudi bagaki shubi yemeera Yesu, kundu bakatee múlahira.

Ku mbeka ya'maruba, Pahulu ayerekiini ngiisi kwa'Bakirisito bakwaniini ukuramba imbere lya Rurema. Anayandika na ngiisi kwo tukwaniini ukusimbaha abakulu be'kihugo. Na kwakundi, tukwaniini tukizi simbahana mu kati ko'rukundo.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Barumi 8.28: «Tuyiji kwe'kyanya abandu bali mu ba bakuuziri Rurema, ali mu bakolera amiija mu kati ka byoshi. Mukuba, akabahamagala yenyene ku shungi zaage.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-17)
b) Abandu booshi babihuusiri imbere lya Rurema (1.18–3.20)
c) Abandu bali mu haruurirwa ukuli naaho mu kuyemeera Yesu (3.21–5)
d) Kirisito ye mu tuyeruusa (6–8)
e) Ngiisi kwo Rurema ashungikiiri Abahisiraheeri (9–11)
f) Ukutuula buhyahya mu kati ka Yesu (12–15.13)
g) Pahulu ali mu gendi kolera ábatali Bayahudi, ho Kirisito atayijikiini (15.14-33)
h) Pahulu alamusa abandu bingi, anasezerana (16)

Indangiriro

1 Gano maruba, galyosiri imwani nie Pahulu, umukozi wa Yesu Kirisito. Rurema yenyene, ye kandaluula kwo mbe ndumwa. Anambamagala kwo ngizi menyeesa Imyazi yage Miija mu bandu.

2 Iyo Myazi Miija, yo yerya yo akagwanwa alagaania abandu mu Mandiko Meeru, ku njira ya'baleevi baage.

3-4 Iyo Myazi Miija, idesiragi hi'gulu lya Nahamwitu Yesu Kirisito, Umwana wage. Ku bya'magala, Yesu akabutwa mwi'kondo lya mwami

Dahudi.* Si ku byo'Mutima Mweru, akayerekanwa ku bushobozi kwo
ali Mwana wa Rurema, mu kuzuuka mu bafwiri.
5 Ku njira ya Yesu Kirisito, n'gabonerwa ulukogo, nanatoolwa
kwo mbe ndumwa yage. Kwokwo, lyo ngizi múmenyeesa mu
bandu ba'mahanga gooshi, gira bamúyemeere, banakizi músimbaha,
halinde analonge ubulangashane.
6 Na niinyu kwakundi, Rurema akamùhamagala kwo mube mu
bandu ba Yesu Kirisito.
7 Kwokwo, ngweti ngamùyandikira, mwe bandu be'Rumi. Rurema
amùkuuziri, keera akanamùhamagala kwo mube bandu baage
bataluule. Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi
mùgashaanira! Banakizi mùheereza no'mutuula.

Pahulu akumbula Abakirisito be'Rumi

8 Ubwa mbere, ndoziizi ukutanga kongwa imwa Rurema wani
hi'gulu liinyu, mu kati ka Yesu Kirisito. Mukuba, umwazi
gwo'bwemeere bwinyu, keera gwalumbuuka mu mahanga gooshi.
9 Rurema ayiji ngiisi kwo nyamiri ndi mu mùhuunira imwage. Na
ndi mu múkolera ku mutima gwani gwoshi, mu kukizi menyeesa
abandu Imyazi Miija yo'Mwana wage.
10 Kwokwo, nyamiri ndi mu huuna Rurema, kwo leero anyigulire
injira yo'kuyija ne'yo munda imwinyu, iri angalooza.
11 Ndyagagi ne'kyedu bweneene kyo'kuyiji mùbona, lyo mulonga
ukugashaanirwa mu mitima yinyu, munakanibwe.
12 Ndoziizi kwo nimùkanie mu bwemeere bwinyu. Na naani
kwakundi, na nganibwe no'bwe mwinyu.
13 E beene witu! Ndoziizi mumenye bwija kwo'bugira kingi, nâli
kizi shungika kwo ngayija iyo munda imwinyu. Haliko, nâli kizi
hangirirwa. Kiri na buno, ngi hangiriirwi. Na íbitumiri ndoziizi
ukuyija yo, gira ngalonge umwimbu mu kati kiinyu, nga kwo keera
n'gagulonga na mu bandi ábatali Bayahudi.
14 Bingwiriiri ngizi kolera abandu booshi, baba ábakoli genderi-
iri, kandi iri ábatazi genderera. Baba ábakoli somiri, kandi iri
ábatasomiri.
15 Kwokwo, na niinyu mwe mutuuziri mu kaaya ke'Rumi, ndi
ne'kyedu bweneene kyo'kuyiji mùyigiriza Imyazi Miija.

Imyazi Miija, buli bushobozi bwa Rurema

16 Iyo Myazi Miija, ndagweti ngaafwa ishoni hi'gulu lyayo! Mukuba,
iri mwo'bushobozi bwa Rurema. Ku njira yayo, agweti agaakiza ngiisi
úli mu múbiika kwo'bwemeere, ukutondeerera ku Bayahudi, halinde
ukuhisa na ku bandu be'gindi milala.
17 Iyo myazi miija iri mu yerekana ngiisi kwa'bandu bangak-
wanana imbere lyage. Kuli ku njira yo'bwemeere naaho, ukulyokera
ku ndondeko halinde ukuheza. Biri nga kwo bikayandikwa, ti:
«Umundu, iri angaba akwaniini imbere lya Rurema, agaramba ku
njira yo'kumúbiika kwo'bwemeere.†»

Rurema arakarira abandu

* **1:3-4 1.3-4** *Dahudi* Abahisiraheeri bâli kizi langaalira kwo Rurema agabatumira Lukiza wa mwi'kondo lya mwami Dahudi. † **1:17 1.17** Habakuki 2.4.

18 Yaho mwi'gulu, Rurema akolaga mu yerekana uburaakari bwage.
Mukuba, abandu bagweti bagamúgayiriza, iri banakizi yifunda mu
bikoleere. Yibyo ibikoleere byabo, byo biri mu buza ukuli kwage
kutamenyeekane.
19 Ngiisi byo bangamenya hi'gulu lyage, keera abayereka byo ku
bweranyange, binakoli bonekeriiri imwabo.
20 Ukulyokera ho Rurema akabumbira ikihugo, abandu bashobwiri
ukumenya bwija hi'gulu lyo'bushobozi bwage bwe'myakuula. Bashob-
wiri ukumenya na ngiisi kwo ali. Kundu ubushobozi bwage, no'kundu
kwage, bitali mu boneka, haliko abandu bangabimenyera bwija ku
njira yo'kuyitegeereza ku byo akabumba. Ku yukwo, batahiiti igambo
lyo bangayifwongooza mwo.
21 Yabo bandu, kundu bâli yiji-yiji Rurema, haliko batakamúhuuza
kwo ye Rurema. Batanamútangira kongwa. Si nzaliro zaabo, zanaba
za busha. Imitima yabo, yanahwijikala, yanayidika mwe'kihulu.
22 Kundu bâli kizi yihaya kwo bali banabwenge, kiziga bo bahwija
ábaheka!
23 Yabo bandu bakaleka ukuhuuza Rurema, anali ye tâye fwe.
Banakizi yikumba imigisi íkagirwa ku njusho ya'bandu, banali ba
kufwa. Banakizi yikumba na íshushiini no'tunyuni, na íshushiini
ne'nyamiishwa, na íshushiini na íbiri mu yibulula.
24 Kyanatuma Rurema agabaleka bakizi yidulumbika mu ngiisi mabi
go bayifwijiri mu mitima yabo, halinde banakizi yeruzania mu bihigo.
25 Bakaleka ukukulikira ukuli kwa Rurema, banakizi yifunda mu
bibeesha. Banakizi yikumba íbikalemwa, iri banakizi bikolera, ho
bangayikumbiri Umulemi yenyene. Anali ye kwiriiri ukukizi yivugwa
imyaka ne'myakuula. Bikizi ba kwokwo!
26 Kwokwo, Rurema anabaleka, bakizi yifwija íbiri mu teezania
ishoni. Abakazi banaleka ukukizi menyana na bayiba, banakizi
girirana kwe'bihigo boonyene kwa boonyene.
27 Abashosi nabo, bakakizi leka ukumenyana na bakaabo, banakizi
lungumirirwa abaabo bashosi, iri banakizi girirana kwe'bihigo. Kyo
kitumiri bali mu longa ikihano íkibakwaniini.
28 Aahago! Bwo bakalahira ukumenya Rurema nga ngiisi kwo
ali, kyanatuma naye agabaleka bakizi kulikira inzaliro zaabo
ízisherebiiri, halinde banakizi yifunda mu bitali nga byo.
29 Bakoli yijwiri mwo ngiisi bihigo, na ngiisi mabi. Balyagagi
bazizi be'bindu, na banabitalaalwe. Banayijwiri mwo ngiisi luugi,
no'bwitani, ne'milongwe, no'bulyalya, no'mujina. Bagweti bagakizi
gambana,
30 no'kukizi yunulana. Banashombiri Rurema. Banakoli ba mbara,
iri banayidundulika no'kuyihaya. Bagweti bagakizi yiga izindi-zindi
njira zo bangakizi kola mwa'mabi. Batagweti bagasimbaha ababusi
baabo.
31 Bakoli ba bishuzi. Banakoli ba ngalagaaja. Batanahiiti ikimino,
batanali mu bonerana ulukogo.
32 Bayiji-yiji kwo Rurema abiisiri ulubaaja, kwe'kyanya abandu
bagweti bagayifunda mu mwene yibyo, bakwiriiri bayitwe. Kundu
kwokwo, baki genderiiri ukukizi bigiriirira naaho. Ne'kyanya abandi
nabo bali mu bigira, bali mu badumeereza.

2

Ngiisi kwo Rurema agaatwa imaaja za'bandu

1 Ewe! Kundu ugweti ugatwira uwinyu ulubaaja, haliko na wenyene
ulyagagi muhubi! Ee! Ikyanya ugweti ugatwira uwinyu ulubaaja kwo
agira amabi malebe, uli mu ba waluyitwira wenyene. Mukuba, na
naawe uli mu gira gaago-gaago!
2 Tuyiji kwe'kyanya Rurema ali mu twa imaaja za ábali mu gira
amabi mwene yago, ali mu batwira zo mu kati ko'kuli.
3 Si uli mundu ngana! Aaho! Ikyanya uli mu twiraga abiinyu
ulubaaja mbu bagira amabi, unabe uki gweti ugaagira gaago-gaago,
ka utoniri kwo ugakenga ikihano kya Rurema? Aahabi! Bitagaaziga!
4 Si Rurema, agweti agakugirira bwija mu kukizi kugooyera ku
bwigenderezi bwoshi. Kundu kwokwo, utamútwaziizi! Aahago!
Ka utayiji kwo'bwija bwage, bwo bwangatuma ugatwikira ku byaha
byawe?
5 Si ulyagagi mundagabika! Keera wanayumya umutima gwawe! Ku
yukwo, ugweti ugayibiikira ikihano kihamu ngana-ngana ku lusiku
lwo Rurema agayerekana uburaakari bwage. Ee! Rurema agaatwa
imaaja za'bandu ku njira íkwaniini.
6 «Aganahemba ngiisi mundu ukukulikirana na ngiisi byo âli kizi
kola.*»
7 Baguma bali mu fiitirwa mu kukizi gira amiija, bwo baloziizi kwo
bâye longe ubulangashane, no'lushaagwa, no'bulamu úbutâye male.
Yabo, bo Rurema aye heereze ubulamu bwe'myaka ne'myakuula.
8 Abandi bagweti bagayikundirira. Batanali mu twaza ibyo'kuli.
Si bagweti bagayifunda naaho mu mabi. Yabo bandu, Rurema
agabahaniiriza ku buraakari bwage.
9 Ikyanya bali mu yifunda mu mabi, bamenye kwo bâye ki gookere
mu malibu, ukutondeerera ku Bayahudi, halinde ukuhisa ku bandu
be'gindi milala.
10 Haliko, ikyanya bali mu gira amiija, bâye longe ubulangashane,
no'lushaagwa, no'mutuula, ukutondeerera ku Bayahudi, halinde
ukuhisa ku bandu be'gindi milala.
11 Mukuba, Rurema, ndaayo ndoola ahiiti.
12 Ikyanya abandu bali mu gira ibyaha buzira kumenya Imaaja za
Musa, bâye teereke buzira kuzilegwa kwo. Haliko abaabo, ikyanya
bagweti bagayifunda mu byaha, banakoli yiji Imaaja zaage, boohe,
bagatwirwa ulubaaja ukukulikirana na ngiisi kwo zidesiri.
13 Ee! Yabo ábali mu yuvwa Imaaja naaho, batali bo bakwaniini
imbere lya Rurema. Si ngiisi ábagweti bagazisimbaha, booki bo
bakwaniini imbere lyage!
14 Balya ábatali Bayahudi, batahiiti Imaaja za Musa. Kundu kwokwo,
hali ikyanya ingesho zaabo ziri mu ba zikulikiriini na yizo maaja. Ee!
Bali mu ba bakoli zihiiti, kundu bataziyiji.
15 Banabe bakoli yerekiini kwo bye'maaja ziloziizi, bikoli yandisirwi
mu mitima yabo. Kiri ne'mitono yabo, nayo iri mu yerekana kwo
zibakola mwo. Mukuba, hali ikyanya imitono yabo iri mu balega. Hali
ne'kyanya iri mu babwira kwo bagira bwija.

---

* **2:6 2.6** Zaburi 62.12; Migani 24.12.

16 Yibi byoshi, kwokwo kwo bigaaba, ku lusiku lwo Rurema âye twe
imaaja za íbibishamiri mu mitima ya'bandu. Agaazitwa ku njira ya
Yesu Kirisito, ukukulikirana ne'Myazi Miija yo ndi mu yigiriza.

Ubulyalya bwa'Bayahudi baguma

17 Aaho! Kutagi naawe? Ugweti ugayihaya kwo uli Muyahudi, na
kwo uli mundu wa Rurema. Mbu unagweti ugayihega ku maaja za
Musa.
18 Unagweti ugadeta kwo uyiji ngiisi byo Rurema aloziizi. Na kwo
usobanukiirwi na ngiisi íbikwaniini, bwo keera ukabiyigirizibwa mu
maaja zaage.
19 Unagweti ugayiyuvwa kwo we mu rongoora imbumi, na kwo we
mu molekera ábakiri mu kihulu.
20 Unali mu yiyuvwa kwo we mu yigiriza abahwija, na'baana. Mbu
bwo mu yizo Maaja mwo uhiiti ubumenyi bwoshi, no'kuli kwoshi.
21 Aahago! Bwo uli mu yigiriza abandi, ka utangayiyigiriza wenyene?
Si ugweti ugayigiriza abandi kwo batakizi zimba. Aaho! Ka na naawe
utakiri mu zimba?
22 Unagweti ugabwira abandi kwo batakizi shuleha. Ka na naawe
utakiri mu shuleha? Unagweti ugashombereza imigisi. Si wehe, ka
utakiri mu genda ugazimba íbiri mu mbeero zaayo?
23 Unagweti ugayihaya bweneene kwo uhiiti Imaaja za Rurema.
Aahago! Ikyanya uli mu zihubira, ka utagweti ugamúgayiriza?
24 Biri nga kwo biyandisirwi, ti: «Mwe Bayahudi, mwe mutumiri
iziina lya Rurema ligweti ligashembuulwa mu bandu be'gindi milala.[†]»
25 Iri wangakizi simbaha Imaaja za Rurema, lyoki ukutenguulwa
kwawe, kugaaba na'kamaro. Haliko, iri wangakizi zihubira, ugaaba
ngo'mundu útakatenguulwa.
26 No'mundu útakatenguulwa kwakundi, iri angaba ali mu simbaha
imaaja, ka atangaharuurwa ngo'mundu keera úkatenguulwa?
27 Ee! Umundu mwene uyo, kundu atatengwirwi ku magala, si
ali mu gira ngiisi kwe'maaja ziloziizi. Yehe, ye gaatuma ugatwirwa
ulubaaja kwo wazihubira, kundu we hiiti amandiko gaazo, we na koli
tengwirwi.
28 Umuyahudi, atangaharuuragwa kwo ali Muyahudi nirizina ku
bikagirwa ku magala gaage. No'kutenguulwa kwa nirizina, nakwo
kutali mu ba ku byagirwa ku magala.
29 Si Umuyahudi nirizina, ali mu ba Muyahudi ku biri mu mutima
gwage. No'kutenguulwa kwage, nakwo kuli mu girwa mwomwo
mu mutima, ku njira yo'Mutima Mweru. Si kutakulikiriini na
íbiyandisirwi mu maaja! Umuyahudi nirizina, atali mu huuzibwa
na'baabo bandu. Si yehe ali mu huuzibwa na Rurema yenyene!

3

Rurema ayamiri ali mwemeera

1 Balya Bayahudi, ka ndaakiko kamaro ko bahiiti? Kandi iri, ka
ndaakiko kamaro mu kutenguulwa?
2 Ee! Yibyo byombi, bikiri mu ba na'kamaro bweneene mu kati ka
byoshi! Ubwa mbere, Abayahudi bo bakasikirizibwa amagambo ga
Rurema.

---

† **2:24 2.24** Hisaaya 52.5; Hezekyeri 36.22.

3 Aaho! Kutagi kwo bigaaba, bwo baguma baabo batakaba bemeera?
Ka byangakoli tuma Rurema naye atagaki ba mwemeera?
4 Nanga! Rurema, ayamiri amenyekiini kwo ali wo'kuli, kundu ngiisi
mundu ali munabibeesha, nga kwo biyandisirwi kwokuno:
«Ngiisi kyanya uli mu deta,
ukizi yerekana kwo uli wo'kuli!
Na ngiisi kyanya kyo uli mu legwa,
ukizi ba ni'gambo lye'kisindiro!*»
5 Hali ikyanya umundu angabuuza kwokuno: «Ikyanya tuli mu gira
amabi, lyo Rurema alonga ukuyerekanwa ku bweranyange kwo ali mu
gira íbikwaniini. Aahago! Ka kwokwo twangadeta mbu Rurema keera
ayanga ulubaaja mu kutuhana?»
6 Naani, ti: «Nanga! Nga Rurema angabiiri atali wo'kuli, kuti kwo
angaki twa imaaja za ábali mu kihugo?»
7 Ulya mundu, hali ikyanya angashubi buuza, ti: «Ibibeesha byani,
byo bitumiri ukuli kwa Rurema kuli mu boneka ku bweranyange,
halinde alonge mwo'bwivuge. Aaho! Kituma kikagi ngiri mu twirwa
ulubaaja kwo ndi munabyaha?»
8 Iri byangabiiri kwokwo, abandu bangadesiri kiri na kwokuno: «E
balya, tukizi yifunda mu mabi, gira lya'miija gaba.» Bandu baguma,
bali mu genda bagatubangaaniza mbu tugweti tugaadeta kwokwo.
Yabo, ehee! Bagaki hanwa, nga kwo bibakwaniini.

Ndaaye mundu úkwaniini imbere lya Rurema

9 Aahago! Ka kwokwo kuli kudeta kwo twe Bayahudi twe biija
ukuhima abandu be'gindi milala? Nanga! Kiri ne'hiniini! Si keera
twamùyereka ku bweranyange kwa'Bayahudi, kuguma na'bandu
be'gindi milala, booshi bali mwi'dako lyo'bushobozi bwe'byaha,
10 nga kwo biyandisirwi kwokuno:
«Ndaaye mundu úkwaniini, kiri no'muguma.
11 Ndaanaye úsobanukiirwi ne'bya Rurema.
Ndaanaye úli mu múlooza.
12 Si booshi keera bakahabuka,
banakoli sherebiiri.
Ndaaye úli mu gira amiija, kiri no'muguma.†»
13 «Ibikorokoro byabo, biri mu ba nge'shinda íziyanuusiri.
Ne'ndimi zaabo, ziri mu kizi deta amagambo go'bulyalya.‡»
«Amagambo gaabo, gali mu yitana nga manjoka-njoka ge'bihoma.§»
14 «Utunwa twabo, tuyijwiri mwa'madaaki, na'magambo
go'kushombana.*»
15 «Bali mu tibitira iwa kuyona umuko.
16 Ngiisi ho bali mu lengaga, bali mu yangaaza abandu, banabasige mu
makuba.
17 Ibyangaleeta umutuula, batabiyiji.†»
18 «No'kuyoboha Rurema, kutabali mwo.‡»
19 Tuyiji kwe'Maaja zidesiri imwa ábali mwi'dako lyazo, gira
lya'bandu booshi bakatwirwe ulubaaja imbere lya Rurema. Hatagan-
aba umundu úgaaba ni'gambo lyo agayifwongooza mwo imbere lyage.

---

* **3:4 3.4** Zaburi 51.4. † **3:12 3.12** Zaburi 14.1-3; 53.1-3; Mwigiriza 7.20. ‡ **3:13 3.13** Zaburi 5.9. § **3:13 3.13** Zaburi 140.3. * **3:14 3.14** Zaburi 10.7. † **3:17 3.15-17** Zaburi 59.7-8. ‡ **3:18 3.18** Zaburi 36.1.

20 Ndaaye mundu úwangaharuurwa kwo akoli kwaniini imbere lya
Rurema, mbu bwo agweti agakulikiriza Imaaja. Si umukolwa gwazo,
guli gwa kuyereka abandu kwo bali banabyaha.

Tuli mu kwanana imbere lya Rurema ku bwemeere

21 Buno, keera Rurema akayerekana injira ya'bandu bangakwanana
kwo imbere lyage. Kutanali ku njira ya zirya maaja za Musa, kundu
ziri mu gitangira ubumasi, kuguma na íbikayandikwa mu kati kaazo,
na mu bitaabo bya'baleevi.
22 Mukuba, ikyanya abandu bali mu biika Yesu Kirisito
kwo'bwemeere, lyoki lyo Rurema agweti agabaharuura kwo bakoli
kwaniini imbere lyage. Ndaanayo ndoola yo Rurema ali mu gira ha
kati ka'bandu.
23 Si abandu booshi keera bakagira ibyaha, banakoli buliirwi
no'bulangashane bwa Rurema.
24 Kwokwo, na booshi bangakoli kwanana imbere lyage, ku njira
yo'lukogo lwage. Ee! Yesu Kirisito ye mu tulyosa mu bushobozi
bwe'byaha biitu.
25 Rurema akatanga Kirisito, libe ituulo lyo'kuyonwa umuko hi'gulu
lye'byaha bya'bandu. Kwokwo, ikyanya abandu bagamúbiikaga
kwo'bwemeere, bagalonga ukukogwa. Mu kugira kwokwo, Rurema
akayerekana kwo ali mu gira íbikwaniini. Mukuba, yaho keera, âli
kizi yigenderera, buzira kutwaza ibyaha bya'bandu bâli kizi gira.
26 Haliko buno, akola mu biloleekeza, gira ayiyerekane ku bwer-
anyange kwo ali mu gira íbikwaniini, na kwo ali wo'kuli. Mukuba,
ikyanya abandu bagaaba babiisiri Yesu kwo'bwemeere, lyoki lyo ali
mu baharuura kwo bakoli kwaniini imbere lyage.
27 Kwokwo, bikagi byo twangaki yihayira kwo? Si ndaabyo! Kituma
kiki? Mukuba, ikyanya tuli mu gira mbu tusimbahe imaaja, Rurema
atatutwaziizi. Si ali mu lola ku bwemeere bwitu naaho!
28 Keera twamùyereka kwa'bandu ábabiisiri Rurema
kwo'bwemeere, bo bakoli kwaniini imbere lyage. Si kutali ku njira
yo'kukulikiriza Imaaja.
29 Aahago! Ka Rurema, ali Rurema wa'Bayahudi naaho? Nanga!
Si ali Rurema na wa'bandu be'gindi milala kwakundi! Ee! Nabo, ali
Rurema wabo!
30 Mukuba, hali Rurema muguma naaho. Ne'kyanya abandu bali mu
múbiika kwo'bwemeere, lyo bali mu ba bakoli kwaniini imbere lyage,
baba Bayahudi, kandi iri abandu be'gindi milala.
31 Aahago! Ikyanya tuli mu biika Yesu kwo'bwemeere, ka kwo
kudeta kwo twayita Imaaja zaage? Nanga! Ikyanya tuli mu
ba no'bwemeere, lyo tuli mu ba no'bushobozi bwa ukugira ngiisi
bye'Maaja ziloziizi!

4

Ukukwanana kuli ku bwemeere

1 Aaho! Tudete kutagi hi'gulu lya shokuluza witu Hiburahimu?
2 Nga angabiiri akwaniini imbere lya Rurema ku byo âli kizi gira,
angabiiri ni'gambo lyo angayihayiri kwo. Kundu kwokwo, atagayihaya
imbere lya Rurema!

3 Si mu Mandiko Meeru, biyandisirwi kwokuno: «Hiburahimu
âli yemiiri Rurema, kyanatuma Rurema agamúharuura kwo akoli
kwaniini imbere lyage.*»
4 Ikyanya umukozi ali mu ba keera akola, imbembo yage itangaki
haruurwa kwo agihaabwa ku busha. Si iri mu haruurwa nga mwenda
úgwayishulwa.
5 Kundu kwokwo, hali ikyanya umundu atakiri mu lola ku mikolezi
yage, anabe akoli yemiiri Rurema, kwo Rurema ali mu koga aban-
abyaha. Bwo'mundu mwene uyo ayemiiri Rurema, kigaatuma aga-
haruurwa kwo akoli kwaniini imbere lyage.
6 Mwami Dahudi akadeta gaago magambo, kwo'mundu ahiriirwi,
ikyanya Rurema agweti agamúharuura kwo akoli kwaniini imbere
lyage. Umundu mwene uyo, Rurema atali mu lola ku mikolezi yage,
nga kwo biyandisirwi kwokuno:
7 «Bahiriirwi, ngiisi ábakakogwa amahube gaabo.
Ne'byaha byabo, byanatumbikirwa.
8 Ahiriirwi, ye Nahano atâye ki múharuurire ibyaha byage.†»
9 Aahago! Yabo bahiirwa, ka bali mu ba mu batengwirwi naaho?
Nanga! Bali mu ba kiri na mu batatengwirwi kwakundi. Mukuba,
keera twadeta kwo Hiburahimu akaharuurwa kwo akoli kwaniini
imbere lya Rurema hi'gulu lyo'kumúbiika kwo'bwemeere.
10 Ikyanya akakwanana imbere lya Rurema, kukaba ku kyanya kihi?
Ka ku kyanya âli mali tenguulwa, kandi iri ku kyanya atâli zaazi
tenguulwa? Atakakwanana ku kyanya âli mali tenguulwa. Nanga!
Si kukaba ku kyanya atâli zaazi tenguulwa!
11 Kwokwo, yukwo kutenguulwa kwa Hiburahimu, kyâli riiri kyereso
naaho, kyo'kuyerekana ku kasiisa kwo âli mali kwanana imbere lya
Rurema ku kyanya atâli zaazi tenguulwa, bwo âli kola no'bwemeere.
Ku yukwo, Hiburahimu ye yishe wa booshi ábabiisiri Rurema
kwo'bwemeere buzira kutenguulwa, halinde lyo nabo, balonga ukuk-
wanana imbere lyage.
12 Hiburahimu, ye na yishe wa ábali mu tenguulwa kwakundi. Si
kutali yukwo kutenguulwa kwabo, kwo kutumiri ali yishe. Si ali yishe,
bwo nabo bali mu ba no'bwemeere, nga kwo naye âli mali gwanwa
abuhiiti ku kyanya atâli zaazi tenguulwa.

Ubwemeere bwa Hiburahimu

13 Rurema akalagaania Hiburahimu, kuguma na'bandu ba
mwi'kondo lyage, kwo agabaheereza amahanga gooshi, gabaagage
ge'mwabo. Yugwo muhango, íbitumiri Hiburahimu akaguhaabwa,
kutali mbu bwo âli kizi kulikiriza imaaja. Si akaguhaabwa, bwo âli koli
kwaniini imbere lya Rurema hi'gulu lyo'kumúbiika kwo'bwemeere.
14 Iri abandu bangahaabwa byo Rurema ali mu balagaania ku njira
yo'kukulikiriza imaaja, iri ndaakiko kamaro ko'kuba no'bwemeere. Iri
kiri ne'mihango yage, iri ya busha.
15 Mukuba, imaaja ziri mu leetera abandu ikihano. Haliko, áhatali
imaaja, iri ndaazo zo'mundu angahubira.
16 Kwokwo, bwo tukoli biisiragi Rurema kwo'bwemeere, kyo kitu-
miri tuli mu haabwa umuhango. Yugwo muhango, tuli mu guhaabwa
nga kigabi, gunayame guhaabirwi abandu booshi ba mwi'kondo

* **4:3 4.3** Ndondeko 15.6. † **4:8 4.7-8** Zaburi 32.1-2.

lyage, baba ábakayiji yakiira Imaaja za Musa, kandi iri abandu be'gindi milala ábakola no'bwemeere nga bwobulya bwa Hiburahimu. Mukuba, tweshi, Hiburahimu ye daata.
17 Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno: «Keera n'gakubiika ube yishe we'milala mingi.‡» Kwokwo, bwo Hiburahimu akabiika Rurema kwo'bwemeere, kyo kitumiri ye daata wa tweshi imbere lyage. Yoyo Rurema, ali mu holoolola abafwiri, bashubi ba bagumaana. Ye nali mu gwanwa adeta hi'gulu lya íbitazindi ba ho, nga bikoli ba ho!
18 Ikyanya Hiburahimu âli langaliiri Rurema, byâli riiri ku bitangalangaliirwi. Kyanatuma ye gayiji ba yishe we'milala mingi, nga kwo âli mali gwanwa abwirwa kwokuno: «Abandu ba mwi'kondo lyawe bagaluguuka bweneene!§»
19 Hiburahimu, ikyanya âli yemiiragi, atakayoloha, kundu âli kola mushaaja bweneene nga we'myaka igana. Ee! Âli bwini kwa'magala gaage gakola nga gafwiri. Kiri na mukaage Saara, âli gumbiri.
20 Kundu kwokwo, ikyanya Hiburahimu akalonga umuhango imwa Rurema, atanaba ne'mbuzi-mbuzi hi'gulu lyagwo. Si âli kaniriiri mu kubiika Rurema kwo'bwemeere, iri anakizi múyivuga.
21 Mukuba, ngiisi byo Rurema akamúlagaania, âli riiri na'kasiisa kwo Rurema ali no'bushobozi bwo'kumúgirira byo.
22 Kyanatuma Rurema «agamúharuura kwo akoli kwaniini imbere lyage.»
23 Yago magambo «mbu âli koli kwaniini imbere lyage», gatakayandikwa hi'gulu lya Hiburahimu naaho.
24 Si na nyiitu, gakayandikwa hi'gulu liitu! Mukuba, na nyiitu, tuyemiiri kwo Rurema akazuula Nahamwitu Yesu mu bafwiri, kinatumiri Rurema agatuharuura kwo tukoli kwaniini imbere lyage.
25 Yesu akatangwa ayitwe hi'gulu lye'byaha biitu. Anazuulwa, gira lyo nyiitu tukalonge ukukwanana imbere lya Rurema.

5

Tukola no'mutuula imwa Rurema

1 Bwo tukoli biisiri Rurema kwo'bwemeere, tukoli kwaniini imbere lyage. Na buno, tukoli ba no'mutuula twe naye, ku njira ya Nahamwitu Yesu Kirisito.
2 Na ku njira ya bwobwo bwemeere bwitu, Yesu akatugashaanira mu lukogo lwa Rurema, lunali lwo tuki tuuziri mwo buno. Tunakoli shambiiri mu kulangaalira kwo twâye ki shangiire ku bulangashane bwa Rurema.
3 Tugweti tugashambaala kiri na mu malibu giitu. Mukuba, tuyiji kwo yago malibu, gali mu tutabaala ukuyihangaana.
4 Na bwo tuyihangiini, kyo kitumiri tukoli tungiini. Na bwo tukoli tungiini, tukola no'mulangaaliro.
5 Na yugwo mulangaaliro, gutagweti gugatuhebuuza. Mukuba, Rurema, keera akatuheereza Umutima Mweru, iri anayonera urukundo lwage mu mitima yitu.

---

‡ **4:17 4.17** Ndondeko 17.5. § **4:18 4.18** Ndondeko 15.5.

6 Yaho keera, twâli ki tuuziri buzira Rurema, na buzira ubulyo bwo twangayitabaala mwo. Haaho, Kirisito anayiji tufwira, ku kyanya íkikwaniini.
7 Biri mu ba bikayu bweneene, mbu'mundu afwire uwabo, kundu uyo wabo angaba ali mundu úkwaniini. Ngeeka umundu angayihebuura mu kufwira uwabo, iri uyo wabo angaba ali mundu mwija bweneene.
8 Haliko, Rurema akayerekana ngiisi kwo atukuuziri bweneene, bwo akatuma Kirisito ayiji tufwira, ku kyanya twâli ki tuuziri mu byaha.
9 Na bwo tukoli kwaniini imbere lya Rurema hi'gulu lyo'muko gwa Yesu, ka itali yo haahe kwo Yesu âye tukize mu buraakari bwa Rurema!
10 Ee! Ikyanya twâli ki riiri bagoma ba Rurema, tukanywaniisibwa na Rurema ku njira yo'lufu lwo'Mwana wage. Aaho! Ka itali yo haahe kwo tugakizibwa, bwo'yo Mwana wage akola mugumaana!
11 Tukola mu kizi shambaalira Rurema mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito, bwo Yesu keera akatunywaniisa twe naye.

Hadamu na Kirisito

12 Ibyaha bikayingiraga mu kihugo ku njira ya Hadamu.* Ne'kyanya bikaba bikola mwo, byanakileeta mwo'lufu. Kwokwo, kwo'lufu lukakwira mu bandu booshi, bwo booshi bâli kizi gira ibyaha.
13 Yibyo byaha, byâli kola mu kihugo, kiri na ku kyanya Musa atâli zaazi haabwa imaaja. Ku yikyo kyanya, Rurema atâli kizi biloleekeza, bwe'maaja zitâli zaazi ba ho.
14 Kundu kwokwo, Narufu âli kizi ba no'bushobozi hi'gulu lya'bandu, ukulyokera ku kyanya kya Hadamu, halinde ukuhisa ku kyanya kya Musa. Yubwo bushobozi bwage, bwâli kizi ba hi'gulu lya'bandu booshi, kiri na ábatakahubira ulubaaja, nga kwo Hadamu akaluhubira imbere lya Rurema. No'yo Hadamu, âli riiri mugani gwo'gundi mundu úwâli lindiriirwi kwo agayija, ye Yesu.
15 Ku yukwo, halyagagi ulubibi. Mukuba, ubuhube bwa Hadamu, butashushiini ne'kigabi kyo Rurema ali mu haana ku busha. Mukuba, yubwo buhube bwa Hadamu, bwo bukaleeta ulufu mu bandu booshi. Haliko, ibyo tuli mu longa ku lukogo ukulyoka Rurema byo bihimiri ulufu. Mukuba, abandu bingi bakalonga ikigabi kyo'kulama ku lukogo lwo'yo gundi mundu muguma, Yesu Kirisito!
16 Kwo na kwokwo, umwama úgukaleetwa ne'kyaha kya Hadamu, nagwo gutali nge'kigabi kyo Rurema ali mu haana. Mukuba, ikyaha kiguma kya Hadamu, kyo kikatuma abandu booshi bagakizi twirwa ulubaaja kwo bahanwe. Haliko, ikyanya amahube ga'bandu gakaba gakoli luguusiri, Rurema anabaheereza ikigabi ku busha kwo bangakoli kwanana imbere lyage.
17 Ikyanya ulya mundu muguma Hadamu akagiraga ubuhube, kyanatuma Narufu agalonga ubulyo bwo'kutwala hi'gulu lya'bandu booshi. Kundu kwokwo, ikyanya abandu bali mu yakiira ubugashaane bwa Rurema, halinde banabe bakoli kwaniini imbere lyage ku busha, lyoki bagakizi twala mu bulamu, ku njira yo'lya gundi mundu muguma, Yesu Kirisito!
18 Yubwo buhube buguma, bwo bukatuma abandu booshi bagatwirwa ulubaaja kwo bahanwe. Kwo na kwokwo no'mukolezi

* **5:12 5.12** *Hadamu* mu kigiriki: mundu muguma.

muguma úgukwaniini, gwanayiji tuma abandu booshi bangakoli kwanana imbere lya Rurema, banalonge ukulama.
19 Bwo'yo mundu muguma akatenguha imbere lya Rurema, kyanatuma yabo bandu bingi bagaaba banabyaha. Kundu kwokwo, uyo gundi mundu muguma, yeki akasimbaha Rurema. Kyanatuma abandu bingi bagaharuurwa kwo bakoli kwaniini.
20 Zirya maaja, zikabiikwa mu bandu, gira lye'byaha bibaluga mwo. Na kundu ibyaha bikabaluga mwo, haliko ulukogo lwa Rurema nalwo lwanakaviiriza ukuluguuka.
21 Mu kusiguusa, ibyaha byâli kizi kandamira abandu, halinde abandu banakizi fwa. Haliko buno, ulukogo lwa Rurema lwo lukoli twaziri. Kwokwo, tukoli kwaniini imbere lya Rurema, twanâye longe ukulama imyaka ne'myakuula ku njira ya Nahamwitu Yesu Kirisito.

6

Tukizi fwa ku byaha, tunalame ku Kirisito

1 Kwokwo, tudetage kuti? Bwo'lukogo lwa Rurema lukoli tuluguusiri mwo, ka tugenderere ukukizi yifunda mu byaha?
2 Nanga! Si ku luhande lwe'byaha, tukoli fwiri! Aaho! Kuti kandi kwo twangaki genderera ukubituula mwo?
3 Aaho! Ka mutayiji kwe'kyanya tukabatiizibwa mu kati ka Yesu Kirisito, lyo tukabatiizibwa mu lufu lwage?
4 Ee! Ho na haaho, lyo tukaziikwa kuguma naye. Kwokwo, lyo tukalonge ukulama ku njira mbyahya, nga kwo Kirisito naye akalonga ukulama buhyahya mu kuzuulwa mu bafwiri ku bushobozi bwa'kahebuuza bwa Yishe!
5 Bwo tukoli fwiri kuguma na Kirisito, twâye lamanwe, mu kuzuuka mu bafwiri.
6 Tunayijagi kwe'ngesho ziitu za keera, nazo keera zikayitirwa ku kibambo kuguma na Kirisito, gira lyo'bushobozi bwe'byaha bushereezibwe. Kwokwo, lyo tutaki be baja be'byaha.
7 Ee! Umundu, iri angaba keera afwa, iri atakiri mu bushobozi bwe'byaha.
8 Kwokwo, na nyiitu, bwo tukoli fwiri mu kati ka Kirisito, tuyemiiri kwo tuganalamanwa.
9 Mukuba, tuyiji kwo Kirisito keera akazuulwa mu bafwiri, atanâye shubi fwa. Na Narufu, ataki hiitagi ubushobozi hi'gulu lyage!
10 Ikyanya Kirisito akafwa, akafwa lyeryo liguma naaho hi'gulu lye'byaha. Na buno, akoli lamiri hi'gulu lya Rurema.
11 Kwokwo, na niinyu, ku luhande lwe'byaha, mukizi yiharuura kwo mukoli fwiri, na kwo mukoli lamiri hi'gulu lya Rurema, mu kati ka Yesu Kirisito.
12 Mutanakizi ki leka ibyaha bikizi twala mu magala giinyu go'kufwa, mbu mukizi kulikira amifwije gaago mabi!
13 Mutanakizi kitanga ibirumbu bya'magala giinyu mu byaha, mbu bikizi gira íbitali nga byo. Si mukizi yitanga imwa Rurema! Kwokwo, lye'birumbu bya'magala giinyu bikizi múkolera ku njira íkwaniini. Mukuba, keera mukalyosibwa mu lufu, munakoli ba bagumaana.
14 Aaho! Mutakizi ki leka ibyaha mbu bikizi mùtwala. Mukuba, mutaki tuuziri mwi'dako lye'maaja. Si mukoli tuuziri mu lukogo!

Tukizi ba baja bo'kukizi gira íbikwaniini

15 Buno tukoli tuuziri mu lukogo lwa Rurema, tutanaki tuuziri
mwi'dako lye'maaja. Kutagi buno? Ka byangakoli tuma tugakizi
giriirira ibyaha? Nanga!
16 Si muyiji-yiji, kwe'ri mwangayitanga mube baja bo'kusimbaha
mundu mulebe, iri mukola baja baage! Kwokwo, iri mwangayitanga
mube baja be'byaha, lyo mugayikululira ulufu! Haliko, iri mwangakizi
simbaha Rurema, lyoki lyo mugalonga ukukwanana imbere lyage.
17 Rurema akizi huuzibwa bweneene! Mukuba, kundu mwâli riiri
baja be'byaha, haliko buno, keera mukayigirizibwa hi'gulu lya Yesu.
Munakoli músimbahiri ku mitima íshenguusiri.
18 Mukoli shwekwirwi mu buja bwe'byaha, mukolaga baja bo'kukizi
kola íbikwaniini imbere lya Rurema.
19 Yiri igambo lyo'buja, íbitumiri ngweti ngalikoleesa buno, biri
hi'gulu lyo'bukaholwe bwinyu. Yaho keera, mwâli kizi tanga ibirumbu
bya'magala giinyu mu buja bwo'kukizi gira íbitali nga byo. Yee!
Mwanagenderera ukukizi bihuuka mu bitalaalwe. Halikago buno,
mukwiriiri mukizi tanga yibyo birumbu biinyu, bibe mu buja
bwo'kukizi kolera Rurema ku njira íkwaniini, halinde lyo muyeru-
usibwa.
20 Ku kyanya mwâli ki riiri baja be'byaha, ngiisi íbikwaniini imbere
lya Rurema, mutâli kizi bitwaza.
21 Aahago! Bunguke buki bwo mwâli kizi longa mu kuyifunda mu
byaha? Si ndaabwo! Biri mu ba naaho bya kuleetera abandu ulufu!
Na buno, birya byaha byo mwâli kizi gira, bikola mu mùteeza ishoni!
22 Buno, mutaki ryagagi mu buja bwo'kukizi gira ibyaha, si mukoli
ba baja ba Rurema. Na bwo mukoli yerusiibwi, mukola mu longa
ubunguke, halinde munalame imyaka ne'myakuula.
23 Imbembo ye'byaha, lulyagagi lufu. Haliko, Rurema ali mu
tuheereza ikigabi kwo tulonge ukulama imyaka ne'myakuula, mu kati
ka Nahamwitu Yesu Kirisito!

7

Umugani gwo'mukazi muyange

1 E beene witu! Muyiji-yiji ngiisi kwe'maaja zidesiri. Ikyanya
umundu ali mu ba akiri ho, lyo ali mu ba akiri mwi'dako lye'maaja.
2 Yiryo igambo, twangalitwira umugani ku mukazi muyange.
Ikyanya yiba ali mu ba akiri ho, lyo'yo mukazi ali mu ba aki shwesirwi
no'lubaaja kwo bayamanwe. Halikago, ikyanya yiba ali mu ba keera
afwa, lyoki uyo mukazi ataki shwesirwi no'lubaaja.
3 Na kwakundi, iri yiba angaba akiri ho, no'yo mukazi anagendi
yangwa no'gundi mushosi, iri agakizi buuzibwa kwo akola mushule.
Halikago, ikyanya yiba ali mu ba keera afwa, lyoki uyo mukazi atagaki
ba ashwesirwi no'lubaaja. Ne'ri angagendi yangwa no'gundi mushosi,
atagaki detwa kwo akola mushule.
4 E beene witu! Na niinyu, keera mukafwagaga ku Maaja ku njira
ya Kirisito, gira lyo mulonga ukuba bandu baage. Mukuba, akazuulwa
mu bafwiri, halinde imikolezi yitu ikizi ba na'kamaro imwa Rurema.

5 Ikyanya twâli ki kuliirwi na'mifwije giitu mabi, imaaja zâli kizi
gavyula mu magala giitu, halinde twanakizi kengeera twakolera ibyo
kutuleetera ulufu.
6 Haliko buno, keera tukafwa ku byoshi íbyâli tushwesiri, tunakoli
shwekwirwi kiri na mu yizo Maaja. Kwokwo, tutakiri mu kolera
Rurema ku njira yazo. Si tukoli gweti tugamúkolera ku njira mbyahya
mu kati ko'Mutima Mweru!

Imaaja zo ziri mu yerekana ibyaha

7 Kwokwo, tudetage kuti? Ke'maaja zo nguma ne'byaha? Nanga!
Haliko, imaaja zítakibe ho, ndangamenyiri ibyaha biri biki! Ku
mugani, ndashuba ngaamenya kwo'kuyifwija ibya beene biri biki,
hátakibe hali ulubaaja úludesiri: «Utakizi yifwija ibya beene.*»
8 Kwokwo, ku njira yo'lubaaja, kwe'byaha bikalonga ubulyo
bwo'kukizi ndunda, halinde nanakizi yifwija ibya beene. Si áhatali
imaaja, iri byaha bikoli fwiri!
9 Yaho keera, ku kyanya imaaja zitâli zaazi ndola, nâli ki riiri
mugumaana. Haliko, ikyanya yulwo lubaaja lukanyijira, lyeryo
lwananvyula mwe'kyaha,
10 nanayami fwa. Kwokwo, nanayiji bona kwo kundu ulubaaja lwâli
riiri lugandeetera ubugumaana, lwanaba lwo lugandeetera ulufu!
11 Kwokwo, kuli ku njira yo'lubaaja, kwe'byaha bikalonga ubulyo
bwo'kundeba, halinde byananyita.
12 Kundu kwokwo, Imaaja ziki ryagagi ndaluule. Kiri na yulwo
lubaaja luguma nalwo, luli lutaluule, lunakwaniini, lunali lwija!
13 Aaho! Yibyo íbiri biija, ka byo bikayiji ndeetera ulufu? Nanga! Si
íbikandeetera ulufu, biri byaha. Yibyo byaha biri mu koleesa ibiija,
halinde lye'byaha biyerekanwe ku bweranyange ngiisi kwo biri bibi
bweneene.

Amifwije giitu mabi, gali mu tulwisa

14 Tuyiji kwe'Maaja zikulikiriini ne'byo'mutima. Haliko niehe, ngiri
mu lola ku bya'magala. Keera n'gaguliisibwa, nanaba muja we'byaha.
15 Kwokwo, ndali mu sobanukirwa na byo ndi mu gira. Mukuba,
byo ndoziizi ukukizi gira, bitalyagagi byo ndi mu gira. Si byo njombiri,
byebyo byo ndi mu kizi gira!
16 Na bwo ndi mu gira byo ndaloziizi ukugira, kuyerekiini kwo
nyemiiri kwe'Maaja ziri nyiija.
17 Kwokwo, ngiisi byo ndi mu gira, ndalyagagi nie kiri mu bigira. Si
byaha íbinduuziri mwo, byo biri mu ngoleesa!
18 Nyiji kwo mu kati kaani, ndaakyo kindu kiija íkinduuziri mwo.
Si mutuuziri amabi naaho! Ee! Kundu ndoziizi ukukizi gira amiija,
haliko ndashobwiri ukugagira.
19 Kwokwo, amiija go ndoziizi ukugira, gatali go ngweti ngaagira. Si
amabi go ndaloziizi ukugira, gaago go ndi mu kizi gira!
20 Na bwo ndi mu gira byo ndaloziizi ukugira, bibonekeriiri kwo
ndali nie kiri mu bigira. Si byaha íbinduuziri mwo, byo biri mu gagira!
21 Ku yukwo, keera nabonaga kwo hali igambo íriri mu ngoleesa,
lyo lyeri: ikyanya ndi mu looza ukugira amiija, amabi ganabaagage go
gagayami yitangiriza.

---

* **7:7 7.7** Kulyoka 20.17; Bukengeeze 5.21.

22 Mu mutima gwani, ndi mu simiisibwa bweneene ne'maaja za Rurema.
23 Kundu kwokwo, hali ubundi bushobozi úbugweti bugaakola mu magala gaani. Bunali mu lwisa byo ndi mu shungika mu nzaliro zaani. Bwobwo bushobozi bubi, bwo buli mu kola mu magala gaani, bunali mu ngwata imbira.
24 Yoho wee! Ndi muhanya bweneene! Gano magala gaani, gali mu ndeetera naaho ulufu! Aahago! Nyandi úgangiza?
25 Rurema ahuuzibwe! Mukuba, ye mu ngiza mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito!

Mu kusiguusa, ngiisi bye'maaja za Rurema zidesiri, ndi mu bikolera ku nzaliro zaani naaho. Si amifwije gaani mabi, goohe gali mu ngira mbe muja wo'kukizi kolera ibyaha.

8

Tukizi rongoorwa no'Mutima Mweru

1 Ikyanya abandu bali mu ba bakoli tuuziri mu kati ka Yesu Kirisito, batagaki twirwa ulubaaja kwo bahanwe!
2 Ee! Umutima Mweru, keera gukatuleetera ubugumaana mu kati ka Yesu Kirisito. Tutaki tuuziri mu bushobozi bwe'byaha, kandi iri mu bwa Narufu.
3 Na bwo tulyagagi mwa'mifwije mabi, kyo kitumiri Imaaja za Musa zitâli mwo'bushobozi bwo'kutushaagiza ibyaha. Kundu kwokwo, Rurema anahasha. Mukuba, akatwa ulubaaja lwabyo, mu kututumira Umwana wage, ayije mu njusho yitu twe banabyaha. Uyo Mwana, anatangwa, libe ituulo lyo'kuyitwa hi'gulu liitu.
4 Na íbitumiri akagira kwokwo, halinde ngiisi kwe'Maaja zilozi-izi, kulonge ukukoleka mu kati kiitu. Tutanakiri mu rongoorwa no'bushobozi bwe'byaha biitu. Si tukola mu rongoorwa no'Mutima Mweru!
5 Ngiisi ábatwazirwi na'mifwije gaabo mabi, bayamiri bali mu yitoneesa naaho ku byo galoziizi. Haliko, ikyanya abandu bakola mu rongoorwa no'Mutima Mweru, boohe, bali mu yitoneesa ku byo'Mutima Mweru guloziizi.
6 Ikyanya abandu bali mu yitoneesa ku mifwije gaabo mabi, bali mu yikululira ulufu. Si ikyanya bali mu yitoneesa ku byo'Mutima Mweru guloziizi, bali mu bilongera mwo'bugumaana no'mutuula.
7 Ikyanya abandu bali mu yitoneesa ku mifwije gaabo mabi, lyo bali mu ba bagoma ba Rurema. Batasimbahiri imaaja zaage, batanashobwiri ukuzisimbaha.
8 Bwo bagweti bagatwalwa na'mifwije gaabo mabi, batashobwiri ukusimiisa Rurema.
9 Ee! Umundu, iri angaba atali mwo'Mutima gwa Kirisito, iri atali mundu wage. Halikago mwehe, mutali mu twalwa na'mifwije giinyu mabi. Si mukola mu rongoorwa no'Mutima gwa Rurema, iri gwangaba gukoli mùtuuziri mwo.
10 Amagala giinyu, gakoli fwiri hi'gulu lye'byaha biinyu. Kundu kwokwo, iri Kirisito angaba akoli mùtuuziri mwo, lyo mugaaba mukoli kwaniini mu kati kaage, halinde ne'mitima yinyu inabe ikola migumaana.

11 Rurema keera akazuulaga Yesu Kirisito mu bafwiri. Ne'ri
Umutima gwa Rurema gwangamùtuula mwo, kiri na niinyu, Rurema
agabiika amagala giinyu mwo'bugumaana.
12 Ku yukwo, e beene witu, tutakiri mu mwenda gwo'kukizi kulikira
amifwije giitu mabi.
13 Mukuba, iri gangaba go gali mu mùrongoora, mugaafwa. Haliko,
iri mwangagayita ku njira yo'Mutima Mweru, lyoki mugaaba mukola
bagumaana.
14 Ee! Abandu, iri bangarongoorwa no'Mutima gwa Rurema, iri
bakola baana baage.
15 Kwokwo, ikyanya ali mu mùheerezagya Umutima Mweru, gutali
mu mùgira baja, mbu mushubi yoboha. Si guli mu mùgira mube
baana baage. Na ku njira yagwo, tuli mu hamagala Rurema «Aba»,
kwo kudeta «E daata».
16 Umutima gwa Rurema yenyene, guli mu tanga ubumasi mu
mitima yitu, kwo tukola baana baage.
17 Na bwo tukolaga baana baage, tukola tugalonga ngiisi byo
atubikiiri. Kiri na ngiisi byo abikiiri Kirisito kwakundi, na nyiitu
tugabilonga kwo. Mukuba, iri twangakizi libuuka kuguma na Kirisito,
lyo tugalonga ubulangashane bwage.

Ubulangashane bwo twâye longe imwa Rurema

18 Amalibu go tukiri mu longa buno, nabona kwo kitali kindu, iri
nangagashushaania no'bulangashane bwa Rurema. Mukuba, yubwo
bulangashane, Rurema âye buyerekane mu kati kiitu!
19 Ee! Íbikabumbwa byoshi, bigweti bigalindirira ukubona ngiisi
kwo Rurema agayerekana abaana baage ngiisi kwo bali.
20 Byoshi íbikabumbwa, bikashungikirwa kwo biri bya kulenga
naaho. Yukwo kulenga, kutali ku bulooze bwabyo byonyene. Si
Rurema ye kabishungikira kwokwo, nga ngiisi kwo âli loziizi. Kundu
kwokwo, hakiri umulangaaliro
21 kwo kiri na íbikabumbwa nabyo, bigaki shwekuulwa mu buja
bwabyo bwo'kubola. Nabyo binalonge ukushwekuulwa kuguma
na'baana ba Rurema mu kati ko'bulangashane.
22 Byoshi íbikabumbwa, tuyiji kwo biki gweti bigagongeera bwe-
neene halinde zeene, ngo'mukazi úgweti úgaliibwa no'mukero.
23 Bitali byebyo naaho. Si kiri na nyiitu, twe keera tukahaabwa
Umutima Mweru ngi'tomola, tuki gweti tugakungumira i mutima,
mu kulindirira kwo Rurema atugire baana baage, halinde aguluule
na'magala giitu.
24 Gwogwo mulangaaliro, gwo tukakizibwa mwo. Aaho! Iri
twangabiikaga umulangaaliro ku byo tukoli bwini, yugwo iri gutakiri
mulangaaliro. Mukuba, iri twangaba tukoli gweti ikindu kirebe,
tutangaki kibiika kwo'mulangaaliro.
25 Haliko, ikyanya tuli mu biika umulangaaliro ku byo tutazi longa,
lyoki tuli mu bilindirira ku bwigenderezi.
26 Na kwakundi, Umutima Mweru gugweti gugatutabaala mu buka-
holwe bwitu. Kwokwo, kundu tutayiji ukuhuuna Rurema ku njira
íkwaniini, halikago, Umutima gwage guli mu tuhuunira imwage, mu
kugongeera ku njira yo tutangamenyi deta.

27 Ayamiri ayiji-yiji íbiyifundereziizi mu mitima yitu. Kwokwo, ngiisi byo'Mutima Mweru guli mu deta, Rurema ali mu ba abiyiji bwija. Mukuba, guli mu tuhuunira ukukulikirana no'bulooze bwa Rurema.

Ndaabyo íbyangatuhandula ku rukundo lwa Rurema

28 Tuyiji kwe'kyanya abandu bali mu ba bakuuziri Rurema, ali mu bakolera amiija mu kati ka byoshi. Mukuba, akabahamagala yenyene ku shungi zaage.

29 Ee! Rurema âli mali gwanwa amenya abandu baage ku kyanya batâli zaazi ba ho. Akanagwanwa ashungika kwo bashushaane no'Mwana wage. Kwokwo, uyo Mwana wage, abe ye gaaba fula mu beene wabo bingi!

30 Na bwo Rurema âli mali batoola, anabahamagala. Na bwo akabahamagala, anabaharuura kwo bakoli kwaniini. Na bwo bakoli kwaniini, anababiika na mwo'bulangashane bwage.

31 Aahago! Biki byo twangashubi deta? Bwo Rurema alyagagi uluhande lwitu, nyandi úwangaki tuhangirira? Si ndaaye!

32 Rurema atakashiginia ukutanga Umwana wage. Si akamútanga hi'gulu liitu tweshi. Na bwo akatutangira Umwana wage, ka itali yo haahe kwo agatuheereza ne'bindi byoshi, ku mutima úgushenguusiri!

33 Abandu, iri bangaba keera bakatoolwa na Rurema, nyandi úwangaki balega? Ndaaye! Si Rurema yenyene, ye mu bakwanania imbere lyage!

34 Na kandi, nyandagi úwangaki tutwira ulubaaja kwo tuhanwe? Ndaaye! Si Yesu Kirisito keera akatufwira, keera akanazuuka mu bafwiri! Na buno, akola uluhande lwe'lulyo lwa Rurema, agweti agatuhuunira.

35 Aahago! Biki íbyangaki tuhandula no'rukundo lwa Kirisito? Ka kuhahazibwa? Ka makuba? Ka kulibuzibwa? Ka mwena? Ka kubula ibyambalwa? Ka kuzeera ho twangasiga itwe? Ka kuyitwa?

36 Biri nga kwo biyandisirwi, kwokuno:

«Hi'gulu lyawe, tuli mu mala umulege-rege gwoshi ho twangasiga amatwe giitu.

Tuli mu girwa nge'bibuzi íbikola bigagendi baagwa.*»

37 Mu kati ka yago gooshi, tuli mu hima bweneene ku njira ya Rurema. Mukuba, atukuuziri!

38-39 Na ndi na'kasiisa kwo ndaakyo kindu kyoshi íkyangatuhandula no'rukundo lwa Rurema, kuba kufwa, kandi iri buba bugumaana. Baba baganda, kandi iri mizimu, kandi iri bandi banabushobozi ba mu kyanyaanya. Biba bya mu zino siku, kandi iri bya mu siku ízâye yije. Biba bya mwi'gulu, kandi iri bya mu kuzimu. Mu bikabumbwa byoshi, ndaakyo kindu íkyangatuhandula no'rukundo lwa Rurema, kwo luli mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito!

9

Umwizingeerwe gwa Pahulu hi'gulu lya'Bahisiraheeri

1 Amagambo go ngola ngaadeta buno, mumenyage bwija kwo gali go'kuli mu kati ka Kirisito! Kiri no'Mutima Mweru, gugweti guganyereka mu mutima gwani kwo gatali ga bibeesha.

---

* **8:36 8.36** Zaburi 44.22.

2-3 Ndi mu ba no'mwizingeerwe bweneene hi'gulu lya beene witu
Bahisiraheeri! Na nyamiri ndi mu lyanirwa mu mutima gwani
hi'gulu lyabo. Nanganaloziizi kwo ndaakwe hi'gulu lyabo, halinde na
ndwibwe kiri ku Kirisito. Yabo beene witu, tuli mu mulala muguma
4 gwa'Bahisiraheeri. Banali bo Rurema akagira babe bandu baage.
Banali bo akayerekana mwo'bulangashane bwage. Banali bo akany-
wana ibihango. Banali bo bakahaabwa ne'maaja zaage, ne'mihango
yage. Banali bo akayereka ngiisi kwo bagakizi múyikumba mu
nyumba yage.
5 Yabo Bahisiraheeri, bo balyosiri mwi'kondo lya bashokuluza biitu
ba keera, nga kwo Kirisito naye âli balyosiri mwo. Uyo Kirisito,
analyagagi ye Rurema úli hi'gulu lya byoshi. Tukizi múyivuga imyaka
ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!
6 Aahago! Ka kuli kudeta kwo'muhango gwa Rurema gukafwa
ubusha? Nanga! Mukuba, mu bandu ábali mu butwa mu mulala
gwa'Bahisiraheeri, batali booshi kwo bali Bahisiraheeri nirizina!
7 Na kundu bakalyoka mwi'kondo lya Hiburahimu, kutali kwo
booshi bali baana baage. Si Rurema akabwira Hiburahimu kwokuno:
«Mwi'kondo lya Hisake, mwo mugalyoka abandu be'kibusi kyawe.*»
8 Ku yukwo, abandu batangaharuurwa kwo bali bandu ba Rurema,
ukukulikirana no'kubutwa kwa'magala. Si ikyanya bali mu butwa ku
muhango gwa Rurema, lyoki bali mu haruurwa kwo bali baana baage.†
9 Yugwo muhango, ikyanya Rurema akaguheereza Hiburahimu,
akadeta kwokuno: «Ku kyanya íkikoli shungisirwi, ngagaluka. Na
ngwane Saara keera abuta umwana wo'butabana!‡»
10 Na kwakundi, Rebeka âli riiri na'baana babiri ba'mahasha. Yabo
baana, akababuta ku mushosi muguma, shokuluza witu wa Hisake.
11-12 Kundu kwokwo, Rurema akadeta: «Ngulwe, ye gakizi kolera
Butooto.§» Akadeta kwokwo, ku kyanya yabo baana batâli zaazi
butwa, batanâli zaazi gira amiija, kandi iri amabi. Bikaba kwokwo,
gira lyo'kutoola kwa Rurema, kuyimangire ku shungi zaage yenyene.
Si kutabe hi'gulu lye'mikolezi ya'bandu!
13 Biri nga kwo biyandisirwi kwokuno: «N'gakunda Yakobo. Haliko,
Hesahu nanamúshomba.*»
14 Aaho! Tudete kutagi? Ka Rurema atali mu gira íbikwaniini?
Kutali kwokwo!
15 Si akabwira Musa: «Ngiisi ye ndoziizi ukukejeerera, ndi mu
múkejeerera. Na ngiisi ye ndoziizi ukuyuvwirwa indengeerwa, ndi
mu múyuvwirwa zo.†»
16 Ku yukwo, ukutoola kwa Rurema kutali mu kulikirana no'bulooze
bwa'bandu, kandi iri ku mikolezi yabo. Si ali mu batoola, ukukulikirana no'lukogo lwage yenyene!
17 Biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwo Rurema akabwira Faraho,
ti: «Íbitumiri n'gakuyimika, gira lyo n'gayerekane ubushobozi bwani

---

* **9:7 9.7** Ndondeko 21.12Uyo Hisake, Hiburahimu akamúbuta ku mukaage Saara, ku kyanya âli mali buta Hishimaheeri ku muja wage Hagaari. † **9:8 9.8** Mu bagala Hiburahimu, Hishimaheeri ye kabutwa nga kwa'bandi bandu bali mu butwa. Si Hisake yehe akabutwa ukukulikirana no'muhango. Ndondeko 17.19-21. ‡ **9:9 9.9** Ndondeko 18.10, 14. § **9:11-12 9.11-12** Ndondeko 25.23. * **9:13 9.13** Malaki 1.2-3. † **9:15 9.15** Kulyoka 33.19.

ku byo ngakugirira, halinde li'ziina lyani likizi lumbuuka mu mahanga
gooshi.‡»
18 Kwokwo, ngiisi ye Rurema aloziizi ukukejeerera, ye anagweti
agakejeerera. Na ngiisi ye aloziizi ukuyumuusa umutima, kwa na
gweti agamúyumuusa gwo.
19 Ngaba muguma winyu angambuuza: «Aahago! Kituma
kiki Rurema aki gweti agatulega kwo twahuba, ndaanaye mundu
úwangahagana no'bulooze bwage?»
20 Naani, ti: «Uli nga nyandagi we mundu ngana, halinde ugweti
ugahaliiza Rurema? Ke'nyungu yi'bumba yangabuuza umubuuvi:
“Kituma kiki wambumba kwoku?§”
21 Si mwi'bumba liguma, umubuuvi ahangwirwi ukugira
mwe'nyungu zibiri! Nguma, iri mu koleesibwa mu kati ko'lushaagwa.
Ne'yabo, inakizi koleesibwa bwalaafwe.»
22 Kwokwo, kwo biri, na ku byo Rurema akagira. Mukuba, ngiisi
ábâli kwiriiri ukuhanwa, âli loziizi ukubashereeza, gira lyo ayerekana
uburaakari bwage mu kati ko'bushobozi. Kundu kwokwo, âli kizi
bayigenderera bweneene!
23 Na nyiitu kwakundi, Rurema âli loziizi ukutuyereka ngiisi
kwo'bulangashane bwage buli bwa'kahebuuza. Akanashungika kwo
tugabulonga ku lukogo lwage.
24 Twehe, twe Rurema akahamagala. Kutakaba mu Bayahudi naaho,
si kukaba kiri na mu bandu be'gindi milala kwakundi.
25 Biri nga kwo Rurema adesiri mu kitaabo kya Hosheya, kwokuno:
«Abandu, kundu bangaba batali be'mwani,
haliko ngabahamagala kwo bali bandu baani.
Kiri no'mulala gwo ndakuuziri buno,
ngaki deta kwo bakola bakundwa baani.*»
26 «Bakatee bwirwa: “Mutali bandu baani.”
Haliko ha nyuma, banahamagalwa kwo bakola “baana ba Rurema
úli mugumaana.†”»
27 Hisaaya naye, adesiri kwi'zu lihamu hi'gulu lya'Bahisiraheeri
kwokuno:
«Kundu Abahisiraheeri bangaluguuka nga mushenyu kwi'buga,
halikago ikikembere naaho kyo kigakizibwa.
28 Mukuba, Nahano, mu kuhana abandu ba mu kihugo,
atagatindiriza, ataganashiginya.‡»
29 Hisaaya âli mali gwanwa adeta na kwokuno:
«Nahano wo'bushobozi bwoshi, átaki tusigirage bandu bagerwa mu
kibusi,
twangabiiri nga bandu ba mu kaaya ke'Soodoma, na'ba mu
ke'Gomora.§»

Abahisiraheeri batakayemeera Yesu

30 Yibi byoshi biloziizi ukudeta kuti? Biri byebi: ubwa mbere, ábatali
Bahisiraheeri, batâli kizi gira umwete gwo'kukwanana imbere lya
Rurema. Kundu kwokwo, bo bakoli kwaniini imbere lyage hi'gulu
lyo'bwemeere bwabo.

---

‡ **9:17 9.17** Kulyoka 9.16. § **9:20 9.20** Hisaaya 29.16; 45.9. * **9:25 9.25** Hosheya 2.23.
† **9:26 9.26** Hosheya 2.1. ‡ **9:28 9.28** Hisaaya 10.22-23. § **9:29 9.29** Hisaaya 1.9.

31 Na ku luhande lwa'Bahisiraheeri, kundu bâli kizi kulikiriza imaaja
mbu balonge ukukwanana imbere lya Rurema, haliko bitakaziga!
32 Kituma kiki? Mukuba, bâli kizi looza ukukwanana imbere lyage
ku njira ye'mikolezi yabo. Si kutakaba ku njira yo'kubiika Rurema
kwo'bwemeere. Kyanatuma bagasiitara kwi'buye lyo'kusiitaza,
33 nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru:
«Lolagi! Mu kaaya ke'Sayuni, keera nabiika
mwi'buye lyo'kusiitaza, no'lwala lwo'kugwisania.
Kundu kwokwo, iri umundu angamúbiika kwo'bwemeere,
atâye boneesibwe ishoni!*»

10

1 E beene witu! Balya Bahisiraheeri, ndoziizi ku mutima gwani
gwoshi kwo bakizibwe. Kunali kwo ngweti ngabahuunira imwa
Rurema.
2 Nangabatangira ubumasi kwo bali no'mwete bweneene ku bya
Rurema. Si yugwo mwete gwabo, gutali mwo'bumenyi!
3 Yabo Bayahudi, kundu Rurema akayerekana injira yo bangak-
wanana mwo imbere lyage, haliko batanagitwaza. Batâli sobanukiirwi
nayo, banagira mbu baleete igindi-gindi njira ye'mwabo.
4 Kundu kwokwo, zirya Maaja zaabo, si zikaheka ku njira ya Kirisito.
Buno, kuli ku njira yo'kubiika ubwemeere ku Kirisito, kwa'bandu
bangalonga ukukwanana imbere lya Rurema.

Ngiisi úgayemeera Yesu, agakizibwa

5 Musa akayandika kwokuno hi'gulu lyo'kukwanana imbere lya
Rurema ku njira yo'kukulikiriza imaaja: «Umundu, iri angagira ngiisi
kwe'maaja zidesiri, agakizi lama ku njira yazo.*»
6 Si hi'gulu lyo'mundu úkwaniini imbere lya Rurema ku njira
yo'bwemeere, bidesirwi kwokuno: «Utakizi yibuuza mu mutima
gwawe mbu: "Nyandi úgazamuukira mwi'gulu?"» (Umugeeza gwa
yiri igambo, kuli kugenda mwi'gulu, gira tukashonoolere Kirisito
haashi mu kihugo.)
7 «Mutanakizi yibuuza mbu: "Nyandi úgayikira i kuzimu?"»
(Umugeeza gwalyo, kuli kugendi lyosa Kirisito mu bafwiri.)
8 Si mu Mandiko Meeru bidesirwi kwokuno: «Yiryo igambo, liri hoofi
lyawe. Ee! Liri mu kanwa kaawe, na mu mutima gwawe.†»
Yiryo
igambo liri lyo'bwemeere. Linali lyo tuli mu genda tugamenyeesa mu
bandu.
9 Kwokwo, iri wangadeta na'kanwa kaawe kwo Yesu ye Nahano,
unayemeerage mu mutima gwawe kwo Rurema akamúzuula mu
bafwiri, lyo ugakizibwa.
10 Mukuba, tuli mu yemeera Rurema mu mitima yitu, kiri na ku
tunwa twitu, halinde tunabe tukoli kwaniini imbere lya Rurema,
tunakizibwe.
11 Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno: «Ngiisi
umúyemiiri, atâye boneesibwe ishoni.‡»

---

* **9:33 9.33** Hisaaya 8.14; 28.16. * **10:5 10.5** Balaawi 18.5. † **10:8 10.6-8** Bukengeeze 30.12-14. ‡ **10:11 10.11** Hisaaya 28.16.

12 Ndaanalwo lubibi ha kati ka'Bayahudi na'bandu be'gindi milala.
Mukuba, yabo booshi bahiiti Nahano muguma naaho. Ne'kyanya bali
mu mútabaaza, ali mu bagashaanira bweneene!
13 Biri nga kwo bidesirwi mu Mandiko Meeru, kwokuno: «Umundu,
iri angahuuna ubutabaazi kwi'ziina lya Nahano, agakizibwa.§»
14 Aaho! Kuti kwa'bandu bangahuuna Nahano ubutabaazi,
batanamúyemiiri? Na kutagi kwo bangalonga ukumúyemeera,
batanazindi yuvwa imyazi hi'gulu lyage? Na kutagi kwo bangagiyu-
vwa, buzira bandu bo'kubamenyeesa yo?
15 Na kutagi kwa'bandu bangagendi bamenyeesa yo, buzira ku-
tumwa? Biri nga kwo biyandisirwi: «Buli bwija ngana ukubona ábali
mu yija bagamenyeesa imyazi miija!*»
16 Kundu kwokwo, ikyanya abandu bakamenyeesibwa iyo Myazi
Miija, batali booshi ábakagisimbaha. Biri nga kwo Hisaaya akadeta:
«E Nahano, ikyanya tukabamenyeesa galya magambo, nyandagi
úkagayemeera?†»
17 Kwokwo, kuli ku njira yo'kumenyeesa abandu hi'gulu lya Kirisito,
kwo bangayuvwa hi'gulu lyage. Ne'kyanya bagayuvwa hi'gulu lyage,
lyo bangamúyemeera.
18 Nashubi buuza: Ka kwokwo Abahisiraheeri batakayuvwa hi'gulu
lya Kirisito? Ishuvyo: Si keera bakayuvwa hi'gulu lyage, nga kwo
bidesirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Indumwa yabo, keera ikayuvwikana mu mahanga gooshi.
Amagambo gaabo, keera gakahika ku mbeka ye'kihugo.‡»
19 Nabuuzagya kandi: Balya Bahisiraheeri, ka batakasobanukirwa?
Tutee lola ku magambo go Musa akadeta, kwokuno:
«Ngakoleesa abandu ábatali ba mu mulala nirizina,
banabe ndaabyo bayiji,
gira lyo nimùvyule mwo'luugi, munayagalwe.§»
20 Hisaaya naye adesiri ku bukaruuke kwokuno:
«Bandu baguma, kundu batashuba mu ndooza, haliko n'gaboneka
imwabo.
Nganayiyerekana imwabo, kundu batashuba mu mbuuza.*»
21 Haliko hi'gulu lya'Bahisiraheeri, adesiragi kwokuno:
«Yabo bandu, njuba mu shiiba umulege-rege gwoshi mbateziri am-
aboko.
Kundu kwokwo, batandwaziizi, banayamiri bali mindagabika.†»

11

Abahisiraheeri, Rurema atakabatwa lwoshi

1 Nabuuzagya: Balya Bahisiraheeri, ka kwokwo Rurema keera
akabatwa lwoshi? Nanga! Si kiri na naani nienyene, ndyagagi
muguma wabo, Umubinyamiini wa mwi'kondo lya Hiburahimu!
2 Rurema, atakatwa abandu baage. Si ku kyanya batâli zaazi ba ho,
âli mali gwanwa abatoola! Ka mutayiji ngiisi kwo biyandisirwi mu
Mandiko Meeru hi'gulu lya Hiriya? Si akalega Abahisiraheeri imbere
lya Rurema, kwokuno:

§ **10:13 10.13** Yuheeri 3.5. * **10:15 10.15** Hisaaya 52.7. † **10:16 10.16** Hisaaya 53.1.
‡ **10:18 10.18** Zaburi 19.4. § **10:19 10.19** Bukengeeze 32.21. * **10:20 10.20** Hisaaya 65.1.
† **10:21 10.21** Hisaaya 65.2.

3 «E Nahano, keera bakaminika abaleevi baawe, banahongola
no'tutanda two uli mu tangirwa kwa'matuulo. Nienyene naaho, nie
koli sigiiri. Na naani buno, bakoli loziizi ukunyita.*»
4 Aaho! Kutagi kwo Rurema akamúshuvya? Akadeta: «Ngi yibikiiri
abandu bihumbi birinda ábatazi fukamira umuzimu Baali.†»
5 Kwokwo, kwo biri, kiri na zeene. Mukuba, haki sigiiragi ikikembere
kya'bandu, kyo Rurema akagwanwa atoola ku lukogo lwage.
6 Na yukwo kubatoola, kutali hi'gulu lye'mikolezi yabo. Mukuba,
ákibe ali mu batoola hi'gulu lyayo, iri ulukogo lwage lutangaki biiri
lukogo nirizina!
7 Aaho! Tudetage kuti? Ngiisi bya'Bahisiraheeri bâli kizi fiitirwa
kwo, batakabilonga. Haliko, balya bandu naaho bo Rurema akatoola,
boohe, bakabilonga. Abandi baabo booshi, banaba mindagabika,
8 nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Rurema anababiika mwo'mutima gwo'buyingi-yingi.
Amasu gaabo, anagahumaaza.
Na'matwiri gaabo, anagamana.
Kunali kwo bakiri, halinde zeene.‡»
9 Dahudi naye adesiri kwokuno:
«Yabo bandu, ibyokulya bye'siku zaabo ngulu, bikizi ba mitego
yo'kubagwasa,
halinde bakizi yitimba haashi, banahanwe.
10 Amasu gaabo, gayidike mwe'kihulu,
halinde bataki shubi bona.
Ne'migongo yabo, ikizi yama igondamiri.§»
11 Nashubi buuzagya: Ikyanya Abayahudi bakasiitara, banagwa, ka
bakayami hera lwoshi? Nanga! Ikyanya bakahuba, kyo kitumiri
ábatali Bayahudi bakalonga ukukizibwa, halinde balya Bayahudi
bavyulwe mwo'luugi.
12 Kwokwo, yukwo kuhuba kwa'Bayahudi, no'kuyabirwa kwabo,
kyo kikatuma Rurema agagashaanira bweneene abandu be'gindi
milala. Aaho! Ikyanya Abayahudi bagakizibwa, no'muharuuro gwabo
gunabe keera gwakwira, ka itali yo haahe kwo'bugashaane bugaaba
bwe'ngingwe!

Umugani gwa'matavi ágakayiji nanikwa ku lindi isina

13 Buno, ngola ngaadeta imwinyu, mwe mutali Bayahudi. Bwo
ndi ndumwa íyatumwa imwinyu, kyo kitumiri ngweti ngahuuza
umukolwa gwo ndi mu mùgira mwo.
14 Kwokwo, lyo ndonga ukuvyula uluugi mu beene witu Bayahudi,
halinde baguma baabo bakalonge ukukizibwa.
15 Abayahudi, bwo bakalahirwa, kyo kitumiri mwe bandu be'gindi
milala mukanywaniisibwa na Rurema. Aahago! Mango Abayahudi
nabo bashubi yemeerwa, ka batagaaba nga balyosiri mu bafwiri?
16 Ikihande ki'robe, iri kyangataluulwa imwa Rurema, iri irobe
lyoshi keera lyataluulwa yo. Ni'sina lye'kiti kwakundi, iri lyan-
gataluulwa kwo likola lya Rurema, iri amatavi gaakyo nago, gakola
ge'mwage.

---

* **11:3 11.3** 1 Baami 19.10, 14. † **11:4 11.4** *Baali* gwâli riiri muzimu gwa'bapagaani ábâli tuuziri mu kihugo kye'Kaanani. 1 Baami 19.18. ‡ **11:8 11.8** Bukengeeze 29.4; Hisaaya 29.10.

§ **11:10 11.10** Zaburi 69.22-23.

17 Abahisiraheeri bali nge'kiti kyo'muzehituuni íkiri mu ndalo,*
keera kyanakoonyolwa kwa'matavi. Na mwehe, muli ngi'tavi
lyo'muzehituuni gwa mu kishuka, mwanayiji nanikwa ku kiti kya mu
ndalo, ha kati ka'gandi matavi gaakyo. Na buno, mukola mu longa
imisi ku malembo gaakyo.
18 Ku yukwo, utakizi yihaya, mbu we himiri amatavi
ágakakoonyolwa! Ne'ri wangagira mbu uyihaye, ukengeere kwo
yiryo isina litakumeziri kwo. Si wehe, we limeziri kwo!
19 Ngeeka wangadetaga: «Galya matavi, íbitumiri gakakoonyolwa,
gira lyo niehe nyiji nanikwa ahandu haago.»
20 Ee! Biri kwokwo! Yabo Bahisiraheeri, bwo batabiisiri Rurema
kwo'bwemeere, kyanatuma bagashaazibwa. Na naawe, unabe ukoli
yimaaziri ahandu haabo hi'gulu lyo'bwemeere bwawe. Kundu
kwokwo, utakizi yidundulika! Si ukizi yoboha.
21 Mukuba, Rurema atakashiginia galya matavi ge'kiti íkiri mu
ndalo! Aaho! Ka utoniri kwo wehe, agakushiginia?
22 Ulolage ngiisi kwo Rurema ashobwiri ukugirira abandu amiija,
na ngiisi kwo ashobwiri ukubakayira. Ikyanya bakagwa mu byaha,
anabakayira. Na mwehe, akola mu mùgirira amiija. Kundu kwokwo,
iri mutangagenderera mu miija gaage, iri na niinyu, mugatwibwa.
23 Yabo Bahisiraheeri kwakundi, iri bangashubi yemeera Rurema,
agashubi bananika kandi. Mukuba, Rurema ashobwiri ukushubi
bananika.
24 Wehe, ukakoonyolwa ku kiti kyo'muzehituuni kya mu kishuka.
Wanayiji nanikwa ho utakamera ku kiti kyo'muzehituuni kya mu
ndalo. Aahago! Ka itali yo haahe kwo boohe, bangashubi nanikwa
haaho-haaho ku kiti kye'mwabo!

Abahisiraheeri bagaki kizibwa

25 E beene witu! Mu yibi byoshi, mulyagagi ubumbishwa. Na
ndoziizi kwo niinyu mubumenye, gira lyo mutayiji kengeera mway-
ibona kwo mwe muli no'bwitegeereze. Na yubwo bumbishwa bwo
bwobu: Ikyanya Abahisiraheeri bakayumuusa imitima yabo, kutâli
riiri kwa lwoshi! Si kukaba naaho, halinde abandu be'gindi milala
nabo bakizibwe, no'muharuuro gwabo gutee kwira.
26 Kwokwo, lya'Bahisiraheeri booshi, nabo bagakizibwa, nga kwo
biyandisirwi mu Mandiko Meeru, kwokuno:
«Mu kaaya ke'Sayuni, mugalyoka Lukiza.
Agagalulira beene Yakobo imwa Rurema.
27 Ne'kyanya ngabalyokeza ibyaha byabo,
lyo ngabanywaniisa ku njira ye'kihango.†»
28 Kwokwo, Abayahudi bakalahira Imyazi Miija, banahinduka
bagoma ba Rurema, lyo niinyu mugenduukirwa. Kundu kwokwo,
baki ryagagi bakundwa baage, bwo Rurema âli mali gwanwa atoola
bashokuluza baabo.
29 Ne'ri Rurema angaba keera ahamagala abandu, anabaheereze
ibigabi, atangaki bayihindulira.

---

* **11:17 11.17** *ikiti kyo'muzehituuni íkiri mu ndalo* guli mugani gwa'Bayahudi. Na ikya mu kishuka, guli mugani gwa'bandu be'gindi milala. † **11:27 11.27** Hisaaya 59.20-21; 27.9; Yeremiya 31.33-34.

30 Na mwe mutali Bayahudi, yaho keera mutâli kizi simbaha Rurema.
Haliko buno, bwa'Bayahudi batamúsimbahiri, kyo kitumiri mwe
mukalonga ukubonerwa ulukogo.
31 Na bwo mukola mu lubonerwa, kyo kitumiri boohe, batali mu
músimbaha, halinde lyo nabo, bakalonge ukulubonerwa.
32 Kwokwo, Rurema akaleka abandu booshi bashwekerwe mu
bwobwo buhuni buguma, gira lyo akalonge ukubakejeerera booshi.

Amagambo go'kuyivuga Rurema

33 Ubugale bwa Rurema, no'bwitegeereze bwage, no'bumenyi bwage,
biryagagi bya kahebuuza!
Ikyanya ali mu twa imaaja,
ndaaye úwangasobanukirwa na ngiisi kwo agweti agaazitwa.
Ne'njira zo ali mu lenga mwo, ndaaye úwangazimenya!
34 «Nyandi keera úkamenya inzaliro za Nahano?
Kandi iri, nyandi keera úkamúhanuula?‡
35 Na kwakundi, nyandagi keera úkamúkaaba ikindu,
halinde anabe mu mwenda gwo'yo mundu?§»
36 Íbiri ho byoshi, Rurema ye kabibumba,
binakiri ho ku bushobozi bwage,
binali ho hi'gulu lyage.
Kwokwo, abe ye gakizi huuzibwa imyaka ne'myakuula!
Bikizi ba kwokwo!

12

Tukizi yitanga, mu kukolera Rurema

1 Ku yukwo, e beene witu! Bwo Rurema keera akatukejeerera,
namùyinginga bweneene kwo mukizi yitanga imwage! Mukizi ba itu-
ulo íriri ligumaana. Linabe litalwirwi imwage. Linabe limúsimisiizi.
Kwokwo, lyo'kuyikumba kwinyu kugaaba kukwaniini.
2 Mutakizi ki yiga ingesho za mu kino kihugo! Si muhindulwe mu
kukizi tona imitono mihyahya. Kwokwo, lyo mugalonga ukumenya
ngiisi byo Rurema amùloziizi kwo: Musobanukirwe na íbiri biija, na
ngiisi íbimúsimisiizi, na ngiisi íbitungiini imbere lyage.
3 Ukukulikirana na ngiisi kwo Rurema akangashaanira,
namùbwiraga mweshi: Mutakizi yiyuvwa ukuhima kwo muli! Haliko,
ngiisi muguma winyu, akizi yimenya ku bwitonde ngiisi kwo ali,
ukukulikirana na ngiisi kwo Rurema akamúbiika mwo'bwemeere.
4 Ngiisi muguma witu, kundu ahiiti amagala maguma naaho, haliko
gali ne'birumbu bingi. Na ngiisi kirumbu kiri mu ba no'mukolwa
gwakyo.
5 Kwokwo, na mu kati ka Kirisito, kundu tulyagagi bingi, haliko,
tukola magala maguma. Na ngiisi muguma witu akola kirumbu
kya'baabo.
6 Ibigabi byo tuhiiti, biri bya kwingi-kwingi, ukukulikirana na
ngiisi kwo tugashaniirwi. Kwokwo, iri umundu angahaabwa ikigabi
kyo'kutanga ubuleevi, akizi butanga nga kwo'bwemeere bwage buli!
7 Ne'ri angahaabwa ikigabi kyo'kukola, akizi kolerana. Ne'ri angaba
ahaabirwi ikigabi kyo'kuyigiriza, akizi yigiriza.

‡ **11:34 11.34** Hisaaya 40.13. § **11:35 11.35** Hayubu 41.11.

8 Ne'ri angahaabwa ikigabi kyo'kukanania imitima, akizi gikanania. Ne'ri angahaabwa ikigabi kyo'kutabaalana ku magoorwa, akizi tabaalana ku mutima úgushenguusiri. Ne'ri angahaabwa ikigabi kyo'kuyimangira, akizi yitanga mu bwimangizi bwage. Ne'ri angahaabwa ikigabi kyo'kutabaala abandi mu makuba, akizi batabaala ku bushagaluke.

Tukizi tuula ku rukundo

9 Mukizi kundana ku mutima úgushenguusiri. Ibibi, mukizi bishomba. Haliko ibiija byohe, mukizi bikania.
10 Mukizi kundana, nga baguma! Munakizi fiitirwa mu kuherezania ulushaagwa. Si mutakizi luyiheereza mwenyene.
11 Mutakizi yoloha mu kukolera Nahano! Si mukizi múkolera ku mitima yinyu yoshi.
12 Umulangaaliro gwo mukoli hiiti, mukizi shambaala mu kati kaagwo! Ne'kyanya mugaaba mu malibu, munagooyere. Munakizi huuna Rurema ngiisi kyanya.
13 Ne'kyanya abandu ba Rurema bagaaba mu magoorwa, munakizi batabaala! Na'bageezi kwakundi, mukizi bayegereza.
14 Ikyanya abandu bagakizi mùlibuza, munakizi bagashaanira! Ee! Kukizi ba kubagashaanira! Si kutakizi ba kubadaaka.
15 Ikyanya abandu bali mu shambaala, munakizi shambaalira kuguma! Ne'kyanya bali mu lira, munakizi lirira kuguma.
16 Mutakizi yiheemya, mutanakizi yibona kwo mwe muli banabwenge! Haliko, mukizi yuvwanwa, munakizi yibiika haashi mu kukomeerana na'bagunda.
17 Mutakizi galulirana ubuligo ku bundi! Si mukizi ba no'mwete gwo'kugira íbiri biija imbere lya'bandu booshi.
18 Munakizi ba no'mutuula na'bandu booshi, nga kwo mushobwiri ku luhande lwinyu.
19 E bakundwa baani! Mutakizi yihoola! Si muleke Rurema akabe ye gamùyihoolera ku buraakari bwage. Mukuba, biyandisirwi kwo Nahano adesiri kwokuno: «Niehe, nie mwene ukuyihoola, nganaki yihoola.*»
20 Ku yukwo, mukizi gira nga kwo biyandisirwi kwokuno:
«Umugoma wawe, iri angaba ashalisiri, umúheereze byo agaalya.
Ne'ri angaba anyotiirwi, umúheereze byo agaanywa.
Ikyanya ugaagira kwokwo, lyo ugamúteeza ishoni, nga kumútereka amakala go'muliro kwi'twe.†»
21 Kwokwo, utakizi himwa na'mabi! Si ukizi gahima mu kugira amiija.

13

Mukizi simbaha abatwali

1 Ngiisi mundu, akwiriiri akizi simbaha abatwali be'kihugo! Mukuba, amatwali gooshi, gakabiikwa na Rurema. Ndaanabwo butwali úbuli ho, bwo atakabiika.
2 Kwokwo, iri umundu angaba ali mu hagana na'batwali, iri agweti agahagana na byo Rurema yenyene ashungisiri. Ne'kyanya bagahagana kwokwo, bagaaba bayikululira ikihano.

---

* **12:19 12.19** Bukengeeze 32.35. † **12:20 12.20** Migani 25.21-22.

3 Ikyanya abandu bali mu gira amiija, abatwali batangabateera
ikyoba. Si ikyanya bali mu gira amabi, lyoki bangakizi teerwa
ne'kyoba hi'gulu lyabo! Ka muloziizi ukutuula bwija, buzira kukizi
teerwa ikyoba no'mutwali? Kwokwo, mukizi gira amiija, lyo naye akizi
mùhuuza.
4 Uyo mutwali, ali mukozi úkabiikwa na Rurema, gira akizi mùgirira
bwija. Kundu kwokwo, ikyanya muli mu gira amabi, mukwiriiri
mumúyobohe! Mukuba, ali mukozi ye Rurema akabiika hi'gulu
lyo'kukizi hana banangora-mabi. Atanahagatiiri ingooti ubusha.
5 Ku yukwo, mukwiriiri mukizi simbaha abatwali! Kutanabe naaho
hi'gulu lyo'kuyoboha kwo bangamùhana. Si mukizi basimbaha bwo
kwokwo kwo bimùkwiriiri.
6 Byebyo byo binatumiri muli mu rambura. Mukuba abatwali, bali
bakozi ba Rurema, banali mu fiitirwa ku mukolwa gwabo.
7 Ku yukwo, mukizi heerezagya ngiisi mundu íbimúkwaniini!
Umundu, iri angaba akwaniini ukuhaabwa umurambu,* mukizi
rambulira imwage. Ne'ri angaba akwaniini ukubugulwa, mukizi
múheereza ikibugulo. Ne'ri angaba akwaniini ukusimbahwa, mukizi
músimbaha. Ne'ri angaba akwiriiri ukuhaabwa ulushaagwa, mukizi
múgingika.

Tukundane mu kati ko'mulengeerwe

8 Mutakizi hera mu mwenda gwo'mundu yeshi, ha nyuma
lyo'mwenda gwo'kukizi kundana naaho. Mukuba, iri umundu angaba
ali mu kundana, iri keera agira bye'maaja ziloziizi.
9 Mu maaja muli ízidesiri kwokuno: «Utakizi shuleha. Utanakizi
yitana. Utanakizi zimba. Utanakizi yifwija ibya beene.†» Yizi
maaja, kuguma ne'zindi zooshi, zishwesirwi mu lubaaja luguma
úluyandisirwi kwokuno: «Ukizi kunda umutuulani wawe nga kwo
uyikuuziri wenyene!‡»
10 Umundu, iri angaba ali mu kundana, agaaba keera agira ngiisi
bye'maaja ziloziizi, atangaki girira umutuulani wage ubuligo.
11 Kuguma na yibyo, muyiji ikyanya tukola mwo buno. Ee! Hakola
siku nyingi ukulyokera ho tukayemeerera Yesu. Na buno, ulusiku lwo
tugakizibwa kwo, lukola hoofi. Ku yukwo, mukwiriiri muvyukage
mwi'ro!
12 Mukuba, ubushigi bukola bugaakya. Na lukula, akola bu tema.
Kwokwo, tutwikirage ku mikolezi ye'kihulu! Tunayambale ibilwaniiso
byo'mulengeerwe.
13 Tukizi tuula ku njira íkwaniini, nga bandu bo'mulengeerwe. Si
tutakizi ki yifunda mu bitalaalwe, kandi iri mu bulalwe! Tutanakizi ki
yeruzania mu kuyidulumbika kuguma mu biteeziri ishoni. Tutanakizi
longoozania, kandi iri kugirirana uluugi.
14 Mutanakizi yitoneesagya ngiisi kwo mwangasimiisa amifwije
giinyu mabi. Si mukizi yigira umugani ku Nahano Yesu Kirisito.

---

* **13:7 13.7** *umurambu* ziri fwaranga íziri mu tangwa na ngiisi mundu ku ngiisi mwaka. Ne'fwaranga ze'kibugulo nazo, ziri mu tangwa gira umundu ahanguulwe ukulengana ne'bya ali mu dandaza, kandi iri kulenga mu mbibi ze'bihugo. † **13:9 13.9** Kulyoka 20.13-15, 17; Bukengeeze 5.17-19, 21; Balaawi 19.18. ‡ **13:9 13.9** Balaawi 19.18.

14

Tutakizi ki twirana ulubaaja

1 Iri mwene winyu angaba atakaniri mu bwemeere, mukizi
múyegereza naaho, buzira kumútwira ulubaaja ku byo ayemiiri.
2 Ngeeka mundu mulebe angaba ayemiiri ukukizi lya ibyokulya
byoshi. No'gundi, anabe atakaniri mu bwemeere bwage, anali mu lya
ishogo nzobeera naaho.
3 Kwokwo, iri umundu angaba ali mu lya ibyokulya byoshi, atakwiri-
iri ukugayiriza uwabo, mbu bwo ali mu lya ishogo nzobeera naaho!
Ne'ri angaba ali mu lya ishogo nzobeera naaho, naye kwakundi,
atakwiriiri akizi twira uwabo ulubaaja, mbu bwo ali mu lya byoshi.
Mukuba, naye, Rurema keera akamúyemeera.
4 Aahago! Uli nga nyandi, we gweti ugatwira umukozi wo'gundi
ulubaaja? Si Nahamwabo yenyene ye wangadeta iri umukozi wage
ayimaaziri bwija, kandi iri ayabiirwi. Aganayimanga bwija, bwo
Nahano agamútabaala.
5 Ngeeka mundu muguma agweti agaharuura ulusiku lulebe kwo lwo
lukuliiri izaabo. No'gundi anabe ali mu haruura isiku zooshi kwo zo
nguma. Kwi'gambo mwene yiri, ngiisi mundu akwiriiri abe na'kasiisa
ku byo ayemiiri yenyene.
6 Iri umundu angaba ali mu haruura ulusiku lulebe kwo lwo lukuliiri
izaabo, ali mu luharuura kwokwo hi'gulu lya Nahano. No'wabo, iri
angaba ali mu lya ibyokulya byoshi kwakundi, ali mu gira kwokwo
hi'gulu lya Nahano, iri anakizi bitangira kongwa imwa Rurema. Kiri
na úli mu neena ibyokulya birebe, naye ali mu gira kwokwo hi'gulu
lya Nahano, iri naye anatanga kongwa imwa Rurema.
7 Mu kati kiitu, ndaaye úli ho halwage yenyene! Ndaanaye, úli mu
fwa halwage.
8 Iri twangaba tuli ho, tuli ho hi'gulu lya Nahano. Ne'ri twangafwa,
tugaafwa hi'gulu lyage. Ku yukwo, tuba ho, kandi iri tufwa, tuli mu
ba bandu ba Nahano.
9 Byebyo, byo bikatuma Kirisito akafwa, anazuuka. Kwokwo, lyo aba
Nahano wa abafwiri, na wa'bagumaana kwakundi.
10 Aaho! Kituma kiki uki gweti ugatwira mwene winyu ulubaaja? Na
kituma kiki ugweti ugamúshembuula? Si tweshi tugayimanga imbere
lya Rurema, gira atutwire ulubaaja!
11 Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru, kwokuno:
«Nahano adetaga kwokuno: “Nga kwoku nyamiri ho,
kwo na kwokwo ngiisi mundu agaki fukama imbere lyani,
iri anadeta kwo nie Rurema.*”»
12 Kwokwo, ngiisi muguma witu, agayishuviza yenyene imbere lya
Rurema.

Tutakizi hubiisa mwene witu

13 Ku yukwo, tutakizi ki twirana ulubaaja. Muhige naaho, kwo
hatagire ikindu kyo mugakizi siitazania kwo, kandi iri kuhubiisania
kwo.
14 Nienyene, nduuziri mu kati ka Nahano Yesu. Na ndi na'kasiisa
kwo ndaabyo byokulya íbiri no'muziro. Kundu kwokwo, iri umundu

* **14:11 14.11** Hisaaya 45.23.

angabona kwe'kindu kirebe kiri kya muziro, iri kinali kya muziro imwage.
15 Ne'ri wangajengeeza mwene winyu mu kukizi lya ibyokulya mwene yibyo, iri utakiri mwo'rukundo. Ku yukwo, utakizi ki lya ibyokulya íbyangashereeza mwene winyu, na keera Kirisito akamúfwira.
16 Ngiisi byo mubwinagi kwo biri biija, mutaleke biyiji shokoorwa.
17 Mukuba, ubwami bwa Rurema butaloziri ku byo muli mu lya, kandi iri ku byo muli mu nywa. Si buloziri naaho ku bikwaniini imbere lya Rurema, na ku mutuula, na ku mushambaalo mu kati ko'Mutima Mweru.
18 Umundu, iri angaba ali mu kolera Kirisito kwokwo, ye mu simiisa Rurema. Kiri na mu bandu, bagakizi múyemeera.
19 Ku yukwo, tukizi fiitirwa mu kukizi looza íbigaleeta umutuula mu kati kiitu, halinde tunakizi tabaalana.
20 Tutanakizi leka ibyokulya bikizi shereeza umukolwa gwa Rurema. Kundu ibyokulya biri biija, haliko, iri mwene witu angahubiisibwa hi'gulu lye'byo tuli mu lya, iri twagira buligo.
21 Ngiisi íbyangahubiisa mwene winyu, mukizi bileka, kuba kulya inyama, kandi iri kunywa idivaayi, kandi iri ngiisi kindi kyoshi íkyangamúhubiisa.
22 Ku magambo mwene yago, ngiisi byo uyemiiri hi'gulu lyago, ubileke bube bumbishwa mwe na Rurema. Buhiirwa, ikyanya umundu atali mu teerwa ibihamba ku byo ali mu yemeera ukugira.
23 Ne'ri umundu angakizi lyagaga ikindu kirebe, anakizi ba ne'migangaanwe hi'gulu lyakyo, iri keera atwirwa ulubaaja kwo ahanwe. Mukuba, yukwo kukilya kwage, kutalyosiri mu bwemeere. Na ngiisi íbitalyosiri mu bwemeere, biri byaha.

15

Tutakizi yisimiisa twenyene

1 Twehe, twe tukoli kaniri mu Yesu, tukwiriiri tukizi yigenderera ku bakiri mu ba mu bukaholwe! Tutanakizi giraga mbu tuyisimiise twenyene.
2 Ngiisi muguma witu, akwiriiri akizi simiisa umutuulani wage, gira lyo naye akizi genduukirwa, analonge ukukana mu kati ka Nahano.
3 Kiri na Kirisito yenyene, atâli kizi gira mbu ayisimiise, nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno: «Ikyanya bakakutuka, na naani, yibyo bitusi bikaba na hi'gulu lyani.*»
4 Na ngiisi íbikayandikwa yaho keera mu Mandiko Meeru, bikayandikwa hi'gulu lyo'kutuyigiriza, gira lyo tuba bigenderezi, tunakanibwe mu mitima, halinde lyo tuba no'mulangaaliro.
5 Na bwo Rurema ali mu biika abandu mwo'bwigenderezi, anabakanie mu mitima, na niinyu, akizi mùshoboleesa ukuhuugiza kuguma, nga kwo Yesu Kirisito aloziizi.
6 Kwokwo, lyo mweshi mugaaba no'mutima muguma, munakizi yivugira Rurema kuguma. Ee! Ali yishe wa Nahamwitu Yesu Kirisito.
7 Kirisito keera akamùyegereza. Ku yukwo, niinyu mukizi yegerezania, halinde lyo Rurema akizi yivugwa.

* **15:3 15.3** Zaburi 69.9.

8 Namùbwiraga, kwo Kirisito akayiji ba mukozi wa'Bayahudi, gira
lyo ngiisi byo Rurema âli mali gwanwa alagaania bashokuluza baabo,
bilonge ukukoleka, banabone kwo ali mwemeera.
9 Kiri na'bandu be'gindi milala, nabo bakalonge ukukizi yivuga
Rurema hi'gulu lyo'lukogo lwage, nga kwo biyandisirwi mu Mandiko
Meeru kwokuno:
«Ku yukwo, ngakizi kuyivuga mu batali Bayahudi.
Na ngizi kuyimbira inyimbo zo'kuyivuga iziina lyawe.†»
10 Biyandisirwi kandi kwokuno:
«Mwe mutali Bayahudi,
mukizi shambaalira kuguma na'bandu ba Rurema!‡»
11 Binali biyandike kandi:
«E bandu be'bihugo byoshi! Mweshi mukizi huuza Nahano.
Mwe bandu ba mu mahanga gooshi! Mukizi múyivuga.§»
12 Hisaaya naye adesiri:
«Mwi'kondo lya Yese, mwo mugalyoka mundu muguma.
Ye gayimikwa abe mutwali wa ábatali Bayahudi,
halinde bakizi múbiika kwo'mulangaaliro.*»
13 Rurema, ye mu tuma tukola no'mulangaaliro. Kwokwo,
ngweti ngamúhuuna, kwo akizi mùyijuza mwo'bushambaale,
no'mutuula, munabe mugweti mugamúbiika kwo'bwemeere.
Kwokwo, lyo'mulangaaliro gwinyu gumùdimirira mwo ku bushobozi
bwo'Mutima Mweru!

Umukolwa gwa Pahulu mu batali Bayahudi

14 E beene witu! Nienyene nyiji ku kasiisa kwo mukoli yijwiri
mwa'miija. Munakoli ba no'bumenyi mu kati ka byoshi. Munakoli
shobwiri ukuyigirizania.
15 Kundu kwokwo, namùyandikira magambo maguma ku
bukaruuke, gira njubi mùkengeeza go. Rurema akangashaanira,
16 mu kumbiika mbe mukozi wa Yesu Kirisito mu batali Bayahudi.
Na buno, ngola mu kolera Rurema, mu kukizi genda ngamenyeesa
Imyazi yage Miija mu kati kaabo, halinde babe ituulo lyo Rurema
agayemeera, linabe keera lyataluulwa no'Mutima Mweru.
17 Umukolwa gwo ndi mu kolera Rurema, ngweti ngagushambaalira
bweneene mu kati ka Yesu Kirisito.
18 Kundu kwokwo, ndangaguyihaya kwo, ha nyuma lya ngiisi
byo Kirisito yenyene âli kizi kola mu kati kaani. Ku njira yage,
nâli kizi deta, nanâli kizi kola kwakundi, halinde ábatali Bayahudi
banasimbahe Rurema.
19 Ku bushobozi bwo'Mutima Mweru, nâli kizi gira ibisoomeza ku
bukalage. Nâli kizi genda ngalenga mu bihugo bingi, mu kumenyeesa
abandu Imyazi Miija ya Kirisito, ukutondeerera i Yerusaleemu, halinde
ukuhika hala bweneene mu kihugo kye'Ririko.
20 Nyamiragi ndi mu fiitirwa ukugenda ngamenyeesa abandu
Imyazi Miija ya Kirisito ngiisi naaho hi'ziina lyage litazi menyeekana.
Kwokwo, ndayiji kengeera nayubakira ku lutaliro keera úlukabiikwa
no'gundi mundu.
21 Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:

---

† **15:9 15.9** 2 Samweri 22.50; Zaburi 18.49. ‡ **15:10 15.10** Bukengeeze 32.43. § **15:11 15.11** Zaburi 117.1. * **15:12 15.12** Hisaaya 11.10.

«Abandu, kundu batazindi bwirwa imyazi yage, bagagibona.
Na kundu batakagiyuvwa, bagagisobanukirwa.†»

Pahulu ashungisiri ukugenda i Rumi

22 Na bwo nâli kizi yigiriza abandu ba mu poroveesi nyingi, kyo
kitumiri nâli kizi hangirirwa kwo ndayije imwinyu.
23 Halikago buno, ndaaho nangaki kola mu poroveesi ze'no munda.
Na bwo keera halenga myaka mingi nimùkumbwiri,
24 kyo kitumiri ngoli shungisiri kwe'kyanya ngagenda mu kihugo
kye'Hisipaniya, ngatee lenga iyo munda imwinyu. Tunashagalukire
kuguma ku siku ngerwa, mukabuli ndabaala ku lugeezi.
25 Haliko buno, ngi gweti ngagenda i Yerusaleemu, gira ngendi
tabaala ya'bandu ba Rurema.
26 Mukuba, abandu ba mu kihugo kye'Makedoniya, na'ba mu
kye'Hakaya bakabona kwo buli bwija bakuumanie ibindu byo'kugendi
tabaala Abakirisito be'Yerusaleemu ábakekeriiri.
27 Bakasiima boonyene, kwo batabaalane kwokwo. Kuguma na
yibyo, kukaba nga kuyishula umwenda. Mukuba, Abayahudi bo
bakatee gwanwa bashangiira na'bandu be'gindi milala ku bugashaane
bwo'mutima. Kyo kitumiri abe gindi milala, nabo bakwiriiri batabaale
Abayahudi ku bibagooziri ku magala gaabo.‡
28 Yibyo bindu byoshi íbikakumanibwa, mango nyusa umukolwa
gwo'kubilubula, ngabuli yija iyo munda imwinyu mu kugenda mu
poroveesi ye'Hisipaniya.
29 Na nyiji kwo mango mbika imwinyu, ngamùleetera imigashani
yoshi íri mu kati ka Kirisito.
30 E beene witu! Namùyinginga kwi'ziina lya Nahamwitu Yesu
Kirisito, na ku rukundo lwo'Mutima Mweru, kwo mukizi ndabaala,
mu kukizi mbuunira imwa Rurema, ku mwete gwoshi!
31 Mukizi múhuuna kwo mango mbika i Buyahudi, n'gakizibwe mu
maboko ga ábatayemiiri Kirisito. Mukizi mbuunira na ku mukolwa
gwo ngaagira i Yerusaleemu, halinde abandu ba Rurema be'yo munda
bakaguyemeere.
32 Kwokwo, iri Rurema angalooza, lyo ngayija iyo munda imwinyu
mu kati ko'bushambaale, tunaluhuukire kuguma.
33 Rurema wo'mutuula, akizi ba kuguma na niinyu mweshi. Bikizi
ba kwokwo!

16

Imisingo imwa'bandu balebe

1 Ndoziizi ukumùmenyeesa mwali witu wa Fwebe, kwo ali mukozi
mwija wa mwi'shengero lya mu kaaya ke'Kengereya.
2 Uyo Fwebe, mumúyakiirage kwi'ziina lya Nahano, ku njira
íkwaniini mu bandu ba Rurema. Na ngiisi íbigamúgoora, mukizi
mútabaala byo. Mukuba, naye keera akatabaala abandu bingi. Kiri
na naani, keera akandabaala.
3 Mundamukize Pirisila na Hakila, bo tuli mu kolera Yesu Kirisito
kuguma.

† **15:21 15.21** Hisaaya 52.15. ‡ **15:27 15.27** Yabo Bakirisito be'Makedoniya na'be'Hakaya, batâli riiri Bayahudi. Si be'Yerusaleemu, boohe, bâli riiri Bayahudi.

4 Yabo bombi, bâli riiri ibiringiini ukusiga amatwe gaabo hi'gulu
lyani. Ku yukwo, ngweti ngabatangira kongwa. Ndanali nienyene
naaho. Kiri na'bandu ba mu mashengero gooshi ga mu batali
Bayahudi, nabo bagweti bagabatangira kongwa.
5 Abandu bi'shengero, ikyanya bagakuumana mu mwa Pirisila na
Hakila, nabo mubandamukize.
Mundamukize no'mukundwa wani Hepeneeto. Mu bandu booshi ba
mu kihugo kye'Haziya, ye kaba wa mbere ukuyemeera Kirisito.
6 Mundamukize na Maryamu. Yehe, âli kizi yitubanula mu kukizi
mùkolera.
7 Mundamukize na beene witu Handoroniko na Yuniya, bo twâli
shwekiirwi kuguma mu nyumba ye'mbohe. Yabo bombi, bayijikiini
bweneene mu ndumwa za Yesu. Bo bakanagwanwa keera bayemeera
Kirisito ku kyanya ndâli zaazi múyemeera.
8 Mundamukize na Hambulyato, umukundwa wani mu kati ka
Nahano.
9 Mundamukize na Huribaano, ye tuli mu kolera Kirisito kuguma.
Mundamukize no'mukundwa wani Sitaaku.
10 Mundamukize na Hapeere. Uyo, ikyanya akalenga mu magezo,
akayerekana ku kasiisa kwo ali Mukirisito mwemeera. Mundamukize
na'bandu ba mu nyumba ya Harisitobulo.
11 Mundamukize na mwene witu wa Herodiyo. Mundamukize
na'bandu ba mu nyumba ya Narikiso ábakola bandu ba Nahano.
12 Mundamukize na Tirifena na Tirifosa, abakazi ábâli kizi yituban-
ula mu kukolera Nahano. Mundamukize no'mukundwa wani Pereesi.
Uyo Pereesi naye, ali mukazi úwâli kizi yitubanula mu kukolera
Nahano.
13 Mundamukize na Rufu, ikikalage kyo'mukozi wa Nahano.
Mundamukize na nyina, ye naani ndi mu haruura kwo ali maawe.
14 Mundamukize na Hasingirito, na Fulego, na Herime, na Patoroba,
na Herima, na'bandi beene witu bo baliriinwi.
15 Mundamukize na Filologo, na Yuliya, na Nereyo bo na mwali
wage, na Holimba, na'bandi bandu ba Rurema booshi bo baliriinwi.
16 Mukizi lamusania ku njira íkwaniini* mu kati ko'rukundo.† Na
kwakundi, amashengero gooshi ga Kirisito gamùlamusa.

Mukizi yiyeka na'balyalya

17 E beene witu! Namùyinginga bweneene, mukizi yilanga na ábali
mu gira mbu bamùshombanie! Bali mu gira mbu bamùteere mu
kumùhabura ku migirizo go keera mukayigirizibwa. Yabo bandu,
mukizi bayiyeka.
18 Abandu mwene yabo, atakiri Nahamwitu Kirisito ye bali mu
kolera. Si bagweti bagakolera amabunda gaabo boonyene! Na ku
magambo gaabo manunu-manunu, bali mu lyeryega mwe'bizeeze.
19 Haliko mwehe, abandu booshi keera bakayuvwa ngiisi kwo
musimbahiri. Kyo kitumiri ngweti ngashambaala bweneene hi'gulu
liinyu. Na ndoziizi kwo mukizi ba bandu bo'kumenya íbiri biija. Si ku
mabi, mukizi ba nga bahwija.

---

* **16:16 16.16** Mu kigiriki, kunyunyuguta. † **16:16 16.16** Mu kigiriki, mu kunyunyugutana mu kati ko'bweru. Yabo bandu ba keera, mu kulamusania, bâli kizi nyunyugutana.

20 Rurema, ye shyoko yo'mutuula, anakola bu futira Shetaani
mwi'dako lya'magulu giinyu. Kwokwo, mukizi yama mutuuziri mu
lukogo lwa Nahamwitu Yesu.

Imisingo ukulyoka imwa'bandu balebe

21 Timoteyo amùlamusa, ye tuli mu kolera kuguma. Na kwakundi,
beene witu Lukiyo, na Yasooni, na Sosipateeri, nabo bamùlamusa.
22 Na naani, nie Teritiiyo, nie mwandisi wa gano maruba, naani
namùlamusa kwi'ziina lya Nahano.
23 Gaayo naye, amùlamusa, ye mbaaziri mu mwage. Mwomwo mu
mwage, mwa'bandu bi'shengero bali mu kuumana. Herasito naye,
amùlamusa, ye mwimangizi we'bindu bya mu kano kaaya. Na mwene
witu wa Kwarito, naye amùlamusa.
[
24 Mukizi yama mutuuziri mu lukogo lwa Nahamwitu Yesu Kirisito.
Bikizi ba kwokwo!]

Ubwivuge imwa Rurema

25 Rurema ahuuzibwe! Mukuba, ye shobwiri ukukizi mùsikamya
mu kati ke'Myazi Miija ya Yesu Kirisito. Iyo Myazi Miija, yo ndi mu
yigiriza mu bandu, kundu yâli yamiri ibishamiri ukulyokera keera.
26 Kundu kwokwo, Rurema ayamiri ho imyaka ne'myakuula,
keera anakyula kwo bulya bumbishwa bubishuulwe ku njira ya
íbikayandikwa na'baleevi. Kwokwo, abandu be'milala yoshi bakalon-
gage ukumúyemeera, banakizi músimbaha.
27 Rurema naaho ye hiiti ubwitegeereze bwoshi. Akizi yama ali mu
huuzibwa imyaka ne'myakuula mu kati ka Yesu Kirisito! Bikizi ba
kwokwo!

Amaruba ga mbere ga Pahulu imwa' Bakorindo

Indangiriro

Yaga maruba, gakayandikirwa Abakorindo. Abandu ábâli lyosiri i Korindo bakaleetera Pahulu amaruba go'kumúhanuusa ku magambo malebe. Na mu kubashuvya, ali mu kizi tondeera kwokuno: «Buno, ngola ngamùshuvya ku byo mukanyandikira.» Kwokwo, kwo ali mu bashuvya hi'gulu lyo'kuyangana (7.1, 7.25), na hi'gulu lye'byokulya íbiri mu tangwa imwe'migisi (8.1), na hi'gulu lyo'kukoleesa ibigabi byo'Mutima Mweru (12.1), na hi'gulu lyo'kukuumania ibindu byo'kugendi tabaala abandu ba Rurema (16.1).

Ku yikyo kyanya, Pahulu akalonga umwazi kwa'Bakorindo batâli kaniri mu Yesu, na kwo batâli rongwirwi no'Mutima Mweru (3.1-4). Haliko bâli kola mu yikangaata, banalekeerera abashule, banakizi legana. Kundu kwokwo, bâli riiri bikalage, banâli haabirwi ibigabi byo'Mutima Mweru (1.4-7).

Kwokwo, Pahulu anahanuula Abakorindo kwo bataki gabulikane. Analahira kwo batakizi legana. Anabahanuula ngiisi kwo bagakizi yangana. Banayiyeke ukulya íbiri mu tangwa imwe'migisi. Banakizi rongoorwa no'Mutima Mweru. Anabayereka na ngiisi kwo twâye zuuke mu bafwiri.

Pahulu anabayigiriza kwo bakwaniini ukukizi kolera Rurema, buzira kukizi lungumirwa na'mifwije, na buzira kuyifunda mu bitalaalwe, na buzira kuhambirira ibindu.

Ha nyuma, Pahulu anabayereka ngiisi kwo bangatuula mu kati ka Yesu. Na bwo tukoli shwesirwi mu kati ka Yesu, tutakizi ki yisimiisa twenyene, mu kulya ngiisi kwo tuloziizi, na mu kuyanga ngiisi ye tuloziizi, na mu kuhembwa ku mukolwa gwitu. Si bwo tukoli shwesirwi mu kati ka Yesu, tukoli kwaniini ukukizi kolerana.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu 1 Bakorindo 6.19-20: «Ka mutayiji kwa'magala giinyu, iri nyumba yo'Mutima Mweru? Ee! Rurema keera akamùheereza gwo, gunakoli mùtuuziri mwo. Kwokwo, mutakiri bandu ba ha lwinyu mwenyene! Si keera mukagulwa ku kishingo kikayu! Ku yukwo, mukizi koleesa amagala giinyu ku njira yo Rurema agakizi yivugwa mwo.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-9)
b) Ukugabulikana mwi'shengero (1.10–4)
c) Ibitalaalwe mwi'shengero (5–6)
d) Amigirizo hi'gulu lyo'kuyangana (7)
e) Tutakizi hubiisania (8–10)
f) Ngiisi kwo twangayikumba Rurema mwi'shengero (11–14)
g) Bwo Yesu akazuuka mu bafwiri, na nyiitu twâye zuuke mwo (15)
h) Ngiisi kwo bagatanga íbyo kugendi tabaala Abakirisito mu Buyahudi (16.1-4)
i) Pahulu anasezerana (16.5-24)

Indangiriro

1 Yaga maruba, galyosiri imwani, nie Pahulu. Rurema akambamagala ku bulooze bwage kwo mbe ndumwa ya Yesu Kirisito. Twe na mwene witu wa Sositeene, twe twamùyandikira,
2 mwe bandu bi'shengero lya Rurema lya mu kaaya ke'Korindo. Mwehe, keera mukataluulwa mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito. Mwanahamagalwa kwo mube bandu baage bataluule, kuguma na'bandi booshi ba ngiisi handu ábali mu múhuuna kwi'ziina lyage. Uyo Yesu Kirisito, ye kola Nahamwabo, anali ye Nahamwitu tweshi.
3 Kwokwo, Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi mùgashaanira! Bakizi mùheereza no'mutuula.

Pahulu atanga kongwa imwa Rurema

4 Nyamiri ndi mu tanga kongwa imwa Rurema hi'gulu liinyu. Mukuba, keera akamùgashaanira mu kati ka Yesu Kirisito.
5 Ee! Mu kati ka Kirisito, mwo keera mukagazibwa ku byoshi, ku ngiisi byo muli mu deta, na ku ngiisi byo mukoli yiji.
6 Yibyo, biyerekiini kwo ngiisi byo tukamùyigiriza hi'gulu lya Yesu Kirisito, biryagagi byo'kuli.
7 Ngiisi bigabi byo'Mutima Mweru, mukoli bihiiti. Munakoli lindiriiri bweneene kwo Nahamwitu Yesu Kirisito agayerekanwa.
8 Aganakizi mùsikamya halinde ukuheza, gira mukagwanwe muli bazira buhube ku lusiku lwo agagaluka kwo.
9 Rurema, ye kamùhamagala kwo mube ne'ngoome no'Mwana wage Nahamwitu Yesu Kirisito, anali mwemeera.

Ihano hi'gulu lyo'kuyihandulana kwo

10 E beene witu! Namùyinginga kwi'ziina lya Nahamwitu Yesu Kirisito kwo mukizi yuvwikana mweshi. Munakizi huugiza kuguma mu mitono yinyu, halinde mutakizi ki yihandulana kwo.
11 E maashi beene witu! Keera nayuvwa umwazi ukulyoka beene Kilowe, kwo mu kati kiinyu, mukola imilongwe.
12 Byo ndoziizi ukudeta byo byebi: Muguma winyu, ali mu deta: «Niehe, ndi wa Pahulu!» Ugundi, ti: «Niehe, ndi wa Hapoolo!» No'gundi, ti: «Niehe, ndi wa Keefa!» No'gundi, ti: «Niehe, ndi wa Kirisito!»
13 Aaho! Ka Kirisito keera agabulikana mwo kwingi-kwingi? Nanga! Ka Pahulu, ye kayitirwa ku kibambo hi'gulu liinyu? Ka na kwi'ziina lya Pahulu, kwo mukabatiizibwa?
14 Ngweti ngatanga kongwa imwa Rurema, bwo ndaaye muguma winyu ye n'gabatiiza, ha nyuma lya Kirisipo na Gaayo naaho.
15 Ku yukwo, ndaaye muguma winyu úwangadeta kwo akabatiizibwa kwi'ziina lyani.
16 (Keera nakengeera kwo n'ganabatiiza na'bandu ba mu nyumba ya Setefaano. Ha nyuma lya yabo, ndaki kengiiri iri hali ugundi mundu ye n'gabatiiza.)
17 Ikyanya Kirisito akanduma, kutakaba mbu lyo ngizi batiiza abandu. Si akanduma, kwo ngizi genda ngabamenyeesa Imyazi Miija. Atakanduma, mbu ngizi koleesa amagambo go'bwenge-bwenge. Iri nangagira kwokwo, ikibambo kya Kirisito kyangayiji kengeera kyateera imisi yakyo.

Kirisito ye riiri mwo'bushobozi no'bwitegeereze

18 Igambo hi'gulu lyo'kuyitwa kwa Kirisito ku kibambo, abandu
bo'kuteereka, bali mu libona ngi'gambo lyo'buhwija. Halikago imwitu,
twe tuli mu kizibwa, ikibambo kyage kyo kiri mwo'bushobozi bwa
Rurema.
19 Biri nga kwo biyandisirwi kwokuno:

«Amenge ga'banabwenge, ngagashereeza.

No'bweshu bwa'beeshu, ngabugadikira.*»
20 Aaho! Kutagi kwo bigaaba imwo'munabwenge,
ne'mwo'munamasomo, ne'mwe'ndesi ya mu kino kihugo? Si amenge
gooshi ga mu kihugo, keera Rurema akagagira bube buhwija!

21 Ee! Rurema akagwanwa ashungika ku bwitegeereze bwage
kwa'bandu batangamúmenya mu kukoleesa amenge gaabo. Anasiima
kwo agakizi kiza ngiisi ábagabiika Yesu kwo'bwemeere. Asiima
ukukoleesa amagambo go tuli mu yigiriza, kundu gali mu gayirizibwa,
mbu ga buhwija.
22 Abayahudi bali mu huuna ibyereso bye'bisoomeza. Na Bagiriki,
bali mu looza kwo bayerekwe amagambo go'bwenge.
23 Halikago twehe, tuli mu yigiriza abandu hi'gulu lyo'kuyitwa kwa
Kirisito ku kibambo. Biri kwokwo, kundu mu Bayahudi, yiryo igambo
kiri kisiitaza. Na mu bandu be'gindi milala, liri mu bonwa kwo
buhwija.
24 Kundu kwokwo, imwa ngiisi bo Rurema akahamagala, baba
Bayahudi, kandi iri bandu be'gindi milala, Kirisito ye bushobozi bwa
Rurema, anali ye bwitegeereze bwage.
25 Ngiisi bya'bandu bali mu bona kwo bwo'buhwija bwa Rurema,
byebyo, byo biri mwo'bwitegeereze ukuhima ubwe'mwabo. Na ngiisi
byo bali mu bona kwo bwo bukaholwe bwa Rurema, byebyo byo biri
mwo'bushobozi ukuhima ubwe'mwabo.
26 E beene witu! Mukizi kengeera ngiisi kwo mwâli riiri ku
kyanya Rurema akamùhamagala. Mu kati kiinyu, mutâli riiri abandu
bingi ábâli kizi detwa mu kihugo kwo banabwenge. Mutanâli riiri
na'bagangambale bingi, kandi iri abanalushaagwa bingi.
27 Si ngiisi íbiri mu bonerwa mu kihugo kwo biri byo'buhwija,
byebyo byo Rurema akatoola, gira lyo abonia abanabwenge ishoni.
Akatoolaga na íbiri mu bonerwa mu kihugo kwo biri bukaholwe, gira
lye'byo'bushobozi nabyo, abibonie ishoni.
28 Akanatoola na íbiri mu shembwa kwo biri bya kabusha-busha, na
íbiri mu gayirizibwa, na íbiri mu bonerwa kwo ndaabyo. Kwokwo, lyo
alonga ukuyerekana kwo íbiboniirwi mu kihugo byo biri na'kamaro.

29 Kwokwo, ndaaye mundu úwangaki yihaya imbere lya Rurema.
30 Si mukoli tuuziri mu kati ka Yesu Kirisito hi'gulu lya Rurema.
Ee! Rurema, akagira Yesu abe bwitegeereze bwitu. Na ku njira ya
Kirisito, kwo tuli mu guluulwa. Tunali mu yeruusibwa. Tunali mu
longa ukukwanana imbere lya Rurema.
31 Ku yukwo, tukizi simbaha igambo íriyandisirwi kwokuno:
«Umundu, iri angagira mbu ayihaye, akizi yihaya naaho ku bya
Nahano!†»

---

* **1:19 1.19** Hisaaya 29.14. † **1:31 1.31** Yeremiya 9.24.

2

Pahulu ayihega ku Kirisito naaho

1 E beene witu! Ikyanya n'gayiji mùyigiriza ubumbishwa bwa
Rurema, ndâli kizi buleeza mwa'magambo go'kubununiisa, kandi iri
amagambo go'bwenge-bwenge.
2 Ku yikyo kyanya twâli riiri kuguma, n'gahiga kwo hatagire agandi-
gandi magambo go ngakizi mùyigiriza, gátali gaagalya ágali hi'gulu
lya Yesu Kirisito naaho. Ne'ngingwe, n'gamùyigiriza ngiisi kwo
akayitwa ku kibambo.
3 Ku yikyo kyanya, nâli kolaga mu bukaholwe. Nanâli kizi juguma
ne'kyoba.
4 Ikyanya n'gamùyigiriza Igambo lya Rurema, ndâli kizi gira mbu
nimùyemeeze ku magambo go'bwenge bwani. Si nâli kizi mùyigiriza
lyo, mu kuyerekana ubushobozi bwo'Mutima Mweru.
5 Kwokwo, lyo'bwemeere bwinyu buyimangira ku bushobozi bwa
Rurema naaho. Si kutabe ku menge ga'bandu.

Ubwitegeereze bwa Rurema

6 Halikago, ikyanya tuli mu ba mu bakoli kaniri, lyoki lyo tuli mu
yigiriza amagambo go'bwitegeereze. Si butali nga bwenge bwa kino
kihugo, kandi iri nga bwenge bwa'batwali baakyo. Mukuba, boohe,
bakola mu mala lwoshi-lwoshi.
7 Yago magambo go tuli mu deta, buli bwitegeereze bwa Rurema,
bwo âli bishiri. Kundu kwokwo, ukulyokera ikyanya ikihugo kitâli
zaazi bumbwa, âli mali gwanwa ashungika kwo mu kati kaabwo, mwo
tugalongera ubulangashane.
8 Yubwo bulangashane, mu batwaziri ikihugo, ndaaye kiri
no'muguma wabo úkabusobanukirwa. Báki busobanukirwe, nga
batakayitira Nahano wo'bulangashane ku kibambo.
9 Biri nga kwo biyandisirwi kwokuno:
«Ibya'bandu batazindi bona, batanazindi biyuvwa,
batanazindi bisalira kwo,
byebyo byo Rurema keera akagwanwa ateganulira ngiisi
ábamúkuuziri.*»
10 Byo na byebyo, byo Rurema keera akatubishuulira, ku njira
yo'Mutima Mweru. Mukuba, Umutima Mweru guli mu gahiriza byoshi,
kiri na íbiyifundereziizi mu kati ka Rurema.
11 Mu bandu, ngiisi byo'mundu ali mu tona, biri mu menyeekana
naaho mu mutima gwage. Ndaanaye gundi úwangabimenya. Kwo na
kwokwo, ndaaye úwangamenya byo Rurema atoniri, gútali Umutima
gwage naaho.
12 Kwokwo, keera tukayakiira Umutima úgulyosiri imwage, gira
tulongage ukusobanukirwa na ngiisi byo Rurema akatuheereza ku
lukogo lwage. Si tutakayakiira umutima gwa mu kihugo.
13 Kwo na kwokwo, na'magambo go tuli mu deta, tutakagayigiriz-
ibwa ku menge ga'bandu. Si tukagayigirizibwa no'Mutima Mweru
gwonyene! Ne'kyanya tuli mu yigiriza amagambo gaagwo, tuli mu
gayigiriza mu bandu bo gukola mwo.
14 Iri umundu angaba atali mwo'Mutima gwa Rurema, atashobwiri
ukuyakiira íbiri mu lyoka imwagwo. Biri mu ba nga buhwija imwage.

* **2:9 2.9** Hisaaya 64.4.

Atanashobwiri ukusobanukirwa nabyo. Si Umutima Mweru naaho
gwo gwangamúsobanulira byo.
15 Kuguma na yibyo, iri umundu angaba akola mwo'Mutima Mweru,
ali mu sobanukirwa na byoshi. Si yenyene, abandu batanga-
sobanukirwa naye!
16 «Nyandi keera úkamenya inzaliro za Nahano?
Kandi iri, nyandi keera úkamúhanuula?†»
Halikago twehe, tukoli ba mwe'nzaliro za Kirisito.

3

Ndaaye nabwigira mu mukolwa gwa Rurema

1 E beene witu! Ku kirya kyanya, bitakanzigira kwo ngizi mùyigiriza
nga bandu ábakola mwo'Mutima Mweru. Si byâli ngwiriiri ngizi
mùyigiriza nga bandu be'kihugo, nga na'baana baanuke ku bya
Kirisito.
2 Ngiisi byo n'gamùyigirizagya, byâli riiri nga mata. Si bitâli riiri
nga byokulya bikomu. Mukuba, mutâli zaazi ba ibiringiini ukuyakiira
amagambo makomu. Halinde na zeene, mutangahasha ukugayakiira,
3 bwo muki tuuziri nga bandu be'kihugo! Na íbiyerekiini kwokwo,
bwo mukiri mu girirana uluugi, iri munalongoozania. Aaho! Ka
kwokwo mutaki yifuuziri mu bya'magala, nga bandu be'kihugo?
4 Muguma winyu, agweti agaadeta kwo ali wa Pahulu. No'gundi,
mbu ali wa Hapoolo. Aaho! Ka kwokwo mutakiri nga bandu
be'kihugo?
5 Aahago! Hapoolo, ali nyandi? Na Pahulu, naye ali nyandi? Si
tuli bakozi ba Rurema naaho! Na ku njira yitu, kwo mukalonga
ukumúyemeera. Ee! Twe no'yo witu, Nahano keera akagabulira ngiisi
muguma ugwage mukolwa.
6 Niehe, nie kabyala imbuto. Na Hapoolo, ye wâli kizi zinywisa.
Haliko, Rurema yenyene ye kazimeza!
7 Kwokwo, umundu úli mu byala imbuto, na úli mu zinywisa, bombi,
ndaako kamaro ko bahiiti. Si Rurema naaho ye hiiti akamaro, bwo ye
mu zimeza.
8 Umundu úgweti úgabyala imbuto, na úgweti úgazinywisa, bombi
bo baguma. Na ngiisi muguma wabo, agahembwa, ukukulikirana na
ngiisi kwo akakola.
9 Kwokwo, tulyagagi bakozi ba Rurema, tunali mu kola twe naye. Na
niinyu, mwe ndalo yage.
Na kwakundi, mwe nyumba yage.
10 No'kukulikirana na ngiisi kwo Rurema akangashaanira, nanaba
naluganda wo'bulenga, nanagwanwa nayubaka ulutaliro lwija. Na
buno, ugundi akola mu luyubakira kwo. Kundu kwokwo, ngiisi mundu
akwiriiri amenye bwija ngiisi kwo agakizi luyubakira kwo!
11 Mukuba, yulwo lutaliro, keera lukagwanwa lwabiikwa, anali
ye Yesu Kirisito yenyene. Ndaanaye mundu úwangahasha uku-
luyubakira kwo'lundi.
12 Ngeeka mundu muguma angaluyubakira kwo ne'nooro, ne'harija,
na'mabuye miija go'kukeyengana. No'gundi, anayiji luyubakira kwo
ne'biti, ne'shodu, kandi iri ubundi-bundi bukere.

† **2:16 2.16** Hisaaya 40.13.

13 Kundu kwokwo, imikolwa ya ngiisi muguma, igaki boneka ku
bweranyange ku kyanya igabishuulwa ku lusiku lwe'mberuuka. Ee!
Imikolwa ya ngiisi mundu igagezibwa ku muliro, halinde iyerekanwe
ku bweranyange nga ngiisi kwo iri.
14 Umundu, iri angaba akayubaka inyumba, inabe itakasingooka,
uyo ye galonga ibihembo.
15 Halikago, uyo wabo, iri yangamúsingookera, ye gayingira mu
ruhombo. Yehe yenyene, agaakira. Haliko agaaba nga úwayihuka mu
muliro.
16 Ka mutayiji kwo mwe mukola nyumba ya Rurema? No'Mutima
gwage, gukoli mùtuuziri mwo?
17 Umundu, iri angashereezagya inyumba ya Rurema, naye Rurema
agamúshereeza! Mukuba, inyumba ya Rurema, iri ndaluule. Munali
mwe iyo nyumba.
18 Hataki gire mundu úgayiteba. Mu kati kiinyu, iri umundu angaba
ayibwini kwo ali munabwenge ku bye'kihugo, akwiriiri ayigire nga
muhwija, gira lyo alonga ukuba mwitegeereza nirizina.
19 Ee! Ubwenge bwa mu kihugo, imbere lya Rurema, buli buhwija
nga kwo biyandisirwi kwokuno: «Abanabwenge, ali mu bagwakiza
mu bulyalya bwabo.*»
20 Biyandisirwi na kwokuno: «Ngiisi bya'bitegeereza bali mu salira,
Nahano ayiji-yiji kwo biri bya busha-busha.†»
21 Ku yukwo, hataki gire umundu úgaki yihayira ku bya'bandu, bwo
byoshi bikola bye'mwinyu.
22 Aba Pahulu, kandi iri Hapoolo, kandi iri Keefa. Kiba kihugo, kandi
iri ubugumaana, kandi iri ulufu. Biba bya kino kihe, kandi iri bye'kihe
íkyâye ki yije. Yibyo byoshi bikola bye'mwinyu.
23 Na mwehe, mukolaga ba Kirisito. Na Kirisito, ali wa Rurema.

4

Indumwa za Kirisito zabonerwa

1 Mukwiriiri mukizi tubona kwo tuli bakozi ba Kirisito. Mutubone,
na kwo twe tukasikirizibwa utumbishwa twa Rurema!
2 Ikyanya abandu bali mu biikwa ku bwimangizi, bakwiriiri bakizi
ba bemeera.
3 Kwokwo, kundu mwangandwira ulubaaja, kitali kindu imwani!
Ndanganabona kindu, kundu nangatwirwa ulubaaja na'batwi
be'maaja be'kihugo. Kiri na nienyene, ndali mu yitwira ulubaaja!
4 Mu mutima gwani, ndaabyo bihamba byo ndi mu yuvwa. Kundu
kwokwo, yibyo bitayerekiini kwo ndahiiti buhube. Si Nahano naaho,
ye wangandwira ulubaaja!
5 Ku yukwo, mutalunguli twa ulubaaja lwo'mundu yeshi. Si mukizi
lindira, halinde ku lusiku lwo Nahano agayija kwo. Mukuba, ngiisi
íbiki bishirwi mu kihulu, agabitanguulira. Anabishuule na ngiisi
bya'bandu bashungisiri mu mitima yabo. Ku lwolwo lusiku, iri abandu
bangaba bakwaniini ukuhuuzibwa, lyo Rurema agabahuuza.
6 E beene witu! Yaga magambo go njuba mu mùbwira, nagayitwira
kwo'mugani, twe na Hapoolo, gira lyo mulonga ukusobanukirwa na
guno mugani: «Ngiisi íbiyandisirwi mu Mandiko Meeru, mutakizi

* **3:19 3.19** Hayubu 5.13. † **3:20 3.20** Zaburi 94.11.

bibambala!» Ku yukwo, hataki girage umundu mu kati kiinyu úgakizi
yikangaata kwo ali mundu wa kirage, iri anagayiriza ugundi.
7 Aaho! Nyandi úkakugira kwo we kuliiri abandi? Na biki byo
uhiitagi, byo Rurema atakakuheereza? Na bwo ubihaabirwi, kituma
kiki uki gweti ugabiyihayira kwo nga utakabihaabwa?
8 Bikoli bonesiri kwo keera mukalonga byoshi íbimùgooziri! Keera
mwanagala! Munakola baami! Mbu na twehe, tutali mu bwami
bwinyu! Yehee! Nangaloziizi kwo mwangabiiri baami nirizina, gira
lyo tukalonge ukutwala kuguma!
9 Twehe twe ndumwa, ngoli bwini kwo Rurema akatubiika ku
mbeka, nga ábali mu gendi yitirwa imbere lya'bandu! Tuli mu
loleerwa na booshi mu kihugo, kiri na'baganda booshi.
10 Kwokwo, tuli nga bahwija hi'gulu lya Kirisito. Mbu na mwehe,
mwe muli bitegeereza mu kati kaage! Twehe, twe tukola mu
bukaholwe. Mbu na mwehe, mwe banabushobozi! Twehe, twe tukola
mu gayirizibwa. Na mwehe, mwe mukolaga banalushaagwa!
11 Halinde ku kino kihe, tuki genderiiri ukushalika! Tunaki
nyotiirwi! Tunaki yambiiti ubusanganira! Tunakiri mu tumikirwa.
Tunabuziri ishumbi.
12 Tuli mu yitubanula mu kukizi yikolera twenyene. Ikyanya abandu
bali mu tudaaka, tuli mu bagashaanira. Ne'kyanya bali mu tulibuza,
tuli mu gooyera.
13 Ne'kyanya bali mu tudetera buligo, tuli mu bashuvya mu kati
ko'butuudu. Halinde buno, tukiri mu bonwa ngi'davwangira lya mu
kihugo, nga ni'shingwe lyamwo.
14 Yaga magambo gooshi, íbyatuma namùyandikira go, kutali hi'gulu
lyo'kumùbonia ishoni. Si ndoziizi ukumùhanuula, mwe baana baani
bakundwa!
15 Ee! Kundu mwangaba na'bandu bihumbi ikumi bo'kukizi mùlera
mu kati ka Kirisito, haliko muli na yisho muguma naaho, anali ye
niehe. Mukuba, ikyanya n'gamùmenyeesa Imyazi Miija, lyo n'gaba
yisho mu kati ka Kirisito Yesu.
16 Aaho! Namùyinginga, mukizi nyigira kwo'mugani!
17 Byebyo, byo bikatuma n'gamùtumira Timoteyo, umwana wani
mukundwa, anali mwemeera mu kati ka Nahano. Nâli loziizi akizi
mùkengeeza ngiisi byo ngulikiiri mu kati ka Yesu Kirisito. Binali byo
ndi mu genda ngayigiriza abandu ba mu mashengero gooshi.
18 Baguma biinyu bakola mu yiheemya, mbu ndagaki yija iyo munda
imwinyu.
19 Kundu kwokwo, ngayija yo duba, iri Nahano angalooza. Ne'ri
abandu bangaba bagweti bagayiheemya, lyo ngayibonera ubushobozi
bwabo. Ndagalola naaho ku magambo go bali mu pupiriza kwo.
20 Mukuba, ubwami bwa Rurema, butayimangiiri ku magambo
mamaata. Si buyimangiiri ku bushobozi bwage!
21 Kwokwo, bikagi byo muloziizi? Ka nimùyijire ne'ngoni? Kandi iri
nimùyijire mu kati ko'rukundo, na mu kati ko'butuudu?

5

Abanabikoleere bakizi twibwa mwi'shengero

1 Umwazi, keera gwakwira mu bandu, kwo mu kati kiinyu, muli
ubushule. No'bushule mwene yubwo, kiri na'bapagaani batangabuyi-
funda mwo! Mukuba, mu kati kiinyu, mulyagagi umundu úkoli tuuziri
na muka yishe.
2 Munaki gweti mugayikangaata! Si mwangagwasirwi
no'mwizingeerwe! No'yo mundu úgweti úgaagira ibikoleere
kwokwo, nga keera mukamútwa!
3 Kundu tutali kuguma buno, si ndi kuguma na niinyu ku
byo'mutima. Kwokwo, uyo mundu úgweti úgaagira yibyo bikoleere,
keera namútwira ulubaaja nga kwo nangamútwiriiri lwo, íngibe iyo
munda.
4 Ku yukwo, ikyanya mugakuumana kwi'ziina lya Nahamwitu Yesu,
naani ngaaba ndi haaho mu mutima. No'bushobozi bwa Nahamwitu
Yesu, nabwo bunabe ho.
5 Haaho uyo mundu, munamútange imwa Shetaani, gira amagala
gaage gashereezibwe! Haliko, umutima gwage gwohe, gukalonge
ukukizibwa ku lusiku lwo Nahano agagaluka kwo.
6 Ukuyihaya kwinyu, kutali kwija. Ka mutayiji kwe'saama niniini, iri
mu heemya irobe lyoshi?
7 Ku yukwo na niinyu, muyilyose mwe'saama keera íyaleeza isiku
nyingi.* Munabe ngi'robe lihyahya íritabiikwa mwe'saama. Kunali
kwo mukola. Mukuba, Kirisito ye kyanabuzi kiitu kye'Pasaka, keera
akanatangwa ayitwe hi'gulu liitu.
8 Ku yukwo, ikyanya tugakizi kengeera yulwo lusiku lukulu, kutabe
mu kati ke'nzigo, kandi iri mu bitalaalwe! Mukuba yibyo, byo
biryagagi nge'saama keera íyaleeza isiku. Si mukizi lukengeera mu
kati ko'kuli, na buzira bulyalya! Mukuba, byebyo, byo biryagagi nga
mikate mizira saama.
9 Mu galya maruba ga mbere, n'gamùyandikira kwo mutakizi
komeerana na'bashule.
10 Yukwo, kutali kudeta kwo mutakizi komeerana na'bapagaani,
mbu bwo bali bashule, kandi iri bazizi be'bindu, kandi iri banyazi,
kandi iri bo'kukizi yikumba imigisi. Abandu mwene yabo, ndaakwo
kubayiyeka, kútali kushaaga mu kihugo.
11 Halikago buno, namùyandikira kwo mutakizi komeerana na ábali
mu yideta kwo bali beene witu mu kati ka Kirisito, banakiri bashule,
kandi iri bazizi be'bindu, kandi iri bo'kuyikumba imigisi, kandi iri
bagambani, kandi iri balalwe, kandi iri ingunge. Abandu mwene yabo,
kiri ne'byokulya, mutakizi shangiira!
12-13 Yabo bapagaani, ndakwiriiri kwo ngizi twa imaaja zaabo.
Si Rurema yenyene, ye gabatwira zo! Haliko, ku luhande lwa
ábali mwi'shengero, mukwiriiri mukizi twa imaaja zaabo, nga kwo
biyandisirwi kwokuno: «Abanabikoleere mu kati kiinyu, mukizi
batwa!†»

6

Mutakizi legana imbere lya'bapagaani

---

* **5:7 5.7** Nga ngiisi kwe'saama niini iri mu heemya irobe lyoshi, kwo na kwokwo umundu muguma mubi angayulubaza abandu bingi. † **5:12-13 5.12-13** Bukengeeze 17.7; 19.19; 24.7.

1 Iri muguma winyu angaba ali mu hambanwa no'wabo, ka
bimúkwiriiri atwale ulubaaja mu bapagaani, mbu bamútwire lwo? Ka
atangaleka abaabo Bakirisito babe bo bagaalutwa?
2 Ka mutayiji kwa'bandu ba Rurema, bo bâye twe imaaja za íbiri
mu kihugo? Aaho! Bwo biryagagi kwokwo, kituma kiki mukiri mu
yabirwa ukutwa imaaja za'magambo go'busha-busha?
3 Ka mutayiji kwo twe tugaatwa kiri ne'maaja za'baganda? Aaho!
Ka itali yo haahe, kwo twangakizi twa ne'maaja za íbiri mu kihugo!
4 Ku yukwo, ikyanya mugakizi hambanwa ku bya mu kihugo,
mutakwiriiri ukutwala imaaja ziinyu mu batayijikiini mwi'shengero.
5 Nadeta kwokwo, hi'gulu lyo'kumùteeza ishoni. Ka byangaziga
kwo mu kati kiinyu, mutali kiri no'mundu muguma wo'bwitegeereze
úwangakizi hambuula abaabo?
6 Si mwehe, Umukirisito muguma ali mu gendi lega uwabo
Mukirisito, kunali imbere lya'bapagaani!

7 Yukwo kulegana kwinyu, ehee! Kwonyene, kuyerekiini kwo
keera mwayabirwa lwoshi! Ho mwangakizi legana kwokwo, ka
mutangayemeera ukuhubirwa, kandi iri ukulyalyanibwa?
8 Si mwehe, mukiri mu hubirana, no'kukizi lyalyanania. Munali mu
beene winyu Bakirisito!

9 Ka mutayiji kwo banangora-mabi batâye fine mu bwami bwa
Rurema? Mutakizi ki yiteba! Si ndaaye munabihigo úgaafina mu
yubwo bwami bwa Rurema, kandi iri mwikumbi we'migisi, kandi
iri bashule, kandi iri bo'kugirirana kwe'bikoleere boonyene kwa
boonyene. Baba bashosi ku baabo bashosi, kandi iri abakazi ku baabo
bakazi.
10 Ndaanabo bazimba ábagabufina mwo, kandi iri bazizi be'bindu,
kandi iri balalwe, kandi iri bagambani, kandi iri ingunge.
11 Mwene yibyo, baguma biinyu nabo bâli kizi bigira. Halikago
buno, keera bakabishukwa. Munakola bataluule ba Rurema. Munakoli
kwaniini imbere lyage mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito, na mu kati
ko'Mutima gwa Rurema witu.

Tutwikire ku bushule

12 Ngeeka muguma winyu angadeta: «Niehe, mbangwirwi ku
byoshi!» Ee! Biri kwokwo! Kundu kwokwo, bitalyagagi byoshi
íbyangatugenduukira! Na kundu mbangwirwi ku byoshi, haliko,
ndangayemeera kwo hagire kindu íkigangira mbe muja wakyo.
13 Ugundi, ti: «Ibyokulya, bikagirwa hi'gulu li'bunda! Ni'bunda, lik-
agirwa hi'gulu lye'byokulya.» Kundu kwokwo, yibyo byombi, Rurema
agaki bishereeza. Kwokwo, na'magala giitu kwakundi, gatakagirwa
hi'gulu lyo'bushule. Si gakagirwa hi'gulu lyo'kukizi kolera Nahano.
Ee! Nahano ali mu gahahalira.
14 Rurema, keera akakoleesa ubushobozi bwage mu kuzuula Nahano.
Kwokwo, na nyiitu, âye tuzuule.

15 Ka mutayiji kwa'magala giitu biryagagi birumbu bya'magala
ga Kirisito? Aaho! Ka nangatwala ibirumbu bya'magala gaage
imwo'mushule, mbu naye bigendi ba birumbu byage? Nanga!

16 Ka mutayiji kwo ngiisi úli mu genda agashuleha, ali mu ba
akola magala maguma no'yo mushule wage? Mukuba, biyandisirwi
kwokuno: «Yabo bombi, bagaaba bakola magala maguma.*»
17 Kwokwo, umundu, ikyanya ali mu yinywaniisa na Nahano, iri
bakoli tuliinwi ku byo'mutima.
18 Ku yukwo, mukizi yiyeka lwoshi no'bushule! Ngiisi bindi byaha
bya'bandu bali mu gira, bali mu bigirira inyuma lya'magala gaabo. Si
ngiisi úli mu shuleha, yehe ali mu ba keera ahubira amagala gaage!
19 Ka mutayiji kwa'magala giinyu, iri nyumba yo'Mutima Mweru?
Ee! Rurema keera akamùheereza gwo, gunakoli mùtuuziri mwo.
Kwokwo, mutakiri bandu ba ha lwinyu mwenyene!
20 Si keera mukagulwa ku kishingo kikayu! Ku yukwo, mukizi
koleesa amagala giinyu ku njira yo Rurema agakizi yivugwa mwo.

7

Amahano hi'gulu lyo'kuyanga

1 Buno, ngola ngamùshuvya ku byo mukanyandikira. Umushosi,
bulyagagi bwija atuule buzira kuyanga.
2 Haliko, bwo'bushule bukoli leeziri ulugero, kyo kitumiri ngiisi
mushosi akwiriiri ayange! Na ngiisi mukazi, naye akwiriiri ayangwe.
3 Ngiisi mushosi akwiriiri akizi bonaana na mukaage, nga kwo
bimúkwiriiri. No'mukazi kwakundi, akwiriiri akizi bonaana na yiba.
4 Mukuba, amagala go'mukazi, gatakiri ga halwage yenyene. Si yiba,
ye koli gayimangiiri. Kwokwo, no'mushosi, amagala gaage, gatakiri ga
halwage yenyene. Si mukaage, ye koli gayimangiiri.
5 Kwokwo, yabo bombi, hataki gire úgakizi lahirira uwabo, kútali ku
kyanya kigerwa naaho kyo keera balagaana kwo, hi'gulu lyo'kuhuuna
Rurema. Ha nyuma, munashubi yegeerana. Kwokwo, lyo Shetaani
atalonge ubulyo bwo angamùgeza mwo. Mukuba, hali ikyanya mutaki
shobwiri ukuyihangaana ku mifwije giinyu.
6 Yago magambo go namùbwira, gatali ga kumùhamuliza. Si gali ga
kumùhanguula naaho.
7 Nangaloziizi kwa'bashosi booshi bangabiiri nga kwokuno ndi.
Haliko, ngiisi mundu ahiiti ikyage-kyage kigabi, kyo ahaabirwi na
Rurema. Muguma, ahiiti kirebe. No'gundi, kirebe.
8 Na buno, ngola ngaadeta imwa ábakiri bashumba, ne'mwa
banamufwiri. Yabo, buli bwija bayame-yame nga ngiisi kwo bali, nga
kwokuno naani ndi.
9 Haliko, iri batangashobola ukuyihangirira ku mifwije ga'magala
gaabo, buli bwija abashosi bayange. Na'bakazi, nabo bayangwe, ho
bangakizi lungumirwa.
10 Ne'ri umundu angaba keera akayanga, kandi iri akayangwa,
mbiitagi ulubaaja. Ndanali nie kalubiika. Si Nahano yenyene ye
kalubiika! Na yulwo lubaaja, lulahiziizi kwo'mukazi atahuluke imwa
yiba.
11 Ne'ri umukazi angaba keera ahuluka imwa yiba, akwiriiri atuule
kwokwo buzira kushubi yangwa. Kandi iri ashubi galukira imwa
yiba, halinde banywane. Na kwakundi, umushosi, atakwiriiri ayimule
mukaage.

---

* **6:16 6.16** Ndondeko 2.24.

12 Imwa'bandi, ngi hiiti irindi igambo. Si lyohe, ndalitumwa na
Nahano. Linali lyo lyeri: Umushosi, iri angaba akoli yemiiri Yesu,
anabe ayaziri umukazi mupagaani, no'yo mukaage anayemeere kwo
bagatuulanwa, uyo Mukirisito, atagire mbu amúyimule!
13 Kwokwo, no'mukazi, iri angaba akoli yemiiri Yesu, anabe ayazirwi
no'mushosi mupagaani, no'yo mushosi anayemeere kwo bagatuu-
lanwa, uyo mukazi naye, atagire mbu ahuluke imwa yiba.
14 Mukuba, umushosi mupagaani agaaba akoli talwirwi imwa
Rurema hi'gulu lya mukaage. No'yo mukazi mupagaani, naye agaaba
akoli talwirwi imwa Rurema hi'gulu lya yiba. Nga bitangabiiri
kwokwo, abaana baabo bangayulubiiri. Haliko buno, bakoli talwirwi
imwa Rurema.
15 Kundu kwokwo, iri umupagaani angalooza ukulekana
no'Mukirisito, uyo Mukirisito angamúhanguula kwo agende.
Kwi'gambo mwene yiri, ndaalwo lubaaja úluki shwesiri uyo Mukirisito
kwo ayame no'yo wabo. Mukuba, Rurema akamùhamagala kwo
mukizi tuula mu mutuula.
16 E mukazi Mukirisito! Si hali ikyanya wangakengeera wakiza
yibalo! Na naawe, e mushosi Mukirisito! Si hali ikyanya wangak-
engeera wakiza mukaawe!

Ngiisi kwo ukagwanwa, kube kwo ugayama

17 Ngiisi mundu akwiriiri ayame nga ngiisi kwo akagwanwa ku
kyanya Nahano Rurema akamúhamagala. Yukwo, kukulikiriini na
ngiisi kwo Rurema âli mali gwanwa amúshungikira. Luno luhango,
ndi mu lubiika mu mashengero gooshi.
18 Ko'mundu akagwanwa keera atenguulwa ku kyanya Rurema
akamúhamagala? Uyo, ataki shubi yigira nga atakatenguulwa. Kandi,
ka hali mundu úkagwanwa atazi tenguulwa ku kyanya Rurema
akamúhamagala? Uyo naye, ataki shubi gira, mbu atenguulwe.
19 Mukuba, iri umundu angaba atengwirwi, kandi iri atatengwirwi,
kitali kindu. Si íbiri na'kamaro naaho, kuli kukizi simbaha imaaja za
Rurema!
20 Ku yukwo, ngiisi kwo'mundu akagwanwa ali ku kyanya Rurema
akamúhamagala, ayame-yame kwokwo.
21 Ku kyanya Rurema akakuhamagala, ka akakugwana uli muja?
Yibyo, bitakuteere ulushunguti. Kuguma na yibyo, iri wangalonga
ubulyo bwo'kushwekuulwa mu buja bwawe, ubukoleese!
22 Mukuba, umundu, ikyanya Nahano akamúhamagala, iri akag-
wanwa ali muja, uyo buno, akolaga mushwekuule mu kati ka Nahano.
Na ngiisi úkagwanwa atali muja, uyo naye buno, akola muja wa
Kirisito.
23 Mwehe, Rurema keera akamùgula ku kishingo kikayu. Ku yukwo,
mutakizi ki yemeera kwo mukizi girwa baja ba'bandu.
24 Kwokwo, e beene witu! Ngiisi muguma winyu ayame-yame
imbere lya Rurema, nga kwo akagwanwa ku kyanya Rurema
akamúhamagala.

Amahano imwa'bashumba, ne'mwa banamufwiri

25 Ne'mwa ábatazi yangwa, ndaalwo lubaaja lwo Nahano ambiiri
hi'gulu lyabo. Kundu kwokwo, ngola ngamùbwira ngiisi kwo mbwini.
Na ngwaniini ukuyemeerwa, bwo Nahano angashaniiri.

26 Hi'gulu lya'makuba ágakola ho buno, ndoniri kwo buli bwija
ngiisi mundu ayame-yame nga ngiisi kwo ali.
27 Iri umundu angaba akoli yaziri, ataki gire mbu ayimule mukaage.
Ne'ri angaba atazi yanga, naye ataki gende agalooza umukazi
wo'kuyanga.
28 Kundu kwokwo, iri wangayanga umukazi, ndaakyo kyaha kyo
ugaaba wagira. No'munyere kwakundi, iri angayangwa, naye ndaakyo
kyaha kyo agaaba agira. Haliko, ikyanya abandu bali mu yangana,
bagaki ba na'maganya hano mu kihugo. Na ndoziizi ukumùkengula
hi'gulu lyago.
29 E beene witu! Byo ndoziizi ukudeta, kwe'kyanya íkikoli sigiiri,
kikola kiniini. Ukulyokera buno, iri abandu bangaba bakoli yaziri,
bakwiriiri bakizi ba nga batayaziri.
30 Na ábagweti bagaalira, babe nga batali mu lira. Na ábagweti
bagashambaala kwakundi, babe nga batashambiiri. Na ábagweti
bagaagula ibindu, babe nga batabigweti.
31 Na ábagweti bagadandaza, nabo batabuyitange mwo lwoshi.
Mukuba, kino kihugo nga kwo kiri, kikola kigaamala.
32 Na ndoziizi kwo mutakizi yama muli no'luhahalizi. Iri Umukirisito
angaba atayaziri, ali mu yama agweti agahahalira ibya Nahano, gira
lyo alonga ukumúsimiisa.
33 Si Umukirisito, iri angaba akoli yaziri, yehe ali mu yama agweti
agahahalira ibye'kihugo, mu kukizi looza íbigasimiisa namwage.
34 Anabe nga keera ayigabura mwo kubiri. Kwokwo, kwo biri
ne'mwa'Bakirisito banyere ábakiri mu viruuka, kandi iri keera
ábakuluuduka. Mukuba, bayamiri bali mu yitanga imwa Nahano ku
bya'magala, kiri na ku byo'mutima. Haliko, iri umukazi angaba akoli
yazirwi, yehe ayamiri ali mu hahalira ibye'kihugo, mu kukizi looza
íbigasimiisa namwage.
35 Yaga magambo, namùbwira go hi'gulu lyo'kumùtabaala. Si kutali
mbu lyo nimùbiika mwe'bihangatiizi bingi-bingi! Ndoziizagi kwo
mukizi tuula mu njira íkwaniini, iri munakizi kolera Nahano buzira
kulubaganibwa.
36 Iri umunyere angaba keera akuluuduka, anabaagage akoli loziizi
ukuyangwa, yishe anabe akoli bwini kwo agirira munyere wage buligo
mu kumúlahirira kwo atayangwe, uyo yishe angakoli gira nga kwo
aloziizi, halinde uyo munyere wage ayangwe. Uyo yishe, ndaakyo
kyaha kyo agaaba agira.*
37 Haliko, hali ikyanya umundu angaba keera ashungika ku mutima
gwage kwo atagagondeesa munyere wage, kutanabe kwa kutundwa
no'gundi. Uyo naye, agaaba agira bwija.
38 Ku yukwo, ikyanya umundu agondeesa munyere wage, agira
bwija. Haliko, iri angaba atamúgondeesa, iri agira bwija
bwe'ngingwe.
39 Na kwakundi, ikyanya umukazi ali mu ba ayazirwi, na yiba anabe
akiri ho, ali mu ba aki shwekiirwi imwo'yo yiba. Haliko, ikyanya uyo
yiba agaaba keera afwa, lyoki uyo mukazi angakoli hanguulwa kwo

* **7:36 7.36-38** Ino miziizi 36-38, hali bandu baguma ábali mu sobanukirwa kwo Pahulu agweti agaadeta ku mutabana úki fundisiri.

ayangwe na ngiisi mushosi ye asiimiri. Si uyo mushosi, akwiriiri abe
mundu wa Nahano.
40 Kundu kwokwo, mbwini kwo'yo namufwiri, iri angayama nga
kwo akasigwa, iri agaaba ali muhiirwa we'ngingwe. Na nyemiiri kwo
naani, Umutima gwa Rurema gundi mwo.

8

*Inyama ízatangwa imwe'migisi**

1 Na buno, ngolaga ngaadeta hi'gulu lye'nyama íziri mu tangwa
imwe'migisi. Tuyiji-yiji kwo tweshi tuhiiti ubumenyi. Kundu kwokwo,
ubumenyi bwo buli mu tuma abandu bagayiheemya. Si urukundo,
lwohe lwo luli mu bayubaka!
2 Umundu, iri angayibona kwo ye yiji ikindu, iri atazi menya ngiisi
byo akwiriiri ukumenya.
3 Halikago, iri umundu angaba akuuziri Rurema, yoyo ye nayijikiini
imwage!
4 Ikyanya imigisi iri mu tangirwa inyama, tuyiji-yiji kwo kitali kindu.
Tuyiji na kwo ndaaye gundi Rurema, átali yolya muguma naaho.
5 Bandu baguma bali mu deta kwe'mizimu iba ho, iba ya mwi'gulu,
kandi iri ya mu kihugo. Banali mu deta kwe'mizimu iri mingi-mingi,
na kwo banahano bali bingi-bingi.
6 Kundu kwokwo, twehe tuhiiti yolya Rurema muguma naaho, anali
ye Daata. Yehe, ye kabumba ibindu byoshi. Tunali ho hi'gulu lyage.
Hanali na Nahano muguma naaho, ye Yesu Kirisito. Yehe, ye tumiri
ibindu byoshi biri ho! Ye na tumiri tuli ho.
7 Yiryo igambo, tutangadeta kwa'bandu booshi baliyiji. Mukuba,
bandu baguma bakomiiri bweneene ibye'migisi. Kiri na zeene, ngiisi
kyanya bali mu lya inyama, bali mu yami gwatwa ne'bihamba, mu
kukengeera kwo zatangwa imwe'migisi. Banabe keera bayiyulubaza,
bwo batasobanukiirwi ne'bibi ne'biija.
8 Kundu kwokwo, ibyokulya bitali byo byangatuyegeza áhali
Rurema. Kundu twangaleka ibyokulya, ndaabyo tugahomba. Na
kundu twangabilya, ndaabyo tugagenduukirwa kwo.
9 Kwokwo, mwe mukoli hangwirwi ku birebe, mukizi lola bwija,
mutayiji kengeera mwasiitaza ábatakaniri!
10 Tudete kwo'winyu atasobanukiirwi ne'bibi ne'biija.
Anakubonage, we munabumenyi, ukoli bwatiiri mu luheero
lwe'migisi. Unabe ugweti ugaliira mwe'byokulya keera íbyatangwa
imwayo. Haaho, naye agayami bilya.
11 Kwokwo, uyo mwene winyu útazi kana, agayiji kengeera ateereka
hi'gulu lyo'bumenyi bwawe, na Kirisito keera akamúfwira!
12 Si ikyanya uli mu hubiraga beene winyu kwokwo, halinde
banakizi teerwa ne'bihamba, iri keera wahubira na Kirisito yenyene!
13 Ku yukwo, iri mwene witu Mukirisito angagwa mu byaha hi'gulu
lye'nyama zo ndi mu lya, ndâye ki zilye, gira ndayiji kengeera
namúsiitaza.

---

* **8: 8.0** *Inyama ízatangwa imwe'migisi* Mu yizo siku, inyama nyingi zâli kizi tee tangwa imwe'migisi, zikabuli twalwa mu kaguliro.

9

Pahulu atahuuna íbimúkwaniini

1 Niehe ndashwesirwi. Si ndi ndumwa ya Nahamwitu Yesu, keera
n'ganamúyibonera. Na mwehe, mulyagagi bitumbwe bye'mikolwa yo
n'gamúkolera.
2 Kundu abandi bandu batangayemeera kwo ndi ndumwa yage,
haliko mwehe mwe mukwaniini mumenye! Ee! Ngiisi kwo mukoli
ba, kuyerekiini kwo ndi ndumwa mu kati ka Nahano.
3 Ikyanya abandu bali mu ndega, ndi mu bashuvya, ti:
4 Ka tutakwaniini tukizi haabwa byo tugaalya, na byo tugaanywa?
5 Ka tutanakwaniini ukukizi balamana na bakiitu Bakirisito, nga kwo
Keefa ali mu gira, ne'zindi ndumwa, kiri na beene wabo Nahano?
6 Ka niehe na Barinaaba naaho, twe tukwiriiri ukukizi yikolera ku
magoorwa giitu?
7 Si ndaaye úli mu gira umukolwa gwo'busirikaani ku fwaranga
ze'mwage yenyene! Ndaanaye úli mu byala indalo ye'mizabibu, mbu
atanalye ku mbuto zaayo. Ndaanaye úli mu ragira ibitugwa, mbu
atananywe ku mata gaabyo.
8 Yaga magambo, ndagadeta ha lwani nienyene. Si gadesirwi kiri na
mu Maaja!
9 Mukuba, mu maaja za Musa bidesirwi kwokuno: «Ikyanya
ugakoleesa ingaavu mu kubugumula ingano, utakolwe kwo wakizi
gishweka ikinwanwa, mbu itagilye kwo.*» Yaga magambo, ka Rurema
akagadeta hi'gulu lyo'kuhahalira ingaavu naaho?
10 Ka atadesiri na hi'gulu liitu? Ee! Na nyiitu, galyagagi hi'gulu liitu!
Mukuba, iri umundu angalima indalo, kandi iri kuhungumula imbuto
ízayimbuka mwo, booshi bali mu gira kwokwo mu kulangaalira kwo
bagalonga ku mwimbu.
11 Kwokwo, na nyiitu, keera tukagwanwa twabyala ibyo'mutima mu
kati kiinyu. Aaho! Ka mwangaki soomerwa, iri twangamùyimbula
mwe'bindu byo'kututabaala ku magoorwa ga'magala giitu?
12 Si abandi, mubwini kwo bakwaniini ukukizi haabwa ku bindu
biinyu! Aaho! Ka twehe, itali yo haahe kwo twe tukwaniini
ukubihaabwa kwo?
Kundu tubikwaniini, tutali mu mùhuuna byo. Na ho twangagira
kwokwo, tuli mu gooyera mu kati ka byoshi, gira lyo tutayiji kengeera
twabuliisa abandu ubulyo bwo bangayakiira mwe'Myazi Miija ya
Kirisito.
13 Kiri ne'kyanya abandu bali mu kolaga mu nyumba ya Rurema, ka
mutayiji kwo mwomwo, mwo bali mu longera ibyokulya byabo? Ee!
Ikyanya bali mu kola ha katanda ko'kutangira kwa'matuulo, haaho ho
nabo bali mu longera ku byatangwa.
14 Kwo na kwokwo, Nahano keera akadeta kwe'kyanya abandu bali
mu genda bagamenyeesa Imyazi Miija, bakwaniini bakizi gilongera
mwo íbigabatabaala ku magoorwa gaabo.
15 Haliko niehe, kundu bingwaniini, ndaakyo kiri ne'kiguma kyo
ndi mu huuna! Na íbitumiri namùyandikira kwokwo, kutali mbu lyo
mubimbeereza. Mukuba, ho nangabuliisibwa ubulyo bwo'kuyiyuvwa
ku yibyo, na nvwe kwo kukulu!

---

* **9:9 9.9** Bukengeeze 25.4.

16 Kundu kwokwo, ndangakizi yihaya, mbu bwo ndi mu menyeesa
abandu Imyazi Miija. Mukuba, guli mukolwa gwo n'gatumwa. Ne'ri
ndangakizi bamenyeesa yo, agaaba yayewe imwani!
17 Íngibe nie n'gashungika kwo ngizi gimenyeesa mu bandu, lyoki
nangagihembiirwi kwo. Haliko, bwo gulyagagi mukolwa gwo Rurema
akanzikiiriza, bingwiriiri naaho kwo ngizi gukola.
18 Aaho! Kwokwo, imbembo yani, biryagagi biki? Imbembo yani,
kuli kukizi menyeesa abandu Imyazi Miija ku busha, buzira kukizi
bahuuna íbingwaniini hi'gulu lyayo.
19 Kundu ndali muja wa mundu yeshi, haliko keera n'gayigira kwo
mbe muja wa'bandu booshi. Kwokwo, lyo ndonga ukukizi leeta
abandu bingi imwa Yesu.
20 Ku kyanya nâli riiri mu Bayahudi, nâli tuuziri nga Muyahudi,
halinde lya'Bayahudi, balonga ukuyemeera Kirisito. Nienyene ndaki
tuuziri mwi'dako lye'maaja za Musa. Kundu kwokwo, ikyanya nâli
tuuziri mu bali mwi'dako lyazo, nâli kizi yigira nga naani ndi mwi'dako
lyazo, halinde lyo nabo, balonga ukuyemeera Kirisito.
21 Ne'kyanya nâli tuuziri mu batayiji Imaaja, nanakizi yigira nga
naani ndaziyiji, gira lyo nabo, balonga ukuyemeera Kirisito. (Kutali
kudeta kwo ndaki simbahiri imaaja za Rurema. Si nyamiri ndi
mwi'dako lye'maaja za Kirisito.)
22 Na kwakundi, ikyanya nâli tuuziri mu bali mu bukaholwe,
nanakizi yigira nga naani bundi mwo, gira lyo nabo, balonga ukuye-
meera Kirisito. Nâli kizi koleesa injira zooshi mu bandu booshi mu
kukizi yigira nga ngiisi kwo bali, halinde lyo baguma baabo, ndonge
ukubakiza.
23 Yibyo byoshi, ndi mu bigira hi'gulu lye'Myazi Miija, gira lyo naani
ndonga ukukizi gashaanirwa mu kati kaayo.
24 Ka mutayiji kwe'kyanya abandu bali mu gira indangwe, kwo
booshi bali mu kubiriza mu kutibita? Kundu kwokwo, muguma naaho,
ye mu haabwa imbembo yo'buhimi. Kwokwo, niinyu, mukizi kubiriza,
halinde lyo niinyu mukahaabwe imbembo zo'buhimi.
25 Ikyanya abandu bali mu himana mu ndangwe, booshi bali mu
hatiriza amagala gaabo. Bali mu gira kwokwo, hi'gulu lyo'kulonga
ulushembe, lunali lwa kushereera naaho. Si twehe tuli mu yi-
hangaana, gira tukahaabwe ulushembe lwo'kuyama ho!
26 Na bwo mbiiti akalimbi, ndi mu tibita, halinde mbike ho kali.
Ndanali mu shulika ibifune mu kyanyaanya.
27 Ndi mu himbiisa amagala gaani bweneene, gabe nga ga muja, gira
Rurema atayiji kengeera andahira, na ndi nie shuba mu menyeesa
abandi hi'gulu lyage.

10

Tutayagaze Rurema nga'Bahisiraheeri

1 E beene witu! Ndoziizi mumenyage bwija kwe'kyanya bashokuluza
biitu bâli riiri mwi'shamba, booshi bâli kizi rongoorwa na kirya
kibungu. Ne'kyanya injira ikabereka mu nyaaja, booshi banalenga
mwo.
2 Ku kyanya bakarongoorwa ne'kibungu, no'kujabuka iyo nyaaja, lyo
bakabatiizibwa, mu kugirwa bakulikizi ba Musa.

3 Yabo booshi, bâli kizi lya byebirya byokulya byo'Mutima.
4 Banakizi nywa na kyekirya kinywebwa kyagwo. Mukuba, Rurema
âli kizi balyokeza amiiji mu lwala, lwanakizi bakulikira. Na yulwo
lwala, ye Kirisito yenyene.
5 Kundu kwokwo, abingi baabo batakasimiisa Rurema. Kyanatuma
ibirunda byabo, bigaaba mijande-mijande mwi'shamba.
6 Yabo bandu, bâli kizi hemurwa na'mabi. Ne'ri bakagira kwokwo,
gwanaba mugani gwo'kutukengula, gira nyiitu tutakizi hemurwa.
7 Ku yukwo, mutakizi ki yikumba imigisi, nga kwo baguma baabo
bâli kizi gira. Mukuba, biyandisirwi kwokuno: «Yabo bandu,
banatondeera ukuvwajagira, iri bananywa bweneene. Ha nyuma,
banayimuka, banatondeera ukukina bwalaafwe, mu kugira íbitali nga
byo.*»
8 Tutanakizi ki yifunda mu bushule, nga kwo baguma baabo bâli
kizi gira, halinde mu kati kaabo, ku lusiku luguma, mwanayami fwa
abandu bihumbi makumi gabiri na bishatu.
9 Tutanakizi ki gezagya Nahano, nga kwo baguma baabo bâli kizi
gira, halinde banakomwa ne'mijoka, banafwa.
10 Mutanakizi ki yidodombera Rurema, nga kwo baguma baabo bâli
kizi gira, banayitwa no'muganda Nakiminika.
11 Yibyo byoshi, ikyanya bikakoleka imwabo, byanayandikwa,
gubaagage mugani gwo'kutukengula, twe tukoli tuuziri mu siku
ze'mberuuka.
12 Ku yukwo, ngiisi útoniri kwo asikamiri, ayiloleekeze bwija, atayiji
kengeera agwa!
13 Mu magezo go muli mu longaga, ndaago ga'bandi batazindi
longa. Na bwo Rurema ali mwemeera, atangaleka mbu mugez-
ibwe kwo mutashobwiri. Ee! Ikyanya mugakizi gezibwa, Rurema
agamùshoboleesa ukuyihangaana, halinde munagafuuke mwo.

Akashasha ka Nahamwitu, na'ke'mizimu

14 Ku yukwo e bakundwa baani! Mukizi yiyeka lwoshi ukuyikumba
imigisi!
15 Bwo niinyu muhiiti ubwenge, mwenyene mugere ngiisi kwo
namùbwira.
16 Ikyanya tuli mu tanga kongwa imwa Rurema hi'gulu lyo'rusoozo
lwo'bugashaane, lyo tuli mu ba ne'ngoome mu muko gwa Kirisito. Na
mu kukoojola umukate, lyo tuli mu ba ne'ngoome na mu magala gaage.
17 Na kwo tulyagagi bingi, tweshi tuli mu shangiira gwogwo mukate
muguma, kyo kitumiri tweshi tuli mu ba magala maguma.
18 Mulolere umugani ku Bahisiraheeri. Mukuba, ikyanya bali mu
tangira Rurema amatuulo ku katanda, banagalye kwo, bali mu ba
ne'ngoome ku byakoleka hi'gulu lyako.
19 Ka ndoziizi ukudeta kwa'matuulo, ngiisi kwo gali mu tangwa
imwe'migisi, kiri kindu? Nanga! Si kiri ne'migisi yonyene, kitali kindu!
20 Kundu kwokwo, ikyanya abapagaani bali mu tanga amatuulo
gaabo, atakiri Rurema ye bali mu gatangira. Si bali mu gatanga
imwe'mizimu! Ndanaloziizi kwo mukizi ba ne'ngoome ne'mizimu.

---

* **10:7 10.7** Kulyoka 32.6.

21 Bitamùzigiiri kwo mukizi nywa ku biri mu rusoozo lwa Nahano,
mbu munashubi nywa na ku biri mu rusoozo lwe'mizimu. Mutangak-
izi shangiira ku bya'kashasha ka Nahano, mbu munashubi shangiira
na ku bya'kashasha ke'mizimu!
22 Ka tuloziizi ukuteera Nahano uluugi? Kandi iri, ka mutoniri kwo
twe tuhiiti imisi ukumúhima?

Ngiisi kwo tugakoleesa ubushwekuule bwitu

23 Baguma, bali mu deta: «Twehe, tuhangwirwi ku byoshi!»
Kundu kwokwo, bitali byoshi íbiri mu gendukirana! Na kundu
mwangahanguulwa ku byoshi, si byoshi bitali mu tabaalana.
24 Hatagire mundu úgayihahalira yenyene. Si mukizi hahalira
abandi.
25 Ngiisi nyama íziri mu guliisibwa mu tuguliro, mwangakizi zirya,
mutanakizi hizaanwa kwo ngeeka mwagira buligo.
26 Mukuba, «Ikihugo, na byoshi íbikiri mwo, biri bya Nahano.[†]»
27 Hali ikyanya umupagaani angamùlaalika kwo mugendi lya
imwage, munabe muloziizi ukugenda yo. Aaho! Mugendi lya ngiisi
byo bagamùhakira! Mutanabe ne'migangaanwe mbu ngeeka mwagira
buligo, nanga!
28 Haliko, hali ikyanya umundu angamùbwira: «Iyi nyama, keera
yatangwa ituulo imwe'migisi.» Lyoki, mutaki gilye, gira lyo'yo mundu,
atasigale ateezirwi ne'bihamba.
29 Yibyo bihamba, ndadeta kwo mwehe mwe mugabiteerwa. Si
nadeta kwo hali ikyanya uyo gundi ye wangabiteerwa.
Ngeeka, umundu angambuuza: «Kituma kiki ngweti ngatwirwa
ulubaaja kwi'gambo lirebe, na ngoli hangwirwi ukuligira? Uyo gundi,
kundu agweti agateerwa ibihamba hi'gulu lyabyo, bitandoziri!
30 Si byo ndi mu lya, ndi mu tanga kongwa hi'gulu lyabyo! Aahago!
Kituma kiki ngi gweti ngashembuulwa hi'gulu lyabyo?»
31 Nangashuvya: «Ngiisi byo ugakizi gira, kuba kulya, kandi iri
kunywa, kandi iri ngiisi bindi byoshi, ukizi bigira ku njira yo Rurema
agakizi yivugwa mwo.»
32 Mu byoshi byo ugaagira, utakizi hubiisa umundu yeshi, aba
Muyahudi, kandi iri mupagaani, kandi iri mundu wa mwi'shengero
lya Rurema.
33 Kiri na nienyene, ndi mu gira umwete gwo'kusimiisa abandu
booshi, mu kati ka byoshi. Ndanali mu yihahalira nienyene. Si ndi
mu hahalira abandi booshi, gira lyo nabo balonga ukukizibwa!

11

1 Kwokwo, mukizi nyigira kwo'mugani, nga kwo naani ndi mu
guyigira ku Kirisito.

Ngiisi kwa'bakazi bagakizi huuna Rurema

2 Ngweti ngamùhuuza, bwo mukiri mu ngengeera mu kati ka
byoshi. Kwokwo, ikyanya n'gahaabwa amigirizo, na niinyu, nanayiji
mùyigiriza go. Halinde buno, muki gakulikiiri bwija.
3 Na buno, ndoziizi mumenye kwo Kirisito yi'twe lya ngiisi mushosi.
Na ngiisi mushosi, yi'twe lya mukaage. Na Rurema, yi'twe lya Kirisito.

---

† **10:26 10.26** Zaburi 24.1.

4 Ku yukwo, iri umushosi angabwikira itwe ku kyanya ali mu huuna
Rurema, kandi iri ku kyanya ali mu tanga ubuleevi, iri keera ateeza
Kirisito ishoni.
5 No'mukazi naye, iri angahuuna Rurema, kandi iri kutanga
ubuleevi, buzira kubwikira itwe lyage, iri naye keera ateeza yiba
ishoni, anabaagage nga mukazi úbezirwi akahala.
6 Ee! Iri umukazi atangabwika itwe lyage, akwiriiri akunguulwe
akahala! Na bwo'mukazi, ukubegwa akahala kuteeziri ishoni, kyo
kitumiri akwiriiri akizi bwikira itwe lyage.
7 Haliko umushosi, yehe atakwiriiri ukukizi libwikira, bwo ye riiri
ne'njusho ya Rurema. Ye nali mwo'bulangashane bwage. Si umukazi,
yehe ali mu boneka mwo'bulangashane bwa yiba!
8 Ikyanya Rurema akabumba umushosi, atakamúlyosa mu mukazi.
Si umukazi, ye kalyosibwa mu mushosi.
9 Na kwakundi, umushosi atakabumbwa hi'gulu lyo'mukazi. Si
umukazi, ye kabumbwa hi'gulu lyo'mushosi.
10 Kyo kitumiri umukazi akwiriiri akizi bwikira itwe lyage, kibe
kyereso kwo ali mwi'dako lya yiba. Akizi libwikira, na bwa'baganda
bamúbwini.
11 Na kwakundi, mu kati ka Nahano, umukazi ali mu yihega ku
mushosi. No'mushosi naye, ali mu yihega ku mukazi.
12 Mukuba, nga kwo'mukazi akalyosibwa mu mushosi, kwo na
kwokwo no'mushosi naye ali mu butwa no'mukazi. Na byoshi biri
mu lyoka imwa Rurema.
13 Mutwagage uluhango mwenyene, iri umukazi akwaniini ukukizi
huuna Rurema, atanabwikiiri itwe lyage.
14 Kiri no'mushosi naye, ukukulikirana nga kwo akabumbwa,
biteeziri ishoni ukukizi hindiza umushaku.
15 Si ku mukazi, ukuhindiza umushaku, bwo bulangashane bwage!
Mukuba, akahaabwa umushaku hi'gulu lyo'kukizi bwikira itwe lyage.
16 Ne'ri umundu angalooza ukuhaliira ku yiri igambo, akwiriiri
amenye kwo ndaagwo gundi mugeeza gwo tuhiiti. Kiri na mu
mashengero gooshi ga Rurema, ndaagwo gundi mugeeza úguli ho.

Amahano hi'gulu lya'kashasha ka Nahano
(Mataayo 26.26-29; Mariko 14.22-25; Luka 22.15-20)

17 Na buno, ngola ngamùbiikira uluhango hi'gulu lye'mihumaanano
yinyu. Si hi'gulu lyayo, ndaakyo kindu kyo nangamùhuugiza kwo. Si
imihumaanano yinyu, ho yangamùtabiiri, ye kola mu mùshereeza!
18 Ubwa mbere, n'gayuvwa kwe'kyanya muli mu kuumana
mwi'shengero, muli mu yihandulana kwo. Nanayemeera kwo
byangaba kwokwo.
19 Emwe! Yukwo kuyihandulana kwo, ku luhande luguma, kukwiri-
iri kumùbe mwo, gira hayerekane ku bweranyange ngiisi ábakwaniini
mu kati kiinyu!
20 Ikyanya muli mu kuumana, bitakiri byokulya bya'kashasha ka
Nahano, byo muli mu lya.
21 Mukuba, ikyanya muli mu birya, mutali mu lindirana. Si ngiisi
muguma winyu ali mu lunguula agaalya ibye'mwage yenyene! Kina-
tume baguma biinyu bali mu taaha bashalisiri. Na'bandi, banataahe
bakoli lalusiri.

22 Aaho! Ka mutahiiti inyumba zo mwangakizi liira mwo,
no'kunywera mwo? Si baguma biinyu, ikyanya batahiiti byo bagaalya,
muli mu babonia ishoni, iri munakizi gayiriza ni'shengero lya Rurema!
Ndetage kuti? Ka nangamùhuuza ku byo muli mu gira? Nanga!
Bitangaziga!
23 Amigirizo go n'gahaabwa na Nahano, go na gaago niinyu,
n'gamùyigiriza: Mu bulya bushigi bwo Nahamwitu Yesu akatangwa
mu bagoma baage, akayabiira umukate.
24 Ne'ri akaba keera atanga kongwa imwa Rurema, anagukoojola.
Anadeta: «Yugu, galyagagi magala gaani ágagatangwa hi'gulu liinyu.
Mukizi gira kwoku, hi'gulu lyo'kungengeera!»
25 Kwo na kwokwo, iri bakaba keera bayusa ukusheega, anayabiira
no'rusoozo. Anadeta: «Luno rusoozo, lulyagagi lwe'kihango kihyahya.
Rurema agakikwiza mu kuyona umuko gwani hi'gulu liinyu. Ngi-
isi kyanya mugakizi nywa íbiri mwo, mukizi gira kwoku hi'gulu
lyo'kungengeera!»
26 Kwokwo, ngiisi kyanya mugakizi lya umukate, munanywe na
ku rusoozo, lyo mugaaba mwamenyeesa ngiisi kwo Nahano akafwa,
halinde ukuhisa ku kyanya agayija kwo.
27 Kwokwo, iri umundu agaalya ku mukate gwa Nahano, kandi iri
anywa ku rusoozo lwage ku njira ítakwaniini, agaaba keera ahubira
amagala ga Nahano, no'muko gwage.
28 Ngiisi mundu, akwiriiri atee yibuliriza bwija, abuli lya ku mukate,
no'kunywera ku rusoozo.
29 Mukuba, iri umundu angaba ali mu lya no'kunywa, anabe
atanasobanukiirwi kwo biri bya'magala ga Nahano, iri ayikululira
ikihano yenyene.
30 Kyo kitumiri mu kati kiinyu, abandu bingi bakola mu jeejera,
banakoli lwaziri. Na'bandi keera bakafwa!
31 Haliko, iri twangagwanwa twayibuliriza twenyene, lyoki Rurema
atangaki tuhana.
32 Na kwakundi, ikyanya Nahano ali mu tuhana, kuli mu ba naaho
hi'gulu lyo'kutukengula. Kwokwo, ikyanya abandu be'kihugo bagayiji
hanwa, tutayiji kengeera twahanirwa kuguma.
33 E beene witu! Ikyanya mugakizi kuumana hi'gulu lyo'kushangiira
ibyokulya, mukizi lindirana.
34 Ne'ri hangaba hali umundu úkoli shalisiri, akwiriiri atee lya
imwage. Kwokwo, lyo'kukuumana kwinyu kutayiji tuma mugaa-
hanwa.
Amagambo ágasigiiri, ngayiji mùshuvya, mango nayija iyo munda
imwinyu.

12

Ibigabi íbilyosiri imwo'Mutima Mweru

1 E beene witu! Ndoziizagi mumenye bwija hi'gulu lye'bigabi
íbilyosiri imwo'Mutima Mweru.
2 Muyiji kwe'kyanya mwâli ki riiri bapagaani, mwâli kizi haburwa,
halinde mwanakizi twalwa mu bye'migisi. Kundu kwokwo, iyo migisi
imemiri.

3 Kwokwo, mukwaniini mumenye bwija, kwo ndaaye mundu
úrongwirwi no'Mutima gwa Rurema, mbu anaki dete kwo Yesu
adaakwe! Ndaanaye úwangadeta kwo Yesu ye Nahano, kútali ku njira
yo'Mutima Mweru.
4 Ibigabi íbilyosiri imwo'Mutima Mweru, biri mwo kwingi-kwingi.
Haliko Umutima Mweru guli gwogwo-gwogwo.
5 Abandu banali mu kolera Nahano ku njira nyingi-nyingi. Haliko,
Nahano ye yoyo naaho.
6 Na kundu imikolwa ya Rurema iri mu kolwa ku njira nyingi, haliko
yoyo Rurema ye mu koleesa byoshi mu bandu booshi.
7 Umutima Mweru guli mu koleesagya ngiisi mundu kwage-kwage,
halinde booshi banakizi genduukirwa kuguma.
8 Muguma, Umutima Mweru guli mu múshoboleesa ukukizi deta
amagambo go'bwitegeereze. Gwogwo Mutima Mweru guli mu
shoboleesa ugundi ukukizi deta amagambo go'bumenyi.
9 No'gundi, gunamúshoboleese ukukizi ba no'bwemeere. No'gundi,
gunamúshoboleese ukukizi kiza abalwazi.
10 No'gundi, gunamúshoboleese ukukizi gira ibitangaaza.
No'gundi, gunamúshoboleese ukukizi tanga ubuleevi. No'gundi,
gunamúshoboleese ukukizi sobaanura amagambo ágalyosiri imwa
Rurema, na ágalyosiri handi-handi. No'gundi, gunamúshoboleese
ukukizi deta ku zindi-zindi ndeto. No'gundi, gunamúshoboleese
ukukizi sobaanura íbiri mu detwa mu kati kaazo.
11 Yibyo bigabi byoshi, biri mu koleesibwa na gwogwo Mutima
Mweru muguma naaho. Gunali mu bigabulira abandu nga ngiisi kwo
guli mu shungika gwonyene.

Abakirisito bakizi kolerana nga magala maguma

12 Amagala, kundu gali mu ba gali maguma naaho, si gali mu ba
ne'birumbu bingi. Na kundu yibyo birumbu biri bingi, haliko biri mu
ba bya magala maguma naaho. Kwokwo, kwo biri na ku bya Kirisito.
13 Mukuba, tweshi tukagirwa magala maguma, mu kubatiizibwa
ku gwogulya Mutima Mweru muguma, tuba Bayahudi, kandi iri
bandu be'gindi milala, tuba baja, kandi iri tutali baja. Ee! Tweshi
tukayonerwa kwo gwogwo Mutima Mweru muguma naaho.
14 Amagala, gatali mu ba ne'kirumbu kiguma naaho. Si gali mu ba
ne'birumbu bingi.
15 Ngeeka ukugulu kwangadetaga: «Bwo niehe ndali kuboko, ndali
kirumbu kya yaga magala.» Aaho! Ikyanya kuli mu deta kwokwo,
ka byangakoli tuma yukwo kugulu kutagaki ba kirumbu kya'magala?
Nanga!
16 Kandi, ngeeka ukutwiri kwangadetaga: «Bwo niehe ndali isu,
ndali kirumbu kya yaga magala.» Yibyo nabyo, bitangatuma ukutwiri
kutagaki ba kirumbu kyago.
17 Amagala gooshi, nga gangabiiri isu, kuti kwo'mundu angaki
yuvwa? Kandi iri gangabiiri kutwiri, kuti kwo'mundu angaki bayiza?
18 Haliko, ibirumbu byoshi bya'magala, Rurema akatengeka ngiisi
kiguma nga kwo akalooza.
19 Nge'birumbu byoshi bya'magala byangabiiri kirumbu kiguma
naaho, nga ndaakigo magala ágakiri ho.

20 Si kwoku ibirumbu biryagagi bingi, na'magala gali maguma naaho.
21 Kwokwo, bitangaziga kwi'su libwire ukuboko mbu: «Ndali ni'goorwa lyawe!» Ni'twe kwakundi, litangabwira amagulu mbu: «Ndali ni'goorwa liinyu!»
22 Si ibirumbu bya'magala íbiri mu boneka kwo biri mu bukaholwe, byebyo byo biri mu ba na'kamaro ke'ngingwe.
23 Na ngiisi birumbu byo tuli mu bona kwo bitahiiti ulushaagwa, byebyo byo tuli mu heereza ulushaagwa lwe'ngingwe. Ne'birumbu byo tuli mu bonaga kwo biri mu teezania ishoni, byebyo byo tuli mu bwikiriza ingingwe.
24 Haliko, ibindi birumbu, bitali mu tuteeza ishoni, bitanahiiti igoorwa mwene yiryo. Mukuba, ikyanya Rurema akabiika ibirumbu byoshi bya'magala kuguma, ngiisi birumbu íbitâli hiiti ulushaagwa, byanaba byo agaheereza ulushaagwa lwe'ngingwe.
25 Kwokwo, ibirumbu bya'magala, bitakwiriiri ukukizi yihandulana kwo. Si bikwiriiri bikizi hahalirana.
26 Ikyanya ikirumbu kiguma kiri mu libuuka, ne'byabo byoshi biri mu libuukira kuguma. Ne'kyanya ikirumbu kiguma kiri mu kuzibwa, ne'byabo byoshi binashambaalire kuguma nakyo.
27 Kwokwo, na niinyu, mukola magala ga Kirisito. Na ngiisi muguma winyu akola kirumbu kyago.
28 Mwi'shengero, Rurema akatee biika mwe'ndumwa. Ubwa kabiri, analibiika mwa'baleevi. Ubwa kashatu, analibiika mwa'bigiriza. Ha nyuma, analibiika mwa'bandu bo'kukizi gira ibitangaaza. Abuli libiika na mu bali ne'kigabi kyo'kukiza abalwazi. Analibiika na mwa'bandu bo'kutabaalana. Analibiika na mwa'bimangizi. Analibiika na mu bali mu deta ku zindi-zindi ndeto.
29 Aaho! Ka booshi ziryagagi ndumwa? Ka booshi bali baleevi? Ka booshi bali bigiriza? Ka booshi bali mu giraga ibitangaaza?
30 Ka booshi bahiiti ikigabi kyo'kukiza abalwazi? Ka booshi bali mu deta ku zindi-zindi ndeto? Ka booshi bali mu sobaanura íbiri mu detwa mu kati kaazo?
31 Si mwehe, mukizi fiitirwa mu kulooza ibigabi íbikuliiri ibyabo.

Na buno, ngola ngamùyereka injira nyiija bweneene íhimiri izaabo zooshi.

13

Tukizi kundana

1 Hali ikyanya nangakizi deta ku ndeto za'bandu, na ku za'baganda. Haliko, iri nangaba mbuziri urukundo, ngaaba no'lubi nga lwa ngengere, kandi iri lwe'binjanja íbiri mu jalala!
2 Hali ne'kyanya nangaba ne'kigabi kyo'kukizi tanga ubuleevi. Na mbe no'bumenyi bwoshi, halinde na nzobanukirwe na ngiisi bumbishwa. Na mbe no'bwemeere bwo nangabungiisa kiri na mwe'migazi. Haliko, iri nangaba mbuziri urukundo, ndali kindu!
3 Hali ne'kyanya nangatanga ibindu byani byoshi imwa'bakeni, na ndange kiri na'magala gaani goonyene mbu gasingooke. Haliko, iri nangaba mbuziri urukundo, iri ndaabyo nayunguka!
4 Uwo rukundo, ali mu yigendererana. Anali mu girirana bwija. Atali mu gwatwa no'luugi. Atanali mu yihaya. Atanali mu yikangaata.

5 Uwo rukundo, ali mu shaagana. Si atali mu yikundirira. Atanali
mu yagalwa duba. Atanali mu biikirana umujina.
6 Atali mu siimira amabi, si ali mu shambaalira ibyo'kuli.
7 Ali mu gooyera mu kati ka byoshi. Anali mu yemeerana mu kati ka
byoshi. Ali mu langalirana mu kati ka byoshi. Anali mu yihangaana
mu kati ka byoshi.
8 Urukundo, lutâye here! Si ukutanga ubuleevi, kwoki kwâye ki here.
No'kudeta ku zindi-zindi ndeto, nakwo kwâye ki here. No'bumenyi,
nabwo bwâye ki here.
9 Mukuba, byo tuyiji buno, biri bya miharwa naaho. Ne'byo tuli mu
tangirwa kwo'buleevi, nabyo biri bya miharwa.
10 Si ikyanya íbitungiini bigayija, lyo íbitatungiini bigaahera.
11 Ikyanya nâli ki riiri mwana mwanuke, nâli kizi deta nga mwanuke.
Ne'nzaliro zaani, zâli ki riiri za'kaanuke. Na kundu nâli kizi tona
nga mwanuke, haliko ikyanya n'gaba ngola mushosi, yibyo byoshi
bya'kaanuke nanabijanda.
12 Buno tukiri mu bona ngo'mundu wo'kuyiringuuza mu kilolero.
Haliko ha nyuma, twâye bone masu ku gandi! Buno byo nyiji, bikiri
bya miharwa naaho. Haliko ha nyuma, ngaamenya byoshi, nga kwo
Rurema anyiji lwoshi.
13 Kwokwo, halyagagi amagambo gashatu ágagayama ho: ubwe-
meere, no'mulangaaliro, no'rukundo. Haliko írikuliiri yago gaabo,
urukundo.

14

Ukutanga ubuleevi kuhimiri ukudeta ku zindi-zindi ndeto

1 Mukizi gira umwete gwo'kukundana! Na kwakundi, mukizi
looza ibigabi íbilyosiri imwo'Mutima Mweru, ne'ngingwe, ikigabi
kyo'kutanga ubuleevi.
2 Umundu, iri angaba ali mu deta ku zindi-zindi ndeto, atali mu
zideta na'bandu. Ndaanaye mundu úwangabisobanukirwa, bwo
bibishamiri. Si ali mu zideta na Rurema yenyene, mu kati ko'mutima.
3 Haliko, iri umundu angatanga ubuleevi, yeki ali mu ba abwira
abandu amagambo go'kubayubaka. Ganali ga kubakania umutima,
no'kubaholeeza.
4 Umundu, iri angadeta ku zindi-zindi ndeto, ali mu yiyubaka
yenyene. Si iri angakizi tanga ubuleevi, yehe ali mu ba ayubaka
ishengero lyoshi.
5 Nangaloziizi kwo mweshi mukizi deta ku zindi-zindi ndeto.
Haliko ingingwe, nangalooza kwo mweshi mukizi tanga ubuleevi.
Ee! Umundu, iri angaba ali mu tanga ubuleevi, ye kuliiri úli
mu deta ku zindi-zindi ndeto. Kundu kwokwo, iri umundu
angazideta, anayami zisobaanura, halinde ni'shengero linayubakwe,
kwoki zangaba na'kamaro.
6 E beene witu! Nga nangayija iyo munda imwinyu, na ndondeere
ukudeta ku zindi-zindi ndeto, bikagi byo mwangaki genduukirwa
mwo? Si ndaabyo! Haliko, iri nangayiji mùbishuulira íbishubi
bishamiri, lyoki mwangagenduukirwa! Mwanganagenduukirwa, iri
nangamùleetera ubumenyi, kandi iri ubuleevi, kandi iri amigirizo.

7 Kiri ne'birugu íbitali mwo'bugumaana, nga muteera-teera kandi
iri ululanga, iri batangabilasa bwija, umundu atangamenya ulwimbo
lwo bagweti bagaalasa.
8 Ne'kibuga kwakundi, iri kitangalongeera bwija, ndaaye
úwangayitegaanura mbu agende mwi'zibo.
9 Kwokwo, kwo biryagagi ne'mwinyu. Kuti kwa'bandu banga-
sobanukirwa ne'byo muli mu deta, mutanali mu deta amagambo
ágayijikiini? Si mugaaba nga muli mu teerera imbira mu munyaga!
10 Mu mahanga gooshi, muli indeto za kwingi-kwingi. Na ngiisi
nguma iri mu menyeekana imwa beene yo.
11 Umundu, iri angadeta indeto yo ndayiji, iri aba kinyamahanga
imwani. Na naani, na mbe kinyamahanga imwage.
12 Kwokwo, na niinyu, bwo mukoli fitiirwi mu kukizi looza ibi-
gabi íbilyosiri imwo'Mutima Mweru, mukizi fiitirwa bweneene mu
kukoleesa ibigabi íbigayubaka ishengero.
13 Umundu, iri angakizi deta ku zindi-zindi ndeto, akwiriiri ahuune
Rurema amúheereze ne'kigabi kyo'kukizi zisobaanura.
14 Mukuba, iri nangadeta na Rurema ku zindi-zindi ndeto, iri
umutima gwani gwo gwamúdesa. No'bwenge bwani, bunabe ndaabyo
bwagira.
15 Kwokwo, ngirage kuti? Ngakizi huuna Rurema ku mutima
gwani. Na mbuune na ku bwenge bwani kwakundi. Na ku luhande
lwo'kuyimba, ngakizi yimba ku mutima gwani. Ngakizi yimba na ku
bwenge bwani kwakundi.
16 Hali ikyanya wangaba uli mu yivuga Rurema ku mutima gwawe
naaho, iri unatanga kongwa. Na yaho, hanabe ugundi útakaniri.
Aaho! Iri angaba atasobanukiirwi na byo uli mu deta, kutagi kwo
angadeta «Bikizi ba kwokwo!»
17 Kundu wangaba ugweti ugatanga kongwa bwija, uyo winyu
atangayubakwa.
18 Nayivuga Rurema bwo ndi mu deta ku zindi-zindi ndeto bweneene
ukumùhima mweshi.
19 Kundu kwokwo, ku kyanya ngola mwi'shengero, nangasiima
ukubwira abandu amagambo gataanu go bagayuvwa, banalonge
ukuyigirizibwa, ho nangadeta amagambo bihumbi ikumi ge'zindi-
zindi ndeto.
20 E beene witu! Mutakizi ki yitoneesa nga baana baanuke! Ku
luhande lwa'mabi, kube kwo mugakizi yigira nga baana baanuke. Si
ku nzaliro ziinyu, mukizi yisaliza nga ábakoli kaniri.
21 Mu Maaja biyandisirwi kwokuno:
«Nahano adesiragi kwokuno:
“Yaba bandu, ngabaganuulira ku njira ye'binyamahanga.
Ee! Bali bandu bo'kudeta ku zindi-zindi ndeto.
Kundu kwokwo, bataganyuvwiriza.*”»
22 Ku yukwo, izindi-zindi ndeto kiri mu ba kyereso imwa
ábatayemiiri Rurema. Si zitali mu ba hi'gulu lya ábakoli múyemiiri.
Haliko ukutanga ubuleevi, kwohe kuli mu yubaka ábakoli múyemiiri.
Si kutali mu yubaka ábatamúyemiiri.

---

* **14:21 14.21** Hisaaya 28.11-12.

23 Hali ikyanya abandu bi'shengero bangakuumana, na booshi bana-
tondeeze ukudeta ku zindi-zindi ndeto. Hanayiji yingira ábatakaniri,
kandi iri abapagaani. Aaho! Ikyanya bamùyuvwa, ka batangadeta
kwo mukoli sirehiri!
24 Haliko, iri umundu angagwana abandu booshi bagweti bagatanga
ubuleevi, ka yubwo buleevi butangayami múyemeeza kwo ali
munabyaha? Mukuba, byoshi byo agayuvwa bigayami mútwira
ulubaaja.
25 Uyo mundu, iri angaba abishiri ubumbishwa, yubwo buleevi
bunabubishuule, halinde anafukame, anayikumbe Rurema, iri
anadeta: «Ku kasiisa Rurema ali mu kati kiinyu!»

Tukizi yitonda mu kukoleesa ibigabi byo'Mutima Mweru

26 E beene witu! Kwokwo, tudetage kuti? Ikyanya muli mu kuumana,
muguma winyu angaba ali no'lwimbo lwo'kuyimba. Ugundi anabe
ni'gambo lyo'kuyigiriza. Ugundi anamenyeese íbishubi bishamiri.
Ugundi anadete ku zindi-zindi ndeto. Ugundi anazisobaanure. Yibyo
byoshi, mukizi bigira ku njira yo byangayubaka mwi'shengero.
27 Ne'ri hangaba hali abandu bo'kudeta ku zindi-zindi ndeto, hatabe
ingingwe ya'babiri, kandi iri bashatu. Na mu kuzideta, bakwiriiri
bakizi deta muguma-muguma. Hanabe no'mundu wo'kuzisobaanura.
28 Uyo wo'kuzisobaanura, iri atangaboneka, uyo wo'kuzideta akwiri-
iri ahulike, anazidetere mu mutima gwage naaho, bo na Rurema.
29 Ne'kyanya bagatanga ubuleevi kwakundi, habe babiri, kandi iri
bashatu. Yubwo buleevi bwabo, abandi banabugere ku bwitonde.
30 Na mu babwatiiri, iri umundu angayigulirwa igambo, uyo wabo
úgweti úgaadeta, akwiriiri ahulike.
31 Mweshi mwangatanga ubuleevi. Haliko, abe muguma-muguma,
halinde lya'bandu booshi bakizi yigirizibwa, banakanibwe imitima.
32 Abaleevi ba Rurema, bakwiriiri bakizi yitegeereza ku buleevi
bwabo.
33-34 Mukuba, Rurema atali wa kuleeta ulunganga. Si ali wa
kuyerekana ingoome!

Ikyanya mugakizi kuumana mwi'shengero, abakazi bakwiriiri bak-
izi hulika, nga kwo biri mu ba mu gandi mashengero gooshi ga
Rurema. Batahangwirwi ukukizi deta mwo. Bakizi yama basimbahiri,
nga kwo bidesirwi mu Maaja.
35 Ne'ri bangaba bali ne'kibuuzo, bakwiriiri bagendi kibuuza bayiba
mu nyumba zaabo. Mukuba, umukazi ukukizi deta mwi'shengero, ziri
ishoni.
36 Aaho! Ka mutoniri kwi'gambo lya Rurema likatondeerera
imwinyu? Kandi iri, ka mwehe naaho mwe likahikira?
37 Iri wangayibona kwo uli muleevi, kandi kwo uli ne'kigabi kirebe
íkilyosiri imwo'Mutima Mweru, ukwiriiri umenye kwo ngiisi byo
namùyandikira hano, luli lubaaja ukulyoka imwa Nahano yenyene.
38 Iri umundu atangalutwaza, naye mutakizi mútwaza.

39 Kwokwo, e beene witu! Mukizi fiitirwa mu kutanga ubuleevi. Na
kwakundi, mutakizi lahiza abandu kwo batadete ku zindi-zindi ndeto.
40 Byoshi bikwiriiri bikizi girwa ku njira íkwaniini, na mu kati
ko'bwitonde.

15

Akasiisa ko'kuzuuka kwa Kirisito

1 E beene witu! Keera n'gamùyigiriza hi'gulu lye'Myazi Miija,
mwanagiyakiira. Yo munakoli sikamiri mwo. Kwokwo buno, ndoziizi
ukumùkengeeza yo.
2 Ne'ri mwangakizi gikania, ukukulikirana na ngiisi kwo
n'gamùyigiriza yo, igamùkiza. Buzira kwokwo, ukugiyemeera
kwinyu, kugaaba kwa busha.
3 Amigirizo mahamu go n'gahaabwa, go na gaago niinyu n'gayiji
mùyigiriza, kwo Kirisito akafwa hi'gulu lyo'kushaaza ibyaha biitu,
ukukulikirana na íbiyandisirwi mu Mandiko Meeru.
4 Anaziikwa. Halikago, ku lusiku úlugira izishatu, anazuuka. Bikaba
nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru.
5 Anatee hulukira ku Keefa. Abuli hulukira na ku ndumwa zooshi
kwo zâli riiri ikumi na zibiri.
6 Ha nyuma, anahulukira na ku bandi beene witu kinaliguma, banâli
tambusiri magana gataanu. Mu kati kaabo, abingi bakiri ho. Haliko,
abandi keera bakafwa.
7 Ha nyuma, anahulukira na ku Yakobo. Abuli hulukira na ku zindi
ndumwa zooshi.
8 Ne'ri hakazinda, naani anambulukira kwo. Nanaba nga úkabutwa
ku kyanya íkitali nga kyo.
9 Mukuba, mu kati ke'ndumwa zooshi, nie toohiri. Ndanakwiriiri kiri
no'kudetwa kwo ndi mu kati kaazo. Mukuba, nâli kizi libuza ishengero
lya Rurema.
10 Halikago, Rurema anambonera ulukogo, kyanatuma ngaaba
nga kwokuno ndi. No'lukogo lwo akambonera, lutakafwa ubusha.
Mukuba, nie ndi mu yitubanula mu kukolera Rurema, ukuhima izindi
ndumwa zooshi. Kundu kwokwo, ndâli nienyene nie wâli kizi kola. Si
Rurema ye wâli kizi ngashaanira mu kukola.
11 Gaago migirizo, go tuli mu yigiriza, ímba niehe, kandi iri yizo zindi
ndumwa. Go na gaago, go mukanayemeera.

Nyiitu tugazuuka mu bafwiri

12 Bwo tuli mu yigiriza kwo Kirisito keera akazuuka mu bafwiri,
kutagi baguma biinyu bakiri mu deta kwo abafwiri batagazuuka?
13 Nga kwangabiiri kwo abafwiri batagazuuka, iri kiri Kirisito naye
atakazuuka.
14 Ne'ri Kirisito angabiiri atakazuuka, kiri no'kuyigiriza kwitu
hi'gulu lyage, kulyagagi kwa busha. Kiri no'kumúyemeera kwinyu,
nakwo kwangabiiri kwa busha!
15 Na kwakundi, twangabonesiri kwo tuli mu tanga ubumasi
bwe'bibeesha hi'gulu lya Rurema. Mukuba, tuli mu deta kwo keera
akazuula Kirisito mu bafwiri. Haliko iri kwangabiiri kwo abafwiri
batagazuuka, iri Kirisito naye, Rurema atakamúzuula.
16 Ee! Nga kwangabiiri kwo abafwiri batagazuuka, iri Kirisito naye
atakazuuka.
17 Ne'ri Kirisito angaba atakazuuka, iri yukwo kumúyemeera
kwinyu kuli kwa busha. Nga munaki terekiiri mu byaha biinyu.
18 Kiri na booshi ábakoli gwejiiri mu lufu mu kati ka Kirisito, nga
nabo bateresiri lwoshi.

19 Nga twangalangaliiri Kirisito ku bya mu burambe bwitu hano
mu kihugo naaho, nga bangatuboniiri indengeerwa ukuhima abandi
booshi!
20 Halikago, ku kasiisa Kirisito keera akazuuka mu bafwiri. Ee! Mu
booshi ábagwejiiri mu lufu, ye katangi tee zuuka.
21 Mukuba, nga kwo'lufu lukaleetwa no'mundu muguma, kwo
na kwokwo no'kuzuuka kwa abafwiri nakwo kukaleetwa no'gundi
mundu muguma.
22 Nga kwo Hadamu ye tumiri abandu booshi bali mu fwa, kwo
na kwokwo Kirisito naye ye tumiragi abandu booshi bagaaba bali
bagumaana.
23 Ngiisi muguma ali ne'kyanya kyage kyo'kuzuuka. Mukuba,
Kirisito ye katangi zuuka. Ne'kyanya agashubi yija, abandu baage
nabo bakabuli zuuka.
24 Yibyo, bigakoleka ku lusiku lwe'mberuuka. Haaho, Kirisito
agashereeza abatwali booshi, na'banabushobozi booshi, na'banamisi
booshi. Akabuli sikiiriza Yishe Rurema ubwami.
25 Bikwiriiri Kirisito agenderere ukukizi twala, halinde ukuhisa ku
kyanya Rurema agabiika abagoma baage booshi mwi'dako lya'magulu
gaage.
26 No'mugoma úgazindi shereezibwa, ye Narufu.
27 Mukuba, «Rurema akabiika byoshi mwi'dako lya'magulu gaage.*»
Kundu biyandisirwi kwo byoshi bikabiikwa mwi'dako lya Kirisito,
halikago bibonekeriiri kwo Rurema yenyene atali mwi'dako lyage.
Mukuba, Rurema yenyene ye kabiika byoshi mwi'dako lya Kirisito.
28 Ne'kyanya Rurema agaaba keera abibiika mwi'dako lyo'Mwana
wage, lyo'yo Mwana naye agayibiika mwi'dako lya Rurema, gira lyo
Rurema aba ye gatwala lwoshi, hi'gulu lya byoshi.
29 Aaho! Nga kwangabiiri kwa'bafwiri batagazuuka, kutagi kwo
bigaaba imwa ábali mu batiizibwa hi'gulu lyabo? Na kituma kiki
abandu bakiri mu batiizibwa hi'gulu lya abafwiri?
30 Kiri na twenyene, kituma kikagi twangaki zeera ho twangasiga
amatwe giitu?
31 E beene witu! Mumenye bwija kwo ndi mu zeera ho nangasiga
itwe lyani. Yibi biri ukuli, nga kwo biri byo'kuli kwo nimùshambaliiri
mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito.
32 Kiri ne'kyanya n'galwa na zirya nyamiishwa ndangi mu kaaya
ke'Hefeso, bikagi byo nangaki yungusiri, íngilwe nazo hi'gulu lye'bya
hano mu kihugo naaho?
Nga kwangabiiri kwo abafwiri batagazuuka,
«Tukizi lya, iri tunanywa!
Si kusheezi tugaafwa!†»
33 Mutakizi ki haburwa! «Abandu biija, ikyanya bali mu komeerana
na'babi, lyo bali mu sherebera.»
34 Kwokwo, mukebukwe nga kwo bimùkwiriiri. Munatwikire ku
byaha! Mukuba, mu kati kiinyu, mukiri bandu baguma ábatayiji
Rurema. Na íbitumiri nadetaga kwoku, hi'gulu lyo'kumùbonia ishoni.

Ngiisi kwa'magala giitu gagaaba mu kuzuuka

---

* **15:27 15.27** Zaburi 8.6. † **15:32 15.32** Hisaaya 22.13.

35 Ngeeka mundu muguma angabuuza: «Ikyanya abafwiri
bagazuuka, kugaaba kuti? Baganazuuka na'magala maki?»
36 Yibyo bibuuzo, biri bya buhwija! Si imbuto zo muli mu byala
zitangazuuka, zítazi ba nga zafwa!
37 Na kwakundi, tutali mu byala imbuto ízikoli meziri. Si tuli mu
byala indete, ziba za ngano, kandi iri za zindi mbuto.
38 Na ha nyuma, Rurema anaziyambike kwa'magala nga kwo ali mu
shungika. Na ngiisi mbuto, ali mu giyambika gaayo-gaayo magala.
39 Iminyofu kwo iri yoshi, itali yo miguma. Iminyofu ya'bandu, iri
kwayo. Na ye'nyamiishwa, iri kwayo. Na yo'tunyuni, iri kwayo. Na
ye'fwi, iri kwayo.
40 Na kwakundi, íbiri kwi'gulu bihiiti agaabyo magala. Na íbiri hano
mu kihugo, nabyo bihiiti agaabyo magala kwakundi. Amagala ge'biri
kwi'gulu, gahiiti ubwago bulangashane. Na'magala ge'biri mu kihugo,
nago gahiiti ubwago.
41 Hali ubulangashane bwi'zuuba. Hali na bwo'mwezi. Hali
na bwe'ndonde. Na ngiisi ndonde, nayo ihiitagi ubwayo-bwayo
bulangashane.
42 Kwokwo, kwo bigaaba na mu kuzuuka kwa abafwiri. Ikyanya
amagala gali mu ziikwa, gali mu ba ga kushereera. Si mu kuzuulwa,
gâye be ga kulama!
43 Mu kuziikwa, gali mu ba ga kunenuukwa. Si mu kuzuulwa, gâye
be no'bulangashane! Mu kuziikwa, gali mu ba mu bukaholwe. Si mu
kuzuulwa, gâye be no'bukalage.
44 Mu kuziikwa, gali mu ba gakiri magala ga hano mu kihugo. Si mu
kuzuulwa, gâye be gakola ge'byo'mutima!

Halyagagi amagala ga mu kihugo. Hali na ge'byo'mutima.

45 Biri nga kwo biyandisirwi kwokuno: «Umundu wa mbere
Hadamu, akaba kiremwa kigumaana.‡» Halikago «Hadamu
muzinda»§ yehe akaba mutima, ye nali mu haana ubugumaana.
46 Kwokwo, ibyo'mutima bitali byo bikatangi ba ho. Si ibya mu
kihugo, byo bikatangi ba ho. Yibyo byo'mutima, nabyo byabuli ba ho.
47 Uyo mundu wa mbere, akalyosibwa mu luvu. Si uwa kabiri, yehe
akalyoka mwi'gulu!
48 Kwokwo, booshi aba mu kihugo, bali nga Hadamu, bwo aka-
lyosibwa mu luvu. Si ngiisi aba mwi'gulu, boohe, bali nga Kirisito,
bwo akalyoka mwi'gulu.
49 Nga kwoku tuki shushiini na Hadamu, bwo akalyoka mu luvu,
kwokwo twâye ki shushaane na Kirisito, bwo akalyoka mwi'gulu.

50 E beene witu! Namùbwira ku bweranyange kwo ngiisi íbiri
ne'minyofu no'muko, bitangaziga kwo biyingire mu bwami bwa
Rurema. Mukuba, ibyo kushereera, bitangaziga kwo bikizi yama ho.

51 Yuvwagwi! Ngola ngamùmenyeesa íbishubi bishamiri. Tutali
tweshi kwo tugagwejera mu lufu. Si baguma biitu bagayami hindulwa
52 ku hyanya hiniini. Bigaaba nga kugohya, ku kyanya ikibuga
kizinda kigadihirizibwa. Na mango ikibuga kidihirizibwa, lyo abafwiri
bagazuuka. Banabe batakiri bo'kushubi fwa. Tweshi tunahindulwe!

---

‡ **15:45 15.45** Ndondeko 2.7. § **15:45 15.45** *Hadamu muzinda* Yesu Kirisito.

53 Mukuba, ibyo kushereera, bikwiriiri biyambikwe amagala
ágatâye ki shereere. Na kundu byâli riiri bya kufwa, haliko bigayama
ho.
54 Ikyanya ibyo kushereera no'kufwa bigaaba keera byayam-
bikwa amagala go'kuyama ho, li'gambo ligaaba keera lyakoleka,
íriyandisirwi kwokuno: «Narufu keera amirwa! Anahimwa lwoshi!*»
55 «E Narufu, leero kuhima kwawe kulyagagi hayi?
No'bushobozi bwawe bwo'kukomana, nabwo buli hayagi?†»
56 Ulufu, luli mu longa ubulyo bwo'kutukoma ku njira ye'byaha.
Ne'byaha nabyo, biri mu longa imisi ku njira ye'Maaja.
57 Haliko Rurema ahuuzibwe! Mukuba, ali mu tuhimira ku njira ya
Nahamwitu Yesu Kirisito!
58 Kwokwo, e beene witu bakundwa! Mukizi yama musikamiri!
Hatanagire kindu íkigamùjungubania. Mukizi fiitirwa lwoshi mu
kukolera Nahano, bwo muyiji-yiji kwo ngiisi byo muli mu yitubanula
kwo mu kati kaage, bitagaafwa ubusha.

16

Ibindu byo'kugendi tabaala Abakirisito

1 Na buno, namu detaga hi'gulu lye'kitoolo kyo'kugendi tabaala
abandu ba Rurema. Mukizi gira nga kwokulya keera n'gabwira
abandu ba mu mashengero ge'Galatiya.
2 Ku ngiisi ulwi'yinga, ngiisi muguma winyu akizi handula ku bindu
byo alonga, anabisingule. Kwokwo, mango nayija iyo munda imwinyu,
hataki be igoorwa lyo'kubikuumania.
3 Ku yikyo kyanya, mutoolage abandu mu kati kiinyu. Naani,
na mbaheereze amaruba go'kugendi bamenyeesa. Niinyu, mukaba-
heereze kirya kitoolo, bagendi kisikiriza abandu be'Yerusaleemu.
4 Ne'ri byangaboneka kwo naani ngwiriiri ngende yo, tunagen-
danwe.

Ishungi za Pahulu

5 Ngayija iyo munda imwinyu. Haliko ngatee lenga i Makedoniya.
Mukuba, ho ngoli shungisiri kwo ngalenga.
6 Na mango nahika imwinyu, hali ikyanya nangamala ye'siku. Ee!
Nangamalira ye'kyanya kyoshi kye'mbeho. Kwokwo, lyo mukalonge
ukundabaala ku lugeezi lwani, ngiisi ho nangayiji genda.
7 Si buno, ndaloziizi ukulunguli yiji mùbona. Mukuba, hali ikyanya
lwangaba lugeezi lwa mulindi-mulindi. Na ndangaliiri kwo ngaki yiji
mala isiku nyingi iyo munda, iri Nahano angambanguula.
8 Ngiri hano mu kaaya ke'Hefeso, halinde ukuhisa ku lusiku
lwe'Pendekosite.
9 Mu kano kaaya, ngoli yiguliirwi mwo'mulyango gwo'kukola
mwo'mukolwa muhamu. Gunalyagagi gwa kamaro bweneene, kundu
abandu bingi bagweti bagaagira mbu bambangirire.
10 Ikyanya Timoteyo agayija imwinyu, hatagire mundu yeshi
úgamúyobohya. Mukuba, naye ali mu kolera Nahano, nga kwokuno
naani ndi mu múkolera.

---

* **15:54 15.54** Hisaaya 25.8. † **15:55 15.55** Hosheya 13.14.

11 Ku yukwo, mutamúgayirize! Haliko mukamútabaale ku lugeezi
lwage mu kati ko'mutuula, halinde akalonge ukugalukira ino munda
ndi. Mukuba, twe na beene witu, tumúlindiriiri.
12 Mwene witu wa Hapoolo kwakundi, keera namúyinginga bwe-
neene kwo ayije iyo munda imwinyu, kuguma na'bandi beene witu.
Halikago, analahira lwoshi kwo atagayija yo buno. Kundu kwokwo,
agaki yija yo naaho, mango alonga ubulyo.

Amagambo go'kusezerana

13 Mukizi ba masu! Munabe musikamiri mu bwemeere! Munayam-
age muli bikalage, buzira kuyoboha.
14 Ngiisi byo mugakizi gira, mukizi bigira mu kati ko'rukundo.
15 Muyiji kwo mu kihugo kyoshi kye'Hakaya, Setefaano kuguma
na'bandu ba mu nyumba yage, bo bakaba ba mbere ukuyemeera Yesu.
Banafitiirwi bweneene mu kukizi kolera abandu ba Rurema. E beene
witu! Namúyinginga,
16 abandu mwene yabo, mukizi basimbaha! Mukizi simbaha
na'bandi booshi bo tuli mu yitubanula kuguma mu kukola guno
mukolwa.
17 Nashambaala bweneene, bwo Setefaano akolaga hano, kuguma
na Foritunato, na Hakahiko. Mukuba, bo bagweti bagandabaala ho
mwangandabiiri.
18 Keera banamboleeza mu mutima. Baholeeza ne'mitima yinyu
kwakundi. Abandu mwene yabo, bakwiriiri bamenyeekane.
19 Abandu ba mu mashengero ge'Haziya bamùlamusa. Hakila na
Pirisila, nabo bamùlamusa bweneene kwi'ziina lya Nahano, kuguma
na'bandu bi'shengero ábali mu kuumana mu nyumba yabo.
20 Abandi beene witu booshi, kwo bali hano, nabo bamùlamusa.
Mukizi lamusania ku njira íkwaniini, mu kati ko'rukundo.*
21 Niehe Pahulu, nie namùyandikira guno musingo no'kuboko
kwani.
22 Umundu, iri angalahira ukukunda Nahano, adaakwe!
E Nahamwitu! Uyijage!
23 Nahano Yesu akizi yama, ali mu mùgashaanira!
24 Urukundo lwani, luyamiri kuguma na niinyu mweshi, mu kati ka
Yesu Kirisito.

* **16:20 16.20** *mu kati ko'rukundo*Mu kigiriki bidesiri «Mukizi lamusania mu kunyun-
yugutana».

Amaruba ga kabiri ga Pahulu imwa' Bakorindo

Indangiriro

Yaga maruba, gayerekiini ngiisi kwo Pahulu akola mu yibulanira yenyene imbere li'shengero, mu kubayereka ngiisi kwo âli kizi libuuka hi'gulu lya Kirisito, ganali mu yerekana ngiisi kwo ali Mukirisito wo'kuli.

Ganayerekiini ngiisi kwo tuli mu longa ubulangashane mu kunywana na Kirisito. Na kundu tuli mu ba nga birugu bi'bumba, haliko Rurema angaki gira umukolwa gwage mu kati kiitu.

Yaga maruba, ganganatengekwa mwe'miteeko ishatu:

Mu bigaajo 1–7, Pahulu ali mu menyeesa ngiisi kwo aholeezibwa, mu kuyakiira amaruba ga'Bakorindo ku njira ya Tiito. Anali mu yerekana ubulangashane bwe'Kihango Kihyahya.

Mu bigaajo 8–9, Pahulu ayereka Abakorindo ngiisi kwo bakwaniini ukuyusa ukukuumania ibindu, bibe ibiringiini ku kyanya agayija.

Mu bigaajo 10–13, Pahulu ali mu yibulanira imbere lya'Bakorindo, buzira kuyoboha. Ayerekana ngiisi kwo agayija ngana, buzira kutinda.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu 2 Bakorindo 4.7-9: «Ibya Kirisito, biryagagi bya'kamaro bweneene! Kundu kwokwo, bitutuuziri mwo nga mu birugu bi'bumba. Kwokwo, lyo'bushobozi bwage bwa'kahebuuza buyerekanwa ku bweranyange kwo bulyosiri imwa Rurema. Si butalyosiri imwitu! Twehe, kundu tuli mu humbatazibwa imbande zooshi, si tutali mu humbatala! Na kundu tuli mwe'migangaanwe, si tutali mu yihebuura! Na kundu tuli mu libuzibwa bweneene, si Rurema atali mu tujandirira! Na kundu tuli mu gomoolwa haashi, si tutali mu fwa!»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro: Pahulu ayerekana ngiisi kwo aholeezibwa, na ngiisi kwo ali ndumwa (1–7)

b) Abakirisito bakwaniini batabaale abaabo Bakirisito i Yerusaleemu (8–9)

c) Pahulu ayerekana ngiisi kwo ali ndumwa yo'kuli (10–13)

Indangiriro

1 Yaga maruba, galyosiri imwani, nie Pahulu. Ndi ndumwa ya Yesu Kirisito ku bulooze bwa Rurema. Twe na mwene witu wa Timoteyo, twe twamùyandikira, mwe bandu bi'shengero lya Rurema lya mu kaaya ke'Korindo, kuguma na'bandu booshi ba Rurema ba mu poroveesi ye'Hakaya.

2 Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi mùgashaanira! Banakizi mùheereza no'mutuula!

Pahulu aholeezibwa

3 Rurema, Yishe wa Nahamwitu Yesu Kirisito, ahuuzibwe! Mukuba, ye na daata. Ali mu kizi yuvwiranwa indengeerwa, anali mu holeezania.

4 Ngiisi kyanya tuli mu longa amakuba, Rurema ali mu tuholeeza.
Kwokwo, nyiitu, ikyanya abandi bali mu galonga, lyo nabo tuli mu
baholeeza.
5 Kundu tuli mu longaga amalibu mingi bweneene mu kati ka
Kirisito, haliko tunali mu holeezibwa bweneene mu kati kaage.
6 Ikyanya tuli mu ba tukoli shengusiri, biri mu ba hi'gulu liinyu,
halinde mukalonge ukuholeezibwa, munakizibwe. Mukuba, ikyanya
tuli mu holeezibwa, lyo na niinyu muli mu holeera. Kyo kitumiri
mugalonga ukugooyera mu malibu. Ganali gaago nyiitu tuli mu longa.
7 Tukoli hiiti umulangaaliro hi'gulu liinyu, gunasikamiri bweneene.
Mukuba, kundu mugweti mugalibuuka kuguma na nyiitu, tuyiji kwo
muganaholeezibwa, nga kwo nyiitu tuli mu holeezibwa.
8 E beene witu! Tuloziizi mumenyage bwija ngiisi kwo tukalibuuka
bweneene mu poroveesi ye'Haziya. Yago malibu gâli tukayiri bwe-
neene, halinde twenyene tutangaki gagooyera mwo! Twanayami
yihebuura kwo tukola tugaasiga ya'matwe giitu.
9 Ee! Twâli langaliiri kwo tugayitwa naaho. Bikaba kwokwo, gira
lyo Rurema abe ye tugakizi yegamira, bwo ye mu zuula abafwiri. Si
tutakizi yiyegamira twenyene.
10 Ku kyanya twâli kolaga imbere lyo'lufu, Rurema anatukiza. Ye
tunabiisiri kwo'mulangaaliro kwo agagenderera ukutukiza.
11 Na niinyu, mugweti mugatutabaala mu kutuhuunira imwa
Rurema. Yago mahuuno, Rurema agagashuvya, mu kukizi tulanga,
halinde lya'bandu bingi bagakizi múyivuga hi'gulu liitu.

Íbikatuma Pahulu agahindula ishungi zaage

12 Twehe, halyagagi byo tuli mu yiyuvwa kwo. Mukuba, imitima yitu
igweti igatutangira ubumasi kwo tutuuziri ku njira íkwaniini imbere
lya Rurema. Tutanali balyalya. Kwokwo, kwo tutuuziri mu kihugo,
ne'ngingwe mu kati kiinyu. Tutali mu koleesa ubwenge bwe'kihugo.
Si tulangaliiri kwo tugakizi gashaanirwa na Rurema yenyene!
13-14 Kiri na mu maruba giitu, tugweti tugamùyandikira naaho
amagambo go mwangasoma, munayami gasobanukirwa. Kundu
mutazi tumenya nga ngiisi kwo tuli, ndangaliiri kwo mugaki tumenya
lwoshi. Kwokwo, ikyanya Nahamwitu Yesu agagaluka, lyo mulonga
ukuyiyuvwa hi'gulu liitu, nga kwo nyiitu tugayiyuvwa hi'gulu liinyu.
15 Bwo nâli langaliiri kwokwo, kyanatuma ikyanya nâli riiri mu
lugeezi, nanashungika kwo ngatee lenga iyo munda imwinyu, gira lyo
mukalonge ukugashaanirwa ubugira kabiri.
16 Ee! Nâli shungisiri kwo ngatee lenga imwinyu, mu kugenda i
Makedoniya. Na mu kugaluka, na njubi yiji lenga yo, gira mulonge
ukundabaala ku lugeezi lwani lwo'kugenda i Buyahudi.
17 Aaho! Ka mutoniri kwo kushungika kwani, kwâli riiri kwa
lujandi-jandi? Ka ngweti ngashungika nga bandu be'kihugo, mu kutee
yemeera igambo, mbu na njubi lityogoola kwo?
18 Nga kwo Rurema alyagagi wo'kuli, kwo binali ukuli kwo tutali mu
mùyemeerera igambo, mbu tunashubi rilahira.
19 Byo tukamùyigiriza, twe na Siira na Timoteyo, byâli riiri
hi'gulu lya Yesu Kirisito, Mwana wa Rurema. Ne'bye'mwage, bitali
byo'kuyemeerwa, mbu binashubi tyogoolwa kwo. Si biri mu ba
byo'kuyemeerwa naaho!

20 Ngiisi kyanya Rurema ali mu tuheereza imihango, ali mu gikwiza
mu kati ka Kirisito. Kyo kitumiri tuli mu deta «Bikizi ba kwokwo» mu
kati ka Yesu, halinde lyo Rurema ahuuzibwa.
21 Twe na niinyu, Rurema ali mu tusikamya mu kati ka Kirisito.
Mukuba, keera akatutaluula,
22 anatubiika kwa'kamangu kwo tukola bandu baage, anatubiika na
mwo'Mutima Mweru, ibe ngwati ya íbyâye yije.
23 Kwokwo, íbikatuma ndakaki galukira iyo munda i Korindo, kuli
hi'gulu lyo'kumùkejeerera. Ikyanya nadetaga yiryo igambo, Rurema
yenyene ye kamasi kaani.
24 Tutaloziizi ukukizi mùkayira ku bwemeere bwinyu, munakoli
busikamiri mwo. Haliko tuli mu kolera kuguma, halinde lyo mulonga
ukushambaala.

2

1 Kwokwo, nanahiga kwo ndagaki lenga iyo munda imwinyu iri
kwangayiji mùjengeeza.
2 Mukuba, iri nangamùjengeeza, nyandi kandi úwangaki njagalusa?
3 Kyanatuma n'gamùyandikira galya maruba. Kwokwo, mango
nayija, mutayiji kengeera mwanjengeeza, munali mwe mukwaniini
ukunjagalusa. Nâli riiri na'kasiisa hi'gulu liinyu, kwo twe na niinyu,
tugashambaalira kuguma.
4 Ikyanya n'gamùyandikira galya maruba, umutima gwani gwâli koli
hanamiri. Nanâli shengusiri bweneene mu kati ke'migenge mingi.
Kundu kwokwo, galya maruba gatâli riiri hi'gulu lyo'kumùjengeeza.
Si gâli riiri hi'gulu lyo'kumùyereka ngiisi kwo nimùkuuziri bweneene!

Pahulu adeta kwo munabyaha akogwe

5 Ulya mundu, iri angabiiri akajengeezania, ndangadeta kwo nie
akanjengeeza naaho. Si na niinyu mweshi, akamùjengeeza. Kundu
kwokwo, ikyanya akajengeezania, kutakaba kwa lwoshi.
6 Keera ahaabwa ikihano na'bandu bingi mu kati kiinyu, kinakoli
múkwaniini.
7 Na buno, mukoli kwiriiri mumúkoge, munamúholeeze, atayiji
kengeera ashenguka ingingwe, halinde anahebuure lwoshi.
8 Ku yukwo, namùyingingaga bweneene, mumúyereke kwo muki
múkuuziri!
9 Galya maruba, íbikatuma n'gamùyandikira go, gira lyo ndonga
ukumenya ku kasiisa iri mwangakizi nzimbaha mu kati ka byoshi.
10 Kwokwo, ikyanya muli mu kogaga umundu, iri na naani keera
namúkoga. Mukuba, iri hangaba hali igambo írikwaniini ukukogwa,
ndi mu likoga imbere lya Kirisito hi'gulu liinyu.
11 Kwokwo, lyo Shetaani atalonge ubulyo bwo'kutuhima mwo.
Tuyiji-yiji ngiisi kwo ali mutebani.

Pahulu atagwana Tiito i Torowa

12 Ikyanya n'gahika mu kaaya ke'Torowa hi'gulu lyo'kumenyeesa
abandu Imyazi Miija ya Kirisito, nanagwana Nahamwitu keera
anyigulira umulyango gwo'kumúkolera.
13 Kundu kwokwo, umutima gwani gutanayika mu nda. Mukuba,
ndakagwana yo mwene witu wa Tiito, kyanatuma ngaseezera abandu
be'yo munda, nanayami genda i Makedoniya.

Abakozi be'kihango kihyahya

14 Rurema ahuuzibwe, bwo ayamiri ali mu turongoora mu mulengo
gwa Kirisito, mu kuyerekana kwo tuli bahimi. Na ku njira yitu, Rurema
ali mu kwiza Imyazi Miija ya Yesu ahandu hooshi, nga muhongolo
mwija.
15 Tuli mu tanga amarambe giitu imwa Rurema, ganali
no'muhongolo mwija gwa Kirisito. Yugwo muhongolo guli mu
yuvwikana ku njira nguma mu bakiziibwi, na ku gindi-gindi mu
bateresiri.
16 Imwa ábateeresiri, tuli mu babayira nga Nakuzimu, kinatume
bagaafwa. Haliko, imwa'bandu ábali mu kizibwa, tuli mu huumura
bwija nga kindu kigumaana, halinde nabo babe bagumaana. Aaho!
Nyandi úwangahasha ukugira umukolwa mwene yugwo?
17 Abandi bingi bali mu genda bagadandaza igambo lya Rurema!
Haliko twehe, nanga! Si tuli mu deta Igambo lyage buzira bulyalya mu
kati ka Kirisito. Rurema yenyene ye katutuma, tunagweti tugalideta
imbere lyage.

3

1 Ka kwokwo tukwiriiri ukumùleteera amaruba go'kuyimenyeesa
imwinyu, nga kwa'bandi bali mu gira? Kandi, ka twangaki mùhuuna
amaruba go'kugendi yimenyeesa mu bandi? Nanga!
2 Si mwenyene mukoli yandisirwi mu mitima yitu! Na bwo mukolaga
maruba giitu, abandu booshi bangagasoma, banayami menya íbiri
mwo.
3 Ukukulikirana no'mukolwa gwo tukagira mu kati kiinyu, bi-
bonekeriiri kwo muli nga maruba ágalyosiri imwa Kirisito yenyene.
Gatali nga maruba ga'bandu bali mu yandika no'bwino, kandi iri ku
mabuye mabaaje. Si mukoli yandisirwi mu mitima ya'bandu, ku njira
yo'Mutima gwa Rurema úli mugumaana.
4 Na íbitumiri twangadeta kwokwo, bwo tubiisiri Rurema
kwo'mulangaaliro mu kati ka Kirisito.
5 Ee! Umukolwa gwo tuli mu gira, tutangadeta kwo tugushobwiri
twenyene. Si Rurema ye mu tushoboleesa,
6 ye kanatubiika tubaagage bakozi be'kihango kihyahya. Yikyo
kihango, kitanakulikiriini na íbiyandisirwi mu Maaja. Mukuba, zoohe,
ziri za kuleetera abandu ulufu. Si ikihango Kihyahya, kikulikiriini
ne'byo'Mutima Mweru. Gwo gunali mu baleetera ubugumaana.

Tukola mwo'bulangashane bwa Rurema

7 Imaaja zikayandikwa mu kuhokoorora amabuye, zanâli kizi
leetera abandu ulufu. Kundu kwokwo, zâli riiri mwo'bulangashane
bwingi bwa Rurema, halinde amalanga ga Musa ganakizi langashana.
Kyanatuma Abahisiraheeri batagaahasha ukugalangiiza. Ha nyuma,
yubwo bulangashane bwanafwifwitira.
8 Aaho! Gulya mukolwa gwo'Mutima Mweru, ka itali yo haahe kwo
gwo gugaaba no'bulangashane bweneene?
9 Yizo maaja, kundu zâli kizi leetera abandu ikihano, haliko, zâli yijiri
no'bulangashane. Aaho! Ka itali yo haahe kwe'kihango kihyahya kyo
kiri no'bulangashane bwe'ngingwe, bwo kiri mu kwanania abandu
imbere lya Rurema?

10-11 Imaaja za keera, kundu zikayija no'bulangashane, haliko bwâli
riiri bwa kulenga naaho. Na buno, tukoli bubwini nga ndaak-
ibwo! Aaho! Ka itali yo haahe kwe'kihango kihyahya kigakizi ba
no'bulangashane bwe'ngingwe, bwo kigayama ho! Ubwa zeene bwo
buhimiri bweneene bulya bwa keera.
12 Bwo tukoli hiiti yugu mulangaaliro, tukoli ba no'bukaruuke.
13 Tutanali nga Musa. Mukuba, yehe akabwikira amalanga gaage,
mbu lya'Bahisiraheeri batakizi bona ubulangashane úbugali kwo.
Bwanâli riiri bwa kufwifwitira naaho.
14 Yaho keera, yabo Bahisiraheeri bâli yumusiizi imitima. Kiri
na zeene, ku kyanya bali mu somaga amagambo ge'kihango kya
keera, bakiri nga babwikiirwi no'mulondo. Batanazi gubwikuulwa.
Gwangabwikuulwa naaho ku njira ya Kirisito.
15 Ee! Kiri na zeene, ikyanya bali mu soma Imaaja za Musa, imitima
yabo iki bwikiirwi no'mulondo.
16 Halikago, iri umundu angabiika Nahano kwo'bwemeere, lyoki
angagubwikuulwa!
17 Nahano ye Mutima. Na ngiisi ho'Mutima gwa Nahano guli, ho
na'bandu bakoli shwekwirwi.
18 Kwokwo, tweshi, amalanga giitu gakola mabwikuule, tunakola
mu bonekaga mwo'bulangashane bwa Nahano! Tunali mu hindulwa,
halinde tumúshushe, iri tunakizi yushuuka mwo'bulangashane
bwage. Yubwo bulangashane, bulyosiri imwa Nahano, anali ye
Mutima.

4

Ibiri na'kamaro, tubihiiti mu birugu bi'bumba

1 Bwo Rurema ye katubiika mu yugu mukolwa ku lukogo lwage,
tutali mu yihebuura.
2 Ngiisi bya'bandi bali mu gira mu bumbishwa, binali bya kuteezania
ishoni, tukabilahira lwoshi! Si twenyene, tutali balyalya, tutanali
mu shobania Igambo lya Rurema. Tuli mu yigirizania ibyo'kuli ku
bweranyange, halinde lyo booshi babona kwo tutuuziri bwija imbere
lya Rurema.
3 Imyazi Miija yo tuli mu menyeesania, kundu ibishamiri, ibishamiri
naaho imwa ábateeresiri.
4 Boohe, Shetaani keera ahutiisa amenge gaabo, batanayemiiri
Yesu. Kundu umulengeerwe gwe'Myazi Miija gulangashiini mu kati
ka Kirisito, na Kirisito ashushiini na Rurema yenyene, haliko boohe,
batashobwiri ukugubona.
5 Ikyanya tuli mu yigiriza abandu, gutalyagagi mwazi hi'gulu liitu.
Si tuli mu bayigiriza hi'gulu lya Yesu Kirisito, kwo ye Nahano, na kwo
tuli bakozi biinyu hi'gulu lyage.
6 Rurema akadeta: «Umulengeerwe, gutanguule mu kihulu!*» Ye
na yoyo ye katanguula mu mitima yitu. Kwokwo, tukoli yiji hi'gulu
lyo'bulangashane bwage, kwo buli ku malanga ga Kirisito.
7 Ibya Kirisito, biryagagi bya'kamaro bweneene! Kundu kwokwo,
bitutuuziri mwo nga mu birugu bi'bumba. Kwokwo, lyo'bushobozi

* **4:6 4.6** Ndondeko 1.3.

bwage bwa'kahebuuza buyerekanwa ku bweranyange kwo bulyosiri
imwa Rurema. Si butalyosiri imwitu!
8 Twehe, kundu tuli mu humbatazibwa imbande zooshi, si tutali mu
humbatala! Na kundu tuli mwe'migangaanwe, si tutali mu yihebuura!
9 Na kundu tuli mu libuzibwa bweneene, si Rurema atali mu
tujandirira! Na kundu tuli mu gomoolwa haashi, si tutali mu fwa!
10 Mu magala giitu, tuyamiri tubetwiri mwo'lufu lwa Yesu, gira
lyo'bugumaana bwage bukizi tuyerekanwa mwo.
11 Ee! Kundu tukiri bagumaana, halikago tuli mu twalwa imbere
lyo'lufu hi'gulu lya Yesu. Kwokwo, lya'magala giitu go'kufwa, gakizi
yerekanwa mwo'bugumaana bwage.
12 Twehe, ulufu lwo lugweti lugaakola mu kati kiitu. Si mwehe,
ubugumaana bwo buli mu mùkola mwo.
13 Tugenderiiri ukuyigiriza hi'gulu lya Yesu, bwo tubiisiri Rurema
kwo'bwemeere. Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru
kwokuno: «N'gayemeera, kyanatuma ngaadeta.[†]»
14 Tuyiji kwo Rurema keera akazuula Nahamwitu Yesu mu bafwiri.
Kwokwo, na nyiitu, tuyiji kwo âye tuzuule mwo mu kati ka Yesu,
anatutwale na niinyu ngiisi ho atuuziri.
15 Yibyo byoshi, biryagagi hi'gulu liinyu, gira lye'migashani ya
Rurema igenderere ukukwira mu bandu bingi. Kwokwo, akizi
yivugwa bweneene, analonge mwo'bulangashane bwe'ngingwe!

Tugahaabwa amagala ga mwi'gulu

16 Ukukulikirana na yibyo byoshi, tutali mu yihebuura. Kundu
amagala giitu gali mu fwifwitira, haliko mu mitima yitu tuli mu girwa
bahyahya ngiisi lusiku.
17 Yago malibu giitu, kitali kindu, ganali ga kulenga naaho. Go na
gaago go gâye tuleetere ubulangashane bwe'myaka ne'myakuula! Ee!
Ubulangashane bwitu, bwo buhimiri bweneene yago malibu gooshi.
18 Ku yukwo, tutali mu biika inzaliro ziitu ku biri mu boneka, bwo
biri mu ba bya kulenga naaho. Si tuli mu zibiika ku bitali mu boneka!
Mukuba, byo bigayama ho imyaka ne'myakuula!

5

1 Yaga magala go tuki tuuziri mwo hano mu kihugo, galyagagi
ngi'heema naaho. Tunayiji kwe'kyanya gagashereera, Rurema
agatuheereza inyumba mwi'gulu, itanayubasirwi na'maboko
ga'bandu. Haaho, ho tugatuula mwe'myaka ne'myakuula!
2 Kundu kwokwo buno, tukiri mu gongeera, iri tunayifwijaga
bweneene kwo tuhaabwe irya nyumba ya mwi'gulu.
3 Mukuba, ikyanya tugaaba tukoli gihaabirwi, bigaaba nga twayam-
bikwa, tutaganaki gwanwa tuli bukondwe.
4 Si ikyanya tuki ryagagi mu gano magala, tukiri mu zidoherwa,
tunali mu gongeera. Kutali kudeta kwo tuloziizi ukushaaga mu magala
giitu, mbu tufwe. Si ibyo tuloziizi, kwo tuyambikwe amagala ga
mwi'gulu. Ee! Tuloziizi kwo gano magala ga kufwa, gamirwe na
íbigayama biri bigumaana!
5 Byebyo, byo Rurema akatubumbira. Keera anatubiika
mwo'Mutima Mweru, ibe ngwati ye'byo twâye longe.

[†] **4:13 4.13** Zaburi 116.10.

6 Kwokwo, tuyamiri tukaniziizi imitima. Tuyiji kwe'kyanya tuli mu
ba tukiri mu gano magala giitu, tukiri hala lya Nahano.
7 Kinatume tutuuziri mu kubiika Rurema kwo'bwemeere. Si tutaki
tuuziri ku byo tuli mu bona!
8 Nadetaga kwo tukoli kaniziizi imitima. Tunakoli bwini kwo
bwangaba bwija tulyoke mu gano magala giitu, tugendi tuulanwa na
Nahano.
9 Kundu kwokwo, tufitiirwi bweneene ukukizi simiisa Nahano, tuba
tuki tuuziri mu gano magala, kandi iri mu gandi.
10 Tweshi, tukwiriiri tuyimange imbere lya Kirisito, gira tutwirwe
ulubaaja! Ngiisi muguma witu anahembwe ku byo âli kizi gira ikyanya
âli ki tuuziri mu magala, biba biija, kandi iri bibi.

Tunywaniisibwe na Rurema

11 Bwo tuyijagi kwo Nahano akwiriiri ukuyobohwa, tugweti tu-
gayinginga abandu bweneene kwo bamúyemeere. Rurema atuyiji
bwija nga ngiisi kwo tuli. Na ndangaliiri kwo na niinyu mukoli tuyiji
bwija mu mitima yinyu.
12 Kutali kudeta kwo tuloziizi ukushubi yimenyeesa imwinyu. Si
tuloziizi naaho kwo tumùheereze ubulyo bwo mwangayiyuvwa mwo
hi'gulu liitu. Kwokwo, iri abandu bangaba bagweti bagayihaya ku
biri mu boneka ku masu, mulonge ukukizi bashuvya. Kundu kwokwo
boohe, batabwini íbiri mu mutima.
13 Iri twangaba nga twasireha, kulyagagi hi'gulu lya Rurema. Ne'ri
amenge giitu gangaba gali magumaana, kuli hi'gulu liinyu.
14 Urukundo lwa Kirisito, lwo lugweti lugaturongoora. Mukuba,
tuyemiiri kwo Kirisito akafwira abandu booshi. Na buno, booshi
bakoli fwiri mu kati kaage.
15 Na íbitumiri akafwira booshi, gira ikyanya bali mu ba bakiri ho,
batakizi tuula hi'gulu lyabo boonyene. Si bakizi tuula hi'gulu lya Yesu,
bwo akabafwira, anazuuka.
16 Ku yukwo, ndaaye mundu ye tukiri mu bona ku bye'kihugo! Biri
ukuli kwo yaho keera, twâli kizi bona Kirisito ku bye'kihugo. Haliko
buno, tutakiri mu múbona kwokwo.
17 Umundu, iri angaba akoli tuuziri mu kati ka Kirisito, akola
kiremwa kihyahya. Ibya keera, biri mu ba keera byalenga. Ibihyahya,
byo bikola ho!
18 Yibyo bihyahya byoshi, biri mu lyoka imwa Rurema, bwo keera
akayinywaniisa na nyiitu, ku njira ya Kirisito. Na nyiitu kwakundi,
anatubiika ku mukolwa gwo'kukizi múnywaniisa na'bandi.
19 Na bwo Rurema keera akayinywaniisa na'bandu ku njira ya
Kirisito, atakiri mu baharuurira amahube gaabo. Kwokwo, nyiitu,
keera akatuheereza umukolwa gwo'kuyereka abandu ngiisi kwo
banganywana bo naye.
20 Tuli bandu bo Kirisito yenyene akatuma. Ne'kyanya tuli mu
mùyinginga, ali nga Rurema yenyene ye mu deta mu kati kiitu.
Kwokwo, twamùyinginga kwi'ziina lya Kirisito, kwo munywane na
Rurema!
21 Mukuba, uyo Kirisito, kundu ndaabyo byaha byo akakola, haliko
Rurema akamúgira abe munabyaha hi'gulu liitu. Kwokwo, tukalonge
ukukwanana imbere lya Rurema mu kati kaage.

6

1 Bwo Rurema keera akamùgashaanira, twamùyinginga bweneene,
twe tuli mu kolanwa, kwo mutalekage imigashani yage ifwe ubusha.
2 Rurema yenyene akadeta:
«Ku kyanya íkyâli kwaniini, n'gakuyuvwa.
Ku lwolwo lusiku, n'gakukiza, nanakutabaala.*»
Yikyo kyanya íkikwaniini, namùbwira kwo kiryagagi zeene. Ee!
Ulusiku lwa zeene, lwo mwangakizibwa kwo!

Amalibu ga Pahulu mu bukozi bwage

3 Tutaloziizi kwe'mikolwa yitu iyiji kengeera yashembuulwa. Kyo
kitumiri tutali mu siitazania.
4 Si tuli mu yerekana mu kati ka byoshi, kwo tuli bakozi ba Rurema.
Ikyanya tuli mu longa amalibu, na'magoorwa, na'makuba, tuli mu
gooyera bweneene.
5 Tuli mu himbulwa, no'kulashwa mu nyumba ze'mbohe. Tunali mu
guumukirwa kwo. Tuli mu yitubanula bweneene mu kukola. Tunali
mu bula iro, kiri ne'byo tugaalya.
6 Tuyerekiini kwo tuli bakozi ba Rurema, mu kutuula ku njira
nyeeru, na mu bumenyi, na mu kuyigenderera, iri tunagirirana bwija.
Tutuuziri mu kati ko'Mutima Mweru. Tunali mu kundana buzira
bulyalya.
7 Ngiisi byo tugweti tugaadeta, biyamiri biri byo'kuli. Tunali mu
ba mwo'bushobozi bwa Rurema. Tunali mu gira íbikwaniini imbere
lyage. Yibyo byoshi, byo bilwaniiso byo tufumbiiti mu maboko giitu.
8 Bandu baguma bali mu tugingika, iri banatuyivuga. Abandi bali
mu tuteezagya ishoni, iri banatudetera buligo. Na kundu tuli bandu
bo'kuli, haliko tuli mu haruurwa nga ndyalya.
9 Na kundu tumenyekiini bweneene, si tuli mu girwa nga min-
damenywa. Tuli mu boneka nga tukoli fwiri, tunakiri ho. Tuli mu
himbulwa, haliko tutazi yitwa.
10 Na kundu tuli mu jengeezibwa, si tuyamiri naaho tushambiiri.
Na kundu tulyagagi bakeni, si tuli mu gaza abandu bingi. Na kundu
ndaabyo tuhiiti, si twe tukoli hiiti byoshi.
11 E Bakorindo! Keera twamùganuulira ku bweranyange, na ku
mitima íshenguusiri.
12 Twehe, ukumùkunda, tumùkuuziri. Aaho! Kutagi mwehe, mwe
mulahiiri ukutukunda!
13 Bwo tumùshagalukiiri, na niinyu buno, namùyinginga nga baana
baani, mugire niinyu mutushagalukire!

Mutakizi yibiika ku batali Bakirisito

14 Mutakwaniini ukukizi yibiika ku batayemiiri Kirisito. Íbikwaniini
imbere lya Rurema, ka byangalola ku mabi? No'mulengeerwe, ka
gwangaba ne'ngoome ne'kihulu?
15 Ka Kirisito angayuvwanwa na Shetaani?† Umundu úkoli yemiiri
Kirisito no'mupagaani, hayagi bagwaniini?

---

* **6:2 6.2** Hisaaya 49.8. † **6:15 6.15** *Shetaani* Mu kigiriki: «Beryari», umugeeza gwalyo: úli mu buliisania umutuula. Liri liguma mu maziina ga Shetaani.

16 Inyumba ya Rurema úli mugumaana, ka yangagira mbu ihuugize
kuguma ne'migisi? Ne'yo nyumba yage, twe twehe! Biryagagi nga kwo
Rurema yenyene adesiri kwokuno:
«Ngatuula mu kati kaabo, na ngizi balenga-lenga mwo.
Na mbe Rurema wabo. Nabo banabe bandu baani.‡»
17 Nahano adetaga kwokuno:
«Mugire mubayilyose mwo, munabayihandule kwo!
Hatagire ikindu kyo'muziro kyo mugakizi huma, gira lyo
nimùyakiira.§»
18 «Ngaaba nie yisho. Na niinyu, mugaaba mwe bagala baani, na
banyere baani.
Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, nie wadeta kwokwo.*»

7

1 E bakundwa baani! Bwo tukoli hiiti iyo mihango, tuyiyeruusagye
na ngiisi íbyangayulubaza amagala ne'mitima. Ee! Bwo tukoli
simbahiri Rurema, tufiitirwe ukukwanana imbere lyage.

Pahulu ashambaala

2 Twehe, ndaaye mundu ye tukahubira! Ndaanaye ye tukahabura
mu bwemeere bwage. Ndaanaye ye tukalyalyania. Ku yukwo, mukizi
tushagalukira.
3 Ikyanya nadeta yaga magambo, kutali mbu nimùlege. Si keera
namùbwira kwo nimùkuuziri bweneene! Ee! Twangayamanwa, tuba
tukoli fwiri, kandi iri tukiri ho.
4 Ngoli mùbiisiri kwo'mulangaaliro bweneene! Na ngolaga mu
yiyuvwa bweneene hi'gulu liinyu. Na kundu tutuuziri mu yaga malibu
gooshi, keera mukangania bweneene mu mutima gwani! Na ngweti
ngashambaala hi'gulu liinyu.
5 Ikyanya tukahikaga i Makedoniya, tutakamira ya'mate. Si twâli
kizi hahazibwa imbande zooshi. Ku luhande lwa'bandu, bâli kizi
longoozania. Na mu mitima yitu twâli yobohiri.
6 Haliko, ikyanya Tiito akayija, lyo Rurema akatuholeeza. Ee!
Ikyanya abandu bali mu vunika imitima, Rurema ali mu baholeeza.
7 Kutanali ukuyija kwa Tiito naaho kwo kukatuholeeza. Si tuka-
holeezibwa na mu kuyuvwa ngiisi kwo yenyene, mukamúholeeza.
Akatuganuulira ngiisi kwo mukoli ngumbwiri, na ngiisi kwo mukola
mu yishuhiza ku bikakoleka, na ngiisi kwo mugweti mugambahalira.
Yibyo byoshi byanatuma ngakaviiriza ukushambaala.
8 Galya maruba go n'gamùtumira, kundu gakatee mùjengeeza,
ndakiri mu yishuhiza hi'gulu lyago. Ubwa mbere, ikyanya n'gabona
ngiisi kwo gakamùjengeeza, nanatee gayishuhiza kwo, kundu kwâli
riiri ku kyanya kiniini.
9 Haliko buno, ngoli shambiiri. Kutanali mbu bwo muka-
jengeezibwa. Si njambiiri, bwo mwizingeerwe gwinyu gukatuma mu-
gatwikira ku mabi. Na buno, tukoli bwini kwo yugwo mwizingeerwe
gwinyu gwâli kulikiriini no'bulooze bwa Rurema. Mukuba, ndaalyo
igambo lyo tukamùshereeza kwo.

---

‡ **6:16 6.16** Balaawi 26.12; Yeremiya 32.38; Hezekyeri 37.27. § **6:17 6.17** Hisaaya 52.11; Hezekyeri 20.34, 41. * **6:18 6.18** 2 Samweri 7.14; 7.8.

10 Ikyanya abandu bali mu jengeerwa mu kati ka Rurema, lyo bali
mu twikira ku mabi gaabo, banakizibwe. Kwokwo, hatanaki sigale
na byo bangaki yishuhiza kwo. Haliko, umwizingeerwe gwe'kihugo,
nanga! Si gwohe guli mu leeterana ulufu!
11 Yugwo mwizingeerwe gwinyu, Rurema ye wâli loziizi kwo
muguyuvwe. Aaho! Lolagi ngiisi kwo mukayunguka. Si mukoli fitiirwi
ukugira íbikwaniini, iri munayerekana kwo ndaabwo buhube bwo
muhiiti. Mukatee kanguka, mwanayoboha bweneene! Na kwakundi,
mwananyikumbula, iri munambahalira. Mwanagira no'mwete bwe-
neene mu kulooza kwo íbikwaniini bibe byo bigakoleka. Ku luhande
lwa yiryo igambo, keera mukayerekana kwo ndaabwo buhube bwo
mugweti hi'gulu lyalyo!
12 Na kundu n'gamùyandikira galya maruba, kutâli riiri hi'gulu
lyo'lya úkahuba, kandi iri hi'gulu lyo'lya úkahubirwa. Haliko
ingingwe, gakayandikwa, gira biyerekanwe ku bweranyange imbere
lya Rurema ngiisi kwo mukoli fitiirwi hi'gulu liitu.
13 Yibyo byoshi bigweti bigatukania imitima.
Na kwakundi, twanaba na'malega na hi'gulu lya Tiito. Mukuba,
naye, mweshi mukamútuuza umutima, halinde anashambaala bwe-
neene!
14 Nâli mali gwanwa namùhuuza imbere lyage. Na'magambo go
n'gamùhuugiza kwo, gatanayiji ndeera ishoni. Si gakayiji boneka kwo
gali go'kuli, nga kwa'magambo go twâli kizi mùbwira, nago gâli kizi
ba go'kuli.
15 Kwokwo, Tiito akoli mùkuuziri ingingwe! Aki kengiiri ngi-
isi kwo mukamúyakiira, mwanamúsimbaha. Mwanamúheereza
ulushaagwa, mu kati ko'kujuguma.
16 Na naani kwakundi, njambiiri bweneene, bwo njobwiri
ukumùlangaalira mu kati ka byoshi!

8

Ukuyusa umukolwa gwo'kutabaalana

1 E beene witu! Buno tuloziizi ukumùmenyeesa ngiisi kwo Rurema
akagashaanira abandu ba mu mashengero ge'Makedoniya.
2 Kundu bakakuba bweneene, haliko baki shambiiri! Na kundu
balyagagi banakahuku, haliko bakatanga ibindu byabo ku mutima
úgushenguusiri.
3 Ngweti ngabatangira ubumasi kwo bakatanga ibindu bingi, ukuku-
likirana no'bushobozi bwabo. Bakatanga kiri ne'ngingwe!
4 Boonyene, bakatuyinginga bweneene kwo nabo babe mu ngoome
ya ábali mu tabaala abandu ba Rurema.
5 Yukwo kutanga kwabo, kwâli himiri ngiisi kwo twâli langaliiri.
Mukuba, bakatee yitanga imwa Nahano, banabuli yitanga ne'mwitu,
nga ngiisi kwo aloziizi.
6 Kwokwo, niinyu, bwo Tiito ye katee mùbwira kwo mutange
ubutabaazi mu kati ko'lukogo, kyanatuma n'gamúyinginga kwo ayiji
mùtabaala, gira muguyukize kuguma.
7 Mwehe, mukola bikalage mu kati ka byoshi. Mu kulangaalira
Rurema, na mu kudeta bwija, na mu kusobanukirwa, na mu kufiitirwa

ku miija, na ku rukundo lwo mutukuuziri. Kwokwo, mubaagage
bikalage na ku mukolwa gwo'kutabaalana!
8 Ikyanya ndi mu mùyereka ngiisi kwa'bandi bakola no'mwete,
kutali hi'gulu lyo'kumùhambaaza. Si ndoziizi naaho ukusisa ngiisi
kwo'rukundo lwinyu luli.
9 Muyiji ngiisi kwo Nahamwitu Yesu Kirisito keera
akamùgashaanira. Mukuba, kundu âli yamiri ali mugale, haliko
akayigira mukeni hi'gulu liinyu. Na ku njira ya yubwo bukeni bwage,
analonge ukumùgaza.
10 Ku yukwo, ihano lyani ku yiri igambo lyo lyeri. Ukulyokera ku
yugu mwaka úgwamala, mwe mukaba ba mbere mu kutanga ibindu.
Kiri no'kusiima ukubitanga, mwe mukaba ba mbere.
11 Kwokwo buno, mugirage muguyuse! Ngiisi kwo mwâli riiri
no'mwete gwo'kugugira, kube kwo muganaguyusa, ukukulikirana
no'bushobozi bwinyu.
12 Mukuba, iri wangalooza ukutanga ituulo, Rurema agaliyemeera
ukukulikirana na ngiisi byo muhiiti. Si atangalola ku byo mutahiiti!
13 Byo ndoziizi, kutali kwo muyingire mu makuba, mbu lya'bandi
batabaalwa. Si ndoziizi naaho kwo mwe na yabo bandi, mukizi
yumaana.
14 Ku kino kyanya, mwe muhiiti ibindu bingi íbyangagendi tabaala
abiitu mu makuba gaabo. Ne'kyanya nabo bagaaba bo bakola
ne'bindu bingi, munabe mwe mukolaga mu makuba, lyo na niinyu
bagamùtabaala. Kwokwo, lyo mugakizi yumaana mwe nabo.
15 Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Umundu, iri akakuumania ibingi, atakaba ne'bingi ukuhima ulugero.
Ne'ri akakuumania ibiniini naye, ndaabyo byo akaniihirwa
kwo.*»

Tiito atumwa mu Bakorindo

16 Rurema ahuuzibwe! Mukuba, ye tumiri Tiito akola no'luhahalizi
hi'gulu linyu, nga kwokuno naani lundi mwo.
17 Ikyanya tukamúyinginga kwo ayije iyo munda imwinyu,
anayemeera ku bushagaluke. Na kwakundi, yenyene akola ne'kyedu
bweneene kyo'kuyija yo.
18 Twamútuma no'gundi mwene witu. Uyo gundi, agweti agahuuz-
ibwa mu mashengero gooshi, ku njira yo ali mu genda agamenyeesa
Imyazi Miija.
19 Ikyanya tukaloozagya ugundi wo'kututabaala mu kutwala itu-
ulo, naye, amashengero gakamútoola kwo tugakizi gendanwa. Na
íbitumiri tugaagira yugwo mukolwa, gira nyiitu tuyerekane umwete
gwo tuhiiti mu kutabaalana, halinde Nahano yenyene ayivugwe!
20 Ikyanya tugatwala yako kanyamwala ke'bindu, tutaloziizi
ukuheereza abandu ubulyo bwo'kutuyidodombera kwo.
21 Ku yukwo, tugweti tugaagira umwete gwo'kugira íbikwaniini
imbere lya Nahano, ne'mbere lya'bandu kwakundi.
22 Kuguma na yabo bombi, twamùtumira no'gundi mwene witu ye
keera tukageza ubugira kingi ku ngiisi njira, twanabona kwo ayamiri
ali mundu wo'mwete. Na buno, umwete gwage gukoli yushuusiri, bwo
akola no'mulangaaliro bweneene hi'gulu liinyu.

---

* **8:15 8.15** Kulyoka 16.18.

23 Ku luhande lwa Tiito, ye tuyamiinwi tuli mu kolanwa mu kati
kiinyu. Na ngiisi bo bagayijanwa, batumirwi na'mashengero. Na
Kirisito yenyene ali mu huuzibwa hi'gulu lyabo.
24 Ku yukwo, yabo bandu, mubayerekage ngiisi kwo muli mu
kundana. Kwokwo, ubwija bwinyu bwo tuli mu mùhuugiza kwo,
babuyibonere boonyene, halinde abandu ba'mashengero gooshi nabo
babumenye.

9

Ngiisi kwo bagatabaala abe'Yerusaleemu

1 Birya bindu byo'kugendi tabaala abandu ba Rurema, mutaki hiiti
igoorwa mbu nimùyandikire hi'gulu lyabyo.
2 Nyiji bwija ngiisi kwo mukoli fitiirwi ukutabaalana, keera
n'ganagwanwa namùhuuza mu bandu be'Makedoniya. Mukuba,
ukulyokera ku mwaka úgukalenga, mwe bandu be'Hakaya mukoli
ba ibiringiini ukutabaalana, kyanatuma nabo, abingi baabo
bagatabaalana.
3 Ku yukwo, namùtumira yaba beene witu, gira mukagwanwe
muli ibiringiini ukutabaala, nga kwo keera n'gabwira abandu
be'Makedoniya. Kwokwo, amagambo go keera n'gamùhuugiza kwo
imbere lyabo, gatayiji boneka kwo ga busha.
4 Mukuba, iri nangayijaga iyo munda imwinyu tuli kuguma na'biitu
be'Makedoniya, tunayiji gwana mutazi yitegaanura, iri tugagwatwa
ne'shoni hi'gulu lyo'mulangaaliro gwo tukoli mùbiisiri kwo. Kiri na
niinyu mwenyene, munayiji gwatwa ne'shoni kwakundi.
5 Ku yukwo, bwo keera mukalagaania kwo mugatangaga yibyo
bindu, n'gabona kwo nyinginge yaba beene witu bagwanwe iyo munda
imwinyu keera babikuumania. Kwokwo, mango nyiija, ngagwane
bikola ibiringiini. Kwokwo, lyo bigatangwa ku mitima íshenguusiri.
Si kutabe ku miishozo!

Tutange amatuulo ku mutima úgushenguusiri

6 Mukengeerage kwe'ri umundu angabyala imbuto niini, ali mu yiji
longa umwimbu muniini. Haliko, iri angabyala imbuto nyingi, lyoki
ali mu yiji longa umwimbu mwingi.
7 Kwokwo, ngiisi mundu akwiriiri atangage nga kwo keera agwanwa
ashungika mu mutima gwage. Kutanabe ku njira yo'kusisiitwa, kandi
iri ku yo'kuhidikwa. Mukuba, Rurema akuuziri umundu úgweti
úgatanga ku mutima úgushenguusiri.
8 Anashobwiri ukumùgashaanira bweneene mu kati ka byoshi,
halinde munakizi yama muli na ngiisi íbyangamùtabaala ku ma-
goorwa giinyu gooshi. Kwokwo, lyo mugalonga ukukizi kola ngiisi
mukolwa mwija.
9 Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Keera akayonera ibindu mu bakeni.
Anayamiri ali mu gira íbikwaniini,
halinde imyaka ne'myakuula!*»
10 Rurema ye mu heereza ababyazi imbuto, bazibyale. Ye nali
mu heereza abandu imikate, balye. Kwokwo, na niinyu, ngiisi byo

* **9:9 9.9** Zaburi 112.9.

mugakizi byala, agamùyushuulira byo, mu kubihembeesa. Ku yukwo,
ikyanya mugahaanaga ku bindu biinyu, munalonge mwe'mimbu
mingi!
11 Agakizi mùgaza mu kati ka byoshi, gira lyo niinyu mukalonge
ukukizi tanga ibindu bingi. Na birya bindu byo mugatanga ku njira
yitu, Rurema agakizi yivugwa hi'gulu lyabyo.
12 Bwo muli mu tanga yibyo bindu, bigatabaala abandu ba Rurema
ku magoorwa gaabo. Na kwakundi, abandu bingi bagakizi tanga
kongwa bweneene imwa Rurema.
13 Mukuba, ikyanya muli mu tanga kano kanyamwala ke'bindu
imwabo, kiri ne'mwa abandi, muyerekiini kwo mugweti mugasim-
baha Imyazi Miija ya Kirisito. Kinatume abandu bingi bagakizi yivuga
Rurema.
14 Ne'kyanya bagakizi mùhuunira imwa Rurema, mugaaba muli mu
mitima yabo. Ee! Mugaaba keera mukabagashaanira ku bugashaane
bwa'kahebuuza.
15 Na nyiitu, Rurema keera akatuheereza ikigabi kya kahebuuza.
Kwokwo, tukizi múhuuza hi'gulu lyakyo!

10

Pahulu ashuvya ku byo akalegwa kwo

1 Niehe Pahulu, namùyinginga ku mutima mwija, mu kati
ko'butuudu bwa Kirisito. Baguma bali mu ndetaga kwo ndi mu ba
mutuudu ku kyanya naaho tuli mu ba tuliriinwi. Mbu ne'kyanya ndi
mu ba hala, lyo ndi mu ba mukayu!
2 Yabo bandu iri bangatutonera kwo tutuuziri ku bya'magala, ku
kasiisa nangamùyijira ku bulangi. Kundu kwokwo, namùyinginga
buno kwo mu kati kiinyu, hatagire íbyangatuma ngamùyijira
kwokwo.
3 Kundu tutuuziri mu kihugo, si tutagweti tugaagira izibo ku
bye'kihugo.
4 Ne'bilwaniiso byo tuli mu lwa mwo, nabyo bitali mu ba bya mu
kihugo. Si biri mu ba mwo'bushobozi bwa Rurema, halinde tulonge
ukuhongola mwo ngiisi bya'bagoma basikamiiri kwo. Tunagweti
tugashereeza inzaliro íziri mu yimangira ku menge ge'kihugo.
5 Tunahongole na ngiisi bya'bandu bali mu yiheemya kwo, mu
kuhangirira abaabo kwo batamenye Rurema. Inzaliro zooshi, tuli mu
zigwata imbira, halinde zikizi simbaha Kirisito.
6 Kwokwo, ikyanya mugaaba musimbahiri lwoshi, lyo tugaaba
ibiringiini ukuyiji hana ngiisi ábakiri mu goma.
7 Buno, mukwiriiri mukizi lolera amagambo nga ngiisi kwo biri. Iri
mwangayibona kwo muli bandu ba Kirisito, mukwiriiri muyitoneese
bwija, mulonge ukumenya kwo na nyiitu tuli bandu baage.
8 Nahano akambeereza ubushobozi. Ne'kyanya ndi mu yihaya
hi'gulu lyabwo, ngeeka ngola mu leeza ulugero. Kundu kwokwo,
ndagagwatwa ne'shoni. Mukuba, ngweti ngakoleesa ubushobozi
bwani mu kukizi mùyubaka. Si kutali hi'gulu lyo'kumùhongola.
9 Ndaloziizi ukuboneka kwo ndi mu mùyandikira amaruba hi'gulu
lyo'kumùkanga.

10 Baguma biinyu bagweti bagangamba, ti: «Amaruba gaage,
galyagagi mwa'magambo makayu-makayu. Si ikyanya ali mu ba ha
kati kiitu, ali mu ba lumbeho-mbeho! Na'magambo gaage, ganabe nga
ndaago.»
11 Yabo bandu, bakwiriiri bamenye bwija kwo ngiisi kwo tuli mu
ba ku kyanya tukiri hala mu kumùyandikira amaruba, kwokwo kwo
tugaaba na ku kyanya tugaaba iyo munda imwinyu.
12 Iri abandu bangaba bali mu yihuuza boonyene, tutangagira mbu
tubayigerere kwo. Si boohe, ndaabyo bayiji! Bali mu lolerana kwo,
mu kuyigererana kwo boonyene ku boonyene!
13 Si twehe, nanga! Tutangayihaya ukuhima ulugero. Twangayihaya
naaho ku biri mu mbibi zo'mukolwa gwo Rurema yenyene keera
akatubiika mwo.
Yugwo mukolwa gwitu, guhisiragi halinde ne'yo munda imwinyu.
14 Mukuba, ikyanya tukayiji mùmenyeesa Imyazi Miija ya Kirisito,
mwâli riiri mu mbibi zo'mukolwa gwitu. Kyo kitumiri tutakazitam-
buka.
15 Twehe, ikyanya tuli mu menyeesa Imyazi Miija ya Yesu, tutan-
ganaleeza ulugero mbu tuyihayirage ku mukolwa keera úgukagirwa
na'bandi. Si umulangaaliro gwo tuhiiti, kwo mugagenderera ingingwe
mu kuyemeera Yesu. Kwokwo, lyo'mukolwa gwo tugaki gira mu kati
kiinyu, gugakizi yushuuka.
16 Ha nyuma, tunagendi menyeesa Imyazi Miija na mu bindi bihugo
íbiri imbere lye'kye'mwinyu. Umukolwa gwo tugakizi yihayira kwo,
gutabe mu mbibi zo'gundi mundu keera akagwanwa abiikwa mwo.
17 «Umundu, iri angagira mbu ayihaye, akizi yihaya naaho ku bya
Nahano.*»
18 Si iri bangayihuuza boonyene, batangayemeerwa. Íbiri na'kamaro
naaho, kwo Nahano akizi bayemeera kwo bali bandu biija.

11

Indumwa ze'bibeesha

1 Mwe mukongwa! Nangasiima kwo munyigenderere, kundu ngola
mu deta nga muhwija.
2 Ngoli gwasirwi no'luugi bweneene hi'gulu liinyu, lunalyosiri imwa
Rurema yenyene. Mukuba, mulyagagi nga shasha ndaluule yo
n'gagondeesa imwo'mushosi muguma, ye Kirisito.
3 Na buno, nyobohiri kwe'nzaliro ziinyu zangakoli haburwa,
munabe mutaki fitiirwi ku Kirisito ku mutima gwoshi. Si mwan-
gateberezibwa na'balyalya, nga kwo Heeva naye akateberezibwa
no'mujoka.
4 Ikyanya umundu ali mu yiji mùyigiriza ibya Yesu ku gindi-gindi
njira, itanabe ye'mwitu, yehe muli mu múlekeerera. Ehee! Muli mu
yakiira ugundi-gundi mutima, ne'gindi-gindi Myazi Miija, bitanali byo
mukayakiira imwitu.
5 Birya «bikalage bye'ndumwa» ziinyu, ndabwini kwo hali kindu
kyo bimbimiri kwo.

---

* **10:17 10.17** Yeremiya 9.24.

6 Kundu ndali ndesi, si ku luhande lwo'bumenyi, nzobanukiirwi
bweneene. Kiri ne'kyanya twâli riiri imwinyu, twâli kizi yerekana
kwokwo ngiisi kyanya.
7 Ka bikaba byaha, bwo nâli kizi mùyigiriza Imyazi Miija ya Rurema
buzira kumùhuuna imbembo? Si mu kugira kwokwo, nâli kizi
yibiikaga haashi, mbu lyo mukizi kuzibwa!
8 Nâli kizi hembwa na'gandi mashengero, mbu lyo ndonga
ukumùkolera. Yago gandi, byâli riiri nga nâli kizi gazimba!
9 Ku kyanya nâli riiri mu kati kiinyu, ndaaye muguma winyu ye
nâli kizi zidohera ku magoorwa gaani. Si beene witu ábâli lyosiri i
Makedoniya, bo bâli kizi ndabaala hi'gulu lyago. Mukuba, nâli mali
higa kwo ndaalyo igoorwa lyoshi lyo ngakizi mùzidohera kwo. Buno,
kwo nganagenderera.
10 Nga kwo ngweti ngaadeta ukuli mu kati ka Kirisito, kwo na
kwokwo, ndaaye mundu wa mu poroveesi yinyu ye'Hakaya úgambuza
kwo ndakizi genderera mu yukwo kuyihaya.
11 Kituma kikagi? Ka mbu bwo nimùshombiri? Nanga! Si Rurema
yenyene ayiji kwo nimùkuuziri!
12 Íbitumiri ngagenderera ukukizi mùkolera buzira kuhembwa, gira
lyo zirya zindi-zindi ndumwa zitalonga ubulyo bwo'kuyihaya, mbu
nazo zigweti zigaakola nga ngiisi kwo tuli mu kola.
13 Si ndumwa mwene yizo, ziryagagi za bibeesha! Kundu zigweti
zigayigira kwo ziri ndumwa za Kirisito, haliko ziri mu kola ku
bulyalya!
14 Yibyo bitangatusoomeza. Si kiri na Shetaani yenyene agweti
agayihunda kwo ali muganda wo'mulengeerwe.
15 Kwokwo, tutangasoomerwa bwa'bakozi baage nabo bagweti
bagayihunda kwo bali mu kola ku njira íkwaniini. Kundu kwokwo,
mu kuheza, yabo banabibeesha bâye longe ikihano íkikwaniini ku
mikolezi yabo.

Pahulu ayihaya hi'gulu lya'malibu gaage

16 Namùbwira kandi: Hatagire umundu úgambona kwo ndi muh-
wija! Kandi, iri mwangakoli mbona kwo ndi ye, mutee nyabiira
kwokwo nga muhwija, halinde naani ndonge ukuyihaya hiniini.
17 Na'magambo go ngola ngayihayira kwo, atali Nahano ye wanduma
kwo ngadete. Si namu gadeta nga muhwija naaho.
18 Bwa'bandi bingi bagweti bagayihayira ku bya'magala, leka na
naani ndee biyihayira kwo.
19 Mwehe, bwo mwe mukola banabwenge, muli mu yigenderera
bweneene ku bahwija!
20 Mukoli yigendiriiri kiri na ku bandu ábagweti bagamùgira
baja, banali mu mùlyalyania, no'kumùsiviza ibindu! Banagweti
bagamùbonera, iri banamùshulikira mu masu, moto!
21 Halikago twehe, tubuziri ubushobozi bwo'kukizi mùlibuza
kwokwo! Ee! Nangayemiiri ukuteezibwa ishoni mwene yukwo!

Kwokuno buno, ngola ngaadeta nga muhwija. Ngiisi bya'bandi
bagweti bagayihayira kwo ku bukaruuke, byo na byebyo naani ngola
ngayihayira kwo!

22 Ka boohe balyagagi Baheburaniya? Si na naani ndi gundi
Muheburaniya! Ka bali Bahisiraheeri? Na naani ndi muguma wabo!
Ka banali ba mwi'kondo lya Hiburahimu? Na naani kwakundi ndi
wamwo.
23 Ka bali bakozi ba Kirisito? Bwija! Haliko niehe nie mbahimiri
mu kumúkolera! (Si leero ngola mu deta nga musire!) Niehe, ngweti
ngakoleereza ukubahima. Mutee nyuvwa! Keera n'ganalashwa mu
nyumba ze'mbohe ubugira kingi ukubahima. Na ndi mu himbulwa
bweneene ukubahima. No'bugira kingi ndi mu zeera ho nangasiga
itwe.
24 Ubugira kataanu, Abayahudi bakanjulika ingoni makumi gashatu
na mwenda,*
25 Abarumi nabo, bakanjulika ne'ngoni ubugira kashatu.
N'ganavurumikwa amabuye liguma. N'ganavungukirwa kwo
na'mashuba mu nyaaja ubugira kashatu. Keera n'ganamala ubushigi
ni'zuuba, ndi mu nyaaja.
26 Ndi mu yama mbimbusiri mu lugeezi. Ndi mu hushwa ne'nyiiji.
Na ndi mu hushwa na'banyazi. Ndi mu hushwa mu beene witu
Abayahudi, na mu bandu be'gindi milala kwakundi. Ndi mu hushwa
mu twaya, na mu mbingiro, kiri na mu nyaaja. Ndi mu hushwa
kwakundi na ábali mu yiyerekana kwo bali beene witu.
27 Ndi mu himbukaga mu kukizi koleereza. No'bugira kingi ndi mu
bula iro, ne'byokulya, ne'binywebwa. Keera nanakayula bweneene,
no'kubula ibyambalwa.
28 Kuguma na yibyo byoshi, ndi mu yama nzidohiirwi hi'gulu
lyo'kukizi taaniza amashengero gooshi.
29 Iri umundu angaba ali mu bukaholwe, iri na naani mbuyuvwiti.
Ne'ri angahubiisibwa, iri naani ndyaniirwi mu mutima.
30 Iri byangambuuna kwo nyihaye, ngayihayira naaho ku biri mu
yerekana ubukaholwe bwani.
31 Mukuba, Rurema, Yishe wa Nahamwitu Yesu, yehe naaho ye
kwaniini ukukizi yivugwa imyaka ne'myakuula. Ye nayiji kwo
ndagweti ngabeesha.
32 Ikyanya nâli riiri mu kaaya ke'Damasiki, guvuruneeri úli
mwi'dako lya mwami Hareta, akabiika abalaliizi mu marembo gaako,
gira bakangwate.
33 Haliko nanaleezibwa mu kaazo ko'luzitiro lwako, nanashonool-
erwa imbuga mu kitiri. Kwokwo, kwo n'gafuushuka mu maboko
gaage.

12

Amabone ga Pahulu, no'bukaholwe bwage

1 Bingwiriiri ngenderere ukuyihaya, kundu ndaabyo bigaagira.
Buno, ngola ngayihaya hi'gulu lya'mabone na'miigule íbikalyoka
imwa Nahano.
2-3 Nyiji kwo keera hakalenga imyaka ikumi ni'na, n'gatwalwa
halinde mu Paradiizo, mwi'gulu lya kashatu.* Ne'kyanya n'gatwalwa

* **11:24 11.24** Abayahudi, mu kuhana umundu, batâli hangwirwi kwo bamúkubule ingingwe lye'ngoni makumi gana. Bukengeeze 25.3. Na mu kuyoboha kwo batataluse yago makumi gana, kinatume ndaaye ye bakashulika ingingwe ya makumi gashatu na mwenda. * **12:2-3 12.2-3** *mwi'gulu lya kashatu* mwo Rurema yenyene atuuziri.

yo, ndayijagi iri kukaba mu magala, kandi iri mu mabone. Si Rurema
yenyene ye yiji.
4 Na yumwo mwi'gulu, nanayuvwa mwa'magambo ga'kahebuuza,
ga'bandu batahangwirwi ukudeta.
5 Na bwo n'gatwalwa mwi'gulu, buno leero nangakoli yihaya! Kundu
kwokwo, ukuyihaya kwani, kubaagage ku bukaholwe bwani naaho.
6 Iri nangaloziizi ukuyihaya, ndangabiiri muhwija. Si nangabi-
iri ngweti ngaadeta ibyo'kuli! Kundu kwokwo, yukwo kuyihaya,
ngakuleka, hatabe úgabonera ubwija bwani ukuhima ngiisi kwo buli.
Abubonerage naaho ku byo ngweti ngaagira naaho, na ku byo ngakizi
deta.
7 Yago mabone ga'kahebuuza, ikyanya n'gagayerekwa, Rurema atâli
loziizi kwo nangakizi yiheemya hi'gulu lyago, kyanatuma agambiika
mwo'bulyanirwe bwa'magala, ganakizi shuta nga mugenge. Yago
malibu iri ndumwa ílyosiri Shetaani, gira ikizi nyogogoza.
8 Keera n'ganayinginga Nahano ubugira kashatu kwo agandyose
mwo.
9 Halikago ananjuvya: «Ugaahasha ku njira yo'lukogo lwani naaho.
Ee! Ikyanya ugakizi ba mu bukaholwe, mwo'bushobozi bwani
bugakizi kukola mwo.»

Ku yukwo, yubwo bukaholwe bwani, bwo ngasiimaga ukukizi
yihayira kwo, halinde lyo'bushobozi bwa Kirisito bukizi nyama mwo.
10 Ngweti ngashagaluka mu bukaholwe bwani hi'gulu lya Kirisito.
Ndi mu shagaluka kiri na mu bitusi, na mu makuba, na mu
kulibuzibwa, na mu kuhahazibwa. Ee! Ikyanya ndi mu ba mu
bukaholwe, lyo ndi mu ba mwo'bushobozi!

Pahulu ataaniza Abakorindo

11 Keera nayigiraga nga muhwija. Si yubwo buhwija, mwe muka-
tuma ngabuyifunda mwo. Munali mwe mutákwaniini ukunyivuga!
Kundu nienyene ndali kindu, si ndaabyo byo birya bikalage biinyu
bye'ndumwa bimbimiri kwo!
12 Ku kyanya nâli riiri mu kati kiinyu, nâli kizi yerekana ku bwigen-
derezi bwoshi kwo ndi ndumwa. Nâli kizi mùgira mwe'bitangaaza
bya kwingi-kwingi.
13 Ndaanakyo kindu kyo n'gagirira agandi mashengero, kyo na
niinyu ndakamùgirira. Ngeeka n'gamùhubira naaho, bwo ndâli kizi
mùzidohera ku magoorwa gaani. Aaho! Iri nangaba n'gagiraga buligo,
mungoge!
14 Mumenyage bwija kwo ngola ibiringiini ukugira ulugeezi
lwani lwa kashatu lwo'kuyija imwinyu. Ne'kyanya ngaaba yo,
ndagamùzidohera ku magoorwa gaani. Mukuba, bitali bindu biinyu
byo ndoziizi. Si nimùloziizi mwenyene! Bitanakwiriiri kwa'baana
babe bo bagakizi biikira ababusi baabo ibihinda. Si ababusi bo
bakwiriiri bakizi bibiikira abaana baabo!
15 Ku yukwo, ngakoleesa ibindu byani byoshi hi'gulu liinyu ku
bushagaluke. Kiri na nienyene, ngayitanga hi'gulu liinyu. Aahago!
Bwo ngaviriziizi ukumùkunda, ka byangakoli tumaga urukundo lwo
munguuziri luganiiha?
16 Kundu bibonesiri kwo ndakamùzidohera ku magoorwa gaani,
haliko baguma biinyu bakiri mu ndeta kwo n'gamùlonga ku bulyalya.

17 Ka n'gamùlyalyania ku njira ya balya bandu bo n'gamùtumira?
Nanga!
18 Si n'gayinginga Tiito bweneene kwo ayije iyo munda imwinyu,
kuguma no'lya gundi mwene witu. Ka Tiito akamùlyalyania? Si
tugweti tugakolanwa ku mutima muguma! Ne'ngesho ziitu, zo nguma.
19 Ngeeka mutoniri kwo tugweti tugayibulanira imbere liinyu. E
bakundwa biitu, bitali kwokwo! Si tugweti tugaadeta imbere lya
Rurema mu kati ka Kirisito! Na byoshi byo tuli mu gira, tuli mu bigira
hi'gulu lyo'kumùyubaka.
20 Ngoli yobohiri kwe'kyanya ngayija iyo munda imwinyu, nangakoli
mùgwana mutakiri nga kwo ndoziizi. Na niinyu kwakundi, munam-
bone buligo. Nyobohiri kwo nangakoli mùgwana mukiri mu lon-
goozania no'kuvyulana mwo'luugi. Munabe mukiri mu yigurumura,
no'kuyihandulana kwo. Munabe mukiri mu gambana no'kuyunulana.
Munabe mukiri mu yikangaata, iri munagira ulunganga.
21 Ku kyanya ngagalukira imwinyu, ngoli yobohiri kwo Rurema wani
angambonia ishoni imbere liinyu. Hali ikyanya nangajengeezibwa
mu kubona kwa'bandu bingi mu kati kiinyu baki yifuuziri mu
byaha, banabe batazi bitwikira kwo, banabe bagweti bagayeruzania
no'kusambana, iri banakizi yidulumbika mu bitalaalwe.

13

Amahano mazinda

1 Yulwo lugeezi lwani lwo'kuyija imwinyu, lwo lugaaba lwa kashatu.
(Na nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru: «Ngiisi igambo
likwiriiri litangirwe ubumasi na'bandu babiri, kandi iri bashatu.*»)
2 Ku lulya lugeezi lwani lwa kabiri, n'gakengula ngiisi ábâli gweti
bagaagira ibyaha. Na buno ku kyanya ndazi galukira yo, nagwanwa
namùkengulaga kandi, kuguma na'bandi booshi, kwe'ri umundu
angaba agweti agabiyifunda mwo, ndagaki múlekeerera.
3 Aaho! Bwo muloziizi ukumenya kwo Kirisito ali mu deta mu kati
kaani, leero mugayimenyera mwenyene! Uyo Kirisito, ikyanya ali mu
mùtanduula, kutali mu ba mu bukaholwe. Si kuli mu ba mu bukalage!
4 Uyo Yesu, ku kyanya akayitirwa ku kibambo, lyo âli riiri mu
bukaholwe. Halikago buno, ayamiri ali mugumaana ku bushobozi
bwa Rurema. Kiri na nyiitu, kundu tuli mu ba mu bukaholwe mu
kati ka Kirisito, haliko ikyanya tugaaba kuguma na niinyu, tugaaba
tuli bagumaana mu kati kaage, tunabe mwo'bushobozi bwa Rurema.
5 Kwokwo, muyigere mwenyene, lyo mulonga ukumenya iri mu-
biisiri Rurema kwo'bwemeere. Si muyiji bwija kwo Yesu Kirisito
amùtuuziri mwo, iri mwangaba mutayabiirwi.
6 Kiri na nyiitu kwakundi, ndangaliiri mugayiji menya kwo tutayabi-
irwi.
7 Tugweti tugamùhuunira imwa Rurema, hatagirage ubuhube
bwoshi bwo mugaagira. Kutali mbu lyo tuboneka kwo twe tuli biija.
Si tuloziizi naaho kwo mwehe mukizi gira íbikwaniini, kundu twehe
byangakizi boneka nga twayabirwa.
8 Ngiisi igambo lyo tugweti tugaagira, likulikiriini no'kuli. Ee! Ukuli
naaho, kwo tushobwiri ukukizi kulikira.

* **13:1 13.1** Bukengeeze 19.15.

9 Tuli mu ba tushambiiri naaho, ku kyanya tuli mu bukaholwe, na
mwehe munabe mukaniri. Kyo kitumiri tuli mu huuna Rurema kwo
amùtungaanie.
10 Kyo kinatumiri ngweti ngamùyandikira yaga maruba ku kyanya
ndazi hika iyo munda imwinyu. Kwokwo, mango mbikaga yo,
ndagwane íbyangatuma ngamùkayira, na mbe ngiri mu koleesa
ubushobozi bwo Nahano akambeereza. Mukuba, yubwo bushobozi,
ndabuhaabirwi, mbu lyo nimùhongola. Si mbuhaabirwi, gira ngizi
mùyubaka.

Amagambo go'kusezerana

11 Na buno, e beene witu, namùseezera. Baaba! Mukizi gi-
raga umwete gwo'kukana mu kati ka Kirisito. Yaga magambo go
namùyinginga mwo, mukizi gasimbaha. Munakizi yihuugiza kuguma
mu kati ko'mutuula. Kwokwo, lyo Rurema agaaba ali kuguma na
niinyu, munabe mutuuziri mu mutuula, iri munakundana.
12 Mukizi lamusania ku njira íkwaniini† mu kati ko'rukundo.‡
Abandu ba Rurema booshi, bamùlamusa.
13 Nahamwitu Yesu Kirisito akizi mùgashaanira mweshi! Munabe
mukundiini mu kati ka Rurema! Munakizi ba ne'ngoome mu kati
ko'Mutima Mweru!

† **13:12 13.12** Mu kigiriki, kunyunyuguta.

‡ **13:12 13.12** Yabo bandu ba keera, mu kulamusania bâli kizi nyunyugutana.

Amaruba ga Pahulu imwa'
Bagalatiya
Indangiriro

Yaga maruba, gayerekiini injira yo tuli mu haruurirwa mwo'kuli imbere lya Rurema. Abayahudi baguma, bâli gweti bagaadeta kwa'Bakirisito bakwiriiri bakizi kulikira imaaja za Musa, nga kukizi tenguulwa. Haliko Pahulu anabalahirira, anabayereka ngiisi kwo tuli mu kizibwa ku njira yo'kuyemeera Yesu naaho. Ho twangakulikira imaaja, tukwaniini tukizi rongoorwa no'Mutima Mweru, halinde lye'misi ye'byaha itumale mwo.

Mu bigaajo 5-6, Pahulu ali mu tuyigiriza kwo tuleke ukurongoorwa na'mafwije mabi ga'magala giitu. Si tukizi rongoorwa no'Mutima Mweru mu kati ka byoshi.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Bagalatiya 5.16: «Kwokwo, namùbwiraga, mukizi rongoorwa no'Mutima Mweru. Lyoki, lyo mutagaki koleesa amifwije giinyu mabi!»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-5)
b) Ndaagwo gundi mwazi mwija ngo'gwa Yesu (1.6-10)
c) Pahulu ayerekana ku bweranyange kwo ali ndumwa ya Yesu (1.11–2)
d) Tukoli shwesirwi mu bye'maaja, tunakoli ba bandu ba Yesu (3–4)
e) Tukwaniini tukizi rongoorwa no'Mutima Mweru (5–6)

Indangiriro

1-2 Yaga maruba, galyosiri imwani, nie Pahulu, kuguma na beene
witu booshi bo tutuliinwi. Gatumwa imwinyu, mwe bandu ba mu
mashengero ge'Galatiya. Niehe, nie ndumwa. Ikyanya n'gatoolwa, ku-
takaba ku njira ya'bandu, ndaanaye mundu úkambiika. Si n'gabiikwa
na Yesu Kirisito yenyene, bo na Daata Rurema. Anali Rurema úkazuula
Kirisito mu bafwiri!
3 Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi mùgashaanira!
Bakizi mùheereza no'mutuula!
4 Kirisito keera akafwa, gira atuguluule mu byaha, tunalonge
ukukizibwa mu mabi, bwo gakoli luguusiri mu kihugo. Biri nga kwo
Daata Rurema âli mali gwanwa ashungika.
5 Kwokwo, akizi yama ali mu huuzibwa imyaka ne'myakuula! Bikizi
ba kwokwo!

Ndaayo gindi Myazi Miija ya Kirisito íri ho

6 Mwehe, mwanzoomeza bweneene! Rurema akamùhamagala ku
lukogo lwa Kirisito. Aaho! Si mukola mu shubi yami mújandirira, iri
munayifunda mu gindi-gindi myazi! Iyo myazi, kundu iri mu detwa
mbu ya Kirisito,
7 haliko itali yo yohe. Imyazi Miija ya Kirisito, bandu baguma bali
mu gira mbu bamùshovyeze yo. Kyo kitumiri mukola no'lushunguti!
8 Aahago! Iri umundu angamùyigiriza igindi-gindi myazi hi'gulu lya
Kirisito, ítali yerya yo keera tukagwanwa twamùyigiriza, uyo ayame

adaasirwi imyaka ne'myakuula! Adaasirwi ngana, kundu twangaba twehe, kandi iri muganda ukulyoka mwi'gulu.
9 Namùbwiraga kandi: Iri umundu angamùyigiriza igindi-gindi myazi hi'gulu lya Kirisito, ítali yerya yo keera mukagwanwa mwayakiira, uyo ayamage adaasirwi!
10 Ka mubwini kwo namùbwira kwokwo, mbu lyo nyemeerwa na'bandu? Nanga! Haliko ndoziizi kwo Rurema abe ye ganyemeera! Íngi girage mbu ngizi simiisa abandu, ndangaki biiri mukozi wa Kirisito.

Rurema ye kabiika Pahulu kwo abe ndumwa

11 E beene witu! Irya Myazi Miija yo n'gamùmenyeesa, ndoziizagi mumenye bwija kwo itali ya kuyihalangira.
12 Ndakagilyosa imwo'mundu yeshi. Ndaanaye mundu úkaginyigiriza. Si Yesu Kirisito yenyene ye kagimmenyeesa ku njira yo'bwigule!
13 Keera mukayuvwa kwe'kyanya nâli ki riiri mwi'banga lye'Kiyahudi, kwo nâli kizi genda nganyagaza ishengero lya Rurema, mbu litaki be ho.
14 Ku yikyo kyanya, mwi'banga liitu lye'Kiyahudi, nie wâli kuliiragi abiitu bingi bo twâli yumiini. Kiri ne'migeeza yoshi yo tukasigirwa na bashokuluza biitu, nie nâli fitiirwi bweneene mu kukizi gikulikiriza.
15 Kundu kwokwo, ukulyokera ku kyanya ndâli zaazi butwa, Rurema âli mali gwanwa andaluula, anambamagala ku lukogo lwage. Anasiima
16 ukuyerekana Umwana wage mu kati kaani, gira lyo ngizi genda ngamúmenyeesa mu batali Bayahudi.
Ku yikyo kyanya, ndaaye mundu ye n'gagendi hanuusa.
17 Na kundu abiitu bâli mali biikwa kwo zibaagage ndumwa, ndakayami zamuukira imunda bali i Yerusaleemu, mbu tugendi bonaana. Si n'gatee yami genda mu kihugo kye'Buharaabu. Na ha nyuma, nanagalukira mu kaaya ke'Damasiki.
18 Ne'ri hakalenga imyaka ishatu, lyoki nanazamuukira i Yerusaleemu, gira ngendi yimenyeesa imwa Peturu. Twanabeeranwa yo siku ikumi na zitaanu.
19 Na mu yizo siku, ndaayo gindi ndumwa ye n'gabonaana, ha nyuma lya Yakobo, mwene wabo Nahamwitu.
20 Yaga magambo go namùyandikira, namùbwiraga imbere lya Rurema kwo gatali ge'bibeesha.
21 Ha nyuma, nanagenda mu poroveesi ye'Siriya, na mu ye'Kirikiya.
22 Ku yikyo kyanya, ndâli menyekiini mu mashengero ga Kirisito ge'Buyahudi.
23 Abakirisito be'yo munda, bâli kizi yuvwa naaho kwo'lya úshuba mu genda aganyagaza abandu ba Yesu mbu bajande ubwemeere bwabo, leero yoyo ye kolaga mu genda agayigiriza abandu kwo babukulikire!
24 Kyanatuma bagayivuga Rurema hi'gulu lyani.

2

Pahulu ayemeerwa ne'zaabo ndumwa

1 Iri hakaba keera halenga imyaka ikumi ni'na, nanashubi za-
muukira i Yerusaleemu, ngolaga na Barinaaba na Tiito.
2 Mukuba, Rurema âli mali mbwira ku njira yo'bwigule kwo ngende
yo. Ne'ri n'gahikaga yo, twanakuumana áhayiheriiri, kuguma na
ábâli yijikiini kwo birongoozi bya'mashengero. Yibyo birongoozi,
nanabiyereka Imyazi Miija yo ndi mu genda ngamenyeesa mu batali
Bayahudi. Mukuba, nâli loziizi kwo'mukolwa gwo ndi mu yama
nvukeriiri kwo, gutayiji kengeera gwafwa ubusha.
3 Ku yikyo kyanya, twâli riiri kuguma na Tiito. Na kundu
âli riiri Mugiriki, haliko yibyo birongoozi bitakamúhambaaza kwo
atenguulwe.
4 Yee! Ku yikyo kyanya, mu kati kiitu mwâli mali yishesheza inaazi.
Yizo naazi, kundu zikayihunda kwo bali baguma biitu mu kati ka
Yesu, si zâli gweti zigagandiiza naaho, gira zimenye ngiisi byo tukoli
hangwirwi kwo, bwo tukolaga mu kati ka Yesu Kirisito. Ee! Zâli loziizi
ukushubi tuyingiza mu buja.
5 Kundu kwokwo, tutanabayemeerera, kiri ne'hiniini! Si twâli loziizi
ukumùlangira ukuli kwe'Myazi Miija.
6 Balya bashosi, kundu bâli menyekiini kwo bakulu, ndaakyo kindu
kyo bakayushuula ku magambo go ndi mu genda ngayigiriza! Na
kundu bo bali mu yimbwa mbu balyagagi bakulu, haliko imwani,
ubukulu bwabo, kitâli kindu. Mukuba, Rurema, ndaayo indoola yo
ahiiti.
7 Yabo bakulu, bakabona kwo Rurema ye kambiika kwo ngizi genda
ngamenyeesa Imyazi Miija mu batali Bayahudi. Peturu naye, keera
akabiikwa kwo abe ye gakizi gimenyeesa mu Bayahudi.
8 Ee ma! Rurema akabiika Peturu abe ndumwa mu Bayahudi,
nga kwoku naani, akambiika kwo mbe indumwa mu bandu be'gindi
milala.
9 Yakobo, na Peturu, na Yohana, bo bâli menyekiini kwo byo
birongoozi. Ne'ri bakabonaga ngiisi kwo Rurema âli mali ngashaanira,
banatuhuma mu maboko twe na Barinaaba, banatuyegereza mu
ngoome yabo. Twanalagaana kwo twe tugakizi kola mu batali
Bayahudi. Nabo banakizi kola mu Bayahudi.
10 Hali igambo liguma naaho lyo bakatuhuuna, kwo tukizi kengeera
abakeni. Byebyo, byo na naani nâli koli fitiirwi kwo.

Ngiisi kwo Pahulu akayagagaza Peturu

11 Ikyanya Peturu akahika mu kaaya ke'Handyokiya,
twanamúgwana akoli hubiri. Bulya buhube bwâli bonesiri-bonesiri,
kyanatuma ngamúyagagaza hi'gulu lyabwo!
12 Mukuba, Peturu âli koli komiiri ukushangiira ibyokulya na ábatali
Bayahudi. Haliko, ikyanya Abakirisito baguma be'Kiyahudi bakayija
ukulyoka imwa Yakobo, leero, Peturu anayama agayiyeka ku batali
Bayahudi, anabayihandula kwo. Âli yobohiri Abayahudi, bwo bâli kizi
hagika kwa'bandu be'gindi milala nabo bakwiriiri ukutenguulwa.
13 Yubwo bulyalya bwa Peturu, abandi Bakirisito be'Kiyahudi bâli
gweti bagabuyifunda mwo. Kiri na Barinaaba naye, anabuyingira
mwo.
14 Yabo booshi, ikyanya n'gabonaga kwo bataki kulikiiri Imyazi
Miija mu kati ko'kuli, nanayagagaza Peturu imbere lya'baabo booshi

kwokuno: «Kundu ulyagagi Muyahudi, utaki tuuziri ngo'Muyahudi. Si ukoli tuuziri ngo'mundu we'gindi milala. Aahago! Kituma kiki uki gweti ugahagika kwa'bandu be'gindi milala bakizi kulikiriza imigeeza ya'Bayahudi?»

Ukukwanana kwitu kukizi ba ku bwemeere

15 Twehe, tuli Bayahudi nirizina! Ee! Tutali bandu be'gindi-gindi milala, abakozi be'byaha.
16 Kundu kwokwo, tuyiji kwo ndaaye mundu úwangakwanana imbere lya Rurema, mbu bwo ali mu simbaha Imaaja za Musa. Si angalonga ukukwanana naaho, ku njira yo'kubiika Yesu Kirisito kwo'bwemeere. Kwokwo na nyiitu, ikyanya tuloziizi ukukwanana imbere lyage, kulyagagi ku njira yo'kumúyemeera. Si kutali ku njira yo'kusimbaha Imaaja. Ndaaye úwangakwanana imbere lya Rurema, mbu bwo ali mu zisimbaha.
17 Ikyanya tuli mu loozagya ukukwanana imbere lya Rurema ku njira ya Kirisito, lyo tuli mu yerekana kwo na nyiitu tulyagagi banabyaha. Aaho! Ka kuli kudeta kwo Yesu ye mu tuhubiisa? Nanga!
18 Zirya maaja za keera, ndakiri mu ziyihega kwo. Ne'ri nangashubi gira mbu nzikulikirize, iri nienyene nayiyerekana kwo ndi muhubi.
19 Yizo Maaja ziri nga keera zikanyita. Na ngoli zifwiri kwo, halinde lyo ndonga ukuba ho hi'gulu lya Rurema. Keera n'gayitirwa ku kibambo kuguma na Kirisito.
20 Ndanali nie ki tuuziri ho. Si Kirisito ye koli tuuziri mu kati kaani. Na bwo nduuziri ho buno, kulyagagi ku njira yo'kuyemeera Umwana wa Rurema, bwo keera akangunda, anayitanga afwe hi'gulu lyani.
21 Kwokwo, ndakiri mu jandagira ulukogo lwa Rurema. Mukuba, abandu, nga bangalonga ukukwanana imbere lyage ku njira yo'kukizi kulikiriza Imaaja za Musa, nga yukwo kufwa kwa Kirisito, kukola kwa busha!

3

1 E maashi Bagalatiya! Ka mwashikwa, halinde mukolaga bahwija kwoku? Si keera mukamenyeesibwa ku bweranyange ngiisi kwo Yesu Kirisito akayitirwa ku kibambo!
2 Ndoziizi mumbwire igambo liguma. Ka mukayakiira Umutima Mweru ku njira yo'kukulikiriza Imaaja? Nanga! Si mukaguyakiira ku njira yo'kuyuvwa Imyazi Miija, mwanagiyemeera!
3 Kutagi kandi mwayifunda mu buhwija mwene yubu? Si mukatondeerera mu kati ko'Mutima Mweru! Aaho! Ka mukoli loziizi ukuyukiza ku misi yinyu mwenyene?
4 Ikyanya mukalengaga mu galya malibu gooshi, ka kwâli riiri kwa busha? Nanga! Bitangaziziri!
5 Ikyanya Rurema ali mu mùbiika mwo'Mutima Mweru, anakizi mùgiraga mwe'bitangaaza, ka biri mu ba, mbu bwo mwâli kizi kulikiriza Imaaja zaage? Si bikaba kwokwo, bwo mukayuvwa Imyazi Miija, mwanagiyemeera!
6 Kiri na Hiburahimu, «Âli yemiiri Rurema, kyanatuma Rurema agamúharuura kwo akoli kwaniini imbere lyage.*»

* **3:6 3.6** Ndondeko 15.6.

7 Munamenyage bwija, kwe'kyanya abandi bali mu ba bayemiiri
Rurema, iri bakola baana ba Hiburahimu.
8 Ukulyokera keera, ábatali Bayahudi nabo bakatangirwa ubuleevi
mu Mandiko Meeru, kwe'ri bangayemeera Rurema, bagaharuurwa
kwo bakoli kwaniini imbere lyage. Mu gaago Mandiko Meeru,
Hiburahimu naye akabwirwa Imyazi Miija kwokuno: «Mu kati kaawe,
mwa'bandu ba'mahanga gooshi bagakizi gashaanirwa!†»
9 Kwokwo, ikyanya abandu bali mu ba bayemiiri Rurema, lyo bali
mu gashaanirwa, nga kwo Hiburahimu naye akagashaanirwa, bwo âli
múyemiiri.
10 Haliko, iri abandu bangayihega ku Maaja, mbu lyo bakwanana
imbere lya Rurema, iri badaasirwi! Si biri biyandike kwokuno:
«Iri umundu atangasimbaha byoshi íbiyandisirwi mu yizi maaja,
adaakwe!‡»
11 Kwokwo, bibonekeriiri kwo ndaaye mundu úwangakwanana
imbere lya Rurema, mbu bwo asimbahiri Imaaja zaage. Mukuba,
bidesirwi mu Mandiko Meeru kwokuno: «Iri wangalooza ukukwanana
imbere lya Rurema, ukwaniini umúyemeere.§»
12 Si yizo Maaja zaage, zoohe zitali mu lola ku bwemeere. Mukuba,
zidesiri kwo'mundu iri angagira ngiisi kwe'maaja zidesiri, agakizi
lama ku njira yazo.*
13 Yiryo idaaki, kundu liri mu leetwa ne'Maaja, haliko keera
Yesu akatuguluula mu kati kaalyo. Mukuba yehe akadaakwa, ho
twangadaasirwi. Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru
kwokuno: «Iri umundu angamanikwa ku kiti,† iri adaasirwi.‡»
14 Yesu akatuguluula. Kwokwo, irya migashani yo Rurema akala-
gaania Hiburahimu, ilongage ukukwira kiri na mu batali Bayahudi ku
njira ya Yesu Kirisito. Kiri no'Mutima Mweru, Rurema akatulagaania
kwo agatuheereza gwo. Kwokwo, nagwo, tuli mu guhaabwa ku njira
yo'bwemeere!

Imihango ya Rurema itakayitwa ne'Maaja

15 E beene witu! Tutee twira umugani ku bituula-tuula ho. Iri
abandu bangaba keera banywana ikihango, keera banakiyemerezania
kwo, iri ndaakiye mundu úwangashubi kibalala! Ndaanalyo igambo
lyo angashubi kiyushuula kwo.
16 Kwokwo, ne'mihango yo Rurema akalagaania Hiburahimu, akala-
gaania no'lya mundu muguma wa mwi'kondo lyage. Mukuba, mu
Mandiko Meeru, mutadesiri kwo Rurema akagilagaania abandu bingi-
bingi ba mwi'kondo lya Hiburahimu. Si bidesiri naaho kwo akala-
gaania Hiburahimu kuguma no'gundi mundu muguma wa mwi'kondo
lyawe.§ No'yo mundu muguma, ye Kirisito.
17 Byo ndoziizi ukudeta, byo byebi: Rurema akanywana ikihango
bo na Hiburahimu, anakibiika kwo'muhango. Ne'ri hakalenga imyaka
magana gana na makumi gashatu, Imaaja za Musa zabuli yija. Kundu
kwokwo, yizo Maaja zitangayita ikihango, kandi iri umuhango gwo
Rurema akakibiika kwo.

---

† **3:8 3.8** Ndondeko 12.3; 18.18; 22.18. ‡ **3:10 3.10** Bukengeeze 27.26. § **3:11 3.11** Habakuki 2.4. * **3:12 3.12** Balaawi 18.5. † **3:13 3.13** *manikwa ku kiti* Yesu akamanikwa ku kiti mu kubambwa ku kibambo. ‡ **3:13 3.13** Bukengeeze 21.23. § **3:16 3.16** Ndondeko 12.7.

18 Mukuba, ngiisi byo Rurema akaheereza Hiburahimu,
akamúheereza byo ku lukogo lwage, ukukulikirana na ngiisi kwo
âli mali gwanwa amúlagaania. Si byo Rurema ali mu haana, iri
twangabilongaga mu kusimbaha Imaaja, bitangaki yimangira ku
muhango gwage!
19 Aaho! Imaaja zikabiikirwa biki? Zikabiikwa gira zikizi yereka
abandu amahube gaabo. Zanakizi kola naaho, halinde ukuhisa ku
kyanya kyo'kuyija kwo'lya mundu muguma wa mwi'kondo lya Hiburahimu. Mukuba, Rurema âli mali gwanwa amúbiika kwo'muhango.
Yizo Maaja, ikyanya zikayijaga, zikaleetwa na'baganda. Nabo, banazisikiiriza umutungwa muguma, ye Musa, gira naye azitwalire
abandu.
20 Ikyanya abandu babiri bali mu nywana, lyo bali mu ba ni'goorwa
lyo'mutungwa. Haliko Rurema, ikyanya akalagaania Hiburahimu, âli
kola halwage yenyene.
21 Aaho! Ka kwo kudeta kwe'Maaja ziloziizi ukuhangana
ne'mihango ya Rurema? Nanga! bitangaziga! Imaaja, nga zangashobwiri ukuleetera abandu ubugumaana, bashuba bagakwanana imbere
lya Rurema ku njira yo'kukizi zisimbaha.
22 Haliko, biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwa'bandu booshi
bashwesirwi mu bushobozi bwe'byaha. Kwokwo, halyagagi injira
nguma naaho yo'kulonga byo Rurema akatulagaania. Kuli ku njira
yo'kuyemeera Yesu Kirisito naaho.
23 Ikyanya tutazi longa ubulyo bwo'kuyemeera Yesu, twâli yamiri
tushwesirwi mu bushobozi bwe'Maaja.
24 Zanâli kizi tulera, halinde ukuhisa ku kyanya Yesu akayija kwo.
Kwokwo, tuli mu longa ukukwanana imbere lya Rurema ku njira
yo'kuyemeera Kirisito.
25 Ee! Tukola mu yemeera Yesu, tutanakiri mwi'dako lye'Maaja.

Tukola baana ba Rurema

26 Bwo mweshi mukoli yemiiri Yesu Kirisito, mukola baana ba
Rurema.
27 Mukuba, keera mukabatiizibwa mu kati ka Kirisito, munakoli
múshushiri.
28 Ndanakilwo lubibi mu Bayahudi na'bandu be'gindi milala, kandi
iri mu baja na ábatali baja, kandi iri mu bashosi na'bakazi. Mweshi,
mukola mwe baguma mu kati ka Yesu Kirisito!
29 Na bwo mukola bandu ba Kirisito, buno na niinyu mukolaga ba
mwi'kondo lya Hiburahimu. Kwokwo, ngiisi byo Rurema akagwanwa
amùlagaania, na niinyu mugabilonga.

4

1 Tutee deta hi'gulu lyo'mwana muguma úwâye longe ku bindu bya
yishe. Uyo mwana, ikyanya ali mu ba akiri mwanuke, ali mu ba nga
muja, kundu ye mwene ibindu byoshi.
2 Ali mu ba akiri mwi'dako lya ábali mu múlera, na mwi'dako
lya'bimangizi ba yibyo bindu, halinde ukuhisa ku kyanya yishe âli mali
múshungikira kwo agaaba keera atwa.
3 Kwokwo, na nyiitu, twâli ki riiri nga baana baanuke. Mukuba, twâli
ki riiri baja bo'kuhemukira amabi ga mu kihugo.

4 Haliko, ikyanya íkikwaniini, iri kikahikaga, Rurema anatuma
Umwana wage, ayiji butwa no'mukazi. Uyo mwana wage, anatuula
mwi'dako lye'Maaja,
5 gira lyo alonga ukuguluula ngiisi ábatuuziri mwi'dako lyazo.
Kwokwo, lyo nabo baba baana ba Rurema.
6 Na bwo nyiitu tukolaga baana ba Rurema, kyo kitumiri akabiika
Umutima gwo'Mwana wage mu kati kiitu. Yugwo Mutima, guli mu
tudeta mwo: «Aba!* E Daata!»
7 Kwokwo, mutakiri baja. Si mukola baana ba Rurema! Na bwo
mukola baana baage, niinyu mugalonga ngiisi byo abikiiri abaana
baage.

Pahulu ataaniza Abagalatiya

8 Yaho keera, ku kyanya mutâli zaazi menya Rurema, mwâli ki riiri
baja ba íbiri mu detwa kwo bamungu, bitanali ye Rurema nirizina.
9 Halikago buno, mukoli yiji Rurema. Kandi nangadesiri kwo
Rurema ye mùyiji! Aaho! Kuti kandi mugweti mugashubi hemurwa
na'mabi ga mu kihugo? Si gatahiiti akamaro, ganalyagagi ga busha!
Ka mwangasiima kandi kwo gashubi mùshwekera mu buja bwago?
10 Si mukiri mu kulikiriza isiku ngulu, ziba za mwaka, kandi iri
ze'myezi, kandi iri ze'bihe, kandi iri ze'zindi-zindi siku ngulu.
11 Ngolaga mu mùtaaniza kwo ngeeka imikolwa yoshi yo nâli kizi
fukerera kwo mu kati kiinyu, ikola igaafwa busha!
12 E beene witu! Namùyinginga bweneene, mukizi yigira nga kwoku
ndi. Mukuba, naani keera n'gayigira nga kwoku muli. Ndaanabwo
buligo bwo muzindi ngirira!
13 Muyiji bwija kwo bulya bulwazi bwani, bwo bukatuma ngalonga
ubulyo bwo'kuyiji mùyigiriza Imyazi Miija ya Yesu.
14 Na kundu bwâli kizi mùhahaza, haliko mutakagwatwa
na'kanyenywe hi'gulu lyani, mutakananjokoora. Si mukanyakiira
nga muganda wa Rurema, nga kwo mwangayakiira Yesu Kirisito
yenyene!
15 Aahago! Kulya kunjagalukira kwinyu, leero kuti kwaba?
Nangamùtangira ubumasi kwe'kyanya nâli riiri iyo munda imwinyu,
mwâli riiri mugajobola kiri na'masu giinyu, munagambeereze, nga
byangaziziri.
16 Aaho! Bwo ngweti ngamùbwira ibyo'kuli, ka byangakoli tuma
mugambona nga mugoma?
17 Balya bandu, ikyanya bagweti bagamùhahalira, si kuli ku njira
yo'kumùlyeryega naaho! Baloziizi ukutushombania, gira lyo baba bo
mugakizi hahalira.
18 Aaho! Ukuhahalirana kwonyene, kuli kwija. Ne'ngingwe, ku
kyanya tutaki ririinwi!
19 E baana baani bakundwa! Ngola mu siriira kandi hi'gulu liinyu,
nga mukazi úgweti úgaliibwa no'mukero. Bigaaba kwokwo, halinde
ukuhisa ku kyanya Kirisito agaboneka mu ngiisi muguma winyu.
20 Na ndoziizi kwo twangaberiinwi buno, halinde lyo ndonga
ukuhindula ngiisi kwo ngweti ngamùganuulira. Si keera mwangan-
gaana bweneene!

---

* **4:6 4.6** *Aba* liri igambo lye'Kiyahudi. Kuli kudeta daata.

Saara na Hagaari

21 Mwe mukoli zibatiiri Imaaja za Musa. Aaho! Ka mwenyene muyiji
ngiisi kwo zidesiri? Mumbwirage!
22 Si biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwo Hiburahimu akabuta
abaana babiri bo'butabana. Muguma, akamúbuta ku muja-kazi wage,
no'gundi ku mukaage.
23 Ikyanya akabuta umwana ku muja-kazi wage, akabutwa nga
kwa'bandi bali mu butwa. Halikago, ikyanya akabuta umwana ku
mukaage, uyo mwana akabutwa ku muhango gwo Rurema âli mali
gwanwa amúlagaania.
24 Yabo bakazi kwo bali bombi, ngiisi muguma ali mugani
gwe'kihango kiguma-kiguma. Ee! Umuja Hagaari, guli mugani
gwe'kihango kyo Rurema akagira na'bandu baage ku mugazi Sinaayi.
Kyo kitumiri yikyo kihango, ikyanya bali mu kikulikiriza, nabo bali
mu ba nga baja.
25 Uyo Hagaari, anali mugani gwo'mugazi Sinaayi mu kihugo
kye'Buharaabu. Yugwo mugazi Sinaayi nagwo, guli mugani gwa'kaaya
ke'Yerusaleemu, kanakiri ho buno. Mukuba, yako kaaya nako,
katuuziri mu buja, kuguma na'bandu baako.
26 Haliko twehe, maawe kali kaaya ke'Yerusaleemu ákali mwi'gulu.
Na koohe katatuuziri mu buja!
27 Mukuba, biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«E ngumba, we tazindi buta! Ugire naawe ushambaale!
Kundu utazindi yuvwa umukero gwo'kubuta, unabande akabuuli,
awi yiyi yiyi!
Mukuba, umukazi úkakorora, ye gaaba na'baana bingi
ukuhima nakiriri.†»
28 E beene witu! Mwehe muli ngo'mwana Hisake,‡ bwo mukolaga
baana ba Rurema ukukulikirana no'muhango gwage.
29 Si Hishimaheeri, ali mwana ye Hiburahimu akabuta nga
kwa'bandi baana bali mu butwa. Ku yikyo kyanya, ye wâli kizi hahaza
uwabo Hisake, kundu Hisake akabutwa ku bushobozi bwo'Mutima
Mweru.§ Kwokwo, kwo binakiri halinde zeene.
30 Aahago! Kuti kwo bidesirwi mu Mandiko Meeru? Bidesirwi
kwokuno: «Uyu muja-kazi, umúyimulage, kuguma no'mwana wage!
Uyo mwana atâye hyane kuguma no'wabo ye ukabuta ku mukaawe.*»
31 Ku yukwo, e beene witu! Na nyiitu, tutakiri baana bo'muja-kazi.
Si tukolaga baana bo'mukazi mwene inyumba!

5

Tukola bashwekuule mu kati ka Kirisito

1 Íbikatuma Kirisito akatushwekuula, gira tukizi yama tutuuziri
mu bwobwo bushwekuule. Ku yukwo, mukizi yama musikamiri!
Mutanaki yemeerage kwo mushubi shwekerwa mu buja.
2 Munyuvwirize bwija! Niehe Pahulu nagwanwa namùbwira
kwe'ri mwangakizi yemeera ukutenguulwa, iri ndaakiko kamaro ko
mugalonga mu kati ka Kirisito!

---

† **4:27 4.27** Hisaaya 54.1. ‡ **4:28 4.28** *Hisake* ye Hiburahimu akabuta ku mukaage ukukulikirana no'muhango gwa Rurema. § **4:29 4.29** Uyo mwana úwâli kizi hahaza Hisake, ye mukulu wage Hishimaheeri, ulya úkabutwa no'muja. * **4:30 4.30** Ndondeko 21.10.

3 Namùbwira kandi, kwe'ri mwangayemeera ukutenguulwa, iri
bikoli múkwiriiri mukizi simbahaga ne'zindi maaja zooshi za Musa.
4 Aahago! Iri mwangalooza ukukwanana imbere lya Rurema
ku njira yo'kukulikiriza Imaaja, iri keera mukatwibwa ku Kirisito.
Munabe mutaki tuuziri mu lukogo lwage!
5 Halikago twehe, tukoli yemiiri Yesu, tunakoli lindiriiri mu kati
ko'Mutima Mweru, kyo kitumiri tulangaliiri kwo tugakwanana imbere
lya Rurema.
6 Ikyanya abandu bakoli tuuziri mu kati ka Yesu Kirisito, kitakiri
kindu iri bangaba batengwirwi, kandi iri batatengwirwi. Íbiri
na'kamaro naaho, kuli kuyerekana kwo tumúyemiiri, mu kukizi
kundana.
7 Si mwâli kizi fukerera ku bya Yesu mu kati ko'kuli! Aahago! Nyandi
úkamùtebeereza, halinde mutaki músimbahiri?
8 Rurema, atali ye kamùtebeereza kwokwo, anali ye
kamùhamagala!
9 Biri nga kwo bidesirwi kwokuno: «Isaama niniini, iri mu hemeesa
irobe.»
10 Yaga magambo gooshi, ngoli hiiti umulangaaliro mu kati ka Na-
hano kwo mutagaaba ne'gindi-gindi mitono hi'gulu lyabyo. Halikago,
iri umundu angamùlugiza, Rurema agaki múhana, kundu angaba ali
nyandi.
11 E beene witu! Nga nangabiiri ndi mu yigiriza abandu kwo bakizi
tenguulwa, ndangaki libuziibwi! Na'bandu batangaki mbwini buligo,
bwo ndi mu bayigiriza hi'gulu lye'kibambo kya Kirisito.
12 Ikyanya abandu bali mu mùlugiza, nangasiimiri kwo boonyene
bangayitengwiri lwoshi, halinde bayitungule!

Tukizi rongoorwa no'Mutima Mweru

13 E beene witu! Rurema keera akamùhamagala kwo mukizi yama
mushwekwirwi. Kundu kwokwo, yukwo kushwekuulwa, kutali kudeta
kwo mukoli hangwirwi ukukizi koleesa amifwije giinyu mabi. Si
mukwiriiri mukizi kolerana mu kati ko'rukundo.
14 Imaaja kwo ziryagagi zooshi, zishwesirwi mu lubaaja luguma,
lunadesiri kwokuno: «Ukizi kunda umutuulani wawe, nga ngiisi kwo
uyikuuziri wenyene!*»
15 Haliko, iri mwangakizi duutulana no'kujanganulana, muloleekeze
bwija mutayiji kengeera mwamalana!
16 Kwokwo, namùbwiraga, mukizi rongoorwa no'Mutima Mweru.
Lyoki, lyo mutagaki koleesa amifwije giinyu mabi!
17 Si yago mifwije mabi, gali mu hangana no'Mutima Mweru.
No'Mutima Mweru nagwo, guli mu hangana na'mifwije mabi. Yibyo
byombi, bwo biri mu hangana kwokwo, kyo kitumiri ngiisi byo
muloziizi ukugira, bitali byo muli mu gira.
18 Halikago, iri mwangakizi rongoorwa no'Mutima Mweru, iri
mutakiri mwi'dako lye'Maaja.
19 Amifwije mabi ga'bandu, ngiisi kwo gali mu kola, kuli mu boneka
ku bweranyange: mu bushule, na mu bweruzi, na mu bitalaalwe,

* **5:14 5.14** Balaawi 19.18.

20 na mu kuyikumba imigisi, na mu bulozi, na mu bushombani, na
mu milongwe, na mu luugi, na mu kuyigurumura, na mu kuhambirira
ubukulu, na mu kuyihindulirana, na mu kuyihandulana kwo,
21 na mu bulire, na mu bulalwe, na mu kuyidulumbikira mu biteeziri
ishoni, na mu gandi mabi mwene yago. Buno namùkengula, nga kwo
n'gamùkengula ubwa mbere, kwe'ri mwangakizi yifunda mu mabi
mwene yago, mutâye yingire mu bwami bwa Rurema.
22 Si bitumbwe byo'Mutima Mweru, lulyagagi urukundo,
no'bushambaale, no'mutuula, no'bwigenderezi, no'kunogerana,
no'kugirirana amiija, no'kuba mwemeera,
23 no'butuudu, no'kukizi yihangirira. Amagambo mwene yaga,
imaaja zitali mu galahiza!
24 Abandu ba Yesu Kirisito, keera bakayitira amifwije gaabo mabi ku
kibambo. Kwokwo, batakiri mu lungumirwa, batanali mu hemukira
amabi.
25 Bwo tukoli tuuziri mu kati ko'Mutima Mweru, tukwiriiri tukizi
gukulikira.
26 Tutanakizi ki yikangaata! Tutanakizi shomborozania. Tutanakizi
girirana uluugi.

6

Tutakizi luha mu kugira amiija

1 E beene witu! Iri umundu angagwa mu kyaha kirebe, mwe
mukoli kaniri mu byo'mutima, mukwiriiri mumúyerekeze mu kati
ko'butuudu bwoshi. Kuguma na yibyo, mukizi yiloleekeza mwenyene,
mutayiji kengeera na niinyu mwayingira mu magezo.
2 Mukizi tabaalana mu magoorwa giinyu, lyo mugaaba musimbahiri
ulubaaja lwa Kirisito.
3 Iri wangayibonaga kwo ukuliiri abiinyu, unabe utali kindu, iri
wayihenda wenyene!
4 Ee! Ngiisi mundu akwiriiri akizi lola bwija ku mikolezi yage, ibe
yo agakizi yiyuvwa kwo. Si kutabe mu kuyishushirania no'gundi!
5 Ngiisi mundu, akwiriiri akizi vigalala ku muteekerwa gwage
yenyene.
6 Iri umundu angayigirizibwa Imyazi Miija, akwiriiri akizi heereza
umwigiriza wage ku ngiisi bindu biija byo ahiiti.
7 Mutakizi yiteba, mbu mwangahenduula Rurema! Ngiisi
byo'mundu ali mu byala, byo na byebyo byo ali mu yimbula.
8 Umundu, iri angakizi hemurwa na'mifwije gaage mabi, ali mu
gayimbulira mwo'bushereere. Haliko, iri angakizi simiisa Umutima
Mweru, lyoki agayimbula ubulamu bwe'myaka ne'myakuula. Ee!
Agabulonga imwa gwogwo Mutima Mweru.
9 Ikyanya muli mu gira amiija, mutakizi luha! Mukuba, iri twan-
gakizi yihangaana mu kugira amiija, twâye galongere mwe'mimbu ku
kyanya íkikwaniini.
10 Kwokwo, ku kyanya tugaaba tukiri no'bulyo, tukizi girira abandu
amiija. Ne'ngingwe, tukizi gagirira beene witu ábayemiiri Yesu.

Amagambo go'kuheza

11 MULOLE NGIISI KWO NAYANDIKAGA YAGA MARUBA NA YIZI
FWABE MBAMU! NIE NAGAYANDIKA NIENYENE!

12 Ikyanya abandu bali mu daalika kwo mukizi tenguulwa, baloziizi
naaho kwo balonge ukukizi yihayira ku bya'magala. Na kwakundi, iri
batangakizi mùtenguula, bayobohiri kwo bagayiji libuzibwa hi'gulu
lye'kibambo kya Kirisito.
13 Yabo bandu, kundu bakatenguulwa, haliko ndaazo zindi maaja
za Musa zo bagweti bagasimbaha! Íbitumiri bali mu looza kwo
mukizi tenguulwa, mbu lyo balongaga ubulyo bwo'kukizi yihayira ku
byakoleka ku magala giinyu!
14 Haliko niehe, ndaabyo nangayihayira kwo, kútali ku kibambo kya
Nahamwitu Yesu Kirisito naaho! Mukuba, ku njira yakyo, ibye'kihugo
keera byayitwa imwani. Na naani, keera n'gabifwa kwo.
15 Kwokwo, iri twangaba tutengwirwi, kandi iri tutatengwirwi, kitali
kindu. Íbiri na'kamaro naaho, kwo tukizi ba biremwa bihyahya!
16 Yaga magambo, ikyanya abandu bali mu gasimbaha, bagakizi
galongera mwo'mutuula, no'lukogo, kuguma na'bandi bandu booshi
ba Rurema.
17 Ukulyokera buno, hataki gire mundu úgashubi njomboroza. Si
ngoli hiiti invigo nyingi ku magala gaani, hi'gulu lya Yesu.
18 E beene witu! Nahamwitu Yesu Kirisito akizi mùgashaanira mu
mitima yinyu. Bikizi ba kwokwo!

Amaruba ga Pahulu imwa'
Bahefeso
Indangiriro

Yaga maruba gayerekiini ngiisi kwo tuli mu longa imigashani ye'kitangaaza mu kati ka Yesu. Ganayerekiini kwakundi, na ngiisi kwo tuli mu kizibwa ku lukogo, si kutali ku mikolezi yitu. Ku yukwo, tukwiriiri tukizi simbaha Rurema mu kutuula mu buguma, mu kati ko'mulengeerwe. Si tutakizi yifunda mu bitalaalwe.

Ha nyuma, Pahulu anahanuula abashosi na bakaabo, na'babusi na'baana baabo, na'baja na'basheebuja baabo.

Na ku mbeka, Pahulu ali mu yerekana ngiisi kwo tukwaniini ukukizi hagana na Shetaani, mu kuloleesa ibilwaniiso byo'mutima: ukuli, no'kugira íbikwaniini, no'bwemeere, no'bukize, ni'Gambo lya Rurema, no'kukizi múhuuna.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Bahefeso 3.20: «Rurema, ikyanya ali mu koleesagya ubushobozi bwage mu kati kiitu, ashobwiri ukugira ibye'ngingwe bweneene ukuhima byo twangamúhuuna! Anganagira kiri na íbitali mu mitono yitu.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-2)
b) Ngiisi kwo tukwaniini ukumenya (1.3–3)
c) Ngiisi kwo tukwaniini ukukizi gira (4–6.20)
d) Pahulu asezerana (6.21-24)

Indangiriro

1 Niehe Pahulu, nie ndumwa ya Yesu Kirisito, nga kwo Rurema âli loziizi. Nie ngweti ngamùyandikira, mwe bandu ba Rurema ba mu kaaya ke'Hefeso, mwe muli bemeera mu kati ka Yesu Kirisito.

2 Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi mùgashaanira! Banakizi mùheereza no'mutuula!

Tukoli gashaniirwi mu kati ka Kirisito

3 Rurema, Yishe wa Nahamwitu Yesu Kirisito, akizi huuzibwa! Mukuba, mu kati ka Kirisito, Rurema keera akatugashaanira ku ngiisi migashani yoshi ya mwi'gulu.

4 Ikyanya Rurema atâli zaazi bumba ikihugo, anatutoola mu kati ka Kirisito kwo tube bandu baage bataluule, tunabe bazira buhube imbere lyage. Na bwo âli tukuuziri,

5 anagwanwa ashungika kwo agatugira tube baana baage ku njira ya Yesu Kirisito. Ee! Kwokwo, kwo âli siimiri.

6 Na bwo Rurema akatubonera ulukogo lwa'kahebuuza mu kati ka Kirisito, Umwana wage mukundwa, kyo kitumiri tugweti tugamúhuuza.

7 Uyo Kirisito, ye katuguluula, mu kuyona umuko gwage, halinde twanakogwa ibyaha biitu. Kwokwo, kwo akatubonera ulukogo lwa'kahebuuza.

8 Anagweti agatugirira amiija bweneene, mu kutuheereza ubwitegeereze bwoshi, halinde tulonge ukusobanukirwa bwija.

9 Ngiisi byo Rurema âli mali gwanwa ashungika mu Kirisito, byâli bishamiri. Kundu kwokwo, anasiima ukutumenyeesa byo.
10 Na íbyâli bishamiragi, byo byebi: Ku kyanya íkikwaniini, Rurema agabiika byoshi mwi'dako lya Kirisito, gira abe hi'gulu lya byoshi, biba bya mwi'gulu, kandi iri bya hano mu kihugo.
11 Ngiisi byo Rurema ali mu gira, ali mu gwanwa abishungika. Kwokwo, na nyiitu, akatutoola kwo tube be'mwage mu kati ka Kirisito.
12 Na bwo tukashungikirwa kwo tube ba mbere mu kubiika Kirisito kwo'mulangaaliro, tukwaniini tukizi huuza Rurema, tunamúheereze ubulangashane!
13 Kiri na niinyu, ikyanya mukayuvwa Imyazi Miija yo'kuli, mwanamenya ngiisi kwo mwangakizibwa, mwanagiyemeera. Kirisito keera anamùheerezagya Umutima Mweru, kabe kamangu, nga kwo âli mali tulagaania.
14 Yugwo Mutima Mweru, yo ngwati kwo twâye ki longe ngiisi byo Rurema akatulagaania twe bandu baage, halinde tunashwekuulwe lwoshi. Kwokwo, Rurema, akizi huuzibwa bweneene mu kati ko'bulangashane bwage!

Ibyo Pahulu ahuunira Abahefeso

15 Keera nayuvwa ngiisi kwo mukoli yemiiri Nahamwitu Yesu, na ngiisi kwo mukoli kuuziri abandu baage booshi.
16 Kwokwo, ikyanya ndi mu huuna Rurema, nyamiri ndi mu tanga kongwa hi'gulu liinyu.
17 Ndi mu mùhuunira imwa Rurema wa Nahamwitu Yesu Kirisito, anali Daata wo'bulangashane, kwo akizi mùbiika mwo'Mutima gwo'bwitegeereze, halinde munabe mukoli sobanukiirwi, munalongage ukumenya Rurema nga ngiisi kwo ali.
18 Rurema keera akatuhamagala halinde tukoli ba no'mulangaaliro. Kwokwo, ngweti ngamúhuuna kwo amùsobanulire, mulongage ukumenya ingingwe ngiisi kwo ali mu gashaanira abandu baage bweneene ku njira ya kahebuuza.
19 Mulonge ukumenya na ngiisi kwo Rurema ali mu koleesa ubushobozi bwage buhamu mu kati kiitu, twe tukoli múyemiiri.
Yubwo bushobozi bwage buhamu, keera akabukoleesa
20 mu kuzuula Kirisito mu bafwiri, anamúbwataza uluhande lwage lwe'lulyo mwi'gulu.
21 Kwokwo, Kirisito ye kuliiri bweneene abatwali booshi, na'banabushobozi booshi, na'banamisi booshi, na banahano booshi, kuguma na ngiisi banalushaagwa, baba ba mu kino kyanya, kandi iri ba mu kyanya íkyâye yije.
22 Rurema akanabiika byoshi mwi'dako lya Kirisito, halinde lyo Kirisito abe yi'twe lya byoshi hi'gulu li'shengero.
23 Mukuba, ishengero go magala gaage. Kirisito yenyene alituuziri mwo, analikwiziri mwo. Kiri na'handi hooshi, ahakwiziri lwoshi.

2

Ukukizibwa kwitu kuli ku lukogo

1 Mu siku ízikalenga, mwâli fwiriiri mu mahube giinyu, na mu byaha biinyu.

2 Mwâli ki tuuziri mu mabi ge'kihugo, mwanakizi simbaha Shetaani,
ulya mukulu mubi útwaziri mu kyanyaanya. Ye gweti agaakola mu
batasimbahiri Rurema.
3 Kiri na nyiitu tweshi twâli tuuziri kwokwo, mu kukizi koleesa am-
ifwije mabi ga'magala giitu, na ge'mitono yitu. Twâli tugahanirizibwa
ku buraakari bwa Rurema, kuguma na'bandi bandu booshi.

4 Kundu kwokwo, Rurema ayijwiri ulukogo, anatukuuziri bweneene!
5 Kyanatuma ku kyanya twâli ki fwiriiri mu byaha biitu, anatuvyula
buhyahya mu kati ka Kirisito. Kwokwo, ukukizibwa kwinyu, kukaba
ku lukogo lwage naaho.
6 Rurema anatulengeza kuguma na Yesu Kirisito, anatubwataza twe
naye mwi'gulu.
7 Kwokwo, ku kyanya íkyâye yije, alonge ukuyerekana ulukogo
lwage lwa'kahebuuza, mu kukizi tugirira amiija mu kati ka Yesu
Kirisito.
8 Ee! Mukakizibwa ku lukogo lwa Rurema naaho, mu kumúbiika
kwo'bwemeere. Yukwo kukizibwa kwinyu, kutalyosiri imwinyu, si
kiryagagi kigabi ukulyoka imwage.
9 Bitanakulikiriini ne'mikolezi yinyu, gira mutalonge ubulyo bwo
mwangayihayira kwo.
10 Rurema ye katuhindula, halinde twanaba nga ngiisi kwo tukola.
Mu kati ka Yesu Kirisito, akatugira tube bandu bahyahya, halinde
lyo tulonga ukukizi gira imikolezi miija, nga kwo âli mali gwanwa
ashungika.

Tukizi ba baguma mu kati ka Kirisito

11 Mwehe mwe mutali Bayahudi, mukengeere kwa'Bayahudi bâli kizi
mùshembuula kwo mutali batenguule, mbu na boohe, bo batenguule.
Kundu kwokwo, yukwo kutenguulwa, kuli mu girwa naaho ku magala.
12 Mukengeerage kwo yaho keera mwâli ki handwirwi ku Kirisito.
Mwâli handwirwi na ku bandu ba Rurema, Abahisiraheeri. Boohe,
bo Rurema akabiika kwe'bihango, anabibiika kwe'mihango. Haliko
mwehe, ndaayo ngoome yo mwâli gweti mu kati kaabyo. Si mwâli
tuuziri mu kino kihugo buzira Rurema, na buzira mulangaaliro.

13 Kundu mwâli tuuziri hala ngana na Rurema, haliko buno, mukola
hoofi lyage mu kati ka Yesu Kirisito. Mukuba, umuko gwa Kirisito,
keera gukayoneka hi'gulu liinyu.
14 Kirisito yenyene, ye mutuula gwitu. Mukuba, yaho keera hâli
riiri ikizibi íkyâli kizi handula Abayahudi na'bandu be'gindi milala.
Haliko buno, Kirisito keera akakihongola mu kutanga amagala gaage
ku kibambo. Kwokwo, yabo bandu booshi bo baguma, batanaki ba
no'bushombani mu kati kaabo.
15 Imaaja za'Bayahudi, zâli riiri ne'migeeza mingi-mingi. Haliko,
Kirisito anagimala yoshi. Kwokwo, lya'Bayahudi na'bandu be'gindi
milala, booshi banalongage ukuba bandu ba mulala muguma mu kati
kaage, halinde bakizi ba no'mutuula mu kati kaabo.
16 Kirisito, ikyanya akayitirwa ku kibambo, lyo akanywaniisa
Abayahudi kuguma na Rurema. Ho na haaho, akanywaniisa kiri
na'bandu be'gindi milala yoshi kwakundi, anashaaza ubushombani
mu kati kaabo, halinde banaba bo baguma.

17 Kirisito akayiji menyeesania Imyazi Miija kwa'Bayahudi banga-
longa umutuula, bwo bâli riiri hoofi na Rurema. Kiri na'bandu
be'gindi milala, nabo bangagilonga, kundu bâli ki riiri hala.
18 Mukuba, tweshi, kuli ku yeyo njira ya Kirisito, kwo tuli mu longa
ukuyija imwa Daata mu kati ko'Mutima Mweru muguma.

19 Ku yukwo, mwe mutali Bayahudi, Rurema atakiri mu mùharuura
kwo muli binyamahanga. Si mukoli ba mu bandu baage, munakola ba
mu mbaga yage!
20 Munakoli ba nga luubako úluyubasirwi ku lutaliro lwe'ndumwa
na'baleevi. Na Yesu Kirisito yenyene, yi'buye lyo'kukania akagongo
kaalwo.
21 Mu kati kaage, mwo'luubako lwoshi lukoli naniriini bwija, halinde
inakolaga nyumba yage ndaluule.
22 Kwokwo, mwe mutali Bayahudi mukoli gweti mugayubakwa mu
kati ka Yesu, lyo niinyu muba kwi'yo nyumba ya Rurema, kuguma
na'Bayahudi, halinde amùtuule mwo ku njira yo'Mutima Mweru.

3

Rurema ayerekana ishungi zaage mu Bayahudi

1 Niehe Pahulu, ngoli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe hi'gulu lya
Yesu Kirisito, gira lyo ndonga ukumùtabaala, mwe mutali Bayahudi.
2 Ku kasiisa, keera mukayuvwa ngiisi kwo Rurema akanzikiiriza
guno mukolwa ku lukogo lwage, halinde ndonge ukumùtabaala.
3 Mukuba, íbyâli bishamiri, Rurema keera akabimbishuulira, nga
kwo keera n'gamùyandikira ku bwofi mu galya gandi maruba.
4 Ne'ri mwangashubi gasoma, lyo mugaamenya bwija ngiisi kwo
ngoli sobanukiirwi ne'bya Kirisito, kundu byâli bishamiri.

5 Yako kambishwa hi'gulu lya Kirisito, yaho keera Rurema atâli zaazi
kabishuulira abandu. Haliko buno, keera abimenyeesagya indumwa
zaage ndaluule, kuguma na'baleevi baage, ku njira yo'Mutima Mweru.
6 Na íbyâli bishamiragi, byo byebi: kwo ábatali Bayahudi nabo
bagalonga kuguma na'Bayahudi ku biri mu Myazi Miija. Kwokwo, lyo
nabo baba mu magala ga Kirisito, banabe bakola mu longa ku ngiisi
byo Rurema akagwanwa alagaania abandu mu kati ka Yesu Kirisito.
7 Iyo Myazi Miija, Rurema akambiika kwo mbe mukozi wayo,
anangashaanira ku lukogo lwage, ukukulikirana no'bushobozi bwage
bwingi.

8 Kundu nie toohiri mu bandu baage booshi, haliko ku lukogo lwage
anambiika kwo ngizi menyeesa ábatali Bayahudi Imyazi Miija hi'gulu
lya Kirisito, inali mwo'bugale bwa'kahebuuza!
9 Rurema, ye kabumba ibindu byoshi. Kundu kwokwo, ngiisi byo
akashungika, byâli yamiri bibishirwi. Halikago yako kambishwa
kaage, anambeereza umukolwa, gwo'kumenyeesa abandu ku bwer-
anyange ngiisi kwo agakakoleesa.
10 Kwokwo buno, ashungisiri kwo agakoleesa ishengero, halinde
lya'batwali ba mu kyanyaanya, kiri na'banabushobozi baamwo, ba-
menye bwija ngiisi kwo ali mu koleesa ubwitegeereze bwage ku njira
za kwingi-kwingi.

11 Yibyo byoshi, kwokwo kwo Rurema âli mali gwanwa abishungika
ukulyokera keera. Na buno keera abikoleesa mu kati ka Nahamwitu
Yesu Kirisito.
12 Na bwo tukoli yemiiri Kirisito, tukola no'bulyo bwo'kuyegeera
Rurema ku bukaruuke, iri tunakania imitima.
13 Kundu ngweti ngalibuukaga hi'gulu liinyu, namùyinginga kwo
mutavunike imitima. Mukuba, yaga malibu gaani, go gali mu
mùleetera ubulangashane.

Ibyo Pahulu ahuunira Abahefeso

14 Ngweti ngafukama imbere lya Daata.
15 Mukuba, ye shyoko ye'milala yoshi íri mwi'gulu, na íri hano mu
kihugo.
16 Ngweti ngamúhuuna kwo akizi mùsikamya mu mitima yinyu ku
bushobozi bwage, mu kukizi koleesa ubugale bwage bwa'kahebuuza
ku njira yo'Mutima gwage.
17 Kirisito akizi tuula mu mitima yinyu, iri munakizi múlangaalira.
Na kwakundi, ngweti ngahuuna Rurema kwo akizi mùsikamya mu
rukundo lwage.
18 Mwehe, kuguma na'bandi bandu baage booshi, mushobole uku-
menya ngiisi kwo'rukundo lwa Kirisito luli luhamu bweneene: mu
butambi-tambi, na mu bula-bula, na mu kugenda hi'gulu, na mu
kuyika haashi.
19 Ee! Bwo'rukundo lwa Kirisito lulyagagi lwa'kahebuuza, mulonge
ukukundana mu kati kaage. Kwokwo, ngiisi íbiyijwiri mu Rurema, na
niinyu bimùyijule mwo!
20 Rurema, ikyanya ali mu koleesagya ubushobozi bwage mu
kati kiitu, ashobwiri ukugira ibye'ngingwe bweneene ukuhima byo
twangamúhuuna! Anganagira kiri na íbitali mu mitono yitu.
21 Kwokwo, abandu be'bibusi byoshi bakizi yama bagweti
bagamúhuuza mwi'shengero, mu kati ka Yesu Kirisito. Bikizi ba
kwokwo, halinde imyaka ne'myakuula!

4

Tuli magala maguma mu kati ka Kirisito

1 Ngoli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe hi'gulu lya Nahano. Na
bwo ngola mushweke, namùyinginga kwo mutuule ku njira yo
mukahamagalirwa!
2 Mukizi nogerana mu kati ko'butuudu bwoshi! Munakizi yigender-
erana, iri munakizi gooyerana mu kati ko'rukundo.
3 Mukizi gira umwete gwo'kuhuugiza kuguma mu kati ko'Mutima
Mweru, halinde mukizi ba mwe baguma mu kati ko'mutuula.
4 Amagala galyagagi maguma. No'Mutima Mweru guli muguma.
Hali no'mulangaaliro muguma naaho, gunali gwo Rurema
akamùhamagalira kwo.
5 Nahamwitu naye, ali muguma. No'bwemeere buli buguma.
No'bubatiizo nabwo, buli buguma.
6 Rurema yenyene alyagagi muguma, ye na yishe wa'bandu booshi.
Ye riiri hi'gulu lya booshi. Ye nali mu kola mu booshi. Ye nali mu kati
ka booshi.

7 Kundu kwokwo, Kirisito akagashaanira ngiisi muguma witu, mu
kumúheereza ikyage-kyage kigabi.
8 Kyo kitumiri biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Ikyanya akazamuukiraga mwi'gulu, anatwala abandu bo akagwata imbira,
abuli heereza abandu ibigabi.*»
9 Yukwo kuzamuukira mwi'gulu, kuli kudetaga kuti? Kuli kudeta kwo
Kirisito akatee gwanwa amanukira hano mu kihugo, halinde anahika
i kuzimu.
10 Uyo úkatee manukira mu kihugo, ye kashubi zamuukira mwi'gulu.
Anahika áhali hi'gulu lya byoshi, halinde analonga ukukwira hooshi.
11 Yoyo Kirisito, ye kagabulira abandu ibigabi. Baguma, anababiika
zibaagage ndumwa. Na'bandi, anababiika babe baleevi. Anabiika
na'bandi, kwo bakizi menyeesa abandu Imyazi Miija. Na'bandi, kwo
babe bangere ba'mashengero. Na'bandi, kwo babe bigiriza.
12 Rurema akagira kwokwo, lyo alonga ukutegaanura abandu
baage, balonge ukukizi múkolera bwija, halinde amagala ga Kirisito
gayubakwe.
13 Kwokwo, lyo tweshi tugaaba tukola no'buguma mu kuyemeera
Umwana wa Rurema na mu kumúmenya ne'nooka. Lyo tugaanaba
tukoli kaniri mu kati kaage, tunabe tutungiini lwoshi, nga kwo Kirisito
naye atungiini.
14 Abalyalya bali mu genda bagatebeereza abandu, mu kubalyeryega
ku gandi-gandi migirizo. Yago migirizo gaabo, tutaleke kwo gakizi
tuhabura. Tutakizi kiba nga baana baanuke, bwo bali mu ba, nga
midunda íri mu kizi birindulwa ne'mbuusi.
15 Haliko twehe, tukizi deta ibyo'kuli mu kati ko'rukundo, halinde
tube tukoli kaniri mu Kirisito. Mukuba, yehe yi'twe liitu.
16 Ye na tumiri amagala gooshi gali mu biikwa kuguma, mu
kunanikwa na ngiisi luningo lwago. Na bwo ngiisi kirumbu kiri mu
kola, kyo kitumiri amagala gooshi gali mu kula, iri ganayiyubaka mu
kati ko'rukundo.

Tukizi tuula mu mulengeerwe

17 Kwokwo, namùkomeereza mu kati ka Nahano, kwo mutakizi ki
tuula nga bandu be'kihugo! Si boohe, inzaliro zaabo ziryagagi za
busha-busha.
18 Na'menge gaabo, gayidisiri mwe'kihulu. Batakiri bagumaana
mu kati ka Rurema. Si keera bakayumuusa imitima yabo, banakola
bahwija.
19 Batakiri mu yuvwa ishoni. Kyo kitumiri bali mu yidulumbika
mu bushule, na mu ngiisi bikoleere. Bayamiri bali no'lulehe-lehe
lwo'kugira ngiisi gandi mabi.
20 Si mwehe, ngiisi byo mukayiga mu kati ka Kirisito, bitâli byebyo!
21 Mukuba ku kasiisa, mukayuvwa imyazi yage nga Bakirisito,
mwanayigirizibwa hi'gulu lyage ukukulikirana no'kuli úkuliiri mu kati
ka Yesu.
22 Yaho kare, mwâli kizi sherebera, mu kutebwa na'mifwije giinyu.
Haliko buno, keera mukayigirizibwa kwo mutwikirage ku ngesho
ziinyu za keera.
23 Mukizi tona imitono mihyahya.

---

* **4:8 4.8** Zaburi 68.18.

24 Munabe biremwa bihyahya mu kati ka Rurema, halinde mube
bandu baage bataluule, munabe mugweti mugaagira ngiisi íbikwaniini
mu kati ko'kuli.
25 Kwokwo, mutwikire ku bibeesha! Ngiisi muguma winyu akizi
bwira uwabo ibyo'kuli. Mukuba, tweshi tukolaga birumbu bya magala
maguma.
26 Iri mwangagwatwa no'bute, mutakizi leka mbu bumùyingize mu
byaha.† Mutanakizi soosa izuuba muki rakiiri.
27 Mutakizi heereza Shetaani ubulyo bwo'kumùkola mwo!
28 Iri umundu angaba akiri mu zimba, atwikire ku buzimba
bwage, anakizi gira imikolwa íkwaniini na'maboko gaage, halinde lyo
akalonge ibindu byo agakizi tabaala mwo ábagoozirwi.
29 Mutanakizi ki deta amagambo ágatali nga go. Si mukizi deta
naaho amagambo miija, ágangakizi tabaala abandi ku magoorwa
gaabo. Kwokwo, ikyanya abandu bagamùyuvwiriza, bakalonge
ukukana mu mitima yabo.
30 Mutanakizi ki jengeeza Umutima Mweru gwa Rurema. Mukuba,
gwohe, yo ngwati yo'kuyerekana kwo mwâye ki guluulwe ku lusiku
lwe'mberuuka.
31 Mutakizi ki jinikirana, mutanakizi ki rakarirana. Hatagire úgakizi
yigurumura, kandi iri kutukana. Mutanakizi giririana buligo.
32 Si mwehe, mukizi giririana amiija, iri munayuvwiranwa in-
dengeerwa. Mukizi kogana, nga kwo Rurema naye keera akamùkoga
mu kati ka Kirisito.

5

1 Bwo mukolaga baana bakundwa ba Rurema, mukizi múyigira
kwo'mugani!
2 Mukizi kundana, nga kwo Kirisito naye keera akatukunda.
Mukuba, akayitanga ayitwe hi'gulu liitu, libe ituulo lyo'kuhuumura
bwija imbere lya Rurema.
3 Kwokwo, mutakizi shulehana, kandi iri kuyeruzania, kandi iri
kuziga ibindu. Si amagambo mwene yago, gatakwaniini mu bandu
beeru ba Rurema.
4 Mutakizi deta amagambo ge'shoni, kandi iri go'buhwija, kandi iri
go'kuyerura. Yago gooshi, gatakwaniinagi mu bandu ba Rurema. Si
mwehe, mukizi mútangira kongwa!
5 Mu bwami bwa Rurema, bunali bwa Kirisito, mumenyage bwija
kwo mutâye fine umushule, kandi iri munabihigo, kandi iri muzizi
we'bindu. (Umuzizi we'bindu, ye muguma no'mwikumbi we'migisi.)
6 Hataki gire úgatebeka ku magambo go'busha-busha! Iri abandu
bangagayiriza Rurema, mu kukizi gira mwene kwokwo, bagaki
hanirizibwa ku buraakari bwage.
7 Yabo bandu, hatagire ye mugakomeeranwa.
8 Yaho keera, mwâli ki riiri bandu be'kihulu. Haliko buno, mukolaga
bandu bo'mulengeerwe mu kati ka Nahano. Ku yukwo, mutuulage nga
bandu bo'mulengeerwe.
9 Umundu úli no'mulengeerwe, ali mu gira ngiisi miija, na ngiisi
íbikwaniini, na ngiisi byo'kuli.

---

† **4:26 4.26** Zaburi 4.4.

10 Ku yukwo, mukizi ba no'mwete gwo'kumenya íbigasimiisa Nahamwitu.
11 Si ibye'kihulu, mubitwikirage kwo lwoshi! Si ndaako kamaro ko mwangabilonga mwo. Kwokwo, mukizi bitetereza.
12 Íbiri mu girwa mu bumbishwa, kiri no'kubideta, biri mu teezania ishoni.
13 Ikyanya umulengeerwe guli mu moleka mu kihulu, guli mu yerekana ngiisi íbiri mwo.
14 Na byoshi, ikyanya biri mu ba bikola mu mulengeerwe, iri nabyo gukolaga mulengeerwe. Kyo kitumiri bidesirwi kwokuno:

«We gwejiiri mu bafwiri, uvyukage, unabazuuke mwo!
Kwokwo, lyo Kirisito agakutanguulira.»

15 Ku yukwo, mukizi lolaga bwija ngiisi kwo mutuuziri! Mutakizi tuula nga bahwija. Si mukizi tuula mu bwitegeereze.
16 Ikyanya muli mu longa ubulyo, mukizi bukoleesa bwija. Mukuba, zino siku zo tukola mwo buno, zikola mbi bweneene.
17 Kwokwo, mutakizi ba bahwija, si mukizi menya byo Nahamwitu aloziizi.
18 Mutakizi laluka! Mukuba, ikyanya abandu bali mu laluka, lyo bali mu yidulumbika mu bitalaalwe. Si mwehe, mukizi yijuzibwa mwo'Mutima Mweru.
19 Mukizi yimbirana inyimbo ze'Zaburi, ne'zindi nyimbo zo'kuyikumba Nahano, íziri mu leetwa no'Mutima Mweru. Mukizi yimba imbere lya Nahano ku mitima íshenguusiri!
20 Munakizi yama muli mu tanga kongwa imwa Daata Rurema mu kati ka byoshi, kwi'ziina lya Nahamwitu Yesu Kirisito.

Íbikwaniini mu bashosi na bakaabo

21 Mukizi simbahana mwenyene kwa mwenyene, mu kusimbaha Kirisito.
22 Mwe bakazi, mukizi simbaha bayibalo, nga kwo musimbahiri Nahano.
23 Mukuba, umushosi, yi'twe lya mukaage, nga kwo Kirisito naye yi'twe li'shengero. Ishengero liri magala gaage, anali ye Lukiza walyo.
24 Na nga kwi'shengero liri mu simbaha Kirisito, kwokwo na niinyu mwe bakazi, mukwiriiri mukizi simbaha bayibalo mu kati ka byoshi.
25 Na niinyu mwe bashosi! Mukizi kunda bakiinyu, nga kwo Kirisito naye akakunda ishengero, anayitanga ayitwe hi'gulu lyalyo.
26 Akagira kwokwo, gira aliyeruuse. Na yukwo kuliyeruusa, kukaba ku njira ya'miiji, na kwi'Gambo lya Rurema.
27 Kwokwo, lyo alonga ukuliyakiira likola mwo'bulangashane, linakola lyeru. Linabe buzira hitorotonde hyoshi, kandi iri hifunye, kandi iri tundi tushembo twoshi.
28 Abashosi bakwiriiri bakizi kunda bakaabo, nga kwo bakuuziri amagala gaabo boonyene. Ee! Iri umundu angaba akuuziri mukaage, iri ayikuuziri yenyene.
29 Ndaaye mundu úwangashomba amagala gaage! Haliko ali mu gahahalira, iri anagaheereza ibyokulya, nga kwo Kirisito naye ali mu girira ishengero.
30 Na twehe, tukolaga birumbu bya'magala gaage.

31 «Kyo kitumiri umushosi agaasiga yishe na nyina, anayibiike ku
mukaage. Bombi, banabe bakola magala maguma.*»
32 Mu yaga magambo, mubishamiri igambo lihamu. Haliko niehe,
ngi gweti ngaadeta hi'gulu lya Kirisito ni'shengero.
33 Kwokwo, ngiisi mushosi akwiriiri akizi kunda mukaage, nga kwo
ayikuuziri yenyene. Na ngiisi mukazi akwiriiri akizi simbaha yiba.

6

Íbikwaniini mu baana, na mu babusi baabo

1 E baana! Mukizi simbahaga ababusi biinyu mu kati ka Nahano!
Kwokwo, kwo bikwaniini.
2 Kiri na mu maaja, ulwa mbere úluli no'muhango ludesiri kwokuno:
«Ukizi simbaha yisho na nyoko.
3 Kwokwo, lyo mugakizi gashaanirwa, munalonge ukulama siku
nyingi hano mu kihugo.*»
4 Na niinyu mwe bayishe ba baana, mutakizi yagaza abaana
biinyu. Haliko, mukizi balera bwija mu kati ka Nahano, iri munakizi
bahanuula ku magambo gaage.

Íbikwaniini mu baja, na mu banahamwabo

5 Na niinyu mwe baja, mukizi simbaha banahamwinyu, munakizi
baheereza ulushaagwa mu kuyibiika haashi. Yukwo kubasimbaha,
kube ku mutima muguma, nga kwo mwangasimbaha Kirisito yenyene.
6 Kutanabe naaho ku kyanya bamùbwini, mbu lyo mubalyeryega.
Si mukizi gira byo Rurema yenyene aloziizi, ku mitima yinyu yoshi.
Mukuba, mukola baja ba Kirisito.
7 Kwokwo, yabo banahamwinyu, mukizi bakolera ku mutima
úgushenguusiri, nga kwo mwangakolera Nahano yenyene! Si kutakizi
ba nga muli mu kolera abandu naaho.
8 Ngiisi miija go'mundu ali mu gira, muyiji kwo Nahamwitu
agamúhemba hi'gulu lyago, aba muja, kandi iri atali muja.
9 Na niinyu, mwe banahamwabo, yaga magambo gali ne'mwinyu.
Yabo baja biinyu, mutakizi ki babiika kwe'bikando! Si muyiji kwo
Nahamwinyu ali mwi'gulu. Nabo, ye na Nahamwabo, ndaanayo
ndoola yo ahiiti.

Tukizi yambala ibilwaniiso bya Rurema

10 Mu kuyusa, namùbwira: Mukizi sikamaga mu kati ka Nahano, na
mu bushobozi bwage bwa'kahebuuza!
11 Mukizi yambala ibilwaniiso byoshi bya Rurema, gira lyo mulonga
ukuhagana no'buhenderezi bwa Shetaani.
12 Mukuba, ikyanya tuli mu gira izibo, litali lya mu bandu, kwo bali
ne'minyofu no'muko. Si tuli mu ligira ne'mizimu ya mu kyanyaanya.
Kuli kudeta abatwali, na'banabushobozi, na'banamisi kwo bakoli
twaziri kino kihugo kye'kihulu.
13 Ku yukwo, mukizi yabiira ibilwaniiso byoshi bya Rurema, gira
mango ulusiku lwa'mabi luhikaga, mukalonge ukuhangana nago.
Ne'kyanya mugaaba keera mwayusa ukulwa, munabe muki sikamiri.

---

* **5:31 5.31** Ndondeko 2.24. * **6:3 6.3** Bukengeeze 5.16.

14 Kwokwo, mukizi sikama mu kati ko'kuli! Kukizi ba nga mukaba
gwo'kukizi mùkania mu nda. Munakizi gira na íbikwaniini imbere lya
Rurema! Bikizi ba zo siribo zo'kuyambala mu bifuba.
15 Munakizi gira umwete gwo'kugenda mugamenyeesa abandu
Imyazi Miija yo'mutuula! Gukizi ba byo biraato ku magulu giinyu.
16 Na kwakundi, mukizi ba no'bwemeere! Mukizi bukoleesa nga
siribo yo'kushuuta mwe'myambi yo'muliro yo'lya mubi, Shetaani.
17 Munakizi kania ubukize bwinyu! Bukizi ba yo ngofeera ye'kyuma
ku matwe giinyu. Mukizi kania ni'Gambo lya Rurema! Mukuba,
Igambo lyage yo ngooti yo'Mutima Mweru.
18 Mukizi yama muli mu huuna Rurema mu kati ko'Mutima Mweru,
mu kukoleesa amahuuno ga kwingi-kwingi! Muyihangaane mu
kulaliira, iri munahuunira abandu booshi ba Rurema.
19 Na naani kwakundi, mukizi mbuunira imwa Rurema, gira ngizi
haabwa amagambo go nangamenyeesa mwe'Myazi Miija, kundu
ishuba mu bumbishwa. Ee! Ndonge ukukizi gadeta ku bukaruuke.
20 Iyo Myazi Miija, ndi ndumwa yayo. Inali yo itumiri ngoli
shwesirwi. Kwokwo, mukizi mbuunira imwage, gira ngizi gimenyeesa
mu bandu ku bukaruuke, nga kwo bingwaniini.

Amagambo go'kusezerana

21 Mwene witu mukundwa Tukiko, ali mukozi mwemeera wa
Nahamwitu, aganamùmenyeesa imyazi yani yoshi. Kwokwo, lyo
mulonga ukumenya ngiisi kwo ndi, mumenye na ngiisi kwo ndi mu
gira.
22 Namùtumira ye, gira amùmenyeese imyazi yitu. Kwokwo, lyo
mukalonge ukuholeezibwa mu mitima yinyu.
23 E beene witu! Mukizi tuula mu mutuula, munakizi kundana,
munakizi biikaga Rurema kwo'bwemeere. Yibyo byoshi, bilyosiri
imwa Daata Rurema, ne'mwa Nahamwitu Yesu Kirisito!
24 Rurema akizi mùgashaanira mweshi, mwe mukuuziri Na-
hamwitu Yesu Kirisito ku rukundo úlutâye male.

Amaruba ga Pahulu imwa'
Bafiripi
Indangiriro

Mu yaga maruba, Pahulu ali mu yandika ubugira kingi ngiisi kwo tukwaniini tukizi shambaala mu kati ka Kirisito.

Pahulu anali mu tanga kongwa imwa'Bafiripi, bwo bâli kizi mútabaala ku magoorwa ga'magala gaage. Na kwakundi, anababwira kwo bakizi tuula ku butuudu buzira kuyidodomba. Banakizi yibagira keera íbikalenga, banabe bafitiirwi ku bya Rurema.

Yaga maruba gali mu yerekana ngiisi kwa'Bakirisito bakwaniini ukutuula: (a) Tukizi yibiika haashi (2.1-4); (b) Tukizi fiitirwa ku kalimbi ákakiri ha mbere (3.13-14); (c) Tukizi tuula mu kati ko'mutuula (4.6); (d) Tugire byoshi ku bushobozi bwa Rurema (4.13).

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Bafiripi 4.4: «Mukizi yama mushambiiri mu kati ka Nahano! Namùbwira kandi, mukizi shambaala!»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-2)
b) Pahulu atanga kongwa hi'gulu lya'Bafiripi, anabahuunira (1.3-11)
c) Kundu Pahulu ashwekwa, Umwazi Mwija gugenderiiri (1.12-20)
d) Ukuhanuula (2.1-18)
e) Pahulu ayivuga abaabo bakozi ba Rurema (2.19-30)
f) Ngiisi byo Pahulu ali mu fiitirwa kwo (3–4.1)
g) Tukwaniini tukizi yuvwikana, tunabe tushambiiri (4.2-9)
h) Pahulu adeta kongwa ku lutengu (4.10-20)
i) Pahulu anasezerana (4.21-23)

Indangiriro

1 Niehe Pahulu, twe na Timoteyo, twe bakozi ba Yesu Kirisito. Twe tu-
nagweti tugamùyandikira, mwe bandu ba Yesu Kirisito mweshi ba mu
kaaya ke'Firipi, kuguma na'bangere biinyu bi'shengero, na'batabaazi
baabo.
2 Daata Rurema na Nahamwitu Yesu Kirisito bakizi mùgashaanira!
Banakizi mùheereza no'mutuula!

Ibyo Pahulu ahuunira Abafiripi

3 Ngiisi kyanya ndi mu mùkengeera, ndi mu tanga kongwa imwa
Rurema wani hi'gulu liinyu.
4 Ne'kyanya ndi mu mùhuunira mweshi imwage, kuli mu ba ku
bushambaale bweneene.
5 Mukuba, muyamiri muli mu ndabaala mu guno mukolwa
gwe'Myazi Miija, ukulyokera ku lusiku lwo n'gatondeerera kwo,
halinde zeene.
6 Rurema keera akatondeera umukolwa mwija mu kati kiinyu. Na
ndi na'kasiisa kwo agagugendereza, halinde aguyuse ku lusiku lwo
Yesu Kirisito agagaluka kwo.
7 Bingwaniini ngizi yiyuvwa hi'gulu liinyu mweshi, bwo mundi
ku mutima. Mweshi muli mu longaga ku bugashaane bwa Rurema
kuguma na naani, kuba ku kyanya ngoli shwesirwi mu nyumba

ye'mbohe, kandi iri ku kyanya ndi mu genda ngabulanira Imyazi Miija,
mu kuyerekana kwo iri yo'kuli.
8 Rurema, ko kamasi kaani kwo ngoli mùkumbwiri mweshi mu kati
ko'rukundo lwa Yesu Kirisito.
9 Ngweti ngamùhuunira imwa Rurema, kwo'rukundo lwinyu lukizi
yushuuka bweneene mu kati ko'bumenyi bwoshi. Kwokwo, lyo
mulonga ukukizi sobanukirwa na byoshi,
10 halinde mumenye íbiri biija. Mugayama muli beeru, munabe
buzira buhube, halinde ukuhisa ku lusiku lwo Yesu Kirisito agagaluka
kwo.
11 Na ku njira yage, munabe mukola mu gira byoshi íbikwaniini.
Kwokwo, Rurema akizi huuzibwa mu kati ko'bulangashane!

Pahulu ayemiiri kwo agagenderera mu mukolwa

12 E beene witu! Ndoziizagi mumenye bwija kwo kundu ngola
mushweke, haliko, Imyazi Miija iki gweti igagenderera.
13 Abasirikaani booshi ábali mu langa mwami, kuguma na'bandi
booshi, bakoli yiji kwo njwesirwi hi'gulu lya Kirisito.
14 Na kwakundi, kuno kushwekwa kwani, kwo kutumiri beene witu
Bakirisito bingi bakoli kaniziizi imitima. Banali mu menyeesa abandu
igambo lya Rurema buzira kyoba, mu kati ko'bukaruuke bwoshi!
15 Biri ukuli kwo baguma bagweti bagayigiriza Igambo lya Kirisito
hi'gulu lyo'luugi, na mu kati ke'mbamba. Kundu kwokwo, abandi bali
mu liyigiriza ku mutima mwija,
16 na mu kati ko'rukundo. Mukuba, bayiji bwija kwo Rurema
akambiika hano, gira ngizi bulanira Imyazi Miija.
17 Si yabo banakuhambwa, boohe, bagweti bagayigirizagya Igambo
lya Kirisito ku bulyalya, mu kuhambirira ubukulu. Banaloziizi
ukumbuliisa umutuula ku kino kyanya ngi shwesirwi.
18 Kundu kwokwo, imwani kitali kindu. Íbiri na'kamaro naaho,
bwi'gambo lya Kirisito ligweti ligayigirizibwa, kuba ku bulyalya,
kandi iri mu kati ko'kuli. Kyo kitumiri njambiiri. Nganagenderera
ukushambaala.
19 Kundu n'galongaga amakuba, nyiji kwo ngaki kizibwa mu kati
kaago. Mukuba, mugweti mugambuunira imwa Rurema. No'Mutima
gwa Yesu Kirisito, gugweti gugandabaala kwakundi.
20 Ndangaliiri kwo ndaabyo íbyangandeera ishoni. Si ngakizi yama
nganiri mu mutima, halinde Kirisito agenderere ukukizi huuzibwa mu
magala gaani, kuba mu kukira kwani, kandi iri mu kufwa.
21 Niehe, ukuba ho, kulyagagi hi'gulu lya Kirisito! Ne'ri nangafwa,
lyo ngagenduukirwa.
22 Ikyanya ngi tuuziri mu gano magala, ngaki genderera ukukola
imikolwa miija. Aaho! Lihi lyo nangatoola? Ndayiji!
23 Ngweti ngakwegwa imbande zombi. Ku luhande luguma, ngola
mu yifwija ukushaaga hano, ngendi beera kuguma na Kirisito. Iri
kwangakoleka, kwo kukulu bweneene!
24 Haliko hi'gulu liinyu, ngwiriiri ndee beera mu magala.
25 Ndi na'kasiisa kwo ngagenderera ukutuula ho. Kwokwo, tun-
abeeranwe, halinde mugenderere mu bwemeere bwinyu, munabe
mubushambiiri mwo.

26 Ne'kyanya tugashubi yiji beeranwa, mugashambaala bweneene
hi'gulu lyani, mu kati ka Yesu Kirisito.
27 Mwehe, mukizi tuula naaho ukukulikirana na kwe'Myazi Miija ya
Kirisito idesiri. Ne'ri nangayiji mùtanduula, kandi iri nyuvwa naaho
imyazi yinyu ku hala, lyo ngaaba nyiji kwo muki sikamiri ku mutima
muguma, iri munaguguma kuguma, munabe muli mu lwira Imyazi
Miija.
28 Na kundu abagoma biinyu bangagira mbu bamùhangirire, mu-
taleke mbu bamùteere ikyoba. Yibyo, kyo kigaaba kyereso imwabo
kyo'kuyerekana kwo bagaki shereezibwa. Ne'mwinyu, kinayerekane
kwo mugakizibwa. Kugaanaba ku njira ya Rurema yenyene.
29 Mukuba, keera mukahaabwa ubulyo bwo'kuyemeera Kirisito.
Munakoli ba no'bulyo kwakundi bwo'kulibuuka hi'gulu lyage.
30 Amalibu go mugweti mugahagana mwo, go na gaago naani nâli
kizi hagana mwo, nga kwo mwenyene mwâli kizi bona. Kiri na buno,
mukiri mu yuvwa kwo ngi gweti ngakizi gahagana mwo.

2

Tukizi yiga ibya Kirisito ku butuudu

1 Ka mukoli kaniziibwi imitima mu kati ka Kirisito? Ka munakoli
holeziibwi mu rukundo lwage? Ka munakola ne'ngoome mu kati
ko'Mutima Mweru? Ka munali mu yuvwirana indengeerwa mu kati
ke'kimino?
2 Iri byangaba kwokwo, munjambaaze lwoshi mu kukizi yuvwanwa,
iri munakizi kundana mu kati ko'buguma! Munabe mwe baguma mu
mitima yinyu, iri munakizi huugiza kuguma.
3 Mutakizi ki kubirira ubukulu! Mutanakizi yikangaata. Si mukizi
ba batuudu! Munakizi bona kwa'bandi bo bamùkuliiri.
4 Mutakizi ki yihahalira! Si mukizi hahalira na'bandi kwakundi.
5 Mukizi ba ne'mitono íri nga ya Yesu Kirisito:
6 Kirisito, kundu âli yamiri nga ngiisi kwo Rurema ali,
halikago atanagira mbu amúyigereere.
7 Si akayigira nga atali kindu, anaba mukozi.
Ee! Anaba akola mundu ngana.
Na bwo âli kola ne'njusho ya'bandu,
8 anayibiika haashi bweneene,
anasimbaha halinde ukufwa,
kiri na mu kuyitirwa ku kibambo!
9 Yibyo, byanatuma Rurema agamúkuzagya abe hi'gulu lya byoshi,
anamúyinika iziina írihimiri agandi gooshi.
10 Kwokwo, ikyanya iziina lya Yesu ligaadetwa,
ibiremwa byoshi biyame bigafukama,
biba bya mwi'gulu, kandi iri bya mu kihugo, kiri ne'bya mu
kuzimu.
11 Ngiisi lulimi lunadete kwo Yesu Kirisito ye Nahano,
halinde Daata Rurema anayivugwe!

Tukizi kania ubukize ku bushambaale

12 E bakundwa baani! Mwâli kizi nzimbaha ku kyanya twâli
ki ririinwi, kiri na ku kyanya n'gaba ngola hala. Kwokwo, na

buno, mukizi ba no'mwete gwo'kukizi yikwanania mu bukize bwinyu.
Mukizi yoboha, iri munajuguma!
13 Mukuba, Rurema ye mu kola mu kati kiinyu, halinde ngiisi byo
aloziizi, binabe byo niinyu mugakizi looza, munakizi bigira.
14 Ku yukwo, ngiisi byo mugaagira, mukizi bigira buzira kuyi-
dodomba, na buzira kupaapana!
15 Kwokwo, lyo muba baana bataluule ba Rurema, munabe bazira
mahube. Abandu ba kino kibusi bakoli sherebiiri, keera banabihuuka
bweneene. Kundu kwokwo, mwehe mukizi ba nga ndonde íziyasiri
mu kati kaabo!
16 Munakizi bayereka Igambo íriri mwo'bugumaana. Kwokwo,
lyo'mukolwa gwo nâli kizi himbukira kwo mu kati kiinyu, gutayiji
kengeera gwafwa ubusha. Na ku lusiku lwo Kirisito agagaluka kwo,
na ndonge ukushambaala hi'gulu liinyu.
17 Mwehe, mu kuyemeera Kirisito, mukayitanga ngi'tuulo imwa
Rurema. Kwokwo, na naani buno, hali ikyanya nangatangwa ituulo
lyo'kuyitwa hi'gulu lyage. Kundu kwokwo, ngashagaluka naaho, na
njambaale kuguma na niinyu mweshi.
18 Na niinyu kwakundi, mukwiriiri mukizi shagaluka, iri tunasham-
baalira kuguma.

Umwazi gwa Timoteyo na Hepafurodito

19 Ndangaliiri mu kati ka Nahano Yesu kwo ngola ngamùtumira
Timoteyo, gira akayiji mmenyeesa imyazi yinyu, inamboleeze.
20 Yehe, ye mu mùhahalira bweneene.
21 Si abandi booshi, bakolaga mu yihahalira boonyene. Batanakiri
mu hahalira ibya Yesu Kirisito.
22 Haliko Timoteyo yehe, muyiji ngiisi kwo keera akayerekana
akamaro kaage mu kukolera Imyazi Miija twe naye, ngo'mwana na
yishe.
23 Ku yukwo, mango mbonaga ngiisi kwe'bya hano bigambeera, ngoli
shungisiri kwo ngamútuma iyo munda imwinyu.
24 Ndi no'mulangaaliro mu kati ka Nahano kwo kiri na nienyene,
ngola ngayija iyo munda.
25 Haliko buno, mbwini kwo bingwiriiri ndee mùgalulira
mwene witu wa Hepafurodito, ulya ye mukandumira ne'bindu
byo'kundabaala ku magoorwa gaani. Yehe, ye tugweti tugaakola
kuguma hi'gulu lye'Myazi Miija, tunali mu gilwira kuguma.
26 Na buno, uyo Hepafurodito akoli mùkumbwiri mweshi. Umutima
gwage, gutanakiri mu nda, bwo mukayuvwa kwo akalwala.
27 Biri ukuli kwo âli lembiri bweneene! Anâli kola bu fwa. Kundu
kwokwo, Rurema anamúbonera ulukogo. Atanali yehe naaho. Si kiri
na naani, akalumbonera, gira umwizingeerwe gwani gutayiji kengeera
gwayushuulirwa kwo'gundi.
28 Kyo kitumiri ngoli loziizi bweneene ukumùtumira Hepafurodito,
gira mango mwashubi múbona, mukalonge ukushambaala. Na naani,
umutima gunayike mu nda.
29 Mumúyakiire mu kati ka Nahamwitu ku bushambaale bwingi. Na
ngiisi mundu úlyagagi ngo'yu, mukizi múheereza ulushaagwa.

30 Umukolwa gwa Kirisito, gwo gukatuma agayija ho angasiga itwe.
Anâli kola agalisiga ho, mu kumbikiza ubutabaazi, bwo mwenyene
mutâli shobwiri ukubuleeta.

3

Pahulu akoli fitiirwi ku bya Kirisito

1 E beene witu! Mu kuyusa, namùbwira kwo mukizi shambaala mu
kati ka Nahano! Yaga magambo go keera n'gagwanwa namùyandikira,
ndaluhiri ukushubi mùyandikira go. Mukuba, gali ga kumùlanga.
2 Mukizi ba masu mu yabo banangora-mabi. Mukuba, bali tubwa
two'kuyonoona amagala!
3 Halikago, twehe, twe tutengwirwi ku njira yo'kuli. Mukuba, twe
tuli mu yikumba Rurema ku njira yo'Mutima gwage, iri tunasham-
baalira Yesu Kirisito. Si tutakiri mu yegamira ibya magala.
4 Yibyo bya'magala, kiri na naani nangabiyegamiiri kwo, iri nanga-
loziizi. Aaho! Umundu nga angayihumeera kwo hali íbyangatuma
agayegamira ku bya'magala, si niehe yo ingingwe!
5 Ndyagagi wa mu mulala gwa'Bahisiraheeri. Na ndi Muheburaniya
nirizina wa mwi'kondo lya Binyamiini. Ne'ri n'gahisa isiku munaana
mbusirwi, nanatenguulwa. Ku luhande lwe'Maaja za'Bayahudi, nâli
kizi zikania bweneene, bwo nâli riiri Mufarisaayo.
6 Ndaanabwo buhube bwo nâli kizi zihubira. Na bwo nâli fitiirwi
bweneene, kyanatumaga ngakizi libuza kiri ni'shengero.
7 Yibyo byoshi, kundu byâli mbitiiri akamaro, halikago hi'gulu lya
Kirisito, ngoli bibwini kwo byâli riiri bya kumbombeesa naaho!
8 Bitanali byebyo naaho. Si ne'bindi byoshi kwakundi, ngoli bibwini
nga ruhombo. Keera nanabihomba kwo hi'gulu lya Nahamwitu Yesu
Kirisito. Ukumenya Kirisito, kwo kuhimiri byoshi! Kwokwo, birya
bindi, ngoli biharwiri ngi'jolera, gira lyo ndonga ibya Kirisito,
9 na mboneke mu kati kaage. Ndaki yegamiiri Imaaja za'Bayahudi,
mbu lyo ndonga ukukwanana imbere lya Rurema ku njira yazo. Si
ukukwanana kwani, kube ku njira yo'kubiika Kirisito kwo'bwemeere.
Mukuba, ukukwanana mwene yukwo, kwo kulyosiri imwa Rurema.
Kunali mu ba ku njira yo'bwemeere.
10 Ndoziizi ukumenya Kirisito, na menye no'bushobozi bwo
akazuuka mwo mu bafwiri. Na kwakundi, ndoziizi mbe ne'ngoome
mu malibu gaage, ninamúshushe na mu lufu lwage,
11 halinde ngalonge ukuzuuka mu bafwiri, kuba ku njira nyiki!

Tukizi yihangaanira akalimbi

12 Yibyo byoshi, ndadesiri kwo keera n'gabigira. Ndanadesiri kwo
ngoli tungiini ku byoshi. Kundu kwokwo, ngiri mu yihangaana, gira
lyo ndonga ukuyakiira byo Yesu Kirisito naye keera akangwakiza kwo.
13 E beene witu! Yibyo byoshi, ndabwini kwo keera n'gabilonga. Ndi
mu fiitirwa kwi'gambo liguma naaho. Byoshi keera íbikalenga, ndi
mu biyibagira. Na ngweti ngakubiriza ku kalimbi ákakiri ha mbere.
14 Ngoli fukeriiri, gira ngakahike kwo, halinde ngalongage imbembo
yani. Inali yo Rurema akambamagalira mu kati ka Yesu Kirisito, kwo
nâye gendi gilonge mwi'gulu!
15 Ngiisi kwo namùbwira buno, iri abandu bangaba bakoli kwani-
ini, nabo bakwiriiri bakizi biyitoneesa kwo. Ne'ri mwangaba

mukiri ne'gindi-gindi mitono kwi'gambo lirebe, Rurema agaki
mùtwanganulira lyo.
16 Íbiryagagi na'kamaro naaho, tugenderere ukukizi tuula mu ngiisi
byo tukoli hisiri kwo!

Abagoma be'kibambo kya Kirisito

17 E beene witu! Mukizi nyigiraga kwo'mugani, nga kwa'bandi keera
bakagunyigira kwo. Nabo kwakundi, yugwo mugani gwabo, mukizi
balolera kwo.
18 Abandu bingi, bakolaga bagoma be'kibambo kya Kirisito. Keera
n'gagwanwa namùbwira kwokwo. Na buno, amasu gaani gakoli
keresiri mwe'migenge, mu kushubi mùbwira byo.
19 Emwe! Yabo bagoma, byo bali mu yikumba, galyagagi mabunda
gaabo. Ngiisi íbyangabateziizi ishoni, byo banagweti bagayikangaata
mwo. Imitono yabo, iyamiri naaho ku bye'kihugo. No'kuheza kwabo,
bagashereezibwa.
20 Haliko twehe, imwitu muli mwi'gulu! Tunakoli rindiriiri ku kyedu
bweneene kwo Nahamwitu Yesu Kirisito, Lukiza witu, agashubi lyoka
yo,
21 anahindule amagala giitu. Kundu gakiri mu bukaholwe, haliko
gagaki ba no'bulangashane nga ge'mwage. Mukuba, ye hiitagi
ubushobozi, bunali bwo atwaziri mwe'bindu byoshi.

4

1 E beene witu bakundwa! Ngoli mùkumbwiri! Munali mwe
bushambaale bwani, kiri no'lushembe lwani. Kwokwo, e bakundwa
baani! Mukizi yamaga musikamiri mu kati ka Nahano!

Amahano ga Pahulu

2 Heyudiya na Sindike, bali baali biitu mu kati ka Nahano. Kwokwo,
nabayinginga bweneene kwo bakizi yuvwanwa mu kati kaage.
3 Na naawe, we witu mukozi mwemeera, nakuhuuna kwo yabo
bamaawe, ubatabaale. Mukuba, yabo bombi twâli kizi himbukira
kuguma, mu kukizi kolera Imyazi Miija. Twanâli kizi gikolera kuguma
na Kerema, na'biitu bakozi. Yabo booshi, amaziina gaabo gakola
mayandike mu kitaabo kyo'bulamu.
4 Mukizi yama mushambiiri mu kati ka Nahano! Namùbwira kandi,
mukizi shambaala!
5 Ubutuudu bwinyu, bukizi menyeekana mu bandu booshi.
Mukengeere kwo Nahano akola bu galuka.
6 Hatagirage igambo lyo mugakizi ki gerania kwo. Si mu kati ka
byoshi, mukizi huuna Rurema, mu kumúyereka amagoorwa giinyu.
Munakizi mútangira kongwa.
7 Kwokwo, lyo'mutuula gwa Rurema gugakizi mùlanga mu mitima
yinyu, na mu nzaliro ziinyu, mu kati ka Yesu Kirisito. Ee! Umutuula
gwage, guli gwa'kahebuuza.
8 E beene witu! Mu kuyusa, namùbwira kwo mukizi yisaliza ku
ngiisi íbiri byo'kuli, na ku ngiisi íbiri byo'lushaagwa, na ku ngiisi
íbikwaniini, na ku ngiisi íbiri byeru, na ku ngiisi íbisimisiizi, na ku
ngiisi íbiri mu detwa bwija. Iri hangaba hali íbitungiini, kandi iri
íbikwiriiri ukuyivugwa, byebyo bibe byo mugakizi yisaliza kwo!

9 Ngiisi byo mukayiga imwani, na ngiisi byo n'gamùsigira, mukizi
bikulikira, biba byo mukayuvwa imwani, kandi iri byo mukambona
kwo. Kwokwo, lyo'mutuula gwa Rurema gugamùyama mwo.

Pahulu adeta kongwa imwa'Bafiripi

10 Ngoli shambiiragi bweneene mu kati ka Nahano. Mukuba, ha
nyuma lye'siku nyingi, keera kandi mwashubi mbahalira. Ku kasiisa
mwâli kizi yama muli no'mwete gwo'kumbahalira. Si mwâli buziri
ubulyo bwo'kuguyerekana.
11 Íbitumiri nadeta kwokwo, kutali mbu bwo ndi mu magoorwa.
Keera n'gayiga ukuyituugiza mu kati ka byoshi.
12 Ngoli komiiri ubukeni. Na ngoli komiiri ukutuula mu biri tiita.
Ndaanabyo íbikiri mu mbuga, kuba kushalika, kandi iri kuyiguta. Ee!
Nangatuula mu biri tiita, kandi iri mu magoorwa.
13 Njobwiri ukukizi gira byoshi ku njira ya Kirisito. Mukuba, ye mu
mbiika mwe'misi.
14 Kundu kwokwo, e Bafiripi, mukagiraga bwija mu kundabaala mu
makuba gaani.
15 Ngi kengiiri ulusiku lwo tukatondeera ukumenyeesa abandu
Imyazi Miija. Ikyanya n'galyoka mu kihugo kiinyu kye'Makedoniya,
ndaalyo lindi ishengero írikaba ne'ngoome na naani mu kundangira
ibindu, mútali mwehe naaho, nga kwo muyiji bwija.
16 Ne'kyanya n'galonga amakuba mu kaaya ke'Tesaloniki, mwâli kizi
ndumira yo'butabaazi ubugira kingi.
17 Íbyatuma ngaadeta kwokwo, kutali mbu lyo mukizi ndabaala. Si
ndoziizi naaho kwo mukizi yushuulirwa ubunguke.
18 Kwokwo, birya bindu byoshi byo mukandumira ku njira ya
Hepafurodito, keera n'gabiyakiira. Byananyukiza amagoorwa gaani
gooshi, ne'bindi byanasigala kwo. Yibyo bindu, liri ituulo íriryagagi
mu huumura bwija. Keera byayemeerwa, binasimisiizi Rurema.
19 Kwokwo, niinyu, Rurema witu agakizi mùtabaala ku ngiisi
magoorwa giinyu, ukukulikirana no'bugale bwage bwa'kahebuuza
úbuli mu kati ka Yesu Kirisito!
20 Daata Rurema, ayamage ali mu huuzibwa imyaka ne'myakuula!
Bikizi ba kwokwo!

Amagambo go'kusezerana

21 Mundamukize abandu booshi ba Rurema mu kati ka Yesu Kirisito!
Na beene witu bo tuliriinwi hano, nabo bamùlamusa,
22 kuguma na'bandi bandu ba Rurema booshi kwakundi.
Ne'ngingwe, ábali mu kolera mu nyumba ya Kahisaari.
23 Mukizi yama mugashaniirwi mu mitima yinyu mu kati ka
Nahamwitu Yesu Kirisito!

Amaruba ga Pahulu imwa' Bakolosaayi

Indangiriro

Pahulu akabwirwa kwo hali abigiriza be'bibeesha mwi'shengero lye'Kolosaayi, ábâli desiri kwe'ri abandu bangamenya Rurema bwija bakwaniini:

- bakizi yikumba ibirongoozi bya mu kyanyaanya, kiri na'baganda ba Rurema (2.18);
- banayemeere kwo batenguulwe (2.11; 3.11);
- banakizi yiyeka ne'byokulya birebe, ne'gindi miziro (2.16-17; 2.21, 23);
- bamenye íbibishamiri, íbiri mu menyeekana imwabo naaho (2.4, 8, 18);
- banakizi shembuula Kirisito (1.15-20; 2.2–3.9).

Haliko, Pahulu akabayereka ngiisi kwo Kirisito ayamiri ali ho, ukulyokera ku ndondeko. Kwokwo, kwo akanyomoosa abanabinyoma mu Bakolosaayi. Na mu kugira kwokwo, anatee huuza Yesu kwo ali mu boneka ku njusho ya Rurema yenyene (1.15); anali ye Rurema (1.16); anali ye tumiri byoshi bikiri ho (1.17); anali yi'twe li'shengero (1.18); ye kanatee zuulwa mu bafwiri (1.18); kundu ali Rurema, âli kizi tuula mu magala ágali nga ge'mwitu (1.19; 2.9). Kwokwo, kwo Kirisito atungiini mu kati ka byoshi.

Yaga maruba, gadesiri na ngiisi kwo Yesu ali no'bushobozi bwoshi. Na kwakundi, ali hi'gulu li'shengero. Ku yukwo, tutakizi kulikira imaaja ízikagirwa na'bandu, si tukizi tuula ku njira nyija mu kati ka Kirisito.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Bakolosaayi 3.1-3: «Mwehe, keera mukazuulwa kuguma na Kirisito. Kwokwo, mukizi fiitirwa ku bya mwi'gulu. Mukuba, ho Kirisito abwatiiri uluhande lwe'lulyo lwa Rurema! Yibyo bya mwi'gulu, bibaagage byo mugakizi yisaliza kwo. Si mutakizi yisaliza ku bya mu kihugo. Keera mukafwa. Na buno, ubugumaana bwinyu bukoli singwirwi mu kati ka Kirisito imwa Rurema.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-14)
b) Kirisito ye riiri hi'gulu lya byoshi (1.15-23)
c) Ngiisi kwo Pahulu ali mu himbukirira ishengero (1.24–2.7)
d) Bwo tukoli shwekiirwi mu kati ka Yesu, tutakiri baja be'maaja za'magala (2.8-23)
e) Ngiisi kwo tukwaniini ukutuula mu njira íyerusiri (3–4)

Indangiriro

1 Yaga maruba, galyosiri imwani nie Pahulu, indumwa ya Yesu
Kirisito ku bulooze bwa Rurema. Twe na mwene witu wa Timoteyo,
2 twe tugweti tugamùyandikira, mwe bandu ba Rurema ba mu kaaya
ke'Kolosaayi, mwe beene witu bemeera mu kati ka Kirisito.

Daata Rurema akizi mùgashaanira! Anakizi mùheereza no'mutuula!

Ibyo Pahulu ahuunira Abakolosaayi

3 Tuyamiri tuli mu mùhuunira imwa Rurema, Yishe wa Nahamwitu Yesu Kirisito. Tunali mu tanga kongwa imwage.
4 Mukuba, keera tukayuvwa ngiisi kwo mubiisiri Yesu Kirisito kwo'bwemeere, na ngiisi kwo mukoli kuuziri abandu baage booshi.
5 Na íbitumiri mukoli tuuziri kwokwo, bwo mukoli hiiti umulangaaliro ku byo amùbikiiri mwi'gulu. Yugwo mulangaaliro, mukoli guhiiti ukulyokera ku kyanya Imyazi Miija yo'kuli
6 ikatee mùhikira.
Na buno, iyo Myazi Miija, inakola mu kwira mu bandu ba'mahanga gooshi. Iri mu hindula abandu babe bahyahya. Ee! Kiri na niinyu, mukoli ba bahyahya, ukulyokera ku lusiku lwo mukatangi giyuvwa, munabe musobanukiirwi ngiisi kwo Rurema ali mu tugashaanira.
7 Iyo Myazi Miija ya Yesu, Hepafura, uwitu mukozi mukundwa, ye kamùmenyeesa yo. Uyo Hepafura, ali mwemeera mu kati ka Kirisito, anagweti agaakola mu kati kiinyu, ho twenyene twangamùkola mwo.
8 Keera anayiji tumenyeesa ngiisi kwo mukola mu kundana mu kati ko'Mutima Mweru.
9 Kwokwo, ukulyokera ku lusiku lwo tukayuvwa hi'gulu liinyu, tuli mu mùhuunira imwa Nahano Rurema. Akizi mùmenyeesa ngiisi byo aloziizi. Munakizi ba no'bwitegeereze bwoshi mu kati ko'Mutima Mweru, halinde lyo musobanukirwa lwoshi.
10 Kwokwo, lyo mulonga ukutuula ku njira íkwaniini imbere lyage. Munalonge no'kukizi músimiisa mu kati ka byoshi. Munabe muli mu tabaala abandu baage, iri munakaviiriza ukumenya Rurema.
11 Ee! Rurema amùbiikage mwe'misi mingi ku bushobozi bwage bwa'kahebuuza, halinde mulonge ukukizi yihangaana bweneene ku bwigenderezi bwoshi, na mu kati ko'mushambaalo.
12 Munabe muli mu tanga kongwa imwa Daata Rurema. Mukuba, ye kamùshoboleesa ukulonga ku byo abikiiri abandu baage bataluule, mu bwami bwo'mulengeerwe.
13 Rurema keera akatukiza mu bwami bwe'kihulu, anatuleeta mu bwami bwo'Mwana wage mukundwa.
14 Na ku njira yo'yo Mwana wage, ali mu tuguluula, anali mu koga ibyaha biitu.

Kirisito ye riiri hi'gulu lya byoshi

15 Kirisito ye mu boneka mwe'njusho ya Rurema, kundu Rurema atali mu boneka. Ku kyanya ikihugo kitâli zaazi bumbwa, Kirisito ye wâli riiri ho. Kwokwo, ye kuliiri íbikabumbwa byoshi.
16 Ku njira ya Kirisito, kwe'bindu byoshi bikabumbwa, biba bya mwi'gulu, kandi iri bya mu kihugo. Ye kabumba íbiri mu boneka, kiri na íbitali mu boneka, gaba maami, kandi iri matwali, kandi iri bakulu, kandi iri banabushobozi. Ee! Byoshi íbiryagagi ho, Kirisito ye kabibumba. Binali ho hi'gulu lyage.
17 Yibyo byoshi, ikyanya bitâli zaazi bumbwa, Kirisito âli kola ho. Na hi'gulu lyo'bushobozi bwage, biki genderiiri ukuba ho.
18 Ishengero, galyagagi magala gaage. Naye, yi'twe lyalyo. Ye katangi tee zuuka mu bafwiri, gira abe ye wa mbere mu kati ka byoshi.

19 Ngiisi íbiyijwiri mu Rurema, akasiima kwo Kirisito naye
bimúyijule mwo.
20 Akasiima kwo ku njira ya Kirisito, kube kwo agayinywaniisa na
byoshi, biba bya mu kihugo, kandi iri bya mwi'gulu. Kyanatuma
Kirisito agayonwa umuko ku kibambo, mu kutuleetera umutuula.
21 Yaho keera, mwâli ki handwirwi na Rurema. Mwâli riiri ne'nzaliro
mbi, ne'mikolezi mibi. Ee! Mwâli ki ryagagi bagoma baage.
22 Haliko buno, Rurema keera akayinywaniisa kuguma na niinyu
ku njira ya'magala ga Kirisito. Mukuba, Kirisito akayitwa, gira
mukaleetwe imbere lya Rurema mukoli yerusiibwi. Munabe buzira
buhube, halinde mutanâye ki legwe.
23 Kwokwo, mugendererage ukukizi kana mu bwemeere bwinyu,
halinde lyo musikama lwoshi. Ikyanya mukayuvwa Imyazi Miija,
mwanalonga umulangaaliro. Kwokwo, mutakizi jungubana hi'gulu
lyagwo. Iyo myazi Miija yo yerya íri mu menyeesibwa mu bandu
ba'mahanga gooshi. Na naani nie Pahulu, ngolaga mukozi wayo.

Ukuhimbuka kwa Pahulu hi'gulu li'shengero

24 Kundu ngolaga mu longa amalibu hi'gulu liinyu, njambiiri hi'gulu
lyago. Ikyanya ndi mu longa amalibu ku magala gaani, lyo ndi mu
kwiza amalibu ga Kirisito. Ee! Yukwo kulibuuka kwani, kulyagagi
hi'gulu li'shengero, amagala gaage.
25 Rurema yenyene ye kambiika kwo mbe mukozi wi'shengero, gira
nimùmenyeese Igambo lyage lyoshi, nga ngiisi kwo liri.
26 Yiryo Igambo lyage, ukulyokera ku ndondeko âli yamiri alibishiri.
Haliko buno, keera akalibishuulira abandu baage.
27 Na íbitumiri akalooza ukubabishuulira lyo, gira lya'bandu ba
mu mahanga gooshi nabo bamenye ngiisi kwo biri mwo'bugale,
no'bulangashane. Na íbyâli bishamiragi, byo byebi: Kirisito amùkola
mwo. Munakola no'mulangaaliro kwo mwâye longe ubulangashane.
28 Kyo kitumiragi tuli mu menyeesa abandu booshi hi'gulu lya
Kirisito. Tuli mu bayigiriza ku bwitegeereze bwoshi, iri tunabahanu-
ula. Kwokwo, lyo booshi, tukalonge ukubaleeta imbere lya Rurema,
bakoli tungiini mu kati ka Kirisito.
29 Yugu mukolwa, ndi mu yitubanula hi'gulu lyagwo. Na ndi mu
gugaagala kwo, bwo Rurema ali mu koleesa ubukalage bwage mu kati
kaani.

2

1 Ndoziizi mumenye bwija ngiisi kwo ngweti ngakoleereza bweneene
hi'gulu liinyu, na hi'gulu lya'bandu be'Lahodikiya, kiri ne'mwa'bandi
booshi ábatazi mbona.
2 Ndoziizi kwo mweshi mukizi ba no'mwete mu mitima yinyu.
Mukizi kundana nga baguma. Munabaagage no'bumenyi bwoshi,
halinde lyo musobanukirwa lwoshi ne'byo Rurema âli bishiri, halinde
mube na'kasiisa kaabyo. Ne'byo âli bishiri, ali Kirisito yenyene.
3 Mukuba, mu kati ka Kirisito, mwo musingwirwi ubwitegeereze
bwoshi bwa'kahebuuza, no'bumenyi bwoshi.
4 Na íbitumiri namùbwira kwokwo, hatagirage mundu úgayiji
mùtebeereza ku magambo go'kumùlyeryega.

5 Kundu ndi hala na niinyu ku magala, si mu mutima gwani,
tutuliinwi. Keera nabona ngiisi kwo muki gweti mugayitonda, na
ngiisi kwo muki sikamiri mu kuyemeera Kirisito. Kwokwo, njambiiri
bweneene.

Ukutuula buhyahya mu kati ka Kirisito

6 Bwo keera mukayemeeraga kwo Yesu Kirisito abe ye Nahamwinyu,
mukizi genderera ukutuula mu kati kaage!
7 Abe ye mizi yo'kumùsikamya, anabe ye mugakizi yubakira
kwo. Mukizi yama mukaniri mu kumúyemeera, nga kwo keera
mukayigirizibwa. Munakaviirize ukukizi tanga kongwa.
8 Hatagire umundu úgamùgwata imbira, mu kumùteba ku maga-
mbo go'kumúlyeryega, ganali ga busha! Amagambo mwene yago, gali
mu lyoka naaho mu bwenge bwa'bandu, na mu mabi ágatwaziri kino
kihugo. Si gatalyosiri imwa Kirisito!
9 Ngiisi íbiyijwiri mu Rurema, byo na byebyo íbiri na mu Kirisito,
mu magala gaage.
10 Kwokwo, niinyu, mukoli kwaniini mu kati ka Kirisito. Yolya
Kirisito, ali hi'gulu lya ngiisi mutwali, na ngiisi banabushobozi.
11 Mu kati ka Kirisito, mwo mukatenguulwa. Si kutakagirwa ku
maboko ga'bandu. Ee! Mukatenguulwa na Kirisito yenyene mu
kushaazibwa amifwije giinyu mabi.
12 Ikyanya mukabatiizibwa, lyo mukaziikwa mwe naye. Mwanazu-
ulwa mu bafwiri mwe naye ku njira yo'kubiika ubwemeere ku
bushobozi bwa Rurema. Ee! Bwobwo bushobozi, bwo akazuulaga
mwo Kirisito mu bafwiri.
13 Yaho keera, mwâli fwiriiri mu byaha biinyu. Mwanâli twazirwi
na'mifwije giinyu mabi. Haliko, Rurema keera akamùgira mube
bagumaana mu kati ka Kirisito. Na tweshi, keera akatukoga ibyaha
byoshi.
14 Ikyanya imaaja zâli gweti zigatulega, Rurema anazibiika ha
butambi. Na ngiisi byo zikatulega kwo, anatushaagiza byo, mu
kubikomerera kuguma na Yesu ku kibambo.
15 Haaho ku kibambo, lyo akamalaga ne'misi ya íbitwaziri, na ngiisi
íbiri no'bushobozi, anabibonia ishoni mu kubitwala imbohe imbere
lya'bandu.
16 Ku yukwo, mutakizi ki yemeera ukutwirwa ulubaaja ku byo
muli mu lya, kandi iri ku byo muli mu nywa. Mutanayemeere
ukutwirwa ulubaaja, mbu mutasimbahiri isiku ngulu zo'mwaka, kandi
iri zo'kubaluka kwo'mwezi, kandi iri imaaja zo'lusiku lwe'Sabaato.
17 Yibyo byoshi, iri migani naaho ya íbyâli riiri bigayija, keera
byanaboneka mu kati ka Kirisito.
18 Mutanakizi ki yemeera ukutwirwa ulubaaja na ábali mu siima
ukuyibiika haashi mu kati ko'bulyalya. Boohe, bagweti bagayikumba
abaganda, banali mu lomboojera bweneene ku mabone go bali mu
bona. Banali mu yiheemya ku magambo go'busha-busha, gatanalyosiri
imwa Rurema.
19 Abandu mwene yabo, bataki yimangiiri ku Kirisito, itwe
lya'magala. Mukuba, mu kati ka Kirisito, mwa'magala gooshi gali
mu biikwa kuguma. Gali mu nanikwa ne'ningo ne'misi, halinde
ganakulage nga ngiisi kwo Rurema aloziizi.

20 Ikyanya mukafwa mu kati ka Kirisito, lyo mukafwa na ku mabi
ge'kihugo. Aahago! Kituma kiki muki tuuziri nga bandu baakyo, mu
kusimbaha imaaja ízilahiziizi kwokuno:
21 «Mutakizi gwata kirebe! Mutanakizi labula kirebe! Mutanakizi
huma ku kirebe!»
22 Imaaja mwene yizo, zilyosiri naaho mu maaja za'bandu, na mu
migirizo gaabo. Ne'kyanya tuli mu bikoleesa, haaho lyo biri mu yami
shereera!
23 Yizo maaja, zangakoli boneka kwo ziri za bwitegeereze. Mukuba,
ikyanya abandu bali mu zikoleesa, biri mu boneka kwo bagweti
bagayikumba Rurema. Kundu kwokwo, ikyanya bali mu yibiikaga
haashi, kuli mu ba naaho mu kati ko'bulyalya, na mu kuhatiriza
amagala. Na kundu bali mu kulikiriza imaaja kwokwo, si zitali mu
hoohya amifwije gaabo, banagenderere ukuyeruzania!

3

Íbikwaniini imbere lya Rurema

1 Mwehe, keera mukazuulwa kuguma na Kirisito. Kwokwo, mukizi
fiitirwa ku bya mwi'gulu. Mukuba, ho Kirisito abwatiiri uluhande
lwe'lulyo lwa Rurema!
2 Yibyo bya mwi'gulu, bibaagage byo mugakizi yisaliza kwo. Si
mutakizi yisaliza ku bya mu kihugo.
3 Keera mukafwa. Na buno, ubugumaana bwinyu bukoli singwirwi
mu kati ka Kirisito imwa Rurema.
4 Kirisito ye kolaga bugumaana bwinyu. Ne'kyanya agaboneka, lyo
na niinyu mugaboneka mwe naye, mu bulangashane bwage.
5 Ku yukwo, mukizi yitaga amabi go muli mu yifwija. Mutakizi
ki shulehana, kandi iri kuyeruzania, kandi iri kukizi gira ibikoleere,
kandi iri kulungumirwa. Mutanakizi ziga ibindu. Si umuzizi we'bindu,
ye muguma no'mwikumbi we'migisi.
6 Hi'gulu lya yago mabi gooshi, kyo kitumiri Rurema agahaniiriza
abandu ku buraakari bwage.
7 Kiri na niinyu, yaho keera mwâli kizi yifundaga mu mabi mwene
yago.
8 Haliko buno, mukwiriiri mutwikire ku ngiisi mabi mwene yaga:
ubute, no'buraakari, no'mujina, no'kutukana. Hatanagire igambo
lyo'bweruzi írigalyoka mu tunwa twinyu.
9 Mutanakizi ki besherana. Mukuba, keera mukatwikira ku ngesho
ziinyu mbi za keera.
10 Na buno, mukoli ba bandu bahyahya. Ee! Rurema akola mu
mùgira bahyahya, halinde mube ne'njusho yage, munamúmenye
bwija nga ngiisi kwo ali.
11 Na bwo mukola bahyahya, ndaakilwo lubibi mu Bayahudi
na'bandu be'gindi milala, kandi iri mu bakatenguulwa na
ábatakatenguulwa, kandi iri mu binyamahanga na'be'rukiga, kandi
iri mu baja na ábatali baja. Mukuba, Kirisito ye riiri hi'gulu lya
byoshi. Ye nalyagagi mu kati ka byoshi!
12 Rurema keera akamùtoola kwo mube bandu baage beeru,
anamùkuuziri. Ku yukwo, mukizi yuvwiranwa indengeerwa, iri

munagirirana bwija! Mukizi ba batuudu mu kunogerana, na mu kuyigendererana.
13 Ikyanya muli mu hubirana, mukizi gooyerana, iri munakizi kogana. Mukwiriiri mukizi kogana, nga kwo niinyu, Nahano keera akamùkoga.
14 Ne'ngingwe ya byoshi, mukizi kundana. Mukuba, urukundo lwo luli mu tushweka mu buguma úbutungiini.
15 Umutuula gwa Kirisito, gukizi twala mu mitima yinyu, bwo mukola magala maguma, na Rurema keera akamùhamagala kwo mutuulage mu mutuula.
Muyamage muli mu kizi tanga kongwa!
16 Na'magambo ga Kirisito, gakizi mùyama mwo. Mukizi yigirizania no'kuhanuulana ku bwitegeereze bwoshi. Munakizi yimba inyimbo ze'Zaburi, ne'zindi nyimbo zo'kuyikumba Rurema, nga kwo ziri mu leetwa no'Mutima Mweru. Munakizi mútangira kongwa mu mitima yinyu.
17 Ngiisi byo mugakizi detaga, na byo mugakizi gira, mukizi bigira byoshi kwi'ziina lya Nahamwitu Yesu. Ku lyeryo iziina lyage, mukizi tanga kongwa imwa Daata Rurema.

Íbikwaniini mu mbaga za Bakirisito
18 E bakazi, mukizi simbaha bayibalo, nga kwo bimùkwiriiri mu kati ka Nahano.
19 Na niinyu mwe bashosi, mukizi kunda bakiinyu. Mutanakizi balangamira.
20 Na niinyu mwe baana! Mukizi simbahaga ababusi biinyu mu kati ka byoshi. Kwokwo, lyo mugasimiisa Nahano.
21 Na niinyu mwe bayishe ba baana! Mutakizi yagaza abaana biinyu, gira batayiji kengeera bavunika imitima.
22 Na niinyu mwe baja! Mukizi simbahaga banahamwinyu mu kati ka byoshi. Kutanakizi ba naaho ku kyanya bamùbwini, mbu lyo muyisimiisa imwabo. Si mukizi basimbaha ku mutima úgushenguusiri, mu kusimbaha Nahano yenyene!
23 Ngiisi byo mugakizi kola, mubikolage ku mutima úgushenguusiri. Nahano yenyene, abe ye mugweti mugakolera, si batabe bandu naaho.
24 Muyiji bwija kwo Nahano Kirisito, ye muli mu kolera, ye ganamùhemba.
25 Ne'kyanya umundu agakizi gira amabi, nago agahembwa hi'gulu lyago. Mukuba, Rurema, ndaayo ndoola yo ahiiti.

4

1 Na niinyu, mwe banahamwabo ba'baja! Mukizi hemba abaja biinyu nga kwo bibakwaniini mu kati ko'kuli! Mukuba, na niinyu, muyiji kwo muhiiti nahamwinyu mwi'gulu.

Amahano
2 Mukizi huunaga Rurema! Na mu kumúhuuna, mukizi ba masu, iri munamútangira kongwa.
3 Na nyiitu, mukizi tuhuunira kwakundi, gira atuyigulire injira yo'kukizi yigiriza mwi'gambo lya Kirisito. Kwokwo, ngiisi íbishubi bishamiri mu kati kaage, tukalonge ukubibishuulira abandu. Ee! Byebyo byo ngoli shwekiirwi mwi'no nyumba ye'mbohe.

4 Kwokwo, mumbuunire, halinde ndonge ukukizi yigiriza Igambo
lyage ku bweranyange, nga kwo bingwiriiri.
5 Mukizi yitegeereza ngiisi kwo mugatuula mu batali Bakirisito,
halinde lyo mulonga ukukoleesa bwija ngiisi bulyo bwo muhiiti.
6 Amagambo giinyu, gakizi ba ga kuleeterana imigashani. Ganabe
manunu nga muunyu. Kwokwo, ikyanya mugakizi buuzibwa, lyo
mugaamenya ukushuvya bwija ngiisi mundu.

Amagambo go'kusezerana

7 Tukiko, mwene witu mukundwa, agayiji mùmenyeesa imyazi yani
yoshi. Ali uwitu mukozi mwemeera mu kati ka Nahano.
8 Namùtumira ye, gira amùmenyeese imyazi yitu. Kwokwo, lyo
muholeezibwa mu mitima yinyu.
9 Ikyanya agayija imwinyu, agaaba bo na mwene witu mukundwa
Honesimo, umundu we'yo munda imwinyu, anali mwemeera. Yabo
bombi, bagayiji mùmenyeesa imyazi yoshi ya hano.
10 Harisitariko amùlamusa, ye tushwesirwi kuguma mwi'no nyumba
ye'mbohe. Mariko, muvyala wa Barinaaba, naye amùlamusa. Keera
mwabwirwa ngiisi kwo mugamúgirira. Kwokwo, mango ayijaga,
mumúyakiire bwija.
11 Yesu úli mu buuzibwa Yusito, naye amùlamusa. Mu Bayahudi
booshi ábakoli yemiiri Kirisito, yabo bashatu naaho bo tuli mu kolera
ubwami bwa Rurema kuguma. Keera bakanamboleeza.
12 Hepafura, umundu we'mwinyu, amùlamusa kwakundi. Naye
ali mukozi wa Yesu Kirisito, anayamiri agagiiri bweneene mu
kumùhuunira imwa Rurema, gira Rurema amùsikamye mu ngiisi byo
aloziizi, halinde munakizi bitungaana mwo.
13 Uyo Hepafura, ngweti ngamútangira ubumasi kwo ali mu yituban-
ula hi'gulu liinyu, na hi'gulu lya'bandu ba mu kaaya ke'Lahodikiya,
na'ba mu ke'Hiryapoli.
14 Umufumu witu mukundwa Luka, bo na Deema, nabo
bamùlamusa.
15 Mutulamukize beene witu be'Lahodikiya. Mutulamukize na
mwali witu wa Nimufa, kuguma na'Bakirisito ábali mu yingirira mu
nyumba yage.
16 Mango muba keera mwasomerwa yaga maruba, munagatume
gagendi somwa na mwi'shengero lye'Lahodikiya. Na'maruba go
n'gabatumira, niinyu kwakundi mugasomage.
17 Mubwire Harikipo kwo agenderere ukukizi gira gulya mukolwa
gwo Nahano akamúheereza, halinde aguyuse.
18 GUNO MULAMUSO, NIEHE PAHULU NIE NAGUYANDIKA
NO'KUBOKO KWANI NIENYENE. Mukizi kengeera kwo ngi shwesirwi
ne'minyororo.
Rurema akizi mùgashaanira.

Amaruba ga mbere ga Pahulu imwa' Batesaloniki

Indangiriro

Yaga maruba, gali mu holeeza Abakirisito ábakola mu libuzibwa. Gali mu bayereka ngiisi kwo bakwiriiri ukukizi kola hi'gulu lya'magoorwa gaabo, iri banatuula ku njira nyeeru. Ganali mu yerekana ngiisi kwo abafwiri bagazuuka ku mberuuka.

Pahulu ye katondeera ishengero lya mu kaaya ke'Tesaloniki. Haliko, Abayahudi baguma banatondeera ukugira mbu bamúhangirire. Mukuba bâli yuvwiti uluugi, bwa'bandu bingi bâli mali yemeera Yesu. Kwokwo Pahulu anayimulwa yaho, na'Batesaloniki banasigala boonyene mu kati ka'malibu.

Yaga maruba, gâli loziizi ukuholeeza Abakirisito (3.3-5). Kwokwo, anabayivuga ku bwemeere bwabo, na ku rukundo lwabo. Anabahanuula ngiisi kwo bangatuula bwija mu kati ka Yesu (4.1-12). Na mu kuheza, anabayereka ngiisi kwa'Bakirisito bagazuuka (4.13-18).

Mu yaga maruba, ukushubi galuka kwa Yesu kuli mu detwa bweneene (1.9-10; 2.19-20; 3.13; 4.13-18; 5.23-24).

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu 1 Batesaloniki 4.16-18: «Ku yikyo kyanya, hâye yiberekaanie izu lyo'kuhamuliza! No'muganda mukulu anateerere umulaga. Ne'kibuga kya Rurema kinadihirizibwe. Haaho Nahano yenyene agashonooka ukulyoka mwi'gulu. Na ngiisi ábakafwa mu kati kaage, banazuuke. Boohe, banabe bo bagatangi lengezibwa. Na nyiitu, twe tugaaba tukiri bagumaana, tukabuli lengezibwa twe nabo mu bibungu. Hanali ho tugagendi sanganira Nahamwitu, tunayamanwe imyaka ne'myakuula! Bwo biryagagi kwokwo, mukizi holeezania.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1)
b) Pahulu adeta kongwa hi'gulu lya'Batesaloniki (1.2–1.10)
c) Ngiisi kwo Pahulu akumbwiri Abatesaloniki (2–3)
d) Ukuhanuulana (4.1–5.11)
e) Pahulu asezerana (5.12-28)

Indangiriro

1 Yaga maruba galyosiri imwa Pahulu, bo na Siira na Timoteyo. Ganatumirwi imwinyu, mwe bandu bi'shengero lye'Tesaloniki. Mukola bandu ba Daata Rurema, na'ba Nahamwitu Yesu Kirisito. Kwokwo, mukizi gashaanirwa! Munakizi longa no'mutuula!

Abatesaloniki bahuuzibwa

2 Tugweti tugatanga kongwa imwa Daata Rurema hi'gulu liinyu mweshi. Ne'kyanya tuli mu múhuuna, na niinyu, tuli mu mùkengeera.

3 Ee! Ikyanya tuli mu múhuuna, tukengiiri imbere lyage ngiisi kwo mukoli múbiisiri kwo'bwemeere, halinde munakizi múkolera. Na bwo muli mu kundana, kyo kitumiri muli mu yitubanula. Na bwo

munali no'mulangaaliro mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito, kyo
kitumiri muli mu yihangaana.
4 E beene witu! Tuyijagi kwo Rurema keera akamùtoola kwo mube
bandu baage, anamùkuuziri.
5 Mukuba, ikyanya tukamùleetera Imyazi Miija, kutâli riiri naaho
mu kudeta-deta amagambo. Haliko, yâli kizi mùyijira mu kati
ko'bushobozi. Umutima Mweru gwanasisa ngana-ngana kwo iri
yo'kuli. Munayijagi bwija na ngiisi kwo twâli tuuziri mu kati kiinyu,
mu kukizi mùtabaala.
6 Niinyu, mukatuyigira kwo'mugani, mwanaguyigira na ku Nahano
kwakundi. Ku kyanya mukayakiira Imyazi Miija, mwâli kizi libuuka
bweneene. Kundu kwokwo, mwanagiyakiira ku bushambaale, mu kati
ko'Mutima Mweru.
7 Kwokwo, mwanaba mugani mwija mu Bakirisito booshi ba mu
poroveesi ye'Makedoniya, na'ba mu ye'Hakaya.
8 Mukuba, ikyanya Igambo lya Nahano likalyoka imwinyu,
lyanakwira mu yizo poroveesi zombi. Na buno, abandu ba'handi
hooshi bakoli yiji ngiisi kwo mukoli biisiri Rurema kwo'bwemeere.
Ku yukwo, tutahiiti igoorwa lyo'kushubi babwira hi'gulu liinyu.
9 Yabo bandu boonyene, bali mu menyeesania ngiisi kwo
mukatuyakiira bwija. Bali mu deta, na ngiisi kwo mukatwikira ku
migisi, mwanayiji ba bandu ba Rurema. Ye Rurema nirizina, anali ye
mugumaana.
10 Na buno, mukoli lindiriiri kwo Yesu agagaluka ukulyoka mwi'gulu.
Uyo Yesu, ye mwana wa Rurema. Na bwo Rurema akamúzuula mu
bafwiri, naye agatufuusa mu buraakari bwa Rurema úbugayija.

2

Pahulu akengeera Abatesaloniki

1 E beene witu! Muyijagi mwenyene kwo'lugeezi lwo tukagira
imwinyu lutakafwa busha.
2 Munayiji kwakundi kwe'kyanya tutâli zaazi hika iyo munda, twâli
mali libuuka no'kutukwa mu kaaya ke'Firipi. Yabo bandu, kundu
bakagira umwete bweneene mbu batuhangirire, haliko twanaba
no'bukaruuke mu kati ka Rurema. Kwokwo, na niinyu, twanayiji
mùyigiriza Imyazi yage Miija.
3 Ikyanya tuli mu hanuula abandu, tutali mu bahenduula. Tutanali
mu balyalyania, mbu tubatebe.
4 Mukuba, iyo Myazi Miija ikalyoka imwa Rurema yenyene. Ye
kayemeera kwo tukizi genda tugagimenyeesania. Kwokwo, tutali
mu gira mbu tusimiise abandu. Si tuloziizi ukukizi simiisa Rurema
yenyene. Mukuba, ye mu loleekeza íbiri mu mitima yitu.
5 Muyiji bwija kwo tutâli kizi mùlyeryega, mbu lyo tumùhenduula,
kandi iri mbu tumùlyalyanie ku bindu biinyu. Rurema yenyene ye
kamasi kiitu!
6 Na kwakundi, tutakalola ku bandu, mbu babe bo bagakizi tuhuuza,
muba mwehe, kandi iri abandi booshi.
7 Ku kirya kyanya, twangámùzidohiiri ku magoorwa giitu, bwo tuli
ndumwa za Kirisito. Kundu kwokwo, twâli kizi mùnogera naaho, nga
muviire úgweti úgahahalira abaana baage.

8 Ee! Ikyanya tukamùmenyeesa Imyazi Miija ya Rurema, twanasi-
ima ukuyitanga kiri na twenyene imwinyu. Mukuba, mwâli kola
bakundwa biitu ba bweneene!
9 E beene witu! Ka mutakengiiri ngiisi kwo twâli kizi koleereza
mu kati kiinyu, ubushigi ni'zuuba? Ikyanya twâli kizi mùyigiriza
Imyazi Miija ya Rurema, tutâli loziizi kwo tuzidohere umundu yeshi
ku magoorwa giitu.
10 Mwe Bakirisito, mulyagagi tumasi twitu, kwo twâli tuuziri mu kati
kiinyu ku njira nyeeru, ínakwaniini. Ndaabwo buhube bwoshi bwo
tukamùgirira. Kiri na Rurema, ali kamasi kiitu.
11 Muyiji kwe'kyanya twâli riiri mu kati kiinyu, twâli riiri nga yishe
wa'baana mu baana baage.
12 Twâli kizi mùkania imitima, iri tunamùholeeza. Twanakizi
mùyinginga kwo mutuule ku njira íkwaniini imbere lya Rurema.
Mukuba, agweti agamùhamagala kwo muyingire mu bwami bwage,
na mu bulangashane bwage.
13 Tuyamiri tuli mu tanga kongwa imwa Rurema. Mukuba,
ikyanya tukamùleetera Igambo lyage, mwanayami liyakiira kwo liri
lye'mwage. Si mutakaliyakiira nga lya'bandu naaho. Ne'kyanya
mukaliyemeera, lyanamùkola mwo bweneene.
14 E beene witu! Mukalibuzibwa na'bandu be'mwinyu, nga
kwa'Bakirisito ba mu mashengero ge'Buyahudi, nabo bakalibuzibwa
na'baabo Bayahudi.
15 Bo na'baabo Bayahudi, ábakayita Nahamwitu Yesu! Bo banâli
kizi yita na'baleevi. Kiri na nyiitu kwakundi, bakatuyimula mu kihugo
kyabo. Bagweti bagayagaza Rurema, banali mu kayira abandu booshi!
16 Bali mu gira mbu batuhangirire kiri na ku kyanya tuli mu looza
ukutwala amagambo go'bukize mu bandu be'gindi milala. Ikyanya
bagweti bagaagira kwokwo, bali mu yilugiza ibyaha. Ee! Keera
uburaakari bwa Rurema bukola bu batibukira.

Pahulu akumbula Abatesaloniki

17 E beene witu, ikyanya tukalyokaga imwinyu, hanalenga ikyanya
kiniini naaho, twanaba ne'ngumbu bweneene zo'kushubi mùbona,
kyanatuma tugaagira umwete gwoshi gwo'kushubi yiji mùtanduula.
Mukuba, kundu tukasigaana ku magala, haliko tukiri mu kengeerana
mu mitima yitu.
18 Twâli loziizi ukushubi galukira iyo munda. No'bugira kingi, niehe
Pahulu nâli kizi shungika kwo nyije yo. Halikago, Shetaani anakizi
tuhangirira.
19 Mwehe, mwe mutumiri tulyagagi no'mulangaaliro, tunali mu
shambaala bweneene. Kwokwo, mwe lushembe lwo twâye yiyuvwe
mwo imbere lya Nahamwitu Yesu ku kyanya âye yije.
20 Mwe munatumiri tuli mu shambaala mu kati ko'bulangashane.

3

1-2 Ikyanya tukabonaga kwo tutangaki gooyera, twanabona kwo
buli bwija tutee mùtumira mwene witu wa Timoteyo. Na twenyene
tunasigale mu kaaya ke'Hateene. Mukuba, Timoteyo ye tuli mu kolera
Rurema kuguma, mu kugenda tugamenyeesa abandu Imyazi Miija

ya Kirisito. Kyo kikatuma tukamùtumira ye, gira ayiji mùkania mu
bwemeere bwinyu.
3 Kwokwo, ikyanya muli mu longa amalibu, mutakizi shenguka
hi'gulu lyago. Yago malibu, mwenyene muyijagi bwija kwo tuka-
gashungikirwa.
4 Kiri na ku kyanya twâli ki ririinwi, twâli kizi mùbwira kwo tugakizi
libuzibwa. Kunali kwo bikaba, nga kwo muyiji bwija.
5 Kwokwo, ikyanya n'gabona kwo ndashobwiri ukushubi gooyera,
nanamùtumira Timoteyo, halinde ndonge ukumenya iri muki kaniri
mu bwemeere bwinyu. N'gayoboha kwo ngeeka mukagezibwa no'lya
mulyeryeezi Shetaani, halinde umukolwa gwo n'gagira mu kati kiinyu,
gufwe ubusha.

Imishahu miija ya Timoteyo hi'gulu lya'Batesaloniki

6 Timoteyo keera akalyoka imwinyu. Na buno, akola hano. Keera
akatuleetera umwazi mwija, kwo muki biisiri Yesu kwo'bwemeere,
na kwo mukiri mu kundana. Anatubwira kwo kiri na nyiitu muki
tukumbwiri, na kwo mulyagagi ne'kyedu kyo'kushubi tubona, nga
kwo nyiitu tuli ne'kyedu kiinyu.
7 Kwokwo, e beene witu! Tukoli holeziibwi bweneene, kundu
tugweti tugaakuba, tunakiri mu libuzibwa. Mukuba, keera twayuvwa
ngiisi kwo muki yemiiri Nahamwitu,
8 na ngiisi kwo muki sikamiri mu kati kaage. Kwokwo, tuyiyuvwiti
kwo tukola bagumaana kandi.
9 Ndanayijagi ngiisi kwo twangatanga kongwa imwa Rurema hi'gulu
lyo'bushambaale bwo tukoli hiiti imbere lyage hi'gulu liinyu!
10 Tuli mu huuna Rurema bweneene úbwakya-úbwayira, gira
tukalonge ukushubi bonaana, halinde tunamùtabaale ku ngiisi byo
muki buliirwi mu bwemeere bwinyu.
11 Daata Rurema yenyene, na Nahamwitu Yesu, batuyigulire injira
yo'kuyija imwinyu.
12 Bakizi mùyushuulira urukundo lwo muli mu kundana mwo
mwenyene kwa mwenyene. Lunali lwo muli mu kunda mwa'bandi
booshi. Na nyiitu kwakundi, tumùkuuziri bweneene!
13 Kwokwo, Nahamwitu Yesu amùsikamagye mu mitima yinyu, gira
mango ayija kuguma na'bataluule baage booshi, amùgwane mukiri
beeru, munabe buzira buhube bwoshi imbere lya Daata Rurema.

4

Tukizi tuula ku njira ísimisiizi Rurema

1 E beene witu! Mu kuyusagya, twamùyinginga bweneene mu
kati ka Nahano Yesu kwo mukizi tuula ku njira yo'kusimiisa Rurema.
Kwokwo, kwo tukamùyigiriza, kunali kwo mukoli tuuziri. Na buno
tugweti tugamùyinginga kwo mukaviirize ukutuula kwokwo.
2 Muyijagi ngiisi kwo tukasiga twamùbwira kwi'ziina lya Nahamwitu
Yesu.
3 Rurema aloziizi kwo mube bandu beeru. Ku yukwo, mutakizi ki
shulehana.
4 Ngiisi mushosi ayige ngiisi kwo agakizi tuula na mukaage ku njira
nyeeru, mu kati ko'lushaagwa.

5 Atanakizi lungumirwa, nga kwa'bapagaani bali mu gira, bwo
batayiji Rurema.
6 Ku yiri igambo, hatagire mundu úgahubira mwene wabo mu
kumúhongolera inyumba. Mukuba, ikyanya abandu bagweti bagayi-
funda mu mwene yibyo, Nahano agabahaniiriza bweneene, nga kwo
keera tukagwanwa twamùkengula.
7 Ikyanya Rurema akatuhamagala, kutâli riiri mbu tukizi yifunda mu
bushule. Si akatuhamagala kwo tukizi tuula tuli bandu beeru.
8 Umundu iri agagayiriza yiri ihano, atali mundu ye agaaba agayi-
riza. Si agaaba agayirizagya Rurema yenyene, anali ye mu mùbiika
mwo'Mutima gwage Mweru.
9 Na hi'gulu lyo'kukunda beene winyu, mutali ni'goorwa mbu
tushubi mùyandikira kandi. Mukuba, Rurema yenyene, keera
akamùyigiriza ngiisi kwo mukwiriiri mukizi kundana.
10 E beene witu, bwo mukoli kuuziri beene witu booshi ba mu
mbande ze'Makedoniya, buno twamùyinginga kwo mukaviirize ukuk-
izi kundana!
11 Mukizi gira umwete gwo'kukizi tuuza. Mutanakizi genda
mugayitabula-tabula mu bya'bandi. Halikago, mukizi yikolera
na'maboko giinyu mwenyene, nga kwo keera tukamùbwira.
12 Iri mwangatuula kwokwo, mutagakizi suuza abandi ku magoorwa
giinyu. Ne'kyanya mugaaba mu batayemiiri Yesu, banamùheereze
ulushaagwa.

Ngiisi kwo Nahano agagaluka

13 E beene witu! Tuloziizi mumenye bwija hi'gulu lya ábakoli gwe-
jiiri mu lufu, gira mutakizi ki jengeerwa. Mutanabe nga bapagaani,
bwo babuziri umulangaaliro.
14 Twehe, tuyemiiri kwo Yesu akafwa, anazuuka. Kwokwo, ikyanya
abandu bali mu fwa mu kati kaage, tuyemiiri kwo nabo, Rurema âye
bazuule, banagendi tuulanwa na Yesu.
15 Ukukulikirana na'magambo go Nahano yenyene akadeta,
twamùbwira kwe'kyanya agagaluka, twe tukiri bagumaana, tutali twe
tugatangi lengezibwa imbere lya abafwiri.
16 Ku yikyo kyanya, hâye yiberekaanie izu lyo'kuhamuliza!
No'muganda mukulu anateerere umulaga. Ne'kibuga kya Rurema
kinadihirizibwe. Haaho Nahano yenyene agashonooka ukulyoka
mwi'gulu. Na ngiisi ábakafwa mu kati kaage, banazuuke. Boohe,
banabe bo bagatangi lengezibwa.
17 Na nyiitu, twe tugaaba tukiri bagumaana, tukabuli lengezibwa
twe nabo mu bibungu. Hanali ho tugagendi sanganira Nahamwitu,
tunayamanwe imyaka ne'myakuula!
18 Bwo biryagagi kwokwo, mukizi holeezania.

5

Tukizi tuula mu mulengeerwe

1 E beene witu! Hi'gulu lye'kyanya kyo'kugaluka kwa Nahamwitu,
mutali ni'goorwa lyo'kuyandikirwa hi'gulu lyakyo.
2 Si mwenyene muyijagi kwo'lusiku lwa Nahamwitu lugatutubiira,
nga kwo'muzimba ali mu tubiirana bushigi.

3 Ne'kyanya abandu bagaaba bakiri mu deta: «Tuli no'mutuula,
tuli no'butoge», lyeryo lyo bagayami shereezibwa. Bigaaba nga
kwo'mukazi we'nda ali mu yami hikirwa no'mukero. Yabo bandu
batagafuushuka, kiri ne'hiniini!
4 E beene witu! Mwehe, yulwo lusiku lutagamùtubiira nga muzimba.
Mukuba, mutaki tuuziri mu kihulu.
5 Si mweshi mukola bandu bo'mulengeerwe, munakoli tuuziri mu
bukiiri. Tutakiri bandu bo'bushigi, kandi iri be'kihulu.
6 Ku yukwo, tutakizi ki tuula nga bandu ábahuniiri. Si tukizi laliira,
iri tunakizi yitonda.
7 Mukuba, ikyanya abandu bali mu hunira, bali mu hunira bushigi.
Ne'kyanya bali mu laluka kwakundi, bali mu laluka bushigi.
8 Haliko twehe, bwo tukola bandu bo'bukiiri, tukizi ba no'bwitonde.
Tukizi biika Rurema kwo'bwemeere, iri tunakizi kundana. Tubaagage
nga bandu ábahiiti isiribo zo'kutushuutira ibifuba. Tunakizi ba
no'mulangaaliro gwo'kukizibwa, gukizi ba yo ngofeera ye'kyuma.
9 Mukuba, ngiisi byo Rurema atushungikiiri, kutali kwo twâye
hanirizibwe ku buraakari bwage. Si ashungisiri kwo tweshi tukizibwe
ku njira ya Nahamwitu Yesu Kirisito.
10 Kyo kitumiri Nahamwitu Yesu akayiji tufwira. Kwokwo, mango
agaluka, tukalongage ukugendi lama kuguma naye, tuba tukiri bagu-
maana ku yikyo kyanya, kandi iri tuba tuki gwejiiri mu lufu.
11 Bwo biri kwokwo, mugenderere ukukizi kanania imitima, iri
munakizi tabaalana, nga kwo mugweti mugaagira.

Amahano mazinda

12 E beene witu! Twamùyinginga kwo mukizi simbaha abimangizi
biinyu mu kati ka Nahano! Mukuba, bali mu koleereza mu kati kiinyu,
iri banamùyigiriza.
13 Na bwo bali mu kola kwokwo, mukizi baheereza ulushaagwa
bweneene mu kati ko'rukundo. Mukizi gira umwete na gwo'kutuula
mu mutuula mwenyene kwa mwenyene.
14 E beene witu! Twamùyinginga kwo mukizi kengula aboolo! Na
ábali mu yibumba-bumba, mukizi bakania imitima. Na ábali mu
bukaholwe, mukizi batabaala. Mukizi yigenderera ku bandu booshi.
15 Mu kati kiinyu, hatagirage mundu úgagalula ubuligo ku
bundi! Haliko, mukizi fiitirwa mu kugirirana amiija mwenyene kwa
mwenyene. Mukizi gagira imwa'bandi booshi kwakundi.
16 Mukizi yama mushambiiri!
17 Munakizi yama mugweti mugahuuna Rurema,
18 iri munakizi tanga kongwa imwage mu kati ka byoshi. Mukuba,
byebyo, byo Rurema aloziizi imwinyu mu kati ka Yesu Kirisito.
19 Ibyo'Mutima Mweru, mutakizi bizimya!
20 Mutanakizi gayiriza amaleevi.
21 Si mukizi gera ngiisi igambo. Iri mwangabona kwi'gambo liri liija,
mukizi likania.
22 Si ngiisi mabi, mukizi gayiyeka.

Amagambo go'kusezerana

23 Rurema ye mu tuleetera umutuula. Kwokwo, yenyene akizi
mùyeruusa lwoshi! Akizi langa imitima yinyu, ne'nzaliro ziinyu, kiri

na'magala giinyu. Tukizi yamaga tuli beeru, halinde Nahamwitu Yesu
Kirisito agagaluka.
24 Rurema agakizi mùtabaala. Mukuba, ye mu mùhamagala, anali
mwemeera.
25 E beene witu! Na nyiitu, mukizi tuhuunira imwa Rurema.
26 Mukizi lamusania ku njira íkwaniini* mu kati ko'rukundo.†
27 Namùbwira mu kati ka Nahano, kwo musome yaga maruba
imbere lya beene witu booshi.
28 Mukizi gashaanirwa mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito.

* **5:26 5.26** Mu kigiriki, kunyunyuguta. † **5:26 5.26** Yabo bandu ba keera, mu kulamusania bâli kizi nyunyugutana.

Amaruba ga kabiri ga Pahulu imwa' Batesaloniki

Indangiriro

Yaga maruba gayerekiini ngiisi kwa'Batesaloniki bâli riiri ne'migangaanwe hi'gulu lyo'kugaluka kwa Kirisito, halinde ishengero lyâli mali shenguka.

Kwokwo, Pahulu ayerekiini kwo Yesu atagayija, Nangora-mabi átazi boneka. Anayerekiini ngiisi kwo banangora-mabi bagabihuuka bweneene ku siku ze'mberuuka. Gali mu tubwira kwo tuyimange ibiringiini no'kukizi kola hi'gulu lya'magoorwa giitu.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu 2 Batesaloniki 1.3: «E beene witu! Tukwiriiri tukizi tanga kongwa imwa Rurema hi'gulu liinyu. Mukuba, mukaviriziizi ukubiika Rurema kwo'bwemeere, munakiri mu kundana.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-2)
b) Pahulu adeta kongwa hi'gulu lya'Batesaloniki, anabahuunira imwa Rurema (1.3-12)
c) Ukuyigiriza (2.1-17)
d) Pahulu abayinginga kwo bamúhuunire imwa Rurema (3.1-5)
e) Pahulu abakengula kwo bakizi fiitirwa mu mikolwa (3.6-15)
f) Pahulu aseezerana (3.16-18)

Indangiriro

1 Niehe Pahulu, na Siira, bo na Timoteyo twe tugweti
tugamùyandikira yaga maruba, mwe bandu bi'shengero lya mu
kaaya ke'Tesaloniki. Mukoli ba bandu ba Daata Rurema, na ba
Nahamwitu Yesu Kirisito.
2 Kwokwo, yabo bombi bakizi mùgashaanira! Banakizi mùheereza
no'mutuula.

Ukuyihangaana kwa'Batesaloniki

3 E beene witu! Tukwiriiri tukizi tanga kongwa imwa Rurema hi'gulu
liinyu. Mukuba, mukaviriziizi ukubiika Rurema kwo'bwemeere,
munakiri mu kundana.
4 Kyo kitumiri tugweti tugayihaya hi'gulu liinyu mu mashengero
ga Rurema. Kundu mugweti mugalibuzibwa, munali mu longa
amakuba mingi-mingi, haliko muki yihangaaniri, iri munabiika
Rurema kwo'bwemeere.
5 Ikyanya mugweti mugalibuzibwa, mugaharuurwa kwo mukwani-
ini ukuyingira mu bwami bwage. Kwokwo, kwo Rurema ali mu
yerekana kwo ali mu twa imaaja ku njira íkwaniini.
6 Na bwo Rurema ali mu gira íbikwaniini, yabo bandu ábali mu
mùlibuza, agaki mùyihoolera bo.
7 Kwokwo, kundu muki ryagagi mu hahazibwa buno, agaki
mùluhuula. Kiri na nyiitu kwakundi, agatuluhuula. Yukwo ku-
luhuuka, tugakulonga ku kyanya Nahamwitu Yesu âye yije ukulyoka
mwi'gulu. Agaboneka mu mbigi zo'muliro íziri mu yigwima. Anabe
ali kuguma ne'bikalage bya'baganda baage.

8 Kwokwo, ngiisi ábakalahira ukumenya Rurema, banabe batasim-
bahiri Imyazi Miija ya Nahamwitu Yesu, agabahana ngana-ngana.
9 Ne'kyanya bagaahanwa, bagayama basheriiri imyaka
ne'myakuula, banatwibwe ku Nahano, na ku bushobozi bwage úbuli
mwo'bulangashane.
10 Haliko, abandi bakayemeera Nahamwitu Yesu, banaba bandu
baage bataluule. Boohe, ikyanya agagaluka, bagamúheereza ubu-
langashane. Banamúloleere ku mulengo! Na niinyu mugaaba mwo.
Mukuba, ikyanya tukatanga ubumasi hi'gulu lyage, mukabuyemeera.

Ibyo Pahulu ahuunira Abatesaloniki

11 Kwokwo, tuyamiri tugweti tugamùhuunira imwa Rurema, halinde
akizi mùkwanania ku byo akamùhamagalira. Anakoleese ubushobozi
bwage mu kumùshoboleesa ukukola imikolezi miija, ukukulikirana
no'bwemeere bwinyu.
12 Tuli mu mùhuunira kwokwo, gira li'ziina lya Nahamwitu Yesu
likizi longa ubulangashane mu kati kiinyu. Na niinyu kwakundi,
mulonge ubulangashane mu kati kaage. Yubwo bulangashane, tuli mu
bulonga imwa Rurema witu, na Nahano Yesu Kirisito, ukukulikirana
nga ngiisi kwo ali mu tugashaanira.

2

Íbigaaba, ku kyanya Yesu atazi yija

1 E beene witu! Ikyanya Nahamwitu Yesu Kirisito agayija, tugaku-
manibwa imwage. Ku yukwo, twamùyingingaga
2 kwo mutakizi ki ba no'lushunguti. Mutanakangwe, mbu
ngeeka ulusiku lwo Nahano agagaluka kwo, keera lwayija. Ngeeka
mukakangwa ku njira yo'buleevi bulebe, kandi iri ku migirizo malebe,
kandi iri ku maruba go bakabeesha mbu gakalyoka imwitu.
3 Mutayemeere kwo hagire úgamùteba ku njira yoshi! Mukuba,
Yesu atagayija, ulya nangora-mabi átazi boneka mu buhuni bwage,
ulya úkashungikirwa kwo agashereezibwa.
4 Uyo nangora-mabi, agahangirira ngiisi bya'bandu bali mu
yikumba, na ngiisi byo bali mu haruura kwo bamungu. Agayihaya kwo
ye mukulu wabyo. Agayigogombeka kiri na mu nyumba ya Rurema,
iri anayihaya kwo ye Rurema yenyene.
5 Ka mutaki kengiiri kwe'kyanya nâli riiri kuguma na niinyu, kwo
nâli kizi mùbwira hi'gulu lyage?
6 Uyo nangora-mabi, buno akiri mu buzibwa kwo atalunguli boneka,
nga kwo mwenyene muyiji. Agabonekaga naaho, ku kyanya íkikoli
kwaniini.
7 Kundu kwokwo, keera imikolezi yage yatondeera ukukoleka ku
bumbishwa. Igagenderera kwokwo, halinde ukuhisa ku kyanya
kyo'lya úgweti úgamúhangirira, agaaba keera asheguuka.
8 Haaho, lyo'yo nangora-mabi agaboneka ku bweranyange. Kundu
kwokwo, ikyanya Nahamwitu Yesu agayija mu bulangashane bwage,
lyo agamúshereeza lwoshi, mu kumúfuuhira umuuka.
9 Uyo nangora-mabi, ikyanya agayijaga, agakizi kola ku bushobozi
bwa Shetaani, anakizi bugira mwe'bitangaaza bya kwingi-kwingi, mu
kutebana.

10 Agakoleesa ngiisi mabi, halinde anatebe ngiisi ábakashungikirwa
ukushereera. Na íbigaatuma bagashereera, bwo bakalahira ukukunda
ibyo'kuli, binali byo byangabakiziizi.
11 Kwokwo, Rurema akababiika mwo'mutima gwo'kutebeka, halinde
banayemeera ibibeesha.
12 Yabo booshi, bagatwirwa ulubaaja kwo bahanwe. Mukuba,
batakayemeera ibyo'kuli, si banakizi yisimiisa mu byaha.

Mukizi sikama

13 E beene witu! Nahano Rurema amùkuuziri! Tukwiriiri tukizi
tanga kongwa imwage hi'gulu liinyu. Mukuba, ukulyokera ku
ndondeko, âli mali gwanwa amùtoola kwo mukizibwe ku njira
yo'kuyemeera ukuli, munayeruusibwe no'Mutima Mweru.
14 Ikyanya tukamùleetera Imyazi Miija, anamùhamagala kwo muk-
izibwe ku njira yayo. Kwokwo, lyo niinyu mukalonge ku bulangashane
bwa Nahamwitu Yesu Kirisito.
15 Ku yukwo, e beene witu! Mukizi sikamaga. Galya migirizo go
tukamùyigiriza, mukizi gakania, gaba migirizo go tukamùyigiriza ku
kyanya twâli ki ririinwi, kandi iri go tukamùyandikira mu maruba.
16 Daata Rurema keera akatukunda. Na ku lukogo lwage, anatu-
holeeza ku buholeeze úbutâye male. Akatuheereza umulangaaliro
kwo twâye lame imyakuula. Kwokwo, yehe, bo na Nahamwitu Yesu
Kirisito,
17 bakizi mùholeezagya mu mitima yinyu, banakizi mùkania mu
ngiisi miija go mugaagira, na go mugaadeta.

3

Pahulu alooza kwo bamúhuunire imwa Rurema

1 E beene witu! Mu kuyusagya, twamùyinginga kwo mukizi
tuhuunira imwa Nahano, gira li'Gambo lyage ligenderera ukukwira
duba mu bandu. Linakizi longa ulushaagwa, nga kwokulya likalulonga
mu kati kiinyu.
2 Na kwakundi, mukizi múhuuna kwo atukize mu bandu babi,
ábakoli bihuusiri. Mukuba, batali booshi ábabiisiri Rurema
kwo'bwemeere.
3 Kundu kwokwo, Nahano alyagagi mwemeera. Agakizi mùkania,
iri anamùlanga no'lya mubi.
4 Na ngiisi byo tukamùhamuliza kwo, tuli na'kasiisa mu kati ka
Nahamwitu kwo muki gweti mugabigira, na kwo mugagenderera
ukukizi bigira.
5 Nahamwitu, akizi mùrongoora mu mitima yinyu! Kwokwo, lyo
mukizi yihangaana mu kati ka Kirisito, iri munaba mwo'rukundo lwa
Rurema.

Tutakizi ba boolo

6 E beene witu! Twamùbwiraga kwi'ziina lya Nahamwitu Yesu
Kirisito, kwo mukizi yiyeka na ngiisi mwene winyu mwolo. Mukuba,
kundu tukasiga twamùyigiriza ngiisi byo mugaagira, si abandu
baguma batali mu bitwaza.
7 Mwenyene muyiji kwo mukwiriiri mukizi tuyigira kwo'mugani.
Ne'kyanya twâli riiri mu kati kiinyu, tutâli kizi ba boolo.

8 Ikyanya twâli kizi lya ibyokulya, twâli kizi bigula. Twanâli kizi
koleereza ubushigi ni'zuuba ku nduubano, lyo hatagira mundu mu
kati kiinyu ye tugazidohera ku magoorwa giitu.
9 Twe ndumwa, tukwiriiri ukukizi tabaalwa ku magoorwa giitu.
Kundu kwokwo, tukalooza ukumùyereka umugani gwo mugakizi
tuyigira kwo.
10 Ikyanya twâli ki riiri iyo munda imwinyu, tukamùbwira yulu
luhango: Iri umundu angaba ataloziizi ukukola, atahanguulwe mbu
alye!
11 Keera twayuvwa kwo mu kati kiinyu, bandu baguma balyagagi
boolo. Kwo na ndaabyo byo bali mu gira, ha nyuma lyo'kushiiba naaho
bagweti bagajeba-jeba mu bitabaloziri.
12 Kwi'ziina lya Nahamwitu Yesu Kirisito, twakengula abandu
mwene yabo. Twabakomeereza kwo batuuzagye. Ngiisi byo bagaalya,
bakizi biyikolera!
13 E beene witu! Ku luhande lwinyu, mutakizi luha mu kugira amiija.
14 Ngiisi byo twamùyandikira mu yaga maruba, iri umundu
atangabitwaza, munamúyiyeke. Mutanakizi ki komeerana mwe naye,
gira agwatwe ne'shoni.
15 Kundu kwokwo, mutamúharuurage nga mugoma. Si mukizi
múkengula nga mwene winyu.

Amagambo go'kusezerana

16 Nahano wo'mutuula, akizi yama ali mu mùheereza umutuula
gwage mu kati ka byoshi, na ku ngiisi njira, anakizi yama alyagagi
kuguma na niinyu mweshi.
17 YAGO MAGAMBO GO'KUSEZERANA, NIEHE PAHULU NIE NGOLA
MU GAYANDIKA NO'KUBOKO KWANI NIENYENE. KUNALI KWOKU
KWO NDI MU YANDIKA AMARUBA GAANI GOOSHI, GIRA MUMENYE
KWO GALYOSIRI IMWANI.
18 Mwehe mweshi, Nahamwitu Yesu Kirisito akizi mùgashaanira!

Amaruba ga mbere ga Pahulu imwa Timoteyo
Indangiriro

Yaga maruba, Pahulu akagayandikira Timoteyo. Uyo Timoteyo bâli kizi gendanwa na Pahulu mu mikolwa, iri anakizi mútabaala. Pahulu âli siimiri Timoteyo bweneene. Kwokwo mu kuyandika amaruba, Timoteyo ali mu detwa mu maruba galindatu kwo naye ali mwandisi (2 Abakorindo, Abafiripi, Abakolosaayi, 1 na 2 Abatesaloniki, na Firimooni). Na kwakundi, ali mu yivuga Timoteyo mu maruba imwa'Bafiripi (2.19-22).

Yaga maruba ga mbere imwa Timoteyo gadesiri hi'gulu lya'magambo gashatu:

Gali mu kengulana hi'gulu lya'migirizo ge'bibeesha mwi'shengero. Mukuba abandu baguma bâli gweti bagaadeta kwe'kihugo ngiisi kwo kiri mu boneka na'masu, kiri kibi, na kwo'mundu angakizibwa naaho ku njira yo'bumenyi úbubishamiri, na mu kuyiyeka ne'byokulya birebe, na mu kuleka ukuyanga.

Gali mu yerekana ngiisi kwo agabiika abakozi mwi'shengero, na ngiisi kwa'bandu bakwaniini ukukizi yivuga Rurema.

Timoteyo ali mu hanuulwa kwo abe mukozi mwija wa Yesu Kirisito. Anali mu yerekwa ngiisi kwo akwaniini ukukizi kolera Abakirisito balebe.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu 1 Timoteyo 1.15-16: «Hali igambo lyo'kuli lyo tukwiriiri ukukizi yemeera lwoshi, kwo Yesu Kirisito akayija hano mu kihugo hi'gulu lyo'kukiza abanabyaha. Na niehe, nie munabyaha ukuhima abandi booshi! Na bwo nie wa mbere mu banabyaha, kyo kikatuma Yesu Kirisito akambonera ulukogo. Kwokwo, lyo ali mu yerekana mu kati kaani ngiisi kwo ali mu yigenderera ngana, halinde abandi bambonere kwo'mugani. Kwokwo, nabo banamúyemeere, banalongage ukulama imyaka ne'myakuula!»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-2)
b) Pahulu akengula Timoteyo hi'gulu lya'bigiriza be'bibeesha (1.3-11)
c) Ngiisi kwo Nahano âli kizi gashaanira Pahulu (1.12-17)
d) Íbikwaniini mwi'shengero (2–4)
e) Amigirizo hi'gulu lya'bandu balebe (5.1–6.2)
f) Ngiisi byo Timoteyo angayiyeka kwo (6.3-10)
g) Pahulu ashubi hanuula Timoteyo (6.11-19)
h) Pahulu aseezerana (6.20-21)

Indangiriro

1 Niehe Pahulu, indumwa ya Yesu Kirisito, n'gabiikwa ukukulikirana
na ngiisi kwo Rurema, Lukiza witu, akakyula kuguma na Yesu Kirisito.
Uyo Yesu, ye na tumiri tuhiiti umulangaaliro. Kwokwo, nakuyandikira,
2 e Timoteyo, we mwana wani nirizina mu kuyemeera Yesu.

Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi kugashaanira! Bakizi kuboneraga no'lukogo! Banakizi kuheereza no'mutuula.

Pahulu akengulana hi'gulu lya'migirizo ge'bibeesha

3 Ndoziizi kwo ubeere yeyo munda mu kaaya ke'Hefeso, nga kwo
n'gakuhanuula ku kyanya n'gagenda i Makedoniya. Unabwire abandu
balebe be'yo munda kwo batwikire ku migirizo gaabo ge'bibeesha.
4 Ubalahize na kwo batakizi teera ikihe mu kukulikira ifumo, kandi
iri mu kukizi tondobola amaziina ga'bahisi. Yibyo, biri bya kuleetaga
naaho ibihaali mu bandu. Bitanahiiti ho byangayutira, bitanali mu
gendereza imikolwa ya Rurema. Mukuba, imikolwa yage iyimangiiri
naaho ku kubiika Yesu kwo'bwemeere.
5 Akalimbi ka yiri ihano, gira lya'bandu bakizi kundana. Mukuba,
ngiisi ábakundiini, imitima yabo iyeruusiri, banabaagage bali mu
yiyeka ku mabi, banabe babiisiri Rurema kwo'bwemeere, buzira
bulyalya.
6 Yibyo byoshi, bandu baguma, keera babiyahuka kwo, banakoli
terekiiri mu magambo go'kuvujuuka.
7 Baloziizi kwo babe bo bigiriza be'Maaja za Rurema. Kundu
kwokwo, amagambo go boonyene bali mu deta ku bukaruuke, si batali
mu gasobanukirwa!
8 Twehe tuyiji kwe'maaja ziryagagi nyiija, ngo'mundu angakizi
zikoleesa ku njira íkwaniini.
9 Tunayiji kwe'kyanya zikabiikwa, kutâli riiri hi'gulu lya'bandu biija.
Si imaaja ziri mu lola ku bahuni, na ku banakuhambwa. Ziri mu lola
na ku bapagaani, bwo bagayiriziizi Rurema, iri banakizi yifunda mu
byaha. Ziri mu lola na ku bali mu yita bayishe na banyina, na ku bandi
biitani booshi.
10 Ziri mu lola na ku bashule, na ku bali mu yeruzania mu bihigo, na
ku bali mu dandaza abaja, na ku banabinyoma, na ku ngiisi ábali mu
tanga ubumasi bwe'bibeesha, na ku ngiisi bandi ábali mu hangirira
amigirizo go'kuli.
11 Yago migirizo go'kuli, galyosiri mu Myazi Miija yo'bulangashane.
Ne'yo Myazi Miija, Rurema wo'bugashaane akaginzikiiriza.

Ngiisi kwo Pahulu akabonerwa ulukogo

12 Natanga kongwa bweneene imwa Nahamwitu Yesu Kirisito.
Mukuba, ye kabona kwo ngwiriiri ukubiikwa mu mukolwa gwage,
anakizi mbeereza ne'misi yo'kukizi gukola.
13 Kundu ubwa mbere nâli kizi mútuka, nanâli kizi libuza abandu
baage mu kukizi bakayira, haliko Rurema akangejeerera. Ikyanya
n'gagiraga kwokwo, ndâli biyiji, bwo ndâli zaazi yemeera Yesu.
14 Kundu kwokwo, Nahamwitu akangashaanira! Ananyonera
mwo'bwemeere no'rukundo íbiri mu kati ka Yesu Kirisito.
15 Hali igambo lyo'kuli lyo tukwiriiri ukukizi yemeera lwoshi: kwo
Yesu Kirisito akayija hano mu kihugo hi'gulu lyo'kukiza abanabyaha.
Na niehe, nie munabyaha ukuhima abandi booshi!
16 Na bwo nie wa mbere mu banabyaha, kyo kikatuma Yesu Kirisito
akambonera ulukogo. Kwokwo, lyo ali mu yerekana mu kati kaani
ngiisi kwo ali mu yigenderera ngana, halinde abandi bambonere
kwo'mugani. Kwokwo, nabo banamúyemeere, banalongage ukulama
imyaka ne'myakuula!
17 Rurema, ye Mwami we'myaka ne'myakuula, atanâye fwe! Ndaaye
úshobwiri ukumúbona. Ndaanaye gundi úli ha butambi lyage.

Kwokwo, akizi haabwa ulushaagwa no'bulangashane, halinde imyaka
ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!
18 E mwana wani, Timoteyo! Bulya buleevi bwo bakatangaga hi'gulu
lyawe kare, nakuhanuula kwo ukizi bukulikira, lyo ulonga ukukizi gira
izibo liija.
19 Unakizi kana mu kubiika Yesu kwo'bwemeere! Unakizi yiyeka
ku mabi. Yaga magambo, baguma batakagatwaza, kyanatuma ubwe-
meere bwabo, keera bukasherebera lwoshi!
20 Mu kati kaabo muli Himenaayo, na Halegizandere. Yabo bombi,
keera n'gabatanga imwa Shetaani, halinde bayigirizibwe kwo batakizi
ki tuka Rurema.

2

Íbikwaniini mwi'shengero

1 Ihano lyani lya mbere, kwo mukizi huuniraga abandu booshi imwa
Rurema ku ngiisi mahuuno ga kwingi-kwingi! Munakizi mútangira
kongwa hi'gulu lyabo.
2 Mukizi huunira abaami, na'bandi batwali booshi, gira lyo tulonga
ukutuula mu kati ko'mutuula, na mu butoge. Tunabe tugweti
tugasimbaha Rurema iri tunagira íbikwaniini imbere lyage.
3 Ukukizi gira kwokwo, biri biija, byo binasimisiizi Rurema, Lukiza
witu.
4 Mukuba, Rurema aloziizi kwa'bandu booshi balongage ukumenya
ibyo'kuli, banakizibwe.
5 Halyagagi Rurema muguma naaho. Hali no'mundu muguma úli
mu múnywaniisa na'bandu, ye Yesu Kirisito.
6 Yesu akayitanga ayitwe, gira aguluule abandu booshi. Kwokwo, ku
kyanya íkikwaniini, Rurema akayerekana ngiisi kwo âli tushungikiiri.
7 Kyo kikatuma Yesu agambiika kwo mbe ndumwa yage, gira ngizi
genda ngayigiriza ábatali Bayahudi ngiisi kwo bagamúyemeera mu
kati ko'kuli. Yibi nadeta, biryagagi byo'kuli, bitanali bibeesha!
8 Ku yukwo, ndoziizi kwa'bashosi ba ngiisi handu bakizi huuna
Rurema, mu kulengeza amaboko gaabo mu kati ko'bweru. Si kutabe
mu bute, kandi iri mu mbamba.
9 Na ku luhande lwa'bakazi, ndoziizi kwo bakizi yitonda mu
kuyambala imirondo. Kube ku njira íkwaniini, buzira kuteezania
ishoni. Ukuyilimbiisa kwabo, kutakizi ba mu kulukiisa imishaku,
kandi iri mu kuyambala imbembe, kandi iri íbyatulwa mu nooro.
Batanakizi yambala imirondo ye'kishingo kikayu.
10 Haliko, bakizi gira imikolezi miija. Ee! Mu bakazi ábali mu yideta
kwo basimbahiri Rurema, kwokwo kwo bibakwaniini.
11 Na kandi, abakazi bakwiriiri bakizi yiga buzira kudeta-deta, mu
kati ko'kusimbaha lwoshi.
12 Niehe, ndali mu hanguula kwo hagire umukazi úgakizi yigiriza
umushosi, kandi iri kumúyimangira. Si akwaniini akizi hulika.
13 Hadamu ye katee bumbwa, Heeva abulagi bumbwa.
14 Atanali Hadamu ye katebwa. Si Heeva ye katebwa, anatangi ba
munabyaha.

15 Kundu kwokwo, abakazi bagakizi kizibwa ku njira yo'kubuta
kwabo, iri bangaba babiisiri Rurema kwo'bwemeere, banabe
no'rukundo, iri banayitooziri mu kati ko'bweru.

3

Íbikwaniini mu bimangizi bi'shengero

1 Hali igambo lyo tukwaniini ukuyemeera, kwe'ri umundu angalooza
ukubiikwa abe mwimangizi wi'shengero, iri alooza umukolwa mwija.
2 Umundu, iri angabiikwa abe mwimangizi wi'shengero, atabe
ni'gambo lyo angalegwa kwo. Anabe ayaziri mukazi muguma
naaho. Anabe mundu wo'kuyitonda, na wo'kuyihangirira, na
wo'kusimbahwa. Anabe wo'kushagalukira abageezi. Anabe ayiji
ukuyigiriza.
3 Atanabe mulalwe, kandi iri wo'kukizi shulika abandu, kandi iri
munambamba. Atanabe muzizi we'bindu. Uyo mwimangizi, abaagage
wo'kunogerana.
4 Abe ayimangiiri inyumba yage bwija. Na'baana baage, babe bali
mu músimbaha mu kati ko'lushaagwa lwoshi.
5 Mukuba, umundu iri angayabirwa ukuyimangira inyumba yage,
kutagi kwo angaki yimangira ishengero lya Rurema?
6 Ulya mundu, atanabe mundu útáki kizibwa. Mukuba, hali ikyanya
angayiheemya, anayiji kengeera atwirwa ulubaaja. Lwolwo lubaaja,
lwo Shetaani naye akatwirwa.
7 Abe mundu wo'kukizi detwa bwija, kiri na mu batali bandu
bi'shengero. Iri angatuulaga kwokwo, atagaki gwatwa mu mutego gwa
Shetaani, mbu ateezibwe ishoni.

Íbikwaniini mu batabaazi bi'shengero

8 Kwokwo, kwo biryagagi, na ku bandu ábangabiikwa kwo babe
batabaazi mwi'shengero. Bakwiriiri babe bandu bo'kusimbahwa.
Batabe balyalya, kandi iri balalwe, kandi iri bazizi be'bindu.
9 Babe babiisiri Rurema kwo'bwemeere. Na'magambo go Rurema
akatuyigulira, babe bagweti bagagakania, banabe bali mu yiyeka ku
mabi.
10 Ikyanya batazi biikwa, bakwaniini batee gerwa. Ne'ri bangabula
igambo lyo'kubalega, bakabuli biikwa babe batabaazi mwi'shengero.
11 Yabo batabaazi, bakaabo nabo babaagage ba kukizi simbahwa.
Batabe bo'kukizi gambana. Si babe bayitooziri, banabe bali bemeera
mu kati ka byoshi.
12 Ngiisi mutabaazi wi'shengero abe ayaziri mukazi muguma naaho.
Anabe ayimangiiri abaana baage bwija, kuguma na'bandi booshi ba
mu nyumba yage.
13 Ikyanya bali mu ba keera bakolaga bwija, bali mu longa
ulushaagwa. Na ngiisi byo bayemiiri mu kati ka Yesu Kirisito, bali
mu ba na'kasiisa kaabyo.

Íbyo Rurema keera akatuyigulira

14 Ndi no'mulangaaliro kwo ngola ngayija iyo munda uli. Kundu
kwokwo, natee gwanwa nakuyandikira yaga magambo.
15 Mukuba, hali ikyanya nangakoli tinda. Na ndoziizi kwo umenye
bwija ngiisi íbikwaniini mu bandu ba Rurema. Mukuba, abandu

baage, li'shengero lya Rurema úli mugumaana. Ni'shengero, liri mu sikamya ukuli. Liryagagi lutaliro lwakwo, ne'nguliro yakwo.
16 Ku kasiisa, ngiisi byo Rurema akatuyigulira, biri bya kahebuuza!
Akayerekanwa ali na'magala.
No'Mutima Mweru gwanaboneesa kwo ali wo'kuli.
Abaganda banamúbona.
Imyazi yage, yanayigirizibwa mu bandu ba'mahanga gooshi,
halinde banamúyemeera.
Abulagi lengezibwa mu kugenda mwi'gulu mu bulangashane.

4

Pahulu ahanuula hi'gulu lya'migirizo ge'bibeesha

1 Umutima Mweru, guli mu tubwira ku bweranyange kwo mu siku ze'mberuuka, abandu baguma batagaki yemeera Yesu. Banayitangage imwe'mizimu, banabe bakoli kulikiiri amigirizo gaayo, kundu iyo mizimu iri ya kutebana naaho.
2 Yago migirizo gaayo, gagaleetwa na'banabibeesha, mu kati ko'bulyalya.
Yabo balyalya, batakiri mu yiyeka ku mabi, bwe'mitima yabo ikoli hiiziri.
3 Bagweti bagalahiza abashosi kwo batakizi yanga, na'bakazi kwo batakizi yangwa. Banali mu bwiraga abandu kwo bakizi neena ibyokulya birebe. Na Rurema yenyene ye kabibumba, gira abandu baage bakizi birya, banakizi tanga kongwa hi'gulu lyabyo, bwo bakoli yiji ukuli.
4 Ngiisi byo Rurema akabumba, biryagagi biija. Ndaanabyo byo tukwaniini ukuneena. Abandu bakwiriiri bakizi biyakiira naaho, iri banadeta kongwa.
5 Ee! Biri mu ba keera byayeruusibwa kwi'Gambo lya Rurema, mu kati ka'mahuuno.

Umukozi úkwaniini imbere lya Rurema

6 Yaga mahano, iri wangagamenyeesa beene witu, lyo ugaaba mukozi mwija wa Yesu Kirisito. Mukuba, wenyene, keera ukalerwa na'migirizo miija go'kuli. Wanagayemeera, unakoli gakulikiiri.
7 Halikago, utakizi teera ikihe mu kugambana ku bye'kipagaani, kandi iri ku fumo za'bagiikulu. Si wehe, ukizi yikomeereza, halinde ulonge ukukizi kolera Rurema.
8 Iri umundu angakizi hatiriza amagala gaage mbu lyo gafiika, angaba na'kamaro kagerwa naaho. Halikago, iri angakizi fiitirwa ku bya Rurema, lyo agakizi longa akamaro mu kati ka byoshi. Agaaba alonga umuhango ku bya hano mu kihugo, kiri na ku byâye yije kwakundi.
9 Yago twadeta, galyagagi go'kuli, ganakwaniini ukuyemeerwa lwoshi-lwoshi.
10 Kyo kitumiri tufukeriiri mu kukoleereza. Mukuba, tukoli biisiri umulangaaliro gwitu imwa Rurema úli mugumaana, anali ye Lukiza wa'bandu booshi, ne'ngingwe imwa ábamúyemiiri.
11 Yibyo nakubwira, ukizi biyigiriza abandu, iri unabakomeereza byo!

12 Utayemeere kwo'mundu akugayirize, mbu bwo ukiri musore. Ha-
liko ukizi tuula bwija, halinde Abakirisito bakizi kuyigira kwo'mugani.
Bakizi guyigira ku byo uli mu deta, na ku ngesho zaawe, na ku
ngiisi kwo uli mu kundana, na ku ngiisi kwo ubiisiragi Rurema
kwo'bwemeere, na ku ngiisi kwo uli mu langa ubweru bwawe.
13 Ukizi fiitirwa, mu kusomera abandu Amandiko Meeru. Ukizi
bayigiriza go, iri unabahanuula mwo. Ugenderere ukukizi gira
kwokwo, halinde ukuhisa ku kyanya ngayija iyo munda.
14 Keera wahaabwa ikigabi ku njira yo'buleevi, ku kyanya
abashaaja bakakubiika kwa'maboko. Aaho! Yikyo kigabi, utalekage
ukukikoleesa.
15 Yaga magambo, ukizi gafiitirwa kwo, halinde abandu booshi
babone ku bweranyange ngiisi kwo ugenderiiri.
16 Ukizi loleekeza ngiisi kwo utuuziri. Ne'kyanya uli mu yigiriza
amagambo, nago ugaloleekeze bwija. Mukuba, ikyanya ugakizi
yihangaana kwokwo, lyo ugayikiza. Unakize na ábali mu kuyuvwa
kwakundi.

5

Amahano hi'gulu lya'bandu bi'shengero

1 Abashosi ábakoli kaniri, hatagirage ye ugakanukira. Si ukizi
bahanuula nga bayisho. Ne'misore mitabana kwakundi, ukizi giba
mwo nga beene winyu.
2 Abakazi ábakoli bwini, bakizi ba nga banyoko. Na'bahya-kazi,
ukizi babeera mwo nga baali baawe, mu kati ko'bweru bwoshi.

Íbikwaniini mu banamufwiri

3 Abanamufwiri ábataki hiiti imbere ne'nyuma, babaagage bo
ugakizi lola kwo.
4 Haliko, iri namufwiri angaba ahiiti abaana, kandi iri bijukulu, yabo
batee yiga ngiisi kwo bagakizi tabaala abe mbaga yabo. Kwokwo, lyo
bagaaba nga bayishula ababusi baabo, halinde banasimiise Rurema
yenyene.
5 Haliko, iri namufwiri angaba atahiiti imbere ne'nyuma, yehe ali mu
ba akoli biisiragi umulangaaliro gwage imwa Rurema naaho, anali mu
mútabaaza úbwakya-úbwayira.
6 Si namufwiri, iri angaba ayisimisiizi mu bye'kihugo, emwe! Yehe
ali mu ba akoli fwiri, kundu angaba akiri ho.
7 Yaga mahano, ukizi gamenyeesa Abakirisito, batayiji kengeera
balegwa.
8 Ne'ri umundu angaba atali mu tabaala beene wabo ku magoorwa,
ne'ngingwe aba mu mbaga yage, uyo ali mu ba keera alahira
ubwemeere bwage, anabe akoli bihuusiri ukuhima abapagaani!
9 Hatagirage namufwiri ye ugayandika mu muharuuro gwa'baabo,
átazi hisa imyaka makumi galindatu, anabe âli yazirwi no'mushosi
muguma naaho.
10 Anabe ayijikiini kwo âli kizi gira imikolezi miija, nga kulera
abaana baage bwija, anabe âli kizi shagalukira abageezi, no'kukizi
karaba amagulu ga'bandu ba Rurema, no'kukizi tabaala ábali mu
malibu, no'kukizi fiitirwa mu ngiisi gindi mikolezi miija.

11 Haliko, iri banamufwiri bangaba baki ryagagi bahya-kazi, boohe,
utakizi bayandika mu banamufwiri bo'kutabaalwa. Mukuba, hali
ikyanya bangakayirwa na'mifwije ga'magala gaabo, halinde banasare
ukushubi yangwa, banabe bataki yitaaziri lwoshi imwa Kirisito.
12 Boohe, kundu bakatanga umuhango kwo bagaaba bandu ba
Kirisito, hali ikyanya bangaguhinduka kwo. Na ha nyuma, banayiji
kengeera bayikululira ikihano.
13 Mu kati kaabo, baguma balyagagi boolo, banakomiiri ukugenda
bagajeba-jeba mu nyumba za beene. Na kandi, bali mu genda
bagagambana, iri banayitabula-tabula mu bitabaloziri, banakizi tyab-
iriza ululimi mu kudeta íbitali nga byo.
14 Kwokwo, iri banamufwiri bangaba bakiri bahya-kazi, nangalooza
kwo bashubi yangwa, banakizi buta abaana, iri banakizi kania
inyumba zaabo. Batayiji kengeera baheereza abagoma biitu ubulyo
bwo'kukizi tudeta mwo'buligo.
15 Ee! Banamufwiri, baguma keera bakahabuka, banakoli kulikiiri
ibya Shetaani.
16 Kwokwo, nasiguusa. Iri mukazi Mukirisito angaba ali na
banamufwiri mu mbaga yage, akwiriiri akizi batabaala, gira batakizi
zidohera ishengero. Kwokwo, li'shengero ligakizi longa ubulyo
bwo'kutabaala mwa'banamufwiri ábataki hiiti imbere ne'nyuma.

Íbikwaniini mu bashaaja bi'shengero

17 Ikyanya abashaaja bali mu yimangira ishengero bwija, bakwaniini
bakizi haabwa ubugira kabiri ku mukolwa gwabo. Ne'ngingwe, iri
bangaba bakoli fukeriiri mu kumenyeesa abandu Igambo lya Rurema,
no'kubayigiriza lyo.
18 Mukuba, biri biyandike mu Mandiko Meeru: «Ikyanya ugakoleesa
ingaavu mu kubugumula ingano, utakolwe kwo wakizi gishweka ikin-
wanwa, mbu itagilye kwo.*» Biri biyandike na kwokuno: «Umukozi
akwaniini akizi hembwa.†»
19 Ikyanya umushaaja wi'shengero alegwa ku magambo malebe,
utalunguli gayemeera, gátazi tangirwa ubumasi na'bandu babiri,
kandi iri bashatu.
20 Halikago, iri wangagwana keera bayifunda mu byaha, ukizi
bayerekeza imbere lya'bandu booshi, gira lyo ábasigiiri bakizi yoboha
ukubigira.
21 Yaga mahano, nakubwiraga imbere lya Rurema, ne'mbere lya Yesu
Kirisito, ne'mbere lya'baganda baage bataluule, kwo ukizi gakoleesa
buzira kukundirira, na buzira ndoola!
22 Utakizi lunguli biika abandu kwa'maboko. Mukuba, hali ikyanya
wangakengeera wayibiikaga mu byaha byabo. Si ukizi yama uli
mweru.
23 Utakizi ki nywa amagoloovi naaho. Si ukizi nywa ku divaayi, gira
ikizi tubereza mu nda. Mukuba, utali mu leeza ukulwala.
24 Ibyaha bya'bandu baguma, bibonekeriiri. Binali mu batanga ho
bagagendi twirwa ulubaaja. Halikago, ibyaha bya'bandi, biri mu tee
heba isiku, bikabuli bishuuka.
25 Kwokwo, kwo biri na ku mikolezi miija. Miguma ikoli bonesiri-
bonesiri. Ne'gindi, igaki yiji menyeekana ha nyuma.

---

* **5:18 5.18** Bukengeeze 25.4. † **5:18 5.18** Luka 10.7.

6

Íbikwaniini mu baja

1 Ngiisi baja, bakwiriiri bakizi simbaha banahamwabo no'lushaagwa
lwoshi. Kwokwo, abandu batalongage ubulyo bwo'kutuka iziina lya
Rurema, kandi iri amigirizo go tuli mu yigiriza hi'gulu lyage.
2 Na kundu banahamwabo bangaba balyagagi Bakirisito, abaja
baabo batabagayirize, mbu bwo bakola beene wabo mu kati ka
Kirisito. Si bakwiriiri bakaviirize ukubakolera bwija. Basheebuja
baabo, bali baabo Bakirisito, banakola bakundwa baabo, banali mu
genduukirwa ku mukolwa gwabo.

Tutakizi kunda ifwaranga

Yaga magambo, ukizi gayigiriza abandu, unakizi bakomeereza go.
3 Ne'ri umundu angaba ali mu yigiriza agandi-gandi magambo,
anabe atatwaziizi amagambo go'kuli ga Nahamwitu Yesu Kirisito,
kandi iri amigirizo ágalyosiri imwa Rurema,
4 uyo, iri ali wa kuyiheemya naaho. Ndaanabyo asobanukiirwi
kwo. Ali mu loozagya naaho ukuhambanwa ku magambo ga busha-
busha, anayamiri ali mwo'luugi, na mwe'milongwe, na mwe'bitusi, na
mwo'mujina.
5 Anali mu haliiza abaabo. Abandu mwene yabo, inzaliro zaabo
zikoli sherebiiri, banakoli yabiirwi no'kuli. Batoniri kwo mu bya
Rurema mwo bagalongera ubugale.
6 Biri ukuli, kwe'ri abandu bangaba bakulikiiri Rurema, bali mu
longa ubunguke buhamu. Halikago, bakwaniini bakizi tuugiza
umutima ku byo bagweti.
7 Mukuba, mu kuyija mu kihugo, ndaabyo tukayijana. Na mu
kulyoka mwo, ndaabyo tugatwala.
8 Haliko, iri twangaba tulyagagi ne'byokulya ne'byambalwa, tutuu-
gize imitima yitu ku byebyo.
9 Abandu, iri bangaba baloziizi ukugala, bali mu yifundaga mu
magezo, halinde banagwatwe na'mifwije mingi-mingi go'buhwija.
Yago mifwije ganabatwale kasinge-singe, halinde banayifunde mu
bushereere, banabugatire mwo.
10 Ukukundaga ifwaranga, li'sina lya ngiisi mabi. Abandu baguma,
bâli ziziri ifwaranga. Na buno, bataki yemiiri Yesu. Keera banalyaniisa
imitima yabo ku mizingeerwe mingi-mingi.

Timoteyo abwirwa kwo akizi yihangaana

11 Yago mabi gooshi, we mundu wa Rurema, ukizi gatibita! Ukizi
yama ufitiirwi ku bikwaniini imbere lya Rurema. Ngiisi byo aloziizi,
bibe byo ugakizi gira. Unabaagage umúbiisiri kwo'bwemeere. Unabe
uli mu kundana, unakizi yihangaana, unakizi nogerana.
12 Ukizi gaagala mwi'zibo liija lyo'kulwira ubwemeere, halinde
ukalonge ubulamu bwe'myaka ne'myakuula! Ee! Yibyo, byo ukaham-
agalirwa ku kyanya ukayemeera Yesu imbere lyo'tumasi twingi.
13 Nakukomeereza imbere lya Rurema, bwo ye mu biika ibiremwa
byoshi mwo'bugumaana. Nakukomeereza ne'mbere lya Yesu Kirisito,
bwo akatanga ubumasi bwija imbere lya Pondyo Pilaato.

14 Yaga mahano gooshi, ukizi gasimbaha! Ukizi yama utuuziri
buzira kashembo, na buzira buhube, halinde ukuhisa ku lusiku lwo
Nahamwitu Yesu Kirisito agagaluka kwo.
15 Ikyanya Yesu agagalukaga, kugaaba ku kyanya Rurema yenyene
akamúshungikira. Rurema ye mwene imigashani! Ye na twaziri
yenyene! Ye Mwami wa baami, na Nahano wa banahano!
16 Yehe naaho ye yamiri ho, anatuuziri mu mulengeerwe gwo
tutangayegeera. Ndaaye mundu úzindi múbona. Ndaanaye úshobwiri
ukumúbona. Akizi yama ali mu haabwa ulushaagwa no'bukalage
imyaka ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!

Íbikwaniini mu bagale

17 Iri abandu bangaba bali bagale mu kino kihugo, ubabwire kwo
batakizi yikangaata. Ibindu byabo bitabaagage byo bagakizi biika
kwo'mulangaaliro. Mukuba, ibya mu kino kihugo, biri bya kulenga
naaho. Ku yukwo, ubabwire kwo bakizi biika umulangaaliro gwabo
imwa Rurema. Mukuba, ye mu tuvwangulira ibindu byoshi, gira tukizi
bishambaala mwo.
18 Yabo bagale, ukizi babwiraga kwo bakizi gira imikolezi miija, ibe
yo bagakizi galira kwo. Ubabwire kwo bakizi tabaalana ku bindu
byabo, ku mitima íshenguusiri.
19 Kwokwo, lyo bagaaba bayibiikira ibihinda ku kyanya íkyâye
yije. Binabe byo bagasikamira kwo, halinde bakalonge ubulamu bwa
nirizina.

Amagambo go'kusezerana

20 E Timoteyo! Ngiisi byo ukasikiirizibwa, ukizi bilanga bwija!
Unakizi yiyeka na'magambo go'lujandi-jandi. Mukuba, yago magambo
gatalyosiri imwa Rurema. Kundu gali mu detwa mbu bumenyi, si
galyagagi ga ndetera-habiri.
21 Abandu baguma, kundu bali mu yideta kwo bakola banabumenyi,
haliko keera bwanabahabura, halinde bataki kulikiiri Yesu.
Mweshi mukizi yamaga mugashaniirwi!

Amaruba ga kabiri ga Pahulu imwa Timoteyo

Indangiriro

Yaga maruba, gayerekiini ngiisi kwo Pahulu akalaga Timoteyo ku kyanya Pahulu âli kola bu fwa. Pahulu anadeta kwo kundu abagoma bâli gweti bagaagira mbu bamúhangirire, haliko âli kizi fiitirwa ku bya Yesu. Anayereka Timoteyo amabi ágagaki koleka ku siku ze'mberuuka. Na kwakundi, ali mu múyereka kwo akizi yiyeka ne'mbamba, iri anagira naaho íbitukwaniini.

Pahulu anakengeeza Timoteyo ngiisi kwo âli kizi biika Yesu kwo'bwemeere, iri anayigenderera, no'kukundana, no'kuyihangaana mu kati ka'malibu.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu 2 Timoteyo 2.15: «Wehe, ulyagagi mukozi wa Rurema. Kwokwo, ukizi gira umwete gwo'kusobaanura Igambo lyage ku bweranyange. Utanagwatwe ne'shoni ku mukolwa gwawe. No'buzinda, Rurema anakuyemeere kwo uli mukozi mwija.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1)
b) Pahulu ahanuula Timoteyo (2)
c) Pahulu akengula Timoteyo hi'gulu lye'siku ze'mberuuka (3)
d) Pahulu alaga Timoteyo (4.1-18)
e) Pahulu aseezerana (4.19-22)

Indangiriro

1 Niehe Pahulu, nie ndumwa ya Yesu Kirisito, nga kwo Rurema aloziizi. N'gatumwa kwo ngizi menyeesa abandu hi'gulu lyo'kulama mu kati ka Yesu Kirisito, ukukulikirana no'muhango gwa Rurema. Kwokwo, nakuyandikira,

2 e Timoteyo, we mwana wani mukundwa. Daata Rurema na Nahamwitu Yesu Kirisito bakizi kugashaanira! Banakizi kubonera ulukogo! Banakizi kuheereza no'mutuula!

Tukizi kulikira Kirisito ku njira íkwaniini

3 Mu kukolera Rurema, ngweti ngayiyeka ku mabi, nga kwo bashokuluza baani nabo bâli kizi gira. Kwokwo, na naawe, ngweti ngakukengeera mu mahuuno gaani, ubushigi ni'zuuba. Na ndi mu tanga kongwa imwage hi'gulu lyawe.

4 Ngi kengiiri ngiisi kwo ukalira hi'gulu lyani. Na ngola ne'kyedu kyo'kushubi kubona, halinde ndonge ukushambaala ngana.

5 Ngengiiri ngiisi kwo wâli kizi biika Rurema kwo'bwemeere, buzira bulyalya. Ndyagagi na'kasiisa kwo kiri na buno, kwokwo kwo ukiri mu gira. Bwobwo bwemeere, kiri na nyoko Ehunike, na nyokokulu Lohisi, nabo bwo bâli múbisiiri kwo.

6 Ikyanya n'gakubiikaga kwa'maboko, haaho lyo ukahaabwa kirya kigabi na Rurema. Kwokwo, nakukengeeza kwo ukiyakirize!

7 Mukuba, Rurema atakatubiika mwo'mutima gwo'kuyoboha. Si akatubiika mwo'mutima gwo'bukalage. Gunali gwo'kukundana. Gunali gwo'kuyitonda.
8 Kwokwo, utakizi fwa ishoni mu kutanga ubumasi hi'gulu lya Nahamwitu. Utanakizi fwa ishoni na hi'gulu lyani, mbu bwo njwesirwi hi'gulu lyage. Haliko na naawe, uyemeerage ukukizi libuuka hi'gulu lye'Myazi Miija, ku bushobozi bwo uhaabirwi na Rurema.
9 Rurema keera akatukiza, anatuhamagala kwo tube bandu baage beeru. Na íbitumiri agatukiza, kutali mbu bwo twakola bwija. Si bikulikiriini na ngiisi kwo âli mali gwanwa ashungika yenyene. Ikyanya ikihugo kitâli zaazi bumbwa, akalooza ukutubonera ulukogo ku njira ya Yesu Kirisito.
10 Na buno keera lukayerekanwa ku bweranyange mu kuyija kwage. Yesu ye Lukiza witu, keera anasindaga Narufu, anayerekana ngiisi kwa'bandu bangalama imyaka ne'myakuula, ku njira ya íbiri mu Myazi Miija.
11 Iyo Myazi Miija, Rurema keera akambiika, mbe ndumwa yayo. Aloziizi kwo ngizi genda ngagimenyeesa mu bandu, na mbayigirize yo.
12 Yo na yeyo, yo itumiri ngweti ngalongaga yaga malibu.* Kundu kwokwo, ndayuvwiti ishoni. Nyiji Yesu bwija, ninamúbiisiri kwo'bwemeere. Na ndi na'kasiisa kwo ngiisi byo akanzikiiriza, ashobwiri ukukizi bilanga, halinde ukuhisa ku lusiku lwo agagaluka kwo.
13 Ngiisi magambo go ukayuvwa imwani, ukizi gakania, bwo galyagagi go'kuli. Na kwakundi, ukengeere ukukizi biika Yesu Kirisito kwo'bwemeere, iri unakundana mu kati kaage.
14 Kwokwo naawe, ngiisi byo Rurema akusikiiriza, ukizi bilanga ku butabaazi bwo'Mutima Mweru, bwo gwo gukoli tutuuziri mwo.
15 Uyiji kwo abiitu booshi ba mu poroveesi ye'Haziya, bakasiga banjanda. Mu kati kaabo muli Fugelo, na Herimojene.
16 Haliko, abandu ba mu nyumba ya Honesifooro, Nahano akizi bakejeerera! Mukuba, yehe, âli kizi yiji ndabaala mu makuba gaani. Atanagwatwa ne'shoni, mbu bwo njwesirwi ne'no minyororo.
17 Ikyanya akahikaga mu kaaya ke'Rumi, anayami gira umwete gwo'kunjakula, halinde anambona.
18 Uyiji bwija na ngiisi kwo âli kizi ndabaala na mu kaaya ke'Hefeso kwakundi. Ee! Ikyanya Nahano agagaluka, amúkejeerere!

2

Tukizi yihangaana mu kati ka Yesu Kirisito

1 E mwana wani! Leka Yesu Kirisito akizi kusikamya mu lukogo lwage!
2 Amagambo go nâli kizi deta imbere lyo'tumasi twingi, na naawe ukagayuvwa. Na buno, ugasikiirizagye imwa'bandu bo uyemiiri, banabe bashobwiri ukukizi gayigiriza mu bandi.
3 Ukizi ba musirikaani mwija wa Yesu Kirisito, mu kukizi gooyera mu malibu kuguma na nyiitu.

---

* **1:12 1.12** Ku yikyo kyanya, Pahulu âli gweti agalibuukira mu nyumba ye'mbohe.

4 Umusirikaani, iri angaba ali mu mukolwa gwage, atangashubi
yifunda mu bindi-bindi. Si ali mu looza naaho ukusimiisa nahamwabo.
5 Kiri no'mundu úli mu kubiriza mu ndangwe kwakundi, iri angagira
mbu ahime ku njira ítali nga yo, atangaki yambikwa ulushembe
lwo'buhimi.
6 No'mulimi naye, ikyanya ali mu fukerera mu kukola, ye kwiriiri
atee toma ku mwimbu.
7 Yibi byo nakubwira, ukizi biyitoneesa kwo, halinde lyo Nahano
akusobanulira byoshi.
8 Mukizi kengeera kwo Yesu Kirisito akabutwa mwi'kondo lya
mwami Dahudi, na ha nyuma lyo'kufwa, anazuuka mu bafwiri. Yeyo
ye'Myazi Miija yo ndi mu genda ngamenyeesa mu bandu.
9 Yo na yeyo yo itumiri ngweti ngalonga gano malibu, na ngoli
shwesirwi ne'minyororo nga mwitani. Kundu kwokwo, igambo lya
Rurema litashwesirwi.
10 Ngweti ngagooyera mu kati ka byoshi. Na íbitumiri ndi mu gooy-
era kwokwo, gira abandu bo Rurema keera akatoola, nabo bakalonge
ukukizibwa mu kati ka Yesu Kirisito, banalongage no'bulangashane
bwe'myakuula!
11 Yiri igambo likwaniini ukuyemeerwa:
Iri twangafwagaga twe naye, tuganalamanwa.
12 Ne'ri twangakizi gooyera, tugatwala twe naye.
Haliko, iri twangamúyiyogookola, iri naye agatuyiyogookola.
13 Na kundu twangaba tutali bemeera,
si yehe ayamiri ali mwemeera. Mukuba, atashobwiri ukuyilahira.

Umukozi úkwaniini imbere lya Rurema

14 Yaga mahano, ukizi gakengeeza abandu. Unabakengule imbere lya
Rurema kwo batakizi hambanwa-hambanwa ku migeeza ya'magambo.
Si imbamba mwene yizo, ziryagagi za busha! Ikyanya abandu bali mu
ziyuvwa, ziri mu basherebeza naaho.
15 Wehe, ulyagagi mukozi wa Rurema. Kwokwo, ukizi gira umwete
gwo'kusobaanura Igambo lyage ku bweranyange. Utanagwatwe
ne'shoni ku mukolwa gwawe. No'buzinda, Rurema anakuyemeere
kwo uli mukozi mwija.
16 Ikyanya abandu be'kihugo bali mu vujuuka mu bitali nga byo,
ukizi biyiyeka. Mukuba, ikyanya bali mu biyifunda mwo, biri mu
bahabura hala na Rurema.
17 Amigirizo gaabo, gali mu ba nga kihando íkigweti kigayenguula.
Mu kati kaabo, muli Himenaayo na Fireeto.
18 Yabo bombi, bakahusha ukuli, mu kudeta kwo abafwiri keera
bakazuuka. Na hi'gulu lyabo, abandu baguma batakiri mu yemeera
Rurema.
19 Kundu kwokwo, ibya Rurema biyamiri bisikamiri. Biryagagi
nga lutaliro lukomu úluyimangisirwi kwo yaga magambo: «Nahano
ayijagi ábali be'mwage.*» Lunali luyandike na kwokuno: «Umundu,
iri angayideta kwo ali mundu wa Nahano, akwiriiri atwikire ku mabi
gaage.»
20 Mu nyumba, muli mu ba ibirugu bya kwingi-kwingi. Biguma biri
mu tulwa mu nooro, na mu harija. Byo biri mu koleesibwa kwabyo-
kwabyo mu kati ko'lushaagwa. Muli ne'bindi íbikabaajwa mu biti,

* **2:19 2.19** Muharuuro 16.5.

na íbikabumbwa mwi'bumba. Si byohe, biri mu koleesibwa ngiisi
kyanya, buzira ulushaagwa.
21 Kwo na kwokwo, iri umundu angayiyeruusa ku mabi, lyo agaaba
akolaga kirugu íkiri mu koleesibwa ku lushaagwa. Ee! Agaaba keera
ataluulwa na Nahano. Na ngiisi mikolwa miija yo akashungikirwa,
anabe ali mu gigira, halinde anabe na'kamaro bweneene imwa
Nahamwabo.
22 Ukizi tibitaga amifwije mabi ga'kasore! Ahandu haago, ukizi
fiitirwa ku bikwaniini imbere lya Rurema, na mu kubiika Rurema
kwo'bwemeere, na mu kukundana, na mu kutuula mu mutuula,
kuguma na ngiisi bandi ábagweti bagahuuna Nahano ku mutima
úguyeruusiri.
23 Ikyanya abahwija bagavujuuka mu mbamba, ukizi bayiyeka.
Uyijagi kwe'kyanya abandu bali mu hambanwa, bali mu longa naaho
mwe'milongwe.
24 No'mukozi wa Nahano atakwaniini ukukizi longoozania. Si
akwiriiri akizi nogera abandu booshi, anabe ayiji ukubayigiriza ku
bwigenderezi.
25 Umukozi wa Nahano, ikyanya abandu bali mu giraga mbu
bamúhangirire, akwiriiri akizi bayerekeza mu kati ko'butuudu.
Mukuba, hali ikyanya Rurema angaki batabaala, halinde banatwikire
ku buligo bwabo, banasobanukirwe ne'byo'kuli.
26 Ne'kyanya bagaaba keera batumburukwa, lyo bagaaba bafu-
ushuka mu mutego gwa Shetaani. Mukuba, yabo, keera Shetaani
akabagwata imbohe, anakola mu bakoleesagya nga ngiisi kwo aloziizi.

3

Amabi ga mu siku ze'mberuuka

1 Umenye bwija kwo mu siku ze'mberuuka, hagabaagaga amalibu
makayu.
2 Abandu bagakizi yikundirira boonyene. Banakizi kunda
ne'fwaranga. Banakizi yihaya no'kuyiheemya, iri banatukana.
Bagaaba batakiri mu simbaha ababusi baabo, kandi iri kutwaza ibya
Rurema. Bataganakizi tanga kongwa.
3 Bagaaba batakiri mu kundana, kandi iri kukogana. Baganakizi
gambana. Na ho bangayihangirira, bagakizi langama. Banakizi
shomba amiija,
4 banakizi songerana. Bagaaba banamuhagi mu kati
ko'kuyidundulika. Na ho bangakunda Rurema, bagakizi yisimiisa
mu bya'magala.
5 Kundu bagaboneka nga bandu ba Rurema, haliko bagakizi lahira
ubushobozi bwage. Abandu mwene yabo, hatagirage ye mugakomeer-
anwa.
6 Baguma baabo, bali mu genda bagayinyovya-nyovya mu nyumba
za beene, iri banagwataga imbira ibikazi bizeeze íbikoli zidohiirwi
ne'byaha. Binabe bikoli lungumiirwi na'mifwije mabi ga kwingi-
kwingi.
7 Kundu biri mu yama biloziizi ukuyigirizibwa, haliko bitashobwiri
ukusobanukirwa ne'byo'kuli.

8 Yabo bandu, bali mu hangirira abandu ku byo'kuli, nga kwo Yane
na Yambure bakahangirira abandu ku magambo ga Musa. Amenge
gaabo, gakoli sherebiiri. Na ku luhande lwo'bwemeere, ehee! Keera
bakayabirwa lwoshi-lwoshi.
9 Ubuhwija bwabo, bugaki yerekanwa ku bweranyange. Ee! Abandu
booshi bagaki yibonera ibimbalambala byabo, nga kwa'bandu ba
keera bakayibonera ibya Yane na Yambure.

Tukizi sikama mu Mandiko Meeru

10 Haliko wehe, uyijagi ngiisi kwo ndi mu yigiriza, na ngiisi kwo
nduuziri. Uyiji ngiisi kwo ndi mu shungika, na ngiisi kwo mbiisiri
Rurema kwo'bwemeere. Uyiji na ngiisi kwo ndi mu yigenderera, na
ngiisi kwo ndi mu kundana, na ngiisi kwo ndi mu yihangaana.
11 Na kwakundi, uyijagi na ngiisi kwo ndi mu libuzibwa, na
kwo ndi mu longa amakuba. Uyiji ngiisi íbikamba kwo mu kaaya
ke'Handyokiya, na mu ke'Hikonyo, na mu ke'Lisitira. Ikyanya
n'galibuzibwa iyo munda, nâli kizi gooyera. Yago gooshi, Nahano
akagangiza mwo.
12 Biryagagi ukuli, kwe'kyanya abandu bali mu ba baloziizi ukusim-
baha Rurema mu kati ka Yesu Kirisito, bagakizi libuzibwa.
13 Abandu babi nabo, kuguma na'balyalya, boohe, bagagenderera
ukukizi bihuuka. Bagakizi tebana, iri nabo banakizi tebwa.
14 Si wehe, amagambo go ukayigirizibwa, ulyagagi na'kasiisa kwo
gali go'kuli. Kwokwo, gabe go ugakizi genderera mwo. Mukuba, balya
bandu ábakakuyigiriza go, ubayiji bwija.
15 Ukulyokera ubwanuke bwawe, wâli koli yiji Amandiko Meeru.
Gaago mandiko, gashobwiri ukukugira ube mwitegeereza, halinde
ulongage ukukizibwa mu kubiika Yesu Kirisito kwo'bwemeere.
16 Amandiko Meeru gooshi, gakayandikwa ku burongoozi bwa
Rurema. Ganali na'kamaro mu kuyigiriza abandu. Ikyanya
abandu bali mu giraga amahube, galya Mandiko gali mu bayerekeza,
no'kubahubuula. Ganali mu bayereka ngiisi íbikwaniini imbere lya
Rurema.
17 Ku njira yo'kukoleesa Amandiko Meeru, umundu wa Rurema
agaaba akoli tungiini, anabe no'bulyo bwo'kukola ngiisi mikolwa miija.

4

1 Ndi ni'gambo lyo'kukukomeereza imbere lya Rurema, ne'mbere lya
Yesu Kirisito. Uyo Yesu, ye gashubi galukaga mu kihugo, anayimangike
ubwami bwage, anatwe imaaja za'bagumaana, ne'za abafwiri.
2 Kwokwo, nakukomeereza kwo ukizi fiitirwa mu kuyigiriza abandu
Igambo lyage, kuba ku kyanya kiija, kandi iri ku kibi. Ikyanya bali
mu huba, ukizi bayerekeza, unakizi batetereza hi'gulu lyago. Na
kwakundi, unakizi bakania imitima, iri unabayigiriza ku bwigenderezi
bwoshi.
3 Mukuba, ku kyanya íkigayija, abandu batagaki yemeera ukuyu-
vwiriza amigirizo go'kuli. Ikyanya bagakayirwa na'mifwije mabi,
bagayikumaniza abigiriza bingi-bingi. Bagalooza mbu bakizi babwira
amagambo go'kubayagaaga ulununiirizi lwa mu matwiri gaabo.
4 Bagalahira ukuyuvwiriza amagambo go'kuli, banakizi yidulumbika
mu fumo za keera.

5 Haliko wehe, ukizi ba masu mu kati ka byoshi! Ne'kyanya
ugalongaga amalibu, ukizi gagooyera mwo. Na kandi, ukizi menyeesa
abandu Imyazi Miija. Mu bukozi bwawe, ukizi kola ngiisi íbikwaniini.
6 Niehe, ngolaga bu tangwa ituulo lyo'kuyonwa umuko. Ikyanya
kyani kyo'kulyoka mu kihugo keera kyahika.
7 Nâli kizi gaagala mwi'zibo liija. Na ngiisi byo nâli kizi kubiriza kwo,
keera nabiyusa. Na buno buzinda, ngi kaniri mu kuyemeera Yesu.
8 Buno, ngoli bikiirwi ulushembe, bwo ngoli kwaniini imbere lya
Nahano. Yulwo lushembe, agambeereza lwo ku lusiku lwo agagaluka
kwo, anabe ali mu twa imaaja ku njira yo'kuli. Ndanali nienyene
naaho nie galongaga ulushembe. Si agaluheereza na ngiisi bandi ábali
ne'kyedu kyo'kubona ngiisi kwo agagaluka.

Amagambo go'kusezerana

9 Ugirage umwete gwo'kuyija ino munda duba.
10 Mukuba, Deema akasiga anjanda hi'gulu lyo'kukunda ibye'kihugo,
anagenda mu kaaya ke'Tesaloniki. Kereseke naye keera agenda i
Galatiya. Na Tiito anagenda i Dalimatiya.
11 Luka naaho ye tukoli sigaliinwi hano. Ikyanya ugayijaga, mukayije
na Mariko. Mukuba, ambitiiri akamaro mu mukolwa gwani.
12 Tukiko, keera n'gamútuma mu kaaya ke'Hefeso.
13 Mu kuyija, ukandeetere na lirya ikooti lyo n'gasiga imwa Karipo,
mu kaaya ke'Torowa. Unandeetere na birya bitaabo. Ne'ngingwe,
birya íbikagirwa mu mbu.
14 Halegizandere, ulya mutuzi we'miringa, akangirira buligo bwe-
neene! Nahano agaki múhaniiriza ngana.
15 Ukizi ba makengwa hi'gulu lyage! Mukuba, âli kizi kayuka
bweneene mu kugira mbu atuhangirire ku migirizo giitu.
16 Ku kyanya n'gatondeeraga ukuyibulanira, ndaaye mundu úkayiji
ndabaala. Si booshi bakasiga banjanda. Rurema abakejeerere!
17 Kundu kwokwo, Nahano âli kizi ba kuguma na naani, anambiika
mwe'misi. Kwokwo, nanamenyeesa Imyazi Miija mu batali Bayahudi,
halinde booshi banagiyuvwa. Na kandi, akangizagya na mu kanwa
ke'ndare.
18 Na ngiisi ábaloziizi ukungirira agandi mabi, Nahano agagenderera
ukukizi ngiza mu kati kaago. Ubuzinda, âye mbise mu bwami bwage
mwi'gulu, mu kati ko'mutuula. Ayamage ali mu huuzibwa imyaka
ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!
19 Undamukize Pirisila na Hakila, na'bandu ba mu nyumba ya
Honesifooro.
20 Herasito akasigala mu kaaya ke'Korindo. Na Torofimo kwakundi,
n'gamúsiga alwaziri mu kaaya ke'Mireto.
21 Ugirage umwete gwo'kuyija hano duba, ku kyanya isiku ze'mbeho
zítazi hika. Heyubulo akulamusa, kuguma na Puude, na Liino, na
Kilodya, na'bandi beene witu booshi.
22 Nahano akizi beera mu mutima gwawe! Mweshi mukizi yamaga
mugashaniirwi!

Amaruba ga Pahulu imwa Tiito

Indangiriro

Yaga maruba, Pahulu akagayandikira Tiito. Ubwa mbere, uyo Tiito atâli busirwi mu Bayahudi, si akayiji yemeera Rurema ha nyuma, anabuli tabaala Pahulu, mu kukolera Rurema. Ne'kyanya Tiito akasigala mu kihugo kye'Kereete, Pahulu anamúyigiriza kwo akizi kundana, iri anayigiriza íbiri biija (1.8, 16; 2.3, 7, 14; 3.1, 8, 14)

Yaga maruba gali mu lola amagambo gashatu:

- Pahulu akengeeza Tiito ngiisi kwe'birongoozi bi'shengero bakwaniini bakizi tuula ku njira nyiija, ne'ngingwe bwa'Bakereete bingi bâli ngalagaaja, banâli kizi lya nga lwiji, banâli boolo-boolo (1.12).

Tiito anahanuulwa ngiisi kwo agatuula mu bandu balebe mwi'shengero, nga'bashaaja, na'bakazi ábakoli bwini. Anabwirwa na ngiisi kwo agatuula mu bahya-kazi, ne'misore, kiri na mu baja.

Pahulu anahanuula Tiito kwo akizi tuula ku njira íkwaniini. Ne'ngingwe, akizi ba mundu wo'mutuula, iri anayiyeka no'bushombani, ne'mbamba, no'kugabulikana.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Tiito 2.11-12: «Rurema keera akayerekana ulukogo lwage mu bandu booshi, halinde balonge ukukizibwa. Ku yulwo lukogo, tuli mu yerekwa ngiisi kwo twangatwikira ku bitali bya Rurema, na ku mifwije mabi ge'kihugo. Tuli mu yerekwa na ngiisi kwo tugakizi yihangirira ku mabi, halinde tulonge ukukizi tuula mu kino kihugo ku njira íkwaniini imbere lya Rurema.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-4)
b) Ngiisi kwo Tiito agatoola abashaaja mwi'shengero (1.5-9)
c) Pahulu ahanuula Tiito ngiisi kwo agatuula mu bandu babi be'Kereete (1.10-16)
d) Pahulu ahanuula Tiito hi'gulu lya'bandu balebe (2.1-10)
e) Ukutuula mu miija, no'kuyiyeka na'mabi (2.11–3.11)
f) Pahulu aseezerana (3.12-15)

Indangiriro

1 Yaga maruba galyoka imwani nie Pahulu, mukozi wa Rurema, na
ndi ndumwa ya Yesu Kirisito. N'gatumwa mu bandu ábâli mali toolwa
na Rurema, gira nibakanie mu bwemeere. Kwokwo, banamenye ukuli
kwoshi, banalongage ukutuula mu kati kaage.
2 Ee! Ubwemeere bwitu no'bumenyi bwitu, biyimangiiri ku
mulangaaliro kwo twâye longage ukulama imyaka ne'myakuula.
Ikyanya ikihugo kitâli zaazi bumbwa, Rurema âli mali gwanwa abiika
umuhango kwo tugaalama imyakuula, atanali mu beesha.
3 Rurema, ikyanya kyo akashungika, iri kikahikaga, akanzikiiriza
Igambo lyage, mbu ngendi limenyeesa mu bandu. Rurema Lukiza
witu, yenyene ye kakyula kwo bibe kwokwo.

4 Yaga maruba, gatumwa imwawe, e Tiito, we mwana wani nirizina.
Mukuba, twembi kuguma tubiisiri Rurema kwo'bwemeere. Daata
Rurema, na Yesu Kirisito, Lukiza witu, bakizi kugashaanira! Banakizi
kuheereza umutuula.

Umukolwa gwa Tiito i Kereete

5 N'gakusiga iyo munda i Kereete, gira uyusagye íbyâli sigiiri,
halinde ubilingaanie bwija. Kwokwo, mu ngiisi kaaya, ukizi biika
mwa'bashaaja bi'shengero, nga kwo n'gasiga nakuyereka.
6 Iri umundu angabiikwa kwo abe mushaaja wi'shengero, atakwiriiri
kwo abe ni'gambo lyo bangamúshumuza kwo. Akizi ba ayaziri
mukazi muguma naaho. Abaana baage, banakwiriiri bayemeere Yesu,
batanabe mindagabika yo'kuyifunda-funda mu bitali nga byo.
7 Umwimangizi wi'shengero ali mu ba akoli sikiriziibwi umukolwa
gwa Rurema. Kwokwo, atakwiriiri kwo abe ni'gambo lyo
bangamúshumuza kwo. Atanabe ndashungulwa, kandi iri wa kuya-
galwa duba. Atanabe mulalwe. Atanabe wo'kukizi shulika abandu.
Atanabe muzizi we'bindu.
8 Si umushaaja wi'shengero abaagage mundu wo'kukizi yegereza
abageezi, anabe akuuziri íbiri biija, anabe wa kuyihangirira ku mabi,
iri anafiitirwa ku bikwaniini, anabe mundu mweru, úyitooziri.
9 Anabe wa kukizi kania amagambo go'kuli, nga kwo tukagayigiriz-
ibwa. Kwokwo, lyo alongaga ukusikamya abandi mu kati kaago. Ne'ri
abandu bangagira mbu bagahangirire, ashobole ukubayumuusa.
10 Abandu bingi batali mu simbahana, ne'ngingwe Abakirisito
ábakalyoka mwi'banga lya'Bayahudi. Amagambo gaabo, gali ga
kujejemba-jejemba naaho, iri banatebana.
11 Mwene yabo, bakwiriiri bazibwe utunwa twabo! Si bagweti
bagayigiriza amagambo ágatali ngaago, halinde banayami sherebeza
abandu booshi ba mu mbaga ndebe. Yabo batebani, ehee! Íbitumiri
bali mu gira kwokwo, gira bakizi longa ifwaranga!
12 Yabo Bakereete, muguma wa mu baleevi baabo akadeta: «Abak-
ereete bayamiri banabibeesha. Balyagagi birara bibi, banali boolo. Si
banagweti bagaalya nga lwiji.»
13 Yaga magambo, ikyanya gakadetwa hi'gulu lyabo, kwokwo kwo
biri! Aaho! Ukizi bakanukira ngana, halinde bakalonge ukukana mu
kati ko'bwemeere.
14 Bakwiriiri batwikirage ku fumo za'Bayahudi. Batwikire na ku
magambo ga'balyalya bali mu hamuliza-hamuliza kwo, kiziga na
boonyene keera bakalahira ukuli!
15 Imwa'bandu beeru, byoshi biryagagi byeru! Haliko, iri
abandu bangaba bakoli sherebiiri, banabe batakiri mu biika Rurema
kwo'bwemeere, iri ndaakikyo kindu kyeru mu kati kaabo. Amenge
gaabo, gali mu ba gakoli sherebiiri. Ee! Batanakiri mu yiyeka ku mabi.
16 Kundu bali mu yideta kwo bakoli yiji Rurema, haliko bakola mu
kizi yifunda mu mabi naaho, kinatume bakola mu múlahira. Bali mu
yagazania bweneene, mu kuhaasa-haasa. Ndaanagwo mukolwa mwija
gwo bakwiriiri kwo.

2

Íbikwiriiri mu ngiisi bandu

1 Halikago wehe, ukizi yigiriza abandu igambo lya Rurema ku njira
íkwaniini.
2 Abashosi ábakoli kaniri, ubayigirize kwo bakizi yitonda, halinde
bakizi shaagana. Bakizi tuula ku bwitegeereze. Banabe babiisiri
Rurema kwo'bwemeere. Banabe bakundiini. Banabe bali mu
yihangaana.
3 Na'bakazi ábakoli bwini kwakundi, ubayigirize kwo bakizi tu-
uzagya, nga kwo bikwaniini mu bandu ba Rurema. Batakizi gambana,
batanakizi laluka. Si bakwiriiri bakizi yigiriza íbiri biija,
4 halinde lyo balonga ukuhanuula abahya-kazi ngiisi kwo bagakizi
kunda bayiba, na'baana baabo.
5 Babahanuule na ngiisi kwo bagakizi yihangirira ku mabi mu
kati ko'bweru bwoshi. Babahanuule na ngiisi kwo bagaakania
inyumba zaabo, na ngiisi kwo bagakizi girirana amiija, na ngiisi kwo
bagasimbaha bayiba. Kwokwo, li'Gambo lya Rurema litayiji kengeera
lyadetwa buligo hi'gulu lyabo.
6 Na'batabana, ukizi bahanuula kwo bakizi yihangirira lwoshi ku
mabi.
7 Wehe wenyene, ukizi gira bwija mu kati ka byoshi, halinde lyo
ugaaba mugani mwija imwabo. Ne'kyanya ugakizi yigiriza abandu,
ukizi bayigiriza mu kati ko'kuli, na buzira malyogo.
8 Amagambo gaawe, gakizi yama gakaniri. Kwokwo, ikyanya abandu
bagaagira mbu bakuhangirire, lyo bagwatwa ne'shoni, banabule
igambo lyo bangatushemba kwo.
9 Abaja, ubayigirize kwo bakizi simbaha banahamwabo mu kati
ka byoshi, iri banabasimiisa. Ne'kyanya bagakizi bwirwa igambo,
batakizi banaakira.
10 Hatagirage muja úgazimba ibindu bya banahamwabo. Haliko,
bakizi yerekana kwo bakwiriiri ukuyemeerwa mu kati ka byoshi.
Kwokwo, ikyanya abandu bagahaabwa amigirizo hi'gulu lya Rurema
Lukiza witu, galonge ukukizi basimiisa mu kati ka byoshi.
11 Rurema keera akayerekana ulukogo lwage mu bandu booshi,
halinde balonge ukukizibwa.
12 Ku yulwo lukogo, tuli mu yerekwa ngiisi kwo twangatwikira ku
bitali bya Rurema, na ku mifwije mabi ge'kihugo. Tuli mu yerekwa na
ngiisi kwo tugakizi yihangirira ku mabi, halinde tulonge ukukizi tuula
mu kino kihugo ku njira íkwaniini imbere lya Rurema.
13 Tunalangaliiri kwo Yesu Kirisito agagaluka mu kati
ko'bulangashane bwingi. Ee! Ye Lukiza witu, anali ye Rurema
witu mukulu!
14 Yesu ye kayitangaga ayitwe hi'gulu liitu, gira atuguluule mu mabi
gooshi. Kwokwo, lyo tuyeruusibwa, tunabe bandu baage ba yenyene,
tunabe tufitiirwi mu kugira ngiisi miija.
15 Yaga magambo gooshi, gabaagage go ugakizi yigiriza abandu. Uk-
izi bakania imitima, iri unakizi bayerekeza ku bukaruuke. Utanaleke
kwo'mundu akugayirize.

3

Tukizi looza umutuula

1 Ukengeeze abandu kwo bakizi yibiikaga mwi'dako lya'batwali, na
mwi'dako lya'bakulu, mu kukizi basimbaha. Banakizi ba ibiringiini
ukukola ngiisi mikolwa miija.
2 Hatanabe mundu ye bagakizi gamba. Si bakizi tuula mu mutuula,
banakizi nogerana mu kati ko'butuudu mu bandu booshi.
3 Mukuba, kiri na nyiitu, yaho keera, twâli riiri bahwija, twanakizi
haasa-haasa. Na bwo twâli tebesiri, twâli shwekiirwi mu mifwije
mabi ga kwingi-kwingi, twanakizi lungumirirana. Na kwakundi, twâli
yamiri mwo'mujina no'luugi. Twanakizi shombwa, iri tunashombana.
4 Haliko, iri hakatama, Rurema Lukiza witu anayerekana ulukogo
lwage mu kati ko'rukundo,
5 anatukiza. Kutanâli mbu bwo twâli kizi gira imikolezi miija. Si
akatukiza ku lukogo lwage naaho. Anatushuka ibyaha biitu, halinde
twanaba bahyahya mu kati ko'Mutima Mweru.
6 Yugwo Mutima Mweru, Rurema akatuyonera gwo bweneene, ku
njira ya Yesu Kirisito, Lukiza witu.
7 Na hi'gulu lyo'lukogo lwage, twanalongaga ukukwanana imbere
lyage. Twanaba tubikiirwi ubulamu bwe'myaka ne'myakuula. Bunali
bwo tukoli langaliiri.
8 Yaga magambo gooshi, galyagagi go'kuli. Ee! Gali miija ngana.
Ganali na'kamaro mu bandu booshi. Kwokwo, ngiisi ábakoli biisiri
Rurema kwo'mulangaaliro, ndoziizi ukizi bakomeereza go. Bakizi
fiitirwa mu kukola imikolwa miija.
9 Na kwakundi, utakizi hambanwa mu magambo go'buhwija, kuba
kutondobola amaziina ga'bahisi, kandi iri ukuhambanwa ku biri mu
Maaja, kandi iri igindi milongwe. Si mwene yibyo byoshi, biryagagi
ndaabyo, binali bya busha!
10 Umundu, iri angaba kateerania, umúyerekeze, kiri no'bugira
kabiri. Ne'ri atangakutwaza, unamútwe.
11 Umundu mwene uyo, uyiji bwija kwo akoli sherebiiri, anakola
mukozi we'byaha. Ali mu ba keera ayitwira ulubaaja lwo'kuhanwa.

Amagambo go'kusezerana

12 Njungisiri kwe'kyanya kye'mbeho, ngagendi beera mu kaaya
ke'Nikopooli. Mango nakutumira Haritema, kandi iri Tukiko, unayami
banguka ukunyijira ino munda i Nikopooli, gira tukahumaanane yo.
13 Ugire imisi yoshi yo'kutabaala Hapoolo na Zenaasi, ulya
wo'kubulanira abandu. Hatanagire kindu kyo bagaabula ku lugeezi
lwabo.
14 Abandu biitu, bakwiriiri bayige ngiisi kwo bagakizi kola imikolwa
miija, halinde lyo balongaga ukuyitabaala ku magoorwa gaabo.
Batanabe mifoolwa.
15 Abandu booshi bo tuliinwi, bakulamusa. Na naawe, utulamukize
ngiisi ábatukuuziri mu kati ka Kirisito. Rurema, akizi mùgashaanira
mweshi!

Amaruba ga Pahulu imwa Firimooni

Indangiriro

Yaga maruba, Pahulu akagayandikira Firimooni. Uyo Firimooni, âli yemiiri Yesu, anâli kizi koleesa abaja. Muguma wabo, Honesimo, akamúzimba (18), anabuli toloka. Ukukulikirana ne'maaja za'Barumi, Honesimo âli kwaniini ukuyitwa. Kundu kwokwo, Honesimo akabonaana na Pahulu, anayiji yemeera Kirisito (10). Ne'kyanya akalooza ukugalukira nahamwabo, Pahulu anamúyandikira, anamúyinginga kwo leero agayemeera ukuyakiira Honesimo nga mwene wabo mu kati ka Kirisito (16).

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Firimooni 8-10: «Mukati ka Kirisito, mbangwirwi ukukubwira ku bukaruuke ngiisi kwo ukwiriiri ukugira. Kundu kwokwo, ngakuyinginga mu kati ko'rukundo. Yaga mahuuno, ugayakiire imwani nie Pahulu, nie ngola mushaaja, na ngoli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe hi'gulu lya Yesu Kirisito. Kwokwo, nakuyinginga hi'gulu lyo'mwana wani Honesimo. Mukuba, ku kino kyanya ngoli shwesirwi ne'minyororo, aba mwana wani.»

Íbiri mwo ku bwofi
a) Indangiriro (1-3)
b) Firimooni (4-21)
c) Pahulu aseezerana (22-25)

Indangiriro

1 Yaga maruba, galyoka imwani nie Pahulu, umushweke hi'gulu lya
Yesu Kirisito. Twe na mwene witu wa Timoteyo, twe twakuyandikira,
e Firimooni, we witu mukozi mukundwa.
2 Twayandikira na'bandu bi'shengero, ábali mu kuumana mu
nyumba yawe, mwe na mwali witu wa Hafya, na Harikipo, uwitu
musirikaani wa Rurema.
3 Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi mùgashaanira!
Banakizi mùheereza no'mutuula!

Ibyo Pahulu ahuunira Firimooni

4 Ikyanya ndi mu huuna Rurema, ndi mu tanga kongwa imwage
hi'gulu lyawe.
5 Mukuba, keera nayuvwa ngiisi kwo ubiisiri Nahamwitu Yesu
kwo'bwemeere, na ngiisi kwo uli mu kunda abandu baage booshi.
6 Ndi mu huuna Rurema, kwe'kyanya uli mu yigiriza abandi kwo
babiike Yesu kwo'bwemeere, kwo wenyene ulongage ukumenya ngiisi
kwo tuli mu gashaanirwa mu kati kaage.
7 E mwene witu! Ikyanya mbwini ngiisi kwo uli mu kundana, na
ngiisi kwo uli mu kania abandu ba Rurema mu mitima yabo, kuli mu
njagalusa, na mbe ngoli holeziibwi.

Pahulu ahuunira Honesimo ulukogo

8 Mu kati ka Kirisito, mbangwirwi ukukubwira ku bukaruuke ngiisi
kwo ukwiriiri ukugira.

9 Kundu kwokwo, ngakuyinginga mu kati ko'rukundo. Yaga mahuuno, ugayakiire imwani nie Pahulu, nie ngola mushaaja, na ngoli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe hi'gulu lya Yesu Kirisito.
10 Kwokwo, nakuyinginga hi'gulu lyo'mwana wani Honesimo. Mukuba, ku kino kyanya ngoli shwesirwi ne'minyororo, aba mwana wani.
11 Mu siku ízikalenga, ndaabyo âli kizi kutabaala kwo. Halikago buno, akoli kuhitiiri akamaro. Kiri na naani, akoli kambitiiri kwakundi.
12 Ku yukwo, kundu andyagagi ku mutima, nakugalulira ye.
13 Njubi loziizi kwo twangaberiinwi hano. Kwokwo, bwo ngi shwesirwi hi'gulu lye'Myazi Miija, angandabaala, ho wangandabiiri.
14 Kundu kwokwo, ndaabyo nangagira, útanazi mbanguula. Iri wangandabaala, kubaagage ku bulooze bwawe. Si kutabe ku njira yo'kuhambaazibwa.
15 Ngeeka íbikatuma Honesimo akatee lyokaga imwawe ku kyanya kiniini, gira lyo mukalonga ukubeeranwa isiku zooshi.
16 Na buno, atagaaba nga muja wawe naaho. Haliko, akola agaaba nga mwene witu mukundwa mu kati ka Yesu. Ee! Bwo angola ku mutima, ka itali yo haahe kwo naawe agaaba mu mutima gwawe, mu kati ko'buja bwage, ne'ngingwe, bwo akola mwene witu mu kati ka Nahano kwakundi.
17 Ku yukwo, iri wangaba uyibwini kwo tuli ne'ngoome twembi, umúyakiire bwija, nga kwo wanganyakiira nienyene.
18 Ne'ri hangaba hali igambo lyo akakuhubira kwo, kandi iri akuli mu mwenda, mbe nie ugayisuza.
19 NIEHE PAHULU, NIE NAYANDIKA YIBI NO'KUBOKO KWANI NIENYENE, KWO NIE GAGUYISHULA. Kuguma na yibyo, nakukengeeza kwo ukiri no'mwenda gwani, nagwo gwangatumiri wenyene ushuba ugayitanga imwani.
20 Ku yukwo e mwene witu, undabaale mu kati ka Nahamwitu Kirisito! Unanjagaluse mu kati kaage.
21 Yaga mahuuno go nakuyandikiraga hano, ndangaliiri kwo uganzimbaha. Nyiji kwo ugaagira kiri ne'ngingwe yago.
22 Na kwakundi, nakuhuuna ugwanwe wandingaaniza ho ngayiji handa. Mukuba, ndangaliiri kwo Rurema agaki ngalulira iyo munda imwinyu, ukukulikirana na'mahuuno giinyu.

Amagambo go'kusezerana

23 Mwene witu Hepafura akulamusa. Ye tushwesirwi kuguma mwi'no nyumba ye'mbohe hi'gulu lya Yesu Kirisito.
24 Na'biitu bakozi, nabo bakulamusa. Mariko, na Harisitariko, na Deema, na Luka.
25 Nahamwitu Yesu Kirisito akizi mùgashaanira mweshi, mu mitima yinyu!

Amaruba imwa' Baheburaniya

Indangiriro

Umwandisi wa yaga maruba atayijikiini, tutanayiji ábakayandikirwa. Yago maruba gali mu tuyigiriza kwo tukizi biika Yesu kwo'bwemeere, buzira kukulikira imigeeza ya'Bayahudi.

Yaga maruba gali mu yerekana ngiisi kwo Yesu ye himiri byoshi bya'Bayahudi bâli kizi kulikira. Gali mu yerekana kwo Yesu ahimiri abaleevi ba keera, ahimiri na'baganda, na Musa, ne'Kihango kya keera, no'mugingi Harooni, na ngiisi bagingi ábakamúgomboola.

Umwandisi ali mu tukengula ubugira kataanu kwo Rurema ali mu hana abandu ábali mu mújandirira, nga ngiisi kwo akahaniiriza Abahisiraheeri mwi'shamba (2.1-4); (3.7–4.13); (5.11–6.12); (10.26-31); (12.14-17).

Umwandisi ali mu koleesa ikigaajo kyoshi, mu kuyerekana ngiisi kwe'bikalage bingi mu Bahisiraheeri byâli kizi biika Rurema kwo'bwemeere (11). Ha nyuma, anahanuula abasomi kwo nabo bakizi yama bali bemeera halinde ukuheza. Banakizi lola ku Yesu, iri banahebera ku malibu.

Muziizi muguma gwi'sikamiro guli Baheburaniya 11.6: «Ndaaye mundu úwangasimiisa Rurema, átazi múbiikaga kwo'bwemeere. Umundu, iri angalooza ukuyegeera Rurema, akwiriiri ayemeere kwo ali ho, na kwo ali mu hemba ngiisi ábali mu múlooza.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Kirisito ye himiri abaganda ba Rurema (1–2)
b) Kirisito ye himiri Musa (3.1–4.13)
c) Kirisito ye himiri abagingi ba mu Kihango kya Keera (4.14–7.28)
d) Ibya Kirisito, byo bihimiri ibya bandi bagingi (8.1–10.18)
e) Tuli mu hanuulwa kwo tukizi yihangaana (10.19–12.28)
f) Ngiisi kwo'Mukirisito akwaniini ukutuula (13.1-17)
g) Amagambo mazinda (13.18-25)

Ubukulu bwo'Mwana wa Rurema

1 Yaho keera, Rurema âli kizi deta na bashokuluza biitu ku njira ya'baleevi, kwanaba ku njira za kwingi-kwingi.

2 Halikago, mu zino siku ze'mberuuka, akoli gweti agaadeta na nyiitu ku njira yo'Mwana wage yenyene. Kutanali kwokwo naaho. Si ku njira yo'yo Mwana wage, kwo akabumba mwe'bindu byoshi. Ye na koli bihaabirwi.

3 Na bwo'yo Mwana aki gweti agaadeta ku bukalage, kyo kitumiri ibindu byoshi bikiri ho. Uyo Mwana, alyagagi mwo'bulangashane bwa Yishe, anamúshushiri ku byoshi. Uyo Mwana, ikyanya akaba keera ayeruusa abandu mu byaha byabo, anagendi bwatala mwi'gulu, uluhande lwe'lulyo lwa Yishe. No'yo Yishe, ye riiri no'bushobozi bwoshi.

Umwana wa Rurema ye kuliiri abaganda

4 Umwana wa Rurema akakuzibwa, halinde akuliiri abaganda bweneene! Kiri ni'ziina lyo akahaabwa, lyo likuliiri amaziina ge'mwabo.
5 Mukuba, ndaaye muganda ye Rurema azindi bwira kwokuno:
«Wehe, we Mwana wani.
Zeene lyo naaba yisho.*»
Adesiri na kwokuno:
«Niehe ngaaba nie yishe.
Naye anabe ye mugala wani.†»
6 Ikyanya Rurema akatumaga Umwana wage we'fula hano mu kihugo, anakyula kwokuno:
«Abaganda baani booshi bakwiriiri bakizi múyikumba!‡»
7 Si hi'gulu lya yabo baganda baage, Rurema adesiri kwokuno:
«Rurema ali mu gira abaganda baage, babe nga mbuusi.
Ali mu gira abakozi baage, babe nge'mbigi zo'muliro.§»
8 Halikago, hi'gulu lyo'Mwana wage yenyene, Rurema akadeta kwokuno:
«We Rurema! Ubwami bwawe, buyamiri ho imyaka ne'myakuula!
Uganakizi twala ku njira íkwaniini.
9 Ukuuziri íbikwaniini. Haliko amabi goohe, ugashombiri.
Kyo kikatuma Rurema wawe akakukuza ube hi'gulu lya'biinyu.
Anakushiiga amavuta mu kati ko'bushambaale.*»
10 Rurema akadeta na kwokuno:
«E Nahano, ku ndondeko, we kabumba ikihugo.
Kiri ni'gulu, we kalibumba na'maboko gaawe.
11 Yibyo byombi, biganyerera, haliko wehe ugayama ho.
Si bigahula nga mirondo,
12 unabigushe-gushe ngi'kanju, binahindulwe nga bishajiira.
Wehe, uyamiri uli we yolya-yolya.
Ne'myaka yawe itâye heke!†»
13 Si abaganda boohe, ndaaye ye Rurema azindi bwira kwokuno:
«Ubwatalage uluhande lwani lwe'lulyo,
halinde mbiike abagoma baawe mwi'dako lya'magulu gaawe,
unakizi balaaviza kwo.‡»
14 Kwokwo, bibonekeriiri kwo abaganda booshi balyagagi bakozi ba Rurema, banali mitima naaho. Bali mu tumwa-tumwa, gira bakizi gendi tabaala ngiisi bandu ábagakizibwa.

2

Tutakizi gayiriza ubukize bwitu

1 Keera tukayuvwa amigirizo go'kuli. Kwokwo, tukwiriiragi tukizi gakania bweneene, tutayiji kengeera twahabuka.
2 Mukuba, imaaja zikaleetwa na'baganda, zanâli gwasiri. Ngiisi mundu, úwâli kizi zihaasa-haasa kwo mu kuzihubira, anayami hanwa nga kwo byâli múkwaniini.
3 Na buno, nyiitu kwakundi keera tukalonga ubukize bwa'kahebuuza! Ne'ri twangakizi bugayiriza, kutagi kwo twangaki fuuka? Ee! Yubwo bukize bwitu, Nahano yenyene ye katee

* **1:5 1.5** Zaburi 2.7. † **1:5 1.5** 2 Samweri 7.14; 2 Kutondobola 17.13. ‡ **1:6 1.6** Bukengeeze 32.43. § **1:7 1.7** Zaburi 104.4. * **1:9 1.8-9** Zaburi 45.6-7. † **1:12 1.10-12** Zaburi 102.25-27. ‡ **1:13 1.13** Zaburi 110.1.

bumenyeesa mu bandu. Ne'ri bakamúyuvwa, nabo banayiji butangira
ubumasi mu kati kiitu.
4 Kiri na Rurema yenyene, akabutangira ubumasi, mu kukizi
buyerekana mwe'bisoomeza bya kwingi-kwingi. Anakizi gabulira
abandu ibigabi byo'Mutima Mweru, nga ngiisi kwo âli loziizi.

Yesu akayiji ba mundu

5 Yaga magambo, tugweti tugagadeta hi'gulu lye'kihugo íkyâye yije.
Batanali baganda bo Rurema akabiikaga kwo babe batwali baakyo.
6 Mukuba, biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Umundu alyagagi nyandi, halinde uki múkengiiri?
Na kituma kiki uli mu hahalira umwana wo'mundu?
7 Ukatee múbiika mwi'dako lya'baganda ku kyanya kiniini,
wabuli múkuza, mu kumúyambika ulushembe lwo'bulangashane
no'lushaagwa.
8 Wanabiika byoshi mwi'dako lyage.*»
Ku kyanya Rurema akagira umundu abe mutwali hi'gulu lya byoshi,
ndaakyo kindu kyo atakabiika mwi'dako lyage. Kundu kwokwo,
ibindu byoshi nga kwo biri ho zeene, tutabwini kwo'mundu abitwaziri
byoshi.
9 Si tukoli bwini Yesu! Akatee biikwa mwi'dako hiniini lya'baganda.
Na ku lukogo lwa Rurema, analibuuka mu kuyitwa, ha'bandu booshi
bangayisirwi. Kyanatuma agakuzibwa, mu kuyambikwa ulushembe
lwo'bulangashane no'lushaagwa.
10 Rurema ye kabumba byoshi. Binali ho hi'gulu lyage. Na íbikatuma
âli kwaniini atee leeza Yesu mu malibu, gira lyo Yesu akalonge
ukutungaana ku njira yago. Abuli ba kirongoozi wo'kukiza abaana
ba Rurema, halinde nabo babaagage no'bulangashane bwage.
11 Yesu na'bandu bo ali mu yeruusa, booshi bahiiti yishe muguma.
Kyo kitumiragi Yesu atali mu gwatwa ne'shoni mu kudeta kwo bali
beene wabo.
12 Mukuba, adesiri kwokuno:
«E Rurema, ngakizi menyeesa iziina lyawe mu beene witu, bwo liri
lya kahebuuza.
Ee! Mu bandu baawe booshi, ngakuyivuga ku nyimbo.†»
13 Adesiri na kwokuno:
«Ngabiika Rurema kwo'mulangaaliro.‡»
Akashubi deta na kwokuno:
«Ndyagagi hano, kuguma na'baana bo Rurema akambeereza.§»
14 Yabo ábakadetwa kwo abaana, bali mu ba na'magala ágahiiti
iminyofu no'muko. Kyo kitumiri Yesu naye akayija ali na'magala
no'muko. Kwokwo, ikyanya akafwagaga, lyo akalonga ukushereeza
Shetaani, ulya úwâli hiiti ubushobozi hi'gulu lyo'lufu.
15 Kwokwo, abandu batangaki tuula mu buja bwo'kukizi luyoboha.
16 Kwokwo, bibonekeriiri kwo batali baganda bo Yesu ali mu tabaala.
Si agweti agatabaala abandu ba mwi'kondo lya Hiburahimu.
17 Kyo kitumiri âli kwiriiri ashushaane na yabo beene wabo mu
kati ka byoshi, gira lyo aba mugingi wabo mukulu, anabe ali mu
bayuvwirwa indengeerwa. Na kwakundi, anabe mwemeera mu
kukolera Rurema, halinde lyo abaguluula mu byaha byabo.

---

* **2:8 2.6-8** Zaburi 8.4-6. † **2:12 2.12** Zaburi 22.22. ‡ **2:13 2.13** Hisaaya 8.17. § **2:13 2.13** Hisaaya 8.18.

18 Ikyanya Yesu akagezibwa, âli kizi libuuka bweneene. Kyo kitumiri
ashobwiri ukukizi tabaala na ngiisi bandi ku kyanya bali mu gezibwa.

3

Yesu ye kuliiri Musa

1 E beene witu bataluule! Mukolaga ne'ngoome kuguma na'bandi,
mu kuhamagalirwa ibya mwi'gulu. Ku yukwo, mukizi yitoneesa ku
Yesu. Mukuba, ye ndumwa ya Rurema, ye na mugingi mukulu. Anali
ye tuyemiiri imbere lya'bandu.
2 Uyo Yesu, ikyanya Rurema akamúbiikaga mu mukolwa, anaba
mwemeera, nga kwo Musa naye akaba mwemeera mu kukizi kolera
Rurema mu nyumba yage.
3 Kundu kwokwo, Yesu ye kaharuurwa kwo ye hiitagi ulushaagwa
ukuhima Musa, nga kwo muubasi ye mu haabwa ulushaagwa lwingi
ukuhima inyumba yo akayubaka.
4 Ee! Ngiisi nyumba ihiiti úkagiyubaka. Halikago, Rurema ye
kabumba byoshi!
5 Musa âli riiri mwemeera mu nyumba yoshi ya Rurema. Akanag-
wanwa ayerekana amagambo go Rurema âye ki dete. Kundu kwokwo,
âli riiri mukozi naaho.
6 Haliko Kirisito yehe, ye Mwana mwemeera, anayimangiiri inyumba
ya Yishe. Na twehe twe tulyagagi iyo nyumba, iri twangaba tuli
mu kania imitima yitu. Tukanie no'mulangaaliro gwitu gwo tukoli
shambiiri mwo.

Mutakizi ba banduuvwa

7 Biri nga kwo'Mutima Mweru gudesiri:
«Zeene, iri mwangayuvwa izu lyage,
8 mutayumuuse imitima yinyu,
nga kwo bashokuluza biinyu bakagira
ku kyanya bakaba bahuni mwi'shamba, mu kizi geza Rurema.
Kyanatuma agaadeta:
9 Kundu bashokuluza biinyu bakamala imyaka makumi gana
bali mu bona ibitangaaza byo nâli kizi bagirira,
haliko bâli kizi ngeza-ngeza naaho, iri banambigiiriza.
10 Kyanatuma yikyo kibusi, ngakirakarira, nanadeta:
“Yaba bandu, imitima yabo iyamiri iri mu habuka-habuka,
batanasobanukiirwi na íbikwaniini imbere lyani.”
11 Kyo kitumiri n'gashiikiza ku buraakari bwani kwokuno:
“Yabo bandu batâye yingire mu buluhuukiro bwani!*”»
12 Kwokwo, e beene witu! Mukizi yilanga bwija, hatagire muguma
winyu úgaaba no'mutima gwa'kazingati. Mutabe bandu bazira
bwemeere, mbu mujandagire Rurema úli mugumaana.
13 Halikago, ikyanya igambo «zeene» likiri mu detwa, mukizi
kanania imitima. Hatagire muguma winyu úgaaba mundagabika
hi'gulu lyo'kutebwa ne'byaha.
14 Mukuba, twehe, tukola ne'ngoome na Kirisito. Kundu kwokwo,
tukwaniini tukizi kania umulangaaliro gwo tukalonga ku ndondeko.
Tunakizi gufiitirwa kwo, halinde ukuheza.
15 Biri nga kwo bidesirwi kwokuno:

* **3:11 3.7-11** Zaburi 95.7-11.

«Zeene, iri mwangayuvwa izu lyage,
mutayumuuse imitima yinyu,
nga kwo bashokuluza biinyu bakagira ku kyanya bakaba bahuni.†»
16 Aaho! Yabo bandu, ikyanya bâli kizi yuvwa izu lya Rurema,
banahuna, balyagagi banyandi? Ka batali baabalya booshi bo Musa
akarongoora mu kushaaga mu kihugo kye'Miisiri?
17 Na banyandi kandi ábakatuma Rurema agaamala imyaka makumi
gana abarakariiri? Si baabalya ábâli kizi yifunda mu byaha, halinde
ibirunda byabo byanaba mijande-mijande mwi'shamba!
18 Na banyandi bo Rurema akabiikiraga indahiro kwo batâye yingire
ahandu haage ho'kuluhuukira? Si baabalya keera ábakahuna imbere
lyage!
19 Kwokwo, bibonekeriiri kwo íbikatuma batakayingira
ahandu haage ho'kuluhuukira, bwo bakalahira ukubiika Rurema
kwo'bwemeere.

4

Ukuluhuuka kwa'bandu ba Rurema

1 Rurema keera akatulagaania kwo tugayingira mu buluhuukiro
bwage. Kwokwo, tukizi ba masu! Hatagirage kiri no'muguma witu
úgaabula ukubuyingira mwo!
2 Mukuba na nyiitu, keera tukamenyeesibwa Imyazi Miija, nga
kwo bashokuluza biitu nabo bakagimenyeesibwa. Si boohe, ikyanya
bakagiyuvwa, ndaako kamaro ko bakagilonga mwo. Mukuba batak-
agiyemeera.
3 Haliko twehe, tukoli giyemiiri. Kyo kitumiri tugayingira mu
buluhuukiro bwa Rurema.
Haliko abandi, Rurema akadeta kwokuno hi'gulu lyabo:
«Yabo bandu, keera n'gashiikiza ku buraakari bwani,
kwo batâye yingire mu buluhuukiro bwani!*»
Umukolwa gwa Rurema, gwâli mali yuta ukulyokera ho akabumbira
ikihugo.
4 Mukuba, biyandisirwi hi'gulu lyo'lusiku lwa kalinda kwokuno: «Ku
lusiku lwa kalinda, Rurema analuhuuka ku mikolwa yage yoshi.†»
5 Haliko ahandi, hayandisirwi mu Mandiko Meeru kwo Rurema
akadeta na kwokuno: «Batâye yingire mu buluhuukiro bwani!‡»
6 Íbitumiragi bashokuluza ba keera batakalonga ukuyingira mu
buluhuukiro bwa Rurema, mukuba kundu bakamenyeesibwa Imyazi
Miija, haliko batanagitwaza. Kundu kwokwo, yubwo buluhuukiro bwa
Rurema, abandi bandu bagaki buyingira mwo.
7 Mukuba, iri hakalengaga myaka mingi ha nyuma lya balya
bashokuluza, Rurema anabiika ulundi lusiku, mu kudeta mbu
«Zeene». Mukuba, akadeta ku njira ya Dahudi kwokuno:
«Zeene, iri mwangayuvwa izu lyage,
mutayumuuse imitima yinyu.§»
8 Bashokuluza biitu ba keera, Yoshwa atakabayingiza mu bu-
luhuukiro. Ákibayingize mwo, nga Rurema atakaki detaga hi'gulu
lyo'lundi lusiku lwo'kuluhuuka.

---

† **3:15 3.15** Zaburi 95.7-8. * **4:3 4.3** Zaburi 95.11. † **4:4 4.4** Ndondeko 2.2. ‡ **4:5 4.5** Zaburi 95.11. § **4:7 4.7** Zaburi 95.7-8.

9 Ku yukwo, abandu ba Rurema baki bikiirwi ubuluhuukiro ha
nyuma lye'mikolwa yabo.
10 Ikyanya umundu agayingira mu buluhuukiro bwa Rurema, iri
aluhuuka ku mikolwa yage, nga kwo Rurema naye akaluhuuka ku
ye'mwage.
11 Ku yukwo, tukizi gira umwete gwoshi gwo'kuyingira mu bu-
luhuukiro bwa Rurema. Hatanagire kiri no'muguma witu úgaabula
ukubuyingira mwo. Tutakizi tenguha, nga kwo bashokuluza ba keera
bakagira.
12 Igambo lya Rurema liri ligumaana. Linali mu kola. Liyugi-
hiri bweneene, ukuhima ingooti zooshi za'muugi gabiri. Linali
mu beruuza-beruuza, halinde he'nzaliro zihumaniini no'mutima, na
he'ningo zihumaniini ne'misokoororo. Liri mu sobaanura ngiisi
bya'bandu bagweti bagaatona mu mitima yabo, na ngiisi byo bagweti
bagashungika mwo.
13 Mu byoshi íbiryagagi ho, ndaakyo íki bishamiri mu masu ga
Rurema. Si byoshi biri mu ba ku bweranyange imbere lyage! Aganaki
tubuuza hi'gulu lyabyo.

Yesu ye mugingi mukulu

14 Ku yukwo, bwo tuyemiiragi ubwemeere bwitu imbere lya'bandu,
tukizi bukania! Tukoli hiiti mugingi witu mukulu, ye Yesu. Yehe, ye
Mwana wa Rurema, keera akanagenda mwi'gulu.
15 Na ku luhande lwo'bukaholwe bwitu, ashobwiragi ukutuyu-
vwirwa indengeerwa. Mukuba, ngiisi kwo tuli mu gezibwa, kwo naye
akagezibwa. Si yehe, ndaakyo kyaha kyo akagira.
16 Ku yukwo, tukizi yegeera ikitumbi kya Rurema buzira kyoba!
Mukuba, haaho ho tuli mu gashaanirwa. Ho tunali mu bonerwa
ulukogo. Ne'kyanya tuli mu ba tugoozirwi, anatutabaale, mu kutu-
gashaanira.

5

1 Ngiisi mugingi mukulu, ali mu toolwa mu bandu, anabiikwe,
gira akizi kolera Rurema hi'gulu lyabo. Ali mu kizi tanga amatuulo,
kuguma ne'bitugwa bi'tuulo lyo'kukogwa ibyaha byabo.
2 Na bwo'yo mugingi mukulu yenyene ali mu ba mu bukaholwe, kyo
kitumiri ashobwiri ukukizi yuvwa indengeerwa hi'gulu lya'bahwija,
ikyanya bali mu habuka.
3 Yubwo bukaholwe bwage, kyo kitumiri ikyanya ali mu tangaga
amatuulo hi'gulu lye'byaha bya'bandi, naye yenyene, ali mu gatanga
na ku bye'mwage.
4 Ndaaye mundu úli mu yiloogeza ulushaagwa yenyene, mbu ayigi-
rage mugingi mukulu. Si Rurema ye mu mútoola! Kiri no'mugingi
Harooni, kwokwo kwo Rurema akamútoola.
5 Kwokwo, Kirisito naye atakayiloogeza ulushaagwa yenyene, mbu
ayigire mugingi mukulu. Si Rurema akamúbwira kwokuno:
«Wehe, we Mwana wani. Zeene lyo naaba yisho.*»
6 Hali na'handi, áhadesiri kwokuno:
«Wehe ugayama ulyagagi mugingi we'myaka ne'myakuula,
ukukulikirana no'bugingi bwa Merikisedeeki.†»

* **5:5 5.5** Zaburi 2.7. † **5:6 5.6** Zaburi 110.4.

7 Ikyanya Yesu âli ki riiri hano mu kihugo, âli kizi huuna Rurema kwi'zu lihamu. Âli kizi lira, iri anamútakira ku migenge mingi. Mukuba, Rurema, ye wâli shobwiri ukumúkiza mu lufu. Na bwo Yesu âli kizi músimbaha ku butuudu bwoshi, kyanatuma Rurema agayuvwa amahuuno gaage.
8 Kundu Yesu âli riiri Mwana wage, haliko âli kizi yiga ukumúsimbaha mu kati ka'malibu gaage.
9 Yesu âli koli tungiini ku byoshi. Ne'kyanya abandu bakamúsimbaha, anaba akola ishyoko yo'kubakiza, halinde imyaka ne'myakuula.
10 Ee! Rurema akamúbiikaga, kwo ye gaaba mugingi mukulu ukukulikirana no'bugingi bwa Merikisedeeki.

Hatagirage úgajandagirira Rurema

11 Mu yaga magambo, hakiri agandi go twangamùbwiziri. Haliko, biryagagi bikayu ukumùsobanulira go, bwe'mitima yinyu iki kubisirwi.
12 Mwehe, bwo mutákolaga Bakirisito be'siku nyingi, mutákoli kwiriiri ukuyigiriza Igambo lya Rurema. Si buno, mwenyene mukiri ni'goorwa lyo'kushubi yigirizibwa gaago-gaago magambo ga'bigiriza bali mu tondeerera kwo. Munakiri nga baana bo'kuyonga, bwo mutashobwiri ukukaaja ibyokulya bikomu!
13 Ne'kyanya umundu ali mu ba nga mwana mwanuke wo'kuyonga, atangamenya íbikwaniini imbere lya Rurema.
14 Halikago, ikyanya abandu bali mu ba bakoli kaniri, bali mu lya ibyokulya bikomu. Kiri na ku luhande lwe'nzaliro zaabo, bakola mu sobanukirwa ne'biija ne'bibi.

6

1 Ku yukwo, tukizi tona nga bandu ábakoli kaniri mu kati ka Kirisito! Si galya migirizo go tukayigirizibwa hi'gulu lyage ku ndondeko, tutakizi galenga-lenga mwo. Si gali nga lutaliro naaho. Kwokwo, tutakizi gagalukira-galukira mwo, gaba hi'gulu lyo'kutwikiraga ku mikolezi yo'kuleeta ulufu. Kandi iri, hi'gulu lyo'kubiika Rurema kwo'bwemeere.
2 Kandi iri, hi'gulu lyo'kubatiizibwa. Kandi iri, hi'gulu lyo'kubiika abandu kwa'maboko. Kandi iri, hi'gulu lyo'kuzuuka kwa abafwiri. Kandi iri hi'gulu lya ngiisi kwo twâye twirwe imaaja lwoshi.
3 Yago magambo, gatali go tugayama-yama mwo, iri Rurema angalooza.
4-6 Iri abandu bangaba keera bamolekerwa no'mulengeerwe, banashubi gujandagirira, iri bataki hiiti ubulyo bwo bangashubi galukira imwa Rurema. Mukuba, bali mu ba batámali tomeesibwa ku bugashaane bwa mwi'gulu. Batánakoli hiiti ne'ngoome ku byo'Mutima Mweru. Batánamali yiyuvwirwa no'bununu bwi'Gambo lya Rurema, iri banayibonera boonyene ubushobozi bwo'bwami bwage, kwo bugayija. Abandu mwene yabo, iri bangaba keera bajandagirira umulengeerwe, batangaki galukira imwo'Mwana wa Rurema. Si bali mu ba nga keera bashubi múyitira ku kibambo, no'kumúbonia ishoni.

7 Kiri ni'daho, ikyanya liri mu ba keera lyanyerwa ubugira kingi,
na'bahiizi banabe keera bayeza, Rurema ali mu ligashaanira.
8 Haliko idaho, iri lyangamezagya ibiti bye'migenge ne'mihanda-
njovu naaho, iri litaki hiiti kamaro. Hali ikyanya lyangadaakwa.
No'buzinda, linasingoolwe.
9 E bakundwa biitu! Kundu twadetaga hi'gulu lya'magambo mwene
yaga, haliko mwehe, tuli na'kasiisa kwo gatamùloziri. Mukuba,
mwehe mushungikiirwi ukukizibwa.
10 Rurema ayamiri alyagagi wo'kuli. Atanganayibagira imikolwa
yinyu, kandi iri ngiisi kwo mukakundana, mu kutabaala abandu
baage. Kiri na buno, muki genderiiri ukukizi batabaala.
11 Tunaloziizi kwo ngiisi muguma winyu angagenderera ukukizi gira
kwokwo halinde ukuheza, gira lyo akalonga byo alangaliiri.
12 Tutaloziizi kwo mukizi ba boolo. Halikago, muyigire umugani
ku ngiisi ábayemiiri Yesu ku bwigenderezi, bakanalonge ngiisi byo
Rurema akabalagaania.

Umuhango gwa Rurema gutangahinduka

13 Ikyanya Rurema akaheerezagya Hiburahimu umuhango, anagu-
biika na kwe'ndahiro, mu kukoleesa iziina lyage yenyene. Ndaanaye
úmúkuliiri.
14 Anamúbwira: «Umenyage ku kasiisa kwo ngakugashaanira,
halinde abandu ba mwi'kondo lyawe baluguuke.*»
15 Galya magambo go Hiburahimu akalagaanibwa, anagalindirira ku
bwigenderezi, halinde anagalonga.
16 Na íbitumiri abandu bali mu biika indahiro kwi'ziina lya
ábabakuliiri, gira lye'yo ndahiro ileeta akasiisa ku byadetwa.
Kwokwo, batanaki be ne'mbamba hi'gulu lyabyo.
17 Kwo na kwokwo, ikyanya abandu bâli bikiirwi umuhango gwa
Rurema, âli loziizi ukubayereka kwe'shungi zaage zitâye hinduke,
kyanatuma agabiika umuhango gwage kwe'ndahiro.
18 Yugwo muhango, ne'yo ndahiro, bitâye hinduke. Bitanganaziga
kwo Rurema abibeeshe kwo. Kyo kitumiri tuli mu holeezibwa
bweneene! Tunakoli tibitiiri imwage, gira akizi tulanga. Tunakoli
langaliiri imihango yage buzira kusisiitwa.
19 Ee! Yugwo mulangaaliro gwitu, guli mu tusikamya mu mitima
yitu nge'nanga. Keera gwanagwanwa mu Kisiika Kyeru Bweneene†
mu nyumba ya Rurema, halya handu áhasiisirwi no'mulondo mula.
20 Yesu yenyene keera akagwanwa ayingira ho, hi'gulu liitu,
anakolaga mugingi mukulu we'myaka ne'myakuula, ukukulikirana
no'bugingi bwa Merikisedeeki.

7

Ubugingi bwa Merikisedeeki

1 Merikisedeeki, âli riiri mwami wa mu kaaya ke'Saleemu. Anâli
riiri mugingi wa Rurema úli hi'gulu lya byoshi. Lusiku luguma,

---

* **6:14 6.14** Ndondeko 22.17. † **6:19 6.19** *Kisiika Kyeru Bweneene* ho bulangashane bwa Rurema bwâli kizi yama. No'mukulu wa'bagingi naaho ye wâli hangwirwi ukukizi yingira mwo. Kwokwo, mu guno muziizi, yaho handu hali mu shushaanibwa na íbiri mwi'gulu, mwo Yesu akayingira úmuli Rurema.

ikyanya Hiburahimu akatabaaluka mwi'zibo lyo akasinda mwa'baami,
Merikisedeeki anagendi músanganira, anamúgashaanira.
2 Haaho Hiburahimu anamúheerezagya ikihande kiguma ki'kumi
ku byo akanyaga. Uyo Merikisedeeki, umugeeza gwi'ziina lyage:
Mwami wo'kukizi gira íbikwaniini. Na bwo âli riiri mwami
we'Saleemu, kwo kudeta kwo ali Mwami wo'mutuula.
3 Merikisedeeki atahiitagi yishe, kandi iri nyina, kandi iri ikondo lyo
akalyoka mwo. Isiku zaage, zitanahiiti indondeko kandi iri imbeka.
Si ali ngo'Mwana wa Rurema, bwo ayamiri ali mugingi we'myaka
ne'myakuula.
4 Mumenyage bwija ngiisi kwo Merikisedeeki âli riiri mukulu
bweneene! Kiri na shokuluza witu wa Hiburahimu akamúheereza
ikihande kiguma ki'kumi kye'yo minyago.
5 No'kukulikirana ne'Maaja, abagingi ba mwi'kondo lya Laawi, bo
bakwaniini ukukizi kuumania ikihande kiguma ki'kumi mu Bahisira-
heeri. Biri kwokwo, kundu yabo Balaawi na yabo baabo Bahisiraheeri,
booshi balyagagi ba mu lyeryo ikondo lya Hiburahimu.
6 Halikago Merikisedeeki yehe, atâli riiri wa mwi'kondo lya Laawi.
Kundu kwokwo, akatangiisa Hiburahimu ikihande kiguma ki'kumi.
Na kandi, kundu Hiburahimu ye wâli haabirwi gulya muhango na
Rurema, si Merikisedeeki ye kamúgashaanira.
7 Tunayiji-yiji kwo'mukulu ye mu kizi gashaanira úli mwi'dako lyage.
8 Yabo bagingi ba mwi'kondo lya Laawi, kuguma na Merikisedeeki,
booshi bakatangiisa ikihande kiguma ki'kumi. Si Abalaawi boohe, bâli
yamiri-yamiri ba kufwa. Na Merikisedeeki akadetwa kwo ayamiri ho.
9 Ikyanya Hiburahimu akaheereza Merikisedeeki ikihande kiguma
ki'kumi, twangadetaga kwo Laawi ye kakitanga.
10 Mukuba, ikyanya Merikisedeeki akagendi sanganira Hiburahimu,
kundu Laawi atâli zaazi butwa, haliko twangadeta kwo âli nga âli kola
ho. Mukuba, âli riiri mu magala ga Hiburahimu.

Yesu ali wa mu bugingi bwa Merikisedeeki

11 Ikyanya Abahisiraheeri bakahaabwa imaaja yaho keera, zâli
yimangiiri ku bugingi bwa'Balaawi. Haliko yubwo bugingi, ndaabyo
bwâli kizi tungaania. Nga byangabiiri ho, hatangabiiri igoorwa
lyo'kuyimangika ugundi mugingi wa mu bugingi bwa Merikisedeeki,
uyo útakiri wa mu bugingi bwa Harooni.
12 Ne'kyanya ubugingi buli mu gomboolwa, bikwiriiri ne'maaja
zaabwo, zigomboolwe.
13-14 Yibi tushuba mu deta, bidesiri hi'gulu lya Nahamwitu. Mukuba,
naye, atalyagagi wa mu mulala gwo'mugingi Harooni. Si âli riiri
wa mu mulala gwa'Bayuda. Tunayiji-yiji kwo ndaaye gundi mundu
wa mu mulala gwa'Bayuda úwâli kizi kola nga mugingi ha katanda
ko'kutangira kwa'matuulo. Kiri ne'kyanya Musa akadeta hi'gulu
lya'Bayuda, ndaalyo igambo lyoshi lyo akadeta hi'gulu lya'bagingi.
15 Yibyo bibonekeriiri, bwo Nahamwitu keera ayija alyagagi gundi
mugingi, anashushiini na Merikisedeeki.
16 Nahamwitu atanali nga'Balaawi. Mukuba, boohe, bâli kizi biikwa
ku bugingi ukukulikirana no'lubaaja úludesiri hi'gulu li'kondo lyabo.
Si yehe akabubiikwa kwo, bwo ali no'bushobozi bwo'kulama imyaka
ne'myakuula.

17 Mukuba, bidesirwi kwokuno:
«Ugayama uli mugingi imyaka ne'myakuula,
ukukulikirana no'bugingi bwa Merikisedeeki.*»
18 Yizo Maaja za keera, keera zikagomboolwa. Mukuba, zâli riiri mu
bukaholwe. Ndaanako kamaro ko zâli hiiti.
19 Ndaanakyo kindu kyo zâli kizi tungaania. Halikago buno, keera
Rurema akatuleetera ugundi mulangaaliro, úguhimiri gulya gwa
keera. Gunali gwo tukola mu múyegeera mwo.
20 Abagingi ba mu mulala gwa'Balaawi, ikyanya bâli kizi biikwa ku
bugingi, ndaayo indahiro yo bâli kizi biikwa kwo. Haliko Yesu, mu
kubiikwa ku bugingi, yehe akabiikwa kwe'ndahiro.
21 Mukuba, ikyanya akabiikwa ku bugingi, Rurema akabiika in-
dahiro kwokuno:
«Nahano ashiikiza kwo ugayama
uli mugingi wage imyaka ne'myakuula.
Atanâye yishuhize.†»
22 Na bwo Yesu akabiikirwa indahiro, kyo kitumiri ikihango kyage, kyo
kikuliiri íkya keera, anali ye ngwati yakyo.
23 Yabo bagingi ba'Balaawi, bakalugaga. Mukuba, bâli kizi gom-
boolana hi'gulu lyo'kufwa.
24 Haliko Yesu yehe, ayamiragi ho imyaka ne'myakuula! Atanâye
gomboolwe mu bugingi bwage.
25 Kyo kitumiri, ikyanya bali mu yegeera Rurema ku njira yage,
ashobwiri ukubakiza lwoshi-lwoshi. Mukuba, ayamiri ali mu bahu-
unira imwage.
26 Ku yukwo, Yesu ye mugingi mukulu, anashobwiri ukukizi
tutabaala mu magoorwa giitu. Ayamiragi ali mweru. Ndaanabyo
byo ahubiri kwo, kandi iri byo ayulubiiri kwo. Keera akanakuzibwa
mwi'gulu, ho akoli handwirwi na'banabyaha booshi.
27 Abandi bagingi bakulu, boohe, bakwiriiri bakizi tangaga amatuulo
ngiisi lusiku, ubwa mbere hi'gulu lye'byaha byabo boonyene, na'kandi,
hi'gulu lye'byaha bya'bandi. Si Yesu atali ni'goorwa lyo'kukizi tanga
amatuulo mwene yago. Mukuba, yehe, akayitanga liguma naaho, lyo
aba ituulo lyo'kushaagiza abandu ibyaha byabo.
28 Abagingi bakulu, bâli kizi biikwa ku njira ye'maaja za Musa, banâli
riiri mu bukaholwe. Halikago ha nyuma, Rurema anabiika umwana
wage yenyene, anamúbiika na kwe'ndahiro. Ku yukwo, uyo Mwana
wage ayamiri atungiini imyaka ne'myakuula!

8

Yesu ye mugingi we'kihango kihyahya

1 Byo tuloziizi ukudeta, byo byebi: Umugingi witu mukulu, akoli
bwatiiri mwi'gulu, uluhande lwe'lulyo lwa Rurema, kwo ali hi'gulu
lya byoshi.
2 Na yaho, ho ali mu girira umukolwa gwage gwo'bugingi halya
Handu Heeru bweneene. Hanali hi'heema nirizina literesirwi na
Nahano yenyene, si litakaterekwa na'bandu.

---

* **7:17 7.17** Zaburi 110.4. † **7:21 7.21** Zaburi 110.4.

3 Ngiisi mugingi mukulu ali mu biikwa hi'gulu lyo'kukizi tanga
amatuulo ge'bitugwa bibaage, na'gandi matuulo. Kyo kikatuma no'yo
mugingi mukulu Yesu, naye âli kwiriiri abe ne'byo agatanga.
4 Si Yesu, ákibe akiri hano mu kihugo, atangaki biiragi mugingi!
Mukuba, hano mu kihugo hakola abandi bagingi, banali mu tanga
amatuulo, nga ngiisi kwe'maaja za Musa ziloziizi.
5 Kundu kwokwo, imikolwa yo bagweti bagaagira, kiri kiiza naaho.
Kinalyagagi na kizunguza kya íbiri mwi'gulu. Kyo kikatuma ikyanya
Musa âli kola agahangiisa lirya iheema lye'mihumaanano, Rurema
akamúkomereza kwokuno: «Usise bwija, halinde ulingaanie byoshi,
ukukulikirana na ngiisi kwo n'gagwanwa nakuyereka ku mugazi.*»
6 Yubwo bugingi bwo Yesu akahaabwa, bwo buhimiri bulya bugingi
bwa keera. Kiri ne'kihango kyo akola mu nywaniisa mwa'bandu
na Rurema, nakyo kyo kihimiri kirya kya keera. Mukuba, ikihango
kihyahya, kiyimangiiri ku mihango miija ukuhima iya keera.
7 Yikyo kihango kya mbere,† nga kitanganihiirwi, hátashubaga
hagaloozibwa ikindi kyo'kukigomboola.
8 Haliko, Rurema anabona kwa'bandu baage bakiri mu huba,
kyanatuma agaadeta:
«Nie Nahano nadeta kwokuno:
Mu siku ízigayija, ngashubi nywana ikihango kihyahya
na'Bahisiraheeri, kiri na'Bayuda.
9 Kitaganaki ba nga kirya kyo n'gatangi nywana na bashokuluza baabo,
ku kyanya n'gabarongoora no'kuboko kwani mu kubalyosa i
Miisiri.
Mukuba, yikyo kihango kya keera, bakakihongola,
kyanatuma ngabajanda. Nie Nahano nie wadeta.
10 Si ikihango kyo nganywana na'Bahisiraheeri mu siku ízigayija kyo
kyeki:
Ngayandika imaaja zaani mu mitima yabo,
halinde banakizi zisalira kwo.
Ngaaba Rurema wabo, nabo banabe bandu baani.
11 Hatagaki ba mundu úgayigiriza umutuulani wage,
kandi iri mwene wabo, ti: "Umenyage Nahano."
Mukuba, booshi bagaaba bakoli nyiji,
ukulyokera ku batoohiri mwo, halinde ku bakulu.
12 Na'mabi go bâli kizi gira, ngagakoga.
Ne'byaha byabo, ndâye ki bikengeere!‡»
13 Rurema, mu kudeta hi'gulu lye'kihango kihyahya, kuli kudeta
kwo akahindula kirya kya mbere kibe kishaaja. Na ngiisi íkiri mu
ba kikolaga kishaaja, kinabe kikuluukulu, iri kikola kigaamala.

9

Ukuyikumba Rurema mwi'heema lyage

1 Kirya kihango kya mbere, kyâli riiri ni'heema lye'mihumaanano.
Na mu kati kaalyo, mwa'bandu ba Rurema bâli kizi múyikumbira,
ukukulikirana ne'migeeza yalyo.

---

* **8:5 8.5** Yugwo mugazi, guli mugazi Sinaayi. Kulyoka 25.40. † **8:7 8.7** *yikyo kihango kya mbere* kyo Rurema akagira na'Bahisiraheeri ku kyanya bâli lyagaga kuguma na Musa mwi'dako lyo'mugazi Sinaayi. ‡ **8:12 8.8-12** Yeremiya 31.31-34.

2 Yiryo iheema, lyâli kizi terekwa. Lyanâli riiri mwo'bululi úbwâli
kizi buuzibwa Ahandu Heeru. Na mu kati kaabwo, mwo mwâli
kizi terekwa itara, kuguma na'kashasha ko'kukizi biikwa kwe'mikate
íyataluulwa imwa Rurema.
3 Mu yiryo iheema, mwâli kizi yajuulwa umulondo mula gwa kabiri,
gwanâli siisiri Ikisiika Kyeru Bweneene.
4 Yumwo, mwâli kizi terekwa akatanda ko'kukizi yokera
kwo'mubadu. Kâli kabugiirize kwe'nooro. Mwâli kizi terekwa
na'Kajumba ke'Kihango. Nako, kâli kabugiirize kwe'nooro imbande
zaako zooshi. Na mu kati kaako, mwâli singwirwi inyungu íkatulwa
mu nooro, íyâli mbiike mwe'mana.* Mwâli riiri ne'rya ngoni ya
Harooni íkashoga, kuguma na galya mabuye gabiri ge'kihango.
5 Na ku kalya kajumba, kwâli kangariiri bamakerubi† babiri. Bâli
riiri mwo'bulangashane bwa Rurema. Ibyubi byabo, byâli kangariiri
he'byaha byâli kizi kogerwa. Si yaga magambo gooshi, buno tutaki
hiitagi ikihe kyo twangagenderera ukukizi kigatondobola.
6 Yibyo byoshi bya mwi'heema lye'mihumaanano, ikyanya byâli kizi
ba keera byatengekwa kwokwo, lya'bagingi bâli kizi yingira mu bululi,
gira bakizi gira mwo'mukolwa gwabo.
7 Haliko, mu kisiika mwohe, mwâli kizi yingiraga umugingi mukulu
naaho. Kwanâli kizi ba liguma naaho ku mwaka. Atanganayingira
mwo, buzira kuba no'muko gwo'kutanga ituulo lyo'kukogwa ibyaha
byage yenyene, ne'bya'bandi, kundu bâli kizi huba buzira kumenya.
8 Mu kati ka yibyo byoshi, Umutima Mweru gwâli kizi yerekana
kwe'kyanya yiryo iheema lye'mihumaanano liki ryagagi ho, abandu
batangaki biiri no'bulyo bwo'kuyingira Ahandu Heeru bweneene.
9 Yibyo, gwâli riiri mugani gwa íbikola ho buno. Bikanayerekana
kwo'mwikumbi atangalonga ukuyeruusibwa mu mutima gwage, mbu
bwo ali mu tanga amatuulo ge'bitugwa bibaage, kandi iri agandi-gandi
matuulo.
10 Si yibyo byoshi, byâli kulikiriini naaho ne'byokulya,
ne'kinywebwa, ne'njira ndebe zo'kuyiyeruusa. Yâli riiri migeeza
naaho ye'bya'magala. Byanâli kizi kola naaho, halinde ukuhisagya ku
kyanya Rurema akabigomboola na íbiri bihyahya.

Kirisito akatangwa hi'gulu liitu

11 Haliko buno, umugingi mukulu Kirisito keera akayijaga. Na ngiisi
kwo agweti agaakola, kuli ku bindu biija. Ee! Keera bikayija. Kiri
na yaho handu heeru ho agweti agabikolera, hahimiri bweneene
lirya iheema lya keera. Hanali ho hatungiini. Mukuba, hatakagirwa
na'maboko ga'bandu. Hatanali mu bikabumbwa hano mu kihugo.
12 Ne'kyanya Yesu akayingiraga mu Kisiika Kyeru Bweneene,‡
atakayingira ho ku njira yo'kutanga imiko ye'mbene, kandi iri
ye'nyana. Si akahayingira ku njira yo'kutanga umuko gwage yenyene!
Na mu kuhayingira lyeryo liguma naaho, lyo akatuleetera ubukize
úbuli mu yama ho imyaka yoshi!

---

* **9:4 9.4** *mana* biri byokulya byo Rurema âli kizi heereza Abahisiraheeri mwi'shamba.
† **9:5 9.5** *bamakerubi* bingisho-ngisho íbigweti ibyubi. Hezekyeri 10.10-14. ‡ **9:12 9.12** *Kisiika Kyeru Bweneene* bidesiri hi'gulu lya'handu ho Rurema yenyene atuuziri.

13 Ikyanya abandu bali mu ba ne'miziro, abagingi bali mu bayeruusa
ku njira yo'kubashangira imiko ye'mbene ne'ye'shuuli. Bali mu
batumuulira na kwo'munyota gwe'nyana.
14 Aaho! Ka itali yo haahe kwo'muko gwa Kirisito gwo gugakizi
yeruusa imitima yitu ku mikolezi íyatudwakaza, halinde lyo tukizi
kolera Rurema úli mugumaana! Mukuba, Kirisito akayitanga ku njira
yo'Mutima Mweru, gira lyo aba ituulo lizira kashembo. No'yo Mutima
Mweru, ayamiri ho.
15 Abandu, ikyanya bâli tuuziri mu kihango kya mbere, bâli
yamiri bashwekiirwi mu byaha byabo. Halikago buno, Kirisito keera
akabashwekuula mwo, ku njira yo'kufwa kwage. Kwokwo, lyo
akabanywaniisa kuguma na Rurema ku njira ye'kihango kihyahya.
Na bwo bahamagiirwi na Rurema, bâye longe imigashani ye'myaka
ne'myakuula, nga kwo akabalagaania!
16 Ibindu bi'ragi bitangahyanwa, bítazi yerekana ku kasiisa
kwo'mundu úkalibiika keera afwagaga.
17 Mukuba, iragi liri mu kola naaho, ku kyanya umundu úkalibiika
keera afwa. Ndaanabwo bulyo bwo lyangakola mwo, ku kyanya akiri
ho.
18 Kyo kitumiri kiri ne'kihango kya mbere, kitakakola buzira kuyona
umuko.
19 Mukuba, ikyanya Musa akaba keera amenyeesa Abahisira-
heeri booshi ngiisi bye'maaja zidesiri, anayabiira amatavi ge'hisopo
ámashwekere kwi'pamba lidukula. Analijabika mu muko gwe'nyana
mufushe mwa'miiji, anagushangira ku kitaabo íkiri mwe'maaja. Abuli
gushangiraga na ku Bahisiraheeri booshi.
20 Haaho anadeta: «Yugu muko, gwo gwakwiza ikihango kya
Rurema. Keera anakyula kwo mukizi kisimbaha!§»
21 Yugwo muko, Musa anashubi gushangira na ku lirya iheema
lye'mihumaanano kwakundi, na ku birugu byoshi íbyâli kizi
koleesibwa mwo.
22 Ukukulikirana na yizo Maaja, hoofi ibindu byoshi bikwiriiri
bikizi yeruusibwa ku njira yo'muko. Na buzira kuyonwa kwo'muko,
ndaakwo kukogwa kwe'byaha.
23 Yibyo bindu byoshi, byâli riiri migani naaho ya íbiri mwi'gulu.
Kundu kwokwo, byâli kwiriiri ukukizi yeruusibwa ku njira yo'kutanga
amatuulo. Aaho! Ka itali yo haahe, kwe'bya mwi'gulu byonyene
bikwiriiri bikizi yeruusibwa ku njira ya'matuulo ágahimiri galya ga
mbere!
24 Yaho Handu Heeru ho Kirisito akayingira, hatali ho haguma na
lirya iheema írikagirwa na'maboko ga'bandu. Mukuba, lirya iheema
lyâli riiri kiiza naaho kya'Handu Heeru nirizina. Na bwo Kirisito
akayingiraga mwi'gulu mwonyene, buno akola imbere lya Rurema
hi'gulu liitu.
25 Umugingi mukulu, ali mu yingira mu Kisiika Kyeru Bweneene
ngiisi mwaka, ali ne'miko ítali ye'mwage. Haliko Kirisito yehe, atâli
kizi yitanga ubugira kingi ngi'tuulo lyo'kuyitwa.
26 Nga byangabiiragi kwokwo, nga Kirisito ali mu genderera ukukizi
libuuka ukulyokera he'kihugo kikabumbirwa. Haliko buno, keera

§ **9:20 9.20** Kulyoka 24.8.

akayija mu kihugo ku kihe kye'mberuuka, gira ayitange yenyene
lyeryo liguma naaho, libe ituulo lyo'kushaaza ibyaha.
27 Bishungisirwi kwo ngiisi mundu ali mu ba wa kufwa liguma
naaho. Ha nyuma, Rurema anamútwire ulubaaja.
28 Kyo kitumiri Kirisito naye akatangwa, gira ayitwe lyeryo liguma
naaho hi'gulu lyo'kushaaza ibyaha bya'bandu bingi. Aganaki shubi
yija mu kihugo ubwa kabiri. Si kutagaki ba hi'gulu lyo'kushaaza
ibyaha. Si leero kukolaga kugaaba hi'gulu lyo'kuyiji kiza ngiisi
ábagweti bagamúlindirira.

10

Kirisito ye ituulo írikwaniini

1 Imaaja za'Bayahudi, zâli riiri kizunguza naaho kye'biija íbyâli riiri
bigayija ha nyuma. Zitanâli riiri byo yibyo biija byonyene! Zâli desiri
kwo gaagalya matuulo gakizi tangwa ngiisi mwaka. Kwokwo, ikyanya
abandu baloziizi ukuyegeera Rurema, zirya maaja zitâye shobole
ukubatungaania.
2 Yago matuulo, gáki shobole ukubayeruusa, nge'mitima yabo
itashuba igakizi gwatwa ne'bihamba hi'gulu lye'byaha. Na goonyene
gatashuba gagakizi ki tangwa.
3 Si yukwo kukizi tangwa kwa'matuulo ngiisi mwaka, kuli mu
bakengeeza naaho kwo baki ryagagi ne'byaha.
4 Mukuba, bitangaziga kwe'miko ye'shuuli ne'ye'mbene yan-
gashaaza ibyaha.
5-6 Kyo kikatuma ikyanya Kirisito akayijaga mu kihugo, akabwira
Rurema:
«Byo uloziizi, kutali mbu ukizi tangirwa amatuulo
ge'bitugwa, kandi iri gandi-gandi matuulo.
Utakanasiima ukutangirwa amatuulo go'kusiriiza,
kandi iri go'kukogwa ibyaha.
Halikago, ukandingaaniza amagala.
7 Haaho, n'ganakubwira:
“E Rurema, keera nayijaga, gira nyiji gira ngiisi byo uloziizi.
Biri nga kwo biyandisirwi hi'gulu lyani mu Mandiko Meeru.*”»
8 Ubwa mbere, Kirisito akadeta: «Byo uloziizi, kutali mbu uk-
izi tangirwa amatuulo ge'bitugwa bibaage, kandi iri agandi matu-
ulo. Utanasiimaga amatuulo go'kusiriiza, kandi iri go'kushaaza
mwe'byaha.» Akadeta kwokwo, kundu Imaaja zidesiri kwo yago
matuulo gooshi gakizi tangwa.
9 Ha nyuma, anadeta na kwokuno: «Keera nayijaga, gira nyiji gira
ngiisi byo uloziizi.» Mu kudeta yago magambo, lyo Yesu akahongola
amatuulo ga mu maaja za Musa. Mukuba, âli loziizi ukugagomboola
ku njira yo'kuyitanga yenyene.
10 Na bwo Yesu Kirisito akagira byo Rurema âli loziizi, mu kutanga
amagala gaage gayitwe, kyanatuma twehe tugayeruusibwa lyeryo
liguma, buzira kushubi yeruusibwa-yeruusibwa.
11 Ngiisi mugingi, ayamiragi ayimaaziri mu mukolwa gwage
gwo'bugingi ngiisi lusiku. Atanali mu yoyerera mu kukizi tanga gaago-
gaago matuulo, kundu gatâye shobole ukushaaza ibyaha.

* **10:7 10.5-7** Zaburi 40.6-8.

12 Halikago umugingi witu Kirisito, yehe akayitanga hi'gulu
lye'byaha lyeryo liguma naaho, libe ituulo lyo'kuyama ho imyaka
ne'myakuula. Ha nyuma, abuli gendi bwatala uluhande lwe'lulyo lwa
Rurema.
13 Na yaho, akoli rindiriiri kwa'bagoma baage bagabiikwa mwi'dako
lya'magulu gaage, halinde akizi balaaviza kwo.
14 Kwokwo, Kirisito, ikyanya akayitangaga lirya liguma, lyo akayeru-
usa abandu, halinde banaba bakoli tungiini imbere lya Rurema imyaka
ne'myakuula!
15 Yago magambo, Umutima Mweru nagwo, gugweti gugatanga
ubumasi hi'gulu lyago. Ubwa mbere gukadeta:
16 «Nie Nahano nadeta:
Mu siku ízigayija, tuganywana ikihango, kinali kyo kyeki:
Ngayandika imaaja zaani mu mitima yabo,
halinde banakizi zisalira kwo.†»
17 Gudesiri na kwokuno:
«Ibyaha byabo, na'mabi gaabo,
ndâye ki bikengeere.‡»
18 Ne'ri abandu bangaba keera bakakogwa ibyaha byabo, iri batakiri
ni'goorwa lyo'kukizi tanga amatuulo hi'gulu lyabyo.

Tukizi yihangaana

19 E beene witu! Bwo Yesu keera akayonwa umuko gwage hi'gulu
liitu, tukola no'bulyo bwo'kuyami yingira Ahandu Heeru buzira kyoba.
20 Mukuba Yesu, mu kutanga amagala gaage, lyo akatuyiguliraga
injira mbyahya, inali ngumaana. Kwokwo, tuli mu yami yiyomeza
Ahandu Heeru bweneene, halya áhâli siisirwi na gulya mulondo.
21 Yesu ye kolaga mugingi witu mukulu, anayimangiiri inyumba ya
Rurema.
22 Kwokwo, tuyegeere Rurema ku bushagaluke, mu kumúbiika
kwo'bwemeere. Kundu ibyaha byâli kizi tuteera ibihamba mu mitima
yitu, haliko keera bikayeruusibwa. Kiri na'magala giitu kwakundi,
gakola mashuke na'miiji meeru.
23 Ku yukwo, bwo tukolaga no'mulangaaliro ku byo tuyemiiri
imbere lya'bandu, tukizi fiitirwa mu kugukania. Yugwo mulangaaliro,
Rurema ye katuheereza gwo, anali mwemeera.
24 Tuyigage na ngiisi kwo tugakizi vyulana mwo'rukundo, iri
tunagira imikolezi miija.
25 Tutanajande ukukizi kuumana kuguma, nga kwa'bandu baguma
bakoli komiiri. Halikago, tukizi kanania imitima. Ne'ngingwe, bwo
mubwini kwo'lusiku keera lwayegerera, lwo Yesu agagaluka kwo.
26 Iri twangaba keera tukamenyeesibwa íbiri byo'kuli, tunashubi
haasa-haasa mu byaha, iri ndaakiryo ituulo íryangatushaagiza
ibyaha.
27 Tunasigalage naaho mu kyoba, mu kulindirira kwo tugatwirwa
ulubaaja imbere lya Rurema, tunalashwe mu muliro úguli mu
yigwima bweneene. Mwomwo, mwo agasingoolera abagoma baage!
28 Ikyanya umundu ali mu haasa-haasa mu kuhubira Imaaja za
Musa, anatangirwe ubumasi na'bandu babiri kandi iri bashatu kwo
azihubira, lyeryo anayami yitwa, buzira kubonerwa ulukogo.

---

† **10:16 10.16** Yeremiya 31.33. ‡ **10:17 10.17** Yeremiya 31.34.

29 Aaho! Kutagi kwo bigaaba, iri umundu angaba ali mu kandagira Umwana wa Rurema yenyene? Anabe agayiriziizi no'muko gwe'kihango, kundu keera gukamúyeruusa. Anabe adusiri kiri no'Mutima Mweru gwo'bugashaane. Umundu mwene uyo, ka itali yo haahe kwo agahanirizibwa bweneene!
30 Tuyiji kwo Rurema akadeta: «Niehe, nie mwene ukuyihoola, nganaki yihoola!§» Akadeta na kwokuno: «Nahano agaatwa imaaja za'bandu baage.*»
31 Umundu, iri angatibukaga mu maboko ga Rurema úli mugumaana, uyo agaaba ahuumirwa lwoshi!
32 Mukengeere isiku za mbere, ngiisi kwo mukamolekerwa no'mulengeerwe. Ne'kyanya mukateerwa na'malibu, mwanagaguguma mwo, iri munasikama.
33 Abandu bâli kizi mùlibuza, iri banamùyamiriza. Ne'kyanya abiinyu nabo bakalibuzibwa, mutakabahemukira.
34 Ikyanya bâli kizi libuukira mu nyumba ze'mbohe, na niinyu mwâli kizi libuukira kuguma. Kiri ne'kyanya mukanyagwa ibindu biinyu, mwâli kizi leka bigendage naaho, iri munashambaala. Mukuba, mwâli yiji kwo mukoli bikiirwi íbigayama ho. Binali byo biija ukuhima birya byo mukanyagwa.
35 Ku yukwo, bwo mukoli hiiti umulangaaliro, mutagukabulire! Ikyanya mugakizi gukania, mwâye longe imbembo mbamu.
36 Mukwiriiri mukizi yihangaana, halinde lyo mushobola ukukizi gira byo Rurema aloziizi. Munayakiire ngiisi byo akamùlagaania.
37 Mukuba, ha nyuma hiniini,
«Ulya wo'kuyijaga, agayija ngana, ataganatinda.
38 Ne'ri umundu angaba akwaniini imbere lyani,
agaramba ku njira yo'kumúbiika kwo'bwemeere.
Haliko, iri angagaluka kifudeete, atangaki nzimiisa!†»
39 Kundu kwokwo twehe, tutalyagagi mu bandu bo'kugaluka kifudeete, tunashereezibwe. Si tuli bandu bo'kubiika Rurema kwo'bwemeere, tunakizibwe.

11

Ábâli kizi biika Rurema kwo'bwemeere

1 Umundu, iri angabiika Rurema kwo'bwemeere, ali mu ba na'kasiisa ku byo alangaliiri, kundu atazi bibona.
2 Bwobwo bwemeere, bwo bashokuluza biitu ba keera bâli kizi hugizibwa kwo.
3 Ku njira yo'bwemeere, kwo tuyijagi kwe'bindu byoshi bikabumbwa mu kukyula kwa Rurema. Ee! Byoshi íbiri mu boneka, akabibumba mu bitâli bonesiri.
4 Habeeri, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma ikyanya akamútangira ituulo, lyo likaba liija ukuhima lirya lye'mwa Kahini. Na hi'gulu lyo'bwemeere bwage, kyanatumaga Rurema agayemeera ituulo lyage, anamúhuuza kwo akoli kwaniini imbere lyage. Bwobwo bwemeere bwage, bwo bunatumiri Habeeri akiri mu deta, kundu akoli fwiri.

§ **10:30 10.30** Bukengeeze 32.35. * **10:30 10.30** Bukengeeze 32.36; Zaburi 135.14. † **10:38 10.37-38** Habakuki 2.3-4.

5 Na bwo Hinoki naye âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma
atagaafwa. Rurema anamútwala akiri mugumaana. Na kundu abandu
bakakizi múshakula, batanamúbona. Mukuba, Rurema yenyene âli
mali mútwala. Binadesirwi hi'gulu lyage kwe'kyanya atâli zaazi
twalwa, âli koli simisiizi Rurema.
6 Ndaaye mundu úwangasimiisa Rurema, átazi múbiikaga
kwo'bwemeere. Umundu, iri angalooza ukuyegeera Rurema, akwiriiri
ayemeere kwo ali ho, na kwo ali mu hemba ngiisi ábali mu múlooza.
7 Nuhu naye, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma
agamúsimbaha mu kuyubaka ulya nangungubanga wa'mashuba,
halinde anakiza abandu be'mbaga yage. Mukuba, Rurema âli mali
gwanwa amúkengula hi'gulu lyo'mwijulire, ku kyanya atâli zaazi
gubona. Na ku bwobwo bwemeere bwage, kwo akahaniisa abandi
booshi. Kwokwo, kwo Nuhu akaharuurirwa kwo ye kwaniini imbere
lya Rurema.
8 Hiburahimu naye, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma
agamúsimbaha, mu kugenda ho atâli yiji. Mukuba, Rurema âli mali
múhamagala, anamúbwira kwo agende mu kihugo kye'mahanga,
anamúlagaania kwo agamúheereza kyo, kibaagage kye'mwage.
9 Ku bwobwo bwemeere, Hiburahimu anagendi shumbika mu
kihugo kya beene, akola kinyamahanga. Kinali kihugo kyo Rurema
âli mali gwanwa amúlagaania! Hiburahimu âli yamiri atuuziri yo mu
maheema, nga kwo Hisake na Yakobo nabo bakagira. Mukuba, bâli
mali longa gwogwo muhango kwo nabo bagalonga ku byo Hiburahimu
âli bikiirwi.
10 Hiburahimu âli riiri no'mulangaaliro kwo âye ki tuule mu kaaya
ko Rurema yenyene akategeka, keera anayubaka, ko kanali ku ndaliro
ngomu.
11 Saara* naye, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere. Kwokwo, kundu
âli riiri mushaaja bweneene, halikago analonga ukubuta umwana.
Mukuba, akabona kwo Rurema ali mwemeera, na kwo aganamúgirira
ngiisi byo akamúlagaania.
12 Kwokwo, kwo'yo mundu muguma Hiburahimu, akayiji ba shoku-
luza wa'bandu bingi, kundu âli kola nga úfwiri. Yabo bandu banayija
ba kanyegete nge'ndonde íziri kwi'gulu. Banaba kandaharuurwa, nga
mushenyu gwa kwi'buga.
13 Yabo bandu booshi bâli kizi fwa bali no'bwemeere. Kundu
kwokwo, batakalonga byo akabalagaania. Si bâli kizi bilangiiriza ku
hala, iri banabishambaalira. Banakizi yemeera kwo bali binyama-
hanga mu kihugo, na kwo bashumbisiri mwo naaho.
14 Ikyanya abandu bali mu detaga amagambo mwene yago, bibonek-
eriiri kwo bagweti bagalooza ikihugo kyabo kya boonyene.
15 Nga bâli ki kumbwiri ikihugo kyo bakabunga mwo, bangabungu-
usiri.
16 Haliko, bâli kola mu yikumbula akaaya ka mwi'gulu. Ko
kanahimiri akaaya ko bakabunga mwo. Kyo kitumiri Rurema atali
mu fwa ishoni zo'kudetwa kwo ali Rurema wabo. Keera akanabalin-
gaaniza akaaya.

---

* **11:11 11.11** Guno muziizi gwi'kumi na muguma, hali bandu baguma ábali mu sobanukirwa kwo'bwemeere bwa Hiburahimu bwo buli mu detwa.

17-18 Ha nyuma, uyo Hiburahimu, Rurema anamúgeza, mu
kumúbwira kwo amútangire umwana wage Hisake, libe ituulo
lyo'kuyitwa. Na bwo Hiburahimu âli biisiragi Rurema kwo'bwemeere,
kyanatuma agamútanga, kundu uyo mwana âli riiri kininga, na kundu
Rurema âli mali gwanwa amúlagaania: «Mwi'kondo lya Hisake, mwo
mugalyoka abandu be'kibusi kyawe.†»
19 Uyo Hiburahimu, akayitoneesa kwo Rurema ashobwiri
ukumúzuulira Hisake mu bafwiri. Kunali nga kwo bikaba. Mukuba,
ikyanya akashubi yakiira uyo mwana wage, akaba nga úwagalulwa
mu bafwiri.
20 Hisake naye, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma
agagashaanira Yakobo na Hesahu ku byâye ki yije.
21 Yakobo naye, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma
ikyanya âli kola bu fwa, agagashaanira bagala Yusefu, iri anayikumba
Rurema, asikamiiri ku ngoni yage.
22 Ha nyuma, Yusefu naye, anafwa. Na bwo naye âli biisiragi Rurema
kwo'bwemeere, kyanatuma agagwanwa adeta hi'gulu lyo'kubunguuka
kwa'Bahisiraheeri mu kihugo kye'Miisiri. Anasiga abalagiiriza ngiisi
kwo bagatwala imigongolo yage.
23 Ababusi ba Musa, nabo bâli biisiri Rurema kwo'bwemeere,
kyanatuma ikyanya akabutwa, bagaamala myezi ishatu bagweti
bagamúbisha. Mukuba, bakabona kwo ali mwana mwija. Na kundu
mwami âli mali gwanwa akyula kwa'baana ba'Bahisiraheeri bayitwe,
batâli múyobohiri.
24 Musa naye, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma ikyanya
akaba akola mushosi, agalahira kwo atakizi ki buuzibwa mwana
wo'muluzi-nyere wa Faraho.
25 Anatoola ukulibuukira kuguma na'bandu ba Rurema, ho angay-
isimiisa mu byaha ku kyanya kiniini.
26 Âli langaliiri kwo Rurema agamúhemba. Kyo kikatumaga
agaabona kwo kugayirizibwa hi'gulu lya Kirisito, kwo kuli na'kamaro
bweneene ukuhima ubugale bwoshi bwa mu kihugo kye'Miisiri.
27 Na bwo'yo Musa âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma
agalyoka i Miisiri buzira kuyoboha uburaakari bwo mwami wayo.
Anakizi yihangaana, bwo âli riiri nga akoli bwini Rurema, kundu
Rurema atali mu boneka.
28 Bwobwo bwemeere bwage, bwo bukanatuma agagiriisa ulusiku
lukulu lwe'Pasaka mu Bahisiraheeri. Anababwira kwo bashangire
imiko ye'bibuzi ku bihamambiro bye'nyumba zaabo. Kwokwo,
ikyanya ulya muganda nakiminika agalengaga, atayiji kengeera ayita
ifula zaabo.
29 Yabo Bahisiraheeri, nabo bâli biisiri Rurema kwo'bwemeere,
kyanatuma bagajabuka Inyaaja Ndukula nga ábagweti bagalenga
áhakamiri. Haliko Abamiisiri boohe, iri bakagira mbu nabo bagijabuk-
age, yanayami babindikira.
30 Bwobwo bwemeere bwa'Bahisiraheeri, bwanatumaga bagaamala
isiku zirinda bagweti bagazunguluka uluzitiro lwa'kaaya ke'Yeriko,
halinde lwanayihongoleka haashi, buu!
31 Umushule Rahabu, naye âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyana-
tuma agayegereza balya bagahirizi. Kwokwo, kundu abandu ba mu

† **11:17-18 11.17-18** Ndondeko 21.12.

kaaya kaage bakayitwa mukuba batâli simbahiri Rurema, halikago yehe, atanaki yitirwa kuguma nabo.
32 Bikagi byo nangaki deta? Si ndaakikyo kihe kyo nangaki deta mwe'myazi ya Gidyoni, ne'ya Baraka, ne'ya Samusooni, ne'ya Yefuta, ne'ya Dahudi, ne'ya Samweri, kiri na'bandi baleevi.
33 Yabo booshi bâli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma baguma baabo bagasinda ubugoma bwa'gandi maami. Abandi, banakizi twa imaaja ku njira íkwaniini. Abandi banayakiira byo Rurema âli mali gwanwa abalagaania. Abandi banafumba utunwa twe'ndare.
34 Abandi, banazimya umuliro, kundu gwâli gweti gugayigwima bweneene! Abandi, banahushwa ne'ngooti. Na kundu bâli riiri mu bukaholwe, haliko banalongaga imisi, banaba ndwani mwi'zibo, banahaviiriza abasirikaani be'mahanga.
35 Abakazi baguma, banazuulirwa abafwiri baabo, bakola bagumaana.
Abandi baabo, ikyanya bakagomoolwa bweneene, banalahira ukushwekuulwa. Banaguguma naaho halinde ukufwa, gira lyo bakalonge ukuzuukira mu biri biija ukuhima íbiri ho.
36 Abandi baabo, banakubulwa ingoni iri banafukwa akahoogo. Abandi, banashwekwa ne'minyororo, banalashwa mu nyumba ze'mbohe.
37 Abandi, banayitwa mu kulashwa amabuye. Abandi, banatolwa mwe'bitolo bibiri-bibiri ne'misumeeni. Abandi, banayitwa ku ngooti. Baguma baabo bâli tuuziri mu bukeni, banakizi genda bayambiiti imbu ze'bibuzi ne'ze'mbene. Bâli kizi libuzibwa, iri banagayirizibwa.
38 Bâli kizi genda bagayangaara mwi'shamba, na mu migazi. Banayifunde mu myobo, na mu bikombo. Kino kihugo kibi, kitâli kwaniini kwo bakituule mwo.
39 Yabo bandu booshi, bwo bâli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma bagahuuzibwa. Kundu kwokwo, birya byo Rurema âli mali gwanwa alagaania, ndaaye kiri no'muguma wabo úkabilonga.
40 Mukuba, Rurema akashungika kwo twe tugalonga ibiija ukubahima. Akanashungika kwo'kutungaana kwabo, kugaaba naaho kuguma na kwe'mwitu.

12

Ukuyerekezibwa kwa'baana ba Rurema

1 Yutwo tumasi twoshi, bwo tukoli tuzungulusiri nga kibungu, tukizi yihangaana ku byo tushungikiirwi! Tutuulage nga ábali mu tibita mu ndangwe. Tunayishaaze mwo ngiisi íbyangatuhangirira, na ngiisi byaha íbiri mu tuyizingira kwo.
2 Tukizi lola ku Yesu. Mukuba, ubwemeere bwitu, buli mu múyegamira kwo, ukulyokera indondeko, halinde ukuyusa. Yenyene akagooyera, mu kuyitirwa ku kibambo. Na kundu akakilongeraga kwe'shoni, atanazitwaza. Mukuba, âli bikiirwi ubushambaale. Na buno, akoli bwatiiri uluhande lwe'lulyo lwe'kitumbi kya Rurema.
3 Abagoma ba Yesu, bâli kizi gira mbu bamúhangirire. Kundu kwokwo, mukizi kengeera ngiisi kwo akabagooyera. Kwokwo, niinyu mutayiji yoloha, mbu muhebuure.

4 Mukuba, kundu muli mu hangana na'banabyaha, si umuko gwinyu
gutazi yonwa.
5 Ka keera mwayibagira ngiisi kwo Rurema ali mu mùhanuula nga
baana baage? Si akadeta kwokuno:
«E mugala wani! Ikyanya Nahano akuleeza mu kihano,
utakizi kigayiriza.
Ne'kyanya agakukanukira, utavunike umutima.
6 Mukuba, ngiisi ye Nahano akuuziri,
anabe ayemiiri kwo ali mugala wage,
ye na yoyo ye ali mu hana.*»
7 Ku yukwo, ikyanya mugakizi longaga amalibu, mukizi gagooyera
mwo. Mukuba, kwokwo lyo Rurema ali mu mùgira mube baana baage.
Ngiisi yishe wo'mwana, ali mu hana umwana wage.
8 Aaho! Iri Rurema angaleka ukumùhana nga kwo ali mu hana
abandi booshi, iri mutakiri baana baage nirizina. Munabe mukola
baana be'mbuga.
9 Badaata, ikyanya bâli kizi tuhana, twâli basimbahiri. Aahago! Ka
itali yo haahe kwo tukwiriiri tukizi simbaha na Daata we'mitima yitu,
gira lyo tuba bagumaana!
10 Badaata, ikyanya bâli kizi tuhana, kwâli kizi ba naaho nga ngiisi
kwo bâli bwini. Haliko Daata Rurema yehe, ikyanya ali mu tuhana,
kuli mu ba ku njira yo twangagenduukirwa mwo. Kwokwo, lyo tuba
beeru, nga kwo naye ali mweru.
11 Ikyanya abandu bali mu longa ibihano, batali mu siima. Si
bali mu jengeerwa naaho. Kundu kwokwo, ha nyuma bali mu yiji
biyimbula mwo'mutuula, banayigirizibwe ukugira íbikwaniini imbere
lya Rurema.
12 Ku yukwo, kundu mukoli yolohiri, musikamagye amaboko giinyu,
kiri na'madwi giinyu!
13 Na bwo mukola mu shunuka, «mukizi lenga mu njira
ízishongiini,†» gira lyo mukalonga ukukizibwa. Mutayiji kengeera
mwalunguluka.

Mutakolwe kwo mwalahira Rurema

14 Mukizi fiitirwa, mu kulooza umutuula na'bandu booshi. Munakizi
ba bandu beeru! Mukuba, umundu, iri angaba atayerusiibwi,
atangabona Nahano.
15 Mukizi ba masu! Hatagirage muguma winyu úgateera
ubugashaane bwa Rurema! Mutanaleke umundu abe ngi'sina lilulu
mu kati kiinyu. Mukuba, mwene uyo, angaleeta akalugi mu bandu
bingi, anabayulubaze.
16 Hatanagirage úgakizi sambana. Hatanagire úgaaba agayiriziizi
Rurema. Si Hesahu akagayiriza Rurema, mu kuguliisa ubugashaane
bwage bwe'fula ku byokulya bye'liguma naaho.
17 Munayiji kwo ha nyuma âli loziizi ukushubi buyakiira. Kundu
kwokwo, yishe anamúlahirira. Na kundu akayigonga yishe ku
migenge, haliko atakalonga ukuhindula ngiisi kwe'migashani yâli mali
gwanwa yadetwa.

---

* **12:6 12.5-6** Migani 3.11-12. † **12:13 12.13** Migani 4.26.

18 Mwehe, umugazi gwo mukayegeera mutangaguhumiri kwo
ngo'mugazi Sinaayi. Mukuba, ikyanya Abahisiraheeri bakaguyegeer-
aga, gwâli kizi yigwima kwo'muliro. Gwanâli koli yidisiri kwe'kihulu
kya namudidi. Gwanaba na kwe'kihuhuuta.
19-20 Ku yugwo mugazi, kwanadihirizibwa ikibuga. Kwanayu-
vwikana no'mulaga, úgudesiri kwokuno: «Ngiisi íkigaafina ku
yugu mugazi, munayame mugakiyita mu kukilasha amabuye, kundu
kyangaba kiri kitugwa kiinyu![‡]» Yabo Bahisiraheeri, ikyanya bakab-
wirwa kwokwo, banahuumirwa, banayinginga Musa kwo yiryo izu
litaki shubi badesa.
21 Yibyo byoshi, bikabaleezagya mwe'kinyukura, halinde kiri na
Musa yenyene anadeta: «Ngweti ngajuguma ne'kyoba.[§]»
22 Haliko, mwehe keera mukahikaga ku Mugazi gwe'Sayuni, i
Yerusaleemu ya mwi'gulu. Kanali ko kaaya ka Rurema úli mugu-
maana. Munakola imbere lye'binoono ne'binoono bya'baganda
ábakumaniri mu kati ko'mushambaalo.
23 Keera mukagwana ya'bandu bi'shengero, zo fula za Rurema.
Na'maziina gaabo gakoli yandisirwi yumwo mwi'gulu. Mwo mukanag-
wana na Rurema yenyene. Ye mu twa imaaja za'bandu booshi. Mwo
mukanagwana ne'mitima ya'bandu ábakoli kwaniini imbere lyage,
banakoli tungiini.
24 Mwo mukagwana na Yesu yenyene. Ye kanywaniisa abandu
kuguma na Rurema ku njira ye'kihango kihyahya. Mwo mukag-
wana no'muko úguli mu deta hi'gulu lya'magambo miija, ukuhima
ugwe'mwa Habeeri.
25 Ku yukwo, bwo Rurema aki gweti agadeta, mutakolwe mbu
mumúlahire! Mukuba, akabiika ikikando mu Bahisiraheeri hano mu
kihugo. Ne'kyanya bakakigayiriza, ndaaye úkafuuka. Aaho! Ka itali
yo haahe, kwo na nyiitu tutagafuuka, iri twangayihindulira Rurema,
anagweti agatukengula ukulyoka mwi'gulu mwonyene!
26 Yaho keera, izu lya Rurema likashagaania ikihugo! Halikago buno,
keera akagwanwa abiika umuhigo kwokuno: «Ngaki shubi shagania
ikihugo lindi liguma. Kitanali kyonyene naaho. Si leero ngashagania
kiri ni'gulu![*]»
27 Yiryo igambo «lindi liguma» liyerekiini kwo íbikabumbwa byoshi
bigaki shaganibwa, binashaazibwe, halinde íbitangashaganibwa
bibaagage byo bigasigala.
28 Kwokwo, bwo tugayakiiraga ubwami úbutagashaganibwa, tuk-
wiriiri tukizi yivuga Rurema. Ee! Tukizi múyikumba ku njira
íkwaniini mu kati ko'lushaagwa lwoshi, na mu kati ke'kyoba.
29 Mukuba «Rurema witu, guli muliro gwo'kujigiivya![†]»

13

Amahano go'kuyusa

1 Mugenderere ukukizi kundana nga baguma!
2 Munakizi kengeera ukuyegereza abageezi. Mukuba, mu
kubayegereza, baguma keera bakayegereza abaganda buzira ku-
menya.

---

‡ **12:19-20 12.19-20** Kulyoka 19.12-13. § **12:21 12.21** Bukengeeze 9.19. * **12:26 12.26** Hagayi 2.6. † **12:29 12.29** Bukengeeze 4.24.

3 Na ábashwesirwi mu nyumba ze'mbohe, nabo mukizi bakengeera.
Munabe nga mushwesirwi kuguma. Na ábali mu libuzibwa kwakundi,
mukizi ba nga muli mu libuukira kuguma.
4 Umundu, iri angaba ahisiizi umukazi, abandu booshi bakwaniini
bamúheereze ulushaagwa. Na ngiisi mukazi keera úwahisibwa,
kwo na kwokwo! Na boonyene, bakizi yitaluula imwa Nahano.
Hatanagirage úgakizi sambana, kandi iri kuyeruzania. Mukuba,
mwene yabo, Rurema agaki bahaniiriza.
5 Mutanakizi kundaga ifwaranga! Si mukizi tuugiza imitima yinyu
ku byo mugweti. Mukuba, Rurema akadeta kwokuno:
«Ndâye kusige, ndanâye kuhemukire.*»
6 Kyo kitumiri tuli mu deta buzira kyoba:
«Nahano ye mutabaazi wani! Ku yukwo, ndagayoboha.
Kuti kwo'mundu angaki ngira?†»
7 Mukizi kengeeraga abimangizi biinyu. Mukuba, bâli kizi
mùyigiriza Igambo lya Rurema. Mukizi kengeera ngiisi byo bâli kizi
gira, na ngiisi kwo bikabagenduukira. Ngiisi kwo bâli biisiri Rurema
kwo'bwemeere, kube kwo na niinyu mugakizi múbiika ku bwo.
8 Yesu Kirisito ye yolya ukulyokera bigingo, na zeene, halinde imyaka
ne'myakuula!
9 Ikyanya mugayijirwa na'gandi-gandi migirizo, mutayemeer-
age kwo gamùhabure. Mutanakizi kangwa ne'maaja zo'kulahira
ibyokulya birebe. Ikyanya abandu bali mu kulikiriza imaaja mwene
yizo, ndaako kamaro ko bali mu zilonga mwo. Si twehe, tukizi sikamya
imitima yitu ku lukogo lwa Rurema.
10 Ituulo liitu keera likayitwa ku katanda. Si abagingi ábali mu kola
mwi'heema lye'mihumaanano lya Rurema batahangwirwi ukulilya
kwo.
11 Umukulu wa'bagingi, ali mu twala imiko ye'bitugwa Ahandu
Heeru Bweneene, hi'gulu lyo'kushaaza ibyaha bya'bandu. Haliko
imitumba, bali mu gitwala inyuma lya'kaaya, gira bagendi gisiriigiza
yo.
12 Kyo kitumiri Yesu naye akagendi yitirwa inyuma lya'kaaya,‡
halinde analonge ukuyeruusa abandu baage ku njira yo'kuyonwa
umuko gwage.
13 Ku yukwo na nyiitu, tugwanage Yesu inyuma lya'kaaya. Nga ngiisi
kwo akalonga ishoni, na nyiitu tugendi zilonga.
14 Mukuba, hano mu kihugo, tutahiiti akaaya ko tugayama mwo. Si
tulangaliiri kwo twâye ki tuule mu kaaya ákâye yije.
15 Kwokwo, tukizi yamaga tuli mu yivuga Rurema mu kati ka Yesu.
Ee! Libe li'tuulo lyo tugakizi mútangira. Mukuba, ngiisi ábayemiiri
iziina lya Yesu, yubwo bwivuge, byo bitumbwe byo'tunwa twabo.
16 Mutanakizi yibagira ukugirirana amiija. Si mugenderere ukukizi
tabaalana. Mu kugira kwokwo, lyo mugaaba mwatanga amatuulo
go'kusimiisa Rurema.
17 Mukizi simbaha abimangizi biinyu, iri munayibiika mwi'dako
lyabo! Mukuba, bo bali mu yama balaaziri imitima yinyu. Na ngiisi
byo bali mu giraga, Rurema agaki babuuza byo. Ku yukwo, mukizi
basimbaha, gira lyo balonga ukukizi shagaluka mu mukolwa gwabo.

---

* **13:5 13.5** Bukengeeze 31.6. † **13:6 13.6** Zaburi 118.6-7. ‡ **13:12 13.12** *kaaya* Yerusaleemu.

Gutayiji kengeera gwabazidohera. Mukuba, iri gwangabazidohera, mutangaki gugenduukirwa mwo.
18 Na nyiitu, mukizi tuhuunira imwa Rurema. Mukuba, tuli
na'kasiisa kwo tuli mu yiyeka ku ngiisi mabi. Tunali mu looza ukukizi
gira íbikwaniini mu kati ka byoshi.
19 Namùyinginga kwo muhuunage Rurema ashubi ngalulira iyo
munda imwinyu duba.
20 Nahamwitu Yesu, ye mungere mukulu we'bibuzi. Keera akanay-
onwa umuko gwage mu kukwiza ikihango kye'myaka ne'myakuula.
Na buno, Rurema keera akamúzuula mu bafwiri, halinde twanalonga
umutuula.
21 Kwokwo na niinyu, Rurema akizi mùtungaania mu miija gooshi,
halinde lyo mulonga ukukizi kola ngiisi byo aloziizi. Yehe yenyene,
abe ye gakizi tukola mwo, halinde tukizi gira íbimùsimisiizi mu kati ka
Yesu Kirisito. Yesu akizi yama ali mu huuzibwa imyaka ne'myakuula!
Bikizi ba kwokwo!

Amagambo go'kusezerana

22 E beene witu! Yaga maruba, go n'gamùyandikira hano, biri ku
bwofi naaho. Na bwo keera namùhanuulaga, namùyinginga kwo
mugayakiire ku bwigenderezi.
23 Ndoziizi mumenye kwo mwene witu wa Timoteyo keera ash-
wekuulwa. Ne'ri angayija hano duba, tugayijanwa ku kyanya ngayiji
mùbona.
24 Mundamukize ibirongoozi biinyu byoshi, kuguma na'bandi bandu
booshi ba Rurema. Na'biitu ba mu kihugo kye'Hitaliya, nabo
bamùlamusa.
25 Mukizi yama muli mu gashaanirwa mweshi!

Amaruba ga Yakobo

Indangiriro

Yago maruba, Yakobo akagayandikira Abayahudi ábâli shabukiiri mu mahanga. Âli riiri mwene wabo Yesu, anâli riiri kirongoozi kihamu mwi'shengero lye'Yerusaleemu. Yaga maruba gatuyeresiri kwe'ri twangaba tuli no'bwemeere, tukwaniini ukubuyerekana mu kukizi gira imikolezi miija. Buzira kwokwo, ubwemeere bwitu iri bunali bwa busha.

Mu yaga maruba, Yakobo ayandikiiri abandu ba kwingi-kwingi: abandu ábali mu gaya ukugezibwa, na'bagale ábali mu yikangaata, na ábali mu yikundirira, na ábali mu koleesa utunwa buligo, na'balyalya, na ábali mu hambanwa, na ábali mu twirana imaaja.

Mu yaga maruba, Yakobo ali mu kizi galukira-galukira mu magambo. Ku mugani, ali mu kizi yerekana ngiisi kwa'bagale bali mu tebwa no'bugale bwabo. Gaago magambo gali mu tee detwa mu 1.9-11, ganali mu shubi detwa mu 2.1-13 na 5.1-6. Kwo na kwokwo na ku gandi kwakundi.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Yakobo 2.20-22: «E muhwija, ka uki loziizi ukuyerekwa kwo'bwemeere buzira mikolezi miija butahiiti kamaro? Si shokuluza witu Hiburahimu, ikyanya akagira imikolezi miija, lyo Rurema akamúharuura kwo akoli kwaniini imbere lyage. Mukuba, akatanga umwana wage Hisake abe ituulo lyo'kuyitwa ku katanda. Ka utabwini kwo'bwemeere bwa Hiburahimu bwâli kizi kolekera kuguma ne'mikolezi yage. Ee! Ubwemeere bwage, bwanatungaana hi'gulu lyayo.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1)
b) Ukugezibwa no'kutebwa (1.2-18)
c) Ngiisi byo tuli mu yuvwa, tukwaniini no'kubigira (1.19-27)
d) Tutakizi yikundirira (2.1-13)
e) Ubwemeere bukwaniini bukizi kana mu mikolezi yitu (2.14-26)
f) Tukwaniini tukizi hangirira utunwa twitu (3.1-12)
g) Tukizi ba bitegeereza, tutanakizi kulikira ibye'kihugo (3.13–4.17)
h) Yakobo akengula abagale ábali mu libuzania (5.1-6)
i) Ikyanya tuli mu libuuka, tukizi yihangaana (5.7-11)
j) Tutakizi biika ikikando (5.12)
k) Ikyanya tuli mu huuna Rurema, tukizi múbiika kwo'bwemeere (5.13-18)
l) Ikyanya abandi bali mu hababuka mu bwemeere, tukizi bagalula (5.19-20)

Indangiriro

1 Niehe Yakobo, ndi mukozi wa Rurema na wa Nahamwitu Yesu Kirisito. Namùlamusa, mwe milala ikumi ni'biri, kwo mushabukiiri mu mahanga.

Tukizi yihangaana mu magezo

2 E beene witu! Ikyanya mugakizi longa amagezo ga kwingi-kwingi,
mukizi gabona kwo gali ga kushambaala mwo!
3 Ee! Muyiji kwe'kyanya ubwemeere bwinyu bugweti bugagezibwa,
lyo muli mu longa ukuyihangaana.
4 Kwokwo, mukizi yihangaana, halinde ku mbeka, lyo mulonga
ukutungaana mu kati ka byoshi. Munabe mukoli kwaniini, buzira
kubulirwa ne'kindu kyoshi.
5 Muguma winyu, iri angabulirwa no'bwitegeereze, akwiriiri
abuhuunage imwa Rurema. Na Rurema, agamúheereza bwo.
Mukuba, ikyanya Rurema ali mu buhaana, kuli mu ba ku mutima
úgushenguusiri, na buzira kukanukirana.
6 Halikago, ikyanya agabuhuuna imwa Rurema, akwaniini amúbiike
kwo'bwemeere, na buzira kugangaanwa. Mukuba, iri umundu angaba
ali ne'migangaanwe, ali mu ba nge'midunda ígweti ígayehuulwa-
yehuulwa, mu kufukwa iyo munda ne'yo munda!
7 Umundu mwene uyo, atasalire kwo agalonga ikindu imwa Nahano.
8 Bwo ali ne'mitima ibiri, ndaanaho ho ayimangiiri.

Amahano imwa'bakeni ne'mwa bagale

9 Umundu, iri angaba ali mukeni, atahubagale, bwo akoli kuziibwi
mu kati ka Rurema.
10 Haliko ngiisi mugale, ukuyiyuvwa kwage, kube bwo abiisirwi
haashi. Mukuba, agaki lenga naaho, nga twaso twa mu kishuka.
11 Ikyanya izuuba liri mu ba keera lyatwa, ikyuka kyalyo kiri
mu bogamya imbuto. Utwaso tunaholoke, tunabe tutaki buyahiri.
Kwokwo, no'mugale naye, ikyanya ali mu ba akiri mu hiduukira mu
mikolwa yage, mwomwo mwo ali mu fwira.

Rurema atali mu yingiza abandu mu magezo

12 Umundu ahiriirwi, ikyanya ali mu yihangaana mu magezo!
Mukuba, ikyanya agaaba keera agahima, Rurema agamúhemba
ubulamu, lube lushembe lwage. Ngiisi ábamúkuuziri, kwokwo kwo
âli mali gwanwa abalagaania.
13 Ikyanya umundu agagezibwa, atadete kwo Rurema ye wamúgeza.
Mukuba, Rurema atangagezibwa na'mabi. Ndaanaye mundu ye
angageza.
14 Si ikyanya umundu ali mu gezibwa, ali mu kululwa na'mifwije
mabi ga yenyene. Ne'kyanya gali mu ba keera gamúhemuraga,
15 gali mu ba nga keera gaheeka inda mu kati kaage, ganayiji múbuta
mwe'byaha. Ne'kyanya ibyaha biri mu ba keera byamúkulaga mwo,
binamúyite.
16 E beene witu bakundwa! Mutakizi tebeka.
17 Ngiisi kindu kiija kyo tuli mu longa, kinabe kitungiini, kyohe kiri
mu lyoka mwi'gulu imwa Rurema. Yehe, ali Yishe we'mirengeerwe,
atanali mu hinda-hinda nga bimbehwa.
18 Ukukulikirana na kwo akashungika, akatugiraga tube baana baage
ku njira yi'Gambo lyage lyo'kuli. Kwokwo, lyo tuba ba mbere mu
byoshi byo akabumba.

Tukizi yuvwa Igambo lya Rurema, no'kulisimbaha

19 E beene witu bakundwa! Munyuvwirizagye bwija! Hatagire úgakizi deta ku mulindi! Haliko mukizi ba beeshu mu kuyuvwiriza. Mutanakizi ki yagalwa duba.
20 Mukuba, kutali ku njira yo'kuyagalwa, kwo'mundu angagira íbikwaniini imbere lya Rurema.
21 Ngiisi bikoleere íbimùli mwo, mubishaazagye, kuguma na ngiisi mabi, kwo gakoli luguusiri. Mukuba, Rurema keera akabiika igambo lyage mu mitima yinyu. Kwokwo, muliyakiire mu kati ko'butuudu. Mukuba, yiryo igambo lyage, lyo lishobwiri ukumùkiza.
22 Mutakizi yiteba mbu mukizi yuvwa naaho igambo lya Rurema! Si mukizi gira nga kwo lidesiri.
23 Mukuba, ikyanya tuli mu yuvwa naaho igambo lyage, tunabe tutali mu gira kwo lidesiri, tuli mu ba ngo'mundu úgweti úgayilolera mu kilolero.
24 Ne'kyanya ali mu ba keera ayilola, anashaage ho kiri, ali mu yami yibagira ngiisi kwo ashushiri.
25 Haliko, imaaja za Rurema zitungiini, zinali no'bushobozi bwo'kushwekuula abandu. Ne'ri umundu angakizi ziyitegeereza, anazikulikire, buzira kuyibagira byo akayuvwa, uyo, ku ngiisi byo ali mu gira, ali mu gashaanirwa.
26 Iri umundu angayibona kwo ali mundu wa Rurema, anabe atagweti agalanga ululimi lwage, uyo ali mu yiteba. Ee! Kundu ali mu yigira mbu akulikiiri Rurema, si kuli kwa busha.
27 Abandu bo Daata Rurema ali mu bona kwo bali beeru na bazira buhube, bali mu tabaala ifuuvi na banamufwiri mu makuba gaabo, banali mu yilanga ne'bye'kihugo, gira bitakizi bayulubaza.

2

Mutakizi gira indoola

1 E beene witu! Bwo mukoli yemiiri Nahamwitu Yesu Kirisito wo'bulangashane, hataki gire ndoola yo mugakizi gira mu bandu!
2 Tudete ngo'mundu angayingira mu muhumaanano gwinyu, anabe ayambiiti imirondo yo'mulimbo, ayambiiti ne'mbete ye'nooro ku munwe. Mwomwo, munayingirage no'mukeni, úyambiiti ubusanganira.
3 Haaho, ulya úyambiiti bwija, munamúyegereze mu kati ko'lushaagwa, munamúbwire: «E waliha, bwatala hano! Ho hiija.» Haliko uyo mukeni yehe, munamúbwire: «Ewe! Ugendi yimanga haliira.» Kandi iri, «Bwatala yaha haashi ha magulu gaani.»
4 Ikyanya mwagira kwokwo, ka mutagaaba mwagira indoola mu bandu? Si mulyagagi ne'mitono mibi! Aaho! Ka mutali mu twirana ulubaaja?
5 E beene witu bakundwa! Munyuvwirize bwija! Ngiisi ábali mu bonerwa mu kihugo kwo bali bakeni, baabo bo Rurema keera akatoola kwo bo bagaaba bagale ku bwemeere. Ee! Bwo bakuuziri Rurema, bagahaabwa ubwami bwo akatulagaania.
6 Kundu kwokwo, mwehe muki gweti mugabakeneka. Yabo bagale, ka batali bo bali mu mùtindimaza? Si bagweti bagamùkululira imbere lya'batwi be'maaja.
7 Banali mu tuka iziina liija lya Yesu, lirya lyo muhaabirwi.

8 Mu Mandiko Meeru, ulubaaja lwa Rurema úluli luhamu, ludesiri
kwokuno: «Ukizi kunda umutuulani wawe nga ngiisi kwo uyikuuziri
wenyene.*» Iri mwangakizi kundana kwokwo, iri mwagira bwija.
9 Halikago, iri mwangakizi gira indoola mu bandu, iri muki tuuziri
mu byaha. Ne'maaja, zinabe zikiri mu mùlega kwo muli bahubi.
10 Umundu iri angasimbaha Imaaja zooshi, anabe akiri mu hubira
luguma lwazo, iri agaharuurwa kwo ahubira zooshi.
11 Mukuba, Rurema úkabiika ulubaaja úludesiri «Utakizi shuleha.†»
Yoyo, ye kabiika na úludesiri «Utakizi yitana.‡» Kundu wangaba utali
mu shuleha, haliko unabe keera ukayitana, iri ugaharuurwa kwo uli
mu hubira Imaaja zooshi.
12 Ku yukwo, ku ngiisi byo mugadeta, na ku byo mugakizi gira,
mukizi kengeera kwo Rurema agaki mùtwira ulubaaja. Na íbitumiri
ulubaaja luli ho, kuli kugira kwo lutushwekuule.
13 Iri abandu bangaba batali mu bonerana ulukogo, iri nabo
batagalubonerwa. Haliko, iri bangaba bali mu lubonerana, iri nabo,
mu kutwirwa ulubaaja, bagaakogwa.

Tukizi ba no'bwemeere, ne'mikolezi miija

14 E beene witu, halyagagi ikyanya umundu angayideta kwo abiisiri
Rurema kwo'bwemeere, haliko anabe atali ne'mikolezi miija. Aaho!
Yubwo bwemeere, ka bwangaba na'kamaro? Si ubwemeere mwene
yubwo, butangaki múkiza!
15 Tudete nga mwene witu, kandi iri mwali witu, angaba abuliirwi
ne'mirondo kandi iri ne'byokulya.
16 Na muguma winyu anamúbwire: «Ewe, ugendage no'mutuula.
Ukizi yuvwa ikyuya, unayigute.» Haliko atanamútabaale ku ma-
goorwa gaage. Aaho! Ko'yo mundu angaba akiri wa'kamaro? Nanga!
17 Kwo na kwokwo, iri mwangaba muli no'bwemeere, haliko
mutanabe ne'mikolezi miija, iri ubwemeere bwinyu bukoli fwiri.
18 Ngeeka umundu angadeta: «Wehe ubiisiri Rurema
kwo'bwemeere. Na naani ndi ne'mikolezi miija.» Uyo,
nangamúshuvya: «Keera wanyereka ngiisi kwo wangabiika Rurema
kwo'bwemeere buzira mikolezi miija. Si niehe, kuli ku njira
ye'mikolezi miija, kwo ngakuyereka ngiisi kwo'bwemeere bwani
buli.»
19 Ka uyemiiragi kwo hali Rurema muguma naaho? Si kiri ne'mizimu
iyemiiri kwokwo! Inagweti igajuguma ku kyoba.
20 E muhwija, ka uki loziizi ukuyerekwa kwo'bwemeere buzira
mikolezi miija butahiiti kamaro?
21 Si shokuluza witu Hiburahimu, ikyanya akagira imikolezi miija,
lyo Rurema akamúharuura kwo akoli kwaniini imbere lyage. Mukuba,
akatanga umwana wage Hisake abe ituulo lyo'kuyitwa ku katanda.
22 Ka utabwini kwo'bwemeere bwa Hiburahimu bwâli kizi kolekera
kuguma ne'mikolezi yage. Ee! Ubwemeere bwage, bwanatungaana
hi'gulu lyayo.
23 Bikakoleka, nga kwokulya byâli mali gwanwa byayandikwa mu
Mandiko Meeru kwokuno: «Hiburahimu âli yemiiri Rurema, kyana-
tuma Rurema agamúharuura kwo akoli kwaniini imbere lyage.§»

---

* **2:8 2.8** Balaawi 19.18. † **2:11 2.11** Kulyoka 20.14; Bukengeeze 5.18. ‡ **2:11 2.11** Kulyoka 20.13; Bukengeeze 5.17. § **2:23 2.23** Ndondeko 15.6.

Hiburahimu ye wanâli kizi detwa kwo ali mwira wa Rurema.
24 Kwokwo, keera mwabona kwo'mundu atangakwanana imbere lya
Rurema, mbu bwo amúyemiiri naaho. Si angakwanana imbere lyage,
na hi'gulu lye'mikolezi yage kwakundi!
25 Kiri no'lya mushule Rahabu naye, ikyanya akagira imikolezi
miija, akaharuurwa kwo akoli kwaniini imbere lya Rurema. Mukuba,
akayegereza balya bagahirizi mu mwage. Na ha nyuma, anabayon-
golosa, mu kubaleeza mu gindi njira.
26 Ku yukwo, iri umundu angaba abiisiri Rurema kwo'bwemeere,
anabe atali ne'mikolezi miija, iri yubwo bwemeere bwage bukoli fwiri.
Ali mu ba nga magala mazira muuka. Mukuba, nago, gali mu ba gakoli
fwiri lwoshi!

3

Tukizi langa indimi ziitu

1 E beene witu! Mu kati kiinyu, mutakizi ba na'bigiriza bingi-bingi.
Mukuba twe bigiriza, twe tugayiji buuzibwa bweneene mu kutwirwa
ulubaaja.
2 Tweshi tuli mu huba ku njira nyingi-nyingi. Kundu kwokwo, iri
umundu angaba atali mu huba ku byo ali mu deta, uyo, iri atungiini
lwoshi! Anabe akoli shobwiri ukuyihangirira ku magala gaage gooshi.
3 Kiri ne'fwarasi, tuli mu zisimbahya mu kutambika ibyuma biniini
mu binwanwa byazo. Kwokwo, lyo tulonga ukurongoora amagala
gaazo gooshi.
4 Na'mashuba kwakundi, kundu gali mu ba mahamu bweneene,
ganabe gali mu tundwa ne'mbuusi ngayu, haliko gali mu rongoorwa
ku lupahwa luniini naaho. Ganagende ngiisi he'kirongoozi kiloziizi.
5 Kwokwo, no'lulimi, kundu kiryagagi kirumbu kiniini kya'magala,
haliko luli mu yihaya ku magambo mahamu. Mukengeere kwo kiri
ne'hiriro hiniini hiri mu yiji boyola namuhirye wo'lubako!
6 No'lulimi nalwo, luli mu gulumira nga muliro. Mu birumbu byoshi
bya'magala, ululimi lwo luyijwiragi bweneene mwa'mabi. Luli mu
sherebeza umundu lwoshi, iri lunamúyasa mwo'muliro mu kati ka
byoshi. Na lwonyene, luli mu yasibwa no'muliro gwe'nakwere.
7 Abandu bali mu komoola imilala yoshi ye'nyamiishwa, na
yo'tunyuni, na ya íbiri mu yibulula, kiri na ya íbiri mu nyaaja.
8 Si ululimi lwohe, ndaaye mundu úwangalukomoola! Luli lubi
ngana-ngana! Lunali ludaali-daali. Lunayijwiri mwo kolobwe.
9 Tugweti tugakoleesa indimi ziitu mu kuyivuga Daata Nahamwitu.
Zinali zo tuli mu daaka mwa'bandu, kundu Rurema akababumba ku
njusho yage.
10 Mu kanwa kaguma, mwo muli mu lyoka amagambo go'kuyivuga,
na go'kudaaka. E beene witu, mwene yibyo bitakwaniini kwo bibe ho!
11 Si ndaakyo kirigo íkyangalyoka mwa'miiji miija, mbu kinalyoke
na mwa'malulu!
12 E beene witu! bitangaziga kwe'kiti kyo'mutiini kyanga-
tongeka kwe'bitumbwe bye'mizehituuni. No'muzabibu kwakundi,
gutangatongeka kwe'bitumbwe byo'mutiini. Kiri ne'kirigo kya'miiji
go'muunyu, kitangalyoka mwa'miiji miija.

Ubwitegeereze nirizina

13 Mu kati kiinyu, ka muli umwitegeereza, anali mu sobanukirwa?
Aaho! Akizi yerekana ubwitegeereze bwage, mu kukola mu kati
ko'butuudu. Ee! Ubutuudu, bube bwo bugayerekana ubwitegeereze
bwage!
14 Haliko, iri mitima yinyu yangaba mwo'bululu, no'luugi, munabe
mukiri mu kubirania, haaho mutakizi ki yihaya mbu mwe muli
no'bwitegeereze! Mutanakizi beesha, mbu muli bandu bo'kuli.
15 Ubwitegeereze mwene yubwo, butalyosiri mwi'gulu. Si buli
bwe'kihugo! Bunali bwa'magala. Bunalyosiri imwa Shetaani yenyene.
16 Mukuba, ngiisi ha'bandu bali mu ba no'luugi, banabe bali mu
kubirania, haaho ho hali akalugi, na ngiisi gandi mabi.
17 Haliko, iri abandu bangaba bali no'bwitegeereze ukulyoka
mwi'gulu, boohe, bali mu ba beeru, banali bandu bo'mutuula, banali
mu nogerana no'kusimbahana, banayijwiri mwo'lukogo ne'bitumbwe
biija. Batali mu gira indoola. Batanali mwo'bulyalya.
18 Abandu bo'mutuula, ngiisi byo bali mu byala, bali mu yiji
biyimbula mwo íbikwaniini imbere lya Rurema.

4

Tukizi yibiika mwi'dako lya Rurema

1 Bikagi íbitumiri muli mu longoola no'kuhambanwa? Si biri mu
leetwa na'mifwije giinyu mabi! Go ganagweti gagamùluluuvya!
2 Ngiisi byo muli mu yifwija, ikyanya muli mu bibula, muli mu
hambiri yitana. Muli mu gwatwa no'luugi ku bya beene. Ne'kyanya
mutahiiti ubulyo bwo'kubilonga, muli mu tondeera ukubihambirira,
no'kubilwira. Ngiisi byo muloziizagi, mutali mu bilonga, mukuba
mutali mu bihuuna imwa Rurema!
3 Kiri ne'kyanya muli mu múhuuna byo, mutali mu bilonga, mukuba
muli mu múhuuna buligo, mbu lyo mubikoleesa mu kuyisimiisa mu
bya'magala.
4 Si muli bashule! Ka mutayiji kwe'kyanya muli mu gwata ubwira
ne'kihugo, lyo muli mu shombana na Rurema? Umundu, iri angalooza
ukuyijibana ne'kihugo, iri akola mugoma wa Rurema.
5 Amandiko Meeru, galoziizi ukudeta kuti, ikyanya gali mayandike
kwokuno: «Umutima gwo Rurema akatubiika mwo, guli mu looza
bweneene, kwo tube bemeera!»
6 Kuguma na yibyo, Rurema ali mu tuyushuulira ulukogo. Kyo
kitumiri biyandisirwi mu Mandiko Meeru na kwokuno:
«Ikyanya abandu bali mu yiheemya, Rurema ali mu batindimaza.
Si abatuudu boohe, ali mu bagashaanira.*»
7 Ku yukwo, mukizi yibiika haashi imbere lya Rurema. Haliko
Shetaani, mukizi múhaga, lyo amùtibita.
8 Mukizi yegeera Rurema, lyo naye amùyegeera. E banabyaha!
Mukarabage amaboko giinyu! Ne'mitima yinyu, bwo iri kubiri,
mugiyeruuse!
9 Mujengeerwe, iri munalira ku kimombo! Amasheka giinyu,
gahinduke malira. No'mushambaalo gwinyu, guhinduke muhuni.
10 Mukizi yibiika haashi imbere lya Nahano, lyo naye amùkuza.

---

* **4:6 4.6** Migani 3.34.

Tutakizi ki gambana

11 E beene witu! Mutakizi ki gambana! Mukuba, iri umundu
angaba ali mu gamba uwabo, kandi iri ukumútwira ulubaaja, iri keera
ashokoora Imaaja zoonyene, no'kuzitwira ulubaaja. Ne'kyanya uli mu
zishokoora, iri utakiri mu zisimbaha. Unabe keera wayigira mutwi
wazo.
12 Rurema naaho, ye mu biika imaaja, ye na mutwi wazo. Ye
shobwiri ukukiza, ye na shobwiri ukushereeza. Haliko wehe, uli nga
nyandagi, we gweti ugatwira umutuulani wawe ulubaaja?

Tutakizi yihayira ku bitazi ba ho

13 Buno, munyuvwirizagye bwija, mwe mugweti mugaadeta:
«Zeene, kandi iri kusheezi, tugabalamira mu kaaya kalebe, tunamale
yo'mwaka gwoshi tugweti tugadandaliza yo. Tugayunguka ngana-
ngana!»
14 Si mutayiji íbigamùkoleka kwo, kiri na kusheezi! Uburambe
bwinyu, bulyagagi buki? Si buli nga luuta! Luli mu boneka ku hyanya
hiniini, lunayami nyerera!
15 Mukwiriiri mukizi deta kwokuno: «Iri Nahano angalooza, tugaaba
tukiri ho, tunagire birebe, kandi iri birebe.»
16 Si mwehe buno, mugweti mugayishingirana, no'kuyihaya. Ukuyi-
haya kwoshi mwene yukwo, kuli kubi.
17 Aaho! Iri umundu angasobanukirwa ne'biija, atanabigire, iri agira
ikyaha.

5

Ihano imwa'bagale

1 Na niinyu mwe bagale! Munyuvwirize bwija! Mukizi lira ku
kimombo, iri munabululuka! Mukuba mugaki yingira mu makuba.
2 Ibindu byo'bugale bwinyu, keera byabola. Ne'mirondo yinyu, keera
yaliibwa ne'nyeeje.
3 Inooro ziinyu ne'harija, keera byagishimala. Iyo ngishi, bwo
bugaaba bumasi bwo'kumùlega, halinde amagala giinyu ganaji-
givibwe no'muliro. Si mugweti mugayilundira ibindu mu bihinda
biinyu, zinakola siku ze'mberuuka!
4 Yuvwagwi ngiisi kwa'bakozi biinyu bagweti bagayamiza! Keera
bakakola mu ndalo ziinyu, mutanabahemba. Ne'kyanya bali mu
mùyimbulira imimbu, nabo ukuyamiza kwabo keera kwayuvwikana
mu matwiri ga Nahano wo'bushobozi bwoshi!
5 Mwâli kizi yisimiisa hano mu kihugo mu kanyabungaka ke'bindu
biinyu. Kundu kwokwo, mukoli jeziri nga bitugwa, íbirindiriiri
ulusiku lwo'kugendi baagwa.
6 Kundu abandu bâli riiri bazira mahube, haliko mukabahaniisa.
Mwanabayihoola ubusha, kundu batâli kizi mùhangirira.

Tukizi gooyera mu malibu

7 E beene witu! Mukizi yigenderera, halinde ukuhisa ku kyanya
Nahano agagaluka! Mulolere ubwigenderezi ku muhiizi, ngiisi kwo
ali mu kizi lindirira invula yo'kumeza imbuto, kiri na yo'kuziyeza.
Yizo mbuto, ziri na'kamaro imwage. Kyo kitumiri ali mu yigenderera
bweneene, halinde zikomere mwi'daho.

8 Kwokwo, na niinyu, mukizi yigenderera. Munakizi sikama mu
mitima yinyu. Mukuba, ikyanya Nahano agayija, keera kyayegerera.
9 E beene witu, mutakizi yidodomberana, mutayiji kengeera mwa-
hanwa. Langiizi! Umutwi we'maaja, akoli yimaaziri ha mulyango!
10 E beene witu, mulolere umugani ku baleevi, ngiisi kwo bâli kizi
deta kwi'ziina lya Nahano. Kundu bakalonga amalibu, haliko bâli kizi
gagooyera mwo.
11 Na hi'gulu lya yukwo kugooyera kwabo, kyo kitumiri tuli mu
deta kwo bahiriirwi. Keera mukayuvwa na hi'gulu lyo'bwigenderezi
bwa Hayubu. Mwayuvwa, na ngiisi kwo Nahano akayiji mútabaala.
Mukuba, Nahano, ali mu yuvwa indengeerwa, anali mu nogerana.
12 E beene witu, ingingwe ya byoshi, mutakizi biika indahiro,
kuba kwi'gulu, kandi iri ku kihugo, kandi iri ku kindu kyoshi. Iri
mwangayemeera igambo, kube kuliyemeera naaho! Kandi iri mwan-
galinana, kube kulinana naaho. Iri mwangayushuulaga kwe'bindi-
bindi, mugayiji hanwa.

Tukizi huuna Rurema mu kati ko'bwemeere

13 Mu kati kiinyu, ka muli umundu úgweti úgalibuuka? Uyo,
akwiriiri atabaaze Rurema! Ka muli na úshambiiri? Uyo naye, ayimbe
inyimbo zo'bwivuge.
14 Ka muli na úlwaziri? Uyo, atumire abashaaja bi'shengero,
gira bayiji múshiiga amavuta kwi'ziina lya Nahano, banamúhuunire
imwage.
15 Ne'kyanya bagamúhuunira, banabe babiisiri Rurema
kwo'bwemeere, lyo'yo mulwazi agaakira. Ee! Nahano
agamúyinamula. Na ngiisi byaha byo akagira, binakogwe.
16 Ku yukwo, mukizi yilegerana ibyaha biinyu, iri munakizi huuni-
rana imwa Rurema, halinde lyo mulonga ukukizibwa amalwazi giinyu.
Umundu, iri angaba akwaniini imbere lya Rurema, amahuuno gaage
gali mu ba mwo'bushobozi, ganali mu kola.
17 Hiriya âli riiri mundu ngana, mwene kwokuno kwitu. Ne'kyanya
akahuuna Rurema kwe'nvula itanie, hanamala imyaka ishatu
ne'myezi ndatu invula ihangamiri mu kihugo kyoshi.
18 Ha nyuma, anashubi huuna Rurema kwe'nvula ihanguuke,
yanashubi nia, halinde ikihugo kyanashubi yera.
19 E beene witu, iri muguma winyu angahabuka mu kusiga ukuli,
uwabo akwiriiri anashubi múgalula.
20 Haaho, mumenyage bwija kwe'ri umundu angaba keera alyosa
umunabyaha mu mahube, ali mu ba akiza umutima gwo'yo wabo mu
lufu. Ne'byaha byage kundu biri bingi, biri mukogwa.

Amaruba ga mbere ga Peturu

Indangiriro

Yaga maruba, ábâli gayandikiirwi, bâli Abakirisito ábakatoolwa na Rurema, banashabukira mu mbande ze'mbembe ze'Haziya, banâli kizi libuzibwa hi'gulu lyo'bwemeere bwabo. Ganabayigiriza kwo bakizi yigenderera mu malibu, iri banasimbahana.

Mu yaga maruba, Peturu anakengeeza Abakirisito ngiisi kwo Yesu akabaleetera umulangaaliro, mu kufwa hi'gulu liitu, no'kushubi zuuka mu bafwiri. Na bwo tuhiiti umulangaaliro, tugahembwa ku lusiku lwo Yesu agagaluka.

Yaga maruba, gali mu tuyereka ngiisi kwo tukwaniini ukutuula mu kati ka Kirisito. Na bwo tushumbisiri naaho mu kihugo, tutakwaniini ukuyihandulana kwo.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu 1 Peturu 4.19: «Kwokwo, iri abandu bangalibuzibwa ukukulikirana no'bulooze bwa Rurema, bakwiriiri bayihangaane mu kukizi gira amiija. Banayisikiirize mu maboko gaage. Mukuba, ye kababumba, anali mwemeera.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-2)
b) Uburambe bwitu buhyahya (1.3–2.12)
c) Kuhanuula abandu balebe (2.13–3.7)
d) Ngiisi kwo twangayihangana mu malibu (3.8–4.19)
e) Peturu ahanuula abandu balebe (5.1-11)
f) Peturu aseezerana (5.12-14)

Indangiriro

1 Yaga maruba galyoka imwani, nie Peturu, indumwa ya Yesu Kirisito. Gatumwa imwinyu, mwe mukatoolwa na Rurema. Na buno, mukoli shabukiiri mu mahanga ge'Pondo, na mu ge'Galatiya, na mu ge'Kapadokiya, na mu ge'Haziya, na mu ge'Bitiniya.

2 Daata Rurema keera akamùtoola, ukukulikirana na ngiisi kwo âli mali gwanwa ashungika. Umutima Mweru nagwo, gukanamùtaluula, halinde mwanasimbaha Yesu Kirisito, mwanalonga ukuyeruusibwa ku njira yo'muko gwage.

Mukizi yama mugashaniirwi bweneene! Munakizi ba no'mutuula mwingi!

Umulangaaliro gwo tukoli hiiti

3 Rurema, Yishe wa Nahamwitu Yesu Kirisito, ahuuzibwe! Akatuyereka ulukogo lwage, mu kuzuula Yesu Kirisito mu bafwiri, halinde anatubuta buhyahya. Kwokwo, tukoli ba no'mulangaaliro úguyamiri ho.

4 Tunakoli bikiirwi byo twâye longe mwi'gulu. Bitâye shereere, bitanâye vunde, bitanâye fwifwitire.

5 Na bwo tukoli biisiragi Rurema kwo'bwemeere, ali mu tulanga ku bushobozi bwage, halinde ukuhisa ku lusiku lwo tugakizibwa kwo. Ee!

Yubwo bukize bwitu bukoli teganwirwi, buganayerekanwa ku lusiku
lwe'mberuuka.
6 Yago magambo, gali mu mùshambaaza, kundu mukiri mu hahaz-
ibwa ku kyanya kiniini na'magezo ga kwingi-kwingi.
7 Akalimbi ka yago magezo, kuli kuyerekana ku kasiisa
kwo'bwemeere bwinyu buli bwo'kuli. Kiri ne'nooro, iri mu gezibwa
ku njira yo'kukalangwa, inali ya kulenga naaho. No'bwemeere
bwinyu, bwo bulyagagi na'kamaro bweneene ukuhima inooro. Kyo
kitumiri mugahuuzibwa ku kyanya Yesu agagaluka. Munalonge
no'bulangashane no'lushaagwa.
8 Kundu mutazi bona Yesu, haliko mukoli múkuuziri. Na kundu
mutamúbwini, haliko mukoli múbiisiri kwo'bwemeere. Munakoli yi-
juziibwi mwo'bushambaale bwa'kahebuuza, bwo tutangamenyi deta.
9 Na bwe'mitima yinyu keera ikakizibwa, kwokwo, keera mwahikiira
akalimbi ko'bwemeere bwinyu.
10-11 Yubu bukize bwinyu, abaleevi bâli loziizi ukumenya bwija
hi'gulu lyabwo, gira basobanukirwe bwija. Banatanga ubuleevi
kwa'bandu bagakizibwa ku njira yo'lukogo. Na bwo'Mutima gwa
Kirisito gwâli baliiri mwo, gwanagwanwa gwabayereka ngiisi kwo âye
libuuke. Na ha nyuma, akabuli longa ubulangashane.
Yago magambo gooshi, abaleevi bâli kizi gagahiriza ku mwete
bweneene, gira balonge ukumenya ikyanya bigakoleka kwo. Bamenye
ne'njira yo bigakoleka mwo.
12 Ikyanya yabo baleevi bâli kizi deta ubuleevi, bakayerekwa kwo
butâli riiri hi'gulu lyabo bonyene. Si bwâli riiri hi'gulu liinyu. Na buno,
keera mukabumenyeesibwa, mu kubwirwa Imyazi Miija. Kukanaba
ku njira yo'Mutima Mweru, kwo gukatumwa ukulyoka mwi'gulu. Yago
magambo, kiri na'baganda bali mu yifwija kwo nabo bangagamenyiri
bwija.

Tukizi ba beeru

13 Ku yukwo, mukizi yisaliza ku bwitonde, gira lyo mukizi ba
ibiringiini. Munakizi ba masu, iri munabiika umulangaaliro gwinyu
gwoshi ku migashani ya Yesu. Mukuba, ikyanya Yesu Kirisito
agayerekanwa, lyo mwâye gashaanirwe.
14 Na bwo mukolaga baana ba Rurema, munakoli músimbahiri,
mutayemeere ukushubi twalwa na'mifwije mabi. Si yago mifwije
mabi, go mwâli kizi koleesa ku kyanya mwâli ki tuuziri mu buhwija.
15 Rurema ye kamùhamagala, anali mweru. Kwokwo, na niinyu,
mu byoshi byo mugaagira, mukizi ba beeru.
16 Mukuba, biyandisirwi kwokuno: «Niehe ndi mweru. Ku yukwo
niinyu, mukizi ba beeru.*»
17 Muli mu bwira Rurema «E Daata!» Anali ye mu kizi twa imaaja
za'bandu booshi ukukulikirana ne'mikolezi yabo. Ndaanayo ndoola yo
ahiiti. Ku yukwo, ikyanya mugaaba muki tuuziri mu kihugo, mukizi
yoboha, bwo mukishumbisiri mwo naaho.
18 Mwehe, bashokuluza biinyu ba keera bakamùsigira ingesho za
busha-busha. Kundu kwokwo, mukoli yiji kwo keera mukaguluulwa
mu kati kaazo. Ne'kyanya mukaguluulwa, kutanaba ku njira ya íbiri
mu shereera, nge'nooro, kandi iri harija.

---

* **1:16 1.16** Balaawi 11.44-45; 19.2; 20.7.

19 Si mukaguluulwa ku muko gwa Kirisito. Gunali ne'kishingo
bweneene. Mukuba, ye kyanabuzi íkizira kashembo kooshi, kandi iri
bulema bwoshi.
20 Uyo Kirisito, Rurema âli mali gwanwa amútoola ku kyanya
ikihugo kitâli zaazi bumbwa. Anayiji múyerekana mu zino siku
ze'mberuuka hi'gulu liinyu.
21 Kunali ku njira ya Kirisito kwo muyemiiri Rurema. Ne'kyanya
Rurema akamúzuula mu bafwiri, anamúkuza mu bulangashane.
Kwokwo, mubiikage ubwemeere bwinyu, no'mulangaaliro gwinyu,
imwa Rurema.
22 Keera mukayiyeruusa ku njira yo'kusimbaha ibyo'kuli. Munakoli
kuuziri beene winyu ku mutima úgushenguusiri. Ku yukwo, mukavi-
irizagye ukukizi kundana ku mitima yinyu yoshi.
23 Mukuba, keera mukabutwa buhyahya. Kutakanaba ku njira
ya'babusi biinyu, banali ba kufwa. Si kukaba ku njira yi'Gambo
lya Rurema, bwo litâye fwe. Yiryo Igambo lyage, liri ligumaana,
liganayama ho.
24 Mukuba biyandisirwi kwokuno:
«Abandu booshi, bali nga byasi.
No'bulangashane bwabo, buli nga bwa'kaaso naaho.
Ibyasi biri mu bogama, na'kaaso kanabugumuke.
25 Haliko Igambo lya Nahano lyohe, liyamiri ho imyaka ne'myakuula.†»
Yiryo Igambo lyage, yo na yerya Myazi Miija yo mukamenyeesibwa.

2

1 Ku yukwo, mutwikirage ku ngiisi mujina, na ku ngiisi butebani, na
ku ngiisi bulyalya, na ku ngiisi luugi, na ku ngiisi lugamba.
2 Mukizi yidula ibya Rurema, nga kwa'baana baanuke bali mu yidula
ibeere. Kwokwo, lyo mulonga ukukana mu kati kaage, munakizibwe.
3 Mukuba, keera mukayibonera mwenyene ngiisi kwo Nahano ali
mwija.

Tukola bataluule imwa Rurema

4 Muyegeerage Nahano, bwo yi'buye ligumaana. Kundu abandu
bakamúlahira, haliko Rurema keera akamútoola kwo ye riiri
na'kamaro.
5 Kiri na niinyu, mukola mabuye magumaana ágayubasiri inyumba
ya Rurema. Munakoli biisirwi mwi'yo nyumba nga bagingi baage
beeru. Kwokwo, lyo mukizi mútangira amatuulo ge'byo'mutima. Ali
mu gayemeera mu kati ka Yesu Kirisito.
6 Mukuba, biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Lolagi! Keera n'gatoola ibuye lya'kamaro.
Linali lyo ngayubaka mwa'kagongo ko'lutaliro mu kaaya
ke'Sayuni.
Umundu, iri angamúyemeera, atâye boneesibwe ishoni.*»
7 Imwinyu mwe mukola no'bwemeere, yiri ibuye liri lya'kamaro
bweneene. Haliko imwa ngiisi ábatayemiiri,
«Ibuye, kundu likalahirwa na'buubasi,
lyeryo lyo ligweti ligakania akagongo ko'lutaliro.†»
8 Biyandisirwi na kwokuno:

---

† **1:25 1.24-25** Hisaaya 40.6-8. * **2:6 2.6** Hisaaya 28.16. † **2:7 2.7** Zaburi 118.22.

«Yiri ibuye, lyo ligakizi siitaza abandu.
Lyo liganakizi bagwisa.‡»
Na íbitumiri abandu bali mu siitaraga, bwo batali mu simbaha igambo
lya Rurema. Byo na byebyo byo bâli mali gwanwa bashungikirwa
ukulyokera keera.
9 Haliko mwehe, Rurema keera akamùtoola, anamùhamagala
kwo mulyoke mu kihulu, munayingire mu mulengeerwe gwage
gwa'kahebuuza. Na buno, mukolaga bandu baage. Mukola bagingi
mu bwami bwage, munakola mulala mutaluule. Kwokwo, mukwaniini
mukizi múhuuza.
10 Yaho keera, mutâli riiri bandu baage. Haliko buno, mukolaga
be'mwage. Na kundu mutâli kizi bonerwa ulukogo, haliko mukoli
luboniirwi.
11 E bakundwa baani! Bwo mushumbisiri mu kino kihugo nga
binyamahanga, namùyinginga kwo mutwikirage ku mifwije mabi
ga'magala giinyu! Mukuba, yago mifwije, go gali mu lwisa imitima
yinyu.
12 Mukizi tuula mu bapagaani ku njira íkwaniini. Kundu bagweti
bagamùlega kwo muli bakozi ba'mabi, haliko boonyene bagakizi
yibonera imikolezi yinyu miija. Kwokwo, ne'kyanya Rurema agayija,
bagayiji múyivuga.

Tukizi simbaha abatwali

13 Ngiisi butwali úbuli mu bandu, mukizi busimbaha, hi'gulu
lyo'kusimbaha Nahano yenyene. Mukizi simbaha mwami mukulu,
bwo ye riiri hi'gulu lya booshi.
14 Mukizi simbaha na baguvuruneeri. Mukuba, bo mwami mukulu
akabiika, gira bakizi hana abakozi ba'mabi. Haliko, ikyanya abandu
bali mu gira amiija, lyo bagakizi bahuuza.
15 Yago miija, Rurema aloziizi kwo mukizi gagira. Kwokwo, ikyanya
abahwija bagadumbagula, lyo mugalonga ukukizi bayagagaza.
16 Mwehe mukizi ba nga bandu ábakoli shwekwirwi. Na
yukwo kushwekuulwa kwinyu, mutakizi kukoleesa mbu lyo mubisha
mwa'mabi. Si mukizi ba bakozi nga ba Rurema.
17 Mukizi heereza abandu booshi ulushaagwa. Abiinyu Bakirisito,
mukizi bakunda. Na mwami, mukizi múheereza ulushaagwa. Na
Rurema, mukizi múyoboha.

Tukizi gooyera, kiri mu mbalanga

18 Mwe baja, mukizi simbaha banahamwinyu mu kati ko'lushaagwa
lwoshi. Kutanabe naaho ku kyanya bali mu nogerana mu kati
ko'butuudu. Si mukizi simbaha kiri na'balangi.
19 Iri mwangalibuzibwa ku mbalanga, munabe mugweti mugagooy-
era hi'gulu lyo'kusimiisa Rurema, kwokwo mwangahuuzibwa.
20 Halikago, iri mwangagira ubuligo, munagooyere mu kuhimbulwa,
lyoki mutangaki huuzibwa. Ukugooyera kwo Rurema angahuuza
naaho, kuli mu kulibuzibwa hi'gulu lyo'kugira amiija.
21 Binali byebyo byo mukahamagalirwa. Mukuba, Kirisito naye
akalibuzibwa hi'gulu liinyu. Guli mugani gwo akamùsigira, gira
mukizi gukulikira.
22 «Ndaakyo kyaha kyo akagira.

‡ **2:8 2.8** Hisaaya 8.14.

Ndaanalyo igambo lyo'bulyalya írikalyoka mu kanwa kaage.§»
23 Ikyanya bakamútukiiriza, atanabashuvya ku bitusi byabo.
Ne'kyanya bakamúlibuza, atakabikirana ikikando. Si akayibiika
mu maboko ga Rurema, bwo ye mu twa imaaja ku njira íkwaniini.
24 Kirisito yenyene, akabetula ibyaha biitu mu magala gaage. Anay-
itirwa ku kibambo, gira nyiitu ku luhande lwe'byaha, tube tukoli
fwiri. Tunabe tuli ho, hi'gulu lyo'kukizi gira íbikwaniini. Mukuba,
mu nguma za Yesu, mwo mukakirira.
25 Mwâli riiri nga bibuzi íbyâli habusiri. Haliko buno, keera muka-
galukira imwo'Mungere we'mitima yinyu. Anali ye Mulaazi wayo.

3

Íbikwaniini mu bashosi na bakaabo

1 Mwe bakazi, mukizi simbaha bayibalo. Kundu bangaba batasim-
bahiri Igambo lya Rurema, halikago hali ikyanya bangayiji liyemeera
hi'gulu lyo'kubona ngiisi kwo mwe bakaabo mutuliinwi bwija. Ee!
Kundu mwangaba ndaalyo igambo lyo mwababwira,
2 haliko bagayibonera boonyene ngiisi kwo mutuuziri mu kati
ko'bweru, mu kusimbaha Rurema.
3 Ikyanya mugayilimbiisa, kutakizi ba ku bya'magala naaho,
ngo'kulukiisa imishaku, kandi iri kukizi yambala íbiri mu tulwa mu
nooro. Kutanabe mu kuyambala imirondo yo'mulimbo.
4 Haliko, ikyanya mugayilimbiisa, kukizi ba ku bisingwirwi mu
mitima yinyu. Mukizi ba ne'mitima yo'butuudu, inatuziizi. Mukuba,
mwene yibyo, bitâye fwifwitire. Binali byo biryagagi na'kamaro
bweneene imbere lya Rurema.
5 Abakazi beeru ba keera, kwokwo kwo nabo bâli kizi yilimbiisa mu
kukizi simbaha bayiba. Boohe, bâli biisiri umulangaaliro gwabo imwa
Rurema.
6 Muguma wabo ye Saara. Ali gweti agakizi simbaha Hiburahimu, iri
anakizi múbuuza: «E nahamwitu!» Na niinyu buno, mukola banyere
bo'yo Saara, iri mwangakizi gira amiija buzira kugwatwa ne'kyoba.
7 Na niinyu mwe bashosi, mukizi tuulaga bwija na bakiinyu. Mukizi
bagirira nga ngiisi kwo bibakwaniini. Bwo bali no'bukaholwe, mukizi
baheereza ulushaagwa. Mukizi gira kwokwo, lyo hatagira kindu
íkyangahangirira amahuuno giinyu imwa Rurema. Mukuba, mwe na
bakiinyu, Rurema ali mu mùheereza ubugumaana ku lukogo lwage.

Tukizi yiyeka amabi

8 Mu kuheza, namùbwiraga mweshi: Mukizi huugiza kuguma, iri
munayuvwiranwa indengeerwa. Mukizi kundana nga baguma, mu
kati ko'kukizi yuvwiranwa ulukogo, na mu kati ko'butuudu.
9 Hatabaagage úgakizi galulirana ubuligo ku bundi, kandi iri ibitusi
ku bindi. Si ikyanya abandu bagakizi mùtuka, mukizi bagashaanira.
Byebyo, byo Rurema akamùhamagalira. Kwokwo, lyo niinyu mukizi
longa ubugashaane.
10 Mukuba,
«Iri umundu angalooza ukutuula bwija,
anakizi bona isiku nyiija,
akwiriiri akizi hangirira akanwa kaage katakizi deta amabi,

§ **2:22 2.22** Hisaaya 53.9.

atanakizi lyalyania.
11 Atwikire ku mabi, anakizi gira amiija.
Anakizi fiitirwa ku byangaleeta umutuula, binabe byo agakizi kulikiriza.
12 Mukuba, ikyanya abandu bali mu gira íbikwaniini,
amasu ga Nahano gali mu yama gali mu balola kwo.
Ne'kyanya bali mu mútabaaza, ali mu bayuvwa.
Si abakozi ba'mabi boohe, ali mu bahindulira ingoto.*»
13 Iri mwangaba mufitiirwi mu kukizi gira amiija, nyandagi úwangaki mùgira buligo?
14 Na kundu mwangalibuzibwa hi'gulu lya'miija, muhiriirwi. «Mutakizi bayoboha, mutanakizi gerania.†»
15 Kirisito ayame alyagagi Nahamwinyu mu mitima yinyu. Ikyanya abandu bagakizi mùbuuza hi'gulu lyo'mulangaaliro gwinyu, mukizi yama muli ibiringiini mu kubashuvya.
16 Si yukwo kushuvya kwinyu, kukizi ba mu kati ko'butuudu, mu kusimbahana. Munakizi yamaga muli mu yiyeka ku ngiisi mabi. Kwokwo, ikyanya bagamùgamba ku miija go mugweti mugaagira mu kati ka Kirisito, bakagwatwe ne'shoni hi'gulu lyo'lugamba lwabo.
17 Iri umundu angalibuzibwa hi'gulu lyo'kugira amiija, kunabe ku bulooze bwa Rurema, yukwo kwo kukulu, ho angalibuzibwa hi'gulu lyo'kugira amabi.
18 Kirisito akafwa hi'gulu lye'byaha biinyu lyerirya liguma naaho, gira akamùtwale imwa Rurema. Yehe, kundu âli kwaniini imbere lya Rurema, haliko anayiji fwira abandu babi. Ku luhande lwa'magala gaage, akayitwa. Haliko ku byo'mutima, Rurema anamúgira akizi ba mugumaana.
19 Na ku bushobozi bwo'mutima gwage, anagendi yigiriza igambo lya Rurema imwe'mitima íyâli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe.
20 Mukuba, ku kyanya kya Nuhu, iyo mitima ikagoma imbere lya Rurema. Kukaba ku kyanya Rurema âli gweti agalindirira ku bwigenderezi kwo'lya nangungubanga wa'mashuba ayijule. Ne'kyanya ikihugo kyoshi kikabindikwa na'miiji, abandu munaana naaho, bo bakakira ku njira yago.
21 Yago miiji, gulyagagi mugani gwa'miiji go muli mu batiizibwa mwo. Na yubwo bubatiizo butali hi'gulu lyo kumùshuka ikikwi kya'magala. Si guli nga mugani gwo'kuyerekana kwo keera mukayitanga imwa Rurema gira lyo amúyeruuse mu mitima yinyu. Ikyanya muli mu gira kwokwo, lyo muli mu kizibwa. Na yukwo kukizibwa kuli ku njira yo'kuzuuka kwa Yesu Kirisito mu bafwiri.
22 Buno, Yesu keera akagenda mwi'gulu, anakoli bwatiiri uluhande lwe'lulyo lwa Rurema. Ye nali hi'gulu lya'baganda booshi, na'batwali ba mu kyanyaanya, na'banabushobozi baamwo.

4

Tukizi tuula mu byo Rurema aloziizi

1 Bwo Kirisito keera akalibuzibwa ku magala gaage, na niinyu muyikanagye, mu kukizi tona nga kwokulya naye âli kizi tona.

* **3:12 3.10-12** Zaburi 34.12-16. † **3:14 3.14** Hisaaya 8.12.

Mukuba, ikyanya umundu ali mu ba keera alibuzibwa ku magala, iri
atakiri ne'byaha.
2 Mwehe, mu siku ízimùsigaliiri, mutakizi ki yisimiisa mu mifwije
mabi ga'magala. Si mukizi tuula mu kugira byo Rurema aloziizi.
3 Mukuba, keera mukateera ikihe kingi mu bya'bapagaani bali
mu yisimiisa mwo. Mwâli kizi yifunda mu busambani, mu kati
ko'kulungumirwa. Mwanâli kizi na yifunda mu bulalwe, na mu bindi
íbitali nga byo, binateeziri ishoni. Mwanâli kizi yikumba imigisi,
kundu biri bya kuneenwa.
4 Yibyo bitalaalwe byoshi, buno, abapagaani bakola mu soomerwa
mu kubona kwo mutakiri mu biyifunda mwo nga bo. Banakola mu
mùtuka.
5 Kundu kwokwo, bagaki buuzibwa imbere lya Rurema. Ee! Akola
ibiringiini ukutwa imaaja za'bagumaana, ne'za abafwiri.
6 Kyo kitumiri balya keera ábakafwa, bakamenyeesibwa Imyazi
Miija. Ku kyanya bâli ki riiri mu magala, bakatwirwa ulubaaja nga
kwa'bandi bandu bali mu lutwirwa. Haliko, ku luhande lwo'mutima,
bakalonge ukulama mu bya Rurema.
7 Ukuheza kwa byoshi, kukolaga hoofi. Ku yukwo, mukwiriiri mukizi
ba masu. Munakizi yihangirira, halinde lyo mushobola ukukizi huuna
Rurema.
8 Ne'ngingwe ya byoshi, mukizi kundana bweneene ku mitima yinyu
yoshi. Mukuba, ikyanya abandu bali mu kundana, lyo bali mu bwikira
amahube mingi.
9 Mukizi yegerezania mu nyumba ziinyu, buzira kuyidodomba.
10 Ngiisi muguma winyu, akwiriiri akizi tabaalana ku ngiisi kigabi
kyo ahaabirwi. Ee! Abaagage mukozi mwija mu kukoleesa imigashani
ya Rurema, kwo iri ya kwingi-kwingi.
11 Umundu, iri angaba ali mu yigiriza amagambo ga Rurema, akizi
gayigiriza nga ngiisi kwo galyosiri imwa Rurema yenyene. Ne'ri
angaba ali mu kolerana, akizi kolerana ku misi yo Rurema amúhiiri.
Kwokwo, lyo Rurema alonga ukukizi yivugwa mu kati ka byoshi, ku
njira ya Yesu Kirisito. Mukuba, Yesu Kirisito ye mwene ubulangashane.
Ye na mwene ubukalage, halinde imyaka ne'myakuula! Bikizi ba
kwokwo!

Tuyemeere ukulibuzibwa hi'gulu lya Kirisito

12 E bakundwa baani! Mutakizi soomerwa, bwo mukolaga mu longa
amalibu makayu-makayu. Mutanagabone kwo gali ga kundi-kundi.
13 Haliko, mukizi shambaala! Mukuba, na niinyu mukola ne'ngoome
mu malibu ga Kirisito. Ne'kyanya ubulangashane bwage bugay-
erekanwa, lyo na niinyu, ubushambaale bwinyu bugadimirira.
14 Ikyanya mugadukwa hi'gulu li'ziina lya Kirisito, iri muhiriirwi.
Mukuba, haaho lyo'Mutima gwa Rurema gugaaba hi'gulu liinyu.
Gunali Mutima gwo'bulangashane.
15 Mu kati kiinyu, hatagire úgakizi libuzibwa, mbu bwo ali mwitani,
kandi iri muzimba, kandi iri nangora-mabi, kandi iri nabwihalalika.
16 Halikago, iri angalibuzibwa mbu bwo ali Mukirisito, atagwatwe
ne'shoni. Si akizi yivuga Rurema naaho, bwo akoli haabirwi iziina lya
Kirisito.

17 Kikola kyanya kyo'kutwibwa kwe'maaja. Kuganatondeerera
imwitu, twe bandu ba Rurema. Na bwo twe tugatondeererwa kwo,
kutagi kwo bigaaba imwa ábali mu lahira ukusimbaha Imyazi Miija
ya Rurema?
18 Na kandi,
«Kundu umundu angaba akwaniini imbere lya Rurema, haliko bikiri
bikayu ukukizibwa.
Aaho! Kutagi kwo bigaaba imwa nangora-mabi,
ne'mwo'munabyaha?*»
19 Kwokwo, iri abandu bangalibuzibwa ukukulikirana no'bulooze
bwa Rurema, bakwiriiri bayihangaane mu kukizi gira amiija. Ba-
nayisikiirize mu maboko gaage. Mukuba, ye kababumba, anali
mwemeera.

5

Íbikwaniini mu bashaaja, na mu misore

1 Na buno, mwe bashaaja bi'shengero, namùyinginga munyuvwi-
rize. Mukuba, naani, ndyagagi uwinyu mushaaja. N'gabona ngiisi kwo
Kirisito akalibuuka. Ngaanaba ne'ngoome mu bulangashane bwage,
ku kyanya bwâye yerekanwe.
2 Rurema keera akamùsikiiriza abandu baage. Yabo bandu,
namùyinginga kwo mukizi balanga bwija. Ne'kyanya mugabalanga,
kutabe mu kubahidika. Haliko mukizi balanga mu kushagaluka, nga
kwo Rurema aloziizi. Kutanabe mbu lyo mulonga ukubalyalyania
mwe'bindu. Si mukizi balanga ku mutima úgushenguusiri.
3 Na bwo Rurema akamùsikiiriza bo, mutakizi bakambaalira. Si
mubaagage mugani mwija gwo bagakizi kulikira.
4 Ikyanya Umungere Mukulu agaboneka, lyo mugahaabwa
ulushembe lwo'bulangashane, lutanâye fwifwitire.
5 Na niinyu mwe'misore, mukizi simbaha abashaaja. Mweshi,
mukizi ba batuudu mwenyene kwa mwenyene. Mukuba,
«Ikyanya abandu bali mu yiheemya, Rurema ali mu batindimaza.
Si abatuudu boohe, ali mu bagashaanira.*»
6 Kwokwo, mukizi yibiika mwi'dako lyo'bushobozi bwa Rurema. Ye
mwene ubukalage, aganamùkuza ku kyanya íkikwaniini.
7 Kwokwo, ngiisi íbiri mu mùteera ingerania, mukizi múbetuza byo.
Mukuba, ali mu mùhahalira.
8 Mukizi ba masu, munakizi laliira. Umugoma winyu Shetaani
ali nga ndare ígweti ígalunduma. Ali mu genda agalooza ye
agavwajagira.
9 Ku yukwo, mukizi múhaga, iri munabiika Yesu kwo'bwemeere.
Mukuba, amalibu go muli mu longa, muyijagi kwo beene winyu ba
mu mahanga gooshi, gaago go nabo bali mu longa.
10 Rurema ye mwene ulukogo lwoshi. Ye kanamùhamagala kwo
mulamage mu bulangashane bwage bwe'myaka ne'myakuula mu kati
ka Kirisito! Ne'kyanya mugaaba keera mwalibuuka ku kyanya kiniini,
yenyene agamùgira mushubi ba bagumaana. Anamùkanie halinde
musikame, munabe mukoli dediiri.

---

* **4:18 4.18** Migani 11.31. * **5:5 5.5** Migani 3.34.

11 Rurema ayamiri ali no'bukalage imyaka ne'myakuula! Bikizi ba
kwokwo!

Amagambo go'kusezerana

12 Yaga maruba moofi, ikyanya namùyandikira go, nagayandika
ku butabaazi bwa Siira. Ye mbwini kwo ali mwene witu mwe-
meera. Na íbitumiri namùyandikira go, gira nimùkanie imitima
yinyu. Namùtangira ubumasi kwo yaga magambo go gali mwo'lukogo
nirizina lwa Rurema. Ku yukwo, mukizi gasikama mwo.

13 Abandu ba Rurema ba mu kaaya ke'Babeeri, bamùlamusa. Nabo,
Rurema keera akabatoola, nga kwo niinyu akamùtoola. No'mwana
wani Mariko, naye amùlamusa.

14 Mukizi lamusania ku njira íkwaniini† mu kati ko'rukundo.‡
Mweshi mwe muli mu kati ka Kirisito, mukizi ba no'mutuula.

† **5:14 5.14** Mu kigiriki: kunyunyuguta. ‡ **5:14 5.14** Yabo bandu ba keera, mu kulamusania bâli kizi nyunyugutana.

Amaruba ga kabiri ga Peturu

Indangiriro

Yaga maruba, gayerekiini ngiisi kwo tukwaniini ukukana mu kati ka Kirisito, buzira kuhaburwa na'migirizo ge'bibeesha.

Mu maruba gaage ga mbere, Peturu akayereka Abakirisito ngiisi kwo bangayihangaana mu malibu ágalyosiri imbuga li'shengero (1 Peturu 4.12). Mu yaga maruba ga kabiri, ali mu yerekana ngiisi kwo tukwaniini ukukizi yilanga na'bigiriza be'bibeesha, ábakoli yingiiri mwi'shengero lyonyene (2.1; 3.3-4).

Na kundu abandu baguma bâli kizi beesha kwo Kirisito atâye ki galuke, haliko anadeta ku bweranyange kwo agaki galuka.

Muziizi muguma gwi'sikamiro guli 2 Peturu 3.8: «E bakundwa baani, hali igambo liguma lyo mukwiriiri ukukengeera: kwe'mwa Nahano, ulusiku luguma lulyagagi nga myaka kihumbi. Ne'myaka kihumbi kwakundi, iri nga lusiku luguma.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-2)
b) Tukwaniini tukizi kula mu kati ka Yesu (1.3-21)
c) Abigiriza be'bibeesha (2.1-22)
d) Tukwaniini tukizi lindirira ukugaluka kwa Nahano (3.1-16)
e) Peturu aseezerana (3.17-18)

Indangiriro

1 Yaga maruba, galyoka imwani, nie Simooni Peturu. Ndi mukozi wa Yesu Kirisito, na ndi ndumwa yage. Gatumwa imwinyu, mwe mukalonga ubwemeere úbuli ne'kishingo kihamu nga bwe'mwitu. Mukuba, Rurema witu, kuguma na Lukiza witu Yesu Kirisito, bali mu gira íbikwaniini.

2 Mukizi yama mugashaniirwi bweneene! Munakizi ba no'mutuula mwingi! Yibi byoshi bikizi ba bye'mwinyu mukati ko'kumenya bwija Rurema kuguma na Nahamwitu Yesu Kirisito.

Tukizi sikama mu byo Rurema akatuhamagalira

3 Rurema keera akatuhamagala kwo tukizi ba ne'ngoome mu bulangashane bwage, na mu miija gaage. Na ku bushobozi bwage bwa mwi'gulu, keera akatuheereza ngiisi íbyangatutabaala, halinde tulongage ukumúmenya ngiisi kwo ali, tunakoli ba bagumaana mu kati kaage.

4 Mu kati ka yibyo, Rurema akatulagaania imihango miija ya kahebuuza. Kwokwo, kundu kino kihugo kikoli sherebiiri hi'gulu lya'mifwije mabi, haliko twehe keera tukalonga ubulyo bwo'kukifuushuka mwo. Tunakoli tuuziri mu kati ka Rurema, iri tunamúshusha nga ngiisi kwo ali.

5 Ku yukwo, bwo mukoli yemiiri Yesu, mukizi natabaalana. Ne'kyanya mugaaba mukola mu gatabaalana, mukizi na sobanukirwa ne'bya Rurema.

6 Ne'kyanya mugaaba mukoli sobanukiirwi ne'bya Rurema, mukizi
nayihangirira ku mifwije mabi. Ne'kyanya mugaaba mukoli yihangiri-
iri ku mifwije mabi, mukizi nayihangaana. Ne'kyanya mugaaba
mukola mu yihangaana, munakizi gira umwete ku bya Rurema.
7 Ne'kyanya mugaaba mukola mu gira umwete ku bya Rurema,
mukizi nahahalirana nga baguma. Ne'kyanya mugaaba mukola mu
kuhahalirana nga baguma, mukizi na kundana.
8 Yago miija gooshi, iri mwangakaviiriza ukugakulikira, lyo mu-
gagenduukirwa, munabe bandu ba'kamaro. Na bwo mukoli yijagi
Nahamwitu Yesu Kirisito, mugaaba mukola bandu bo'kumúkolera
bwija.
9 Halikago yago miija gooshi, iri umundu angaba atagatwaziizi, iri
aba mbuuta, anabe ahumiiri lwoshi. Anabe keera ayibagira kwo
akayeruusibwa ibyaha byage bya keera.
10 Ku yukwo, e beene witu, bwo Rurema keera akamùtoola,
anamùhamagala, mukizi kaviiriza ukuyama mu kati kaage. Iri
mwangakizi gira kwokwo, mutâye gwe.
11 Na ha nyuma, munayiji yegerezibwa bwija mu bwami bwe'myaka
ne'myakuula bwa Nahamwitu Yesu Kirisito, Lukiza witu.
12 Yaga magambo, ngayama ndi mu mùkengeeza go, kundu mukoli
gayiji, munakoli sikamiri mu kuli.
13 Mbwinagi kwo bingwiriiri ngizi mùkengeeza go, ku kyanya ngi
tuuziri mu gano magala.
14 Nyiji bwija kwo ngola ngagashaaga mwo, nga kwo Nahamwitu
Yesu Kirisito keera akanyereka ku bweranyange.
15 Kyo kitumiri yaga magambo, ngakizi gira umwete gwoshi
gwo'kumùkengeeza go. Kwokwo, ikyanya ngaaba keera nafwa,
mukalonge ukukizi gakengeera.

Utumasi two'bulangashane bwa Yesu

16 Ku kyanya tukamùmenyeesa hi'gulu lyo'bushobozi bwa Na-
hamwitu Yesu Kirisito, na ngiisi kwo agagaluka, tutâli kizi kulikiraga
ifumo za'bandu bali mu yihalangira ku menge gaabo. Si twenyene
tukayibonera ubukulu bwage.
17-18 Ikyanya twâli riiri ku gulya mugazi mweru, Daata Rurema
akaheereza Yesu ulushaagwa no'bulangashane. Ku yikyo kyanya,
twenyene twâli ririinwi. Tukayiyuvwirwa ngiisi kwi'zu lya Rurema
likalyoka mwi'gulu, mu bulangashane bwa'kahebuuza, lyanadeta
kwokuno: «Uyu ye Mwana wani mukundwa. Ye mu nzimiisa.*»

Ubuleevi bwa mu Mandiko Meeru

19 Amagambo ágakagwanwa gadetwa na'baleevi, tulyagagi
na'kasiisa ngana-ngana kwo gali go'kuli. Na niinyu, iri
mwangagakania, mugaaba mwagira bwija. Mukuba, yago magambo
gali mu ba ngi'tara íriyasiri mu kihulu, halinde bukye. Umulengeerwe,
gunabuli mùtanguulira mu mitima yinyu, nge'ndonde ya shesheezi.
20 Ne'ngingwe ya byoshi, mumenyage bwija kwo ndaabwo buleevi
bwa mu Mandiko Meeru úbukayija mbu bwo muleevi yenyene
akabusobanukirwa.

---

* **1:17-18 1.17-18** Mataayo 17.1-5; Mariko 9.2-7; Luka 9.28-35.

21 Ndaanabwo úbukayija ku bulooze bwo'mundu. Si abandu,
ikyanya bâli kizi rongoorwa no'Mutima Mweru, banakizi deta am-
agambo ga Rurema yenyene.

2

Tukizi yiyeka na'bigiriza be'bibeesha

1 Mu bandu ba keera, mwâli yamiri abaleevi be'bibeesha. Kiri na
buno, hagaki boneka abigiriza be'bibeesha mu kati kiinyu. Bagakizi
mùyigiriza amagambo gaabo ge'bibeesha, ganali go'kushereezania.
Bagalahira kiri na Nahano wo'bushobozi bwoshi, anali ye kabaguluula.
Yabo, ehee! Bagayikululira gobwe-gobwe, banayami minikwa lwoshi.
2 Yabo be'kinyoma, abandu bingi bagakizi bakulikiraga mu bita-
laalwe byabo, halinde kiri ne'byo'kuli binakizi tukwa.
3 Na bwo bali bazizi be'bindu, bagakizi yibangira ibibeesha, mbu
lyo bakizi mùlyalyania mwo. Ukulyokera keera, Rurema âli kizi
balindiriza ikihano. Na buno, akolaga ibiringiini ukubaminika.

4 Kiri na'baganda, ikyanya bakagiraga ibyaha, Rurema atakabashig-
inia. Si akayami balasha i nakwere, anabashwekera yo mu kihulu.
Ne'yo munda, yo abalindiriziizi ukuyiji bahana.
5 Kwokwo, kwo bikaba, na ku yabo bandu ba keera, bwo batâli
twaziizi Rurema. Mukuba, nabo Rurema atakabashiginia. Si
akakoleesa umwijulire, mu kubabindikira booshi. Halikago Nuhu
ye wâli kizi menyeesa abandu hi'gulu lya íbikwaniini imbere lya
Rurema. Kwokwo, Rurema anamúlanga, kuguma na'bandi bandu
baage balinda.
6 Abandu be'Soodoma, na'be'Gomora, nabo Rurema akabahana, mu
kubajigiiviza mu twaya twabo. Na íbitumiri akagiraga kwokwo, gube
mugani imwa ngiisi ábatamútwaziizi.
7 Haliko Luutu yehe, anamúkiza. Mukuba, Luutu ye wâli kwaniini
imbere lyage. Ne'kyanya balya banangora-mabi bâli kizi yifundaga
mu bikoleere, âli kizi bibona, anashenguke hi'gulu lyabo.
8 Yabo babi na Luutu, bâli tuliinwi. Ne'kyanya bâli kizi giraga
ibikoleere ngiisi lusiku, anakizi bibona, no'kubiyuvwa. Na bwo âli
kwaniini imbere lya Rurema, kyanatuma bigakizi múlibuza bweneene
mu mutima gwage.

9 Kwokwo, ikyanya abandu ba Nahano bali mu gezibwa, twabona
kwo ayiji ngiisi kwo agabakiza. Na'bandu babi kwakundi, ayiji
ngiisi kwo agakizi bahana, halinde ukuhisa ku lusiku lwo agabatwira
kwe'maaja.
10 Emwe! Agabahaniiriza ingingwe, bwo bagweti bagayidulumbika
mu mifwije mabi, banagayeruzanie mwo, banagweti bagagayiriza
ubutwali bwa Rurema.
Yohoo! Yabo bigiriza be'bibeesha, bali mu yikangaata buzira
kyoba, banali mu tuka kiri ne'biremwa bya mwi'gulu, binali
no'bulangashane.
11 Birya biremwa, kiri na'baganda batangabirega, mu kubituka
imbere lya Nahano. Si bihiitagi ubushobozi no'bukalage bweneene,
ukuhima balya bigiriza be'bibeesha.

12 Yabo bigiriza be'bibeesha, bali mu tuka byo batayiji. Bali mu
ba nga nyamiishwa nzira bwenge, kwo ziri mu genda zigakuliki-
riza naaho ingesho zo zikabutanwa. Ziri mu butirwa ukugwatwa,
no'kuyitwa. Kwokwo, kwo yabo bigiriza be'bibeesha nabo, bagaki
shereezibwa.
13 Ikyanya bali mu girira abandi ubuligo, nabo bwobwo buligo,
bagashubi bugalulirwa. Mu kuyisimiisa, bali mu yerulira ha bweruula.
Bali mu ba kashembo ko'kuteerana ishoni. Kiri ne'kyanya bali mu
shangiira ibyokulya kuguma na niinyu ku siku ngulu, naho kwakundi,
bali mu hayerulira.
14 Amasu gaabo, gayamiri galyagagi ku bakazi bashule. Bali mu
yama bagenderiiri ukukizi yifunda mu byaha. Ne'kyanya bali mu
gwana abandu ábatazi kana, bali mu balyeryega. Banali mu ba
beeshu bweneene, mu kukubirania ku bindu. Yabo banakuhambwa,
si badaasirwi!
15 Balya babi, keera bakasiga injira ígolosiri. Banakoli habukiiri
mu bya'Balaamu mugala Behoori. Mukuba, uyo Balaamu, akakunda
imbuli yo'kugendi kola amabi.
16 Ikyanya akagendi gira ibala, punda wage ye kamúkanukira.
Kundu bapunda batakizi deta, haliko leero, uyo punda akadeta ni'zu
nga lya mundu. Anahangirira Balaamu ku bimbalambala byage,
halinde atanaki bigira.
17 Balya babi, si bali nga shyoko ízikoli kamiri. Banali nga bibungu
íbigweti bigatwalwa ne'kihuhuuta, buzira kulyoka mwe'nvula! Yabo,
Rurema akoli balindiriziizi ikihulu kya namudidi.
18 Balya babi, bali mu ravwanga amagambo, mu kuyihaya. Bali mu
deta-deta amagambo go'bweruzi, mu kushubi tiza ábaki lyosiri mu
mahube.
19 Yabo bigiriza be'bibeesha, bali mu balagaania kwo bagaaba
bashwekuule. Si na boonyene bakiri baja be'bitalaalwe! Iri umundu
angaba keera ahimwa ne'kindu kirebe, iri akola muja wakyo.
20 Ku ndondeko, yabo bigiriza be'bibeesha, bâli yiji Nahamwitu
Yesu Kirisito, Lukiza witu, banâli mali fuushuka mu bushereere
bwe'kihugo. Halikago ha nyuma, banashubi yizingirwa kwo na
bwobwo bushereere, bwanashubi bagwata imbira. Na buno buzinda,
ngiisi kwo bakolaga, bakoli bihuusiri bweneene ukuhima ubwa mbere.
21 Yabo, bâli koli yiji ngiisi íbikwaniini imbere lya Rurema, banâli
koli haabirwi ne'maaja zaage nyeeru. Yibyo byoshi, byangababeriiri
bwija batabimenye, ho bangabimenya, babuli biheereza ingoto.
22 Yabo bandu, bayerekiini kwo'mugani úgudesiri kwokuno guli
gwo'kuli: «Akabwa kali mu shubi lya ibishazi byako.*» Na kandi:
«Ingulube, kundu wangagishuka, iri mu shubi gendi yivuruguuza mu
bidaka.»

3

Imberuuka ya byoshi

1 E bakundwa baani, yaga maruba go namùyandikira, gakola ga
kabiri. Mu gombi, ndoziizi ukumùkengeeza amagambo ágakwaniini,
gira mukizi gayitoneesa kwo.

---

* **2:22 2.22** Migani 26.1.

2 Ndoziizi mukizi kengeera íbikadetwa na'baleevi beeru ba keera.
Mukizi kengeera no'lubaaja lwo Nahamwitu Lukiza akamùbwira ku
njira ye'ndumwa ziinyu.
3 Imbere lya byoshi, mukwiriiri mumenyage kwo mu siku
ze'mberuuka, hagaaba abandu bo'kuyifunda mu ngiisi bitalaalwe byo
bayifwijiri. Yabo bandu, bagakizi mùshekeereza,
4 ti: «Si akamùlagaania kwo agagaluka. Aaho! Hayagi ahw-
era? Si ukulyokera ho bashokuluza biitu bakafwira halinde zeene,
byoshi bikiri nga ngiisi kwo byâli yamiri ukulyokera he'kihugo
kikabumbirwa!»
5 Kundu kwokwo, bali mu yiyibagiza kwo yaho keera Rurema
akabumba igulu ne'kihugo ku njira yo'kukyula kwo bibe ho. Ee!
Akabilyosa mu miiji. Kuli ku njira ya'miiji kwo akabibumba.
6 Na ku yeyo njira ya'miiji, kwo akabindikira mwe'kihugo ku
mwijulire.
7 Mu kwokwo kukyula kwa Rurema, igulu ne'kihugo, nga ngiisi kwo
biri ho buno, bilindiriziibwi ulusiku lwo'kutwa kwe'maaja. Ku lwolwo
lusiku, bigasingoolwa, halinde abandu ábatakatwazagya Rurema
banayami minikwa.
8 E bakundwa baani, hali igambo liguma lyo mukwiriiri
ukukengeera: kwe'mwa Nahano, ulusiku luguma lulyagagi nga myaka
kihumbi. Ne'myaka kihumbi kwakundi, iri nga lusiku luguma.
9 Nahano atanagweti agatindiriza mu kugira byo akalagaania, nga
kwo baguma batoniri. Si aki gweti agamùyigenderera bweneene.
Mukuba, ataloziizi kwo hagirage kiri no'muguma winyu úgashereera.
Si aloziizi kwa'bandu booshi bangatwikira ku byaha byabo.
10 Lulya lusiku lwo Nahano agagalukaga kwo, lugatutubiira nga
muzimba. Igulu ligayami nyerera ku kilundumo kihamu. Na byoshi
binasiriizibwe ku muliro. Kwokwo, ikihugo na íbiri mwo byoshi,
binasigale bwanuula.
11-12 Ku yulwo lusiku, igulu ligasiriizibwa. Ne'bindu byoshi binajon-
goloke. Bwe'bindu byoshi bigashereezibwa mwene kwokwo, kutagi
kwo mukwiriiri ukutuula? Mukizi tuula mu kati ko'bweru, ku njira
ísimisiizi Rurema. Munakizi lindirira ulusiku lwo'kugaluka kwage, iri
munakizi gira íbyangatuma lugayija duba.
13 Tulindiriiragi igulu lihyahya, ne'kihugo kihyahya. Bigaaba nga
kwo Rurema akatulagaania. Na byoshi bigaaba bikoli tungiini imbere
lyage.
14 Ku yukwo, e bakundwa baani, bwo mugweti mugalindiriraga
kwokwo, mukizi gira umwete gwo'kuyama muyerusiibwi. Mukizi
beera buzira buhube imbere lya Rurema, iri munatuula mu mutuula
gwage.
15 Mukizi kengeera kwa íbitumiri Nahano akiri mu tuyigenderera,
gira lyo tukizibwa. Kwokwo, kwo mwene witu mukundwa Pahulu
naye akamùyandikira, ku bwitegeereze bwo Rurema akamúheereza.
16 Kunali kwokwo kwo ali mu deta mu maruba gaage gooshi. Am-
agambo maguma mu maruba gaage, abandu batali mu gasobanukirwa
duba-duba. Yago magambo, abahwija ábatakaniri, bali mu gashoba-
nia, nga kwo bali mu shobania na'gandi Mandiko Meeru gooshi. Mu
kugira kwokwo, lyo bali mu yikululira gobwe-gobwe.

17 Ku yukwo e bakundwa baani, yaga gooshi, bwo mukoli gay-
iji, mukizi ba masu, gira lyo banangora-mabi batalongage ubulyo
bwo'kumùlyosa mu byo musikamiiri mwo. Kundu mukoli sikamiri
mu bya Yesu, haliko boohe, baloziizi kwo bamùhabure.
18 Mugenderere ukukizi yiga ingingwe hi'gulu lya Nahamwitu Yesu
Kirisito, Lukiza witu. Munakizi genderera mu lukogo lwage. Abe
ye gakizi longa ubulangashane, ukulyokera buno, halinde imyaka
ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!

Amaruba ga mbere ga Yohana
Indangiriro

Yaga maruba ga Yohana, gali mu sobaanura amagambo mingi, ku mugani:

Iri tugagenda mu mulengeerwe, tukwaniini tukizi yilega ibyaha biitu. Ne'ri tutangabiyilega, iri tutaki tuuziri mu mulengeerwe.

Hali ulubibi luhamu ha kati ko'rukundo no'bushombani. Ngiisi úli mu shomba mwene wabo atangaba ali mundu wa Rurema. Mukuba Rurema ye rukundo.

Abigiriza be'bibeesha, bâli kizi yigiriza kwa'mabi galyosiri mu kuhuma ku biri mu boneka, mbu Yesu, bwo ali Mwana wa Rurema, atangaba ali na'magala nga ge'mwitu. Yago migirizo, Yohana akagalahira, anadeta ku bweranyange kwo Yesu Kirisito âli riiri mundu nga'bandi.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu 1 Yohana 1.8-9: «Iri twangayihumeeraga kwo ndaabyo byaha tuli mu gira, iri twayiteba twenyene. No'kuli, iri kutatuli mwo. Haliko, iri twangayilega ibyaha biitu, Rurema agatukoga. Na ngiisi mabi giitu, anatuyeruuse go. Mukuba, ali mwemeera, anali mu gira íbikwaniini.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro: Yesu âli riiri mundu úli no'muko na'magala (1.1-4)
b) Ngiisi kwo twangamenya iri tutuuziri mu kati ka Rurema (1.5–2.14)
c) Ngiisi kwo tukwaniini ukuyiyeka (2.15-27)
d) Ngiisi kwo tukwaniini ukutuula (2.28–3.24)
e) Tukizi hima (4.1–5.12)
f) Akamaro ko tuli mu longa mu kuyemeera Rurema (5.13-15)
g) Tutwikire ku byaha biitu (5.16-21)

Indangiriro

1 Twamùyandikira hi'gulu li'Gambo lyo'bulamu. Uyo Igambo, âli kola ho ukulyokera ku ndondeko. Keera tukamúyiboneraga twenyene na'masu giitu, twanamúyitegeereza bwija. Twanamúyiyuvwirwa, twanamúyihumira kwo na'maboko giitu.

2 Uyo Bulamu, âli riiri kuguma na Daata Rurema. Na buno, keera akayiyerekana imwitu. Keera tukamúbonaga, tunagweti tugamútangira ubumasi kwo ye riiri mwo'bulamu bwe'myaka ne'myakuula!

3 Keera tukamúyibonera, twanamúyiyuvwirwa. Kwokwo, na niinyu, tugweti tugamùmenyeesa ye, halinde lyo niinyu muba mu ngoome yo tukoli hiiti kuguma na Daata, no'Mwana wage Yesu Kirisito.

4 Twamùyandikira kwokwo, gira lyo'bushambaale bwitu, budimirire!

Tukizi tuula mu mulengeerwe

5 Indumwa yo tukayuvwa imwage, yo na niinyu tugweti
tugamùmenyeesa, kwo Rurema ye mulengeerwe. Ndaanakyo kihulu
íkimúli mwo.
6 Iri twangadetaga kwo tuli ne'ngoome kuguma na Rurema, tunabe
tuki tuuziri mu kihulu, iri twabeesha. Tutanali mu kulikira ibyo'kuli.
7 Haliko, iri twangaba tutuuziri mu mulengeerwe, nga kwo Rurema
agutuuziri mwo, lyo tugaaba ne'ngoome twenyene kwa twenyene.
No'muko gwo'Mwana wage Yesu, gunayeruuse ibyaha biitu byoshi.
8 Iri twangayihumeeraga kwo ndaabyo byaha tuli mu gira, iri
twayiteba twenyene. No'kuli, iri kutatuli mwo.
9 Haliko, iri twangayilega ibyaha biitu, Rurema agatukoga. Na ngiisi
mabi giitu, anatuyeruuse go. Mukuba, ali mwemeera, anali mu gira
íbikwaniini.
10 Iri twangayihumeera kwo ndaabyo byaha tukagira, iri twagira
Rurema abe munabibeesha. Ni'gambo lyage, iri litatuli mwo.

2

1 E baana baani bakundwa! Namùyandikiraga yaga magambo,
gira mutakizi gira ibyaha. Kundu kwokwo, iri mwangabigira, tuhiiti
wo'kutudetera imbere lya Daata. Ye Yesu Kirisito, bwo ye kwaniini
imbere lyage.
2 Yesu ye kaba ituulo lyo'kuyitwa, hi'gulu lyo'kushaaza ibyaha biitu.
Bitanali hi'gulu lye'byaha biitu naaho. Si kiri na hi'gulu bya'bandi
booshi ba mu kihugo.
3 Iri twangaba tusimbahiri imaaja za Rurema, lyo tugaaba na'kasiisa
kwo tumúyiji.
4 Haliko, iri umundu angadetaga kwo ayiji Rurema, anabe atasim-
bahiri imaaja zaage, iri ali munabibeesha. No'kuli, iri kutamúli mwo.
5 Umundu, iri angaba asimbahiri Igambo lya Rurema, iri urukundo
lwa Rurema lumúdimiriiri mwo. Ne'njira yo twangamenyera kwo
tutuuziri mu kati ka Rurema, yo yeyi.
6 Umundu, iri angadeta kwo atuuziri mu kati ka Rurema, akwiriiri
akizi tuula nga kwo Yesu âli tuuziri.

Ulubaaja luhyahya, kwo tukizi kundana

7 E bakundwa baani! Ulubaaja lwo namùyandikira hano, lutali
luhyahya. Si luli lwa keera, lunali lwo mwâli yamiini ukulyokera ku
ndondeko. Yulwo lubaaja lwa keera, lwo lwolulya keera mukayuvwa.
8 Kundu kwokwo, ulubaaja lwo namùyandikira hano, lulyagagi
luhyahya. No'kuli kwalwo, tuli mu kubonera mu kati ka Kirisito,
kiri na mu kati kiinyu kwakundi. Mukuba, ikihulu kikola mu mala.
No'mulengeerwe gwo'kuli, gukoli tangwiri.
9 Iri umundu angadetaga kwo atuuziri mu mulengeerwe, anabe aki
shombiri mwene wabo, iri aki tuuziri mu kihulu halinde buno.
10 Haliko umundu, iri angaba akuuziri mwene wabo, yeki ye tuuziri
mu mulengeerwe. Na íbimúli mwo, bitangamúhubiisa.
11 Si iri angaba ashombiri mwene wabo, yehe akiri mu kihulu.
Anakiri mu kibubuuta mwo, buzira kumenya ho ali mu genda. Ee!
Ikihulu, kiri mu ba keera kyamúhumaaza.
12 Namùyandikiraga mwe baana baani, bwe'byaha biinyu keera
bikakogwa hi'gulu li'ziina lya Yesu Kirisito.

13 Namùyandikira na niinyu mwe badaata, bwo muyiji Ulya
wo'kuyama ho ukulyokera ku ndondeko.
Namùyandikira na niinyu mwe'misore, bwo keera mukasinda ulya
mubi.
14 Namùyandikiraga mwe baana baani, bwo mukoli yiji Daata.
Namùyandikira na niinyu mwe badaata, bwo muyiji Ulya
wo'kuyama ho ukulyokera ku ndondeko.
Namùyandikira na niinyu mwe'misore, bwo mukaniri. Ni'gambo
lya Rurema, limùli mwo. Keera mukanasinda ulya mubi.

Tutakizi kunda ibye'kihugo

15 Mutakizi kunda ikihugo, kandi iri ngiisi íbikiri mwo. Iri umundu
angaba akuuziri ikihugo, atangaki kunda Daata.
16 Mukuba, ibye'kihugo byoshi, bitalyosiri imwa Daata. Si bilyosiri
mwomwo mu kihugo, gaba mifwije mabi ga'magala, kandi iri,
bya'masu gali mu hemukira, kandi iri, bya'bandu bali mu yiheemya
kwo.
17 Ikihugo, ne'bya'bandu bali mu yifwija, byoshi bigalenga. Si
iri umundu angagira byo Rurema aloziizi, yehe agaalama imyaka
ne'myakuula.

Tukizi yilanga na'bagoma ba Kirisito

18 E baana baani! Kikolaga kyo kihe kye'mberuuka. Mukayuvwa
kwo'Mugoma wa Kirisito agayija. Na buno, keera haboneka abagoma
baage bingi. Kyo kitumiri tukoli yiji kwo kikola kihe kye'mberuuka.
19 Yabo bandu, kundu bakalyokaga ha kati kiitu, haliko batâli
riiri ne'ngoome na nyiitu. Bákitube mwo, nga batakatuyihandula
kwo. Yibyo, biyerekiini kwo ndaaye kiri no'muguma wabo úshuba
ne'ngoome na nyiitu.
20 Haliko mwehe, mukoli haabirwi ibyo'Mutima Mweru. Na kwo
mukola mweshi, mukoli yiji ibyo'kuli.
21 Íbitumiri namùyandikira yaga maruba, kutali mbu bwo mutayiji
ukuli. Si namùyandikira go, bwo mukoli kuyiji. Ndaabyo bibeesha
íbikulyosiri mwo.
22 Kwokwo, umunabibeesha ali nyandagi? Ngiisi úli mu lahira
kwo Yesu atali ye Kirisito. Umundu mwene uyo, ye Mugoma wa
Kirisito, bwo agweti agalahira Daata. Agweti agalahira no'mwana
wage kwakundi.
23 Mukuba, iri umundu angalahira uyo Mwana, iri ataki hiiti
ingoome na Yishe. Haliko, iri angaba ayemiiri Umwana wage, iri ahiiti
ingoome na Yishe kwakundi.
24 Kwokwo, galya magambo go mukayuvwa ukulyokera ku ndon-
deko, muyamage mugakaniziizi mu mitima yinyu. Iri gangamùyama
mwo, iri na niinyu mugaaba muyamiri mu kati ko'yo Mwana, na mu
kati ka Yishe.
25 Na yibyo byo akatulagaania, byo byebi, kwo tugalonga ubulamu
bwe'myaka ne'myakuula!
26 Namùyandikiraga yibi, bwa'bandu baguma bagweti bagaagira
mbu bamùhabure.
27 Haliko mwehe, mukoli haabirwi ibyo'Mutima Mweru. Binakoli
mùyamiri mwo. Kwokwo, mutakiri ni'goorwa lyo'kuyigirizibwa
na mundu yeshi. Mukuba, ibyo'Mutima Mweru, byo bikola mu

mùyigiriza. Na ngiisi byo gugweti gugamùyigiriza, biri byo'kuli,
bitanali bya bibeesha. Ku yukwo, mukizi gira nga ngiisi kwo keera
gukamùyigiriza, munabe muyamiri mu kati ka Kirisito.
28 E baana baani! Mugenderere ukukizi yama mu kati ka Kirisito,
gira ikyanya agayerekanwa, mutayuvwe ikyoba, kandi iri ishoni.
29 Mukoli yiji kwo Kirisito ayamiri akwaniini imbere lya Rurema.
Mukwiriiri mumenye kwakundi, kwe'ri umundu angagira íbikwaniini
imbere lya Rurema, iri akola mwana wage.

3

Tukizi tuula nga baana ba Rurema

1 Mulolage ngiisi kwo Daata atukuuziri bweneene, bwo tukola mu
buuzibwa baana baage! Kunali kwo tuli. Na íbitumiri abandu
be'kihugo batatuyiji, bwo na Daata yenyene, batamúyiji.
2 E bakundwa baani! Buno tukola baana ba Rurema. Haliko, ngiisi
kwo twâye be, bitazi menyeekana. Tuyijagi naaho kwe'kyanya Kirisito
agaboneka, tugamúshusha, tunamúbone nga ngiisi kwo ali.
3 Umundu, iri angaba ahiiti umulangaaliro mu kati ka Kirisito, ali
mu yiyeruusa. Mukuba, Kirisito yenyene ali mweru.
4 Umundu, ikyanya ali mu giriirira ibyaha, iri ahubiraga imaaja za
Rurema. Mukuba, ukugira ibyaha, kwo kuhubira imaaja.
5 Munayiji kwo Kirisito akayija, gira ayiji tushaagiza ibyaha biitu. Na
yenyene, ndaakyo kyaha íkimúli mwo.
6 Ku yukwo, ikyanya abandu bakoli tuuziri mu kati kaage, ndaaye úki
genderiiri ukukizi giriirira ibyaha. Haliko, iri umundu angaba akiri
mu bigiriirira, iri atazindi múbona, atanamúyiji.
7 E baana baani! Mutayemeerage kwo'mundu amùhabure. Si
Kirisito naaho ye kwaniini. Kwokwo, iri hangaba umundu úli mu gira
íbikwaniini nga Kirisito, iri anakwaniini.
8 Haliko, iri umundu angakizi gira ibyaha, iri alyagagi wa Shetaani.
Mukuba, Shetaani ayamiri agweti agaagira ibyaha ukulyokera ku
ndondeko. Na íbikatuma Umwana wa Rurema akayija, gira ayiji
shereeza ngiisi byo Shetaani agweti agaagira.
9 Iri umundu angaba akola mwana wa Rurema, atangaki genderera
ukukizi gira ibyaha. Mukuba, ngiisi kwo Rurema ali, kwo no'yo mundu
naye, akola agaaba mu kati kaage. Na bwo akola mwana wa Rurema,
bitangaziga kwo agenderere ukukizi yifunda mu byaha.
10 Kwokwo, kwo twangamenyera abaana ba Rurema, na'baana ba
Shetaani. Mukuba, iri umundu angaba atali mu gira íbikwaniini
imbere lya Rurema, iri atali mwana wage. Ne'ri atangakunda mwene
wabo, iri naye atali we'mwage.

Tukizi kundana

11 Ukulyokera ku ndondeko, mwâli kizi bwirwa kwo tukizi kundana.
12 Kwokwo, mutabaagage nga Kahini. Mukuba, yehe âli riiri
mundu wo'lya mubi, anayita mulumuna wage. Aaho! Bikagi byo
akamúyitira? Akamúyita, bwe'mikolezi yo'yo mulumuna wage yâli
riiri miija. Ne'ye'mwage yo yâli riiri mibi.
13 Kwokwo, e beene witu! Iri abandu be'kihugo bangamùshomba,
mutakizi ki soomerwa.

14 Twehe twenyene tukoli kundiini. Tutaki tuuziri mu lufu. Si tukoli
yiji kwo tukola bagumaana. Haliko, iri abandu bangaba batakundiini,
boohe, bakiri mu lufu.
15 Umundu, iri angaba ashombiri mwene wabo, iri alyagagi mwitani.
Munayiji kwo ndaaye mwitani úgalama imyaka ne'myakuula.
16 Twehe, tuli mu menyera urukundo ku yibi: bwo Kirisito keera
akayitangaga hi'gulu liitu. Kwokwo, na nyiitu, tukwiriiri tukizi yitanga
hi'gulu lya'biitu.
17 Iri umundu angaba ahiiti ibindu, anabonage mwene wabo
agoozirwi, haliko atanamúyuvwirwe indengeerwa, kutagi kwo twan-
gaki deta kwo ali mwo'rukundo lwa Rurema?
18 E baana baani! Ukukundana kwitu, kutakizi ba kwa ku kanwa
naaho. Si tukizi kundana mu kati ko'kuli, mu kukizi girirana amiija.
19 Kwokwo, kwo twangamenyera akasiisa kwo tuli bandu bo'kuli,
halinde imitima yitu inatuuze imbere lya Rurema.
20 Kundu imitima yitu yangatulega, haliko Rurema ye gihimiri. Yehe,
ayiji byoshi.
21 E bakundwa baani! Iri imitima yitu itangatulega, iri tugakizi tuula
imbere lya Rurema buzira kyoba.
22 Na ngiisi byo tugakizi múhuuna, tugakizi biyakiira. Tugaaba
tusimbahiri imaaja zaage, iri tunakizi gira íbimúsimisiizi.
23 No'lubaaja lwage, lwo lwolu: kwo tukizi yemeera iziina
lyo'Mwana wage Yesu Kirisito, iri tunakizi kundana, nga kwo Yesu
akatubwira.
24 Iri umundu angaba ali mu simbaha imaaja za Rurema, iri atuuziri
mu kati kaage. Na Rurema naye, iri amútuuziri mwo. Na íbiri
mu tumenyeesa akasiisa kwo Rurema atutuuziri mwo, kuli ku njira
yo'Mutima Mweru. Mukuba, keera akatuheereza gwo.

4

Ibyo twangamenyera kwa'baleevi be'bibeesha

1 E bakundwa baani! Mutalunguli yemeeraga ngiisi mutima. Si
imitima yoshi, mukizi gigera, lyo mulonga ukumenya iri ilyosiri imwa
Rurema, kandi iri nanga. Mukuba, mu kihugo, mukoli shabukiiri
abaleevi bingi be'bibeesha.
2 Hali injira yo mwangamenyera kwo'Mutima gwa Rurema. Iri
umundu angaba ayemiiri kwo Yesu Kirisito akayija ali na'magala, uyo
ali mwo'Mutima gwa Rurema.
3 Haliko, iri umutima gutangayemeera kwokwo, iri gutali gwa
Rurema. Si gulyagagi gwo'Mugoma wa Kirisito! Keera mukayuvwa
kwo'Mugoma wage agayija. Na buno, akola mu kihugo.
4 E baana baani! Mukola bandu ba Rurema. Keera mwanasinda
balya babi. Mukuba, Umutima úgumùli mwo, ye kuliiri umutima gwa
mu kihugo.
5 Yabo babi, balyagagi be'kihugo. Kyo kitumiri bali mu deta
amagambo gaakyo. Na'bandu baakyo nabo, banakizi batega amatwiri.
6 Si twehe, tuli bandu ba Rurema. Ne'ri umundu angaba ayiji
Rurema, ali mu tutega amatwiri. Haliko, iri abandu bangaba batali
ba Rurema, boohe, batali mu tutwaza. Kwokwo, kwo tuli mu menya
umutima gwo'kuli, na gwe'bibeesha.

Tukizi ba bandu bo'rukundo

7 E bakundwa baani, tukizi kundana! Mukuba, urukundo luli mu
lyoka imwa Rurema. Ne'ri umundu angaba agweti agakundana, iri
akola mwana wage, anakoli múyiji.
8 Si iri angaba atali mu kundana, yehe atayiji Rurema. Mukuba,
Rurema ali rukundo.
9 Rurema yenyene keera akatuyereka urukundo lwage, mu kutu-
lungikira Umwana wage we'kininga hano mu kihugo. Kwokwo, lyo
tulonga ukulama ku njira yo'yo Mwana wage.
10 Na íbiyerekiini urukundo, kutali kudeta mbu twe tukatangi tee
kunda Rurema. Haliko, ye katee tukunda, anatulungikira Umwana
wage, libe ituulo lyo'kuyitwa hi'gulu liitu, halinde atushaagize ibyaha.
11 E bakundwa baani! Bwo Rurema keera akatukunda kwokwo, na
nyiitu tukwiriiri tukizi kundana!
12 Ndaaye mundu úzindi bonaga Rurema. Haliko, iri twangaba
tukundiini, iri Rurema akoli tutuuziri mwo. No'rukundo lwage, iri
lukoli dimiriiri mu kati kiitu.
13 Tuli mu ba na'kasiisa kwo tukoli tuuziri mu kati ka Rurema,
na kwo akoli tutuuziri mwo, mukuba keera akatubiika mwo'Mutima
gwage.
14 Twenyene, keera tukayibonera kwo Daata akatanga Umwana
wage, gira lyo aba Lukiza we'kihugo. Tunagweti tugatanga ubumasi
kwo biri kwokwo.
15 Umundu, iri angaba ayemiiri kwo Yesu ali Mwana wa Rurema,
uyo, ye Rurema akoli tuuziri mwo. Naye, iri akoli tuuziri mu kati ka
Rurema.
16 Kwokwo, kwo tukoli yiji kwo Rurema atukuuziri. Tunali na'kasiisa
ko'rukundo lwage.

Rurema alyagagi rukundo. Ne'ri umundu angaba ali mu kundana,
iri atuuziri mu kati ka Rurema. Na Rurema naye, iri amútuuziri mwo.
17 Yulwo rukundo, akalimbi kaalwo, kali mu koleesibwa mu kati
kiitu. Kwokwo, tutagaki yoboha ku lusiku lwo'kutwibwa kwe'maaja.
Mukuba, ngiisi kwo tuli mu boneka mu kino kihugo, tukoli shushiini
na Yesu.
18 Umundu, iri angaba akundiini, atakiri mu yoboha. Si urukundo
úlutungiini, luli mu lyosa ikyoba. Kwokwo, iri umundu angaba akiri
ne'kyoba, iri atazi tungaana mu kati ko'rukundo. Haliko, abandu
ábalindiriiri ukuhanwa, booki bo bali mu gwatwa ne'kyoba.

19 Íbitumiri tukola mu kundana, bwo Rurema ye katee tukunda.
20 Ne'ri umundu angadeta kwo akuuziri Rurema, anabe aki shombiri
mwene wabo, iri ali munabibeesha. Mukuba, ikyanya umundu atali
mu kunda mwene wabo, anamúbwini, kutagi kwo angaki kunda
Rurema, atanazi múbona?
21 Kirisito yenyene, akatuheereza ulubaaja kwe'ri umundu angaba
akuuziri Rurema, akwiriiri akizi kunda na mwene wabo kwakundi.

5

Tukizi yemeera Umwana wa Rurema

1 Umundu, iri angaba ayemiiri kwo Yesu ye ulya Masiya, iri akola
mwana wa Rurema. Ne'ri angaba akuuziri yishe wo'mwana, iri
akuuziri no'mwana wage kwakundi.

2 Tuli mu menya kwo tukoli kuuziri abaana ba Rurema, mu kukunda
Rurema yenyene, na mu kukizi simbaha imaaja zaage.
3 Mukuba, iri twangakunda Rurema, tukwaniini tukizi simbaha
ne'maaja zaage. Na zoonyene zitali ngayu,
4 bwe'kyanya umundu akola mwana wa Rurema, iri keera asinda
bye'kihugo. Ne'njira yo tuli mu bisinda mwo, kuli kubiika Rurema
kwo'bwemeere.
5 Nyandi úhimiri bye'kihugo? Ngiisi naaho úkoli yemiiri kwo Yesu
ali Mwana wa Rurema.

Ubumasi hi'gulu lya Yesu Kirisito

6 Ikyanya Yesu Kirisito akayijaga, kukaba ku njira ya'miiji, na ku
yo'muko. Kutakaba ku miiji naaho. Si kukaba na ku muko kwakundi.
No'Mutima Mweru nagwo, gukamútangira ubumasi, gunali gwo'kuli.
7 Kwokwo, halyagagi utumasi tushatu:
8 Umutima Mweru, na'miiji, no'muko. Na kwo biri bishatu, ubumasi
bwabyo bwo buguma.
9 Ikyanya abandu bali mu tangaga ubumasi, tuli mu buyemeera.
No'bumasi bwa Rurema, bwo bukuliiri bwa'bandu. Mukuba, Rurema
yenyene, ye kabutanga, bunali hi'gulu lyo'Mwana wage.
10 Kwokwo, iri umundu angaba ayemiiragi Umwana wa Rurema,
ali mu ba akola no'bumasi mu mutima gwage. Haliko, iri angaba
atabuyemiiri, iri agira Rurema abe munabibeesha. Mukuba, ali mu ba
atayemiiri ubumasi bwo Rurema yenyene akatanga hi'gulu lyo'Mwana
wage.
11 No'bumasi bwage bwo bwobu: Rurema keera akatuheereza
ubulamu bwe'myaka ne'myakuula! Bunali mu kati ko'Mwana wage.
12 Ku yukwo, iri umundu angaba akola ne'ngoome no'Mwana wage,
iri akola no'bulamu. Haliko, iri angaba atagihiiti, iri na yubwo bulamu
nabwo, atabuhiiti.

Amagambo go'kuyusa

13 Yaga magambo, nagayandikaga hi'gulu liinyu, mwe mukoli yemiiri
iziina lyo'Mwana wa Rurema. Kwokwo, lyo mulonga ukumenya ku
kasiisa kwo mukola no'bulamu bwe'myaka ne'myakuula!
14 Ikyanya tuli mu yegeera Rurema, tutakiri ne'migangaanwe. Tuyiji
kwo ngiisi byo twangamúhuuna ukukulikirana no'bulooze bwage, ali
mu tuyuvwa.
15 Na bwo tukoli yiji kwo ali mu tuyuvwa ku byoshi byo tuli mu
múhuuna, tuyiji na kwo tuli mu bihaabwa.
16 Iri umundu angabonaga mwene wabo agweti agaagira ikyaha
íkitangaleeta ulufu, akwiriiri amúhuunire imwa Rurema. Kwokwo,
lyo Rurema agamúgira abe mugumaana. Bigaaba kwokwo naaho,
imwa ábali mu gira ibyaha íbitangaleeta ulufu. Mukuba, hali
ne'byaha íbiri mu leeta ulufu. Si ndagweti ngaadeta kwo muhuune
Rurema hi'gulu lyabyo.
17 Iri umundu angahuba, iri keera agira ibyaha. Kuguma na yibyo,
hali ibyaha íbitali mu leeta ulufu.
18 Tuyiji kwe'ri umundu angaba akola mwana wa Rurema, atangaki
genderera ukukizi giriirira ibyaha. Mukuba, Umwana wa Rurema
akoli múlaaziri. No'lya mubi, ndaakwo kwo angamúgira.

19 Tuyiji kwo tukola baana ba Rurema. Tuyiji na kwa'bandu
be'kihugo booshi batwazirwi no'lya mubi.
20 Tuyiji kwakundi kwo'Mwana wa Rurema keera akayija,
anatuheereza ubumenyi, gira lyo tulonga ukumenya Rurema nirizina.
Na buno, tukoli tuuziri mu kati kaage, bwo tukoli tuuziri mu kati
ko'Mwana wage Yesu Kirisito. Yehe ye Rurema nirizina. Anali ye
ryagagi mwo'bulamu bwe'myaka ne'myakuula.
21 E baana baani! Mukizi yilanga ne'migisi!

Amaruba ga kabiri ga Yohana

Indangiriro

Yaga maruba ga Yohana, gayerekiini kwe'kyanya abigiriza be'bibeesha bagayija, tuleke ukubayakiira, kiri na mu nyumba ziitu.

Ku kirya kyanya, abigiriza bâli kizi genda bagayigiriza Umwazi Mwija gwa Yesu. Abakirisito bâli kizi bayegereza mu nyumba zaabo. Ne'kyanya bakashubi genda, banabaheereza indanda.

Abigiriza be'bibeesha nabo bâli kizi gira kwokwo. Kwokwo, yaga maruba gakayandikwa, gira abandu bakizi yitonda mu kutabaalana. Buzira kwokwo, bangakengeera batabaala abigiriza be'bibeesha.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli gwa 7: «Mu kihugo, mukoli shabukiiri abatebani bingi. Yabo batebani, batayemiiri kwo Yesu Kirisito akayija hano mu kihugo ali na'magala. Abandu mwene yabo, balyagagi batebani naaho, banali bagoma ba Kirisito.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1-3)
b) Ngiisi íbikwaniini (4-11)
c) Yohana aseezerana (12-13)

Indangiriro

1 Nie mushaaja, nie nakuyandikiraga, e maawe mutoolwa,* kuguma
na'baana baawe! Niehe mushaaja, nimùkuuziri bweneene mu kati
ko'kuli. Ndanali nienyene naaho. Kiri na'bandi booshi ábayiji ukuli,
nabo bamùkuuziri.
2 Na íbitumiri tumùkuuziri, bwo tuli mwo'kuli. Yukwo kuli,
kugatuyama mwo imyaka ne'myakuula.
3 Daata Rurema, no'Mwana wage Yesu Kirisito, bakizi tugashaanira!
Banakizi tukejeerera! Banakizi tuheereza no'mutuula, mu kati ko'kuli,
na mu kati ko'rukundo!

Tukizi tuula mu kati ko'kuli

4 N'gashambaala bweneene, mu kuyuvwa kwa'baana baawe baguma
batuuziri mu kati ko'kuli, nga kwo Daata akatubwira.
5 E maawe! Mu gano mandiko, nakuhuuna kwo ukizi simbaha
ulubaaja lwo'kukizi kundana. Yulwo lubaaja, lutali luhyahya. Si luli
lwolulya lwo tuyamiinwi ukulyokera ku ndondeko.
6 Ikyanya tuli mu kundana, lyo tuli mu simbaha imaaja za Rurema.
Mukuba, akamùheereza ulubaaja kwo mukizi kundana, nga kwo
mukayuvwa ukulyokera ku ndondeko.

Tutakizi yegereza abalyalya

7 Mu kihugo, mukoli shabukiiri abatebani bingi. Yabo batebani,
batayemiiri kwo Yesu Kirisito akayija hano mu kihugo ali na'magala.
Abandu mwene yabo, balyagagi batebani naaho, banali bagoma ba
Kirisito.

---

* **1:1 1.1** Bandu baguma batoniri kwo'yo maawe, liri ishengero lirebe. Na yabo baana baage kwakundi, bo bandu ba mu yiryo ishengero.

8 Ku yukwo, mukizi yilanga, mutayiji teera imbembo, keera mwanag-
ihimbukira kwo. Haliko, mugirage imisi yoshi, halinde mulonge
imbembo íkwiziri!
9 Umundu, iri angaba atali mu kania amigirizo ga Kirisito, anabe
ayifuuziri mu gandi-gandi, uyo atakiri ne'ngoome na Rurema. Haliko,
iri angaba agenderiiri mu gaago migirizo ga Kirisito, iri ali ne'ngoome
na Rurema, kuguma no'Mwana wage.
10 Ku yukwo, iri mwangayijirwa no'mundu, atanali mu yigiriza
gaago-gaago migirizo hi'gulu lya Kirisito, hatagirage úgamúyegereza
mu nyumba yage. Kiri no'kumúlamusa, mutamúlamuse!
11 Umundu mwene uyo, ngiisi úgamúlamusa, iri akola ne'ngoome
mu mabi gaage.
12 Ngiryagagi na'magambo mingi go nangaki mùyandikiiri. Haliko,
mu kukumenyeesa go, ndaloziizi ukukoleesa kano karataasi no'bwino.
Ndangaliiri kwo ngaki yija iyo munda imwinyu, tunabonaane amasu
ku gandi. Kwokwo, lyo'bushambaale bwitu budimirira!
13 Abaana ba mwali winyu mutoolwa, bakulamusa!

Amaruba ga kashatu ga Yohana

Indangiriro

Yaga maruba, Yohana akagayandikira ikirongoozi kiguma ki'shengero, Gaayo. Ganayerekiini ngiisi kwa'Bakirisito bakwaniini bakizi yegereza abigiriza bo'kuli. Si abigiriza be'bibeesha, boohe, bakizi bayiyeka, nga Diyotereefe.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli gwa 2: «E mukundwa wani, ndi mu huuna Rurema kwo ukizi genduukirwa mu kati ka byoshi. Kiri na'magala gaawe, gakizi yama galyagagi magumaana, nga kwo'mutima gwawe nagwo guli mugumaana.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1-4)
b) Ngiisi íbikwaniini (5-12)
c) Yohana aseezerana (13-15)

Indangiriro

1 E mukundwa wani Gaayo! Niehe mushaaja, nie nakuyandikiraga, we nguuziri mu kati ko'kuli.
2 E mukundwa wani! Ndi mu huuna Rurema kwo ukizi genduukirwa mu kati ka byoshi. Kiri na'magala gaawe, gakizi yama galyagagi magumaana, nga kwo'mutima gwawe nagwo guli mugumaana.
3 N'gashambaala bweneene, ikyanya beene witu baguma bakayiji mbwira ngiisi kwo uyamiri mwemeera mu kati ko'kuli, unaki genderiiri ukutuula mu kati kaakwo.
4 Ndaanabwo bushambaale bwo mbiiti, ukuhima bwo'kuyuvwa kwa'baana baani baki tuuziri mu kati ko'kuli.

Tukizi tabaala abakozi ba Rurema

5 E mukundwa wani! Uli mwemeera mu kukizi tabaala beene witu, kundu utabayiji.
6 Keera bakayijagi ganuulira ishengero lya hano ngiisi kwo ukundiini. Kwokwo, ubatabaale ku lugeezi lwabo, ku njira íkwaniini imbere lya Rurema.
7 Mukuba, ulugeezi lwabo, lulyagagi hi'gulu lyo'kugendi kolera iziina lya Kirisito. Batanali mu longa ikindu kyoshi mu bapagaani.
8 Abandu mwene yabo, tukwiriiri tukizi batabaala, lyo tukomeerana, mu kukizi kolera ukuli.

Dyoterefe na Demeteryo

9 Keera n'gayandikira ishengero amaruba. Haliko, ikyanya tuli mu detaga, Dyoterefe atali mu twaza. Aloziizi naaho, kwo abe ye mukulu.
10 Ku yukwo, ikyanya ngayija iyo munda, ngayiji yerekana ku bweranyange ubuligo bwoshi bwo agweti agaagira. Ali mu tugamba hi'gulu lyo'mujina. Na kwakundi, ikyanya beene witu bali mu balamiraga iyo munda, ali mu lahira ukubayegereza. Kiri na'bandi be'yo munda, ikyanya bali mu gira mbu babayegereze, Dyoterefe ali mu bahangirira, anabayimule mwi'shengero!

11 E mukundwa wani! Utakizi yigira umugani ku bali mu gira amabi.
Si ukizi guyigira ku bali mu gira amiija. Mukuba, iri umundu angaba
ali mu gira amiija, uyo ali wa Rurema. Halikago, iri angaba ali mu gira
amabi, iri atazindi múbona.
12 Ku luhande lwa Demeteryo, abandu booshi bali mu mútangira
ubumasi kwo ali mwija. Yubwo bumasi, bulyagagi bwo'kuli. Kiri na
nyiitu, tuli mu mútangira bwo kwo ali mundu mwija. Unayiji kwo
yubwo bumasi bwitu, buli mu ba bwo'kuli.

Amagambo go'kuyusa

13 Ngiri na'magambo mingi go nangaki kuyandikiiri. Haliko, mu
kukumenyeesa go, ndaloziizi ukukoleesa kano kalaamu no'bwino.
14 Mukuba, ngi langaliiri kwo ngola ngayiji kubona, tunaganuule
amasu ku gandi.
15 Kwokwo, ukizi ba no'mutuula. Abiira biitu ba hano, bakulamusa!
Na naawe, utulamukize ngiisi mwira witu yeshi we'yo munda.

Amaruba ga Yuda Indangiriro

Yaga maruba ga Yuda, gayerekiini ngiisi kwa'bigiriza be'bibeesha bali mu kizi yifunda mu bitalaalwe. Bali mu kizi tebeereza kiri ne'bizeeze. Kundu kwokwo, Rurema agaki bahaniiriza.

Ikyanya abandu bali mu giriirira amabi mwene yago, ulukogo lwa Yesu lutangaki batabaala. Yuda anabahanuula kwo bakizi ba makengwa ku bandu mwene yabo, iri banakizi bayigiriza amagambo ku njira yo'kuli.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli gwa 24-25: «Rurema ye shobwiri ukukizi mùlanga, gira mutagwe. Anamùyimangike imbere lyage mu kati ko'bulangashane. Munashambaale ngana-ngana! Munabe buzira kashembo kooshi. Yehe naaho, ye Rurema witu na Lukiza witu. Akizi yama alyagagi no'bulangashane, no'bukulu, no'bukalage, no'bushobozi mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito! Bikizi ba kwokwo, ukulyokera ku kyanya ikihugo kitazi bumbwa, halinde buno, halinde ukuhisa imyaka ne'myakuula!»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1-2)
b) Ngiisi íbitumiri Yuda âli loziizi ukuhangana na'banabitalaalwe (3-4)
c) Ngiisi kwo Rurema akahana abanabitalaalwe baguma mu Bibiriya (5-7)
d) Ngiisi kwa'bandu bâli bihuusiri bweneene ku kyanya kya Yuda (8-13)
e) Ikihano kyabo, kikagwanwa kyadetwa ukulyokera kare (14-16)
f) Tukizi shomba amabi, iri tunarongoorwa no'Mutima Mweru (17-23)
g) Yuda agashaanira abasomi, mu kusezerana (24-25)

Indangiriro

1 Yaga maruba, galyoka imwani, nie Yuda. Ndi mukozi wa Yesu Kirisito, na ndi mwene wabo Yakobo. Gatumwa imwinyu, mwe Daata Rurema keera akahamagala, anamùkuuziri. Yesu Kirisito naye, agweti agamùlanga.

2 Mukizi bonerwa ulukogo, munakizi longa no'mutuula, no'rukundo ku bwingi!

Íbigaaba ku batatwaziizi Rurema

3 E bakundwa baani! Ndákola no'mwete gwo'kumùyandikira amaruba hi'gulu lyo'bukize bwitu tweshi. Halikago buno, bikoli ngwiriiri ndee mùyandikira yaga magambo hi'gulu lyo'kumùsikamya. Kwokwo, lyo mulonga ukulwira ubwemeere bwo Rurema akasikiiriza abandu baage. Yubwo bwemeere, mukabusikiirizibwa lyerirya liguma naaho. Kukanaba ku lwoshi.

4 Abandu babi ábatatwaziizi Rurema, keera bakamùyishesheza mwo ku bumbishwa. Banakolaga mu shobania amigirizo go'lukogo

lwa Rurema, mbu lyo balonga mwo'bulyo bwo'kukizi sambana. Bagweti bagalahira Yesu Kirisito, ndaanaye gundi Nahamwitu mukulu ye tugweti. Yabo bandu, bakoli rindiriiri ikihano. Keera kikanagwanwa kyayandikwa hi'gulu lyabo!

5 Ndoziizi ukumùkengeeza ngiisi byo Nahano akagirira Abahisiraheeri, kundu mutuula mubiyiji-yiji. Kundu Nahano akabalyosa mu kihugo kye'Miisiri, haliko ikyanya bakalahira ukumúbiika kwo'bwemeere, anabaminika.
6 Kiri na'baganda baguma, ikyanya akabaheereza ubutwali, banabugayiriza. Banatyoza na ho bâli tuuziri. Kwokwo, Rurema anabadendeka ne'mirinda halinde imyakuula, banabeera mu kihulu. Anabalindiriziizi ulusiku lukulu lwo bagatwirwa kwe'maaja.
7 Mukengererage na ku bandu ba mu kaaya ke'Soodoma, na'ba mu ke'Gomora, na'ba mu twaya twe'butambi. Mukuba, nabo, bâli kizi yidulumbika mu bitalaalwe. Abashosi banakizi higula, mu kushulehana boonyene kwa boonyene. Kyanatuma bagalibuukira mu muliro gwe'myaka ne'myakuula. Abandu ba zeene, bakwiriiri bakizi balolera kwo'mugani.

8 Yabo bandu babi, bagweti bagafundaga amagala gaabo mu byaha, hi'gulu lye'birooto byabo. Bagweti bagagayiriza ubutwali bwa Rurema, iri banatuka ibiremwa bya mwi'gulu.
9 Si kiri na Mikaheeri, umuganda mukulu, ikyanya akahambanwa na Shetaani hi'gulu lye'kirunda kya Musa, atanagira mbu alege Shetaani ku bitusi. Si akamúbwira naaho: «Nahano abe ye gakukanukira!»
10 Yabo bandu babi, bali mu tukaga byo batayiji. Kiri ne'byo bayiji, babiyiji naaho ku bwenge bwe'nyamiishwa ízitali mu yisaliza. Binali byo biri mu bashereeza.
11 Yayewe imwabo, bwe'mikolezi yabo yo miguma ne'ye'mwa Kahini. Banagweti bagakulikira amahube ga Balaamu, mu kukizi tibitira imbembo zo'kugendi kola amabi. Banakolaga bahuni, nga kwo Koora akahuna. Na ngiisi kwo akashereezibwa, kwo nabo bagaki shereezibwa.
12 Ikyanya muli mu shangiira ibyokulya mu kati ko'rukundo, yabo banakuhambwa bali mu mùyifunda mwo buzira shoni. Banabe tushembo mu kati kiinyu. Balyagagi bangere babi, banagweti bagayihahalira boonyene. Banali nga bibungu biiru íbiri mu yehuulwa iyo munda ne'yo munda, buzira kulyoka mwe'nvula. Banali nga biti íbikoli hangaliiri. Bitali kwe'bitumbwe, keera byanakuulwa.
13 Bagweti bagagirira ibikoleere ha bweruula, nga kwe'midunda mikayu iri mu birindula ibitwange mu nyaaja. Banali nge'ndonde ízikoli habusiri. Kyo kitumiri Rurema akoli balindiriziizi ho bagabeera imyaka ne'myakuula, mu kihulu kya namudidi!

14 Hinoki, shokuluza witu wa kalinda ukulyokera ku Hadamu, âli mali gwanwa atanga ubuleevi hi'gulu lyabo kwokuno: «Lolagi! Nahano agweti agayija ne'binoono bya'baganda baage beeru,
15 gira ayiji twa imaaja za booshi. Ne'ri abandu bangaba bakamúgayiriza, agabahaniiriza ku byaha byabo. Mukuba, ikyanya bâli kizi biyifunda mwo, lyo bâli kizi múgayiriza. Agabahaniiriza na ku magambo go bâli kizi mútuka kwo ku buraakari.»

16 Yabo bandu babi, bali mu lukumba, no'kuyidodomba. Bayamiragi
bali mu yifunda mu bya'mifwije gaabo mabi. Banali mu yihaya, iri
banakizi vugiiriza abaabo, mu kubalyeryega.

Mukizi yama musikamiri

17 E bakundwa baani! Mukizi kengeera amagambo ge'ndumwa za
Nahamwitu Yesu Kirisito. Mukuba, keera zikamùbwira kwokuno:
18 «Mu siku ze'mberuuka, hagahulukiraga abandu
bo'kushekerezania, mbu yuuhu! Bagakizi yifunda mu mifwije gaabo
ge'kipagaani.»
19 Yabo babi, bali mu teerania Abakirisito. Na bwo bakabutirwa mu
mabi, gali mu batwala kasinge-singe. Batanali mwo'Mutima Mweru.
20 Haliko mwehe, mwe bakundwa baani, mukizi yiyubaka mu
bwemeere bwinyu, bwo buli bweru pepeepe! Munakizi huuna Rurema
mu kati ko'Mutima Mweru.
21 Mukizi yama mutuuziri mu rukundo lwa Rurema, iri mu-
nalindirira kwo Nahamwitu Yesu Kirisito agamùleetera ubulamu
bwe'myaka ne'myakuula ku lukogo lwage.
22 Iri umundu angaba ali ne'migangaanwe, mukizi múyuvwirwa
ulukogo.
23 Na'bandi, mukizi bakondoola mu muliro, gira mubakize. Abandi,
keera bakayiyulubaza. Yabo nabo, mukizi bakejeerera. Kuguma na
yibyo, mukizi ba makengwa mu kati kaabo. Mukizi shombaga bwe-
neene kiri ne'mirondo yo bayiyulubaza mwo, mu kugira ibitalaalwe.

Ubwivuge imwa Rurema

24 Rurema ye shobwiri ukukizi mùlanga, gira mutagwe.
Anamùyimangike imbere lyage mu kati ko'bulangashane.
Munashambaale ngana-ngana! Munabe buzira kashembo kooshi.
25 Yehe naaho, ye Rurema witu na Lukiza witu. Akizi yama
alyagagi no'bulangashane, no'bukulu, no'bukalage, no'bushobozi mu
kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito! Bikizi ba kwokwo, ukulyokera ku
kyanya ikihugo kitazi bumbwa, halinde buno, halinde ukuhisa imyaka
ne'myakuula!

Ikitaabo kyo'
Bwigule
Indangiriro

Yaga maruba ga Yohana, gali mu yerekana ngiisi íbyâye be mu siku ze'mbeka. Kwokwo, lyo tulonga ukukizi yihangaana, kiri mu malibu giitu.

Mu yaga maruba, Yohana ayandika hi'gulu lya'mabone go akabona yenyene. Mu yaga mabone, hali bindu bingi byo'muharuuro gwa bulinda-bulinda. Iyo miharuuro, yâli mu yerekana ibindu íbikwiziri ku muharuuro. Ku mugani, muli imigashani irinda (1.3), na'mashengero galinda (1.4, 11), ne'mitima irinda (1.4), na'matara galinda (1.12), ne'ndonde zirinda (1.16), na'mahemba galinda, na'masu galinda (5.6), ne'bibuga birinda (8.2), ne'mikungulo irinda (10.3), ne'byereso birinda (12.1, 3; 13.13-14; 15.1; 16.14; 19.20), ne'njembe zirinda (12.3), na'malibu galinda (15.6), ne'mitanga irinda (15.7), na'baami balinda (17.10).

Amagambo ágali mu yaga maruba, kundu abandu bali mu gasobaanura ku njira ya kwingi-kwingi, haliko akalimbi kaago kabonekeriiri: Ku lusiku lwe'mberuuka, Kirisito agaahima abagoma baage booshi, kiri na Shetaani. Abafwiri bagatwirwa ulubaaja (20.11-14), na'bandu ba Rurema bagagendi tuula mwi'gulu (21–22).

Imiziizi miguma yi'sikamiro iri mu Bwigule 21.1-2: «Haaho, nanabonaga igulu lihyahya, ne'kihugo kihyahya. Mukuba, igulu lya mbere, ne'kihugo kya mbere, byâli mali lenga. Kiri ne'nyaaja, zitâli ki riiri ho. Nanabona i Yerusaleemu mbyahya, akaaya keeru, kagweti kagajooka ukulyoka mwi'gulu imwa Rurema. Kâli limbisiibwi nga muhya keera úwayinyanyaaza mu kugenda imwa yiba.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-8)
b) Ubulangashane bwa mwi'gulu (1.9-20; 4–5)
c) Amaruba imwa'mashengero galinda (2.1–3.22)
d) Inungu zirinda (6.1–8.5)
e) Ibibuga birinda (8.6–11.19)
f) Idaragooni mwi'gulu (12–13)
g) Ikyanabuzi na'baganda (14)
h) Imitanga irinda (15–16)
i) Bulambe wo'mushule atuka Rurema (17)
j) Akaaya ke'Babeeri katibukira haashi, abadandaza banakalirira (18)
k) Shetaani ahimwa (19.1–20.10)
l) Íbyâye be mwi'gulu (20.11–22.20)
m) Yohana aseezerana (22.21)

Indangiriro

1 Yubu bwigule, bulyosiri imwa Yesu Kirisito. Rurema yenyene, ye kamúheereza bwo, gira agwanwe amenyeesa abakozi baage íbikola

bu koleka. Yubwo bwigule, Yesu anabuyereka umukozi wage Yohana,
mu kumútumira umuganda wage.
2 Uyo Yohana naye, ikyanya akabubona, anatanga ubumasi hi'gulu
li'Gambo lya Rurema, na hi'gulu lya Yesu Kirisito.
3 Gano magambo go'buleevi ágayandisirwi hano, bahiriirwi ngiisi
ábagagasoma! Bahiriirwi ne'kyanya bagagayuvwa, banakizi gasim-
baha. Ne'kyanya gagakolekaga kwo, kikola hoofi.

Umusingo imwa'mashengero galinda

4 Yaga maruba, galyoka imwani, nie Yohana. Ganatumwa mu
mashengero galinda ga mu kihugo kye'Haziya. Kwokwo, mukizi
longa ubugashaane no'mutuula, imwo'lya úli ho, ye wanâli yamiri
ho, ye ganaki yija. Mukizi bilonga ne'mwe'mitima irinda íri imbere
lye'kitumbi kyage kyo'bwami.
5 Mukizi bilongaga ne'mwa Yesu Kirisito. Yehe ye kamasi kemeera.
Mukuba, ye kanatangi zuuka mu bafwiri. Ye na twaziri abaami booshi
be'kihugo.
Yesu Kirisito atukuuziri. Akayonwa umuko gwage, gira lyo atuguluu-
la mu byaha biitu.
6 Anatuyingiza mu bwami bwa Daata Rurema, halinde tube bagingi
bo'kukizi múkolera. Akizi yama ali no'bulangashane no'bukalage,
halinde imyaka ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!
7 Lolagi! Yesu akola agayija mu bibungu!
Abandu booshi banamúbone,
kiri na balya ábakamútumita.
Abandu be'milala yoshi íri mu kihugo bagaalira ku kimombo hi'gulu
lyage!
Bikizi ba kwokwo!
8 Nahano Rurema adesiragi kwokuno: «Nie Rurema wo'bushobozi
bwoshi! Nie Halifa, na ndi nie Homega.* Nie ndi ho. Nie wanâli yamiri
ho. Nie ganaki yija.»

Yohana abona Kirisito mu kati ka'mabone

9 Niehe Yohana, nie mwene winyu mu kati ka Yesu. Mu kati kaage,
mwo tuli mu longera amalibu. Munali mwo tuli mu yihangaanira,
halinde tunalongere mwo'bwami. Na mukuba nâli kizi yigiriza
Igambo lya Rurema, nanakizi tanga ubumasi hi'gulu lya Yesu, kyo
kikatuma n'gagendi lashwa mu kalira Patimo.
10 Ku lusiku luguma lwa Nahano,† nâli kolaga mu kati ko'Mutima
Mweru. Lyeryo, ha nyuma lyani nanayuvwa izu lihamu ligweti
ligadihiriza nga lya kibuga.
11 Yiryo izu, lyanambwira: «Ngiisi byo ugaabona, ubiyandike
mu kitaabo! Unakitume mu yaga mashengero galinda: ishengero
lye'Hefeso, ne'rye'Simirina, ne'rye'Perigaamo, ne'rye'Tyatira,
ne'rye'Saridi, ne'rye'Filaderifiya, ne'rye'Lahodikiya.»
12 Ikyanya n'gakebaanuka, gira mbone ngiisi úgweti úgandesa,
nanabonaga amatara galinda. Yago matara, gakatulwa mu nooro,
ganali matereke ku bigingi.

---

* **1:8 1.8** *Halifa, na ndi nie Homega* Halifa lwo lufwabe lwa mbere mu kigiriki. Na Homega lwo lufwabe lwo'kuheza. Kuli kudeta kwo Rurema ye Ndangiro, anali ye Yukizo. Hisaaya 44.6 «Niehe nie ndangiriro, na ndi nie nyukizo». † **1:10 1.10** *lusiku luguma lwa Nahano* ulwi'yinga.

13 Na mu kati kaago, mwâli yimaaziri úli «ngo'Mwana wo'Mundu.‡»
Uyo Mwana wo'Mundu, ikanju lyage lyâli hisiri ku shando. Na mu
kifuba, âli yambiiti umukaba gwe'nooro.
14 Itwe lyage no'mushaku gwage, byâli riiri byeru kahengura
ngi'pamba, kandi iri nga lugungu. Na'masu gaage, gâli kizi kyemula,
nga ngulumira yo'muliro.
15 Amagulu gaage, gâli kizi langashana nga miringa ígweti
ígashukwa mu kiberekaana kyo'muliro! Ni'zu lyage, lyâli kizi luluma,
nga miiji mingi ágagweti gagaahona ku shalalo!
16 Mu kuboko kwage kwe'lulyo, âli fumbiiti mwe'ndonde zirinda.
Na mu kanwa kaage, âli bangisiri mwe'ngooti. Iyo ngooti, yâli
ryagagi nyugi bweneene! Amalanga gaage, gâli langashiini bweneene,
pepeepe, gâli riiri ngi'zuuba keera íryadaruula.
17 Ulya Mwana wo'Mundu, iri n'gamúbonaga, nanayami gwa mu
magulu gaage, nanaba nga úkoli fwiri. Haliko, anambuma kwo
no'kuboko kwage kwe'lulyo. Anambwira: «Utayobohe! Nie Ndangiro.
Na ndi nie Nyukizo.
18 Na ndi nie Mulamu. Kundu nâli fwiri, mumenye bwija kwo
nyamiri ndi mugumaana, halinde imyaka ne'myakuula! Nie na mbiiti
ubushobozi hi'gulu lya Narufu, na hi'gulu lya Nakuzimu.
19 «Kwokwo, yibi byo ugweti ugaabona, ubiyandike. Ibya buno, na
íbyâye yije.
20 Aaho! Zirya ndonde zirinda zo wabona nvumbiiti mu kuboko
kwe'lulyo, namu kumenyeesa umugeeza gwazo, kundu gushubi
bishamiri. Na ngubwire no'mugeeza gwa yaga matara galinda
ágakatulwa mu nooro. Zirya ndonde zirinda, balyagagi baganda ba
yago mashengero galinda. Na galya matara galinda, nago gali gaago
mashengero galinda.»

2

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Hefeso

1 «Imwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya ke'Hefeso, uyandikage
kwokuno:
«Yaga magambo, galyosiri imwo'lya úfumbiiti zirya ndonde zirinda
mu kuboko kwe'lulyo. Anagweti agalenga-lenga mu galya matara
galinda ágakatulwa mu nooro:
2 «Nyiji ngiisi kwo mugweti mugayitubanula mu mikolwa yinyu,
na ngiisi kwo mugweti mugayihangaana. Nyiji na kwo mutagweti
mugalekeerera abandu babi. Kiri na ábali mu yihunda kwo ziri
ndumwa zaani, keera mukabagera, mwanabanyomoosa.
3 Na kundu muli mu himbuka hi'gulu li'ziina lyani, halikago, muki
gweti mugagooyera ku bwigenderezi, buzira kugagara.
4 «Kundu kwokwo, mu kati kiinyu mukiri igambo íritanzimisiizi.
Lulya rukundo lwinyu lwa mbere, keera mukalujandirira.
5 Mukengeere ngiisi kwo mwâli riiri, na ngiisi kwo keera mwatiri-
gania bweneene! Mutwikirage ku byaha biinyu! Munakizi gira
galya miija go mwâli kizi gira ubwa mbere. Ne'ri mwangalahira
ukubitwikira kwo, ngayiji lyosa itara liinyu ahandu haalyo.

‡ **1:13 1.13** Danyeri 7.13.

6 Kundu kwokwo, hakiri igambo lyo nimùsimiiri kwo. Mukuba,
mushombiragi bweneene imikolezi ya'Banikolayi, nga kwo naani
ngishombiri.
7 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima Mweru gugweti
gugabwira amashengero! Umundu, iri angahima, ngamúhanguula
kwo alye ku bitumbwe bye'kiti kyo'bulamu, kirya kya mu Paradiizo
ya Rurema.»

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Simirina

8 «Ne'mwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya ke'Simirina,
uyandikage kwokuno:
«Yaga magambo galyosiri imwo'lya úli Ndangiriro, anali ye Nyukizo.
Kundu akafwa, haliko akazuuka:
9 «Nyiji ngiisi kwo mugweti mugalibuzibwa, na ngiisi kwo mukekeri-
iri. Kundu kwokwo, mulyagagi mwe bagale! Nyiji na ngiisi kwo muli
mu banganizibwa na ábali mu yihunda kwo bali Bayahudi, batanali
boohe. Si bali ba mu nyumba ya Shetaani!
10 Mumenye bwija kwo baguma biinyu, Shetaani akola agabalasha
mu nyumba ze'mbohe, banalonge mwa'malibu ge'siku ikumi. Kundu
mugalibuzibwa, mutayobohe. Na kundu mwangayitwa hi'gulu lyani,
mukizi ba bemeera. Naani, ninamùheereze ulushembe lwo'bulamu.
11 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima Mweru
gugweti gugabwira amashengero! Umundu, iri angahima, atagaki
shereezibwa no'lufu lwa kabiri.»

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Perigaamo

12 «Ne'mwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya ke'Perigaamo,
uyandikage kwokuno:
«Yaga magambo, galyosiri imwo'lya úgweti ingooti íyugihiri bwe-
neene:
13 «Nyiji kwo mutuuziri ho Shetaani ateresiri ikitumbi kyage
kyo'bwami. Kundu kwokwo, muki kaniziizi iziina lyani. Na kundu
Shetaani atuuziri yaho imwinyu, haliko mutananyiyogookola, kiri na
ku kyanya bakayitaga ya'kamasi kaani kemeera Handipa.
14 «Haliko mu kati kiinyu, mulyagagi amagambo maguma
ágatanzimisiizi. Baguma biinyu bakulikiiri amigirizo ga Balaamu,
ulya úkayigiriza Balaaki ngiisi kwo agahubiisa Abahisiraheeri kwo
bakizi lya ibyokulya keera íbyatangwa imwe'migisi. Akabahubiisa,
halinde banakizi gira no'bushule.
15 Na kwakundi, hali abandi biinyu ábagweti bagakulikira amigirizo
mabi ga'Banikolayi.
16 Yibyo byoshi, mubitwikirage kwo! Buzira kwo, ngayija duba, na
ndwise ngiisi bandu babi mu kati kiinyu. Ngakoleesa ino ngooti yo
mbangisiri mu kanwa.
17 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima Mweru gug-
weti gugabwira amashengero! Umundu, iri angahima, ngamúheereza
ku byokulya íbibishirwi, binali mu buuzibwa Mana. Ninamúheereze
ni'buye lyeru íriyandisirwi kwi'ziina lihyahya. Yiryo iziina, ndaaye
gundi úgalimenya, átali yolya úlihaabirwi.»

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Tyatira

18 «Ne'mwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya ke'Tyatira,
uyandikage kwokuno:
«Yaga magambo, galyosiri imwo'Mwana wa Rurema. Amasu gaage
gali mu keyengana bweneene, nga ngulumira yo'muliro, na'magulu
gali mu langashana nga miringa keera íyaseenwa:
19 «Nyiji ngiisi kwo muli mu kola, na ngiisi kwo mukundiini, na ngiisi
kwo mukoli biisiri Rurema kwo'bwemeere. Nyiji na ngiisi kwo muli
mu kolerana, no'kuyihangaana. Ngiisi byo mugweti mugaagira buno,
nyiji kwo byo bihimiri byo mwâli kizi gira ubwa mbere.
20 «Halikago, mu kati kiinyu mukiri igambo íritanzimisiizi.
Mukuba, mugweti mugalekeerera ulya bulambe wo'mukazi Yeze-
beeri. Kundu agweti agabeesha kwo ali muleevi, halikago ku njira
ya'migirizo gaage, ali mu habura abakozi baani, halinde banakizi
shuleha, banakizi lya ne'byokulya keera íbyatangwa imwe'migisi.
21 Hakolaga siku nyingi, ngweti ngamúloleera, kwo ngeeka angaki
twikira ku bushule bwage. Haliko atandwaziizi.
22 Ku yukwo, ngamúbiika kwo'bulwazi. Bunamúlambike ku ngingo,
halinde anahalibuukire bweneene!
«Na booshi bo akayigiriza yubwo bushule, iri batangatwikiraga ku
bushule bwabo, iri nabo bagalibuuka bweneene nga ye.
23 Abakulikizi baage, ngabayita. Kwokwo, lya'bandu ba
mu mashengero gooshi bagaamenya kwo nie mu loleekeza
íbiyifundereziizi mu mitima ya'bandu. Ngiisi muguma winyu,
ngamúhemba ukukulikirana na ngiisi kwo âli kizi gira.
24 «Haliko, yaho mwi'shengero lya mu kaaya kiinyu ke'Tyatira,
mukiri abandi biinyu ábatahiiti igambo lyo nangabashumuza
kwo. Boohe, batakatwaza galya migirizo mabi go'yo Yezebeeri.
Batakanayiga amagambo ágali mu detwa mbu bumbishwa bwa
Shetaani.
25 Kwokwo, bagenderere ukukizi sikama mu byo bakoli hiiti, halinde
ukuhisa ku kyanya ngayija.
26-28 «Umundu, iri angahima, anakizi gira byo ndoziizi halinde
ukuheza, ngamúbiika akizi twala imilala yoshi, nga kwo naani, Daata
keera akambiika ngitwale:
“Agabatwala ne'ngoni ye'kyuma, anabavungule-vungule,
nga kwo bangavungula ibirugu bi'bumba.*”
«Umundu iri angahima, ngamúheereza indonde íri mu yaka ku
lukula.
29 Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima Mweru gugweti
gugabwira amashengero!»

3

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Saridi

1 «Ne'mwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya ke'Saridi, uyandik-
age kwokuno:
«Yaga magambo, galyosiri imwo'lya úgweti irya mitima irinda ya
Rurema. Anali ye gweti na zirya ndonde zirinda:
«Ngiisi byo mugweti mugaagira, mbiyiji. Na kundu muli mu
huuzibwa kwo muli bagumaana, si mukoli fwiri.

* **2:26-28 2.26-28** Zaburi 2.9.

2 Ku yukwo musisimukage! Mukanie ngiisi byo muki hiiti, bítazi
fwa lwoshi! Ngiisi byo mugweti mugaagira, nabona kwo bitatungiini
imbere lya Rurema wani.
3 Galya migirizo go keera mukayuvwa, mwanagayakiira, mukizi
gakengeera, iri munagasimbaha. Ne'byaha biinyu, mubitwikire kwo.
Mukuba, iri mutangasisimuka, ngamùyijira ku kyanya mutayiji. Ee!
Ngamùtubiira nga muzimba.
4 Kundu kwokwo, mu kati kiinyu i Saridi, bandu bagerwa batazi
yulubaza imirondo yabo. Yabo bandu, bo tugakizi gendanwa,
bayambiiti imirondo myeru. Mukuba, bo bakwaniini imbere lyani.
5 «Umundu, iri angahima, agayambikwa imirondo myeru. Ni'ziina
lyage, ndâye lihotole mu kitaabo kyo'bulamu. Si ngaliyemeera imbere
lya Daata, ne'mbere lya'baganda baage.
6 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima Mweru gugweti
gugabwira amashengero.»

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Filaderifiya

7 «Ne'mwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya ke'Filaderifiya,
uyandikage kwokuno:
«Yaga magambo galyosiri imwo'lya úli mweru, anali wo'kuli. Ye na
fumbiiti ulwiguzo lwa Dahudi. Ngiisi byo agweti agayigula, ndaaye
úwangabiyigala. Na ngiisi byo agweti agayigala kwakundi, ndaaye
úwangabiyigula:
8 «Nyiji ngiisi kwo mugweti mugaagira. Nyiji na kwo mukoli jejagiiri.
Kundu kwokwo, muki gweti mugasimbaha Igambo lyani, mutanali
mu nyiyogookola. Na buno, keera namùyigulira ulwivi, ndaanaye
úwangaluyigala.
9 «Yuvwagwi! Abandu ba mu kiso kya Shetaani bagweti bagabeesha
mbu bali Bayahudi. Kundu kwokwo, ngabafukamya imbere liinyu,
banayemeere kwo nimùkuuziri.
10 Na bwo mukagooyera ku bwigenderezi, nga kwo n'gamùbwira,
ngamùlanga ku malibu, kundu gagateera abandu booshi ba mu
kihugo, mu kubageza.
11 Ngola ngayija! Ku yukwo, mugenderere ukusikama mu byo
mukoli hiiti. Hatagirage mundu úgayiji mùnyaga ulushembe.*
12 «Umundu, iri angahima, ngamúbiika abe nguliro mu nyumba
ya Rurema wani. Atanâye gilyoke mwo. Nganamúyandika kwi'ziina
lya Rurema wani, na kwi'ziina lya'kaaya kaage. Na yako kaaya, iri
i Yerusaleemu mbyahya ígajooka ukulyoka imwage mwi'gulu. Kiri
ni'ziina lyani lihyahya, nalyo ngaliyandika hi'gulu lyage.
13 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima Mweru gug-
weti gugabwira amashengero.»

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Lahodikiya

14 «Ne'mwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya ke'Lahodikiya,
uyandikage kwokuno: Yaga magambo, galyosiri imwo'lya úli mu
buuzibwa "Bibe kwokwo". Ye kamasi kemeera, kanali ko'kuli. Anali
ye shyoko ya byoshi byo Rurema akabumba:

---

* **3:11 3.11** Kuyambikwa ulushembe, kuli mu yerekana kwo'mundu ahima.

15 «Mwehe, ngiisi byo mugweti mugaagira, mbiyiji-yiji. Mubuziri
ukuba mbeho, munabuziri ukuba iduutu. Mu kati ka yibyo byombi,
nangaloziizi kwo mube ne'kiguma kyabyo!
16 Haliko, bwo mulyagagi nga miiji malangu, ngola ngamùshala,
mushaage mu kanwa kaani!
17 «Mwehe mugweti mugayihaya kwo mukola bagale. Mbu keera
mwanayilundira akanyabungaka ke'bindu. Mbu ndaakyo kindu íkiki
mùgooziri. Mutayijagi kwo muli banakahuku! Munali tufwa-busha.
Munakekeriiri. Munali mbumi. Munali bukondwe.
18 «Namùhanuula, muyiji gulira imwani inooro keera íyashukwa
mu muliro, lyo muba bagale nirizina. Mugulirage na ye'mirondo
myeru, munagiyambale, gira lyo mutakizi ki gwatwa ne'shoni, mu
kukizi lenga bukondwe imbere lya'bandu. Mugulire na yo'muti gwo
mugabuka mwa'masu giinyu, halinde lyo mulonga ukubona.
19 «Ngiisi bo nguuziri, ndi mu bakanukira, iri na mbahana. Ku
yukwo, mutwikirage ku byaha biinyu. Mukizi ba baduutu.
20 «Lolagi! Ngoli yimaaziri ha mulyango ngweti ngayiguza. Ne'ri
umundu angayuvwa izu lyani, ananyigulire, ngayingira mu mwage,
tunashangiire ibyokulya twe naye.
21 «Umundu, iri angahima, ngamúhanguula kwo tubwatalanwe ku
kitumbi kyani kyo'bwami, nga kwo naani keera n'gahima, twanab-
watalanwa na Daata ku kitumbi kyage kyo'bwami.
22 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima Mweru gug-
weti gugabwira amashengero!»

4

Ngiisi kwo bali mu yikumba mwi'gulu

1 Ha nyuma, nanalangiiza, nanabona mwi'gulu, ulwivi lukola
luyigule. Nanayuvwa lirya izu írikadihiriza nga lye'kibuga. Lirya
izu, lyanashubi mbwira: «Uyijage ino munda, gira nguyereke ngiisi
íbigaki koleka!»
2 Lyeryo, nanaba mu kati ko'Mutima. Nanabonaga mwi'gulu
muteresirwi ikitumbi kyo'bwami. Na úwâli kibwatiiri kwo,
3 âli kizi keyengana bweneene, ngi'buye yasipi,* kandi iri sarid-
wane.† Kirya kitumbi kyage, kyâli soosirwi no'mukuruzi, gwâli kizi
langashana bweneene ngi'buye sikaribukile.‡
4 Kyanâli sokaniinwi ne'bindi bitumbi byo'bwami makumi gabiri na
bina. Ku yibyo bitumbi, kwâli bwatiiri abashaaja makumi gabiri na
bana. Bâli yambiiti imirondo myeru. Na ku matwe gaabo, bâli yambiiti
injembe ízikatulwa mu nooro.
5 Mu kirya kitumbi kyo'bwami, mwanakizi lavya ibiryamu. Hâli
riiri ne'milavyo, ne'mikungulo. Ne'mbere lyakyo, hâli riiri amatara
galinda, ágâli yasiri bweneene! Yago matara, inali yo mitima irinda
ya Rurema.
6 Haaho imbere lye'kitumbi kyo'bwami, hâli yajabiini nga nyaaja.
Iyo nyaaja yâli shushiri nga kilolero íkitwanganusiri bweneene, íkiri
mwe'nyezi-nyezi!

---

* **4:3 4.3** *yasipi* ibuye íriri mu gira inyezi-nyezi, nga dyama. † **4:3 4.3** *saridwane* ibuye íriri mu ba nga mugushe. Haliko liri mu ba ne'nyezi-nyezi bweneene. ‡ **4:3 4.3** *sikaribukile* ibuye írishushiini ne'kyasi kibishi. Haliko liri mu ba ne'nyezi-nyezi bweneene.

Kirya kitumbi kyo'bwami, ngiisi kwo kyâli riiri yaho ha kati, kyâli zungulusirwi ne'bingisho-ngisho bina bigumaana. Yibyo bingisho-ngisho, byâli yijwiragi kwa'masu imbere ne'mugongo.
7 Ikingisho-ngisho kya mbere, kyâli shushiini ne'ndare. Ne'kya kabiri, kyâli shushiini ne'shuuli. Ne'kya kashatu, amalanga gaakyo gâli riiri nga ga mundu. Ne'kya kana, kyâli shushiini na nyunda úgweti úgabalala.
8 Ngiisi kingisho-ngisho, kyâli hiiti ibyubi birindatu-birindatu. Yibyo byubi, byâli yijwiri kwa'masu mu nda ne'mugongo. Yibyo bingisho-ngisho, biyamiri biri mu yimba kwokuno úbwakya-úbwayira:

«Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi, ali mweru! Ali mweru! Ali mweru!
Ye kiri ho, ye wanâli yamiri ho! Ye ganaki yija!»

9 Ulya úbwatiiri ku kitumbi kyo'bwami, ye yamiragi ho imyaka ne'myakuula. Na ngiisi kyanya birya bingisho-ngisho bina biri mu yimba inyimbo zo'kumúheereza ubulangashane, no'lushaagwa, no'bwivuge,
10 lyeryo balya bashaaja makumi gabiri na bana banayami múfukamira. Banamúyikumba, iri banalambika ne'njembe zaabo imbere lyage, ti:

11 «E Rurema, Nahamwitu, we kwaniini ukuhaabwa
ubulangashane, no'lushaagwa, no'bushobozi.
Mukuba, byoshi íbiri ho,
we kalooza kwo bibaagage ho, we kanabibumba.»

5

Ikyanabuzi kyabunguula ikitaabo kibungirize

1 Ulya úbwatiiri ku kitumbi kyo'bwami, mu kuboko kwage kwe'lulyo, nanabonaga kwo afumbiiti ikitaabo kibungirize. Yikyo kitaabo, kyâli yandisirwi mu nda ne'mugongo. Kyanâli nungisirwi kwe'nungu zirinda.
2 Nanabona ne'kihagarusi kyo'muganda, kigweti kigateerera umulaga ti: «Zirya nungu zirinda íziri ku yiki kitaabo kibungirize, nyandagi úkwaniini ukuzinunguula, gira akibunguule?»
3 Yikyo kitaabo, ndaaye úwâli shobwiri ukukibunguula mbu alole íbikiri mwo, aba wa mwi'gulu, kandi iri wa mu kihugo, kandi iri wa mu kuzimu.
4 Na bwo ndaaye wo'kukibunguulaga no'kukilola mwo, kyanatuma ngaliruuka.
5 Mu balya bashaaja, muguma anambwira: «Uleke ukulira! Lolaga! Indare yo'mulala gwa Yuda, ulya wa mwi'kondo lya Dahudi, keera akasinda ubugoma. Yehe, ye shobwiri ukununguula yizo nungu zirinda, anabunguule ikitaabo.»
6 Ha kati ke'kitumbi kyo'bwami, nanabona hayimaaziri Ikyanabuzi. Kirya Kyanabuzi, kyâli zungulusirwi na birya bingisho-ngisho bina íbiri mwo'bugumaana, kizungulusirwi na balya bashaaja. Yikyo Kyanabuzi, kikabonekaga nga kyâli tongiirwi. Kyanâli riiri na'mahembe galinda, na'masu galinda. Yago masu gaakyo, yo yerya mitima irinda ya Rurema yo akatuma mu mahanga gooshi.

7 Yikyo kitaabo kibungirize, kyâli ki riiri mu kuboko kwe'lulyo
kwo'lya úbwatiiri ku kitumbi kyo'bwami. Kwokwo, kirya Kyanabuzi
kyanayijagi kiyabiira.
8 Lyeryo, birya bingisho-ngisho bina íbiri mwo'bugumaana, kuguma
na balya bashaaja makumi gabiri na bana, booshi banayami fukama
imbere lyakyo. Ngiisi muguma wabo, âli gweti ululanga. Âli fumbiiti
ne'mibangala íkatulwa mu nooro, yanâli yijwiri mwo'mubadu. Na
yugwo mubadu, galyagagi mahuuno ga'bandu ba Rurema.
9 Yabo booshi, bâli gweti bagayimba ulwimbo luhyahya kwokuno:
«Yiki kitaabo, we kwaniini ukukiyabiira, unakinunguule kwe'nungu.
Mukuba, we wâli tongiirwi.
Na ku muko gwawe, kwo ukaguluulira Rurema abandu,
ukulyoka mu milala yoshi, na mu ndeto zooshi, na mu makondo
gooshi, na mu bihugo byoshi.
10 Balya booshi, ukabayegereza mu bwami bwa Rurema witu,
babe bagingi bo'kukizi múkolera, banakizi twala ikihugo.»
11 Lyeryo, nanalangiiza, nanayuvwa izu lye'binoono ne'binoono
bya'baganda. Yabo baganda, bâli zungulusiri ikitumbi kyo'bwami, na
yibyo bingisho-ngisho bina íbiri mwo'bugumaana, na yabo bashaaja.
12 Yibyo binoono bya'baganda, byanayimba kwi'zu lihamu kwokuno:
«Ikyanabuzi kyâli tongiirwi.
Kwokwo, ye kwaniini ukuhaabwa ubushobozi, no'bugale,
no'bwitegeereze, ne'misi,
no'lushaagwa, no'bulangashane, no'bwivuge!»
13 Haaho, nanayuvwa ibiremwa byoshi íbiri mwi'gulu, na íbiri mu
kihugo, na íbiri mu kuzimu, na íbiri mu nyaaja. Byoshi íbiri ho, byâli
kizi yimba kwokuno:
«Ulya úbwatiiri ku kitumbi kyo'bwami
na kirya Kyanabuzi, bakizi longa ubwivuge,
no'lushaagwa, no'bulangashane, no'bushobozi,
halinde imyaka ne'myakuula!»
14 Birya bingisho-ngisho bina bigumaana, byanadumeereza: «Bikizi
ba kwokwo!» Balya bashaaja nabo, banafukamaga, banayikumba
Rurema.

6

Ikyanabuzi kyanunguula inungu ndatu

1 Mu yizo nungu zirinda, kirya Kyanabuzi kyanunguula iya mbere.
Na mu birya bingisho-ngisho bina íbiri mwo'bugumaana, nanayuvwa
kwo kiguma kyabyo kyateerera umulaga. Yugwo mulaga, gwâli riiri
nga mukungulo. Anadeta: «Uyijage!»
2 Ne'ri n'galangiiza, nanabona ifwarasi ye'kitare yayija! Na úwâli
gishoniri kwo, âli fumbiiti umuheto, anahaabwa no'lushembe. Lyeryo,
anayami gendaga mwi'zibo, gira agendi sinda ubugoma.
3 Kirya Kyanabuzi, ikyanya kikanunguula inungu ya kabiri, nanayu-
vwa kirya kingisho-ngisho kigumaana kya kabiri nakyo kyadeta:
«Uyijage!»
4 Lyeryo, hanahulukira ifwarasi yo'mugushe! Na úwâli gis-
honiri kwo, anahaabwa akalamba-lamba ke'ngooti. Anahaabwa
no'bushobozi bwo'kuteerania abandu mu kihugo, gira bakizi yitana.

5 Kirya Kyanabuzi, ikyanya kikanunguula inungu ya kashatu,
nanayuvwa kwo kirya kingisho-ngisho kigumaana kya kashatu nakyo
kyadeta: «Uyijage!» Ne'kyanya n'galangiiza, nanabonaga ifwarasi
yo'mukara! Na úwâli gishoniri kwo, âli fumbiiti ulugero.
6 Mu kati ke'bingisho-ngisho bina íbiri mwo'bugumaana, nanayu-
vwa íriri ngi'zu ligweti ligaadeta: «Ibindu, keera byahuuma bwe-
neene. Lufwaranga luguma lwe'dinaari,* lukola lugahwanwa ne'litiri
nguma naaho ye'ngano, kandi iri litiri zishatu zo'bulo. Halikago
amavuta ne'divaayi byohe, utabishereeze!»
7 Kirya Kyanabuzi, ikyanya kikanunguula inungu ya kana, lyeryo
nanayuvwa yikyo kingisho-ngisho kya kana íkiri mwo'bugumaana.
Nakyo kyanadeta: «Uyijage!»
8 Nanalangiiza, nanabona ifwarasi ye'kivuuzo! Na úwâli gishoniri
kwo, iziina lyage ye Narufu. Âli kulikiirwi na Nakuzimu. Yabo
bombi, banahaabwa ubushobozi bwo'kuyita ikihande kiguma kya
kana kya'bandu booshi ba mu kihugo, kuba ku njira ye'ngooti, kandi
iri ku mwena, kandi iri ku kiija, kandi iri ku nyamiishwa.
9 Kirya Kyanabuzi, ikyanya kikanunguula inungu ya kataanu, yee!
Nanayami bona imitima ya'bahisi, iri mwi'dako lya'katanda ko bâli
kizi tangira kwa'matuulo. Iyo mitima, iryagagi ya'bandu ábakayitwa
hi'gulu li'Gambo lya Rurema, mbu bwo bâli kizi litangira ubumasi.
10 Iyo mitima yabo, yanateerera umulaga kwokuno: «E Nahano
wo'bushobozi bwoshi! Ulyagagi mweru, unali wo'kuli. Aaho!
Ugalindirira halinde mangoki ukatuyihoolere, mu kutwa imaaja
za'bandu be'kihugo? Si bo bakatuyita!»
11 Haaho, ngiisi muguma wabo, anahaabwa ikanju lyeru. Banab-
wirwa kwo batee lindirira hiniini. Abaabo bakozi ba Rurema ábagaki
yitwa, umuharuuro gutee kwira, kuguma no'muharuuro gwa beene
wabo.
12 Ha nyuma, Ikyanabuzi kyananunguula inungu ya kalindatu.
Lyeryo mu kihugo, mwanalenga sizigirye wo'musisi. Izuuba
lyanayulubala, lyanashushaga nga busuuzu úbukalukwa mu bwoya
bwo'mukara. No'mwezi gwanadukula nga muko.
13 Kiri ne'ndonde, zanabugumukira mu kihugo, nga kwe'bishulu
byo'mutiini biri mu bugumulwa ne'kihuhuuta!
14 Igulu lyanabungwa-bungwa, nga kwo bali mu bunga-bunga
ikitaabo kibungirize,† lyananyerera! Imigazi yoshi, na ngiisi tulira
twoshi, nabyo byanashaazibwa ho byâli riiri!
15 Abaami booshi ba mu kihugo banakizi tibitiraga mu nyaala, na mu
bikombo, gira bagendi yibisha. Bâli riiri kuguma na'batwali baabo,
na'bagale, na'bakulu ba'basirikaani, ne'bihagange, kiri na'bagunda,
halinde ukuhisa na ku baja.
16 Yabo booshi, banakizi yinginga imigazi na'mabuye kwi'zu lihamu,
ti: «Yayewe! Mutubindikire, halinde tutaboneke mu masu go'lya
úbwatiiri ku kitumbi kyo'bwami, tunalangwe no'buraakari bwa kirya
Kyanabuzi!

---

* **6:6 6.6** *Lufwaranga luguma lwe'dinaari* lwâli kizi hembwa umukozi ku mulege-rege gwoshi. Kuli kudeta kwo ku yikyo kyanya ibindu byâli mali gaaba bweneene! † **6:14 6.14** Ibitaabo bya keera byâli kizi girwa na'makarataasi mala ágâli kizi bungwa.

17 Mukuba, ulusiku lwo bagayerekana kwo'buraakari bwabo, keera
lwahikaga. Ndaanaye úwangaluyitega!»

7

Abandu bihumbi igana na makumi gana na bina babiikwa kwa'kamangu ka Rurema

1 Ha nyuma, nanabonaga abaganda bana, bayimaaziri mu mbande
zina ze'kihugo. Balya baganda, bâli gweti bagahangirira imbuusi,
gira zitakizi ki huusa mu nyaaja, kandi iri mu malambo. Zitakizi ki
shagania kiri ne'biti.
2 Nanabonaga ugundi muganda agweti agalyoka uluhande
lwe'sheere, afumbiiti akamangu ka Rurema úli mugumaana. Ulya
muganda, anakoobeza yabo baabo bana, balya ábakahaabwa
ubushobozi bwo'kushereeza amalambo ne'nyaaja.
3 Anababwira: «Mutalunguli shereeza amalambo, kandi iri inyaaja,
kandi iri ibiti, tútazi biikaga akamangu ha malanga ga'bakozi ba
Rurema witu!»
4 Yabo bakozi, ikyanya bakabiikwa kwa'kamangu, nanayuvwa
kwo'muharuuro gwabo gwâli hisiri bandu bihumbi igana na makumi
gana na bina, ukulyoka mu milala yoshi ya'Bahisiraheeri.
5 Mu kati kaabo, mwâli riiri abandu bihumbi ikumi na bibiri ba mu
mulala gwa Yuda, ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala
gwa Rubeni, ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala gwa
Gaadi,
6 ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala gwa Hasheeri,
ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala gwa Nafutaali,
ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala gwa Manaasi,
7 ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala gwa Simyoni,
ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala gwa Laawi, ne'bindi
bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala gwa Hisakaari,
8 ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala gwa Zabulooni,
ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala gwa Yusefu, ne'bindi
bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala gwa Binyamiini.

Ikizimya-izuuba kya'bandu imbere lya Rurema

9 Ha nyuma, nanabonaga ikizimya-izuuba kya'bandu
íkitangaharuurwa! Yabo bandu booshi, bâli yimaaziri imbere
lye'kitumbi kyo'bwami, ne'mbere lya kirya Kyanabuzi. Yabo
bandu, bâli lyosiri mu bihugo byoshi, na mu milala yoshi, na mu
makondo gooshi, na mu ndeto zooshi. Bâli yambiiti amakanju meeru,
kahengura! Banâli fumbiiti amatavi ge'bigazi.
10 Bâli gweti bagaadeta kwi'zu lihamu kwokuno: «Rurema
witu, úbwatiiri ku kitumbi kyage kyo'bwami, ye mwene ubukize!
Ne'Kyanabuzi, nakyo kyo kyene bwo!»
11 Abaganda booshi, bâli sokaniini ikitumbi kyo'bwami, na'bashaaja,
ne'bingisho-ngisho bina íbiri mwo'bugumaana. Balya baganda, bana-
fukamaga imbere lye'kitumbi kyo'bwami. Banahisa amalanga gaabo
haashi, iri banayikumba Rurema kwokuno:
12 «Bikizi ba kwokwo!
Rurema witu ye mwene ubwivuge!
Ye na mwene ubulangashane.

Ye na mwene ubwitegeereze.
Ye na mwene ukutangirwa kongwa.
Ye na mwene ukugingikwa.
Ye na mwene ubushobozi ne'misi,
halinde imyaka ne'myakuula!
Bikizi ba kwokwo!»
13 Mu yabo bashaaja, muguma wabo anambuuzagya, ti: «Yaba
bandu, kwo bayambiiti amakanju meeru, ka ubayiji? Ka unayiji ho
balyosiri?»
14 Nanashuvya: «E Nahano, yibyo byoshi, wehe, we biyiji.» Anamb-
wira: «Yaba bandu, bo balyokaga mu nguuke ya'malibu. Na'makanju
gaabo, keera bakagafula mu muko gwa kirya Kyanabuzi, halinde
gakoli yeruusiri bweneene!
15 Kyo kitumiri: Bakoli yamiri muno mu nyumba ya Rurema,
imbere lye'kitumbi kyage, bagweti bagamúyikumbira mwo úbwakya-
úbwayira. Kwokwo, agakizi balanga.
16 Batâye ki shalike, batanâye ki nyoterwe. Batanâye ki hiire
ne'ndugumbo yi'zuuba.
17 Mukuba, kirya Kyanabuzi, ngiisi kwo kiri ha kati ke'kitumbi
kya Rurema, kyo kigakizi baragira. Kinakizi barongoora ha shyoko
za'miiji go'bulamu. Imigenge yoshi íkeresiri mu masu gaabo, Rurema
agagihotola.»

8

Ikyanabuzi kyanunguula inungu ya kalinda

1 Kirya Kyanabuzi kyananunguulaga inungu ya kalinda. Yumwo
mwi'gulu, mwanaba umunyerere, shee! Gwanahisa ku binyerere nga
makumi gashatu.
2 Ha nyuma, nanabonaga abaganda balinda ábayimaaziri imbere
lya Rurema. Banahaabwa ibibuga birinda.
3 Hanayija no'gundi muganda, âli fumbiiti umubangala úgukatulwa
mu nooro. Uyo muganda anayiji yimanga imbere lye'kitumbi kya
Rurema, ha katanda ko'kutangira kwa'matuulo ákakagirwa mu nooro.
Anahaabwa umubadu mwingi, gira agutange ituulo ku katanda,
gubaagage kuguma na'mahuuno ga'bandu ba Rurema.
4 Lyeryo, mu maboko go'lya muganda, mwanayami lenga ikyusi kya
gulya mubadu! Kyanatuumira áhali Rurema, kuguma na'mahuuno
ga'bandu baage.
5 Ulya muganda, anayabiiraga umuliro mu katanda. Anaguyijuza
ku mubangala, anaguvugumula mu kihugo. Lyeryo, hanaba ibiryamu,
ne'milavyo, ne'mikungulo. Hanalenga no'musisi.

Amalibu ágaleetwa ne'bibuga bina

6 Balya baganda balinda ábâli fumbiiti ibibuga birinda, banayitegaa-
nura, gira babidihirize.
7 Umuganda wa mbere, anadihiriza ikye'mwage. Lyeryo mu kihugo,
mwanavudukira invula yo'lugungu no'muliro, invushe mwo'muko. Ik-
ihande kiguma kya kashatu kye'kihugo kyanayami singooka, kuguma
ne'kihande kiguma kya kashatu kye'biti, ne'byasi bibishi byoshi.
8 Umuganda wa kabiri naye anadihiriza ikye'mwage. Hanabonekaga
ikindu íkiri nga nangungubanga wo'mugazi. Yugwo mugazi, gwâli

gweti gugayigwima kwo'muliro. Gwanatibulirwa mu nyaaja. Ikihande kiguma kya kashatu kye'rya nyaaja, kyanayami hinduka muko.
9 Haaho, ngiisi íbituuziri mwo, ikihande kiguma kya kashatu kyanayami fwa. Kiri na'mashuba ágâli riiri mwo, ikihande kiguma kya kashatu nakyo kyanayami shereezibwa.
10 Umuganda wa kashatu naye, anadihiriza ikye'mwage. Mu kyanyaanya mwanatibukaga nangungubanga we'ndonde, ígweti igagulumira nga kimole. Iyo ndonde, yanahonera mu kihande kiguma kya kashatu kye'nyiiji, na mu kye'shyoko!
11 Ni'ziina lye'rya ndonde, Bululu. Ikihande kiguma kya kashatu kya yizo nyiji na yizo shyoko kyanayami lula. Abandu bingi, ikyanya bâli kizi nywa ku galya miiji, banayami fwa. Gâli kola malulu bweneene!
12 Umuganda wa kana naye, anadihiriza ikye'mwage. Lyeryo ikihande kiguma kya kashatu ki'zuuba kyanatutumbwa, halinde ikihande kiguma kya kashatu kyo'mulege-rege kyanaba kihulu. Ikihande kiguma kya kashatu kyo'mwezi na kye'ndonde nabyo byanatutumbwa! Halinde ikihande kiguma kya kashatu kyo'bushigi kyanabula umulengeerwe gwakyo.
13 Ku kyanya nâli gweti ngalangiiza, nanayuvwa nyunda agweti agabalala mu kyanyaanya. Âli gweti agateerera umulaga kwokuno: «Yayewe! Yayewe imwa'bandu ábatuuziri mu kihugo. Abaganda bashatu ábaki sigiiri, bagaki dihiriza ibibuga byabo!»

9

Ikibuga kya kataanu kyaleeta gobwe-gobwe

1 Umuganda wa kataanu naye, akadihiriza ikibuga kye'mwage. Nanabona indonde keera íkahonera mu kihugo. Iyo ndonde yanahaabwa ulwiguzo lwo'kufuunula ikirimbi-rimbi kye'kuzimu.
2 Iri ikakifuunulaga, mwanayami tutumuka ikyusi kingi bweneene, nga kya kiberekaana kyo'muliro. Kirya kyusi, kyanazinga mu kyanyaanya, halinde izuuba ne'kyanyaanya, byanayidika kwe'kihulu.
3 Na mu kirya kyusi, mwanahulukaga inzige. Yizo nzige, zanayikira mu kihugo, zanahaabwa ubushobozi nga bwa tumini, halinde zanakizi komana.
4 Yizo nzige, zanabwirwa kwo zitakizi shereeza ibyasi, kandi iri biti, kandi iri izindi mbuto. Si zikahanguulwa naaho kwo zikizi teera abandu, balya ábatakabiikwa kwo kalya kamangu ka Rurema ku malanga gaabo.
5 Kutali mbu zikizi bayita. Si zikahanguulwa naaho, kwo zihise ku myezi itaanu, zigweti zigabayogogoza. Ne'kyanya abandu bagakizi komwa na yizo nzige, banakizi lyanirwa nga bakomwa no'tumini.
6 Mwi'yo myezi itaanu, abandu bagakizi loozagya ulufu, bataganalubona. Na kundu bagalusara bweneene, lugabatibita!
7 Zirya nzige, zâli shushiini ne'fwarasi ízâli koli tegesirwi kwo ziguumukire mwi'zibo. Ku matwe gaazo, zâli yambiiti íbiri nga njembe ízikatulwa mu nooro. Amalanga gaazo, gâli riiri nga ga'bandu.
8 Na ku matwe gaazo, kwâli riiri imishaku mingi, nga ya'bakazi. Na'miino gaazo, gâli riiri nga mihenga ye'ndare.
9 Na mu bifuba byazo, zâli yambiiti isiribo íziri nga za byuma. Ne'kyanya ziri mu shagania amashala gaazo, hali mu yuvwikana

nga mugulimbo gwe'fwarasi nyingi ízigweti zigakulula amagaare
go'kugendi teera abagoma.
10 Zirya nzige, zâli kizi komana ne'mikira íri nga ya tumini. Na
mwi'yo mikira yazo, mwâli riiri ubushobozi bwo'kukizi libuza abandu,
halinde ukuhisa ku myezi itaanu.
11 Mwami wazo, âli riiri muganda wo'kuyimangira kirya kirimbi-
rimbi kye'kuzimu. Iziina lyage mu kiheburaniya Habadoni. Na mu
kigiriki Hapolyoni.
12 Kwokwo, kwe'rya nguuke ya mbere ikalenga. Haganaki yija izindi
nguuke zibiri.
13 Ha nyuma, umuganda wa kalindatu naye anadihiriza ikibuga
kye'mwage. Nanayuvwa izu lyahuluka mu mahembe ga kalya katanda
ko'kutangira kwa'matuulo ákakatulwa mu nooro, kalya ákali imbere
lya Rurema. Yiryo izu, lyanabwira umuganda úwâli fumbiiti ikibuga:
14 «Balya baganda bana, ábashwekiirwi ha lwiji luhamu Hefuraati,
ubashwekuulage!»
15 Lyeryo, balya baganda bana banashwekuulwa. Bâli koli yitegan-
wiri, gira bakayitage ikihande kiguma kya kashatu kya'bandu booshi,
ku gwogwo mwaka, na ku gwogwo mwezi, na ku lwolwo lusiku, na ku
byeyo bihe.
16 Balya baganda, bâli gweti abasirikaani bo'kushona ku fwarasi.
No'muharuuro gwabo, nanayuvwa kwo bâli hisiri miryoni magana
gabiri.
17 Mu yago mabone gaani, yabo basirikaani booshi, kuguma
ne'fwarasi zo bâli shoniri kwo, nanabonaga kwo bâli yambiiti isiribo
zo'kushuutira ibifuba byabo. Yizo siribo, zâli riiri ndukula nge'mbigi
zo'muliro. Zanâli riiri ni'bara lya'mageere ágakoli hiiri. Zanâli riiri
ni'bara lya namuheehe. Na'matwe gaazo, gâli riiri nga ga ndare. Na
mu tunwa twazo, mwâli kizi tutumuka umuliro, ne'kyusi, no'buganga
bwe'kibiriiti.
18 Gulya muliro, ikyanya gwâli kizi huluka mu tunwa twa yizo
fwarasi, kuguma ne'kyusi no'buganga bwe'kibiriiti, byâli kizi libuza
abandu bweneene! Byanayita ikihande kiguma kya kashatu kyabo.
19 Yizo fwarasi, ubushobozi bwazo bwâli riiri mu tunwa twazo, na
mu mikira yazo. Mukuba, iyo mikira, yâli riiri nga mijoka. Yanâli riiri
na'matwe go zâli kizi komana mwo.
20 Yabo bandu ábâli sigiiri, kundu bakahushwa na yago malibu,
haliko batakatwikira ukukizi yikumba imizimu. Batanatwikira ukukizi
yikumba ne'migisi, kundu bo bakagiyitulira boonyene. Bâli kizi gitula
mu nooro, na mu harija, na mu miringa. Bakagibaaja na mu mabuye,
na mu biti. Iyo migisi yabo, itali mu bona, itanali mu yuvwa, itanali
mu genda.
21 Yabo bandu bakagenderera naaho ukuyitana, no'kulogana,
no'kushulehana, no'kuzimbana.

10

Ihitaabo mu kuboko kwo'muganda

1 Ha nyuma, nanabonaga ikindi kihagarusi kyo'muganda, kigweti ki-
gayika ukulyoka mwi'gulu. Uyo muganda, âli sokaniinwi ne'kibungu.
Na hi'gulu li'twe lyage, hâli soosiri umukuruzi. Amalanga gaage, gâli

kizi langashana ngi'zuuba, ngaa! Amagulu gaage, gâli riiri nga nguliro
zo'muliro.
2 Uyo muganda, mu kuboko kwage, mwâli riiri ihitaabo hibunguule.
Anabiika ukugulu kwage kwe'lulyo ku nyaaja. Na kwe'lumosho,
anakubiika i bulambo.
3 Anateerera umulaga nga gwa kilulumbo kye'ndare. Ne'kyanya
akaguteerera, imikungulo irinda yanayuvwikana.
4 Ne'ri n'gaba ngola ngayandika bye'yo mikungulo ikadeta, lyeryo
nanayuvwa irindi izu ukulyoka mwi'gulu, lyanambwira: «Yaga
magambo, ngiisi kwo gadetwa ne'yi mikungulo irinda, utakolwe mbu
ugayandike! Ulekage naaho bube bumbishwa.»
5 Haaho, ulya muganda ye n'gabona atambaraziizi ku nyaaja na ku
bulambo, anatigalika ukuboko kwage.
6 Anabiika indahiro kwi'ziina lya Rurema úyamiri ho imyaka
ne'myakuula, anali ye kabumba igulu ne'kihugo, ne'nyaaja, na íbibiri
mwo byoshi. Ulya muganda anadeta: «Ikyanya kyo'kulindirira, keera
kyamala!
7 Mukuba, ikyanya umuganda wa kalinda agadihiriza ikibuga kyage,
lyeryo lyo ngiisi byo Rurema âli koli shungisiri ku bumbishwa
bigakoleka. Bigaaba nga kwo âli mali gwanwa amenyeesa abaleevi
baage, balya ábâli kizi múkolera.»
8 Yiryo izu ukulyoka mwi'gulu, lyanashubi mbwira: «Ugendi yabi-
iraga hiriira hitaabo hibunguule, íhiri mu kuboko kwo'liira muganda
útambaraziizi amagulu ku nyaaja na ku bulambo.»
9 Kwokwo, nanayegeera uyo muganda. Ne'ri n'gamúhuuna hyo,
anambwira: «Yihi hitaabo, uhiyabiire, unahilye. Ikyanya higaaba
hikiri mu kanwa, higaaba hinunu nga buuki. Haliko, mango hiyikiraga
mu nda, higalula.»
10 Kwokwo, yihyo hitaabo, nanahiyabiira mu kuboko kwage,
nanahirya. Ikyanya hikaba hikiri mu kanwa, nanayuvwa kwo hiri
hinunu nga buuki. Haliko, iri n'gaba keera nahimira, mu nda
mwanatondeera ukulyana bweneene.
11 Haaho nanabwirwa, ti: «Uki kwiriiri ushubi tanga ubuleevi
hi'gulu lye'milala mingi, ne'bihugo bingi, ne'ndeto nyingi, na'baami
bingi.»

11

Utumasi tubiri twayitwa

1 Nanahaabwa umulonge gwo'kugera mwo. Nanabwirwa: «Ugendi
gera inyumba ya Rurema! Ugere na'katanda kaayo ko'kutangira
kwa'matuulo. Na ngiisi ábali mu yikumba mwo Rurema, ubaharuure.
2 Halikago, ulubuga lwayo lwohe, utalugere! Keera lukahaabwa
ibinyamahanga. Biganamala imyezi makumi gana ni'biri bigweti
bigakandagira akaaya keeru.*
3 Na naani, ngaatuma utumasi twani tubiri. Tugaahisa isiku
kihumbi na magana gabiri na makumi galindatu, tugweti tugayambala
amasuuzu, iri tunakizi tanga ubuleevi.»

* **11:2 11.2** *akaaya keeru* Yerusaleemu.

4 Yutwo tumasi twombi, byo byebirya biti bibiri bye'mizehituuni
íbiyimaaziri imbere lya Nahano wa'mahanga gooshi. Tunali go
gaagalya matara gabiri ágateresirwi imbere lyage.
5 Ne'kyanya umugoma angagira mbu atugire buligo, umuliro gu-
gahuluka mu tunwa twatwo, gunayami bajigiivya. Ee! Umundu, iri
angalooza ukutugira buligo, kwokwo kwo agayitwa.
6 Yutwo tumasi tuli no'bushobozi bwo'kuhangika invula ku
kyanya kyoshi kyo tugakizi tanga ubuleevi. Tunali no'bushobozi
bwo'kuhindula amiiji gabe muko, na bwo'kukizi leeta ngiisi kiija mu
kihugo ku ngiisi kihe kyo tuloziizi.
7 Tulya tumasi, ikyanya tugaaba keera twayusagya ukutanga ubu-
masi, ikirara kigayami tulwisa, kirya íkiri mu lyoka mu kirya kirimbi-
rimbi kye'nakwere. Yikyo kirara kinatuvindagaze, kinatuyite.
8 Ibirunda byatwo, bigabeera-beera mu njira ya mu kaaya kahamu
ákakola mu buuzibwa Soodoma, kandi iri Miisiri. Kiri na Nahamwabo
naye, mwomwo mwo akayitirwa ku kibambo.
9 Birya birunda bigaamala isiku zishatu ne'kitolo, abandu bagweti
bagabiloleera, iri banalahira kwo bitaziikwe. Yabo bandu bagaaba
balyosiri mu mahanga gooshi, na mu milala yoshi, na mu ndeto zooshi,
na mu bihugo byoshi.
10 Ibirunda bya yabo baleevi bombi, abandu booshi bagakizi bishe-
manga. Na mu kushambaalira ukufwa kwabo, bagakizi tengulana.
Mukuba, yabo baleevi bombi, bo bâli kizi leeta amalibu mu kihugo.
11 Yizo siku zishatu ne'kitolo, iri zikaba keera zalenga, Rurema
anashubi yingiza yabo baleevi bombi mwo'muuka. Banashubi ba
bagumaana, banayimuka. Ikyanya abandu bakabonaga kwokwo,
booshi banahuumirwa.
12 Yabo bombi, banayuvwa izu lihamu ukulyoka mwi'gulu, lyanabab-
wira: «Muyijage ino munda!» Lyeryo, banayami genda mwi'gulu mu
kibungu. Abagoma baabo, bâli gweti bagabalangiiza.
13 Ku kyekyo kihe, mu kihugo mwanalenga sizigirye wo'musisi.
Ikihande kiguma ki'kumi kya yako kaaya kyanayami yihongoleka
haashi. Hanayami fwa abandu bihumbi birinda. Na ábakafuuka,
banahuumirwa ngana. Banatondeera ukuhuuza ubukulu bwa Rurema
úli mwi'gulu.
14 Kwokwo, inguuke ya kabiri yanaba keera yalenga. Ne'ya kashatu
ikola bu yija.

Amalibu ágakaleetwa ne'kibuga kya kalinda

15 Umuganda wa kalinda anadihiriza ikibuga kyage. Lyeryo,
mwi'gulu mwanayuvwikana amazu mahamu, ganadetaga: «Ubwami
bwa kino kihugo, Nahano ye kola mwene bwo, bo no'lya Kirisito wage.
Aganayama atwaziri imyaka ne'myakuula!»
16 Nanabonaga balya bashaaja makumi gabiri na bana, babwatiiri
imbere lya Rurema ku bitumbi byabo byo'bwami. Banafukama imbere
lyage, banahisa amalanga haashi, iri banamúyikumba.
17 Banadeta kwokuno:
«E Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi!
We riiri ho, we wanâli yamiri ho.
Twadeta kongwa imwawe,
bwo keera wakoleesa ubushobozi bwawe buhamu,

wanatondeera ukutwala.
18 Ibinyamahanga byâli kizi raakara.
Halikago buno, we kola ugaaba no'buraakari!
Kikola kyanya kyo'kutwa imaaja za abafwiri.
Na booshi ábâli kizi shereeza ikihugo, buno nabo ukola ugabashereeza.
Haliko, abakozi baawe abaleevi, ukola ugabahemba,
kuguma na'bataluule baawe, bwo bali mu simbaha iziina lyawe,
ukutondeerera ku bagunda, halinde ukuhisa ku banalushaagwa.»
19 Haaho, inyumba ya Rurema íri mwi'gulu, yanayiguka. Na kalya Kajumba ke'Kihango kyage kanaboneka. Lyeryo, mwanaba ibiryamu, ne'milavyo. Mwanaba ne'mikungulo, iri munavuduka invula nyingi yo'lugungu. Mwanalenga no'musisi.

12

Umukazi ateerwa ne'daragooni

1 Mwomwo mwi'gulu, mwanabonekaga ikyereso kihamu. Nanabona umukazi úwâli sokaniinwi ni'zuuba nga kyambalwa. Uyo mukazi, umwezi gwâli riiri mwi'dako lya'magulu gaage. Na kwi'twe lyage, âli yambiiti kwo'lushembe úlwâli riiri kwe'ndonde ikumi na zibiri.
2 Uyo mukazi, âli kola ne'nda ndeera ho, anakola mu liibwa no'mukero, anateerera akashiba.
3 Yumwo mwi'gulu, mwanaboneka ikindi kyereso. Nanabonaga nangungubanga we'daragooni* ye'nduku. Iyo daragooni, yâli hiiti amatwe galinda, na'mahembe ikumi. Na ku ngiisi itwe lyayo, kwâli riiri ulushembe.
4 Irya daragooni, yanazunguza umukira. Gwanayami maanyula ikihande kiguma kya kashatu kye'ndonde. Yanazivugumulaga mu kihugo. Yanagenda áhali uyo mukazi, gira itegeere umwana ye agaabuta, ikamúbakule.
5 Uyo mukazi, ikyanya akabuta, anabutaga umwana wo'butabana. No'yo mwana, agakizi twala abandu ba'mahanga gooshi ne'ngoni ye'kyuma. Uyo mwana, mbu abutwe, anayami shamulwa, wa vwi, anatwalwa ho Rurema abwatiiri ku kitumbi kyage kyo'bwami.
6 Uyo mukazi, naye anayami puumukira mwi'shamba. Anahika ho Rurema âli mali gwanwa amúteganulira. Hanali ho agakizi múlangira, halinde ukuhisa ku siku kihumbi na magana gabiri na makumi galindatu.
7 Mwi'gulu mwanakungula izibo likayu. Mikaheeri,† bo na'baabo baganda, banagendi teera iyo daragooni. Nayo, bo na'baganda baayo, yanatondeeraga ukulwa kwakundi.
8 Kundu kwokwo, irya daragooni yanahimwa, kyanatuma igaabula ho igabeera mwi'gulu kuguma na'baganda baayo,
9 banavugumulwa mu kihugo! Ne'yo daragooni, gwo gwogulya mujoka gwa keera, iziina lyagwo Shetaani, kandi iri Namugomora. Ye yolya úli mu kizi genda agaateba abandu ba mu mahanga gooshi.
Ne'kyanya ikaba keera yavugumulwa mu kihugo, bo na'baganda baayo,

---

* **12:3 12.3** *Daragooni* Kiri kihuume kye'nyamiishwa íshushiini ne'ngoona; no'bugira kingi mu kanwa kaakyo, muli mu shaaga umuliro. † **12:7 12.7** *Mikaheeri* ali ndwani ngulu yo'muganda. Mu Danyeri 12.1, bidesiri ngiisi kwo ali mu langa Abahisiraheeri.

10 nanayuvwa mwi'gulu mwayiberekaania izu. Lyanadeta: «Buno, Rurema akolaga mu tukiza! No'bwami bwage, keera bwayija mu kati ko'bushobozi bwage. Kirisito wage, ye koli twaziri. Mukuba, ulya úwâli gweti úgaalega beene witu imbere lya Rurema úbwakya-úbwayira keera avugumulwa haashi.
11 Balya biitu, bakamúhima ku njira yo'muko gwe'Kyanabuzi, na ku bumasi bwo bâli kizi tanga. Batanâli kizi kundirira uburambe bwabo. Si bâli kizi ba ibiringiini ukuyitwa.
12 Ku yukwo, igulu likizi shambaala, kuguma na byoshi íbituuziri mwo. Si yayewe imwe'kihugo, ne'mwe'nyaaja! Mukuba, Shetaani keera abiyikira kwo. Anakoli rakiiri bweneene! Akoli yiji kwe'siku ízikoli músigaliiri, zikolaga ngerwa naaho.»
13 Irya daragooni, ikyanya ikayiji bona kwo keera yavugumulirwa mu kihugo, arara-rara! Ulya mukazi úkabuta umwana wo'butabana, yanamúbingiriza.
14 Haliko, ulya mukazi anahaabwa ibyubi bibiri íbiri nga bya nyunda-mashiiji, gira abalalire mwi'shamba he'yo daragooni itan-gahika. Hanali ho Rurema âli mali gwanwa amúteganulira, kwo ho agakizi múlangira ku myaka ishatu ne'myezi irindatu.
15 Lyeryo, irya daragooni yanahulusa amiiji mingi bweneene mu kanwa, ganagolomba. Yago miiji, gâli riiri no'muhuusi nga gwa lwiji, gira uyo mukazi, gamútwale.
16 Haliko uyo mukazi, idaho lyanamúfuusa mu kugaaguka. Yago miiji gooshi, ikyanya gakakizi lyoka mu kanwa ke'yo daragooni, ganakizi yilongera i kuzimu.
17 Ulya mukazi, iyo daragooni yanamúrakarira bweneene! Yanayikuutuza, gira igendi gira izibo na'bandu booshi ba mwi'kondo lyage ábâli sigiiri. Yabo bandu baage, bo bali mu simbaha imaaja za Rurema, banali bemeera ku bumasi bwo bali mu tangira Yesu.
18 Iyo daragooni yanagendi yimanga ku butambi bwe'nyaaja.

13

Ikirara íkyazununuka mu nyaaja

1 Nanabona mwi'yo nyaaja mugweti mugazununukaga ikirara íkyâli hiiti amatwe galinda, na'mahembe ikumi. Ku ngiisi ihembe, kwâli riiri ulushembe. Na ku ngiisi itwe, yee! Kwâli kuyandike iziina lyo'kutukiisa Rurema.
2 Kirya kirara, kyâli shushiini ne'ngwi. Haliko amagulu gaakyo, gâli shushiini nga ga dubu.* Na'kanwa kaakyo, kâli riiri nga ka ndare. Irya daragooni, yanakiheereza ubushobozi bwayo bwoshi, kiri ne'kitumbi kyayo kyo'bwami, gira kitwale mu butwali bwayo buhamu.
3 Kirya kirara, mu matwe gaakyo, liguma lyâli beziibwi uluguma úlwangakiyisiri. Haliko, lwâli kola nvigo. Kyanatuma abandu ba'mahanga gooshi bagasoomerwa hi'gulu lyakyo, banakizi genda bakikulikiiri.
4 Na bwe'yo daragooni ikaheereza yikyo kirara ubushobozi bwayo, kyanatuma balya bandu booshi bagakizi giyikumba. Banakizi yikumba na kirya kirara kwakundi, iri banakihuuza, ti: «Yiki kirara,

* **13:2 13.2** *dubu* iri inyamiishwa ndangi bweneene inali mbamu nga ngaavu. Halikago amalanga gaayo gali nga ga'kabwa. Ne'nyunu zaayo ziri nyila-nyila.

nyandagi úwangakiyigera? Na nyandi úwangakiyibanga? Si ndaaye!»
5 Kirya kirara, kyanahanguulwa ukukizi yidundulika, no'kukizi tuka Rurema. Kyanahanguulwa na kwo kihise imyezi makumi gana ni'biri kitwaziri.
6 Kwokwo, kyanatondeera ukutuka Rurema ti: «Uli ndaaye!» Kyanatuka ni'ziina lyage, kiri na ho atuuziri mwi'gulu, kuguma na'bandi booshi bo batuliinwi mwo.
7 Yikyo kirara, kikahanguulwa ukulwisa abandu ba Rurema, halinde kyanabahima. Kyanahaabwa no'bushobozi hi'gulu lya'bandu be'milala yoshi, na'ba'mahanga gooshi, na'be'ndeto zooshi, na'be'bihugo byoshi.
8 Yikyo kirara, abandu booshi ba mu mahanga banakizi kiyikumba, bátali naaho ba'maziina gaabo gakoli yandisirwi mu kitaabo kyo'bulamu kye'mwa kirya Kyanabuzi, kirya íkikayitwa ku kyanya ikihugo kitâli zaazi bumbwa.
9 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe!
10 Umundu, iri akashungikirwa kwo agagwatwa imbira, iri aganagigwatwa nyene. Na ngiisi úkashungikirwa kwo agayitwa ku ngooti, iri aganagiyitwa kwo. Bwo biryagagi kwokwo, kyo kitumiri abandu ba Rurema bakwiriiri bakizi gooyera, iri banayama bali bemeera.»

Ikindi kirara kyalibuza abandu ba Rurema

11 Nanabona mu kuzimu, mugweti mugazununuka ikindi kihuume kye'kirara. Kyohe, kyâli riiri na'mahembe gabiri ágali nga ga Kyanabuzi. Halikago, izu lyakyo lyâli kizi shamiira nga lye'rya daragooni, shwaa!
12 Yikyo kirara kya kabiri, kyanakizi koleesa ubushobozi bwoshi bwa yikyo kyabo, kirya íkikakira lulya luguma úlwangakiyisiri. Kyanahambaaza ikihugo, na booshi ábakituuziri mwo, kwo bakizi yikumba yikyo kyabo.
13 Kyanakizi gira ne'byereso bihamu bye'kitangaaza, halinde kyanakizi lyosagya kiri no'muliro kwi'gulu, kinaguhoneze mu kihugo imbere lya'bandu booshi!
14 Na bwo kyâli riiri no'bushobozi bwo'kukizi gira ibyereso hi'gulu lye'kyabo, kyanatuma kigakizi teba booshi ábatuuziri mu kihugo. Kyanababwira kwo bagire umugisi gwe'kyabo, gira yikyo kyabo kikizi haabwa ulushaagwa. Mukuba, kundu yikyo kyabo kikabezibwa uluguma, haliko kyâli mali kira.
15 Kirya kirara kya kabiri, kyanahaabwa ubushobozi bwo'kufuuhira umuuka mu mugisi úgushushiini na yikyo kyabo, gira gube mugumaana, halinde gwanashobola ukudeta. Ne'kyanya abandu bagalahira ukuguyikumba, kyanahaabwa ubushobozi bwo'kubayitiisa.
16 Na kandi, kyanahambaaza abandu booshi kwo babiikwe kwa'kamangu ku maboko gaabo ge'lulyo, kandi iri ku malanga gaabo, baba bakulu kandi iri bagunda, baba bagale kandi iri bakeni, baba baja kandi iri batali baja.
17 Ndaanaye mundu úwâli hangwirwi ukugula ikindu, kandi iri ukukiguliisa, átazi biikwa kwa'kamangu.
Na ku yako kamangu, kwâli kuyandike iziina lya kirya kirara. Lyanâli riiri mwo'muharuuro.

18 Umundu, iri angasobanukirwa na yibi, akwiriiri ayitegeereze
bwija, halinde yikyo kirara, alonge umuharuuro gwakyo. Mukuba,
umuharuuro gwakyo, gulyagagi muharuuro gwo'mundu. Guli magana
galindatu na makumi galindatu na ndatu.

14

Ikibuzi na'bandu bihumbi igana na makumi gana na bina

1 Ha nyuma, nanabonaga kirya Kyanabuzi kiyimaaziri imbere lyani
ku mugazi gwe'Sayuni. Kyâli riiri kuguma na balya bandu bihumbi
igana na makumi gana na bina. Na ku malanga gaabo, kwâli
kuyandike iziina lyakyo, ni'ziina lya Yishe yenyene.
2 Nanayuvwa izu ukulyoka mwi'gulu, lyanakizi luluma. Yiryo izu,
lyâli riiri nga lya'miiji mingi ágali mu hona ku shalalo, jala-lala!
Lyanâli kizi tulagiza nga milavyo. Lyanakizi yuvwikana nga lya nanga
ízigweti zigalasibwa.
3 Yabo bandu bihumbi igana na makumi gana na bina, bâli yimaaziri
imbere lye'kitumbi kyo'bwami, ne'mbere lya birya bingisho-ngisho
bina íbiri bigumaana, ne'mbere lya balya bashaaja. Yabo booshi,
bâli gweti bagayimba ulwimbo luhyahya. Ndaanaye úwâli shobwiri
ukuluyiga, bátali baabalya bandu bihumbi igana na makumi gana na
bina naaho, kwo bakaguluulwa mu kihugo.
4 Mu kati kaabo, ndaaye úkayiyulubaza mu bakazi, si balyagagi
beeru. Na ngiisi he'Kyanabuzi kiri mu genda, nabo ho bali mu genda
bakikulikiiri. Yabo, keera bakaguluulwa mu bandu. Bo bakanatangi
taluulwa imwa Rurema, ne'mwa yikyo Kyanabuzi.
5 Mu kati kaabo, ndaaye úwâli kizi beesha. Ndaanabwo buhube
úbubali mwo.

Abaganda bashatu

6 Ha nyuma, nanabonaga umuganda agweti agabalala mu
kyanyaanya. Uyo gundi, âli hiiti Imyazi Miija íyamiri ho imyaka
ne'myakuula, gira agendi gimenyeesa mu bandu ba mu bihugo byoshi,
na'ba mu milala yoshi, na'ba mu ndeto zooshi, na'ba mu mahanga
gooshi.
7 Uyo muganda, anadeta kwi'zu lihamu kwokuno: «Mukizi simbaha
Rurema! Munakizi múhuuza! Mukuba, ikyanya kyo agaatwa
kwe'maaja, keera kyahikaga. Kwokwo, mukizi múyikumba! Mukuba,
ye kabumba igulu, ne'kihugo, ne'nyaaja, ne'shyoko ze'nyiiji.»
8 Uyo muganda, anakulikirwa no'wabo. Naye anadetaga kwokuno:
«Akaaya kahamu ke'Babeeri, keera kalalusa abandu ba'mahanga
gooshi ku bushule bwako. Buli nga maavu ge'ngangu! Halikago buno,
keera kayihongoleka haashi! Ee! Kayihongoleka haashi.»
9 Uyo muganda wa kabiri, anakulikirwa no'wa kashatu. Naye
anayidehereza kwi'zu kwokuno: «Ikyanya umundu agayikumba kirya
kirara, no'mugisi gwakyo, anabiikwe na kwo kalya kamangu ku
malanga gaage, kandi iri ku kuboko kwage,
10 uyo, Rurema agamúniesa ku buraakari bwage, kwo buli nga
maavu ge'ngangu. Keera anabufuka mu rusoozo, buzira kubushukira.
Uyo mundu agakizi libuukira mu muliro, imbere lya'baganda beeru,
ne'mbere lya kirya Kyanabuzi.

11 Ne'kyanya yabo bandu bagagulibuukira mwo, ikyusi kyagwo
kigayama kiri mu tutumuka, halinde imyaka ne'myakuula. Na
íkitumiri biri kwokwo, mukuba bagweti bagayikumba yikyo kirara
no'mugisi gwakyo, banabe babiisirwi na kwa'kamangu ki'ziina lyakyo.
Kinatume, baganayama-yama ubushigi ni'zuuba bali mu libuuka,
buzira kuluhuuka.»
12 Kwokwo, abandu ba Rurema bakwiriiri bakizi yihangaana ku
bwigenderezi, iri banakizi simbaha imaaja zaage! Bakizi yama bali
bemeera imwa Yesu.
13 Ha nyuma, nanayuvwa irindi izu ukulyoka mwi'gulu. Yiryo izu,
lyanambwira: «Uyandikage kwokuno: Ukulyokera buno, bahiriirwi
ngiisi ábali mu fwa mu kati ka Nahano!» Umutima Mweru nagwo
gwanadeta: «Ee! Bagaluhuuka ku mitubanulo yabo. Ne'mikolezi yabo
igagenda ibakulikiiri.»

Umuganda aleeza umugushu mu kihugo

14 Ha nyuma, nanabonaga ikibungu kyeru. Na ku yikyo kibungu,
kwâli bwatiiri úwâli shushiini no «Mwana wo'Mundu.*» Kwi'twe
lyage, kwâli biisirwi ulushembe lwe'nooro, âli fumbiiti no'mugushu
muugi.
15 Mu nyumba ya Rurema, mwanahuluka ugundi muganda, ana-
teerera umulaga mu kubwira uyo wabo kwokuno: «Imimbu mu
kihugo, keera yayera. Aaho! Ubangulage umugushu gwawe, ugendi
giyimbula!»
16 Lyeryo, ulya úwâli bwatiiri ku kibungu, anayami hwaguula
umugushu gwage mu kihugo, anayimbula mwe'yo mimbu.
17 Mu yeyo nyumba ya Rurema íri mwi'gulu, mwanahulukaga
ugundi muganda. Naye âli fumbiiti ugundi mugushu muugi.
18 Mwanahuluka no'muganda wa kashatu, akalyoka ha katanda
ko'kutangira kwa'matuulo. Ye wanâli yimangiiri umuliro. Ulya wa
kashatu, anateerera umulaga, mu kubwira uyo wabo úwâli fumbiiti
umugushu muugi kwokuno: «Imihuli ye'mizabibu íri mu kihugo,
keera yayera. Kwokwo, ugihwaguulage na yugwo mugushu gwawe,
unagikuumanie!»
19 Lyeryo, ulya muganda anayami hwaguula umugushu gwage ku
mizabibu íri mu kihugo, anagikuumania. Anagilasha mu namweshwe
wo'mukenge, úli mwo'buraakari bwa Rurema.
20 Ne'kyanya iyo mizabibu ikakandirwa mwo inyuma lya'kaaya,
mwanahuluka umuko. Yugwo muko, gwanakizi golomba, halinde
ukuhisa ku bilomeetere magana gashatu. Ni'benga lyagwo, lyâli kizi
hikira ifwarasi mu migeka.

15

Ulwimbo lwa Musa, na lwe'Kyanabuzi

1 Yaho mwi'gulu, nanabonaga mwe'kindi kyereso kihamu kya
kahebuuza. Mwâli riiri abaganda balinda, bâli hiiti amalibu galinda
mazinda. Yago malibu, gali go'kukwiza uburaakari bwa Rurema.
2 Nanabona kwo habatamiri íkiri nge'nyaaja ye'kiyo, íyâli nvushe
mwo'muliro. Na ha butambi lyayo, hâli yimaaziri ngiisi ábakahima

* **14:14 14.14** Danyeri 7.13.

kirya kirara, no'mugisi gwakyo, na gulya muharuuro úguli kwi'ziina
lyakyo. Yabo booshi, bâli hiitagi inanga zo bakahaabwa na Rurema.
3 Bâli gweti bagayimba ulwimbo lwo'mukozi wage Musa, no'lwimbo
lwa kirya Kyanabuzi. Yulwo lwimbo, ludesiri kwokuno:
«E Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi!
Ibyo uli mu gira, biryagagi mwo'bukalage! Binali bya kahebuuza.
Biyamiri bikwaniini, binali byo'kuli.
4 E Nahano! We Mwami wa'mahanga gooshi.
Nyandi útangakusimbaha? Na nyandi útangahuuza iziina
lyawe?
Wenyene, ulyagagi mweru. Ne'mikolezi yawe íkwaniini.
Keera wanagiyerekana ku bweranyange.
Kyo kitumiri abandu ba'mahanga gooshi bagakizi yiji kuyikumba.»

Abaganda balinda ábahiiti amalibu galinda

5 Ha nyuma, mwi'gulu nanabonaga inyumba ya Rurema iyigwirwi.
Iyo nyumba, linali li'heema lyo agweti agayiyerekana mwo.
6 Na mwi'yo nyumba, mwanahuluka balya baganda balinda, bahiiti
amalibu galinda. Yabo baganda, bâli yambiiti imirondo myeru
íkeyengiini. Na mu bifuba byabo, bâli yambiiti mwe'mikaba ye'nooro.
7 Mu birya bingisho-ngisho bina, kiguma kyanafumbasa yabo
baganda balinda imitanga irinda íkatulwa mu nooro. Iyo mitanga,
yâli yijwiri mwo'buraakari bwa Rurema. Anali ye yolya úyamiri ho
imyaka ne'myakuula!
8 Lyeryo, mwi'yo nyumba ya Rurema, mwanazinga ikyusi, nywe!
Yikyo kyusi, kikalyoka mu bulangashane bwage, na mu bushobozi
bwage. Ndaanaye mundu úkashobola ukuyingira mwo, halinde
ukuhisa ku kyanya amalibu galinda ga yabo baganda balinda, gakaba
keera gamala.

16

Imitanga irinda íri mwo'buraakari bwa Rurema

1 Mu nyumba ya Rurema, mwanayiberekaania izu, lyanabwira yabo
baganda balinda kwokuno: «Uburaakari bwa Rurema, úbuli mwi'yo
mitanga irinda, mugendi bumwagulira mu kihugo!»
2 Kwokwo, umuganda wa mbere anagendi mwaguliraga íbiri mu
mutanga gwage mu malambo. Yabo bandu booshi ábakabiikwa
kwo kalya kamangu ka kirya kirara no'kuyikumba umugisi gwakyo,
banayami gwatwa ne'birole, byanâli kizi jamula bweneene.
3 Umuganda wa kabiri, naye anamwaguliraga íbiri mu mutanga
gwage mu nyaaja. Lyeryo, inyaaja yanahinduka muko nga gwa
kirunda. Ibiremwa byoshi íbyâli riiri mwo, byanayami hunguka.
4 Umuganda wa kashatu, naye anamwagulira íbiri mu mutanga
gwage mu nyiiji, na mu shyoko. Nabyo, byanayami hinduka muko.
5 Nanayuvwa umuganda úyimangiiri amiiji gooshi, agweti agaadeta
kwokuno: «E Mweru, we wâli yamiri ho, unakiri ho! Yizi maaja, ngiisi
kwo wazitwa, wazitwa ku njira íkwaniini.
6 Yaba babi, bo bakayonaga umuko gwa'baleevi baawe, na gwa'bandi
bandu baawe. Na buno, keera wabanywesa umuko, nga kwo
bibakwaniini.»

7 Ha nyuma, nanayuvwa izu ukulyoka mu katanda ko'kutangira
kwa'matuulo, ligweti ligayemeereza kwokuno: «E Nahano Rurema
wo'bushobozi bwoshi! Imaaja zo ugweti ugatwagaga, uli mu zitwa
ku njira íkwaniini! Inali yo'kuli.»
8 Umuganda wa kana, naye anamwaguliraga íbiri mu mutanga
gwage kwi'zuuba. Izuuba lyanahanguulwa kwo likizi yokya abandu.
9 Kyanatuma abandu bagahiira ngana ne'ndugumbo yalyo. Kundu
kwokwo, yabo bandu batanatwikira ku byaha byabo, mbu bahuuze
Rurema. Halikago, banatondeera ukutuka iziina lyage. Mukuba, yago
malibu, ye wâli no'bushobozi bwo'kugahamuliza.
10 Umuganda wa kataanu, naye anamwaguliraga íbiri mu mutanga
gwage ku kitumbi kyo'bwami kya kirya kirara. Lyeryo, ubwami
bwakyo bwanayami yidika mwe'kihulu kya namudidi! Abandu
banakizi sisimira, iri banakaaja indimi zaabo.
11 Kundu kwokwo, batanatwikira ku byaha byabo. Na bwo bâli kola
ne'birole, banatondeera ukutuka Rurema úli mwi'gulu. Mukuba, byâli
kizi jamula!
12 Umuganda wa kalindatu, naye anamwaguliraga íbiri mu mutanga
gwage mu lwiji luhamu Hefuraati. Yulwo lwiji lwanakama, gira habe
injira ya'baami bagalenga mwo. Yabo baami, bâli lyosiri uluhande
lwe'sheere.
13 Nanabona imizimu ishatu íshushiini na bakere. Iyo mizimu, yâli
gweti igahuluka mu kanwa ke'rya daragooni, na mu kanwa ka kirya
kirara, na mu kanwa ko'muleevi we'bibeesha.
14 Iyo mizimu, ikalyoka imwa Shetaani. Inali ye mu kizi gira
ibyereso bye'kitangaaza. Ye mu genda mu mahanga gooshi, gira igendi
kuumania abaami, bayitegaanure kwi'zibo írigakungula ku lusiku
lukulu lwa Rurema. Anali wo'bushobozi bwoshi!
15 «Mumenyage bwija kwo ngamùtubiira nga muzimba! Ahiri-
irwi ngiisi úli mu yama alaliiri. Anayame ayambiiti ikyambalwa
kyage, atayiji kengeera agenda bukondwe imbere lya'bandu, ishoni
zinamùtetereze.»
16 Kwokwo, iyo mizimu, ikyanya ikaba keera yakuumania yabo
baami, yanabatwalaga ahandu áhali mu buuzibwa Harimagedooni*
mu kiheburaniya.
17 Umuganda wa kalinda, naye anamwaguliraga íbiri mu mutanga
gwage mu kyanyaanya. Mu kitumbi kya Rurema íkiri mu nyumba
yage, mwanayiberekaania izu, lyanadeta: «Byoshi, keera byakoleka!»
18 Hanakizi ba ibiryamu, ne'milavyo, ne'mikungulo. Mu kihugo,
mwanalenga sizigirye wo'musisi. No'kulyokera ha'bandu bakatuulira
mu kihugo halinde zeene, ndaagwo gundi musisi úguzindi shagania
ikihugo nga gwo.
19 Lyeryo, kalya kaaya kahamu kanapwamuuka mwe'bihande
bishatu. Kiri no'tundi twaya twa mu mahanga gooshi, natwo
twanayihongoleka haashi. Yako kaaya kahamu ke'Babeeri, Rurema
akakakengeera, mu kukanywesa ku rusoozo úluyijwiri mwo'buraakari
bwage. Yubwo buraakari bwage, bwanakalalusa nga maavu
ge'ngangu!
20 Utulira twoshi twanayami nyerera. Ne'migazi, itanaki boneka.

---

* **16:16 16.16** *Harimagedooni* hiri higazi íhiri mu kihugo kye'Palesitina, ha'Bahisiraheeri bâli kizi lwira amazibo ge'ngunguula.

21 Mwi'gulu, mwanavuduka amabuye mahamu go'lugungu. Yago mabuye, gâli riiri no'buzito nga bwa bilo makumi gana. Ne'kyanya yago mabuye go'lugungu gâli kizi yideedeka ku bandu, banakizi tuka Rurema. Mukuba, yago malibu, gakabayogogoza bweneene!

17

Bulambe wo'mukazi

1 Mu yabo baganda balinda ábâli riiri ne'rya mitanga irinda, mwanayija umuganda muguma. Anayiji mbwira: «Yijaga, nguyereke ikihano kyo'lya bulambe wo'mukazi, ulya úbwatiiri hi'gulu lye'nyiiji nyingi.

2 Ye na yolya úkagira ubushule na'baami booshi ábatuuziri mu kihugo. Balya booshi, keera bakalalusibwa bweneene no'bushule bwage.»

3 Lyeryo, uyo muganda anandwala mu kati ko'mutima, halinde mwi'shamba. Na mwomwo, mwo'lya mukazi abwatiragi ku kirara kye'nduku. Yikyo kirara, kyâli riiri na'matwe galinda, na'mahembe ikumi. Na ku magala gaakyo gooshi, kwâli kuyandike amaziina go'kutukiisa Rurema.

4 Uyo mukazi âli yambiiti imirondo ye'kituku-tuku, ne'midukula. Anâli yilimbisiizi no'bungeni-ngeni. Yubwo bungeni-ngeni, bukagirwa mu nooro, na mu mabuye miija ge'kishingo, na mu mbembe. Anâli fumbiiti no'rusoozo úlukatulwa mu nooro. Yulwo rusoozo, lwâli yijwiri ubweruzi ne'bitalaalwe. Mukuba, byebirya byo âli kizi yilala mwo.

5 Na ku malanga gaage, kwâli kuyandike iziina lya'kambishwa íridesiri kwokuno: «Akaaya kahamu ke'Babeeri, nyina wa babulambe booshi. Ye na nyina wa banabitalaalwe ba mu mahanga gooshi.»

6 Nanabonaga kwo'yo mukazi âli koli lalusiri umuko gwa'bandu ba Rurema. Yabo bandu, bakayitwa, bwo bâli kizi tangira Yesu ubumasi.

Ulya mukazi, ikyanya n'gamúbona, nanasoomerwa ngana-ngana!

7 Uyo muganda anambuuza: «Biki íbyakusoomeza? Ngola ngakubishuulira ubumbishwa bwo'yo mukazi, na bwa yiki kirara kyo abwatiiri kwo, kwo kihiiti amatwe galinda, na'mahembe ikumi.

8 Kirya kirara kyo wabona, kyâli riiri kigumaana, keera kikanafwa. Haliko, kikolaga kigazununuka mu kirimbi-rimbi kye'kuzimu, kikabuli gendi shereezibwa. Hali abandu ábatuuziri mu kihugo, ba'maziina gaabo gatazi yandikwa mu kitaabo kyo'bulamu ukulyokera he'kihugo kikabumbirwa. Balya, ikyanya bagaabona yikyo kirara, bagasoomerwa! Mukuba, kyâli riiri ho. Keera kikanafwa. Haliko kigaki shubi boneka.

9 «Yibyo byoshi, iri umundu agasobanukirwa nabyo, akwiriiri ayitegeereze bwija. Mukuba, yago matwe galinda, iri migazi irinda yo'yo mukazi abwatiiri kwo. Banali bo baami balinda.

10 Abataanu baabo, ubwami bwabo keera bukasiba. Ugundi ye gaki twala. No'wa kalinda, atazi yimikwa. Ne'kyanya agayimikwa, atagalegama.

11 Yikyo kirara íkyâli riiri ho, keera kikanafwa, ye gundi mwami wo'munaana. Uyo, alyagagi muguma wa mu baabo balinda. Naye, agagendi shereezibwa.

12 «Yago mahembe ikumi go wabonaga, bo baami ikumi, ábatazi
yimikwa. Bagahaabwa ubushobozi bwo'kutwala ku kihe kiguma,
kuguma na yikyo kirara.
13 Yabo baami kwo bali booshi, bali na'kalimbi kaguma naaho.
Baganaheereza kirya kirara imisi yabo, no'bushobozi bwabo.
14 Yabo booshi, bagagendi lwisa yikyo Kyanabuzi. Haliko, kiga-
bahima. Mukuba, yikyo Kyanabuzi, ye Nahano wa banahano. Anali ye
Mwami wa baami. Ne'kyanya kigaahima yabo baami ikumi, kigaaba
kuguma na'bakulikizi baakyo bemeera, balya bo kikatoola, keera
kikanabahamagala.»
15 Uyo muganda, anashubi mbwira: «Yizo nyiji zo wabona, zigweti
zigagolombera ho'yo bulambe wo'mukazi abwatiiri. Kwo ziri zooshi,
ziryagagi kizimya-izuuba kya'bandu ba mu mahanga gooshi, na'ba mu
bihugo byoshi, na'ba mu ndeto zooshi!
16 Na yikyo kirara kyo wabona, kuguma na yago mahembe ikumi,
bigayiji shomba uyo bulambe wo'mukazi. Binamúkumbulule byoshi
byo ahiiti, halinde anasigale bukondwe. Bigaamúlya inyama, bikabuli
músingoolera mu muliro.
17 Mukuba, yabo baami ikumi, Rurema ye kabagira babe
na'kalimbi kaguma, gira bakaheereze yikyo kirara ubushobozi
bwabo bwo'kutwala, halinde ngiisi byo âli mali gwanwa ashungika,
bikakoleke.
18 «No'lya mukazi ye ukabona, ko kaakalya kaaya kahamu. Kat-
waziri abaami ba mu mahanga gooshi.»

18

Akaaya ke'Babeeri kayihongoleka haashi

1 Ha nyuma, nanabonaga ugundi muganda agweti agayija ukulyoka
mwi'gulu. Uyo muganda, âli riiri no'bushobozi bwingi bweneene!
No'bulangashane bwage, bwanatanguulira amahanga gooshi.
2 Uyo muganda, anayiberekaania kwi'zu kwokuno: «Akaaya ka-
hamu ke'Babeeri keera kayihongoleka haashi! Ee! Kayihongoleka
haashi. Na buno, likolaga igomberano lye'mizimu, ne'bisigo, kuguma
na ngiisi kanyuni ko'muziro ákali mu yagazania.
3 Abaami ba mu mahanga gooshi keera bakakashuleha. Yubwo
bushule bwako bwanalalusa abandu be'yo munda hooshi nga maavu
ge'ngangu. Abadandaza ba mu yago mahanga gooshi, keera bakagala
ku kanyabungaka ke'bindu ko kâli kizi yisimiisa mwo.»
4 Lyeryo, nanayuvwa irindi izu ukulyoka mwi'gulu, lyanadeta:
«E bandu baani, muyame mugalyoka mu yako kaaya, gira mutabe
ne'ngoome mu byaha byako. Mutayiji kengeera mwahanirwa kuguma.
5 Mukuba, ibyaha byako, keera byayilunda-lunda halinde ukuhika
mwi'gulu. Halinde buno, Rurema aki bikengiiri.
6 Ngiisi kwo kakagirira abandi, kube kwo niinyu mugakagirira, kiri
no'bugira kabiri kaakwo.
7 Nga kwo kâli kizi yidundulika bweneene mu kanyabungaka
ke'bindu bingi, kwo na kwokwo kube kwo mugakayogogoza, iri
munakajengeeza. Mu mutima gwako, kagweti kaganina kwokuno:
“Niehe, nie mwami-kazi. Ngoli gangaziizi! Ndali namufwiri, ndanâye
lire ku kimombo.”

8 Kundu adetaga kwokwo, kalya kaaya kagayami teerwa na yaga
malibu gooshi ku lusiku luguma: umwena, no'lufu, ne'kigandaaro.
Haaho, yako kaaya kanabuli singooka! Mukuba, Nahano Rurema, ye
gakatwira ulubaaja yenyene. Anali kihagarusi!»
9 Yabo baami ba mu mahanga gooshi, bâli kizi kashuleha, banakizi
yisimiisa mu kanyabungaka ke'bindu byako. Halikago, ku kyanya
kagasingooka, bagaabona ngiisi kwe'kyusi kyakazinga mwo, nywe!
Haaho, bagakalirira ku kimombo!
10 Na hi'gulu lyo'kulibuzibwa kwako, bagahuumirwa. Banayisunge
hala nako, iri banayiganyira kwokuno: «Yayewe imwawe! Yayewe
imwawe, e kaaya kahamu ke'Babeeri, we shuba kikalage! Si ku kino
kihe kiguma naaho, keera walonga ikihano kyawe!»
11 Abadandaza ba mu mahanga gooshi, nabo bagakaliriraga ku
kimombo. Mukuba, ibindu byo bali mu dandaza, ndaakiye mundu
úgaki bagulira.
12 Na mu yibyo bindu byabo, muli inooro, ne'harija, na'mabuye
miija ge'kishingo, ne'mbembe. Muli ne'mirondo miija ítyeriiri,
ne'gindi mirondo miija ye'kituku-tuku ne'midukula. Muli na ngiisi
biti íbiri mu baya bwija. Muli na íbikabaajwa mu mahembe
ge'njovu. Muli ne'birugu íbikabaajwa mu biti bikomu. Muli na ngiisi
birugu íbikatulwa mu miringa, na mu byuma, na íbikabaajwa mu
tushangalibwe.
13 Muli na'mavuta go'muhongolo mwija, ngo'lusheke, no'mudalasini,
no'mubadu, na'gandi malaasi. Muli na'maavu, na'mavuta,
no'mushyano, ne'ngano. Muli ne'ngaavu, ne'bibuzi, ne'fwarasi. Muli
na'magaare go'kukululwa ne'fwarasi. Muli kiri na'baja. Mukuba, bâli
kizi dandazibwa mwo kwakundi!
14 Ku yikyo kyanya, abadandaza bagadetaga kwokuno: «E Babeeri,
ubugale bwo ushuba mu yisimiisa mwo, keera bwakumalira! Kundu
wâli kizi bisara, keera byakunyerera, utanâye ki bisooke.»
15 Abadandaza, ikyanya bâli kizi dandaza yibyo byoshi, bâli kola
bagale. Kundu kwokwo, ikyanya bagabonaga ngiisi kwo kagweti kagal-
ibuzibwa, bagahuumirwa ngana. Banayisunge hala, iri banabululuka
ku kimombo!
16 Bagayamiza kwokuno: «Yayewe imwawe! Yayewe imwawe, e
kaaya kahamu! Mu mwawe, abandu bâli kizi yambala imirondo miija
ítyeriiri, ne'mirondo ye'kituku-tuku, ne'midukula. Banashuba mu
yilimbiisa no'bungeni-ngeni úbukagirwa mu nooro, na mu mabuye
miija ge'kishingo, na mu mbembe.
17 Haliko, ku kino kihe kiguma naaho, akanyabungaka ke'bindu
byawe byoshi, keera byashereezibwa lwoshi!»
Ngiisi birongoozi bya'mashuba, nabyo bigayisunga hala na yako
kaaya, kuguma na'bashooji booshi, na ngiisi ábali mu genda
na'mashuba, na ngiisi bandi ábali mu kola mu bye'nyaaja.
18 Bagaabona ngiisi kwo kasingooka, ne'kyusi kinabe kigweti ki-
gakatuuma mwo. Haaho, bagayamiza kwokuno: «Mu mahanga
gooshi, ndaako kandi kaaya ákazindi ba kahamu nga kano!»
19 Yabo booshi, bagayitumuulira ulukungu mu matwe gaabo, iri ba-
nabululuka ku kimombo. Banayamize kwokuno: «Yayewe imwawe!
Yayewe imwawe, e kaaya kahamu! Ikyanya beene amashuba booshi
bâli kizi koleesa amashuba gaabo mu nyaaja, bâli kizi galira ku bugale

bwako. Halikago, ku kino kihe kiguma naaho, keera kano kaaya
kayami shereezibwa lwoshi!»
20 We igulu, ushambaalage! Mukuba, keera kashereera! Na niinyu
mwe ndumwa, kuguma na'baleevi, na'bandi bandu ba Rurema booshi,
niinyu mushambaale kwakundi! Mukuba, kundu yako kaaya kâli
kizi mùgirira amabi, haliko, keera Rurema akatwira ulubaaja hi'gulu
lyago.
21 Haaho, ikihagarusi kyo'muganda kyanalengeza akabururunge
ki'buye. Kâli yumiini no'lushyo luhamu. Haaho, kyanalilasha
mu nyaaja. Anadeta: «Kwoku, kwa'kaaya kahamu ke'Babeeri
kaganyaanyagwa haashi. Katanâye ki boneke!
22 E kaaya ke'Babeeri, mu mwawe, mutâye ki yuvwikane inyimbo
ízigweti zigalasibwa ne'nanga, kandi iri mu miteera-teera, kandi iri
mu bibuga, kandi iri íziri mu yimbwa na'bajoborozi. Utanâye ki
yuvwikane mwe'kigugunyulo kyo'lushyo. Ndaanaye naluganda úwâye
ki kuboneke mwo.
23 Ndaanalwo lukeera lwi'tara úlwâye ki kumoleke mwo. Mu kati
kaawe, mutanâye ki yuvwikane ikiririmbo kyo'buhya. Abadandaza
baawe, bo bashuba bagangambale ba mu mahanga gooshi. Na ku njira
yo'bulozi bwawe, keera ukahabura abandu ba'mahanga gooshi.»
24 Mu yako kaaya ke'Babeeri, mwâli kizi boneka imiko ya'baleevi ba
Rurema, ne'ya'bandi bandu baage, kiri ne'ya'bandi booshi ábakayitwa
mu kihugo.

19

Inyimbo zo'buhimi mwi'gulu

1 Ha nyuma, mwi'gulu nanayuvwa izu lihamu. Yiryo izu, lyâli riiri
nga lya kizimya-izuuba kya'bandu, lyanadeta kwokuno: «Haleluya!
Rurema witu, ye mwene ubukize, no'bulangashane, no'bushobozi!
2 Ali mu twa imaaja ku njira íkwaniini, mu kati ko'kuli. Keera
atwagaga ulubaaja lwo'kuhana ulya bulambe wo'mukazi. Mukuba,
akasherebeza abandu ba'mahanga gooshi ku njira yo'bushule bwage.
Uyo bulambe, akanayita abakozi baage. Kwokwo, kiri no'muko gwabo,
nagwo keera akaguyihoolera.»
3 Yabo booshi banashubi deta kwokuno: «Haleluya! Ikyusi
kigayama kigweti kigatumuuka mu kalya kaaya, halinde imyaka
ne'myakuula!»
4 Balya bashaaja makumi gabiri na bana, kuguma na birya bingisho-
ngisho bina íbiri bigumaana, banafukama imbere lye'kitumbi
kyo'bwami bwa Rurema, banamúyikumba, iri banadeta kwi'zu li-
hamu kwokuno: «Haleluya! Bikizi ba kwokwo!»
5 Lyeryo, mu kitumbi kyo'bwami, mwanayiberekaania izu, lyanade-
taga kwokuno: «E bakozi ba Rurema witu, mwe mugweti
mugamúsimbaha! Mumúhuuze mweshi, ukulyokera ku bagunda
halinde ku bakulu!»
6 Haaho, nanayuvwa izu lihamu íriri nga lya kizimya-izuuba
kya'bandu. Lyâli gweti ligabubula nga miiji mingi ágali mu hona
ku shalalo. Lyanâli gweti ligaturagaza nga milavyo! Yabo bandu,
bâli gweti bagaadeta kwokuno: «Haleluya! Nahamwitu Rurema
wo'bushobozi bwoshi, ye twaziri.

7 Tukizi shagaluka no'kushambaala, iri tunakizi múhuuza! Mukuba,
ubuhya bwe'Kyanabuzi, keera bwahika! No'muhya keera ayitegaa-
nura.
8 Uyo muhya, akoli haabirwi imirondo myeru ítyeriiri, inakeyengi-
ini.» (Iyo mirondo, guli mugani gwe'mikolezi miija ya'bandu ba
Rurema. Boohe, bo bakwaniini imbere lyage!)
9 Ulya muganda anambwira: «Uyandike kwokuno: Bahiirwa, ngiisi
ábakalaalikwa ku buhya bwe'Kyanabuzi!» Anashubi mbwira: «Yaga
magambo go nakubwira, galyagagi go'kuli! Gashaaziri imwa Rurema
yenyene.»
10 Lyeryo uyo muganda, nanafukama imbere lyage, gira
nimúyikumbe. Haliko anambwira: «Ulekage! Si naani ndi mukozi
wa Yesu nga wehe, kuguma na'bandi beene winyu, kwo bali mu
mútangira ubumasi. Rurema abe ye ugakizi yikumba! Mukuba, ngiisi
ábali mu tangira Yesu ubumasi, baabo bo bali mu ba mwo'mutima
gwo'buleevi.»

Úshoniri ku fwarasi ye'kitare asinda ubugoma

11 Ha nyuma, nanabonaga igulu likoli yanuusiri. Hanaboneka
ifwarasi ye'kitare. Na úwâli gishoniri kwo, ali mu buuzibwa Mwe-
meera, na Wo'Kuli. Uyo, ali mu koleesa ukuli mu kutwa imaaja, na
mu kugira izibo.
12 Amasu gaage gâli riiri nge'mbigi zo'muliro. Na kwi'twe lyage,
kwâli riiri injembe nyingi. Anâli yandisirwi kwi'ziina, na yenyene
naaho, ye wâli liyiji.
13 Anâli yambiiti ikanju írikajabikwa mu muko. Ne'rindi iziina
lyage: «Igambo lya Rurema».
14 Abasirikaani ba mwi'gulu, bâli múshalagiiri biso-biso, bashoniri
nabo ku fwarasi ze'bitare. Bâli yambiiti imirondo ye'kitaani, myeru
kahengura.
15 No'yo úwâli barongwiri, mu kanwa kaage, mwâli mubangikage
ingooti nyugi. Agagikoleesa, mu kuminika abandu ba'mahanga
gooshi: «Agabatwala ne'ngoni ye'kyuma.*» No'buraakari bwa
Rurema wo'bushobozi bwoshi, agabuyerekana mu kubukandagirira
mu mukenge.
16 Na ku yiryo ikanju lyage, na ku kibero kyage, kwâli kuyandike
iziina íridesiri kwokuno:
«Mwami wa baami, na Nahano wa banahano».
17 Ha nyuma, mwi'zuuba nanabonaga muyimaaziri ugundi mu-
ganda. Anateerera umulaga, mu kubwira utunyuni twoshi útuli mu
balala mu kyanyaanya, kwokuno: «Muhuutirage ino munda, gira
muyiji lya byo Rurema agamùyigusa mwo!
18 Mugaalya ibirunda bya'baami, ne'bya'bakulu ba'basirikaani,
ne'bye'bikalage. Mugaalya ne'mitumba ye'fwarasi, ne'birunda byo
ábashubi zishoniri kwo. Mugaalya ibirunda bya'bandu booshi: abaja
na ábatali baja, abagunda ku bakulu.»
19 Haaho, kirya kirara kyanakuumana kuguma na balya baami ba
mu mahanga gooshi na'basirikaani baabo, gira bagendi lwisa ulya
úbwatiiri ku fwarasi ye'kitare na'basirikaani baage.

---

* **19:15 19.15** Zaburi 2.9.

20 Haliko, yikyo kirara, ikyanya kikalwa, kyanagwatwa imbira,
kuguma no'lya muleevi we'bibeesha. Uyo muleevi, ye wâli kizi gira
ibyereso bye'kitangaaza hi'gulu lyakyo, mu kukizi teba balya bandu
ábakabiikwa kwo yako kamangu kaakyo, no'kukizi yikumba yugwo
mugisi gwakyo.

Kwokwo, kirya kirara, no'yo muleevi we'bibeesha, ku kyanya byâli
ki bwinagi, byanalashwa mu nyenga yo'muliro. Gunali mu yaka
bweneene nge'kibiriiti!

21 Balya basirikaani baabo nabo, booshi banaminikwa ne'rya ngooti
íyâli mbangike mu kanwa ko'lya úwâli shoniri ku fwarasi ye'kitare.
Ibirunda byabo, utunyuni twoshi twanayiji birya.

20

Ubutwali bwe'myaka kihumbi

1 Ha nyuma, nanabonaga umuganda agweti agajooka ukulyoka
mwi'gulu. Uyo muganda, âli fumbiiti ulwiguzo lwo'kuyigula kirya
kirimbi-rimbi kye'kuzimu. Anâli fumbiiti no'munyororo muhamu
bweneene.

2 Lyeryo, uyo muganda anagugumira irya daragooni! Iyo daragooni,
gwo gwogulya mujoka gwa keera. Ni'ziina lyagwo, Shetaani, kandi iri
Namugomora. Uyo muganda anagikona, gira imale imyaka kihumbi
ikola njweke.

3 Anagiholobeka mu kirya kirimbi-rimbi kye'kuzimu. Anahamika
ulwivi lwakyo, analunungika kwe'nungu, gira itashubi yiji teba
abandu, halinde ukuhisa kwi'yo myaka kihumbi. Na ha nyuma lyayo,
ikwaniini ishwekuulwe ku kyanya kiniini naaho.

4 Haaho, nanabonaga ibitumbi byo'bwami. Na ábâli bibwatiiri
kwo, bâli haabirwi ubushobozi bwo'kutwa imaaja. Nanabona ne'rya
mitima ya'bandu ábakatolwa amatwe hi'gulu li'Gambo lya Rurema,
na hi'gulu lyo'kukizi tangira Yesu ubumasi. Balya bandu, batâli
riiri mu bâli kizi yikumba kirya kirara na gulya mugisi gwakyo.
Batakanabiikwa kwo kalya kamangu kaakyo ku malanga gaabo, kandi
iri ku maboko gaabo. Yabo bandu banashubi longa ubugumaana.
Banahisagya kwi'yo myaka kihumbi, bagweti bagatwala kuguma na
Kirisito.

5 Yukwo kuzuuka kwabo, kwo'kuzuuka kwa mbere. Haliko abandi
abafwiri, boohe, batakazuuka. Mukuba, iyo myaka kihumbi itâli zaazi
kwira.

6 Yabo ábakazuuka mu buzuulwe bwa mbere, bo bahiriirwi! Banali
bataluule. Ulufu lwa kabiri, lutagaaba no'bushobozi hi'gulu lyabo.
Boohe, bagaaba bagingi ba Rurema na ba Kirisito. Baganatwala
kuguma bo naye, halinde ukuhisa kwi'yo myaka kihumbi.

Shetaani alashwa mu nyenga yo'muliro

7 Iyo myaka kihumbi, mango ikwiraga, Shetaani agashwekuulwa mu
nyumba yage ye'mbohe.

8 Anayami yilagala mu mahanga gooshi, gira agendi teba
mwa'bandu, anabakuumanie hi'gulu li'zibo. Bagaluguuka bweneene
nga mushenyu kwi'buga. Na'maziina ga galya mahanga gooshi,
gagabuuzibwa Googi, na Magoogi.

9 Yabo bandu bakalenga hooshi, mu kuyiji sokanana ha'bandu
ba Rurema bashumbisiri mu kaaya ko akuuziri. Haliko mwi'gulu
mwanahonaga umuliro, gwanayami bajigiivya!
10 Lyeryo Shetaani, ulya wo'kubahendereza, analashwa mwi'rya
nyenga yo'muliro! Iyo nyenga iri mu yaka bweneene. Munali
mwo kirya kirara no'lya muleevi we'bibeesha nabo bâli kola balashe.
Baganayama bagweti bagalibuukira mwo, ubushigi ni'zuuba, halinde
imyaka ne'myakuula!

Abafwiri batwirwa ulubaaja

11 Nanabonaga ikitumbi kihamu kyo'bwami, kyeru pepeepe! Nan-
abona na úwâli kibwatiiri kwo. Ikihugo ni'gulu byanayami nyerera
imbere lyage. Mukuba, hatakaki boneka ho bigabeera.
12 Nanabona na ábakafwa, abagunda na'bakulu, bayimaaziri imbere
lye'kitumbi kyo'bwami. Haaho, ibitaabo byanayajuulwa. Ne'kitaabo
kyo'bulamu nakyo kyanayajuulwa. Yabo ábakafwa, banatwirwa
ulubaaja ukukulikirana ne'mikolezi yabo, nga kwo byâli yandisirwi
mu bitaabo.
13 Ngiisi ábakafwira mu nyaaja, zikabayulubula. Narufu na
Nakuzimu nabo, banatanga bo bâli gweti. Ngiisi mundu anatwirwa
ulubaaja ukukulikirana ne'mikolezi yage.
14 Narufu na Nakuzimu, nabo banalashwa mwi'rya nyenga
yo'muliro. Ne'yo nyenga yo'muliro, lwo lufu lwa kabiri.
15 Ngiisi mundu yi'ziina lyage litakaboneka mu kitaabo kyo'bulamu,
iri akalashwa mwo.

21

I Yerusaleemu mbyahya

1 Haaho, nanabonaga igulu lihyahya, ne'kihugo kihyahya. Mukuba,
igulu lya mbere, ne'kihugo kya mbere, byâli mali lenga. Kiri ne'nyaaja,
zitâli ki riiri ho.
2 Nanabona i Yerusaleemu mbyahya, akaaya keeru, kagweti kaga-
jooka ukulyoka mwi'gulu imwa Rurema. Kâli limbisiibwi nga muhya
keera úwayinyanyaaza mu kugenda imwa yiba.
3 Mu kirya kitumbi kyo'bwami, mwanayiberekaania izu, lyanadeta:
«Lolagi! Rurema akoli tuuziri kuguma na'bandu. Baganayamanwa.
Bagaaba bo bandu baage. Naye agaaba ye Rurema wabo. Yenyene,
bagatuulanwa.
4 Imigenge yoshi, kundu igakereka mu masu gaabo, agagihotola.
Hatagaki ba ulufu, kandi iri ikigandaaro, kandi iri amalira, kandi iri
ubulyanirwe. Mukuba, ibya keera byoshi, bigaaba keera byalenga.»
5 Ha nyuma, ulya wo'kubwatala ku kitumbi kyo'bwami, anadeta
kwokuno: «Lolagi! Byoshi íbiri ho, ngweti ngabihindula bibaagage bi-
hyahya!» Haaho anambwira: «Yaga magambo, ugayandike! Mukuba,
gali go'kuli, ganakwiriiri ukuyemeerwa.»
6 Anashubi mbwira na kwokuno: «Byoshi keera byakoleka! Niehe
nie Alifa, na Omega! Nie Ndangiriro, na Nyukizo. Umundu, iri angaba
anyotiirwi, ngamúheereza amagoloovi ku busha. Ganali mu bira mu
shyoko ya'miiji go'bulamu.
7 Yibyo byoshi, umundu iri angahima, agabihaabwa. Niehe, ngaaba
Rurema wage, naye agaaba mwana wani.

8 Haliko, abahemu boohe, ahandu haabo hagaaba mwi'rya nyenga
yo'muliro kwo guli mu yaka bweneene. Bagalashwa mwo, kuguma na
ábatali mu mbiika kwo'bwemeere, na'banabitalaalwe, na ábali mu
yitana, na ábali mu yerula, na ábali mu logana, na ábali mu yikumba
imigisi, na ábali mu beesha booshi. Yulwo, lwo lugaaba ulufu lwa
kabiri.»
9 Haaho, nanayijirwa no'muganda muguma wa mu balya balinda.
Âli hiiti irya mitanga irinda íyâli yijwiri mwa'malibu galinda mazinda.
Uyo muganda, anambwira: «Yija! Nguyereke umuhya we'Kyanabuzi.»
10 Uyo muganda anandwala mu kati ko'mutima ku kanywangi-
nywangi ko'mugazi. Ananyereka kalya kaaya keeru, Yerusaleemu.
Yako kaaya kâli gweti kagajooka ukulyoka mwi'gulu imwa Rurema,
11 kanâli tangwiri bweneene no'bulangashane bwa Rurema. Kanâli
keyengiini ngi'buye liija lye'kishingo, yasipi. Kâli twanganusiri nga
kiyo.
12 Yako kaaya, kâli zungulusirwi no'luzitiro luhamu bweneene,
lwanâli riiri lula! Lwâli riiri ne'miryango ikumi ni'biri. Na
kwi'yo miryango, kwâli biisirwi abaganda ikumi na babiri. Na
ngiisi mulyango gwâli laliirwi no'muganda muguma-muguma. Ngiisi
mulyango gwanâli yandisirwi kwi'ziina lyo'mulala muguma-muguma
gwa'Bahisiraheeri, kwo iri ikumi ni'biri.
13 Imiryango ishatu yâli kizi langiiza uluhande lwe'sheere, ne'gindi
ishatu, uluhande lwe'muga, ne'gindi ishatu, uluhande lwe'mbembe,
ne'gindi ishatu, uluhande lwe'kisaka.
14 Yulwo luzitiro luhamu lwa'kaaya, lwâli yubakiirwi ku ndaliro
ikumi na zibiri. Na ku ngiisi lutaliro, kwâli kuyandike iziina lya ngiisi
ndumwa ye'Kyanabuzi, kwo ziri ikumi na zibiri.
15 Uyo muganda úwâli kizi nganuuza, âli fumbiiti ingoni íkatulwa
mu nooro, gira agere yako kaaya, kuguma ne'miryango yako,
no'luzitiro lwako.
16 Yako kaaya, kâli riiri ne'mbande zina. Na zooshi zâli yumiini.
Ne'kyanya ulya muganda akazigera ne'yo ngoni, anabona kwo'bula-
bula bwa ngiisi luhande buhisiri nge'bilomeetere bihumbi bibiri na
magana gana. Ne'kimango kyako nakyo, kyâli hisiri byebyo-byebyo
bilomeetere bihumbi bibiri na magana gana.
17 Ulya muganda, anagera ne'kita kya yulwo luzitiro. Anabonaga
kwo luhisiizi indambo makumi galinda na zibiri.* No'lugero lwo'yo
muganda akakoleesa, lwo luguma na lwa'bandu bali mu koleesa.
18 Kalya kaaya, kâli yubasirwi ne'nooro muguuhya! Yanâli
twanganusiri bweneene nga kiyo. No'luzitiro lwako lukayubakwa
na'mabuye ágali mu buuzibwa yasipi.†
19 Indaliro zo'luzitiro zâli limbisiibwi na ngiisi mulala gwa'mabuye
ágano nosiri. Ulutaliro lwa mbere lwâli limbisiibwi na'mabuye ágali
mu buuzibwa yasipi. No'lwa kabiri lwâli limbisiibwi na ágali mu
detwa safiiri. No'lwa kashatu, lwâli limbisiibwi ne'kalikedoni. No'lwa
kana, lwâli limbisiibwi ne'sikaribukile.

---

* **21:17 21.17** *indambo makumi galinda na zibiri* mu kigiriki, biri mu detwa makubiti igana na makumi gana na gana. † **21:18 21.18** Yago mabuye gooshi ágayandisirwi hano, gâli riiri amabuye ágano nosiri. Ganali mu keyengana bweneene!

20 No'lwa kataanu, lwâli limbisiibwi ne'saridoniki. No'lwa kalindatu, lwâli limbisiibwi ne'saridwane. No'lwa kalinda, lwâli limbisiibwi ne'kirisolite. No'lwo'munaana, lwâli limbisiibwi ne'beriri. No'lwo'mwenda, lwâli limbisiibwi ne'topaazi. No'lwi'kumi, lwâli limbisiibwi ne'kirisoparaso. No'lwi'kumi na luguma lwâli limbisiibwi ne'hiyakindo. No'lwi'kumi na zibiri lwâli limbisiibwi ne'hametisito.
21 Inyiivi za yako kaaya kwo zâli riiri ikumi na zibiri, zâli riiri mbembe ikumi na zibiri. Ngiisi lwivi lwâli gizirwi mu luhembe luguma. Ne'njira mbamu ya mu yako kaaya, yâli yajirwi mwe'nooro muguuhya! Ee! Yâli langashiini bweneene nga kiyo.
22 Mu yako kaaya, ndaayo nyumba ya Rurema yo n'gabonaga mwo. Mukuba, Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi, kuguma ne'Kyanabuzi, boohe, boonyene yo nyumba ya Rurema.
23 Yako kaaya katalyagagi ni'goorwa mbu kayakirwe ni'zuuba, kandi iri mwezi. Mukuba, ubulangashane bwa Rurema, bwo buli mu katanguula mwo. Kirya Kyanabuzi, lyo ni'tara lyamwo.
24 Na mu mulengeerwe gwakyo, mwa'bandu be'milala yoshi bagakizi genda. Abaami ba mu mahanga gooshi, bagakizi yiji kalunda mwe'bindu byabo byo'bulangashane.
25 Inyiivi za mu kaaya, zitâye yigalwe. Mukuba, mutâye be bushigi.
26 Ibindu bya'mahanga gooshi íbyâli kizi kaleetera ubulangashane no'lushaagwa, byo bigakizi leetwa mwo.
27 Haliko, mu bidwakiiragi, ndaakyo íkyâye yingire mwo. Ndaanaye umunabihigo yeshi, úwâye fine mwo, kandi iri umutebani. Ábagakayingira mwo naaho, bali baabalya ba'maziina gaabo gali mayandike mu kitaabo kyo'bulamu kye'Kyanabuzi.

22

Ulwiji lwo'bulamu

1 Uyo muganda, ananyerekaga ulwiji úluli mwa'miiji go'bulamu. Yulwo lwiji, lwâli twanguusiri bweneene nga kiyo! Lwâli kizi huluka mu kitumbi kye'kyami kya Rurema, na mu kye'Kyanabuzi.
2 Lwanakizi hinga ha kati ke'njira ya namuhirye ya mu kaaya. Na ku ngiisi ngombe yalwo, kwâli riiri ikiti kyo'bulamu. Birya biti, byâli kizi tongeka ngiisi mwezi, halinde byanakizi hisa ubugira ikumi na kabiri ku mwaka. Ne'bihunda byabyo, guli muti gwo'kukizi kiza abandu be'milala yoshi.
3 Mu yako kaaya, mutagaki bonekaga íbidaasirwi. Ikitumbi kya Rurema kyo kigaaba mwo, ne'kya yikyo Kyanabuzi. Abakozi baage bagakizi múyikumba,
4 iri banakizi múbona amasu ku gandi. Ni'ziina lyage, ligayandikwa ku malanga gaabo.
5 Mu yako kaaya, mutagaaba ubushigi. Batagaanaba ni'goorwa lyo'kukizi yakirwa ni'zuuba, kandi iri lyo'kukizi molekerwa ni'tara. Mukuba, Nahano Rurema, yenyene ye gakizi batanguulira. Baganayama batwaziri imyaka ne'myakuula!

Yesu akola agayija

6 Uyo muganda anambwira: «Yago magambo, galyagagi go'kuli, ganakwiriiri ukuyemeerwa. Nahano Rurema âli kizi deta mu mitima

ya'baleevi. Anali ye katuma umuganda wage, gira agendi menyeesa
abakozi baage ngiisi íbikola bigakoleka.»
7 «Mumenyage bwija, ngola bu galuka! Amagambo go'buleevi
ágayandisirwi mu kino kitaabo, bahiriirwi ngiisi ábali mu gasim-
baha!»
8 Yibi byoshi, nie Yohana n'gabiyiyuvwirwa, n'ganabiyibonera.
Ne'kyanya uyo muganda akabinyereka, nanaba keera nabiyuvwa
no'kubibona, nanafukama mu magulu gaage, gira nimúyikumbe.
9 Haliko anambwira: «Uleke! Si twembi tuli bakozi ba Yesu,
tuli kuguma na'bandi beene winyu abaleevi, kiri na'bandi booshi
ábasimbahiri yaga magambo ámayandike mu kino kitaabo. Rurema
naaho, abe ye ugakizi yikumba!»
10 Uyo muganda, anashubi mbwira: «Yaga magambo go'buleevi,
kwo gali mayandike mu kino kitaabo, utagayifundeereze kwo
wenyene. Mukuba, ikyanya gagakoleka kwo, keera kyayegerera.
11 Umundu, iri angaba ali mu gira amabi, agendererage no'kukizi
gagira! Ngiisi munabihigo, naye agendererage ukuhigula! Ne'ri
umundu angaba ali mu gira íbikwaniini imbere lya Rurema, naye
agenderere ukubigira! Umundu, iri angaba akoli yerusiibwi, agen-
derere ukuyeruuka.
12 «Mumenye bwija kwo ngola bu galuka! Ne'kyanya ngagaluka, na
mbe ngola ne'mbembo, lyo ngahemba ngiisi bandu, ukukulikirana na
ngiisi kwo bâli kizi gira.
13 Niehe nie Alifa na Omega! Nie Ndangiriro na Nyukizo. Nie
Ndondeko na wo'Kuheza.
14 «Bahiriirwi ngiisi ábagweti bagaafula ibyambalwa byabo, gira lyo
bahanguulwa ukulenga mu miryango ya yako kaaya. Banagendi lya
ku bitumbwe bya kirya kiti kyo'bulamu.
15 Haliko, utubwa tugasigala imbuga lyako, kuguma na'balozi,
na'bashule, na'biitani, na ábali mu yikumba imigisi, na ngiisi
ábakuuziri ibibeesha, no'kukizi bideta-deta.
16 «Niehe Yesu, keera namùtumira umuganda wani, gira
amùmenyeese yaga magambo mu mashengero. Niehe ni'Sina
wi'Kondo lya mwami Dahudi. Mwomwo, mwo n'galyoka. Na ndi
nie Ndonde íri mu yaka bweneene ku lukula.»
17 Umutima Mweru, kiri no'muhya, bagweti bagaadeta: «Uyijage!»
Umundu, iri angayuvwa yaga magambo, naye akwiriiri adete: «Uyi-
jage!» Umundu, iri angaba anyotiirwi, ayije! Ayiji yabiira amagoloovi
go'bulamu ku busha, nga ngiisi kwo aloziizi.

Amagambo go'kuheza

18 Abandu, iri bagayuvwa gano magambo go'buleevi ágayandisirwi
mu kino kitaabo, nabakengula kwokuno: Iri hangaba úgayushuula
kwa'gandi, Rurema agamúyushuulira ku malibu ágakiyandisirwi
mwo.
19 Ne'ri hangaba úgashaaza ku magambo go'buleevi ágayandisirwi
mu kino kitaabo, Rurema naye agamúshaaza mu ngoome ya kirya
kiti kyo'bulamu, na mu ngoome ya mu kalya kaaya keeru, nga kwo
biyandisirwi mu kino kitaabo.
20 Ulya úgweti úgatanga ubumasi hi'gulu lya yaga magambo, adesiri
kwokuno: «Ngola bu yija!» E Nahano Yesu, bibe kwokwo! Uyijage!
21 Nahano Yesu, akizi mùgashaanira mweshi!

Ikitaabo kye'
Zaburi
Indangiriro

Mu zaburi íziri mu yiki kitaabo, mwami Dahudi ye kayandika inyingi (73). Na mu za'bandi bandisi ábatayijikiini, muli (48). Ne'ze'mwa beene Koora (12), ne'ze'mwa Hasafu (12), ne'ze'mwa Sulumaani (2), ne'ye'mwa Musa (1), ne'ye'mwa Hetamu (1), ne'ye'mwa Hemani (1).

Yiki kitaabo kiyerekiini inyimbo za'Bahisiraheeri bâli kizi yimbira Rurema. Nyimbo nguma ziri za kuyivuga Rurema hi'gulu lyo'bulangashane bwage, no'kumútangira kongwa. Izindi ziri za kumútabaaza ku kyanya kya'makuba. Ne'zindi ziri mu yerekana ngiisi kwo'mundu angayilega ibyaha byage. Hali kiri ne'zindi-zindi.

Yizo zaburi zâli kizi tungwa ku kyanya kila. Ne'ri hakatama, zooshi zanakuumanibwa, zanabiikwa mu kitaabo kiguma.

Imiziizi miguma yi'sikamiro iri mu Zaburi 34.2-3: «Ngakizi huuza Nahano isiku zooshi. Akanwa kaani kagakizi múyivuga ngiisi kyanya. Ngakizi yiyuvwa mu kati ka Nahano. Ábagweti bagalibuuka, bagakizi yuvwa kwokwo, banashambaale.»

Íbiri mwo ku bwofi

Izaburi kwo ziri zooshi, ziri mu deta hi'gulu lya'magambo ga kwingi-kwingi. Hano hi'fwo, hali mu boneka imiteeko miguma. Na kwakundi, izaburi nguma yangaboneka mwa'magambo ágalyosiri mu miteeko mingi.

a) Izaburi nguma, ziri mu deta ku keera íbikakoleka, kandi iri ku bigaki koleka:
- Izaburi íziri mu yerekana íbikakoleka ku Bahisiraheeri (78; 105; 106)
- ízidesiri bweneene hi'gulu lyo'bwemeere (11; 27; 56; 105)
- ízidesiri hi'gulu lya Masiya (2; 22; 41; 45; 69; 72; 110)

b) Izindi, ziri mu huuza Rurema:
- íziri mu huuza Rurema (23; 67; 84; 95; 100)
- íziri mu deta kongwa imwage (30; 65; 67; 92; 100; 103)
- íziri mu yimbwa mu kugenda i Yerusaleemu ku lusiku lukulu (120-134)

c) Izindi, ziri mu tabaaza Rurema:
- íziri mu mútabaaza (55; 57; 70; 88)
- íziri mu múhuuna ulukogo (32; 51)
- íziri mu huuna Rurema, kwo ahaniirize abagoma (12; 14; 17; 35)

d) Izindi, ziri hi'gulu lye'kyanya kya'makuba:
- íziri mu buuza ibibuuzo bikayu-bikayu, mu kugooka (10; 13; 74)
- Inyimbo ze'kimombo (3; 5; 90)
- Inyimbo za'miiza kandi iri za'kabigingwe (16; 7; 91)

e) Ifwabe ízilondiini:
- Mu zaburi ndebe, ngiisi muziizi, kandi iri ngiisi muteeko, guli mu kulikira ulufwabe luguma-luguma, nga kwo zilondiini (119)

Umuteeko gwa mbere

1

(Zaburi 1–41)

Injira zibiri zo'kulama

1 Ahiriirwi, umundu útali mu twaza banangora-mabi,
anabe atabakombiiri.
Ikyanya bagweti bagashekeereza ibya Rurema, atali mu bayibiika kwo.
2 Si yehe ayamiri akuuziri imaaja za Nahano,
anali mu kizi ziyitoneesa kwo, ubushigi ni'zuuba.
3 Uyo mundu ali mu ba nga kiti kibyale ha butambi lyo'lwiji,
kinali mu kizi tongeka ku kyanya kyakyo.
Ibyasi byakyo, bitâye bogame.
Na ngiisi byo ali mu gira, biri mu múgenduukira.
4 Si balya banangora-mabi, nanga!
Boohe, bali mu saazibwa ngana, nga biguhulu íbiri mu yehuulwa ne'mbuusi.
5 Ku yukwo, ikyanya bagatwirwa ulubaaja, batagalegama.
Mukuba, ndaaye munabyaha, úgalegama mu bakwaniini.
6 Amasu ga Nahano, gayamiri gali mu tanduula ábakwaniini.
Si banangora-mabi boohe, injira zaabo ziri mu bahabura.

2

Umwami ye Nahano ataluula

1 Kituma kiki ibinyamahanga bigweti bigaraakara?
Kundu biyamiri biri mu gira igambi libi, haliko liri lya busha.
2 Abaami be'kihugo kuguma na'batwali baabo,
keera bayibiika kuguma,
banakoli yiteganwiri, gira balahire Nahano,
balahire na Masiya wage ye akatoola.
3 Kinatume bagaadeta: «E balya, kundu batushweka ne'minyororo, tugitwise.
No'tubangira twabo, tutukabulire hala.»

4 Kundu badesiri kwokwo,
haliko Nahano aki bwatiiri mwi'gulu, ku kitumbi kyage.
Ali mu bashekeereza, iri anabanegura.
5 Anagweti agabakanukira ku buraakari bwage,
halinde banakizi huumirwa.
6 Nahano adetaga kwokuno:
«Keera n'gataluula umugazi gwani Sayuni,
ho nanayimika umwami wani gira akizi twala.»

7 Nahano keera akambwira:
«Wehe we mwana wani. Zeene, lyo naaba yisho.*
Go na gaago magambo, go ngakizi deta ku bweranyange imbere lya'bandu.
8 Aaho! Umbuunage, gira uhaabwe ibinyamahanga.
Ee! Ngakuheereza byo, bube buhyane bwawe,
halinde ngiisi ha'mahanga gahekiiri, hakizi ba ha mwawe.
9 Birya binyamahanga, ugakizi birongoora ne'ngoni ye'kyuma,

* **2:7 2.7** Mikolezi 13.33; Baheburaniya 1.5; 5.5.

unakizi binyanyaga haashi, halinde binajajaguke nga nyungu zi'bumba.[†]»

10 E baami, mukizi yitonda.
Kundu mwe mutwaziragi ikihugo, si mukizi ba makengwa.
11 Mukizi kolera Nahano, iri munamúsimbaha.
Kiri ne'kyanya mugakizi shambaala, mukizi yibomba-bomba imbere lyage.
12 Ulya muluzi wage, mukizi múfukamira, gira atayagalwe.
Mukuba, hali ikyanya uburaakari bwage, bwangayami yaka,
munayiji kengeera mwashereezibwa, munakiri mu njira.

Bahiriirwi, ngiisi ábagatibitira Nahano,
gira akizi balanga.

3

E Rurema, uyimukage, gira ungize

1 Izaburi ya Dahudi, ku kyanya akatibita mugala wage Habusalumu.
2 E Nahano, abagoma baani bakoli luguusiri,
banakola mu yiji ndeera.
3 Kwo bali bingi, bagweti bagambonyoleza, ti:
«Honyo! Si Rurema atâye múkize!»

4 E Nahano, kundu kwokwo, we siribo yani.
Ee! We gweti ugambiika mwo'bulangashane, iri unanguza.
5 Ikyanya ndi mu lira imbere lyawe,
uli mu njuvya ukulyoka ku mugazi gwawe mutaluule.
6 Bwo Nahano ayamiri andaaziri,
ndi mu gwejera, ninayami toola iro lye'kimbodooto.
Na ha nyuma, na njubi vyuka.
7 Kundu ngoli zungulusirwi ne'binoono bya'bagoma,
ndaakyo kyoba nyuvwiti.

8 E Rurema Nahamwitu, uyimukage maashi, gira ungize.
Abagoma baani, we mu bangomoolera mu migeka.
Ee! Banangora-mabi, we mu bahoohola amiino.
9 E Nahano, we mu kiza abandu baawe.
Kwokwo, ukizi bagashaanira.

4

E Rurema wani, ndi mu kutabaaza

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa ne'nanga ze'mirya.
2 E Rurema wani, ngiisi byo uli mu gira, biyamiri bikwaniini.
Kwokwo, ikyanya ndi mu makuba, na mbe ndi mu kutabaaza,
ukizi njuvya, unandabaale.
Bwo we ndi mu huuna, ukizi nyitaba,
iri unanyuvwirwa indengeerwa.

---

† **2:9 2.9** Bwigule 2.27; 19.15.

3 Mwe bagoma, si mulyagagi banabibeesha!
Ngiisi byo muli mu deta, biri bya busha.
Aahago! Mugagenderera ukutyoza iziina lyani, halinde mangoki?
4 Si muyiji-yiji kwo Nahano akayitaluulira ábali bemeera,
kyo kitumiri ali mu kizi yuvwa amahuuno gaani.
5 Ikyanya mwangagwatwa no'bute,
mutakizi leka mbu bumùyingize mu byaha.
Haliko, muhulike, munagwejere,
iri munakizi yitoneesa naaho.

6 Mukizi tangira Nahano amatuulo ágakwaniini,
iri munamúbiika kwo'mulangaaliro.

7 Abandu bingi, bagweti bagabuuza:
«Nyandagi úwangatukolera amagambo miija?»
Kwokwo, e Nahano, ukizi tugirira amiija.
Yago miija gaawe, gabe nga mulengeerwe úguli mu tuyakira.
8 Keera wanjambaaza bweneene,
na ngoli shambiiri ngana-ngana ukuhima abandu ábakayeza ingano nyingi ne'divaayi.
9 E Nahano, ikyanya ndi mu ba ngoli gwejiiri,
ndi mu toola iro lye'kimbodooto mu kati ko'mutuula.
Mukuba, wenyene we mu ndanga.

5

Ikyanya ndi mu gongeera, unyuvwirize

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa ne'miteera-teera.
2 E Nahano, unyuvwirize!
Ikyanya ndi mu gongeera, unyuvwe maashi!
3 We Rurema wani, unali we mwami wani.
Kwokwo, ikyanya ngweti ngakutabaaza mu kati ka'malira, unyuvwirize.
Ndaaye gundi ye ngahuuna, útali wenyene naaho.
4 E Nahano, ngiisi shesheezi, ndi mu kutabaaza,
iri ninalindirira ishuvyo lyawe.
Aaho! Ukizi yuvwa izu lyani.

5 E Rurema, ikyanya banangora-mabi bali mu yifunda mu mabi gaabo,
utali mu siima.
Yabo booshi, ubashombiri ngana,
kinatume batâye fine imwawe.
6 Bwo bagweti bagayikangaata, batâye yimange imbere lyawe.
7 Na bwo bagweti bagabeesha, no'kuyitana, no'kutebana,
uli mu ba ubashombiri ngana-ngana, iri unabaminika.

8 Haliko niehe, ngayingira mu nyumba yawe,
na ngizi kuyikumbira mwo,
iri ninayibomba-bomba imbere lyawe.
Mukuba, urukundo lwawe luli mu ba luyamiri ho.
9 E Nahano wani, abagoma baani, baloziizi ukundeera.

Aaho! Ukizi ndongoora mu kati ko'kuli.
Unakizi nyereka injira yo nangatuula mwo bwija.
10 Balya bagoma, mu byo bali mu deta, ndaakwo ukuli, kiri ni'gambo liguma.
Si mu mitima yabo, baloziizi naaho kwo bakizi yitana.
Ngiisi íbiri mu lenga mu bikorokoro byabo,
biri mu ba nga shinda íziyanuusiri.
Ngiisi byo bali mu deta, biri mu ba naaho bya kulyalyania.*
11 E Rurema, ubatwirage ulubaaja lwo'kuhanwa.
Kundu bali mu kizi deta amagambo go'kutegana,
yago magambo, gakizi bagwata boonyene.
Si bagweti bagayifunda mu byaha imbere lyawe.
Aaho! Ubalashage imbuga.

12 Haliko, ngiisi ábagakizi kutibitira, boohe, ukizi balanga.
Uleke bakizi kuyimbira isiku zooshi ku bushagaluke.
Ee ma! Ngiisi ábakuuziri iziina lyawe, ukizi balanga,
halinde banakizi kushambaalira.
13 E Nahano, ngiisi ábakwaniini, uli mu bagashaanira.
Unali mu bashuutira nga siribo, mu kati ko'rukundo.

6

Ungejeerere, unangize

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa ne'nanga.
2 E Nahano, ikyanya uganyerekeza, kutabe ku bute.
Ne'kyanya ugambana, kutabe ku buraakari.
3 Si indege zaani, keera zatera!
Aaho! Ungejeerere, unangize.
Amavuha gaani gakola mu lyanirwa.
4 No'mutima gwani, gugweti gugatulagula.
E Nahano, ugaahisa halinde mangoki, ugweti ugandekeerera?
5 E Nahano, wehe uyamiri ukuuziri abandu bweneene.
Aaho! Ungebagane, unangizagye.
6 Mu bakoli fwiri, si ndaaye úkukengiiri!
Bwo bakola i kuzimu, ndaaye úshobwiri ukukuyivuga.

7 Yuku kuliruuka kwani, keera kwanduhya bweneene.
Imigenge yani, iri mu hinga nga lwiji.
Na ndi mu laala ubushigi bwoshi ngweti ngaalira,
iri ninalovya ingingo.
8 Na íbitumiri ndi mu lira kwoku, bwa'bagoma baani bakola katundu.
Guno mwizingeerwe, gugweti gugafwifwitiza amasu gaani,
gatanakiri mu bona bwija.

9 Mwe banangora-mabi mweshi, munjaagage ha butambi.
Si Nahano keera ayuvwa ngiisi kwo ngola mu lira.
10 Ee ma! Keera anyuvwa,
anakola aganjuvya.

* **5:10 5.10** Barumi 3.13.

11 Abagoma baani, bagaki teteerwa, banagwatwe ne'shoni,
banagalukire inyuma bakoli jojobiiri.

7

Ungize mu maboko ga'bagoma baani

1 Ulwimbo lwa Dahudi, hi'gulu lyo'kuganyira Kuushi mwene Binyamiini.
2 E Rurema Nahamwitu, we ngweti ngatibitira.
Aaho! Undabaalage,
unangize mu maboko ga'bagoma baani booshi.
3 Buzira kwokwo, baganjanganula-njanganula nga kwe'ndare iri mu janganulana.
Ne'ri bangandwala, ndagaki bona wo'kungiza.

4 E Rurema Nahamwitu, hali ikyanya nangaba n'gakuhubira.
Ngeeka amaboko gaani gakakoleesa íbitali nga byo.
5 Ngeeka n'gahubira mwira wani.
Kandi iri, n'gagendi zimba umugoma wani, kundu ali muzira buhube.
6 Iri byangaba biryagagi kwokwo,
umugoma wani andibite kwo, anangwate.
Ee! Andibate-ndibate, halinde anyite,
ananziike mu kuzimu.

7 E Nahano, uyimukage, maashi! Si abagoma baani bakoli rakiiri bweneene!
Aaho! Ubahaniirize ngana ku buraakari bwawe.
E Rurema wani, vyukaga!
Si we mu twa ulubaaja mu kati ko'kuli.
8 Abandu ba'mahanga gooshi, ubakumanize ha butambi lyawe.
Na bwo utuuziri hi'gulu lyabo, ukizi batwala.
9 E Nahano, we riiri hi'gulu lya booshi.
We nali mu twa imaaja za'bandu booshi.
Aahago! Bwo ndaabwo buhube mbiiti,
undwirage imaaja mu kati ko'kuli.
10 Si ulyagagi Rurema wo'kuli!
We na yiji íbiyifundereziizi mu mitima ya'bandu,
nga ngiisi kwo bakoli toniri.
Aaho! Ikyanya banangora-mabi bagweti bagayifunda mu mabi, ugaheze.
Haliko, abandu bo'kuli boohe, ukizi batabaala.

11 Rurema, ye siribo yani.
Ye gweti úgaakiza abandu bo'kuli.
12 Ye mu twa imaaja mu kati ko'kuli.
Si banangora-mabi boohe, agweti agabarakarira.

13 Abandu, iri batangajanda ibyaha byabo,
Rurema agatyaza ingooti yage, anafwore no'muheto, gira abalashe.
14 Ee! Agalingikania ibyugi byo'kuyitana.
Imyambi yage, igweti igagulumira, gira igendi yasania.

15 Umundu mubi agweti agayiga agandi mabi mahyahya,
anali mu fumba ubugoma,
bunayiji buta ibibeesha.
16 Yabo banabibeesha, bali mu ba nga bayihumbira ikishimo kila.
Haliko, hanatame boonyene banayiji kiyihongoleka mwo.
Kwokwo, kwo bali mu kizi yikululira umwama.
17 Kundu bali mu shungika ukugira abandi buligo,
yubwo buligo, bunayiji bagwa kwo boonyene.

18 Nahano alyagagi hi'gulu lya byoshi, anali wo'kuli.
Kwokwo, ngakizi múyivuga, mu kumúyimbira.

8

Iziina lyawe liri mwo'bulangashane

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa nge'nyimbo za beene Gaati.
2 E Nahano, Nahamwitu,
iziina lyawe liri mwo'bulangashane mu mahanga gooshi.
Ubulangashane bwawe buhisiri kiri na mwi'gulu.
3 Keera ukayigiriza abaana ngiisi kwo bagakizi kuhuuza, kiri na bo'tulenge.*
Kwokwo, lya'bagoma baawe bagaaziba utunwa twabo,
kuguma na ábagweti bagaagira mbu bakuhangirire.

4 Byoshi íbiri kwi'gulu, we kabibumba na'maboko gaawe.
We kabiika umwezi ne'ndonde ahandu haabyo.
Yibyo byoshi, ikyanya ngweti ngabiyitoneesa kwo, ndi mu yibuuza:
5 Umundu ali nga nyandi,
halinde uki múkengiiri,
unakizi múhahalira?
6 Ukamúgira abe mwi'dako lyawe hiniini.
Wanamúyambika ulushembe,
halinde anagingikwa mu kati ko'bulangashane.
7 Ibindu byoshi, ikyanya ukabibumba,
wanabiika umundu akizi bitwala.†
Yibyo byoshi, ukabibiika mwi'dako lya'magulu gaage:
8 ibibuzi ne'ngaavu, ne'nyamiishwa zooshi za mu kishuka,
9 no'tunyuni twa mu kyanyaanya, ne'fwi mu nyaaja,
kiri ne'bindi byoshi íbiri mu yoleka-yoleka mwo.

10 E Nahano, Nahamwitu!
Iziina lyawe, liri mwo'bulangashane mu mahanga gooshi.

9

Ngiisi ábagoozirwi, umulangaaliro gwabo gutâye here

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa mu kuganya.
2 E Nahano, ngakizi kuyivuga ku mutima gwani gwoshi.

---

* **8:3 8.3** Mataayo 21.16. † **8:7 8.5-7** 1 Bakorindo 15.27; Baheburaniya 2.6-8.

Ibitangaaza byawe byoshi, ngakizi biyerekana.
3 Na bwo we riiri hi'gulu lya byoshi,
ngakizi kushagalukira,
na ngizi yimba inyimbo zo'kuyivuga iziina lyawe.

4 Abagoma baani, ikyanya bagweti baganyijira, uli mu bagalula.
Uli mu basiitaza, banayami shereera imbere lyawe.
5 Uyamiri ubwatiiri ku kitumbi kyawe kyo'bwami.
Ikyanya n'galegwa, wanandwira ulubaaja nga kwo lukwaniini.

6 Ibinyamahanga, si balyagagi banangora-mabi!
Keera ukabakanukira, wanabashereeza,
halinde amaziina gaabo gatanaki detwa.
7 Balya bagoma, keera ukashaabula utwaya twabo,
tuganayama tushasiri,
halinde batanâye ki kengeerwe.

8 Nahano ayamiri ho, imyaka ne'myakuula.
Keera akatereka ikitumbi kyage kyo'bwami,
gira alonge ukukizi twa imaaja.
9 Abandu booshi ba mu kihugo, agakizi batwira imaaja mu kati ko'kuli,
anakizi twala ku njira íkwaniini.

10 Ngiisi ábali mu gayirizibwa, Nahano ye butibitiro bwabo.
Ku kyanya kya'makuba, ye bali mu yibisha mwo.
11 E Nahano, ngiisi ábakuyiji, bagakizi kubiika kwo'mulangaaliro.
Na bwo bagweti bagakulooza, utâye bajandirire.

12 Nahano atwaziri i Sayuni.
Kwokwo, mukizi múyimbira inyimbo zo'bwivuge.
Na ngiisi byo âli gweti agaagira, mukizi bimenyeesa mu mahanga.
13 Ikyanya abandu bagweti bagalibuzibwa,
bali mu lirira Rurema.
Atanali mu balekeerera,
si ali mu bakengeera, iri anabayihoolera.

14 E Nahano, ubwinagi ngiisi kwa'bagoma baani bagweti baganyo-gogoza.
Aahago! Unyuvwirwe indengeerwa, maashi!
Undyose mu kanwa ka Narufu.
15 Ikyanya ugangiza, ngakushambaalira,
na ngizi kuyivugira kwi'rembo lye'Sayuni.

16 Ibinyamahanga, kundu bikahumba ubuhya,
haliko keera bikabuyihongoleka mwo byonyene.
Ne'kyanya bakatega amakira,
kiziga amagulu gaabo, go gakagwatwa mwo.
17 Nahano amenyekiini kwo ali wo'kuli.
Si yabo banangora-mabi, boohe, bali mu yigwasa mu mitego yabo boonyene.

18 Banangora-mabi bagaherera i kuzimu,
kuguma na'bandu booshi ábatatwaziizi Rurema.
19 Si abakeni boohe, bagakengeerwa.
Ee! Ngiisi ábagoozirwi, umulangaaliro gwabo, gutâye here.

20 E Nahano, uyimukage, maashi!
Utwire abandu ulubaaja,
utanaleke kwo babe bo bagaahima.
21 Yabo bandu, ubateerage ikyoba,
halinde bayimenye kwo bali ba kufwa naaho.

10

Amaganya hi'gulu lya banangora-mabi

1 E Nahano, kituma kiki ugweti ugayisunga hala?
Si ikyanya tuli mu gwanwa mu makuba, uli mu tuyibisha!

2 Banangora-mabi, ikyanya bali mu libuza abakeni,
bali mu kizi yikangaata.
Aaho! Ikyanya bagakizi shungikira abandi amabi,
babe bo bagakizi gagwatwa mwo.
3 Umundu mubi agweti agayifwija amabi gaage,
anali mu yihaya hi'gulu lyago.
Ngahwe! Agweti agahuuza abagugu, iri anadaaka Nahano.
4 Agweti agayikangaata, iri anayitoneesa kwo Rurema ndaaye.
Kyo kitumiri atali mu múlooza.
5 Emwe! Umundu mubi, ngiisi hyo ali mu huma kwo,
hiri mu kizi múgenduukira.
Ayamiri agweti agashekeereza abagoma baage booshi,
si imaaja zaawe, atali mu zitwaza.
6 Mu mutima gwage, atoniri kwokuno:
Ndâye longe amakuba, ndanâye longe amalibu.

7 Ulya mubi, akanwa kaage kayijwiri mwa'madaaki,
anagweti agatebana, iri analyalyania.
Ululimi lwage lugweti lugayagazania naaho.*
8 Agweti agategeera abandu hoofi no'twaya,
gira ababirigishe, banali bazira buhube.
Na ábatashobwiri, ayamiri agweti agaabalya ibisuure,
iri anabayita ku bumbishwa.
9 Ali mu ba ayiteziri nga ndare, gira agwate ábatashobwiri.
Agweti agabagwasa mu mutego gwage, anabatwale.
10 Abazira ndege, bali mu gwatwa.
Na bwo'yo mubi ali kikalage, ali mu yami batimba haashi.
11 Uyo nangora-mabi ayamiri asaliiri kwokuno:
«Si Rurema abishiragi amasu gaage, atanaki tubwini!
Kwokwo, ngiisi byo tugweti tugaagira, atagabibona.»

12 E Nahano Rurema, uyimukage, maashi!
Yabo babi, ukoleese ubushobozi bwawe mu kubahana.

* **10:7 10.7** Barumi 3.14.

Twenyene tutashobwiri. Kwokwo, utayibagire ukututabaala.
13 E Rurema, kituma kiki nangora-mabi agweti agakushekeereza?
Si agweti agakubwira, mbu: «Ndaakwo ugweti ugangira.»

14 Kundu kwokwo, ubwinagi ngiisi kwa'bandu bagweti bagalibuuka,
iri banayingira mu makuba.
Ngiisi lusiku uli mu ba ibiringiini ukubatabaala.
E Rurema, umundu úli mwo'bukaholwe, we ayamiri alangaliiri.
We na yamiri uli mu tabaala ifuuvi.
15 Ulya nangora-mabi, ushereezagye imisi yage.
Ububi bwage bwoshi, ubumale, halinde butashubi boneka.
16 Nahano ye mwami we'myaka ne'myakuula.
Ee ma! Ibinyamahanga, kundu bakoli tuuziri mu kihugo kyage, bagaki minikwa naaho.

17 E Nahano, yabo banamagoorwa, ukoli yuvwiti ngiisi kwo baloziizi.
Kwokwo, ikyanya bali mu lira, ukizi bayuvwiriza, unabatabaale.
18 Ifuuvi na ábali mu tindimazibwa, uli mu bagirira íbikwaniini.
Abandu booshi, si bakabumbwa mu luvu naaho.
Aahago! Batakizi ki shubi teerana ikyoba.

11

Mbiisiri Nahano kwo'mulangaaliro
1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
Mbiisiri Nahano kwo'mulangaaliro, gira akizi ndanga.
Aahago! Kuti kwo wangaki mbwira:
«Uyinywerereke nga kanyuni, mu kupuumukira ku mugazi gwawe.»
2 Lolaga! Banangora-mabi, bakoli yiteziri mu kimbehwa.
Keera babiika imyambi mu miheto,
banakoli gifwoziri, gira bagilashe ngiisi ábakwaniini.
3 Aaho! Indaliro za íbiri biija, ikyanya zigweti zigahongolwa,
kutagi kwo ábakwaniini bangaki gira?

4 Kundu kwokwo, Nahano atuuziri mwi'gulu, mu nyumba yage nyeeru.
Abwatiiri ku kitumbi kyage kyo'bwami, iri analola-lola ku bandu.
Amasu gaage gayamiri gali mu baloleekeza.
5 Nahano ali mu loleekeza ku bakwaniini.
Haliko, banangora-mabi boohe, kuguma na'biitani, ali mu bashombereza bweneene.
6 Agabatibulira kwi'bengesheeshe lyo'muliro,
gunali mu gulumira bweneene,
ikyuka kyagwo kinabayifuke kwo.
Kwokwo, kwo bagakizi hanirizibwa.
7 Nahano ye kwaniini.
Ngiisi ábali mu gira íbikwaniini, ali mu ba abakuuziri.
Ee ma! Ngiisi ábakwaniini imbere lyage, bagamúbona amasu ku gandi.

12

Imihango ya Nahano, itwanganusiri bweneene

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa
ne'nanga ze'mirya munaana.
2 E Nahano, uyiji ndabaala.
Si ngiisi ábâli kusimbahiri, batakiri ho!
Abemeera keera banyerera lwoshi-lwoshi.
3 Abandu booshi, kundu bali mu kizi lembuusania,
si balyagagi banabibeesha, banali balyalya.
4-5 Bagweti bagakizi yikangaata, iri banahenderezania.
Banali mu deta: «Tugakizi beesha ngana, halinde lyo tuhima.
Nyandagi úwangaki tuhangirira?
Tukizi deta naaho ngiisi kwo tuloziizi.»
E Nahano, balya booshi, ubagire bahulike, shee!

6 Nahano ali mu shuvya:
«Abakeni, bwo batashobwiri, kyo kitumiri bali mu tindimazibwa,
iri banagongeera bweneene.
Ku yukwo, ngola ngayimuka,
na mbakize, nga kwo balangaliiri.»

7 Imihango ya Nahano itwanganusiri bweneene.
Iri nga nooro íyashukirizibwa ubugira kalinda mwi'bengesheeshe lyo'muliro.
8-9 E Nahano, banangora-mabi bagweti bagayikangaata.
Na íbitali nga byo, byo biri mu huuzibwa mu bandu.
Kundu kwokwo, balya babi, we gakizi tuhaliza bo.
We ganakizi tulanga, halinde imyaka ne'myakuula.

13

E Rurema, si ukoli mbinduliiri ingoto!

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
2 E Nahano, ugakizi nyibagira halinde mangoki?
Ka halinde imyaka ne'myakuula?
Si ukoli mbinduliiri ingoto!
3 Abagoma baani bagweti bagambima.
Aahago! Ngashenguka mu kati ko'mwizingeerwe, halinde mangoki?
4 E Rurema Nahamwitu, undole kwo, unanjuvye, maashi!
Umulengeerwe gushubi kizi moleka mu masu gaani.
Buzira kwokwo, Narufu agandwala ngana.
5 Utaleke abagoma baani bayihaye, mbu: «Keera twamúhima!»
Batanashambaale, mbu bambima.

6 Ngweti ngalangaalira ku rukundo lwawe.
Ee ma! Bwo we mu ngiza, umutima gwani guki shambiiri.
E Nahano, bwo we kiri mu ngirira amiija,
ngakizi kuyimbira.

14

Abandu bakoli sherebiiri

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
Ngiisi ábalahiiri kwo Rurema ndaaye,
bali bahwija ngana-ngana.
Ee ma! Yabo bandu, bakoli sherebiiri.
Ngiisi byo bagweti bagaagira, bikoli bihuusiri.
Mu kati kaabo, ndaaye úli mu gira amiija.*
2 Nahano, kwo ali mwi'gulu, agweti agalangiiza abandu booshi,
gira alonge ukumenya iri hangaba hali umundu mwenge,
kandi iri úgweti úgamúlooza.
3 Si booshi keera bakahabuka,
banakoli sherebiiri.
Ndaaye úli mu gira amiija, kiri no'muguma.

4 Rurema abuuza: «Balya banangora-mabi, ka batâye sobanukirwe?
Si batali mu ndabaaza,
banali mu janganula abandu baani,
nga bagweti bagavwajagira ibyokulya.»

5 Kundu kwokwo, bagaki shenguka ne'kyoba.
Haliko, ngiisi ábakwaniini boohe,
Rurema, bayamiinwi.
6 Mwe bakozi ba'mabi, ngiisi bya'bakeni bali mu shungika,
muli mu yiji bishereeza.
Kundu kwokwo, Nahano agakizi balanga.

7 Bwangabiiri bwija Abahisiraheeri balonge ubukize ukulyoka i Sayuni.
Ikyanya Nahano agagalula abandu baage ukulyoka mu mahanga,
beene Yakobo bagakizi shambaala.
Ee ma! Beene Hisiraheeri bagashagaluka ngana-ngana.

15

Nyandi úwangatuula ku mugazi gwa Nahano

1 Izaburi ya Dahudi.
E Nahano, nyandi úwangatuula ku mugazi gwawe,
anakizi yingira mu nyumba yawe?
2 Uyo mundu akwiriiri akizi gira íbikwaniini, buzira kuhuba,
anakizi deta ukuli ku mutima gwage gwoshi.
3 Anabe atali mu gambana,
atanali mu shokoora abaabo,
ndaanabyo byo angahubira kwo'mutuulani wage.
4 Banangora-mabi boohe, uyo mundu ababwini buligo bweneene.
Si ngiisi ábasimbahiri Nahano, ali mu kizi bagingika.
Ngiisi byo ali mu biikira kwe'ndahiro, ali mu bikoleesa,
kundu byangaba bya kumúhombeesa.
5 Ali mu kaabana, buzira kutona kwo agayungulwa.
Ne'kyanya bali mu múshonga ikitulire,
mbu lyo ahana umuzira buhube, ali mu kilahira.

---

* **14:1 14.1** Barumi 3.10-12; Hisaaya 53.1-3; Mwigiriza 7.20.

Yago miija gooshi, ngiisi úli mu kizi gagira, yehe atâye kakazibwe.

16

Ndi mu shambaalira ukubeera imbere lya Rurema

1 Izaburi ya Dahudi.
E Rurema, we mbiisiri kwo'mulangaaliro.
Aaho! Ukizi ndanga.
2 Ndi mu bwira Rurema, ti:
«We Nahamwitu, ngiisi biija byo ndi mu longa,
bilyosiri imwawe naaho.»

3 Abemeera baawe, kwo batuuziri mu kihugo,
bo bali mu gingikwa.
Baabo, bo banali mu nzimiisa.
4 Ngiisi ábali mu yifunda mu bye'mizimu,
bali mu yiyushuulira umwizingeerwe.
Si niehe, ikyanya bagagendi gitangira amatuulo,
ndâye bayibiike kwo.
Amaziina gaayo, kiri no'kugadeta,
gatâye huluke mu kanwa kaani.

5 E Nahamwitu, keera ukambiikira ubuhyane bwani.
Na byoshi byo ukambiikira, wanabisikamya.
6 Ngiisi ho kambiika kwo nduule, emwe,
imbibi zaaho zisimisiizi bweneene.
Yubwo buhyane bwo n'gahaabwa,
ku kasiisa, bugweti buganjambaaza ngana-ngana.

7 Nahano ayamiri ali mu mbanuula.
Ku yukwo, ngakizi múyivuga.
Kiri na bushigi, umutima gwani gugweti guganyigiriza.
8 Nyamiri ndi mu biika Nahano imbere lyani.
Na bwo ali uluhande lwani lwe'lulyo,
ndaabyo íbyangaki njagania.*
9 Ku yukwo, umutima gwani gushagalusiri,
na ngoli shambiiri.
Kiri na'magala gaani, gagatuula gakingiirwi.

10 Bwo ndi mutaluule wawe,
utagandekera i kuzimu,
utagayemeera kwa'magala gaani gabolere yo.†
11 Uganyereka ngiisi kwo nangatuula bwija.
Unanjambaaze imbere lyawe,
halinde ngizi beera uluhande lwawe lwe'lulyo,
na mbe njagalusiri, halinde imyaka ne'myakuula.

17

Ikyanya abandu bali mu tibitira Rurema, ali mu bakiza

1 Amahuuno ga Dahudi.

---

* **16:8 16.8** Mikolezi 2.25-28. † **16:10 16.10** Mikolezi 13.35.

E Nahano, unyuvwirizagye!
Nakuhuuna kwo'lubaaja lwani lutwibwe mu kati ko'kuli.
Gano mahuuno gaani, galyosiri mu mutima úgutungiini.
Aaho! Ikyanya ngakizi kutabaaza, ukizi ndega amatwiri.
2 Si we yamiri ubwini ngiisi íbikwaniini!
Kwokwo naani, ukizi yerekana kwo ndi mundu wo'kuli.
3 Ngiisi íbiryagagi mu mutima gwani, ubiyiji bwija.
Keera wandanduula bushigi, wanangera,
wanabona kwo ndaabwo buligo úbundi mwo.
Keera n'gahiga kwo ndagaahuba mu kudeta.
4 Na nyamiragi nzimbahiri imaaja zaawe.
Kyo kitumiri ndali mu yifunda mu mabi,
ndanali mu yibiika mu bali mu libuzania.
5 Ngiisi kwo ugweti ugakizi nyereka, kwo na ndi mu gira.
Yizo njira zaawe, ndazindi zihabuka mwo.

6 E Rurema, ngweti ngakuhamagala, na nyiji kwo uganyitaba.
Ku yukwo, undegage amatwiri.
Gano mahuuno gaani, ugayuvwirize.
7 Ikyanya abandu bali mu teerwa na'bagoma, banakutibitire,
uli mu koleesa ubushobozi bwawe, mu kubakiza.
Urukundo lwawe, lulyagagi lwa'kahebuuza.
8 Kwokwo, ukizi ndanga nga mboni yi'su lyawe.
Unakizi mbisha mu kimbehwa kye'byubi byawe.
9 Ikyanya banangora-mabi bagaaba banzokaniini, mbu bandeere,
unambalize.

10 Si balya banakuhambwa batahiiti ikimino,
banayamiri bagweti bagayikangaata naaho!
11 Keera bambiiva, banakoli nzokaniini.
Na buno, baloziizi ukundimba haashi.
12 Bakola nga ndare íyuvwiti ishali, inagweti igahiiva byo igaalya.
Bali nga ndare ígweti igategeera ikitugwa, gira ikiyite.

13 E Nahano, uyimukage, maashi!
Balya banangora-mabi, ubahangirire,
unabuli batitimba haashi.
Ukoleese ingooti yawe mu kunguluula.
14 E Nahano, ukoleesagye ubushobozi bwawe
mu kungiza mu kati kaabo.
Si umulangaaliro gwabo guli mu ba ku bya mu kihugo naaho!
Haliko, abandu baawe boohe, ukizi bahagiisa.
Kiri na'baana baabo, bakizi longa íbiri tiita,
halinde ukuhisa kiri na ku bijukulu baabo.
15 Bwo ndi mundu wo'kuli, tugaki bonaana.
Ee ma! Ikyanya ngavyuka, na ngubone masu ku gandi,
umutima gwani, gugayika mu nda.

18

Ulwimbo lwo'buhimi
(2 Samweri 22.1-51)

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi, umukozi wa Rurema. Akaluyimba ikyanya Nahano akamúkiza mu maboko ga Sahuli, na mu ga'bandi bagoma baage.
2 E Nahano, ngukuuziri!
Mukuba we ndi mu longera mwe'misi.

3 Nahano ye lwala lwani. Ye na gweti úgandanga. Ye na Lukiza wani.
Ee ma! Rurema wani ye lwala lwani, ye mu ndanga.
Yehe, alyagagi siribo yani.
Ye na misi yo ndi mu kizibwa mwo. Ye na busikamiro bwani.
4 Nahano ye kwaniini ukukizi yivugwa,
bwo ayamiri ali mu ngiza mu bagoma.
Kinatume ndi mu kizi mútabaaza.

5 Narufu âli koli nzokaniini.
Imigezi yage yâli kola iganyihonga kwo, gira imbindike.
6 Imigozi yage yâli koli ngoniri.
Na'malamba gaage gâli kola ha mbere lyani.
7 Ikyanya nâli gweti ngalibuuka,
nanatabaaza Nahano.
Ee! N'gatabaaza Rurema wani, kwo atuuziri mu nyumba yage.
Haaho ngana, ikyanya ngi gweti ngaalira,
ananyuvwa.

8 Lyeryo, ikihugo kyanayami lenga mwo'musisi.
Kiri ne'nguliro ze'migazi, nazo zanahunga-hunga.
Ee ma! Bwo Rurema âli koli rakiiri,
zanalenga mwo'musisi bweneene.
9 Mu mazuulu gaage mwanatutumuka ikyusi, tutu-tutu!
Na mu kanwa kaage mwanahuluka umuliro gwo'kujigiivya,
kuguma ni'bengesheeshe.
10 Rurema anayanuula igulu, anashonookera haashi,
atabisiri ibibungu biiru mwi'dako lya'magulu gaage.
11 Anashooneraga ku makerubi,
anamúbalalana, halinde anasuula umulindi mu kyanyaanya, vwi!
12 Kirya kibungu kiiru kyanamúzunguluka,
kyanaba ngi'heema.
13 Mu bulangashane bwage,
imilavyo, lya-lya!
14 Nahano, kwo ali hi'gulu lya byoshi, anayimokooza,
halinde izu lyage lyanayuvwikana.
15 Anavugumula abagoma baani mwe'myambi, banashaabuka.
Analeeta ne'milavyo, yanabayimula.
16 Ikyanya Nahano akabakanukira,
umuuka gwanalyoka mu mazuulu gaage.
Haaho, amabenga ge'nyaaja ganayanuuka,
halinde indaliro ze'kihugo zanayami boneka ku bweranyange.

17 Rurema akagolola ukuboko kwage ukulyoka hi'gulu,
ananyogorora mu miiji mingi.
18 Kundu abagoma baani balyagagi ndwani,
haliko Rurema anangiza mu maboko gaabo.
Ee ma! Akangiza mu kati kaabo,
kundu bâli njombiri, banâli mbimiri imisi.
19 Yewe! Kundu nâli kolaga mu malibu, haliko banandeera.
Kundu kwokwo, Nahano ananjuutira,
20 anandyosa yaho, anandwala áhali umutuula.
Ee ma! Bwo anguuziri, kyanatuma aganguluula.

21 Bwo nâli kizi gira íbikwaniini imbere lya Nahano buzira kuhuba,
kyanatuma agambemba.
22 Na bwo ndi mu simbaha imaaja zaage, anambemba,
ndakanayihandula ku Rurema wani mbu ngizi kola amabi.
23 Imaaja zaage, ndazijaaziri.
Si ngiisi byo akambwira, ndi mu kizi bisimbaha.
24 Ndâli gweti akashembo imbere lya Rurema,
si nâli kizi yihangirira, gira ndayifunde mu byaha.
25 Nahano, ayiji-yiji kwo ndi mweru,
na kwo ndi mu kizi gira íbikwaniini,
kyo kitumiri akambemba.

26 E Nahano, mu bemeera, uli mu yerekana kwo uli mwemeera.
Ne'mwa ábakwaniini, uli mu yerekana íbikwaniini.
27 Ne'mwa beeru, uli mu yerekana kwo uli mweru.
Haliko, imwa banangora-mabi boohe, ulyagagi nga ngengya.
28 Ee! Abanabwikangaate, uli mu batindimaza.
Si abatuudu boohe, uli mu bakiza.
29 E Nahano, wehe uli itara lyani.
Ikyanya ndi mu yidikirwa ne'kihulu,
uli mu kihindula, gube mulengeerwe.
30 Ku butabaazi bwawe, ndi mu hima ikiso kya'basirikaani.
Unali mu njoboleesa ukusimbuka ikigo.

31 E Rurema, ngiisi byo uli mu gira, bikwaniini bweneene.
Na ngiisi byo uli mu ndagaania, uli mu bigira.
Ngiisi úli mu kutibitira, we siribo yage.
32 Ndaaye gundi Rurema, átali Nahamwitu naaho.
Ee ma! Rurema yenyene, ye lwala lwitu.
33 Ye mu nzikamya,
ye nali mu njongaaniza ho ngakizi lenga.
34 Ibigere-gere byani, ali mu bisikamya nge'nenge za'kabale.
Kiri na ku marango, ali mu ndanga.
35 Amaboko gaani, ayamiri ali mu gakomeereza mwi'zibo.
Na kundu bakatula umuheto mu miringa,
haliko amaboko gaani gali mu yami gufwora.

36 Uyamiri uli mu njuutira ne'siribo zaawe, gira ungize.
Ukuboko kwawe kwe'lulyo kugweti kuganzikamya.

Ee ma! Ku butabaazi bwawe, ndi mu sikama.
37 Ugweti ugakizi nyeshuhya,
halinde ishando zaani zitakizi ki tyerera.
38 Nâli kizi bingiriza abagoma baani, halinde na mbagwate,
Ndanâli kizi galuka índazi baminika.
39 Yabo bagoma baani, bâli kizi gwa mwi'dako lye'shando zaani,
na mbajigiirize lwoshi-lwoshi,
halinde batangaki yimuka.
40 We kanjoboleesa, halinde ngizi gira izibo,
wanafukamya abagoma baani mu magulu gaani.
41 Balya bagoma baani, wanabapuumusa.
Na ábâli njombiri, nanabaminika.
42 Balya bagoma baani, ikyanya bâli koli loziizi wo'kubatabaala, atanaboneka.
Na kundu bâli kizi takiraga Nahano, si atanabayakula.
43 Nanabafutiiriza, halinde banaba nga lukungu úluli mu yehuulwa ne'mbuusi.
Nanakizi genda ngabashemya ha butambi lye'njira, nga bidaka.

44 Kiri ne'kyanya abiitu bakandeera, ukangiza.
Ne'kyanya ukangira mbe mutwali wa'mahanga, wanakizi ndanga.
Hali abandi bo ndâli yiji.
Nabo kwakundi, bakoli gweti bagangolera.
45 Ibinyamahanga, biri mu yija bigweti bigaagoka imbere lyani.
Ikyanya bali mu nyuvwa, banakizi ngingika.
46 Balya bandu, bakayija bakoli vunisiri imitima.
Na ábâli bishamiri, banakizi yibishuula, iri banalenga mwe'kinyukura.

47 Nahano ayamiri ho. Na bwo ye lwala lwani, akizi yivugwa.
Rurema wani akizi huuzibwa.
Ye Lwala lwani, ye na Lukiza wani.
48 Ye mu nyihoolera.
Anali mu biika ibinyamahanga mwi'dako lyani.
49 Ayamiri ali mu nguluula mu maboko ga'bagoma baani.
E Nahano, keera ukambiika hi'gulu lya'bagoma baani.
Wanangiza kiri na mu biitani.
50 E Nahamwitu, ngakizi kuhuuza mu bandu ba'mahanga gooshi.
Iziina lyawe, ngakizi lilumbuusa mu kuliyimba.
51 Nie Dahudi, Rurema akandoola,
ananyimika, kwo mbe mwami wage.
Na buno, agweti aganjoboleesa, halinde ngizi hima.
Ayamiri ali mu ngirira amiija,
kuguma ne'mbaga yani, halinde imyaka ne'myakuula.

19

Ubulangashane bwa Rurema ne'mikolezi yage

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
2 Igulu liri mu yerekana ubulangashane bwa Rurema.
Ee! Mu kyanyaanya, mwo tuli mu bona byo akakola.

3 Iyo myazi, umulege-rege mutaazi guli mu kizi gibalira úmuzinda.
Kiri no'bushigi, nabwo kwo na kwokwo.
4 Bigweti bigakizi deta, buzira kukoleesa izu.
Ee ma! Ndaalyo íriri mu yuvwikana.
5 Kundu kwokwo, indumwa yabyo iri mu kwira mu mahanga gooshi,
halinde inahike he'kihugo kihekiiri.

Yaho hi'gulu, Rurema akaloogeza izuuba ho ligabeera.*
6 Linali mu kizi suula umulindi.
Liri mu tibita, nga nahano wo'buhya úshambiiri.
Linali nga muhimi úgweti úgatibita ku ndangwe.
7 Ee ma! Liri mu huluka uluhande luguma lwa mu kyanyaanya,
linayami sookera ulundi.
Ndaanakyo íkyangayiyeka indugumbo yalyo.

8 Imaaja za Nahano zitungiini lwoshi.
Zinali mu kania umutima, halinde gunabe mugumaana.
Ngiisi byo Nahano agweti agakyula, bikwiriiri bikizi yemeerwa.
Biri mu hindula kiri ne'bizeeze bibe no'bwitegeereze.
9 Amahano gaage gakwaniini, ganali mu shambaaza umutima.
Ngiisi byo ali mu kyula kwo, biri mu keyengana,
halinde amasu ganayengehe.
10 Ukusimbaha Nahano kukwaniini bweneene,
kuganayama ho, halinde imyaka ne'myakuula.
Imaaja zaage zisikamiri, zinakwaniini lwoshi-lwoshi.
11 Yizo maaja zaage, ziri ne'kishingo ukuhima inooro,
kundu kangaba kanyamwala ke'nooro muguuhya.
Zinanuniri bweneene, ukuhima ubuuki bushongoole.

12 E Rurema, imaaja zaawe ziri mu kizi kengula umukozi wawe.
Na mu kuzisimbaha, mwo ali mu longa imbembo mbamu bweneene.
13 Aaho! Nyandagi úwangabona amahube gaage yenyene? Si ndaaye!
E Nahano, ungoge ku mahube go ndi mu gira, buzira kumenya.
14 Kiri ne'byaha byo ngweti ngagiriirira, ukizi binjaagiza maashi.
Utabileke mbu bikizi ngoleesa.
Kwokwo, lyo ngayiyeka amahube mahamu.
Ndanaki galegwe kwo. Na mbe ngoli tuuziri buzira mahube.

15 E Nahano, amagambo ágalyosiri mu kanwa kaani,
kuguma ne'nzaliro zaani, bikizi kusimiisa.
Mukuba we lwala lwani, we na Lukiza wani.

20

Ikyanya ugalonga amakuba, Nahano akizi kutabaala

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
2 Ikyanya ugalonga amakuba, Nahano akizi kutabaala.
Ee! Iziina lya Rurema wa Yakobo, likizi kulanga.
3 Akizi kutumira ubutabaazi, ukulyoka mu nyumba yage nyeeru.
Akizi na kusikamya ukulyoka ku mugazi Sayuni.

* **19:5 19.5** Barumi 10.18.

4 Amatuulo gooshi go watanga, akizi gakengeera,
kiri na'matuulo gaawe go'kusiriiza.
5 Ikyanya ugakizi yifwija igambo mu mutima gwawe, akizi kuheereza lyo.
Ishungi zaawe zooshi, akizi zigenduusa.
6 Ikyanya ugaahima, tugakizi banda utubuuli ku busiime, awi yiyi yiyi!
Tunashonie ni'rembera, hi'gulu li'ziina lya Rurema witu.
Ngiisi byo ugakizi huuna Nahano, akizi kuheereza byo.

7 Bwo Nahano keera akatoolaga umwami,
anamúshiiga amavuta, nyiji kwo aganamúkiza.
Ee ma! Agamúshuvya ukulyoka mwi'gulu, Ahandu Heeru.
Na mu kumúkiza, agakoleesa ubushobozi bwage.
8 Bandu baguma, bakoli biisiri umulangaaliro ku magaare gi'zibo.
Abandi, bali mu gubiika ku fwarasi.
Haliko twehe, tuli mu gubiika imwa Rurema Nahamwitu.
9 Yabo bandi, bagasiitara ngana, banayibumbulike haashi.
Haliko twehe, tugayimuka, tunabe tuki sikamiri.

10 E Nahano, ukizi gashaanira mwami, halinde ahime.
Ikyanya tugakizi kutabaaza, ukizi tushuvya.

21

Nahano ye mwene ubukalage

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
2 E Nahano, mwami agweti agashambaalira ubushobozi bwawe.
Ee ma! Ikyanya uli mu múhimira, anashambaale ngana.
3 Ngiisi kwo mwami akalooza mu mutima gwage, wanamúkolera kwo.
Ikyanya âli kizi kuhuuna ibindu, wanamúheereza byo.
4 Ikyanya mwami akagaluka, wanamúgashaanira, halinde anagenduukirwa bweneene.
Kwi'twe lyage, wanamúyambika ulushembe lwe'nooro muguuhya.
5 Ikyanya akakuhuuna kwo alonge ukulama, wanayemeera.
Ee! Ukamúheereza ubulamu, kiri no'bulamu bwe'myaka ne'myakuula.
6 Na bwo ukamúhimira, kyanatuma agagingikwa bweneene,
wanamúheereza no'lushaagwa, no'bulangashane.
7 Ku kasiisa, ugakizi múgashaanira imyaka ne'myakuula.
Bwo muliriinwi, agweti agashambaala ngana-ngana.
8 Mwami abiisiri Nahano kwo'mulangaaliro.
Na bwo Rurema úli hi'gulu lya byoshi ayamiri amúkuuziri isiku zooshi, atâye kakazibwe.

9 E mwami, ngiisi ábakushombiri, ugabagwata,
unabakone ku bushobozi bwawe.
10 Abagoma baawe, ikyanya ugabahulukira kwo, ugayami basivya,
banajigimbe mu muliro.
Nahano yenyene, agabaminika ku bute bwage,
mu kubasingoola mu muliro.

11 Yabo bagoma, ugabaminika, kuguma na'baana baabo booshi,
hatanasigale kiri no'muguma wabo.
12 Kundu bagweti bagaagira igambi libi hi'gulu lyawe,
mu kukushungikira amabi, ndaakwo bagakugira.
13 Ikyanya ugakizi balasha imyambi,
bagakizi yami hinduka, banapuumuke.

14 E Nahano, ukizi yerekana ubushobozi bwawe.
Tugakizi kuyimbira, iri tunakuyivuga, bwo uli no'bukalage bweneene.

22

E Rurema, utanyisungage hala

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa ngo'lwimbo: «Imbongo, ngiisi kwo iri mu ba ku mutwezi.»
2 E Rurema wani, e Rurema wani! Kituma kiki wanjandirira?
Si wayisunga hala, utanayiji ndabaala!
Kundu ngweti ngagongeera, si ukola nga útayuvwiti.*
3 E Rurema wani, ndi mu shiiba ngweti ngabululuka.
Kiri na bushigi, ndali mu hungeera.
Kundu kwokwo, utali mu njuvya.

4 E Rurema, uyamiri uli mweru. We twaziri,
we nali mu huuzibwa mu Bahisiraheeri.
5 Yaho kare, bashokuluza biitu bâli kizi kubiika kwo'mulangaaliro,
wanabaguluula.
6 Ikyanya bakakulirira, wanabakiza.
Yugwo mulangaaliro gwo bâli kubiisiri kwo, gutanafwa ubusha.

7 Halikago buno, ndakiri mundu. Si ngola nga kizimu!
Abandu bagweti bagangayiriza, iri banambonyoleza.
8 Ngiisi ábali mu mbonaga, bali mu njekeereza, iri bananduka.
Bali mu zuuza amatwe,†
9 iri banadeta: «Si agweti agalangaalira Nahano!
Aahago! Leka uyo Nahano wage abe ye gamúkiza.
Ee! Iri Nahamwabo angaba amúkuuziri, amúkizagye.‡»
10 E Nahano, we kandyosa mu nda ya maawe.
Kiri ne'kyanya nâli ki riiri kwi'beere,
wanangira ngubiike kwo'mulangaaliro.
11 Ee ma! Ukulyokera ukubutwa kwani, nâli yamiri ngulangaliiri.
Ukulyokera ho n'galyoka mu nda ya maawe, uyamiri uli Rurema wani.
12 Kundu kwokwo, buno amakuba gangola hoofi, ndaanaye wo'kundabaala.
Aaho! Utanyisungage hala.

13 Abagoma bingi bakoli nzokaniini nga shuuli.
Balyagagi nga shuuli ndangi ze'Bashaani.
14 Bakoli yashwiri utunwa twabo, nga ndare,

* **22:2 22.2** Mataayo 27.46; Mariko 15.34. † **22:8 22.8** Mataayo 27.39; Mariko 15.29; Luka 23.35. ‡ **22:9 22.9** Mataayo 27.43.

banagweti bagalunduma, gira banjanganule.
15 Ngolaga nga miiji ágafukwa haashi.
Ningo zaani, zitaki gwetiini.
Kiri no'mutima, gukoli jongolosiri nga bulembo.
16 Umumiro gwani, keera gwahangalala nga lugyo.
Ululimi lukoli yumiiri ku lubanga.
Keera wanandambika haashi mu luvu,
na ngola nga úfwiri.

17 Balya banangora-mabi, bakoli nzokaniini nga lukuuli lwo'tubwa.
Keera bandula amaboko na'magulu.
18 Amavuha gaani gooshi, gakoli bonesiri.
Abandu bagweti bagambenekera, iri bananyamiriza, yuu!
19 Ibyambalwa byani, bagweti bagabigabaana,
mu kubitaara ikibare.§

20 E Nahano, utandoleere, maashi!
Bwo we misi yani, uyiji ndabaala duba,
21 unangizagye mu zino ngooti, ndafwe.
Ulange ubugumaana bwani mu miino ga yutu tubwa,
22 unangize na mu tunwa twe'ndare.
Ee! Ungize mu yizi mbogo ndangi.

23 Ngakizi menyeesa iziina lyawe mu beene witu.
Ngiisi ho bakumaniri, ngakizi kuyivuga.*
24 Mwe musimbahiri Nahano, mugirage mukizi múyivuga.
Mukizi múgingika, mwe bandu ba Yakobo.
E Bahisiraheeri, mukizi múyikumba mweshi.
25 Mukuba, ngiisi úli mu longa amakuba, atali mu múhindulira ingoto,
atanali mu múgayiriza, atanali mu múnegura.
Si ikyanya ali mu múlirira, ali mu múyuvwiriza.

26 E Nahano, ibye'mwawe,
byo ngweti ngayivuga mu muhumaanano muhamu.
Na ngiisi byo n'gakulagaania,
byo na byebyo ngakwiza imbere lya ábali mu kuyikumba.
27 Abakeni bagayiji lya, banayigute.
Kwokwo, ngiisi ábagweti bagalooza Nahano, bagakizi múyivuga,
banalonge ukulama imyaka ne'myakuula.

28 Yibyo byoshi, ikyanya Nahano agabigira,
abandu mu mahanga gooshi bagabikengeera, banayije imwage.
Imilala yoshi ya mu kihugo, bagafukama imbere lyage.
29 Mukuba yago mahanga gooshi, Nahano ye gatwaziri.
30 Abagale booshi ba mu kihugo, bagabwatala,
banalye, babuli múyikumba.
Booshi, kwo balyagagi ba kufwa, bagamúfukamira.
Ee ma! Batashobwiri ukuyiyushuulira ku bulamu bwabo.

---

§ **22:19 22.19** Mataayo 27.35; Mariko 15.24; Luka 23.34; Yohana 19.24. * **22:23 22.23** Baheburaniya 2.12.

31 Kiri na ábagaki butwa, bagakizi yiji ganuulirwa hi'gulu lya Nahano,
halinde nabo banakizi múkolera.
32 Ee ma! Ábatazi butwa, bagakizi yiji menyeesania ngiisi íbikwaniini.
Yibi byoshi, ye kabigira.

23

Nahano ye mungere wani

1 Izaburi ya Dahudi.
Nahano ye mungere wani,
ndaakyo kindu nganiihirwa kwo.
2 Ali mu mbwataza mu ndaraara yo'bwasi úbudohiri,
anali mu ndongoora halinde ha lwiji úlutuziizi.
3 Agweti agangania umutima,
anali mu ndongoora, ngizi genda mu bikwaniini.
Yibyo byoshi, biri hi'gulu li'ziina lyage.
4 Na kundu nangalenga mu kabanda ákayidisiri mwe'kimbehwa kyo'lufu, ndagayoboha.
E nahamwitu, tuyamiinwi!
Ubuhiri bwawe, ne'ngoni yawe, bigweti bigakizi ndanga, halinde na mboleere.

5 Ugweti ugakizi njiiga amavuta mwi'twe,
ubuli mbiikira ibyokulya biija mu masu ga'bagoma baani.
Urusoozo lwani, lukoli yijuliiri.
6 E Nahamwitu, ku kasiisa, ngakizi vwagarara mu miija, na mu rukundo isiku zaani zooshi,
tuganayamanwa mu nyumba yawe, halinde imyaka ne'myakuula.

24

Rurema ali mu nyumba yage

1 Izaburi ya Dahudi.
Ikihugo, na byoshi íbikiri mwo, biri bya Nahano.
Amahanga gali ge'mwage, kuguma na booshi ábagatuuziri mwo.*
2 Kino kihugo, akakitereka áhali amiiji mingi.
Haaho, ho akakisikamya.

3 Aaho! Nyandi úwangateramira ku mugazi gwa Nahano,
mbu agendi yimanga mu nyumba yage ndaluule?
4 Ábahangwirwi ukugenda yo naaho,
babe bandu ba'maboko gaabo gali shululu,
ne'mitima yabo, inabe iyeruusiri.
Batagweti bagayikumba imigisi,
batanali mu biika indahiro ze'bibeesha.
5 Baabo, bo Nahano agaadeta kwo batungiini.
Bo na Rurema, Lukiza wabo agakizi gashaanira.
6 E Rurema wa Yakobo, abandu mwene yabo, bo bangakuyijira,
banayiji kuyikumba.

7 E nyiivi za'kaaya, mwe muyamiri ho, muyiguke.

* **24:1 24.1** 1 Bakorindo 10.26.

Muyigukage, gira mwami wo'bulangashane ayingire.
8 Uyo mwami wo'bulangashane, ali nyandi?
Ali Nahano wo'bushobozi bwoshi, ulya kihagarusi.
Ee! Ye mu ba kihagarusi mwi'zibo.
9 E nyiivi za'kaaya, mwe muyamiri ho, muyiguke!
Muyigukage, gira mwami wo'bulangashane ayingire.
10 Uyo mwami wo'bulangashane, ali nyandagi?
Ali Nahano wo'bushobozi bwoshi.
Yoyo, ye mwami wo'bulangashane.

25

Amasu gaani gayamiri gali mu lola ku Nahano

1 Izaburi ya Dahudi.
E Nahano, ngweti ngayitanga imwawe,
2 unali we mbiisiri kwo'mulangaaliro.
Aaho! Utandekage mbu ndonge ishoni.
Utanaleke kwa'bagoma baani bambime, mbu bashambaale.
3 Mu bandu booshi ábagweti bagakulangaalira,
ndaaye kiri no'muguma úgateerwa ne'shoni.
Si ngiisi ábali mu huna mu kugiriirira,
boohe, bo bagakizi zilonga.

4 E Nahano, ukizi mmenyeesa imitono yawe.
Uginyigirize, gira ngizi gikulikira.
5 Unakizi nyigiriza, halinde ngizi kulikira ukuli kwawe.
Mukuba, we Rurema Lukiza wani,
unali we ndangaliiri ubwakya-ubwayira.
6 E Nahano, ukengeerage ulukogo lwawe, no'rukundo lwawe.
Mukuba, byebyo, byo biyamiri ho ukulyokera kare.
7 E Nahano, kundu nâli kizi huna mu busore bwani,
nanakizi yifunda mu byaha, haliko utakizi ki bikengeera.
Si uli mwija! Aaho! Ikyanya ugakizi ngengeera,
kube naaho mu kati ko'rukundo lwawe.

8 Nahano alyagagi mwija, anali mu gira íbitungiini,
kyo kitumiri ali mu kizi yigiriza abanabyaha.
9 Ngiisi ábali batuudu, ali mu barongoora mu kati ko'kuli,
anakizi bayigiriza ibye'mwage.
10 Ikyanya bali mu simbaha ikihango kyage,
banabe bali mu gira nga ngiisi kwo aloziizi,
ali mu bakolera mu kati ko'rukundo, na mu kati ko'bwemeera.
11 Kwokwo, e Nahano, bwa'mabi gaani gali mingi,
ungogage kwi'ziina lyawe.
12 Ka hali abandu ábasimbahiri Nahano?
Yabo, ali mu kizi bayereka íbiri biija,
13 halinde banakizi genduukirwa.
Kiri na'bandu ba mwi'kondo lyabo, nabo bagahyana ikihugo.
14 Ngiisi ábasimbahiri Nahano, ayamiri ali uluhande lwabo,
anali mu bamenyeesa ikihango kyage.
15 Amasu gaani gayamiri gali mu lola ku Nahano.
Mukuba, ye galyosa amagulu gaani mu masi.

16 E Nahano, ungebagane, maashi, unanyuvwirwe indengeerwa.
Si ngweti ngalibuuka bweneene, na ngoli ba na'kahumbwe.
17 Aaho! Bwo ndi mu gerania bweneene mu mutima gwani,
unjaaze mu makuba gooshi, halinde nduule ku butoge.
18 Ulolage ngiisi kwo ngola mu libuuka, ulole no'mukubo gwani.
Kwokwo, unjaagize ibyaha byani byoshi.
19 Ulolage ngiisi kwa'bagoma baani keera baluguuka!
Bali balangi bweneene, bananjombiri.
20 Keera natibitira imwawe. Kwokwo, utandeeze ishoni.
Si ungize, mu kukizi ndanga, gira ndafwe.
21 Niehe, ngwaniini, na ndi mundu wo'kuli.
Na ngubiisiri kwo'mulangaaliro.
Kwokwo, ukizi ndanga, maashi!
22 E Rurema, uguluule Abahisiraheeri.
Ubalyose mu malibu gaabo gooshi.

26

E Nahano, nyamiri ndi mu kulikira ukuli kwawe

1 Izaburi ya Dahudi.
E Nahano, nyamiri ndungiini,
na ngubiisiri kwo'mulangaaliro, buzira kuhizaanwa.
Kwokwo, umbulanire, maashi!
2 E Nahano, utee geza íbiri mu mutima gwani,
unageze ne'nzaliro zaani.
3 Mukuba, nduuziri mu kati ko'rukundo lwawe,
na nyamiri ndi mu kulikira ukuli kwawe.

4 Ndali mu shiiba mbwatiiri kuguma na'balyalya,
ndanali mu komeerana ne'ngengya,
5 ndanali mu bwatala na banangora-mabi.
Ikyanya abandu babi bali mu humaanana, biri mu nyaagaza.

6 E Nahano, keera nakaraba amaboko gaani,
mu kuyerekana kwo ndahiiti ubuhube.
Na buno, ngola imbere lya'katanda kaawe.
7 Ngweti ngamenyeesa abandu ngiisi kwo ukwaniini ukuyivugwa.
Na ngizi baganuulira ngiisi kwo uli mu kola ku njira ya kahebuuza.

8 E Nahano, nguuziri inyumba yawe, bwo wenyene utuuziri mwo.
Munali mwo'bulangashane bwawe buli.
9 Aaho! Ikyanya ugayita abanabyaha, naani utanzimiize mu kihugo.
Ee! Utanjaagize kuguma na'biitani.
10 Si boohe, bagweti bagaakola amabi,
banagweti bagakizi lya ibitulire.
11 Haliko niehe, nduuziri mu kati ko'kuli.
Ku yukwo, unyuvwirwe indengeerwa, unangize.
12 Ishando zaani ziyamiri zijingiriiri.
E Nahano, ikyanya abandu bagayija mu mihumaanano,
naani ngakizi kuyivugira mwo.

27

E Nahano, ukizi ndongoora mu njira íkwaniini

1 Izaburi ya Dahudi.
Nahano ye mulengeerwe gwani, ye nali mu ngiza.
Aaho! Nyandi ye ngaki yoboha?
Nahano ye mu ndanga, gira ndayitwe.
Nyandagi úwangaki ndeera ikyoba?
2 Abagoma baani bali banangora-mabi.
Kundu bali mu yiji ndeera, mbu banyite,
haliko bagabambaajira, banagendi gwa.
3 Kundu nangayiji teerwa ni'zibo,
umutima gwani gutagapuupa.
Na kundu abasirikaani bingi banganzokanana,
ngayama naaho ndi kihagarusi.
4 Hali igambo liguma naaho lyo ngweti ngahuuna Nahano.
Byo ndoziizi, byo byebino:
kwo ngizi tuula mu nyumba yage isiku zaani zooshi,
na ngizi bona ngiisi kwo abuyahiri.
Mwomwo mu nyumba yage, mwo ngakizi fiitirwa ku bye'mwage.
5 Munali mwo agandangira ku lusiku lwa'makuba,
anambishe mwi'heema lyage.
Ee! Aganzikamya ku lwala.
6 Kundu abagoma bagaaba bakoli nzokaniini,
haliko ngaaba nguziibwi imbere lyabo.
Na ngizi tangira Nahano ituulo lyo'kusiriiza mwi'heema lyage.
Na ngizi múbandira akabuuli, awi yiyi yiyi!
Ee ma! Ngakizi múyimbira, iri ninamúlakiza ululanga.

7 E Nahano, ikyanya ngakizi kutabaaza, ukizi nyuvwa.
Ee! Unyuvwirwe indengeerwa, unanjuvye.
8 Umutima gwani, gugweti gugambwira kwokuno:
«Ugire ugendi múganuuza.»
E Nahano, ngweti ngakuyijira.
9 Uyamiri uli mutabaazi wani.
Ku yukwo, utambishe amalanga, utananyimule ku bute bwawe.
Si nie mukozi wawe!
E Rurema, Lukiza wani, utagire mbu undahire, utananjandirire.
10 Kundu daata na maawe banganjanda,
haliko Nahano aganyakiira.
11 E Nahano, abagoma baani bagweti bagandegeera.
Ku yukwo, ukizi nyigiriza ibye'mwawe,
unakizi ndongoora mu njira íkwaniini.
12 Utaleke mbwa'bagoma bangirage nga kwo baloziizi.
Mukuba, utumasi twe'bibeesha keera twanyimukira,
tunagweti tugabiika ikikando, mbu tunyite.
13 Kundu kwokwo, ndangaliiri kwo ngagenderera ukuba ho,
halinde na ndonge ukubona ubwija bwa Nahano.

14 Emwe! Mukizi lindirira Nahano.
Mukizi ba bihagarusi, iri munakizi kania umutima,

munalindirirage Nahano.

28

E Nahano, ngweti ngakuhamagala

1 Izaburi ya Dahudi.
E Nahano, we lwala lwani,
na ngweti ngakuhamagala.
Kwokwo, utambeere bitwitwi.
Mukuba, iri wangayama uli munyerere,
hali ikyanya nangavunika, na nyikire i kuzimu mu bafwiri.
2 Si ngweti ngakutabaaza mu kati ka'malira.
Aaho! Ukizi nyuvwa.
Ngweti ngalambuulira amaboko Ahandu haawe Heeru bweneene.
Kwokwo, unyuvwagwe.

3 Utambanire kuguma na banangora-mabi,
balya bakozi ba'mabi.
Si boohe, bagweti bagaadeta amagambo go'kulembuusa abatuulani baabo.
Kiziga mu mitima yabo, bagweti bagabashungikira amabi.
4 Balya babi, bagweti bagayifunda mu bitalaalwe.
Aaho! Byebyo bitalaalwe bibe byo ugabahembera kwo.
Bwo bayamiragi bali mu yifunda mu mabi,
gabe go ugabahemba, nga ngiisi kwo bibakwaniini.
5 Kundu uli mu kola ku bushobozi bwawe,
si boohe, batali mu kutwaza.
Ku yukwo, ugabanyanyaga haashi nga nyumba njaaja.
Utanâye shubi bayinamula.

6 Nahano ayivugwe! Mukuba, ikyanya n'gamúlirira,
anambonera indengeerwa, ananyuvwa.
7 Mu kati ka Nahano, mwo ndi mu longa imisi, ye nali siribo yani.
Ngweti ngakizi múlangaalira mu mutima gwani, halinde anandabaale.
Ee ma! Umutima gwani, gukoli shambiiri bweneene.
Na buno, ngamúyimbira inyimbo zo'bwivuge.

8 Nahano ye mu shoboleesa abandu baage.
Ye nali butibitiro bwo'kukiza mwami wage, ulya ye akatoola.
9 E Nahano, kwokwo ukizagye abandu baawe.
Bwo bali buhyane bwawe, ukizi bagashaanira.
Ukizi ba mungere wabo, unakizi babegeta imyaka ne'myakuula.

29

Rurema akizi haabwa ubulangashane

1 Izaburi ya Dahudi.
E baganda ba mwi'gulu, mweshi mukizi huuza Nahano!
Mukizi múhuuza hi'gulu lyo'bulangashane bwage no'bushobozi bwage.
2 Mukizi huuza Nahano,
bwi'ziina lyage likwaniini ukulonga ubulangashane.

Munakizi múhuuza, bwo ali mweru bweneene.

3 Izu lya Nahano Rurema, liri mu yuvwikana ku miiji.
Na bwo ali mwo'bulangashane, ali mu kizi kungula.
Ee! Ali mu kizi kungula hi'gulu lye'nyaaja.
4 Yiryo izu lyage, liri no'bushobozi bweneene,
linali lya kahebuuza.

5 Izu lya Nahano liri mu koona ibiti bye'myerezi.
Irya munda i Lebanooni, agweti agabijajagula-jajagula.
6 Agweti agasimbusa-simbusa imigazi ye'Lebanooni,
nga nyana iri mu ganga.
Agweti agasimbusa-simbusa umugazi Herimooni nga mwana we'mbogo.

7 Yiryo izu lya Nahano, ligweti ligalavya bweneene,
8 linali mu juguuvya ishamba.
Ee! Agweti agajuguuvya ishamba lye'Kadeeshi.
9 Yiryo izu lya Nahano, ligweti ligarandura ibiti bye'mikamba.
Liri mu shooshola ibiti byoshi mu lubako.

Booshi mu nyumba yage bagweti bagaadeta kwokuno:
«Rurema akizi haabwa ubulangashane!»
10 Nahano atwaziri hi'gulu lyo'mwijulire.
Yenyene alyagagi mwami, anatwaziri imyaka ne'myakuula.

11 Nahano agweti agatabaala abandu baage, gira babe bihagarusi.
Anali mu bagashaanira mu kati ko'mutuula!

30

Nahano ye mu nzikamya

1 Ulwimbo lwo'kushambaalira inyumba mbyahya ya Rurema. Izaburi ya Dahudi.
2 E Nahano, ngakizi kuhuuza.
Mukuba, utaleka mbwa'bagoma baani bakizi mbonyoleza,
si ukanyinamula.

3 E Rurema, Nahamwitu, ikyanya n'gakutabaaza hi'gulu lya'malwazi, wanayami ngiza.
4 Kundu nâli yikiiri i kuzimu,
utakayemeera kwo nyikire yo lwoshi,
haliko, ukanzuula yo.

5 Mwe bandu ba Nahano, mukizi múyimbira.
Mukizi huuza iziina lyage, bwo liri lyeru.
6 Uburaakari bwage, bulyagagi bwa kyanya kiniini naaho.
Si ulukogo lwage lwohe, luyamiri ho mu burambe bwoshi.
Kundu umundu angalaala agweti agaalira,
si shesheezi, agashambaala ngana.*

* **30:6 30.6** Luka 23.46.

7 E Nahano, ikyanya nâli ki jeberiiri, nanadeta:
«Niehe, ndâye shaganibwe.
8 Ne'kyanya wâli kizi ngashaanira,
ukanzikamya bweneene nga mugazi.»
Halikago, ikyanya ukambisha amalanga,
nanatondeera ukushenguka ne'kyoba.
9 E Nahano, haaho n'gakutabaaza,
nanakuhuuna ulukogo, mu kukulirira, ti:
10 «Ikyanya ngashereera, na nyikire i kuzimu,
ugaaba walonga kamaro kaki? Si ndaako!
Ne'kyanya abandu bagaaba keera bahinduka luvu,
ka bangaki kuyivuga?
Si batangaki menyeesania ngiisi kwo uli mwemeera!
11 E Nahano, unyuvwirize, unambonere ulukogo.
Undabaale, maashi!»

12 Ikyanya nâli kizi bululuka, na nyambale ibisheeba,
haaho, wâli kizi ndabaala.
Na buno, ngoli gweti ngakina ku bushambaale.
13 Ku yukwo, ndagaki hulikaga,
si ngakizi kuyimbira.
E Rurema, Nahamwitu, ngakizi kutangira kongwa imyaka ne'myakuula.

31

Mbiisiri uburambe bwani mu maboko ga Nahano

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
2 E Nahano, we ngweti ngatibitira.
Aaho! Utandekage mbu ndeezibwe ishoni.
Si uli mu gira íbikwaniini! Kwokwo, ungizagye.
3 Undege amatwiri, unayami yiji ngiza duba.
Ube we lwala lwo ngakizi yibisha mwo.
Unakizi mbeera kaaya ko'butibitiro, halinde ngizibwe.
4 Bwo uli lwala lwani, unagweti uganjuutira,
ukizi ndongoora, ndonge ukugingika iziina lyawe.
5 Kundu bakandegaga imibashu, utaleke kwo ngigwatwe mwo.
Si we gweti ugakizi njuutira.
6 E Nahano, nasikiiriza uburambe bwani mu maboko gaawe.
Kwokwo, bwo uli Rurema wo'kuli, unguluule.
7 Ikyanya abandu bali mu yikumbaga imigisi mizira kamaro,
ndi mu bashomba bweneene.
E Nahano, niehe mbiisiri umulangaaliro gwani imwawe.

8 Ngakizi kushagalukira, na ngizi shambaalira urukundo lwawe.
Mukuba ikyanya nâli kizi libuuka, wanambona,
wanayuvwa ngiisi kwo nâli koli shengusiri mu mutima gwani.
9 Ku yikyo kyanya, utakambiika mu maboko go'mugoma wani,
si ukambisha áhali umutuula.

10 E Nahano, buno ngweti ngalibuuka bweneene.

Aaho! Unyuvwirwe indengeerwa.
Amasu gaani, keera gakakanga hi'gulu lyo'mwizingeerwe.
Na ngoli shengusiri bweneene mu mutima gwani, kiri na mu magala gaani.
11 Ulushunguti keera lwambisa imbere lya Narufu.
Imyaka yani igweti iganyota mu kugongeera.
Bwo ndi mu libuuka bweneene, imisi yani ikola bu mala.
Kiri na'mavuha, keera gahangalala.
12 Bwo ndi mu longa malibu mingi, abagoma bakoli gweti baganjomba.
Kiri na'batuulani baani, bakola mu nnegura.
Ikyanya abiira baani bali mu mbona, bali mu yami kanguka,
banayami ndibita.
13 Bakoli nyibagiiri, ngo'mundu úkoli fwiri.
Na ngolaga nga nyungu íkoli jajagusiri.
14 Keera nayuvwa ngiisi kwo bagweti bagambonyoleza.
Bakoli nzokaniini, halinde na njenguke.
Bagweti bagaagira igambi libi hi'gulu lyani,
banakoli shungisiri mbu banyite.

15 E Nahano, kundu kwokwo, we mbiisiri kwo'mulangaaliro.
Na buno, ngweti ngakubwira: «We Rurema wani!»
16 Ibyanya byani, bikoli ba mu maboko gaawe.
Kundu abagoma bagweti bagambiiva,
ungizagye mu maboko gaabo.
17 Ndi mukozi wawe. Kwokwo unyerekage ubwija bwawe.
Na bwo'rukundo lwawe luyamiri ho, ungizagye.
18 E Nahano, keera n'gakutabaaza.
Kwokwo, utaleke kwo njubi kizi teezibwa ishoni.
Si banangora-mabi boohe, babe bo gazibonia!
Leka bakizi yama bali munyerere mu kuzimu.
19 Balya banangora-mabi, si bagweti bagabeesha naaho.
Kwokwo, ushwekage utunwa twabo.
Bali mu yiheemya bweneene, mu kushombereza ukuli.
20 Amiija gaawe gali ga'kahebuuza.
Ngiisi ábakusimbahiri, bayamiri bagabwini.
Ne'kyanya bagweti bagakubiika kwo'mulangaaliro,
uli mu bagirira amiija imbere lya'bandu.
21 Kundu abandu bangagira igambi libi hi'gulu lyabo,
banabe bali mu balegeereza,
haliko wehe, yago mabi gooshi, uli mu balanga gatabahikire.

22 Nahano ayivugwe!
Mukuba, ikyanya nâli koli kunguliirwi ni'zibo,
akanyereka urukundo lwage lwa'kahebuuza.
23 Ikyanya nâli koli kangusiri hi'gulu lye'kyoba, nanadeta:
«Ala nie! Keera wanjandaga, utagaki mbwini.»
Kundu kwokwo, nanakutabaaza,
wanayami yuvwa amalira gaani.

24 E bandu booshi ba Nahano! Mukizi múkunda.
Ee ma! Ikyanya abandu bali bemeera, ali mu balanga.

Haliko, ikyanya bagweti bagayikangaata,
ali mu bahana ku bwobwo bwikangaate bwabo.
25 Mweshi, mwe mugweti mugalangaalira Nahano. Mukizi sikama.
Ee! Mukizi kania umutima.

32

Ahiriirwi ngiisi keera úkakogwa ibyaha byage

1 Izaburi ya Dahudi.
Ahiriirwi, ngiisi keera úkakogwa ibyaha byage,
binabe bikoli tumbikiirwi.*
2 Na bwo atakiri mu hendana mu mutima gwage,
yibyo byaha, Nahano atakiri mu múharuurira byo.

3 Ikyanya nâli lahiiri kwo ndali munabyaha,
nâli kizi shiiba ngweti ngagongeera-gongeera.
Yoho wee! Amavuha gaani gâli kola mu poshola bweneene.
4 Ubwakya-ubwayira, wâli kizi mbana,
halinde indege zanavunika, nga ku kyanya izuuba liri mu daarula.
5 Birya byaha byani, iri hakatama,
ndanaki gira mbu ngubishe byo,
si nanabiyilega imbere lyawe.
Nanahiga kwokuno: «Ngolaga ngayilega ibyaha byani imbere lya Nahano.»
Ikyanya n'gabiyilega imbere lyawe, wanangoga.
Haaho, umwama gwe'byaha byani gwanayami hera.

6 Kwokwo, ngiisi úkuyemiiri, akwaniini akizi kuhuuna,
ku kyanya wangaki boneka.
Iri angagira kwokwo,
kundu agaaba abindikiirwi na'makuba nga mwijulire,
haliko gatagaki múdukiira.
7 E Rurema, we ngweti ngayibisha mwo.
Kwokwo, ugakizi ngiza mu makuba,
unanyijuze inyimbo zo'bukize.

8 Rurema adesiri kwokuno: «Ngakizi kuhindula ube mwitegeereza.
Na nguyereke injira yo ukwaniini ukukizi lenga mwo.
Na ngizi kuhanuula, iri na ngizi kutanduula.
9 Utakizi ba nga fwarasi, kandi iri kiiza kya punda.
Si byohe, bitali mu sobanukirwa,
bitanganakuyegeera, bítazi tambikwa ibyuma mu kanwa.»

10 Banangora-mabi bagweti bagalonga amakuba mingi.
Haliko, ngiisi ábabiisiri Nahano kwo'mulangaaliro,
boohe, ali mu kizi bakunda.
Ee ma! Lulya rukundo lwage, lutâye male.
11 Mwe musimbahiri Nahano, mukizi shagaluka.
Ee! Mukizi shambaala mu kati kaage,
iri munamúbandira akabuuli.

* **32:1 32.1** Barumi 4.7-8.

33

Abandu bo'kuli bakwaniini bakizi yivuga Nahano

1 Mwe mukwaniini imbere lya Nahano,
mukizi múyimbira ku bushambaale.
Ee! Abandu bo'kuli bakwaniini bakizi múyivuga.
2 Mukizi yivuga Nahano mu kumúlakiza ululanga,
lulya lwe'mirya ikumi.
3 Mumúyimbire ulwimbo luhyahya.
Mukizi longeeza ululanga, iri munabanda akabuuli.

4 Igambo lya Nahano likwaniini, linali lyo'kuli.
Na ku byoshi byo ali mu gira, ayamiri ali mwemeera.
5 Nahano asiimiri ukubona kwe'maaja ziri mu twibwa ku njira íkwaniini,
anabe asiimiri bweneene amahanga gooshi.
6 Nahano akabumba igulu, mu kudeta naaho.
Kirya kyanya akalibumba, anabumba na íbiriri kwo byoshi.
7 Kiri na'miiji ga mu nyaaja, akagakuumaniza kuguma.
Na'miiji ágali i buziba, akagabiika mu bihinda.
8 Booshi ábali mu kihugo, bakwiriiri bakizi simbaha Nahano.
Ee! Ábali mu mahanga gooshi, bakizi múyikumba.
9 Mukuba, akakyula kwe'kihugo kibe ho, kyanayami ba ho.
Yukwo kukyula kwage, kwanatuma kikoli sikamiri.

10 Ikyanya ibinyamahanga biri mu gira igambi,
Nahano ali mu lishaabula.
Ee! Ngiisi byo bagweti bagashungika, ali mu bihangirira.
11 Si Nahano yehe, ikyanya ali mu tegeka igambo,
liri mu yama lisikamiri halinde imyaka ne'myakuula!
Ngiisi byo ali mu shungika mu mutima gwage,
biyamiri ho, halinde ku bibusi byoshi.
12 Abandu be'kihugo kirebe bahiriirwi, ikyanya Rurema ye Nahano wabo.
Ee! Bahiriirwi, bwo ye kabatoola, kwo babe be'mwage.

13 Nahano úli mwi'gulu, ali mu langiiza
amahanga gooshi.
14 Yaho atuuziri,
ali mu lola-lola booshi ábali mu kihugo.
15 Mukuba, ye kabumba imitima ya'bandu booshi.
Ye nali mu yitoneesa ku byoshi byo bali mu gira.

16 Ndaaye mwami úwangayikiza, mbu bwo ahiiti abasirikaani bingi.
Ndaanayo ndwani íri mu hima, mbu bwo ye kikalage.
17 Kiri ne'fwarasi, ikyanya bali mu zibiika kwo'mulangaaliro mbu zigabakiza,
kuli mu ba naaho kwa busha.
18 Si ngiisi ábayobohiri Nahano,
amasu gaage gayamiri gali mu balola.
Mukuba, babiisiri umulangaaliro ku rukundo lwage.
Na yulwo rukundo lwage, lutâye male.

19 Abandu baage, ali mu bakiza na Narufu.
Anagweti agabalanga, batayiji kengeera bahera no'mwena.
20 Twehe tubiisiri umulangaaliro gwitu imwa Nahano.
Mukuba, ye mu tutabaala, ye nali mu tushuutira.
21 Na bwo tubiisiri umulangaaliro kwi'ziina lyage litaluule,
ali mu tushambaaza mu mitima yitu.
22 E Nahano, tukubiisiri kwo'mulangaaliro.
Aaho! Lulya rukundo lwawe, ukizi tuyereka lwo.

34

Ikyanya n'gatabaaza Nahano, ananjuvya

1 Izaburi ya Dahudi, ikyanya akayiloga akabamba-isire imbere lya mwami Habimereki. Ne'kyanya uyo mwami akamúyimula, Dahudi anayigendera.
2 Ngakizi huuza Nahano isiku zooshi.
Akanwa kaani kagakizi múyivuga ngiisi kyanya.
3 Ngakizi yiyuvwa mu kati ka Nahano.
Ábagweti bagalibuuka, bagakizi yuvwa kwokwo, banashambaale.
4 Mugire tukizi huuza ubulangashane bwa Nahano kuguma,
iri tunahuuza iziina lyage.

5 Ikyanya n'gatabaaza Nahano, ananjuvya.
Na kundu nâli koli teezirwi ne'kyoba kingi,
haliko, akakindyokeza kyoshi.

6 Ngiisi ábali mu langaalira Nahano, bakoli keyengiini,
batanâye boneke kwe'shoni.
7 Kundu ndi mukeni, n'gatabaaza Nahano, ananyuvwa,
anangiza mu makuba gaani gooshi.
8 Ikyanya abandu bali mu ba basimbahiri Nahano,
umuganda wage ali mu balangaalira,
anabakingire, halinde banakizibwe.
9 Mutee geregeza Nahano, lyo mubona kwo ali mwija bweneene.
Bahiriirwi ngiisi ábamúbiisiri kwo'mulangaaliro.
10 Mwe bandu ba Nahano, mukizi músimbaha.
Mukuba, ngiisi ábamúsimbahiri, ndaabyo babuziri.
11 Kiri ne'ndare, hali ikyanya iri mu bula byo igaalya,
inagende ijojobiiri.
Haliko abandu ba Nahano boohe, ikyanya bali mu múlooza,
ndaakyo kindu kiija kyo bali mu bula.

12 E baana baani, muyije munyuvwirize.
Ngamúyigiriza ngiisi kwo mugakizi gingika Nahano.
13 Mu kati kiinyu, ka hali úloziizi ukutuula bwija?
Anabe ali mu yifwija ukubona isiku nyingi nyiija?*
14 Kwokwo, akwiriiri akizi hangirira akanwa kaage,
katakizi deta amabi, atanakizi beesha.
15 Atwikirage ku mabi, anakizi gira amiija.

---

* **34:13 34.13-17** 1 Peturu 3.10-12.

Akizi fiitirwa ku byangaleeta umutuula, binabe byo agakizi kulikiriza.
16 Mukuba, amasu ga Nahano, gali mu lola ku bandu ábali mu gira íbikwaniini.
Ne'kyanya bali mu mútabaaza, ali mu bayuvwa.
17 Si abakozi ba'mabi boohe, ali mu bahindulira ingoto,
halinde batanakizi ki kengeerwa mu kihugo.
18 Ngiisi ábakwaniini, ikyanya bagweti bagatabaaza Nahano, ali mu bayuvwa,
anabakize mu makuba gaabo gooshi.
19 Ngiisi ábavunisiri umutima, Nahano ali mu bakuya-kuya.
Ne'kyanya bali mu yihebuura, ali mu bakiza.
20 Umundu úkwaniini, kundu angalonga amakuba mingi,
haliko Nahano ali mu múkiza mu gooshi.
21 Nahano ali mu langa amavuha gaage gooshi,
hatagirage kiri ne'liguma írigavunika.†
22 Banangora-mabi, amabi gaabo gali mu bayitiisa.
Ikyanya bali mu haganaga na ábakwaniini,
bali mu twirwa ulubaaja lwo'kuhanwa.
23 Haliko, ngiisi ábali mu kolera Nahano, boohe, ali mu baguluula.
Ikyanya bali mu tibitira imwage, ndaaye ye agaahana.

35

Ngiisi ábali mu shambaalira amakuba gaani, bagalonga ishoni

1 Izaburi ya Dahudi.
E Nahano, ikyanya abandu bali mu mbangirira, naawe, ubahangirire.
Ikyanya bagweti bagandwisa, naawe, ubalwise.
2 Uyimukage, maashi! Uyabiire isiribo zaawe, ne'bihazo byawe,
gira uyiji ndabaala.
3 Ikyanya abandu bali mu yija bagambiiva,
ubahangirire, mu kukoleesa itumu ne'ngooti.
Umbwirage kwokuno: «Ngakukiza.»

4 Ikyanya bali mu looza ukunyita,
ubateezagye ishoni, unabatetereze.
Ikyanya bagweti bagashungika igambi libi hi'gulu lyani,
ubagalule kifudeete, halinde banashenguke.
5 Umuganda wa Nahano, abe ye gabayimula,
banabe nga bifuma íbiri mu yehuulwa ne'mbuusi.
6 Ikyanya bagalengaga mu njira, bakizi ba nga bali mu tyerera mu kihulu.
Umuganda wa Nahano, abe ye gakizi bayimula.
7 Yabo bagoma, kundu ndaakwo nabagira,
haliko bandega umubashu ku bumbishwa,
banambumbira ubuhya.
8 Kwokwo, bayami shereezibwa.
Yugwo mubashu gwo bakabisha, gubahukane boonyene.
Ubuhya bwo bakambumbira, boonyene babutibukire mwo, banashereere.

† **34:21 34.21** Kulyoka 12.46; Muharuuro 9.12; Yohana 19.36.

9 Ikyanya Nahano agangiza,
umutima gwani gugamúshambaalira bweneene.
10 Ngayiberekaania kwi'zu kwokuno: «E Nahano, nyandi uli nga we?
Si we mu kiza umukeni mu banamisi.
Uyo mukeni, kundu angaba atashobwiri,
haliko, uli mu múlyosa mu banyazi.»

11 Utumasi twe'bibeesha, tugweti tuganyijira,
banandegere ku magambo go ndayiji.
12 Ku kyanya ndi mu bagirira amiija,
boohe, bali mu gambemba kwa'mabi.
Kwokwo, umutima gwani gukola mwa'kahumbwe.
13 Si ku luhande lwani, ikyanya bâli lwaziri,
nâli kizi yambala ubusuuzu, iri ninayishalisa,
mu kuyerekana kwo najengeerwa.
Kundu kwokwo, amahuuno gaani gatanalonga ishuvyo.
14 Nâli riiri nga n'gagenda ku mushiibo gwa mwira wani,
kandi iri gwa mwene witu.
N'gayinika itwe lyani
nga ngweti ngalirira maawe.

15 Haliko ikyanya n'galonga amakuba,
banangumanira mu kumbonyoleza, iri bananyamiriza, yuu!
Ehee! Kundu ndâli bayiji, si bakayami yiji ndeera,
banakizi ngamba ulundatwika.
16 Balya bagoma bagweti baganjekeereza, iri banandangamira,
no'kukizi ngaajira imihondo.

17 E Nahano, ugandoleeraga, halinde mangoki?
Bwo bagweti bagandeera, ungizagye, maashi!
Bwo bakola nga ndare, ungize mu kati kaabo.
18 Ngakizi kutangira kongwa imbere lya'bandu baawe.
Na ngizi kuyivuga imbere lya booshi.
19 Yaba bagoma bagweti baganjombera ubusha.*
E maashi! Utabalekeerere kwo bakizi njekeereza.
Na kundu ndaabyo nabagira, si baki njombiri.
Utabalekeerere kwo bakizi ndima ibisuure.
20 Amagambo gaabo, gatalyagagi ga kuyerekana ingoome.
Na kundu abandu batuuziri ku butuudu mu kihugo,
halikago, baki gweti bagabalegeereza ku bibeesha.
21 Bagweti bagakizi ndoleera, iri banandega kwokuno:
Ehee! Yago mahube gaage, tukagayibonera twenyene.

22 E Nahano, yibyo byo bagiraga, si ukoli bibwini.
Aaho! Utakizi beera munyerere, utananyisunge.
23 E Rurema Nahamwitu, uvyukage maashi!
Uyimukage, gira unjuutire. Unakizi ndwira.
24 E Rurema Nahamwitu, ukizi mbulanira mu kuli kwawe.
Utaleke yabo bagoma, kwo bakizi mbonyoleza.

---

* **35:19 35.19** Zaburi 69.4; Yohana 15.25.

25 Utanabaleke kwo bakizi yihaya kwokuno:
«E balya, leero twamúmira lwoshi, nga kwo twâli loziizi.»
26 Ngiisi ábali mu shambaalira amakuba gaani,
ubabonie ishoni, halinde bateteerwe.
Na ábagweti baganyikangaatira, nabo balonge ishoni, kibe nga kyambalwa,
halinde banatibaalirwe.

27 Abiira baani ábayiji kwo ndahiiti ubuhube,
bakizi shambaala, iri banakizi banda utubuuli.
Bakizi deta: «Nahano ayivugwe,
bwo asiimiri ukukizi heereza umukozi wage amiija.»

28 Bwo uli mu gira íbikwaniini, ngakizi bideta,
na nyame ngweti ngakuyivuga isiku zooshi.

36

Rurema, ubwija bwage buli buhamu bweneene

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi, umukozi wa Nahano.
2 Banangora-mabi batayobohiri Rurema.
Si ibyaha biri mu bahwehweteza mu mutima gwabo.*
3 Bagweti bagakizi yihaya naaho,
batanganamenya kwo bakoli bihuusiri.
4 Byo bali mu deta, gali mabi naaho,
gira bakizi henderezania.
Keera bakajandirira ubwitegeereze, batanali mu gira amiija.
5 Ikyanya bali mu ba bagwejiiri,
ishungi zaabo ziri mu lola naaho ku mabi.
Bakoli higiiri kwo bagakizi gira ubuligo,
batanali mu twikira ku mabi gaabo.

6 E Nahano, wehe, urukundo lwawe luhisiri halinde mwi'gulu.
Ubwemeera bwawe, buhisiri ku bibungu.
7 Ubwija bwawe, buyinamusiri bweneene, nga tunywangi-nywangi twe'migazi,
ne'kihano kyawe kiyisiri bweneene nga nyaaja.
E Nahano, we yamiri uli mu langa abandu, kiri ne'bitugwa.
8 Urukundo lwawe, lulyagagi lwa'kahebuuza, lutanali mu hera.
Abakulu, kiri na'bakiga, bali mu tibitira mu kimbehwa kye'byubi byawe.
9 Yabo booshi, uli mu bayigusa ku bugale bwa mu nyumba yawe,
unali mu banywesa ku lwiji úluli mu bashambaaza.
10 We mu tuma tugaalama.
Na ku mulengeerwe gwawe, lyo tuli mu bona.

11 Abandu ábakuyiji, ugenderere ukubayereka urukundo lwawe.
Ee! Ngiisi ábali biija, nabo ukizi bagirira amiija.
12 Haliko abanabwikangaate, utabahanguule mbu bayiji ndeera.

---

* **36:2 36.2** Barumi 3.18.

Utanaleke banangora-mabi, mbu banyimule.
13 Yabo banabyaha, lolaga ngiisi kwo bakoli lambamiri haashi.
Keera batibulirwa haashi,
batanahiiti ubulyo bwo'kushubi vyuka.

37

Ukizi biika umulangaaliro imwa Nahano

1 Izaburi ya Dahudi.
Utakizi gerania hi'gulu lya banangora-mabi,
utanakizi gwatwa no'luugi hi'gulu lyabo.
2 Si bagakuluuduka nga kishuka,
banahangalale nga byasi.

3 Haliko wehe, ukizi biika umulangaaliro imwa Nahano,
unakizi gira amiija.
Kwokwo lyo ulonga ukutuula mu kihugo,
unabe nga kibuzi íkiragiiri mu ndagiriro mu mutuula.
4 Ukizi shagaluka mu kati ka Nahano,
halinde akuheereze ngiisi byo usiimiri mu mutima gwawe.

5 Ngiisi byo ugakizi gira, ukizi bisikiiriza Nahano,
unakizi múbiika kwo'mulangaaliro, halinde akutabaale.
6 Agaagira ukuli kwawe kukizi tanguula nga lukula.
Ne'kyanya ugaatwa ulubaaja, ugakizi langashana ngi'zuuba lya kalenge-renge.

7 Ukizi tubereza imbere lya Nahano,
unakizi múlindirira ku bwigenderezi.
Utakizi bona buligo, mbu bwa'bandu babi bagweti bagagenduukirwa.
Utanakizi yoboha, mbu bwo bakoleesa amagambi gaabo.

8 Ukizi yihangirira, utayiji kengeera waraakara.
Utanamirwe ne'ngerania,
bwe'ngerania ziri mu yingiza umundu mu mabi naaho.
9 Ngiisi banangora-mabi, bagaki twibwa mu kihugo.
Haliko ábabiisiri Nahano kwo'mulangaaliro, boohe, bagakihyana.
10 Ee! Ha nyuma hiniini, banangora-mabi batagaki ba ho.
Kundu mwangagendi baloogeza ho bashuba, batagaki boneka.
11 Haliko abatuudu, boohe, bo bagahaabwa ikihugo,
banakishagalukire mu kati ko'mutuula.

12 Balya banangora-mabi, bali mu gira igambi libi hi'gulu lya ábakwaniini,
iri banabakaajira imihondo.
13 Kundu kwokwo, Nahano ali mu bashekeereza,
bwo ayiji kwo bakola bagaahanwa naaho.

14 Balya banangora-mabi bagweti bagayomola ingooti, iri banafwora ne'miheto,
gira bayite abakeni, balya ábatashobwiri,
banaminike kiri na'bandu ábakwaniini.

15 Kundu kwokwo, yizo ngooti zaabo, bagaziyiyomeka boonyene.
Ne'miheto yabo, igavunwa-vunwa.

16 Umundu úkwaniini, kundu angaba ali ne'bindu bigerwa naaho,
haliko byo bihimiri ubugale bwa banangora-mabi.
17 Mukuba, yabo banangora-mabi bagaki shaabulwa.
Haliko ngiisi ábakwaniini boohe, Nahano ali mu basikamya.

18 Ngiisi abazira buhube, Nahano ali mu bahahalira.
Ubuhyane bwabo bugayama ho imyaka ne'myakuula.
19 Kundu bangaba balyagagi na'makuba, haliko batagaafwa.
Kiri na mu siku zo'mwena, bagaki longa ibyokulya.

20 Si balya banangora-mabi boohe, bagaahera.
Abagoma ba Nahano bagayumaguka ngo'twaso mu ndalo,
bananyerere nga kyusi.

21 Yabo banangora-mabi bali mu kaaba, si batali mu kabuula.
Haliko umundu úkwaniini, yehe ali mu kaabana ku mutima úgushenguusiri.
22 Ngiisi bo Nahano ali mu gashaanira, bo bagahyana ikihugo.
Haliko, ngiisi bo agweti agadaaka, boohe, bagashereezibwa.
23 Umundu, iri agakizi simiisa Nahano,
yoyo, ye Nahano ali mu yereka ngiisi ho agagenda.
24 Na kundu angasiitara, haliko atangagwa.
Mukuba, Nahano ali mu músikamya no'kuboko kwage.

25 Ukulyokera ubusore bwani, halinde ukuhisa mu bushaaja,
ndazindi bona umundu mwija, mbu ajandiriirwi na Rurema.
Ndanazindi bona abaana baage, kwo bagendi huuna ibyokulya.
26 Yabo bandu bali mu kaabana ku mutima úgushenguusiri.
Kiri na'baana baage nabo, banakizi gashaanirwa.

27 Kwokwo, utwikirage ku mabi, unakizi gira amiija,
halinde lyo utuula isiku nyingi hano mu kihugo.
28 Mukuba, ngiisi ábakwaniini, Nahano ali mu ba abakuuziri.
Na bwo bali bemeera, atagabajanda.

Agagenderera ukukizi balanga imyaka ne'myakuula.
Haliko, banangora-mabi boohe, agashereeza ikibusi kyabo.
29 Ngiisi ábakwaniini, bo bagahyana ikihugo,
banakituule mwo imyaka ne'myakuula.

30 Umundu wo'kuli, amagambo gaage gali go'bwitegeereze,
ganakwaniini.
31 Ulubaaja lwa Rurema luyamiri luli mu mutima gwage,
ataganatyerera mu njira.

32 Haliko balya banangora-mabi boohe,
bali mu tegeeraga ábakwaniini, mu kulooza mbu babayite.

33 Kundu kwokwo, Nahano atagabajandirira,
mbu bayingire mu maboko gaabo.
Ne'kyanya bagatwirwa ulubaaja,
atagaaleka mbu bahanwe.

34 Ukizi langaalira Nahano, unakizi múkulikira.
Kwokwo, lyo agakukuza, halinde unatwale ikihugo.
Haliko, balya banangora-mabi boohe, ugaabona ngiisi kwo bashaazibwa mwo.

35 Balya banangora-mabi, n'gabona ngiisi kwo bali bihagarusi bweneene,
banagangiiri nga kiti íkimeziri mu luvu lwija.
36 Haliko ha nyuma, iri n'gashubi halenga, ndanaki babona.
Kundu n'gagira mbu nibalooze, batanashubi boneka.

37 Mukizi yitoneesa ku bandu ábakwaniini, balya ábatahiiti ubuhube.
Mukuba, ngiisi ábakuuziri umutuula, bagaalama.
38 Haliko abanabyaha, boohe, bagashereezibwa lwoshi.
Na mu kuheza, bagasivibwa.

39 Abandu bo'kuli, Nahano ali mu bakiza.
Ne'kyanya bali mu longa amakuba, ye gaaba busikamiro bwabo.
40 Yabo bandu, Nahano agweti agabatabaala, anali mu bakiza.
Ali mu bakiza mu banangora-mabi,
halinde banaguluulwe.
Na íbitumiri ali mu bakiza, bwo bali mu mútibitira.

38

Ibyaha byani, keera byanjengeeza bweneene

1 Izaburi ya Dahudi, kwo Rurema akizi múkengeera.
2 E Nahano, utakizi nyerekeza ku kyanya ukoli rakiiri,
utanambanage ku bute bwawe.
3 Si imyambi yawe, igweti igandumita!
Ukuboko kwawe, kunangandamiiri.
4 Ee! Bwo nagira ikyaha, ukoli ndakariiri,
kinatume amagala gaani gatakiri magumaana.
Kiri na'mavuha gaani gatakiri mwo'mutuula.
5 Ikyaha kyani kigweti kigambwikira,
kinanzidohiiri nga muteekerwa muzito.

6 Ikyanya n'gagiraga ikyaha,
lyo n'gahwijikala bweneene.
Kyanatuma ibihando byani byâli koli vuuziri,
byanakizi baya bweneene.
7 Ngweti ngakunanguka halinde haashi, keera nanahimba.
Ubwakya-ubwayira, ndi mu genda njengiirwi.
8 Iningo ze'birumbu byani zikalaliirwi ne'shuushira.
Mu magala gaani, ndaabwo bugumaana úbuli mwo.
9 Keera nahimbuukira. Ne'ndege zaani zikoli teziri.
Yayewe wee! Si ngoli hanamiri bweneene mu mutima gwani!

10 E Nahano, ngiisi kwo ndoziizi, kuli mu ba ku bweranyange imbere lyawe.
Kiri no'kugongeera kwani, kutabishamiri imwawe.
11 Umutima gwani gukolaga mu puupa. Ne'misi yani keera yatera.
Kiri na'masu gaani gakoli fwifwitiiri.
12 Yago malibu gaani, go gatumiri abiira baani, kiri na'bakundwa baani,
bakola mu nyiyeka.
Kiri ne'mbaga yani bakola mu nyisunga.
13 Ngiisi ábaloziizi ukunyita, keera bategaga imibashu.
Na ábaloziizi ukungomeeresa,
bagweti bagashungika ngiisi kwo baganjereeza.
Bali mu shiiba umulege-rege gwoshi,
bagweti bagaagira igambi libi hi'gulu lyani.

14 Ndakiri mu yuvwa, ndanakiri mu deta.
Si ngola nga bitwitwi, na ngola nga kimeme.
15 Na bwo ngolaga nga mundu útakiri mu yuvwa,
ikyanya ndi mu buuzibwa, ndali mu shuvya.

16 E Rurema Nahamwitu, we mbiisiri kwo'mulangaaliro.
Aaho! Unjuvyagye!
17 N'gakuhuuna kwokuno: «E Rurema, ikyanya natyerera,
utaleke kwo bakizi mbonyoleza, mbu honyo!
Batanalonge ukuyidundulika hi'gulu lyani.»

18 Nyamiri ndyaniirwi isiku nyingi,
na ngola ngatibukira haashi.
19 Ku yukwo, ngola mu yilega amabi gaani.
Ee ma! Ibyaha byani, keera byanjengeeza bweneene.
20 Abagoma baani balyagagi katundu, banali ne'misi,
banagweti baganjombera ubusha.
21 Ikyanya ngweti ngabagirira amiija, boohe, bali mu ngalulira amabi,
banagweti bagakizi mbeeshera.

22 E Rurema Nahamwitu, utanjande maashi,
utananyisunge hala.
23 E Nahano, si uli Lukiza wani.
Aaho! Uvwarukage, uyiji ndabaala duba.

39

Uburambe bwani buli mu suula umulindi

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa nge'nyimbo za Yedutuni.*
2 N'gadeta: «Ngiisi byo ndi mu gira, ngabiloleekeza ku bwitonde,
gira akanwa kaani katakengeere kadeta íbitali nga byo.
Ikyanya banangora-mabi bagaaba bangola ha butambi,
ngayitonda mu kudeta.»

* **39:1 39.1** *Yedutuni* Mwimangizi muguma wa'bimbi ábakayimbira Rurema ku kyanya kya mwami Dahudi. 1 Kutondobola 25.1, 3, 6.

3 Kundu kwokwo, ikyanya nâli kizi yihulikira,
buzira kudeta kiri ni'gambo liija, lyo n'gashenguka bweneene.
4 Iri n'gaba ndoniri kwokwo,
umutima gwani gwanahiira bweneene.
Emwe! Nâli yiyuvwiti ngo'muliro gugweti guganziriiza.

Kyanatuma ngaadeta kwokuno:
5 «E Nahano, ummenyeese ngiisi kwo'burambe bwani buli mu suula umulindi.
Unanyereke ngiisi kwo bugaahera.
Umbwire ulusiku lwo ngaafwa kwo.
6 Isiku zaani, si ziri niini bweneene, zinakwiziri ha fune.
Ee! Imyaka yani yoshi, iri nga ndaayo.
Ubulamu bwo'mundu, buli mu lenga nga úwayisa umuuka liguma naaho.»
7 Ngiisi mundu agweti agalenga naaho, nga kimbehwa.
Kundu ali mu yihunguula-hunguula mu kukizi hahalira amagoorwa gaage,
haliko byoshi biri mu ba bya busha naaho.
Kundu angaba ali mu yilundira akanyamwala ke'bindu,
si yibyo byoshi, atazi menya bigayiji ba bye'mwa nyandi.

8 E Nahano, buno biki byo nangaki looza?
Si wehe we mbiisiri kwo'mulangaaliro!
9 Ungize mu bino byaha byani byoshi,
gira abahwija batayiji njekeereza.
10 Si we katuma ngola mu hanwa kwoku.
Ku yukwo, ndagaki deta.
Kiri no'kuyigula akanwa kaani, ndaloziizi.
11 Kwokwo, utaki shubi mbana.
Si ibihano byawe, keera byanduhya!
12 Ikyanya abandu bali mu kizi huba, uli mu bakanukira, unabahane.
Na kundu bangalongaga ubugale,
haliko ibihwi-hwi biri mu bufuuha kwo, bunamale.
Ngiisi mundu ali nga muuka naaho, úguli mu lengaga.

13 E Nahano, uyuvwagwe ngiisi kwo ngweti ngakuhuuna.
Ee! Uyuvwirize ngiisi kwo ndi mu kulirira.
Ikyanya wayuvwa amalira gaani, utayigire nga bitwitwi.
Si ngoli tuuziri nga muhinjuka.
Nduuziri nga kinyamahanga,
nga kwo bashokuluza biitu nabo bâli tuuziri.
14 Kwokwo, utakizi nvutulira amasu.
Haliko, ikyanya ngiri ho, uleke njubi shambaala.
Mukuba, masaasa atabukwa ngalyoka hano, ndaganaki boneka.

40

Byo Nahano akangirira, bikasoomeza abandu bingi

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
2-3 Ikyanya nâli yikiiri mu kirimbi-rimbi,
kyâli riiri mwe'bidaka byo'musaayo.

Kundu kwokwo, nâli rindiriiri Nahano ku bwigenderezi.
Ne'kyanya n'gamúlirira, ananyuvwa.
Ee ma! Anandyosa mwo, ananyimangika ku lwala.
Kwokwo, amagulu gaani gakoli sikamiri.
4 Na buno, Rurema witu akoli mbeziizi ulwimbo luhyahya.
Luli lwimbo lwo'kukizi múyivuga.
Yibyo byo Nahano akagira, abandu bingi bagabibona,
banasoomerwe, banamúbiike kwo'mulangaaliro.
5 Ahiriirwi ngiisi úbiisiri Nahano kwo'mulangaaliro.
Uyo mundu atagweti agaalola ku banabwikangaate,
balya ábali mu yifunda mu bye'mizimu.

6 E Rurema, Nahamwitu, keera wagira ibisoomeza bingi bweneene.
Ngiisi byo ukatushungikira, biri katundu.
Ndaaye úwangashobola ukubitondobola.
Kundu nangagira mbu mbidete, ndangahasha,
bwo biluguusiri bweneene.
7 Utakalooza kwo ngizi kutangira amatuulo go'kusiriiza,
kandi iri gandi-gandi matuulo.
Utanaloziizi ukutangirwa amatuulo go'kukogwa ibyaha.
Si ukanyigula amatwiri, lyo ngizi kuyuvwa.
8 Haaho nanadeta: «Keera nayija! Ngolaga hano, e waliha!
Ibye'mwani, bikoli yandisirwi mu kitaabo kyawe.
9 E Rurema wani, ngiisi byo uloziizi, byebyo byo naani ndoziizi ukugira.
Imaaja zaawe, ngoli zisingwiri mu mutima gwani.*»
10 E Nahano, ngiisi íbikwaniini, ndi mu bimenyeesa
mu mihumaanano mihamu ya'bandu baawe.
Ndanâye hulike, nga kwo uyiji bwija.
11 Amagambo gaawe nga kwo gakwaniini, ndâye galeke
mbu gaherere mu mutima gwani.
Si ngweti ngagamenyeesa mu mihumaanano mihamu!
Balya bandu, ndangababisha kwo we Lukiza mwemeera.
Ndanganaleka ukukizi bamenyeesa kwo uli mwene urukundo, na mwene ukuli.

12 E Nahano, utanyimage ulukogo lwawe, maashi!
Si urukundo lwawe, no'kuli kwawe, bikizi njuutira.
13 Ngolagi sokaniinwi na'makuba mingi.
Na bwe'byaha byani bikoli ngwasiri, ndaki bwini.
Ibyaha byani bikolaga kandaharuurwa,
ukuhima umushaku úguli kwi'twe lyani.
Umutima gwani gukoli vunisiri.
14 E Nahano, ungizagye we kongwa!
Uyiji ndabaala duba.
15 Ngiisi ábaloziizi ukunyita, ubabonie ishoni,
halinde banayagagale.
Ee! Ngiisi ábayifwijiri kwo njereere,
ubagalule, halinde bateezibwe ishoni.
16 Ngiisi ábagweti bagambonyoleza,

* **40:9 40.9-11** Baheburaniya 10.5-6.

basigale bashengusiri ne'shoni zaabo boonyene.
17 Haliko, ngiisi ábagweti bagakulooza,
boohe, bakizi shambaala, iri banashagaluka mu kati kaawe.
Ngiisi ábakuuziri ubukize bwawe,
bakizi deta kwokuno: «Nahano akizi huuzibwa!»

18 Kundu kwokwo, niehe ngiri mukeni, na ngi goozirwi.
Haliko, Nahano ali mu kizi ngengeera.
Ee! We mu ndabaala, we na Lukiza wani.
Kwokwo, utaki tindage.

41

Mahuuno go'mulwazi

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi
2 Ahiriirwi, ngiisi úgweti úgahahalira ábatashobwiri.
Mukuba, ikyanya agaaba akolaga mu makuba,
naye, Nahano agamúkiza.
3 Nahano agakizi músiikira, halinde akizi yama ho.
Atagaaleka kwa'bagoma bamúgire nga kwo baloziizi.
Si agakizi múgashaanira hano mu kihugo.
4 Kiri ne'kyanya agaaba alwaziri,
Nahano agamúkiza, anamúyinamule ku ngingo.

5 N'gadeta: «E Nahano, keera n'gayifunda mu byaha imbere lyawe.
Kwokwo, unyuvwirwe indengeerwa, unangize.»
6 Si abagoma baani bagweti baganyigambira kwokuno:
«Aahago! Uyu, agaafwa lihi, halinde azimiire lwoshi?»
7 Ehee! Ikyanya bagweti bagayiji ndanduula,
bali mu kizi deta naaho amagambo go'bulyalya.
Bagweti bagakuumania amagambo mabi-mabi.
Ne'kyanya bali mu hulukira imbuga,
banagende bagweti bagagakwiza mu bandi.
8 Abagoma baani booshi, bagweti bagangamba ku kahwehwe,
iri banadeta amagambo mabi hi'gulu lyani.
9 Bagweti bagakizi deta: «Si keera ubulwazi bwamúkayira bweneene!
Ngiisi ho alambamiri, atâye ki havyuke.»
10 Kiri na mwira wani wa vyuka-ngwejere,
anali ye tushuba mu shangiira umukate,
naye keera anyihindulira.

11 E Nahano, unyuvwirwe indengeerwa.
Unangize, gira ndonge ukugendi bayihoola.
12 Nyiji bwija kwo unziimiri.
Utanali mu leka abagoma mbu bayihaye hi'gulu lyani.
13 Bwo ndi mundu wo'kuli, ugweti uganjiga.
Tuganayamanwa imyaka ne'myakuula.

14 Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, akizi yivugwa imyaka ne'myakuula.
Bikizi ba kwokwo.

Umuteeko gwa kabiri

42

(Zaburi 42–72)

Rurema ye tumiri ndi mugumaana

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Amigirizo ga'baana ba Koora.
2 E Rurema, nga kwe'mbongo iri mu ba ihemagiiri mu kulooza amiiji mu musima,
kwo na naani ndi mu kizi kuyifwija.
3 Umutima gwani guli ne'nyoota hi'gulu lya Rurema, úli mugumaana.
Aaho! Tugagendi bonaana twe naye mangoki?

4 Ubushigi ni'zuuba, imigenge naaho, byo bikola byokulya byani.
Ngiisi lusiku bali mu mbuuza:
«Ewe! Ulya Rurema wawe, alyagagi hayi?»

5 Buno, ngola ngadeteerera íbiri mu mutima gwani.
Ngi kengiiri ngiisi kwo nâli kizi genda ndongwiri abandu bingi,
mu kugendi yingira mu nyumba ya Rurema.
Ee! Tweshi twâli kizi kutangira kongwa, iri tunashagalukira kuguma,
no'kubanda utubuuli.

6 E mutima gwani, kituma kikagi ukoli jengiirwi,
unakoli shengusiri?
Ubiikage umulangaaliro gwawe imwa Rurema.
Ye Lukiza wani, ye na Rurema wani.
Ee ma! Ngaki shubi múyivuga.

7 E Rurema wani, si keera nashenguka!
Kundu kwokwo, ngukumbwiri.
Ubutabaazi bwawe, bulyosiri mu mbande ze'Yorodaani,
na mu migazi Herimooni, na mu ye'Mizaari.
8 Ngweti ngalongaga amakuba bweneene, na nyiyuvwe
nga shalalo ígweti igalulumba-lulumba, inanjalalire kwo.
Ee! Ngolaga nga mbindikiirwi ne'midunda.

9 Mwi'zuuba, Nahano agweti aganyereka urukundo.
Na bushigi, ndi mu longa ulwimbo lwo'kukizi múyivuga.
Ye tumiri ndi mugumaana,
kinatume ngakizi múhuuna.
10 Bwo Rurema ye lwala lwani, ngweti ngamúbwira:
Aahago! Kituma kiki wanyibagira?
Kituma kikagi wandekeerera ngizi jeba-jeba, iri ninalira?
Si abagoma bagweti bagandibuza bweneene!
11 Bagweti baganyamiriza.
Banali mu shiiba bagweti bagambuuza:
«Ewe! Ulya Rurema wawe, alyagagi hayi?»
Kwokwo, nayuvwa mu mavuha gaani kwo ngoli fwiri.

12 E mutima gwani! Kituma kikagi ukoli jengiirwi,
unakoli shengusiri?

Ubiikage umulangaaliro gwawe imwa Rurema.
Ye mu ngiza, ye na Rurema wani.
Ee ma! Ngaki shubi múyivuga.

43

Ndi mu tibitira Rurema

1 E Rurema, yaba bandu batakutwaziizi.
Ku yukwo, umbulanire imbere lyabo, halinde ndonge ukuli kwani.
Ee! Ungize mu banabibeesha, na mu banangora-mabi.
2 E Rurema, we ndi mu tibitira.
Aahago! Kituma kiki wanyibagira?
Na kituma kiki wandekeerera ngizagi genda ngaalira?
Si abagoma bagweti bagandibuza bweneene!
3 E Rurema, undumire umulengeerwe gwawe no'kuli kwawe,
bibe byo bigakizi ndongoora.
Binandwale ku mugazi gwawe mweru,
halya handu ho utuuziri wenyene.
4 Haaho, na ngende ha katanda kaawe.
Mukuba, we ngweti ngashambaalira,
unali we busiime bwani.
E Rurema wani, ngakizi kuyivuga, mu kukizi lasa inzeeze.

5 E mutima gwani, kituma kikagi ukoli jengiirwi,
unakoli shengusiri?
Ubiikage umulangaaliro gwawe imwa Rurema.
Ye mu ngiza, ye na Rurema wani.
Ee ma! Ngaki shubi múyivuga.

44

Tugweti tugayihaya mu kati ka Rurema

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Amigirizo ga'baana ba Koora.
2 E Rurema, bashokuluza biitu bakatuganuulira
ngiisi kwo wâli kizi bagirira ku kyanya kyabo.
Yago magambo gooshi, keera tukagayiyuvwirwa.
3 Wâli kizi koleesa ubushobozi bwawe,
mu kuyimula abandu be'mahanga,
wanabahaniiriza bweneene.
Ahandu haabo, wanahabiika bashokuluza biitu, wanakizi bagenduusa.
4 Ikyanya bakanyaga ikihugo, kutâli riiri ku njira ye'ngooti zaabo.
Kutanâli riiri, mbu bwo bahiiti imisi.
Halikago, bakahima ku bushobozi bwawe.
Wâli bakuuziri.
No'bulangashane bwa ku malanga gaawe, bwâli kizi bamolekera.

5 Uli Rurema wani, unali mwami wani.
We mu kyula, halinde beene Yakobo banakizi hima.
6 Kuli ku misi yawe, kwo tuli mu hima abagoma biitu.
Tuli mu bakandagira kwi'ziina lyawe.
7 Ndabiisiri umulangaaliro ku muheto gwani.
Kiri ne'ngooti yani, itali yo yangatuma ngaahima.

8 Haliko, we katuhimira abagoma biitu,
halinde banateezibwa ishoni.
9 Tuli mu shiiba tugweti tugayihaya mu kati ka Rurema.
Tuganagenderera ukukizi yivuga iziina lyawe imyaka ne'myakuula.

10 Si buno, keera watujandaga, wanatubonia ishoni,
utanaki gweti ugagenda kuguma na'basirikaani biitu!
11 Ukatuyimula imbere lya'bagoma biitu,
kyanatuma bagatushahula ibindu.
12 Ukatutangaga nga bibuzi íbigagendi baagwa,
wanatushabulira hala mu mahanga.
13 Ukatuguliisa, twe bandu baawe, ku bindu biniini naaho.
Ee! Si ndaako kamaro ko ukabilonga mwo!
14 Ukaleka abatuulani biitu bakizi tuyamiriza.
Bâli kizi tuhonyoleza, iri banatutyoza.
15 Ee! Ibinyamahanga bikoli gweti bigatutyoza,
iri binatuzuugiza amatwe.
16 Ndi mu mala umulege-rege gwoshi ndeteriirwi.
Amalanga gaani gayijwiri ishoni.
17 Bagweti bagandukiiriza, iri banannegura bweneene.
Yabo bagoma bagweti bagaahiga naaho kwo baganyihoola.

18 Kundu tutazindi kuyibagira, tutanazindi hongola ikihango kyawe,
haliko yibi byoshi keera byatutibukira kwo.
19 Imitima yitu itazindi kuhinduka,
tutanazindi janda injira yawe.
20 Kundu kwokwo, wanatujigira mwi'shamba,
halinde twanagendi janganulwa-janganulwa ne'mirunga.
Wanatulekera mu kihulu kya namudidi.
21 E Rurema witu, túkibe tukayibagira iziina lyawe,
tunatibitire imwe'migisi,
22 nga keera ukamenya.
Mukuba, we mu menya íbiyifundereziizi mu mitima yitu.
23 Hi'gulu lyawe, tuli mu girwa nga bibuzi íbikola bigagendi baagwa.
Bali mu tuharuura nga bibuzi byo'kugendi yitwa naaho.*

24 E Nahano, kituma kiki uki gwejiiri?
Uvyukage maashi! Utaleke tuteereke imyaka ne'myakuula.
25 Kituma kiki watubisha amalanga gaawe,
unakoli yibagiiri amagoorwa giitu, na'malibu giitu?
26 Tukagoka, halinde tukoli lambamiri mu luvu.
Amalanga giitu, tugayisiizi halinde kwi'daho.
27 Uyimukage, maashi, uyiji tutabaala.
Bwo uyamiri ukuuziri abandu bweneene,
uyiji tukiza.

---

* **44:23 44.23** Barumi 8.36.

45

Inyimbo zo'mulengo

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Amigirizo ga'baana ba Koora. Ul-
wimbo lwo'bugeni.
2 Umutima gwani guyijwiri mwa'magambo manunu-manunu.
Kwokwo, ngola ngayimbira mwami inyimbo zo'mulengo.
Yizo nyimbo, ululimi lwani lugazirongorora bwija,
ngo'mundu úyiji bweneene ukuyandika.

3 Ewe! Si ubuyahiri bweneene, ukuhima abashosi booshi!
Na mu kudeta, ugweti ugarongorora amagambo manunu.
Ee ma! Rurema akugashaniiri, halinde imyaka ne'myakuula.
4 E ndwani, ugirage uhagate ingooti yawe.
Ukizi gingikwa, iri unayerekana ubulangashane bwawe.
5 Ngahwe! Ushokolage injira, uli ku fwarasi, unakizi gendi gira
ibye'kisoomeza.
Ugendi lwira ukuli, no'butuudu, na íbikwaniini.
Ukoleese ubushobozi bwawe, mu kugendi hima.
6 E mwami, imyambi yawe kwo iri myugi,
ikizi beruuza mu mitima ya'bagoma baawe.
Abandu ba'mahanga, bakizi fukama mu magulu gaawe.
7 E Rurema, ikitumbi kyawe kigayama ho imyaka ne'myakuula.
Uganakizi twala ku njira íkwaniini.
8 Ukuuziri íbikwaniini. Haliko amabi goohe, ugashombiri.
Kyo kikatuma Rurema wawe akakukuza, ube hi'gulu lya'biinyu.*
Anakushiiga amavuta mu kati ko'bushambaale.
9 Ibyambalwa byawe biri no'muhongolo mwija gwa'malaasi na
gwe'huudi,
na gwo'mudalasiini.
Ubwatiiri mu nyumba ílimbisiibwi na'mahembe ge'njovu.
Banali mu kushambaaza ne'nyimbo íziri mu lasibwa mu binubi.
10 Mu bagweti bagakukunga, muli abaluzi-nyere.
No'luhande lwawe lwe'lulyo, hayimaaziri umugoli,
alimbisiibwi no'bungeni-ngeni úbukagirwa mu nooro ye'Hofiiri.

11 E muluzi-nyere, uyuvwirize amagambo gaani, unagayitoneese kwo.
Uyibagirage abe'mwinyu, kiri na beene winyu.
12 Si ubuyahiri ngana-ngana! Kinatumiri mwami akuhemukiiri.
Ku yukwo, ukizi músimbaha. Mukuba, ye yibalo.
13 Abagale be'Tiiro bagayiji kutengula,
banakizi looza kwo ubatabaale.

14 Umuluzi-nyere agweti agakulindirira mu kisiika kyage.
Ayambiiti ikanju lye'ndobe-ndobe ze'nooro.
15 Ee! Akoli yambiiti ibyambalwa bye'ndobe-ndobe.
Anakola mu genda, aherekeziibwi na'banyere bingi,
bagweti bagamútwala mu mwa mwami.
16 Ikyanya bagweti bagarongoorwa imunda mwami,
bali mu shambaala ngana-ngana ku kisegengo.

---

* **45:8 45.8-10** Baheburaniya 1.8-9.

Kwokwo, bagweti bagayingira mu kajumiro.

17 E mwami! Abaluzi baawe bo bagayima ahandu ha bashokuluza baabo.
We gabayimika, babe bo bagatwala mu kihugo kyoshi.
18 Ngaagira iziina lyawe likizi huuzibwa mu bibusi byoshi,
halinde abandu ba'mahanga gooshi bakizi kuyivuga imyaka ne'myakuula.

46

Nahano, tuyamiinwi

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya'baana ba Koora. Luli mu yimbwa kwi'zu lihanike.
2 Rurema ye mu kizi tulanga, ye na misi yitu.
Ku kyanya tuli mu ba mu makuba, ali mu kizi tutabaala.
3-4 Kwokwo tutangayoboha, kundu ikihugo kyangabereka,
ne'migazi inajugumbane, inagendi yihongoleka mu nyaaja.
Ee! Tutangayoboha, kundu inyaaja yangakundula,
inabirindule, halinde inabe ikola bitwange.

5 Mu kaaya ka Rurema, muli ulwiji.
Amiiji gaalwo, gali mu shagalusania.
Yako kaaya, kali keeru bweneene,
hanali ho Rurema yenyene atuuziri, ulya úli hi'gulu lya byoshi.
6 Na bwo Rurema ali mwo, katâye shaganibwe.
Si agayiji katabaala ku lukula.
7 Amahanga gakola mwa'kavulengo.
Amaami ganagweti gagashaabuka.
Ee ma! Rurema agweti agayiberekania kwi'zu,
ikihugo kinayami jongoloka.
8 Nahano wo'bushobozi bwoshi ali kuguma na nyiitu.
Ee! Rurema wa Yakobo, ye tuli mu sikama mwo.

9 Muyiji bona ngiisi byo Nahano keera akagira,
mulole ngiisi kwo akaleeta akahumbwe mu kihugo.
10 Agweti agaamala izibo,
halinde ukuhisa ha'mahanga gooshi gahekiiri.
Agweti agavuna imiheto, wa koto! Na'matumu, ali mu gajajagula.
Kiri ne'siribo, ali mu zisiriiza.
11 Agweti agaadeta: «Muhulikage! Mumenye kwo nie Rurema.
Ngakizi huuzibwa mu mahanga gooshi.
Ee! Ngahuuzibwa hooshi mu kihugo.»

12 Nahano wo'bushobozi bwoshi ali kuguma na nyiitu.
Rurema wa Yakobo, ye tuli mu sikama mwo.

47

Nahano ali hi'gulu lya byoshi

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya'baana ba Koora.
2 Mwe bandu ba'mahanga gooshi, mukomere Rurema amagasha.

Mumúbandire akabuuli, iri munashambaala ngana.
3 Mukuba Nahano alyagagi hi'gulu lya byoshi.
Anali ye mwami mukulu hi'gulu lya'mahanga gooshi.
4 Akatuhimira ibinyamahanga,
anabibiika mwi'dako lya'magulu giitu.
5 Kino kihugo kyo tutuuziri mwo,
Nahano ye katutoolera kyo.
Mukuba, twe beene Yakobo,
anali mu yiyuvwa hi'gulu liitu, anatusiimiri.
6 Rurema akoli shoniri ku kitumbi kyage kyo'bwami.
Abandu bagweti bagamúbandira akabuuli, awi yiyi yiyi!
Ne'bibuga binadihirizibwe.
7 Mukizi yimbira Rurema inyimbo zo'bwivuge.
Ee! Mukizi múyimbira.
Mukizi yimbira mwami inyimbo zo'bwivuge.
Ee maashi! Mukizi múyimbira.
8 Mukuba Rurema ye mwami wa'mahanga gooshi.
Ku yukwo, mukizi múyimbiraga inyimbo zo'bwivuge.
9 Rurema ye mwami hi'gulu lya'bandu ba'mahanga gooshi.
Abwatiiri ku kitumbi kyage kyeru kyo'bwami.
10 Abakulu ba'mahanga keera bakuumana,
banatuyibiika kwo, mu kuyikumba Rurema wa Hiburahimu.
Ee ma! Abaami be'kihugo bali be'mwa Rurema.
Yehe, ye mu huuzibwa bweneene.

48

Rurema atuuziri mu kaaya ke'Sayuni

1 Izaburi ya'baana ba Koora.
2 Nahano ali mukulu bweneene.
Anakwaniini ukukizi huuzibwa mu kaaya ke'Sayuni, kwo kayubasirwi ku mugazi mweru.
3 Emwe! Yugwo mugazi, guli gwe'mwa Rurema.
Guli mula bweneene, gunabuyahiri ngana-ngana.
Guli gwe'mwa mwami mukulu,
gunagweti gugashambaaza amahanga gooshi.
4 Yako kaaya, Rurema yenyene atuuziri mu nyumba zaako.
Anayijikiini kwo ye luzitiro lwako.

5 Yako kaaya ke'Sayuni, abaami bâli koli kuumaniri kuguma,
gira bagendi kateera.
6 Haliko, iri bakakabonaga, banasoomerwa ngana.
Banagwatwa ne'kyoba, banayami puumuka.
7 Bâli koli jugumiri,
banalyanirwa ngo'mukazi úgweti úgaliibwa no'mukero.
8 E Rurema! Kiri na'mashuba ge'Tarasisi, ukagashereeza lwoshi,
mu kukoleesa ikihuhuuta ukulyoka isheere.

9 Ngiisi byo tukayuvwa hi'gulu lya Sayuni, tukabiyibonera twenyene.
Kali kaaya ka Rurema, Nahano wo'bushobozi bwoshi.
Yenyene agakasikamya imyaka ne'myakuula.

10 E Rurema! Ikyanya tugweti tugayiji kuyikumba mu nyumba yawe,
tuli mu yitoneesa hi'gulu lyo'rukundo lwawe úluyamiri ho.
11 Ukuboko kwawe kwo'bushobozi, kuyijwiri amiija,
ni'ziina lyawe liyijikiini hooshi.
Kyo kitumiri ugakizi yivugwa, halinde he'kihugo kihekiiri.
12 Abandu be'Sayuni bakizi shambaala.
Abandu be'Buyuda bakizi shagaluka.
Mukuba, uyamiri ugweti ugaatwa imaaja mu kati ko'kuli.

13 Emwe! Muyiji tanduula akaaya ke'Sayuni.
Mukizi genda mugakazunguluka mwo, iri munaharuura inyingo íziri ku luzitiro lwako.
14 Mukizi loleekeza ngiisi kwo bisikamiri.
Na kwakundi, munakizi yitegeereza ne'nzitiro zaako.
Kwokwo, lyo mulonga ukuganuulira ábagaki yiji butwa kwokuno:
15 «Rurema, ali Rurema witu we'myaka ne'myakuula.
Ye gakizi turongoora, halinde ku mberuuka.»

49

Umundu atagayama ali ho

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya'baana ba Koora.
2 Mwe bandu mweshi, muyuvwagwe yiri igambo.
Muyuvwirize bwija, kiri na mwe mutuuziri mu mahanga.
3 E bakulu na niinyu mwe bagunda, mutegage amatwiri.
E bagale na niinyu mwe bakeni, muyuvwirize mweshi.
4 Mu kanwa kaani, mugahuluka amagambo go'bwitegeereze,
ganali mu sobanulirana.
5 Ee! Ngamúsobanulira imigani.
Kiri ne'sakuuzo, ngazirimbuula, mu kulasa ikinubi.

6 Niehe, kundu nangahikirwa ne'siku mbi,
na banangora-mabi banabe bagweti baganzokanana,
haliko ndâye yobohe.
7 Boohe, bagweti bagabiika umulangaaliro ku bugale bwabo,
banagweti bagabuyihayira bweneene.

8 Kundu kwokwo, ndaaye mundu úwangaguluula uwabo mu lufu.
Ndaanaye úwangaheereza Rurema ingwati, mbu lyo'mundu agenderere ukulama.
9 Si ingwati yo'kuguluula umundu mu lufu, iri ne'kishingo bweneene!
Kundu angatanga ibindu katundu, bitâye kwire.
10 Ndaanaye mundu úwangagenderera ukulama imyaka ne'myakuula.
Si booshi bali ba kufwa naaho.
11 Bibonekeriiri kwa'bitegeereza bali mu fwa.
Kiri ne'bizeeze na'bahwija, nabo bali mu fwa,
banasigire abandi ubugale bwabo.
12 Na kundu bâli kizi yinika amatongo amaziina gaabo,
haliko bagakizi beera mu maherero gaabo imyaka ne'myakuula.
Ee ma! Yago maherero, go gagaaba nyumba zaabo,

halinde ukuhisa ku bibusi byoshi.
13 Umundu, kundu angaba ali mugale bweneene,
halikago yenyene atagayama ali ho.
Si ali mu fwa naaho, nga bitugwa.
14 Yabo bahwija, kundu bangamenyekana kwo bo bali bitegeereza,
banakizi na yilangaalira,
haliko ku mbeka, bali mu fwagaga nga'bandi.
15 Balyagagi nga bibuzi íbiri mu sholerwa, halinde mu shinda.
Narufu ye mungere wabo.
Iri bugaakya, ábasimbahiri Rurema bagaaba bo bakulu baabo.
Si yabo bahwija, bagaaba bakolaga hala ne'nyumba zaabo mbamu.
Na'magala gaabo, ganayame gaboliiri naaho i kuzimu.

16 Haliko niehe, Rurema agangiza mu shinda, na njubi ba mugumaana.
Ku kasiisa, yenyene agandyosa mwo.

17 Iri wangabona umundu keera agala,
anabe akoli hiiti ibindu kanyamwala, utagangaanwe.
18 Si ikyanya agaafwa, ndaahyo agatwala.
Yubwo bugale bwage, atagabugendana.
19 Ku kyanya akiri ho, kundu ali mu detwa kwo agashaniirwi,
na kundu abandu bagweti bagamúyivugiiriza hi'gulu lyo'kugenduukirwa kwage,
20 haliko agagendi gwana bashokuluza baage i kuzimu.
Yabo booshi, batâye ki bone umulengeerwe.
21 Umundu úbuziri ubwitegeereze,
kundu angaba ali mugale,
haliko ukufwa, agaafwa.
Mukuba, alyagagi nga kitugwa.

50

Mukizi yiji deta kongwa imwa Rurema

1 Izaburi ya Hasafu.
Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi agweti agaadeta.
Agweti agaberangira abandu booshi ba mu kihugo,
ukulyokera isheere halinde imuga.
2 Rurema alangashiini bweneene mu kaaya ke'Sayuni.
Yako kaaya kaage nako, kabuyahiri ngana-ngana.

3 Rurema witu agayija, ataganahulika.
Umuliro guli mu jigiivya imbere lyage.
Ne'kihuhuuta kiri mu huusa ha butambi lyage.

4 Rurema, ikyanya agaatwa imaaja za'bandu baage,
agahamagala igulu ne'kihugo, biyiji ba tumasi.
5 Agababwira kwokuno: «Keera n'ganywana ikihango na'bandu baani,
ku njira yo'kutanga amatuulo.
Aaho! Yabo booshi, mugendi bakuumania.»
6 Rurema ye mutwi we'maaja.
Kwokwo, igulu ligweti ligatanga ubumasi kwo ali wo'kuli.

7 «E Bahisiraheeri, muli bandu baani.
Naani nie Rurema winyu.
Kundu kwokwo, mundege amatwiri, gira ndete.
Ngolaga ngatanga ubumasi bwo'kumúlega.
8 Iri nangaba ngweti ngamùkanukira,
kutali mbu bwo mugweti mugandangira amatuulo,
kandi iri mbu bwo muli mu kizi leeta ibitugwa byo'kusiriiza ha katanda kaani.
9 Emwe! Ndayifwijiri kwo munjaagize ishuuli mwi'ruli.
Kiri ne'mbene ziinyu, ndaki ziloziizi.
10 Inyamiishwa zooshi za mu lubako, si ziryagagi ze'mwani!
Kiri ne'ngaavu íziragiiri ku migazi bihumbi, ziri ze'mwani.
11 Ngiisi kanyuni, nyiji-nyiji ngiisi ho kali ku mugazi.
Kiri na ngiisi íbiri mu genda-genda mu mbingiro, biri bye'mwani.
12 Nga nangashalisiri, ndangakubwiziri.
Haliko, ikihugo na byoshi íbikiri mwo, biri bye'mwani.
13 Aaho! Ka utoniragi kwo ngweti ngaalya inyama ze'shuuli?
Kandi iri, ngweti ngaanywa umuko gwe'mbene? Nanga, maashi!
14 Si byo ndoziizi, kwo mukizi yiji deta kongwa imwani.
Na ngiisi byo mukandagaania, mukizi bindangira.
Si nie Rurema úli hi'gulu lya byoshi!
15 Ku kyanya uli mu makuba, undabaaze.
Ngakukiza! Naawe unakizi ngingika.»

16 Haliko, nangora-mabi yehe, Rurema agweti agamúbwira kwokuno:
«Ewe! Kituma kikagi wangashubi deta hi'gulu lye'maaja zaani?
Na kituma kiki wangakizi ganuula hi'gulu lye'kihango kyani?
17 Si ikyanya bagweti bagakuyerekeza, uli mu banegura!
Unali mu shemya amagambo gaani ha butambi.
18 Ikyanya ugweti ugaabona umuzimba,
uli mu yami múyibiika kwo.
Unali mu komeerana na'bashule.
19 Uyamiri ugweti ugaadeta íbitali nga byo.
Unagweti ugakizi yifunda mu bibeesha.
20 Uyamiri ugweti ugagamba mwene winyu.
Kundu ali mwene winyu ye mubutanwa,
si ugweti ugamúlega.
21 Birya byoshi, ikyanya wâli kizi bigira, nâli yihulikiiri.
Aahago! Ka kyo kitumiri ukoli toniri kwo ndi nga we?
Nanga, maashi! Si buno, ngakukanukira ngana-ngana!
Na ngulegeereze ku bweranyange.

22 «Buno, mukoli nyibagiiri.
Aahago! Yaga magambo gaani, mutee gayisaliza kwo.
Buzira kwokwo, ngamùjanganula-janganula,
ndaanaye úgaki mùkiza.
23 Ngiisi úgweti úgandangira ituulo lyo'kudeta kongwa,
yoyo ye mu nzimbaha.
Si nie Rurema!
Ngiisi úgakizi ngulikira, ngakizi múkiza.»

51

Amahuuno go'kuyilega ibyaha

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
2 Ikayandikwa ku kyanya mwami Dahudi akagira ubushule na
Batisheeba, umuleevi Natani anayiji múyerekeza.
3 E Rurema! Keera nahuba bweneene. Kwokwo, ungejeerere.
Yago mahube gaani, ugahotolage.
Si indengeerwa zaawe ziri za kahebuuza!
No'rukundo lwawe lutâye male.
4 Kwokwo, yago mahube gaani gooshi, ugashukage,
halinde ibyaha byani bilonge ukuyeruusibwa.

5 Amahube gaani, ngayiji bwija.
Ibyaha byani biyamiri biri imbere lyani.
6 Ikyanya n'gagira ibyaha, lyo n'gakuhubira. Ee! Ndaaye gundi ye n'gahubira.
Keera nagira amabi bweneene mu masu gaawe.
Ku yukwo, ikyanya ugweti ugandwira ulubaaja kwo nahuba,
bibonekeriiri kwo uli wo'kuli.*
7 Ukulyokera ikyanya maawe akaheeka inda yani,
yibyo byaha, byâli kola-kola mu nda yani.
Kwokwo, ikyanya n'gabutwa,
nâli koli tuuziri ndi munabyaha.
8 Kundu kwokwo, uloziizi kwo'mundu akizi tuula mu kuli.
Ku yukwo, unyigirize, mbe mwitegeereza.

9 Unyeruuse ne'hisopo, halinde mbe mweru.
Unjuke, na mbe mweru kahengura, ukuhima ulugungu.
10 Uleke njubi shagaluka ku bushambaale.
Kiri na'mavuha go ukafutiiriza, nago galonge ukushambaala.
11 Yibyo byaha byani, ubiheerezagye ingoto.
Na'mabi gaani, ugahotolage.

12 E Rurema, we kongwa! Umbiikage mwo'mutima muhyahya úguyeruusiri.
Ungalulire mwo'mutima úgugabeera haguma na haguma.
13 Utanyimule, mbu njaage imbere lyawe.
Utanandyose mwo'Mutima gwawe Mweru.
14 Haliko, ungizagye, halinde ndonge ukushubi shambaala.
Unambiike mwo'mutima gwo'kusimbaha, gukizi ngania.
15 Haaho, lyo ngakizi yigiriza abanabyaha ibye'mwawe.
Ee ma! Ngabagalulira imwawe.

16 E Rurema, Lukiza wani! Bwo nayitana, nayikululira umwama bweneene.
Aaho! Yugwo mwama, ugunjaagize.
Kwokwo, lyo ngakuyimbira, bwo ugweti ugakizi gira íbikwaniini.
17 E Nahano, unyigulage akanwa,
halinde lyo ngizi kuyivuga imbere lya'bandu.

---

* **51:6 51.6** Barumi 3.4.

18 Nga wangasimisiibwi na'matuulo go'kubaagwa, njuba ngakuleetera go.
Haliko yago matuulo go'kusiriiza, utagaloziizi.
19 Si amatuulo go uloziizi, guli mutima úgukoli noziri.
E Rurema, umutima úgukoli noziri,
gunakoli yibiisiri haashi, utagagugayiriza.

20 E Rurema, we kongwa! Iri wangalooza,
wangagenduusa akaaya ke'Sayuni,
wanganasikamya inzitiro zaako.
21 Haaho lya'matuulo gagakizi tangwa ku njira íkwaniini.
Ee! Yibyo bitugwa binashubi siriizibwa,
halinde unabishambaalire.
Kiri ne'shuuli zinashubi kizi tangwa ku katanda kaawe.

52

Rurema agaki hana abanabwikangaate

1-2 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Amigirizo ga Dahudi, ku kyanya Dohegi we'Hedoomu akagendi lega Dahudi imwa Sahuli kwo keera agenda imwa Ahimereki.
3 E ndwani ngulu, kituma kiki ugweti ugayihaya,
mbu bwo uli mu kizi gira íbitali nga byo?
Si ugweti ugayihaya ubwakya-ubwayira,
unayiteziizi ishoni imbere lya Rurema!
4 Uli mu shiiba ugashungika ukushereezania naaho.
Akanwa kaawe kagweti kagakera nga higembe hyugi.
Unagweti ugakizi deta ibibeesha ngiisi kyanya.
5 Ho wangakunda amiija, ukoli kuuziri amabi naaho.
Na ho wangakunda ukuli, ukoli kuuziri ibibeesha.
6 Si ufitiirwi naaho ku magambo go'kushereezania,
unayamiri uli mu beesha!

7 Ku kasiisa, Rurema agakunyanyaga haashi,
utanâye yinamuke.
Agakulyosa mu kaaya kaawe, anakulashe imbuga.
Agakushikula mu bagumaana, unagendi beera mu bafwiri.
8 Yibyo byoshi, ikyanya abandu bagabibona, bagayoboha Rurema.
Ha nyuma, banakushekeereze kwokuno:
9 «Honyo! Uyu mundu, lolagi íbyamúkoleka kwo.
Si atâli loziizi ukuyegamira Rurema!
Agweti agayihega ku bugale bwage naaho.
Âli loziizi ukuba kihagarusi, mu kukizi shereezania.»

10 Haliko, niehe ndi nge'kiti kyo'muzehituuni,
íkimeziri mu nyumba ya Rurema.
Mbiisiri umulangaaliro gwani ku rukundo lwage,
bwo luyamiri ho imyaka ne'myakuula.

11 E Rurema, bwo uli mwija, ngakizi kubiika kwo'mulangaaliro.
Na bwo ugweti ugakizi tabaalana,

ngakizi kuyivuga imyaka ne'myakuula.
Ee! Ngakizi kuhuuza imbere lya'bandu baawe bataluule.

53

Rurema agweti agalangiiza ábakwaniini

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Luli mu yimbwa ngo'lwimbo
lwo'mwizingeerwe. Amigirizo ga Dahudi.
2 Abahwija bali mu yidesa, ti: Si Rurema, ndaaye!
Yabo bandu, bakoli sherebiiri.
Ngiisi byo bagweti bagaagira, bikoli bihuusiri.
Mu kati kaabo, ndaaye úli mu gira amiija.
3 Rurema, kwo ali mwi'gulu, agweti agalangiiza abandu booshi,
gira alonge ukumenya iri hangaba hali umundu mwenge,
kandi iri úgweti úgamúlooza.
4 Si booshi keera bakahabuka, banakoli sherebiiri!
Ndaaye úli mu gira amiija, kiri no'muguma.

5 Rurema adetaga: «Aaho! Balya banangora-mabi, ka batâye sobanukirwe?
Si batali mu ndabaaza, banali mu janganula abandu baani,
nga bagweti bagavwajagira ibyokulya.»

6 Yabo banangora-mabi, bagaki shenguka ne'kyoba,
kundu byo'kubayoboheesa, ndaabyo.
Abagoma baawe, Rurema agashaabula amavuha gaabo,
gabe mijande-mijande.
Yabo bagoma, si keera akabalahira.
Kwokwo, ugabatetereza ngana.

7 Bwangabiiri bwija Abahisiraheeri balonge ubukize ukulyoka i Sayuni.
Ikyanya Rurema agagalula abandu baage ukulyoka mu mahanga,
beene Yakobo bagakizi shambaala.
Ee ma! Beene Hisiraheeri, bagashagaluka ngana-ngana.

54

Nahano agakizi nzikamya

1-2 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Lulasibwe ne'nanga ze'mirya. Ludesiri hi'gulu lye'kyanya Abaziifu bakagendi bwira Sahuli, ti: «Si Dahudi abishamiri ha kati kiitu.»
3 E Rurema, umbulanire ku bushobozi bwawe,
unangize kwi'ziina lyawe.
4 Uyuvwirize amahuuno gaani, we kongwa.
Undegage amatwiri.

5 Si ibinyamahanga bigweti bigandeera!
Balyagagi balangi bweneene, banaloziizi ukunyita.
Yabo bandu, batatwaziizi Rurema.
6 Kundu kwokwo, Nahano Rurema agandabaala.
Yenyene, agakizi nzikamya.

7 Ngiisi ábagweti bagambangaaniza,

ubasheregeze mu mabi gaabo boonyene.
Ugirage nga kwo ukalagaania, mu kubaminika.
8 E Nahano, ngakizi kutangira ituulo ku mutima úgushenguusiri.
Nganakizi yivuga iziina lyawe, bwo liri liija.
9 Mukuba, keera ukangiza mu makuba gaani gooshi.
Kiri na'bagoma baani, nanabonaga ngiisi kwo bahimwa.

55

Amakuba gaani, Nahano ye gagalola

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Iri mu lasibwa ne'nanga.
2 E Rurema, ikyanya ndi mu kuhuuna, utambeereze ingoto,
si ukizi nyuvwiriza.
3 Ee! Unyuvwirize, unanjuvye.
Si ngoli gweti ngagerania, na ngoli shengusiri.
4 Abagoma baani, bagweti baganyamiriza,
iri bananvutulira amasu.
Bagweti bagakizi nyingiza mu makuba,
banali mu ndeera ku buraakari bwabo.
5 Narufu akoli gweti agandeera.
Kwokwo, umutima gwani gugweti gugapuupa.
6 Bwo ngoli yobohiri, ngweti ngajuguma,
na ngoli humiirwi.

7 Nanadeta kwokuno: «Nga nangabiiragi ne'byubi nga ngunde,
nangabalaziri, na ngende ho ngaluhuuka.
8 Ee ma! Nangayinywereresiri mwi'shamba,
na ngendi tuula yo.
9 Nangapumusiri ikihuhuuta ne'midunda.
Ninanungeere, mbike ho nangalonga umutuula.»

10 E Nahano, balya banangora-mabi, ubabuliisagye ubulyo, maashi,
halinde batakizi yuvwanwa mu ndeto zaabo.
Buno, mbwinagi ngiisi kwo bakola mu langama,
banali mu longoozania mu kaaya.
11 Ubushigi ni'zuuba, bagweti bagazunguluka mu kaaya,
iri banalibuzania, no'kuvyulana mwe'nzigo.
12 Si bali mu shereeza-shereeza hooshi mu kaaya.
Banagweti bagakizi biikirana ibikando,
iri banakizi beesha-beesha.

13 Uyo úgweti úganduka, nga angabiiri ali mugoma wani,
nangamúyigenderiiri.
Umushombani wani, nga angabiiri ye ndusiri,
njuba ngagendi múyibisha.
14 Haliko ulya mugoma, kiziga ali wehe, we tutuliinwi.
Si we mwira wani wa vyuka-ngwejere!
15 Twâli kizi ganuulira kuguma mu ngoome nyiija.
Twanâli kizi gendanwa ku kisegengo,
mu kugenda iwa nyumba ya Rurema.

16 Yabo bagoma baani, si amabi naaho, go gakoli yijwiri mu mitima yabo!
Aaho! Narufu abakange,
banagendi ziikwa mu shinda bakiri bagumaana.

17 Haliko niehe, ngakizi tabaaza Nahano Rurema,
halinde anangize.
18 Ndi mu shiiba ngweti ngalibuuka,
kushaagira shesheezi, halinde kalenge-renge, kiri na'kabigingwe.
Ikyanya ngweti ngamúlirira, mbu andabaale,
ali mu kizi yuvwa izu lyani.
19 Kundu abagoma baani bali kanyegete,
banabe bagweti bagandeera,
haliko Rurema agakizi nguluula,
na njaage mwi'zibo buzira kukomeresibwa.
20 Rurema atwaziri imyaka ne'myakuula.
Ne'kyanya aganyuvwa, agabonia abagoma baani ishoni.
Mukuba, boohe, batamúsimbahiri,
batanaloziizi ukujanda amabi gaabo.

21 Ulya úshuba mwira wani, kundu tukanywana ikihango twe naye,
haliko anagendi kihongola, anayiji ndeera.
22 Kundu amagambo gaage gali ga kulembuusania,
si mu mutima gwage, muyijwiri naaho inzaliro zo'kukizi teerania.
Amagambo gaage, kundu gali mu nozania nga mavuta,
si gali mu yiji kerana nga ngooti.

23 Ewe! Ikyanya uli mu longaga amakuba,
ulekage Nahano abe ye gagalola.
Yenyene agakizi kuhahala.
Atagaaleka umundu mwija kwo atibukire haashi.

24 E Rurema, banangora-mabi bagweti bagatebana, iri banayitana.
Kundu kwokwo, ugaki balindimulira i nakwere.
Kundu ukabaheereza isiku nyingi, mbu balame,
si batagaahisa kiri ne'kihande kyazo.
Haliko niehe ku luhande lwani, ngubiisiri kwo'mulangaaliro.

56

Ndaakikyo kyoba, bwo ndangaliiri Rurema

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi, ku kyanya Abafirisiti bakamúgwata mu kaaya ke'Gaati.* Luli mu yimbwa ngo'lwimbo lwi'humba íriri mu yisunga mu biti bye'myalooni.
2 E Rurema, unyuvwirwe indengeerwa.
Si abandu balangi bagweti bagandambiriza.
Bali mu shiiba, bagweti bagandeera,
3 iri banangamba umulege-rege gwoshi.
Bali mu yiji ndeera ku bwikangaate, banali katundu.

* **56:1 56.1** 1 Samweri 21.11-13.

4 Ikyanya ndi mu yoboha,
ndi mu biika Rurema kwo'mulangaaliro.
5 E Rurema, ngweti ngakuyivuga hi'gulu li'gambo lyawe,
na ngweti ngakubiika kwo'mulangaaliro.
Kwokwo, ndagateerwa ne'kyoba.
Si balya bandu bo'kugendi fwa, ndaakwo bangaki ngira!

6 Balya balangi, bali mu shiiba bagweti bagashobania amagambo gaani.
Banali mu kizi shungika amagambi mabi hi'gulu lyani.
7 Bali mu shiiba bandegiiri, gira balole ho ndi mu fina.
Bafitiirwi naaho kwo banyite.
8 E Rurema, utabaleke kwo bafuushuke.
Haliko, ubatindimaze ku buraakari bwawe.
9 Yulu lwimbo lwo'kukubululukira, ulukengeere, maashi!
Imigenge yani, ukizi gisingula mu kibuhu,
bwo ikoli yandisirwi mu kitaabo kyawe.
10 Ikyanya ngatabaaza Rurema,
abagoma baani bagayami galukira inyuma.
Kwokwo, lyo ngaamenya kwo Rurema ali uluhande lwani.
11 E Nahano Rurema, ngweti ngahuuza Igambo lyawe.
Ee! Ndi mu lihuuza bweneene.
12 Na bwo ngubiisiri kwo'mulangaaliro, ndagaki teerwa ne'kyoba.
Umundu, kutagi kwo agashubi ngira?

13 E Rurema, ngiisi byo n'gakulagaania, ngola ngabigira.
Ee! Mu kudeta kongwa, ngakutangira ituulo.
14 Mukuba, wâli kizi ndanga, ndabambaajire,
wanakizi ngiza mu lufu.
Kwokwo, ngakizi genda ndi kuguma na Rurema.
Mu mulengeerwe gwage, mwo muli ubulamu.

57

Ngweti ngatakira Rurema

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi, ku kyanya akapuumuka Sahuli halinde mu lwala. Luli mu yimbwa ngo'lwimbo «Utakizi shereeza».
2 E Rurema, si ngola mu libuuka bweneene!
Aaho! Unyuvwirwe indengeerwa.
Buno ngweti ngatibitira imwawe, mu kimbehwa kye'byubi byawe,
halinde yago malibu gatee lenga.
3 Ngweti ngatakira Rurema, bwo ali hi'gulu lya byoshi.
Ee ma! Ngiisi byo ashungisiri, agabingirira.
4 Agweti agandabaala ukulyoka mwi'gulu, anangize.
Ali mu ba anguuziri, mu kuyemeerana.
Si abagoma baani boohe, ikyanya bagweti bagandambiriza,
Rurema ali mu kizi bayogogoza.

5 Yabo bagoma bagweti baganzokanana nga ndare,
gira balonge ukunjanganula.
Amiino gaabo galyagagi muugi,

nga matumu, na nge'myambi.
Ikyanya bali mu deta,
amagambo gaabo gali mu tumitana nga ngooti.

6 E Rurema, ukizi huuzibwa áhali hi'gulu lya mwi'gulu.
Ubulangashane bwawe bukizi tanguula mu kihugo kyoshi.

7 Balya bagoma bakoli yinisiri imibashu, mbu lyo bangwasa.
Kyo kitumiri ngoli shengusiri bweneene.
Banali mu humba ubuhya, gira nyiji butibukira mwo.
Kundu kwokwo, bulya buhya, bali mu buyihongoleka mwo boonyene.

8 E Rurema, umutima gwani gusikamiri.
Ee! Gukoli sikamiri ngana-ngana.
Kwokwo, ngakizi kuyimbira, mu kukuyivuga.
9 E mutima gwani, uvyukage! Kiri ne'nzeeze ne'nanga, muvyuke.
Ngavyula umukyo no'lwimbo lwani.

10 E Nahano, ngakizi kuyivuga imbere lya'bandu booshi.
Na ngizi kuyimbira inyimbo zo'kukuhuuza mu binyamahanga.
11 Mukuba, urukundo lwawe luhisiri halinde mwi'gulu.
No'bwemeera bwawe buhisiri mu bibungu.
12 E Rurema, ukizi huuzibwa mwi'gulu.
Ubulangashane bwawe, bukwirage hooshi mu kihugo.

58

Rurema ye mutwi we'maaja

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa ngo'lwimbo «Utakizi shereeza.»
2 E batwali, ka muli mu deta ukuli? Nanga, maashi!
Si mugweti mugatwira abandu imaaja ku njira za kundi-kundi!
3 Mu mitima yinyu, mushungisiri íbitali nga byo.
Munagweti mugakizi shereeza hooshi mu kihugo.

4 Banangora-mabi bali mu butwa bali bihabusiri mu mabi gaabo.
Bakoli teeresiri, banali mu deta-deta ibibeesha naaho.
5 Amagambo gaabo gagweti gagakizi yitana nga manjoka-njoka.
Banali banduuvwa, nga hinakirindi.
6 Ee ma! Kundu abafumu bagweti bagaalasa inyimbo nyija bweneene, hitaziyuvwiti.

7 E Nahano Rurema, yabo bandu, ubakuulage amiino.
Ee! Bwe'mihenga yabo iri nga ye'ndare, ugihoohole.
8 Imyambi yabo ikizi vunika-vunika.
Bakizi nyerera, nga miiji ágali mu lenga mu mushenyu.
9 Ee! Banyerere nga kwe'kishongo kiri mu nyerera mwi'zuuba.
Banabe ngi'bunda íryashalamuka, buzira kubona izuuba.
10 Rurema agayami baminika duba-duba,

ukuhima kwe'nyungu ziri mu longa ukuduuta ku muliro
gwe'shaali.

11 Balya banangora-mabi, ikyanya bagaahanwa,
lya'bandu bo'kuli bagashambaala,
iri banakizi fina mu muko gwabo.
12 Kwokwo, abandu banadete:
Rurema agweti agatwira abandu ulubaaja ku njira íkwaniini,
halinde abandu biija bakizi longa ukuhembwa.

59

Abandu balangi bakoli ndegiiri

1 Imwo'mwimangizi we'nyimbo. Izaburi ya Dahudi, ikyanya Sahuli akalungika abashosi, bakizi loleekeza inyumba ya Dahudi, gira bamúyite. Luli mu yimbwa ngo'lwimbo «Utakizi shereeza.»
2 E Rurema wani, ungizagye mu bagoma, we kongwa!
Ikyanya bali mu ndeera, ukizi njuutira.
3 Si balyagagi banakuhambwa, banali mu yitana!
Kwokwo ubangize mwo.

4 Lolaga, e Nahano! Abandu balangi bakoli ndegiiri.
Bagweti bagaagira igambi libi hi'gulu lyani,
kundu ndazi bahubira, ndaanabyo byaha ngiziri.
5 Ee! Kundu ndaabwo buhube nagira,
haliko bakola mu yiji ndeera.

E Nahano, vyukaga, maashi!
Ulolage ngiisi kwo nagooka, unayiji ndabaala.
6 E Rurema wa'Bahisiraheeri! Si uhiiti ubushobozi bwoshi!
Aaho! Yimukaga! Bwo yibyo binyamahanga balyagagi biitani,
ubahane booshi.
Si bagweti bagayihindulirana! Kwokwo, utabakejeerere.

7 Balya bagoma, si bali mu galukaga kabigingwe,
banakizi sokanana akaaya, iri banamoka nga tubwa!
8 Ewe! Yuvwa ngiisi kwo bagweti bagatukana.
Amagambo gaabo gali mu kerana nga ngooti nyugi.
Si bagweti bagayitoneesa kwo ndaaye úli mu bayuvwa!*
9 E Nahano! Yibyo binyamahanga, si ugweti ugabishekeereza,
iri unabihonyoleza ngana.

10 E Rurema, we ngweti ngatibitira, unali mu mbeereza imisi.
Kwokwo, ngulindiriiri.
11 Uyamiri unguuziri.
Unagweti ugashokola injira imbere lyani,
halinde ndonge ukuhima abagoma.

12 E Nahano, utalunguli bayita,
gira abandu bakizi bakengeera.

---

* **59:8 59.8-10** Barumi 3.15-17.

Ubashaabule naaho, gira bakizi genda bagajeba-jeba.
Unakizi batindimaza ku bushobozi bwawe.
13 Bwo bagweti bagayiheemya, ubagwakize mu bwihemye bwabo.
Si mu kudeta, lyo bali mu kizi yifunda mu byaha!
Bali mu daakana, no'kubeesherana.
14 Kwokwo, ubasivye ku buraakari bwawe,
halinde bataki be ho.
Haaho, lya'bandu booshi be'mahanga bamenye
kwo we twaziri mu kihugo kye'Hisiraheeri.

15 Yabo bagoma, si bali mu galuka kabigingwe,
banakizi sokanana akaaya, iri banamoka nga tubwa.
16 Bali mu jeba-jeba, mu kulooza byo bagaalya.
Ne'ri batangayiguta, banakizi bwija.

17 Haliko niehe, ngakizi yimba hi'gulu lye'misi yawe.
Ngiisi shesheezi, ngayimba ngiisi kwo uli mu kundana.
We gweti ugakizi njuutira.
Ikyanya nalonga amakuba, we ndi mu tibitira.
18 E Rurema, we misi yani.
Ngakizi kuyimbira inyimbo zo'bwivuge.
Uli busikamiro bwani. We na yamiri unguuziri.

60

Ubutabaazi bwa'bandu buli busha

1-2 Izaburi ya Dahudi, ku kyanya akalwa na'Baharaamu bo'luhande lwe'mbembe, na'be'Zoba, na ku kyanya Yohabu akagaluka anayita Abahedoomu bihumbi ikumi na bibiri, mu ndekeera yo'Muloba. Iri mu yimbwa ngo'lwimbo «Akaaso ke'kihango.» Iri mu tangwa imwo'mwimangizi wa'bimbi.
3 E Rurema, si ukoli turakariiri.
Keera ukatujanda, wanatushaabula.
Kundu kwokwo, we kongwa, ushubi tugalulira imwawe.
4 Keera ukashagania ikihugo, kyanaba ne'milali.
Aaho! Iyo milali, ugizibe. Si ikihugo kiki jugumbiri.
5 Abandu baawe, keera ukabayingiza mu makuba bweneene.
Idivaayi yo watuheereza, keera yatulalusa,
na buno tukola mu bambaajira.
6 Kundu kwokwo, ikyanya abandu bali mu ba bakusimbahiri,
uli mu biika irembera hi'gulu lyabo.
Yiryo irembera, ikyanya bali mu yingira mwi'zibo, liri mu bakania.
7 E Rurema, utukize ku bushobozi bwawe.
Ee! Bwo utukuuziri, utukizagye.

8 Rurema kwo atuuziri ahandu haage heeru, adetaga kwokuno:
«Ikyanya ngaaba keera nahima, ngagaba akaaya ke'Shekemu bihande-bihande.
Ngabunduula ne'ndekeera ye'Sukooti mituli-mituli.
9 Ibihugo bye'Giryadi na bye'Manaasi, biri bye'mwani.
Ikihugo kye'Hifurahimu kiri nga ngofeera yani ye'kyuma.
Abandu be'Buyuda bafumbiiti ingoni yani ye'kyami.

10 Haliko ikihugo kye'Mohabu kyohe, guli mutanga gwo ndi mu karabira mwo.
Ne'kihugo kye'Hedoomu, kyo ndi mu laaviza kwa'magulu.
Abandu be'Bufirisiti, ngakizi bayamiriza kwo nabahima.»

11 Aaho! Nyandagi úgandongoora,
mbike mu kaaya kazitire ke'Hedoomu?
12 Ka utali wehe, e Rurema? Halikago buno, keera watujanda.
Si utakiri mu herekeza abasirikaani biitu mwi'zibo!
13 Ututabaalage, maashi! Tulonge ukuhima abagoma biitu.
Mukuba, ubutabaazi bwa'bandu buli busha.
14 Rurema, iri angaba ali uluhande lwitu, lyo tugaahima.
Ee! Ye gatuhimira abagoma biitu.

61

Ndoziizi kwo ngizi tuula mu nyumba yawe ndaluule

1 Izaburi ya Dahudi, imwo'mwimangizi wa'bimbi. Iri mu yimbwa kwi'zu lyo'lulanga.
2 E Rurema, uyuvwirize ngiisi kwo ngweti ngakulirira.
Bwo ngweti ngakuhuuna, undege amatwiri.
3 Ukulyokera he'kihugo kihekiiri, ngweti ngakuhamagala.
Si umutima gwani gukoli shengusiri.
Kwokwo, undongoore halinde ku lwala úlushuumiri.

4 Ikyanya abagoma bâli kizi gira mbu bandeere,
we wâli kizi njuutira.
Ee ma! We Luzitiro lwani.
5 Ndoziizi kwo ngizi tuula mu nyumba yawe ndaluule,
ngizi langwa mu byubi byawe.

6 E Rurema, keera ukayuvwa ngiisi kwo n'gakulagaania.
Keera wanambeereza ubuhyane mu bakusimbahiri.
7 E Rurema, ubulamu bwa mwami, ubuyushuulage kwe'siku nyingi.
Imyaka yage ihike ku bibusi bingi.
8 Leka mwami akizi twala imbere lyawe,
halinde imyaka ne'myakuula.
Ukizi múlanga mu kuyemeerana,
na mu kukundana.

9 E Rurema, ngakizi yama ngweti ngayimbira iziina lyawe.
Na ngiisi byo n'gakulagaania, ngakizi bikwiza ngiisi lusiku.

62

Mukizi biika umulangaaliro imwa Rurema

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa nge'nyimbo za Yedutuni.
2 Ndi mu kizibwa mu kati ka Rurema naaho.
Munali mwo'mutima gwani gugweti gugaluhuukira.
3 Yenyene naaho ye lwala lwani, ye nali mu ngiza.
Ye siribo yani, ndanâye ki hubagale.

4 Kundu kwokwo, ndyagagi mundu ngana.
Aahago! Mugagenderera ukukizi ndeera halinde mangoki?
Emwe! Halinde mangoki mugakizi ndimba haashi?
Si ngola nga kigo íkikoli kongamiri, kinakola bu hongoka!
5 Yaba bandu basiimiri ukukizi deta ibibeesha.
Keera banashungika kwo bandyose ho ndi mu simbahwa.
Ehee! Ku tunwa twabo, bagweti bagagashanirana.
Halikago mu mitima yabo, bagweti bagadaakana naaho.

6 E mutima gwani, ukizi luhuuka mu kati ka Rurema naaho.
Mu mwage, mwo ngakizi biika umulangaaliro.
7 Yehe naaho, ye lwala lwani, ye nali mu ngiza.
Yehe, ye siribo yani. Kwokwo, ndâye ki hubagale.
8 Ubukize bwani no'lushaagwa lwani, bilyosiri imwa Rurema.
Mukuba, ye gweti úganjuutira, ye na lwala lwani.
9 E bandu, mukizi biika umulangaaliro imwa Rurema.
Munamúyerekage byoshi íbiri mu mitima yinyu.
Mukuba, ye mu tushuutira.

10 Si abandi booshi, balyagagi nga muuka naaho!
Abatwali na'bagunda, booshi bali busha ngana.
Nga booshi bangaleziibwi ku lugero,
umuuka gwo muzito.
11 Kwokwo, mutakizi ki biika umulangaaliro ku bulyalya.
Mutanakizi yihayira ubuzimba.
Kundu ibindu biinyu byangayushuuka,
bitakizi ba byo mugabiika kwo'mutima.

12 Rurema keera akadeta amagambo,
nanayuvwa kwo gali gabiri.
Ubwa mbere: wehe naaho, we Rurema wo'bushobozi.
13 No'bwa kabiri: We Nahano, we mu kundana.
Ku kasiisa, ugahemba ngiisi mundu,
ukukulikirana na ngiisi kwo âli kizi kola.*

63

Ikyanya ngiri no'muuka, ngakizi kuyivuga

1 Izaburi ya Dahudi. Ikayandikwa ku kyanya âli riiri mwi'shamba lye'Buyuda.
2 E Rurema, wehe we Rurema wani.
Nguloziizi bweneene.
Umutima gwani gunyotiirwi hi'gulu lyawe.
Kiri na'magala gaani gakoli yumiri, ngi'daho íryabula amiiji.
3 Keera n'gakubona mu nyumba yawe,
nanaloleekeza ubushobozi bwawe, no'bulangashane bwawe.
4 Urukundo lwawe, lwo luli na'kamaro ukuhima ubugumaana.
Kyo kitumiri ngakizi kuyivuga.
5 Ikyanya ngiri no'muuka, ngakizi kuyivuga,
na ngizi golola amaboko hi'gulu, mu kuhuuna kwi'ziina lyawe.

* **62:13 62.13** Barumi 2.6; Migani 24.12.

6 Ngoli siimiri bweneene, ukuhima umundu úwalya íbiheshiri.
Kwokwo, ngakizi kuyivuga, mu kukuyimbira.

7 Ikyanya ndi mu ba ngwejiiri, ndi mu kukengeera.
Ubushigi bwoshi, ndi mu kizi yitoneesa hi'gulu lyawe.
8 Bwo ugweti ugakizi ndabaala,
ndi mu kizi yimba mu kimbehwa kye'byubi byawe.
9 Na bwo'kuboko kwawe kuli mu kizi njuutira,
ngakizi beera hoofi lyawe.

10 Kundu abandu bangaba baloziizi ukunyita,
haliko bagashereezibwa naaho, banalindimulirwe i nakwere.
11 Bagayitwa ku ngooti.
Ne'birunda byabo, binaliibwe na banyambwe.

12 Haliko, mwami agashambaalira Rurema.
Ee! Ngiisi ábali mu biika Rurema kwo'mulangaaliro,
bagakizi múyivuga.
Si abanabibeesha, boohe, bagahulisibwa.

64

Ábakoli kwaniini, Nahano ali mu bashuutira
1 Izaburi ya Dahudi, imwo'mwimangizi wa'bimbi. Ulwimbo.
2 E Rurema, abagoma baani bambikiiri ikikando.
Ku yukwo, uyuvwe ngiisi kwo ngweti ngayidodomba,
unakizi njuutira.
3 Yabo bagoma, balyagagi banangora-mabi, banali mu gira amagambi.
Ee ma! Si bagweti bagaagira akalugi bweneene!
Kundu kwokwo, nakuhuuna kwo'mbishe.

4 Indimi zaabo zigweti zigakizi kera nga ngooti nyugi.
Amagambo gaabo gali mu yitana nga myambi.
5 Kundu umundu angaba ali wo'kuli, si bagweti bagamútegeera,
banakizi múlasha imyambi, buzira kuyoboha.
6 Ikyanya bagweti bagashungika amabi, bali mu kanania umutima.
Bagweti bagaganuula ngiisi kwo bagabisha imitego yabo,
mu kudeta kwokuno: «Aaho! Nyandagi úgaabona?»
7 Banali mu gira amagambi mabi kwokuno:
«Aaho! Byo twashungika, bitungiini. Ndaakwo kundi.»
Ku kasiisa, abandu bali benge-benge, ku nzaliro ízifundisirwi mu mitima yabo.

8 Kundu kwokwo, Rurema agayami balasha imyambi,
halinde banayibumbulike haashi.
9 Agakoleesa amagambo gaabo boonyene, mu kubashereeza.
Ngiisi ábagaabona kwokwo, bagakizi zuuza amatwe.
10 Abandu booshi, iri bagaabona kwokwo, bagagwatwa ne'kyoba.
Banakizi yitoneesa ngiisi kwo Rurema ali kikalage mu kukola.
Yibyo byoshi, banakizi bimenyeesania.
11 Ábakoli kwaniini, Nahano agakizi bashuutira,

halinde banakizi shambaala mu kati kaage.
Kwokwo, ngiisi ábatungiini mu mutima, bakizi múyivuga.

65

Tukizi deta kongwa imwa Nahano
1 Izaburi ya Dahudi, imwo'mwimangizi wa'bimbi.
2 E Rurema, ukwaniini ukizi yivugwa mu kaaya ke'Sayuni.
Ee! Ngiisi byo tukakulagaania, tugabigira.
3 Ikyanya tuli mu kuhuuna, uli mu tuyuvwa.
Kyo kitumiri abandu booshi bagakizi kuyijira.
4 Ikyanya tukoli zidohiirwi ne'byaha biitu,
uli mu tukoga byo.
5 Bahiriirwi ngiisi bo ukatoola,
kwo bayiji tuula mu nyumba yawe ndaluule.
Mwomwo, mwo tugakizi gashaanirwa.
6 E Rurema, we gweti ugatukiza.
Ne'kyanya tuli mu kuhuuna,
uli mu tushuvya, mu kukizi tugira mwe'bitangaaza.
Abandu ábatuuziri mu mahanga gooshi, bakulangaliiri,
kiri na ábatuuziri i kajabo ke'nyaaja mbamu.

7 Uyiheeziizi ubushobozi buhamu bweneene.
Kiri ne'migazi, wanagibiika ahandu haayo.
8 Ikyanya imidunda iri mu birinduka bweneene mu nyaaja,
uli mu gihoohya.
Ne'kyanya ibinyamahanga biri mu kizi gira akalugi,
uli mu kamala.
9 Yibyo bitangaaza byawe, biri mu soomeza kiri na ábatuuziri ku mbeka ze'kihugo.
Ee! Ukulyokera hi'zuuba liri mu huluka, halinde ho lisookera,
we mu tuma tuli mu banda akabuuli.

10 Ugweti ugakizi hahala ikihugo, iri unakiniekeza invula,
unakibiike mwe'nagiira, halinde kinayere.
Inyiiji zaawe ziyamiri ziyijwiri,
halinde abandu bali mu kizi yimbula bweneene.
Kwokwo, kwo ukashungika.
11 Uli mu nywisa indalo,
gira zibombe, zinanovuhe,
halinde lye'mbuto zilonga ukumera.
12 Ngiisi mwaka, uli mu yeza imimbu bweneene.
Ikyanya tuli mu gitwala i kaaya mu magaare giitu, gali mu ba gayijuliiri.
13 Kiri na mwi'shamba, ibyasi biri mu mera hooshi.
Utugangazi natwo, tuli mu yera, iri tunashambiiri.
14 Mu ndagiriro, muyijwiri ibibuzi katundu.
Na mu tubanda natwo, muyijwiri ingano.
Yibyo byoshi, bigweti bigakizi yimba ku bushambaale, awi yiyi yiyi!

66

Tukizi deta kongwa imwa Nahano

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Ulwimbo.
Mwe mutuuziri mu kihugo,
mukizi bandira Rurema akabuuli ku bushagaluke.
2 Mukizi huuza ubulangashane bwage,
munakizi bwira abandu hi'gulu lyabwo.
3 Mukizi bwira Rurema kwokuno:
«Ngiisi byo uli mu gira, biri bya kitangaaza.
Bwo uli kihagarusi bweneene,
abagoma baawe bali mu yiji fukama imbere lyawe.
4 Abandu booshi ba mu kihugo, bali mu kuyikumba,
iri banakizi kuyimbira inyimbo zo'bwivuge, mu kusimbaha iziina lyawe.»

5 Muyiji bona ngiisi byo Rurema akagirira abandu baage.
Byoshi, biri bya kahebuuza.
6 Ikyanya akayumya inyaaja,
hanaboneka injira ya'bandu baage bakajabuka mwo.
Kwokwo, tuyiji múshambaalira.
7 Rurema atwaziri ku bushobozi bwage, halinde imyaka ne'myakuula.
Ayamiri ali mu lola abandu ba'mahanga gooshi,
gira batayiji kengeera bahuna imbere lyage.

8 E bandu mweshi! Mukizi huuza Rurema witu,
halinde ubwivuge bwage bukizi yuvwikana.
9 Agweti agatulanga,
halinde amagulu giitu gatatyerere.

10 E Rurema, wâli kizi tugeza bweneene,
nga kwo bali mu leeza iharija mu muliro.
11 Ukatugwasa mu lushenga,
wanatuheesa imiteekerwa mizito.
12 Wanahanguula abagoma biitu, kwo bakizi tulibata kwo.
Twâli kizi leezibwa mu miiji, kiri na mu muliro.
Kundu kwokwo, ukatuhisa ho tukoli vwagariiri.

13-14 Ikyanya nâli kola mu makuba,
n'gakulagaania kwo ngakutangira amatuulo.
Kwokwo, ngayegeera inyumba yawe, njoliiri ibitugwa byo'kusiriiza.
Ngiisi kwo n'gakulagaania, kwo nganagira.
15 Ee! Ngweti ngakutangira ibibuzi íbidehiri,
kuguma ne'shuuli, ne'mbene.
16 Mwe musimbahiri Rurema, muyiji yuvwa.
Leka nimùbwire ngiisi byo akangirira.
17 N'gamútabaaza kwi'zu lihamu,
iri ninamúyivuga.
18 Íngibe nzingwiri ikyaha mu mutima gwani,
Nahano atâli agakizi nyuvwa.
19 Haliko, ikyanya nâli kizi mútabaaza,

ku kasiisa, âli kizi ndega amatwiri.
20 Rurema abe ye gakizi yivugwa.
Mukuba, ikyanya n'gamútabaaza, ananyuvwa,
atanaluha ukukizi nyereka urukundo lwage.

67

Abandu be'milala yoshi bakizi yivuga Rurema

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Luli mu yimbwa ne'nanga. Ulwimbo.
2 E Rurema, ukizi tubonera ulukogo, unakizi tugashaanira.
Amalanga gaawe gakizi tutanguulira.
3 Kwokwo, lye'njira zaawe zigamenyeekana mu kihugo,
halinde abandu ba'mahanga gooshi banamenye ngiisi kwo ugweti ugakizi kiza.
4 E Rurema, abandu be'milala yoshi bakizi kuyivuga.
Ukizi yivugwa mu bandu ba'mahanga gooshi.
5 Yabo booshi, bakizi kushagalukira, iri banayimba ku bushambaale.
Mukuba, ubatwaziri ku njira yo'kuli,
unali mu rongoora abandu booshi.

6 E Rurema, abandu be'milala yoshi bakizi kuyivuga.
Ukizi yivugwa mu bandu ba'mahanga gooshi.
7 Kwokwo, lye'kihugo kigayera,
na Rurema anakizi tugashaanira.
8 Ee! Agakizi tugashaanira,
gira lya'bandu booshi bakizi músimbaha, halinde he'kihugo kihekiiri.

68

Abandu bo'kuli bakizi ba na'malega

1 Izaburi ya Dahudi, imwo'mwimangizi wa'bimbi.
2 E Rurema, uyimukage, unashaabule abagoma baawe.
Ngiisi ábakushombiri, bakizi puumukaga imbere lyawe.
3 Ubayimulage, nga kwe'mbuusi iri mu yehuula ikyusi.
E maashi! Nga kwo'bulungu buli mu jongoloka ku muliro,
kube kwo banangora-mabi bagayami minikwa imbere lya Rurema.
4 Haliko, abandu bo'kuli boohe, bakizi shagaluka imbere lyawe.
Bakizi ba na'malega, iri banakuyimbira ku bushambaale.

5-6 Rurema agweti agalenga mu bibungu!
Kwokwo, mukizi múyimbiraga, iri munayivuga iziina lyage.
Ee! Mukizi múhuuza.
Iziina lyage, ye Nahano,
anatuuziri mu nyumba yage ndaluule.
Kwokwo, mukizi shambaala imbere lyage.
Rurema ye yishe we'fuuvi, ye nali mu langa banamufwiri.
7 Ngiisi ábali mu kahumbwe, ali mu babiika mu mbaga.
Na ngiisi ábali bashweke, ali mu bashwekuula, halinde banashambaale.
Si abahuni boohe, bagayimulwa, bagendi tuula mu kihugo íkiyumiri.

8 E Rurema! Ikyanya ukalyosa abandu baawe i Miisiri,
wanakizi bashongaaniza injira mwi'shamba.
9 Haaho, ikihugo kyanajugumbana.
Ni'gulu lyananiesa invula ku bwingi.
Ee ma! We Rurema wa'Bahisiraheeri,
ulya we'Sinaayi.
10 E Rurema! Ikihugo, kundu kyâli mali shaka,
haliko wanakishakuulula,
wanakizi kiniesa mwe'nvula nyingi,
11 halinde abandu baawe banalonga ho bagatuula.
Kiri na'bakeni, wanabatabaala ku magoorwa gaabo.

12-13 Ikyanya Nahano akakyula,
abahya-kazi bingi bweneene, banagenda bagweti bagamenyeesania kwokuno:
«Abaami kuguma na'basirikaani baabo, keera bakapuumuka.»
Abakazi banasigala mu kaaya, bagweti bagagabaana iminyago.
14 Abangere nabo, kundu bâli keniri, banaba batuuziri ibibuzi mu ndagiriro.
Haliko buno, bakoli yambiiti inooro ne'harija.
Bali nga ngunde ízibwikiirwi ne'byubi.
15 Yabo baami, ikyanya Rurema wo'bushobozi bwoshi akabashaabula,
banashaabuka nga nvula yo'lugungu, ígweti ígaania ku mugazi Zalumooni.

16 E Bashaani! We kanywangi-nywangi ko'mugazi,
unali kwa'marango mingi!
17 Aahago! Umugazi gwo Rurema akatoola kwo agayiji tuula kwo,
kituma kiki uki gweti ugaagulya ikisuure?
Si haaho ku mugazi gwage, ho Nahano agakizi tuula, halinde imyaka ne'myakuula!

18 Nahano akalyoka ku mugazi Sinaayi,
anayiji beera ahandu haage heeru,
akulikiirwi na'magaare gaage go'kubululwa,
ganali kandaharuurwa.
19 E Nahano Rurema! Ikyanya ukalengezibwa mwi'gulu, wanatwala bo ukagwata imbira.*
Abandu banakizi kuleetera indengu, kiri na balya ábakahuna.
Kwokwo, ugayama utuuziri haaho.

20 Nahano akizi yivugwa! Mukuba, ye Rurema, anali ye Lukiza witu.
Yenyene ali mu betula imiteekerwa yitu ngiisi lusiku.
21 Rurema Nahamwitu, ye mu tukiza,
kiri na mu maboko ga Narufu.
22 Ku kasiisa, Rurema agavungula amatwe ga'bagoma baage.
Iri bangagenderera ukukizi yifunda mu byaha, agajiga utuhanga twabo.

---

* **68:19 68.19** Bahefeso 4.8.

23 Nahano adetaga kwokuno: «Abagoma baani, ngabagalula ukulyoka
i Bashaani,
na mbashaaze na mu tulingi twe'nyaaja.
24 Kwokwo, e bandu baani, mukolaga mugashuka amagulu giinyu mu
miko yabo.
Kiri no'tubwa twawe, tugagilabula kwo.»
25 E Rurema, uli Rurema wani, unali we mwami wani.
Abandu bagweti bagakukunga ku kisegengo,
halinde unayingire ahandu haawe heeru.
26 Abajoborozi bagweti bagashonga imbere.
Na ábagabalonda, bali mu lasa inanga.
Ha kati kaabo, hali abanyere ábagweti bagaalasa ingoma.
27 E Bahisiraheeri mweshi, mukizi huuza Rurema.
Ee! Mukizi múhuuza, mweshi.
28 Uwa mbere, ali Binyamiini, kundu ye toohiri.
Na ábagakulikira, bali bakulu be'Buyuda, na'bandu baabo booshi.
Hali na'batwali be'Zabulooni, na'be'Nafutaali.
29 E Rurema, uyerekane imisi yawe ya kahebuuza,
nga kwo wâli kizi gira yaho kare.
30 Kwokwo, lya'baami bagakizi kuleetera amatuulo
mu nyumba yawe i Yerusaleemu.
31 Haliko, abagoma ábatuuziri i mahanga boohe, ubakanukire.
Si balyagagi nga nyamiishwa ízituuziri mu masanga!
Bali nga shuuli ndangi mu kati ke'nyana.
Kundu basiimiri ukukizi gira izibo, ubashaabule.
Ubatindimaze, halinde bakizi kuramburira.

32 Indumwa ziyijage ukulyoka i Miisiri.
Kiri na'Bahendyopiya bagirage bakizi tabaaza Rurema.
33 E binyamahanga, mukizi yimbira Nahano Rurema.
Mukizi múyimbira inyimbo zo'bwivuge.
34 Mukuba, ye mu lenga mwi'gulu,
munali mwi'zu lyage liri mu kizi lunduma bukayu.
Ye na yamiri ho imyaka ne'myakuula.
35 Mumenyeesanie kwo Rurema ye riiri no'bushobozi bweneene.
Ye twaziri Abahisiraheeri.
No'bulangashane bwage buyamiri butanguliiri Abahisiraheeri.

36 E Rurema wa'Bahisiraheeri, tubwini kwo uli wa kahebuza mu
nyumba yawe ndaluule.
Uli mu heereza abandu baawe ubukalage no'bushobozi.
Rurema akizi yivugwa!

69

Kutakira Nahano

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Iri mu yimbwa ne'nanga.
2-3 E Rurema, ungizagye, we kongwa!
Si keera nayikiraga mu musaayo,
ndaanabyo nangaki yimangira kwo.
Ngoli tibukiiri mwi'benga lya'miiji,

ganakoli mbikiiri mwi'gosi.
Imidunda ikola mu mbunguukana.
4 Keera nayamiza bweneene, nanaluha.
Kiri no'mumiro gwani, gukoli hangalaliiri.
E Rurema, maashi, amasu gaani, gakoli fwifwitiiri,
mu kulindira kwo ugayiji ndabaala.
5 Abagoma baani bagweti baganjombera ubusha,*
banali kandaharuurwa ukuhima umushaku úguli kwi'twe lyani.
Bagweti bagananyishuza ibindu, ndaanabyo nazimba.
Na kundu ndaabyo nabahubira,
haliko baloziizi naaho ukunyita.

6 E Rurema, uyiji bwija ngiisi kwo n'gakuhubira.
Bitanganaziga kwo ngubishe amahube gaani.

7 E Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri!
Si we mwene ubushobozi bwoshi!
Aaho! Ngiisi ábakulangaliiri, utabateeze ishoni hi'gulu lyani.
Ngiisi ábagweti bagakulooza, batateteerwe.
8 Si ngola mu gayirizibwa hi'gulu lyawe.
Kiri na'malanga gaani, gabonesiri kwe'shoni.
9 Mu beene witu, ngolaga nga mundamenywa.
Kiri mu bakulu baani, na mu baali baani,
mbatuuziri mwo nga kinyamahanga.
10 Umwete gwo mbiiti hi'gulu lye'nyumba yawe,
gugahambiri nzingoola.
Kiri ne'kyanya uli mu tukwa,
na naani, na mbe ndusirwi.†
11 Ikyanya ndi mu yishalisa, na nyambale ubusuuzu mu kati ka'malira,
bali mu kizi nyamiriza.
12 Ee! Ikyanya ndi mu jengeerwa,
bali mu mbonyoleza.
13 Abandu bali mu genda bagangamba mu njira.
Kiri na'balalwe bagweti baganjekeereza mu nyimbo zaabo.

14 E Nahano, kundu kwokwo, ngweti ngakuhuuna kwo ukizi ngashaanira.
Aaho! Unjuvye mu kati ko'rukundo, kwo luli lwingi.
Ungizagye, we kongwa, halinde na ngire lwoshi-lwoshi.
15 Unjaaze mu musaayo, ndayiji kengeera naguyikira mwo.
Kundu abandu bali mu ba banjombiri, ungizagye mu maboko gaabo,
unjaaze na mu gano mabenga ga'miiji.
16 Utaleke ngumbululwe no'mwijulire gwa'miiji, mbu gumbungukane.
Utanaleke kwa'mabenga ganyulubize.
Ee! Utaleke mbu nimirwe na Narufu.
17 E Nahano, unjuvyagye! Si urukundo lwawe, luli lwa'kahebuuza,
no'lukogo lwawe, luli luhamu bweneene!
Aahago! Ungebagane ho ndi.
18 Bwo ndi mukozi wawe, utambindulire ingoto.

---

* **69:5 69.5** Zaburi 35.19; Yohana 15.25. † **69:10 69.10** Yohana 2.17; Barumi 15.3.

Si ngweti ngalibuuka bweneene! Aahago! Unjuvyagye duba.
19 Unyegeere, gira ungize.
Unguluule mu maboko ga'bagoma baani booshi.

20 Abagoma baani, wenyene uyiji ngiisi kwo bali mu ndeta,
na ngiisi kwo ndi mu teezibwa ishoni.
Bagweti baganyamiriza, iri banandyoza,
21 no'kukizi nduka.
Keera navunika umutima, na ngoli shengusiri.
Ngweti ngalooza umundu wo'kumboleeza,
si ndaaye úli ho, kiri no'muguma!
22 Yabo bagoma, keera bakambiikira kolobwe mu byokulya.
Ne'kyanya n'ganyoterwa, banamba amaavu go'lukalishi.

23 Aahago! Ibyokulya bye'siku zaabo ngulu,
bikizi ba yo mitego yo'kubagwasa.‡
24 Amasu gaabo, gayidike mwe'kihulu, halinde bataki shubi bona.
Ne'migongo yabo, ikizi yama igondamiri.
25 Ukizi barakarira, mu kubayonera kwo'bute bwawe.
Ee! Uburaakari bwawe kwo buli bulangi, bubasivye,
26 halinde ishumbi zaabo, zisigale mushaka.§
Hatanabe umundu wo'kushubi tuula mu maheema gaabo.
27 Yabo bagoma, ikyanya ukola mu hana abandu,
nabo kandi, bali mu shubi yiji balibuza.
Abandu babi, ikyanya uli mu bakomeeresa,
nabo bali mu bayushuulira ubulyaniirwe, mu kubashekeereza.
28 Ibyaha byabo, ukizi bilegeereza, halinde bahanwe bweneene,
utanakolwe kwo wabakoga.
29 Ubahotolage mu kitaabo kyo'bulamu,
utanababiike mu muharuuro gwa ábakwaniini.

30 E Rurema, ngola mu malibu, na ngoli shengusiri.
Aaho! Ungizagye ku bushobozi bwawe.
31 E Rurema, ngakizi kuyimbira, mu kuyivuga iziina lyawe.
Na ngizi kuhuuza, mu kukutangira kongwa.
32 Kwokwo, kwo ngakusimiisa,
ukuhima ho nangakutangiiri ituulo lye'ngaavu,
kandi iri lye'shuuli íkoli twiri.
33 Abakeni, ikyanya bagaabona kwokwo, bagasiima.
Kwokwo, mwe muli mu looza Rurema, mukizi shambaala.
34 Mukuba, ikyanya abandu bali mu ba bagoozirwi, banatabaaze Nahano,
ali mu ba abayuvwiti.
Ne'kyanya bali mu ba bagwasirwi mu mbohe,
atali mu bahebuura.
35 Igulu ne'kihugo bikizi yivuga Rurema,
kuguma ne'nyaaja, na íbiziri mwo byoshi.
36 Mukuba, Rurema agayiji kiza akaaya ke'Sayuni.
Kiri no'tundi twaya twa mu Buyuda, agatuyubakulula.

---

‡ **69:23 69.23-25** Barumi 11.10. § **69:26 69.26** Mikolezi 1.20.

Haaho, lya'bandu baage bagayiji tuhyana, banashubi tutuula mwo.
37 Ee ma! Ngiisi ábali mu múkolera, kiri na'baana baabo, bagabihyana.
Ngiisi ábakuuziri iziina lyage, bo bagatuula mwo.

70

Kuhuuna ubutabaazi
(Zaburi 40.13-17)
1 Izaburi ya Dahudi, imwo'mwimangizi wa'bimbi.
2 E Rurema Nahamwitu, ungize duba, we kongwa!
Uvwarukage uyiji ndabaala.
3 Haliko ábaloziizi ukunyita boohe,
bakizi teezibwa ishoni, banateteerwe.
Bwo basiimiri kwo ngizi libuuka,
ubateeze ishoni, mu kubagalulira inyuma.
4 Ngiisi ábali mu nvuka akahoogo,
bateezibwe ishoni, banandwikirage kwo.
5 Haliko, ngiisi ábagweti bagakulooza,
bakizi shambaala, iri banashagaluka mu kati kaawe.
Ngiisi ábakuuziri ubukize bwawe,
bakizi deta: «Rurema akizi huuzibwa.»
6 Kundu kwokwo, niehe ngiri mukeni, na ngi goozirwi.
E Rurema Nahamwitu, uvwarukage maashi, uyiji ndabaala! We mu ndabaala, we na Lukiza wani.
Kwokwo, utaki tindage.

71

Kutabaaza Rurema
1 E Nahano, keera nakutibitira.
Aaho! Utandekage mbu ndeezibwe ishoni.
2 Bwo uli Rurema wo'kuli, ungizagye, unambishe.
Undege amatwiri, unayiji nguluula.
3 Si we lwala lwani, we na Luzitiro lwani.
Aaho! Ube lwala lwo nangakizi tibitira mwo,
unakyulage kwo ngizibwe.

4 E Rurema wani, ungize mu maboko ga banakuhambwa.
Si bakoli bihuusiri, banagweti bagayitana!
Kwokwo, unjaazagye mu maboko gaabo.
5-6 E Nahano, we kandyosa mu nda ya maawe.
Kyo kitumiri ngakizi kubiika kwo'mulangaaliro.
Ukulyokera ubusore bwani, we ngweti ngayegamira, iri na nguyivuga.
7 We kambeereza ubushobozi, we nali mu njuutira.
Kwokwo, abandu bingi bakola mu nyigira kwo'mugani.
8 Kyo kitumiri ngakizi kuyivuga.
Na ndi mu shiiba ngweti ngakuhuuza.

9 Ikyanya ngaaba ngolaga mushaaja,
ne'misi inabaagage ndaakiyo, utanjandirire.
10 Si abagoma bali mu shungika igambi libi hi'gulu lyani,
banakoli kuumaniri kuguma, gira balonge ukunyita!

11 Bali mu deta: «Si Rurema keera akamújanda,
ndaaye úwangaki múkiza!
Aaho! Mugirage tumúhoove, halinde tunamúgwate.»
12-13 E Rurema wani, we kongwa! Si baloziizi ukungomeeresa!
Aaho! Utakizi nyisunga hala.
Haliko, unyijirage duba, gira undabaale.
Ikyanya bali mu ndega, leka boonyene bagwatwe ne'shoni, banashereezibwe.
Ee! Ishoni zibagwatage, banateteerwe.
14 Haliko niehe, ngagenderera ukukulangaalira,
iri na ngizi kuyivuga.
15 Kundu ndayiji ngiisi kwo nangasobaanura ukuli kwawe,
haliko, ngakizi shiiba ngweti ngakuhuuza,
bwo we mu gira íbikwaniini.
16 E Rurema Nahamwitu, ngakizi menyeesa abandu ngiisi kwo uli mu gira ibya kahebuuza.
Ngakizi bakengeeza kwo wehe naaho we kwaniini.

17 E Rurema, wâli kizi nyigiriza ukulyokera ubusore bwani.
Halinde na zeene, ngakizi menyeesa imikolezi yawe ya kahebuuza.
18 Buno, ngola mushaaja, na ngolaga ne'nvwi.
Aaho! Utanjandirire!
Uleke ngizi menyeesa ubushobozi bwawe
imwa booshi ábagaki yija inyuma lyani.
19 E Rurema, ndaaye úkusumbiri!
Ukuli kwawe, kuhisiri halinde mwi'gulu.
Keera ukanagira ibitangaaza bihamu.
20 Kundu ukanyingiza mu makuba mingi-mingi,
haliko, ugaki shubi nvyula, na njubi ba mugumaana.
Ee ma! Ikyanya nâli kola bu fwa, wanashubi nyinamula.
21 Ugashubi mboleeza,
iri unangingika.
22 E Rurema wani, we Mutaluule wa'Bahisiraheeri,
unayamiri uli mwemeera bweneene.
Kwokwo, ngakizi kuyivuga mu kukulakiza ululanga.
Ngakizi kuyivuga ku nyimbo ze'nzeeze.
23 Mukuba, keera wanguluula.
Kwokwo, ikyanya ngakizi kuyivuga, ngakizi kubandira utubuuli.
24 Ngakizi shiiba ndi mu menyeesa abandu ngiisi kwo uli wo'kuli.
Haliko, ngiisi ábâli loziizi ukungomeeresa boohe,
bagagwatwa ne'shoni, banateteerwe.

72

Ukuhuunira mwami
1 Izaburi ya Sulumaani.
E Rurema, ushoboleese mwami, akizi kulikira ukuli kwawe.
Yukwo kuli, ukizi kuyereka kiri no'muluzi.
2 Ee! Umútabaale akizi twa imaaja za'bandu baawe mu kati ko'kuli,
kiri ne'maaja za'bakeni.
3 Ku migazi kukizi yera ibyokulya bingi.

Bikizi yera kiri na ku tugangazi.
4 E Rurema, utabaale mwami halinde akizi bulanira abakeni.
Kiri na'baana baabo, akizi bakiza.
Haliko, ngiisi ábagayiji balibuza, boohe, anabafutagule.

5 Mwami akizi longa ulushaagwa ngiisi kyanya,
abaagage ngi'zuuba kwo liyamiri liri mu langashana,
na nga kwo'mwezi gugenderiiri ukukizi moleka.
6 Uyo mwami abaagage nga nvula, kwo igweti igaania mu ndangiriro,
halinde ikihugo kikizi longa amiiji.
7 Umundu wo'kuli alonge ukukizi genduukirwa isiku zaage zooshi,
halinde akizi longa ukuyunguka mu kati ko'mutuula.
Kukizi ba kwokwo, halinde ku kyanya umwezi gugaaba gukiri ho.

8 Mwami alonge ukukizi twala, halinde ku nyaaja zooshi,
ukulyokera ku lwiji Hefuraati,
halinde ukuhisa ku mbeka ye'kihugo.
9 Abandu ábatuuziri mwi'shamba bakizi múfukamira.
Kiri na'bagoma baage, bakizi lamba ulukungu imbere lyage.
10 Abaami be'Tarasisi na'ba mu tulira, bagakizi múramburira.
Abaami be'Sheeba na'be'Seeba, bakizi múleetera amatuulo.
11 Ee! Abaami booshi bakizi fukama imbere lyage.
Aba mu mahanga gooshi bagakizi múkolera.

12 Ikyanya umukeni agamútabaaza, agamúkiza.
Ee! Agamútabaala, bwo atahiiti ugundi mutabaazi.
13 Ikyanya abakeni bagaaba bakola mu bukaholwe,
agabayuvwirwa indengeerwa, anabaguluule mu lufu.
14 Ne'kyanya bagalibuzibwa ku kahaati, agabakiza.
Mukuba, uburambe bwabo, buli ne'kishingo kihamu imwage.

15 Mwami akizi lama!
Akizi haabwa amatuulo ge'nooro kulyoka i Sheeba.
Abandu bakizi yama bali mu múhuunira imwa Rurema,
banakizi shiiba bagweti bagamúgashaanira.
16 Utugangazi tuyijule kwe'mimbu,
halinde ikihugo kilongage ukuyera bweneene.
Ibiti bikizi tongeka kwe'bitumbwe, nge'biti bye'Lebanooni.
Abandu bakizi genduukirwa nga byasi mu ndagiriro.
17 Mwami akizi yama alumbuusiri isiku zooshi.
Anakizi kengeerwa, halinde ku kyanya izuuba ligaaba likiri ho.
Aba mu mahanga gooshi, bakizi gashaanirwa hi'gulu lyage,
halinde nabo banakizi múgashaanira.

18 Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, akizi yivugwa.
Mukuba, ibitangaaza mwene yibyo, yehe naaho, ye gweti úgakizi bigira.
19 Tukizi huuza iziina lyage, kwo liri no'bulangashane,
halinde imyaka ne'myakuula.
Ikihugo kikizi yijula mwo'bulangashane bwage.
Bikizi yama kwokwo! Ee! Bikizi yama kwokwo!

20 Kwoku, kwa'mahuuno ga Dahudi mugala Yese gayutaga.

Umuteeko gwa kashatu

73

(Zaburi 73–89)

Kundu banangora-mabi bagaziri, si Rurema ali mwija

1 Izaburi ya Hasafu.
Ku kasiisa Rurema agweti agagashaanira Abahisiraheeri,
ngiisi ábakoli yeruusiri mu mitima yabo.

2 Si niehe nâli kola bu siitara.
Hininiini naaho, nga n'gateereka.
3 Ikyanya n'gabona ngiisi kwo banangora-mabi bali mu yikangaata,
na ngiisi kwo bakoli gendukiirwi, nanayami gwatwa no'luugi.
4 Yabo banangora-mabi, ndaabyo íbiri mu bagoora.
Amagala gaabo gafiisiri, ganadediiri.
5 Batali mu libuuka nga'bandi,
batanali mu kizi goorwa.
6 Ikyanya bali mu yikangaata, buli mu ba nga migufu miija ye'nooro mu magosi gaabo.
Ne'kyanya bali mu komeresania, kuli mu ba nga byambalwa byabo.
7 Bwe'mitima yabo iri mindagabika, bali mu kizi yifunda mu mabi.
Si ubuligo bwo bali mu yitoneesa kwo, buleeziri ulugero bweneene!
8 Bali mu shekerezania, iri banagambana,
banali mu biikirana ikikando mu kati ko'bwikangaate.
9 Bali mu kizi shaahuza igulu,
iri banakizi yihaya, kwo bo beene kihugo.
10 Yibyo byoshi, byo bitumiri abandu bali mu bakulikira.
Ee! Bali mu mira amagambo gaabo nga miiji,
11 banakizi naaka kwokuno: Aaho! Kutagi kwo Rurema angamenya?
Kundu abandu badesiri kwo ali hi'gulu lya byoshi, si ndaabyo ayiji!
12 Balya banangora-mabi batali ni'goorwa lyoshi-lyoshi.
Si ubugale bwabo, buli mu kizi yushuuka ngana.
13 Niehe, ikyanya ndi mu kizi yihangaana,
na mbonage naaho kwo ndaabyo nagira.
Kiri ne'kyanya ndi mu kizi yilanga, mbu ndagire ubuligo,
ndaako kamaro kooshi nalonga.
14 Si ndi mu shiiba mu malibu naaho!
Ngiisi shesheezi ndi mu hanwa-hanwa.
15 Íngidete, ti: Leka naani ndetage amagambo mabi.
Haaho nangabiiri nayihindulira abandu baawe.
16 Ikyanya n'galooza ukumenya íbitumiri abanabyaha bali mu kizi genduukirwa,
nanabona kwo bikoli ngayiri bweneene.

17 Haliko, ikyanya n'gayingiraga mu nyumba ya Rurema,
lyoki lyo n'gasobanukirwa ngiisi kwa'banabyaha bâye gooke.
18 Ee ma! Balya banabyaha, ukababiika ho bangasiga amatwe gaabo.

Si bali mu bambaajira, halinde banayitimbe haashi, banashereere!
19 Ee! Masaasa atabukwa, bagweti bagakizi yami shereera.
Bali mu kangwa ku magambo maniini naaho, banayami minikwa.
20 E Nahano! Ikyanya ugavyukaga, ugabashekeereza ngana.
Baganyerera ngana, nga birooto íbiri mu yibagirwa shesheezi.

21 Ikyanya nâli jengiirwi mu mutima gwani, nanaba ngoli rakiiri,
22 kyanatuma ngaaba muhwija, na muzira bwenge.
Imbere lyawe, nâli kolaga nga nyamiishwa nzira bwenge.

23 E Rurema! Kundu kwokwo, nyamiri tutuliinwi.
Uli mu ngwatira ku kuboko kwe'lulyo,
24 unali mu ndongoora, mu kukizi mbanuula
halinde mu kuheza, unanyegereze mu bulangashane.
25 Aaho! Nyandagi ye mbiiti yaho mwi'gulu, átali wenyene?
Kiri na mu kihugo, ndaaye gundi ye ndi mu yifwija.
26 Amagala gaani, no'mutima gwani, kundu biri mu yoloha,
haliko, Rurema ye mu ngania.
Ye misi yani, anali we'mwani, halinde imyaka ne'myakuula.
27 E Rurema, ngiisi ábali mu kuyilyosa kwo, bagaki shereera.
Ee! Booshi ábakujandiriiri, ugaki baminika ngana.

28 Ha lwani niehe, buli bwija ngizi beera hoofi na Nahano Rurema.
Mukuba, ye mwene ubushobozi bwoshi.
Ku yukwo, ndi mu tibitira imwage.
E Rurema, amiija go uli mu kizi kola, ngakizi gamenyeesa mu bandi.

74

Ubuhanya, ndaaye úyiji ngiisi kwo bugaaheka

1 Izaburi ya Hasafu.
E Rurema, kituma kiki ugweti ugaturakarira?
Ka watujandaga lwoshi-lwoshi?
E maashi! Si tukiri bibuzi byawe!
2 Aaho! Ukengeerage ngiisi kwo ukaguluula abandu baawe yaho keera.
Si ukatukiza, bwo tuli mulala gwawe, tunali buhyane bwawe!
Ukengeere na'kaaya kaawe Sayuni,
halya wâli tuuziri mu kihugo.
3 Uzamuukire yo bwo keera kakashaka,
ubonage ngiisi kwa'bagoma bakashereeza kiri ne'nyumba yawe lwoshi-lwoshi.

4 Mu yeyo nyumba yawe, mwa'bagoma bakayidehereza mu tubuuli mbu bahima.
Munali mwo bakashinga irembera lyo'buhimi bwabo.
5 Iyo nyumba, ikyanya bakagiyifunda mwo,
bâli gweti bagatema-tema ngana, nga kwo bali mu tema ulubako.
6 Kundu ibibambaazi byayo byâli nonosiri bweneene,
haliko bakabihomoola, mu kukoleesa isheenyo ne'mingwaro.
7 Ha nyuma, banagisingoola, halinde yanajigimba yoshi.
Bakagiyulubaza, munali mwi'ziina lyawe lyâli kizi yivugwa.

8 Banayigamba, ti: «E balya! Mugirage tubashereeze lwoshi-lwoshi.»
Kwokwo, ngiisi ho Rurema âli kizi yikumbirwa mu kihugo,
banagendi hasiriiza.
9 Tutaki bwini ibyereso, kwo Rurema agaki tukiza,
ndanakiye muleevi úkiri ho.
Yubwo buhanya, ndaaye úyiji ngiisi kwo bugaaheka.
10 E Rurema, ugaleka abagoma bagenderere ukukushekeereza halinde mangoki?
Aahago! Ka bagagenderera ukutuka iziina lyawe halinde imyaka ne'myakuula?
11 Kituma kiki wafunya ukuboko kwawe kwo'bushobozi?
Ukulambuule maashi, unabafute-fute, halinde baminikwe.
12 E Rurema, wehe we yamiri uli mwami witu ukulyokera kare.
Unali we mu kiza abandu ba'mahanga gooshi.
13 We kabunduula inyaaja ku bushobozi bwawe.
Ne'kyanya ukabona kirya kihuume kyo'mujoka mu nyaaja,
wanakifuta-futa.
14 We kafuta-futa kiri na'matwe ge'kingisho-ngisho Levyataani.
Umutumba gwakyo, wanagutobera inyamiishwa mwi'shamba.
15 E Rurema, we kanatuma ibirigo no'tudota bigakizi zununuka mwa'miiji.
Haliko, inyiiji ízâli kizi hinga, zoohe, wanazikamya.
16 Izuuba no'mwezi, biri bye'mwawe.
Ee ma! We kabumba umulege-rege, kiri no'bushigi.
17 We kabiika imbibi zooshi ze'kihugo.
We kanatengeka kwo hakizi ba imbondo, hakizi ba ne'kikamo.

18 E Nahano, ukengeere ngiisi kwa'bagoma bâli kizi kugayiriza.
Kundu bali bahwija naaho, si bâli kizi kushekeereza!
19 Twehe tuli nga ngunde zaawe.
Aaho! Ukengeerage ngiisi kwa'bandu baawe bakola mu libuzibwa.
Utatami tulasha mu tunwa twe'nyamiishwa.
20 E maashi! Ukengeerage ne'kihango kyo tukanywana na naawe.
Kino kihugo, si kikoli yidisiri mwe'kihulu!
Abandu banali mu komeresania ngiisi handu.
21 Abandu baawe bakola mu libuzibwa,
batanashobwiri, si bali bakeni.
Aaho! Utabalekeerere, mbu bateezibwe ishoni.
Haliko, uleke bakizi huuza iziina lyawe.
22 E Rurema, yimukaga maashi, gira uyibulanire!
Ukengeere ngiisi kwa'bahwija bali mu shiiba bagweti bagakuhonyoleza.
23 Ukengeere na ngiisi kwa'bagoma baawe bakola mu kunaakira.
Si yukwo kuyihaya kwabo, kugenderiiri halinde zeene!

75

Rurema naaho ye mutwi we'maaja

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Hasafu. Ulwimbo. Luli mu yimbwa ngo'lwimbo «Utakizi shereeza.»
2 E Rurema, tugweti tugakutangira kongwa,

tunali mu menyeesania hi'gulu lye'bitangaaza byawe.
Mukuba, uli mu kizi tubeera hoofi-hoofi.

3 Rurema adetaga kwokuno: «Ngola ngaatwa imaaja.
Nganazitwa ku kyanya íkikwaniini, na ku njira yo'kuli.
4 Ikihugo na íbiri mwo byoshi, kundu bigalenga mwo'musisi,
haliko niehe ndi mu sikamya indaliro zaakyo.
5 Keera n'gabwira abanabwihemye kwokuno: "Muleke ukuyikangaata."
Nanabwira na banangora-mabi: "Mutakizi yiheemya.
6 E maashi! Mutakizi gira mbu muyidundulike imbere lyani,
mutanakizi ba mindagabika."»

7 Ndaaye mundu úwangatwa ulubaaja lwo'wabo,
aba alyoka uluhande lwe'muga, kandi iri lwe'sheere, kandi iri wa mu mbande zi'shamba.
8 Si Rurema naaho, ye yamiri ali mutwi we'maaja.
Ee ma! Ye mu kuza muguma, anatindimaze ugundi.
9 Nahano afumbiiti urukuzo úluyijwiri mwo'buraakari bwage,
anali mu bunywesa banangora-mabi booshi.
Bagweti bagabugotomera, batanasige kiri ne'ndooni.

10 Haliko niehe, ngakizi yimba inyimbo zo'kuyivuga Rurema wa Yakobo,
na ngizi múshambaalira imyaka ne'myakuula.
11 Rurema adetaga kwokuno: «Imisi ya banangora-mabi booshi, ngagivuna.
Haliko, ngiisi ábali mu ngulikira, boohe, ngabasikamya.»

76

Rurema ye mutwi we'maaja

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Hasafu. Luli mu yimbwa ne'nanga. Ulwimbo.
2 Rurema ayijikiini bweneene mu Bayuda.
Iziina lyage liri mu kizi huuzibwa mu Bahisiraheeri.
3 Rurema atuuziri i Yerusaleemu, ku mugazi Sayuni.
4 Yeyo munda yo akavungula imyambi ya'bagoma baage,
kiri ne'miheto yabo, ne'siribo zaabo, ne'ngooti zaabo.

5 E Rurema, uyamiri utuuziri mwo'bulangashane,
bunahimiri bwe'migazi, kundu iyamiri ho.
6 Indwani za mu bagoma biitu, keera bakazishahula ibindu.
Buno, zikoli gwejiiri nga zifwiri, ndaanaye úwangaki yiji tuteera.
7 E Rurema wa Yakobo, ikyanya ukazikanukira,
ifwarasi zaabo zanayami fwa kuguma na ábâli zishoniri kwo.
8 E Rurema, ikyanya uli mu ba urakiiri,
nyandi úwangagira mbu ayimange imbere lyawe?
Ndaaye gundi ye tukwaniini ukuyoboha.
9 Wehe, kwo ulyagagi mwi'gulu, ukatwa imaaja za'bagoma.
Haaho, ikihugo kyanayami yoboha, kyanaba munyerere.

10 E Rurema, ukayimuka, wanatwa imaaja za banangora-mabi.
Haliko ngiisi ábali mu libuzibwa, boohe, uli mu bakiza.
11 Na bwo ugweti ugakizi rakarira amabi, kyo kitumiri uli mu yivugwa.
Ngiisi ábakafuuka uburaakari bwawe, batagaki kola amabi.

12 Ikyanya uli mu lagaania Rurema Nahamwinyu igambo,
umúgirire lyo.
Abandu bakwaniini bakizi músimbaha.
Kwokwo, mwe binyamahanga, mukizi múleetera amatuulo.
13 Kundu abatwali bangaba bali mu yidundulika, si Rurema ye mu bashengula imitima.
Kwokwo, abaami be'kihugo bamúyobohiri.

77

Ikyanya nâli mu makuba, n'gatakira Nahano

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Hasafu. Luli mu yimbwa nge'nyimbo za Yedutuni.
2-3 Ikyanya nâli riiri mu makuba, nâli kizi tabaaza Nahano Rurema.
Kwokwo, nanamúlirira kwi'zu lihamu.
Nanamala ubushigi bwoshi, nimúlambuliiri amaboko gaani.
Kundu kwokwo, umutima gwani gwanalahira, mbu gutaholeez-ibwe.
4 E Rurema, ikyanya ndi mu salira hi'gulu lyawe,
umutima gwani guli mu shenguka, na ngizi gongeera.
5 E Rurema, si utambangwiri kwo ndoole iro!
Na bwo njengusiri bweneene, ndaabyo ngi shobwiri ukudeta.
6 Ngweti ngayisaliza ku byâli kizi lenga yaho kare.
7 Ndi mu laala ngengiiri kwo nâli kizi yimba.
Ngweti ngayisaliza, iri na nyibuuza kwokuno:
8 «Aaho! Ka Nahano akayami tujanda lwoshi-lwoshi?
Ka atâye ki shubi tugashaanira?
9 Ka ataki tukuuziri?
Kiri ne'mihango yage, ka keera agiyibagira lwoshi?
10 Ka Rurema ayibagira kwo ali wa lukogo?
Kwoku arakiiri, ka keera atuyima indengeerwa?»
11 Ha nyuma, nanadeta: «Ndaakwo kundi kwo ngaagira.
Kundu Rurema ali hi'gulu lya byoshi, haliko keera atuhindulira ingoto.»

12 E Nahano, ngi kengiiri ngiisi kwo wâli kizi tugirira.
Ee! Ngi kengiiri ibitangaaza byo wâli kizi gira yaho kare.
13 Ngiri mu kizi biyitoneesa kwo,
ndanganabishaaza mu mitono yani.
14 E Rurema, injira zaawe zooshi, ziri nyeeru.
Aaho! Nyandagi gundi úhiiti ubushobozi, nga Rurema witu?
15 E Rurema, we mu kizi gira ibisoomeza.
We nali mu kizi yereka ibinyamahanga ubushobozi bwawe.
16 Ku bwobwo bushobozi bwawe, wâli kizi kiza abandu baawe,
beene Yakobo, na beene Yusefu.
17 E Rurema, ikyanya Inyaaja Ndukula ikakubona,
yanakanguka, yanayoboha bweneene.

Amiiji gaayo ganateerwa ne'kyoba ngana-ngana.
18 Mu bibungu, mwanavuduka invula, mwanakungula ne'mikungulo.
Ngiisi luhande, imilavyo.
19 Inguba zanakizi lavya mu kihuhuuta.
Kiri ne'biryamu byanakizi lyamuza mu kihugo.
Ikihugo kyanashagana, kyanajugumbana.
20 Haaho, wanabera injira mu nyaaja,
halinde wanalenga mu tulingi twa'miiji.
Ndaaye mundu úkabona ho ukafina.
21 Wâli kizi koleesa Musa na Harooni,
mu kurongoora abandu baawe nga bibuzi.

78

Ibyo Nahano akagira bitangayibagirwa

1 Izaburi ya Hasafu.
E bandu baani, muyuvwe ngiisi kwo ngamùyigiriza.
Yaga magambo gaani, mugatege amatwiri.
2 Aaho! Ngatondeera no'kumùbwira ku migani.
Ee! Ngaadeta ágâli bishamiri ukulyokera keera.*
3 Ngiisi byo tukayuvwa ku badaata, tukoli biyiji bwija,
byo tunagweti tugakizi deta.
4 Kiri na'baana biitu, tutagababisha byo.
Ee! Ngiisi baana ábagaki yija,
tugabamenyeesa ibitangaaza byo Nahano âli kizi gira ku bulangashane bwage.
Âli kizi bigira ku bushobozi bwage, gira akizi yivugwa.

5 Rurema akaheereza Abahisiraheeriimaaja,
anabwira bashokuluza biitu kwo bakizi ziyigiriza abaana baabo.
6 Kiri na'baana ábagaki butwa bazimenyeesibwe,
halinde abandu be'bibusi byoshi bakizi zimenya.
7 Kwokwo yizo maaja zaage, bakizi zikania,
iri banakizi biika Rurema kwo'mulangaaliro.
Ngiisi byo Rurema âli kizi gira, batayiji biyibagira.
8 Batanabe balangi, nga bashokuluza baabo.
Mukuba, boohe bâli kizi huna.
Imitima yabo itâli tungiini imbere lya Rurema,
batanâli kizi ba bemeera imbere lyage.
9 Beene Hifurahimu, ikyanya bâli mwi'zibo,
bâli fumbiiti imiheto ne'myambi.
Kundu kwokwo, banagalulwa kifudeete, halinde banapuumuka.
10 Mukuba, batâli kizi kania ikihango kya Rurema,
bakanalahira mbu batagakulikira imaaja zaage.
11 Kundu âli kizi bagirira ibitangaaza,
haliko banabiyibagira.

12 Mu kihugo kye'Miisiri, kiri na mwi'shamba lye'Sowani,
Rurema âli kizi gira ibitangaaza mu masu ga bashokuluza baabo.

---

* **78:2 78.2** Mataayo 13.35.

13 Anabera injira mu nyaaja, anabarongoora, halinde banagilenga mwo.
Amiiji gakabunduuka mwo kubiri, hanasigala nga bikombo.
14 Ku kyanya kya mwi'zuuba, âli kizi barongoora ne'kibungu.
Na mu bushigi, âli kizi barongoora ne'nguliro yo'muliro.
15 Iyo munda mwi'shamba, anabera ye'nyaala,
zanakizi shyoka mwa'miiji mingi bweneene, banakizi ganywa.
16 Ee! Akashyosa amiiji mu nyaala,
ganakizi hinga nga nyiiji.
17 Kundu kwokwo, banagenderera ukukizi yifunda mu byaha.
Ikyanya bâli riiri yaho mwi'shamba,
banakizi huna imbere lya Rurema úli hi'gulu lya byoshi.
18 Banagira mbu bakizi múgeza,
mu kukizi huuna kwo bahaabwe ngiisi byokulya byo bayifwijiri.
19 Banakizi tyoza Rurema kwokuno:
«Hano mwi'shamba, ka Rurema angatuheereza byo tugaalya?
20 Ikyanya akashulika ku lwala, amiiji ganaluhuluka mwo nga lwiji.
Kundu kwokwo, atangahasha ukutuheereza imikate, ne'nyama.»
21 Nahano, iri akayuvwa kwokwo, anaraakara ngana-ngana.
Ubute bwage bwanayaka mu mbaga ya Yakobo nga muliro,
bwanayushuuka bweneene ku Bahisiraheeri.
22 Mukuba, batâli múyemiiri,
batanâli langaliiri kwo angabakiziizi.
23 Kundu kwokwo, akabayigulira imiryango yi'gulu,
anakyula kwe'bibungu biyeguuke.
24 Kwokwo, kwo akabaheereza imana ukulyoka mwi'gulu,†
anakizi batibulira yo, gira bakizi lya.
25 Kwokwo, kwa'bandu bâli kizi lya ku byokulya bya'baganda.
Yibyo byokulya, byâli tiita, nga kwo bâli loziizi.
26 Rurema anakyula ku bushobozi bwage, kwe'mbuusi ilyoke uluhande lwe'sheere,
na kwe'gindi ilyoke ulwe'kisaka.
27 Kwokwo, kwo akabatumira inyama zo'tunyuni,
zanaba nyingi bweneene nga lukungu.
Ee! Utunyuni twâli riiri katundu, nga mushenyu kwi'buga.
28 Yutwo tunyuni, anakizi batibulira two naaho, ngiisi ho bâli shumbisiri,
hoofi-hoofi na'maheema gaabo.
29 Emwe! Rurema akaheereza abandu nga ngiisi kwo bâli loziizi,
halinde banakizi lya, banahaage.
30 Kundu kwokwo, ikyanya Abahisiraheeri bâli kizi ba batazi gambwa,
ne'byokulya binabe bikiri mu tunwa twabo,
31 Rurema anayami barakarira,
anabayite mwe'bihagarusi bye'misore.

32 Kundu akagira kwokwo, batanamúyemeera,
banagenderera naaho no'kukizi yidulumbika mu byaha.
33 Kyanatuma bagaahisa imyaka mingi, bagweti bagahanyagala.
Na mu kuheza, banafwa booshi.

† **78:24 78.24** Kulyoka 16.4; Yohana 6.31.

34 Ngiisi kyanya Rurema âli kizi bayita kwo, banakizi mútabaaza.
Banakizi yilega, iri banamúgalukira.
35 Ee! Bâli ki kengiiri kwo Rurema ali hi'gulu lya byoshi,
na kwo ye Lwala lwabo, ye wanâli kizi bakiza.
36 Si bâli kizi gira mbu bamúlyeryege.
Ee! Bâli kizi beesha imbere lyage.
37 Imitima yabo itâli tungiini imbere lyage,
batanâli kizi twaza ikihango kyage.
38 Kundu Rurema âli barakariiri,
si akakizi yihangirira ku bute bwage, atanaki baminika.
Ee! Âli bakejeriiri, anakizi bakoga ibyaha.
39 Mukuba, âli kengiiri kwo bali ba kufwa naaho,
banali nga mbuusi íri mu tee huusa, inayami nyerera.

40 Yaho mwi'shamba, bâli kizi huna imbere lya Rurema,
halinde anavunike umutima.
41 Kundu ye Mutaluule wa'Bahisiraheeri,
banakizi múgeza ngiisi kyanya, halinde anayagalwa.
42 Batanakengeera ngiisi kwo akakoleesa ubushobozi bwage,
mu kubakiza mu bagoma baabo.
43 Bâli yibagiiri kwo Rurema âli kizi gira ibitangaaza,
mu kihugo kye'Miisiri, na mwi'shamba lye'Sowani.
44 Ee ma! Akahindula inyiiji zooshi, zibe muko,
kyanatuma mu Bamiisiri ndaaye úkazinywa kwo.
45 Anabalugiza isaazi nyingi bweneene, zanakizi balya.
Anabatuma na bakere, gira bakizi bashereegeza.
46 Anabatumira na'mahaazi,
ganakizi yonoona indalo zaabo, halinde imbuto zooshi zanahera.
47 Anabatumuulira ulugungu, gira lubashereegeze imizabibu,
lushereeze kiri ne'biti bye'mitiini.
48 Yulwo lugungu lwanakizi yita ku ngaavu zaabo.
Kiri ne'bibuzi, anakoleesa inguba mu kubiyita kwo.
49 Rurema anabayereka ubute bwage,
mu kubatumira abashereeza ba'baganda, gira bakizi genda bagabayita.
Emwe! Âli shavwiri bweneene, anâli koli rakiiri.
50 Atanayishuhiza ku buraakari bwage,
si akabuyerekana mu kukizi bayita ku njira ye'kiija.
51 Anayita ifula zooshi za'Bamiisiri,
kundu bo bâli riiri nga migamba yabo.
52 Ha nyuma, Rurema anarongoora abandu baage nga bibuzi,
mu kubalyosa i Miisiri, halinde mwi'shamba.
53 Âli kizi barongoora bwija, halinde banaba no'butoge.
Halikago, abagoma baabo boohe, banaherera booshi mu nyaaja.

54 Rurema analeeta Abahisiraheeri ku lubibi lwe'kihugo kyage kyeru,
anabanyagira kyo, kundu kyâli riiri kye'migazi.
55 Anayimula abandu be'gindi milala imbere lyabo.
Yikyo kihugo, anakiheereza Abahisiraheeri, bube buhyane bwabo,
anabiika ngiisi mulala gwabo mu kaaya ke'mwabo.

56 Kundu Rurema ali hi'gulu lya byoshi, halikago banamúgeza.
Batakasimbaha imaaja zaage, si bakahuna imbere lyage.
57 Na bwo batâli simbahiri Rurema, banashubi gira amabi,
nga bashokuluza baabo ba keera.
Banaba ba busha, ngo'mwambi úgwahusha.
58 Banayubakira imigisi yabo imbeero.
Kwokwo, kwo bakayagaza Rurema, anagwatwa no'luugi.
59 Rurema, iri akayuvwa ngiisi kwa'Bahisiraheeri bagweti bagaadeta,
anaraakara bweneene, anabajanda lwoshi-lwoshi.
60 Kwokwo, kundu âli mali tereka iheema lyage iyo munda i Shiilo,
gira akizi tuula mu kati ka'bandu, haliko anayami lisiga.
61 Analeka akajumba kaage, kagendi gwatwa imbira.
Kwokwo, kwo'bulangashane bwage bukabiikwa mu maboko ga'bagoma.
62 Kundu Abahisiraheeri bâli riiri bandu baage, haliko anabarakarira,
analeka bagendi yitwa ku ngooti.
63 Imisore yabo mitabana, umuliro gwanagijigiivya.
Kiri na banyere baabo, banayitwa bátazi yimbirwa mu mageni gaabo.
64 Abagingi baabo, kundu bakayitwa ku ngooti,
haliko banamufwiri baabo, batâli hangwirwi ukubalirira.

65 Lyeryo, Nahano anavyuka, nga úwalyoka mwi'ro.
Ee! Âli riiri nga úshubi lalusiri, keera atumburukwa,
66 anagendi hima abagoma baage.
Anababonie ishoni, halinde imyaka ne'myakuula.
67 Kundu kwokwo, Rurema akalahira beene Yusefu,
atanatoola beene Hifurahimu.
68 Si akayiji toola umulala gwa'Bayuda.
Ee! Beene Yuda, bâli no'mugazi Sayuni, anâli gukuuziri.
69 Haaho, ho akayubakira inyumba yage.
Yanâli shuumiri nge'migazi.
Yanâli sikamiri, gira ikizi yama ho imyaka ne'myakuula,
nge'kihugo kyonyene.

70 Anatoola umukozi wage Dahudi,
anamúlyosa mu bungere bwe'bibuzi.
71 Kundu âli kizi ragira ibibuzi,
haliko anamúyimika abe mungere wa'bandu baage, Abahisiraheeri.
72 Dahudi anakizi balanga no'mutima mwija,
anakizi barongoora ku bulenga.

79

Uyijage duba, utubonere ulukogo

1 Izaburi ya Hasafu.
E Rurema, ibinyamahanga keera bikateera ikihugo kyawe,
byanayulubaza kiri ne'nyumba yawe ndaluule.
Akaaya kooshi ke'Yerusaleemu, kakoli ba mushaka.
2 Ibirunda bya'bakozi baawe, bikola mu jojomolwa no'tunyuni,

binakola mu liibwa na barumungu.
3 Na bwo ndaaye wo'kubaziika, bakola mu bolera i bulambo.
Umuko gwa'bandu gwâli kizi golomba mu Yerusaleemu nga nyiiji.
4 Buno, yibyo binyamahanga, bikiri mu tuhonyoleza, wa honyo.
Bikiri mu tuhonyoleza, iri binatushekeereza.

5 E Nahano, ka ugayama uturakariiri halinde imyaka ne'myakuula?
Uluugi lwawe lugagenderera ukuyaka halinde mangoki?
6 Yubwo buraakari bwawe, ubuyonerage ku binyamahanga.
Si boohe, batagweti bagakutwaza.
Yago maami ágatasimbahiri iziina lyawe,
gabe go ugakizi rakarira.
7 Mukuba, keera bakamirangusa abandu baawe Abahisiraheeri,
banashereeza ne'kihugo kyabo.
8 Bashokuluza biitu, bâli kizi yifunda mu byaha.
Kundu kwokwo, tutali twe tukwaniini ukuhanwa.
Yoho wee! Si tukoli vunisiri imitima.
Aaho! Uyijage duba, utubonere ulukogo.
9 E Rurema, Lukiza witu, ututabaale, we kongwa,
halinde wenyene ukizi gingikwa.
Utukoge ibyaha biitu, unatuguluule,
halinde iziina lyawe likizi yivugwa.
10 E Rurema, ibinyamahanga keera byayona umuko gwa'bakozi baawe.
Aahago! Kituma kiki wangaki leka kwo bikizi tuhonyoleza ti:
«Rurema winyu alyagagi hayi?»
E Rurema, utuyereke ngiisi kwo ugayihoola ibinyamahanga.
11 Ukizi yuvwiriza amalira ga'bashweke.
Ee! Yabo bashweke, kundu bakatwirwa ulubaaja lwo'kuyitwa,
haliko ubakizagye ku bukalage bwawe buhamu.
12 E Nahano, yibyo binyamahanga kwo bituzungulusiri, ikyanya biri mu kizi kutuka,
ubihaniirize ubugira kalinda.

13 Twe bandu baawe, tuli bibuzi bya mu ndagiriro yawe.
Tugakizi kuyivuga imyaka ne'myakuula,
halinde ku bibusi byoshi.

80

E Rurema, ukizi tubiika mwo'bugumaana!
1 Izaburi ya Hasafu, imwo'mwimangizi wa'bimbi. Luli mu yimbwa ne'nanga.
2 E Mungere wa'Bahisiraheeri, ututegage amatwiri.
We mu rongoora beene Yusefu nga bibuzi,
we na tuuziri ha kati ka bamakerubi.
Aaho! Uyerekane ubulangashane bwawe
3 mu beene Hifurahimu, na mu beene Binyamiini, na mu beene Manaasi.
Ee! Uyerekane ubushobozi bwawe, unayiji tukiza.
4 E Rurema, utuyerekage ubwija bwawe.
Unatugalulire imwawe, halinde lyo tukizibwa.

5 E Nahano, Rurema wo'bushobozi bwoshi!
Si twe bandu baawe!
Si tugweti tugakutabaaza!
Aaho! Ugaki yagalwa halinde mangoki?
6 Ibyokulya byo ukatuheereza, si gukola mwizingeerwe naaho.
Na'magoloovi go'kunywa, ikolaga migenge mingi-mingi.
7 We tumiri abagoma biitu bagakizi tugayiriza.
Ábatusokaniini, bagweti bagatuyamiriza.
8 E Rurema wo'bushobozi bwoshi, utugalulire imwawe.
Utuyerekage ubwija bwawe, halinde lyo tukizibwa.

9 Ikyanya ukatulyosa i Miisiri, twâli riiri nga mulandira gwawe gwe'mizabibu.
Ne'kyanya ukatuhisa mu kihugo kyawe, wanayimula mwa'bandu be'gindi milala,
wanatubyala mwo.
10 Wanatuyufirira, halinde twanakula.
Imizi yitu yanashashaata, halinde mu kihugo kyoshi.
11 Ikimbehwa kiitu kyanabwika imigazi.
Amatavi giitu ganabwika kiri ne'biti bye'myerezi.
12 Twanatavika, halinde twanahikaga ku nyaaja mbamu Mediterane.
Ibitombo biitu byanahika ku ngombe yo'lwiji Hefuraati.

13 Aahago! Kituma kiki ukahongola inzitiro ziitu ízâli tusokaniini?
Buno, ngiisi mulenga-njira agweti agayiji zimba ibitumbwe biitu.
14 Kiri ne'ngulube ze'rubako, zigweti zigatulibata-libata.
Ee! Inyamiishwa zikoli gweti zigaatulya.
15 E Rurema wo'bushobozi bwoshi, ushubi tugalukira maashi!
Bwo we tuuziri mwi'gulu, ulangiize ngiisi kwo tukola mu makuba.
Gulya muzabibu, ukizi gutanduula, maashi!
16 Gulya mulandira gwo ukabyala na'maboko gaawe wenyene, ukizi gulanga, we kongwa!
Si ali mwana ye ukayitoolera mwenyene!

17 Kundu twe tuli mulandira gwawe,
si abandu keera bakatutema-tema, banatuyokya.
Kwokwo, ugire ubakanukire, halinde baminikwe.
18 Ulya mundu ye ukuuziri, umúkanie, maashi!
Si ali mwana ye ukayitoolera wenyene!
19 Iri wangagira kwokwo, tutâye ki kujande.
Ukizi tubiika mwo'bugumaana,
halinde nyiitu tukizi kuyivuga.
20 E Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi! Utugalulire imwawe.
Utuyerekage ubwija bwawe,
halinde lyo tukizibwa.

81

Abandu baani, bwangabiiri bwija banyuvwe

1 Izaburi ya Hasafu, imwo'mwimangizi wa'bimbi. Luli mu yimbwa nge'nyimbo za beene Gaati.

2 Rurema, ye misi yitu. Tukwaniini tukizi múbandira akabuuli ku bushambaale.
Ee! Tukizi yimbiraga Rurema wa Yakobo.
3 Aaho! Mutondeerage ukuyimba.
Mukizi lasa ingoma, munakizi longeeza inzeeze ne'binubi.
4 Mudihirize ibibuga,
gira mumenyeese imbaluko yo'mwezi.
Mubidihirize ne'kyanya umwezi gugaaba keera gwatanguula.
Ee ma! Si kikola kyanya kyo'lusiku lwitu lukulu.
5 Twe beene Yakobo, Rurema yenyene ye katubiikira ulubaaja kwo tukizi múyimbira.
Ee! Ye Rurema wa'Bahisiraheeri, ye kakyula kwokwo.
6 Yulwo lubaaja, akabaheereza lwo,
ku kyanya akateera ikihugo kye'Miisiri.

Nanayuvwa izu lyo mundamenywa, liri mu mbwira, ti:
7 «Ikyanya mwâli betwiri imiteekerwa ku bitugo, n'gamùtuula yo,
halinde mwanagibiika haashi.
8 Ee! Ikyanya mwâli riiri mu makuba,
mukandabaaza, nanamúkiza.
Ikyanya mwâli hisiri i Meriba, mukayidodomba kwa'miiji ndaakigo,
kyanatuma ngamùgeza ho.
Nanamùshuvya ku njira yo'kutuma umukungulo, gugugu!
9 E bandu baani, Abahisiraheeri! Muyuvwe ngiisi kwo ngweti ngamùhanuula.
Ee! Bwangabiiragi bwija munyuvwe.
10 Mu kati kiinyu, mutabonekage imigisi ye'mahanga,
mutanakolwe kwo mukizi giyikumba.
11 Si niehe, nie Rurema Nahamwinyu.
Nie kamùlyosa mu kihugo kye'Miisiri.
Kwokwo, muyamuule utunwa twinyu,
gira mbakombeke ibyokulya.

12 «Kundu kwokwo, abandu baani Abahisiraheeri batanandwaza,
banalahira kwo batagakizi nzimbaha.
13 Ku yukwo, nanabaleka bagenderere ukuyumya imitima yabo,
bakizi gira nga ngiisi kwo baloziizi.
14 Bwangabiiri bwija abandu baani banyuvwe.
Nga'Bahisiraheeri bangagalukiiri imwani,
15 nangabahimiiri abagoma baabo.
Ee ma! Nangakoleesa ubushobozi bwani ku mulindi,
16 halinde ngiisi ábanjombiri bayami nvukamira mu kyoba.
Ikihano kyabo kyangabiiri kye'myaka ne'myakuula.
17 Haliko mwehe, nangamùyigusiizi ne'ngano nyiija,
kuguma no'buuki bwa mu kitiba.»

82

Rurema ye mutwi we'maaja za'ba mu kihugo

1 Izaburi ya Hasafu.
Rurema ye yimangiiri umuhumaanano gwa mwi'gulu,

ye nali mu twa imaaja ze'bindi íbiri mu yikumbwa, ti:
2 «Si muli mu kundirira banangora-mabi!
Aaho! Mugakizi babulanira halinde mangoki?
3 Mugirage mukizi bulanira ifuuvi, na banakahuku,
kuguma na'bakeni na ábagoozirwi.
4 Ee! Abakeni na ábatashobwiri babe bo mugaakiza,
mu kubaguluula mu maboko ga banangora-mabi.

5 «Mwe banangora-mabi, si ndaakyo muyiji,
mutanali mu sobanukirwa.
Ku kyanya indaliro zooshi ze'kihugo zigweti zigashaganibwa,
muli mu kizi genda mugamamaata mu kihulu.
6 N'gadeta kwokuno: "Mweshi, mulyagagi bamungu!*
Ee! Muli baana ba Rurema úli hi'gulu lya byoshi."
7 Kundu kwokwo, mugaafwa nyene, nga'bandi bandu booshi.
Ee ma! Narufu amùgweti, kuguma na'bandi batwali booshi.»

8 E Rurema, uyimukage, maashi! Ukizi twa imaaja za booshi ba mu kihugo.
Si abandu ba'mahanga gooshi bali be'mwawe!

83

Amahuuno hi'gulu lyo'kuhaniiriza bagoma

1 Izaburi ya Hasafu. Ulwimbo.
2 E Rurema, utabe munyerere,
utanayigire nga kimeme, mbu yihulikire naaho.

3 Langiiza ngiisi kwa'bagoma baawe bagweti bagalunduma.
Ka utabwini ngiisi kwo bakola bagakuteera?
4 Yabo bagoma, si balyagagi balyalya!
Kundu ukuuziri abandu baawe,
haliko boohe bagweti bagabagirira igambi libi.
5 Balya bagoma bali mu naaka mbu:
«E balya, muyije, tuzimiize abandu baage,
halinde iziina lya'Bahisiraheeri, litaki shubi detwa.»
6 Banagweti bagaagira igambi libi hi'gulu lyawe,
keera banayibiika kuguma, gira bakuhangirire.
7 Mu kati kaabo, muli Abahedoomu, na'Bahishimaheeri,
na'Bamohabu, na beene Hagaari,
8 na beene Gebaali, na'Bahamooni, na'Bahamareki,
na'Bafirisiti, na'batuulaga be'Tiiro.
9 Kiri na'Bahasuriya keera bakabayibiikaga kwo,
gira bayushuule beene Luutu mwe'misi.

10 Aaho! Ngiisi ábali mu gira yiryo igambi, ubahaniirize.
Kubaagage nga kwo ukahana abandu be'Midyani,
kuguma na Siseera na Yabiini, ha lwiji Kishooni.*
11 Yabo bagoma, ukabaminika iyo munda i Heni-Doori,
ku kyanya ibirunda byabo bikabolera i bulambo nga nagiira.

* **82:6 82.6** Yohana 10.34. * **83:10 83.10** Batwi be'maaja 4.2.

12 Yabo bagoma, abanalushaagwa baabo bafwe, nga Horebu na Zeebu.
Abatwali baabo booshi baminikwe nga Zeeba na Salumuna.
13 Si bakayihaya, mbu: «Mugirage tunyage ikihugo kya Rurema,
tube twe tugakizi kikoleesa nga kwo tuloziizi.»
14 E Rurema wani, ubafuuhe ngana, bayehuuke nga lukungu.
Bakizi ba nga bifuma íbigweti bigayehuulwa ne'mbuusi.
15 Ubayimulage, ne'kihuhuuta kyawe kikizi bakumuula.
16 Ukizi basingoola, nga kwo'muliro guli mu singoola ulubako,
na nga kwe'mbigi zaagwo ziri mu boyola imigazi.
17 E Nahano, uteeze abagoma baawe ishoni,
halinde abandu bakizi kulooza.
18 Balya bagoma bakizi teteerwa, banakizi yama bashengusiri.
Ee! Bagendi fwira ku mbinga.
19 Ubamenyeese ku kasiisa kwi'ziina lyawe we Nahano.
Wenyene we riiri hi'gulu lya byoshi. We na twaziri mu mahanga gooshi.

84

Ukuyidula inyumba ya Rurema

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya'baana ba Koora. Luli mu yimbwa nge'nyimbo za beene Gaati.
2 E Nahano wo'bushobozi bwoshi,
inyumba yawe ibuyahiri bweneene.
3 Emwe! Ndi mu hambiri hola hi'gulu lyo'kuyifwija kwo ngizi yama mu lubuga lwayo.
E Rurema úli mugumaana, umutima gwani, kiri na'magala gaani, bigweti bigakuberangira.
4 E Nahano wo'bushobozi bwoshi,
we mwami wani, we na Rurema wani.
Kiri ne'kisholya kiyubasiri ingisha hoofi na'katanda kaawe ko'kutangira kwa'matuulo.
Akalembe-lembe nako kali mu kizi giyubaka ho,
kanaberere mwe'byananyuni.
5 Bahiriirwi ngiisi ábatuuziri mu nyumba yawe.
Bayamiri bali mu kuyimbira inyimbo zo'bwivuge.
6 Bahiriirwi ngiisi ábali ne'kyedu kwo bayije ku mugazi gwawe.
Boohe bali mu longa ubushobozi imwawe.
7 Ikyanya bali mu lenga mwi'shamba lye'Baka, liri mu hinduka kadota.
Ne'kyanya kya'mahona-nvula, linabe mwa'mabenga-mabenga.
8 E Rurema, ikyanya bakiri mu genda i Sayuni, bali mu kizi yushuuka mwe'misi,
halinde ngiisi muguma wabo anahulukire yo imbere lyawe.

9 E Rurema wa Yakobo, we Nahano wo'bushobozi bwoshi.
Kwokwo, undegage amatwiri, we kongwa. Uyuvwe amahuuno gaani.
10 E Rurema, keera ukatoola mwami witu,
ye na siribo yitu.
Aaho! Ukizi múlola kwo, unakizi múgashaanira.

11 Iri nangahisa ulusiku luguma naaho ndi mu nyumba yawe,
luhimiri isiku kihumbi zo nangamaziri ndi handi-handi.
Nanganasiima ukukizi langa imiryango ye'nyumba ya Rurema wani,
ho nangatuula mu nyumba za banangora-mabi.

12 Nahano Rurema ye mulengeerwe gwitu, ye na siribo yitu.
Agweti agatugashaanira, iri anatugingika.
Ee! Ngiisi ábayamiri bali buzira mahube, ndaakyo kindu kiija kyo ali mu bayima.
13 E Nahano wo'bushobozi bwoshi,
bahiriirwi ngiisi ábakubiisiri kwo'mulangaaliro.

85

Rurema ali mu lagaania abe'mwage umutuula

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya'baana ba Koora.
2 E Nahano, keera wagashaanira ikihugo kyawe bweneene,
keera wanajebereza beene Yakobo.
3-4 Abandu baawe, ikyanya bakakuhubira,
wanatee barakarira.
Haliko, keera ukabakoga, wanabwikira ibyaha byabo byoshi.
Ee! Keera ukahooha,
wanaleka ukubalangamira.

5 E Rurema, Lukiza witu, utugalulage ho tushuba.
Kundu ukatubona buligo, ubuleke, we kongwa!
6 Aahago! Ka ugayamaga uturakariiri, halinde imyaka ne'myakuula?
Yubwo buraakari bwawe, ka bugagenderera halinde mu bibusi byoshi?
7 Ka utangatuhanguula tutondeerage buhyahya,
gira lya'bandu baawe bakizi kushambaalira?
8 E Nahano, urukundo lwawe lutali ne'mbeka.
Aaho! Utuyereke lwo, maashi, unatukize.

9 Nahano Rurema ali mu lagaania abandu baage kwo bagalonga umutuula.
Kwokwo, ngakizi múyuvwiriza.
Aaho! Batakolwe mbu bashubi galukira mu buhwija.
10 Ku kasiisa, ngiisi ábamúsimbahiri, ali ibiringiini ukubakiza,
halinde lyo'bulangashane bwage, bukizi boneka mu kihugo kiitu.

11 Abandu ba Rurema bali mu ba no'rukundo no'kuli.
Ubwija no'mutuula bigaaba bye'mwabo.
12 Mu kihugo, abandu bagakizi yemeera Rurema.
Ne'yo munda mwi'gulu, agakizi bagashaanira bweneene.
13 Nahano agakizi tugashaanira,
halinde ikihugo kiitu kinayere bweneene.
14 Ngiisi íbikwaniini bigakizi sholera imbere lya Rurema,
binakizi múlingaaniza ngiisi ho agalenga.

86

Undege amatwiri, unanjuvye

1 Amahuuno ga Dahudi.
E Nahano, ngolaga mukeni nakahuku.
Aaho! Undegage amatwiri, we kongwa, unanjuvye.
2 Ndi mukozi wawe, maashi! We ndi mu yihega kwo, na ngubiisiri kwo'mulangaaliro.
Kwokwo, ukizi njuutira, unangize.
3 E Nahano, ndi mu shiiba ngweti ngakutakira.
Kwokwo, ukizi nyuvwirwa indengeerwa.
4 Ndi mukozi wawe, we na ngweti ngayihega kwo.
Aaho! Ukizi njambaaza.
5 E Nahano, uli mwija, unali mu kogana.
Ngiisi ábagweti bagakutabaaza, ubakuuziri bweneene.
6 Ikyanya ndi mu kutabaaza, iri na nguliri ra,
ukizi nyuvwiriza.
7 Mu siku za'malibu, ikyanya ndi mu kuberangira,
uli mu nyitaba.

8 E Nahano, mu biri mu yikumbwa byoshi, si ndaaye úkushushiri!
Na mu byoshi byo uli mu kizi gira, ndaaye úwangabihasha.
9 Si we kabumba abandu ba'mahanga gooshi!
Booshi bagakizi yiji kuyikumba,
banakizi menyeesania ubulangashane bwi'ziina lyawe.
10 Si wehe naaho, we Rurema!
We sumbiri booshi, we nali mu gira ibisoomeza.

11 E Nahano, unyigirize ngiisi byo ngwaniini ukugira,
halinde ngizi kulikira ukuli kwawe.
Umbiike mwo'mutima mwija,
halinde ngizi kusimbaha lwoshi-lwoshi.
12 Ngakizi kuhuuza ku mutima gwani gwoshi,
na ngizi yivuga iziina lyawe imyaka ne'myakuula.
13 Mukuba unguuziri bweneene.
Keera wanangiza mu maboko ga Nakuzimu.

14 E Rurema, buno abanabwikangaate bagweti bagandeera.
Banakoli loziizi ukunyita.
Balya bagoma, batakutwaziizi, batanahiiti kimino.
15 Kundu kwokwo, e Nahano, uli mu kizi kejererana, unali wo'lukogo.
Utali mu yami yagalwa duba,
si uyamiri uli mu kundana, unali wo'kuli.
16 Kwokwo, ungebagane, unangejeerere.
Bwo ndi mukozi wawe, umbiikage mwe'misi.
Ungize, nie mwana wo'muja wawe.
17 E Nahano, keera ukandabaala, wanakizi mboleeza.
Aahago! Ushubi yerekana kwo unguuziri.
Kwokwo, lyo balya bagoma bagaabona,
banagwatwe ne'shoni.

87

Rurema akuuziri abandu be'Yerusaleemu

1-2 Izaburi ya'baana ba Koora. Ulwimbo.
Akaaya ke'Sayuni kayubasirwi ku mugazi mweru gwa Nahano.
Kyo kitumiri akakuuziri bweneene,
ukuhima utundi twaya twoshi mu Bahisiraheeri.

3 E kaaya ka Rurema, bwo uli wa kahebuuza,
abandu bali mu kuhuuza.

4 Rurema adetaga kwokuno: «Mu bandu ábanyiji, muli Abamiisiri,
na'Bababeeri.
Muli na'Bafirisiti, na'bandu be'Tiiro, kiri na'be'Hendyopiya.
Mu yabo booshi, baguma bakabutirwa mu kaaya ke'Sayuni.»
5 Abandu bagaadeta hi'gulu lye'Sayuni kwokuno:
«Yaba booshi, Sayuni ye nyina.
Rurema ali hi'gulu lya byoshi.
Kwokwo yako kaaya, agakasikamya.»
6 Ikyanya Rurema agaharuura abandu,
agayandika mu kitaabo kyage kwokuno:
«Uyu, akabutirwa i Sayuni.»

7 Yabo booshi, bagakizi yimba kwokuno:
«E Sayuni, we tumiri tuli mu gashaanirwa.»

88

E Nahano, ngweti ngakutabaaza

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya'baana ba Koora, na Hemani,
Umuhizira. Luli mu yimbwa ngo'lwimbo lwo'mwizingeerwe.
2 E Nahano Rurema, we mu ngiza.
Aaho! Ngola mu kulirira mwi'zuuba, kiri na bushigi.
3 Na bwo ndi mu kutabaaza, unyuvwagwe.
Yago malira gaani, ukizi gayuvwa, maashi!

4 Amalibu gaani gakoli leeziri ulugero.
Na buno, ngola bu fwa.
5 Bakola mu mbaruura nga mundu muzira misi,
na nga mundu úkola úgayikira mu shinda.
6 Bakola mu mbaruulira mu bafwiri,
nga mundu keera úkayitwa, anakoli lambamiri mu shinda.
Yabo abafwiri, kiri na naawe, utakiri mu bakengeera,
utanakiri mu bahahala.
7 Si ukandibulira mu kirimbi-rimbi,
na ngola mu kihulu kya namudidi!
8 Ukoli ndakariiri, ne'midunda yawe keera yanvindiriza,
kyo kitumiri ngoli zidohiirwi bweneene.
9 Keera ukahanguula abiira baani kwo banyihandule kwo,
na ngolaga kyagaza imwabo.
Ngoli fyedesirwi, ndanaki hiiti ubulyo bwo'kufuushuka.
10 Guno mwizingeerwe, gwo gutumiri amasu gaani gataki bwini.

E Nahano, ngiisi lusiku ndi mu kizi kulirira,
na nyamiri nguteziri amaboko.
11 Ewe! Birya bitangaaza byawe, ka wangabiyerekaga abafwiri?
Ka ábakoli fwiri bangazuuka, mbu bayiji kuyivuga? Nanga, maashi!
12 Si urukundo lwawe, lutali mu detwa mu shinda!
Ubwemeera bwawe, butali mu ganuulwa mu kuzimu.
13 Ibisoomeza byawe, bitamenyekiini yaho áhali ikihulu.
Kundu uli mu gira íbikwaniini,
bitangaki menyeekana ha'bandu bali mu yibagirwa.

14 E Nahano, ngweti ngakutabaaza, maashi!
Ngiisi shesheezi, amahuuno gaani gali mu kuhikira.
15 Aahago! Kituma kiki uki gweti uganjandirira?
Si wambisha amalanga gaawe!
16 Ukulyokera mu busore bwani, ndi mu kizi libuuka,
na nyamiri ndi mu zeera ho nangasiga itwe.
Kundu kwokwo, ugweti ugandeeza mwe'kinyukura,
na ngoli shengusiri ngana.
17 Si uyamiri undakariiri!
Na bwo uli mu ndeeza mwe'kinyukura, ngola ngashereera.
18 Kirya kinyukura, kigweti kiganyifuka kwo nga migezi,
kinakoli nzokaniini.
19 Abiira na'bakundwa baani, booshi keera ukabanjaagiza.
Ikihulu naaho, ye koli ba mwira wani.

89

Kukengeeza Rurema imihango yage hi'gulu lya Dahudi

1 Izaburi ya Hetani, Umuhizira.
2 E Nahano, ngakizi yimba hi'gulu lyo'rukundo lwawe,
halinde imyaka ne'myakuula.
Mu bibusi byoshi, ngakizi menyeesa ngiisi kwo uli mwemeera,
3 na ngiisi kwo'rukundo lwawe luyamiri ho.
Nga kwi'gulu liyamiri ho,
kwo na kwokwo, naawe uyamiri uli mwemeera.

4 Nahano akadeta, ti: «Keera n'ganywana ikihango na Dahudi, umutoolwa wani,
na ngoli múbiikiiri indahiro kwokuno:
5 “Abandu ba mwi'kondo lyawe, bagakizi twala, halinde imyaka ne'myakuula.
Ee! Ubwami bwawe, butâye here.”»

6 E Nahano, ikyanya uli mu gira ibisoomeza,
igulu liri mu kizi bihuuza.
Na bwo uyamiri uli mwemeera,
abataluule baawe bali mu kizi kuyimbira.
7 E Nahano, yaho mu kyanyaanya, nyandi úwangakuyegeera?
Mu bindi byoshi íbiri mu yikumbwa, si ndaakyo íkikushushiri!
8 E Rurema, mu muhumaanano muhamu gwa'bandu bataluule,

we bagweti bagagingika.
Uli wa kahebuuza bweneene, ukuhima booshi ábakuzungulusiri.
9 E Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi, si we mwene ubukalage bweneene,
unayamiri uli wa kuyemeerwa!
10 Inyaaja, kundu zangaba ziri mbamu bweneene, haliko we riiri hi'gulu lyazo.
Imidunda yazo, kundu yangabirinduka, we gweti ugagihoohya.
11 We kayita ikihuume Rahabu, mu kukifuta-futa,
wanashaabula abagoma baawe ku bukalage bwawe.
12 Igulu liri lye'mwawe! Ne'kihugo, kwo na kwokwo!
Ee! We kabumba ikihugo kyoshi, na byoshi íbikiri mwo.
13 We kabumba uluhande lwe'mbembe, kiri na lwe'kisaka.
Imigazi ye'Taboori na ye'Herimooni, igweti igakuyimbira ku bushambaale.
14 Ukuboko kwawe kulyagagi no'bushobozi.
Ee! Kuli no'bushobozi bweneene, kunali mu huuzibwa.
15 Ikitumbi kyawe kisikamiiri ku bikwaniini.
Urukundo no'kuli biri mu gwanwa imbere lyawe.
16 E Nahano, bahiriirwi ngiisi ábakoli yiji ukukuyivuga.
Yabo, bo bagaaba batuuziri mu mulengeerwe gwawe.
17 Umulege-rege gwoshi, bali mu shiiba bagweti bagashambaalira iziina lyawe,
banayamiri bali mu kuhuuza, bwo uli mu gira íbikwaniini.
18 We bulangashane bwitu, we na misi yitu!
Tuli mu kizi hima abagoma ku butabaazi bwawe.
19 E Nahano, we Mutaluule wa'Bahisiraheeri.
We nali mu kizi tulanga.

Buno, keera watuheereza umwami witu.
20 Wâli mali gwanwa wabwira abandu baawe bemeera mu kati ka'mabone kwokuno:
«Mwe bandu baani, keera n'gamùtoola mwe ndwani.
Keera n'gamúheereza imisi, nanamúkuza.
21 Uyo mundu ye n'gatoola, ye mukozi wani Dahudi,
keera nanamúshiiga amavuta mataluule.
22 Ku bushobozi bwani, ngakizi músikamya,
halinde anakizi ba kihagarusi.
23 Abagoma batâye múramburiise.
Banangora-mabi nabo, batâye múhime.
24 Si yabo bagoma baage, ngabafutira-futira imbere lyage!
Ee! Ngabaminika booshi.
25 Uyo Dahudi, nyamiri nimúkuuziri bweneene, nganakizi ba mwemeera imwage.
Bwo ali mundu wani, ngakizi múkuza ngana-ngana.
26 Ngamúyushuulira ubutwali bwage, ukulyokera ku nyaaja Mediterane,
halinde ku lwiji Hefuraati.
27 Uyo Dahudi agambwira, ti: “Wehe, we daata, unali we Rurema wani.
Ee! Uli lwala lwani, unagweti ugangiza.”
28 Uyo Dahudi, ngamúhindula abe ye fula yani,

agaanaba asumbiri abaami booshi ba mu kihugo.
29 Nyamiri ngakizi múkunda, halinde imyaka ne'myakuula.
Ikihango kyo tuganywana twe naye, kitâye male.
30 Abaana baage, ngakizi bayimika, babe baami baani.
Isiku zo'bwami bwage, ngazilaahya, nga kwokulya igulu liyamiri ho.

31 «Kundu kwokwo, halyagagi ikyanya aba mwi'kondo lyage bagajanda imaaja zaani,
batanakizi simbaha amigirizo gaani,
32 banabe bahongola birya byoshi byo n'gakyula,
banabe bataki simbahiri ngiisi kwo n'gategeka.
33 Haaho, ngabahaniiriza ku byaha byabo,
mu kubakubula ingoni.
34 Kundu kwokwo, ndâye leke ukukunda Dahudi,
ndanâye múyihindulire ku muhango gwani.
35 Ikihango kyo keera tukanywana, ndangakiyita.
Ee! Ngiisi byo n'gadeta, byo na byebyo.
36 Keera n'gabiika indahiro.
Na bwo ndi mweru bweneene, ndangabwira Dahudi ibibeesha.
37 Abandu be'kibusi kyage, bagayama ho imyaka ne'myakuula.
Ubwami bwage, bugakizi yama imbere lyani,
nga kwi'zuuba liyamiri ho.
38 Kiri no'mwezi, nga kwo kali kamasi kemeera mwi'gulu,
kwo na kwokwo ubwami bwage bugagenduuka.»

39 Halikago e Rurema, ulya mwami, kundu wâli mali mútoola,
si ukola mu múrakarira bweneene, unakoli mújandiriiri.
40 Ikihango kyo ukanywana no'lya mukozi wawe, keera ukakiyita.
No'lushembe lwage, keera waluvuruguuza mu luvu.
41 Inzitiro za'kaaya kaage, keera ukazihongola.
Ngiisi ho ashubi sikamiiri, hakola mushaka.
42 Abalenga-njira bo bakoli lengi kashahula mwe'bindu.
Abatuulani baako, bakoli gweti bagamúhonyoleza, ti honyo!
43 Ee! Yabo bagoma baako, keera wabaheereza imisi, babe bihagarusi.
Na buno booshi, keera wanabashambaaza.
44 Uyo Dahudi, keera wativya ingooti yage,
halinde atakiri mu hima mwi'zibo.
45 Yoho wee! Ubulangashane bwage bwoshi, keera wabumala.
Kiri ne'kitumbi kyage, wakinyanyaga haashi.
46 Isiku zo'busore bwage, wanaziyofihya kwo,
keera wanamúteeza ishoni imbere lya'bandu.

47 E maashi Nahano, ugakizi yibisha, halinde mangoki?
Si uburaakari bwawe, buki genderiiri ukukizi yaka!
48 Ukengeerage ngiisi kwe'siku zaani ziri nyoofi bweneene.
Ee! Kundu ukabumba abandu,
si booshi balyagagi ba kufwa naaho.
49 Ee ma! Ndaaye úwâye yame ho, buzira kufwa.
Ndaanaye úshobwiri ukuyiyeka Narufu.
50 E Nahano, keera ukabiikira Dahudi indahiro,

kwo ugakizi yama umúkuuziri bweneene.
Aahago! Yulwo rukundo lwawe, lukolaga hayi?
51 E maashi Nahano, ulole umukozi wawe,
ngiisi kwe'binyamahanga bikola mu múyamiriza, wa yuuhu!
Si bikola mu múhonyoleza bweneene!
Iyo mihonyolezo yabo, igweti igalyaniisania imitima.
52 E Nahano, kundu ukandoolaga mu kunjiiga amavuta,
haliko, baki gweti baganyamiriza-nyamiriza naaho.
Ngiisi ho ndi mu genda, bakola mu mbonyoleza naaho.

53 Nahano akizi yama ali mu yivugwa imyaka ne'myakuula.
Bikizi ba kwokwo! Ee! Bikizi ba kwokwo.

Umuteeko gwa kana

90

(Zaburi 90–106)

Imyaka kihumbi iri mu ba nga lusiku luguma

1 Amahuuno ga Musa, umukozi wa Rurema.
E Nahano, tuyamiri tutuuziri imwawe,
mu bibusi byoshi.
2 Ikyanya utâli zaazi bumba imigazi, kandi iri ikihugo,
wâli koli yamiri ho.

3 Ugweti ugakizi galulira abandu mu luvu, mu kudeta:
«Ngahwe! Mushubire mu luvu.»
4 Mu masu gaawe, imyaka kihumbi iri mu ba nga lusiku luguma keera úlwalenga,
kandi iri nga kihande kiguma kyo'bushigi.*
5 Uli mu kizi mala abandu, mu kubahuniza.
Bali mu ba nga kishuka kya shesheezi.
6 Kundu kiri mu ba kidohiri bweneene,
haliko kabigingwe, kiri mu ba keera kyaholoka, kinayume.

7 Uburaakari bwawe, buli mu tuleeza mwe'kinyukura,
halinde tunahuumirwe ngana.
8 Ibyaha biitu, kundu byangabishamiri,
si wehe ubibwini byoshi-byoshi,
keera wabibiika ku bweranyange imbere lyawe.
9 Isiku ziitu zooshi, ziri mu mala mu buraakari bwawe,
na mu kigongeero.
10 Yizo siku ziitu, ziri mu hekera ku myaka makumi galinda.
Kandi iri twangaba tuli ne'misi, twangahisa kiri na'makumi galimunaana.
Kundu kwokwo, mu yizo siku zooshi,
tuli mu longaga naaho amakuba, no'mwizingeerwe.
Ziri mu lenga duba, iri tunagenda.
11 Aaho! Nyandagi úwangasobanukirwa ngiisi kwo'buraakari bwawe bubambiri bweneene?
Yubwo buraakari bwawe, ngiisi kwo buli buhamu,

* **90:4 90.4** 2 Peturu 3.8.

kwo na kwokwo abandu bakwiriiri bakizi kuyoboha bweneene.
12 Aaho! Utuyigirize ngiisi kwo tukwaniini ukukizi haruura isiku ziitu,
halinde tukizi ba bitegeereza.

13 E Nahano, si tulyagagi bakozi baawe!
Aahago! Ugayama uli mu turakarira halinde mangoki?
Ukizi tuyuvwirwa indengeerwa, maashi!
14 Ngiisi shesheezi, ukizi tuyereka urukundo lwawe úlutâye male,
lyo tukizi kuyimbira ku bushambaale.
15 Keera tukahisa imyaka mingi tutuuziri mu makuba.
Aaho! Utuheerezagye igindi nge'yo, halinde tujeberere.
16 Bwo ugweti ugakizi gira amagambo ga'kahebuuza,
ukizi gayereka abakozi baawe.
Ukizi yerekana ubulangashane bwawe mu baana biitu.
17 E Rurema, Nahamwitu, ukizi tugashaanira.
Ngiisi byo tuli mu gira na'maboko giitu, ukizi tusikamiza byo.
E waliha, irya mikolwa ya'maboko giitu, ukizi gisikamya.

91

Nahano ye butibitiro bwani

1 Rurema ye riiri hi'gulu lya byoshi,
ye na mwene ubushobozi bwoshi.
Kwokwo, ngiisi úli mu langwa mu kabisho kaage,
agakizi luhuuka mu kimbehwa kyage.
2 Ngaadeta hi'gulu lya Nahano, ti:
«Wehe we butibitiro bwani, we na ndi mu sikamira mwo.
We Rurema wani,
unali we mbiisiri kwo'mulangaaliro.»

3 Ku kasiisa, Rurema agakukiza mu mibashu ya'batezi,
anakukize na ku kyanya kye'kiija.
4 Ee ma! Ayamiri ali mwemeera.
Kwokwo, aganakuvumbeera mu byubi byage.
Mu mashala gaage, mwo ugakizi tibitira,
halinde anabe siribo yo'kukizi kushuutira.
5 Ibyo bushigi, kundu biri mu teerana ikyoba,
haliko, utakizi biyoboha.
Utanayobohe, ikyanya imyambi igweti igashunguusibwa-shunguusibwa mwi'zuuba.
6 Ikyanya ikiija kiri mu yija kigatogeera mu kihulu, utakiyobohe.
Utanayobohe na kirya kiija íkiri mu yitana kalenge-renge.
7 Kundu abandu kihumbi bangagwa ha butambi lyawe,
kandi iri bandu bihumbi ikumi bangagwa uluhande lwawe lwe'lulyo,
si wehe, bitagakuhika kwo.
8 Yibyo byoshi, ugabiyibonera na'masu gaawe,
unabone ngiisi kwo banangora-mabi bagayiji hanwa.
9 Nahano ali hi'gulu lya byoshi, ye na butibitiro bwani.
Iri wangatuula mu kati kaage,
10 ndaabyo íbyangakuteera,

ndaanago makayu ágangaki yegeera ha nyumba yawe.
11 Mukuba, ngiisi ho uli mu genda,
Rurema agabwira abaganda baage kwo bakizi kulanga.*
12 Banakusame,
gira amagulu gaawe gatayitimbe ku mabuye.†
13 Ugakizi libata-libata ku ndare ne'fuuhizi,
unakizi kandagira ku kihuume kyo'mujoka, na ku ndare ngulu.‡

14 Nahano adetaga kwokuno:
«Ngiisi úyamiri anguuziri, anabe asimbahiri iziina lyani,
ngamúkiza, na ngizi múlanga.
15 Ikyanya agandabaaza, ngamúyitaba.
Ne'kyanya kya'makuba, tugayamanwa.
Ngamúguluula, ninamúgingike.
16 Ngamúheereza imyaka mingi, lyo akizi shagaluka.
Kwokwo, kwo ngamúkiza.»

92

Buli bwija tukizi huuza Nahano
1 Izaburi hi'gulu lyo'lusiku lwe'Sabaato.
2 E Nahano, we Rurema úli hi'gulu lya byoshi.
Buli bwija tukizi kutangira kongwa, iri tunakuhuuza, mu kukuyimbira.
3 Ee! Buli bwija, tukizi huuza urukundo lwawe ngiisi shesheezi.
Na ngiisi bushigi, tunakuhuuze ngiisi kwo uli mwemeera.
4 Ukizi lakizibwa inzeeze.
Ikinubi nakyo, kikizi laka kwi'zu írilongiiri.
5 E Nahano, ngiisi byo ugweti ugaakola, binjambaziizi,
kyo kitumiri ngakizi yimba ku bushambaale.

6 E Nahano, ngiisi byo uli mu salira,
biri bya kahebuuza bweneene.
Kiri ne'mikolezi yawe, kwo na kwokwo.
7-8 Banangora-mabi, kundu bangadeha nga kishuka, banakizi genduukirwa,
haliko ubuzinda, bagashereera imyaka ne'myakuula.
Yibyo byoshi, ibizeeze bitangabimenya.
Abahwija batangabisobanukirwa.
9 E Nahano, uyamiri uli mu huuzibwa imyaka ne'myakuula.
10 Haliko, abagoma baawe boohe, ku kasiisa ugabashereeza.
Ee! Yabo banangora-mabi booshi, ugakizi bashaabula.

11 Ukambeereza imisi nga ye'mbogo,
wananjiiga amavuta, mu kunguza.
12 N'gayibonera nienyene ngiisi kwa'bagoma baani bakahimwa.
Ikyanya bakaliruuka, nanayiyuvwirwa.
13 Haliko, ngiisi ábakwaniini boohe, bagweti bagadeha nga kigazi,
banali mu kula nga kiti kila kyo'mwerezi gwe'Lebanooni.

---

* **91:11 91.11** Mataayo 4.6; Luka 4.10. † **91:12 91.12** Mataayo 4.6; Luka 4.11. ‡ **91:13 91.13** Luka 10.19.

14 Ee ma! Bali mu ba, nga myerezi mibyale mu nyumba ya Nahano.
Yabo, bagakizi gangaala bwija mu lubuga lwe'nyumba ya Rurema witu.
15 Kiri ne'kyanya bagaaba bakola bashaaja,
bagaaba bakiri bagumaana.
Ee! Bagaaba bakiri na'makama,
banabe bakiri mu tongeka.
16 Bagakizi deta kwokuno: «Nahano ye kwaniini!
Yehe ye lwala lwani. Ndaanabwo buligo úbumúli mwo.»

93

Nahano, ye mwene ubushobozi

1 Nahano ye mwami!
Anayamiri ayambisirwi ubulangashane nga mirondo.
Nahano anali ye mwene ubushobozi bweneene.
Keera akasikamya ikihugo kyoshi,
bitanâye zige kwo kishaganibwe.

2 E Nahano, we yamiri ho, ukulyokera imyaka ne'myakuula,
wanâli mali gwanwa wasikamya ikitumbi kyawe kyo'bwami.
3 E Nahano, inyaaja zigweti zigakungula.
Imidunda yazo, ikola mu birinduka bweneene.
4 Kundu biri mu kungulaga,
haliko, ubushobozi bwawe, bwo bubihimiri.
Ee! Buhimiri imisi ye'yo midunda.
Mukuba, ubutwali bwawe, buli hi'gulu lya byoshi.

5 E Nahano, imaaja zaawe ziyamiri zisikamiri.
Inyumba yawe nayo, iyamiri italwirwi imwawe, halinde imyaka ne'myakuula.

94

Rurema ye mwene ukuyihoola

1 E Rurema Nahamwitu, we mwene ukuyihoola.
Ee! We mwene ukuyihoola.
Aahago! Ukizi tutanguulira ubulangashane bwawe.
2 Uyimukage, maashi!
Si we mu twa imaaja za'bandu booshi mu kihugo.
Aaho! Ngiisi ábagweti bagayikangaata,
ugire ubahane nga kwo bibakwaniini.

3 E Nahano, banangora-mabi bagaahisa halinde mangoki
bagweti bagayiheemya?
4 Yabo banangora-mabi, si booshi bali mu yikangaata,
banayamiri bali mu yihaya naaho!
5 E Nahano, yabo babi bagweti bagafutiiriza abandu baawe,
halinde abe'mwawe, banalibuzibwe bweneene.
6 Yabo babi, bali mu yita banamufwiri, ne'fuuvi,
kiri na ábakayiji tusembeera mwo.
7 Bali mu deta kwokuno:

«Si Nahano Rurema wa Yakobo, atabwini!
Ngiisi byo tugweti tugaagira, atali mu bilola.»

8 E bizeeze, mutee yisaliza bwija.
Si mulyagagi bahwija ngana! Ka mutâye tumburukwe?
9 Si Rurema ye kabumba ukutwiri, anali mu yuvwa!
Ye kabumba ni'su, anayamiri ali mu bona.
10 Rurema, ye mu yerekeza ibinyamahanga.
Aahago! Na niinyu, ka atagamùhaniiriza?
Rurema, ye mu yigiriza abandu.
Ka angaki bulirwa no'bumenyi?
11 Ngiisi bya'bandu bali mu salira,
Nahano ayiji-yiji kwo biri bya busha-busha!*

12 E Nahano, ahiriirwi ngiisi ye ugweti ugayerekeza,
unali mu múyigiriza imaaja zaawe.
13 Kundu angalonga amakuba, si ugaki múluhuula.
Haliko, banangora-mabi boohe, bakoli humbiirwi ubuhya.
14 Nahano atâye jandirire abandu baage,
atanâye bayikarabe. Si bali buhyane bwage!
15 Imaaja zaabo, zigashubi twibwa mu kati ko'kuli.
Ngiisi bandu bo'kuli, bagakizi zikulikira.

16 Aahago! Balya banangora-mabi, nyandi úgandabaala mu kubalwisa?
Nyandagi úgayimanga, gira tugendanwe, tubalwise?
17 Nahano átaki be ye gandabaala,
nga keera namirwa na Narufu.
18 E Nahano, ikyanya n'gakutabaaza, mbu ulushando lwani lukola mu tyerera,
haaho wanayami nzikamya mu kati ko'rukundo.
19 Ne'kyanya nâli yuvwiti ingerania,
wanamboleeza, halinde umutima gwani gwanashambaala.
20 Abaami babi, ka byangaziga kwo muyijibane? Nanga maashi!
Si ikyanya bali mu kyulaga, lyo bali mu leeterana amalibu!
21 Bali mu yibiika kuguma, gira bahagane na ábakwaniini,
banakyule kwo bagendi yitwa.
22 Kundu kwokwo, Nahano Rurema ye gweti úgakizi njuutira.
Anali ye lwala lwo ndi mu tibitira mwo.
23 Yabo babi, ikyanya bali mu yifunda mu byaha,
Rurema ali mu bayihoola.
Ee ma! Bwo bali mu kizi gira íbitali nga byo,
Rurema Nahamwitu agaki baminika, halinde batanaki be ho.

95

Tukizi yimbira Nahano ku bushambaale

1 Muyije, tukizi yimbira Nahano ku bushambaale.
Tukizi múbandira akabuuli, awi yiyi yiyi!
Mukuba, Nahano ye Lwala lwo tuli mu kizibwa mwo.

* **94:11 94.11** 1 Bakorindo 3.20.

2 Kwokwo, tukizi yija imbere lyage, tugweti tugatanga kongwa,
iri tunamúyimbira inyimbo zo'bwivuge.
3 Nahano, ye Rurema yenyene, anali mukulu bweneene.
Ye mwami úkuliiri bweneene abandi ábali mu yikumbwa booshi.
4 I kuzimu, iri ye'mwage.
Kiri na'marango ku migazi, gali ge'mwage.
5 Inyaaja ziri ze'mwage, bwo ye kazibumba.
Kiri no'bulambo, akabubumba yenyene.
6 Aaho! Bwo Nahano ye katubumba,
muyijage, tuyiname imbere lyage, mu kumúyikumba,
tukizi múfukamira.
7 Mukuba, ali Rurema witu, ye nali mu tuhahalira.
Tuli bibuzi byage, anagweti agatulanga bwija.*

Bwangabiiri bwija, mukizi yuvwiriza izu lyage zeene.
8 Mukuba, Nahano adetaga kwokuno:
«Mutashubi yumuusa imitima yinyu,
nga kwo bashokuluza biinyu bakagira i Meriba,
na nga kwo bakagira mwi'shamba lye'Masa.
9 Kundu bâli kizi bona ibitangaaza byo nâli kizi bagirira,
haliko bâli kizi ngeza-ngeza naaho, iri banambigiiriza.
10 Kyanatuma yikyo kibusi, ngaahisa imyaka makumi gana ngirakariiri.
Nanadeta: “Yaba bandu, imitima yabo iyamiri igweti igahabuka.
Ikyanya ndi mu bayereka ngiisi byo ndi mu gira, batali mu ndwaza.”
11 Kyo kitumiri n'gashiikiza ku buraakari bwani kwokuno:
“Yabo bandu batâye yingire mu buluhuukiro bwani.”»

96

Nahano ye mwene ubulangashane

1 Mukizi yimbira Nahano ulwimbo luhyahya.
Ee! Mukizi múyimbira, mwe bandu ba'mahanga gooshi.
2 Mukizi yimbira Nahano, iri munayivuga iziina lyage.
Ngiisi lusiku, mukizi menyeesa ngiisi kwo agweti agaakiza.
3 Mukizi menyeesa ubulangashane bwage mu binyamahanga.
Mumenyeese abandu booshi imikolezi yage ya kahebuuza.

4 Nahano ye mukulu. Ye na kwaniini ukuyivugwa.
Ee! Ye kwaniini ukugingikwa, ukuhima abandi ábali mu yikumbwa booshi.
5 Birya abandu be'mahanga bali mu yikumba, si iri migisi naaho!
Haliko, Nahano ye kabumba igulu.
6 anayamiri ali mwo'lushaagwa no'bulangashane.
Mu nyumba yage, abuyahiri bweneene mu kati ko'bushobozi.

7 E bandu ba'mahanga gooshi!
Bwo Nahano ye mwene ubulangashane no'bushobozi, mukizi múhuuza.*

* **95:7 95.7-11** Baheburaniya 3.7-11, 15; 4.3, 5, 7. * **96:7 96.7-9** Zaburi 29.1-2.

8 Mukizi huuza ubulangashane bwage, bwo ye mwene bwo.
Munakizi múleetera ituulo mu mbuga ze'nyumba yage.
9 Mukizi múyikumbira Ahandu haage Heeru.
Mwe bandu be'bihugo byoshi, mukizi juguma imbere lyage.
10 Mukizi deta mu mahanga, ti: «Nahano ye mwami.
Agaanatwa imaaja za'bandu booshi mu kati ko'kuli.
Ikihugo kidediiri, kitanâye jugumbane.»

11 Igulu, likizi shagaluka.
Ne'kihugo, kikizi shambaala.
Kiri ne'nyaaja ibindule, na byoshi íbiri mwo.
12 Imbingiro na ngiisi íbiziri mwo, nazo zikizi shambaala.
Kiri ne'biti bye'rubako, bikizi yimba ku bushambaale imbere lya Nahano.
13 Mukuba, ye gayiji twa imaaja za'bandu booshi mu kihugo.
Ee! Ngiisi ábatuuziri mu kihugo,
agayiji twa imaaja zaabo ku njira íkwaniini, na mu kati ko'kuli.

97

Abandu booshi mu kihugo, bakizi shambaala

1 Nahano ye mwami. Kwokwo, abandu booshi mu kihugo, bakizi shambaala.
Abandu ba mu tulira nabo, bakizi shagaluka.

2 Ubwami bwage busikamiiri ku bikwaniini, na ku byo'kuli.
Ee ma! Ibibungu biiru-biiru, bimúsokaniini.
3 Umuliro guli mu gwanwa imbere lyage, gugweti gugasavya.
Guli mu jigiivya abagoma baage booshi.
4 Imilavyo yage, iri mu yami huluka mu kihugo kyoshi.
Booshi ábali mwo, ikyanya bali mu gibona, banatondeere ukujuguma.
5 Nahano ye mwene amahanga gooshi.
Kiri ne'migazi, iri mu kizi jongoloka imbere lyage nga bulungu.
6 Íbiri kwi'gulu, biri mu menyeesania ngiisi kwo akwaniini.
Abandu booshi, bali mu bona ubulangashane bwage.

7 Haliko, ngiisi ábagweti bagayikumba imigisi, na ngiisi ábali mu yihaya hi'gulu lyayo,
boohe, bagaki teezibwa ishoni.
Mukuba, irya migisi yoshi ikwaniini ifukame imbere lyage.
8 E Nahano, yaga gooshi, ikyanya abandu be'Sayuni
bali mu gayuvwa kwokwo, banashambaale.
Kiri na'ba mu twaya twe'Buyuda, nabo banashagaluke.
Mukuba, we mu twa imaaja ku njira íkwaniini.
9 E Nahano, we riiri hi'gulu lya'mahanga gooshi.
We kuliiri bweneene abandi ábali mu yikumbwa booshi.

10 Mweshi mwe mukuuziri Nahano, mukizi shomba amabi.
Mukuba, Rurema ye mu mùlanga,
anamùkize mu bushobozi bwa banangora-mabi.

11 Ngiisi ábakwaniini, umulengeerwe guli mu kizi batanguulira.
Bwo bagweti bagaagira íbikwaniini, bayamiri bashambiiri.
12 Mwe bandu bo'kuli, mukizi shambaala mu kati ka Nahano,
munakizi yivuga iziina lyage, bwo liyamiri liri lyeru.

98

Mukizi yimbira Nahano
1 Izaburi.
Mukizi yimbira Nahano ulwimbo luhyahya.
Mukuba, ayamiri ali no'bushobozi, anali mweru.
Ali mu gira ibya kahebuuza,
iri anahimana ku njira ye'kitangaaza.
2 Nahano, keera akayerekana kwo ali muhimi bweneene.
Anayerekana kwo ali wo'kuli, kiri na mu bandu ba'mahanga gooshi.
3 Akalagaania Abahisiraheeri kwo agakizi bakunda, anakengiiri umuhango gwage,
anakizi bayereka kwakundi kwo ali mwemeera.
Abandu ba'mahanga gooshi keera bakabona ngiisi kwo ali mu kiza.

4 Mwe bandu ba'mahanga gooshi, mukizi bandira Nahano akabuuli.
Mukizi na múhuuza, iri munayimba ku bushambaale.
5 Ee! Mukizi yimbira Nahano,
iri munalasa inzeeze ku njira ísimisiizi.
6 Mukizi dihiriza ibibuga.
Mukizi lasa na'mahembe.
Nahano ye mwami witu.
Mukizi múbandira akabuuli.
7 Inyaaja na íbigiri mwo byoshi, bikizi múbandira utubuuli.
Ikihugo na íbikiri mwo byoshi, nabyo bikizi múbandira two.
8 Inyiiji zikizi koma amagasha ku busiime.
Ne'migazi ikizi yimba ku bushambaale.
9 Ee! Yibyo byoshi bikizi yimbira Nahano,
bwo agayiji twa imaaja za ábali mu kihugo.
Yizo maaja, agakizi zitwira ábali mu kihugo
nga kwo bibakwaniini, mu kati ko'kuli.

99

Nahano ali mwami
1 Nahano, ye mwami,
anabwatiiri ha kati ka bamakerubi.
Kwokwo, abandu be'milala yoshi bakizi juguma.
Bakizi lenga mwo'musisi hooshi mu kihugo.
2 Mu kaaya ke'Sayuni, Nahano ye mukulu.
Kiri na mu mahanga, ye sumbiri bweneene abandi booshi.
3 E Nahano, yabo booshi bakizi yivuga iziina lyawe.
Mukuba, liri likulu, linali lya kahebuuza, linali lyeru bweneene.
4 E mwami, uli mu ba kihagange, unakuuziri ukuli.
Mu Bahisiraheeri, we keera ukasikamya íbikwaniini,
unagweti ugaagira íbikwaniini mu kati ko'kuli.

5 Rurema Nahamwitu, ali mweru bweneene.
Kwokwo, mukizi fukama imbere lyage, iri munamúhuuza.

6 Musa na Harooni, bâli riiri mu bagingi baage.
Samweri naye, âli mu bandu ábâli kizi mútabaaza.
Ne'kyanya Abahisiraheeri bâli kizi mútabaaza ku malira,
anakizi bashuvya.
7 Âli kizi baganuuza mu nguliro ye'kibungu.
Ne'kyanya akabaheereza imaaja, banakizi zikulikira.

8 E Rurema, Nahamwitu, ikyanya abandu baawe bâli kizi kutabaaza,
wanakizi bashuvya, wanakizi bakoga.
Haliko, ikyanya bâli kizi gira amabi, wanakizi bahana.

9 Mukizi huuza Rurema Nahamwitu.
Ee! Mukizi múyikumba ku mugazi gwage mutaluule.
Mukuba, Rurema Nahamwitu ali mweru bweneene.

100

Mumenye kwo Nahano ye Rurema
1 Izaburi yo'kutanga kongwa.
E bandu booshi ba mu kihugo,
mukizi bandira Nahano akabuuli.
2 Mukizi yija imbere lyage, iri munamúyimbira ku bushambaale.
Ee ma! Mukizi múyikumba ku bushagaluke.
3 Mumenye kwo Nahano ye Rurema.
Ye katubumba, tunali be'mwage.
Ee! Tuli bandu baage, tunali nga bibuzi bya mu ndagiriro yage.

4 Muyingirage mu lubuga lwe'nyumba yage, iri munadeta kongwa.
Na mango mwaba mulukolaga mwo, mugenderere ukukizi múhuuza.
Ee! Mukizi mútangira kongwa, iri munahuuza iziina lyage.

5 Nahano ali mwija. No'rukundo lwage luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
Ayamiri ali mwemeera, halinde ukuhisa ku bibusi byoshi.

101

Mwami alagaania
1 Izaburi ya Dahudi.
E Nahano, ngakizi kuyimbira inyimbo zo'bwivuge,
na ngizi menyeesania ngiisi kwo uli mu kundana,
na ngiisi kwo ukwaniini.
2 Na nviitirwe ukutuula buzira kashembo.
Aaho! Ugayiji ndabaala mangoki?

Mu nyumba yani, ngatuula ku njira íkwaniini.
3 Ndâye bande amasu ku bitali nga byo.
Ikyanya abandu bagakuhinduliraga ingoto, ngaabona buligo.
Na'bandu mwene yabo, ndagabayegeera.

4 Yabo bandu, ikyanya bagayitoneesa ku mabi,
ndagabatwaza, si ngakizi babona buligo,
na nyisumbure hala bweneene.
5 Ikyanya abandu bagakizi gamba abatuulani baabo, ngakizi yami bahulisa.
Ne'kyanya bagakizi yikangaata,
banabe bali mu kyokolana, ndagabalekeerera.

6 Ikyanya ngaleeza amasu mu kihugo,
ngakizi lola naaho ku bemeera.
Boohe naaho, bo tugakizi kombeeranwa.
Ee! Ngiisi ábagakizi ngolera naaho,
bali baabalya bazira kashembo.
7 Si abanabibeesha boohe, ndagahanguula kwo bakizi ngolera.
Ndaanaye munabibeesha úgahanguulwa kwo anyegeere.
8 Balya banangora-mabi booshi,
ngiisi lusiku ngakizi bashaaza mu kihugo.
Ndagabalekeerera, mbu bakizi libuza abandu mu kaaya ka Nahano.

102

Ikyanya ngakutabaaza, ukizi yami njuvya

1 Amahuuno ga úli mu libuuka, anatabaaze Nahano.
2 E Nahano, ikyanya ndi mu kutabaaza, ukizi ndega amatwiri.
Ikyanya ndi mu kutakira, ukizi nyuvwiriza.
3 Buno, ngola mu libuuka bweneene.
Aaho! Utakizi mbindulira ingoto, si ukizi ndega amatwiri.
Ikyanya ndi mu kutabaaza,
ukizi vwaruka mu kunjuvya.
4 Isiku zaani, ziri mu yami nyerera nga kyusi.
Amavuha gaani, ganakoli duusiri.
5 Umutima gwani, gukoli lwaziri, nga mbuto íziyumiri.
Kiri ne'byokulya, ngola mu biyibagira.
6 Ngola mu shiiba ngweti ngagongeera naaho.
Na ngoli jambiri ngana,
halinde amavuha gaani gakoli bonesiri hooshi mu luhu.
7 Bwo nduuziragi nienyene mu biguuka,
ngoli ba nga nafufulu wa mwi'shamba.
8 Ndakiri mu toola iro.
Si ngola nga kanyuni ákali na'kahumbwe ku kashongya.
9 Ngiisi lusiku, abagoma baani bagweti baganduka,
iri bananjekeereza.
Kiri ni'ziina lyani, bali mu likoleesa mu kudaakana.
10 Ibyokulya byani, bikoli ba munyota-kiiko.
Ne'kinywebwa kyani, kikolagi bushirwi mwe'migenge.
11 E Rurema, maashi! Nabonaga kwo ukoli rakiiri bweneene.
Keera ukandengeza, wananvugumula hala.
12 Isiku zaani, zikola mu lengaga duba nga kimbehwa,
na ngoli yumagusiri nga kishuka.

13 Kundu kwokwo, e Nahamwitu, wehe we twaziri hi'gulu lya byoshi,
halinde imyaka ne'myakuula.
Iziina lyawe ligakizi yama ho, halinde ibibusi byoshi.
14 Ugaki yimuka, unakejeerere abandu be'Sayuni.
Ee ma! Kirya kyanya kyo wâli mali shungika, keera kyahikaga.
Kikola kyanya kyo'kubakejeerera.
15 Yako kaaya ke'Sayuni, abandu baawe bakuuziri kiri na'mabuye ágayubasirwi mwe'nzitiro zaako.
No'lukungu lwako nalwo, bagweti bagaluhahalira.

16 E Nahano, ibinyamahanga bigakizi juguma imbere lyawe.
Abaami baabo, banakizi kugingika.
17 Kalya kaaya ke'Sayuni, ugashubi kayubakulula,
unakayerekane mwo'bulangashane bwawe.
18 Banakahuku, ikyanya bagakutabaaza, ugabayuvwiriza.
Yago mahuuno gaabo, utagagashemya.
19 Yaga magambo gooshi, tukwaniini tugayandikage,
gira abandu be'bindi bibusi bakagayuvwe,
nabo banakizi huuza Nahano.
20 Ubabwire kwo Nahano, kundu atuuziri iriira munda mwi'gulu,
haliko aki gweti agalangiiza hano mu kihugo.
21 Ngiisi ábalashirwi mu nyumba ye'mbohe,
ikyanya bali mu gongeera ali mu ba abayuvwiti.
Na kundu bakatwirwa ulubaaja kwo bayitwe,
haliko anabaguluule.
22 Kyo kitumiri abandu bagakizi yivuga Nahano mu kaaya ke'Yerusaleemu,
banakizi múhuuza mwo.
23 Ibinyamahanga bigakuumana kuguma,
gira bikizi yikumba Nahano.

24 Ala nie! Kundu ngiri musore, haliko Rurema keera akanvuna indege.
Isiku zaani, keera akaziniihya kwo.
25 Kwokwo, nanatakira Rurema, ti: «E Rurema wani,
si we yamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula!
Aahago! Bwo ngiri musore, utalunguli nyita, maashi!
26 Yaho keera, we kabumba ikihugo.
Kiri ni'gulu, we kalibumba na'maboko gaawe.*
27 Yibyo byombi, biganyerera, haliko, wehe ugayama ho.
Si bigahula nga mirondo,
unabihindule nga bishajiira, binakabulirwe.
28 Wehe, uyamiri uli we yolya-yolya.
Ne'myaka yawe, itâye heke.
29 Kwokwo, abaana ba'bakozi baawe bagakizi tuula imbere lyawe.
Kiri na'baana baabo bagakizi sikama ho.»

103

Ukizi huuza Nahano
1 Izaburi ya Dahudi.

* **102:26 102.26-28** Barumi 1.10-12.

E mutima gwani, ukizi huuza Nahano.
Ngiisi íbindi mwo, ukizi huuza iziina lyage, kwo liri litaluule.
2 Ukizi huuza Nahano,
utanayibagire ngiisi kwo uli mu genduukirwa mu kati kaage.

3 Ibyaha byani byoshi, Nahano ali mu bikoga.
Na'malwazi gaani gooshi, ali mu gakiza.
4 Kiri ne'kyanya ndi mu teerwa na Narufu, ali mu ngiza kwakundi.
Nahano ayamiri anguuziri,
anali mu nyuvwirwa indengeerwa,
5 anali mu kizi mbeereza íbiri biija.
Imisi yo nâli hiiti mu busore bwani, ali mu shubi gimbeereza buhyahya.
Ali mu ngira mbe muhyahya, nga kwo ali mu tabaala nyunda.
6 Ngiisi ábakoli kandamiirwi, Nahano ali mu batabaala,
nga ngiisi kwo bibakwaniini.
Anali mu batwira imaaja mu kati ko'kuli.
7 Nahano âli kizi yiyerekana imunda Musa,
anakizi koleesa imikolezi yage mu Bahisiraheeri booshi.
8 Nahano, ye mwene indengeerwa, ye na mwene imigashani.
Atali mu yagalwa duba-duba, si ayijwiri mwo'rukundo.
9 Atayamiri ali mu tulega isiku zooshi.
No'bute bwage, butagayama ho.
10 Kiri ne'kyanya ali mu tuhana,
atali mu kulikiriza ibyaha biitu, nga ngiisi kwo biri.

11 Nga kwi'gulu liryagagi hala bweneene ne'kihugo,
kwo na kwokwo urukundo lwage lulenguusiri imwa ábamúsimbahiri.
12 Nga kwe'muga halyagagi hala ngana ne'sheere,
kwo ne'byaha biitu, ali mu bilasha hala bweneene.
13 Nga kwo yishe wa'baana ali mu bayuvwirwa indengeerwa,
kwo Nahano naye ali mu giyuvwirwa ngiisi ábamúsimbahiri.

14 Nahano ayiji bwija ngiisi kwo akatubumba,
anakengiiri kwo tubumbirwi mu luvu naaho.
15 Umwana wo'mundu, isiku zaage ziryagagi niini bweneene, nga kishuka,
zinali mu lenga duba nga twaso.
16 Ikyanya imbuusi iri mu huusa,
akaaso kanayami yehuuka.
Kiri na ho kashuba, hatanaki kengeerwe.
17 Si ngiisi ábasimbahiri Nahano,
ayamiri abakuuziri, halinde imyaka ne'myakuula!
Ali mu kizi gira íbikwaniini, halinde ku bibusi byabo byoshi.
18 Biri mu ba kwokwo imwa booshi ábasimbahiri ikihango kyage,
banabe bakengiiri ukukizi simbaha imaaja zaage.

19 Nahano ateresiri ikitumbi kyage mwi'gulu,
anakoli twaziri hi'gulu lya byoshi.
20 Aaho! Mwe baganda ba Nahano! Mukizi múyivuga.

Ikyanya ali mu mùlungika, munabe mumúsimbahiri.
21 Ee ma! Mukizi múyivuga, kwo muli binoono ne'binoono.
Si mulyagagi bakozi baage naaho! Aaho! Mukizi gira nga ngiisi kwo aloziizi.
22 Mwe bindi biremwa byage byoshi kwakundi! Mukizi múhuuza.
Ee ma! Mukizi múhuuza hooshi mu butwali bwage.

E mutima gwani, ukizi huuza Nahano.

104

E mutima gwani, ukizi yivuga Nahano

1 E Rurema Nahamwitu, we riiri hi'gulu lya byoshi.
We mwene ubulangashane, we na mwene ukugingikwa.
Ku yukwo, ngwaniini ngizi kuhuuza ku mutima gwani gwoshi.

2 E Nahano, umulengeerwe gukusokaniini nga kyambalwa,
unagweti ugayajuula igulu ngi'heema.
3 Keera ukayubaka akaaya kaawe ku miiji mwi'gulu,
unagweti ugasuula umulindi mu bibungu, nga úli mwi'gaari.
Uli mu balala mwi'gulu, nga kwa'kanyuni kali mu balala ne'byubi.
4 Uli mu kizi tuma abaganda baawe, babe nga mbuusi.
Kiri ne'milavyo, uli mu kizi gikoleesa.*

5 We kabumba ikihugo.
Na bwo ukakisikamya ku ndaliro zaakyo, kitâye shaganibwe.
6 Yikyo kihugo, wâli kibwikiiri na'miiji mingi, nga mulondo.
Ee! Gâli bwikiiri kiri no'tunywangi-nywangi twe'migazi.
7 Yago miiji, ikyanya ukagakanukira, ganayami nyerera.
Ee! Gakayuvwa kwo ukoli rakiiri, ganayami tibita.
8 Ikyanya ukashungika,
imigazi ikashona halinde mwi'gulu,
ne'ndekeera zanayikira ho zikola.
9 Kiri ne'nyaaja zooshi, wanazibiikira imbibi,
gira zitashubi bwikira ikihugo kyoshi.

10 Yumwo mu ndekeera, wanabiika mwe'shyoko.
Inyiiji zaazo, ziri mu kizi hinga mu misima.
11 Mwomwo, mwe'nyamiishwa zooshi ziri mu kizi longera amiiji.
Kiri na bapunda ba mu kishuka, haaho ho bali mu kizi twira inyoota.
12 Ha butambi lya yizo nyiji, hali ibiti byo'tunyuni tuli mu yiji yubaka kwe'ngisha.
Mu matavi gaabyo, mwo tuli mu kizi lakira.

13 Mu kyanyaanya, mwo ugweti ugalyosa invula, gira ikizi lovya imigazi.
Ikyanya uli mu kola, ikihugo kinakizi gashaanirwa.
14 Ikyanya uli mu tanduula ibitugwa, uli mu kizi bimegeza ubwasi.
Kiri na'bandu, uli mu kizi bamegeza imbuto kwi'daho,

* **104:4 104.4** Baheburaniya 1.7.

halinde bakizi longa byo bagaalya.
15 Tuli mu longa idivaayi yo'kutushagalusa.
Tunali mu longa amavuta ge'mizehituuni, lyo tukizi nyekemba.
Tunali mu longa umukate gwo'kukizi tuheereza imisi.

16 Nahano, ye kabyala ibiti bye'myerezi i Lebanooni,
binali mu longa amiiji ku bwingi.
17 Mu kati ka yibyo biti, mwo'tunyuni tuli mu yiji yubaka ingisha.
Utubangarara natwo, tuli mu yiji tuula mu mbako zaabyo.
18 Utunywangi-nywangi twe'migazi, tuli kwe'bihebe byo'tusa.
Na mu nyaala, mwe'ngwavu ziri mu tibitira.

19 Ukabumba umwezi, gira tukizi menya isiku ngulu.
Izuuba nalyo, liyiji-yiji ikihe kyo lyangasookera kwo.
20 Uli mu leeta ikihulu, ubushigi bunayami gwata.
Haaho, inyamiishwa zinatondeere ukugenda zigalooza byo zigaalya.
21 Indare, ikyanya ziri mu gendi looza byo zigavwajagira,
ziri mu kizi lunduma.
Ziri mu lindirira Rurema akizi ziheereza byo zigaalya.
22 Ne'kyanya izuuba liri mu shubi huluka,
ziri mu galukira kandi mwi'bundo.
23 Haaho shesheezi, umundu naye anatondeere imikolwa yage,
anakizi kola, halinde kabigingwe.

24 E Nahano, ngiisi byo uli mu gira, biri katundu.
Ibiremwa byawe byoshi, ukabibumba ku bwitegeereze.
Na buno, bikoli yijwiri mu kihugo.
25 Langiiza inyaaja mbamu, ngiisi kwo iyajabusiri.
Mu kati kaayo, muyijwiri akandaharuurwa ke'biremwa, ibihamu ne'biniini,
26 mwo munali mu lenga amashuba.
Kiri ne'kihuume Levyataani, nakyo kituuziri mwo.
Yikyo kihuume, we kakibumba kwo kikizi yoleka-yoleka mwo.

27 Yibyo byoshi, bikubiisiri kwo'mulangaaliro,
kwo bigahaabwa ibyokulya ku kihe íkikwaniini.
28 Ikyanya uli mu lambuula ukuboko kwawe mu kubitobera,
biri mu yiguta.
29 Si ikyanya uli mu bihindulira ingoto,
biri mu yami yoboha.
Ikyanya uli mu bilyosa mwo'muuka,
biri mu yami fwa, binashubi hinduka luvu.
30 Ne'kyanya uli mu shubi fuuha umuuka gwawe,
binashubi bumbwa.
Kwokwo, kwe'bihyahya biri mu ba ho.

31 Ubulangashane bwa Nahano, bukizi yama ho imyaka ne'myakuula,
anabe asiimiri ngiisi kwo akabumba.
32 Ikyanya Nahano ali mu langiiza naaho ku kihugo, kiri mu jugumbana.

Kiri ne'migazi, ikyanya ali mu gihuma kwo, iri mu tutumuka kwe'kyusi.

33 Ku kyanya ngaaba ngiri ho, ngakizi yimbira Nahano,
halinde umuuka gwani gunamale.
34 Ee! Ye mu njambaaza.
Kwokwo, imitono yani ikwaniini ikizi músimiisa.
35 Haliko, banangora-mabi boohe, bazimiizibwe nyene mu kihugo,
halinde bataki shubi boneka mwo.

E mutima gwani, ukizi yivuga Nahano.
Ugenderere ukukizi múyivuga.

105

Ibitangaaza bya Rurema, mukizi bimenyeesania

1 Mukizi tanga kongwa imwa Nahano,
munakizi menyeesania ngiisi kwo ali mukulu.
Ngiisi byo âli kizi kola,
mukizi bimenyeesa mu binyamahanga byoshi.
2 Mukizi múyimbira.
Mukizi múyimbira inyimbo zo'bwivuge.
Ibitangaaza byage, mukizi bimenyeesania.
3 Mukizi huuza iziina lyage, kwo liri lyeru.
Ngiisi ábali mu yikumba Nahano, mukizi shambaala.
4 Mukizi looza Nahano, mulooze ne'misi yage.
Mukizi yidula ukumúbona isiku zooshi.
5 Mukizi kengeera ngiisi kwo Nahano âli kizi gira ibisoomeza,
na ngiisi kwo âli kizi twa imaaja.
6 E bandu ba mwi'kondo lya Hiburahimu,
munali beene Yakobo. Mwehe, mwe Rurema atooziri.
7 Ye Nahano, Rurema witu.
Kiri na mu mahanga gooshi,
ye mu twa mwe'maaja.

8 Nahano ayamiri akengiiri ikihango kyage,
agaanaba akisimbahiri, halinde ukuhisa ku bandu be'bibusi kihumbi.
9 Yikyo kihango, akatee kinywana bo na Hiburahimu,
anakibiika kwe'ndahiro imwa Hisake.
10 Kiri ne'mwa Yakobo, akakisisa.
Anakinywana kiri na'Bahisiraheeri, kikizi ba kye'myaka ne'myakuula.
11 Anadeta: «Ngamùheereza ikihugo kye'Kaanani,
kikizi ba buhyane bwinyu.»

12 Ikyanya Nahano akabalagaania kwokwo,
bâli ki riiri bagerwa naaho,
nga binyamahanga mu kihugo kye'Kaanani.
13 Banakizi jeba-jeba mu mahanga,
ukushaaga ku bwami buguma halinde ku bundi.

14 Kundu kwokwo, Rurema atanahanguula kwo hagire umundu úgabalibuza.
Si hi'gulu lyabo, anakanukira abaami, ti:
15 «Yaba batoolwa baani, mutakolwe mbu mukizi balibuza.
Mutanagirire abaleevi baani ubuligo.»

16 Yaho mu kihugo kye'Kaanani, Nahano akashalisa abandu baage.
Ngiisi ho bâli kizi longera ibyokulya,
anabaleetera umwena naaho.
17 Kundu kwokwo, âli mali gwanwa atuma Yusefu i Miisiri,
mu kumúguliisa, abe muja.
18 Uyo Yusefu, banamúlashaga mu nyumba ye'mbohe,
banamúshweka utubangira ku magulu,
banamúsoosa ne'kindi kyuma mwi'gosi.
19 Mukuba, Nahano âli loziizi ukukoleesa ishungi zaage,
mu kukwiza imihango yage.
20 Kyanatuma mwami we'Miisiri agatumira Yusefu, anamúlikuula.
No'yo mwami âli riiri mutwali we'mahanga.
21 Ulya Yusefu anayimikwa abe mukulu mu butwali bwe'Miisiri.
Ibindu byoshi byo'yo mwami âli hiiti, Yusefu ye wâli bitwaziri.
22 Anakizi rongoora kiri na'baabo bakulu nga ngiisi kwo âli loziizi.
Kiri na'bashaaja, anakizi bayigiriza ku bwitegeereze.
23 Ha nyuma, yishe Yakobo, naye anahika mu kihugo kye'Miisiri,
anayiji shumbika mwo.

24 Yabo Bahisiraheeri, Rurema anabaluguusa,
halinde banasumba abagoma baabo.
25 Haliko ha nyuma, anahindulaga imitima ya'Bamiisiri,
halinde banakizi bashomba.
Kundu Abahisiraheeri bâli ryagagi bakozi ba Rurema,
haliko, Abamiisiri banakizi bagirira igambi libi.
26 Iri hakatama, Nahano anatuma umukozi wage Musa, bali na Harooni.
Mukuba, uyo Harooni, ye akatoola.
27 Yabo bombi, yumwo mu kihugo kye'Miisiri,
banakizi gira ibyereso bye'kitangaaza.
28 Kundu kwokwo, yabo Bamiisiri batâli simbahiri imaaja za Rurema,
kyanatuma Rurema agadisa ubwire mu kihugo kyabo.
29 Anahindulaga ne'nyiiji zaabo zooshi, ibe miko,
halinde ifwi zooshi zanafwa.
30 Ha nyuma, mu kihugo mwanayijula bakere.
Balya bakere, banayigogombeka mu tujumiro, kiri na mu bisiika byatwo.
31 Ha nyuma kandi, Rurema anakyula,
mwomwo mu Bamiisiri, mwanahonera ulumamo lwe'saazi.
Kiri ne'nda zanayijulaga mu kihugo kyoshi.
32 Na he'nvula yangatonyiri, ulugungu lwanaba lwo lugaania, kuguma ne'nguba.
Irya nguba, yanakizi tulagiza mu kihugo kyabo kyoshi.
33 Ikashereeza imilandira ye'mizabibu, ne'biti byabo bye'mitiini,
kuguma ne'bindi biti byoshi bya mu kihugo kyabo.

34 Rurema anashubi kyula, inzige nyingi zanayiji bateera.
Zirya nzige, zâli kandaharuurwa.
35 Zanakizi lya imbuto zooshi mu kihugo,
halinde indalo zooshi zanashereezibwa.
36 Ubuzinda, mu ngiisi nyumba ya'Bamiisiri, Rurema anayitaga mwe'fula.
Zirya fula, yo misi ya'Bamiisiri, bwo bo bakatangi butwa.*
37 Ha nyuma, Rurema anahulusa abandu baage mu kihugo kye'Miisiri,
bakoli fumbiiti iharija ne'nooro íbiri tiita.
Mu milala yabo yoshi, ndaaye úkabambaajira.
38 Ikyanya Abahisiraheeri bakalyoka yaho, lya'Bamiisiri bakayisa umuuka.
Mukuba, bâli koli bayobohiri bweneene.
39 Yabo Bahisiraheeri, Rurema anababwikira ne'kibungu.
Ne'kyanya kya bushigi, anakizi bamolekera no'muliro.

40 Ikyanya Abahisiraheeri bakamúhuuna inyama,
anabaleetera ingware.
Na kwakundi, anabayigusa ne'mana.
(Kuli kudeta imikate ukulyoka mwi'gulu.)
41 Rurema anabalyokeza amiiji mu lwala.
Kundu bâli riiri mwi'shamba, yago miiji ganakizi hinga nga lwiji.
42 Mukuba, gulya muhango mutaluule gwo akalagaania
umukozi wage Hiburahimu, âli ki gukengiiri.

43 Kwokwo, kwo akahulusa abandu baage i Miisiri, bakoli shambiiri.
Mukuba, âli mali gwanwa abatoola.
44 Yabo Bahisiraheeri, Nahano anabaheereza utwaya twe'binyamahanga.
Yabo bandi, kundu bakagwanwa babyala imbuto,
haliko Abahisiraheeri bo bakayiji ziyimbula.
45 Na íbitumiri yibyo byoshi bikaba,
gira bakizi kulikira imaaja zaage, banakizi zisimbaha.
Tukizi huuza Nahano!

106

E Nahano, naani ukangengeere

1 Tukizi huuza Nahano!
Mukizi deta kongwa imwage, bwo ali mwija.
Ayamiri ali mu kundana, halinde imyaka ne'myakuula.

2 Ibitangaaza byo Nahano agweti agaakola, ndaaye úwangabiharuura.
Ndaanaye úwangamúhuuza nga kwo akwaniini, kiri ne'hiniini.
3 Bahiriirwi ábali mu kulikira ukuli,
banakizi gira íbikwaniini isiku zooshi.

4 E Nahano! Ikyanya ugakizi tabaala abandu baawe,
na naani, ukangengeere, unandabaale.
5 Ngizi genduukirwa, kuguma na'batoolwa baawe,
tunalonge ukushambaalira kuguma.

* **105:36 105.36** Ndondeko 49.2.

Ee! Ndonge ukukizi kuyivuga, twe nabo.

6 Nga kwo bashokuluza biitu bâli kizi yifunda mu byaha,
kwo na nyiitu, tukola mu biyifunda mwo.
Ee! Twâli kizi huba ngana, twanakizi gira amabi.

7 E Rurema, ikyanya bashokuluza biitu bâli ki tuuziri i Miisiri,
wâli kizi gira ibitangaaza.
Kundu kwokwo, batanabitwaza.
Na kundu wâli kizi bayigenderera, haliko batanakukengeera.
Si bakahuna ku butambi bwe'Nyaaja Ndukula.
8 Kundu kwokwo, Nahano anakizi yerekana ubushobozi bwage bwe'kitangaaza,
mu kukiza abandu baage, gira iziina lyage likizi gingikwa.
9 Anahamuliza Inyaaja Ndukula, mwanatulika injira,
anabaleeza mwo, hakoli yumiri ngi'shamba.
10 Ikyanya abagoma bakayiji bateera,
anabaguluula mu maboko gaabo, anabakiza.
11 Balya bagoma, iyo nyaaja yanayami babindikira.
Ndaaye kiri no'muguma wabo úkafuuka.
12 Leero, ngiisi byo Rurema âli mali gwanwa alagaania abandu baage,
banabiyemeera, banakizi múyimbira inyimbo zo'bwivuge.

13 Haliko ha nyuma, banakizi yibagira imikolezi yage,
batanalindirira mbu abahanuule.
14 Iyo munda mwi'shamba, bâli gwasirwi na'mifwije mabi,
banakizi geza Rurema.
15 Kundu kwokwo, ngiisi byo bâli kizi múhuuna, anakizi baheereza byo,
halinde byanabagamba.
Kuguma na yibyo, anabayushuula mwe'kiija.
16 Yaho mu shumbi, abandu banayuvwirwa Musa uluugi,
bo na Harooni, ulya mugingi mutaluule wa Nahano.
17 Kyanatuma idaho ligayanuuka, lyanamira Datani.
Kiri na Habiraamu ne'mbaga yage, lyanabafulira.
18 Ha nyuma, umuliro gwanayiji gulumira mu bakulikizi baabo.
Kwokwo, kwo balya banakuhambwa gukasingooka.

19 Yabo bandu, ikyanya bâli riiri ku mugazi Horebu,
banayabiiraga inooro, banatula mwo'mugisi gwe'nyana,
banakizi guyikumba, kundu boonyene bo bakaguyitulira.
20 Ho bangahiiri Rurema ubulangashane,
banagingika umugisi gwe'kitugwa, kinali kya kuliisa ikishuka.
21-22 Rurema ye kabalyosa mu kihugo kye'Miisiri, ku njira ye'bitangaaza bingi,
anabagirira ne'kindi kitangaaza ku Nyaaja Ndukula.
Kundu kwokwo, banayami múyibagira.
23 Iri hakatama, Rurema anakyulaga kwo agabashereeza.
Halikago umutoolwa Musa, anayitambika ha kati kaage na'bandu baage,

anamútakira kwo aleke ukubarakarira.
Kyanatuma atagaki bashereeza.

24 Kundu Rurema akalagaania abandu baage umuhango,
halikago bâli gulahiiri.
Kundu kirya kihugo kye'Kaanani kyâli riiri kiija,
haliko banakijajaaka.
25 Banakizi yidodombera Nahano mu maheema gaabo,
iri banalahira mbu batagaki músimbaha.
26 Kwokwo, Nahano analengeza ukuboko,
anabiika indahiro kwo agabaminika booshi haaho mwi'shamba.
27 Anadetaga kwo agashabulira kiri na'baana baabo mu mahanga,
halinde bagendi shumbika mwo.

28 Ha nyuma, iyo munda i Pehoori,
banakomeerana na ábâli kizi yikumba umuzimu Baali,
banakizi lya kiri na'matuulo ágâli kizi tangwa imwe'mizimu.
29 Ikyanya bakagiraga kwokwo,
kyanatuma Nahano agabarakarira bweneene, anabatibulira mwe'kiija.
30 Haliko, Finehaasi anayimuka, anahuuna ulukogo imwa Rurema,
halinde yikyo kiija kyanamala.
31 Kyanatuma uyo Finehaasi, ukushaagira ku yikyo kyanya,
agakizi haruurwa kwo akwaniini imbere lya Nahano.

32-33 Yabo bandu banayagaza Nahano na ha kirigo kye'Meriba.
Mukuba, Musa akayitulikania mu kudeta amagambo ágatali nga go,
kyanatuma agalongera ha'makuba.*

34 Balya Bakaanani, Nahano âli mali kyula kwo bayitwe.
Haliko, Abahisiraheeri batanasimbaha.
35 Kundu yabo Bakaanani bâli bapagaani,
haliko Abahisiraheeri banabakombeera, banatondeera ukubayigira kwo'mugani.
36 Banatondeera ukuyikumba imigisi yabo,
kiziga iyo migisi, gwaba gwo mutego gwo'kubasivya.
37 Yohoo! Yabo Bahisiraheeri banakizi yita bagala baabo na banyere baabo,
mu kukizi batanga amatuulo imwe'yo mizimu.
38 Yabo baana, ndaabwo buhube bwo bakagira.
Kundu kwokwo, ababusi baabo banakizi yona umuko gwabo.
Ne'kyanya bâli gweti bagatanga ituulo imwe'mizimu ye'Kaanani,
lyo bakayulubaza ikihugo, kyanaba mwo'bwitani.
39 Bâli kizi yiyulubaza mu kukizi gira ibihigo.
Ne'kyanya bâli kizi kunda imigisi,
kwanaba nga kukizi gira ubushule imbere lya Rurema.
40 Kyanatuma Nahano agarakarira abandu baage.
Kundu bâli riiri be'mwage, halikago anabanenuuka bweneene.
41 Anabatangaga mu maboko ge'binyamahanga.

* **106:32-33 106.32-33** Kulyoka 17.1-7; Muharuuro 20.1-13.

Yibyo binyamahanga, kwo byâli bashombiri, byanabatwala buligo.
42 Byanakizi bavindagaza,
iri binakizi balibuza ku kahaati.
43 Balya bandu, kundu Nahano âli kizi bakiza,
halikago, banagenderera naaho ukukizi huna.
Kyanatuma ubuzinda, banashereera mu byaha byabo.
44 Kundu kwokwo, Nahano anabona amalibu gaabo.
Ikyanya bakamúlirira, anakizi bayuvwa,
45 anakengeera ikihango kyo bakanywana.
Na bwo âli bakuuziri, anabayuvwirwa indengeerwa,
46 anagira abagoma baabo nabo
bakizi bayuvwirwa indengeerwa.

47 E Rurema Nahamwitu, utukizagye, maashi!
Utukuumanie, unatulyose mu binyamahanga,
gira lyo tukizi huuza iziina lyawe, kwo liri lyeru.
Ee! Tugakizi yiyuvwa, mu kukuyivuga.

48 Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, akizi huuzibwa,
halinde imyaka ne'myakuula.
Abandu booshi bakizi deta: «Ee! Bikizi ba kwokwo!
Tukizi huuza Nahano!»

Ikitaabo kya kataanu

107

(Zaburi 107–150)

Rurema ali mu ba mwemeera, anayamiri atukuuziri

1 Nahano ali mwija! Kwokwo, mukizi tanga kongwa imwage.
Nahano anali mwemeera, anayamiri atukuuziri, halinde imyaka ne'myakuula.
2 Bwo Nahano keera akamùguluula, mukizi bwira abandi.
Mubabwire ngiisi kwo agweti agamùkiza mu bagoma biinyu.
3 Ee! Akamùshaaza mu mahanga gooshi,
ukulyoka uluhande lwe'sheere, na lwe'muga, na lwe'mbembe, na lwe'kisaka.

4 Yabo bandu baage, baguma baabo bâli gweti bagajeba-jeba mwi'shamba.
Kundu bâli bagagendi tuula mu kaaya, haliko batanakabona.
5 Inyoota ni'shali, byâli kizi gunuuza bweneene,
halinde banahambiri fwa.
6 Ikyanya bâli kolaga mu malibu, banalirira Nahano,
kyanatuma agabakiza.
7 Akabaleeza mu njira ígolosiri,
halinde anabahisa mu kihugo kyo bagatuula mwo.
8 Ku yukwo, bakizi tanga kongwa imwa Nahano.
Mukuba, urukundo lwage luyamiri ho,
anali mu gira ibisoomeza mu kati kaabo.
9 Ngiisi ábanyotiirwi, agweti agabaheereza ikinywebwa.
Na ábashalisiri, ali mu bayigusa ne'byokulya biija.

10-11 Baguma baabo, kundu Rurema úli hi'gulu lya byoshi akabahanu-
ula,
halikago banamúgayiriza, banahuna imbere lyage.
Kwokwo, banashwekwa mu kihulu, banaba mu kahumbwe.
Bâli shwesirwi utubangira, iri banalibuukira mu nyumba
ze'mbohe.
12 Rurema anabavuna imitima,
mu kuhanguula kwo bakoleesibwe ku kahaati.
Ne'kyanya bâli kizi yitimba haashi,
ndaanaye wo'kubayinamula.
13 Ikyanya bâli kola mu malibu, banalirira Nahano,
kyanatuma agabakiza.
14 Yutwo tubangira twabo, anatuvuna,
anabalyosa mu kihulu, na mu kahumbwe.
15 Ku yukwo, bakizi tanga kongwa imwa Nahano.
Mukuba, urukundo lwage luyamiri ho,
anali mu gira ibisoomeza mu kati kaabo.
16 Kundu bakahamikwa ne'byuma, banâli shwesirwi mu nyiivi
ze'miringa,
haliko anazivungula zooshi.

17 Abandi baabo, banahwijikala mu byaha byabo, banahuna,
kyanatuma bagakizi libuuka bweneene.
18 Ibyokulya byabo, byanabaneka,
kyanatuma bâli kola bu fwa.
19 Ikyanya bâli kolaga mu malibu, banalirira Nahano,
kyanatuma agabakiza.
20 Nahano anakyula, banakizibwa.
Kwokwo, kwo akabanyugutula mu lufu.
21 Ku yukwo, bakizi tanga kongwa imwa Nahano.
Mukuba, urukundo lwage luyamiri ho,
anali mu gira ibisoomeza mu kati kaabo.
22 Bwo Nahano âli gweti agakizi gira ibisoomeza,
bakwaniini bakizi deta kongwa, mu kumútangira ituulo.
Banakizi múyimbira ku bushambaale.

23 Abandi baabo, bâli kizi balama na'mashuba,
banagende bagweti bagadandaza mu mahanga gooshi.
24 Nabo, bakabona ngiisi kwo Nahano akakola ku bukalage,
banabona ne'bitangaaza byo akagira mu nyaaja.
25 Ikyanya akakyulaga, ikihuhuuta kyanayija,
kyanabirindula imidunda mu nyaaja.
26 Iyo midunda, yanakizi baheba-heba hi'gulu bweneene,
iri inakizi shubi bayisa.
Mu yago makuba, banagwatwa ne'kihuumula.
27 Banakizi yifuka iyo munda ne'yo munda,
iri banabambaajira nga balalwe.
Batanaki menya byo bagaagira.
28 Ikyanya bâli kolaga mu malibu, banalirira Nahano,
kyanatuma agabakiza.
29 Yikyo kihuhuuta, anakihoohya, shwaa!

Ne'midunda, yanabatama.
30 Ne'kyanya imidunda ikabatama, banashagaluka.
Nahano anabarongoora, halinde banajabukira mu kyambu.
31 Ku yukwo, bakizi tanga kongwa imwa Nahano.
Mukuba, urukundo lwage luyamiri ho,
anali mu gira ibisoomeza mu kati kaabo.
32 Bakwaniini bakizi huuza Nahano mu mihumaanano,
na mu naama za'bashaaja.

33 Nahano âli kizi hindula inyiiji zibe ngi'shamba.
Kiri ne'shyoko, anakizi zikamya.
34 Ikyanya abandu bâli yifuuziri mu byaha,
anakizi hindula ikihugo kyabo kiginuunuke.
35 Na kwakundi, anahindula ishamba,
zibe kitenga kya'miiji.
Kiri ne'kihugo íkiyumiri,
anakihindula kibe mwe'shyoko íziri mu hinga.
36 Na kundu abandu bâli kizi teerwa no'mwena, haliko anababungiisa,
banagendi yubaka akaaya ko bagatuula mwo.
37 Na buno, yabo bandu bali mu byala imizabibu ne'zindi mbuto,
banakizi yeza bweneene.
38 Yabo bandu, Nahano anakizi bagashaanira ngana,
halinde banaluguuka.
Kiri ne'bitugwa byabo, byanayolola.

39 Ha nyuma, ikyanya bakalongaga amakuba, banaba bakola bakeni,
umuharuuro gwabo gwanayondobera.
40 Nahano ananegura abakulu baabo,
anabaleeza mwi'shamba, muzira injira.
41 Kwokwo, ngiisi ábakola mu makuba, ali mu bakiza,
anakizi yushuula imbaga zaabo, nga lukuuli lwe'bibuzi.

42 Mwene yago magambo, ikyanya abatuudu bali mu gabona,
bali mu kizi shambaala.
Si banangora-mabi boohe, banatibaalirwe.
43 Yaga magambo, ngiisi úli mu ba mwitegeereza,
akizi gayitoneesa kwo.
Anakizi sobaanura ngiisi kwo Nahano
ali mu kizi kundana mu kati ko'bwemeere.

108

Ngavyula umukyo no'lwimbo lwani

1 Izaburi ya Dahudi. Ulwimbo.
2 E Rurema, umutima gwani gusikamiri.
Kwokwo, ku mutima gwani gwoshi, ngakizi kuyimbira mu kukuyivuga.
3 Uvyukage, e lulanga, ne'nzeeze!
Ngavyula umukyo no'lwimbo lwani.

4 E Nahano, ngakizi kuyivuga imbere lya'bandu booshi.

Na ngizi kuyimbira inyimbo zo'kukuhuuza mu binyamahanga.
5 Mukuba, urukundo lwawe luhisiri halinde mwi'gulu.
No'bwemeera bwawe buhisiri mu bibungu.
6 E Rurema, ukizi huuzibwa áhali hi'gulu lya mwi'gulu.
Ubulangashane bwawe bukizi tanguula mu kihugo kyoshi.
7 E Rurema, ukize abandu baawe, ku bushobozi bwawe.
Ee! Bwo ubakuuziri, ubakizagye, maashi!

8 Rurema, kwo atuuziri mu nyumba yage, adetaga kwokuno:
«Ikyanya ngaaba keera nahima, ngagaba akaaya ke'Shekemu bihande-bihande.
Ngabunduula ne'ndekeera ye'Sukooti mituli-mituli.
9 Ibihugo bye'Giryadi na bye'Manaasi, biri bye'mwani.
Ikihugo kye'Hifurahimu, kiri nga ngofeera yani.
Abandu be'Buyuda, bafumbiiti ingoni yani ye'kyami.
10 Haliko ikihugo kye'Mohabu kyohe, guli mutanga gwo ndi mu karabira mwo.
Ne'kihugo kye'Hedoomu, kyo ndi mu laaviza kwa'magulu.
Abandu be'Bufirisiti, ngakizi bayamiriza kwo nabahima.»

11 Aaho! Nyandagi úgandongoora,
mbike mu kaaya kazitire ke'Hedoomu?
12 Ka utali wehe, e Rurema? Halikago buno, keera watujanda.
Si utakiri mu herekeza abasirikaani biitu mwi'zibo!

13 Ututabaalage, maashi! Tulonge ukuhima abagoma biitu.
Mukuba, ubutabaazi bwa'bandu buli busha.
14 Rurema, iri angaba ali uluhande lwitu, lyo tugaahima.
Ee! Ye gatuhimira abagoma biitu.

109

E Rurema, utanyisunge

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
E Rurema, we ngweti ngahuuza.
Aahago! Utanyisunge, utanambeere nga kimeme.
2 Si banangora-mabi bali mu kizi ngamba,
iri banambeeshera!
3 Yabo banangora-mabi bali mu ndeta-ndeta ku bushombani naaho,
banali mu kizi ndeera ku kimaama.
4 Yabo bagoma, kundu mbakuuziri, na ngiri mu bahuunira imwa Rurema,
haliko boohe, bali mu gira mbu banjereeze.
5 Ikyanya n'gabagirira amiija, banangalulira amabi.
Na kundu mbakuuziri, si boohe, banjombiri!

6 Aahago! Uyo mugoma, umúbiike mu maboko go'mundu mubi wo'kumúyihindulira.
Ulungikage umulezi wage, anamútwire ulubaaja, imbere lya'batwi baazo.
7 Ee! Ikyanya agalutwirwa, aboneke kwo asindwa.
Ne'kyanya agahuuna kwo akejeererwe,

kiri yago mahuuno gaage gayerekane kwo ali munabyaha.
8 Uyo mugoma, isiku zaage ziniihibwe.
No'mukolwa gwage guhaabwe ugundi.*
9 Mukaage ahindukage namufwiri.
Na'baana baage basigale fuuvi.
10 Yabo baana baage basigale nzereezi zo'kukizi genda zigahuuna-huuna.
Kiri ne'biguuka byabo, babiyimulwe mwo.
11 Uyo mugoma, ngiisi ye akalyagaga umwenda,
amúnyage ibindu byage byoshi.
Byoshi byo akayungukaga kwo, ibinyamahanga biyiji binyaga.
12 Hatagire mundu úgakizi múyuvwirwa indengeerwa.
Kiri na'baana bo akasiga, hatagirage úgakizi batabaala.
13 Imbaga yage ihere lwoshi-lwoshi.
Ku kibusi kiguma naaho, iziina lyage lihotolwe.
14 E Nahano, ibyaha bya bashokuluza baabo, ukizi bikengeera.
Kiri ne'byaha bya nyina kwakundi, utabihotole.
15 Ukizi kengeera ibyaha byabo ngiisi lusiku.
Si boonyene bayibagirwe lwoshi mu kihugo.
16 Uyo nangora-mabi atagweti agayuvwiranwa indengeerwa.
Si ali mu lyalyania abakeni, balya ábatashobwiri.
Kiri na ábavunisiri umutima, ali mu kizi balibuza,
anabalandirize, halinde ukufwa kwabo.
17 E Nahano, uyo mubi, si asiimiri ukukizi daakana.
Aahago! Kwokwo naawe, ukizi múdaaka.
Na bwo atagweti agagashanirana,
kwokwo naawe, utakizi múgashaanira.
18 Uyo mubi, amagambo gi'daaki, agayambiiti nga kyambalwa.
Aaho! Naye, gakwirage mu magala gaage nga magoloovi,
gananywengerere mu mavuha gaage, nga mavuta.
19 Kwokwo naye, yago madaaki gamúbwikire nga mulondo,
gamúsokanaane nga mukaba mu kibuno.
20 Ngiisi ábagweti bagandega,
kwokwo kwo Nahano agakizi bahemba.
Mukuba, bali mu kizi ndeta buligo.

21 E Rurema, Nahamwitu, ungize ku rukundo lwawe, na ku bwija bwawe.
Ngiisi kwo ugakizi ngirira, kukizi ba hi'gulu lyo'kuhuuza iziina lyawe.
22 Ndi mukeni we'mbona.
No'mutima gwani, gukoli lyaniirwi bweneene.
23 Ndi mu ba nga kimbehwa íkiri mu nyerera kabigingwe,
na nyehuulwe nga luzige.
24 Ikyanya ndi mu yishalisa, amadwi gaani gali mu tera.
Na ngoli sigiiri makangara.
25 Abagoma baani bagweti baganyamiriza.
Ikyanya bali mu mbona, bali mu kizi zuuza amatwe gaabo.

26 E Rurema Nahamwitu, undabaalage, maashi!

---

* **109:8 109.8** Mikolezi 1.20.

Ungizagye, ukukulikirana no'rukundo lwawe.
27 Yibi ugweti ugaagira,
abandu bamenye kwo wabigira ku bushobozi bwawe.
28 Leka bakizi ndaaka. Halikago wehe, ugakizi ngashaanira.
Ikyanya bagandeera, bagwatwe ne'shoni.
Si ndi mukozi wawe!
Aaho! Ngagenderera ukukizi shambaala.
29 Yabo bagoma baani, ubateezagye ishoni imbere lya booshi.
Na yizo shoni, zikizi babwikira nga mulondo.

30 Ngweti ngayivuga Nahano bweneene.
Ngakizi múhuuza imbere lya'bandu booshi.
31 Mukuba, ye mu bulanira umukeni.
Ne'kyanya umukeni ali mu twirwa ulubaaja kwo ahanwe,
Nahano ali mu ba ibiringiini ukumúkiza.

110

Ukuyimikwa kwo'mwami

1 Izaburi ya Dahudi.
Nahano akabwira Nahamwitu:
«Ubwatalage uluhande lwani lwe'lulyo,
halinde mbiike abagoma baawe mwi'dako lya'magulu gaawe.*»
2 Nahano agatondeerera i Sayuni,
anakizi yajabula ubutwali bwawe
halinde unabe mutwali wa'bagoma baawe.
3 Ikyanya ugagendi balwisa,
abandu baawe bagakuyibiika kwo.
Ikyanya ugatondeera ukutwala, ugaaba uyambiiti imirondo mitaluule.
Imisi yawe, igakizi ba mihyahya ngiisi lusiku,
nga kimi kya shesheezi.

4 Nahano keera akatugirira umuhango,
ataganaki guyishuhiza kwo.
Akadeta kwokuno: «Wehe, ugayama uli mugingi we'myaka ne'myakuula,
ukukulikirana no'bugingi bwa Merikisedeeki.†»
5 Nahano ali uluhande lwawe lwe'lulyo, gira akizi kulanga.
Ulusiku lwo agaraakara, agafuta-futa abaami be'mahanga.
6 Yago mahanga, ikyanya agagahana, gagaaba gayijwiri ibirunda,
anayite abatwali baago booshi.

7 Haliko, umwami yenyene, ikyanya akiri mu njira,
agakizi nywa ku magoloovi ágali mu hinga.
Kwokwo, kwo mwami agakizi hima abagoma.

111

Imikolezi ya Nahano, iri ya kahebuuza

1 Tukizi huuza Nahano!

* **110:1 110.1** Mataayo 22.44; Mariko 12.36; Luka 20.43; Mikolezi 2.25-26; Baheburaniya 1.13.
† **110:4 110.4** Baheburaniya 5.6; 7.17, 21.

Ikyanya ngayingira mu muhumaanano gwa'bandu ba Nahano,
ngakizi múhuuza ku mutima gwani gwoshi.
2 Mukuba, ngiisi mikolezi yo Nahano agweti agaagira,
iri ya kahebuuza.
Iyo mikolezi, ikyanya abandu bali mu gishambaalira,
bakwaniini bakizi giyitoneesa kwo.
3 Ee! Ngiisi byo ali mu gira,
biri mu yerekana ubulangashane bwage, halinde anagingikwe.
Ayamiri ali mu twa imaaja ku njira íkwaniini, halinde imyaka ne'myakuula.
4 Ibitangaaza bya Nahano, nyandagi úwangabiyibagira?
Si agweti agagashanirana, anali mu yuvwirana indengeerwa!
5 Ngiisi ábali mu ba bamúsimbahiri, ali mu baheereza byo bagaalya.
Ne'kyanya akanywana ikihango nabo,
ali mu ba akikengiiri halinde imyaka ne'myakuula.
6 Nahano keera akayereka abandu baage ubushobozi bwage,
mu kubaheereza ibihugo bye'gindi milala, bube buhyane bwabo.
7 Ngiisi byo Nahano ali mu gira, biri byo'kuli, binakwaniini ukuyemeerwa.
Kwokwo, ikyanya ali mu tuheereza imaaja, tukwaniini tukizi múyemeera.
8 Mukuba, imaaja zaage ziyamiri ho imyaka ne'myakuula.
Ikyanya akazitanga, zâli za kuyemeerwa, zinâli zo'kuli.
9 Akaguluula abandu baage, ananywana ikihango bo nabo,
kinayamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
Iziina lyage, liri litaluule, linali lya kahebuuza.
10 Ku kyanya umundu asimbahiri Nahano,
lyo'bumenyi buli mu múyijaga mwo,
analonge no'bwitegeereze.
Tukizi huuza Nahano, halinde imyaka ne'myakuula.

112

Bahiriirwi ngiisi ábasimbahiri Nahano

1 Tukizi huuza Nahano!

Bahiriirwi ngiisi ábasimbahiri Nahano,
banasimbahiri ne'maaja zaage.
2 Abaana baabo bagakizi ba bikalage mu kihugo,
banabe bagashaniirwi.
3 Imikolezi yabo miija, igakizi genderera, halinde imyaka ne'myakuula.
Ne'nyumba zaabo, zigakizi lundwa mwa'kanyabungaka ke'bindu.
4 Yabo bandu bo'kuli, kundu bangaba bakola mu kihulu,
haliko, umulengeerwe gugakizi batanguulira.
Bagweti bagakizi tabaalana, banali mu gashanirana,
banali mu yuvwiranwa indengeerwa.
5 Ee! Yabo bandu, bali mu shagaluka,
banali mu kaabana, buzira kuhuuna ubunguke.
Bali mu ba bakulikiriziizi ukuli.
Kyo kitumiri bagakizi gashaanirwa.
6 Ku kasiisa, abandu bo'kuli batâye kakazibwe.
Si bayamiri bakengiirwi imyaka ne'myakuula!

7 Yabo bandu batayobohiri, mbu bangayiji kangwa ne'myazi mibi.
Si imitima yabo isikamiri, inabiisiri Nahano kwo'mulangaaliro.
8 Ee! Bwe'mitima yabo isikamiri, batayobohiri.
Na hagaatama, bagaabona ngiisi kwa'bagoma baabo bagaahimwa.
9 Yabo bandu, bali mu kizi tabaala abakeni ku mutima úgushenguusiri,
banayamiri bakulikiiri íbikwaniini, halinde imyaka ne'myakuula.
Kinatume bagagingikwa bweneene.*
10 Si balya banangora-mabi, ikyanya bagaabona kwokwo,
bagayagalwa, banakizi shya amiino ku bute, bakabuli nyerera.
Ee! Yabo banangora-mabi, ngiisi byo bagweti bagayifwija, batâye bilonge.

113

Tukizi huuza Nahano

1 Tukizi huuza Nahano!

E bakozi ba Nahano, mukizi múhuuza.
Mukizi huuza iziina lyage.
2 Ee! Iziina lyage likizi huuzibwa,
ukulyokera buno, halinde imyaka ne'myakuula.
3 Likizi huuzibwa imunda izuuba liri mu huluka,
halinde ukuhisa imunda liri mu sookera.
4 Nahano ali mu ba akuziibwi hi'gulu lya'bandu booshi.
Ubulangashane bwage, buhisiri halinde mwi'gulu.

5 Rurema Nahamwitu, twangamúshushirania na nyandi?
Si abwatiiri ku kitumbi kyo'bwami mwi'gulu!
6 Haaho mwi'gulu, ali mu yinama, mu kulangiiza hi'fwo mu kyanyaanya,
kiri na hano haashi mu kihugo.
7 Nahano ali mu lyosa banakahuku mu luvu, anabakuze.
Ee! Ali mu kizi bayinamula, bashaage mwi'jolera.
8 Yabo bakeni, ali mu kizi babwataza kuguma na'baluzi,
gira bakizi twala abandu baage kuguma.
9 Umukazi, kundu angaba agumbiri,
haliko Rurema ali mu múshambaaza mu nyumba yage, anamúheereze abaana.

Tukizi huuza Nahano!

114

Ku kyanya Abahisiraheeri bakalyoka i Miisiri

1 Abahisiraheeri, beene Yakobo, bakalyoka mu kihugo kye'Miisiri,
mu bandu be'gindi-gindi ndeto.
2 Haaho, ikihugo kye'Buyuda hanayiji ba handu hataluule ha Nahano.
Ee! Akatondeera ukutwala mu kihugo kye'Hisiraheeri.

3 Inyaaja Ndukula, iri ikabonaga kwo bagweti bagayija,
yanayami yeguuka, gira balenge.

* **112:9 112.9** 2 Bakorindo 9.9.

Kiri no'lwiji Yorodaani, nalwo lwanagalukira inyuma.
4 Imigazi yanakizi simbuka-simbuka nga bipanga.
No'tugangazi twanakizi ganga-ganga nga byanabuzi.

5 E nyaaja, kituma kiki ukayami yeguuka?
Na naawe, e Yorodaani, kituma kiki ukagalukiraga inyuma?
6 E migazi, kituma kiki mwâli kizi simbuka-simbuka nga bipanga?
E tugangazi, kituma kiki mwâli kizi ganga-ganga nga byanabuzi?

7 E kihugo, ukizi juguma imbere lya Nahano.
Ukizi juguma imbere lya Rurema wa Yakobo.
8 Si ye kahindula ulwala lube kiziba!
Kundu lwâli lwala lukomu, haliko lwanayiji shyoka mwo'tudota.*

115

Mukizi biika umulangaaliro imwa Nahano

1 E Nahano, tutali twe tukwaniini ukulonga ulushaagwa. Si wehe we lukwaniini.
Mukuba, we mwija, unali mwemeera.

2 Kituma kiki ibinyamahanga bigweti bigabuuza kwokuno:
«Aahago! Rurema winyu ali hayi?»
3 E balya, si Rurema witu atuuziri mwi'gulu,
anali mu gira nga ngiisi kwo aloziizi!
4 Yibyo binyamahanga, si bali bandu ngana.
Bali mu koleesa amaboko gaabo,
mu kutula imigisi mu harija, na mu nooro.
5 Iyo migisi, kundu iri mu ba no'tunwa, si itangadeta.
Na kundu iri mu ba na'masu, si itangabona.
6 Na kundu iri mu ba na'matwiri, si itangayuvwa.
Na kundu iri mu ba na'mazuulu, si itangabayiza.
7 Na kundu iri mu ba na'maboko, si itangamamaata.
Na kundu iri mu ba na'magulu, si itangagenda.
Na kundu iri mu ba ne'bikorokoro, si itangahulusa izu.
8 Haliibwi! Iyo migisi, ngiisi ábali mu gitula, si bagishushiri nyene!
Kiri na ábagibiisiri kwo'mulangaaliro, nabo kwo na kwokwo.
9 E Bahisiraheeri, mukizi biika umulangaaliro imwa Nahano.
Si ye mu mùtabaala, ye na siribo yinyu!
10 E beene Harooni, mukizi biika umulangaaliro imwa Nahano.
Si ye mu mùtabaala, ye na siribo yinyu!
11 Mwe musimbahiri Nahano, mukizi múbiika kwo'mulangaaliro.
Si ye mu mùtabaala, ye na siribo yinyu!

12 Nahano ayamiri atukengiiri, ye nali mu tugashaanira.
Agakizi gashaanira Abahisiraheeri, kuguma na beene Harooni.
13 Ngiisi ábali mu ba bamúsimbahiri, agakizi bagashaanira.
Ee! Agagashaanira booshi, baba bagunda kandi iri banalushaagwa.
14 Mwe na'baana biinyu, Nahano akizi mùgashaanira.

---

* **114:8 114.8** Kulyoka 17.1-6; Muharuuro 20.2-11.

15 Ee! Nahano abe ye gakizi mùgashaanira.
Mukuba, ye kabumba igulu ne'kihugo.

16 Íbiri mwi'gulu, biri bya Nahano.
Si ikihugo kyohe, akakiheereza abandu.
17 Ábakoli fwiri batali bo bali mu yivuga Nahano.
Ikyanya bali mu ziikwa, kwoshi kwokwo.
18 Si twe tukiri bagumaana, twe tugakizi múyivuga,
ukulyokera buno, halinde imyaka ne'myakuula!

Tukizi huuza Nahano!

116

Bwo Nahano akangiza, ngaadeta kongwa

1 Nguuziri Nahano! Mukuba, ikyanya ndi mu mútabaaza,
ali mu nyuvwa.
Ikyanya ndi mu múhuuna kwo angejeerere,
ali mu ndega amatwiri.
2 Na bwo ali mu ndega amatwiri,
ngakizi mútabaaza ku kyanya kyoshi ngaaba ngiri ho.

3 Nâli kolaga imbere lyo'lufu.
Imigozi ya Narufu yâli koli ngonyiri.
Nanâli koli shengusiri bweneene.
Nâli gweti ngatulagula, iri na ngerania.
4 Kyanatuma ngatakira Nahano kwokuno:
«E Nahano, ungizagye, maashi!»
5 Rurema Nahamwitu, ali mu tubonera ulukogo.
Ali mu kejererana, mu kati ko'kuli.
6 Ngiisi ábatashobwiri, ali mu balanga.
Naani, ikyanya nâli koli buziri ubulyo, anangiza.

7 E mutima gwani, si Nahano agweti agakugirira amiija!
Aaho! Ugirage ushubi luhuuka.
8 E Nahano, ikyanya nâli kizi lira, wanambotola imigenge,
wanakizi ndanga, gira ndatyerere,
wanangiza mu lufu.
9 Ku yukwo, ikyanya kyoshi ngaaba ngiri ho,
ngakizi kukulikira.

10 E Nahano, nguyemiiri, kyanatuma ngakutabaaza kwokuno:
«E waliha, ngola mu libuuka bweneene.*»
11 Na bwo nâli koli shengusiri, nanadeta:
«Si abandu booshi, balyagagi banabibeesha naaho!»
12 Nahano ali mu ngashaanira bweneene.
Aaho! Biki byo nangamútangira?
13 Ngamúlengereza urusoozo lyo'kukengeeza ngiisi kwo akangiza.
Na ngizi tabaaza iziina lyage.
14 Keera n'galagaania Nahano ngiisi byo ngamútangira.

* **116:10 116.10** 2 Bakorindo 4.13.

Byo na byebyo, ngamútangira imbere lyo'muhumaanano gwa'bandu baage.

15 Abandu ba Nahano, ikyanya bali mu fwa,
naye ali mu lyanirwa bweneene.

16 E Nahano, ku kasiisa, ndi mukozi wawe.
Ee! Nie mukozi wawe, mugala wo'muja-kazi wawe.
Keera ukanjwekuula utubangira.
17 E Nahano, ngakutangira ituulo, mu kudeta kongwa,
na ngizi tabaaza iziina lyawe.
18 Ngiisi byo n'gakulagaania,
ngakutangira byo imbere lyo'muhumaanano gwa'bandu baawe.
19 Ngabitangira mu lubuga lwe'nyumba yawe,
ha kati ka'kaaya Yerusaleemu.

Tukizi huuza Nahano!

117

Mweshi mukizi yivuga Nahano

1 E bandu be'bihugo byoshi, mweshi mukizi huuza Nahano.
Mwe bandu ba mu mahanga gooshi! Mukizi múyivuga.*
2 Mukuba, Nahano atukuuziri bweneene,
anayamiri ali mwemeera, halinde imyaka ne'myakuula!

Tukizi huuza Nahano!

118

Mukizi tanga kongwa imwa Nahano

1 Mukizi tanga kongwa imwa Nahano. Mukuba, ali mwija.
Urukundo lwage luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
2 Abahisiraheeri bakwaniini bakizi deta:
«Urukundo lwage luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.»
3 Na'ba mwi'kondo lya Harooni, nabo bakizi deta:
«Urukundo lwage luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.»
4 Ngiisi ábasimbahiri Nahano, booshi bakizi deta:
«Urukundo lwage luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.»

5 Ikyanya nâli kola mu makuba, n'gatakira Nahano,
ananyuvwa, ananjwekuula.
6 Nahano ali kuguma na naani.
Ku yukwo ndayobohiri.
Aaho! Kuti kwo'mundu angaki ngira?
7 Ee ma! Nahano ali kuguma na naani,
anagweti agandabaala.
Ku yukwo, ikyanya abagoma baani bagaahimwa, ngabahenekera!*
8 Tukwaniini tukizi tibitira Nahano,
ho twangalangaalira abandu.
9 Ee! Buli bwija ukutibitira Nahano,

* **117:1 117.1** Barumi 15.10. * **118:7 118.7-8** Baheburaniya 13.6.

ho twangalangaalira abatwali be'kihugo.

10 Abandu ba'mahanga gooshi bâli koli nzokaniini.
Halikago, nanabaminika kwi'ziina lya Nahano.
11 Kundu bâli nzokaniini imbande zooshi,
haliko, nanabaminika ngana kwi'ziina lya Nahano.
12-13 Yabo bagoma, bâli nzokaniini nga lukuuli lwe'njuki,
banagira imisi yoshi, mbu banyite.
Kundu kwokwo, boohe, bo bakakizi fwa.
Ee ma! Bâli nga kishungu-shungu íkikola mu jigimba.
Kwokwo, Nahano ye kandabaala,
nanabaminika kwi'ziina lyage.
14 Nahano ye ndi mu longera mwe'misi, keera anangiza.
Kyo kitumiri ndi mu múyimbira.

15 Ábakoli kwaniini, Nahano keera akakoleesa ubushobozi, mu kubahimira.
Kyo kitumiri bakola no'bushambaale,
banakola mu banda akabuuli mu maheema gaabo, iri banadeta:
16 «Nahano akakoleesa ubushobozi bwage, mu kutuhimira.
Yubwo bushobozi bwage, keera bwagira ibitangaaza.»

17 Buno, ndagaki fwagaga. Si ngayama ho.
Birya byoshi byo Nahano akangirira, ngakizi bimenyeesania.
18 Mukuba, kundu Nahano akambaniiriza bweneene,
halikago, atakandeka kwo nvwe.
19 Munyigulirage inyiivi za mu nyumba ya Rurema,
ngiisi ha'bandu ábakwaniini bali mu yingira.
Ngayingira mwo,
na ngizi tanga kongwa imwa Nahano.
20 Yugu mulyango, guli mu lola imunda Nahano.
Ngiisi ábakwaniini naaho, bo bagagulenga mwo.
21 E Nahano, bwo keera ukanjuvya, wanangiza,
nadeta kongwa bweneene imwawe.

22 Ibuye lya'buubasi bakalahira,
lyeryo lyo ligweti ligakania akagongo ko'lutaliro.†
23 Yiri igambo, Nahano yenyene ye kaligira,
linakoli tusomeziizi bweneene.
24 Luno lusiku, Nahano yenyene ye kalugira.
Aaho! Tukizi lushagaluka kwo, iri tunalushambaalira.
25 E Nahano, twakuyinginga, utukizagye, maashi!
Unakizi tugashaanira, we kongwa!
26 Agashaanirwe, ngiisi úwayija kwi'ziina lya Nahano.
Bwo tuli mu nyumba ya Rurema, tugweti tugamùgashanira.‡
27 Nahano ye Rurema!
Anagweti agatutanguulira.
Kwokwo, muyabiire amatavi, munakizi genda ku kisegengo,

† **118:22 118.22-23** Mataayo 21.42; Mariko 12.10-11; Luka 20.17; Mikolezi 4.11; 1 Peturu 2.7.
‡ **118:26 118.26** Mataayo 21.9; 23.39; Mariko 11.9; Luka 13.35; 19.38; Yohana 12.13.

halinde ha katanda ko'kutangira kwa'matuulo.

28 Wehe, uli Rurema wani.
Kwokwo, ngakizi kutangira kongwa!
Ee! Ngakizi kuhuuza.
29 Mukizi tanga kongwa imwa Nahano! Mukuba, ali mwija.
Urukundo lwage luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.

119

Imaaja za Nahano zikwaniini
1 Bahiriirwi, ngiisi ábali mu gira íbikwaniini,
banabe basimbahiri imaaja za Nahano.
2 Ee ma! Yizo maaja zaage, bayamiri bali mu zisimbaha,
iri banamúlooza ku mutima gwabo gwoshi.
3 Yabo bandu, ndaago mahube go bali mu gira.
Si bagweti bagakulikira ibye'mwage naaho!
4 E Nahano, ukatuheereza imaaja zaawe,
gira tukizi zisimbaha lwoshi-lwoshi.
5 Aaho! Bwangabiiri bwija ngizi fiitirwa,
mu kukizi zisimbaha ngiisi kyanya.
6 Kwokwo, ikyanya ngaaba ngola mu ziyitoneesa kwo,
ndagaki teezibwa ishoni.
7 Ikyanya n'gayiji menya kwe'maaja zaawe zikwaniini,
nanakizi kuhuuza ku mutima muguma na muguma.
8 Ee! Yizo maaja zaawe, ngakizi zisimbaha.
Kwokwo, utakolwe kwo wanjandirira.
Imaaja za Nahano, ngakizi zisimbaha
9 Umusore, kuti gwangakizi tuula guli mweru?
Kuli ku njira yo'kukizi simbaha Igambo lyawe.
10 Ngweti ngakulooza ku mutima gwani gwoshi.
Aaho! Utakizi ndeka, mbu nyiji hongola imaaja zaawe.
11 Lirya Igambo lyawe, ngoli lisingwiri mu mutima gwani,
gira ndayiji kengeera nakuhubira.
12 E Nahano, ngweti ngakuhuuza.
Aaho! Ukizi nyigiriza imaaja zaawe.
13 Bwo keera watumenyeesa zo,
ngakizi ziyikoomereza-koomereza.
14 Ikyanya ndi mu kulikira imaaja zaawe, ndi mu zishambaalira,
nga kwo'mundu angashambaalira ubugale bwage.
15 Yizo maaja zaawe, ngakizi ziyitoneesa kwo,
na ngizi kulikiriza ibye'mwawe.
16 Ee! Ngweti ngakizi zishambaalira.
Ndanâye yibagire Igambo lyawe.
Imaaja za Nahano, ngakizi zishambaalira
17 Ndi mukozi wawe. Kwokwo, ukizi ngirira amiija,
halinde ndonge ukulama, na ngizi simbaha Igambo lyawe.
18 Uyigule amasu gaani, halinde ndonge ukubona,
ngiisi kwe'maaja zaawe ziri za kahebuuza.
19 Ndyagagi mubalama naaho mu kihugo.
Aaho! Utambishe imaaja zaawe.

20 Mukuba, umutima gwani, guli mu kizi yidula,
ukumenya ngiisi íbiziri mwo.
21 Ngiisi ábagweti bagayikangaata, uli mu bakanukira.
Bwo batatwaziizi imaaja zaawe, bakoli daasirwi.
22 Haliko niehe, yizo maaja zaawe, nyamiri nzisimbahiri.
Kwokwo, utakizi leka kwo ngayirizibwe, kandi iri mbonyolezibwe.
23 Kundu abatwali bangakuumana, mbu bakizi ngirira igambi libi,
haliko ngakizi yitoneesa hi'gulu lye'maaja zaawe.
Mukuba, ndi mukozi wawe.
24 Yizo maaja zaawe, ziri mu kizi mbanuula,
halinde na ngizi shambaala.
Imaaja za Nahano, ngakizi ziyitoneesa kwo
25 Ngoli lambamiri mu luvu, ngo'mundu úkola bu fwa.
Kwokwo, ukizi ndanga ni'Gambo lyawe, ngizi ba mugumaana.
26 N'gakubwira ngiisi kwo njungisiri, wananjuvya.
Kwokwo buno, ukizi nyigiriza imaaja zaawe.
27 Undabaale ukusobanukirwa,
ngiisi kwo ugweti ugakizi kyula.
Haaho, lyo ngakizi yitoneesa hi'gulu lye'bitangaaza byawe.
28 Umutima gwani keera gwajengeerwa, na ngoli shengusiri.
Kwokwo, ushubi ngania indege, nga kwo ukandagaania.
29 Ee! Ukizi ndanga, ndakizi lyalyania.
Unakizi ndabaala ukusimbaha amagirizo gaawe.
30 E Nahano, keera n'gatoola injira yo'kuli,
na ngoli fitiirwi ukukizi simbaha imaaja zaawe.
31 Aaho! Bwo nzifitiirwi kwo,
utandeke mbu ndeezibwe ishoni.
32 Ngavwaruka, gira ngizi kulikira imaaja zaawe.
Mukuba, we mu zinzobanulira.
Imaaja za Nahano, ngwaniini nzisobanukirwe
33 E Nahano, unyigirize imaaja zaawe,
halinde ngizi zikulikiriza halinde ku mbeka.
34 Ee! Ukizi zinzobanulira, lyo ndonga ukuzikulikira.
Na ngizi zisimbaha ku mutima gwani gwoshi.
35 Ukizi ndongoora, halinde ndonge ukuzikulikira.
Kwokwo, lyo ngakizi shambaala.
36 Undabaale, halinde ndonge ukukizi lola ku maaja zaawe.
Si ndakizi hemukira ubugale.
37 Ukizi langa amasu gaani, gatakizi lola ku byo'busha-busha.
Si uleke ngizi ba mugumaana, ku njira yi'Gambo lyawe.
38 Ndi mukozi wawe. Aahago! Ungirire nga kwo ukandagaania.
Kwokwo, lya'bandu bagakizi kusimbaha.
39 Ikyanya ndi mu teezibwa ishoni, uzindyose mwo.
Mukuba, imaaja zaawe naaho, zo ziri nyiija.
40 Yizo maaja zaawe, ndoziizi bweneene ukuzisimbaha.
Kwokwo, ukizi mbiika mwo'bugumaana, mu kati ko'bwija bwawe.
Imaaja za Nahano, zo mbiisiri kwo'mulangaaliro
41 E Nahano, urukundo lwawe, lwo luyamiri ho.
Aahago! Unyereke lwo, mu kungiza, nga kwo ukandagaania.
42 Kwokwo, ikyanya abandu baganduka,

ndonge ubulyo bwo'kubashuvya.
Mukuba, ngoli biisiri umulangaaliro kwi'Gambo lyawe.
43 Bwi'Gambo lyawe liri lyo'kuli, leka ngizi lideta.
Ee! Imaaja zaawe, zo mbiisiri kwo'mulangaaliro.
44 Imaaja zaawe, nyamiri ndi mu zisimbaha,
halinde ukuhisa imyaka ne'myakuula.
45 Nyamiri nzifitiirwi kwo,
gira ndakizi shwekwa mu bindi-bindi.
46 Yizo maaja zaawe, ngakizi zimenyeesa imbere lya'baami,
buzira kugwatwa ne'shoni.
47 Zigweti zigakizi njagalusa.
Ee! Nzikuuziri bweneene.
48 Na bwo nzikuuziri, ngakizi zisimbaha.
Nganakizi ziyitoneesa kwo.
Imaaja za Nahano, ndangazibambala
49 E Nahano, si ndi mukozi wawe!
Aaho! Umuhango gwo ukandagaania, ukizi gukengeera.
Ee! Yugwo muhango, gwo guli mu mbiika mwo'mulangaaliro.
50 Kiri ne'kyanya ndi mu libuuka,
gwo guli mu ndanga, ndamirwe na Narufu.
Kwokwo, lyo ndonga ukuholeezibwa.
51 Abanabwikangaate, kundu bagweti baganjekeereza,
haliko ndali mu bambala imaaja zaawe.
52 E Nahano, imaaja zaawe zâli mali gwanwa zabiikwa yaho keera bweneene.
Ne'kyanya ndi mu zikengeera, ndi mu holeezibwa.
53 Si banangora-mabi boohe, ikyanya bali mu zijanda,
ndi mu ba ndakiiri.
54 Ngiisi ho ndi mu ba njumbisiri nga kinyamahanga,
ndi mu kizi yimba hi'gulu lye'maaja zaawe.
55 E Nahano, kiri na bushigi, ndi mu ba ngukengiiri.
Kwokwo ngakizi simbaha imaaja zaawe.
56 Ee! Nyamiri
ndi mu zisimbaha.
Imaaja za Nahano, zitungiini
57 E Nahano, wehe we mutuli gwani.
Keera n'gakulagaania kwo ngakusimbaha.
58 Aaho! Nakuyinginga ku mutima gwani gwoshi, ukizi ngejeerera,
unakizi nyuvwirwa indengeerwa, nga kwo ukandagaania.
59 N'gayitoneesa hi'gulu lyo'burambe bwani.
Nanabona kwo buli bwija, ndondeere ukukulikira imaaja zaawe.
60 Nanavwaruka, gira ngizi zisimbaha,
ndanatindiriza.
61 Kundu banangora-mabi bangagira mbu banyingize mu byaha,
haliko ndagayibagira amigirizo gaawe.
62 Ndi mu vyuka ubushigi ikati, na ngizi deta kongwa imwawe,
mukuba imaaja zaawe, zitungiini.
63 Ngiisi ábali mu ba bakuyobohiri, bali biira baani.
Ndi mwira wa booshi ábasimbahiri imaaja zaawe.
64 E Nahano, ikihugo kiyijwiri mwo'rukundo lwawe.

Ku yukwo, ukizi nyigiriza ngiisi kwo uloziizi.
Imaaja za Nahano, zimbitiiri akamaro ukuhima inooro
65 E Nahano, si nie mukozi wawe.
Aahago! Ungirire amiija, nga kwo ukandagaania.
66 Bwo nyemiiri imaaja zaawe,
unyigirize no'bumenyi, kiri no'bwitegeereze.
67 Ikyanya utâli zaazi mbana, nâli kizi habuka.
Haliko buno, ngweti ngakulikiriza Igambo lyawe.
68 Uyamiri uli mwija, unali mu gira amiija naaho.
Aaho! Unyigirize ngiisi kwo uloziizi.
69 Kundu abanabwikangaate bagweti bagambeeshera,
haliko, nyamiri nzisimbahiri imaaja zaawe ku mutima gwani gwoshi.
70 Na kundu imitima yabo ikubisirwi, itanali mwe'ndengeerwa,
haliko, niehe ndi mu ba njambaliiri imaaja zaawe naaho.
71 Ikyanya nâli kizi libuuka, lyo n'galonga akamaro.
Mukuba, n'galonga ukukizi yiga imaaja zaawe.
72 Amigirizo gaawe gambitiiri akamaro bweneene,
ukuhima akatundu ke'nooro, kandi iri ke'harija.
Imaaja za Nahano, zikwaniini
73 Wenyene ukambumba na'maboko gaawe.
Aaho! Umbeereze ubwitegeereze, halinde ngizi yiga imaaja zaawe.
74 Ngiisi ábakusimbahiri, ikyanya bagambona, bagakizi shambaala.
Mukuba, bagaabona ngiisi kwo mbiisiri umulangaaliro kwi'Gambo lyawe.
75 E Nahano, nyiji kwe'maaja zaawe zikwaniini.
Kwokwo, ikyanya ukambana, lyo ukagira nga kwo byâli ngwaniini.
76 Si ndi mukozi wawe! Kwokwo buno, ugirage ukizi ngunda,
halinde lyo ndonga ukuholeezibwa.
Kwokwo, kwo ukandagaania.
77 Ukizi nyuvwirwa indengeerwa, lyo ndonga ukulama.
Mukuba, amigirizo gaawe, ngakuuziri bweneene.
78 Kundu abanabwikangaate keera bakambalanga,
haliko, niehe ngakizi gira byo uloziizi.
79 Kwokwo, ngiisi ábakusimbahiri, bakizi yija imwani,
lyo balonga ukusobanukirwa ne'maaja zaawe.
80 Leka ndonge ukukizi zisimbaha,
halinde lyo ndayiji gwatwa ne'shoni.
Imaaja za Nahano, ndazindi ziyibagira
81 Umutima gwani guki rindiriiri kwo ugangiza.
Na buno, gukolaga gugahola.
Kundu kwokwo, ngi biisiri umulangaaliro kwi'Gambo lyawe.
82 E maashi! Amasu gaani, gakoli fwifwitiiri.
Mukuba, ngiisi byo ukandagaania, ndazi bilonga.
Na ngweti ngayibuuza: «Ewe! Ugayiji mboleeza mangoki?»
83 Si ngoli gokanyiiri nga ludaha lwo'muguta, úluli ku kyusi!
Kundu kwokwo, ndazindi yibagira imaaja zaawe.
84 Si nie mukozi wawe. Aahago! Ngagooyera halinde mangoki?
Balya ábagweti bagandibuza, ugabahana kihe kiki?
85 Abanabwikangaate, si bagweti bagambumbira amahya,

batanatwaziizi imaaja zaawe.
86 Kundu kwokwo, imaaja zaawe zooshi zikwaniini ukuyemeerwa.
Aahago! Ugire undabaale. Si abandu bakola mu ndibugiza ubusha!
87 Kundu bâli kola bu nyita,
haliko ndakajanda imaaja zaawe.
88 Kwokwo, undangage na Narufu, ukukulikirana no'rukundo lwawe.
Ikyanya imaaja zigalyoka mu kanwa kaawe, ngakizi zisimbaha.
Imaaja za Nahano, zitahiiti ho zihekiiri
89 E Nahano, Igambo lyawe liyamiri liri mwi'gulu.
Liganagenderera halinde imyaka ne'myakuula.
90 Kiri no'bwemeera bwawe,
bugenderiiri halinde mu bibusi byoshi.
Buli nge'kihugo.
Mukuba, ukabumba ikihugo yaho keera, kinakiri ho.
91 Yizo maaja zaawe nazo, ziyamiri ziri ho, halinde zeene.
Ibindu byoshi bikiri ho, hi'gulu lyo'kukukolera.
92 Amigirizo gaawe, gátaki be gali mu njambaaza,
nga keera amakuba gakanyita.
93 Ndâye yibagire imaaja zaawe.
Mukuba, ku njira yazo, kwo ndi mu longa ubugumaana.
94 Aaho! Ungizagye, maashi! Si ndi we'mwawe.
Na ndoziizi ukukizi simbaha imaaja zaawe.
95 Banangora-mabi, kundu bakoli nyitegiiri, gira banyite,
haliko, ngakizi yitoneesa naaho ku maaja zaawe.
96 Ngiisi kindu, kundu kyangaba kitungiini,
haliko, kigweti ho kihekiiri naaho.
Si imaaja zaawe zoohe, zo zitahiiti ho zihekiiri.
Imaaja za Nahano, nzikuuziri bweneene
97 Nguuziri imaaja zaawe bweneene!
Kyo kitumiri ndi mu shiiba ngweti ngaziyitoneesa kwo.
98 Yizo maaja zaawe, ziri mu mbiika mwo'bwitegeereze ukuhima abagoma baani.
Ziyamiri zigweti zigandongoora isiku zooshi.
99 Ee ma! Bwo ndi mu kizi yitoneesa ku maaja zaawe,
ndi mwitegeereza ukuhima abigiriza baani booshi.
100 Na bwo nyamiri nzisimbahiri,
ndi mu kizi sobanukirwa ukuhima abagangambale.
101 Ngweti ngakizi yihangirira ku ngiisi mabi,
gira ndonge ukukizi simbaha Igambo lyawe.
102 Ndakajandagira imaaja zaawe.
Mukuba, wehe wenyene we kazinyigiriza.
103 Amagambo gaawe, gali manunu bweneene.
Ganuniri mu kanwa kaani ukuhima ubuuki.
104 Ku njira ye'maaja zaawe, kwo ndi mu longa ubwitegeereze,
halinde lyo ndonga ukushomba ngiisi mabi.
Imaaja za Nahano, liri itara
105 Igambo lyawe liri itara lyo'kukizi molekera amagulu gaani.
Ee! Liri mulengeerwe gwo'kukizi nyereka ho ngalenga.
106 Imaaja zaawe, ziri zo'kuli.

Kwokwo, n'gabiika indahiro, kwo ngakizi zisimbaha.
Ee! Irya ndahiro, ndâye gihongole.
107 E Nahano, si ngoli libuusiri bweneene.
Kwokwo, ushubi nvyula, mbe mugumaana, ukukulikirana ni'Gambo lyawe.
108 Ngweti ngakizi kuyivuga. Aaho! Unyakiirage, maashi,
unakizi nyigiriza imaaja zaawe.
109 Kundu nyamiri ho nangasiga itwe lyani,
haliko, ndâye yibagire imaaja zaawe.
110 Na kundu banangora-mabi bakoli nyitegiiri,
haliko, ndakaleka ukuzisimbaha.
111 Imaaja zaawe, buli buhyane bwani bwe'myaka ne'myakuula.
Umutima gwani guli mu kizi zishambaalira.
112 Keera n'gashungika ku mutima gwani gwoshi,
kwo ngakizi zikulikira, halinde imyaka ne'myakuula.
Imaaja za Nahano, ngweti ngazilola kwo
113 Ngiisi balyalya, mbashombiri bweneene.
Haliko imaaja zaawe, nzikuuziri.
114 Keera nabiika umulangaaliro kwi'Gambo lyawe.
We kabisho kaani, unali we siribo yani.
115 E banangora-mabi, mundyokage ha butambi,
gira ndonge ukukizi simbaha imaaja za Rurema wani.
116 E Rurema, ukukulikirana no'muhango gwawe,
ukizi nzikamya, halinde ndonge ukulama.
Keera nakubiika kwo'mulangaaliro.
Aaho! Utayemeere kwo ndeezibwe ishoni.
117 Nyamiri ngweti ngaalola ku maaja zaawe.
Aahago! Ukizi nzikamya, halinde ngizibwe.
118 Ngiisi ábali mu bambala imaaja zaawe, uli mu yami batwa.
Si yabo bandu, bayiteberezíizi naaho!
119 Si balya banangora-mabi booshi, ugweti ugabakabulira ngi'jolera.
Haliko niehe, nguuziri imaaja zaawe.
120 Amagala gaani, gali mu juguma hi'gulu lyawe.
Ikyanya uli mu kizi twa imaaja, ndi mu ba nzisimbahiri.
Ndonge ukukizi sobanukirwa ne'Maaja za Nahano
121 Ngweti ngakizi gira íbikwaniini, binali byo'kuli.
Aahago! Utandekeerere mu maboko ga'bagoma.
122 Si ndi mukozi wawe. Aaho! Ukizi ngashaanira.
Utanaleke kwo abanabwihemye bakizi ndibuza.
123 Keera wandagaania kwo ugangiza.
Kundu kwokwo, ngi gweti ngakulindirira.
Amasu gaani, ganakoli luhiri.
124 Bwo ndi mukozi wawe, ukizi nyereka urukundo lwawe,
unakizi nyigiriza ngiisi byo uloziizi.
125 Ee maashi! Ndi mukozi wawe.
Aahago! Umbeereze ubwitegeereze,
lyo ndonga ukukizi sobanukirwa ne'maaja zaawe.
126 E Nahano, kyekino kyanya, kyo wangakoziri kwo.
Si abandu keera bakahongola amigirizo gaawe.
127 Haliko niehe, ngakuuziri ukuhima inooro,

kiri ne'nooro muguuhya.
128 Ndi mu haruura imaaja zaawe kwo zikwaniini.
Haliko ngiisi íbitakwaniini, byohe mbishombiri.
Imaaja za Nahano, ziri za kahebuuza
129 Imaaja zaawe, ziri za kahebuuza.
Kyo kitumiri nyamiri nzisimbahiri.
130 Amagambo gaawe, ikyanya gagweti gaganyigiriza, gali mu leeta umulengeerwe,
halinde kiri na'bahwija, bali mu longa ukusobanukirwa.
131 Ndi mu yidula bweneene imaaja zaawe.
Kyo kitumiri ngweti ngayashuula akanwa.
132 Aahago! Ungebagane, maashi, unanyuvwirwe indengeerwa,
nga kwo uyamiri uli mu girira ngiisi ábakuuziri iziina lyawe.
133 Ukizi rongoora ishando zaani, nga kwo ukandagaania.
Utanaleke kwe'byaha bikizi ngoleesa.
134 Ikyanya abandu bali mu ndibuza, ungize,
gira lyo ndonga ukukizi simbaha imaaja zaawe.
135 Si ndi mukozi wawe. Aaho! Ukizi ngirira bwija.*
Ukizi nyigiriza imaaja zaawe.
136 Si abandu batali mu simbaha imaaja zaawe!
Kyo kitumiri imigenge igweti iganvukumuka mu masu nga migezi.
Imaaja za Nahano, ziri zo'kuli
137 E Nahano, we mwene ukuli.
Ne'maaja zaawe, zikwaniini.
138 Imaaja zo ukabiika, ziri zo'kuli,
zinakwaniini ukuyemeerwa lwoshi-lwoshi.
139 Umwete gwo mbiiti hi'gulu lyawe, gukola mu nduhya.
Mukuba, abagoma baani, batatwaziizi amagambo gaawe.
140 Imihango yawe, keera twagigeza, yanasikama.
Kyo kitumiri ngikuuziri bweneene.
141 Kundu ndi mugunda naaho, na ngweti ngagayirizibwa,
haliko, ndayibagiiri imaaja zaawe.
142 Ubwija bwawe bugenderiiri, halinde imyaka ne'myakuula.
Ne'maaja zaawe ziri zo'kuli.
143 Kundu nâli kizi libuuka, nanalongaga no'mwizingeerwe,
haliko, imaaja zaawe zikiri mu njambaaza.
144 Ee! Yizo maaja zaawe ziyamiri ziri zo'kuli,
halinde imyaka ne'myakuula.
Kwokwo, ukizi zinzobanulira, lyo ndonga ukulama.
Kutakira Nahano
145 E Nahano, ngweti ngakutabaaza ku mutima gwani gwoshi.
Aaho! Unjuvye, halinde lyo ngizi simbaha imaaja zaawe.
146 Ngweti ngakizi kutakira kwo ungize,
lyo ngizi longa ukusimbaha imaaja zaawe.
147 Ndi mu kizi vyuka ku mutwezi, gira ngutabaaze.
Igambo lyawe, lyo mbiisiri kwo'mulangaaliro.
148 Na ndi mu laala mbwini,
gira ndonge ukukizi yitoneesa ku mihango yawe.
149 E Nahano wo'rukundo, ukizi ndanga na Narufu,

* **119:135 119.135** Muharuuro 6.25.

ukukulikirana ne'maaja zaawe.
Ukizi yuvwa izu lyani.
150 Si banangora-mabi baloziizi ukundeera,
batanali mu twaza imaaja zaawe, kiri ne'hiniini.
151 Kundu kwokwo, uyamiri unyegiiri.
Ne'maaja zaawe zooshi, ziri zo'kuli.
152 Yaho keera, n'gayiga
kwe'maaja zaawe ziyamiri ho imyaka ne'myakuula.
Ukutabaaza
153 E Nahano, ndazi yibagira imaaja zaawe.
Aaho! Ulolage ngiisi kwo bagweti bagandibuza, unangize.
154 Ukizi mbulanira, unangize.
Ulekage ngizi lama, nga kwo ukandagaania.
155 Si banangora-mabi batali mu twaza imaaja zaawe.
Kyo kitumiri boohe, batâye kizibwe.
156 E Nahano, indengeerwa zaawe, ziri mbamu bweneene.
Uli mu leka ngizi lama, ukukulikirana ne'maaja zaawe.
157 Kundu abagoma balyagagi bingi, banagweti bagandibuza,
haliko, ndajandagiiri imaaja zaawe.
158 Ikyanya ndi mu bonaga abahuni, ndi mu bashomba bweneene.
Mukuba, batasimbahiri Igambo lyawe.
159 E Nahano, lolaga ngiisi kwo nzimbahiri imaaja zaawe.
Aaho! Ukizi ndeka mbe mugumaana, ukukulikirana no'rukundo lwawe.
160 Amagambo gaawe gooshi, gali go'kuli.
Imaaja zaawe, kwo zikwaniini, zigayama ho imyaka ne'myakuula.
161 Abatwali bagweti bagandibugiza ubusha.
Kundu kwokwo, umutima gwani gugapuupa naaho hi'gulu li'Gambo lyawe.
162 Imihango yawe iri mu njambaaza bweneene.
Ndi nga mundu úwalonga ikindu kye'kishingo kihamu.
163 Ikyanya abandu bagweti bagabeesha,
ndi mu banenuuka, na mbe mbashombiri bweneene.
Haliko, imaaja zaawe, zoohe, nzikuuziri.
164 Ngiisi lusiku, ndi mu kizi kuhuuza ubugira kalinda.
Mukuba, imaaja zaawe ziri zo'kuli.
165 Yizo maaja zaawe, ngiisi ábazikuuziri,
bali mu longa umutuula nirizina.
Ndaanakyo kindu íkyangabasiitaza.
166 E Nahano, ngweti ngakulindirira, gira uyiji ngiza.
Kyo kitumiri ngulikiiri imaaja zaawe.
167 Nzikuuziri bweneene.
Kyo kitumiri ngweti ngazisimbaha.
168 Ee! Nzisimbahiri bweneene, kuguma ne'mihango yawe.
Mukuba, ngiisi byo ngweti ngaagira, ubiyiji-yiji.
Kuhuuna ubutabaazi
169 E Nahano, ukizi yuvwa amalira gaani.
Ndonge ukusobanukirwa ku njira yi'Gambo lyawe.
170 Undegage amatwiri.
Unangize, ukukulikirana na kwo ukandagaania.
171 Leka ndonge ukukizi kuyivuga.

Mukuba, keera ukanyigiriza imaaja zaawe.
172 Ngiisi byo uli mu tegeka, biri byo'kuli.
Kwokwo, ngakizi yimba hi'gulu lye'mihango yawe.
173 Si keera n'gatoola ukukulikira imaaja zaawe.
Aaho! Ukizi ndabaala.
174 E Nahano, mu maaja zaawe, mwo ndi mu kizi shambaalira.
Aahago! Ngoli rindiriiri bweneene kwo ungize.
175 Undeke nilame, lyo ndonga ukukizi kuhuuza.
Imaaja zaawe, zilonge ukunzikamya.
176 Buno, ngola mu jeba-jeba, nga kibuzi íkikateereka.
Kundu kwokwo, ndi mukozi wawe. Aaho! Uyiji njakula.
Mukuba, imaaja zaawe, ndaziyibagiiri.

120

N'gatabaaza Nahano, ananjuvya

1 Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Ikyanya nâli kizi libuuka, n'gatabaaza Nahano, ananjuvya.
2 E Nahano, buno kandi, abandu bagweti bagambeeshera, banali mu teberezania.
Aahago! Ungizagye, maashi!

3 E batebesi, kuti kwo Rurema agamùgira,
halinde muhanirizibwe lwoshi-lwoshi?
4 Si mugakizi tumitwa ne'myambi myugi-myugi,
munagendi singoolerwa mwi'bengesheeshe lyo'muliro!
5 Yayewe imwani! Si nduuziragi mu banakuhambwa be'Mesheki,
na mu maheema ge'Kedaari!
6 Balya bandu, bashombiri umutuula bweneene.
Na bwo keera nahisa isiku nyingi, ngoli batuuziri mwo,
ngoli luhiri bweneene.
7 Niehe nienyene, kundu ngweti ngalooza umutuula,
si boohe, bali mu looza naaho kwo bagendi gira izibo.

121

Ubutabaazi bwani bugalyoka hayi?

1 Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Ngweti ngalegamira ku migazi.
Aaho! Ubutabaazi bwani bugalyoka hayi?
2 Niehe, ngabulongera imwa Nahano,
ulya úkabumba igulu ne'kihugo.

3 Nahano agweti agakulanga.
Atagaaleka ulushando lwawe luyibindikire.
Ee! Ayamiri akulaaziri, atanâye hunire.
4 Umulaazi wa'Bahisiraheeri, atali mu yihunikira,
atanali mu hunira.

5 Nahano agweti agakulanga.
Ikizunguza kyage, kiri mu kusiikira, utababuke ni'zuuba.
6 Izuuba litagakubabula ku kyanya kyo'mulege-rege.

Kiri na bushigi, umwezi gutagakizi kugira buligo.
7 Nahano agakizi kulanga na ngiisi mabi gooshi.
Agagenderera ukukizi kulanga, ukizi ba mugumaana.
8 Nahano agakizi kulanga mu kugenda kwawe,
na mu kugaluka kwawe.
Agagenderera ukukizi mùlanga, ukulyokera buno,
halinde imyaka ne'myakuula.

122

Akaaya ke'Yerusaleemu, mukizi kahuunira

1 Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Ikyanya n'gabwirwa kwo tugendage ha nyumba ya Nahano,
nanashambaala ngana-ngana.
2 E Yerusaleemu, tukoli yimaaziri ha miryango ye'nzitiro zaawe.
3 Akaaya ke'Yerusaleemu, ngiisi kwo kakayubakwa,
inyumba ziyegeriini.
4 Imilala ya'Bahisiraheeri, haaho ho bali mu zamuukira,
gira bagendi huuza iziina lya Nahano.
Iyo migeeza, Abahisiraheeri bakoli gihaabirwi.
5 Abandu ba mwi'kondo lya mwami Dahudi,
haaho, ho bateresiri ibitumbi byo'kutwira kwe'maaja.
6 Yako kaaya ke'Yerusaleemu, mukizi kahuunira umutuula,
munadete kwokuno: «Ngiisi ábakukuuziri, bakizi langwa bwija.
7 Mu kati ke'nzitiro zaawe, mukizi ba umutuula.
Na mu nyumba zaawe nzitire,
abandu bakizi langwa mwo bwija.
8 E kaaya ke'Yerusaleemu, hi'gulu lya beene witu na'biira biitu,
ngakizi deta kwo ukizi ba mwo'mutuula.
9 E Yerusaleemu, mu mwawe, mwo muli inyumba ya Rurema Nahamwitu.
Kwokwo, ndoziizi kwo ukizi genduukirwa.»

123

Ngweti ngalegamira Nahano

1 Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
E Nahano, ngweti ngakulegamira ho uli mwi'gulu.
Ee! Haaho he'kitumbi kyawe kiteeresirwi.
2 Amasu ga'baja, gali mu lola ku sheebuja.
No'muja-kazi, ali mu lola ku nabuja.
Kwokwo nyiitu, amasu giitu gagweti gagaalola ku Rurema Nahamwitu,
halinde atuyuvwirwe indengeerwa.

3 E Nahano, ugirage utuyuvwirwe indengeerwa.
Si tukoli gayiriziibwi! Utuyuvwirwe indengeerwa, maashi!
4 Abanabwihemye, si bâli kizi tuhonyoleza!
Keera banatulibuza bweneene.
Ee! Balya banabwikangaate, keera bakatunegura ngana.

124

Nahano ali mu tutabaala

1 Izaburi ya Dahudi. Iri mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Nahano átaki be ali uluhande lwitu.
(Yago magambo, Abahisiraheeri bakwaniini bashubi gadeta.)
2-3 Ku kyanya abagoma biitu bakaturakarira, banatuteera,
Nahano átaki baagage ali uluhande lwitu,
yabo bagoma bâli bagatumira, tunakiri bagumaana.
4 Balya bagoma, bâli riiri nga migezi.
Amiiji gaayo, gâli gagatuyifuka kwo, ganatubindikire.
5 Galya miiji gâli mingi,
ganâli gagatuhunguukana.

6 Tukizi huuza Nahano!
Mukuba yabo bagoma, atakabaleka kwo batujanganule.
7 Tuli nga kanyuni ákakafuuka mu mubashu gwo'mutezi.
Ee! Gulya mubashu gukavunika, twanafuuka.
8 Ubutabaazi bwitu, tuli mu bulongera kwi'ziina lya Nahano,
ulya úkalema igulu ne'kihugo.

125

Nahano asokaniini abandu baage

1 Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Ngiisi ábabiisiri Nahano kwo'mulangaaliro,
bali mu ba ngo'mugazi Sayuni.
Yugwo mugazi, gutâye shagale.
Si gugayama guli ho, halinde imyaka ne'myakuula.
2 Nga kwe'migazi isokaniini akaaya ke'Yerusaleemu,
kwo na kwokwo Nahano asokaniini abandu baage,
ukulyokera buno, halinde imyaka ne'myakuula.
3 Banangora-mabi batagakizi twala hi'gulu lya'bandu biija.
Báki be babatwaziri, hali ikyanya yabo biija
bangakengeera bakoleesa ubushobozi bwabo mu kugira amabi.

4 E Nahano, balya bandu biija, imitima yabo igolosiri.
Aaho! Ukizi bagirira amiija.
5 Si ábali mu sookeraga mu njira zo'kunyoka-nyoka boohe,
Nahano agabayimula kuguma na banangora-mabi.

Abahisiraheeri bakizi longa umutuula.

126

Amalira gagaki hinduka bushambaale

1 Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Ikyanya twâli ki shwesirwi mu mbohe i mahanga,
Nahano anashubi tugalulira i Sayuni.
Twâli riiri nga tukola mu loota ibirooto.
2 Twâli gweti tugasheka bweneene,
iri tunayimba ku bushambaale.

Yikyo kyanya, ibinyamahanga byanakizi deta kwokuno:
«E balya, Nahano keera akabayereka amagambo ga'kahebuuza bweneene.»
3 Ee! Galya magambo gâli riiri ga'kahebuuza,
tunakoli shambiiri bweneene.

4 E Nahano, ngiisi kwo ukatugashaanira ubwa mbere,
kube kwo ugakizi tugashaanira kandi.
Tukizi ba ngi'shamba lye'Negebu,
ikyanya inyiiji ziri mu shubi hinga mwo.

5 Ngiisi ábagweti bagabyala ku migenge,
bagaki yimbula, iri banabanda akabuuli.
6 Ee! Ikyanya bali mu gendi byala imbuto, kundu bakiri mu lira-lira,
haliko, bagaki galuka babetwiri imimbu, iri banayimba ku bushambaale.

127

Amiija gooshi gali mu lyoka imwa Nahano

1 Ulwimbo lwa Sulumaani. Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Nahano, iri angaba atali ye mu yubaka inyumba,
abuubasi bagaaba bayiluhiza ubusha.
Nahano, iri angaba atali ye mu langa akaaya,
abalaliizi baako bagaaba balaliiri ubusha.
2 Abandu, kundu bangazindukiri vyuka kare-kare,
banagwejere makeereza mbu lyo bakolera byo bagaalya,
bali mu yiluhiza ubusha.
Mukuba ngiisi bo Nahano akuuziri, ali mu baheereza byo banaki gwejiiri.

3 Bagala biitu, bulyagagi buhyane ukulyoka imwa Nahano.
Yenyene ye mu tuheereza abaana, bibe bihembo.
4 Umundu, iri angabuta abaana bo'butabana mu busore bwage,
bali mu ba nga myambi mu maboko ge'ndwani.
5 Ee! Ahiriirwi, ngiisi yo'ludaha lwage lugiyijwiri mwo.
Uyo mundu, ikyanya âye buulane na'bagoma baage kwi'rembo lya'kaaya,
atâye kakazibwe.

128

Bahiriirwi ngiisi ábali mu simbaha Nahano

1 Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Bahiriirwi, ngiisi ábali mu simbaha Nahano,
banakizi múkulikira.
2 Yabo bandu, ngiisi byo bagweti bagahimbukira kwo, bagaabilya,
banakizi gashaanirwa, iri banagenduukirwa.
3 Mu nyumba yawe, mukaawe agakubutira abaana bingi,
nga muzabibu úgutongesiri kwe'bitumbwe bingi.
Bagala biinyu, ikyanya bagaaba babwatiiri ku kashasha,
bagakuleetera amiija, nga shibwe ze'mizehituuni.

4 Ngiisi úgaaba úsimbahiri Nahano,
kwokwo kwo agakizi gashaanirwa.

5 Nahano akizi kugashaanira, ukulyoka mu kaaya ke'Sayuni.
Ee! Ubonage ngiisi kwe'Yerusaleemu igakizi genduukirwa,
6 unalonge ukubona kiri na bijukulu baawe.

Mu kihugo kya'Bahisiraheeri, mukizi ba umutuula.

129

Abagoma baani batakambima

1 Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Ukulyokera mu busore bwani, abagoma bâli kizi ndibuza bweneene.
Kwokwo, Abahisiraheeri badetage kiranga:
2 «Ukulyokera mu busore bwani, bâli kizi ndibuza bweneene.»
Kundu kwokwo, batakambima.
3 Banangora-mabi bâli mali mbeza inguma mu mugongo.
Imiviivi yanaba nga migungira.
4 Na kundu bâli njwesiri ne'migozi,
haliko Nahano ananjwekuula.
Emwe! Agweti agaagira íbikwaniini.

5 Ngiisi ábashombiragi akaaya ke'Sayuni,
bagalulirwe inyuma, banahahazibwe.
6 Bakizi ba nga kishuka íkimeziri ku katwe ke'nyumba.
Mukuba, kiri mu yuma, buzira kukoma.
7 Ikyanya kiri mu kuulwa, kitali mu hisa kiri ifune.
Na úli mu kikuumania, atali mu hisa umubega.
8 Yabo babi, ikyanya abandu bali mu lenga ha butambi lyabo,
hatagire úgababwira, ti: «Nahano akizi mùgashaanira!
Tuli mu mùgashaanira kwi'ziina lya Nahano.»

130

Ngweti ngalindirira Nahano

1 Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
E Nahano, ngola mu longa amakuba mahamu bweneene.
Kyo kitumiri ngweti ngakutabaaza.
2 Kwokwo, unyuvwirwe indengeerwa.
Unandegage amatwiri,
uyuvwe ngiisi kwo ndi mu deta.
3 E Nahano, iri wangakulikiriza ibyaha biitu,
nyandagi úwangaki yimanga imbere lyawe?
4 Kundu kwokwo, ukiri mu kogana.
Ku yukwo, ukwaniini ukizi simbahwa.

5 Ngi lindiriiri Nahano, gira andabaale.
Ee! Umutima gwani gugweti gugamúlindirira.
Mwi'Gambo lyage, mwo mbiisiri umulangaaliro.
6 Umutima gwani guli mu lindirira Nahano,
ukuhima kwo'mulaliizi ali mu lindirira kwo bukye.

Ee! Ukuhima kwo'mulaliizi ali mu lindirira kwo bukye.

7 E Bahisiraheeri, mukizi biika umulangaaliro imwa Nahano.
Mukuba, ye mu kizi kundana,
ye na shobwiri ukukiza abandu.
8 Yehe yenyene, agaguluula Abahisiraheeri kulyoka mu mabi gaabo gooshi.

131

Mutima gwani gukoli tuziizi

1 Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
E Nahano, ndali mu yiheemya mu mutima gwani.
Kiri na'masu gaani, gatali mu negurana.
Ndagweti ngaalola ku magambo mahamu,
kandi iri ku bya kahebuuza íbindeeziri ulugero.
2 Si ngoli yituberezíizi umutima gwani,
nga mwana mwanuke útengetiirwi na nyina.
Ee! Kwokwo, kwo'mutima gwani gukoli tuziizi.

3 E Bahisiraheeri, mukizi biika Nahano kwo'mulangaaliro,
ukulyokera buno, halinde imyaka ne'myakuula.

132

Nahano akatoola akaaya ke'Sayuni

1 Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
E Nahano, ukengeere mwami Dahudi.
Ukengeerage na'makuba gaage gooshi.

2 Ulyagagi Rurema wa Yakobo, unali Rurema wo'Bushobozi.
Uyo Dahudi akakubiikira indahiro kwokuno:
3 «Ndagayingira mu mwani,
ndanâye gwejere ku ngingo yani,
4 ndanâye lembwe ni'ro,
ndanâye hunire,
5 índazi kulingaaniza ho ugabeera.
E Nahano, Rurema wa Yakobo, unali we mwene Ubushobozi.
Ndoziizi nguloogeze ho ugakizi tuula.»

6 Tukayuvwa kwa'Kajumba ke'Kihango kali mu kaaya ke'Hefurata.
Yako kajumba, twanakagwana kali mu mbingiro ze'mwa Yehari-imu.
7 Aaho! Tugendage ngiisi ho Nahano atuuziri,
tunafukame imbere lye'kitumbi kyage kye'kyami, mu kumúyikumba.
8 E Nahano, uyimukage, uyiji beera ahandu haawe ho'kuluhuukira.
Uyije kuguma na'Kajumba kaawe ke'Kihango.
Mukuba, ko kali mu yerekana ubushobozi bwawe.
9 Abagingi baawe bakizi yama bakwaniini, binabe nga byo byambalwa byabo.

Ngiisi ábakuyemiiri bakizi banda akabuuli ku bushambaale.
10 Si Dahudi ali mukozi wawe!
Aaho! Bwo keera ukamútoola, utaki mújandirire.
11 Nahano akalagaania Dahudi umuhango,
atanganaguyishuhiza kwo.
Mukuba, akamúlagaania kwokuno:
«Ngayimika umundu muguma wa mwi'kondo lyawe,
agenderere ukukizi twala isiku zooshi.
12 Abaana baawe, iri bangakizi simbaha ikihango kyani,
banakizi kulikira ne'maaja zo ngabayigiriza,
haaho, lya'baana baabo nabo, bagakizi twala imyaka ne'myakuula.»

13 Nahano akatoola akaaya ke'Sayuni,
analooza kwo habe ho agakizi tuula.
14 Anadeta: «Hano, ho ngakizi luhuukira, halinde imyaka ne'myakuula.
Hano handu, ho ngabwatala ku kitumbi kyani kye'kyami.
Ee! Haahano!»
15 Kano kaaya ke'Sayuni, ngakizi kagashaanira, halinde kayere bweneene.
Kiri na'bakeni ábakatuuziri mwo, ngakizi bayigusa.
16 Abagingi baamwo bagakizibwa, bibe nga byambalwa byabo.
Na ngiisi ábakuyemiiri bagakizi banda akabuuli ku bushambaale.
17 Mu yako kaaya, ngayimika mwo'mwami wa mwi'kondo lya Dahudi.
Uyo mwami, nie gamútoola, ninamúsikamye,
halinde anakizi ba ngi'tara íriyasiri.
18 Abagoma baage, ngakizi bateeza ishoni.
Haliko yehe yenyene, ngamúyambika ulushembe úluli mu keyengana ngana-ngana.

133

Ukutuula mu mutuula kuli kwija

1 Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Ikyanya abandu ba Rurema bali mu ba batuuziri kuguma mu mutuula,
buli bwija bweneene, binasimisiizi.
2 Ee! Yubwo buguma buli mu ba nga'malaasi
go bakashiiga mwi'twe lya Harooni.
Yago mavuta ganalindimukire mu lwanwa,
ganahike na mwi'gosi, halinde kwi'kano lyo'mulondo.
3 Yubwo buguma buli mu ba nga kimi kya ku mugazi Herimooni,
kwo kiri mu hinga ku tugangazi twe'Sayuni.
Kwokwo, kwo Nahano ali mu gashaanira abandu,
halinde banalonge ukulama imyaka ne'myakuula.

134

Tukizi huuza Nahano

1 Iri mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
E bakozi ba Nahano mweshi, mukizi múhuuza.

Mukuba, mwe muli mu laala mugweti mugamúkolera mu nyumba yage ndaluule.
2 Aaho! Mwomwo mu nyumba yage,
mukizi lengeza mwa'maboko giinyu, iri munamúhuuza.

3 Nahano, ulya úkabumba igulu ne'kihugo,
akizi mùgashaanira ukulyoka Sayuni.

135

Nahano ye mu kiza
1-2 Tukizi huuza Nahano!

Mwe bakozi ba Nahano, si mwe mutuuziri mu nyumba yage,
munali mu kizi shiiba mu lubuga lwayo!
Aaho! Mukizi múhuuza.
Mukizi huuza iziina lyage.
3 Nahano ali mwija. Aaho! Mukizi yivuga iziina lyage.
Mukizi múyimbira inyimbo zo'bwivuge.
Kwokwo, kwo bimúkwaniini.
4 Nahano yenyene, ye katoola beene Yakobo, babe bandu baage.
Ee! Akatoola Abahisiraheeri, babe be'mwage.

5 Nyiiji ku kasiisa kwo Nahano ye mukulu.
Ee! Nahamwitu ye sumbiri bweneene abandi ábali mu yikumbwa booshi.
6 Yehe, ngiisi byo aloziizi, ali mu bigira,
muba mwi'gulu, kandi iri mu kihugo, kiri na mu nyaaja, na mu tulingi twazo.
7 Ali mu zamuula ibibungu íbiri ku mbeka ye'kihugo,
analeete ne'milavyo, halinde invula inatonye.
Ali mu lyosa ne'kihuhuuta mu bihinda byakyo.

8 Iyo munda mu kihugo kye'Miisiri,
Rurema akayita ye'fula za'bandu, kiri na ze'bitugwa.
9 E bandu be'Miisiri, Nahano âli kizi gira
ibimenyeeso bye'bitangaaza mu kihugo kiinyu.
Âli kizi bigira imbere lya Faraho, kiri ne'mbere lya'batwali baage.
10 Rurema akaminika ibinyamahanga.
Na kundu abaami baabo bâli riiri bikalage, akabayita nyene.
11 Muguma wabo, ali Sihooni mwami wa'Bahamoori.
No'gundi, ali Hoogi mwami we'Bashaani,
kuguma na'bandi baami booshi ba mu kihugo kye'Kaanani.
12 Ibihugo byabo byoshi, anabinyaga,
anabiheereza abandu baage, Abahisiraheeri.
Bwanayiji ba bwo buhyane bwabo.

13 E Nahano, iziina lyawe liyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
Abandu be'bibusi byoshi bagakizi kukengeera.
14 Abakozi baawe booshi, unabayuvwirwe indengeerwa,*

* **135:14 135.14** Bukengeeze 32.36; Baheburaniya 10.30.

halinde unakizi bulanira abandu baawe.
15 Ibinyamahanga bikalingaania imigisi na'maboko gaabyo,
byanagitula mu harija, na mu nooro.
16 Kundu iri mu ba no'tunwa, si itangadeta!
Na kundu iri mu ba na'masu, si itangabona.
17 Na kundu iri mu ba na'matwiri, si itangayuvwa!
Na kundu iri mu ba na'mazuulu, si itangabayiza.
18 Haliibwi! Iyo migisi, ngiisi ábali mu gitula, si bagishushiri nyene!
Kiri na ábagibiisiri kwo'mulangaaliro, kwo na kwokwo.

19 Mwe Bahisiraheeri, mukizi huuza Nahano.
Mweshi, mwe ba mu nyumba ya Harooni, mukizi múhuuza.
20 Ee! Mwe ba mu nyumba ya Laawi, mukizi múhuuza.
Na niinyu mwe musimbahiri Nahano! Mweshi mukizi múhuuza.
21 E bandu be'Yerusaleemu,
mukizi huuza Nahano ku mugazi Sayuni.

Tukizi huuza Nahano!

136

Mukizi deta kongwa imwa Nahano

1 Mukizi deta kongwa imwa Nahano, bwo ali mwija.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
2 Mukizi mútangira kongwa, bwo asumbiri abandi ábali mu yikumba
booshi.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
3 Mukizi mútangira kongwa, bwo ali Nahano wa banahano.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.

4 Nahano, ye mu gira ibitangaaza bihamu.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
5 Ku bumenyi bwage, akabumba igulu.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
6 Ye kabumba ne'kihugo, anakitereka hi'gulu lya'miiji.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
7 Ye kabumba ni'zuuba, no'mwezi, ne'ndonde.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
8 Ee! Ye kabumba izuuba likizi yaka ku kyanya kyo'bukiiri.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
9 Ye kabumba no'mwezi, ne'ndonde, bikizi moleka bushigi.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.

10 Nahano, ye kaminika ifula za'Bamiisiri.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
11 Analyosa Abahisiraheeri mu kati kaabo.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
12 Anabalyosa yo ku bushobozi bwage, na ku bukalage bwage.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
13 Anabunduula Inyaaja Ndukula mwo kubiri.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
14 Analeeza Abahisiraheeri áhakoli yumiri.

Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
15 Si Faraho, kuguma na'basirikaani baage, banakamira mwo!
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
16 Anakizi rongoora abandu baage mwi'shamba.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
17 Ye kaminika abaami, kundu bâli riiri bikalage.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
18 Ee! Akayita indwani za'baami.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
19 Mu baami bo akayita, hali Sihooni umwami wa'Bahamoori.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
20 Hali na Hoogi, mwami we'Bashaani.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
21 Ibihugo bya yabo baami, anabiheereza abandu baage.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
22 Ee! Âli biheziizi abakozi baage, Abahisiraheeri.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.

23 Ikyanya twâli kizi gayirizibwa, anatukengeera.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
24 Anatukiza mu bagoma biitu.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
25 Ngiisi biremwa byoshi, anakizi biheereza ibyokulya.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
26 Rurema atuuziri mwi'gulu. Mukizi deta kongwa imwage.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.

137

Ikimombo mu kihugo kye'mahanga

1 Ikyanya twâli bwatiiri ku ngombe ze'nyiiji ze'Babeeri,
twanakengeera akaaya ke'Sayuni, twanatondeera ukulira.
2 Ee! Ku kirya kyanya,
tukatee manika inzeeze ziitu ku biti byazo.
3 Balya ábakatutwala i mahanga,
banakizi looza kwo tubayimbire inyimbo ze'Yerusaleemu.
Ee! Yabo ábâli kizi tushundeeza, bâli loziizi kwo tubashambaaze,
banakizi tuhidika, ti:
«Mu zirya nyimbo ze'Sayuni, mutee tuyimbiraga luguma.»
4 Aahago! Twe tuhungiiri mu kihugo kye'mahanga,
kutagi kwo twangaki yimba mwe'nyimbo za Nahano?
5 E kaaya ke'Yerusaleemu, iri nangakuyibagira,
ukuboko kwani kwe'lulyo kunahangalale.
6 Iri nangaleka ukukizi kukengeera,
na mbe ndaki bwini kwo we tumiri tushambiiri,
ululimi lwani lunagobwe.

7 E Nahano, i Yerusaleemu, ulusiku abagoma bakagigwata imbohe,
ukengeere ngiisi kwa'Bahedoomu bâli kizi honyoleza, ti:
«Yako kaaya, mukahongole.
Ee! Mukunyule kiri ne'ndaliro zaako.»

8 E maashi, bandu be'Babeeri, si mwenyene mukolaga mugaminikwa!
Galya mabi go mwâli kizi tukolera,
bahiriirwi, ngiisi ábagamùgalulira go.
9 Bahiriirwi, ngiisi ábagayiji gwata abaana biinyu,
banakizi bashangula ku maala.

138

Ulwimbo lwo'kutanga kongwa

1 Izaburi ya Dahudi.
E Nahano, ngakizi kuhuuza ku mutima gwani gwoshi.
Ee! Ngakizi kuhuuza kiri ne'mbere lye'bindi íbiri mu yikumbwa.
2 Ngakizi fukama, mu kulola iwa nyumba yawe ndaluule,
na ngizi kuhuuza.
Mukuba, uyamiri uli mwemeera, unali mu kundana.
Ukakuza iziina lyawe, kuguma ni'Gambo lyawe, ukuhima ibindi byoshi.
3 Ikyanya n'gakutabaaza, wananjuvya,
wanakizi ngania umutima, halinde nanaba kikalage.

4 E Nahano, abaami booshi ba mu kihugo,
ikyanya bagayuvwa ngiisi byo uli mu deta, bakwiriiri bakizi kuhuuza.
5 Bakizi yimba hi'gulu lya ngiisi kwo wâli kizi gira.
Mukuba, ubulangashane bwawe, buli bwingi ngana-ngana.
6 E Nahano, kundu we riiri hi'gulu lya byoshi,
haliko uyamiri uli mu tanduula abatuudu.
Si abanabwikangaate boohe, uli mu bamenyera ku hala.

7 Kundu ngoli sokaniinwi na'makuba,
haliko, we gweti ugakizi ndanga, ngizi ba mugumaana.
Ikyanya abagoma bali mu ndakarira,
uli mu golola ukuboko kwawe, unangize ku bushobozi bwawe.
8 E Nahano, urukundo lwawe luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
Ku yukwo, ngiisi byo keera ukatondeera, utagabileka, mbu biyiji fwa ubusha.
Aaho! Ngiisi byo ukanjungikira, ubingolerage, we kongwa!

139

Nahano ayiji-yiji byoshi

1 Izaburi ya Dahudi, imwo'mwimangizi wa'bimbi.
E Nahano, keera ukangahiriza,
unakoli nyiji lwoshi.
2 Uyiji ikyanya ndi mu bwatala,
ne'kyanya ndi mu yimuka.
Na kundu nangagendi beera hala,
uli mu ba uyiji ngiisi kwo nzaliiri.
3 Ikyanya ndi mu genda, uli mu ba umbwini-mbwini,
kiri ne'kyanya ndi mu luhuuka ha kaaya.
Ngiisi byo ndi mu gira, ubiyiji-yiji byoshi.

4 E Nahano, kiri ne'kyanya ndazi deta igambo,
uli mu gwanwa ukoli liyiji.
5 Uli mu ba unzokaniini imbande zooshi,
unambiisiri kwo'kuboko kwawe.
6 Yibyo byoshi, biri bya kahebuuza.
Ndanganabisobanukirwa.

7 Aaho! Hayi ho nangagenda, gira nzige Umutima gwawe hala,
na hayi ho ndangakugwana?
8 Kundu nangazamuukiiri mwi'gulu,
kandi iri ngendi gwejera i kuzimu,
yaho hooshi, ngagwana uli ho.
9 Na kundu nangabalala, na mbike imunda izuuba liri mu huluka,
halinde na nyinywerereke i kajabo ke'nyaaja,
10 kiri ne'yo munda, ugaaba ukiri mu ndongoora.
Ukuboko kwawe kwe'lulyo, kuganzikamya yo.
11 Hali ikyanya nangahuuna kwo'mulengeerwe úgunzokaniini
guhinduke kihulu, kinambishe.
12 Kundu kwokwo, imwawe, yikyo kihulu kigaaba nga ndaakyo.
Ubushigi bugatanguula imbere lyawe ngi'zuuba.
Mukuba, imwawe, ikihulu no'mulengeerwe, byo biguma.

13 Ikyanya ukandema mu nda ya maawe,
lyo ukalema ne'birumbu byani byoshi.
14 Kyo kitumiri ngakuyivuga bweneene.
Mukuba, yukwo kubumbwa kwani, kukaba ku njira ye'kitangaaza.
Ee! Ngiisi kwo uli mu kola, kuli kwa'kahebuuza.
Yibyo byoshi, ngoli biyiji bwija.
15-16 Kundu n'galemerwa áhabishamiri,
haliko, amavuha gaani gatâli bishamiri imwawe.
Ikyanya n'galemwa, nâli tuuziri nga mu kuzimu,
na'magala gaani gâli ki riiri kundi-kundi.
Kundu kwokwo, wâli mbwini.
Isiku zo ukanjungikira, zooshi zâli kola nyandike mu kitaabo kyawe.
Ee! Zikayandikwa mwo, kiri na ku kyanya ndâli zaazi ba ho.

17 E Rurema, inzaliro zaawe, ziri mu nzimiisa bweneene.
Ikyanya ziri mu kumanibwa kuguma, ziri mu ba kanyegete.
18 Kundu nangagiziri mbu nziharuure,
haliko zangaluguusiri bweneene ukuhima umushenyu kwi'buga.
Ikyanya ndi mu vyuka,
ndi mu gwana tuki ririinwi.

19 E Rurema, we kongwa, bwangabiiri bwija uminikage banangoramabi.
Mwe biitani, munjaage ha butambi.
20 E Rurema, abagoma baawe bagweti bagakutuka,
banali mu koleesa iziina lyawe ku njira ítali nga yo.
21 E Nahano, ngiisi ábakushombiri, naani mbashombiri.
Si bagweti bagakizi huna imbere lyawe!

22 Ee! Yabo bandu babi, mbashombiri ngana-ngana,
na ndi mu baharuura kwo bali bagoma baani.

23 E Rurema, ungahirize, halinde umenye íbindi mu mutima.
Ungezagye, umenye ngiisi kwe'nzaliro zaani zikoli hanamiri.
24 Mu kati kaani, iri mwangaba muli íbyangakuyagaza, ubinyereke.
Undongoore mu njira ígambisa mu bulamu bwe'myaka ne'myakuula.

140

E Nahano, ungize mu banangora-mabi

1 Izaburi ya Dahudi, imwo'mwimangizi wa'bimbi.
2 E Nahano, ungize mu banangora-mabi.
Si bagweti bagakomeresania! Aaho! Ukizi ndanga, maashi!
3 Yabo banangora-mabi, ngiisi lusiku bali mu shungika amabi,
banali mu kizi vyula izibo.
4 Indimi zaabo, ziri mu komana, nga mijoka.
Ikyanya bali mu deta, bali mu yitana,
nga manjoka-njoka ge'bihoma.*
5 E Nahano, balya banangora-mabi, si balyagagi no'bushobozi!
Aaho! Ukizi ndanga, ndatibukire mu maboko gaabo.
Bwo bali mu komeresania, ukizi ndangaga, maashi!
Si bakoli shungisiri ukundeedeka haashi!
6 Abanabwikangaate bakoli ndeziri umubashu.
Keera bayajuula umugozi mu njira, no'mukwabu, gira bangwase.

7 Ngweti ngabwira Nahano: «Wehe, we Rurema wani.»
Aaho! Ikyanya ndi mu kuyinginga,
ukizi ndega amatwiri, maashi!
8 Si uli wo'bushobozi bwoshi, we nali mu ngiza.
Kiri na ku lusiku lwi'zibo, we mu njuutira.
9 Aahago! Utaleke kwo banangora-mabi bagire nga kwo baloziizi.
Kiri ne'shungi zaabo mbi, ukizi ziyita.
Buzira kwokwo, hali ikyanya bangayiji yikangaata.

10 E Nahano, kundu abagoma bakoli nzokaniini,
banagweti bagaagira igambi libi hi'gulu lyani,
haliko, ubagwatiise mu magambo gaabo boonyene.
11 Uyonere ibengesheeshe lyo'muliro ku matwe gaabo,
banakabulwe mu birimbi-rimbi byo'muliro.
Iyo munda, batâye longe ubulyo bwo'kuyilyosa yo.
12 Ngiisi ábali mu beesha,
utabaleke kwo bakizi genduukirwa mu kihugo.
Kiri na'biitani, bakizi shereezibwa.

13 Haliko, abakeni boohe, Nahano ayamiri ali mu bakiza.
Ee ma! Ali mu baheereza íbibakwaniini.
14 Ngiisi ábakwaniini, ku kasiisa bagakizi huuza iziina lya Nahano.
Banabe batuuziri imbere lyage.

---

* **140:4 140.4** Barumi 3.13.

141

E Nahano, ukizi ndanga na'kanwa

1 Izaburi ya Dahudi.
E Nahano, ngweti ngakuhamagala.
Aaho! Uvwaruke, we kongwa, uyiji ndabaala.
Ikyanya ndi mu kutabaaza, ukizi yuvwiriza izu lyani.
2 Yaga mahuuno gaani, ukizi gayuvwa nga mubadu úguli mu tuuma ikyusi imbere lyawe.
Ikyanya ndi mu lengeza amaboko gaani mu kukuhuuna,
kukizi ba ngi'tuulo lya'kabigingwe.

3 E Nahano, ukizi langa akanwa kaani.
Unakizi kashweka, ndayiji kengeera nadeta buligo.
4 Ukizi langa no'mutima gwani, gutahemukire amabi.
Utalekage kwo ngizi yibiika ku bali mu kizi gira ibihigo.
Na kundu ibyokulya byabo byangaba biheshiri ngana,
haliko, utaleke mbu ngizi birya kwo.
5 Bwangaba bwija, umundu wo'kuli anganukire.
Kiri no'kuhimbula, angambimbula.
Ikyanya agiraga kwokwo, iri angira bwija.
Kwangabiiri nga mavuta go anyonera mwi'twe.
Ee! Itwe lyani, litangalahira.

Ngakizi huuna Rurema,
kwo ahangirire banangora-mabi ku mabi gaabo.
6 Banahamwabo, ikyanya baganyanyagwa ku nyaala,
lyo bagayemeera kwa'magambo gaani gali go'kuli.
7 Bagaadeta: «Nga kwa'mabuye gali mu zuulwa ne'fuka,
kwo na'mavuha giitu keera gakashaabulwa hi'heero.»

8 E Nahano wo'bushobozi bwoshi,
wehe, we mbiisiri kwo'mulangaaliro.
We na ngweti ngatibitira.
Kwokwo, utandekere ho nangasiga itwe lyani.
9 Yabo bandu, si balyagagi banangora-mabi!
Aahago! Ikyanya bali mu ba bandeziri imitego, ukizi ndanga.
10 Iyo mitego yabo, bagiyiduudike mwo boonyene.
Haliko niehe, ndonge ukukizi gibambala.

142

Dahudi atabaaza Nahano

1 Izaburi ya Dahudi, ku kyanya âli bishamiri mu lwala, anatabaaza Rurema.
2 Ngweti ngalirira Nahano kwi'zu lihamu,
gira anyuvwirwe indengeerwa.
3 Na ndi mu múyereka amalibu gaani,
ngiisi kwo ngoli goozirwi.
4 Ngiisi ho ndi mu lenga,
abagoma bali mu gwanwa bambiikira he'mitego.
Kundu kwokwo, ikyanya ngoli yihebwiri,

wenyene uyiji injira yo ngwaniini ukufuuka mwo.
5 Ngweti ngalooza wo'kuyiji ndabaala,
haliko, ndaaye úndwaziizi.
Ndaanaye úli mu mbahala, ndaanaho nangatibitira.

6 E Nahano, we kongwa, ngweti ngakulirira kwokuno:
«Wehe we butibitiro bwani.
Ikyanya ngiri mugumaana, wehe naaho, we ndoziizi.»
7 Buno, keera najagabuka.
Aaho! Ukizi yuvwa ngiisi kwo ndi mu lira.
Balya bagoma baani, bakoli mbimiri imisi.
E maashi! Ubangize mwo.
8 Undyose mwi'no nyumba ye'mbohe,
lyo ndonga ukukizi huuza iziina lyawe.
Haaho ngiisi ábakwaniini, bagaaba banzokaniini,
mu kubona amiija mingi go wangirira.

143

E Nahano, undabaale
1 Izaburi ya Dahudi.
E Nahano, uli mwemeera, unali mu gira ibyo'kuli.
Aaho! Ukizi yuvwa amahuuno gaani.
Unyuvwirwe indengeerwa, unandege ukutwiri.
2 Si ndyagagi mukozi wawe!
Aahago! Utandwire ulubaaja kwo mbanwe.
Si mu booshi ábali ho,
ndaaye kiri no'muguma úkwaniini imbere lyawe!

3 Abagoma baani bakola mu ndambiriza,
keera bakanandimba haashi.
Bananyimula, mbu ngendi tuula mu kihulu,
kuguma na'bandi keera ábakafwa kare.
4 Kyo kitumiri umutima gwani gukoli shengusiri.
Keera nanayihebuura.
5 Ngi kengiiri zirya siku za keera.
Na ngweti ngayitoneesa ku byoshi byo wâli kizi gira.
6 Kwokwo, ndi mu tega amaboko gaani imbere lyawe.
Umutima gwani gukoli nyotiirwi,
ngi'daho íryabula amiiji.
7 E Nahano, uvwarukage, unjuvye, maashi!
Si ngolagi yihebwiri!
Aahago! Utambindulire ingoto.
Mukuba, iri wangagimbindulira, lyo ngayami fwa.
8 Keera nakubiika kwo'mulangaaliro.
Aaho! Ukizi nyereka urukundo lwawe ngiisi shesheezi.
Amahuuno gaani, keera gahika imwawe.
Kwokwo, ukizi nyereka ngiisi ho ngalenga.
9 E Nahano, we ndi mu tibitira.
Kwokwo, ukizi ngiza mu bagoma baani.
10 Ngiisi byo uloziizi, ubinyigirize.
Mukuba, we Rurema wani.

No'mutima gwawe, gulyagagi mwija.
Aaho! Ukizi ndongoora ha'magulu gangasikama.
11 E Nahano, ungize halinde iziina lyawe likizi huuzibwa.
Ugire íbikwaniini, mu kundyosa mu malibu.
12 Bwo unguuziri, utwikirize abagoma baani.
Ndyagagi mukozi wawe. Aaho! Ugire ubaminike booshi.

144

Bahiriirwi, abandu bo Rurema agashaniiri

1 Izaburi ya Dahudi.
Tukizi yivuga Nahano! Mukuba, ye lwala lwani.
Ye mu ngomeereza ukugira izibo,
halinde nimenye ngiisi kwo nangalwa.
2 Rurema anguuziri, ye na gweti úgandanga.
Ye tumiri ndi kikalage, ye nali mu ngiza.
Ye siribo yani. Na ndi mu kizi tibitira imwage.
Ali mu hima ibinyamahanga, anababiike mwi'dako lyani.

3 E Nahano, kituma kiki uli mu hahalira abandu?
Balyagagi nga banyandi, halinde ukizi bayisaliza kwo?
4 Si abandu balyagagi nga muuka naaho!
Isiku zaabo ziri mu lenga duba, nga kimbehwa.

5 E Nahano, uyise igulu, unamanuke mu kihugo.
Uhume ku migazi, gira ikizi tuuma kwe'kyusi.
6 Ulavize mwe'milavyo, halinde ishaabule abagoma.
Ubashunguuse mwe'myambi, gira batibite.
7 Bwo utuuziri mwi'gulu, ugolole ukuboko kwawe,
unandyose mu maboko ge'binyamahanga.
Si baloziizi ukummiragusa, ngi'benga lya'miiji!
8 Bagweti bagaadeta naaho amagambo ge'bibeesha,
banali mu kizi teberezania.

9 E Rurema, ngakizi kuyimbira ulwimbo luhyahya.
Na ngizi kulakiza ululanga lwe'mirya ikumi.
10 Mukuba, we mu tuma abaami bagaahima,
unali mu kiza umukozi wawe Dahudi, atayitwe ne'ngooti.
11 Ungizagye, unanguluule mu maboko ge'binyamahanga.
Si bagweti bagadetera ibibeesha,
banali mu kizi teberezania!

12 Abatabana biitu, ikyanya bakiri misore,
bagaakula bwija, nga mbuto íziri mu ndalo.
Abanyere biitu, bagakizi limbiisibwa,
nga nguliro mu kajumiro.
13 Ibihinda biitu, bigakizi yijula mwo ngiisi mulala gwe'mbuto.
Ibibuzi biitu mu ndagiriro, bigayolola ibihumbi,
kiri ne'bihumbi ikumi.
14 Ingaavu ziitu, zigakizi ba zishishiri, zinafiike.
Inzitiro ziitu, zitâye tulwe.
Na'bandu biitu, batâye gendi shwekerwa i mahanga.

Mu kaaya kiitu, mutâye be ikimombo hi'gulu lya'malibu.
15 Bahiriirwi, ngiisi bo Rurema agashaniiri kwokwo.
Banahiriirwi, ngiisi bo Rurema ali Nahamwabo.

145

Ngiisi byo Rurema akabumba, bigakizi múyivuga

1 Izaburi ya Dahudi.
E Rurema, ngakizi kuhuuza, bwo we mwami wani.
Ngakizi huuza iziina lyawe, halinde imyaka ne'myakuula.
2 Ee! Ngakizi kuhuuza ngiisi lusiku.
Ngakizi huuza iziina lyawe, halinde imyaka ne'myakuula.
3 Nahano ye sumbiragi booshi,
ye na kwaniini ukukizi yivugwa bweneene.
Ndaaye úwangasobanukirwa no'bukulu bwage.
4 E Nahano, abandu bagakizi bwira abaana baabo
ngiisi kwo wâli kizi gira ku bukalage.
5 Banamenyeesanie ngiisi kwo uli mu gingikwa mu kati ko'bulangashane.
Kiri na naani, ngakizi yitoneesa ku kitangaaza byawe.
6 Ee! Abandu bagakizi menyeesa ngiisi kwo uli mu gira ibya kahebuuza.
Na naani, ngakizi menyeesa ngiisi kwo ulyagagi mukulu.
7 Ikyanya bagakizi kengeera ubwija bwawe, bagakizi bushagakulira,
banakizi yimba ku bushambaale, bwo uli mu gira íbikwaniini.

8 Nahano ali mu yuvwiranwa indengeerwa, anali mu kejererana.
Ee! Ayijwiri mwo'rukundo, atanali mu yagalwa duba.
9 Ali mu gashaanira abandu booshi,
anali mu kejeerera ibiremwa byage byoshi.
10 E Nahano, ngiisi byo ukabumba, bigakizi kuyivuga.
Na'bandu baawe kwakundi, bagakizi kuhuuza.
11 Bagamenyeesa ngiisi kwo uli mu gingikwa mu bwami bwawe,
na ngiisi kwo uli munabushobozi.
12 Kwokwo, lya'bandu booshi bagaamenya ibitangaaza byawe bya kahebuuza,
na ngiisi kwo ugingisirwi mu bwami bwawe.
13 Ee! Ubwami bwawe buyamiri ho imyaka ne'myakuula.
Ubutwali bwawe bugagenderera mu bibusi byoshi-byoshi.

Aahago! Ikyanya Rurema ali mu tulagaania imihango,
ali mu ba mwemeera mu kugikwiza.
Mukuba, akuuziri ngiisi byo akabumba.
14 Ikyanya abandu bali mu gwa, Nahano ali mu bavyula.
Ne'kyanya bali mu vindagazibwa, ali mu bayinamula.
15 E Nahano, ibiremwa byoshi, biri mu kulola kwo.
Mukuba, uli mu biheereza ibyokulya ku kyanya íkikwaniini.
16 Ee! Uli mu kizi golola ukuboko kwawe,
unabiheereze ngiisi íbibigooziri.
17 Nahano ali mu gira íbikwaniini mu kati ka byoshi,
anali mu ba akuuziri byoshi byo akabumba.

18 Ikyanya abandu bali mu mútabaaza, ali mu babeera hoofi.
Mukuba, bali mu mútabaaza mu kati ko'kuli.
19 Ngiisi ábali mu ba basimbahiri Nahano,
ali mu bashuvya ku magoorwa gaabo.
Ne'kyanya bali mu mútabaaza mu kati ka'malira,
ali mu bayuvwa, anabakize.
20 Ee! Ikyanya abandu bali mu ba bakuuziri Nahano,
ali mu kizi balanga.
Si banangora-mabi boohe, agabaminika ngana!

21 Ngakizi yivuga Nahano.
Ibiremwa byoshi bikizi huuza iziina lyage, kwo liri lyeru,
halinde imyaka ne'myakuula.

146

Ngakizi huuza Rurema

1 Tukizi huuza Nahano!

Ngakizi huuza Nahano ku mutima gwani gwoshi,
2 kiri na mu burambe bwani bwoshi.
Ku kyanya ngaaba ngiri ho,
ngakizi yimbira Rurema wani inyimbo zo'bwivuge.

3 Mutakizi biika umulangaaliro ku batwali.
Si boohe, bali ba kufwa naaho, batanâye kize!
4 Ikyanya bali mu fwagaga, bali mu yami galukira mu luvu.
Ku lwolwo lusiku, ngiisi byo batáshungisiri,
binayami fwa ubusha.

5 Ahiriirwi ngiisi úgweti úgakizi longa ubutabaazi imwa Rurema wa Yakobo,
anabe amúbiisiri kwo'mulangaaliro.
Yoyo, ye Rurema Nahamwabo.

6 Nahano akabumba igulu, ne'kihugo, ne'nyaaja, na byoshi íbibiri mwo.
Anayamiri ali mwemeera, halinde imyaka ne'myakuula.
7 Ngiisi ábakandamiirwi, ali mu kizi baheereza íbibakwaniini.
Na ngiisi ábashalisiri, ali mu baheereza ibyokulya.
Na ábashwesirwi mu mbohe, ali mu bashwekuula.
8 Na ábahumiri, ali mu bahumuula.
Na ábayinamiri, ali mu bayinamula.
Ngiisi ábakwaniini imbere lyage, ali mu ba abakuuziri.
9 Nahano ali mu kizi tanduula ábalyosiri i mahanga.
Anali mu tabaala ne'fuuvi, na banamufwiri.
Si abandu babi boohe, kundu bashungisiri amabi,
ali mu bahangirira.

10 E bandu be'Sayuni, Rurema Nahamwinyu ayamiri
atwaziri imyaka ne'myakuula, halinde mu bibusi byoshi.

Tukizi huuza Nahano!

147

Rurema ali mu tabaala abandu baage

1 Tukizi huuza Nahano!

Buli bwija tukizi yimbira Rurema witu inyimbo zo'bwivuge.
Ee! Ukukizi múyivuga, kusimisiizi bweneene, kwo kunakwaniini.
2 Ikyanya Abahisiraheeri bakaba keera bashaabuka mu mahanga,
Nahano anabakuumania, gira bahunguuke.
Kiri na'kaaya kaabo ke'Yerusaleemu, anakashakuulula.
3 Ngiisi ábali mu ba bavunisiri imitima, ali mu bakania yo.
Ne'nguma zaabo, anazishweke.
4 Nahamwitu, ye mu haruura indonde zooshi.
Ngiisi ndonde, ali mu giyinika iziina.
5 Ali mu gingikwa, anali no'bushobozi bweneene.
Ubwenge bwage, butahiiti ho buhekiiri.
6 Ngiisi ábali batuudu, Nahano agweti agabashiga.
Si banangora-mabi boohe, ali mu badeedeka haashi.

7 Mukizi yimbira Rurema Nahamwitu, iri munadeta kongwa.
Munakizi múlakiza inanga.
8 Mukuba, ye biisiri ibibungu kwi'gulu,
ye nali mu niesa invula mu kihugo,
halinde imigazi inamere kwe'kishuka.
9 Agweti agayigusa ibitugwa ku bwasi.
Ne'kyanya ibyana bya namujongo biri mu huuna ibiheerwa,
ali mu biheereza byo.
10 Nahano, mu kubona imisi mingi ye'fwarasi, atasiimiri.
Atanasiimiri mbu bwa'magulu go'mundu gafiisiri.
11 Si ali mu ba asiimiri ngiisi ábali mu ba bamúsimbahiri,
banabe babiisiri umulangaaliro gwabo ku rukundo lwage, kwo lutâye male.

12 E bandu be'Yerusaleemu, mukizi huuza Nahano.
Mukizi yivuga Rurema winyu.
13 Mukuba, ali mu gashaanira abandu biinyu.
Kiri ne'nyiivi za'kaaya kiinyu, ye mu kizi zisikamya.
14 Imbibi ze'kihugo kiinyu, ali mu zibiika mwo'mutuula,
anakizi mùyigusa ne'ngano nyiija.
15 Ikyanya ali mu kyula mu kihugo,
kiri mu yami músimbaha.
16 Ali mu shasha ulugungu, kwo luli lweru ngi'pamba,
anali mu kwiza ikimi hooshi, nga munyota-kiiko.
17 Yulwo lugungu, ikyanya ali mu lutibula, luli nga lushegebwe.
Aahago! Nyandi úwangahebera akajambi kaalwo?
18 Kundu kwokwo, Rurema ali mu kyula, imbuusi inahuuse,
yulwo lugungu, lunajongoloke,
halinde amiiji ganatondeere ukuhinga.
19 Rurema akamenyeesa Abahisiraheeri igambo lyage,

kuguma ne'maaja zaage, na'mategeko gaage.
20 Yibyo byoshi, atakabimenyeesa mu bandu be'gindi milala.
Si boohe, batayiji imaaja zaage!

Tukizi huuza Nahano!

148

Ibiremwa byoshi bikizi huuza iziina lya Nahano

1 Tukizi huuza Nahano!

Mukizi huuza Nahano, mwe muli mwi'gulu.
Mukizi múhuugiza yaho áhali hi'gulu bweneene.
2 Mukizi múhuuza, mwe baganda baage,
kwo muli binoono iyo munda.
3 Izuuba no'mwezi, niinyu mukizi múhuuza.
Kiri ne'ndonde, kwo ziyasiri, nazo zikizi múhuuza.
4 Mukizi múhuuza, mwe muli hi'gulu lya byoshi.
Na niinyu, mwe miiji ágali kwi'gulu! Mukizi múhuuza.
5 Yibyo byoshi bikizi huuza iziina lya Nahano.
Mukuba, akakyula, byanayami ba ho.
6 Ngiisi kiguma kyabyo, akakibiika ho kigabeera imyaka ne'myakuula.
Kwokwo kwo akakyula, bitanâye here.

7 Mweshi mwe muli mu kihugo, mukizi huuza Nahano.
Mukizi múhuuza mwe tulingi twe'nyaaja,
kuguma na babitaatalwe be'fwi ábamùli mwo.
8 Mukizi múhuuza na niinyu mwe milavyo, ne'ndara,
no'lugungu, no'luuta, ne'bihuhuuta.
Mukuba, mweshi muli mu kizi gira nga ngiisi kwo adesiri.
9 Mukizi múhuuza na niinyu mwe migazi, no'tugangazi twoshi,
ne'biti íbiri mu tongeka, kuguma ne'biti byoshi bya mu kishuka.
10 Mukizi múhuuza na niinyu mwe nyamiishwa, ne'bitugwa byoshi,
kuguma ne'biremwa biniini, no'tunyuni.
11 Mukizi múhuuza na niinyu mwe baami be'kihugo,
na'bandi batwali booshi ábakiri mwo, na'baluzi, kiri ne'binyamahanga byoshi.
12 Mukizi múhuuza na niinyu mwe'misore mitabana,
kuguma ne'minyere.
Mukizi múhuuza mwe bakoli bwini, kiri na'baana.
13 Yabo booshi bakizi huuza iziina lya Nahano.
Mukuba, iziina lyage naaho, lyo liri mu kuzibwa hi'gulu lya byoshi.
Ubulangashane bwage buhimiri byoshi bya mu kihugo,
kiri ne'bya mwi'gulu.
14 Abahisiraheeri bo bali bataluule baage, anabakuuziri.
Kyo kitumiri ali mu basikamya,
halinde booshi banakizi múyivuga.

Tukizi huuza Nahano!

149

Mukizi yimbira Nahano ulwimbo luhyahya

1 Tukizi huuza Nahano!

Mukizi yimbira Nahano ulwimbo luhyahya.
Mukizi múhuuza mu muhumaanano gwa'bandu baage.
2 E Bahisiraheeri, keera akamùbumba.
Kwokwo, mukizi múshambaalira.
Abandu be'Sayuni, bakizi shagalukira umwami wabo.
3 Mukizi yivuga iziina lyage mu kukizi likinira.
Mukizi lihuuza mu kulasa ingoma, kiri ne'nzeeze.

4 Nahano asiimiri abandu baage.
Ngiisi ábali batuudu, ali mu bakiza, anabagingike.
5 Kwokwo, abandu baage bakizi shambaala mu kumúgingika.
Kiri ne'kyanya bali ku ngingo zaabo,
bakizi múyimbira ku bushambaale.

6 Bakizi yivuga Rurema no'tunwa twabo.
Banabe bafumbiiti ingooti za'muugi gabiri,
7 gira bakizi yihoola ibinyamahanga,
mu kubahaniiriza.
8 Bakoneereze abaami baabo ne'minyororo,
banashweke na'batwali baabo no'tubangira.
9 Kwokwo, lyo bagaahana ibinyamahanga,
nga kwo Rurema akayandika.
Kwokwo, kwa'bandu baage bagakizi longa ubulangashane.

Tukizi huuza Nahano!

150

Ngiisi kiremwa kigumaana kikizi huuza Nahano

1 Tukizi huuza Nahano!

Mukizi huugiza Rurema mu nyumba yage ndaluule.
Mukizi múhuuza na mwi'gulu, kwo liri mwo'bushobozi bwage.
2 Mukizi múhuuza, bwo ali mu gira bya kahebuuza.
Munakizi múhuuza, na bwo ali hi'gulu bweneene lya byoshi.

3 Mukizi múhuuza mu kudihiriza ibibuga.
Munakizi múhuuza mu kulasa inzeeze no'lulanga.
4 Munakizi múhuuza na mu kukina, iri munalasa ingoma.
Munakizi múhuuza mu kulasa imiteera-teera ne'binanda.
5 Munakizi múhuuza na mu kulasa isembaale ízilongiiri.
Munakizi múhuuza mu kubilongeeza bweneene.

6 Ee! Ngiisi kiremwa íkiri mwo'muuka, kikizi huuza Nahano.

Tukizi huuza Nahano!